

שבוע פרשת בהר - באה"ק

(15 - 21 May 16)

ד' - י"ג אייר תשנ"ו

ספרי' - אוצר החסידים - ליובאוויטש

קובץ
שלשלת האור

שער
שלישי

היכל
תשיעי

דבר מלכות

מאמרי דא"ח, שיחות ואגרות קודש

מאת

כבוד קדושת

אדמו"ר מנחם מענדל שליט"א

שניאורסאהן

מליובאוויטש

יוצא לאור על ידי מערכת

„אוצר החסידים“

סניף אה"ק כפר חב"ד

ברוקלין, נ.י.

770 איסטערן פארקוויי

שנת חמשת אלפים שבע מאות חמשים ושתיים לבריאה

ה'י' תהא שנת נפלאות בכל

צדי"ק שנה להולדת כ"ק אדמו"ר שליט"א

הוספה: כמפורט במפתח כללי עמוד ד'

אף על פי שיכולים להניח תפילין במשך כל היום כולו (מנץ החמה, או עלות השחר, עד צאת הכוכבים או שקיעת החמה), הרי הזמן המובחר להנחת תפילין הוא בזמן תפילת שחרית, כמנהג ישראל שמניחים תפילין ומתפללים בהם. (משיחת י"א שבט תשכ"ח)

טוב להרגיל עצמו לומר ... נוסח זה מודה וכו' ועל ידי זה יזכור את ה' הניצב עליו:
**מוֹדָה אֲנִי לְפָנֶיךָ, מֶלֶךְ חַי וְקַיִם שֶׁהַחַזוּת בִּי נִשְׁמָתִי
 בְּחַמְלָה. רַבָּה אֲמוּנָתְךָ.**

מצוה לומר את כל ברכות השחר

ברכת התורה

צריך ליהרהר בה מאד ואסור לדבר ולהוציא דברי תורה מפיו עד שיברך.

**בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו
 וְצִוְּנוּ עַל דְּבָרֵי תוֹרָה:**

**וְהַעֲרַב נָא יי אֱלֹהֵינוּ אֶת־דְּבָרֵי תוֹרָתְךָ בְּפִינוּ, וּבְפִי
 כָּל־עַמּוּךָ בֵּית יִשְׂרָאֵל, וְנִהְיֶה אֲנַחְנוּ וְצִאֲצָאֵינוּ,
 וְצִאֲצָאֵי כָּל־עַמּוּךָ בֵּית יִשְׂרָאֵל, כְּלָנוּ יוֹדְעֵי שְׁמֶךָ וְלוֹמְרֵי
 תוֹרָתְךָ לְשִׁמּוֹה. בְּרוּךְ אַתָּה יי, הַמְּלַמֵּד תוֹרָה לְעַמּוֹ יִשְׂרָאֵל:**

**בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר בָּחַר בְּנוּ מִכָּל
 הָעַמִּים וְנָתַן לָנוּ אֶת תוֹרָתוֹ. בְּרוּךְ אַתָּה יי, נוֹתֵן
 הַתוֹרָה:**

**וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר: דַּבֵּר אֶל־אֶהֱרֹן וְאֶל־בְּנָיו
 לֵאמֹר כֹּה תְּבָרְכוּ אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֲמֹר לָהֶם:**

**יְבָרְכֶךָ יְהוָה וַיִּשְׁמְרֶךָ: יָאֵר יְהוָה א פָּנָיו אֵלֶיךָ וַיַּחֲפֶז: יִשְׂא
 יְהוָה א פָּנָיו אֵלֶיךָ וַיִּשֶׂם לְךָ שָׁלוֹם:**

וְשִׁמּוּ אֶת־שְׁמִי עַל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאֵנִי אֲבָרְכֶם:

ברכות הנחת תפילין

הברכה הראשונה, (באמירתה מכוונים הן על התפילין של יד והן על התפילין של ראש) נאמרת לפני הידוק הרצועה על שריר הקיבורת של היד השמאלית (איטור, הכותב ביד שמאל מניח את התפילין על יד ימין) באופן שהתפילין נוטות לעבר הגוף.

**בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו
 וְצִוְּנוּ לְהִנִּיחַ תְּפִלִּין:**

הברכה השנייה נאמרת (רק אם דיבר בין הנחת תפילין שלידי לשל־ראש) לפני הידוק הרצועה על הראש

**בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו
 וְצִוְּנוּ עַל מִצְוֹת תְּפִלִּין:**

קריאת שמע

שְׁמַע יִשְׂרָאֵל, יי אֱלֹהֵינוּ, יי אֶחָד:

בְּרוּךְ שֵׁם כְּבוֹד מְלֻכּוּתוֹ לְעוֹלָם וָעֶד:

**וְאַהֲבַתְּ אֵת יי אֱלֹהֶיךָ, בְּכֹל לִבְּךָ וּבְכֹל נַפְשְׁךָ וּבְכֹל
 מֵאֲדָרְךָ. וְהָיוּ הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה, אֲשֶׁר אָנֹכִי מְצַוְּךָ
 הַיּוֹם, עַל לִבְּךָ. וְשִׁנְנָתָם לְבִגְדֶיךָ וּדְבַרְתָּ בָּם, בְּשִׁבְתְּךָ בְּבֵיתְךָ
 וּבְלִכְתְּךָ בְּדֶרֶךְ וּבְשִׁכְבְּךָ וּבְקוּמְךָ. וּקְשַׁרְתָּם לְאוֹת עַל יָדְךָ,
 וְהָיוּ לְטֹטְפֹת בֵּין עֵינֶיךָ. וּכְתַבְתָּם עַל מְזוּזֹת בֵּיתְךָ וּבְשַׁעְרֶיךָ.
 וְהָיָה אִם שָׁמַעְתָּ תִּשְׁמְעוּ אֵל מְצֻוֹתַי, אֲשֶׁר אָנֹכִי מְצַוֶּה
 אֲתָכֶם הַיּוֹם, לְאַהֲבָה אֵת יי אֱלֹהֵיכֶם וּלְעַבְדוֹ, בְּכֹל
 לִבְבְּכֶם וּבְכֹל נַפְשְׁכֶם. וְנָתַתִּי מִטָּר אֲרֻצְכֶם בְּעֵתוֹ יוֹרֵה
 וּמְלַקֵּשׁ, וְאֶסְפַּתְּ דָּגְגְךָ וְתִירֹשְׁךָ וַיְצַהֲרֶךָ. וְנָתַתִּי עֵשֶׂב בְּשָׂדֶךָ
 לְבַהֲמֹתֶיךָ, וְאֶכְלָתָּ וּשְׂבַעְתָּ. הַשְּׁמֵרוּ לְכֶם פֶּן יִפְתָּה לְבַבְכֶם,
 וְסַרְתֶּם וּעִבַדְתֶּם אֱלֹהִים אֲחֵרִים וְהִשְׁתַּחֲוִיתֶם לָהֶם. וְחָרָה
 אַף יי בְּכֶם וְעִצַּר אֶת הַשְּׁמַיִם וְלֹא יִהְיֶה מָטָר וְהָאֲדָמָה לֹא
 תִתֵּן אֶת יְבִולָהּ, וְאֶבְרַתֶּם מִתְּרָה מֵעַל הָאָרֶץ הַטְּבָה אֲשֶׁר יי
 נָתַן לְכֶם. וְשִׁמַּתֶּם אֶת דְּבָרֵי אֱלֹהֵי עַל לְבַבְכֶם וְעַל נַפְשְׁכֶם,
 וּקְשַׁרְתֶּם אֹתָם לְאוֹת עַל יָדְכֶם וְהָיוּ לְטוֹטְפֹת בֵּין עֵינֵיכֶם.
 וּלְמוֹדָתְכֶם אֹתָם אֵת בְּנֵיכֶם לְדַבֵּר בָּם, בְּשִׁבְתְּךָ בְּבֵיתְךָ
 וּבְלִכְתְּךָ בְּדֶרֶךְ וּבְשִׁכְבְּךָ וּבְקוּמְךָ. וּכְתַבְתָּם עַל מְזוּזֹת בֵּיתְךָ
 וּבְשַׁעְרֶיךָ. לְמַעַן יִרְבוּ יְמֵיכֶם וַיְמֵי בְנֵיכֶם עַל הָאֲדָמָה אֲשֶׁר
 נִשְׁבַּע יי לְאַבְרָהָם לְתַת לָהֶם, בְּיַמֵּי הַשְּׁמַיִם עַל הָאָרֶץ.**

**וַיֹּאמֶר יי אֵל מֹשֶׁה לֵאמֹר. דַּבֵּר אֵל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ
 אֲלֵהֶם וְעִשׂוּ לָהֶם צִיצֵת עַל פְּנֵי בְּגָדֵיהֶם לְדַרְתָּם,
 וְנָתַנוּ עַל צִיצֵת הַכֹּהֵן, פְּתִיל תְּכֵלֵת. וְהָיָה לְכֶם לְצִיצֵת,
 וְרֵאיתֶם אֹתוֹ, וְזָכַרְתֶּם אֶת כָּל מִצְוֹת יי, וְעִשִׂיתֶם אֹתָם, וְלֹא
 תִתְּרוּ אַחֲרֵי לְבַבְכֶם וְאַחֲרֵי עֵינֵיכֶם אֲשֶׁר אֹתָם זָנִים
 אַחֲרֵיהֶם. לְמַעַן תִּזְכְּרוּ וְעִשִׂיתֶם אֶת כָּל מִצְוֹתַי, וְהָיִיתֶם
 קְדוֹשִׁים לְאֱלֹהֵיכֶם. אֲנִי יי אֱלֹהֵיכֶם, אֲשֶׁר הוֹצֵאתִי אֲתָכֶם,
 מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לְהוֹיֹת לְכֶם לְאֱלֹהִים, אֲנִי יי אֱלֹהֵיכֶם (אֲנִי יי
 אֱלֹהֵיכֶם) אָמֵת.**

נכון לומר קודם התפילה:

**הַרְיֵנִי מִקַּבֵּל עָלַי מִצְוֹת עֲשֵׂה שֶׁל וְאַהֲבַת לְרַעַךְ כְּמוֹךָ
 מצוה להתפלל בתפילין את כל תפילת שחרית כולל שיעור תהלים כפי שמתחלק
 לימי החודש.**

**יְהִי רְצוֹן מִלְּפָנֶיךָ, יי אֱלֹהֵינוּ וְאֱלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ, שְׂיִבְנֶה בֵּית
 הַמִּקְדָּשׁ בְּמַהֲרָה בְּיָמֵינוּ, וְתֵן חֶלְקֵנוּ בְּתוֹרָתְךָ.
 אֲךָ צְדִיקִים יוֹדוּ לְשִׁמְךָ וַיִּשְׁבוּ יִשְׂרָאֵל אֶת פְּנֵיךָ.**

כדאי לשכלל יד, כן או בת - גם קטני קמנים - וגם המבוגרים יהיה סידור (תפילה) פרטי משלו - לומר תפילה להשם, חומש - חמשה חומשי תורה (או ספר אחר של תורה) משלו ללמוד בו כל יום תורה, וכן להבדיל קופת־צדקה משלו - שלתוכה נתן צדקה (לבד משבת ויום טוב), מכספו הפרטי (שנתן לו מתורתו או שקבל כפרם ... שבהן יכול היה לקנות חיי נפשו, ולהשתמש בו לצרכיו האישיים, ושכתבו על זה "להשם הארץ ומלואה" (או בראש־תיבות "לה"ו)) בצירוף שמם - ודברים אלו היו ברשותו ואחריותו ויניחם בחדרו, במקום בולט - את הקופה יש לקבוע בחדר על ידי מסמר וכדומה, ועל ידי זה החדר כולו ייהפך ל"חדר ובית של צדקה".

קמו.

תפילה על אריכות הנלות שיעשה למען שמו שלא יתחלל:

א לא לָנוּ | יְהוָה לֹא-לָנוּ כִּי-לְשִׁמְךָ תֵּן כְּבוֹד עַל-חַסְדֶּךָ עַל-אַמְתֶּךָ: ב לָמָּה יֹאמְרוּ הַגּוֹיִם
 אִי-הוֹיָא אֱלֹהֵיהֶם: ג וְאֵלֵהֵינוּ בַשָּׁמַיִם כָּל אֲשֶׁר-חָפֵץ עֲשֵׂה: ד עֲצִיבֵיהֶם כֶּסֶף וְזָהָב מַעֲשֵׂה
 יְדֵי אָדָם: ה פַּה-לָהֶם וְלֹא יִדְבְּרוּ עֵינֵי לָהֶם וְלֹא יִרְאוּ: ו אֲזַנֵּי לָהֶם וְלֹא יִשְׁמְעוּ אָף לָהֶם
 וְלֹא יִרְחוּן: ז יְדֵיהֶם | וְלֹא יִמְיִשּׁוּן רַגְלֵיהֶם וְלֹא יִהְלְכוּ לֹא-יִהְגּוּ בַגְּרוֹנָם: ח בְּמוֹתָם יִהְיוּ
 עֲשִׂיהֶם כָּל אֲשֶׁר-בְּמִתַּח בָּהֶם: ט יִשְׂרָאֵל בְּמִתַּח בִּיהוָה עֲזָרָם וּמִגֹּגֵם הוּא: י בֵּית אֱהֲרֹן בְּמִתְחוֹ
 בִּיהוָה עֲזָרָם וּמִגֹּגֵם הוּא: יא יִרְאוּ יְהוָה בְּמִתְחוֹ בִּיהוָה עֲזָרָם וּמִגֹּגֵם הוּא: יב יְהוָה זְכַרְנוּ יִבְרַךְ
 יְבָרַךְ אֶת-בֵּית יִשְׂרָאֵל יִבְרַךְ אֶת-בֵּית אֱהֲרֹן: יג יְבָרַךְ יִרְאֵי יְהוָה הַקְּטָנִים עִם-הַגְּדֹלִים: יד יִסַּף
 יְהוָה עֲלֵיכֶם עֲלֵיכֶם וְעַל-בְּנֵיכֶם: טו בְּרוּכִים אַתֶּם לַיהוָה עֲשֵׂה שָׁמַיִם וָאָרֶץ: טז הַשָּׁמַיִם
 שָׁמַיִם לַיהוָה וְהָאָרֶץ נָתַן לַבְּנֵי-אָדָם: יז לֹא הִמְתִּים יְהַלְלוּ-יָהּ וְלֹא כָל-יְהוּדֵי דוּמָה:
 יח וַאֲנַחְנוּ | נְבָרַךְ יְהוָה מֵעַתָּה וְעַד-עוֹלָם הַלְלוּ-יָהּ:

קמו.

שבחים גדולים להקדוש-ברוך-הוא והיאך דוד אמר בדין הוא לאהוב אותו על כל הטובות שעשה לו כמה ניסים ואינו יודע מה נמול ישלם לו שאי אפשר להשיב לו על כל הנמול שעשה עמו:

א אֲהַבְתִּי כִּי-יִשְׁמַע | יְהוָה אֶת-קוֹלִי תַחֲנוּנֵי: ב כִּי-הִטָּה אָזְנוֹ לִי וּבִימֵי אַקְרָא: ג אֶפְפוּנֵי |
 חֲבַל־מָוֶת וּמִצָּרֵי שְׂאוֹל מִצָּאוּנֵי צָרָה וַיִּגְוֶן אֶמְצָא: ד וּבִשְׁם-יְהוָה אַקְרָא אָנָּה יְהוָה מַלְטָה
 נַפְשִׁי: ה חֲנוּן יְהוָה וְצַדִּיק וְאֵלֵהֵינוּ מֵרַחֵם: ו שֹׁמֵר פִּתְאִים יְהוָה דָּלְתִי וְלִי יְהוֹשִׁיעַ: ז שׁוּבֵי
 נַפְשִׁי לְמִגְוָחֵי כִּי-יְהוָה גָּמַל עֲלֵיכִי: ח כִּי חִלַּצְתָּ נַפְשִׁי מִמָּוֶת אֶת-עֵינֵי מִן-דְּמָעָה אֶת-רַגְלִי
 מִדָּחִי: ט אֶתְהַלֵּךְ לִפְנֵי יְהוָה בְּאַרְצוֹת הַחַיִּים: י הַאֲמַנְתִּי כִּי אֲדַבֵּר אָנֹכִי עֲגִיתִי מְאֹד: יא אֲנִי
 אֶמְרָתִי בַחֲפוּז כָּל-הָאָדָם כֹּזֵב: יב מִה-אֲשִׁיב לַיהוָה כָּל-תַּגְּמוּלוֹהִי עָלַי: יג כּוֹס-יִשׁוּעוֹת אֲשֵׁא
 וּבִשְׁם יְהוָה אַקְרָא: יד נִדְרֵי לַיהוָה אֲשַׁלֵּם נִגְדָה-נָא לְכָל-עַמּוֹ: טו יָקָר בְּעֵינֵי יְהוָה הַמּוֹתָה
 לַחֲסִידָיו: טז אָנָּה יְהוָה כִּי-אֲנִי עֲבַדְךָ אֲנִי-עֲבַדְךָ בְּוַאֲמַתְךָ פִּתְחַת לְמוֹסְרֵי: יז לָךְ אֲזַבַּח זִבְחַ
 תּוֹדָה וּבִשְׁם יְהוָה אַקְרָא: יח נִדְרֵי לַיהוָה אֲשַׁלֵּם נִגְדָה-נָא לְכָל-עַמּוֹ: יט בַּחֲצֹרוֹת | בֵּית
 יְהוָה בְּתוֹכֵי יְרוּשָׁלַם הַלְלוּ-יָהּ:

אגרות קודש

[י"ב אייר תשי"ז]

...מובן שיכול ללמוד עם התלמידים גם ע"י כתיבה על לוח וכיו"ב. וכבר פשט הלימוד באופן כזה בכ"מ.

מפתח כללי

- (א) סדר הנחת תפילין ב
- (ב) מזמורי תהלים קטו, קטז ג
- (ג) מאמר ד"ה את שבתותי תשמורו
כ"ף אייר, ה'תשכ"ה ה
- (ד) שיחת יום א', י"ד אייר
פסח שני, ה'תשכ"ה יב
- (ה) שיחת שבת פרשת בהר
כ"ף אייר, ה'תשכ"ה טז
- (ו) לקוטי שיחות פרשת בהר כ
- (ז) ילקוט לוי יצחק על התורה לכ"ק הרה"ג הרה"ח
המקובל ר' לוי יצחק שניאורסאהן זצ"ל כו
- (ח) ילקוט גאולה ומשיח – פרשת בהר כז
- (ט) שיעורי חומש יומי לשבוע פרשת בהר כח
- (י) שיעורי תהלים לשבוע פרשת בהר מג
- (יא) שיעורים בספר התניא (מוגה)
לשבוע פרשת בהר מד
- (יב) לוח "היום יום" לשבוע פרשת בהר נג
- (יג) הלכה יומית לעיון ברמב"ם נה
- שיעורי רמב"ם**
- (יד) – ג' פרקים ליום לשבוע פרשת בהר נח
- (טו) – פרק אחד ליום לשבוע פרשת בהר קכג
- (טז) – ספר המצוות לשבוע פרשת בהר קלט
- (יז) מסכת סוטה עם ביאורים
מדף כב עד דף כח קמד
- (יח) נביאים וכתובים
ישעיה פרק כה, איוב פרק א קעב
- (יט) משניות – מסכת פאה
ביאור קהתי קעד
- (כ) עין יעקב מסכת סוכה קפא
- (כא) מסכת קידושין עם ביאורים
מדף סה עד דף עא קפב
- מתורת רבותינו נשיאי חב"ד:**
- (כב) שולחן ערוך הלכות שבת עם הערות וצינונים
אדמו"ר הזקן ריא
- (כג) שולחן ערוך הלכות שבת
לפי לוח רב יומי אדמו"ר הזקן ריא
- (כד) לקוטי תורה
אדמו"ר הזקן ריג
- (כה) שערי תשובה
אדמו"ר האמצעי רטו
- (כו) מאמרי הצ"צ – מאמרי הצ"צ תרי"ד-תרט"ו
אדמו"ר ה"צמח צדק" ריז
- (כז) תורת שמואל תרל"ב
אדמו"ר מוהר"ש ריח
- (כח) שיעורים בהמשך המאמרים – תער"ב
אדמו"ר מוהר"ש"ב ריח
- (כט) ספר המאמרים ה'תשי"י
אדמו"ר מוהר"יי"צ רכ
- (ל) ספר השיחות ה'ש"ת-תש"א בלה"ק
אדמו"ר מוהר"יי"צ רכא
- (לא) אגרות קודש
אדמו"ר מוהר"יי"צ רכב
- (לב) פרקי אבות פרק ג רכג
- (לג) חומש לקריאה לציבור לשבת פרשת בהר רכד
- (לד) לוח זמנים לשבוע פרשת בהר רל
- (לה) סדר מצות הדלקת נרות לערב שבת קודש רלא

1 נאמר בפרשת השבוע, פרשת בהר:

2 אַתְּ שַׁבְּתָתִי תִשְׁמְרוּ וּמִקִּדְשֵׁי תִירָאוּ אֲנִי הוֹי¹. וּמִבְּאֵר

3 בְּלִקְוֵי תוֹרָה² ספר מאמרי חסידות של אדמו"ר הזקן לפרשיות התורה

4 של החומשים ויקרא-במדבר-דברים (ושרי השירים) שְׁפִירוּשׁ "שַׁבְּתָתִי"

5 לשתן רבים הֵן שְׁתֵּי שַׁבְּתוֹת,

6 וְהֵינּוּ שלפי פנימיות הדברים, דברי

7 הכתוב על שתי שבתות כוונתם, שְׁתֵּי

8 בְּחִינּוֹת רוחניות בעניין 'שַׁבְּת'

9 שְׁיֵשׁ בְּכָל שַׁבָּת, שַׁבְּת תַּתְּאָה

10 תחתונה וְשַׁבְּת עֵלְיָאָה עליונה

11 (וְכַפִּי שְׁמִבְּאֵר בְּהַמְשָׁךְ

12 הָעֵנָן³ ב'לקוטי תורה' שְׁזָהוּ

13 עֵנָן לֵיל שַׁבָּת יוֹם שַׁבָּת).

14 כפי שממשיך ומפרט.

15 וּנְקוּדַת הַבְּאֵר בְּזָה, שְׁשַׁבְּת

16 הוּא עֵנָן עֲלֵית הָעוֹלָמוֹת,

17 כמבואר במאמר הנזכר ב'לקוטי

18 תורה': "... והעניין כי שבת הוא בחינת

19 עליות העולמות עשייה ביצירה ויצירה

20 בבריאה ובריאה באצילות כו' עד רום

21 המעלות שגם 'אדם-קדמון' עולה

22 במאציל העליון. כי השבת הוא על-

23 דרך-משל אדם ששוכת ונח מאיוו

24 מלאכת עבודה שבשעת המלאכה

25 נתלבש השכל ונשפל בעשיית המלאכה

26 וכשפוסק ממנה חוזר שכלו לאיתנו

27 ועולה למעלה להשכיל ענינים רוחניים

28 שלמעלה מעלה מהשכל שבהמלאכה

29 שנקרא מילין הדיוטא כו'. וכך על-

30 דרך-זה יובן למעלה עניין העלייה

31 בשבת עד רום המעלות". וְהוּא עֵנָן

32 הַבְּטוּל של כל עולם כלפי העולם

33 שלמעלה ממנו שכתוצאה ממנו הוא

34 עולה לעולם שמעליו, וּבְזָה גּוֹפֵא

35 בענין הביטול עצמו יֵשׁ שְׁתֵּי

36 מְדֻרְגוֹת, שַׁבְּת תַּתְּאָה ביטול

37 'תחתון', ביטול ברמה נמוכה שְׁהוּא

38 בְטוּל הַיֵּשׁ המציאות לְאֵין

39 המהווה את מציאות היש', וְשַׁבְּת

40 עֵלְיָאָה ביטול 'עליון', ביטול ברמה

41 גבוהה שְׁהוּא בְטוּל הָאֲמִתִּי,

42 ביטול של העולמות והנבראים לאלוקות באופן מוחלט וְהוּא עֵנָן גְּלוּי

בס"ד. שבת פרשת בהר, כ"ף
אייר, ה'תשכ"ה
(הנחה בלתי מוגה)

עֲצֻמוֹת אֹרֶ-אֵין-סוֹף עצם המהות של הקדוש-ברוך-הוא בעצמו

ה'סוֹכֵב כָּל עֲלָמִין', האור הבלתי-גבול, המאיר בעולמות בדרך של

'סוכב' ו'מקיף' מלמעלה, מבלי להתלבש בפנימיותם, בְּחִינַת הָאֵין,

שֵׁתְגָלָה לְעֵתִיד-לְבֹאָה ובזמן הזה הארתו בעולמות ובנבראים אינה

ניכרת בגלוי. וְעַל זֶה על גילוי האין-

סוף שיאיר לעתיד לבוא נֶאֱמַר "אַתְּ

שַׁבְּתָתִי תִשְׁמְרוּ", שְׁבִאָמַת

שַׁבָּת הוּא בְּחִינַת מַתְּנָה

שְׁנַתְּנָה לָנוּ מֵה', אלא שכעת אור

זה אינו מאיר בגלוי רַק שְׁאֲנוּ

צְרִיכִים לְשִׁמּוֹר שְׁלֹא יִפְסִידוּ

אוֹתָהּ חֶסֶד-וְשְׁלוֹם עַל-יְדֵי

אֵיזָה קְלָקוּל וּגְרָמָא בְּנִזְקִין

הַמוֹנֵעַ גְּלוּי זֶה כו'.

וּבִיאוֹר הָעֵנָן בְּפִרְטוּיֹת

יֹתֵר, יוֹבֵן עַל-פִּי הַמְּבַאֵר

בְּמֵאֲמָר כְּבוֹד-קְדוּשַׁת

אֲדוֹמוֹר (מְהוֹרְש"ב)

נִשְׁמַתוֹ-עֵדֵן דְּבוֹרֵ-הַמַּתְחִיל

הפוחת בפסוק הַזֶּה "את שבתותי

תשמורו" דְּשַׁנַּת עֵטֶר-ת⁴ שְׁיֵשׁ

שְׁלֹשׁ מְדֻרְגוֹת בְּשַׁבָּת,

וּבְכָלֵלוֹת הֵן שְׁתֵּי מְדֻרְגוֹת,

שְׁתֵּי שַׁבְּתוֹת כפי שממשיך ומפרט.

וְתוֹכֵן הַדְּבָרִים במאמר זה של

הרבי הרשב"י הוּא, דְּהֵנָּה פְּתִיב⁵

כתוב בתורה וְשִׁמְרוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל

אַתְּ הַשַּׁבָּת לְעִשׂוֹת אַתְּ

הַשַּׁבָּת, שְׁהֵן שְׁנֵי הַדְּבָרִים הַשּׁוֹנִים

הַנִּזְכָּרִים בַּפְּסוּק "ושמרו... את השבת"

ו"לעשות את השבת" הם רמז על

שְׁתֵּי מְדֻרְגוֹת בְּשַׁבָּת בתוכנה

וּמוֹבְנָה הַרוּחָנִי. מְדֻרְגָּה הָאֲחַת

בַּעֲנִיַן הַפְּנִימִי של השבת הִיא

הַשַּׁבָּת שְׁיֵשׁנוּ מִצַּד עֲצֻמוֹ,

שְׁזָהוּ עֵנָן שְׁשַׁבְּת מִקְדָּשָׁא

וְקִימָא⁶, כמאמר חכמינו ז"ל

שהשבת מקודשת ועומדת מעצמה (לא

כמו החגים שקביעותם על פי היום

בחדוש וקביעות החדשים היא על ידי

בני ישראל) וְעַל זֶה על קדושת

נֶאֱמַר וְשִׁמְרוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אַתְּ הַשַּׁבָּת,

השבת מצד עצמה

(1) פרשתנו כו, ב. (2) פרשתנו ד"ה את שבתותי - מא, א ואילך. (3) בביאור הדברים ע"פ את שבתותי - מד, א. (4) סה"מ עטר"ת ע' תד ואילך. וראה גם ד"ה את שבתותי היש"ת (סה"מ היש"ת ע' 79 ואילך). (5) תשא לא, טו. (6) ביצה יז, א.

שבת פרשת בהר, כ"ף אייר, ה'תשכ"ה

ביאור בדרך אפשר

1 שְׁצַרְיָכִים רַק לְשִׁמּוֹר אֶת הַשִּׁבְתָּ כשם ששומרים דבר שכבר קיים.
 2 וּמְדַרְגָּה הַשְּׁנִיָּה בעניין השבת, עליה נאמר "לעשות את השבת" היא
 3 מֵה שְׁנֵשְׁמוֹת יִשְׂרָאֵל מִמְּשִׁיכִים את קדושת השבת מלמעלה למטה
 4 וְעוֹשִׂים אֶת הַשִּׁבְתָּ, שְׁעַל זֶה על קדושת השבת הנפעלת ונמשכת על
 5 ידי בני ישראל נֶאֱמַר לַעֲשׂוֹת אֶת
 6 הַשִּׁבְתָּ, הִינּוּ שְׁעַל-יָדֵי 1 הַשִּׁבְתָּ, שְׁצַרְיָכִים רַק לְשִׁמּוֹר אֶת הַשִּׁבְתָּ.
 7 עֲבוֹדָתָם מִמְּשִׁיכִים בני ישראל 2 וּמְדַרְגָּה הַשְּׁנִיָּה היא מֵה שְׁנֵשְׁמוֹת יִשְׂרָאֵל
 8 דְּרָגָה נְעִלִית יוֹתֵר בְּשִׁבְתָּ 3 מִמְּשִׁיכִים וְעוֹשִׂים אֶת הַשִּׁבְתָּ, שְׁעַל זֶה נֶאֱמַר
 9 מֵאִשׁוּר זֶה שְׁקִימַת כִּשְׁבַת מִצַּד עֲצֻמָּה, 4 לַעֲשׂוֹת אֶת הַשִּׁבְתָּ, הִינּוּ שְׁעַל-יָדֵי עֲבוֹדָתָם
 10 שְׁזָהוּ עֲנִין "וְקִרְאָתָה לְשִׁבְתָּ" 5 וְעוֹנֵג 7 עוֹנֵג הַשִּׁבְתָּ וּמַעֲלָתָה הַנִּמְשָׁךְ
 12 עַל יְדֵי עֲבוֹדַת הָאָדָם, "וְקִרְאָתָה". 6
 13 אֲךָ יֵשׁ מְדַרְגָּה נְעִלִית יוֹתֵר 7 וְיוֹתֵר בְּשִׁבְתָּ, שְׁאֵי-אֶפְשָׁר לְהִמְשִׁיכָה עַל-יָדֵי
 14 בְּשִׁבְתָּ, מְדַרְגָּה שְׁלִישִׁית, שְׁאֵי- 8 עֲבוֹדָה, וּבָאָה מִלְּמַעְלָה בְּכַחֲנֵת מִתְּנָה, וְעַל זֶה
 15 אֶפְשָׁר לְהִמְשִׁיכָה מִלְּמַעְלָה 9 נֶאֱמַר 8 מִתְּנָה טוֹבָה יֵשׁ לִי בְּבֵית גְּנֹזִי וְשִׁבְתָּ
 16 וְלֹהֲבִיא אוֹתָהּ לִירֵי גִילּוֹי עַל-יָדֵי 10 שְׁמָהּ. וְהַעֲנִין בְּזָה, שֶׁהַתְּעוּגָה שְׁנִמְשָׁךְ עַל-יָדֵי
 17 עֲבוֹדָה שֶׁל הָאָדָם מִלְּמַטָּה, וּבָאָה 11 הָעֲבוֹדָה, "וְקִרְאָתָה לְשִׁבְתָּ עוֹנֵג", הִרִי זֶה רַק
 18 מִלְּמַעְלָה מִהַקְדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא 12 הָאָרֶז בְּלִבָּד מֵעֲצָמוֹת הַתְּעוּגָה, אֲבָל עֲצָמוֹת
 19 בְּכַחֲנֵת מִתְּנָה שְׁאִינָה בְּתוֹרָה 13 הַתְּעוּגָה אֵי-אֶפְשָׁר לְהִמְשִׁיךְ עַל-יָדֵי עֲבוֹדָה, כִּי-
 20 לְמַעֲשֵׂה שֶׁל הָאָדָם כְּמוֹ תְּשׁוּמָה שֶׁכָּר 14 אִם בְּכַחֲנֵת מִתְּנָה, עַל-יָדֵי אֲתַעְרוּתָא דְלַעֲלִיא
 21 עַל עֲבוֹדָה, וְעַל זֶה עַל דְּרָגָה נְעִלִית 15 מִצַּד עֲצֻמָּה, וְעַל זֶה נֶאֱמַר 9 אֲזַ תְּתַעֲנַג עַל הַיָּדֵי,
 22 זֶה בְּשִׁבְתָּ, הַדְּרָגָה הַשְּׁלִישִׁית, נֶאֱמַר 8 16 בְּדֶרֶךְ מִמְּלִיא. וְנִמְצָא, שְׁבִכְלָלוֹת יִשְׁנֵן שְׁתֵּי
 23 דְּבַרְבֵּי חֲכָמֵינוּ ז"ל בְּגִמְרָא מִתְּנָה 17 שְׁבִכְלוֹת, שְׁבִכְלוֹת יִשְׁנֵן שְׁתֵּי
 24 טוֹבָה יֵשׁ לִי בְּבֵית גְּנֹזִי וְשִׁבְתָּ 18 אֲתַעְרוּתָא-דְלַתְתָּא, שְׁזָהוּ עֲנִין שְׁבִכְלוֹת יִשְׁנֵן שְׁתֵּי
 25 שְׁמָהּ (וְזֶה לְשׁוֹן הַגְּמָרָא: "... הַנּוֹתֵן 19 מִמְּשִׁיכִים וְעוֹשִׂים אֶת הַשִּׁבְתָּ (לַעֲשׂוֹת אֶת
 26 מִתְּנָה לְחִבְרֵי צִירֵךְ לְהוֹדִיעֵנו, 20 הַשִּׁבְתָּ), וְשִׁבְתָּ הַשְּׁנִיָּה היא הַשִּׁבְתָּ שְׁבִכְלוֹת יִשְׁנֵן שְׁתֵּי
 27 שְׁנֵאמַר: לְדַעַת כִּי אֲנִי ה' מְקַדְּשֶׁכֶם. 21 אֲתַעְרוּתָא-דְלַעֲלִיא. אֲלָא שְׁבִכָּה גּוֹפָא יִשְׁנֵן שְׁתֵּי
 28 תְּנִיא נְמִי הֲכִי, לְדַעַת כִּי אֲנִי ה' 22 מְדַרְגָּוֹת, מְדַרְגָּה הָאֲחֻתָּהּ היא מֵה שְׁנֵשְׁמוֹת יִשְׂרָאֵל
 29 מְקַדְּשֶׁכֶם, אִמְרוּ לוֹ הַקְדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא 23 וְקִימָא (שְׁהִיא בְּחִינַת אֲתַעְרוּתָא-
 30 לְמַשְׁה, מִתְּנָה טוֹבָה יֵשׁ לִי בְּבֵית גְּנֹזִי 24 אֲתַעְרוּתָא-דְלַעֲלִיא שְׁלִמְעָלָה מֵאֲתַעְרוּתָא-
 31 וְשִׁבְתָּ שְׁמָה וְאֲנִי מְבַקֵּשׁ לִיתְנָה לְיִשְׂרָאֵל 25 דְלַעֲלִיא שְׁנִמְשָׁךְ עַל-יָדֵי הָאֲתַעְרוּתָא-דְלַתְתָּא
 32 לֶךְ וְהוֹדִיעֵם"). 26
 33 וּמְשִׁיךְ וּמְבַאֵר אֶת מַעֲלַת עֲנִין הַשִּׁבְתָּ 27 וְהַעֲנִין בְּזָה, שֶׁהַתְּעוּגָה שֶׁל
 34 הַנִּמְשָׁךְ מִלְּמַעְלָה בְּדֶרֶךְ מִתְּנָה, שֶׁלָּא עַל 28 דְ"לַעֲשׂוֹת אֶת הַשִּׁבְתָּ". וְיֵמָּה שְׁכָתוּב "אֶת
 35 יְדֵי עֲבוֹדַת הָאָדָם, לְגַבֵּי עֲנִין הַשִּׁבְתָּ 29 אֲתַעְרוּתָא-דְלַעֲלִיא שְׁלִמְעָלָה מֵאֲתַעְרוּתָא-
 36 שְׁנִמְשָׁךְ עַל יְדֵי עֲבוֹדַת הָאָדָם: 30 שְׁכָתוּב "אֶת הַשִּׁבְתָּ" וְיֵמָּה שְׁכָתוּב "אֶת
 37 וְהַעֲנִין בְּזָה, שֶׁהַתְּעוּגָה שֶׁל 31 וְהַעֲנִין בְּזָה, שֶׁהַתְּעוּגָה שֶׁל
 38 הַשִּׁבְתָּ שְׁנִמְשָׁךְ מִלְּמַעְלָה עַל-יָדֵי 32 הַשִּׁבְתָּ" וְיֵמָּה שְׁכָתוּב "אֶת
 39 הָעֲבוֹדָה שֶׁל הָאָדָם, שְׁעַל כֵּךְ נִאֲמַר 33
 40 "וְקִרְאָתָה אֹתָהּ, הָאָדָם לְשִׁבְתָּ עוֹנֵג", הִרִי זֶה רַק הָאָרֶז מוֹעֲטָה
 41 וּמְצוּמָצֻמָּה בְּלִבָּד מֵעֲצָמוֹת הַתְּעוּגָה כִּפִּי שְׁהוּא לְמַעְלָה, אֲבָל
 42 עֲצָמוֹת הַתְּעוּגָה היא דְּרָגָה נְעִלִית מֵאֵד וְלֹכֵן אֵי-אֶפְשָׁר לְהִמְשִׁיךְ
 43 עַל-יָדֵי עֲבוֹדָה כִּי עֲבוֹדַת הָאָדָם לֹא יִכְוֹלָה לְהַגִּיעַ וּלְפַעוֹל וְלֹהֲפִיעַ

ביאור בדרך אפשר

במדרגה נעלית כל כך שלמעלה מכל הגדרים של העולמות והנבראים,
 כִּי-אִם אלא 'עצמות התענוג' נמשכת רק בְּכַחֲנֵת מִתְּנָה, עַל-יָדֵי
 אֲתַעְרוּתָא דְלַעֲלִיא התעוררות מלמעלה, מאלוקות, מִצַּד עֲצֻמָּה,
 וְעַל זֶה הַעוֹנֵג שֶׁל הַשִּׁבְתָּ הַנִּמְשָׁךְ מִלְּמַעְלָה שֶׁלָּא עַל יְדֵי עֲבוֹדַת הָאָדָם
 נֶאֱמַר 9 בכתוב אֲזַ תְּתַעֲנַג עַל
 הַיָּדֵי, בְּדֶרֶךְ מִמְּלִיא לֹא עַל יְדֵי
 עֲבוֹדַת מִצַּד הָאָדָם.
 וְנִמְצָא, שְׁבִכְלָלוֹת באופן כללי
 יִשְׁנֵן שְׁתֵּי שְׁבִכְלוֹת, יֵשׁ בְּעִנִּין
 הַשִּׁבְתָּ שְׁנֵי עֲנִינִים כְּלָלִים שְׁבִכָּה
 עֲנִין אֶחָד בְּתוֹכָהּ הַרְחֵמִי
 הַפְּנִימִי שֶׁל הַשִּׁבְתָּ היא הַשִּׁבְתָּ
 שְׁבִכְלוֹת אֲתַעְרוּתָא-דְלַתְתָּא,
 הַתְּעוּרָוֹת מִלְּמַטָּה, מִצַּד הָאָדָם,
 שְׁזָהוּ הַעֲנִין שְׁבִכָּה יִשְׂרָאֵל
 מִמְּשִׁיכִים וְעוֹשִׂים אֶת הַשִּׁבְתָּ
 (וְעִנִּין זֶה נִרְמָז בכתוב לַעֲשׂוֹת אֶת
 הַשִּׁבְתָּ), וְשִׁבְתָּ הַשְּׁנִיָּה היא
 הַשִּׁבְתָּ שְׁבִכְלוֹת אֲתַעְרוּתָא-
 דְלַעֲלִיא הַנִּמְשָׁכֶת מִלְּמַעְלָה שֶׁלָּא עַל
 יְדֵי עֲבוֹדַת הָאָדָם. אֲלָא שְׁבִכָּה
 גּוֹפָא עֲצֻמָּה, בְּעִנִּין הַשִּׁבְתָּ הַנִּמְשָׁכֶת
 מִלְּמַעְלָה, יִשְׁנֵן שְׁתֵּי מְדַרְגָּוֹת,
 מְדַרְגָּה הָאֲחֻתָּהּ היא מֵה
 שְׁשִׁבְתָּ מִקְדָּשָׁא וְקִימָא
 (שְׁהִיא בְּחִינַת אֲתַעְרוּתָא-
 דְלַעֲלִיא הַתְּעוּרָוֹת מִלְּמַעְלָה
 אֲתַעְרוּתָא-דְלַתְתָּא
 שֶׁלִּפְנֵי הַתְּעוּרָוֹת מִלְּמַטָּה, מִצַּד
 הָאָדָם, הֵינּוּ הַתְּעוּרָוֹת מִלְּמַעְלָה,
 מֵאֲלֻקוֹת, שֶׁהָאָדָם אֵינוֹ גּוֹרֵם וּמְעוֹרֵר
 אוֹתָהּ, אֲבָל אַחֲרַיִם שֶׁהָאָדָם מְתַעוֹרֵר
 מִלְּמַטָּה, בְּעִקְבוֹת ה'אֲתַעְרוּתָא דְלַעֲלִיא'
 עֲבוֹדָתוֹ פּוֹעֵלֶת מְשַׁכָּה וְהוֹסֵפָה בְּעִנִּין
 הַשִּׁבְתָּ, וְהִיא בְּחִינַת "וְקִרְאָתָה לְשִׁבְתָּ
 עוֹנֵג" הַאֲמוּרָה (לְעִיל), וּמְדַרְגָּה
 הַשְּׁנִיָּה היא בְּחִינַת מִתְּנָה
 טוֹבָה יֵשׁ לִי בְּבֵית גְּנֹזִי כו'
 (שְׁהִיא בְּחִינַת אֲתַעְרוּתָא-
 דְלַעֲלִיא שְׁלִמְעָלָה מֵאֲתַעְרוּתָא-דְלַעֲלִיא שְׁנִמְשָׁכֶת עַל-יָדֵי
 הָאֲתַעְרוּתָא-דְלַתְתָּא דְ"לַעֲשׂוֹת אֶת הַשִּׁבְתָּ", כִּי זֶה 'אֲתַעְרוּתָא
 דְלַעֲלִיא' מִמְּקוֹר נְעִלָה יוֹתֵר שְׁכּוֹ עֲבוֹדַת הָאָדָם לֹא יִכְוֹלָה לְהַשְׁפִּיעַ וּלְפַעוֹל).
 וְיֵמָּה שְׁכָתוּב "אֶת שְׁבִכְלוֹתֵי תְּשִׁמְרוּ", וְכַאֲמוֹר כְּתוּב זֶה מְתִיחֵס

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 לענין השבת כפי שהיא "מקדשא וקיימא" מצד עצמה, הנה ענין
 2 השמירה שיהיה בהמשכה אלוהית מלמעלה למטה שהיא בבחינת
 3 אתערותא דלעילא שלא באה ונגרמת על ידי עבודת האדם, שפנה
 4 צריף להיות רק ענין השמירה ולא פעולה של תוספת קדושה.
 5 וקאי ומכוון על בחינת השבת
 6 דמקדשא וקיימא, וגם על
 7 השבת שבבחינת מתנה שבשתי
 8 בחינות אלו ההמשכה מלמעלה לא
 9 באה ונמשכת על ידי עבודת האדם,
 10 כמבואר לעיל.
 11 ויש לומר, שגם ב'לקוטי
 12 תורה' במאמר הנוכח לעיל מדובר
 13 אודות ההמשכה וההתגלות של
 14 מדרגה השלישית דשבת,
 15 שהיא בבחינת מתנה
 16 מלמעלה הנעלית יותר מאתערותא
 17 דלעילא שעל ידי עבודת האדם,
 18 כמרומוז במבאר ב'לקוטי
 19 תורה' בפירוש המשך
 20 הכתוב שלאחר "את שבתותי
 21 תשמורו" ממשיך הכתוב ואומר
 22 "ומקדשי תיראו", ועל כך
 23 מבואר ב'לקוטי תורה'
 24 ש"מקדשי" קאי מכוון על
 25 התורה, כי המקדש שלמטה
 26 בית המקדש הגשמי הוא מעשה
 27 ידי האדם למטה, שלמה
 28 המלך בנה אותו, אבל התורה
 29 היא מקדשו של הקדוש-
 30 ברוך הוא ממש כו', כפי
 31 שממשיך ומבאר.
 32 והענין בזה, דהנה, גם
 33 מדרגה השלישית דשבת,
 34 הנעלית ביותר, בחינת 'מתנה' שענינה
 35 התגלות התענוג העצמי, כמבואר לעיל,
 36 עם היותה מדרגה נעלית
 37 שתתגלה לעתיד לבא וכעת היא
 38 בהעלם, הרי מעין זה נמשך
 39 בכל שבת גם עכשיו בזמן הזה
 40 כמו שתי השפחות שישנן בכל שבת (ו"שמורו" ר"לעשות" שיש
- בהם 'מעין' הגילוי שיהיה לעתיד לבוא). וכשם ששתי השפחות
 שבכל שבת הם ליל שבת שהוא בחינת "שבת תתאה" ויום שבת
 שהוא בחינת "שבת עלאה", כמו-כן מדרגה השלישית דשבת
 הנעלית יותר משתי הדרגות האמורות הוא ענין סעודה שלישית
 שבמנחת שבת, שבה נאמר
 "היום לא"¹¹, בענין ירדת המן,
 נאמר בפרשת בשלח ויאמר משה
 אכלוהו היום, כי שבת היום לה, היום
 לא תמצאוהו בשרה", ושלוש פעמים
 "היום" שבכתוב הוא רמז לשלוש
 סעודות בשבת, וכיוון שסעודה
 שלישית נרמזת בכתוב "היום לא",
 לשון שלילה המורה על ענין נעלה
 שאין בו מושג, הרי זה רמז לכך
 שסעודה שלישית נעלית משתי
 הסעודות הקודמות, הינו, שאין זה
 באופן שבאתערותא דלתתא
 אתערותא דלעילא, ההתעוררות
 מלמטה גורמת התעוררות מלמעלה
 אלא בבחינת אתערותא-
 דלעילא מצד עצמה¹²
 שנמשכת ממקור נעלה ש'אתערותא
 דלתתא' לא מגעת לשם.
 וזהו גם הטעם שבסעודה
 שלישית לא צריף להיות ענין
 של אכילה ושתייה כבשאר
 הסעודות דשבת¹³, ועד שיש
 דעות שיוצאים ידי-חובה
 באמירת דברי תורה¹⁴, מבלי
 לאכול ולשתות, כי סעודה שלישית
 נרמזת בכתוב בלשון "היום לא"
 להיותה¹⁵ כיוון שהסעודה
 השלישית היא מעין עולם הבא
 שאין בו לא אכילה ולא
 שתייה¹⁶. כמאמר חכמינו ז"ל,
 "העולם הבא אין בו לא אכילה ולא
 שתייה ולא פריה ורבייה ולא משא ומתן
 ולא קנאה ולא שנאה ולא תחרות אלא
 צדיקים יושבין ועטרותיהם בראשיהם
 ונהנים מזיו השכינה".

(10) פרשתנו שם (מג, א. 11) בשלח טז, כה. שבת קיז, ב. 12) סה"מ עטר"ת שם (ע' תיא). וראה גם סה"מ ה'ש"ת שם (ע' 86 ואילך). 13) ראה שו"ע או"ח סרצ"א ס"ה. שו"ע אדה"ז שם ס"ז. 14) ראה מטה אפרים סקצ"ז ס"ד. 15) ראה ב"ח או"ח סרצ"א. אוה"ת בשלח ע' תרכא. ע' תרלא. המשך תער"ב ח"ב ע' א'קכו ואילך. לקו"ש חכ"א ע' 84 ואילך. וש"נ. 16) ברכות יז, א.

ביאור בדרך אפשר

1 וְעַל-פִּי־זֶה יֵשׁ לֹמֵר, שְׁׁמִקְדָּשֵׁי תִירְאוּ דְקָאֵי הַמְכוּוֹן עַל
 2 תּוֹרָה (כַּנְּׁל שֶׁהַתּוֹרָה בָּאָה מִלְּמַעְלָה וְלֹא עַל יְדֵי עֲבוּדַת הָאָדָם), קָשׁוֹר
 3 עִם סְעוּדָה שְׁלִישִׁית, שֶׁהִיא מְדַרְגָּה הַשְּׁלִישִׁית דְּשֶׁבֶת שֶׁהִיא
 4 בְּבַחֲנֵינָה מִתְּנָה הַבָּא מִלְּמַעְלָה עַל עַל יְדֵי 'אֲתַעֲרוּתָא דִּלְתַתָּא' מִצַּד הָאָדָם.
 5 וְזֶהוּ גַם הַבִּיאוֹר עַל פִּי פְּנִימִיּוֹת
 6 הַעֲנִינִים מֵה שְׁמִסִּים בְּפִתּוֹב
 7 לְאַחַר "אֵת שְׁבַתוֹתַי תִּשְׁמְרוּ וּמְקֹדְשֵׁי
 8 תִירְאוּ": אָנִי הָיִי, וּפִירֵשׁ
 9 רִשִׁי: נֶאֱמָן לְשֵׁלֶם שְׁכָר.
 10 וְהַעֲנִין בְּזָה, דְּהִנֵּה הַפְּנוּנָה
 11 בְּעֵנִין הַשְּׁכָר עַל שְׁמִירַת הַשְּׁבַת
 12 וְעַל מוֹרָא הַמְקֹדֵשׁ, וְעַל לִימוּד הַתּוֹרָה
 13 וְקִוִּים הַמְּצוּוֹת, הִיא (לֹא רַק לְשֶׁכֶר
 14 כְּפִשׁוּטוֹ, אֲלָא) לְאַמְתִּית עֵנִין
 15 הַשְּׁכָר, שְׁזָהוּ שְׁאֲמָרוּ חֲז"ל¹⁷
 16 בְּפִרְקֵי אֲבוֹת שְׁכָר מְצָה מְצָה,
 17 כְּמִבְּאֵר בְּלִקְוֵי תּוֹרָה¹⁸
 18 בְּפִירוּשׁ דְּבֵרֵי חֲכָמֵינוּ ז"ל אֵלֶּה, "שְׁכָר
 19 מְצוּוֹה, מְצוּוֹה" שֶׁהַמְּצָה עֲצָמָה
 20 הִיא הַשְּׁכָר שֶׁהָאָדָם זוֹכֵה לוֹ עַל יְדֵי
 21 קִוִּים הַמְּצוּוֹה, כִּי עֵיקַר הַמְּצָה
 22 הוּא בְּטוֹל הַיֵּשׁ הַיִּשּׁוּת וְהַמְּצִיאוֹת
 23 שֶׁל הָאָדָם לְאַיִן הָאֱלוֹקִי, עַל יְדֵי
 24 מִלּוּי רִצּוֹן וְרִצּוֹן הִי, וְזֶה עֲצָמוֹ
 25 הַבִּיטוּל לְאַלּוּקוֹת שֶׁעַל יְדֵי קִוִּים
 26 הַמְּצוּוֹה הוּא הַשְּׁכָר שֶׁל
 27 הַמְּצָה, אֲלָא שֶׁהַשְּׁכָר הוּא
 28 גְלוּי הָאִיִן הָאֲמִתִּי כו' הָאֱלוֹקוֹת
 29 שֶׁלְּמַעְלָה מְכַל הַגְּדֵרָה שֶׁל מְצִיאוֹת
 30 יֵשׁ. וְהִנֵּנוּ, שְׁעַל-יְדֵי קִוִּים
 31 הַמְּצוּוֹת נַעֲשֶׂה הַחֲבוּר שֶׁל הָאָדָם
 32 מְקִיִּים הַמְּצוּוֹה (מְצָה, מְלִשׁוֹן
 33 צְרוּתָא וְחֲבוּר¹⁹) עִם בְּחִינַת
 34 "אָנִי" הַקְּדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא בְּעַצְמוֹ
 35 (וְאֵנִי הוּא אוֹתִיּוֹת 'אִיִן'²⁰),
 36 בְּחִינַת הַעֲצָמוֹת עֲצָמוֹת וְהַחֲבוּר
 37 שֶׁל הַקְּדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא בְּעַצְמוֹ,
 38 שְׁלִמְעָלָה גַם מִבְּחִינַת 'סוֹבֵב
 39 כָּל עֲלָמִין' הָאוֹר הָאֱלוֹקִי הַבְּלִי-
 40 גְבוּל הַמְּאִיר בְּעוֹלָמוֹת בְּדֶרֶךְ 'סוֹבֵב'
 41 רְמִיקוּף' מִלְּמַעְלָה, אֲבָל 'עֲצָמוֹת' הוּא
 42 לְמַעְלָה מִהַעוֹלָמוֹת לְגַמְרִי, וְעַל יְדֵי קִוִּים מְצוּוֹה הָאָדָם מִתְּחַבֵּר עִם 'עֲצָמוֹת'.

ביאור בדרך אפשר

1 וְעַל-פִּי־זֶה יוֹכֵן גַּם שֶׁהַעֲנִין דְּ-אֵנִי הוּי, נֶאֱמָן לְשֵׁלֶם
 2 שְׁכָר, נֶאֱמָר גַּם בְּרִישׁ בְּרֵאשׁ, בְּחִילַת פְּרִשְׁתָּא וְאָרָא גְבִי
 3 הָאֲבוֹת, כְּכַתוּב "וַיְדַבֵּר אֱלוֹקִים אֶל מֹשֶׁה וַיֹּאמֶר אֵלָיו אֲנִי ה' וְאָרָא אֶל
 4 אֲבֹרָהִם אֶל יִצְחָק וְאֶל יַעֲקֹב...". וְלִכְאוּרָהּ, כִּינֵן שְׁעוּבָדָה עַל-מְנַת
 5 לְקַבֵּל פְּרָס לֹכּוֹת בְּשֶׁכֶר הִיא
 6 מְדוּרָה פְּחוּתָה כְּעוּבַת ה'
 7 (כְּמֵאֲמַר חֲכָמֵינוּ ז"ל בְּמִשְׁנַה בְּפִרְקֵי
 8 אֲבוֹת "אֵל תְּהִי כְּעַבְדִּים הַמְּשַׁמְשִׁין אֵת
 9 הַרֵב עַל מְנַת לְקַבֵּל פְּרָס, אֲלֵא הוּו
 10 כְּעַבְדִּים הַמְּשַׁמְשִׁין אֵת הַרֵב שֶׁלָּא עַל
 11 מְנַת לְקַבֵּל פְּרָס"), מֵה שְׁיָד עֵנִין
 12 זֶה שֶׁל דָּגֵשׁ עַל שֶׁכֶר הַמְּצוּוֹת אֲצֵל
 13 הָאֲבוֹת שֶׁלָּא הִיוּ בְּמִדְרַגָּה פְּחוּתָה
 14 וְנִמְוָכָה אֲלֵא בְּרִגְרָה נְעִלִית מֵאֲדָר. אָף
 15 הַעֲנִין הוּא, שֶׁהַפְּנוּנָה כִּכֵּךְ
 16 שְׁנֵאֲמַר אֲצֵל הָאֲבוֹת "אֲנִי הוּי", "נֶאֱמָן
 17 לְשֵׁלֶם שְׁכָר", הִיא לְאַמְתִּית עֵנִין
 18 הַשְּׁכָר, כְּמִבְּוֹר לְעִיל, שְׁכָר
 19 מְצָה מְצָה, שֶׁהוּא עֵנִין
 20 הַצְּרוּתָא וְחֲבוּר שֶׁל הָאָדָם הַמְּקִיִּים
 21 אֵת הַמְּצוּוֹה עִם בְּחִינַת 'אָנִי',
 22 בְּחִינַת הַעֲצָמוֹת].
 23 וְהִי אֲמִתִּית עֵנִין הַשְּׁכָר
 24 שְׁיִתְגַּלָּה לְעֵתִיד-לְבָא²¹,
 25 וּכְפִרְט בְּאֵלֶּף הַשְּׁבִיעִי²²,
 26 כְּמִכּוּבָא בְּסִפְר הַתְּנִיא מִכְּתָבֵי הָאֲרִיז"ל
 27 "שֶׁקָּבַל שְׁכָר עֵיקָרוֹ בְּאֵלֶּף הַשְּׁבִיעִי",
 28 הוּא מִבְּחִינָה שְׁאִי-אֶפְשָׁר
 29 לְהַמְּשִׁיף עַל-יְדֵי עֲבוּדָה כִּי
 30 הוּא נֹכַח וְנִמְשָׁךְ מִדְּרַגָּה לְעִינָה כֹּל כֵּךְ
 31 שֶׁעֲבוּדַת הָאָדָם לֹא 'נֹגַעַת' וְנִמְגִיעָה
 32 לְשֵׁם, אֲלָא יוֹמְשָׁף וְיִתְגַּלָּה גְלוּי
 33 אֱלוֹקוֹת מְלִמְעָלָה בְּבַחֲנֵינָה
 34 מִתְּנָה עַל-דֶּרֶךְ הַמְּבֹאֵר לְעִיל אֹדוֹת
 35 עֵנִין הַמְּתַנָּה בְּשֶׁבֶת.
 36 (ג) וַיֵּשׁ לְהוֹסִיף בְּזָה עַל-פִּי
 37 הַמְּבֹאֵר בְּלִקְוֵי תּוֹרָה²³
 38 בְּפִירוּשׁ "אָנִי הוּי", שְׁ"אָנִי"
 39 דְּהִנֵּנוּ עֲצָמוֹתוֹ יִתְבָּרֵךְ, הוּא
 40 מְמַשׁ הוּי, שֶׁהוּא מֵה
 41 שְׁנִמְשָׁף לְהִיּוֹת 'מְמַלָּא כָּל
 42 עֲלָמִין, וְפּוֹלָא חַד כְּלוּמַר, מְבֹאֵר לְעִיל שְׁכִיּוֹם הַשְּׁבַת יֵשׁ עֲלֵייהָ שֶׁל

(17) אבות פ"ד מ"ב. (18) פרשתנו מב, ב ואלך. (19) לקו"ת בחוקותיה מה, ג. סה"מ תרח"ץ ע' נב. וש"נ. (20) לקו"ת פרשתנו מד, ד. (21) ראה לקו"ת שם מב, א. (22) ראה תניא פל"ו בהגהה. (23) שם מג, א. מד, ד.

את שבתותי תשמורו ומקדשי תיראו הוי'

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

44 'מְמַלֵּא כָּל עֲלָמִין' הוּא 'פוֹלֵא חַד' הַכּוֹל אַחַד, עֲנִין אַחַד מִמֶּשׁ, 45 עִם "אֲנִי" שֶׁהוּא עֲצֻמוֹתוֹ יִתְבַרֵךְ, וְהֵינּוּ שְׂדוּקָא עַל-יְדֵי 46 הַעֲבוּדָה הַרוּחָנִית שֶׁל הָאָדָם בְּמָקוֹם הַהֶעָלָם וְהַהֶסְתֵּר (מִצַּד 47 בְּחִינַת 'מְמַלֵּא כָּל עֲלָמִין' שֶׁהִיא הָאָרֶז מוּגְבֵּלִת וּמְצַמְצֵמֵת) 48 'לוֹקְחִים' וּמִתְחַבְּרִים וּמִתְאַחֲדִים 49 עִם בְּחִינַת "אֲנִי", עֲצֻמוֹתוֹ 50 יִתְבַרֵךְ. 51 וְעַל-פִּי-זֶה יֵשׁ לְבָאָר הַטַּעַם 52 שְׂדוּשׁ מֵאִמֵּר חֲסִידוֹת זֶה 53 בְּ'לִקוּטֵי-תוֹרָה' (וְכֵן הַמֵּאִמֵּר 54 דְּבוּרֵי-הַמִּתְחִיל הַפּוֹתַח הַזֶּה שֶׁל 55 כְּבוֹד-קְדוּשַׁת אֲדָמוֹר הַרְבִּי 56 הַרְשֵׁב נִשְׁמָתוֹ-עֵדֵן הַנְּלִ, 57 וְעַל-דֶּרֶךְ-זֶה שְׂאֵר הַדְּרוּשִׁים 58 בְּדְבוּרֵי-הַמִּתְחִיל הַזֶּה) הוּא 59 עַל הַפְּסוּק אֶת שְׁבַתְתִּי גו' 60 שְׂבַפְרֶשֶׁת בְּהַר דּוֹקָא, אֵף 61 שְׂפִסּוּק זֶה נֶאֱמַר כְּכֹר לְפָנַי- 62 זֶה בְּפִרְשַׁת קְדוּשִׁים²⁵, כִּפִּי 63 שֶׁמִּמְשִׁיךְ וּמְבָאָר. 64 וְהֵעֲנִין בְּזֶה²⁶, דִּהְיָה חֲחֻלִּיק 65 הַהִבְדֵּל שְׂבִין שְׁנֵי פְּסוּקִים 66 הַנְּלִ הַפְּסוּק בְּפִרְשַׁת קְדוּשִׁים 67 וְהַפְּסוּק בְּפִרְשַׁת בְּהַר הוּא 68 שְׂהַפְּסוּק שְׂבַפְרֶשֶׁת קְדוּשִׁים 69 קֵאִי עוֹמֵד, עוֹסֵק בְּעִבּוּדַת 70 הַצְּדִיקִים, הֵינּוּ כִּפִּי שְׂבִין 71 יִשְׂרָאֵל הֵם בְּמַעְמַד וּמִצָּב 72 ד'קְדוּשִׁים תְּהִיּוּ" שֶׁהוּא שֵׁם 73 הַפְּרִשָּׁה, מֵה-שְׂאִין-כֵּן הַפְּסוּק 74 שְׂבַפְרֶשֶׁת בְּהַר, קֵאִי מְכוּוֹן עַל 75 עֲבוּדַת הַתְּשׁוּבָה שֶׁהִיא עֲבוּדַת 76 ה' שֶׁל הָאָדָם בְּמַעְמַד וּמִצָּב שֶׁל 77 הֶעָלָם וְהַסְתֵּר כו', כְּפִירוּשׁ 78 רַשִׁי שְׂפִסּוּק זֶה קֵאִי מְכוּוֹן 79 עַל הַנִּמְכָּר לְנִכְרִי ("שְׂלֵא 80 יֹאמֵר הוּאֵיל וְרַבִּי הָאָדוֹן הַנִּכְרִי 81 שֶׁל הַעֲבֵד הַיְהוּדִי מְחַלֵּל שְׁבַת, 82 אֵף אֲנִי כְּמוֹתוֹ"), שְׁזָהוּ 83 כְּלָלוֹת הַמַּעְמַד וּמִצָּב דְּזָמֵן 84 הַגְּלוּת, שֶׁהוּא בְּבַחֲינַת 85 "לְעַבְדִּים וְלִשְׁפָחוֹת נִמְכָּרְנוּ"²⁷ וְלֵכֵן בְּדֶרֶךְ כֻּלָּל עֲבוּדַת ה' בְּזָמֵן 86 הַגְּלוּת הִיא עֲבוּדַת הַתְּשׁוּבָה. וְזֶהוּ הַטַּעַם לִכְךָ שְׂדוּשִׁים חֲסִידוֹת

1 העולמות לבחינת 'סובב כל עלמין', אך לאמיתו של דבר ההמשכה היא 2 מ'עצמותו' ולכן לאחר שהכתוב אומר תחילה 'את שבתותי תשמורו' ואחר כך 3 'את מקדשי תיראו', הסיום הוא "אני הוי'" והכוונה על עצמותו, ובעומק 4 ובפנימיות הדברים הכול אחד כי הוי' עצמו, "ממש הוי'" יורד ונמשך לא רק 5 ל'סובב כל עלמין', האור הבלתי-גבול 6 שלמעלה מעולמות אלא ב'ממלא כל 7 עלמין' האור המצומצם לפי ערך 8 העולמות ומתלבש בהם בפנימיות 9 (ובלשון המאמר ב'ליקוטי תורה': "... 10 ושבת הוא העליות בבחינת 'סובב כל 11 עלמין', ולכן אמר עם היות דשבתותי 12 תשמרו שהוא עליות בבחינת 'סובב כל 13 עלמין', עם כל זה 'מקדשי תיראו אני 14 הוי' פירוש, אני הוא עצמותו יתברך 15 הוא ממש הוי' שהוא מה שנמשך 16 להיות 'ממלא כל עלמין' ביו"ד נברא 17 העולם הבא כו' וכולא חד'). 18 וממשיך ומבאר את עניין המשכת "אני 19 הוי'", המשכת עצמותו ית' לרדת 20 לבחינת 'ממלא כל עלמין': 21 וְהֵעֲנִין בְּזֶה, דִּהְיָה בְּחִינַת 22 'מְמַלֵּא כָּל עֲלָמִין' הָאָדָר 23 הַמִּתְלַבֵּשׁ בְּעוֹלָמוֹת וּבִנְבִיאִים 24 בְּהַתְּלַבְּשׁוֹת פְּנִימִית, כְּאִמֵּר לַעֲלִ, 25 הוּא כְּמֵאִמֵּר רְבוּתִינוּ ז"ל²⁴ 26 מֵה הַנְּשִׁמָּה מְמַלֵּא אֶת 27 הַגּוּף, כֵּף הַקְּדוּשָׁ-בְּרוּךְ-הוּא 28 מְמַלֵּא אֶת הָעוֹלָם, וְהֵינּוּ, 29 הַרְמִיזוֹן בֵּין הַתְּלַבְּשׁוֹת הַנִּשְׁמָה בְּגוּף 30 הַתְּלַבְּשׁוֹת הָאֱלוּקוֹת בְּעוֹלָמוֹת הוּא 31 דְּכֶשֶׁם שְׁחִיּוֹת הַנְּשִׁמָּה 32 הַמְּלוּבֶּשֶׁת בְּגוּף נִמְשָׁכַת כְּכֹל 33 אֲבָרֵי הַגּוּף, וְיורֵדֵת וּמִתְלַבֶּשֶׁת גַּם 34 בְּאִבְרִים הַנְּחוּתִים בִּיּוֹתֵר שִׁישׁ בְּהֵם 35 חִיּוֹת מוֹעֵטֵת וּמְצוּמְצֵמֵת, גַּם בְּעֵקֶב 36 שְׂבַרְגֵּל, וְגַם בְּצַפְרָנִים כו', 37 כְּמוֹ-כֵן גַּם בְּחִינַת הָאֱלוּקוֹת 38 הַמְצוּמְצֵמֵת הַנִּקְרָאֵת 'מְמַלֵּא כָּל 39 עֲלָמִין' נִמְשָׁכַת גַּם בְּמָקוֹם 40 שֶׁל הָעָלָם וְהַסְתֵּר שְׂאִין בּו גִּילּוֹי 41 אֱלוּקוֹת כֻּלָּל וּמִנְגֵּד וְאִפִּילוּ מִתְנַגֵּד 42 לְאֱלוּקוֹת כו'. וְאֵף-עַל-פִּי-כֵן, לְמֵרֹת שְׂאוֹר ה'מְמַלֵּא כָּל עֲלָמִין' נִמְשָׁךְ 43 לְהֵאִיר בְּמִקְוֹמוֹת הַכִּי נְחוּתִים מִבְּחִינַת רוחנית, מֵה שְׂנַמְשָׁךְ לְמַטָּה לְהִיּוֹת

(24) ויק"ר פ"ד, ח. מדרש תהלים קג, א. וראה ברכות י, א. (25) יט, ל. (26) ראה גם בשיחה שלפני המאמר (תורת מנחם - התוועדויות חמ"ג ע' 313). (27) לשון הכתוב - אסתר ז, ד.

שבת פרשת בהר, כ"ף אייר, ה'תשכ"ה

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 הנ"ל, שבהם נתבאר מעלת הגלוי דלעתיד-לבא התגלות
2 האלוקית בימות המשיח שיומשוך מלמעלה למטה בבחינת מתנה
3 ולא על ידי עבודת האדם, נאמרו על הפסוק שבפרשת בהר
4 דוקא, פי כדי לבא להגיע ולזכות לגילויים האלוקיים היותר
5 נעלים דלעתיד-לבא, הרי זה
6 (לא על-ידי עבודת הצדיקים, שדרושים הנ"ל, שבהם נתבאר מעלת הגלוי
7 אלא) דוקא על-ידי העבודה דלעתיד-לבא שיומשוך מלמעלה בבחינת מתנה,
8 שמתוך ההעלם וההסתתר שהיא עבודת התשובה. ועל-דרך
9 שפלוות ענן הגאולה
10 העתידה קשור עם עבודת התשובה דוקא, כמאמר²⁸
11 הוזהר שמובא ומבואר בחסידות
12 משיח אהא לאתבא צדיקא
13 בתיובתא, בא להשיב צדיקים
14 בתשובה, שבענן זה מודגש לא
15 רק שיהיו לעתיד לבוא שתי
16 המעלות דצדיקים ובעלי-
17 תשובה (שהרי יש מעלה
18 בעבודת הצדיקים גם לגבי
19 תשובה שלמה ולכן המצב
20 המושלם הוא כאשר יש גם את עבודת
21 הצדיקים וגם את עבודת התשובה, כי
22 בכל אחת מהשתיים יש מעלה ויתרון
23 לגבי השניה), דאם כן, כי אם
24 הכוונה היתה רק לומר שלעתיד לבוא
25 יהיו שני הדברים, הנה-ליה-
26 למימר היה לו לומר שמשית
27 יפעל שגם בעלי-תשובה יהיו
28 צדיקים וכך יהיו להם שתי המעלות,
29 אלא ההדגשה בזה היא על
30 מעלת התשובה דוקא, וכנ"ל
31 שדוקא על-ידי העבודה
32 במקום ההעלם וההסתתר
33 'לוקחים' ומתאחדים עם בחינת
34 "אני", עצמותו יתברך.
35 (ד) ויש לקשר זה עם 'פסח שני' ול"ג בעומר
36 שביעיותם (בשנה זו שנת
37 פסח שני' ול"ג בעומר
38 שביעיותם (בשנה זו שנת
39 תשכ"ה בה נאמר מאמר זה)
40 בשבוע דפרשת בהר,
41 והעליה שלהם ("ויכלו"²⁹

מלשון סיום ושלימות) היא ביום השבת פרשת בהר, פיון
ששניהם ('פסח שני' ול"ג בעומר) שכימים לענין
התשובה שעל ידה נפעל החיבור של עבודת האדם למטה עם הקב"ה
עצמו, כמבואר לעיל, כפי שממשיך ומפרט.
דהנה, 'פסח שני' בא בגלל
ה"אנשים אשר היו טמאים
לנפש אדם"³⁰ ולא יכלו להקריב
את קרבן הפסח במועדו ובקשו תיקון
ותשובה על כך, והרי פלוות
הענן דטומאת מת שמושם כך
לא יכלו אותם אנשים להקריב את
הפסח במועדו בא מצד הטא
עץ-הדעת³¹ שבגללו נגזרה מיתה
בעולם, ו'פסח שני' שהוא
התקון על זה לדבר שנגרם
מהטומאה, הוא ענן התשובה.
ועל-דרך-זה ל"ג בעומר, יום
ההילולא יום הסתלקותו וציוה
לשמוח בו דרבי שמעון בר
יוחאי³², גם הוא קשור בענין
התשובה, דהנה ידוע³³ בתורת
החסידות שענינו של רבי
שמעון בר יוחאי הוא החבור
של פנימיות החלק הנסתר של
התורה עם גליא החלק הגלוי
דתורה, והרי גלוי פנימיות
התורה בא על-ידי ענן של
שבירה (צוברא-כנקיט שבירת
הלב, תחושת שפלות), פינדוע
פתגם כבוד-קדושת אדמו"ר
(מהורש"ב) נשמתו-עדן³⁴
לגבי התוספת הגדולה בהתגלות
מעיינות תורת החסידות על ידי
אדמו"ר הזקן דדוקא לאחר גאולתו
ממאסרו בענן הזית הנה
כשפותשין אותו מוציא

(28) ראה לקו"ת שמע"צ צב, ב. שה"ש נ, סע"ב. וראה זח"ג קנב, ב. (29) בראשית ב, א. וראה לקו"ת פרשתנו מב, ג.
(30) בהעלותך ט, ו ואילך. (31) ראה במדבר פכ"ג, ג. (32) ראה זח"ג רצו, ב. פרי עץ חיים שער ספירת העומר פ"ז.
(33) המשך חייב אדם לברך תרל"ח פכ"ה (סה"מ תרל"ח ע' קנב). (34) ספר השיחות תורת שלום ע' 26.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 שְׁמֹנֶה³⁵, וּכְתִישֵׁת הַזֵּית הוּא עֲנֵן "לֵב נִשְׁבֵּר"
 2 (כְּמִבְּאֵר בְּדְרוּשֵׁי מֵאמְרֵי הַחֲסִידוֹת פֶּרֶשֶׁת בְּהַעֲלֵתָךְ, הַמְבַאֵרִים אֵת
 3 עֲנֵין הַדְּלָקָה הַמְנוּרָה בְּבֵית הַמִּקְדָּשׁ
 4 וּבְדְרוּשֵׁי חֲנוּכָּה³⁶ הַמְבַאֵרִים אֵת
 5 נֶס פֶּךָ הַשֶּׁמֶן), שְׁזָהוּ עֲנֵן
 6 הַתְּשׁוּבָה עֲלֵיו וִיתְרוֹן עֲבֹדַת ה'
 7 מִתּוֹךְ תְּחוּשָׁה שֶׁל שְׂבוּרָן לֵב וּשְׁפִלוּת.
 8 וְזָהוּ הַקָּשָׁר דְּפֶסַח שְׁנִי
 9 וְל"ג בְּעֹמֶר לְפָרֶשֶׁת בְּהַר
 10 (כְּמִוֶּבֶא עֲמֵים רְבוֹת בְּדַבְרֵי הַרְבֵּי שֶׁנֶּס
 11 הַחֲגִים וְהַמְעוּדִים שֶׁקִּבְּעוּתָם הֵיא לְפִי
 12 יְמֵי הַחֹדֶשׁ קְשׁוּרִים לְפָרֶשֶׁת הַשְּׁבוּעָה
 13 בְּהֵם חֵל הַחֵג וְהַמְעוּד), שְׁעַל־יְדֵי
 14 הַתְּשׁוּבָה דְּפֶסַח שְׁנִי וְל"ג
 15 בְּעֹמֶר, בָּאִים לְאֲמִתִּית הַשְּׂכָר
 16 עַל קִיּוֹם הַמְּצוּוֹת, "אֲנִי הוֹי",
 17 נֶאֱמָן לְשִׁלְמוֹ שְׂכָר, שְׁהוּא
 18 עֲנֵן הַחֲבוּר שֶׁל הָאָדָם הַעוֹסֵק
 19 בְּתוֹרָה וּמְצוּוֹת עִם בְּחִינַת "אֲנִי",
 20 עֲצֻמוֹתוֹ שֶׁל הַקְּדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא
 21 שְׁזָהוּ בְּחִינָה נְעִלִית זוֹ בְּאִלּוּקוֹת מֵהַ
 22 שְׁיוּמָשֶׁף וְיִתְגַּלֶּה לְעֵתִיד-לְבָא
 23 בְּבְחִינַת מִתְּנָה, בְּחִינָה
 24 הַשְּׁלִישִׁית דְּשִׁבְתָּ (אֵת שְׁבִתִּי
 25 תִּשְׁמְרוּ), כְּמִבְּאֵר לְעֵיל, שְׁזָהוּ
 26 גַּם הָעֲנֵן דְּ"מִקְדָּשֵׁי תִירְאוּ",
 27 דְּקָאֵי עַל הַתּוֹרָה, כְּנ"ל,
 28 וְכְּמִבְּאֵר בְּמֵאמְרֵי זֶה בְּלִקְוֵי תוֹרָה:
 29 "... הַמִּקְדָּשׁ שֶׁלְמִטָּה הוּא מַעֲשֵׂה יְדֵי הָאָדָם שֶׁלְמָה הַמֶּלֶךְ בָּנָה אוֹתוֹ, אֲבָל
 30 הַתּוֹרָה הֵיא מִקְדָּשׁוֹ שֶׁל הַקְּדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא מִמֶּשׁ וְכְּמֵאמְרֵי רַבּוּתֵינוּ ר"ל

35) ראה מנחות נג, סע"ב. שמו"ר ר"פ תצוה. 36) ראה לקו"ת בהעלותך לה, ב. וראה גם שערי אורה לה, ב. לט, א. 37) סידור שער הל"ג בעומר דש, א.

המשך ביאור למסכת קידושין ליום שני עמוד ב

- 1 וְנִתְּנָה וְ- מֵהַגְּבוּעוֹנִים שֶׁהַתְּגִירוֹ וְנֶאֱסָר לְהַתְּחַתֵּן עִמָּם) שְׁנִישְׂאוּ
 2 לְיִשְׂרָאֵל, אִו בַּת יִשְׂרָאֵל שְׁנִישְׂאָתָ לְמִמּוֹר, וְלִנְתֵין. שְׁכִיּוֹן שְׁאִינֵם
 3 אֲסוּרִים זֶה לְזוֹ אֵלָא בְּלֹא שְׁאִין בּוֹ חַיִּיב כְּרַת, חֵלוֹ קִידוּשֵׁיהֶם,
 4 וִיחוּס וְלֹדֵם הוּא כְּפִי הַפְּחוּת מִבֵּין שְׁנֵיהֶם, כְּגוֹן אִם הָאֵב כְּשֶׁר וְהָאֵם
 5 מִמּוֹרַת הוֹלֵד מִמּוֹר. הַכֹּלֵל הַשְּׁלִישִׁי, וְכָל מִי – כֵּל אִשָּׁה שְׁבָא עֲלֶיהָ
 6 אָדָם שְׁאִין לָהּ עֲלִיו קִידוּשֵׁין – שְׁאִין קִידוּשֵׁין תּוֹפְסִין בָּהּ מִזְּמַנָּה
 7 שְׁאֲסוּרָה עֲלֵיו, אֲכָל יֵשׁ לָהּ עַל אֲחֵרִים קִידוּשֵׁין – יִכּוּלָה הֵיא
 8 לְהַתְּקַדֵּשׁ לְאָדָם אַחֵר שְׁאִינָה אֲסוּרָה עֲלֵיו, תְּהֵלֵד שְׁנוּלֵד מִבִּיאַת זֶה
 9 מִמּוֹר. וְאִיזָה זֶה, זֶה תְּקָא עַל אַחַת מִכָּל הָעֲרִיּוֹת שְׁבִתוֹתָ – אַחַת מִכָּל
 10 הַנְּשִׂים הָאֲסוּרוֹת עֲלֵיו בְּאִיסוּר 'עֲרוּה', שְׁכִיּוֹן שְׁחִיבִים עַל בִּיאַתָּה
 11 'כְּרַת' הוֹלֵד מִמּוֹר. הַכֹּלֵל הַרְבִּיעִי, וְכָל מִי – כֵּל אִשָּׁה שְׁבָא עֲלֶיהָ
 12 אָדָם שְׁאִין לָהּ לֹא עֲלֵיו – עַל הַבּוֹעֵל, וְלֹא עַל אֲנָשִׁים אֲחֵרִים
 13 קִידוּשֵׁין, כְּלוֹמַר שְׁאִינָה רְאוּיָה כֹּלֵל לְהַתְּקַדֵּשׁ לְיִשְׂרָאֵל, דִּין תְּהֵלֵד

14 כְּמוֹתָהּ, וְאִיזָה זֶה, זֶה וְלֵד שֶׁל שְׁפָחָה כְּנַעֲנִית מִבִּיאַת יִשְׂרָאֵל, וְכֵן
 15 וְלֵד שֶׁל נְכָרִית מִבִּיאַת יִשְׂרָאֵל, שְׁבִשְׁתִּידוֹן אִין קִידוּשֵׁי יִשְׂרָאֵל חֲלִים
 16 כֹּלֵל, וְהוֹלְדוֹת מִתִּיחֲסִים לְאָמָם, בֵּן הַשְּׁפָחָה הוּא עֶבֶד כְּנַעֲנִי, וְבֵן
 17 הַגּוּיָה הוּא גּוֹי כְּאֵמוֹ, וְאִם יִשְׁתַּחֲרַר בֵּן הַשְּׁפָחָה אוֹ יִתְגַּיֵּר בֵּן הַגּוּיָה
 18 הֵיא הֵם מוֹתֵרִים בִּישְׂרָאֵלִית, כְּשֶׁם שְׁאָמָם כְּשִׁירָה לְבוֹא בְּקָהֵל
 19 יִשְׂרָאֵל לְאַחַר שְׁתַּחֲרַר אוֹ תִתְגַּיֵּר.

נמרא

20 שְׁנִינוּ בְּמִשְׁנָה, כָּל מְקוֹם שֶׁיֵּשׁ קִידוּשֵׁין וְאִין עֲבִירָה הוֹלֵד הוֹלֵךְ אַחֵר
 21 הַזְּכָר. שׁוֹאֵלֵת הַגְּמָרָא: אָמַר לִיה רַבִּי שְׁמַעוֹן לְרַבִּי יוֹחָנָן, וְכִי כְּלָלָא
 22 הוּא דְּכָל מְקוֹם שֶׁיֵּשׁ קִידוּשֵׁין – שֶׁהַקִּידוּשֵׁין חֲלִים וְאִין בְּהֵם עֲבִירָה,
 23 תְּהֵלֵד הוֹלֵךְ אַחֵר תְּהֵבָה, וְהֵרִי

בס"ד. שיחת* יום א', י"ד אייר, פסח שני, ה'תשכ"ה.

- בכינוס העשירי דנשי ובנות הב"ד תחיינה -

- 1 א. התכנסות של בני-ישראל, כמו כל דבר שמתרחש וקורה עם בני-ישראל, הרי זה בודאי בהשגחה
2 פרטית¹ - שיש בה משמעות, ויש בזה לימוד: מדוע נפגשים במקום זה ובזמן זה.
- 3 ב. עומדים אנו בפסח-שני. אודות יום זה ישנו סיפור שלם בתורה² - ומזמן הסיפור והלאה, בכל
4 שנה בי"ד אייר, נזכרים במאורע זה, כפי שמסופר בתורה על-ידי משה רבינו. התורה היא נצחית³, וניתנה
5 על מנת לקרותה וללומדה מידי שנה - בכל תקופותיה, ובכל מקום שבו יהודי נמצא. מזה מובן, שסיפור
6 זה שניתן בתורה מכיל הוראה ולימוד⁴ המתאים לבני-ישראל, אנשים ונשים, הנמצאים במקום זה בזמן
7 זה.
- 8 מובן מעצמו, שכיון שהמאורע הנ"ל מסופר בתורה - הרי בודאי כך אירע בדיוק ככל הפרטים
9 המתוארים בתורה. אבל התורה אינה ספר מעשיות! כשהתורה מספרת סיפור - יש בו משמעות ולימוד
10 עמוקים לכל יהודי. ולכן, ככל שלומדים יותר תורה - משיגים בעומק יותר ומפיקים יותר לימודים
11 והוראות - הן לעצמו, הן ביחס להנהגה עם הזולת, וכמו כן - כיצד לנהוג עם הסביבה שבה נמצאים.
- 12 כל זה כלול ונובע מסיפור קצר בתורה. אך להיותה תורת ה', מהקדוש-ברוך-הוא, אין פלא שסיפור
13 קצר ביותר, שנמסר בפסוקים אחדים בלבד, יכול להכיל עשרות ומאות ואלפי הוראות; וככל שכבר למדו
14 ועוד ילמדו מזה - ישאר עדיין מה ללמוד וללמוד עד סוף כל הדורות.
- 15 כן הוא גם בנוגע לסיפור דפסח-שני. בנוסף לכל ההוראות מהסיפור שנתבארו בעבר וגם לאחרונה -
16 הנה התעמקות ראויה בסיפור, תגלה הוראות חדשות בהתאם לזמננו זה ולמקומנו זה. הוראות אלו ניתן
17 למצוא על-ידי שיתבונונו היטב במאורע, כפי שאירע בשעתו.
- 18 ג. מה הביא לפסח-שני? כאשר בני ישראל יצאו ממצרים והיו צריכים לחגוג פסח במדבר, היה אחד
19 התנאים, שהקרבת קרבן-פסח ועריכת הסדר לכל פרטיו יכולה להיות רק על-ידי מי שאינו טמא, איש
20 טהור⁵.
- 21 ואז, בפסח הראשון במדבר, באו למשה רבינו כמה יהודים ושאלו: "אנחנו טמאים לנפש אדם"⁶ -
22 היות שלא היו יכולים להיטהר לזמן המיועד, כפי שנדרש על-פי דין, "למה נגרע לבלתי הקריב את קרבן
23 ה'"⁶ - מדוע תגרע מאיתנו האפשרות להקריב את הקרבן שהקדוש-ברוך-הוא רוצה שבני ישראל יקריבו
24 "במועדו בתוך בני ישראל"?
- 25 טענה זו הביאה לכך, שמשה הבטיחם לשאול את הקדוש-ברוך-הוא מה להשיב להם, והקדוש-ברוך-
26 הוא אמר, שמכאן ולהבא - אלו שיהיו בלתי-טהורים, ולא יוכלו להקריב קרבן פסח במועדו, נקבע עבורם
27 זמן הקרבת קרבן פסח חודש אחרי פסח - י"ד אייר - וזהו היום של פסח-שני.
- 28 ומאז, כמדובר לעיל, חוגגים פסח-שני בכל שנה בי"ד אייר - עד שאפילו בזמננו, לאחר
29 שביית-המקדש נחרב ואי אפשר להקריב קרבן, מציינים זאת בכך שאין אומרים תחנון ביום זה⁷, ובכך
30 שיום זה הוא חגיגי יותר ("מער יום-טוב'דיק") משאר ימות השנה.
- 31 עד כאן תוכן הסיפור בקיצור.

(4) ראה רד"ק לתהלים יט, ח. זח"ג נג, ב.

(5) פסחים רפ"ט. רמב"ם הל' ק"פ פ"א ה"ב. רפ"ה.

(6) בהעלותך שם, ז.

(7) סידור אדה"ז (לפני למנצח גוי יענך). השלמה לשו"ע

אדה"ז או"ח סקל"א ס"ט.

(* הוגהה ע"י כ"ק אדמו"ר שליט"א (באידיש). במהדורא זו ניתוספו עוד איזה ציוני מ"מ ע"י המו"ל.

(1) ראה בארוכה כתר שם טוב (הוצאת תשנ"ט) בהוספות סקע"ט ואילך. וש"נ.

(2) בהעלותך ט, ו ואילך.

(3) ראה תניא רפ"ז. ובכ"מ.

ד. מהו ה"מוסר" שלמדים אנו מזה?

כאשר מתבוננים בטענה של אותם יהודים, אינו מובן:

התחלת טענתם היתה שאינם טהורים, ובתור המשך וסיום לזה, הביעו את דרישתם לאפשר להם להקריב קרבן פסח - בה בשעה שסדר הטענה היה צריך להיות להיפך: לכל לראש היו צריכים להדגיש את העובדה שחייבים להקריב קרבן פסח - ולכן יש למצוא להם עצה לדבר, למרות היותם טמאים לנפש אדם.

ה. אלא יש בזה משמעות עמוקה והוראה עמוקה:

קרבן פסח נבדל מכל שאר הקרבנות, שיש בו מה שאין בכל יתר הקרבנות. ישנם שלשה סוגי קרבנות⁸: א) קרבנות יחיד - שאדם יחיד מקריב כאשר הוא מחויב או מנדב קרבן. ב) קרבנות ציבור - שמקריבים עבור כל הציבור, עבור כל ישראל יחד; אך קרבנות אלו קרבים בבית-המקדש רק על-ידי "נציגים", שלוחי הציבור, שעושים זאת בשם כל ישראל⁹. ג) וזהו רק קרבן פסח - שהקדוש-ברוך-הוא צוה, שכל יהודי חייב להקריב את הפסח באותו זמן ובאותו מקום עם כל בני ישראל, "בתוך בני ישראל". כלומר, בקרבן פסח ישנם שני הענינים גם יחד¹⁰: זהו קרבן יחיד, כל יהודי מקריב את הפסח בפני עצמו, ובה בשעה הוא גם קרבן ציבור, שכל ישראל מקריבים קרבן זה באותו זמן.

וזה היתה הטענה של היהודים הנ"ל למשה רבינו¹¹: "אנחנו טמאים לנפש אדם" - הקדוש-ברוך-הוא קבע את סדר העולם באופן כזה, שאצל עם בן מיליוני אנשים לא יתכן שמזמן לזמן לא ימות מישהו ורחמנא-ליצלן, בהגיעו עד לגיל מאה ועשרים שנה, ככל שהקדוש-ברוך-הוא הועיד לו. בפרט כשמדובר אודות עם גדול, שנתברך על-ידי הקדוש-ברוך-הוא ש"לא יספר מרוב"¹² - ומידי יום ביומו נולדים ילדי ישראל חדשים - הרי גם בלתי אפשרי שלא יהיה מקרה מות של יהודי ורחמנא-ליצלן, בימי ההכנה לפסח; ולכן - היתה הטענה - מוכרחים להיות כאלו שביום זה יצטרכו לעשות אותו כמשפטו, ולהיות "טמאים לנפש אדם" - שניהם על פי תורה.

ונמצא, שהקדוש-ברוך-הוא עשה כאן תרתי דסתרי: הקדוש-ברוך-הוא צוה, שבי"ד ניסן חייב כל יהודי להקריב קרבן פסח בעצמו, לא על-ידי שליח, ולצורך זה חייב להיות טהור באותו יום; ובה בשעה העמיד הקדוש-ברוך-הוא את סדר העולם באופן כזה, שבכל י"ד ניסן בהכרח שימצאו על-כל-פנים כמה מישראל שיהיו מחויבים על-פי תורה לעשות דברים שיטלו מהם את האפשרות להיות טהורים בעת זו.

וזה היתה טענתם: "אנחנו טמאים לנפש אדם" - ענין שהקדוש-ברוך-הוא קבע את סדר העולם באופן כזה, שבזמן זה מוכרחים להיות יהודים כאלו (טמאים לנפש אדם) - ואם כן למה נגרע, מהי אשמתנו, שלכן לא נוכל להקריב את קרבן ה', להקריב את הקרבן (פסח) שהקדוש-ברוך-הוא ציוונו?

הקדוש-ברוך-הוא הכיר בצדקת טענתם. והשיב להם, שאי אפשר לקחת מהם את מצות קרבן פסח. ועל-ידי-זה שהם הציגו את השאלה - מיתוספת עוד מצוה ויום-טוב אצל בני-ישראל - פסח-שני.

ו. מזה מתקבלת הוראה עמוקה לכל אחד ואחת מאיתנו. רבים שואלים: מחד גיסא דורש הקדוש-ברוך-הוא שבני ישראל יהיו עם קדוש, שיוכלו להכיר עליהם, שהם מובדלים ונוהגים אחרת מכל אומות העולם: הם שומרים שבת, אוכלים כשר ומקיימים כל המצוות שעליהם נצטוו; ולאידך גיסא - העמידם הקדוש-ברוך-הוא במצב כזה, שהם מוכרחים להקדיש שעות רבות לענינים שלוקחים מהגברים את האפשרות ללמוד תורה בשעות אלו, ולוקחים מהאמהות את האפשרות להתמסר באותה שעה לחינוך הראוי של הילדים שבהם בירכם הקדוש-ברוך-הוא, ולוקחים מהנשים שאינן נשואות את האפשרות לנצל את השעות להתכונן כדבעי לכך שלאחרי-זה יעמידו בית אמיתי בישראל, בית בנוי על יסודות התורה ומצוות.

(11) ראה גם לקו"ש חל"ג ע' 58. וש"נ.

(12) וישלח לב, יג.

(8) ראה הקדמת הרמב"ם לפיה"מ סדר קדשים.

(9) תענית רפ"ד. רמב"ם הל' כלי המקדש רפ"ה.

(10) ראה בארוכה לקו"ש חיי"ח ע' 104 ואילך. וש"נ.

1 - הקדוש-ברוך-הוא תובע מיהודי, שבהיותו בעולם שברא ה', יתנהג תמיד לפי התורה שלמעלה
2 מהעולם.

3 וזוהי ההוראה מהמענה של הקדוש-ברוך-הוא: אפילו אם נדמה, שלהיות בעולם ולקיים מצוות, הרי
4 זה דבר הכרוך בקשיים גדולים ביותר; ובפרט כשמדובר אודות מצוה שמזדמנת אחת לשנה, וכאשר לא
5 היו יכולים לקיים מצוה זו באותו יום בגלל מניעות ועיכובים של העולם, אזי נדמה שכבר אבוד - עליכם
6 לדעת, שבאם יהודי רק רוצה באמת לקיים תורה ומצוות, ותובע למה נגרע - ימציא לו הקדוש-ברוך-הוא
7 את האפשרות, שיוכל לקיים כל המצוות, ככל ישראל, ללא גרעון.

8 ואפילו אם בשביל זה יצטרכו לפעול דבר חידוש (פסח שני), שלא היה עד אז, יעשה זאת
9 הקדוש-ברוך-הוא בשביל אותם יהודים אחדים שנמצאים במצב כזה שבאופן אחר אינם יכולים לקיים
10 את המצוה.

11 וזוהי גם ההוראה לזמננו, כאמור לעיל: כאשר נדמה לפעמים, שלפי כל החשבונות, אי אפשר בשום
12 אופן להתמסר לחינוך הראוי של הילדים, או להתכונן כדבעי לחיי-משפחה יהודיים, או ללמוד תורה
13 במידה ובאופן הדרוש, כי כל זה הוא בסתירה לקיום בעולם - אין זה אלא הדמיון ("איינרעדעניש") של
14 היצר-הרע, וצריך רק לעורר בעצמו את ההחלטה העמוקה והאיתנה: לא יתכן, שאני - כל יחיד, איש
15 ואשה, זקן וצעיר - לא אהיה חסוֹשֵׁלום בתוך בני ישראל בקיימם ציווי ה'; ואז יראו שהקדוש-ברוך-הוא
16 נותן להם אפשרות מיוחדת לכך.

17 ז. בפרטי הסיפור של פסח שני, מרומז עוד לימוד עמוק:

18 ישנם השואלים: הרי הקדוש-ברוך-הוא ידע מלכתחילה, שיהיו כאלו שלא יוכלו להקריב קרבן פסח
19 בי"ד ניסן, מדוע איפוא הוצרך להמתין עד שאותם יהודים יבואו וישאלו את משה רבינו את השאלה,
20 ומשה רבינו יצטרך להשיב להם, שאינו יודע דין זה, והולך לשאול את הקדוש-ברוך-הוא, ורק אז ציוה
21 הקדוש-ברוך-הוא בתשובתו אודות פסח שני - ביחד עם הציווי אודות מצות הפסח עבור הכלל, היה
22 יכול הקדוש-ברוך-הוא להורות באותו זמן את המוצא לאלו שיהיו בלתי-טהורים בי"ד ניסן; הם יוכלו
23 להקריב קרבן פסח בי"ד אייר?

24 והמענה לזה הוא גם המענה לשאלה נוספת, שרבים שואלים¹³: כיון שהקדוש-ברוך-הוא רוצה
25 שיקיימו תורה ומצוות, מדוע לפעמים כרוך הדבר בקשיים גדולים, עד שיש אפשרות ליצר-הרע להקשות:
26 כיצד יש ביכולתך להיות יהודי דתי, כאשר הקדוש-ברוך-הוא ברא אותך בעולם שמקשה עליך את החיים
27 כיהודי - ורק אז מוצא היהודי, על-ידי המסירת נפש שלו, את המענה לקושיא, שאכן יש ביכולתו למלא
28 את רצון ה'?

29 ועל זה יש מענה בסיפור דפסח שני:

30 כל זמן שליהודי לא הפריעה העובדה שאינו יכול להקריב קרבן פסח בתוך בני ישראל, אכן לא היתה
31 עבורו אפשרות לעשות זאת. דוקא אז, כשהתעורר בו ה"יהודי" שבו, והוא רץ למשה רבינו בזעקה:
32 היתכן שיהיה נבדל מכל ישראל בהקרבתם קרבן! - זה גופא פעל מענה חדש מן השמים, ופתח עבורו
33 אפשרות חדשה, שיוכל להתגבר על קשיי העולם; שיתברך בכל עניני העולם, וביחד עם זה יוכל למלא
34 רצון ה'.

35 וזהו גם המענה בנוגע לקשיים ונסיונות על תורה ומצוות בכלל:

36 הקדוש-ברוך-הוא רצה שיהדות, תורה ומצוות, יהיו יקרים אצל יהודי, ועל ידם גופא לבחון עד כמה
37 תורה ומצוות יקרים אצלו.

38 ובכן: כאשר לבו של היהודי מתכווץ, וכשאינו רואה אפשרות לקיום תורה ומצוות בטבע העולם
39 במקום המצאו, פורץ בזעקה, שהוא מוכרח לקיים מה שכתוב ב'שולחן-ערוך' - אזי משנה הקדוש-ברוך-

1 הוא את העולם, ומסדר את כל התנאים סביבו, בכדי שיוכל להיות ככל ישראל, כפי שבני ישראל היו
2 בכל הדורות החל ממשה רבינו, ולהקריב קרבן יחד עם כל בני ישראל.
3 וכשם שעל-ידי קרבן זה הוציאו אותו אז משעבוד ארץ-מצרים, כך גם בכל דור, מוציאה מסירות-נפש
4 זו את כל אחד ואחת מישראל משעבוד וממצבים שונים המזדמנים בחיים.

* * *

ח. דוגמת הסיפור דפסח שני - מצינו במקום נוסף בתורה¹⁴:

5 לאחרי יציאת-מצרים, כאשר בני ישראל הוצרכו ללכת מהמדבר לארץ-ישראל, באו בנות צלפחד
6 ושאלו דין אצל משה רבינו, האם ביכלתן לקבל את נחלת אביהן, בהביען בכך את טענתן: גם הן רוצות
7 נחלה בארץ, חלק בארץ-ישראל, בכדי לכוונן שם חיים ולנהוג כפי שצריך לנהוג בארץ-ישראל.
8 ושוב היה אותו דבר, שמשה הגיש את משפטן לפני ה' - והקדוש-ברוך-הוא ענה לו: "כן בנות צלפחד
9 דוברות", שהן צודקות בטענתן, ויש לתת להן חלק בארץ-ישראל.
10 וכפי שחכמינו מסבירים¹⁵, הראה הדבר, שהנשים שבאותו הדור רצו יותר מהגברים למלא את רצון
11 ה' לכבוש את ארץ-ישראל, ולהראות שם כיצד ניתן לחיות בארץ שמתנהלת בדרך הטבע, חורשים
12 וזורעים וכו', ואף-על-פי-כן תהיה זו ארץ קדושה, "אשר גו' עיני ה' אלקיך בה", שניכר שם אלקות,
13 "מראשית השנה ועד אחרית שנה"¹⁶.
14 גם שם אירע באותו אופן: כל זמן שבנות צלפחד לא שאלו זאת, לא נתן הקדוש-ברוך-הוא את הדין
15 בנוגע ירושת הבנות. כאשר ראו שנשי ישראל מביעות את דרישתן ותובעות מהקדוש-ברוך-הוא לקבל
16 חלק במילוי רצון ה'; לבנות חיים יהודיים, למרות שהם יהיו חיים הכרוכים בחרישה וזריעה ויגיעה -
17 אז כתב הקדוש-ברוך-הוא עבורם פרשה מיוחדת בתורה, אודות דיני ירושה בשייכות לנשים.
18

* * *

ט. יעזור ה' יתברך, שכינוס זה, החותם את העשור הראשון¹⁷ לעבודת נשי ובנות חב"ד, יהיה התחלה
19 טובה לעשור הבא; שבכל אחת מכן, ועל ידכן בכל אשה בישראל, יכירו מיד - כפי שהיה בבנות צלפחד
20 - שהן דורשות מהקדוש-ברוך-הוא את ברכתו והצלחתו להנהיג בעולם חיים יהודיים, למרות הצורך
21 להיות קשורים עם כל הנהגות העולם, חרישה וזריעה וניהול הבית - שלא זו בלבד שזה לא יפריע לעשות
22 מהעולם עולם קדוש, אלא על-ידי-זה יתוסף בהם יותר כח, להט, חיות ואור, ולקיים רצון ה' מתוך
23 בריאות ושמחה, לאורך ימים ושנים טובות.
24 וכמדובר לעיל, שמקימו של הכינוס בפסח שני, ישנו הלימוד מיום-טוב זה, שלמרות שנמצאים
25 בעולם, אם רק מקוים להקדוש-ברוך-הוא ומבקשים מהקדוש-ברוך-הוא, אזי הוא מראה דרך פתוחה
26 כיצד להתגבר על כל הקשיים, ולנהוג בעולם כפי שיהודי צריך לנהוג - יתחיל ענין זה משנת הי"א ואילך
27 מתוך הרחבה, העמקה וחיות מחודשים של העבודה.
28 ועד שנזכה - כפי שהבטיחנו הנביא - ללכת כולנו לארץ הקדושה, ולהראות שם כיצד צריך לעשות
29 ארץ קדושה, לבנות את בית-המקדש, ולהקריב שם בפסח הבא קרבן פסח, בשמחה ובטוב לבב.
30

17) שלימות מספר עשר - ראה פרדס שער ב'. מעלת מספר
עשר - נתבאר בהמכתב להכינוס דנשי חב"ד דשנה זו (אג"ק חכ"ג
ע' שפו ואילך).

14) פינחס כו, א ואילך.
15) ראה פרש"י שם כו, סד.
16) עקב יא, יב.

בס"ד. שיחת שבת פרשת בהר, כ"ף אייר, ה'תשכ"ה.

בלתי מוגה

1 א. נתבאר פירוש רש"י ריש פרשתנו: "בהר סיני", "מה ענין שמיטה אצל הר סיני, והלא כל המצות
2 נאמרו מסיני, אלא מה שמיטה נאמרו כללותיה ופרטותיה ודקדוקיה מסיני, אף כולן נאמרו כללותיה
3 ודקדוקיה מסיני. כך שנויה ב'תורת כהנים'. ונראה לי שכך פירושה, לפי שלא מצינו שמיטת קרקעות
4 שנשנית בערבות מואב במשנה תורה, למדנו שכללותיה ופרטותיה כולן נאמרו מסיני, ובא הכתוב ולמד
5 כאן על כל דבור שנדבר למשה, שמסיני היו כולם, כללותיה ודקדוקיה, וחזרו ונשנו בערבות מואב" -
6 שהקושי בכתוב הוא בתיבות "בהר סיני", שהרי מ"שהוקם המשכן לא נדבר עמו עוד אלא מאוהל מועד"¹,
7 ולכן מפרש רש"י ש"בהר סיני" כולל גם אוהל מועד שהיה בחניית מדבר סיני נגד ההר.

8 וכך מפרש רש"י את דברי ה'תורת כהנים', שמכאן למדים שכל המצוות נאמרו כללותיה ופרטותיה
9 ודקדוקיה מסיני, כי התיבות "בהר סיני" מיותרות, "לפי שלא מצינו שמיטת קרקעות שנשנית בערבות
10 מואב", ובמילא ידעין שנאמרה מסיני - מהר סיני או מאוהל מועד, ועל כן צריך לומר ש"בא הכתוב
11 ולמד כאן על כל דבור שנדבר למשה", במשנה תורה*, "שמסיני היו כולם": לדעת רבי עקיבא - גם
12 הפרטות נאמרו בהר סיני, ולדעת רבי ישמעאל - פרטות באוהל מועד². ואף שברוך ההלכה "כולהו
13 אליבא דרבי עקיבא"³, הנה בפשוטו של מקרא קאי גם לשיטת רבי ישמעאל.

14 ובפנימיות הענינים: אוהל מועד - מורה על עבודה בסדר והדרגה, ומדבר סיני - מורה על עבודה
15 שלמעלה מסדר והדרגה, מסירות נפש. ובוה פליגי רבי ישמעאל ורבי עקיבא: לדעת רבי ישמעאל, עבודת
16 הצדיקים, רק כללות ויסוד המצוה צריך להיות באופן של מסירות נפש, אבל הקיום בפועל ובפרטות צריך
17 להיות בעבודה מסודרה; ולדעת רבי עקיבא, עבודת התשובה, גם הפרטים צריכים להיות תדורים בענין
18 המסירות נפש - הוגה על-ידי כבוד-קדושת אדמו"ר שליט"א, ונדפס ב'לקוטי שיחות' חלק י"ז עמוד 276
19 ואילך.

* * *

20 ב. הביאור בפירוש רש"י סוף פרשתנו, "את שבתותי תשמורו ומקדשי תיראו אני ה'", "נאמן לשלם
21 שכר"⁴ - שהחידוש כאן לגבי מה שנאמר בפרשת קדושים⁵ הוא ההמשך לפסוק שלפני זה⁶ "לא תעשו

(* וזהו ביאור יתור לשון רש"י "כל דבור שנדבר למשה" - כי בזה מדגיש שהחידוש הוא רק במצות שנאמרו במשנה
תורה, שפרטותיהן נאמרו בסיני, שרק הן נאמרו למשה ולא לבני ישראל ישר, כי לבני ישראל "מפי עצמו אמרן" (מגילה
לא, ב).

ואין להקשות הרי בלאו-הכי יודעים שלשון רש"י "כל דבור" קאי רק על מצות שנאמרו במשנה תורה (שעליהם הוא
הלימוד שגם הם מסיני היו, אלא שחזרו ונשנו בערבות מואב) - ומדוע הוצרך רש"י להוסיף "שנדבר למשה" - ? כי-אם
רש"י לא היה כותב "שנדבר למשה", היה אפשר לומר שכוונתו ב"כל דבור" היא לכל המצוות, ויש בזה שני חידושים:
1) חידוש בנוגע לאלו דערבות מואב - שגם פרטותיהן מסיני. 2) חידוש בנוגע לשאר המצוות - שנשנו בערבות מואב.
ועל-ידי הוספה זו מדגיש רש"י, שכל הלימוד הוא רק בנוגע לאותן דערבות מואב, מה שאין-כן המצוות שנאמרו בסיני,
סבירא-ליה לרש"י שלא נשנו בערבות מואב (ראה 'לקוטי שיחות' שבפנים עמוד 282).

הפירוש הפשוט, ורק כשיש הכרח אזי מפרשים כפי הדרש (ראה
גם לקו"ש חי"ב ע' 83 ואילך).

(5) יט, ל. - וגם שם נאמר בלשון זה ממש, באותן תיבות,
באותו ניקוד ובאותן הטעמים (שלפעמים גם הניקוד והטעמים
משנים את פירוש הדברים).

(6) כו, א.

(1) פרש"י תשא לג, יא.

(2) חגיגה ו, סע"א ואילך. ורש"י.

(3) סנהדרין פו, רע"א. ורש"י.

(4) אף שברביבוי מקומות שבהם נאמר "אני ה'" בסיום ציווי,
הפירוש הפשוט הוא אני הוא המצווה, וכדברי רש"י בר"פ וראו
- לאחרי שמפרש "אני ה'", "נאמן לשלם שכר כו'" - "ובלשון
הזה מצינו שהוא נדרש בכמה מקומות כו'", היינו, שאין זה

1 לכם אלילים גו' את שבתותי תשמרו", "כנגד זה הנמכר לנכרי, שלא יאמר הואיל ורבי מגלה עריות ..
2 עובד כוכבים .. מחלל שבת*, אף אני כמותו",

3 [כי על-פי תורה הוא משועבד לרבו⁷, ועד שמצינו בזהר בפרשתנו⁸ שעבדים פטורים מ"עול מלכותא
4 דלעילא" ופטורים מן המצוות, ולכן יכול להיות קא-סלקא-דעתך שמותר לו לעבור על ג' ענינים אלו
5 המותרים לרבו:

6 גילוי עריות (שרבו מותר בהן**) - כיון שצריך לעבדו גם בלילה, וכפי שמצינו⁹ בעבד הנמכר
7 לישראל, שרבו מוסר לו שפחה כנענית***; עבודה-זרה (באופן של שיתוף שם שמים ודבר אחר) - כיון
8 שצריך לעבוד בתור עבד (ולא אומן וכיוצא בזה), מפני שהוא טפל וקנינו דרבו, ורבו (שעובד ומקריב
9 לשמש בשביל שיצמחו פירותיו) מחשיב עצמו טפל וקנינו של אלקי מצרים, ואם כן, גם הוא משועבד
10 לעבודה-זרה, וכמו שיש בכלל מאתיים מנה¹³, ובדוגמת שעבודא דרבי נתן¹⁴; וחילול שבת (שלא זו
11 בלבד שמותר לרבו, אלא חייב לעבוד בשבת) - כיון שצריך לעבדו גם בשבת],

12 "לכך נאמרו מקראות הללו"¹⁵, שעל דרך הפשט הם מיותרים לגמרי (שהרי כבר נאמרו בפרשת
13 קדושים) - ללמד שגם "הנמכר לנכרי" חייב בהם***.

14 ומסיים: "אני ה'", "נאמן לשלם שכר"¹⁸ - שגם "הנמכר לנכרי" שמצבו בגילוי הוא "כמותו", שמקבל

(* הסדר בפירוש רש"י: גילוי עריות, עבודה זרה וחילול שבת (ובפרט שזהו שינוי לגבי תו"כ) - יש לומר
בפשטות, מפני ש"רבו" היה שטוף ביותר בעריות (ערות הארץ), פחות מזה - בעבודה-זרה, פחות יותר - בחילול
שבת, כמובן (ובתו"כ - הלכה - מקדים החמור ביותר: עבודה זרה, אחר-כך גילוי עריות וכו').

** מה-שאינ-כן עריות האסורות לרבו (היינו לכולי עלמא, כולל גם עבדי רבו, ואין מקום אפילו
לקא-סלקא-דעתך דהיתר. ועוד) אין מקום שרבו ידרוש זה ממנו.

*** על דרך ההלכה יש מקום לשקלא-וטריא בנמכר לנכרי אם מותר בשפחה כנענית (ראה 'לקוטי שיחות'
שבפנים הערות 1019-21), אבל, המדובר הוא (1) בלימוד על דרך הפשט, (2) לדעת רש"י¹¹ שהוא פרשן ולא
פוסק¹², אפילו בפירושו על הש"ס, ועל-אחת-כמה-וכמה בפירושו על התורה.

**** ועל-דרך-זה יל"פ בפשטות בנוגע ל"מקדשי תיראו"¹⁶ - שאפילו ישלחו רבו לבנות בית המקדש, גם כן
אסור (וכפירוש רש"י בפסוק שלפני זה¹⁷). וכמו שגם בנוגע לעבודה-זרה מפרט: "אלילים ופסל גו'".

7 והיינו, דכיון שמכר את עצמו להנכרי, צריך לעמוד
בדיבורו ולהיות משועבד אליו - אם כבדי שלא יהי' חילול השם
(ראה גם פרש"י פרשתנו שם, מח), וכהמעשה דשמעון בן שטח
(ראה ירושלמי ב"מ פ"ב ה"ה, ובפני משה שם), או שבכלל צריך
לעמוד בדיבורו כדי להיות אדם ישר ("א' ערלעכער מענטש"), הן
בין אדם למקום והן בין אדם להבירו.
8 ח"ג קט, א. וראה גם תורת מנחם - התועדויות חל"ט ע'
115 ואילך. ורש"י.

9 פרש"י משפטים כא, ד. ועוד.

10 בנוגע לשקו"ט אם אפשר שיהי' לנכרי שפחה שלו (ראה
הערה 19 שם) - העיר כ"ק אדמו"ר שליט"א: אין הזמ"ג לעיניו,
אבל כמדומה שגלל הדעות כיבוש מלחמה מועיל גם לעכו"ם.

11 בנוגע לשקו"ט אם יש מקום להחזיר שפחה לנמכר
לעכו"ם, מאחר שאין העכו"ם קונה ישראל אלא למעשה ידיו -
כתב כ"ק אדמו"ר שליט"א: אפשר שגם בתור פוסק ס"ל לרש"י
שוולדות הם בכלל מעשה ידיו.

12 יד מלאכי כללי רש"י ס"ב. וש"נ.

13 ב"ק עד, א. ב"ב מא, ב.

14 פסחים לא, א. וש"נ.

15 ומה שלא נזכר בקרא גם גילוי עריות - כי אצל עבד יש
אמנם אופן ש"שרא לן כוותי" (חולין קט, ב), שהרי רבו מוסר
לו שפחה כנענית, כנ"ל.

16 לאו דוקא בפירוש רש"י, כי הקושיא היא גם בתו"כ.

17 ושם: "ואבן משכית גו' להשתחוות עלי", "אסרה תורה
.. חזן מן המקדש".

18 כי אי אפשר לפרש בפשטות, אני הוא המצווה (כנ"ל
הערה 4) - כיון שענין זה יודעים כבר מהציווי שנאמר בפ'
קדושים, משא"כ כאן שנכפל הציווי "כנגד זה הנמכר לנכרי, שלא
יאמר הואיל ורבי כו", שאף שנצטווה מקודם על ע"ז, בכ"ז סבור
שפטור עתה מזה, בגלל השעבוד לרבו ע"פ תורה, והיינו, שרוצה
לקיים ציווי ה', אלא שיש לו קושיא וסתירה בדבר מצד חיוב
התורה.

1 השפעה ררכו (ולא משם הוי' שלמעלה מהטבע), יזכה לקבל תשלום השכר, כי מצד עצמותו, "אני הוי'",
2 אין הגבלות - הוגה על-ידי כבוד קדושת אדמו"ר שליט"א, ונדפס¹⁹ ב'לקוטי שיחות' חלק ז עמוד 175
3 ואילך.

4 ג. וההוראה מכל הנ"ל בעבודתינו:

5 כללות המעמד ומצב של בני ישראל בזמן הגלות הוא בבחינת "לעבדים ולשפחות נמכרנו"²⁰.
6 ובהדגשה יתירה - אצל אלו מבני ישראל שרוב היום אינם נמצאים בד' אמות של תורה, אלא
7 בבית-המסחר או בית-הפקידות וכיוצא בזה.

8 וכיון שכן, טוען יהודי: כיצד תובעים ממנו לקבל עליו "עול תורה" ו"עול מלכות שמים", בשעה
9 שמטילים עליו "עול דרך ארץ"?! - אם הקדוש-ברוך-הוא רוצה שיקבל עליו "עול תורה" ו"עול מלכות
10 שמים", עליו ליטול ממנו "עול דרך ארץ"²¹, ואי אפשר - טוען הוא - שיהיו ב' ענינים אלו יחד, להיותם
11 בסתירה זה לזה.

12 כאשר יש ליהודי "עול מלכותא דלעילא", ומרגיש ש"ה' נצב עליו ומלא כל הארץ כבודו ומביט עליו
13 ובוהן כליות ולב כו"²² - אין מקום שיהיה עליו עול ומורא של בשר-ודם; ואם יש עליו עול ומורא של
14 בשר-ודם, הרי זה בסתירה לעול מלכות שמים.

15 וכפי שמצינו שכאשר אוריה החתי קרא ליואב בתואר של כבוד בפני דוד המלך, נתחייב מיתה, בגלל
16 שזוהי מרידה במלכות דוד²³. ועל-אחת-כמה-זכמה כשמדובר בנשיאת עול תמידי של בשר-ודם.

17 ועל זה אומרים לו, שהקדוש-ברוך-הוא כבר הבהיר זאת: עוד לפני שבני ישראל גלו מארצם ובאו
18 למעמד ומצב ש"לעבדים ולשפחות נמכרנו" - כבר צוה הקדוש-ברוך-הוא "אל תפנו אל האלילים גו'",
19 "את שבתותי תשמורו וגו'", גם למי שנמצא במעמד ומצב ש"נמכר לנכרי". וכאשר מבהירים זאת
20 מלכתחילה, הרי זה מועיל גם בנוגע לזמן הגלות, שגם אז יוכלו בני ישראל לקבל על עצמם "עול מלכותא
21 דלעילא".

22 ד. ובפרטיות יותר:

23 עיקר הענין ד"לעבדים ולשפחות נמכרנו" בחיי היום-יום הוא - לא בהתחלת היום, בעת התפלה
24 וקביעת עתים לתורה, אלא אחר-כך, בהמשך היום, כאשר יוצאים לעסוק בעניני העולם - "הנהג בהן
25 מנהג דרך ארץ"²⁴. ובכדי שבמשך היום, כשיש עליו עול דרך ארץ, יהיה עליו עול מלכות שמים - יש
26 צורך להבטיח זאת מיד בהתחלת היום.

27 וזהו גם הביאור במה שכתוב בתניא²⁵ ש"צוה משה רבינו עליו-השלום .. לדור שנכנסו לארץ לקרות
28 קריאת שמע פעמים בכל יום לקבל עליו מלכות שמים במסירת נפש כו" - דלכאורה אינו מובן²⁶:

29 מזה שרבינו הזקן מדגיש בעצמו שציווי זה היה "לדור שנכנסו לארץ", מובן, שזהו ציווי שקשור עם
30 הכניסה לארץ דוקא. שכן, בהיותם במדבר, במעמד ומצב שאין להם עסק עם עניני עולם הזה, אין צורך
31 באזהרה מיוחדת ("א' ספעציעלע באוואָרעניש") בנוגע לקבלת עול מלכות שמים; ורק בכניסתם לארץ,

(21) ראה אבות פ"ג מ"ה.

(22) תניא רפמ"א.

(23) שבת נו, א. וש"נ.

(24) ברכות לה, ב.

(25) ספכ"ה.

(26) ראה גם "מ"מ, הגהות והערות קצרות" לתניא שם (ע')

קנו ואילך). וש"נ.

ועפ"ז יש לומר בפירוש "נאמן לשלם שכר" - שקאי על שכר
מיוחד (ע"ד "לפום צערא אגרא" - אבות פ"ה מכ"א) על קיום
הציווי מתוך קבלת עול ואתכפיא, אף שאינו מבין זאת בשכלו
בגלל הקושיא כו* - שנמשך מבחי' "אני", שלמעלה גם מהוי'.
19) בשילוב שיחות ש"פ משפטים וש"פ עקב תשכ"ח (וצוין
שם בטעות גם לש"פ בהו"ב תשכ"ד).

(20) אסתר ז, ד.

(* ולהעיר מדיקו הלשון "נאמן לשלם שכר" - שהצורך בענין הנאמנות הוא כאשר עדיין לא רואים את השכר (וכמו בר"פ וארא (כנ"ל הערה
4), שבאותה שעה לא ראו בני" את השכר, ואדרבה, היו להם צרות צרורות כו).

1 שאז מתחילים לעסוק בענינים ארציים, החורש והזורע וכו', שאז ישנו "עול דרך ארץ" - אזי יש צורך
2 להזהיר ולהבטיח הענין דקבלת עול מלכות שמים.

3 ואם כן, למה הוצרך להיות הציווי על-ידי משה רבינו, ובהיותם במדבר - ולא על-ידי יהושע, ובשעת
4 כניסתם לארץ, כמו שאר הציוויים הקשורים עם הכניסה לארץ?

5 והביאור בזה - שהענינים הקשורים עם הכניסה לארץ עצמה, היו אמנם על-ידי יהושע; אבל הציווי
6 שעל ידו תהיה הכניסה לארץ כדבעי, צריך להאמר לפני הכניסה לארץ. בשעה שעוסקים כבר בענינים
7 ארציים - אזי כבר מאוחר; יש צורך לצוות על זה כשנמצאים עדיין במדבר, שאז הראש עדיין פנוי כו'.

8 ועל-דרך-זה בנוגע לעבודה שבכל יום - שתיכף בהתחלת היום, קודם שיש עליו "עול דרך ארץ",
9 צריך לקבל על עצמו עול מלכות שמים במסירת נפש, על משך כל היום כולו. ואז, הנה גם במשך היום,
10 גם בשעה שיש עליו "עול דרך ארץ", יהיה עליו עול מלכות שמים. ולמרות שעל-פי שכל תהיה אצלו
11 קושיא: איך יכולים להיות שניהם יחד - אין זה מפריע לעבודה בפועל ממש.

12 ה. (וסיים כבוד קדושת אדמו"ר שליט"א:)

13 כיון שהגיעו ונמצאים כאן תלמידים שלומדים עתה בישיבה²⁷, ומחנכים אותם באופן שגם לאחרי
14 צאתם מבין כתלי הישיבה לא יתפעלו מ"עול דרך ארץ", מהטענה שכיון שנמצאים באמריקא, הרי
15 אמריקא היא שונה ("אמעריקע איז אַנדערש"...) , וצריכים לוותר על פרט זה וענין זה כו' - יאמרו לחיים,
16 וינגנו ניגון שמח²⁸.

* * *

17 ו. בהמשך להמדובר לעיל בנוגע לפירוש רש"י על הפסוק "את שבתותי תשמורו גו' אני ה'"
18 שבפרשתנו, ולא על פסוק זה שנאמר בפרשת קדושים - הנה גם המאמר דיבור-המתחיל את שבתותי גו'
19 שב'לקוטי תורה' הוא (לא בפרשת קדושים, אלא) בפרשתנו דוקא²⁹.

20 ובנוגע לה'לקוטי תורה', הנה אלו שסיימו את לימוד ה'לקוטי תורה' דפרשה זו, וכן אלו שסיימו את
21 הלימוד קודם הבדלה (ומסתמא ישנם כאלו שהתעוררות זו תסייע להם לסיים את לימוד ה'לקוטי
22 תורה'...) - יאמרו "לחיים"³⁰.

23 ז. מאמר (כעין שיחה) דיבור-המתחיל את שבתותי תשמרו וגו'.

(27) הכוונה לקבוצת תלמידים משיבת אחי תמימים בעיר (29) מא, א ואילך.
בוסטון (המח"ל). (30) ראה גם לעיל ע' 140. וש"נ.
(28) ראה גם תורת מנחם - התוועדיות חל"ב ע' 365.

אגרות קודש

ב"ה, כ"ו אייר, תשי"ב
ברוקלין.

הרה"ח הו"ח אי"א נוי"נ עוסק בצ"צ וכ"ו מוה"ר אלי זאב שי

שלום וברכה!

בת"ח קבלתי הקול קורא שהדפיס בנוגע להמקוה, וטוב אשר נעשה זה באידיש, ומהראוי ג"כ
לפרסם עכ"פ בקיצור ובתוכן המתאים גם בשפת המדינה, ומוסג"פ טופס מהקו"ק שנדפס בעתו ע"י מחנה
ישראל, וידוע פתגם כ"ק מו"ח אדמו"ר זצוקלה"ה נבג"מ ז"ע: חזקה לתעמולה שאינה חוזרת ריקם.

בברכת חג השבועות שמח ולקבלת התורה בשמחה ובפנימיות.

לקוטי שיחות פרשת בהר כרך יז

גם על שאר המצוות (שגם דקדוקיהן מסיני), הרי 23
מדובר כאן רק בנוגע לשמיטה? 24
לכן אומר רש"י – מכיוון ששמיטת קרקעות אינה 25
כתובה במשנה תורה, יכולנו לדעת גם בלי המילים 26
"בהר סיני" ש"פרטותי ודקדוקי" של שמיטה נאמרו 27
מסיני. ממילא מתעוררת השאלה, מה באות להשמיענו 28
התיבות "בהר סיני"? ומזה מוכח כי הדבר אותו "בא 29
הכתוב ולמד כאן" 7 אינו בנוגע לשמיטה שהיא נאמרה 30
מסיני, כ"אם בנוגע ל"כל דבור שנדבר למשה, שמיני 31
היו כולם כללותיהן ודקדוקיהן וחזרו ונשנו בערבות 32
מואב". 33

ב.

פירוש רש"י - כדעת רבי עקיבא ב'תורת-
כהנים'?

כפי שלומדים את רש"י בפשטות – וכך אכן 34
לומדים מפרשי רש"י – עולה: 35
(א) שאלתו של רש"י היא אותה השאלה של 36
ה'תורת-כהנים' – לשם מה אומר הפסוק לגבי 37
שמיטה שהיא נאמרה בהר סיני. (ב) בתירוצו של 38
רש"י – לפי ה'תורת-כהנים', ש"בהר סיני" משמיענו 39
שכל המצוות (כללותיהן ודקדוקיהן) מסיני – בא 40
לשולל את דעת ר' ישמעאל⁸ אשר רק "כללות נאמרו 41
בסיני" ואילו "פרטות באהל מועד", והוא מתאים 42

א.

כל המצוות "כללותיהן ודקדוקיהן מסיני" 1
בתחילת הפרשה מתעכב רש"י על המילים "בהר 2
סיני"¹ ומפרש: מה ענין שמיטה אצל הר סיני והלא כל 3
המצוות נאמרו מסיני, אלא מה שמיטה נאמרו כללותי' 4
ופרטותי'² ודקדוקי' מסיני, אף כולן נאמרו כללותיהן 5
ודקדוקיהן מסיני – כלומר: זה שנאמר במפורש 6
בשמיטה שהיא נאמרה בהר סיני (אף ש"כל המצוות 7
נאמרו מסיני"), הוא כדי ללמד ממנה על כל שאר 8
המצוות, שבדיוק כמו ששמיטה כללותי' ופרטותי' 9
ודקדוקי' נאמרו מסיני, כך גם כל המצוות – כללותיהן 10
ופרטותיהן ודקדוקיהן מסיני.

לאחר מכן אומר רש"י: "כך שנויה בתורת כהנים, 11
ונראה לי שכך פירושה לפי שלא מצינו שמיטת 12
קרקעות שנשנית בערבות מואב במשנה תורה³ למדנו 13
שכללותי' ופרטותי'⁴ כולן נאמרו מסיני, ובא הכתוב 14
ולמד כאן על כל דיבור שנדבר למשה שמיני היו 15
כולם כללותיהן ודקדוקיהן וחזרו ונשנו בערבות 16
מואב". 17

זאת אומרת, רש"י בא להבהיר⁵: זה שאנו יודעים 18
אשר "כל המצוות נאמרו מסיני"⁶, הוא רק בנוגע 19
לכללותיהן, ויש צורך בראיה שכן הוא גם ביחס 20
לדקדוקיהן – ואת זה לומדים משמיטה. אך קשה: מהו 21
ההכרח שהנאמר "בהר סיני" לגבי שמיטה בא ללמד 22

(1) בדפוס שני מעתיק גם "וידבר ה' אל משה". וברש"י כתי' מעתיק
תיבת "לאמר".

(2) כ"ה בדפוס רש"י שלפנינו (ובתור"כ, דפוס א' וב' דרש"י – ליתא).
וי"ל:

בפרטיות – כשמדייקין ביותר בלשון ובסגנון: כלל – "והשביעין
תשמטנה ונטשתה" (משפטים כג, יא): פרט – תזרע, תשמור (פרשתנו כה,
ד): דקדוק – "לא תקצור" – להיות מחזיק בו (פרש"י פרשתנו שם, ה).
אבל בכללות יותר, הן "פרט" הן "דקדוק" – כולל שניהם [ולכן
בתור"כ הל' – "דקדוקי" ובש"ס (דלקמן הערה 8) – "פרטות" – כי
בשניהם הכוונה לשינהם],

ולאחר שמבאר רש"י בתחילה כל החלוקות – אטי כי וכולי' כו"*.
וראה עוד (בפירוש "פרטותי ודקדוקי") – רמב"ם, רא"ם, גו"א,
מהרי"ק (ירושלים תשל"א), באר מים חיים (לאחי המהר"ל), ס' הזכרון.
ועוד. שיחת ש"פ נשא תשכ"ט (נעתק חלקה בלקו"ש [המתורגם] ח"ח
ע' 39 הערה 45. ח"ג ע' 93 הערה 5).

(3) דלא כדעת רבי (מו"ק ב, ב. גיטין לו, א. קידושין לח, ב) דבשתי
שמיטות הכתוב מדבר, אלא כדעת רבנן דפליגי עליו, וכמ"ש ברע"ב כאן.

(4) כ"ה ברוב הדפוסים. ובדפוס א' דרש"י ובכמה כתי' דרש"י:

"ופירוש". ועפ"ז לכאורה קאי על הפירושים בתושב"ע פ. וראה לעיל
הערה 2 ובס' שנסמנו שם.

(5) דבק טוב, נימוקי שמואל ושפ"ח. וראה רא"ם, משכיל לדוד. ועוד.
(6) במפרשי רש"י (ותור"כ) כ' דרש"י (והתור"כ) סמך על מש"נ בס"פ

בחוקותי "אלה המצוות גו' בהר סיני" (או – שם כו, מו). אבל מזה שרש"י
לא הזכיר כלל פסוק זה (שנאמר לאחורי פ' בהר) מוכח שהוא מוכן
מהנאמר לפניו. וי"ל דמוכרח ע"פ פשט, דאל"כ מה עשה משה בהר מ'
יום ומ' לילה**. וכן מוכח מכמה כתובים. ואכ"מ.

(7) בכמה מפרשי רש"י (רע"ב, רא"ם, ק"א [לתור"כ]), לבוש, דבק טוב,
(ועוד) כ' דנלמד במדה "כל דבר שהי' בכלל ויצא מן הכלל כו", ואחרים
(ראב"ד לתור"כ, גו"א, ט"ז, משכיל לדוד. ועוד) כ' דנלמד מהיקש או
גז"ש כו' – אבל ברש"י (וכן בתור"כ) לא נזכר כלל הכתוב ד"אלה המצוות
גו", כנ"ל בהערה הקודמת.

ופשוט שהכוונה נמפורש ברש"י "לפי כו' למדנו כו' ובא הכתוב
ולימד כאן על כל כו'" – היינו מיתור דקרא (וכמו שהאר"ך בנמוקי
שמואל דנלמד באם אינו ענין לגופו כו'**. וראה גם מהרי"ק רע"ב
(בפ' הא') כאן).

(8) חגיגה ו, סע"א ואילך. סוטה לו, ב. זבחים קטו, ב.

(* ובכמה כתי' דרש"י (וכן בלשון רש"י שברמב"ן וברא"ם) הגי' גם בהמשך דברי רש"י: אף כולן כללותיהן ופרטותיהן ודקדוקיהן מסיני.)

(**) והחידוש בפרש"י ר"פ משפטים – הוא לענין פרטי המצוות שבפרשה.

(***) ומ"ש שם שכ"פ בגו"א – צ"ע שהרי בגו"א שולל הפי' שכותת רש"י היא באם אינו ענין כו'. ומפרש שנלמד בהיקש כנ"ל בפנים ההגה. ובס' הזכרון כאן: בהר
סיני מיותר. ולמדנו על דרך בנין אב שגם כל המצוות כו'.

33 כהנים' שאינו לפי פשוטו של מקרא, פירוש אותו שולל
34 רש"י, ולומד ב'תורת כהנים' פירוש אחר?

ג.

דיוקים נוספים בלשון רש"י

35 כמו כן ישנם כמה דיוקים בלשון רש"י – ומהם:
36 (א) בתחילת דבריו כותב "מה ענין שמיטה אצל הר
37 סיני", אך לאחר מכן משתמש בקביעות בלשון
38 "מסיני"¹³ בהשמטת המילה "הר"¹⁴?
39 (ב) כאשר רש"י מפרש "בא הכתוב ולמד כאן על
40 כל דבור ודבור כו' שמסיני היו כולם כו'", הוא מוסיף
41 ("על כל דבור) שנדבר למשה" – שלכאורה הוא יתור
42 לשון? ובפרט, שב'תורת כהנים' אותו מפרש רש"י
43 ("ונראה לי שכך פירושה") נאמר "אף כולן כו'" ולא
44 נאמר "שנדבר למשה".

ד.

אוהל מועד - הוא "בהר סיני" שבכפסוק

45 והביאור בכל הנ"ל:
46 שאלתו של רש"י איננה מדוע "בהר סיני" נאמר
47 לגבי שמיטה, אלא המילים "בהר סיני" עצמן¹⁵ –
48 שהקושי בהן מתעורר עוד לפני שיודעים על איזו מצוה
49 מדובר כאן [וזה שרש"י מביא את שאלת ה'תורת
50 כהנים' "מה ענין שמיטה אצל הר סיני", הוא משום
51 שעל-ידי השאלה והתירוץ של ה'תורת כהנים'
52 מתיישבת ממילא גם הקושיא בפשוטו של מקרא –
53 "בהר סיני" מה משמענו?] והשאלה היא:
54 מהקמת המשכן ואילך היו כל דיבורי ה' אל משה
55 לא בהר סיני, אלא באוהל מועד, וכפי שרש"י אמר
56 זאת בפירוש כבר לפני כן (בפרשת תשא¹⁶):
57 "ומשהוקם לא נדבר עמו עוד אלא מאוהל מועד".
58 וכיצד יתכן שלאחר כל הפרשיות והסדרות של ספר
59 ויקרא (שפתיחתו "ויקרא גו' מאהל מועד") נאמר
60 "וידבר גו' בהר סיני"?

1 איפוא לדעת ר' עקיבא⁸ אשר "כללות ופרטות נאמר
2 בסיני"⁹.

3 ברם, לפי זה צריך להבין:

4 (א) מאחר ושאלתו של רש"י היא מדוע נאמר "בהר
5 סיני" לגבי שמיטה, היה עליו להתעכב לא רק על
6 המילים "בהר סיני", אלא להעתיק גם את המילים
7 המוכיחות כי עיקר הקושיא היא על שמיטה, מהפסוק
8 השני בפרשה בו מדובר אודות שמיטה (או לכל הפחות
9 להוסיף "וגו'") – שהרי השאלה אינה על המילים
10 "בהר סיני" כשלעצמן, אלא מדוע נאמרו מילים אלו
11 לגבי שמיטה?¹⁰
12 (ב) מאחר וחיידושו של רש"י הוא, שהפרטים נאמרו
13 (בהר סיני, ו) לא באוהל מועד כדעת ר' ישמעאל, אם כן,
14 כיצד מביא הוא כראי' לכך שנאמרו בהר סיני את
15 העובדה ש"לא מצינו כו' שנשנית בערבות מואב" – הרי
16 מכאן אין כל הוכחה שהם לא נאמרו באהל מועד¹¹?!
17 לכל הפחות היה לו לומר "לא מצינו כו' שנשנית
18 באוהל מועד ובערבות מואב".
19 (ג) כמו כן בסיום דברי רש"י "וחזרו ונשנו בערבות
20 מואב": הרי הדיון כאן הוא האם הפרטים נאמרו בסיני
21 או באהל מועד – היה רש"י צריך איפוא לומר "וחזרו
22 ונשנו באוהל מועד"?
23 (ד) מהי אריכות הלשון "ונראה לי שכך פירושה לפי
24 שלא מצינו וכו'" – ובפרט שאין זה עניינו של רש"י
25 לפרש את ה'תורת כהנים'¹²?
26 חייבים אם כן לומר, כי ניתן לומר פירוש שונה
27 בדברי ה'תורת כהנים', ולפיו לא היה רש"י רואה נכון
28 להביאו כאן (כי לפי אותו פירוש אין דברי ה'תורת
29 כהנים' קשורים לפשוטו של מקרא); ולכן אומר
30 "ונראה לי שכך פירושה", כי דווקא לפי פירושו
31 קשורים דברי ה'תורת כהנים' בפשוטו של מקרא. יש
32 אם כן להבין מהו הפירוש שאפשר ללמוד ב'תורת

לשולל פי' אחר בתו"כ.

(13) ועד"ז בתו"כ מתחיל "בהר סיני" ומסיים "בסיני".

(14) אף ש"ל שמקצר בלשונו (ומתחיל "בהר סיני" – כלישנא דקרא). ועדמש"נ (ברכה לג, ב) ה' מסיני בא. וכל' חז"ל בכ"מ. וראה פרש"י ר"פ משפטים. בחוקותי כו, מו.

(15) ובמשכיל לרוד כ': "הרגש שמבחוץ בזה דלמאי נ"מ הודיענו הכתוב בזה טפי מכל שאר המצות באיזה מקום נאמרה. ושוב מקשה רש"י כו' מה ענין שמיטה כו", עיי"ש.

(16) לג, יא.

(9) וכמ"ש ברא"ם* ומשכיל לרוד כאן. וכן מוכח במפרשי רש"י שכ' דרש"י בא לשולל אוהל מועד.

(10) לשון רש"י "מה ענין שמיטה אצל הר סיני" (ולא "הר סיני ל"ל" או "מה ענין הר סיני אצל שמיטה") – ראה רא"ם, גו"א, ק"א. ועוד. וראה ס' השיחות תשמ"ח ח"ב (קה"ת, תשמ"ט) ע' 456.

(11) ובק"א נמוקי שמואל כאן כ' דוהוי כוונת הרמב"ן בקשייתו הא' על פרש"י.

(12) אף שהוצרך לפרש "לפי שלא מצינו כו'" כנ"ל בפנים ס"א – מ"מ מלשון רש"י "כך שנוי' בתו"כ ונ"ל שכך פירושה" מוכח, שבא

כהנים', אשר לפי הפשט של רש"י ב'תורת כהנים' – 34
 "ונראה לי שכך פירושה" – מוכרח אשר "בהר סיני" 35
 כאן הכוונה למדבר סיני, כדלקמן. 36

ה.

ההוכחה לפירוש, מדברי ה"תורת כהנים"

התורת כהנים אומר, שמהנאמר "בהר סיני" לגבי 37
 שמיטה לומדים כי גם כל²⁵ המצוות "נאמרו כללותיהן 38
 ודקדוקיהן מסיני". זאת משום, שהנאמר "בהר סיני" 39
 לגבי שמיטה אינו חידוש – כפי שרש"י מפרש שגם 40
 ללא המילים "בהר סיני" היינו יודעים ("למדנו) 41
 שכללותיהן ופרטותיהן כולן נאמרו מסיני" – חייבים אם 42
 כן לומר, שהנאמר כאן "בהר סיני" (לא בא ללמדנו על 43
 שמיטה, אלא) "בא הכתוב ולמד כאן על כל דיבור כו". 44
 מנין כה פשוט לגבי שמיטה עצמה (גם אילו לא 45
 המילים "בהר סיני") שכללותיהן ופרטותיהן כולן נאמרו 46
 מסיני? – זה תלוי כיצד נפרש את המילים "בהר סיני": 47
 אם נפרש ש"בהר סיני" הכוונה על הר סיני עצמו – יש 48
 צורך במילים "בהר סיני" כדי ללמדנו על שמיטה 49
 עצמה, כי בלעדן היינו לומדים שהיא נאמרה באהל 50
 מועד – משום שהפרשה כתובה לאחר הקמת המשכן 51
 וכאמור לעיל סעיף ב', שהעובדה ש"לא מצינו כו" 52
 שנשנית בערכות מואב", אינה ראי' שהיא נאמרה בהר 53
 סיני]. ומכיוון שיש צורך במילים "בהר סיני" ללמד על 54
 מצות שמיטה עצמה – ממילא אי אפשר ללמוד מהם 55
 על שאר המצוות²⁶. 56

לכן מוכרח שלפי ה'תורת כהנים' "בהר סיני" 57
 פירושו – מדבר סיני. ומכיוון שהעובדה שפרטותיהן של 58
 שמיטה נאמרו במדבר סיני (שבזה נכללים הן הר סיני 59
 והן אהל מועד), ברורה לנו גם אם לא היה נאמר "בהר 60
 סיני" כפי "לא מצינו שמיטת קרקעות שנשנית בערכות 61
 מואב"²⁷; בהכרח אם כן לומר שהמילים "בהר סיני" 62
 באות ללמד על מצוות אחרות, שגם הם נאמרו 63
 במדבר סיני, כמו שמיטה. 64

בדוחק גדול היה אפשר ללמוד, שהפרשה נאמרה 1
 לפני כל הסדרות הקודמות של ספר ויקרא, לפני הקמת 2
 המשכן, והעובדה שהיא כתובה בפרשתנו – הוא 3
 משום ש"אין מוקדם ומאוחר בתורה"¹⁷ (וכך מבאר 4
 ה'אבן עזרא'¹⁸). אך ביאור זה כלל אינו "חלק", לפי 5
 שבתירוף "אין מוקדם ומאוחר בתורה" משתמשים רק 6
 בלית ברירה (וצריך להיות טעם כלשהו לכך), אך עד 7
 כמה שניתן משתדלים ללמוד את הסדרות והפרשיות 8
 כסדרן, ובפרט – על פי פשוטו של מקרא¹⁹. 9

בדרך הפשט קשה גם לבאר (כמו הרמב"ן²⁰), 10
 שדיבור ה' אל משה היה בהר סיני (ובו אמר לו את 11
 כל הפרשה לפרטיה), אך הפרשה נכתבה כאן (לאחר 12
 פרשת אמור) משום שמשה מסר ציווי זה (של שמיטה 13
 ופרטיה) לעם ישראל רק אז²¹ (לאחר המעשה של "בן 14
 אשה ישראלית") – לפי שמפשוטו לשון וסדר 15
 הכתובים עולה, שה'וידבר הוי' אל משה" היה לאחר 16
 הסדרות הקודמות, לאחר פרשת אמור. 17

קשה מאוד לפרש שמשה מסר לבני ישראל את 18
 הדיבור לאחר ריבוי חדשים מאז שקיבלו – בהתאם 19
 לפירושו של רש"י קודם לכן²² ש"ענשו הכתוב" על כך שלא 20
 אמרו בזמנו – אף שניתן לחלק כי שם הדבר היה נוגע 21
 למעשה. 22

ולכן לומד רש"י, שפרשת בהר אכן נאמרה למשה 23
 לאחר הסיפור של בן אשה ישראלית. אם כן מהו 24
 שנאמר כאן "בהר סיני" – זה משום שבני ישראל היו 25
 אז עדיין ליד הר סיני, לפני "ויסעו בני ישראל 26
 למסעיהם ממדבר סיני"²³, ולכן גם הדיבור שנאמר אז 27
 באוהל מועד מתואר בפסוק "וידבר.. בהר סיני"²⁴. 28
 ובפרט שהמדבר נקרא בשם "מדבר סיני" – על שם 29
 הר סיני שבו. 30

אמנם, מפאת החידוש בדבר – שבביטוי "הר סיני" 31
 הכוונה לאוהל מועד משום שהיה "נגד ההר" בחניית 32
 מדבר סיני – לכן מסתייע רש"י ומביא מדברי ה'תורת 33

מסיני כו'. וראה פרש"י במדבר (ג, א), פינחס (כת, ו). ואכ"מ].
 ועפ"ז מובן בפשטות מש"נ בס"פ בחקותי "אלה המצות אשר צוה
 ה' גו' בהר סיני" – דקאי על כל המצוות שבספר ויקרא. וראה שם כו,
 מו: "אלה החוקים גו' אשר נתן גו' בהר סיני גו'", ובפרש"י שם:
 "שכולם.. בסיני".

(25) לבד מפ' נחלות שנתחדשה ע"י טענת בנות צלפחד בערכות
 מואב (פינחס כו, א ואילך), קרבנות דפ' פינחס – כפרש"י שם (כת, ב).
 ועוד. ועפ"ז מובן דיוק פרש"י "בערכות מואב במשנה תורה".

(26) וכקושיית הרא"ם, גו"א, נמוקי שמואל, שפ"ח. ועוד.
 (27) ולכן אין לומר אפילו בדוחק גדול שהוא ע"ד מש"נ בפ' בשלח
 (טז, לה) ובנ"י אכלו (ל' עבר) את המן ארבעים שנה, שנכתב שם כדי
 לסיים ענין המן.

(17) שכלל זה הובא כו"כ פעמים בפרש"י עה"ת, לדוגמא: בראשית
 ו, ג. וישלח לה, כט. ועוד. וראה לקו"ש [המתורגם] ח"ז ע' 125.

(18) וראה גם דעת זקנים בעה"ת, רשב"ם, ספורנו וחזקוני כאן.

(19) להעיר מפרש"י בראשית ו, ג: ואת כו'. ס"פ נח: ולמה הקדים
 כו'. ועוד.

(20) וראה גם אברבנאל כאן.

(21) היפך לימוד הכתוב בהנהגת משה בעת מ"ת – לפי פרש"י יתרו
 (יט, יד). ולהעיר ג"כ מפרש"י שמות (ד, כד).

(22) בשלח טז, כב.

(23) בהעלותך י, יב.

(24) ראה צו ז, לח: אשר צוה גו' בהר סיני (אף שהדיבור ה' "מאהל
 מועד") וברמב"ן שם. וראה פרש"י בהעלותך ט, ד: כששמע פ' מועדים

33 (ב) לשון רש"י "ובא הכתוב כו' כל דבור שנדבר
 34 למשה": בזה מדגיש, שהחידוש של 'תורת כהנים'
 35 ש"כולן נאמרו כו' מסיני" (שהכוונה למדבר סיני כנ"ל),
 36 הוא בנוגע למצוות שנאמרו בערבות מואב רק למשה
 37 – ולכן מוסיף רש"י "שנדבר למשה": כאן מדובר
 38 אודות מצוות שהדיבור שלהם היה רק למשה ולא לבני
 39 ישראל, כי המצוות שאמר משה במשנה תורה לבני
 40 ישראל היו "מפי עצמו"²⁸ – וכמו שנאמר "אשר דבר
 41 משה אל כל בני ישראל" בערבות מואב²⁹.

ה.

"כך פירושה" - בפשוטו של מקרא

42 על פי הנ"ל, שבפירושו (שהוא לפי פשוטו של
 43 מקרא) המתאים הן לדעת ר' עקיבא והן לדעת ר'
 44 ישמעאל, מפרש רש"י את 'תורת כהנים' גם לדעת ר'
 45 ישמעאל ("כללות נאמרו בסיני ופרטות באהל מועד"),
 46 מובנת יותר הוספתו "כך שנוי" ב'תורת כהנים' ונראה
 47 לי שכך פירושה":

48 הגמרא³⁰ אומרת כלל, "סתם ספרא =] תורת
 49 כהנים' הוא דברי' רבי יהודה.. וכולהו אליבא =] וכולם
 50 לפי שיטת] דרבי עקיבא" – ואם כן כיצד ניתן ללמוד
 51 את 'תורת כהנים' כדעת ר' ישמעאל³¹? לכן חייב
 52 רש"י להבהיר: "כך שנוי" ב'תורת כהנים' ונראה לי
 53 שכך פירושה": אמנם הדבר נאמר ב'תורת כהנים', אך
 54 בכל זאת אפשר ללמוד כאן – לפי פשוטו של מקרא
 55 – באופן המתאים גם לשיטת ר' ישמעאל³² (וכנ"ל
 56 סעיף ה').

ט.

דעת רש"י בחומש כרבי ישמעאל

57 ואולי יש לומר כי רש"י מפרש בחומש רק כדעת
 58 ר' ישמעאל ש'פרטים באהל מועד" – ולכן שינוי
 59 לשונו "מסיני" במקום "בהר סיני", כדי לשלול
 60 שהפרטים נאמרו "בהר סיני" – משום ששיטה זו
 61 מתאימה יותר לדרך הפשט, דרכו של רש"י בפירושו
 62 לתורה³³:

63 (א) לפי הלימוד בדרך הפשט מסתבר, שפרטי
 64 המצוות נאמרו לבני ישראל במקום בו נכתבו בפירוש

1 [ופירוש זה תואם הן את דעת רבי עקיבא, והן את
 2 דעת רבי ישמעאל שפרטי המצוות נאמרו (לא על הר
 3 סיני, אלא) באהל מועד, במדבר סיני].

ו.

"בהר סיני" בא לשלול "בערבות מואב"

4 לפי זה, ש"בהר סיני" הכוונה למדבר סיני – מהו
 5 החידוש בכך שכללותיהן ודקדוקיהן של כל המצוות
 6 נאמרו מסיני; מה באים לשלול כאן? אומר רש"י,
 7 שהדבר בא למעט "ערבות מואב": מכיוון וכמה מצוות
 8 נאמרו "בערבות מואב במשנה תורה"; יכולנו לחשוב
 9 כי פרטי אותן מצוות נאמרו רק בערבות מואב – ועל
 10 כך לומדים מ"בהר סיני" הנאמר בשמיטה, שגם מצוות
 11 אלה שנשנו בערבות מואב (לא נאמרו שם בפעם
 12 הראשונה, אלא) "מסיני היו כולם כללותיהן ודקדוקיהן
 13 (והעובדה שנכתבו במשנה תורה היא) וחזרו ונשנו
 14 בערבות מואב".

15 וזהו מה שרש"י אומר "ונראה לי שכך פירושה":
 16 בזה מתכוין לשלול את ההבנה שהפרטים נאמרו בפעם
 17 הראשונה בהר סיני ולא באהל מועד (כפירושם של
 18 כמה מפרשים – הן מפרשי 'תורת כהנים' והן מפרשי
 19 רש"י); כי אם הנאמר "בהר סיני" בא למעט שהפרטים
 20 נאמרו בערבות מואב, וכפי שרש"י עצמו מפרש,
 21 שהפירוש שלו מחדש – "לפי שלא מצינו כו' בערבות
 22 מואב כו' וחזרו ונשנו בערבות מואב".

ז.

"מסיני" - מהמדבר - ולא "מהר סיני"

23 על פי זה מובנים גם דיוקי הלשונות בפירוש רש"י
 24 (שהובאו לעיל סעיף ג'):

25 (א) מה שאומר כמה פעמים "מסיני", ולא "מהר
 26 סיני" כלשון הכתוב: הוא מתכוין להדגיש בכך, שלפי
 27 פשוטו של מקרא – יודעים רק שהם נאמרו מסיני: או
 28 על ההר (כדעת ר' עקיבא), או לא בהר סיני, אלא
 29 באהל מועד. [רק בפעם הראשונה נאמר (ב'תורת
 30 כהנים' ו) ברש"י "מה ענין שמיטה אצל הר סיני", לפי
 31 שהשאלה "מה ענין כו'" היא על הפסוק בו נאמר "בהר
 32 סיני", לכן אומר שם "בהר סיני" כלשון הכתוב].

ופרטות נאמרו בסיני ונשנו באהל מועד ונשתלשו כו" – שמפרש התו"כ
 שלא אליבא דר"ע (אבל מטעם אחר, עיי"ש).

33 ראה גם לקו"ש ח"ג שבהערה 2, שרש"י ס"ל בפשט"מ כר"י
 דכללים נאמרו בסיני ופרטים באהל מועד. וגם פ' מקושש עצים ומגדף
 וכו' ויכיהו. וראה רש"י שה"ש ב, ד.

28 מגילה לא, ב.

29 ר"פ דברים. פרש"י שם.

30 סנהדרין פו, א. וש"נ.

31 ולהעיר, דר"ש – שגם עליו איתא "כולהו אליבא דר"ע" – ס"ל
 בסוטה שם כר"ע דכללות ופרטות נאמרו בסיני.

32 ולהעיר מפי' הראב"ד לתו"כ: "ודלא כההוא תנא דאמר כללות

י.

רבי ישמעאל ורבי עקיבא - עבודת צדיקים ובעלי תשובה

למרות שעל פי פשוטו של מקרא מתאימה יותר
שיטתו של ר' ישמעאל, כנ"ל, אך (על דרך ההלכה)
הדין הוא כרבי עקיבא, בהתאם לכלל³⁸: הלכה כרבי
עקיבא מחבירו.

ויובן זה בהקדים ביאור המחלוקת בין רבי עקיבא
ורבי ישמעאל (על פי פנימיות הענינים):

החילוק בין רבי ישמעאל ורבי עקיבא (כפי שכבר
דובר פעמים רבות³⁹): רבי ישמעאל הי' כהן (גדול),
ועבודתו הייתה באופן של (ויבדל גו' קדש הקדשים⁴⁰)
עבודת הצדיקים, ואילו רבי עקיבא היה בן גרים, ואופן
עבודתו היה – עבודת בעלי תשובה⁴¹.

וזה גם מה שר' עקיבא אמר⁴² "כל ימיו הייתי
מצטער כו' מתי יבוא לידי ואקיימנו" – הוא עמד
בתנועה של מסירות נפש⁴³ (לא רק בשעת קריאת שמע
ובאמירת "אחד", אלא) "כל ימיו":

עבודת הצדיקים מחייבת מסירות נפש בתחילת
היום, בשעת קריאת שמע⁴⁴. אך בכל היום העבודה
היא בסדר והדרגה (אף שרושם ה'מסירות נפש' צריך
להיות בקיום כל התורה ומצוות; אך עצם העבודה היא
בתורה ומצוות); אך מצד עבודת התשובה, להיותה
נעלית ממדידה והגבלה⁴⁵, נמצאים תמיד – הן בעת

בתורה³⁴; והיות ובתורה לא נאמר כי גם פרטי כל
המצוות נאמרו בהר סיני, צריך שיהיה הכרח על דרך
הפשט לומר כך [ולכן לומד רש"י שהחידוש והלימוד
של ה'תורה כהנים' "כולן כו' מסיני" הוא רק (א)
שהמצוות של ערבות מואב (ב) נאמרו כבר במדבר
סיני].

[לפי הסברה זו בשיטת רבי ישמעאל, תהיה בדרך
ממילא קושיית התוספות³⁵ על דברי רבי עקיבא
"כללות ופרטות נאמרו בסיני ונשנו באהל מועד
ונשתלשו בערבות מואב": ואם תאמר, מאי אצטרין
למימר שלישי [=לשם מה צריך ר' עקיבא לומר
שהמצוות נאמרו פעם שלישית] דערבות מואב והא לא
איירי [=הרי אינו מדבר] ר' ישמעאל בערבות מואב
כלל" (והתוספות מתרץ "משום סיפא נקט לה כו'").

אך על פי הנ"ל מובן: גם העובדה ש"נשתלשו
בערבות מואב" קשורה למחלוקת ביניהם – כי בדיוק
כפי שרבי ישמעאל סובר שהפרטים לא נאמרו בהר
סיני (היות ואין זה כתוב בתורה), כך גם לא נאמרו
בערבות מואב³⁶].

(ב) ועיקר: ה"כללות" של שמיטה נאמר עוד קודם
ציווי המשכן על הר סיני³⁷ – ושש שנים תזרע גו'
והשביעית תשמטנה גו', ובפרשתנו, שהיתה באהל
מועד – נוספו ה"פרטות". שזה מכריע כי בדרך הפשט
"כללות בסיני ופרטות באהל מועד".

(37) משפטים כג, ייא. וראה רמב"ן כאן.

(38) עירובין מו, ב.

(39) ראה לקו"ש [המתורגם] ח"ו ע' 130 ואילך. ח"א ע' 107.

(40) דה"א א כג, יג.

(41) בכרז"ל – נסמן בלקו"ש שם.

(42) ברכות סא, ב.

(43) ובפרט ע"פ מאמר הבעש"ט (כש"ט הוספות סל"ח ובהערה שם.

וש"נ) דבמקום רצונו של אדם שם הוא נמצא.

(44) שענינה "לקבל עליו מלכות שמים במסירת נפש" (תניא ספכ"ה).

(45) כמרז"ל (יל"ש תהלים רמז תשב) "שאלו לתורה כו' שאלו

להקב"ה כו'".

ו"ל שזהו גם מה שר"ע "דריש ווי"ן" (יבמות סח, ב. ולתירץ הב' בתוד"ה כמאן יבמות שם – פליג בזה עם ר' ישמעאל) – כי מצד עבודת התשובה שלמעלה מן התורה נעשה יתרון והוספה בתורה, שזהו ע"דריש ווי"ן" – הוספה בתורה.

(34) ומש"נ "אלה דברי הבית גו' בארץ מואב" (תבוא כח, כט) – ע"פ פשט קאי על מה שלפניו, וכאמרו "אלה", ולא שנכפלו עוה"פ מצות התורה*. ולכן הוכרח רש"י לבאר שם דכוותו – "שיקבלו עליהם את התורה באלה כו'", ומש"נ לאח"ז "מלבד הבית גו' בחורב" – אין הכוונה (כבמושכל ראשון) עשה"ד וציווי ופירוש המצות (דא"כ מהו "מלבד" – ולא הי' כ"ז במואב) כ"א "קללות שבתו"כ שנאמרו בסיני" (פרש"י. ומשנה מל' הכתוב "בחורב" וק"ל).

(35) סוטה שם ד"ה ונשתלשו.

(36) ואף שגם לר"י פשוט שהי' כריתת ברית בערבות מואב, וכדמוכח בסוטה שם – י"ל, דהכר"ב היתה על קבלת התורה שכתב נאמרה (כללותי ופרטותי) במדבר סיני. אבל לא משמע כן מפרש"י סוטה שם (ד"ה מוציא הר גריזים): "לפי שלא אמר כו' כל התורה אלא מצות שבפרשה". וראה פרש"י שם (ע"א) ד"ה וכן בסיני: כל המצות כו' נתנו כולן כו'**. ד"ה ומכניס אהל מועד: ולמדו כל התורה. ודוחק לומר דגם בזה פליגי ת"ק ור"ש, ואכ"מ.

(* ומש"נ בר"פ דברים (ה. ה) "הואיל משה באר את התורה הזאת לאמרו" (וראה פרש"י חגיגה שם (רע"ב) ד"ה ונשתלשו) – ע"ד הפשט קאי (רק) על המצות שנאמרו במשנה תורה. ובפרש"י בש"ס זבחים שם ד"ה ונשתלשו: משנה תורה שחזר משה ואמר להם על הסדר כו', אבל בפרש"י ערו"ת דברים שם: בשבעים לשון פירשה להם. ואכ"מ.)

(**) ואין לתרץ כי לא שייך כו"ב קודם שניתנה כל התורה כללותי ופרטותי, ולכן מדגיש שבסיני כבר ניתנו "כל המצות כו'" – כי אף שפשוט שר"ב היא (לא רק על כללות, כ"א) גם על פרטות, ככ"ו הרי אפשר לכתוב על מה שיאמר לאח"ז. ולהעיר מפרש"י משפטים (כד, ב. שם, ז). ואכ"מ.

28 מצוות שכליות, עבודה שעל פי טעם ודעת – מה להן
 29 ול"יצתה נשמתן"?
 30 אך זהו ענין של "סיני" – מדבר דקדושה, מקום
 31 שלמעלה מסדר והדרגה, ולכן על כל דיבור מהר סיני
 32 הייתה מסירות נפש [ובדוגמת המבואר לעיל בנוגע
 33 לרבי עקיבא אשר "כל יום" – בתמידות, בכל מה שרק
 34 עשה – עמד בתנועה של מסירות נפש].
 35 וזהו ההסבר במחלוקתם של רבי ישמעאל ורבי
 36 עקיבא:

37 מצד עבודת הצדיקים – רבי ישמעאל – מספיק מה
 38 ש"כללותיהן מסיני": כאשר עוסקים ב"כללותיהן" של
 39 המצוות (בחינת ה"כלל" שבכל מצוה ומצוה), זאת
 40 אומרת, כאשר מדובר על יסוד המצוות – זה צריך
 41 להיות "מסיני", במסירות נפש⁵³. אך אשר מדובר
 42 אודות "פרטותיהן" – קיום המצוות בפועל בפרטיות,
 43 כאן צריכה להיות עבודה מסודרת – אוהל מועד.
 44 אך רבי עקיבא – עבודת התשובה – אומר אשר
 45 (א) מצד העיסוק עם ענינים אותם צריך לגייר – בן
 46 גרים – חייבים להגיע למסירות נפש⁵⁴ גם בשעה
 47 שמדובר על פרטים, וכן (ב) מצד שעומדים בתנועת
 48 התשובה שלמעלה מסדר, אפשר גם ב"פרטים" – "כל
 49 ימי" – להיות בתנועה של מסירות נפש.

יב.

ב"הליכות עולם" – "סיני" ומסירות נפש גם בפרטים

50 וזהו הביאור על כך שבלימוד פשוטו של מקרא
 51 לומד רש"י כרבי ישמעאל, ועם זאת ההלכה היא כרבי
 52 עקיבא:

53 מצד הענין של מתן תורה (מלמעלה), אשר תורה
 המשך בעמוד כז

1 לימוד תורה והן בעת קיום המצוות, ואפילו כשעוסקים
 2 בדברי הרשות – במסירות נפש⁴⁶. זוהי הכוונה "כל
 3 ימי" – בכל ענייניו עמד בתנועה של מסירות נפש.

יא.

"סיני" ואוהל מועד" – בפנימיות הענינים

4 וזהו טעם המחלוקת ש'ר' ישמעאל סובר שכללותי'
 5 מסיני ופרטותי' באוהל מועד, ור' עקיבא סובר
 6 שכללותי' ופרטותי' מסיני:
 7 החילוק בין "סיני" ו"אוהל מועד" הוא:
 8 "אוהל מועד" היה לו סדר. היו בו מחיצות, יריעות
 9 וקרשים וכו', וצורתו הייתה במקביל לציון סדר
 10 ההשתלשלות, כביאור הרמ"א בספר תורת העולה⁴⁷.
 11 אשר כל זה מורה על עבודה בסדר והדרגה⁴⁸.
 12 [אמנם הייתה במשכן גם עבודת הקטורת, עד
 13 ל"אחת בשנה" בה נכנס הכהן הגדול בקדש הקדשים
 14 – אך זה היה רק (א) "אחת בשנה", בדוגמת אחת⁴⁹
 15 ביום, ה'מסירות נפש' בשעת קריאת שמע. וכן (ב) רק
 16 הכהן הגדול לבדו היה נכנס בקדש הקדשים (אך בד
 17 בלבד בשליחותו של כל יהודי, ששלוחו של אדם כמותו
 18 – ובדוגמת בחינת כהן גדול שבכל אחד)].
 19 לעומת זאת "סיני" היה מדבר, לא מקום ישוב
 20 וסדר. שזה מורה על עבודה שלמעלה מסדר והדרגה –
 21 מסירות נפש שלמעלה ממדידה⁵⁰.

22 ובזה יובן הנאמר שבהר סיני על "כל דיבור ודיבור
 23 וכו' יצתה נשמתן"⁵¹ – שבהשקפה ראשונה דורש
 24 ביאור: מילא הדיבור "אנכי" ו"לא יהי' לך" – להיותם
 25 איסור עבודה-זרה עליו מצווים יהרג ואל יעבור⁵², ניתן
 26 להבין את שייכותם ל"יצתה נשמתן". אך כאשר מדובר
 27 אודות "כבוד את אביך" "לא תגנוב" וכיוצא בהן, שהן

(49) ראה תוד"ה על אחת מנחות (יח, א): אחת.. יחידה. ובשטמ"ק לשם: אחת.. אחד.

(50) ראה לקו"ת שם (ד, ג) דמדבר הוא עבודת התשובה. וראה שם (ד, א, ה, רע"א) ושה"ש (כג, ד) דהוא בחי' ביטול בתכלית, תוקף האהבה רבה, ביטול ומס"ג בבחי' עצמיות הרצון שלמעלה מהשכל כו'.

(51) שבת פח, ב. וראה שמור"ר פכ"ט, ד.
 (52) סנהדרין ער, א. רמב"ם הלי' יסוה"ת פ"ה ה"ב. שו"ע יו"ד סקנ"ז פכ"ט, ד.

ולהעיר מדב"ר (פ"ב, לא) ד"ה' אלקינו ה' אחד' הוא הקבלה על דיבור אנכי (ולא יהי' לך) – והרי ק"ש ענינה מס"ג, כנ"ל בפנים.

(53) ובפרט ע"פ המבואר בתניא (פ"כ ואילך) ד"אנכי ולא יהי' לך" הם ה"כללות" כל התורה כולה.

(54) ראה לקו"ת במדבר (ד, ג) שהתיקון של מדבר דלעו"ז הוא ע"י מדבר דקדושה. וראה גם שם (ב, ג. ד, א ואילך) דדוקא מצד העלי' ממדבר דלעו"ז נעשה צמאון כו'.

ולהעיר אשר מן וא"ו דברים נתעשר (נדרים נ, א). ובכתהאריז"ל שהוא גלגול (ואותיות) יעקב – וביעקב הוספת וא"ו (והנורא – אות אמת – זח"ג ר"פ ויקרא – ליעקב) תו"א כג, א. אוה"ת ויקרא ע' רא. רי. פ' ראה ע' תרצז-צח. ובכ"מ. וראה מג"ע אופן ע"ג הובא בסדה"ד ערך רע"ק סי"א.

(46) ראה תניא שם: שיחזור תמיד כו' קבוע בלבד תמיד ממש יומם ולילה כו'. וראה לקו"ש [המתורגם] חט"ו ע' 203.

ולהעיר גם מהדין במס"ג כפשוטה – ד"אם השעה צריכה לך" (רמ"א יו"ד סקנ"ז ס"א) או "אדם גדול וחסיד ירא שמים ורואה הדור פרוץ כו'" (כס"מ הלי' יסוה"ת פ"ה ה"ד) רשאי למסור נפשו על כל המצות.

(47) ראה ג"כ שיחת י' כסלו תש"ז (לקו"ד ח"ג תפ, א ואילך). ושם (תפ, א) הובא ג"כ מ"ס תורת העולה.

(48) ראה לקו"ת במדבר (ב, ד. ד, ד) דהא על מועד הוא העבודה דתומ"צ.

ילקוט לוי יצחק על התורה

בראשית כט, טו: וַיֹּאמֶר לָבֵן לְיַעֲקֹב הֲכִי־אָחִי אֵתָּה וְעַבְדְּתָנִי חָנָם הַגִּידָה לִּי מַה־מִּשְׁבַּרְתְּךָ:

טו

ביאור הטעם דיעקב עבד אצל לבן, עבודה שווה עשרה מטבעות וששה ממטבעות (ב"ר פ"ע, יד). דזה הי הכנה להזווג ליעקב עם לאה (אותיות י"ה), והזווג עם רחל (אותיות ו"ה) – יחוד השלם

ויאמר לבן ליעקב הכי וגו' ועבדתני חנם. אפשר כן, אלא אין הות פועלא בעשרה פולרין הוה יהיב לי' חמשה פולרין, ואם הות מובילותיה בו' פולרין הוה יתיב לי' בג' פולרין, א"ל מה את סבור ממון אתית בעי מינך לא אתית אלא בגין תרתין טלייתא.

בראשית רבה פרשה ע', יד

אפשר כן, שעבד עמו בחנם לגמרי (בלשון בתמי'). פולרין, מין מטבע.

אין הוה כו', אם הי' פועל אחר עושה בעשרה פולרין ליום הי' יעקב עושה עמו בחמשה, ואם הי' משא עצים או שום דבר בששה פולרין הי' נותן לו שלשה פולרין.

א"ל יעקב מה אתה סבור שאני באתי אצלך בשביל ממון לא באתי בשבילך אלא בשביל שתי בנותיך. טלייתך, נערויך.

מתנות כהונה

יעקב עבד אצל לבן² עבודות כאלו ששוויים י' פלורין וששה פלורין, ולקח ב' טליותיו לאה ורחל שהם התריין³ ההיין, שלאה ורחל הם ב' ההיין שבשם.

(1) מבאר הטעם שעבד יעקב עבודה ששוויים דוקא, י' מטבעות, וששה מטבעות, דהם אותיות י"ה.

(2) לובן העלין*, החיוורתא שבפנים. עיין בשער א"א פי"ג ו"ד". (לקוטי לוי יצחק כאן)

(* ראה לעיל סימן יד הערה 12.

(3) פירושו: ראה אגרת התשובה פרק ד, דהד' אותיות דשם הוי' הם: אות י' חכמה (אמונה), אות ה' ראשונה הוא בינה (השכל והבנה), אות ו' ז"א (הששה מדות), אות ה' אחרונה מלכות (בחי' דיבור ומעשה). ע"ש.

ומבואר בחסידות (עפ"י מש"כ בוהר חלק ג' — רעיא מהימנא — דף רמד, ב) דמש"כ שם הגדולה לאה" נוט' ה'גדולה", ושם הקטנה רחל" נוט' הקטנה", ולאה" ה'גדולה מרמו לבחי' בינה, ורחל" ה' קטנה מרמו לבחי' מלכות (דיבור). ראה לקמן סימן יז.

וזהו יעקב" נוט' יעקב, שממשיך י' בחי' חכמה עד למטה מטה, וכשיש יחוד יעקב ולאה — יחוד חכמה ובינה, זהו יחוד אותיות י"ה

והוא שנעשה היחוד השלם: דחכמה ובינה, י"ב בה', ודו"א ונוקבא, ו"ב בה'.

שענין היחוד הזה הוא התגלות אלקות בגלוי ממש, כמ"ש⁶ ונגלה כו' וראו כל בשר.

יחוד חכמה ובינה, הוא, ההתגלות דאלקות שאין עוד, רק אלקות בלבד שהוא אחד האמת והוא לבדו הוא ואפס זולתו, עיין בתניא⁷ פל"ה בהגה"ה.

ויחוד זו"נ, הוא, ההתגלות שכל מה שישנו⁸ הוא רק אלקות בלבד.

יחוד רוחני, חו"ב.

ויחוד גופני, זו"נ.

לקוטי לוי יצחק, אגרות קודש עמוד תמו

— יחוד רוחני, וכשיש יחוד יעקב ורחל — יחוד ז"א ונוק' (מדות ומעשה) זהו אותיות ו"ה — יחוד גופני, שבא בהתגלות בגשמיות.

וראה אור התורה פרשת בשלח עמוד תסח וז"ל: בת"א פרשת וישב סוף ד"ה בכ"ה בכסלו ושם ה' קטנה רחל היינו בחי' מלכות ה' אחרונה של שם הוי' שהיא בחי' ממלא כל עלמין המתלבשת בגבולים ומצרים והיא בחי' הדבור ה' מוצאות הפה כו', ולפ"ז ה' גדולה היינו ה' ראשונה דשם הוי' שהוא בחי' מחשבה עילאה סובב כל עלמין כנודע מענין כי לא מחשבותי מחשבותיכם כו', ועיין ברבות ויצא פרשה ע' בענין הגדולה גדולה במתנותי כהונה לעולם כו', ר"ל שנמשך מבחי' אני הוי' לא שנית ע"כ אין הפסק להמשכה והיינו כי בכינה הנק' ה' עילאה שם התגלות עתיק כו' משא"כ המלכות מקבלת מזעיר ע"כ ה' קטנה כו'. ע"ש.

ראה תורת מנחם התוועדיות ה'תשמ"ה חלק ה' עמוד 2704-5.

(4) וזהו הטעם שעבד בעד לאה ורחל סכום דוקא של י"ה, לפועל היחוד דיעקב עם לאה ע"י סכום עשרה", אות י", שיהי' היחוד דאות י" (יעקב), עם אות ה' ראשונה לאה", וסכום ששה" אות ו' (יעקב בחי' תפארת שהוא אות ו'. ראה לקמן סימן טז הערות 18, 19). שיהי' היחוד דאות ו' (יעקב) עם רחל ה' אחרונה, שיהי' עי"ז יחוד השלם ברוחניות ובגשמיות.

ראה הביאור ד' אותיות שם הוי' בעבודה, יחוד י"ה ויחוד ו"ה, באור התורה פרשת כי תצא עמוד תתקפח ואילך. תתקצ ואילך.

(5) ראה לקוטי לוי יצחק, הערות לזהר שמות דברים עמוד תנו וז"ל: וי"ל ע"י נגלה דתורה הוא המשכה מיסוד ז"א במלכות, בחי' והנגלות וי"ה נגלות, וע"י נסתר דתורה הוא המשכה מיסוד אבא בכינה, בחי' הנסתרות לה' אלקינו. ע"ש.

(6) ישע"י מ, ה.

(7) עיין בתניא פל"ה בהגה"ה: אור א"ס ב"ה אינו מתייחד אפי' בעולם האצילות אלא ע"י התלבשותו תחלה בספי' החכמה, והיינו משום שא"ס ב"ה הוא אחד האמת שהוא לבדו הוא ואין זולתו וזו היא מדרגת החכמה וכו'.

(8) ראה תורת מנחם התוועדיות ה'תשנ"ב חלק א' עמוד 183, ביאור החילוק בין א' הליכות עולם לו", (ב) אל תקרי הליכות אלא הלכות", שזהו ג"כ החילוק כאן. עיין גם שם עמוד 148, ביאור החילוק בין אני נבראתי לשמש את קוניי" או אני לא נבראתי אלא לשמש את קוניי". (וכן שם חלק ב' עמוד 69). וד"ל.

כן הוא הענין, המלך, הוא מלך מלכי המלכים הקדוש ברוך הוא, לוקח (הנשמות) (הנשמה) שהיא במדור עליון, מדור השכינה, ושולחה לעולם הזה, ונתנה באדם, וציווהו. וענין שליחותו, הוא העסק בתורה ובמצות, וכל ימי היותו בארץ נכרי, לא יסיח דעתו אפילו רגע כמימרי מענין השליחות, כי העסק זה, שהוא התורה והמצות, הוא מכוון נגד ניצוצי אור השכינה המתנוצצים בהיכלו של הקדוש ברוך הוא, וציווהו אל (ישעה) [יטעה] בדברי שקר, לא ילך אחר ענייני עולם הזה כלל וכלל, לא מינה ולא מקצתה.

ובפרט כי זה העולם ארץ נכרי, הוא ההיפך מעולם העליון, אומר לרע טוב ולטוב רע, כי העולם הזה מואס בטוב ובוחר ברע, מתאוה לאכול ולשתות וכל הנאות הגופניות, וליך אחר המותרות, ובכל אשר לבו חפץ, רק יספיק במעט כפי אשר יוכל (להחיות) [לחיות] לבד, כדי שיוכל לעסוק בשליחותו, והמותר יחרים. ומכל־שכן שיהי בורח מקנאה תאוה וכבוד, ומאלף מדות בכיוצא באלה, מאחר שאינו מזה העולם, רק הוא שליח גר בארץ, ומה לו בעסקי זה העולם.

רק יהי טרוד בעסקיו שהוא עסק שליחותו, ויום ולילה לא ישובות מדבקות השליחות... על כן תכבד עליו העבודה, עבודת הקודש, בכל עת ובכל רגע, לעשות מלאכתו מלאכת שמים. ועל זה התפלל דוד (תהלים קיט, יט) "גר אנכי בארץ", כי אני שליח שלוח לארץ נכרי, רבוננו של עולם, אתה [הוא] המסייע להבא לטהר, תסייעני שלא יהי נסתר ממני מצותיך, שהוא ציווי השליחות...

בספר ארחות צדיקים (שער העשירי, שער הדאגה) מביא מעשה בחכם אחד, שראה אדם אחד שהי' דואג, אמר לו אם דאגתך על עולם זה ימעט השם יתברך דאגתך, ואם דאגתך על עולם הבא יוסיף השם ברוך הוא דאגה על דאגתך (עכ"ל). והבא לטהר מסייעין לו (יומא לח, ב).

שני לוחות הברית, שער האותיות, ג' גירות

כה, כג – והארץ לא תמכר לצמיתות כי לי כל הארץ כי גרים ותושבים אתם עמדי

ביאור הפ' דע"י שיהי' תמיד בין עינינו שאנו גרים בעוה"ז, ע"י זה נהי' תושבים לעוה"ב וכו'

התורה אמרה (ויקרא כה, כג) "כי גרים ותושבים אתם עמדי". ויש להקשות, אם גר אינו תושב, ואם תושב אינו גר, כמו שהקשה רש"י בפרשת חיי שרה' בדברי אברהם אבינו שאמר (בראשית כג, ד) "גר ותושב אנכי עמכם", עיין שם. אלא ביאור זה הפסוק הוא כך, אם "גרים", רצה לומר שתזכרו תמיד בין עיניכם שאתם גרים בעולם הזה, אז תהיו "תושבים עמדי", להיותכם לעתיד דבקים בנצחיותי.

וענין הזכירה תמיד בגירות של עולם הזה, כולל קיום התורה והמצות, שיהי' לזכרון תמיד כי האדם אין דירתו בעולם הזה, רק דירתו למעלה מצד נשמתו, שהיא חלק אלוק ממעל, והנשמה הושמה באדם, ונשלחה בזה העולם שהוא עולם המעשה "לעבדה ולשמרה" (בראשית ב, טו), דהיינו עסק התורה וקיום המצוות (ילקוט שמעוני, ח"א רמז כב), והיא בזה העולם נכרי' כגר בארץ אחרת, כי מתושבי העולם עליון היא.

והנה, היא דומה ממש למלך השולח שליח אחד מנאמני ביתו, לארץ נכרי, ומצווה אותו דבר מה אשר יעסוק בהם בשליחות הזה, ומזרהו המלך, הוי זהיר זריז במלאכת שליחותך, כי בפתע פתאום אשלח אחריו ולקחתיו אלי, ואם תמעול בשליחותך אזי אדחה אותך מכבוד ביתך, ואסיר את ראשך מעליך, והיית לחרפה למשל ולשנינה, אבל אם תהי' נאמן בשליחותך, אזי אעשה לך בית נאמן, וגדול יהי' כבוד ביתך עתה, אתי עמי במחיצתי, כמה שהי' לך כבר, בתוספות תפארת וגדולה.

(1) הנה ברש"י שם לא מצינו שהקשה כן, אלא בהכרח צריך לומר שכן הוקשה לרש"י, ועל זה כתב את ב' פירושויו שם, וכמו שכתב בספר גור ארי' להמהר"ל ז"ל שם.

לקוטי־שיחות – פרשת בהר

- 1 על הרוב תדבר ו"עמך כולם צדיקים"⁵⁵, הסדר הוא
- 2 שרק כללותיהן מסיני;
- 3 אך בנוגע להלכה – סדר העבודה מצד "הליכות
- 4 עולם"⁵⁶ – המדגיש את הצורך להתעסק עם העולם
- 5 וענייני הגשמיים (ועל־אחת־כמה־וכמה בזמן הגלות

- 6 שגדלו ההעלמות והסתרים וכו'), נדרשים לתוקף
- 7 בעבודת הביורור, ענין התשובה – ולכן הלכה כרבי
- 8 עקיבא, שגם הפרטים צריכים להיות מסיני, שבכל ענין
- 9 וענין, ("כל ימי") צריך לעמוד בתמידות בתנועה של
- 10 מסירות נפש.

(משיחת ש"פ בהר תשכ"ה)

♦ יום ראשון ז' אייר ♦

כה (א) וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה בְּהַר סִינַי לֵאמֹר: א ומליל יי עם משה בטורא דסיני למימר:

מצינו שמטת קרקעות שנשנית בערבות מואב במשנה תורה, למדנו שקללותיה ופרטותיה פלן נאמרו מסיני, ובא הפתוח ולמד פאן על כל דבור שנדבר למשה, שמסיני היו פלם, פללותיהן ודקדוקיהן, וחרו ונשנו בערבות מואב.

כ"י - בהר סיני • מה ענין שמטה אצל הר סיני? והלא כל המצות נאמרו מסיני?! אלא, מה שמטה נאמרו פללותיה, פרטותיה ודקדוקיה מסיני, אף פלן נאמרו פללותיהן ודקדוקיהן מסיני; פך שנויה ב'תורת פהנים'. ונראה לי שפך פרושה: לפי שלא

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כרך יז עמ' 276)

לכל" (פסוק ה וברש"י). אף זהו בפרטיות, כשמדקים בלשון; ובכללות יורה, הן 'פרט' והן 'דקדוק' כולל שניהם. ולכן, לאחר שמפרט חלוקות אלו אינו חוזר עליהן, אלא פותב בהמשך "פללותיהן ודקדוקיהן".

פללותיה ופרטותיה ודקדוקיה (רש"י כה, א) **פללותיה** - "והשביעית תשמטנה ונטשתה" (משפטים כג, יא). **פרטותיה** - "לא תזרע . . לא תזמר" (פסוק ד). **דקדוקיה** - "לא תקצור, להיות מחזיק בו פשאר קציר, אלא הפקר יהיה"

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כרך יז, עמוד 283)

(בזמן קריאת-שמע), ואילו עבודת כל היום היא עבודה מסודרת, על-פי טעם ודעת. לכן אומר רבי ישמעאל, שרק 'פללות' (יסוד העבודה) נאמרו ב'סיני', הרומז למסירות-נפש (סיני הוא מדבר, לא מקום 'שוב וסדר), ואילו 'פרטות' (פרטי העבודה) נאמרו ב'אהל מועד', הרומז לעבודה מסודרת.

מה שמטה נאמרו פללותיה (ופרטותיה) ודקדוקיה מסיני, אף כולן נאמרו פללותיהן ודקדוקיהן מסיני (רש"י) זו היא דעתו של רבי עקיבא, ואילו לפי רבי ישמעאל "פללות נאמרו בסיני, ופרטות באהל-מועד" (זבחים קטו).

מצד שני, עבודת בעלת-תשובה היא מתוף מסירות-נפש **תמידית**, פך שגם פרטי העבודה חדורים במסירות-נפש, ולכן סבור רבי עקיבא, שאף הפרטות נאמרו מ'סיני'.

רבי ישמעאל - הינו עבודת הצדיק. שפן רבי ישמעאל היה פהן, שמצד תולדתו "קדוש הוא לאלקיו". **רבי עקיבא** - הינו עבודת בעלת-תשובה, פי רבי עקיבא היה פן גרים (ראה סדר הדורות, ערך רבי עקיבא). והנה, בעבודת הצדיק, די במסירות-נפש בתחילת היום

ב מלל עם בני ישראל ותימר להון ארי תעלון לארעא די אנא יחב לכון ותשמט ארעא שמטתא קדם יי:

(ב) דַבֵּר אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם פִּי תִבְאוּ אֶל־הָאָרֶץ אֲשֶׁר אָנִי נֹתֵן לָכֶם וּשְׁבַתָּהּ הָאָרֶץ שֶׁבַת לַיהוָה:

כ"י - שבת לה' • לשם ה', כשם שנאמר בשבת בראשית.

~ נקודות משיחות קודש ~ (משיחות שבת פרשת בהר התש"ט)

השנים שבהם עוסקים בעבודת האדמה, כמפורש בהמשך הפתוב: "שש שנים תזרע שדך גו' ובשנה השביעית שבת שבתון יהיה לארץ גו'?"

ידועה הקושנא, שמסגנון לשון הפתוב משמע, שפאשר "תבאו אל הארץ", הנה מיד צריך להיות "ושבתה הארץ שבת לה" - היפך הדין, ששנת השמיטה פאה לאחר שש

דעת זקנים מבעלי התוספות - עוז והדר

ו(ב)יובל, וגם פתיב (פסוק ט) והעברת שופר תרועה, ופתיב במקום אחר (במדבר י ט) ובני אהרן יתקעו, לפיכך נצטרפו פאן בתורת פהנים, ומשום דלא תיטוק אדעתין שנאמרו באהל מועד פתיב **בהר סיני**: תורה ב

סיני ו'אם בחקותי' לא שייכי כל פך באהל מועד ולא לפהנים, לכך נאמר **בהר סיני**, ומכל מקום פתבינהו בתורת פהנים לפי שקדברות בשביעית, פיובל, וערכין וחרמים דשייכי בתורת פהנים, שהם המ(ת)קדשים (ב)שנים

כה (א) בהר סיני. כל הפרשיות של מעלה מראש הספר ועד פאן נאמרו באהל מועד וכולהו שייכי באהל מועד, כמו הקרבנות ומצורעים ובעלי קריין ויולדות וכהנים ולוים וכל הענין. אבל שתי פרשיות הללו פבהר

והבאור בזה - נרמז בפרוש רש"י "שבת לה", קשם שנקאמר בשבת בראשית":

בשבת (שבת בראשית) - ישנם ב' ענינים: א) ענין השבת כפי ששייך לבריאת העולם - ו"נכולו השמים והארץ גו", שעל זה נאמר "זכר למעשה בראשית", ב) ענין השבת כפי שהוא מצד (וקשור עם) יציאת מצרים - "זכר ליציאת מצרים".

וב' ענינים אלו ישנם בכל שבת, ונחלקים לב' זמנים: ליל שבת - שאז אומרים "ו"נכולו", ויום השבת - שבתפילת שחרית אין אומרים "זכר למעשה בראשית".

ויקללות החילוק ביניהם - שענין השבת הקשור עם הבריאה, הוא באופן של "מקדשא וקיימא", שהוא ענין הקדושה הבאה מלמעלה. ואילו ענין השבת הקשור עם יציאת מצרים, הוא באופן שבא על-ידי עבודת האדם -

"לעשות את השבת".

וכמו כן, ישנם ב' ענינים אלו בשנת השמיטה: ישנה קדושת שנת השמיטה שבאה מלמעלה, ללא הקדמת עבודת האדם - שעל זה נאמר "כי תבאו אל הארץ גו" ושביתה הארץ שבת לה"; וישנה קדושת השמיטה שבאה על-ידי עבודת האדם - שעל זה נאמר "שש שנים תזרע שדך גו" ובשנה השביעית שבת שבתון".

ואף שענין זה בא על-ידי העבודה מלמעלה, הנה ההמשכה שנעשית על-ידי העבודה היא נעלית יותר מאתערוותא דלעילא שמצד-עצמה - שזהו מה שנקאמר "ובשנה השביעית שבת שבתון", הנינו, לא רק שבת סתם, אלא "שבת שבתון", כפי שנקאמר ביום הכיפורים, שזהו מעין ודוגמת "יום שכולו שבת כו".

~ נקודות משיחות קודש ~ (יעוין בארוכה לקוטר-שיחות כרך כב, עמוד 143 - מתוך 'לקראת שבת')

שלמות חרות העבד ביציאתו בשמיטה

ענגיל כלל ה' בארוכה), שישנם דוגמאות רבות לכך שאף מדאורייתא, פעמים שהמצוה מתקיימת בשלמותה (לכתחלה), ופעמים שאינה בשלמותה, ואברה דכולהו הא דאמרינן בקדשים "שנה עליו הכתוב לעבד" (יומא נא, ב). ועל-דרך-זה יש לומר גם בבאור דברי הזהר. דהן אמת שלא פליג הזהר על כך שיוצא העבד בשביעית למכירתו. אלא שסבירא-ליה שאם חלה שנת שחרורו בשנת שמטת הקרקעות, הרי שאז יציאתו לחרות היא בשלמותה. דכיון שבשנת השמיטה ישנה מנוחה פללית, הרי כשיוצא לחרות, מנוחתו הפרטית היא בשלמות. מה-שאין-כן אם יוצא בשנה אחרת, הרי אין יציאתו אז בשלמות. וזו הסבה שקורא הזהר לשנת שחרור העבד "שמיטה", דכיון ששחרורו מהנה עברו מנוחה פרטית, כשנת השמיטה שבה מנוחה פללית, הרי כשמשחרר אכן בשנת השמיטה, אזי, פנ"ל, גאלתו ומנוחתו בשלמות יותר.

ושביתה הארץ שבת ליהוה: (כה, ב)

בהר (פרשתנו קח, א) מביא על כך את הפסוק "כי תקנה עבד עברי . . ובשביעית יצא לחפשי חנם", ומבאר שבשנת השמיטה צריך להיות כל איש ישראל במנוחה, דקשם שהקרקע נחה בשביעית אף העבדים צריכים לנוח, ולכן יציאתם לחפשי היא בשנת השמיטה.

וידועה התמיהה בזה במפרשי הזהר (תו"ש למשפטים שם. מקדש מלך ורמ"ז לזר שם. ועוד): הלכה רוחת היא בחז"ל בכל מקום, שעבד יוצא לחפשי בשנה השביעית למכירתו, ולא בשנת שמטת הקרקעות. ודחק גדול לומר שנהלק על-זה הזהר, וסבירא-ליה שיוצא כבר בשנת השמיטה (גם אם לא מלאו שבע שנים למכירתו).

ויש לומר בזה:

מצינו במקום וכמה מצות יסוד, שאפילו בדאורייתא איכא לכתחלה ודביעבד. וכמבאר באחרונים (עין לקח טוב להגרי

ג שית שנין תזרע תקלף ושית שנין תקסח פרמך ותכניש ית עללפתה:

(ג) שש שנים תזרע שדך ושש שנים תזמר פרמך ואספת את תבואתה:

ד ובשמת שביעתא נח שמטתא יהי לארעא דתשמיט קדם ?? תקלף לא תזרע ופרמך לא תקסח:

(ד) ובשנה השביעית שבת שבתון יהיה לארץ שבת ליהוה שדך לא תזרע ופרמך לא תזמר:

לו (ישעיה לג יב) "קוצים כסוחים", (תהלים פ"ו) "שרפה באש כסוהה".

זשי"ו יהיה לארץ • לשדות ולפרמים. לא תזמר • שקוצצין זמורותיה; ותרגומו: "לא תקסח", ודומה

ה ית פתי דחצדך לא תחצד וית ענבי שקך לא תקטוף שנת שמטתא יהי לארעא:

(ה) את ספיה קצירך לא תקצור ואת-ענבי נזירך לא תבצר שנת שבתון יהיה לארץ:

שיעור יומי ליום ראשון ז' אייר ושנים מקרא ואחד תרגום - כה - פרשת בהר

אֵלָא הַפֶּקֶר יִהְיֶה לְכָל. נְזִירָךְ • שֶׁהַנּוֹרָת וְהַפְּרִשָׁת
בְּנֵי־אָדָם מֵהֶם וְלֹא הַפֶּקֶרְתֶּם. לֹא תִבְצָר • אוֹתָם
אֵינְךָ בּוֹצֵר, אֵלָא מִן הַמִּפְקָר.

כִּי־אֵת סְפִיחַ קִצִּירְךָ • אָפְלוּ לֹא זָרַעְתָּ וְהִיא
צְמַחָה מִן הַזֶּרַע שֶׁנִּפְלָה בָּהּ בַּעַת הַקִּצִּיר, הוּא קְרוֹי
'סְפִיחַ'. לֹא תִקְצֹר • לֵהִיּוֹת מִחִזִּיק בּוֹ בְּשָׂרַךְ קִצִּיר,

וְיִתְהִי שְׂמֻטָּת אֲרָעָא לְכוּן לְמִיכַל לָךְ
וְלַעֲבָדְךָ וְלֵאמַתְךָ וְלֵאגִירְךָ וְלִתְחִבְךָ דְדִדְרִין
עֲמָךְ :

(ו) וְהִיְתָה שֶׁבֶת הָאָרֶץ לָכֶם לְאֹכְלָהּ לָךְ וְלַעֲבָדְךָ
וְלֵאמַתְךָ וְלִשְׂכִירְךָ וְלִתּוֹשְׁבֵיךָ הַגֵּרִים עִמָּךְ :

הַשְּׂמֹר. לָךְ וְלַעֲבָדְךָ וְלֵאמַתְךָ • (ת"ט) לְפִי שֶׁנֶּאֱמַר
(שְׂמֹרֵת כג יא) : "וְאָכְלוּ אַבְיָנֵי עִמָּךְ", יָכוֹל יִהְיוּ אֲסוּרִים
בְּאֹכִילָה לְעֹשִׂירִים? תִּלְמוּד לומר: "לָךְ וְלַעֲבָדְךָ
וְלֵאמַתְךָ", הֵרִי בְּעָלִים וְעַבְדִּים וּשְׂפָחוֹת אֲמוּרִים
כָּאֵן. וְלִשְׂכִירְךָ וְלִתּוֹשְׁבֵיךָ • (ת"ט) אֵף הַנְּכָרִים.

כִּי־וְהִיְתָה שֶׁבֶת הָאָרֶץ וְגו' • אֶף־עַל־פִּי שֶׁאֲסַרְתִּים
עֲלֶיךָ, לֹא בְּאֹכִילָה וְלֹא בְּהִנָּאָה אֲסַרְתִּים, אֵלָא שְׂלֵא
תִּנְהַג בָּהֶם כְּבַעַל הַבַּיִת, אֵלָא הִלַּל יִהְיוּ שְׂוִים בָּהּ,
אִתָּה וּשְׂכִירְךָ וְתוֹשְׁבֵיךָ. שֶׁבֶת הָאָרֶץ לָכֶם לְאֹכְלָהּ •
(ת"ט) מִן הַשְּׂבוֹת אִתָּה אוֹכֵל, וְאִי אִתָּה אוֹכֵל מִן

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטר שיחות חלק ט, עמוד 407)

וְלִבְהִמַּתְךָ - בְּכָל עֲנִינֵי הָאָדָם, גַּם בְּאֹכִילָתוֹ וּבִשְׂתִיתוֹ
וְכִיּוֹצֵא בָּהֶם, שֶׁבָּהֶם הוּא דוֹמֶה לְבִהְמָה.

"שֶׁבֶת הָאָרֶץ" - שְׂבִיטָת וּבִיטוּל הָאֲרָצִיּוֹת וְהַחֲקָרִיּוֹת
(שֶׁבֶת מִלְשׁוֹן "וְהַשְּׂבִיטִי מִיָּה רְעָה") צָרִיכִים לֵהִיּוֹת לֹא רַק
בְּשַׁעַת עֶסֶק הַתּוֹרָה וְהַתְּפִילָה, אֵלָא גַּם, "לְאֹכְלָהּ..."

וְזוֹלְבֵיךָ וְלִמְיָתָא דִּי בְּאַרְעָךָ תְּהֵא כָּל
עֲלִיתָה לְמִיכַל :

(ז) וְלִבְהִמַּתְךָ וְלַחֲיָה אֲשֶׁר בְּאַרְצְךָ תִּהְיֶה כָּל־
תְּבוּאָתָהּ לְאֹכֵל :

אוֹכֵלֶת מִן הַשְּׂדֵה, הַאֲכִיל לְבִהְמַתְךָ מִן הַבַּיִת. כֹּלָּה
לַחֲיָה מִן הַשְּׂדֵה, כֹּלָּה לְבִהְמַתְךָ מִן הַבַּיִת (ת"כ. תענית
ו'.)

כִּי־וְלִבְהִמַּתְךָ וְלַחֲיָה • אִם תְּחִה אוֹכֵלֶת, בְּהִמָּה לֹא
כֹּל־שֶׁכֶן, שְׂמֻזוֹנוּתִיָּה עֲלֶיךָ! מַה תִּלְמוּד לומר
"וְלִבְהִמַּתְךָ"? מְקִישׁ בְּהִמָּה לַחֲיָה: כֹּל זְמַן שֶׁחֲיָה

ח וְתִמְגִי לָךְ שֶׁבַע שְׂמֻטִין דְּשִׁנִּין שֶׁבַע שְׁנִין
שֶׁבַע זְמַנִּין וְיִהְיוּ לָךְ יוֹמֵי שֶׁבַע שְׂמֻטִין
דְּשִׁנִּין אַרְבַּעִין וְתִשַׁע שְׁנִין :

(ח) וּסְפַרְתָּ לָךְ שֶׁבַע שִׁבְתֹּת שְׁנִים שֶׁבַע שְׁנִים שֶׁבַע
פְּעָמִים וְהָיוּ לָךְ יוֹמֵי שֶׁבַע שִׁבְתֹּת הַשְּׁנִים תִּשַׁע
וְאַרְבַּעִים שָׁנָה :

וְגו' • מְגִיד לָךְ, שֶׁאֶף־עַל־פִּי שְׂלֵא עֲשִׂיתָ שְׂמֻטוֹת,
עֲשֵׂה יוֹכֵל לְסוּף מ"ט שָׁנָה. וּפְשׁוּטוֹ שֶׁל מְקַרָּא :
יַעֲלֶה לָךְ חֶשְׁבוֹן שְׁנוֹת הַשְּׂמֻטוֹת לְמִסְפַּר מ"ט.

כִּי־שִׁבְתֹּת שְׁנִים • שְׂמֻטוֹת שְׁנִים, יָכוֹל יַעֲשֶׂה שֶׁבַע
שְׁנִים רְצוּפוֹת שְׂמֻטָּה וְיַעֲשֶׂה יוֹכֵל אַחֲרֵיהֶם? תִּלְמוּד
לומר: שֶׁבַע שְׁנִים שֶׁבַע פְּעָמִים, הֵרִי אומר: כֹּל
שְׂמֻטָּה וּשְׂמֻטָּה בְּזְמַנָּה (ת"ט). וְהָיוּ לָךְ יוֹמֵי שֶׁבַע

ט וְתַעֲבֵר שׁוֹפֵר יִבְכָּא בִּירְחָא שְׂבִיעֵאָה
בְּעִשְׂרָא לִירְחָא בִּיּוֹמָא דְּכַפּוּרָא תַעֲבֵרוּן
שׁוֹפְרָא כָּל אַרְעֵכוּן :

(ט) וְהַעֲבַרְתָּ שׁוֹפֵר תְּרוּעָה בַּחֹדֶשׁ הַשְּׁבַעִי בְּעֵשׂוֹר
לַחֹדֶשׁ בְּיוֹם הַכְּפָרִים תַּעֲבִירוּ שׁוֹפֵר בְּכָל־אַרְצְכֶם :

תִּקְיַעַת עֵשׂוֹר דּוּחָה שֶׁבֶת כָּל אַרְצְכֶם, וְאִין
תִּקְיַעַת רֵאש־הַשָּׁנָה דּוּחָה שֶׁבֶת כָּל אַרְצְכֶם, אֵלָא
בְּבֵית־דִּין בְּלְבָד.

כִּי־וְהַעֲבַרְתָּ • לְשׁוֹן (שְׂמֹרֵת לו') "וַיַּעֲבִירוּ קוֹל בַּמַּחֲנֶה",
לְשׁוֹן הַכְּרֹזָה. בְּיוֹם הַכְּפָרִים • (ת"ט) מִמִּשְׁמַע שֶׁנֶּאֱמַר:
"בְּיוֹם הַכְּפָרִים", אֵינִי יוֹדַע שֶׁהוּא בְּעֵשׂוֹר לַחֹדֶשׁ?
אִם כֵּן, לְמָה נֶאֱמַר בְּעֵשׂוֹר לַחֹדֶשׁ? אֵלָא לומר לָךְ :

דעת זקנים מבעלי התוספות - עוז והדר

שְׂמֻטָּה תִּרְאֶה וְסוֹתְרַת וְנִמְצָאת בְּרַכָּה
לְבִטְלָהּ: תורה ט

(ח) וּסְפַרְתָּ לָךְ. לְכַאֲרָה מִשְׁמַע
דְּמַצְוָה אִתָּא לְאִשְׁמוּעִינוּ, דְּמַצְוָה
לְמִימְנֵי יוֹמֵי וְשְׁבוּעֵי כְּמוֹ בְּסִפְרֵת

י וְקִדְשֵׁתֶם אֶת שְׁנַת הַחֲמִשִּׁים שָׁנָה וּקְרַאתֶם דְּרוֹר בְּאַרְצְךָ לְכָל־יֹשְׁבֵיהָ יוֹבֵל הוּא תְהִיָּה לְכֶם וְשַׁבְתֶּם אִישׁ אֶל־אָחִזְתּוֹ וְאִישׁ אֶל־מִשְׁפַּחְתּוֹ תִּשְׁבוּ:

ואינו ברשות אחרים. יובל הוא שנה זאת מבדלת משאר שנים בנקיבת שם לה לבדה, ומה שמה? "יובל" שמה, על שם תקיעת שופר. ושבבתם איש אל-אחזתו ש השדות חוזרות לבעליהן. ואיש אל-משפחתו תשבו. לרבות את הנרצע.

כש"י וְקִדְשֵׁתֶם • (ת"י) בכניסתה מקדשין אותה בבית-דין ואומרים: "מקדשת השנה!". וקראתם דרוֹר • לעבדים, בין נרצע בין שלא פלו לו שש שנים משנמכר. (ר"ה ט) אמר רבי יהודה: מהו לשון "דרור"? כמדיר בידירא וכו', שדר בכל מקום שהוא רוצה

~ נקודות משיחות קודש ~ (תורת מנחם – התוועדות תשמ"ג ח"ג ע' 1466. ע"פ ביאורי החומש)

אכילה ושתיה כדי לשפר את מקום מגוריו. לכן גם כאן מפרש רבי יהודה שהאפשרות לבחור את מקום המגורים היא תכונתו החשובה ביותר של בן-חורין, עד כדי כך שהחרות עצמה נקראת בשם "דרור" על-שם תכונה זו.

וקראתם דרוֹר בְּאַרְצְךָ לְכָל יֹשְׁבֵיהָ (כה, י) בגמרא מובא מאמרו של רבי יהודה: "פחות ממיכלך וממשתיו ותוסיף על דירתך". פלומר: מקום המגורים הוא חשוב ביותר, עד כדי כך שפדאי לאדם למעט בצרכי

יא יובלא היא שנת חמשין שנין תהי לכון לא תזרעו ולא תקצרו את-ספוחיה ולא תבצרו את-נזריה:

יא) יובל הוא שנת החמשים שנה תהיה לכם לא תזרעו ולא תקצרו את-ספוחיה ולא תבצרו את-נזריה:

כשם שנאמר בשביעית, כך נאמר ביובל, נמצאו שתי שנים קדושות סמוכות זו לזו: שנת מ"ט – שמיטה, ושנת החמשים – יובל.

כש"י יובל הוא שנת החמשים שנה • מה תלמוד לומר? לפי שנאמר: "וקדשתם וגו'", כדאי אתא בראש-השנה ובי'תורת כהנים'. את-נזריה • את הענבים המשמרים, אבל בוצר אתה מן המפקרים.

יב ארי יובלא היא קודשא תהי לכון מן חקלא תיכלין ית עללמה:

יב) פי יובל הוא קדש תהיה לכם מן-השדה תאכלו את-תבואתה:

השדה אפה אוכל מן הבית, שאם פלה לחיה מן השדה, אפה צריך לבער מן הבית, כשם שנאמר בשביעית, כך נאמר ביובל.

כש"י קדש תהיה לכם • (ת"י) תופסת דמיה כהקדש, יכול תצא היא לחלין? תלמוד לומר: "תהיה", בהיותה תהא. מן-השדה תאכלו • (ת"י) על-ידי

יג בשתא דיובלא הדא תתובין גבר לאחסנתה:

יג) בשנת היובל הזאת תשבו איש אל-אחזתו:

יג"י תשבו איש אל-אחזתו • והרי כבר נאמר: "ושבתם איש אל-אחזתו"? אלא לרבות המוכר שדהו ועמד בנו וגאלה, שחוזרת לאביו ביובל.

יג"י תשבו איש אל-אחזתו • והרי כבר נאמר: "ושבתם איש אל-אחזתו"? אלא לרבות המוכר שדהו ועמד בנו וגאלה, שחוזרת לאביו ביובל.

♦ יום שני ח' אייר ♦

יד בארי תזבן זבינין לחברך או תזבן מידי חברך לא תזבין גבר ית אחוהי:

יד) וכי-תמכרו ממכר לעמיתך או קנה מידי עמיתך אל-תזבנו איש את-אחיו:

ומנין שאם באת לקנות, קנה מישראל חברך? תלמוד לומר: "או קנה – מידי עמיתך". אל-תזבנו • (ת"י, ב"מ טז) זו אונאת ממון.

כש"י וכי-תמכרו וגו' • לפי פשוטו, כמשמעו. ועוד יש דרשה: מנין כשאתה מוכר, מכר לישראל חברך? תלמוד לומר: "וכי-תמכרו ממכר – לעמיתך" מכר.

(טו) **בְּמִסְפַּר שָׁנִים אַחַר הַיּוֹבֵל תִּקְנֶה מֵאֵת עֲמִיתְךָ**
בְּמִסְפַּר שָׁנֵי־תְבוּאוֹת יִמְכַרְלָךְ:

שְׁנָאָמַר: "בְּמִסְפַּר שָׁנֵי־תְבוּאוֹת יִמְכַרְלָךְ", לְפִי מִנְיַן שָׁנֵי הַתְּבוּאוֹת שֶׁתִּהְיֶה עוֹמֶדֶת בְּיַד הַלּוֹקֵחַ תִּמְכַּר לוֹ. וְרִבּוּתֵינוּ דָרָשׁוּ (עריכו כ): מִכָּאן, שֶׁהַמּוֹכֵר שָׂדֵהוּ אֵינוֹ רֹשֵׁאי לְגָאֵל פְּחוֹת מִשְׁתֵּי שָׁנִים, שֶׁתַּעֲמֹד שְׁתֵּי שָׁנִים בְּיַד הַלּוֹקֵחַ מִיּוֹם לְיוֹם, וְאִפְלוּ יֵשׁ שְׁלֹשׁ תְּבוּאוֹת בְּאוֹתָן שְׁתֵּי שָׁנִים, כְּגוֹן שֶׁמְכַרְהָ לוֹ בְּקַמּוּתֶיהָ, ו"שָׁנֵי" אֵינוֹ יוֹצֵא מִפְּשׁוּטוֹ, כְּלוּמַר, מִסְפַּר שָׁנִים שֶׁל תְּבוּאוֹת וְלֹא שֶׁל שְׁדָפוֹן; וּמַעוֹט שָׁנִים, שָׁנִים.

כִּי"א בְּמִסְפַּר שָׁנִים אַחַר הַיּוֹבֵל תִּקְנֶה • זֶהוּ פְּשׁוּטוֹ לְיֹשֵׁב הַמִּקְרָא עַל אֶפְנִי, עַל הָאוֹנָאָה בְּאֵל הַזֵּהִיר. כְּשֶׁתִּמְכַּר, אִו תִּקְנֶה קֶרֶקַע, דַּע, כִּמְהָ שָׁנִים יֵשׁ עַד הַיּוֹבֵל, וְלְפִי הַשָּׁנִים וּתְבוּאוֹת הַשָּׂדֶה שֶׁהִיא רְאוּיָה לַעֲשׂוֹת, יִמְכַּר הַמּוֹכֵר וְיִקְנֶה הַקּוֹנֶה, שֶׁהָרִי סוֹפּוֹ לְהַחֲזִירָהּ לוֹ בְּשַׁנַּת הַיּוֹבֵל, וְאִם יֵשׁ שָׁנִים מְעַטּוֹת וְזֶה מוֹכְרָה בְּדָמִים יְקָרִים, הָרִי נִתְאַנָּה לּוֹקֵחַ, וְאִם יֵשׁ שָׁנִים מְרֻבּוֹת וְאִכּל מִמֶּנָּה תְּבוּאוֹת הַרְבֵּה, הָרִי נִתְאַנָּה מוֹכֵר; לְפִיכֵךְ צָרִיךְ לְקַנּוּתָהּ לְפִי הַזְמַן, וְזֶהוּ

(טז) **לְפִי רֹב הַשָּׁנִים תִּרְבֶּה מִקְנָתוֹ וְלְפִי מְעַט הַשָּׁנִים תִּמְעִיט מִקְנָתוֹ כִּי מִסְפַּר תְּבוּאוֹת הוּא מִכַּר לָךְ:**

טז לְפִי רֹב הַשָּׁנִים תִּרְבֶּה מִקְנָתוֹ שְׁנֵי תִּסְגִּי זְכִינּוּהִי וְלְפִי מְעַט הַשָּׁנִים תִּמְעִיט מִקְנָתוֹ שְׁנֵי תִּסְגִּי זְכִינּוּהִי אֲרִי מִנְיַן עַל־לְתָא הוּא מִנְיַן לָךְ:

כִּי"א תִּרְבֶּה מִקְנָתוֹ • תִּמְכַּרְנָה בְּיָקָר. תִּמְעִיט מִקְנָתוֹ • תִּמְעִיט בְּדָמִיָּה.

(יז) **וְלֹא תוֹנוּ אִישׁ אֶת־עֲמִיתוֹ וְיִרְאֵת מֵאֱלֹהֶיךָ כִּי אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם:**

יז וְלֹא תוֹנוּ אִישׁ אֶת חֲבֵרוֹ וְתִדְחַל מֵאֱלֹהֶיךָ אֲרִי אֲנִי יְיָ אֱלֹהֵיכֶם:

לְכַךְ נֶאֱמַר: "וְיִרְאֵת מֵאֱלֹהֶיךָ"; הַיּוֹדֵעַ מַחֲשֵׁבוֹת, הוּא יוֹדֵעַ. כֹּל דְּבַר הַמְּסוּר לְלֵב, שֶׁאֵין מִכִּיר אֶלָּא מִי שֶׁהִתְחַשְּׁבָה בְּלִבּוֹ, נֶאֱמַר בּוֹ: "וְיִרְאֵת מֵאֱלֹהֶיךָ".

כִּי"א וְלֹא תוֹנוּ אִישׁ אֶת־עֲמִיתוֹ • כָּאן הַזֵּהִיר עַל אוֹנָאָת דְּבָרִים, שֶׁלֹּא יִקְנִיט אִישׁ אֶת חֲבֵרוֹ וְלֹא יִשְׁאֲנוּ עֲצָה שְׂאִינָה הוֹגְנַת לוֹ, לְפִי דְרָכּוֹ וְהִנְאָתוֹ שֶׁל יוֹעֵץ. וְאִם תֹּאמַר: מִי יוֹדֵעַ אִם נִתְפַּנְנֵתִי לְרַעָה?

~ נְקוּדוֹת מְשִׁיחוֹת קוֹדֵשׁ ~ (לְקוּטֵי שִׁיחוֹת כֹּךְ כו עִמ' 146)

וְאִף שֶׁיֵּשׁ לְהַשְׁתַּדֵּל לְמִצַּא חֲדוּשׁ דִּין, וְרַק כְּשֶׁאֵין חֲדוּשׁ אוֹמְרִים "לְעֵבֵר עֲלֵי בְּשֵׁנֵי לְאוּיִן" - הוּא רַק אִם זֶהוּ אוֹתוֹ הַלְאוּ, וְאִלּוּ אוֹנָאָת דְּבָרִים כּוֹלֵלֶת גַּם עֲצָה שְׂאִינָה הַגּוֹנָה וְגַם שֶׁלֹּא יִקְנִיט אֶת חֲבֵרוֹ (שֶׁלֹּא שִׁיר ל"לְפִנֵּי עוֹר").

וְלֹא יִשְׁאֲנוּ עֲצָה שְׂאִינָה הוֹגְנַת לוֹ (רש"י כה, יז)
 וְקִשְׁהָ, "לְפִנֵּי עוֹר לֹא תִתֵּן מִכְשׁוֹל" (לְפִנֵּי הַסּוּמָא בְּדָבָר לֹא תִתֵּן עֲצָה שְׂאִינָה הוֹגְנַת לוֹ, רש"י) לְמַעַן לִי, וְהָרִי זֶה בְּכֻלּוֹ אוֹנָאָת דְּבָרִים. וְיֵשׁ לוֹמַר, שֶׁהוּא לְעֵבֵר עֲלֵי בְּשֵׁנֵי לְאוּיִן.

~ נְקוּדוֹת מְשִׁיחוֹת קוֹדֵשׁ ~ (לְקוּטֵי שִׁיחוֹת כֹּךְ כו עִמ' 147)

פֶּרֶשׁ שֶׁהַחֲסָרוֹן הוּא רַק בְּנִתְיַנַּת הָעֲצָה (הָעֲצָה הִיא הַהֲנָאָת הַיּוֹעֵץ, לֹא לְטוֹבַת הַשּׂוֹאֵל). וְאִלּוּ ב"מִשְׁגָּה עוֹר", שֶׁהוּא אֶחָד מִ"א אֲרוּרִים שֶׁבַתּוֹרָה, פֶּרֶשׁ שֶׁהָעֲצָה עֲצֻמָּה הִיא רָעָה.

וְלֹא תוֹנוּ אִישׁ אֶת עֲמִיתוֹ (כה, יז)
 וְלֹא יִשְׁאֲנוּ עֲצָה שְׂאִינָה הוֹגְנַת לוֹ (רש"י)
 בְּפִרְשַׁת תְּבֵאָה, לְגַבֵּי "מִשְׁגָּה עוֹר בְּדָרְךָ", נִקְטַר רש"י "וּמְשִׁיאֻו עֲצָה רָעָה". וְיֵשׁ לוֹמַר, שֶׁכָּאן מִזִּירֵי בְּאוֹנָאָת דְּבָרִים, וְלָכֵן

(יח) **וַעֲשִׂיתֶם אֶת־חֻקֹּתַי וְאֶת־מִשְׁפָּטַי תִּשְׁמְרוּ**
וַעֲשִׂיתֶם אִתְּכֶם וַיִּשְׁבַּתֶּם עַל־הָאָרֶץ לְבַטָּח:

אֶת שְׁבַתְּתֶיהָ" וְהִרְצַת אֶת־שְׁבַתְּתֶיהָ"; וְשִׁבְעִים שָׁנָה שֶׁל גְּלוּת בְּבָל, כְּנֶגֶד שְׁבַעִים שְׁמַטוֹת שֶׁבְשָׁלוּ, הִיוּ.

כִּי"א וַיִּשְׁבַּתֶּם עַל־הָאָרֶץ לְבַטָּח • שֶׁבַעֲוֹן שֶׁמְטָה, יִשְׂרָאֵל גּוֹלִים, שְׁנָאָמַר (ויקרא כו לד): "אֲז תִרְצָה הָאָרֶץ

♦ יום שלישי ט' אייר ♦

(יט) וּנְתַנֶּה הָאָרֶץ פְּרוּיָה וְאֹכְלֹתֶם לְשִׁבְעַת יָמֵי וַיִּשְׁבַּעְתֶּם לְבַטַּח עָלֶיהָ:
יט וְתַתֵּן אֶרְעָא אַבְהָ וְתִכְלוּן לְמַשְׁבַּע וְתִתְבִּין לְרַחֲצֵן עֲלֶיהָ:

כט"ו וּנְתַנֶּה הָאָרֶץ וְגו' וַיִּשְׁבַּעְתֶּם לְבַטַּח עָלֶיהָ • שְׁלֵא תִדְאָגוּ מִשְׁנַת בְּצַרְתָּ. וְאֹכְלֹתֶם לְשִׁבְעַת יָמֵי אִם בְּתוֹךְ הַמַּעֲשִׂים תִּהְיֶה בּוֹ בְּרָכָה.

(כ) וְכִי תֹאמְרוּ מַה־נֹּאכַל בַּשָּׁנָה הַשְּׁבִיעִת הֵן לֹא נִזְרַע וְלֹא נֶאֱסַף אֶת־תְּבוּאָתֵנוּ:
כ וְאִרִי תִמְרוּן מָא נִיכּוּל בְּשַׁתָּא שְׁבִיעִתָא הָא לֹא נִזְרַע וְלֹא נֶאֱסַף יַת עֲלִלְתָנָא:

כט"ו וְלֹא נֶאֱסַף • אֵל הַבֵּית. אֶת־תְּבוּאָתֵנוּ • כְּגוֹן זֵין וּפְרוֹת הָאֵילָן וְסַפִּיחֵין הַבָּאִים מֵאֲלֵיהֶם.

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כרך כו עמ' 189)

וְכִי תֹאמְרוּ מַה נֹּאכַל בַּשָּׁנָה הַשְּׁבִיעִת (כה, כ) שֶׁשׁ שָׁנִים' וְהַשָּׁנָה הַשְּׁבִיעִת' הֵם כְּנֶגֶד שֵׁית אֲלָפֵי שָׁנִין דְּהוּי עֲלֵמָא וְהָאֵלֶף הַשְּׁבִיעִי. וְנִשְׁאַלְתָּ הַשְּׁאֵלָה - כִּי צַד יָכוֹל הַדּוֹר שְׁלֵנוּ, הִירֹד וְהַחֲלֵשׁ, לְהִבְיֵא אֶת הַגְּאֻלָּה? עַל כֶּף בָּאָה שֶׁשׁ שָׁנִים. הַבְּטַחְתָּ ה', שְׂאֵם תַּעֲשׂוּ אֶת כָּל הַתְּלוּי בְכֶם, אֶתֵּן אֶת בְּרַכְתִּי וְזִרְעֵת הַשָּׁנָה הַשְּׁשִׁית' תִּשְׂיֵג אֶת מִטְרַתָּה וְתִבְיֵא אֶת הַגְּאֻלָּה, אִם שֶׁהַשְּׂדֵה' כְּחוּשָׁה, שֶׁהֲרִי נֶעְבְּדָה בְּמִשְׁךָ שֶׁשׁ שָׁנִים.

(כא) וְצוּיֹתֵי אֶת־בְּרַכְתִּי לְכֶם בַּשָּׁנָה הַשְּׁשִׁית וְעָשִׂתְּ אֶת־הַתְּבוּאָה לְשִׁלְשׁ הַשָּׁנִים:
כא וְאֶפְקֵד יַת בְּרַכְתִּי לְכוּן בְּשַׁתָּא שְׁתִּיתָתָא וְתַעֲבֵד יַת עֲלִלְתָא לְתַלַּת שָׁנִין:

כט"ו לְשִׁלְשׁ הַשָּׁנִים • לְמַקְצַת הַשְּׁשִׁית, מִנִּיסָן וְעַד רֵאשֵׁי־הַשָּׁנָה, וְלְשְׁבִיעִית וְלְשְׁמִינִית, שִׁיזְרְעוּ בְּשְׁמִינִית בְּמַרְחֶשֶׁן וְיִקְצְרוּ בְּנִיסָן.

~ נקודות משיחות קודש ~ (קטעים מהתוועדות שבת פרשת בהר התשי"ט. תורת מנחם כרך כה, ע' 275-279, 285-283. בלתי מוגה)

בְּעֵינֵי הַנֶּ"ל - "וְצוּיֹתֵי אֶת בְּרַכְתִּי גו' בַּשָּׁנָה הַשְּׁשִׁית, וְעָשִׂתְּ אֶת הַתְּבוּאָה לְשִׁלְשׁ הַשָּׁנִים" - יֵשׁ גַּם הוֹרָאָה בְּנוֹגַע לְיוֹקֵר הַזְּמַן, שֶׁזְּהוּ עֵינֵן הַקְּשׁוּר גַּם עִם יְמֵי הַסַּפִּירָה: לְכַאוּרָה אֵינוֹ מוּבָן: מַהוּ הַעֵינֵן בְּסַפִּירַת הַזְּמַן - הֲרִי מֵהַלֵּךְ הַזְּמַן הוּא תְּמִיד בְּאוֹתוֹ אוֹפֵן?

אִם הַעֵינֵן הוּא - שְׁנִיצוּל הַזְּמַן יָכוֹל לְהִיּוֹת בְּכַמָּה אוֹפְנִים: יִשְׁנו אוֹפֵן שְׁמֹמְלָאִים אֶת הַזְּמַן בְּתוֹכָן שֶׁל עֲבוּדַת ה', וּמִצַּד זֶה הֵגָה גַּם רִיבּוּי זְמַן נְחֻשֵׁב "כִּימִים אֲחָדִים"; וְיִשְׁנו אוֹפֵן שֶׁהַזְּמַן אֵינוֹ מְמוּלָא כו'. אֲדָם יָכוֹל לְחִיּוֹת שְׁבָעִים שָׁנָה, שְׁמוֹנִים שָׁנָה וּמֵאָה וְעֶשְׂרִים שָׁנָה, וְלֹא לְפַעוּל מֵאוּמָה; וְיָכוֹל לְהִיּוֹת מֵעֵמֶד וּמִצֵּב שֶׁ"בְּשַׁעָה אַחַת" הֲרִי הוּא "קוּנָה עוֹלָמוֹ", עַד כְּדִי כֶּף, שֶׁרַבְּנוּ הַקְּדוֹשׁ מְקַנָּא בוּ! וְזֶהוּ גַּם פְּרוּשׁ מֵאִמֵר רְבוּתֵנוּ ז"ל "כֶּפֶה שַׁעָה אַחַת בְּתִשְׁבֵּה וּמַעֲשִׂים טוֹבִים בְּעוֹלָם הֵזֶה מְכַל חַיֵּי הָעוֹלָם הַבָּא":

דעת זקנים מבעלי התוספות - עוז והדר

(כ) וְכִי תֹאמְרוּ. תִּימָה, מֵאֵי קָאָמֵר, לְאָכּוּל בְּשְׁבִיעִית, אֲלֵא סָרַס הַמְּקַרָּא הַשְּׁבִיעִית מַה נֹּאכַל מִכָּאן וְהֵלֵא מַה שְׁלֵקְטוּ בַּשָּׁנָה הַשְּׁשִׁית הוּא וְהַכִּי קָאָמֵר, וְכִי תֹאמְרוּ בַּשָּׁנָה וְאֵילָף: תוֹרָה כֹּא

כב וזרעתם את השנה השמינת ואכלתם מן התבואה ישן עד השנה התשיעת עד-בוא תבואתה תאכלו ישן:

לִאֲרַבַּע שָׁנִים: בְּשָׁשִׁית שְׁלֹפְנֵי הַשְּׂמִטָּה הַשְּׂבִיעִית, שָׁהָן בְּטָלִין מֵעֲבוֹדַת קֶרֶקַע שְׁתֵּי שָׁנִים רְצוּפוֹת: הַשְּׂבִיעִית וְהַיּוֹבֵל; וּמִקְרָא זֶה נֶאֱמַר בְּשָׂאֵר הַשְּׂמִטוֹת בְּלֵן.

כ"י - עד השנה התשיעת. עד חג הסוכות של תשיעית, שהיא עת בא תבואתה של שמינית לתוף הבית, שכל ימות הקיץ היו בשדה בגרנות, ובתשרי הוא עת האסיף לבית, ופעמים שהיתה צריכה לעשות

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כרך ז עמ' 172)

הבינה, 'עלמא דחירו', בטול במציאות. לכן נאמר "לשאל השנים", שכן הצורך לתרוץ קשיא ("מה נאכל") קים רק בדרגת 'שמיטה', ואלו בדרגת 'יובל' אין מלכתחלה מקום לקשיא כלל.

ופעמים שהיתה צריכה לעשות לארבע. . השביעית והיובל (רש"י כה, כב) שמיטה - היא עבודה של קבלת על מלכות שמים, בטול היש. כלומר, העובד הוא 'יש ומציאות', אלא שמבטל את ישותו. יובל - הוא בספירת

כג והארץ לא תמכר לצמתת פילי הארץ פייגרים ותושבים אתם עמדי:

לְצִמְתַּת. לַפְּסִיקָה, לַמְכִירָה פְּסוּקָה עוֹלָמִית. פִּי-לֵי הָאָרֶץ. (ת"ח) אל תרע עינך בה, שאינה שלך.

כ"י - והארץ לא תמכר. לתן 'לאו' על חזרת שדות לבעלים ביובל, שלא יהא הלוקח כובש.

~ נקודות משיחות קודש ~ (תורת מנחם - התוועדויות תשמ"ח ח"ד ע' 2066, ע"פ ביאורי החומש)

בבחינת "גרים", שזכויותיהם בארץ חלקיות בלבד. הבטוי "תושבים", מתיחס למעמדם של בני ישראל לאחר שנכנסו לארץ, כבשו אותה וקבלו את הבעלות עליה.

פי גרים ותושבים אתם עמדי (כה, כג) הבטוי "גרים" מתיחס למעמדם של בני ישראל לאחר הבטחת הקב"ה "לזרעך נתתי את הארץ הזאת", אף לפני הפניסה לארץ וכבושה בפעל; בשלב זה היו בני-ישראל

כד ובכל ארץ אחותכם גאלה תתנו לארץ: ם

אֲחֻזְתוֹ רִשְׁאֵי לְגֵאלָהּ לְאַחַר שְׁתֵּי שָׁנִים, אוּ הוּא אוּ קְרוֹבוֹ, וְאִין הַלּוֹקֵחַ יָכוֹל לְעַכְבּ.

כ"י - ובכל ארץ אחותכם. לרבות בתים ועבד עברי, ודבר זה מפרש ב'קדושין' בפרק ראשון (דף כ"א). ולפי פשוטו, סמוך לפרשה שלאחריו, שהמוכר

כה פיימוך אחיך ומכר מאחזתו ובא גאלו הקרב אליו וגאל את ממכר אחיו:

וְלֹא בָלָהּ, לַמְדָּה תוֹרָה דִּרְךָ אָרֶץ שִׁישִׁיר שְׂדֵה לְעַצְמוֹ. וְגֵאל אֶת מִמְכַר אָחִיו. (ת"ח) ואין הלוקח יכול לעכב.

כ"י - פיימוך אחיך ומכר. מלמד, שאין אדם רשאי למכר שדהו אלא מחמת דחק עני. מאחזתו.

דעת וקנים מעבלי הנוספות - עוז והדר

ובא גאלו [תקרב]. זה הקדוש-ברוך הוא, שנאמר (דברים ד) אשר לו אלהים קרבים אליו (ראה תחומא ד): וגאל את ממכר אחיו. אמר לו ירמיה

לפי שחללו השביעית, שנאמר (דבר) הימים ב' לו ב' ויגל (את) השארית וגו', וכתוב (שם פסוק כא) עד רצתה הארץ את שבתותיה (תחומא א):

(כה) פי ימוך אחיך ומכר מאחזתו. על שעשה סחורה בפירות שביעית, כדפירש רש"י (להלן כו א). וכן מציינו בימי ירמיה שנמכרו ישראל לעבדים

שיעור יומי ליום חמישי י"א אייר ושנים מקרא ואחד תרגום – כה – פרשת בהר
 (כו) וְאִישׁ כִּי לֹא יִהְיֶה לוֹ גֹאֵל וְהָשִׁיגָה יָדוֹ וּמָצָא כו וַיִּגְבֵּר אָרִי לֹא יִהְיֶה לֵה פְרִיק וְתִדְבֵק יָדָה וַיִּשְׁפַּח כַּמְסַת פְּרָקָנָה :
בְּדֵי גֹאֲלָתוֹ:

כ"ט – וְאִישׁ כִּי לֹא יִהְיֶה לוֹ גֹאֵל • (קידושין שם ט"ח) וְכִי יֵשׁ לָךְ אָדָם בְּיִשְׂרָאֵל שָׁאִין לוֹ גֹאֲלִים ? אֵלָּא גֹאֵל שְׂיִיכֹל לְגֹאֵל מִמְּכָרוֹ.

(כו) וְחָשַׁב אֶת־שְׁנֵי מִמְּכָרוֹ וְהָשִׁיב אֶת־הָעֶדְרָף לְאִישׁ אֲשֶׁר מָכַרְלוֹ וְשָׁב לְאַחֲזָתוֹ:

כ"ט – וְחָשַׁב אֶת־שְׁנֵי מִמְּכָרוֹ • כַּמָּה שָׁנִים הָיוּ עַד הַיּוֹבֵל ? בָּךְ וּבְכַמָּה מְכַרְתִּיהָ לָךְ ? בְּכַף וּבְכַף ; עֲתִיד הַיִּית לְהַחְזִירָה בַיּוֹבֵל, נִמְצְאָתָה קוֹנָה מִסְפָּר הַתְּבוּאוֹת כְּפִי חֲשׁבוֹן שֶׁל כָּל שָׁנָה – אַכְלֶת אוֹתָהּ

שְׁלֹשׁ שָׁנִים אוֹ אַרְבַּע, הוֹצֵא אֶת דְּמִיהֶן מִן הַחֲשָׁבוֹן וְטַל אֶת הַשְּׂאָר. וְזֶהוּ: וְהָשִׁיב אֶת־הָעֶדְרָף. בְּדָמֵי הַמִּקָּח עַל הָאֲכִילָה שְׂאֵכֵל, וְיִתְנַס לְלוֹקָח. לְאִישׁ אֲשֶׁר מָכַרְלוֹ • הַמּוֹכֵר הַזֶּה שָׁבָא לְגֹאֲלָהּ.

(כח) וְאִם לֹא־מָצָאָה יָדוֹ דֵּי הָשִׁיב לוֹ וְהָיָה מִמְּכָרוֹ בְּיַד הַקֹּנֵה אוֹתוֹ עַד שְׁנַת הַיּוֹבֵל וַיֵּצֵא בַיּוֹבֵל וְשָׁב לְאַחֲזָתוֹ: ם

כח וְאִם לֹא תִשְׁפַּח יָדָה כַּמְסַת אֲתָב לָהּ וְיִהְיֶה זְבִינְוִיהִי בִידָא דְזָבֹן זְתָה עַד שְׁתָּא דִּיּוֹבְלָא וַיִּפּוֹק בַּיּוֹבְלָא וַיִּתּוּב לְאַחְסַנְתָּה :

כ"ט – דֵּי הָשִׁיב לוֹ • (ערכין ל) מִכָּאֵן, שְׁאִינּוּ גֹאֵל לְחֻצְאִין. עַד שְׁנַת הַיּוֹבֵל • (ט"ח) שְׁלֹא יִכְנַס לְתוֹךְ אוֹתָהּ שָׁנָה כְּלוּם, שֶׁהַיּוֹבֵל מְשַׁמֵּט בַּתְּחִלָּתוֹ.

♦ יום חמישי י"א אייר ♦

(כט) וְאִישׁ כִּי־יִמְכַר בֵּית־מוֹשָׁב עִיר חוֹמָה וְהִיתָה גֹאֲלָתוֹ עַד־תֵּם שְׁנַת מִמְּכָרוֹ יָמִים תִּהְיֶה גֹאֲלָתוֹ:

כט וַיִּגְבֵּר אָרִי יִזְבֹּן בֵּית מוֹתָב קִרְתָּא מְקַפָּא שׁוּר וְתִהְיֶה פְרָקָנָה עַד מְשַׁלֵּם שְׁתָּא דְזְבִינְוִיהִי עַדן בְּעַדן תִּהְיֶה פְרָקָנָה :

כ"ט – בֵּית־מוֹשָׁב עִיר־חוֹמָה • (ט"ח) בֵּית בְּתוּף עִיר הַמְּקַפֶּת חוֹמָה מִימּוֹת יְהוֹשֻׁעַ בֶּן־נוּן. וְהִיתָה גֹאֲלָתוֹ • לְפִי שְׁנַאֲמַר בְּשָׂדֵה שְׂיִכּוֹל לְגֹאֲלָהּ מִשְׁתֵּי שָׁנִים וְאֵילָף כָּל זְמַן שְׂיִרְצָה, וּבְתוֹף שְׁתֵּי שָׁנִים הַרְּאֻשׁוֹנִים אֵינּוּ יְכוּל לְגֹאֲלָהּ, הַצָּרֵף לְפָרֵשׁ בְּזָה שֶׁהוּא

חִלוּף, שְׂאֵם רוּצָה לְגֹאֵל בְּשָׁנָה רִאשׁוֹנָה, גֹּאֲלָהּ, וְלֹא־חַר מִכָּאֵן אֵינּוּ גֹאֲלָהּ. וְהִיתָה גֹאֲלָתוֹ • שֶׁל בֵּית. יָמִים • יָמֵי שָׁנָה שְׁלֵמָה קְרוּיִים יָמִים, וְכֵן (בְּרֵאשִׁית כד נח) : "תִּשְׁבֵּב הַנְּעֲרָה אֶתְנוּ יָמִים".

(ל) וְאִם לֹא־יִגָּאֵל עַד־מְלֹאת לוֹ שָׁנָה תְּמִימָה וְקָם הַבַּיִת אֲשֶׁר־בְּעִיר אֲשֶׁר־לוֹ חוֹמָה לְצִמּוֹתָת לְקִנְיָה אוֹתוֹ לְדִרְתּוֹ לֹא יֵצֵא בַיּוֹבֵל:

ל וְאִם לֹא יִתְפָּרַק עַד מְשַׁלֵּם לָהּ שְׁתָּא שְׁלֵמָתָא וַיִּקּוּם בֵּיתָא דִּי בְּקִרְתָּא דִּי לָהּ שׁוּרָא לְחִלוּטִין לְדִי זָבֹן זְתָה לְדִרְוִיהִי לֹא יִפּוֹק בַּיּוֹבְלָא :

דעת זקנים מבעלי התוספות – עוז והדר

לְקִדוּשׁ־בְּרוּךְ־הוּא, רַבּוֹן הָעוֹלָמִים קִיַּיְמָתָ לָהֶם כִּי יִמוּף אַחִיר וּמְכַר מֵאַחֲזָתוֹ, קָנִיִּים לָהֶם וְגֹאֵל אוֹתָם אַחִים, שְׁנַאֲמַר (תהלים קכב ח) לְמַעַן אַחֵי וְרַעֵי אֲדַבְּרָה גָּא שְׁלוֹם בָּךְ, וְזֶהוּ שְׁאֲמַר

הַכְּתוּב (ישעיה מג יד) לְמַעַנְכֶם שְׁלַחְתִּי בְּבִלְהָ (ראה תנחומא א): תוֹרָה כּו (כט) וְאִישׁ כִּי יִמְכַר בֵּית מוֹשָׁב עִיר חוֹמָה. אִישׁ זֶה הַקִּדוּשׁ־בְּרוּךְ־הוּא, שְׁנַאֲמַר (שמות טו א) ה' אִישׁ מִלְּקָחָהּ, כְּלוּמַר בַּעַל וְאֲדוֹן, כְּמוֹ אִישׁ נְעֻמִי (רות

א. א) שְׁמֵכֵר מוֹשָׁב בֵּיתוֹ לְכַשְׂדִּים, שְׁנַאֲמַר (תהלים קלב יג) כִּי בָחַר ה' בְּצִיּוֹן אֲוָה לְמוֹשָׁב לוֹ. וְהִיתָה גֹאֲלָתוֹ עַד תֵּם שְׁנַת מִמְּכָרוֹ, שְׁנַאֲמַר (ירמיה כט י) לְפִי מְלֹאת לְכַבֵּל שְׁבָעִים שָׁנָה אֶפְקֹד אֶתְכֶם: תוֹרָה ל

שיעור יומי ליום חמישי י"א אייר ושנים מקרא ואחד תרגום - כה - פרשת בהר

נקבה היא, והצנר לכתב "לה", אלא מתוך שצנרין לכתב "לא" בפנים, תקנו "לו" במסרת; זה נופל על זה]. לא יצא ביבל. אמר רב ספרא: [אף] אם פגע בו יוכל בתוך שנתו, לא יצא.

כ"י וקם הבית וגו' לצמיתת. יצא מכחו של מוכר ועמד בכחו של קונה. [אשר לא חמה. "לו" קרינן, אמרו רבותינו זכרונם לברכה: אף-על-פי שאין לו עכשו, הואיל והיתה לו קדם לכן. ו"עיר",

לא ובתי פצחתי די לית להון שור מקף סחור סחור על חקל ארעא יתחשב פרקנא תהי לה וביובלא יפוק:

(לא) ובתי החצרים אשר אין להם חמה סביב על-שדה הארץ יחשב גאלה תהיה לו וביבל יצא:

הנגאלים עד היובל ויוצאין ביובל לבעלים - אם לא נגאלו. גאלה תהיה לו. (ת"כ) מיד אם ירצה, ובנה יפה כחו מכח שדות, שהשדות אין נגאלות עד שתי שנים. וביבל יצא. בחנם.

כ"י ובתי החצרים. פתגמו: "פצחתי", עירות פתוחות מאין חומה, ויש הרבה בספר יהושע (יהושע יג כח): "הערים וחצריהם"; (בראשית כה טו) "בחצריהם ובטירתם". על-שדה הארץ יחשב. הרי הן פשדות

לב וקרני לינאי בתי קרני אחסנתהון פרקון עלם תהי ללינאי:

(לב) וערי הלויים בתי ערי אחותם גאלת עולם תהיה ללויים:

באלפים אמה סביבות הערים, או אם מכרו בית בעיר חומה, גואלין לעולם ואינו חלוט לסוף שנה.

כ"י וערי הלויים. ארבעים ושמונה עיר שנתנו להם. גאלת עולם. גואל מיד אפלו לפני שתי שנים, אם מכרו שדה משדותיהם הנתונות להם

לג ודי יפרוק מן לינאי ויפוק זבין ביתא וקרמא אחסנתה ביובלא ארי בתי קרני לינאי היא אחסנתהון בגו בני ישראל:

(לג) ואשר יגאל מן-הלויים ויצא ממפר-בית ועיר אחזתו ביבל כי בתי ערי הלויים הוא אחזתם בתוך בני ישראל:

מיד לוי, גואל גאלת עולם. ויצא ממפר-בית. הרי זו מצוה אחרת, ואם לא גאלה, יוצאה ביובל, ואינו נחלט לסוף שנה כבית של ישראל. כי בתי ערי הלויים היא אחזתם. לא הנה להם נחלת שדות וכרמים, אלא ערים לשבת ומגרשיהם, לפיכך הם להם במקום שדות, ויש להם גאלה פשדות, כדי שלא תפקע נחלתם מהם.

כ"י ואשר יגאל מן-הלויים. ואם קנה בית או עיר מהם. ויצא ביבל. אותו ממכר של בית או של עיר, וישוב ללוי שמכרו, ולא יהיה חלוט כשאר בתי ערי חומה של ישראל, ויגאלה זו, לשון מכירה. דבר אחר: לפי שגאמר: "גאלת עולם תהיה ללויים", יכול לא דבר הכתוב אלא בלוקח ישראל שקנה בית בערי הלויים, אבל לוי שקנה מלוי יהיה חלוט? תלמוד לומר: "ואשר יגאל מן-הלויים", אף הגואל

לד וחקל רוח קרניהון לא יזדבן ארי אחסנת עלם הוא להון:

(לד) ושדה מגרש עריהם לא ימכר כיאחזת עולם הוא להם:

בישראל (ויקרא כו ט): "ואם-מכר את-השדה לאיש אחר לא-יגאל עוד", אבל בן לוי גואל לעולם.

כ"י ושדה מגרש עריהם לא ימכר. מכר גזבר, שאם הקדיש בן לוי את שדהו ולא גאלה, ומכרה גזבר, אינה יוצאה לפהנים ביובל, כמו שגאמר

לה ונארי יתמספן אחור ותמוט ידה עמף ותתקף בה דיר ותותב ויחי עמף:

(לה) וכי-ימוך אחיך ומטה ידו עמך והחזקת בו גר ותושב וחי עמך:

שיעור יומי ליום שישי י"ב אייר ושנים מקרא ואחד תרגום - כה - פרשת בהר לז

מַעֲמִידִין אוֹתוֹ. גַּר וְתוֹשֵׁב. אִם הוּא גַר אוֹ תוֹשֵׁב, וְאִיזְהוּ תוֹשֵׁב? כָּל שֶׁקִּבַּל עָלָיו שְׂלָא לְעַבֵּד עֲבוֹדַת אֱלִילִים וְאוּכַל נְבִלוֹת.

כִּי־יִהְיֶה חֲזוֹקָתְךָ בּוֹ (ת"ח) אַל תִּנְיַחְהוּ שְׂיָרֵד וַיִּפֹּל וַיִּהְיֶה קָשָׁה לְהַקִּימוֹ, אֲלֵא חֲזָקָהוּ מִשְׁעַת מוֹטַת הַיָּד, לְמַה זֶה דוּמָה? לְמִשְׁאוּי שְׁעַל חֲמֹר; עוֹדָהוּ עַל חֲמֹר, אַחַד תּוֹפֵס בּוֹ וּמַעֲמִידוֹ; נִפֹּל לְאָרֶץ, חֲמֹשֶׁה אֵין

לוֹ לֹא תִסַּב מִנֶּה חֲבוּלָא וְרִבִּיתָא וְתִחַל מֵאֲלֵהֶךָ וַיְחִי אַחֲרָיְךָ עִמָּךְ:

(לו) אַל־תִּקַּח מֵאֹתוֹ נֶשֶׁף וְתִרְבִּית וַיִּרְאֵת מֵאֲלֵהֶיךָ וַיְחִי אַחֲרֶיךָ עִמָּךְ:

הַצָּרֶף לומר: "וַיִּרְאֵת מֵאֲלֵהֶיךָ", (כ"ב ס"ו) אוֹ תִתּוּלָה מְעוֹתָיו בְּנִכְרֵי פְדֵי לְהַלְוֹתָם לְיִשְׂרָאֵל בְּרִבִּית, הָרִי זֶה דָּבָר הַמְּסוּר לְלִבּוֹ שֶׁל אָדָם וּמִחֲשַׁבְתּוֹ, לְכַף הַצָּרֶף לומר: "וַיִּרְאֵת מֵאֲלֵהֶיךָ".

כִּי־יִנְשֶׁף וְתִרְבִּית • חֵד שְׁוִינְהוּ רַבְנֵן, וְלְעַבֵּר עָלָיו בְּשָׁנֵי לְאוּיִן. וַיִּרְאֵת מֵאֲלֵהֶיךָ • לְפִי שְׂדַעְתּוֹ שֶׁל אָדָם נִמְשַׁכֵּת אַחַר הַרְבִּית וְקָשָׁה לְפָרֵשׁ הֵימְנוֹ, וּמוֹרָה לְעַצְמוֹ הַתֵּר בְּשִׁבִיל מְעוֹתָיו שֶׁהָיוּ בְּטִלוֹת אֲצִלוֹ,

לוֹ זֶת פִּסְפֻּף לֹא תִתֵּן לֵה בְּחֲבוּלָא וּבְרִבִּיתָא לֹא תִתֵּן מִיְכָלְךָ:

(לז) אֶת־פִּסְפֻּף לֹא־תִתֵּן לוֹ בְּנֶשֶׁף וּבְמִרְבִּית לֹא־תִתֵּן אֲבָלְךָ:

לֹח אָנָּא זִי אֲלֵהֶכּוֹן דִּי אִפְקִית יִתְכוֹן מֵאַרְעָא דְמַצְרַיִם לְמִתְּן לְכוֹן זֶת אַרְעָא דְכַנְעַן לְמַהוּי לְכוֹן לְאַלְהָ:

(לח) אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם אֲשֶׁר־הוֹצֵאתִי אֶתְכֶם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לָתֵת לָכֶם אֶת־אֶרֶץ כְּנַעַן לְהִיּוֹת לָכֶם לְאֱלֹהִים:

עֲלֵיכֶם מִצּוֹתַי, אִפְלוּ הֵן כְּבֹדוֹת עֲלֵיכֶם. לָתֵת לָכֶם אֶת־אֶרֶץ כְּנַעַן • בְּשִׁכַר שֶׁתִּקְבְּלוּ מִצּוֹתַי. לְהִיּוֹת לָכֶם לְאֱלֹהִים • (ת"ח) שְׁכַל הַדָּר בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, אֲנִי לוֹ לְאֱלֹהִים. וְכָל הַיּוֹצֵא מִמֶּנָּה, כְּעוֹבֵד עֲבוֹדַת אֱלִילִים.

כִּי־יִהְיֶה אֲשֶׁר־הוֹצֵאתִי וְגו' • וְהִכְחַנְתִּי בֵּין כְּבוֹר לְשִׂאֵינוּ כְבוֹר, אִם אֲנִי יוֹדֵעַ וְנִפְרָע מִן הַמְּלוּחָה מְעוֹת לְיִשְׂרָאֵל בְּרִבִּית וְאוֹמֵר: 'שֶׁל נִכְרֵי הֵם'. דָּבָר אַחֵר: "אֲשֶׁר־הוֹצֵאתִי אֶתְכֶם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם", עַל־מְנַת שֶׁתִּקְבְּלוּ

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כרך ח עמ' 97)

וּמֵדוּעַ הִיא מְזַכֶּרֶת לְגַבֵּי אֲסוּר רִבִּית דְּיִקְוָא. וְכִדִּי לְתַרְזֵן שֶׁאֵלֶּה זֶה מוֹסִיף "וְאִפְלוּ הֵן כְּבֹדוֹת עֲלֵיכֶם".

וְאִפְלוּ הֵן כְּבֹדוֹת עֲלֵיכֶם (רש"י כה, לח) לְרִש"י הַקָּשָׁה: הָרִי יִצִּיאַת מִצְרַיִם הִיא הַיְסוּד לְקִיּוּם כָּל מִצְוֹת הַתּוֹרָה כְּלוּ,

♦ יום שישי י"ב אייר ♦

(לט) וְכִי־יִמוּךְ אַחֲרֶיךָ עִמָּךְ וְנִמְכַרְלָךְ לֹא־תַעֲבֹד בּוֹ עֲבַדַת עֶבֶד:

כִּי־יַעֲבֹד עֶבֶד • עֲבוּדָה שֶׁל גְּנָאִי, שֶׁיִּהְיֶה נֹכַר בֵּה כְּעֶבֶד: שְׂלָא יוֹלִיף כְּלָיו אַחֲרָיו לְבֵית הַמְּרֻחָץ, וְלֹא יִנְעַל לוֹ מִנְעֻלָּיו.

דעת זקנים מבעלי התוספות - עוז והדר

אֲלוֹהֵי, שְׁנֵאָמַר לְהִיּוֹת לָכֶם לְאֱלֹהִים, וְכֵן דָּוָד הוּא אוֹמֵר כִּי גַרְשׁוּנֵי הַיּוֹם וְגו' (שמואל א' כו יט) תורה לט

שְׂרוּבָה עֲבוּ"ם, וְאֵל יְדוּר בְּחוּצָה לְאֶרֶץ וְאִפְלוּ בְעִיר שְׂרוּבָה יִשְׂרָאֵל, שְׁכַל הַדָּר בְּחוּצָה לְאֶרֶץ דוּמָה כְּמִי שֶׁאֵין לוֹ

(לח) לָתֵת לָכֶם אֶת אֶרֶץ. כְּדִאֲמַרְיִן בְּשִׁלְהֵי מִסַּכַּת כְּתוּבוֹת (ק) לְעוֹלָם יְדוּר אָדָם בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל וְאִפְלוּ בְעִיר

(מ) כְּשָׂכִיר כְּתוֹשֵׁב יִהְיֶה עִמָּךְ עַד־שְׁנַת הַיָּבֵל יַעֲבֹד עִמָּךְ:
 מ פּאָגירא כְּתוֹכָא יְהִי עִמָּךְ עַד שְׁתָּא דִּיּוֹבְלָא יַפְלַח עִמָּךְ:

כְּשָׂכִיר כְּתוֹשֵׁב • עֲבוּדַת קָרְקַע וּמְלֹאכֶת אֲמָנוּת, כְּשָׂאָר שְׂכִירִים הַתְּנַהֵג בּוֹ. עַד שְׁנַת הַיָּבֵל • אִם פָּגַע בּוֹ יוֹבֵל לִפְנֵי שֵׁשׁ שָׁנִים, הַיּוֹבֵל מוֹצִיאֹו.

(מא) וַיֵּצֵא מֵעִמָּךְ הוּא וּבְנָיו עִמּוֹ וְשֵׁב אֶל־מִשְׁפַּחְתּוֹ וְאֶל־אַחֲזַת אֲבֹתָיו יָשׁוּב:
 מא וַיִּפְּק מֵעִמָּךְ הוּא וּבְנָוְהִי עִמָּה וַיְתוּב לְזוֹרְעִיתָהּ וּלְאַחֲזַתָּהּ וְתוּב:

כְּשִׁי • הוּא וּבְנָיו עִמּוֹ • אָמַר רַבִּי שְׁמַעוֹן: אִם הוּא נִמְכַר, בְּנָיו מִי מְכָרֵן? אֶלָּא מְכָאן, שְׂרַבּוּ חֵיב בְּמִזְנוּת

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שחיחות כרך יב עמ' 152)

בְּנָיו מִי מְכָרֵן (רש"י כה, מא) וְאֵלוּ בְּגִמְרָא נֶאֱמַר "מִי נִמְכָּרִים". וַיֵּשׁ לְבָאָר: מִי נִמְכָּרִים - לְפִי רז"ל אֵין בְּכֻלָּא אֶפְשָׁרוּת שְׂאָב יִמְכַר אֶת בְּנוֹ, כְּפִי שְׂדָרְשׁוּ בְּגִמְרָא מִן הַכְּתוּב "וְכִי יִמְכַר אִישׁ אֶת בְּתוֹ לְאַמָּה". מִי מְכָרֵן - בְּדָרְךְ

(מב) כִּי־עֲבָדֶי הֵם אֲשֶׁר־הוֹצֵאתִי אֶתְכֶם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לֹא יִמְכְרוּ מִמֶּכְרַת עֲבָד:
 מב אַרְי עֲבָדֵי אַנּוּן דִּי אֶפְקִית תְּהוֹן מֵאַרְעָא דְּמִצְרַיִם לֹא יִזְדָּבְנוּן זְבוּן עֲבָדִין:

כְּשִׁי • כִּי עֲבָדֵי הֵם • שְׁטָרֵי קוֹדֵם. לֹא יִמְכְרוּ מִמֶּכְרַת עֲבָד • בְּהַרְזָה: 'כָּאן יֵשׁ עֲבָד לְמַכְרֵי! וְלֹא יַעֲמִידְנוּ עַל אַבְן הַלְקַח.

(מג) לֹא־תִרְדֶּה בּוֹ בְּפָרֶךְ וּרְאֵתָ מֵאַלְהֵיךְ:
 מג לֹא תְפַלַח בֵּהּ בְּקִשְׁיוֹ וְתִדְחַל מֵאַלְהֵיךְ:

כְּשִׁי • לֹא־תִרְדֶּה בּוֹ בְּפָרֶךְ • מְלֹאכָה שְׁלֵא לְצַרְךָ כְּדִי לְעִנּוּתוֹ, אֵל תֹּאמַר לוֹ: "הַחֵם לִי אֶת הַכּוֹס הַזֶּה!" וְהוּא אֵינוֹ צָרִיךְ, "עֲדַר תַּחַת הַגֶּפֶן עַד שְׂאֲבוּא!".

(מד) וְעַבְדְּךָ וְאַמְתָּךְ אֲשֶׁר יִהְיוּ־לְךָ מֵאֵת הַגּוֹיִם אֲשֶׁר סָבִיבְתֵיכֶם מֵהֶם תִּקְנוּ עֲבָד וְאַמָּה:
 מד וְעַבְדְּךָ וְאַמְתָּךְ דִּי יִהּוֹן לְךָ מִן עַמְמַיָּא דִּי כְּסַחְרָנִיכּוֹן מִגְּהוֹן תִּקְנוּן עֲבָדִין וְאַמְתָּן:

כְּשִׁי • וְעַבְדְּךָ וְאַמְתָּךְ אֲשֶׁר יִהְיוּ־לְךָ • אִם תֹּאמַר: אִם־כֵּן, בְּמָה אֲשַׁתְּמַשׁ? בְּעַבְדֵי אֵינוֹ מוֹשֵׁל, בְּז' אַמּוֹת אֵינוֹ נוֹחַל, שְׁהָרִי הַזֶּה תִּפְנִי (רַבְרַם כ טו): "לֹא תַחֲזִיחַ כָּל־נַשְׁמָה", אֶלָּא מִי יִשְׁמַשְׁנִי?. מֵאֵת הַגּוֹיִם • הֵם

(מה) וְגַם וּבְנֵי הַתּוֹשָׁבִים הַגֵּרִים עִמָּכֶם מֵהֶם תִּקְנוּ וּמִמִּשְׁפַּחְתֶּם אֲשֶׁר עִמָּכֶם אֲשֶׁר הוֹלִידוּ בְּאַרְצְכֶם וְהָיוּ לָכֶם לְאַחֲזָה:
 מה וְאַף מִבְּנֵי תוֹתְבֵינָא עֲרִלְיָא דְּדִירִין עִמָּכּוֹן מִגְּהוֹן תִּקְנוּן וּמִנְרַעִיתְהוֹן דְּעִמָּכּוֹן דִּי אַתְּלִידוּ בְּאַרְעֵכּוֹן וַיְהוֹן לְכוֹן לְאַחֲזָנָא:

כְּשִׁי • וְגַם וּבְנֵי הַתּוֹשָׁבִים • (קִירוּשֵׁין טו) שְׂבָאוּ מִסְּבִיבוֹתֵיכֶם לְשֵׂא נְשִׁים בְּאַרְצְכֶם וַיִּלְדוּ לָהֶם, הַבֵּן

וְהוֹלֵךְ אַחַר הָאָב וְאֵינוֹ בְּכֻלָּל "לֹא תַחֲזִיחַ", אֶלָּא אַתָּה מִתָּר לְקַנּוּתוֹ כְּעַבְד. מֵהֶם תִּקְנוּ • אוֹתָם תִּקְנוּ.

לש
מִוּ וְתַחֲסִין יִתְהוֹן לְבַנְיָכֶם בְּתַרְיִכֹן בְּתַרְיִכֹן לִירְתָתְךָ
אֲחִסְנָא לְעֵלָם בְּהוֹן תְּפִלְחוּן וּבְאַחֲיִכֹן בְּנֵי
יִשְׂרָאֵל גְּבַר בְּאַחֲוֵי לֹא תִפְלַח בְּה
בְּקִשְׁוֹ:
(מו) וְהִתְנַחֲלֶתֶם אֹתָם לְבַנְיָכֶם אַחֲרֵיכֶם לְרִשְׁתָּ
אֲחִיָּה לְעֵלָם בָּהֶם תַּעֲבֹדוּ וּבְאַחֲיֵיכֶם בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל
אִישׁ בְּאַחֲוֹ לֹא־תִרְדֶּה בּוֹ בְּפָרְךָ: ׀

כ"ט"ו - וְהִתְנַחֲלֶתֶם אֹתָם לְבַנְיָכֶם • הַחֲזִיקוּ בָהֶם
לְנַחֲלָה לְצַרְךָ בְּנֵיכֶם אַחֲרֵיכֶם; וְלֹא יִפְסֹךְ לְפָרְשׁ:
"הַנְּחִילוֹם לְבַנְיָכֶם", שְׂאֵם־כֶּן הָיָה לוֹ לְכַתֵּב
וְהִנְחַלְתֶּם אוֹתָם לְבַנְיָכֶם • וְהִתְנַחֲלֶתֶם • כְּמוֹ
וְהִתְחַזְקוּתְכֶם • אִישׁ בְּאַחֲוֹ • לְהִבְיֵא נִשְׂיָא בְּעַמּוֹ
וּמְלָךְ בְּמִשְׁרְתָיו, שְׁלֵא לְרִדוֹת בְּפָרְךָ.

♦ שבת קודש י"ג אייר ♦

מִוּ וְתַחֲסִין תְּדַבֵּק נַד עָרַל וְתוֹתֵב עִמָּךְ
וְיִתְמַסְפֵּן אַחֲוֶךָ עִמָּה וְיִזְדַּבֵּן לְעָרַל תוֹתֵב
עִמָּךְ אוֹ לְאַרְמֵי זְרַעִית גִּיּוֹרָא:
(מו) וְכִי תִשְׁיַג יָד גֵּר וְתוֹשֵׁב עִמָּךְ וּמִן אַחֲיֶיךָ עִמּוֹ
וְנִמְכַר לְגֵר תוֹשֵׁב עִמָּךְ אוֹ לְעַקֵּר מִשְׁפַּחַת גֵּר:

כ"ט"ו - יָד גֵּר וְתוֹשֵׁב • גֵּר וְהוּא תוֹשֵׁב, כְּתַרְגוּמוֹ: "עָרַל
תוֹתֵב", וְסוֹפּוֹ מוֹכִיחַ: "וְנִמְכַר לְגֵר תוֹשֵׁב". וְכִי תִשְׁיַג
יָד גֵּר וְתוֹשֵׁב עִמָּךְ • מִי גֵרִים לוֹ שִׁיעֵשִׂיר? דְּבוּקוֹ
עִמָּךְ • וּמִן אַחֲיֶיךָ עִמּוֹ • מִי גֵרִים לוֹ שִׁיעֵמוּךְ? דְּבוּקוֹ
עִמּוֹ, עַל־יָדֶיךָ שְׁלַמְד מִמְעֵשִׂיו • מִשְׁפַּחַת גֵּר • (קִידוּשֵׁין כ.)
זֶה עוֹבֵד כּוֹכָבִים. כִּשְׁהוּא אוֹמֵר "לְעַקֵּר", זֶה
הַנְּמַכֵּר לְעַבְדוֹת אֱלִילִים עֲצֻמָּה לְהִיּוֹת לָהּ שְׁמֵשׁ. וְלֹא
לְאַלְהוֹת, אֶלָּא לְחֻטְב עֲצִים וְלִשְׂאֵב מִיָּם.

~ נקודות משיחות קודש ~ (על"פ לקוטר שיחות נר"י, עמוד 297 - מתוך 'לקראת שבת')

גם הנמכר לגר - "גאלה תהיה לו"

וְנִמְכַר לְגֵר תוֹשֵׁב . . . גְּאֻלָּה תְּהִי־לוֹ אַחַד מֵאַחֲוֵי
יְגָאֲלוֹ: אוֹ־דָלוֹ אוֹ בְּוִדְדוֹ יְגָאֲלוֹ . . . אוֹ־הַשִּׁיגָה יָדוֹ
וְנִגְאֹל:
(כה, מז-מט)
צָרִיךְ לְהִבִּין: א. הַרִי מְנָה כָּאן הַפְּתוּב קְרוּבֵי הַמְּחִיבִים
לְפָדוֹתוֹ לְפִי סֵדֶר קְרִבְתָּם, וּמִדּוּעַ לֹא נִקְתָּב אָבִיו, שֶׁהוּא
הַקְּרוּב בִּיּוֹתֵר. ב. מִדּוּעַ אִם "הַשִּׁיגָה יָדוֹ" מוֹפִיעַ לְבִסּוּף, הַרִי
אִם יֵשׁ לוֹ מְמוֹן מְחִיב הוּא תַּחֲלָה לְפָדוֹת עֲצָמוֹ.
וַיֵּשׁ לוֹמֵר בְּזֶה בְּדִרְךָ הַחֲסִידוֹת:
אִישׁ יְהוּדִי הַנְּמַכֵּר לְגוֹי, וְעַד לְעַבְדוּת־זָרָה, מוֹרָה שְׁנִשְׁמַתּוֹ
נִמְצָאת בְּמַעֲמָד וּמִצְבַּב רִחוּנֵי נְמוּךְ וְיָרִיד בִּיּוֹתֵר, שְׁלֹכֵן תַּתְּכֹן
אֶפְשָׁרוֹת שִׁיגָה עֲבָד לְעַבְדוּת־זָרָה. מִצְבַּב שְׁכָּנָה יְסוּדוֹ
בְּ"שִׁכְחָה" אוֹדוֹת אָבִיו שְׁבַשְׁמִים [וּבִסְגוּן דְּתוֹרַת חֲסִידוֹת:

מִח) אַחֲרֵי נִמְכַר גְּאֻלָּה תְּהִי־לוֹ אַחַד
יְגָאֲלוֹ:
מִח) אַחֲרֵי נִמְכַר גְּאֻלָּה תְּהִי־לוֹ
מִח) אַחַד מֵאַחֲוֵי יְגָאֲלוֹ. נִרְאֶה לִי דְּהִיּוּנֵי
הַקְּדוּש־בְּרוּךְ־הוּא שֶׁהוּא אַחַד וְאַחֲוֵי,
שְׁנֵאֲמַר (תהלים קכב ח) לְמַעַן אַחֲוֵי
וְרַעִי: תוֹרָה מֵט

כ"ט"ו - גְּאֻלָּה תְּהִי־לוֹ • מִיָּד, אֵל תִּנְחִיחוּ שִׁיטְמַע עַד
שֵׁנַת הַיּוֹבֵל, שֶׁהַרִי כֵּל עֲצָמוֹ לֹא קָנָאוֹ אֶלָּא לְעַבְדוֹ
עַד הַיּוֹבֵל, שֶׁהַרִי בִּיּוֹבֵל, שֶׁהַרִי בִּיּוֹבֵל יֵצֵא, כְּמוֹ שְׁנֵאֲמַר לְמִטָּה:
"וַיֵּצֵא בְּשֵׁנַת הַיּוֹבֵל", וּבְנִכְרֵי שְׁתַּחַת יָדְךָ הַפְּתוּב מְדַבֵּר

דעת זקנים מבעלי התוספות - עזו והדר

אָדוּם שֶׁתַּעֲקֹר (ראַה תַּחֲנוּמָא א): תוֹרָה מִח)
מִח) אַחֲרֵי נִמְכַר גְּאֻלָּה תְּהִי־לוֹ.
שְׁנֵאֲמַר (ישעיה סג ד) כִּי יוֹם נִקְּם בְּלִבֵּי
וְשֵׁנַת גְּאֻלֵּי בְּאֵדָה:
מִח) אַחַד מֵאַחֲוֵי יְגָאֲלוֹ. נִרְאֶה לִי דְּהִיּוּנֵי
הַקְּדוּש־בְּרוּךְ־הוּא שֶׁהוּא אַחַד וְאַחֲוֵי,
שְׁנֵאֲמַר (תהלים קכב ח) לְמַעַן אַחֲוֵי
וְרַעִי: תוֹרָה מֵט

שיעור יומי לשבת קודש י"ג אייר ושנים מקרא ואחד תרגום - כה - פרשת בהר

(ב"ק קיג) וְאֶף־עַל־פִּי־כֶן, לֹא תִבֹּא עָלָיו בְּעַקִּיפִין מִפְּנֵי חֲלוּל הַשֵּׁם. אֲלֹא כִשְׁבֹא לְגֹאֵל, יִדְקֶדֶק בְּחֻשְׁבוֹן, לְפִי הַמַּגִּיעַ בְּכָל שָׁנָה וְשָׁנָה יִנְכַּח לוֹ הַנִּכְרִי מִן דְּמִיו: אִם הָיוּ עֹשְׂרִים שָׁנָה מִשְׁנַמְכֵּר עַד הַיּוֹבֵל, וּקְנָאוּ בְּעֹשְׂרִים

מָנָה, נִמְצָא שֶׁקָּנָה הַנִּכְרִי עֲבוּדַת שָׁנָה בְּמָנָה; וְאִם שָׁהָה זֶה אֶצְלוֹ חֲמֵשׁ שָׁנִים וְכֹא לְגֹאֵל, יִנְכַּח לוֹ חֲמֵשֶׁה מָנִים וְיִתֵּן לוֹ הַעֲבָד ט"ו מָנִים, וְזֶהוּ "וְהָיָה כֶּסֶף מִמְכָרוֹ בְּמִסְפַּר שָׁנִים".

מטאז אה אבוהי או בר אה אבוהי
 יפרקנה או מקריב בשרה מזרעיתה
 יפרקנה או דמדבק ידה ויתפרק:

(מט) אִו־דָּדוֹ אִו בְּנ־דָּדוֹ יִגְאָלְנוּ אִו־מִשְׁאֵר בְּשָׂרוֹ מִמִּשְׁפַּחְתּוֹ יִגְאָלְנוּ אִו־הַשְּׂנֵינָה יָדוֹ וְנִגְאָל:

נ ויתשב עם זבנה משתא דאנדפן לה עד
 שתא דיובלא ויהי כסף זבינוהי כמנן
 שניא כיומי אגירא יהי עמה:

(נ) וְחָשַׁב עִם־קָנְהוּ מִשְׁנַת הַמְּכָרוֹ לֹא עַד שְׁנַת הַיּוֹבֵל וְהָיָה כֶּסֶף מִמְכָרוֹ בְּמִסְפַּר שָׁנִים כִּימֵי שָׂכִיר יִהְיֶה עִמּוֹ:

נז"א כיומי שכיר יהיה עמו • חשבון המגיע לכל שנה ושנה, יחשוב כאלו נשפר עמו כל שנה במנה, וינכה לו.

נא אם עוד סגיות בשניא לפומהן יתיב
 פרקנה מכסף זבינוהי:

(נא) אִם־עוֹד רַבּוֹת בְּשָׁנִים לְפִיָּהֵן יָשִׁיב גְּאֻלָּתוֹ מִכֶּסֶף מִקְנָתוֹ:

נב"א אם עוד רבות בשנים • עד היובל • לפיהן • הכל כמו שפרשתי.

נב ואם זער ישמאר בשניא עד שתא
 דיובלא ויתשב לה כפום שנוהי יתב ית
 פרקנה:

(נב) וְאִם־מַעֲט נִשְׂאֵר בְּשָׁנִים עַד־שְׁנַת הַיּוֹבֵל וְחָשַׁב לֹא כִּפֵּי שָׁנָיו יָשִׁיב אֶת־גְּאֻלָּתוֹ:

נג באגיר שניא בשניא יהי עמה לא יפלה
 בה בקשיו לעיניך:

(נג) כִּשְׂכִיר שָׁנָה בְּשָׁנָה יִהְיֶה עִמּוֹ לֹא־יִרְדְּנוּ בְּפִרְךָ לְעֵינֶיךָ:

נז"א לא ירדנו בפרך לעיניך • כלומר, ואתה רואה.

נד ואם לא יתפרק באלין ויפוק בשתא
 דיובלא הוא ובנוהי עמה:

(נד) וְאִם־לֹא יִגְאָל בְּאֵלֶּה וַיִּצָּא בְּשְׁנַת הַיּוֹבֵל הוּא וּבְנָיו עִמּוֹ:

נז"א ואם לא יגאל באלה • ב"אלה" הוא נגאל, ואינו נגאל בשש. (הוא ובניו עמו • הנכרי חזיב במזונות בניו).

דעת זקנים מבעלי התוספות - עוז והדר

(מט) אִו דָּדוֹ. זֶה הַקְּדוּשׁ־בְּרוּךְ־הוּא, שְׁנֵאמַר (שיר השירים טו טז) זֶה דוֹדִי וְזֶה רַעֲיִ: אִו בְּן דָּדוֹ. זֶה מֶלֶךְ הַמְּשִׁיחַ, שְׁנֵאמַר (תהלים ב ז) בּוֹ: אָמַר אֵלַי בְּנֵי אֲתָה, כְּמוֹ שֶׁדָּרְשׁוּהוּ וי"ל בְּמִסְכַּת סוּפָה (נב):

אִו הַשְּׂנֵינָה דָּדוֹ. עַל יְדֵי מִצְוֹת וְזִכִּיּוֹת שֶׁבִּדְרוֹ, וְנִגְאָל: תורה נ

(ג) וְחָשַׁב עִם קָנְהוּ. זֶה עֲשׂוֹ, שֶׁקָּנְהוּ בְּעוֹלָם הָהוּא:

כִּימֵי שָׂכִיר יִהְיֶה עִמּוֹ. שִׁישִׁיב לוֹ שְׂכִירוֹתוֹ, כְּמִה דָּאֲתָ אָמַר (תהלים עב ז) מְלָכִי תִרְשִׁישׁ וְאֵיִים מִנְחָה יִשִׁיבוּ וְגו': תורה נא

(ג) לֹא יִרְדְּנוּ בְּפִרְךָ. שְׁמוּזָהֲרִין אֲוִמוֹת הָעוֹלָם שֶׁלֹּא לְהַשְׁתַּעֲבָד בִּישְׂרָאֵל יוֹתֵר מִדָּאִי, כִּדְאִיתָא בְּשַׁלְּהִי

מִסְכַּת כְּתוּבוֹת (ק"א): תורה נד

(נד) וְאִם לֹא יִגְאָל בְּאֵלֶּה. הַמְשַׁפְּטִים אֲשֶׁר תִּשִׂים לְפָנֶיהֶם (שמות כא א), שֶׁלֹּא קִיְּמוּ הַמִּצְוֹת, מְכַל־מְקוֹם לֹא אֲנִיָּהֶם בְּגִלוֹת, אֲלֹא וַיִּצָּא בְּשְׁנַת הַיּוֹבֵל, כְּלוּמַר בַּיּוֹם שִׁימְשׁוּךְ הַקְּדוּשׁ־בְּרוּךְ־הוּא הוּא בַּיּוֹבֵל וַיִּחַקַּע בְּשׁוּפָר, כְּדָכְתִּיב (ישעיה כו יא) וְהָיָה בַּיּוֹם הַהוּא יִתְקַע

נה ארי דילי כני ישראל עבדין עבדי אנון די אפיקית יתהון מארעא דמצרים אנא יי אלהכון: **כז** כִּי־לִי בְנֵי־יִשְׂרָאֵל עֲבָדִים שְׁטָרֵי קוֹדֶם. אֲנִי ה' אֱלֹהֵיכֶם. כָּל הַמְשַׁעֲבָדִין מִלְמַטָּה, כָּאלוֹ מְשַׁעֲבָדִין מִלְמַעְלָה.

כו (א) לֹא־תַעֲשׂוּ לָכֶם אֱלִילִים וּפֶסֶל וּמִצְבֵּה לֹא־תִקְיִמוּ לָכֶם וְאִבֶּן מִשְׁפִּית לֹא תִתְּנוּ בְּאַרְצְכֶם לְהַשְׁתַּחֲוֹת עָלֶיהָ כִּי אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם: **כח** לֹא־תַעֲשׂוּ לָכֶם אֱלִילִים • (ת"ם) כַּנְגֵד זֶה הַנִּמְכָּר לְנִכְרִי, שְׁלֵא יֹאמֶר: הוֹאִיל וְרַבִּי מִגְּלָה עֲרִיזוֹת, אֶף אֲנִי כְּמוֹתוֹ. הוֹאִיל וְרַבִּי עוֹבֵד עֲבוֹדַת אֱלִילִים, אֶף אֲנִי כְּמוֹתוֹ. הוֹאִיל וְרַבִּי מִחֻלָּל שַׁבָּת, אֶף אֲנִי כְּמוֹתוֹ; לְכֹף נֶאֱמָרוּ מִקְרָאוֹת הַלְלוֹ, וְאֶף הַפְּרָשִׁיזוֹת הַלְלוּ נֶאֱמָרוּ עַל הַסֵּפֶר: בְּתַחֲלָה הַזְהִיר עַל הַשְּׂבִיעִית; וְאִם חָמַד מִמּוֹן וְנִחְשַׁד עַל הַשְּׂבִיעִית, סוֹפוֹ לְמַכּוֹר מִטְּלֻטְלָיו, לְכֹף סִמּוֹן לָהּ: "וְכִי־תִמְכְּרוּ מִמְכָּר, (מִה כְּתִיב בַּה' ? "אוֹ קִנְיָה מִיַּד עֲמִיתְךָ", דְּבַר הַנִּקְנָה מִיַּד לֵד); לֹא חֲזַר בּוֹ, סוֹף

מִזְכָּר אַחֲזָתוֹ; לֹא חֲזַר בּוֹ, סוֹף מוֹכֵר אֶת בֵּיתוֹ; לֹא חֲזַר בּוֹ, סוֹף לוֹוֶה בְּרַבִּית - כָּל אֵלּוּ הָאֲחֻרוֹנוֹת קִשּׁוֹת מִן הַקְּרָאוֹנוֹת; לֹא חֲזַר בּוֹ, סוֹף מוֹכֵר אֶת עַצְמוֹ; לֹא חֲזַר בּוֹ, לֹא דִיּוֹ לְיִשְׂרָאֵל, אֲלֵא אֶפְלוֹ לְנִכְרִי. וְאִבֶּן מִשְׁפִּית • לְשׁוֹן כְּפוֹי, כְּמוֹ (שְׁמוֹת לֵג כב): "וְשַׁכַּתִּי כְּפוֹי", שְׁמַכְסִין הַקְּרָקַע בְּרַצְפַּת אַבְנִים. לְהַשְׁתַּחֲוֹת עָלֶיהָ • אֶפְלוֹ לְשָׁמַיִם, לְפִי שֶׁהַשְׁתַּחֲוָא בְּשִׁשּׁוֹט יָדַיִם וְרוּגְלַיִם הִיא, וְאִסְרָה תוֹרָה לַעֲשׂוֹת כֵּן, חוּץ מִן הַמִּקְדָּשׁ.

~ נְקוּדוֹת מִשִּׁיחוֹת קוֹדֶשׁ ~ (על"פ לְקוּטֵר־שִׁיחוֹת כרך I, עמוד 177 - מִחוּץ לְקִרְיַת שַׁבָּת) **שְׁלֵא יֹאמֶר אֶף אֲנִי בְּמוֹתוֹ** מִצּוּה מִב, הִיָּה מְקוּם לְחֻשׁוֹב שֶׁנִּפְקְעוּ מִמּוֹנוֹ אֲסוּרֵי עֲרִיזוֹת, וְהוּא מְחִיב בְּעֲרִיזוֹת כִּבּוּד נֶחַ בְּלִבָּד, וְעַל־זֶה הַתּוֹרָה מְזַהֶרְתּוּ. שַׁבָּת: מִכִּיּוֹן שֶׁעַל־פִּי תוֹרָה הוּא מְשַׁעֲבָד לְרַבּוֹ, הִיָּה מְקוּם לְחֻשׁוֹב שֶׁמִּכִּיּוֹן שֶׁאֲצֵל רַבּוֹ אֵין שַׁבָּת, וְ"עִפּוֹ" שֶׁשַׁבָּת חִיב מִיָּתֶה, וּמִמִּילָא חַל עָלָיו חִיּוּב הַתּוֹרָה לְשַׁרְתּוֹ אֶף בְּיוֹם הַשַּׁבָּת, וְעַל־זֶה הַתּוֹרָה מְזַהֶרְתּוּ. עֲבוּדָה־זָרָה: יֵשׁ לוֹמֵר שֶׁאֵין הַפְּנֵנָה כָּאֵן לְעֲבוּדָה־זָרָה כְּפִשּׁוּטָה, שֶׁבְּזֶה גַם הַעִפּוֹ"ם מְחִיב, אֲלֵא הַפְּנֵנָה לְ"שַׁתּוּף" שֶׁבְּגִי נֶחַ מִתְּרִים בְּזֶה, וְהַבְּאוּר בְּזֶה: מִכִּיּוֹן שֶׁהַקְּבָ"ה נִתֵּן מְקוּם שֶׁאֲמוֹת הָעוֹלָם יִחְשְׁבוּ שֶׁלְּכּוֹכְבִים וּמַזְלוֹת יֵשׁ דַּעֲיָה בְּהַשְּׁפָעָה אֱלֹקִית, אִם כֵּן הִיָּה מְקוּם לוֹמֵר דְּמֵאֲחֵר שֶׁהַעֲבָד סְמוּךְ עַל שְׁלַחַן רַבּוֹ, וּמִקְבֵּל הַשְּׁפָעוּתִי מִמּוֹנוֹ, אִם כֵּן אֶף אֲנִי כְּמוֹתוֹ, שֶׁגַם הַשְּׁפָעוּתוֹ בָּאָה עַל־יְדֵי רַבּוֹ, בְּאִפְסוֹ שֶׁרַבּוֹ מִקְבֵּל זֹאת (לְפִי טְעוּתוֹ), וְלָכֵן שְׁלָלָה זֹאת הַתּוֹרָה.

~ נְקוּדוֹת מִשִּׁיחוֹת קוֹדֶשׁ ~ (על"פ לְקוּטֵר־שִׁיחוֹת כרך I, עמוד 177 - מִחוּץ לְקִרְיַת שַׁבָּת)

שְׁלֵא יֹאמֶר אֶף אֲנִי בְּמוֹתוֹ

לֹא־תַעֲשׂוּ לָכֶם אֱלִילִים וּפֶסֶל וּמִצְבֵּה לֹא־תִקְיִמוּ לָכֶם . . אֶת־שַׁבָּתִי תִשְׁמְרוּ וּמִקְדָּשִׁי תִירָאוּ אֲנִי יְהוָה: לֹא תַעֲשׂוּ לָכֶם אֱלִילִים - כַּנְגֵד זֶה הַנִּמְכָּר לְנִכְרִי, שְׁלֵא יֹאמֶר הוֹאִיל וְרַבִּי מִגְּלָה עֲרִיזוֹת אֶף אֲנִי כְּמוֹתוֹ, הוֹאִיל וְרַבִּי עוֹבֵד עֲבוֹדַת אֱלִילִים אֶף אֲנִי כְּמוֹתוֹ, הוֹאִיל וְרַבִּי מִחֻלָּל שַׁבָּת אֶף אֲנִי כְּמוֹתוֹ, לְכֹף נֶאֱמָרוּ מִקְרָאוֹת הַלְלוֹ. (כו א-ב. וּבְפִירוּשׁ רש"י) וְצִרִיף לְהִבִּין: מַה הַהוּה־אֲמִינָא לוֹמֵר שֶׁיְהִיָּה מִתֵּר בְּדַבְרִים אֵלוֹ, שְׁלָכֵן הַכְּתוּב הַצָּרִף לְשׁוֹלְלָם? וְיֵשׁ לוֹמֵר שֶׁבְּשִׁלְשֶׁת עֲנִינִים אֵלוֹ, יֵשׁ הַהוּה־אֲמִינָא מִיִּיחֻדָּת שֶׁהַעֲבָד יְהִיָּה מִתֵּר בְּכָף: גְּלוּי עֲרִיזוֹת: מִכִּיּוֹן שֶׁ"הוֹלוּיֵד וְלִדּוֹת" זֶה חֻלְק מִעֲבוּדַת הַעֲבָד לְאִדּוֹנוֹ, וְאִם יֵשׁ לְרַבּוֹ שֶׁפָּחָה כְּנַעֲנִית מוֹסֵר אוֹתָהּ לוֹ הוֹלוּיֵד מִמּוֹנָה עֲבָדִים (רֵאָה שְׁקֵל־זִטְרִיא בּוֹה ב'מִנַּחַת חִינּוּף' סוֹף

לְפִי אֱלֹהִים אֲחֵרִים (שְׁמוֹת כו א): תּוֹרָה א כו (א) וְאִבֶּן מִשְׁפִּית. אִבֶּן שֵׁישׁ בְּהַ צוּרָה וּבְגִי אֲדָם מִסְתַּכְּלִין בְּהַ וּמִשְׁתַּחֲוִים עָלֶיהָ, וְדוּמָה שֶׁמִּשְׁתַּחֲוִה לְצוּרָה. וּמִשְׁפִּית לְשׁוֹן שְׂכִיָּה, שֶׁהַכֵּל סְכִין בְּיָדָהּ: תּוֹרָה ב עֲבָדֵי עֲשׂוֹ: אֲנִי ה' אֱלֹהֵיכֶם. וּבְכְּתִיב עוֹד (לִהְיוֹן לוֹ א) לֹא תַעֲשׂוּ לָכֶם אֱלִילִים, וּמַה שִּׁינּוּף זֶה לְכָאן, אֲלֵא אוֹמֵר אֲנִי שְׂבָא לִיתֵן טַעַם עַל מַה אֲנִי נִגְאָלִין בְּלֵא קִיּוֹם הַמִּצְוּוֹת, שֶׁהַרִי מְכַל־מְקוֹם קִיּוּמוֹ דְּבוּר לֹא יְהִיָּה

דעת וקנים מבעלי התוספות - עוז והדר

בְּשׁוּפֵר גְּדוּל וּבָאוּ הָאֲבָדִים וּגו': הוּא וּבְגִי עֵמוֹ. הַקְּדוּשׁ־בְּרוּךְ־הוּא וּבְגִי יִשְׂרָאֵל עֵמוֹ, שֶׁנֶּאֱמַר (דְּבָרִים ל א) וְשָׁב וּקְבָצָה, (ישׁוּב) [וְהַשִּׁיב] לֹא נֶאֱמַר אֲלֵא וְשָׁב (מִגִּילָה כט): תּוֹרָה נה (נה) כִּי לִי בְנֵי יִשְׂרָאֵל עֲבָדִים. וְלֹא

לְפִי אֱלֹהִים אֲחֵרִים (שְׁמוֹת כו א): תּוֹרָה א כו (א) וְאִבֶּן מִשְׁפִּית. אִבֶּן שֵׁישׁ בְּהַ צוּרָה וּבְגִי אֲדָם מִסְתַּכְּלִין בְּהַ וּמִשְׁתַּחֲוִים עָלֶיהָ, וְדוּמָה שֶׁמִּשְׁתַּחֲוִה לְצוּרָה. וּמִשְׁפִּית לְשׁוֹן שְׂכִיָּה, שֶׁהַכֵּל סְכִין בְּיָדָהּ: תּוֹרָה ב עֲבָדֵי עֲשׂוֹ: אֲנִי ה' אֱלֹהֵיכֶם. וּבְכְּתִיב עוֹד (לִהְיוֹן לוֹ א) לֹא תַעֲשׂוּ לָכֶם אֱלִילִים, וּמַה שִּׁינּוּף זֶה לְכָאן, אֲלֵא אוֹמֵר אֲנִי שְׂבָא לִיתֵן טַעַם עַל מַה אֲנִי נִגְאָלִין בְּלֵא קִיּוֹם הַמִּצְוּוֹת, שֶׁהַרִי מְכַל־מְקוֹם קִיּוּמוֹ דְּבוּר לֹא יְהִיָּה

(ב) אֶת־שִׁבְתֵּי תִשְׁמְרוּ וּמִקְדְּשֵׁי תִירָאוּ אֲנִי יְהוָה: בֵּית יוֹמֵי שְׂפִיָּא דִּילֵי תַטְרוּן וּלְבֵית
 מִקְדְּשֵׁי תְהוֹן דְּחֵלִין אָנָּא יְיָ: פ פ פ
 כ"י אֲנִי ה' • נֶאֱמַן לְשִׁלְמֵ שְׁכָר:

נ"ז פסוקים, חטי"ל סימן. לאחוז"ה סימן. חסלת פרשת בהר

הפטרה לפרשת בהר לשמו"ת ולקריאה בציבור נדפסה בעמ' רכו

דעת זקנים מבעלי התוספות - עוז והדר

(ב) אֶת שִׁבְתֵּי תִשְׁמְרוּ וּמִקְדְּשֵׁי תִירָאוּ. אֵיתְקַשׁ מִקְדֵּשׁ לְשִׁמִּירַת שַׁבָּת, לוֹמַר לָךְ מַה שְׁמִירַת שַׁבָּת לְעוֹלָם שְׁנֶאֱמַר
 (שמות לא י) אֹת הוּא לְעֵלָם, אֵף מוֹרָא מִקְדֵּשׁ לְעוֹלָם, שְׂאֵף בְּחֻזְרֵבְנֵי אֶסוּר לִיְכַנֵּס בּוֹ (תרי"ב לעיל ט ז): חסלת פרשת בהר

המשך ביאור למסכת קידושין ליום ראשון עמוד א

33 אִי דְאִיכָא עֵדִים שְׁנַתְקַדְשָׁה, אַמְאֵי מוֹתֶרַת הַאשָׁה בְּקָרוּבֵי. וְאִי
 34 דְלִיכָא עֵדִים כֻּלָּל, וּאפִילוּ עַד אַחַד, הָרִי אֵף לְדַבְרֵי הַבֵּעַל לֹא חִלּוּ
 35 הַקִּידוּשִׁין, שְׁהָרִי לֹא הִיתָה שׁוּם עֵדוּת, וְאַמְאֵי אֶסוּר בְּקָרוּבוּתֶיהָ.
 36 אֲלֵא לֹא מְדוּבַר שְׁקִידָשָׁה בְּעַד אֶחָד, וְלִכֵּן הָאִישׁ שְׁמוּדָה לְעֵדוּתוֹ
 37 נֶאֱסַר בְּקָרוּבוּתֶיהָ, וּמוּכַח שֶׁהַקִּידוּשִׁין חֲלִים גַּם כִּשְׁנַעֲשׂוּ בַפְנֵי עַד
 38 אַחַד בְּלַבַּד, וּבְלַבַּד שִׁיּוּדוֹ לְדַבְרֵיו. דּוּחָה הַגְּמָרָא, הֵבָא - בְּמִשְׁנַתָּה
 39 בְּמֵאֵי עֶסְקִינָן, כְּגוֹן דְּאֶמְרַת לָהּ קִידְשִׁתִּיהָ בְּפִנֵּי פְלוּנִי וּפְלוּנִי, וְלִכֵּן
 40 לְדַבְרֵיו חִלּוּ הַקִּידוּשִׁין בּוּדְאֵי, וְהִלְכּוּ לְהֵם הָעֵדִים לְמִדְּוֵינָא הָיִים
 41 וְאִינַם יִכּוּלִים לְבוּא וְלַהֲעִיד, וְזֵהוּ הַטַּעַם שֶׁהָאִישׁ נֶאֱסַר
 42 בְּקָרוּבוּתֶיהָ. מִקְשָׁה הַגְּמָרָא: אֵיתִיבָהּ, מְבוּאָר בְּמִשְׁנַתָּה בְּגִיטִין (פא).
 43 הַמְגַרְשׁ אֵת אֲשֶׁתּוֹ, וְאַחֲרֵי הַגִּירוּשִׁין לָנָה עָמּוּ בְּלִילָה בְּפּוֹנְדֵקִי, בֵּית
 44 שְׂמַאי אוֹמְרִים אֵינָה צְרִיכָה לְקַבֵּל הֵימָנוּ גַּם שְׁנֵי מַלְבַּד הַגֵּט
 45 שֶׁהַתְּגַרְשָׁה בּוֹ, מִשּׁוּם שֶׁאֵין חֶשֶׁשׁ שְׁחוּר וְקִידְשָׁה, וְכֵי הֵלֵל אוֹמְרִים
 46 צְרִיכָה הֵימָנוּ גַּם שְׁנֵי. מְבַרְרַת הַגְּמָרָא, הֵיכִי דְמֵי, אִי דְאִיכָא עֵדִים
 47 שְׁבֹא עֲלֶיהָ בְּפּוֹנְדֵקִי לְשֵׁם קִידוּשִׁין, מֵאִי טַעְמִייהוּ דְבֵית שְׂמַאי
 48 שְׂאִינָה צְרִיכָה לְקַבֵּל מִמֶּנּוּ גַט. וְהָרִי וְדָאֵי הַתְּקַדְשָׁה לוֹ. וְאִי דְלִיכָא
 49 עֵדִים שֶׁהַתְּקַדְשָׁה, מֵאִי טַעְמִייהוּ דְבֵית הֵלֵל שְׂהִיא צְרִיכָה גַט נוֹסְף,
 50 הָרִי אֵין הַקִּידוּשִׁין חֲלִים לֹלָא עֵדִים. אֲלֵא לֹא - בּוּדְאֵי נַחֲלֵקוּ
 51 כְּאַוּפֵן שֵׁישׁ עַד אֶחָד עַל הַקִּידוּשִׁין וְשְׁנַיִם מוּדִים לְדַבְרֵי הָעַד,
 52 שְׁלֹדַעַת בֵּית הֵלֵל אֲפֻשָׁר לְקַדֵּשׁ בַּפְנֵי עַד אַחַד, וְשֹׁלָא כְּדַבְרֵי רַב
 53 נַחְמֵן. דּוּחָה הַגְּמָרָא, וְלִטְמַעְמַיָּה שְׁמְדוּבַר בְּמִשְׁנַתָּה כִּשְׁהַתְּקַדְשָׁה בַּפְנֵי
 54 עַד אַחַד, וְכִי הַמִּשְׁנָה מוּבְנֵת, אִיכָא סִיפָא, שֵׁם נֶאֱמַר וּמוּדִים בֵּית
 55 הֵלֵל בְּמִקְרָא שְׁנַתְּנִישָׁה מִן הָאִירוּסִין קוֹדֵם שְׁנִישְׂאָה, שְׂאָם הַתִּיחֻדָּה
 56 עָמּוּ אֵין צְרִיכָה הֵימָנוּ גַּם שְׁנֵי, מִפְּנֵי שְׂאֵין לְבוֹ גַּם יֵן רִגְלִין בָּהּ, וְאֵין
 57 חֶשֶׁשׁ שְׁבֹא עֲלֶיהָ לְשֵׁם קִידוּשִׁין, וְאִי סִלְקָא דְעֵתָהּ שְׁמְדוּבַר
 58 כִּשְׁקִידְשָׁה בַּפְנֵי עַד אַחַד, וְלְבֵית הֵלֵל עַד אֶחָד מֵהֵימָן, מַה לִּי אִם
 59 נִתְגַרְשָׁה מִן הָאִירוּסִין וְמַה לִּי אִם נִתְגַרְשָׁה מִן הַנְּשׂוּאִין, וְהָרִי כִיּוֹן
 60 שֶׁהָעַד נֶאֱמַן עֲלֶיהָ לְקַבֵּל גַּט. מְבַאֲרַת הַגְּמָרָא, אֲלֵא הֵבָא בְּמֵאֵי
 61 עֶסְקִינָן, כְּגוֹן דְּאִיכָא שְׁנֵי עַדֵי יְחִיד שְׂרָאוּ אוֹתָם מִתִּיחֻדִים בְּפּוֹנְדֵק,
 62 וְלִיכָא עַדֵי בְּיָאָה שְׂרָאוּ שְׁבֹא עֲלֶיהָ, שְׁבִית שְׂמַאי סְבָרֵי שְׁכַשִּׁישׁ
 63 עֵדוּת עַל אִישׁ וְאִשָּׁה שֶׁהַתְּגַרְשׁוֹ וְחֻזְרוֹ וְהַתִּיחֻדוֹ,
 64 לֹא

1 חֲפִץ בָּהּ, וּבִנְתִינַת גַּט זֶה הוּא מִפְּסִיד שְׁנֶאֱסַר בְּקָרוּבוּתֶיהָ. אֲלֵא לְרַב
 2 שְׂבּוּפִין אוֹתוֹ לְתַת גַּט, אַמְאֵי, וְהָרִי אֶמְרַ - הוּא יִכּוּל לְטַעוֹן לֹא נִיחָא
 3 לִי דְאֵיתְסַר בְּקָרִיבָה, לֹא נַח לִי לְהֶאֱסַר בְּקָרוּבוּתֶיהָ, וְאֵינִי רוּצָה
 4 לְתַת לָהּ גַט. חֻזְרַת בַּהּ הַגְּמָרָא מִהִבְנַתָּה שְׂרַב וְשְׁמוּאֵל חוֹלְקִים,
 5 אֲלֵא שְׂמַעְתָּהּ - דַּבְרֵי רַב וְשְׁמוּאֵל אֶתְרֵי אֵיתְמַר - נֶאֱמַרו יְחִיד,
 6 לְגַבֵּי הַמְּבוּאָר בְּסִיפָא שְׂאִשָּׁה הָאוֹמֶרַת שֶׁהַתְּקַדְשָׁה לְאָדָם מִסוּיִם
 7 נֶאֱסַרַת עַל כֻּל הָעוֹלָם, אֶמְרַ שְׂמוּאֵל מְבַקְשִׁין מִמֶּנּוּ לִיתֵן לָהּ גַּט
 8 וְלַהֲתִירָהּ, וְעַל זֶה הוֹסִיף וְאֶמְרַ רַב שְׂאָם נָתַן אוֹתוֹ אָדָם גַּט מְעַצְמּוֹ
 9 לֹלָא שְׁבִיקְשׁוּ מִמֶּנּוּ, הָרִי זֶה הוּדָאָה שֶׁהִיתָה מְקוּדְשַׁת לוֹ, וְכּוּפִין
 10 אוֹתוֹ לִיתֵן לָהּ כְּתוּבָה, כְּדִין אָדָם הַמְּגַרֵּשׁ אֶת אֵרוֹסוֹתוֹ.
 11 מוּכִיחָה הַגְּמָרָא שׁוֹז כּוֹונַת רַב: אֵיתְמַר נִמֵי, אֶמְרַ רַב אֵיכָא בְּרַ אֲדָא,
 12 אֶמְרַ רַב, וְאֶמְרֵי לָהּ אֶמְרַ רַב אֵיכָא בְּרַ אֲדָא, אֶמְרַ רַב הַמְּנַוָּא, אֶמְרַ
 13 רַב שְׂבֹאוֹתוֹ מִקְרָא 'בּוּפִין וּמְבַקְשִׁין'. וְלְכַאוּרָה קֶשֶׁה וְכִי שִׁיךְ
 14 שִׁיתְקִימוּ בְּמִקְרָא אַחַד 'תְּרַתִּי' - שְׁנֵי דֵינִים אֵלוֹ, וְהָרִי הַכְּפִיָּה הִיא
 15 סְתִירָה לְבַקְשָׁה, אֲלֵא וְדָאֵי הָכִי קְאָמַר, מְבַקְשִׁין מִמֶּנּוּ לִיתֵן גַּט כְּדִי
 16 לְהַתִּירָהּ אֵין אֵין כּוּפִים אוֹתוֹ, וְאָם נָתַן גַּט מְעַצְמּוֹ בּוּפִין אוֹתוֹ לִיתֵן
 17 כְּתוּבָה. בְּסוּגִיא הַבָּאָה יְבוּאָר בַּפְנֵי כַּמָּה עֵדִים עַל הַבֵּעַל לְקַדֵּשׁ אֶת
 18 אֲשֶׁתּוֹ וּמוֹתוֹךְ כִּךְ תְּבוּאָר גַּם מִשְׁנַתָּה: אֶמְרַ רַב יְהוּדָה, הַמְּקַדֵּשׁ
 19 אִשָּׁה כְּמַעֲמַד עַד אֶחָד בְּלַבַּד, אֵין חוֹשְׁשִׁין לְקִידוּשֵׁי אֲפִילוּ לְהַחֲמִיר,
 20 וְהָאִשָּׁה נִשְׂאֶרַת בְּחֻזְקַת פְּנוּיָה. כְּעוֹ מִינֵיהּ מְרַב יְהוּדָה, אִם שְׁנֵינָהּ
 21 - הָאִישׁ וְהָאִשָּׁה מוּדִים לְדַבְרֵי הָעַד שֶׁהַתְּקַדְשׁוּ, מֵאִי, הָאִם חֲסִרוּן
 22 בְּעַד אַחַד הוּא כִיּוֹן שְׂאִינוּ נֶאֱמַן, וְכִשְׁנַיִם מוּדִים לְדַבְרֵיו הוּא
 23 נֶאֱמַן, אוּ שֶׁחֲסִרוּן הוּא בְּמַעֲשֵׂה קִידוּשִׁין עֲצֻמוֹ, שְׂצִרִיךְ לְהִיעֲשׂוֹת
 24 בַּפְנֵי שְׁנֵי עֵדִים, וְאֵין הוּדָאָתָם מוֹעִילָה. וְרַב יְהוּדָה הִיא מְשִׁיב
 25 לְפַעֲמִים אֵין, שְׂהִיא מְקוּדְשַׁת, וְלַפְעַמִּים לֹא, שְׂאִינָה מְקוּדְשַׁת,
 26 וְרַפְּיָא בְּיָדֶיהָ - הִיא דִּין זֶה רּוֹפֵף בִּירוֹ. מְבַאֲרָה הַגְּמָרָא אֶת דַּעַת
 27 שְׁמוּאֵל בְּנִידוּן זֶה, אֵיתְמַר, אֶמְרַ רַב נַחְמֵן אֶמְרַ שְׂמוּאֵל, הַמְּקַדֵּשׁ
 28 אִשָּׁה בְּעַד אֶחָד, אֵין חוֹשְׁשִׁין לְקִידוּשֵׁי, וְאֲפִילוּ שְׁנֵינָהּ - הָאִישׁ
 29 וְהָאִשָּׁה מוּדִים לְדַבְרֵי הָעַד.
 30 מִקְשָׁה הַגְּמָרָא: אֵיתִיבָהּ רַבָּא לְרַב נַחְמֵן מִהַדִּין הַמְּבוּאָר בְּמִשְׁנַתָּה,
 31 הָאוֹמֶר לְאִשָּׁה קְדֻשְׁתֶּיהָ וְהִיא אוֹמֶרַת לֹא קְדֻשְׁתִּי, הוּא אֶסוּר
 32 בְּקָרוּבוּתֶיהָ וְהִיא מוֹתֶרַת בְּקָרוּבֵי, וְיֵשׁ לְבַרְר בְּאִיזָה אוּפֵן מְדוּבַר,

שיעורי תהלים לשבוע פרשת בהר

קטע ממכתב כ"ק אדמו"ר מהוריי"צ

ב"ה א' ט"ו סיון, תרפ"ח, ריגא

... בראשית שנת תרפ"ז באתי בבקשה לכללות אנ"ש ש"י אשר יקבעו, שבבתי-הכנסת אחר תפילת שחרית בכל מנין מתפללים יאמרו שיעורי תהלים (כמו שנחלק לימי החדש), ולאמר אחר זה קדיש כנהוג. ובקשתי זאת **בתקפה עומדת**, לזכות הרבים, (וראווי ה"י לעשות כן בכל בית כנסת, כי איננו ענין פרטי של מפלגת החסידים יחיו בפרט), ובגלל זאת יתברכו ממקור הברכות בכל מילי דמיטב מנפש ועד בשר ...

<p>יום רביעי - י' אייר מפרק נה עד סוף פרק נט</p>	<p>יום ראשון - ז' אייר מפרק לט עד סוף פרק מג</p>
<p>יום חמישי - י"א אייר מפרק ס עד סוף פרק סה</p>	<p>יום שני - ח' אייר מפרק מד עד סוף פרק מח</p>
<p>יום שישי - י"ב אייר מפרק סו עד סוף פרק סח</p>	<p>יום שלישי - ט' אייר מפרק מט עד סוף פרק נד</p>
<p>שבת קודש - י"ג אייר פרק כ מפרק סט עד סוף פרק עא</p>	

קטע ממכתב כ"ק אדמו"ר מהוריי"צ

[תמוז תרס"ו]

שמעתי מזקני ארץ שבימיהם היה המנהג שכל אחד היה אומר בכל יום את הקאפיטל תהלים לפי שנות חייו. למשל אם מלאו לו כ' שנה ונכנס לשנת הכ"א היה אומר פרק כ"א בתהילים וכן היו אומרים גם את התהילים לפי שנות בניו ובנותיו באמרם שזוהי סגולה שלא ייצאו לתרבות רעה...

יום ראשון ז' אייר

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' 130, וכולם שואלים... עד עמ' סו, באור א"ס ב"ה.

45 את רצונו וחכמתו של הקב"ה - פסק ההלכה של תורה, שדבר
46 זה בשר או פסול, זהו הרצון, שהקב"ה רוצה שכך יהיה הדבר;
47 וה"שכל" שבאותה הלכה, הוא חכמתו של הקב"ה, דְּכָלָא תָּד
48 מְמַשׁ, - רצונו וחכמתו של הקב"ה הם דבר אחד עם הקב"ה
49 עצמו - ועל ידי תורה,
50 מתאחדים בני ישראל,

51 רוח ברוח, עם הקב"ה
52 כביכול עצמו. וְגַם
53 בְּבַחֲנֵית חִבּוּק, -
54 ה"יחוד" שיהודי מתייחד
55 ומתאחד עם הקב"ה, על
56 ידי תורה ומצוות, הוא גם
57 בבחינת "חיבוק", כמו
58 למשל אדם מחבק את
59 חברו בגופו ובזרועותיו -
60 הוא קיום המְצוּת
61 מְעֻשִׂיּוֹת בְּרַמְ"ח - 248
62 אַבְרָם, - שישנם באדם
63 - שאו, בשעה שיהודי
64 מקיים מצוות מעשיות,
65 ברמ"ח אבריו, יש בכך
66 משום ענין של "חיבוק",

67 שרמ"ח האברים שלמעלה כביכול, מחבקים את רמ"ח אבריו;
68 דְּרַמְ"ח פְּקוּדֵי הַן רַמְ"ח אַבְרָיִן דְּמִלְבָּא - 248 מצוות-העשה
69 הן 248 אברי ה"מלך", שלמעלה כביכול, בְּנוֹכַר לְעִיל. - בפרק
70 כ"ג, שכמו שאבר אדם הוא כלי לכוח בנפש שלו; העין - כלי
71 לכוח הראייה, האוזן - לכוח השמיעה, וכך הלאה, כך גם, כל
72 מצוה היא כלי מיוחד להמשכה מיוחדת של הרצון העליון,
73 שרוצה שיהודי יקיים אותה מצוה. וְדָרְךְ כֻּלָּל נְחֻלְקִין - 248
74 מצוות-העשה, לְשֵׁלֶשׁ בְּחִינּוֹת: יְמִין וְשְׂמָאל וְאַמְצַע, שֶׁהֵן
75 חֶסֶד דִּין רַחֲמִים, - ישנן מצוות שהן מבחינת "ימין", ויש
76 מצוות שהן מבחינת "שמאל", וכך הלאה. בחינת "ימין" היא
77 חסד, "שמאל" - גבורה ודין, ו"אמצע" - רחמים, הקו האמצעי,
78 והם: תְּרִין דְּרוּעֵין וְגוּפָא וְכוּ'. - שתי "זרועות" וגוף, חסד -
79 זרוע ימנית, גבורה - זרוע שמאלית, ורחמים - גוף. הרי, כשם
80 שחיבוקו של אדם מתבטא בכך שהוא מחבק את חברו בשתי
81 זרועותיו ובגופו, כך גם למעלה, שה"תרין דרועין" - שתי
82 הזרועות, ו"גופא" - והגוף, שלמעלה, שבמצוות, "מחבקים" את
83 היהודי המקיים את המצוות. וְהוּוּ שְׂאוּמְרִים: - בברכה
84 שמברכים על קיום מצוה: "אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו", - הקב"ה
85 מקדש אותנו במצוותיו. "קדשנו" מלשון קידושין, כמו שאומרים
86 בשעה שמקדשים אשה - "הרי את מקודשת", שהרי גם במצוות
87 הדבר הוא: כְּאֲדָם הַמְּקַדֵּשׁ אִשָּׁה לְהוֹיֵת מִיַּחַדְת עִמּוֹ בְּיַחַד
88 נְמוּר, כְּמוֹ שְׂפָתוֹב: "וְדַבַּק בְּאִשְׁתּוֹ וְהָיוּ לְבָשָׂר אֶחָד" -

1 וְכֻלָּם - כל המלאכים, שואלים: "אִיָּה מְקוּם כְּבוֹדוֹ", - של
2 הקב"ה, וְעוֹנִים: "מֵלֵא כָּל הָאָרֶץ כְּבוֹדוֹ" - "כל הארץ"
3 הכוונה לעולם הזה, התחתון - הֵם יִשְׂרָאֵל עִמּוֹ, - הקב"ה מלא
4 את כל הארץ ב"כבודו" - על ידי הימצאותם של בני ישראל
5 שם. כִּי הֵנִיחַ תְּקֵדוֹשׁ

6 בְּרוּךְ-הוּא אֵת -
7 העולמות העליונים וְאֵת
8 - העולמות התחתונים, -
9 כלומר: אין העולמות
10 העליונים ותחתונים
11 מהווים תכלית הכוונה של
12 הקב"ה בבריאת העולם,
13 וְלֹא בָּחַר בְּכֻלָּם בְּיָאֵם
14 בְּיִשְׂרָאֵל עִמּוֹ, וְהוֹצִיאֵם
15 מִמִּצְרַיִם, עֲרֹת הָאָרֶץ,
16 מְקוּם הַהֵמָּא וְהַטְּמָאָה,
17 - שם נמצאו בני ישראל;
18 וזאת בהשוואה למה
19 שנאמר במשל, שהמלך
20 מעלה ומוציא את
21 ה"הדיוט ושפל אנשים"
22 מאשפה - והקב"ה הוציא

23 אותם ממצרים לֹא עֲלִיָּדֵי מְלֻאָךְ וְלֹא עֲלִיָּדֵי כּוּ', - לא על
24 ידי מלאך, שהוא נברא בעולמות בריאה-יצירה-עשיה, ולא על
25 ידי שליח, שהוא מדרגת "עולם האצילות", אֶלָּא תְּקֵדוֹשׁ
26 בְּרוּךְ-הוּא כְּבוֹדוֹ וְכַעֲצוֹ יוֹד לְשֵׁם, כְּמוֹ שְׂפָתוֹב: "וְאֵרָד
27 לְהַצִּילוֹ וְגוּ", - הקב"ה אומר: אני עצמי ירדתי למצרים
28 להצילו. וכמו במשל, שאחרי שהמלך הרים את ה"איש הדיוט"
29 מ"אשפה", הביאו והכניסו להיכלו ושם התייחד אתו ב"יחוד
30 גמור וקירוב אמיתי בחיבוק ונישוק" וכו' - כך הדבר גם בנמשל
31 - כְּדִי לְקַרְבָּם אֵלָיו בְּקִרּוּב וְיַחַד אִמְתִּי, בְּהַתְקַשְׁרוֹת הַנֶּפֶשׁ
32 מְמַשׁ - שנפשו של יהודי תהיה קשורה בהקב"ה, וכך גם לגבי
33 הקב"ה כביכול, אומרת התורה: "אנא נפשי כתבית היבית"
34 (ראשי תיבות: אנכי) שהקב"ה כביכול, הכניס את "נפשי", את
35 הנפש שלו, בתורה בשביל ישראל, בְּבַחֲנֵית נְשִׁיקִין פֶּה לְפֶה,
36 - שפיו של יהודי יתאחד עם ה"פה" וה"דיבור" שלמעלה, לְדַבֵּר
37 דְּבַר ה' זו הַלְבָּה, - בשעה שיהודי מדבר ולומד תורה,
38 מתאחד דיבורו בדיבור שלמעלה, בבחינת "נשיקין" פה לפה;
39 וכשם שב"נשיקין" ישנו, כאמור בפרק הקודם, יהוד נוסף, פנימי
40 יותר, שה"רוח" של האחד מתאחדת עם של השני - כך הדבר
41 גם ביחס לתורה: וְאִתְדַבְּקוֹת רִוְחָא בְּרוּחָא, - דיבקות
42 והתאחדות "רוח" האדם עם בחינת "רוח" שלמעלה, הֵיא
43 הַשְּׁנַת הַתּוֹרָה וְיָדְעֵת רְצוֹנוֹ וְהִקְבָּתוֹ, - בשעה שלומדים
44 תורה מתוך השגה, כדי להבין את שכל התורה, יודעים בכך

1 הרי, שיש כאן התאחדות מלאה, עד שהם נהיים "לבשר אחד". כולם מתאחדים באור אינסוף ברוך־הוא. - יחוד זה הוא 9
 2 **כָּבֶה מְמַשׁ** - כמו
 3 ה"יחוד" שעל ידי קידושין,
 4 ויתר על כן לאין קץ,
 5 הוא יחוד נפש האלהית 1
 6 העוסקת בתורה ומצות 2
 7 ונפש החיונית ולבושיהן 3
 8 הנזכרים לעיל, - שהם

ליקוטי אמרים

ודבק באשתו והיו לבשר אחד. ככה ממש ויתר על כן לאין קץ הוא יחוד נפש האלהית העוסקת בתורה ומצות ונפש החיונית ולבושיהן הנ"ל באור א"ם ב"ה.

יום שני ח' אייר

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' סו, ולכן המשיל שלמה... עד עמ' סו, עולמם בחייהם.

17 ולכן המשיל שלמה על־יִהְיֶה־שְׁלוֹם ב"שיר השירים", יחוד
 18 זה - של ישראל והקב"ה על ידי תורה ומצוות, ליחוד חתן
 19 וכלה, - שהוא: ברכיקה - דביקות שהיא חיצונית, חשיקה
 20 ב"חשק שהוא יותר פנימי, וְחַפְצָה - ב"חפץ" שהוא פנימי עוד
 21 יותר, כחבוק ונשוק. -
 22 כל הדברים האמורים,
 23 ישנם ביחודו של יהודי 4
 24 עם הקב"ה כשהוא מקיים 5
 25 תורה ומצוות. למדנו 6
 26 לעיל: שהמלה "קדשנו" 7
 27 הוא מלשון "קידושין", 8
 28 כמו שהדבר למטה, 9
 29 שה"יחוד" נעשה על ידי 10
 30 "קידושין". להלן יסביר 11

ליקוטי אמרים

ולכן המשיל שלמה ע"ה בשיר השירים יחוד זה ליחוד חתן וכלה בדביקה חשיקה וחפיצה בחיבוק ונישוק. וז"ש אשר קדשנו במצותיו שהעלנו למעלת קודש העליון ב"ה שהיא קדושתו של הקב"ה בכבודו ובעצמו וקדושה היא לשון הבדלה מה שהקב"ה הוא מובדל מהעולמות והיא בחי' סוכב כל עלמין מה שאינו יכול להתלבש בהן. כי ע"י יחוד הנפש והתכללותה באור א"ם ב"ה הרי היא במעלת ומדרגת קדושת א"ם ב"ה ממש מאחר שמתייחדת ומתכללת בו ית' והיו לאחדים ממש. וז"ש והייתם לי קדושים כי קדוש אני ה' ואבדיל אתכם מן העמים להיות לי ואומר ועשיתם את כל מצותי והייתם קדושים לאלהיכם אני ה' אלהיכם וגו' פי' כי ע"י קיום המצות הריני אלוה שלכם כמו אלהי אברהם אלהי יצחק וכו' שנקרא כן מפני שהאבות היו בחי' מרכבה לו ית' ונטלים ונכללים באורו. וככה הוא בכל נפש מישראל בשעת עסק התורה והמצות ולכן חייבו רז"ל לקום ולעמוד מפני כל עוסק במצוה

על ידי מצוות. פי על־יְדֵי יחוד הנפש והתכללותה באור אינסוף ברוך־הוא, הרי היא במעלת ומדרגת קדושת אינסוף ברוך־הוא ממש, מאחר שמתייחדת - הנפש, ומתכללת בו יתברך, והיו לאחדים ממש. וזהו שכתוב¹⁰: "והייתם לי קדושים כי קדוש אני ה', ואבדיל אתכם מן העמים להיות לי", - הפסוק נותן טעם לקדושתם של בני ישראל, ומקשר אותה לקדושתו של הקב"ה - "קודש העליון", אליה מתעלים בני ישראל על ידי תורה ומצוות ובה הם מתקדשים. הפסוק מוסיף ומשתמש בלשון הבדלה - "ואבדיל", ש"קדושה" משמעה - הבדלה; ואומר¹¹: "ועשיתם את כל מצותי והייתם קדושים לאלהיכם אני ה' אלהיכם וגו'", - כמו שאדם מקדש אשה, שתהיה מיוחדת רק לו¹².

קדשנו משמעה, שהעלנו למעלת קדש העליון ברוך־הוא, שהיא קדושתו של הקדוש־ברוך־הוא בכבודו ובעצמו, וברכיקה - המלה "קדושה", היא לשון הבדלה, מה שהקדוש־ברוך־הוא הוא מובדל - ולמעלה, מהעולמות, והיא פנינת "סוכב כל עלמין", - מקיף כל העולמות, מה שאינו יכול להתלבש בהן, - אין ביכולתו להתלבש בפנימיות בעולמות, אלא פועל ומשפיע בעולמות, בהיותו למעלה מהם - למדריגה זו של קדושה, מתעלים בני ישראל

10. ויקרא, כ. ו. 11. במדבר, טו, מ. 12. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "ל"ג הפסוקים: והייתם גו' כי קדוש אני (ל' קדושה קדש העליון) ואבדיל - ל' הבדלה, קדושים לאלהיכם - כאדם המקדש אשתו [ל' דפסוק הא' עיקר פי' בשבילי או לשמי, באופני - שלכן אינו זו לעולם - וכיו"ב וכדמסיים כי קדוש אני שג"ז קדושה בפ"ע משא"כ אלקים - ביחד עם ישראל]".

- 1 ונכלל באורו יתברך; באבות זה היה תמיד, ואילו בשאר בני
 2 ישראל, הם עומדים במצב כזה רק בשעה שהם עוסקים
 3 בתורה ובמצוות. וְלִבְנֵי חַיִּיבוּ רַז"ל¹³ לְקוּם וְלַעֲמֹד מִפְּנֵי כָל
 4 עוֹסֵק בְּמִצְוֹת, אִף אִם - מקיים המצוה, הוא בור ועם
 5 הָאָרֶץ, - בכל זאת,
 6 בשעה שהוא מקיים
 7 מצוה, כמו למשל בשעה 1
 8 שהוא מביא ביכורים, 2
 9 צריכים לקום מפניו, 3
 10 וְהֵינּוּ מִפְּנֵי ה' הַשּׁוֹכֵן 4
 11 וּמִתְלַבֵּשׁ בְּנַפְשׁוֹ בְּשָׁעָה 5
 12 זו. - שהוא מקיים את
 13 המצוה, ולכן צריכים לקום מפניו, רַק שְׁאִין נַפְשׁוֹ מְרַגְשָׁת,
 14 - בקדושה השורה בנפשו בשעה שהוא מקיים מצוה, וכל כך

ליקוטי אמרים

אף אם הוא בור ועם הארץ והיינו מפני ה' השוכן ומתלבש בנפשו בשעה זו רק שאין נפשו מרגשת מפני מסך החומר הגופני שלא נודרך ומחשיך עיני הנפש מראות מראות אלהים כמו האבות וכיוצא בהן שראו עולמם בחייהם.

יום שלישי ט' אייר

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' סו, וז"ש אסף... עד עמ' 132, האצילות]:

- 29 וְזוהו שְׁאֵמֵר אֶסְפָּה¹⁴ בְּרוּחַ הַקֹּדֶשׁ בְּעַד כָּל כְּנֻסַת יִשְׂרָאֵל
 30 שֶׁבְּגוֹלָה¹⁵: - ההעלם וההסתרה על אלקות וקדושה, הם במדה
 31 חזקה יותר בזמן של גלות - ועל זמן הגלות, אמר אסף: "וְאֲנִי
 32 בְּעַד וְלֹא אֲדַע, בְּהַמּוֹת הַיְיִתִּי עִמָּךְ, וְאֲנִי תָמִיד עִמָּךְ",
 33 כְּלוֹמֵר¹⁶ שְׁאֵף-עַל-פִּי
 34 שְׁאֵנִי בְּהַמּוֹת בְּהִיּוֹתִי
 35 עִמָּךְ, - שגם בשעה שאני
 36 מקיים מצוה, המאחדת
 37 אותי אתך - אני דומה
 38 לבהמה, וְלֹא אֲדַע וְלֹא
 39 אֲרַגֵּשׁ בְּנַפְשִׁי יְחֹד זֶה,
 40 - של נפשי עם הקב"ה, על-
 41 ידי קיומה של מצוה,
 42 שהרי לו הרגשתי בכך,
 43 היה הדבר צריך להשפיע
 44 - שְׁתַּפְּלֵ עֲלֶיךָ - על
 45 הנפש, אֵימָתָה וְפָחַד

ליקוטי אמרים

וז"ש אסף ברוח הקדש בעד כל כנסת ישראל שבגולה ואני בער ולא אדע בהמות הייתי עמך ואני תמיד עמך. כלומר שאע"פ שאני כבהמה בהיותי עמך ולא אדע ולא ארגיש בנפשי יחוד זה שתפול עליה אימתה ופחד תחלה ואח"כ אהבה רבה בתענוגים או כרשפי אש כמדת הצדיקי' שנודרך חומרם וכנודע שדעת הוא לשון הרגשה בנפש והוא כולל חסד וגבורה. אעפ"כ אני תמיד עמך כי אין החומר מונע יחוד הנפש באור א"ס ב"ה הממלא כל

- גדולה ביותר להקב"ה; ברם, אלה שהם בבחינת "ולא אדע",
 שאינם מרגישים ב"יחוד" בשעת קיום המצוה - אין הדבר
 מעורר בהם יראה ואהבה, וְכִנּוּדָע - וכידוע, שְׁדַעַת הוּא לְשׁוֹן
 הַרְגָּשָׁה בְּנַפְשׁוֹ, וְהוּא - בחינת ה"דעת" והרגש שבנפש, כּוֹלֵל
 חֶסֶד וְגִבּוּרָה - "חסד" -
 אהבה, ו"גבורה" - יראה -
 שבשעה שישנן דעת
 והרגשה, זה מעורר,
 כאמור, אהבה רבה
 בתענוגים, או אהבה
 כרשפי אש, ויראה -
 אימתה ופחד. אך, מכיוון
 ש"ואני בער ולא אדע",
 כשאין בי הדעת
 וההרגשה - אין הדבר
 מעורר בי מורא ואהבה
 הבאים מן ה"דעת" - אך,
 אֵף-עַל-פִּי כִּן "אֲנִי תָמִיד עִמָּךְ", - עם הקב"ה, כִּי אֵין הַחֹמֶר
 מוֹנֵעַ יְחֹד הַנַּפֶּשׁ פְּאוֹר אֵין-סוּף בְּרוּךְ-הוּא הַמְּמַלֵּא כָּל
 עֲלָמִין, - כל העולמות, ונמצא בכל מקום. בכוחו של ה"חומר" -
 למנוע רק את ההתגלות של ה"יחוד" בנפש, שלא יהיה גלוי
 ומורגש בנפש איך שהיא מתאחדת עם אור אין-סוף בשעת קיום
 מצוה. ואילו, את עצם ה"יחוד" אין בכוח ה"חומר" למנוע. וְכִמּוֹ

13. ראה קדושין לג, א. 14. תהלים עג, ככ"ג. 15. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "אינו רגיל בתניא לציין מי אמר הכתוב ושברוה"ק וכו'. ויל"פ בדא"פ: פ' הפשוט (וכן מוכרח פ' הפסוקים שלפ"ז) שאסף מדבר בשאלת רשע וטוב לו כו', בעד עצמו, עכ"פ בשם בניי שבדורו, וכדמפרש: אבוא אל מקדשי אל, שביהמ"ק קיים. ואז הרי לא ה' החומר מסתיר כ"כ. ומפרש דלא כן הוא: וזה שאמר (גם "בהמות הייתי עמך" כדלקמן) אסף (אף שלא ה' נביא - רש"י מגילה יד, א. ומדמזכיר שם רש"י סדר עולם, מוכח דגם בסד"ע לא גריס לי רש"י. אבל אמר זה) ברוח הקודש (שיודעים עתידות ע"ז - גם אלה שאינם נביאים. וכדמוכח מהעתידות דדניאל אף שמפורש בגמרא, הובא ברש"י שם, דלא הוי נביא) - (שעי"ז ידע ודיבר) בעד כל כנס"י שבגולה (אף שה' זה כמה שנים לאח"ו)". 16. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "לא כפי' הפשוט וכהפסוקים שלפ"ז, שאסף מדבר בעד עצמו, דעמל היא בעיני עד אבוא אל מקדשי אל"

36 מוסבר להלן כר, שלכן אומר הפסוק "בהמות הייתי עמך"
 37 בהמות - לשון רבים (ולא "בהמה הייתי עמך"), כדי להדגיש
 38 שעלידי קיום מצוות באופן של "בהמה", שלמטה מדעת
 39 והרגשה, קשור הדבר בבחינה שלמעלה מדעת והרגשה, שגם
 40 בחינה זו נקראת "בהמה",
 41 מפני שאין בה "דעת",
 42 אלא שאין משמעה
 43 שהיא למטה מ"דעת",
 44 כ"אם שהיא למעלה
 45 מ"דעת", וזו המשמעות
 46 בלשון "בהמות" (לשון
 47 רבים) - שתי בחינות
 48 בבהמה - שבחינת
 49 "בהמה" שלמטה
 50 מ"דעת", קשורה בבחינת
 51 "בהמה" שלמעלה
 52 מ"דעת". [ומה שכתוב
 53 "בהמות" לשון רבים -
 54 כשהוא משתמש לפני זה
 55 בלשון יחיד "ואני בער", וכן מיד לאחר מכן: "ואני תמיד",
 56 לרמז כי לפני התברר גם בחינת דעת העליון, הכולל
 57 הקד ונבונה, נדמה בבחינת ועשייה גופנית - לא כמו
 58 עולם העשייה הרוחני, אלא כ"עשייה גופנית" לגבי אור
 59 אינסוף, כמו שכתוב: "כלם בבחינת עשית", - הרי
 60 שמייחס את הלשון עשייה לחכמה ("בחכמה עשית"). מפני
 61 שגם חכמה היא כמו עשייה לגבי הקב"ה, ונקרא "בחינת
 62 רבה", - לא בחינת בהמה שלמטה מ"דעת", אלא זו
 63 שלמעלה מ"דעת", כמו שנתבאר במקום אחר. והוא -
 64 בשמות העליונים, שם "בין" - אחד מצירופי שם הוי' עולה
 65 נ"ב (52) הנקרא ב"ו, בגימטריא "בחינת" שלפני האצילות
 66 - שלמעלה מ"עולם האצילות". הרי שגם בקיום מצוות
 67 בבחינת "בער" ו"בהמה", מבלי לדעת ומבלי להרגיש בקדושה
 68 הנמשכת בנפש בשעת מעשה - משמש אדם כלי לבחינת
 69 "בהמה" שלמעלה מ"דעת", - ולאיוה סוג של דעת? -
 70 ל"דעת" של "עולם האצילות".

1 שכתוב: "גם חשך לא יחשיך ממך". ובה - במה שלמדנו,
 2 שלכל יהודי המקיים מצוה, נמשכת בנשמתו, קדושה מ"קודש
 3 העליון" ומתהווה יחוד של אור אינסוף ברוך הוא, וזאת, גם
 4 כשאין הוא מרגיש את הקדושה ואת היחוד בנפשו, כפי שהדבר
 5 אצל צדיק, יובן חמך
 6 עונש אסור מלאכה
 7 בשבתות וחמץ בפסח
 8 השנה לכל נפש, - אותו
 9 עונש חמור שהיה מגיע
 10 לצדיק לו היה חסיד-שלום
 11 עושה מלאכה בשבת או
 12 אוכל חמץ בפסח, אותו
 13 עונש חמור מגיע ל"בור"
 14 ול"עם הארץ", כשהוא
 15 עושה אותן עבירות, וכל
 16 כך למה? - לפי שאף
 17 בנפש בור ועם הארץ
 18 נמור מאיר אור קדשת
 19 שבת ויום טוב, ונדון
 20 בנפשו בכרת - על אכילת חמץ בפסח, וסקילה - על עשיית
 21 מלאכה בשבת, על חלול קדשה וזו¹⁸, - המאירה בנפש; ומכיוון
 22 שכאמור, שלמרות שאין הוא מרגיש בקדושה, בכל זאת היא
 23 מאירה בנפשו, לכן מובן מדוע ניתן אותו עונש חמור גם למי
 24 שאינו מרגיש בקדושה, כי גם הוא פוגם, על ידי כך, בקדושת
 25 השבת או החג המאירה בנפשו. וגם משהו חמץ - בפסח, או
 26 טלטול מקצה¹⁹ - בשבת, פוגם בקדושה שעל נפשו - של
 27 עם הארץ, כמו - שהדבר פוגם בקדושת נפש הצדיק, כי
 28 תורה אחת לכלנו - כלפי כל בני ישראל, במדה שווה, קיים
 29 אותו דין ואיסור לעשות מלאכה בשבת, או לאכול חמץ בפסח,
 30 וכדומה. על כל פנים, למדנו, שלמרות ש"ואני בער ולא אדע"
 31 - למרות שאיני מרגיש בקדושה הנמשכת בנפש על ידי
 32 מצוה, ו"בהמות הייתי עמך" - אני בבחינת בהמה ואיני
 33 מרגיש - בכל זאת נמשכת הקדושה בעם-הארץ בדיוק כפי
 34 שהיא נמשכת בתלמיד-חכם, כפי שהפסוק אומר מיד לאחר
 35 מכן (אחרי "בהמות הייתי עמך") - "ואני תמיד עמך". הדבר

(שאז) אבינה (וכאן כופל) "ואני בער ולא אדע" מה מוסיף ב"בהמות הייתי עמך"? וע"כ צ"ל דהפי' אינו כפשוטו, אלא כלומר, דאני בער וגו' ולא עוד אלא דאפילו בהיותי עמך אני כבהמה כו'. - ועפ"ז מובן מה שהובאו בתניא גם התיבות "ואני בער ולא אדע" אף שאין להם שייכות להמדובר כאן; והטעם - שהן המוכיחות דלא כפי' הפשוט". 17. תהלים קלט, יב. 18. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "עיי' יובן (מה שלכאורה אינו מובן כלל וכלל) (1) חומר עונש (סקילה וכו') איסור מלאכה בשבתות וחמץ בפסח (דמחלל את הקדושה ששורה בזמן זה, ולכאורה ע"ה - אין שורה בו מקדושת שויו"ט) (ואת"ל שעכ"פ שמץ מנהו מהקדושה דשויו"ט שבצדיק - ישנו גם בע"ה, עדיין אינו מובן, (2) זה שהחומר הוא) השווה לכל נפש (אף שבע"ה יש רק שמץ מנהו מהקדושה וכו'). יש להמתיק הדיוק דמביא ראי' מאיסור שויו"ט דוקא דמלאכה בשבת "אין גופה עבירה אלא הוא (האדם) עבר עבירה" (ירוש' שבת פ"ג, ג) ובפרט לכיזור כמה אחרונים (בירושלמי שבת הנ"ל) שזהו איסור גברא (ולא חפצא) וככ"ז גם בזה אין חילוק בין גברא לגברא". 19. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "משווה שניהם - לשיטתו בשו"ע שלו דשניהם הם איסור חכמים (ולא מה"ת): ר"ס שח ר"ס תמו. ומביא - שגם רבנן אסרו בשווה לע"ה וצדיק". 20. תהלים קד, כד.

יום רביעי י' אייר

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' 154, פרק מז והנה בכל דור ודור... עד עמ' סז, כמש"ל:

מצרים בכל יום ויום. והנה, בכל דור ודור, וכל יום ויום, תיב
 אדם לראות עצמו כאלו הוא יצא היום ממצרים. – בכל
 דור ודור חייב אדם וכו', הוא לשון המשנה (פסחים פרק י'
 משנה ה'), ורבנו הזקן מוסיף: "וכל יום ויום", שלא רק בכל דור
 ישנו הענין של יציאת
 מצרים, אלא גם בכל יום,
 יש בעבודתו הרוחנית של
 יהודי, ענין יציאת מצרים,
 והיא יציאת נפש
 האלהית ממאסר הגוף,
 משכא דחניוא, – עור
 הנחש" – שכן, חיותה של
 הנפש באה מהקליפה,
 ולכן לגבי הנפש האלקית,
 נחשב הגוף לגלות ולבית
 סוהר – והנפש האלקית
 יוצאת מן הגלות והמאסר,
 לקבל ביהודי אור איך
 סוף ברוך הוא, על ידי
 עסק התורה והמצוות
 בכלל, – שעל ידי שיהודי
 לומד תורה ומקיים מצוות, יוצאת נפשו האלקית מגלות הגוף,
 ומתאחדת עם אור איך סוף ברוך הוא – ובמיוחד נעשה דבר זה
 על ידי שהוא מקבל על עצמו עול מלכות שמים בשעת קריאת
 שמע. ובשון ה"תניא": ובפרט בקבלת מלכות שמים
 בקריאת שמע, שבה – בקריאת שמע הוא מקבל וממשיך
 עליו יחודו ותכונתו כפרוש, כאמרו: "ה' אלהינו ה' אחד",
 וכמו שנתבאר לעיל, – בפרק הקודם, כי "אלהינו" הוא כמו
 "אלהי אברהם וכו'", לפי שהיה – אברהם אבינו, כמל
 ונקבל ביהודי אור איך סוף ברוך הוא; – שעקב ביטולו
 והתאחדותו עם הקב"ה, נקרא הקב"ה "אלקי אברהם", כך נקרא
 הקב"ה "אלקינו" – האלקה של כל יהודי, כי על ידי קיום מצוה
 – יהודי בטל ומאוחד עם אור איך סוף ברוך הוא. רק שאברהם
 זכה לזה – להיות מאוחד עם אור איך סוף ברוך הוא, כמעשיו
 והלכותו כפרוש למדרגתו, – עד שהתעלה למדרגה
 העליונה, להיות בטל ומאוחד עם אור איך סוף ברוך הוא, כמו
 שכתוב: "ויסע אברהם הלך ונסע וגו'", – הנגבה, אברהם
 הלך ממדרגה למדרגה עד שהגיע "הנגבה", המרמו על
 המדרגה העליונה ביותר באהבה להקב"ה – הרי שבאברהם זה
 בא על ידי עבודתו העצמית. אבל אנחנו – בני אברהם, ירשה
 ומתנה היא לנו, שנתן לנו – הקב"ה, את תורתו, והלביש
 בה – בתורה, רצונו והכמתו ותכונתו, המיוחדים במהותו
 ועצמותו ותכונתו בתכלית היחוד, – כך, שהכמתו ורצונו הם
 דבר אחד אתו יתברך, ויהי זה כאלו נתן לנו את עצמו

1 פרק מז. בפרק מז החל רבנו הזקן להסביר, דרך נוספת השווה לכל
 2 אדם מישראל, להגיע לאהבה גדולה להקב"ה, ואשר מתוך אהבה זו
 3 יקיים תורה ומצוות – והיא האהבה של "כמים הפנים לפנים": כמו
 4 שהמים בטבעם משקפים את הפנים שאדם מראה בהסתכלו אל תוך
 5 המים, כך גם "לב האדם
 6 לאדם" – בשעה שאחד אהב
 7 את השני, ובמיוחד כשהוא
 8 מראה אהבתו זו, הדבר
 9 משפיע על השני שתתעורר
 10 בו אהבה אליו. הדבר הוא
 11 בטבע, גם כששני האנשים
 12 שווים במעלה. ודאי שהדבר
 13 כך, כשמלך גדול רב מראה
 14 אהבה גדולה לאדם פשוט
 15 ושפל, יורד אליו למקומו
 16 הנחות, מעלה אותו ומביאו
 17 לחרו הפרטי שבהיכל
 18 המלך, ושם הוא מתייחד אתו
 19 בהתאחדות חזקה – ברור
 20 הדבר, שזה יעורר באדם
 21 הנחות והשפל, אהבה גדולה
 22 למלך, עד לידי כלות הנפש לאהבת המלך. ורבנו הזקן הסביר, שכל
 23 הפרטים שפורטו באהבתו של המלך הגדול אל האדם השפל – והרבה
 24 יותר מהם – עשה הקב"ה אתנו בני ישראל, שבהיות בני ישראל במצב
 25 הנחות ביותר במצרים – הראה לנו הקב"ה אהבה גדולה כזו, שהוא
 26 יתברך בכבודו ובעצמו ירד להצילנו ממצרים, כדי להביאנו לחרו
 27 הפנימיים, בשעת מתן תורה, שעל ידי תורה ומצוות – מתאחד יהודי
 28 בהקב"ה, במדה הגדולה ביותר של התאחדות. בכך פירש רבנו הזקן את
 29 המלה "קדשנו", שיהודי אומר בברכתו על מצוה, שהיא מלשון
 30 "קידושין", כאדם המקדש אשה שתהיה אתו ביהודי גמור; כמו כן מוסבת
 31 המלה "קדשנו" על המדרגה העליונה של קדושה, קודש העליון, בה
 32 מתקדש יהודי על ידי קיום מצוה. וכן מורה המלה "קדשנו" (מלשון
 33 הבלדה), על ההבדלה שבני ישראל נעשים מובדלים ומורמים על ידי
 34 קיום מצוות, כמו קדושתו של הקב"ה המובדלת והיא למעלה
 35 מהעולמות.
 36 בפרק מז, אותו אנו עומדים ללמוד, ממשיך רבנו הזקן להסביר
 37 (ובשון הערת הרבי שליט"א): ולתרוץ: כיצד דורשים כיום את
 38 האהבה של כמים הפנים לפנים, בשעה שאת האהבה מלמעלה
 39 הראו לפני אלפי שנים, בשעת יציאת מצרים? אלא, מסביר רבנו
 40 הזקן, שלא זו בלבד שיכולה וצריכה להיות האהבה של כמים
 41 הפנים לפנים, על ידי שניזכר בעת שבשעת יציאת מצרים ומתן
 42 תורה, ירד הקב"ה בעצמו כו' (כלומר: הקב"ה הראה אהבה
 43 גדולה לישראל, ב"ירידתו" אליהם בכבודו ובעצמו). אלא גם
 44 מצד ההוה – שכן, דוגמת יציאת מצרים ו"ירידה" – ישנה יציאת

42 שָׂאם אִין הָאָדָם רוּצָה כְּלָל חַסְיוּשְׁלוֹם לְדַבְקָה בּוֹ בּוֹ,
 43 - אַז, אִין בּוֹ יַחַד זֶה. אֲכַל מִיַּד שְׂרוּצָה וּמְקַבֵּל וּמְשִׁיךְ
 44 עָלָיו אֱלֹהוֹתָיו יִתְבַּרְךָ וְאֹמֵר "ה' אֱלֹהֵינוּ ה' אֶחָד" - הָרִי
 45 מִמִּילָא נִכְלַלְתָּ נַפְשׁוֹ בְּיַחַדוֹ יִתְבַּרְךָ, דְּרוּחַ אֵיתִי רִיחַ
 46 וְאַמְשִׁיךְ רִיחִי, - רוּחַ

מביאה רוח וממשיכה רוח
 47 - שכן, ה"רוח"
 48 והתעוררות הרצון של
 49 אדם, מביאה "רוח"
 50 והתעוררות מלמעלה,
 51 וממשיכה, לאחר מכן,
 52 "רוח" באדם, שיימשך
 53 וידיה דבוק בהקב"ה.
 54 והיא - ביחס לנפש,
 55 כְּחֵינֵת יְצִיאַת מְצָרִים. -
 56 ענין קבלת עול מלכות
 57 שמים בקריאת-שמע
 58 והתבטאות הרצון להיות
 59 דבוק ביחודו של הקב"ה -
 60 זה ענין יציאת מצרים,
 61 שהנפש יוצאת מגלות
 62 הגוף ומתאחדת עם

63 הקב"ה. וְלָבֵן תִּקְנֶנּוּ - החכמים, לומר פְּרִשְׁתָּ יְצִיאַת מְצָרִים
 64 בְּשַׁעַת קְרִיאַת שְׁמַע דְּהָקָא - יחד עם קריאת שמע, אָף,
 65 שְׁהִיא - זכירת ואמירת פרשת יציאת מצרים, מְצוּה כְּפִנֵּי
 66 עֲצֻמָּה, וְלֹא מְמַצְוֵת קְרִיאַת שְׁמַע, בְּדִאִיתָא - כמו שמובא
 67 בְּגִמְרָא וּפּוֹסְקִים, - שיציאת מצרים היא מצוה בפני עצמה,
 68 מדוע, איפוא, הורו חכמינו לאומרן יחד? - אֵלֶּא מִפְּנֵי שְׁחֵן
 69 דְּבַר אֶחָד מִפְּנֵי. - קבלת עול מלכות שמים בקריאת-שמע,
 70 וענין יציאת מצרים, הם דבר אחד ממש. שכן, על ידי קבלת
 71 עול מלכות שמים בקריאת-שמע, נוצר ענין יציאת מצרים
 72 ברוחניות, שהנפש האלקית יוצאת מהגבלות הגוף. וְכֵן בְּסוּף
 73 פְּרִשְׁתָּ יְצִיאַת מְצָרִים מְסִים גְּסִיפֵן "אֲנִי ה' אֱלֹהֵיכֶם",
 74 וְחֵינֵנו גְּסִיפֵן כְּמוֹ שְׁנִתְבָּאָר לְעִיל: - שעל ידי יציאת מצרים
 75 - נעשה "אני ה' אלקיכם", אלקה שלכם, שיהודי מתאחד עם
 76 הקב"ה. הרי, שבכל יום יש ביהודי ענין יציאת מצרים - וכשם
 77 שכאמור, האהבה שהראה הקב"ה לבני ישראל בשעת יציאת
 78 מצרים צריכה לעורר בבני ישראל "כמים הפנים לפנים" אהבה
 79 גדולה להקב"ה, כך צריכה לעורר יציאת מצרים שבכל יום,
 80 שגם בכך, באה לידי ביטוי אהבתו הגדולה של הקב"ה לבני
 81 ישראל.
 82

1 כְּבִיבּוּל, - על ידי מה שיהודי לומד תורה ומקיים מצוות
 2 "יקח" אותו יתברך, ויתאחד אתו יתברך. כְּמוֹ שְׁפָתוֹב בְּיַחַד
 3 תְּקַדּוּשׁ עַל פְּסוּקֵי: "וַיִּקְחוּ לִי תְרוּמָה" [ד"ל] כְּלוֹמֵר
 4 "אוֹתִי", - כי ב"זוהר"⁴ מפרש את המלה "תְרוּמָה" - תורה,

5 המלה תְרוּמָה, מורכבת
 6 מ"תורה מ" - התורה
 7 שניתנה לארבעים יום -
 8 ומבואר ב"זוהר" שם,
 9 שעל ידי "תְרוּמָה", על ידי
 10 תורה, באים ל"ויקחו לי",
 11 תקחו אותי, את הקב"ה
 12 עצמו, וְהָיָה לִי לְמִימֵר
 13 - והיה עליו לומר:
 14 "וְתְרוּמָה", - ב"וא"ר" -
 15 מכיוון ש"לי" מכון
 16 להקב"ה, ו"תְרוּמָה" -
 17 לתורה, היה על הפסוק
 18 לומר "ויקחו לי תְרוּמָה",
 19 שיקחו אותו יתברך ו (על
 20 ידי מה? - "תְרוּמָה" - על
 21 (ידי) תורה - אֵלֶּא מְשׁוּם
 22 דְּכִלְאָ תְדַ, - הכל דבר

23 אחד. הקב"ה ותורה הם דבר אחד - ולכן לא כתוב "ותְרוּמָה",
 24 כי אז היתה המשמעות ש"לי" הוא דבר אחד ותְרוּמָה (תורה)
 25 דבר נוסף, אלא "לי תְרוּמָה" - הם דבר אחד. עֵינֵן שָׂם -
 26 ב"זוהר", הִיטֵב. וְהָיָה שְׂאוּמֵרִים: "וְתִתֵּן לָנוּ ה' אֱלֹהֵינוּ
 27 בְּאַהֲבָה בּוֹ", - כלומר: מצד אהבתו של הקב"ה לישראל,
 28 נתן לנו מתנה, שיהיה ה' אלקינו - אלקה שלנו, שנהיה
 29 מאוחדים אתו יתברך, "כִּי בְּאוֹר פְּנִיךָ נִתְּתָ לָנוּ ה' אֱלֹהֵינוּ
 30 בּוֹ". וְלָזֶה - ולכן, מכיוון שאין זה ענין שיהודי משיג אותו
 31 על ידי עבודתו העצמית - שאז, יש מקום לומר, שלא כל אחד
 32 נמצא במדרגה הנחוצה להיות מאוחד עם הקב"ה, עד לידי
 33 כך שהקב"ה יקרא אלקה שלו - אלא זה ענין של ירושה
 34 ומתנה, וביחס לירושה לא משנה מצבו ודרגתו של היורש -
 35 אם הוא רק נכלל במושג של "יורש" - הריהו יורש; כמו כן
 36 מתנה איננה כמו שכר, שהוא תלוי בכמות ואיכות העבודה
 37 של מקבל השכר, אלא זה ניתן לו במתנה, מבלי שיתייגע על
 38 כך - לכן, זהו ענין ששייך לכל אחד מישראל, וכפי שיוסבר
 39 להלן: אִין מוֹנֵעַ לָנוּ מְדַבְּקוֹת הַנְּפֶשׁ בְּיַחַדוֹ וְאוֹרֵי יִתְבַּרְךָ,
 40 - שנפשו של יהודי תהיה דבוקה ומאוחדת עם אור אִין-סוּף
 41 ברוך-הוא - אין מה שימנע מכך - אֵלֶּא הֲרִצוֹן, - בלבד,

ליקוטי אמרים

לנו את עצמו כביבול. כמו"ש בו"הק ע"פ ויקחו לי תְרוּמָה [דלי כלומר אותי והל"ל ותְרוּמָה אלא משום דכולא חד ע"ש היטב]: וז"ש ותתן לנו ה' אלהינו באהבה כו' כי באור פניך נתת לנו ה' אלהינו כו' ולזה אין מונע לנו מדביקות הנפש ביחודו ואורו ית' אלא הרצון שאם אין האדם רוצה כלל ח"ו לדבקה בו כו'. אבל מיד שרוצה ומקבל וממשיך עליו אלהותו ית' ואומר ה' אלהינו ה' אחד הרי ממילא נכללת נפשו ביחודו ית' דרוח אייתי רוח ואמשיך רוח והיא כחי' יציאת מצרים ולכן תקנו פ' יציאת מצרים בשעת ק"ש דווקא. אף שהיא מצוה בפני עצמה ולא ממצות ק"ש כדאיתא בגמרא ופוסקים אלא מפני שהן דבר אחד ממש. וכן בסוף פ' יציאת מצרים מסיים ג"כ אני ה' אלהיכם והיינו גם כן כמו"ל:

יום חמישי י"א אייר

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' סז, פרק מח והנה כאשר יתבונן... עד עמ' 134, ויחזרו למקורן.

45 מוגבלים. לשם כך היו צריכים לצמצומים באור, כדי שיוכלו
46 להיווצר ממנו עולמות ונבראים - וכפי שיטביר להלן: וְאֵלֹהֵי
47 הַיְתֵיהּ הַשְּׁתַלְשֻׁלוֹת הָעוֹלָמוֹת מְאֹד אֵין־סוּף בְּרוּךְ־הוּא בְּלִי
48 צְמֻצוּצִים, רַק כְּסֵדֵר הַמְדֻרְגוֹת מְמֻדְרָה לְמִדְרָגָה בְּדֶרֶךְ
49 עֵלָה וְעֵלּוּל -

50 שהמדריגה העליונה
51 מהווה עילה וסיבה
52 למדריגה התחתונה,
53 שהיא ה"עלול" מה"עילה"
54 (ה"מסובב", התוצאה
55 מה"סיבה"). ב"עילה
56 ועלול" יש לשתי
57 המדריגות, שייכות ויחס
58 בין אחת לשניה. למשל:
59 מחשבה ודיבור, המחשבה
60 היא ה"עילה" לדיבור
61 שהוא ה"עלול", שהרי
62 מהמחשבה שהוא מהרהר
63 בה מקודם, בא לאחר מכן
64 הדיבור שהוא מדבר.
65 ובכן, מחשבה היא אמנם

66 למעלה מדיבור, אך בכל זאת יש למחשבה שייכות לדיבור,
67 שכן גם מחשבה מורכבת מאותיות כמו דיבור. משמעות הדבר
68 היא, איפוא, שהעלול (הבא מן העילה) קיים ביחס מסוים
69 לעילה (ובדרך עילה ועלול, אי אפשר שיווצר עלול שאינו
70 ביחס כלשהו לעילה). כיוון שמהאור והחיות הנמשכים מאתו
71 יתברך באופן של איין־סוף, מתהווים נבראים בעלי גבול -
72 מכאן שאין זה בסדר של עילה ועלול, שהרי אילו היה כן -
73 לא הָיָה הָעוֹלָם הַזֶּה נִבְרָא כְּלָל כְּמוֹ שֶׁהוּא עֵתָה בְּכַחֲנֵית
74 גְּבוּל וְתַכְלִית, - שכל דבר יש לו גבול וסוף; מְהַאֲרֵין לְרַקִּיעַ
75 מְהַלֵּךְ ת"ק - חמש מאות, שְׁנָה, - הרי יש בכך הגבלה של
76 חמש מאות שנה, וְכֵן בֵּין כָּל רַקִּיעַ לְרַקִּיעַ, - מהלך חמש
77 מאות שנה, וְכֵן עָבִי כָּל רַקִּיעַ וְרַקִּיעַ. - מהלך חמש מאות
78 שנה - כל האמור מהווה את העולם הזה; וְאֵפְלוּ עוֹלָם־הַבָּא
79 וְגוֹן־עֲדוֹן הָעֲלִיּוֹן - מְדוּר נִשְׁמוֹת הַצְּדִיקִים הַגְּדוּלִים -
80 וְהַנְּשָׁמוֹת עֲצֻמָּה, וְאֵין צְרִיף לוֹמֵר הַמְּלֻאָכִים - הֵן בְּכַחֲנֵית
81 גְּבוּל וְתַכְלִית, - הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "ואף שכנ"ל
82 רפ"ט - הנשמות מתענגים על ה' ונהנין ומשיגין מאוא"ס ב"ה
83 - לא קשה". כִּי יֵשׁ גְּבוּל לְהַשְׁתַּחֲוֶה - והבנתם, בְּאֹר אֵין־סוּף
84 בְּרוּךְ־הוּא הַמְּאִיר עֲלֵיהֶן כְּהַתְלַבְּשׁוֹת תְּכֵמֶה־בִּינְהֵדֶעַת
85 כּו', - על ידי שאור איין־סוף ברוך־הוא מתלבש בספירות
86 חכמה־בינה־דעת של העולם, יש לנבראים של אותו עולם
87 (נשמות ומלאכים) השגה והבנה בגדלות איין־סוף - אלא
88 שהשגתם היא מוגבלת. וְלָכֵן יֵשׁ גְּבוּל לְהַנְּאִתָּן שְׁנֵהֲנִין מִיּוֹד

1 פְּרָק מַח. בהמשך למה שלמדנו, אודות האהבה שהראה הקב"ה לבני
2 ישראל בשעת יציאת מצרים, הסביר רבנו הזקן, בפרק הקודם, שהקב"ה
3 מראה, אהבה זו גם בשעת יציאת מצרים ברחניות, שמתרחשת כל יום
4 בנפשו של יהודי - ועל אהבה זו, לעורר "כמים הפנים" ולגלות ביהודי
5 אהבה גדולה להקב"ה. בפרק
6 מ"ח, אותו אנו עומדים
7 ללמוד, יסביר רבנו הזקן,
8 שכשם שבגלל אהבתו לבני
9 ישראל, צמצם הקב"ה
10 בכיכול את עצמו, והרחיק
11 את כל מה שמפריע, כדי
12 לתת מקום לבריאת העולם
13 הזה - עולם, בו יהודי יקיים
14 תורה ומצוות - כך, על יהודי
15 "כמים הפנים לפנים" - מצד
16 אהבתו להקב"ה, לצמצם
17 ולהרחיק את כל ההפרעות,
18 הפנימיות והחיצוניות, שישנן
19 לעבודתו את ה'.
20 וְהֵנָּה, בְּאֵשֶׁר יִתְבּוֹנֵן
21 הַמְּשַׁכֵּל בְּגִדְלַת אֵיין

22 סוּף בְּרוּךְ־הוּא, כִּי בְּשֻׁמוֹ - "אֵין־סוּף", בֵּין הוּא - אֵין־סוּף
23 וְאֵין קֵץ וְתַכְלִית כְּלָל לְאֹר וְחִיּוּת הַמְּתַפְּשֵׁט מִמֶּנּוּ יִתְבַּרַךְ
24 בְּרִצּוֹנוֹ הַפְּשׁוּט, - כלומר: הרצון שלו מופשט מכל גדר פרטי
25 ולא קיימות לגביו כל ההגבלות של רצונו של נברא, וְיִתְבַּרַךְ -
26 הרצון, בְּמִהוּתוֹ וְעֲצֻמוֹתוֹ יִתְבַּרַךְ בְּתַכְלִית הַיְחוּד. - כלומר:
27 האור והחיות הנמשכים מאתו יתברך, שיווצרו ממנו עולמות
28 מוגבלים, ושהוא יחיה אותם - אין אור זה כמו האור בנברא:
29 למטה, בנברא, ישנה, מצד אחד, מעלה ב"אור" לגבי "שפע"
30 ("שפע" מצומצם ומדוד בהתאם למקבל השפע - ולדוגמה:
31 כשרב משפיע שכל לתלמיד, מדודה השפעת השכל בהתאם
32 לפי מה שהתלמיד יכול לקבל. ואילו, "אור" המאיר בדרך
33 ממילא מהמאור - אינו מצומצם) - אך, מאידך גיסא, יש חסרון
34 באור, שהוא בא בהכרח, הוא אינו מאיר מפני שכך רוצה
35 המאור, אלא מכיון שקיים מאור, נמשך ממנו אור. ברם למעלה,
36 יש לאור המעלה שבאור, שאינו מצומצם, אך אין בו החסרון
37 שבאור המאיר בהכרח, אלא הוא נמשך למעלה ברצון. והרצון
38 למעלה להאיר, אינו כמו אצל הנברא, שהרצון הוא צינור
39 וצמצום, עד כמה ובאיזו מדה יימשך, ואילו ברצון שלמעלה
40 קיימת רק המעלה והשלמות שברצון, שאינו בהכרח, אבל אין
41 בו הגדר והצמצום שיש ברצון הנברא. כך, שהאור למעלה
42 (למרות שהוא נמשך ברצון, בכל זאת) הוא איין־סוף, כמו
43 שהמאור (הקב"ה עצמו בכיכול) הוא איין־סוף. ומכיון שהאור
44 הוא איין־סוף - אי אפשר שיתהוו ממנו עולמות ונבראים

13 הנבראים של העולמות העליונים הרוחניים, הם נבראים
 14 מוגבלים. וכדי שהם יתהוו, מאור איך־סוף ברוך הוא, באופן כזה
 15 (כבעלי גבול), היה זה צריך להיות (לא בסדר של השתלשלות,
 16 אלא) על ידי צמצומים; הצמצום פועל, שהאור הנמשך אחרי
 17 הצמצום, לא יהיה כלל
 18 בערך ומדות האור שלפני
 19 הצמצום. ולכן, אפשרי
 20 הדבר, שלמרות שהאור
 21 הוא, איך־סוף, - יתהוו
 22 ממנו נבראים שיש להם
 23 סוף ושהם בעלי גבול -
 24 דבר זה בא מהצמצום.

1 הַשְּׂכִינָה וּמְתַעֲנֵינָן בְּאֹר ה', - שכן, מכיוון שהנאתם
 2 ותענוגם באים מהשגתם את אור איך־סוף ברוך הוא, הרי כמו
 3 שהשגתם מוגבלת - כך גם הנאתם ותענוגם מוגבלים, כִּי אֵין
 4 יְכוּלִין לְקַבֵּל הַנְּאִה וְתַעֲנוּג בְּבְחִינַת אֵין־סוּף מִמֶּשׁ, -
 5 שהתענוג יהיה בלתי
 6 מוגבל, שְׁלֹא יִתְבַטְּלוּ
 7 מִמְּצִיאוֹתָן וְיִחְזְרוּ
 8 לְמִקּוּרָן. - אם תענוגם
 9 היה בלי גבול וכלי סוף,
 10 היתה מתבטלת לגמרי
 11 מציאותם (המוגבלת) והיו
 12 שבים למקורם שהוא "איך־סוף". הרי, שכל הנבראים, גם

ליקוטי אמרים

מזו השכינה ומתעננין באור ה' כי אין יכולין לקבל
 הנאה ותענוג בבחי' א"ס ממש שלא יתבטלו ממציאיותן
 ויחזרו למקורן.

יום שישי י"ב אייר

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' 134, והנה פרטיות הצמצומים... עד עמ' 134, כלא ממש השיבי.

מעט - אף שזהו הבדל בין הרבה מאד לבין מעט מאד - כי אם,
 אין ביניהן ערך ויחס כלל, כנודע פרוש מלת ערך במספרים,
 שאחד במספר יש לו ערך לגבי מספר אלה אלפים, -
 המושג "ערך" פירושו כגון זה שלמספר אחר יש "ערך" לגבי

25 וְהֵנָּה, פְּרָמִיּוֹת - אופן, הצמצומים, איך ומה - אֵין כָּאן
 26 מְקוֹם בְּאוּרָם. אֶךְ דְּרַךְ כָּלֵל, הֵן הֵם בְּחִינַת הַסֵּתֵר וְהָעֵלֶם
 27 הַמְּשַׁכֵּת הָאֹר וְהַחַיּוּת, שְׁלֹא יֵאֵר - האור, וְיִמְשָׁךְ
 28 לַתְּחַתּוּנִים - לנבראים התחתונים, בְּבְחִינַת גְּלוּי, - הצמצום

ליקוטי אמרים

והנה פרטיות הצמצומים איך ומה אין
 כאן מקום ביאורם. אך דרך כלל הן הם בחי' הסתר
 והעלם המשכת האור והחיות שלא יאיר ויומשך
 לתחתונים בבחי' גילוי להתלבש ולהשפיע בהן
 ולהחיותם להיות יש מאין. כי אם מעט מזער אור
 וחיות בכדי שיהיו בבחי' גבול ותכלית שהיא הארה
 מועטת מאד וממש כלא השיבי לגבי בחי' הארה בלי
 גבול ותכלית ואין ביניהם ערך ויחס כלל כנודע פו'
 מלת ערך במספרים שאחד במספר יש לו ערך לגבי
 מספר אלף אלפים שהוא חלק אחד מני אלף אלפים
 אבל לגבי דבר שהוא בבחי' בלי גבול ומספר כלל אין
 כנגדו שום ערך במספרים שאפי' אלף אלפי אלפים
 וריבוא רבבות אינן אפי' כערך מספר אחד לגבי אלף
 אלפי אלפים ורבו רבבות אלא כלא ממש השיבי.

29 פועל שהחיות נבראים
 30 לא תהיה גלויה,
 31 להתלבש ולהשפיע בהן
 32 - נבראים התחתונים,
 33 ולהחיותם להיות יש
 34 מאין, כִּי אֵם מְעַט מְזַעֵר
 35 אֹר וְחַיּוּת בְּכַדֵּי שִׁהְיוּ
 36 בְּבְחִינַת גְּבוּל וְתַכְלִית, -
 37 אם החיות היתה בהם
 38 בהתגלות, לא היו
 39 הנבראים באופן של גבול
 40 ותכלית; הצמצום פועל,
 41 שהאור והחיות לא יהיו
 42 בהתגלות נבראים, ומה
 43 שכן בא בהתגלות, זהו
 44 מעט מאד מהאור והחיות
 45 - ולכן הם יכולים להיות
 46 נבראים בעלי גבול
 47 ותכלית, שְׁהִיא - מעט האור והחיות הבאים בהתגלות נבראים
 48 אחרי הצמצום, הוא, הָאֲרָה מוֹעֲטַת מֵאֵד, וּמִמֶּשׁ כְּלֵא חֲשִׁיבִי
 49 - אינה נחשבת כלל, לְגַבִּי בְּחִינַת הָאֲרָה בְּלִי גְּבוּל וְתַכְלִית,
 50 - שזהו כשההארה היא לפני הצמצום, וְאֵין בִּינֵיהֶם עֵרֶךְ וְיִחַס
 51 כְּלָל, - בין ההארה שבלי גבול המוסתרת ונעלמת, לבין
 52 ה"הארה מועטת" (שלאחרי הצמצום), המתגלה נבראים - אין
 53 ערך ויחס כלל, כלומר: ההבדל אינו מתבטא רק בין הרבה לבין

מיליון בכך שְׁהוּא -
 המספר אחד מהווה חֵלֶק
 אֶחָד מִנֵּי אֵלֶּה אֲלָפִים, -
 מאחר שהמספר הכולל
 של מיליון, מורכב מאלף
 פעמים אלף יחידים - הרי
 מובן, שלמספר אחד יש
 ערך ויחס לגבי המספר
 של אלף פעמים אלף -
 מיליון חסר אחד, אינו
 מיליון; אֲבָל לְגַבִּי דְּכָר
 שְׁהוּא בְּבְחִינַת בְּלִי גְּבוּל
 וּמִסְפָּר כָּלֵל - אֵין כְּנֻגְדוֹ
 שוֹם עֵרֶךְ בְּמִסְפָּרִים, -
 אין מספר, ככל שיהיה
 גדול, שיהיה לו ערך ויחס
 לעומת דבר שאין לו
 מספר ואין לו סוף. שְׁאִפְלוּ
 אֵלֶּה אֲלָפִי אֲלָפִים וְרִבּוּא רְבֻבּוֹת, - מספר של מיליונים
 ומיליארדים, אֵינָן אִפְלוּ כְּעֵרֶךְ מִסְפָּר אֶחָד לְגַבִּי אֵלֶּה אֲלָפִי
 אֲלָפִים וְרִבּוּא רְבֻבּוֹת, - שכן, אחד לגבי מיליוני מיליארדים,
 יש לו, כאמור, איזה ערך, ואילו, המספר של מיליוני מיליארדים
 לעומת דבר שהוא בלי גבול - אין ביניהם ערך כלל, אֵלֶּה כְּלֵא
 מִמֶּשׁ חֲשִׁיבִי. - הם נחשבים לכולם. המספר הגדול ביותר אין
 לו ערך ויחס כלל לגבי דבר שהוא בלי גבול.

יום שבת קודש י"ג אייר

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' 134, וככה ממש היא... עד עמ' סה, גבול ותכלית.

38 והעלם, ואין העולמות משיגים אותה - אינה נקראת
39 מתלבשת - בעולמות, אלא מקפת וסובבת. הלכך, מאחר
40 שהעולמות הם בבחינת גבול ותכלית - לכן, נמצא שאין
41 השפעת אור איך-סוף - שהוא בלי גבול, מתלבש ומתגלה

42 בהם בבחינת גלוי, רק

43 מעט מועד, הארה

44 מועטת מצמצמת מאד

45 מאד, והיא - מאירה

46 בהם, רק כדי להחיותם

47 בבחינת גבול ותכלית. -

48 כדי להחיות עולמות

49 ונבראים, מן ההכרח

50 שתהיה בהם התגלות

51 מהארה זו. אלא, התגלות

52 זו היא מהארה מצומצמת

53 מאד מאד, שלכן אפשרי

54 הדבר שהעולמות יהיו

55 באופן של גבול ותכלית.

56 אבל עקר האוד - שהוא

57 גלוי צמצום כל-כך -

58 נקרא "מקיף" ו"סובב",

59 מאחר שאין השפעתו

60 מתגלית בתוכם, -

61 בעולמות, מאחר שהם

62 בבחינת גבול ותכלית. -

63 ואי אפשר שיתגלה בהם

64 אור שהוא בלי גבול, אלא,

65 האור בהם הוא בהעלם, ולכן מצוין אור זה כ"סובב" ו"מקיף"

66 מעליהם.

67 להבהרת הענין, מביא רבנו הזקן להלן, משל ודוגמה מהאדמה

68 הגשמית, המורכבת מ"דומם" ו"צומח" (הנחותים בארבעת

69 הסוגים: דומם, צומח, חי, מדבר), שהחיות שבדומם וצומח

70 מצומצמת בהרבה מאשר החיות שבשאר שתי הבחינות חי

71 ומדבר, הרי שהחיות האלקית ב"ארץ" מתגלה רק באותה מדה

72 שהיא באה לידי ביטוי ב"דומם וצומח" - ובכל זאת - "מלא כל

73 הארץ כבודו", שהארץ מלאה באור איך-סוף ברוך הוא, אלא

74 שהאור בא בה באופן של סובב ומקיף. ובלשון ה"תניא":

1 וְכֵכָּה מְמֹשׁ הִיא בְּחִינַת הַהָאֲרָה מוּעֵטָת זו, - מעט האור
2 שאחרי הצמצום, המתלבשת בעולמות עליונים ותחתונים
3 להשפיע בהם להחיותם, - אין לה ערך כלל והיא נחשבת
4 לכולם, לגבי ערך אור הגנוז ונעלם, שהוא בבחינת "איך-
5 סוף", ואינו מתלבש
6 ומשפיע בעולמות
7 בבחינת גלוי להחיותם,
8 אלא מקיף עליהם
9 מלמעלה, - בהיותו
10 במדרגתו הגבוהה, הוא
11 משפיע בעולמות, ונקרא
12 "סובב כל עלמין". -
13 מקיף כל העולמות, לא
14 "ממלא כל עלמין" שהוא
15 מתלבש בפנימיות
16 בעולמות, כמו שהנשמה
17 מתלבשת בפנימיות בגוף,
18 אלא "סובב כל עלמין" -
19 ואין הפרוש סובב ומקיף
20 מלמעלה בבחינת מקום
21 חס-ושלום, - שבעולמות
22 עצמם אין הוא נמצא חס-
23 ושלום, אלא הוא נמצא
24 מעליהם, במובן של מקום,
25 חס-ושלום, כי לא שייך
26 כלל בבחינת מקום
27 ברוחניות, - בדבר גשמי,

28 שבגדר "מקום", מתאים לומר שהוא מעל דבר שני במקום, אך

29 כשאומרים "סובב" ומקיף ברוחניות, שאינו בגדר מקום - אין

30 במשמעו ענין של מקום. אלא רוצה לומר, סובב ומקיף

31 מלמעלה לענין בחינת גלוי השפעה, - המושגים "סובב"

32 ו"מקיף" למעלה, אמורים רק בנוגע להתגלות ההשפעה בדבר,

33 כי ההשפעה שהוא בבחינת גלוי בעולמות - זו הנקראת

34 "ממלא כל עלמין" נקראת בשם "הלבשה", שמתלבשת

35 בעולמות, כי הם - העולמות מלבישים ומשיגים ההשפעה

36 שמקבלים, - הרי שההשפעה באה בהם בפנימיות בהשגתם;

37 מה שאין כן ההשפעה שאינה בבחינת גלוי אלא פהסתר

ליקוטי אמרים

וככה ממש היא בחי' ההארה מועטת זו המתלבשת בעולמות עליונים ותחתונים להשפיע בהם להחיותם לגבי ערך אור הגנוז ונעלם שהוא בבחי' א"ס ואינו מתלבש ומשפיע בעולמות בבחי' גלוי להחיותם אלא מקיף עליהם מלמעלה ונקרא סובב כל עלמין. ואין הפי' סובב ומקיף מלמעלה בבחי' מקום ח"ו כי לא שייך כלל בחי' מקום ברוחניות. אלא ר"ל סובב ומקיף מלמעלה לענין בחי' גלוי השפעה כי ההשפעה שהוא בבחי' גלוי בעולמו' נקראת בשם הלבשה שמתלבשת בעולמות כי הם מלבישים ומשיגים ההשפעה שמקבלים משא"כ ההשפעה שאינה בבחי' גלוי אלא בהסתר והעלם ואין העולמות משיגים אותה אינה נקראת מתלבשת אלא מקפת וסובבת הלכך מאחר שהעולמות הם בבחי' גבול ותכלית נמצא שאין השפעת אור א"ס מתלבש ומתגלה בהם בבחי' גלוי רק מעט מועד הארה מועטת מצומצמת מאד מאד והיא רק כדי להחיותם בבחי' גבול ותכלית. אבל עיקר האור בלי צמצום כ"כ נק' מקיף וסובב מאחר שאין השפעתו מתגלית בתוכם מאחר שהם בבחי' גבול ותכלית.

האור בהם הוא בהעלם, ולכן מצוין אור זה כ"סובב" ו"מקיף" מעליהם.

להבהרת הענין, מביא רבנו הזקן להלן, משל ודוגמה מהאדמה הגשמית, המורכבת מ"דומם" ו"צומח" (הנחותים בארבעת הסוגים: דומם, צומח, חי, מדבר), שהחיות שבדומם וצומח מצומצמת בהרבה מאשר החיות שבשאר שתי הבחינות חי ומדבר, הרי שהחיות האלקית ב"ארץ" מתגלה רק באותה מדה שהיא באה לידי ביטוי ב"דומם וצומח" - ובכל זאת - "מלא כל הארץ כבודו", שהארץ מלאה באור איך-סוף ברוך הוא, אלא שהאור בא בה באופן של סובב ומקיף. ובלשון ה"תניא":

המשך ביאור למסכת קידושין ליום שני עמוד א

6 ושפחה כנענית הבניסו תחתיה, וכיון שהאחרונים אינם מכחישים
7 את הראשונים אלא מוסיפים פרט שהראשונים לא ידעו, הרי הם
8 נאמנים, ואין ראיה מברייתא זו שעד אחד נאמן.
9 מביאה הגמרא את ראיותיו של רבא לדבריו: אמר רבא,

1 העדות הראשונה לגמרי לא היתה ראייה לפוסלו.
2 מתרצת הגמרא באופן אחר: ואיבעית אימא, שהיה המעשה אצל
3 ינאי כדרכי יצחק, דאמר רבי יצחק שהעדים האחרונים לא הכחישו
4 את הראשונים אלא הוסיפו על דבריהם, והעידו שאחרי שנשבתה
5 אמו של ינאי, קודם שהתייחדה עם הגויים, גנבו אותה היהודים

יום ראשון

יום רביעי ז אייר, כב לעומר ה'תש"ג

שיעורים. חומש: אמור, רביעי עם פירש"י.
תהלים: לט"מג.
תניא: וכולם . . . סו א"ס ב"ה.

בעטיפת טלית גדול אין צריך לכסות ראשו עד פיו, וכמו שכתוב בהלכות ציצית אשר בסדור. אבל נוהגין לכסות בחלקו העליון של הטלית גדול גם העינים.
נוהגים ללמד בימי הספירה מסכת סוטה - נוסף על שעורים הקבועים - דף ליום דף ליום.

יום שני

יום חמישי ח אייר, כג לעומר ה'תש"ג

שיעורים. חומש: אמור, חמישי עם פירש"י.
תהלים: מד"מת.
תניא: ולכן המשיל . . . סו בחייהם.

א שליח איז דאך איין זאך מיט דעם משלח, - ע"ד המבואר בענין שהמלאך נקרא בשם ה' ממש כשהוא שליח מלמעלה, ומכל שכן נשמות, ומבואר שבנשמות הוא עוד במעלה יתרה. - והנה חסידים זיינען שלוחים פון רבי'ן, פון אלטען רבי'ן, איז אז מ'טוט, איז מען מקושר, איז דאמאלט איז ער אין אלץ מקושר: עס געהט א חסיד, עסט א חסיד, שלאפט א חסיד.

שליח הוא מאחד עם המשלח - על דרך המבאר בענין שהמלאך נקרא בשם ה' ממש כשהוא שליח מלמעלה, ומכל שכן נשמות, ומבאר שבנשמות הוא עוד במעלה יתרה.
והנה חסידים הם שלוחי הרבי, של אדמו"ר הזקן, וכשפועלים הרי מקשרים; ואז מקשרים בכל: הולך חסיד, אוכל חסיד, ישן חסיד.

יום שלישי

יום ששי ט אייר, כד לעומר ה'תש"ג

שיעורים. חומש: אמור, ששי עם פירש"י.
תהלים: מט"נד.
תניא: וז"ש אסף . . . האצילות.

מורנו הבעל-שם-טוב אמר: כל דבר ודבר אשר האדם רואה או שומע, הוא הוראת הנגה בעבודת ה'. וזהו ענין העבודה, להבין ולהשפיל מכל, דרך בעבודת ה'.

יום רביעי

יום שבת י אייר, כה לעומר ה'תש"ג

שיעורים. חומש: אמור, שביעי עם פירש"י.
תהלים: נה"נט.
תניא: פרק מז. והנה . . . כמש"ל.

נהגין (=אנו נוהגים) להטביל פרוסת המוציא שלש פעמים במלה, ולא לזרוק המלה על הפרוסה.
יום ב' דחג השבועות תרכ"א בסעודה ספר ה"צמח צדק": יום ב' דחג השבועות תקנ"ה בסעודה אמר אבי זקני מורי ורבי (רבנו הזקן): ביום ב' דחג השבועות תקכ"ח בסעודה אמר כבוד קדשת מורי ורבי (המגיד ממעזריטש), "וספרתם לכם", וספרתם הוא מלשון ספירות ובהירות. "וספרתם לכם", צריכים לעשות שיהיה ה"לכם" בהיר. וישען כבוד קדשת אדני אבי זקני מורי ורבי [אדמו"ר הזקן] על זרועות קדשו, וישורר את הנגון של ד' בבות בדבקות גדולה.

היום יום . . .

אחר כך הגביה את ראשו הקדוש, ויאמר – בנגון של שאלה: ובמה מספרים את ה"לכם"? ותוך כדי דבור אמר – בנגון של תשובה: בשבע שבתות תמימות, בברור שבע המדות, שכל מדה ומדה תהיה כלולה משבע, ושבע המדות עצמם יהיו שבע שבתות, דשבת אינה צריכה ברור.

יום
חמישי

יום ראשון

יא אייר, כו לעומר

ה'תש"ג

שיעורים. חומש: בהר, פרשה ראשונה עם פירש"י.
תהלים: ס"סה.
תניא: פרק מת. והנה . . . "134" למקורן.

אומרים בתפלה:

וכן – בצירי ולא בפתח – שני כתובים.
חיתני – בקמץ ולא בפתח – מירדי בור.
זכר – זין בסגול ולא בצירי – רב טובך.
משליך קרחו – בפתח ולא בקמץ – כפתים.
ומלכותו ואמונתו לעד קימת.

יום
שישי

יום שני

יב אייר, כז לעומר

ה'תש"ג

שיעורים. חומש: בהר, שני עם פירש"י.
תהלים: ס"סח.
תניא: והנה פרטיות . . . "134" חשיבי.

אומרים בתפלה:

מנו מאמר – מ"ם שלישית קמוצה.
כיום כו' נאמר – מם פתוחה.
זכור – במלאפום – כי עפר אנחנו.
ונטלתני – טית פתוחה, למד בשבא, תיו דגושה פתוחה.
ואהבתך לא תסור – ולא אל תסיר.

שבת
קודש

יום שלישי

יג אייר, כח לעומר

ה'תש"ג

שיעורים. חומש: בהר, שלישי עם פירש"י.
תהלים: סט"עא.
תניא: וככה ממש . . . "סח" ותכלית.
במנחה אומרים תחנון.

רבנו הזקן – באותם השנים שהיה אומר מאמרים קצרים – אמר: 'דע מה למעלה ממך', דע כי כל מה שיש למעלה בפרצופים וספירות העליונות, הכל הוא ממך, שתלוי בעבודת האדם.

יום ראשון ז' אייר ה'תשע"ו

קרבן פסח דוחה את השבת

וביאר ה'חתם סופר' (שם): אכן, מזה שהתורה אמרה בפירושה שהפסח דוחה את השבת (ב'מועדי - אפילו בשבת) אף שישנה אפשרות להפקיר את הנכסים ולהיפטר מהקרבן הפסח בשבת, למד הרמב"ם שאין הלכה כרב אמי, וגם מי שאין לו קרקע בארץ ישראל חייב להקריב את הפסח.

וה'כלי חמדה' (בהעלותך ג, א) ביאר:

קרבן פסח שונה מכל המצוות:

בכל המצוות לא מצינו שהפטורים מהמצוה יכולים להכניס עצמם לחיוב, ומודגש הדבר בקרבנות חובה שאינם באים בנדבה, ואילו בקרבן פסח, אף לדעה הסוברת ששנים פטורות מקרבן פסח, יכולות הן להכניס עצמן לחיוב ולהימנות על חבורה. וכיון שאף הפטורים ממצות הפסח יכולים לחייב עצמם ולקיים את המצוה כהלכתה, לא מסתבר לפטור את האדם על ידי שיפקיע את עצמו מקיום המצוה שהרי אדרבה, עדיף להתחייב במצוה ולקיימה. ולכן אמרה תורה שהפסח דוחה את השבת.

הלכות קרבן פסח פרק א, הלכה טז: חל ארבעה עשר להיות בשבת – כמעשהו בחל כן מעשהו בשבת.

לדעת רב אמי, מי שאין לו קרקע בארץ ישראל אינו חייב לעלות לרגל (פסחים ח, ב. וראה שו"ע אדה"ז אר"ח סי' תכט ס"א). וכתבו התוספות (שם ג, א ד"ה מאליה) שמי שאין לו קרקע בארץ ישראל פטור גם מקרבן פסח.

ולפי זה הקשה ב'אהל דוד' (להגד"ד דייטש בחידושיו לשבת קל,

א, הביאר ה'חתם סופר' בשו"ת אר"ח סי' קכד):

לדעת רבי אליעזר, מכשירי פסח דוחים את השבת (פסחים טה, ב), אבל מודה רבי אליעזר שמכשירי ציצית ומכשירי מזוזה אינם דוחים את השבת, "הואיל ובידו להפקירן", ואם יפקיר את הבגד או את הבית יצאו מרשותו ואין חובתם מוטלת עליו (שבת קלא, ב. ורש"י שם), וכיון שאינם חובה גמורה אינן דוחות את השבת. ואם כן, גם לענין קרבן פסח, הרי בידו להפקיר את הקרקע ולהיפטר מקרבן פסח, ומדוע מכשירי פסח דוחים את השבת?

יום שני ח' אייר ה'תשע"ו

טבילת אמהותיו ומילת עבדיו

הם נימולים כי הגויים נחשבים במהותם 'ערלים', ככתוב 'כי כל הגויים ערלים'.

ולכן מילת אמהותיו מעכבת באכילה מקרבן פסח – לא מחמת חיסרון הטבילה עצמה אלא מחמת ה'ערלות' הכרוכה בעצם מציאות השפחה, כל עוד לא טבלה לשם גירות ועדיין היא נכרית.

וכל זה בשפחה שלא טבלה שעדיין היא נחשבת כגויה לכל דבר, אך עבד שמל ועדיין לא טבל, למרות שעדיין אינו יהודי, כיון שהתחיל בתהליך הגירות, יצא מכלל 'ערל' (רשב"א יבמות עא, א).

וכיון שבשפחה הגירות נעשית רק על ידי הטבילה, וקודם שטבלה היא גויה לכל דבר כ'ערלה'. ואילו עבד לאחר שמל, אף שעדיין לא טבל, כבר אינו בגדר ערל כי התחיל בגירות, אינו מעכב את האדון מאכילת הפסח.

(כתבי הגר"ח, פו. הו אפרים למכילתא פרשת בא, ע' נט)

הלכות קרבן פסח פרק ה, הלכה ה: מילת ג'ניו הקטנים ומילת כל עבדיו, בין גדולים בין קטנים, מעכבת אותן; שנאמר: המול לו כל זכר ואז יקרב לעשתו... וכן מילת אמהותיו לשם עבדות מעכבתו. ודבר זה טפי תקבלה, שהטבילה לשפחות כמילה לעבדים.

מלשון הרמב"ם משמע שטבילת אמהותיו מעכבת מאכילת קרבן פסח אך לא טבילת עבדיו.

וכדי לבאר את טעם החילוק, יש להקדים את הטעם לכן שטבילת אמהותיו מעכבת באכילת קרבן פסח, למרות שבכתוב נזכר רק "המול לו כל זכר ואז יקרב לעשותו":

אכן, הדין ששפחה שלא טבלה מעכבת מאכילת פסח הוא חלק מהענין שמילת העבד מעכבת, כי מבואר בגמרא (נדרים לא, ב) שהאוסר על עצמו בנדר ליהנות מ'ערלים', אסור בהנאה מיהודים שלא נימולו וכן מכל הגויים - אפילו אם

יום שלישי ט' אייר ה'תשע"ו

הפסח שבישלוהו בחמי טבריה

בשר הפסח אינו נאכל אלא בירושלים, ואם יצא חוץ לחומת ירושלים נפסל ונאסר לעולם" (הל' מעה"ק פי"א ה"ו)?

ואין לומר שהתורה באה להוסיף על איסור 'יוצא', וילקה גם משום "אל תאכלו... כי אם צלי אש", שהרי אין איסור חל על איסור (הל' איסור פי"ז ה"ח)?

ויש שתירץ:

מדובר בזמן שהותרו הבמות, "באו לגלגל... באו לנוב וגבעון הותרו הבמות" (זבחים קיב, ב). ואף שהקרבן הפסח

הלכות קרבן פסח פרק ח, הלכה י: צלחו על גפי סיד... או חמי מבריה – הרי זה אסור, שאין זה צלי אש.

איסור אכילת פסח שנתבשל בחמי טבריה הוא משום שנאמר "אל תאכלו ממנו... כי אם צלי אש", ו"אין זה צלי אש" (פסחים מא, א).

והקשו אחרונים (אגלי טל מלאכת אופה אות כו. מראה כהן פסחים

מא, א. ועוד):

איך תיתכן מציאות של בישול הפסח בחמי טבריה, הרי

אך בספר 'פרי יצחק' (ח"א סי' כד) כתב שאפשרות זו תמוהה, כי "איך אפשר להביא רותחין דרך שלשה ימים לבשל בו בשר?"

ומבאר: 'חמי טבריה' המובא בהלכה זו נקטוהו לדוגמה למי מעיינות רותחים (אם ימצאו בירושלים), וכי "בשביל שאין חמי טבריה בירושלים אין צורך להשימיענו דין פסח שבישלו שלא על ידי תולדת האור". וכך דייק גם בלשון רש"י (פסחים שם ד"ה חמי) שפירש "חמי טבריה - מעיינות רותחים".

היתה בממות עצמן - אכילת הפסח היתה מותרת בכל ערי ישראל (כמבואר בגמרא שם), ואפשר היה להוליכם גם לטבריה (מראה כהן).

וה'אגלי טל' (שם) כתב לבאר על פי שיטת הט"ז (יו"ד סי' צב סק"ל) שכלי שהכניסוהו לתוך כלי שעל האש - שם 'כלי ראשון' עליו גם לאחר שהוציאוהו (ובשר הכבש מתבשל בו); ולפי זה יש לומר, ששאבו את המים בכלי ממעיינות חמי טבריה והביאום לירושלים כשהם טמונים בבגדים כדי לשמור את חומם.

יום רביעי י' אייר ה'תשע"ו

אמירת תחנון בימי התשלומין

הראשון שהוא 'איסרו חג', אך בסידורו פסק שאין לומר תחנון כל שבעת ימי התשלומין. ונראה שלמסקנה דעתו שיש מעלה בימים אלו מצד עצמם למרות שהם תשלומין לראשון.

וכן מדייק הרבי (לקוטי שיחות כח, עמ' 78) מדברי הרמב"ם שבהלכה הבאה כתב 'ומצוה להקדים ולהקריב בראשון... וכל המאחר הרי זה מגונה'. ואם זמן החיוב הוא ביום הראשון ושאר הימים הם רק תשלומין, נמצא שביטל לגמרי את קיום החיוב בזמנו. ואילו מלשון הרמב"ם משמע שהחיסרון בכך הוא רק מחמת חוסר הזריזות לקיום המצוה ולכן נקרא 'מגונה', אך עצם המצוה מתקיימת בשלמות בשאר הימים.

ומזה נראה כי אף שלהלכה 'כולם תשלומין לראשון הם', אין הכוונה שההקרבה בשאר הימים נחשבת כהקרבה שלא בזמנה (בדוגמת תפילת תשלומין שהיא השלמה לאחר שכבר עבר זמן התפילה), אלא החיוב אינו מוטל על כל אחד מהימים בפני עצמו אלא בתור המושך של היום הראשון, ולכן כאשר ביום הראשון לא חל חיוב, אין לכך המשך, ומכל-מקום כל הימים נחשבים כזמנו של הקרבן.

הלכות חגיגה פרק א, הלכה ד: מי שלא הקריב ביום טוב הראשון עולת ראיתו ושלמי חגיגתו - הרי זה מקריבין בשאר ימות הרגל... וכלן תשלומי ראשון הם.

לדעת רבי יוחנן (חגיגה ט, א), התשלומין באים תמורת חיוב היום הראשון, ולכן מי שהיה פטור ביום הראשון (כגון שהיה חגור ונתרפא) אינו חייב להביא קרבן בימי התשלומין, אך לדעת רבי אושעיה ימי התשלומין מחייבים בקרבן בפני עצמם, ולכן גם מי שהיה פטור ביום הראשון חייב לאחר מכן. ופסק הרמב"ם כדעת רבי יוחנן ש'כולם תשלומי ראשון הם'.

ובספר 'מגן גבורים' (סי' קלא סק"ה) כתב שלמחלוקת זו יש השלכה לגבי אמירת 'תחנון' בימי התשלומין של חג השבועות: אם כל יום חייב בקרבן בפני עצמו, כל יום נחשב כ'מועד' ואין לומר בו תחנון, אך אם כולם הם תשלומין של היום הראשון, אין בהם מעלה מצד עצמם, ומאחר שהרמב"ם פוסק שכולם תשלומין לראשון, מהראוי לומר בהם תחנון.

ואדמו"ר הזקן בשולחנו (אור"ח סי' תצד ס"ב) פסק שאומרים תחנון בימי התשלומין של חג השבועות (מלבד היום

יום חמישי י"א אייר ה'תשע"ו

מדוע אין זכר למצות 'הקהל' בימינו?

הוא הוא המצוה בעצמה. מזה מובן לאידך גיסא, שגם אם חסרים כמה פרטים ותנאים ממצות הקהל, וכמו בזמן הזה שאין בית המקדש - מכל-מקום, תוכנה הרוחני של המצוה עצמה, שהיא ליראה את ה', הרי הוא נצחי בכל מקום ובכל זמן.

בהתאם לכך עורר הרבי, כי במשך כל 'שנת הקהל' יש לקיים את משמעותה הרוחנית של המצוה - לנצל כל הזדמנות במהלך השנה, לאסוף את בני ובנות ישראל שבסביבתו ויעורר אותם לחיזוק האחדות ואהבת ישראל לתורה וליראת שמים. המתכנסים ילמדו יחד ענין בתורה, יתנו יחד צדקה, ויתפללו ביחד. ומה טוב, כי הכינוס יתקיים במקום קדוש, כמו בית הכנסת וכדומה.

ומוסיף הרבי, "כל מי שהקהיל מסיבות כאלה, אפילו כשלא היו ברוב עם גדול בכמות... והיו בשנה ויום רגיל... ראה במוחו שלב ישראל ער הוא לדת האמת" (לקו"ש ליד, עמ' 216).

הלכות חגיגה פרק ג, הלכה א: מצות עשה להקהיל כל ישראל, אנשים ונשים וטף, בכל מוצאי שמיטה בעלותם לרגל.

חכמים תיקנו תקנות שונות כ'זכר למקדש', וביניהם גם מצוות שנעשות בהן פעולות שהן 'זכר למקדש' (ראה אנצ"ת ערך בית המקדש, עמ' רמ"א. ושו"ת). אולם לא מצינו תקנת חז"ל או גדולי ישראל במשך הדורות, לעשות 'זכר למקדש' למצות הקהל (בדור הקודם היו שרצו לעשות זכר למצות הקהל (ראה לאור ההלכה עמ' קמה) - אבל "לא נתקבל בפועל בתפוצות ישראל").

ומבאר הרבי: כאשר עושים 'זכר' לדבר, הרי זה "על ידי דבר שני שאינו מעיקר ועצם המצוה". אבל במצות הקהל, הרי עצם המצוה היא ליראה את ה', כלשון הפסוק (ויק' לא, ט): "הקהל את העם... למען... יראו את ה' אלוהיכם", ואי אפשר לעשות 'זכר' למצות הקהל - כי כל זכר שיעשה כדי ליראה את ה'

ספק בכור

יום שישי י"ב אייר ה'תשע"ו

אם העובר צריך לגעת בדפנות הרחם – הסיב אכן מהווה חציצה, אלא שזה גופא הספק בגמרא, האם צריך הוולד לגעת בדפנות הרחם או שמא די בהימצאותו באוויר בית הרחם כדי להתקדש קדושת בכור.

והתוספות (בכורות ט, א ד"ה אמה) הקשו:

מדוע יש להסתפק בבכור שנכרכה עליו אחותו אם חלה עליו קדושה, הרי שני העוברים, הבכור ואחותו, הם מאותו מין ו'מין במינו אינו חוצץ' (ראה הל' לולב פ"ז שם)?

ומבאר ה'אבני גור' (יור"ד סי' רסו) על פי דברי הרמב"ן

(בכורות פ"ג):

מין במינו אינו חוצץ ונחשב כאוויר רק כאשר אין צריך נגיעה ממש, והספק בבכור שנכרכה עליו אחותו הוא שמא צריך נגיעה בדפנות הרחם, ואזי גם מין במינו חוצץ שהרי אין כאן נגיעה העובר ברחם.

הלכות בכורות פרק ד, הלכה יז: **כְּבוֹד שֶׁקָּרְבוּ בְּסִיב וְהוֹצִיאוּ וְלֹא נָגַע בְּרַחֲמָם... או שֶׁנִּכְרְכָה עָלָיו אַחֲתוֹ וַיֵּצֵא... הָרִי זֶה סָפֵק בְּכוֹר.**

קדושת בכור נקבעת ביציאת העובר בלידה דרך הרחם (פטר רחם). וספק הוא בגמרא (חולין ע, א) אם לא נגע העובר ביציאתו בדפנות הרחם, כגון שהיה כרוך בסיב (ממין הצומח) או "שנכרכה עליו אחותו" (שנולדה עם הבכור תאומה ונכרכה עליו וחוצצת בינו לבין דפנות הרחם), האם נחשב הדבר שנכרך כחציצה בין העובר לרחם. ופסק הרמב"ם שהוא ספק בכור.

והקשה ה'כפות תמרים' (סוכה לו, תוס' ד"ה כ"ז):

לדעת הרמב"ם מין בשאינו מינו חוצץ (הל' לולב פ"ז הי"ב), ואם כך הסיב שאינו ממין העובר – חוצץ, ומה מקום יש לומר שאם כרכו בסיב חלה עליו קדושת בכורה?
ומבאר:

שבת קודש י"ג אייר ה'תשע"ו

מעשר בהמה משנה על שנה

המשנה (בתחילת מסכת ראש השנה) מונה ארבעה ראשי שנים לדינים שונים, והגמרא (שם ז, ב) שואלת מדוע אין המשנה מזכירה את האחד בניסן, ראש השנה לתרומת שקלים? ומבארת: אילו המשנה היתה מונה את האחד בניסן כראש השנה לתרומת שקלים, היה משתמע שהשקלים הישנים פסולים לקרבנות ציבור אפילו בדיעבד, והרי אם הביא קרבנות ציבור משקלים ישנים יצא ידי חובה.

ונמצא שראשי השנה נקבעו במשנה להלכה, הן לכתחילה והן בדיעבד, ואם כדברי הרמב"ם, שבדיעבד אם עישר בהמה משנה על שנה חל המעשר, לא היתה המשנה צריכה למנות את ראש השנה למעשר בהמה!

ומבאר:

בין ראשי השנה הנמנים במשנה ראוי להימנות גם ראש השנה שתוקפו רק לכתחילה, ולכן מונה המשנה את ראש השנה למעשר בהמה, ובכל זאת נמנעת מלמנות את ראש השנה לתרומת השקלים, כי מצינו שגם לכתחילה אפשר לקחת מהשקלים הישנים, כאשר עדיין לא נאספו השקלים החדשים, כדבר המשנה (שקלים פ"ד, מ"ה) "אם בא החודש בזמנו לוקחים אותם מתרומה חדשה - ואם לאו מן הישנה".

הלכות בכורות פרק ז, הלכה ה: **אֵין מַעְשָׂרִים מִן הַנּוֹלָדִים בְּשָׁנָה זוּ עַל הַנּוֹלָדִים בְּשָׁנָה אַחֶרֶת... וַיִּרְאֶה לִי, שְׂאֵם עֵשֶׂר בְּהֵמָה מִשָּׁנָה עַל שָׁנָה – הָרִי זֶה מַעְשֵׂר.**

מכפל לשון הפסוק "עשר תעשר" לומדים חז"ל (בכורות ג, ב): "בשתי מעשרות הכתוב מדבר - אחד מעשר בהמה ואחד מעשר דגן". וכשם שאין מעשרין דגן מתבואה חדשה על תבואה ישנה, כך אין מעשרין מעשר בהמה משנה על שנה.

ומנין למד הרמב"ם ש"אם עישר משנה על שנה הרי זה מעשר"?

מבאר ה'לחם משנה' (ע"פ דברי התוס' שם, ד"ה תלמוד):

כנגד היקש מעשר בהמה למעשר דגן שאין לעשר משנה על שנה, אפשר ללמוד מההלכה (לעיל ה"ה) המתירה לעשר כבשים ועזים זה מזה בקל-וחומר: אם אלו שהם כלאים זה בזה מתעשרים זה מזה, חדש וישן שאינם כלאים אינו דין שיתעשרו זה מזה (בכורות שם)? והרי אפשר לקיים את שני הלימודים כאחד – ללמוד מההיקש שלכתחילה אין לעשר משנה על שנה, ומה'קל וחומר' שבדיעבד הרי זה מעשר. וה'טורי אבן' (אבני מילואים ר"ה ב, א) הקשה על הרמב"ם:

אגרות קודש

[י"ב אייר תשכ"א]

...להטבת מצב בריאותו ולהצלחת טפול הרפואי עליו מסכים. ובכל אופן - ודאי הסבירו הרופא שהתייעץ אתו, שחוזק הבטחון בהשי"ת הרופא כל בשר ומפליא לעשות זהו מרבה במנוחת הנפש וממעט בדאגה ובודאי שישפיע להטבת הבריאות ולתוספת הצלחה בהטפול הרפואי. ואם בכלל הודיעונו חז"ל דהמוח שליט על הלב בטבעו, עאכו"כ לאחרי ההתבוננות בדברי תורתנו תורת חיים, ה' לי לא אירא, ה' רועי לא אחסר, ובפרט ע"פ המבואר בתורת החסידות בענין דהשגחה פרטית.

בכלל יש לעשות כהוראת רופא מומחה...

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - ז'י"ג אייר תשע"ו

19 לֹקְחִין אוֹתָן מִמַּעוֹת הַהֶקְדָּשׁ; שֶׁהֵרִי אֵינָן מִתְאַחֲרִין
20 יָמִים כְּדֵי שְׁנַחֲוֹשׁ לָהֶן שְׂמָא יִשְׁעֵן אָדָם עֲלֵיהֶן וַיִּמְעוּל.

(7) קונים במעות חולין או בהקפה. (8) ומשלמים במעות הללו, שיצאו לחולין.

21 ה. כִּשְׁפוֹסְקִין⁹ עִם הָאֲמָנִין לְבָנוֹת בַּמִּקְדָּשׁ וַיַּעֲזְרוֹת
22 - פּוֹסְקִין עִמָּהֶן כֶּף וְכָף אִמָּה בְּכָף וְכָף סֹלַע בְּאִמָּה
23 בֵּת עֲשָׂרִים אֲצַבְעֵי¹⁰, וְכִשְׁמוֹשְׁחִין¹¹ לָהֶן מֵה שְׁבָנוּ -
24 מוֹשְׁחִין וּמַחֲשָׁבִין לָהֶן בְּאִמָּה גְדוּלָה בֵּת עֲשָׂרִים
25 וְאַרְבַּע¹² אֲצַבְעוֹת, כְּדֵי שְׂלֹא יָבוֹאוּ לַיָּדִי מַעֲלָה,
26 מִפְּנֵי שְׂאִין מְדַקְדְּקִין בְּמִשְׁיָחָה¹³.

(9) קובעים שכרם. (10) היינו חמשה טפחים.
(11) כשמודדים. (12) באמה גדולה בת ששה טפחים.
(13) כלומר, אי אפשר לצמצם ולמדוד בדיוק.

27 ו. תִּנְאֵי בֵּית דִּין שִׁיְהִיו הַפְּהָנִים גְּאוֹתִין בְּמִלַּח
28 וַיַּעֲצִים בְּאֲכִילַת קֶרֶבְנוֹת שְׂאוּכְלִין בְּחֻלְקָן; אֲבָל לֹא
29 יִתְּנוּ מִלַּח הַמִּקְדָּשׁ בְּחֻלְיִן שְׁלָהֶן.

30 ז. מִלַּח שְׂעֵל גְּבִי הָאֲבָר¹⁴ - מוֹעֲלִין בּוֹ¹⁵; שְׂעֵל גְּבִי
31 הַכֶּבֶשׂ¹⁶ וְשְׂעֵל רֹאשׁ הַמִּזְבֵּחַ¹⁷ - אֵין מוֹעֲלִין בּוֹ.

(14) האיברים (אימורים) שמקטירים על המזבח טעונים מליחה שנאמר (ויקרא ב, יג): על כל קרבןך תקריב מלח. (15) בכל דבר העומד להקטר על המזבח. בגמרא מנחות שם למדו דין זה מהכתוב (יחזקאל מג, כד) "והשליכו עליהם הכהנים מלח והעלו אותם לה'" משמע שגם המלח נקרא עולה. (16) בתוספתא שם אמרו, שאת הקומץ מולחים על הכבש (המעלה, שבה עולים הכהנים למזבח). (17) מפני שהמלח אינו ראוי לכלום (רש"י במנחות שם).

32 ח. רְאוּי לְאָדָם לְהַתְּבוּנָן בְּמִשְׁפְּטֵי הַתּוֹרָה הַקְּדוּשָׁה
33 וְלִידַע סוּף עֲנִינָם כְּפִי כַחוֹ. וְדָבָר שְׂלֹא יִמָּצֵא לוֹ
34 טַעַם וְלֹא יִדַע לוֹ עֲלָה¹⁸ - אֵל יְהִי קָל בְּעִינֵינוּ¹⁹. וְלֹא
35 יִהְרַס²⁰ לְעֻלוֹת אֵל ה', פֶּן יִפְרוֹץ בּוֹ. וְלֹא תִהְיֶה
36 מִחֲשַׁבְתּוֹ בּוֹ מִמַּחֲשַׁבְתּוֹ בְּשָׂר דְּבָרֵי הַחֹל. בּוֹא וּרְאֵה
37 כְּמָה הַחֲמִידָה תּוֹרָה בְּמַעֲלָה! וְמָה אִם עֲצִים
38 וְאֲבָנִים וְעֶפֶר וְאֶפֶר, פִּינּוֹן שְׁנִקְרָא שֵׁם אֲדוֹן הַעוֹלָם
39 עֲלֵיהֶם בְּדָבָרִים בְּלִבְדוֹ²¹ נִתְקַדְּשׁוּ, וְכָל הַנוֹהֵג בְּהֶן
40 מְנַהֵג חַל - מַעַל בָּהּ, וְאִפְלוּ הָיָה שׁוֹגֵג צְרִיף
41 בְּפָרָה²²; קָל וְחֹמֶר לְמַצוֹת שֶׁחֶקֶק לָנוּ הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ
42 הוּא, שְׂלֹא יִכְעַט הָאָדָם בְּהֶן מִפְּנֵי שְׂלֹא יִדַע טַעְמָן,
43 וְלֹא יִחַפֵּה דְבָרִים אֲשֶׁר לֹא כֵן עַל הַשֵּׁם, וְלֹא יִחַשֵׁב
44 בְּהֶן מִחֲשַׁבְתּוֹ כְּדָבָרֵי הַחֹל. הֵרִי נֶאֱמַר בַּתּוֹרָה:
45 וּשְׁמַרְתֶּם אֶת כָּל חֻקֹּתַי וְאֶת כָּל מִשְׁפְּטֵי וְעֲשִׂיתֶם

יום ראשון ז' אייר ה'תשע"ו

הִלְכוֹת מַעֲלָה

פֶּרֶק שְׂמִינִי

(1) יבאר הפועלים בהקדש שפסקו עמהם מזונות אם יאכלו מגרוגרות של הקדש.

1 א. הַפּוֹעֲלִים שֶׁהֵן עוֹשִׂין בְּהֶקְדָּשׁ, אֵף עַל פִּי שְׁפִסְקוּ
2 עִמָּהֶן מְזוֹנוֹת² - לֹא יֵאָכְלוּ מִגְּרוּגְרוֹת שֶׁל הַקְּדָשׁ,
3 וְאִם אָכְלוּ - מְעֻלוּ. אֲלֵא הַהֶקְדָּשׁ נוֹתֵן לָהֶם דְּמֵי
4 מְזוֹנוֹת.

(2) במשנה אמרו סתם: הפועלים לא יאכלו מן גרוגרות הקדש, ופירש רש"י אף על פי שכתבה תורה (דברים כג, כה) "כי תבא בכרם רעך ואכלת ענבים כנפשך שבעך" היינו בחולין אבל לא של הקדש. ובבבא מציעא פז: דרשו "רעך" ולא של הקדש. ורבינו מוסיף שאפילו אם הקדש חייב במזונותיהם אסור להם לאכול מהפירות שהם עסוקים בהם.

5 ב. הַדָּשׁ כְּרִשְׁנֵי הַקְּדָשׁ - הֵרִי זֶה חוֹסֵם אֶת הַפָּרָה.
6 שְׁנֶאֱמַר: לֹא תַחֲסֹם שׁוֹר בְּדִישׁוֹ - דִּישׁ הָרְאוּי לוֹ³.

(3) בגמרא: "ולא דיש של הקדש", ואם נפרש הדברים כפשוטם יצא שהתיבה "בדישו" משמעותה דיש של השור והלא הוא של בעל הבית? ולכן פירש רבינו "דישו" - הראוי לו.

7 ג. אֵין מְחַלְלִין אֶת הַהֶקְדָּשׁ⁴ עַל הַמְּלֹאכָה, אֲלֵא עַל
8 הַמַּעוֹת. מִיֵּצֵד? אֲמַן שְׂעֻשָׁה מְלֹאכָה בְּהֶקְדָּשׁ בְּמִנְה
9 - אֵין נוֹתְנִין לוֹ בְּהֶמֶת הַקְּדָשׁ או טְלִית הַקְּדָשׁ
10 בְּשִׁכְרוֹ, עַד שְׂמַחְלָלִין אוֹתָן עַל הַמַּעוֹת⁵, וְאַחַר
11 שְׂעֻשׂוֹ חֲלִין נוֹתְנִין אוֹתָן לְאֲמָן בְּשִׁכְרוֹ, אִם רָצוּ,
12 וְחוֹזְרִין וְלוֹקְחִין מִמֶּנּוּ בְּהֶמָה מִתְרוֹמַת הַלְּשֻׁכָה⁶.

(4) דברים הראויים להקדש. (5) פירוש, בתחילה מפרישים שכרם ממעות הקדש ויצאו המעות לחולין ואחר כך מחללים את הבהמה על אותן המעות. (6) כל זה עושים לטובת ההקדש, כדי שאפשר יהיה להקריב את הבהמה לתמידים ומוספים, שהרי אין מקריבים קרבנות חובה של ציבור, אלא כשנקנו משקלים שנתרמו באותה שנה.

13 ד. כִּשְׁבוּנִין בַּמִּקְדָּשׁ - אֵין לוֹקְחִין עֲצִים וְאֲבָנִים מִן
14 הַהֶקְדָּשׁ, וְלֹא בּוֹנִין אֶת הַבִּנְיָן עַל דַּעַת שֶׁהוּא קָדֵשׁ,
15 אֲלֵא בּוֹנִין הַכֹּל מִן הַחֹל; גְּזֵרָה שְׂמָא יִהְיֶה בְּצַל הַבִּנְיָן
16 או יִשְׁעֵן עַל אֲבָן או קוֹרָה בְּשַׁעַת מְלֹאכָה. וְאַחַר
17 שְׂיִשְׁלֹם הַבִּנְיָן מְחַלְלִין מַעוֹת הַהֶקְדָּשׁ עַל הַבִּנְיָן⁸. וְאִם
18 צְרָכּוֹ הַגְּזֵבְרִין לְעֲצִים לַקְּדָשׁ לְאוֹתוֹ הַיּוֹם בְּלִבְדוֹ -

37 א. הלכות קרבן פסח. ב. הלכות תגיגה. ג. הלכות
38 בכורות. ד. הלכות שגגות. ה. הלכות מחסרי
39 כפרה. ו. הלכות תמונה.

הלכות קרבן פסח

40 יש בכללן שש עשרה מצות. ארבע מצות עשה,
41 ושתיים עשרה מצות לא תעשה, וזה הוא פסח (א)
42 לשחט את הפסח בזמנו. (ב) שלא לזבח אותו על
43 החרמין. (ג) שלא תלין אמוריו. (ד) לשחט פסח שני.
44 (ה) לאכל בשר הפסח על מצה ומרור בליל חמשה
45 עשר. (ו) לאכל פסח שני על מצה ומרור בליל
46 חמשה עשר לחדש השני. (ז) שלא יאכל נא
47 ומבשל. (ח) שלא יוציא מבשר הפסח חוץ
48 לתבורה. (ט) שלא יאכל ממנו מוקר. (י) שלא יאכל
49 ממנו תושב ושכיר. (יא) שלא יאכל ממנו ערל. (יב)
50 שלא ישבר בו עצם. (יג) שלא ישבר עצם בפסח
51 שני. (יד) שלא ישאיר ממנו עד בקר. (טו) שלא
52 ישאיר מפסח שני לבקר. (טז) שלא ישאיר מבשר
53 תגיגת ארבעה עשר עד יום שלישי.
54 ויבאר מצות אלו בפסקים אלו:

פרק ראשון

55 1 יבאר שמצות עשה לשחוט הפסח בארבעה עשר בניסן,
56 ומאיה מין יהיה והיכן שוחטין אותו.

57 א. מצות עשה לשחט את הפסח בארבעה עשר
58 לחדש ניסן² אחר תצות³. ואין שוחטין אלא מן
59 הכבשים או מן העזים בלבד זכר בן שנה⁴. ואחד
60 האיש ואחד האשה תיבין במצוה זו⁵.

2 כמו שנאמר (שמות יב, ו) "והי' לכם למשמרת עד
ארבעה עשר יום לחודש הזה ושחטו אותו וגו'". (3) כמו
שנאמר (שם) "ושחטו אותו כל קהל עדת ישראל בין
הערבים". ובין הערבים נקרא משעה שהצל נוטה, והוא
משש שעות ולמעלה (רש"י שמות שם). ובמכילתא בא: ר'
אומר הרי הוא אומר (דברים טז, ו) שם תזבח את הפסח
בערב, שומע אני כמשמעו ת"ל (שם) מועד צאתך ממצרים,
אימתי יצאו (שמות יב, מא). ר' נתן אומר מנין לבין הערבים
שהוא משש שעות ולמעלה, אע"פ שאין ראי' לדבר, זכר
לדבר "קדשו עלי" מלחמה קומו ונעלה בצהריים, או לנו
כי פנה היום כי ינטו צללי ערב" (ירמ' ו, ד). (4) שנאמר
(שמות שם, ה) "שה תמים זכר בן שנה יהי' לכם, מן
הכבשים ומן העזים תקחו". (5) כרבי יהודה ורבי יוסי
שלמדו כן ממה שנאמר (שם שם, ד) "במכסת נפשות", ולא
נאמר "במכסת אנשים", הרי שגם נשים במשמע (פסחים
צא: ורש"י שם). ולענין פסח שני, עיין להלן בפ"ב הלכה
ד, פ"ה הלכה ה, ופ"ז הלכה ג.

61 ב. ומי שפטל מצוה זו בזדון ועבר יום ארבעה עשר
62 ולא הקריב, והוא לא טמא ולא פדרף רחוקה - הרי
63 זה חייב פרת⁶. ואם בטלה בשגגה - פטור⁷.

1 אתם. אמרו חכמים: לתן שמירה ועשיה לחקים
2 כמשפטים. והעשיה ידועה, והיא שיעשה החקים.
3 והשמירה - שיזהר בהן ולא ידמה שהן פחותין מן
4 המשפטים. והמשפטים הן המצות שטעמן גלוי
5 וטובת עשייתן בעולם הזה ידועה, כגון אסור גזל,
6 ושפיכות דמים, וכבוד אב ואם. והחקים הן המצות
7 שאין טעמן ידוע. אמרו חכמים: חקים חקתי לך,
8 ואין לך רשות להרהר בהן. ויצרו של אדם נוקפו
9 בהן, ואמות העולם משיבין עליהן. כגון אסור בשר
10 חזיר ובשר בחלב, ועגלה ערופה, ופרה אדמה,
11 ושעיר המשתלח. וכמה היה דוד המלך מצטער מן
12 המינים ומן העובדי פוכבים שהיו משיבין על
13 החקים. וכל זמן שהיו רודפין אותו בתשובות
14 השקר שעורקין לפי קצור דעת האדם, היה מוסיף
15 דבקות בתורה. שנאמר: טפלו עלי שקר זדים, אני
16 בכל לב אצור פקודיך. ונאמר שם בענין: כל מצותיך
17 אמונה, שקר רדפוני, עזובני. וכל הקרבנות פלן
18 מקלל החקים הן²³. אמרו חכמים²⁴, שבשביל עבודת
19 הקרבנות העולם עומד. שבפעולת החקים
20 והמשפטים זוכין הישירים לחיי העולם הבא.
21 והקדימה תורה צווי על החקים, שנאמר: ושמרתם
22 את חקתי ואת משפטי אשר יעשה אתם האדם וחי
23 בהם.

18 סיבה, נימוק. (19) אל יזלזל בו. (20) על פי הכתוב
במתן תורה (שמות יט, כד): "אל יהרסו לעלות אל ה' פן
יפרץ בם". (21) שאמר הרי זה קודש. (22) מחוייב
להביא קרבן אשם. (23) שלא נתגלו טעמם. (24) אבות
פרק א משנה ב: "על שלושה דברים העולם עומד ... ועל
העבודה" ופירש רבינו שם: עבודת הקרבנות.

24 סלקו להו הלכות מעילה בסיעתא דשמיא
25 נגמר ספר שמיני, והוא ספר עבודה.
26 הלכותיו תשע, ופרקיו חמשה ותשעים, ואלו הן:
27 הלכות בית הבחירה - שמונה פרקים. הלכות פלי
28 המקדש - עשרה פרקים. הלכות ביאת המקדש -
29 תשעה פרקים. הלכות אסורי מזבח - שבועה
30 פרקים. הלכות מעשה הקרבנות - תשעה עשר
31 פרקים. הלכות תמידין ומוספין - עשרה פרקים.
32 הלכות פסולי המקדשין - תשעה עשר פרקים.
33 הלכות עבודת יום הכפורים - חמשה פרקים.
34 הלכות מעילה - שמונה פרקים.
35 לך אֶזְבַּח זֶבַח תּוֹדָה וּבָשָׂם ה' אֱקָרָא

ספר תשיעי והוא

ספר קרבנות

הלכותיו שש. וזהו סדורן:

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

ומניעו כדי שלא יקרוש" (פירוש המשניות פסחים שם). וראה להלן הלכה יג והערה נח. (18) המדובר כשכבר שחט התמיד, אבל לכתחילה צריך להקריב הפסח ואחר-כך לשחוט התמיד (פרק ט מהלכות תמידין ומוספין הלכה ג - הגר"א). (19) פסחים שם. וכמבואר למעלה בסמוך.

17 ה. השוחט את הפסח בזמנו²⁰ והיה לו פזית חמץ
18 בְּרִשׁוֹתָיו - לֹא־קָהָה²¹; שְׁנֵאמַר: לֹא תִזְבַּח עַל חֻמְץ דָּם
19 זְבָחֵי - שְׁלֹא יִזְבַּח הַפֶּסַח וְהַחֻמְץ קָיָם²². אָחֳדָה²³
20 הַשְּׂוֹחֵט וְאָחֳדָה הַזּוֹרֵק אֶת הַדָּם וְאָחֳדָה הַמְקַטֵּיר אֶת
21 הָאֲמוּרִיץ²⁴, אִם הָיָה בְּרִשׁוֹת אָחֳדָה מֵהֵם אוֹ בְּרִשׁוֹת
22 אָחֳדָה מִבְּנֵי חֲבוּרָה שְׂאוּלְכִין פֶּסַח זֶה פְּזִית חֻמְץ
23 בְּשַׁעַת הַקָּרְבָּתוֹ - הָרִי זֶה לֹא־קָהָה, וְהַפֶּסַח כְּשֵׁר²⁵.

(20) ש"בעת שחיתת הפסח והוא בין הערבים לא יהיה ברשותו חמץ" (ספר המצוות ל"ת קטו). (21) במשנה (שם ג.ס): "השוחט את הפסח על החמץ עובר בלא-תעשה", וכיון שהוא לאו שיש בו מעשה ואינו ניתק לעשה - לוקים עליו. ומשמע מירושלמי פסחים פ"ה הלכה ד שאינו לוקה אלא בכזית. (22) שם ה. (23) שם ג.ס: (24) "אימורין נקראים הנתחים הנשרפים מן הקרבן על גבי המזבח, והם מקרבן פסח האליה הדבוקה בעצם העצה והחלב המכסה את הקרב והכליות וחלביהן ויותרת הכבד עמהן" (פיה"מ פסחים סד:), ו"אימורים" הוא מלשון אמירה, שאמר ה' לשורפם (הקדמת הרמב"ם לפיה"מ לסדר קדשים). (25) תוספתא פ"ד דפסחים, וירושלמי פ"ה דפסחים ה"ד.

24 ו. דָּם הַפֶּסַח טָעוֹן שְׁפִיכָה²⁶ פִּנְגָד הַיְסוּד²⁷. וְאָחֳרָה
25 שְׂשׂוּפְכִים דָּמוֹ מִפְּשִׁיטִים אוֹתוֹ²⁸ וְקוֹרְעִין אֶת בִּטְנוֹ
26 וּמוֹצִיאִין אֶת אֲמוּרִיץ²⁹ וּמְקַטֵּירִין אוֹתוֹן חֲלָבִין כֹּל
27 זֶבַח וְזֶבַח לְבַד³⁰. וּבַעַל הַזְּבַח נוֹטֵל פֶּסָחוֹ עִם הָעוֹר
28 שְׁלוֹ³¹ וּמְבִיא לְבֵיתוֹ לִירוּשָׁלַיִם³² וְצוֹלְהוֹ וְאוֹכֵל
29 לְעֶרְבָה³³.

(26) בנחת מן המזרק לקיר המזבח, ולא לזרוק מרחוק מן המזרק למזבח (זבחים לז.י). (27) של המזבח (פסחים סד:). והיינו בשלש זוויות המזבח חוץ מקרן מזרחית דרומית שלא היה לה יסוד, כמבואר במדות פ"ג משנה א. (28) מפשיטים את עורו מעליו. (29) משנה פסחים סד: (30) "שלא יערב חלביו של זה בזה" (גמ' שם). משום שנאמר (ויקרא ג, יא) והקטירו בלשון יחיד (שם). (31) שם סה: "תנא, כל אחד ואחד נותן פסחו בעורו". (32) משנה זבחים נו: "הבכור והמעשר והפסח קדשים קלים וכו' ונאכלין בכל העיר (=ירושלים)". ועיין להלן בפ"ד ה"ג: "הפסח שיצא מירושלים ישרף מיד". (33) כמו שנאמר (שמות יב, ח): "ואכלו את הבשר בלילה הזה צלי אש".

30 ז. הַמְנִיחַ אֲמוּרִיץ³⁴ וְלֹא הַקְטִירֶנָּה עַד שְׁלֹנוֹ³⁵ וּנְפִסְלוֹ
31 בְּלִינָה³⁶ - הָרִי זֶה עוֹבֵר בְּלֹא תַעֲשֶׂה, שְׁנֵאמַר: לֹא
32 יִלִּין חֲלָב תָּגִי עַד בִּקְרִי. וְאָף עַל פִּי שְׁעָבֵר - אִינוֹ
33 לֹא־קָהָה, לְפִי שְׂאִין בּוֹ מַעֲשֶׂה³⁷.

(34) של פסח, וה"ה לשאר קרבנות (ספר המצוות ל"ת קטו).

(6) שנאמר (במדבר ט, יג) "והאיש אשר הוא טהור וברוך לא היה, וחזל לעשות הפסח ונכרתה הנפש ההיא מעמיה". וכנראה שאף אם הקריב פסח שני, כיון שהזיד בראשון חייב כרת. וכן מפורש בספר המצוות (עשה נז) וז"ל: "וכן גם כן הזיד בראשון והקריב בשני הוא חייב לדעת רבי, לפי שאין אצלו השני תשלומין לראשון, וההלכה בכל זה כרבי" (פסחים צג.). אבל להלן בפרק ה"ב, כתב: "הזיד ולא הקריב בראשון הרי זה מקריב בשני, ואם לא הקריב בשני אע"פ ששגג הרי זה חייב כרת, שהרי לא הקריב במועדו והיה מזיד". הרי שאם הקריב בשני, אינו חייב כרת על הראשון. (7) מכרת. ואינו מביא קרבן "שכל עבירה שחייבין על זדונה כרת, חייבין על שגגתה חטאת חוץ משלש עבירות וכו' הפסח והמילה מפני שהן מצוות-עשה, וחטאת אין מביאים אלא על שגגת לא-תעשה" (פ"א מהלכות שגגות ה"ב).

1 ג. אִין שׁוֹחֵטִין אֶת הַפֶּסַח אֶלָּא בְּעוֹרָה⁸, בְּשֵׂאֵר
2 הַקְּדָשִׁים⁹. אָף בְּשַׁעַת הַתָּר הַבְּמוֹת לֹא הָיָה מְקַרְבִּין
3 אֶת הַפֶּסַח בְּבִמַת יַחִיד¹⁰. וְכָל הַמְקַרְבִּים אֶת הַפֶּסַח
4 בְּבִמַת יַחִיד - לֹא־קָהָה; שְׁנֵאמַר: לֹא תוֹכַל לִזְבַּח אֶת
5 הַפֶּסַח בְּאֶחָד שְׁעָרָיֶךָ. מִפִּי הַשְּׂמוּעָה¹¹ לְמַדוֹ, שְׂוֹ
6 אֲהִירָה לְשׁוֹחֵט בְּבִמַת יַחִיד אֶפְלוֹ בְּשַׁעַת הַתָּר
7 הַבְּמוֹת.

(8) כן הוא במשנה (זבחים נו:): "הבכור והמעשר והפסח קדשים קלים שחיתתן בכל מקום בעזרה", משום שנאמר (דברים טז, ו) "כי אם אל המקום אשר יבחר ה' אלקיך לשכן שמו, שם תזבח את הפסח" (קריית ספר). (9) כמבואר בזבחים פרק איזהו מקומן. (10) משנה במגילה ט: "אין בין במה גדולה (=במה ציבורית) לבמה קטנה (=במת יחיד) אלא פסחים" (שאין מקריבים אותו בבמת יחיד). (11) זבחים קיד:

8 ד. שְׁחִיטַת הַפֶּסַח - אַחֲרֵי חֲצוֹת¹²; וְאִם שְׁחָטוּ קֹדֶם
9 חֲצוֹת - פְּסוּלוֹ¹³. וְאִין שׁוֹחֵטִין אוֹתוֹ אֶלָּא אַחֲרֵי תְּמִיד
10 שֶׁל בֵּין הָעֶרְבִים¹⁴. אַחֲרֵי שְׂמֵקֵטִירִין קִטְרַת שֶׁל בֵּין
11 הָעֶרְבִים וְאַחֲרֵי שְׂמֵטִיבִין אֶת הַנְּרוֹת¹⁵ מִתְחִילִין לְשַׁחֵט
12 אֶת הַפֶּסָחִים עַד סוֹף הַיּוֹם. וְאִם שְׁחָטוּ אַחֲרֵי חֲצוֹת¹⁶
13 קֹדֶם תְּמִיד שֶׁל בֵּין הָעֶרְבִים - כְּשֵׁר. וְהָיָה אָחֳדָה מִמָּרֵס
14 בְּדָם הַפֶּסַח¹⁷ עַד שְׂזוּרָק דָּם הַתְּמִיד, וְאַחֲרָיֶךָ יִזְרַק
15 דָּם הַפֶּסַח¹⁸ אַחֲרָיו. וְאִם נִזְרַק דָּם הַפֶּסַח קֹדֶם דָּם
16 הַתְּמִיד - כְּשֵׁר¹⁹.

(12) ראה למעלה הלכה א והערה ב. (13) משנה פסחים סא: "שחטו קודם חצות פסול, משום שנאמר (שמות יב, ו) בין הערבים". (14) פסחים נח: "יאחר דבר (=פסח) שנאמר בו 'בערב' ו'בין הערבים', לדבר (=תמיד) שלא נאמר בו בערב, אלא בין הערבים". (15) מהטעם הנ"ל שיאחר דבר וכו', ואף בקטורת והטבת הנרות לא נאמר אלא "בין הערבים" (שם נט. כברייתא השניה). (16) משנה שם סא. שאע"פ שצריך לאחורו - אין זה אלא למצוה, אבל אין זה פוסל בדיעבד (רש"י שם). (17) "ממשמש בו

35) היינו שעלה עמוד השחר, ראה להלן הלכה ת. (36) כלומר בלינה בלבד אינו עובר בלא-תעשה, אלא-אם-כן פסלתם לינה זו. כי ישנה לינה שאינה פוסלת, כגון בראשו של מזבח, שאם לא ירדו מקטירים אותם לעולם (פ"ג מהלכות פסולי המוקדשין הלכה א.). (37) ו"כל לאו שאין בו מעשה, אין לוקין עליו" (פי"ח מהלכות סנהדרין הלכה ב.).

18 גמרו ההלל ועדין לא שלמה הפת מלהקריב -
 19 שונים⁵²; ואם שנו ולא שלמו להקריב - משלשין.
 20 ומעולם לא שלשו⁵³.

46) פסחים שם. שבפחות מחמישים אי-אפשר שיהיו שלוש כתות. (47) בדפוס רומי ובכ"י תימן ליתא. וכן נכון שזה כולל בהא דלהלן. (48) בדפוס רומי: "בכת אחת". (49) קידושין מא: "מנין שכל ישראל כולן יוצאין בפסח אחד, שנאמר (שמות יב) ושחטו אותו" (אור שמח). ובמכילתא דרשב"י (יב, מז): "יכול, אם שחטו בבת אחת יהא פסול, תלמוד-לומר כל עדת ישראל יעשו אותו". (50) משנה בפסחים סד. (51) תופסתא פסחים פ"ד. (52) קוראים הלוויים פעם שניה. (53) לא הספיקו לגמור את כל ההלל בפעם השלישית (רש"י סוכה נד:), "לפי שהיו שם כהנים מרובין ומהירים במלאכתן" (פסחים שם, רש"י).

21 יב. על כל קריאה וקריאה⁵⁴ תוקעין שלש תקיעות
 22 בנצוצרות⁵⁵: תקיעה תרועה ותקיעה⁵⁶. הואל ואין
 23 לו נסכים לתקע בשעת נסוף, תוקעין בשעת
 24 שחיטה⁵⁷.

54) של ההלל. שכתוב (דברי הימים ב, יג) "ויהי כאחד למחצצרים ולמשוררים להשמיע קול אחד להלל ולהודות לה" (קריית ספר). (55) שכתוב (במדבר י, י) "ותקעתם בחצוצרות על עולותיכם ועל זבחי שלמיכם", ובספרי זוטא: "על עולותיכם, אלו עולות חובה. ועל זבחיכם, זו זביחת הפסח". (56) משנה פסחים סד. "תקעו הריעו ותקעו". (57) ירושלמי פסחים פ"ה ה"ה: "תמיד שיש לו נסכים תוקעים לנסכים, פסח שאין לו נסכים תוקעין לשחיטתו".

25 יג. הפהנים⁵⁸ עומדים שורות שורות ובידיהן מזרקי
 26 כסף ומזרקי זהב. שורה שפלה כסף - כסף, שורה
 27 שפלה זהב - זהב. ולא היו מערבים, כדי שיהיה
 28 להם נוי⁵⁹. ולא היו למזרקיין שולים⁶⁰, כדי שלא
 29 יניחום ויקרש הדם⁶¹.

58) משנה פסחים שם. (59) שם סד: (60) שם סד. אלא שתחתיתם עגולה. (61) יקפא הדם ולא יהיה ראוי לזריקה (רש"י שם). [שכן אמרו במנחות כא. בדם חטאות הפנימיות שקרש: "וטבל והזה אמר רחמנא, והאי לאו בר טבילה והזאה הוא". והוא-הדין שאינו ראוי לשפכה]. וראה למעלה הלכה ד והערה טז.

30 יד. שחט השוחט⁶² וקבל הפהין⁶³, נותנו לחברו
 31 וחברו לחברו, כדי שיתעסקו רבים במצוה⁶⁴, עד
 32 שיגיעו הדם אצל פהין הקרוב למזבח, שופכו שפיכה
 33 אחת כנגד היסוד⁶⁵, ומקבל מזרק אחד מלא ואחר
 34 כף מחזיר את הריקן⁶⁶. ותולין ומפשיטין את פלו⁶⁷,
 35 וקורעו⁶⁸ וממחה את קרביו עד שמסיר מהן הצואה
 36 והפך⁶⁹, ומוציא את האמורין⁷⁰ ונותנן בכלי⁷¹
 37 ומולחין⁷² ומקטרין הפהין⁷³ על גבי המזבח. וכיצד
 38 תולין⁷⁴ ומפשיטין? מסמרות של ברזל היו קבועין
 39 בפתלים ובעמודים, שבהן תולין ומפשיטין. וכל מי

1 ח. ומקטירין חלבי פסחים כל היללה³⁸ עד שייעלה
 2 עמוד השחר. במה דברים אמורים?³⁹ כשחל ארבעה
 3 עשר להיות בשפת, שהרי חלבי שבת⁴⁰ קרבין ביום
 4 טוב; אבל אם חל ארבעה עשר להיות כהל - אין
 5 מקטירין חלבי חל⁴¹ ביום טוב.

38) פסחים נט: פירוש, מן התורה. אבל חכמים גזרו שלא יקטירו אלא עד חצות (פ"ד מהלכות מעשה הקרבנות הלכה ב.). (39) פסחים שם. (40) חלבי קרבנות שקרבו בשבת. (41) חלבי קרבנות שקרבו בערב שבת.

6 ט. הפסח נשחט בשלש פתות⁴². שנאמר: ושחטו
 7 אתו כל קהל עדת ישראל - קהל, ועדה, וישראל.
 8 ואין פותחין משלשים בני אדם בכל פת וכת⁴³.

42) משנה פסחים סד. וכל זה למצוה, אבל בדיעבד אם שחטו בבת אחת - הפסח כשר, ראה להלן הלכה יא. (43) שהם ביחד תשעים בני אדם. שאין עדה פחותה מעשרה, שהרי כתוב אצל המרגלים (במדבר יד, כז) "עד מתי לעדה הרעה הזאת", והרי יצאו יהושע וכלב, ונשארו רק עשרה ונקראו עדה. וסמכו לומר שאף "קהל" ו"ישראל", הסמוכים במקרא ל"עדה", הם כל אחד ואחד עשרה, שהם ביחד שלשים (מאירי פסחים שם). ומפני שאנו מסופקים אם "קהל עדה וישראל" (שהם שלשים בני אדם) צריכים להיות בבת אחת, או שכוונת התורה לשלש כתות של עשרה לכל כת, בזה אחר זה, לכך עושים שלש כתות ובכל כת שלשים בני אדם להוציא מן הספק, דממה-נפשך עשו: גם בבת אחת וגם בזה אחר זה (שם סד:).

9 י. היו הפל חמשים⁴⁴ - נכנסים בתחלה שלשים
 10 ושוחטין, ויוצאים עשרה ונכנסין עשרה, וחוזרין
 11 ויוצאין עשרה ונכנסין עשרה⁴⁵.

44) אין צורך להמתין עד שיגיעו עוד בני אדם כדי להשלים עד למספר תשעים, אלא נכנסים וכו'. (45) פסחים שם. ומה שיוצאים העשרה בעת שנכנסים העשרה, הוא כדי שיהיה ניכר שיש כאן שלש כתות, שאם לא כן יראה הדבר כאילו עשרה אלו רק נוספו על אלו שבפנים ואין כאן ג' כתות (מאירי פסחים שם).

12 יא. היו פחות מחמשים - אין שוחטין את הפסח
 13 לבתחלה⁴⁶. [ואם שחטו - כשר⁴⁷]. ואם שחטו פלן
 14 בבת אחת⁴⁸ - כשר⁴⁹. כיצד נשחט?⁵⁰ נכנסה הפת
 15 הראשונה עד שתתמלא העזרה, ונועלין דלתות
 16 העזרה ומתחילין לשחט את פסחיהן. וכל זמן שהן
 17 שוחטין ומקריבין קוראים הלוויים את ההלל⁵¹. אם

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

1 שְׁלֹא מִצָּא מְקוֹם לְתִלוֹת - מְקָלוֹת דְקָיִם וְחֻלְקִים⁷⁵
 2 הָיוּ שָׁם, מְנִיחַ עַל כְּתָפוֹ וְעַל כְּתָף חֲבֵרוֹ וְתוֹלָה
 3 וּמִפְּשִׁיט.

14 בְּשֵׁפֶת⁸¹. אֵלָא פֶת הִרְאִשׁוּנָה יוֹצְאִין בְּפִסְחֵיהֶם
 15 וְיוֹשְׁבֵינָן בְּהַר הַבַּיִת, וְהַשְּׁנִינָה יוֹצְאִין בְּפִסְחֵיהֶם
 16 וְיוֹשְׁבֵינָן בְּחִיל⁸², וְהַשְּׁלִישִׁית עוֹמְדִין⁸³ בְּמִקוֹמָן
 17 בְּעִזְרָה. וְשׁוֹהִיִם הַפֶּל עַד מוֹצְאֵי שֶׁפֶת, וְהוֹלֵךְ כָּל
 18 אֶחָד בְּפִסְחוֹ לְבֵיתוֹ⁸⁴.

(62) אפי' ישראל, שהשחיטה כשרה בור (פ"ט מהלכות ביאת מקדש ה"ו). (63) שמקבלה ואילך מצוה על הכהן ואסור בישראל (ביאת מקדש שם). (64) כמו שנאמר (משלי יד, כח) "ברוב עם הדרת מלך" (פסחים סד:). (65) ראה למעלה הלכה ו. (66) ולא להיפך, משום שאין מעבירין על המצוות, מצוה שבאה לידך אל תחמיצנה, אלא עשה אותה מיד, עיין פסחים שם. (67) מסתימת הלשון נראה שגם בי"ד שחל להיות בשבת עשו כן, וכדעת חכמים של ר"י בנו ר' יוחנן בן ברוקא, שאף-על-פי שאין זה צורך להוצאת האימורים להקטרה - הרי זה לכבוד הקרבן שלא יסריח (שבת קטו: וראה בכס"מ). (68) כלומר, את בטנו. ראה למעלה הלכה ו. (69) בפסחים סח. "מאי מיחוי קרבינו, רב הונא אומר שמגבן (למעיו) בסכין (כדי שתצא הצואה), רב חייא בר רב אמר שירקא דמעייא דנפקא אגב דוחקא (הליחא הדבוקה למעיים שיוצא רק על-ידי שדוחק בסכין). ורבינו כלל את דברי שניהם: "שמסיר מהן הצואה והפרש". (70) ראה למעלה הלכה ו. (71) משנה שם סד: (72) כמו שכתוב (ויקרא ב, יג) "על כל קרבנך תקריב מלח" (מנחות כ. ופ"ה מהלכות איסורי מזבח הלכה יא). (73) אבל זר פסול להקטיר (פסחים סה: ופ"ט מהלכות ביאת מקדש הלכות ב"ד). (74) שם סד. במשנה. (75) משופין (פיה"מ שם).

(81) כן הוא במשנה (שם סד:). ואף-על-פי שאין איסור דאורייתא בהוצאה זו, שהרי ירושלים דינה ככרמלית (עירובין קא). - כיון שזהו חוץ למקדש, לא התירו שבות (מאירי). (82) שהיה בין העזרה להר הבית (פ"ה מהלכות בית הבחירה הלכה ג). (83) כן לשון המשנה שם: "והשלישית במקומה עומדת", שאע"פ ששתי הכיתות הראשונות יושבות - זאת אינה יושבת, לפי שהיא בעזרה ואסור לכל אדם לישב בכל העזרה. כמש"כ בפ"ז מהלכות בית הבחירה הלכה ו (אור שמח). (84) שכירושלים (ראה למעלה הלכה ו).

19 יח. שְׁחִיטַת הַפֶּסַח וְזִרְיַת דָּמוֹ וּמַחֲוֵי קָרְבָּיו⁸⁵
 20 וְהַקְטֵר חֻלְבֵי⁸⁶ - דוֹחִין אֶת הַשֶּׁבֶת⁸⁷; שְׂאֵי אֶפְשָׁר
 21 לְעִשׂוֹתָן קֹדֶם הַשֶּׁבֶת, שְׁהָרִי קְבוּעַ לוֹ זְמַן, שְׁנֹאֲמַר:
 22 בְּמוֹעֲדוֹ⁸⁸. אֲבָל הַרְכָּבוֹ⁸⁹ וְהַבְּאָתוֹ⁹⁰ מִחוּץ לְתַחוּם⁹¹
 23 וְחֲתִיכַת יְבִלְתוֹ⁹² בְּכֻלֵּי⁹³ - אֵינָן דוֹחִין אֶת הַשֶּׁבֶת;
 24 שְׁהָרִי אֶפְשָׁר לְעִשׂוֹתָן קֹדֶם הַשֶּׁבֶת. וְאִם יָכוֹל לְחַתֵּךְ
 25 יְבִלְתוֹ בְּיָדוֹ⁹⁴ בְּשֶׁבֶת - חוֹתֵךְ⁹⁵. וְאִם הֵייתָ יָבֵשָׁה -
 26 חוֹתְכָה אֶפְלוּ בְּכֻלֵּי⁹⁶. שְׂאֵין שְׁבוֹת בְּמִקְדָּשׁ כְּלָל⁹⁷.
 27 וְכֵן צְלִיתוֹ וְהִדְחַת קָרְבָּיו - אֵינָן דוֹחִין אֶת הַשֶּׁבֶת;
 28 שְׁהָרִי אֶפְשָׁר לְעִשׂוֹתָן לְאַחַר הַשֶּׁבֶת⁹⁸.

4 טו. שְׁלָמוֹ מִלְּהַקְרִיב, פּוֹתְחִין דְלִתּוֹת הָעִזְרָה
 5 וְיוֹצְאֵת פֶת הִרְאִשׁוּנָה וְנִכְנְסָה שְׁנִינָה. יֹצְאֵת שְׁנִינָה,
 6 וְנִכְנְסָה שְׁלִישִׁית. כְּמַעֲשֵׂה רִאשׁוּנָה כְּפֶן מַעֲשֵׂה
 7 שְׁנִינָה וְשְׁלִישִׁית. שְׁלֵמָה פֶת שְׁלִישִׁית וְיֹצְאֵת,
 8 רּוֹחֲצִים אֶת הָעִזְרָה⁷⁶.

(76) פסחים סד. אמת המים היתה עוברת בעזרה, וכשרוצים להדיח את העזרה היו פוקקין (=סותמין) את נקב יציאתה, והמים עולים על גדותיה ומדיחין את כל העזרה, ואחרי כן היו פותחין את הסתימה והמים יורדים ויוצאים (רש"י שם).

(85) ראה למעלה הלכה יד. (86) אף כי אפשר להקטירם במוצאי שבת - אין ממתנים להם עד שתחשך, משום שחביבה מצוה בשעתה (פסחים סח:). (87) משנה שם סה: (88) "ויעשו בני ישראל את הפסח במועדו", ובגמ' (סו): "נאמר מועדו בפסח, ונאמר מועדו בתמיד (=להקריב לי במועדו - במדבר כה, ב) מה תמיד דוחה את השבת (שכתוב במדבר שם) "עולת שבת בשבתו על עולת התמיד ונסכה", שמשמע שתמיד דוחה את השבת), אף פסח דוחה את השבת". (89) מחוץ לעיר דרך רשות הרבים לעזרה, שאסורה מן התורה, שלא אמרו "החי נושא את עצמו" אלא בנושא את האדם ולא בנושא את הבהמה (ראה בפיה"מ לפסחים סה: ונג: , ובפ"ח מהלכות שבת הלכה טז). וגם ההעברה בירושלים גופא שאינה אסורה אלא מדרבנן (ראה למעלה הערה עח) - לא הותרה, כיון שאין זה במקדש (ראה למעלה שם). (90) להביאו ברגליו (אף בלי להרכיבו). (91) שהוא אלפיים אמה מחוץ לעיר שאיסורו מדרבנן, וכיון שהוא חוץ למקדש אסור גם שבות (ראה למעלה). וכל-שכן מחוץ לשנים עשר מיל, שאיסורו מן התורה, כמפורש בפ"ז מהלכות שבת הלכה א (מאירי). (92) שהיא מום (ויקרא כב, כב). ובחתיכתה מכשירים את הקרבן להקרבה, ראה להלן. (93) נראה להלן בדברי רבינו שחתיכה בכלי אסורה מן התורה, ואע"פ שאין כאן מלאכת גזוז (פ"ט מהלכות שבת הלכה ח) - יש כאן מלאכת "מכה בפטיש", שהרי בזה מכשירו לקרבן, עיין שם עמוד סד

9 טז. חֵל⁷⁷ אֲרַבְעָה עָשָׂר לְהִיּוֹת בְּשֶׁבֶת - כְּמַעֲשֵׂהוּ
 10 בְּחֵל כְּפֶן מַעֲשֵׂהוּ בְּשֶׁבֶת. וְרוֹחֲצִין אֶת הָעִזְרָה בְּשֶׁבֶת,
 11 שְׂאֵין אִסוּר שְׁבוֹת בְּמִקְדָּשׁ⁷⁸ אֶפְלוּ בְּדָבָר שְׂאִינוֹ צָרָךְ
 12 עֲבוּדָה⁷⁹. אִסוּר שְׁבוֹת בְּמִקְדָּשׁ הֵתֵר הוּא⁸⁰.

(77) פסחים שם. (78) כרבנן של רבי אליעזר (שם סה). שאיסור זה אינו מן התורה אלא מדרבנן בלבד, שמא יבוא להשוות גומות. ואסרו כן גם בקרקע מרוצף (ראה בפ"א מהלכות בית הבחירה הלכה י, שהעזרה היתה מרוצפת) שמא יבוא להשוות גומות בקרקע שאינו מרוצף (פכ"א מה' שבת הל' ג). (79) שאפשר להניח אצטבאות לעבור עליהם ולא להדיח בשבת. (80) שלא כדעת ר' נתן, הסובר (שם) ששבות שאינה צריכה לא התירו אף במקדש, לפי שרבים חולקים עליו (כסף-משנה).

13 יז. אֵין כָּל אֶחָד וְאֶחָד מוֹלִיךְ אֶת פִּסְחוֹ לְבֵיתוֹ

מתוך מהדורת גושל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

(כסף-משנה). (111) [צריך עיון: הרי "נמצא בעל מום", שבו התחיל, אינו אנוס אלא שוגג, כמפורש בפסחים ע"א: ופ"ב מהלכות שגגות הלכה י. ועוד העיר הרה"ג יעקב קצנבלוינגן: הרי היזד בראשון ולא הקריב בראשון מקריב בשני, כמפורש להלן פ"ה הלכה ב].

פָּרָק שְׁנִי

1) יבאר שאין שוחטים הפסח אלא למנוייו ועל מי שראוי לאכול, ודין שחטו למי שראוי ולמי שאינו ראוי.

- א. אֵין שׁוֹחֲטִין אֶת הַפֶּסַח אֲלָא לְמַנְיָיו. שְׁנַאֲמַר: 16
תִּכְסּוּ עַל הַשֶּׁהָ - מְלַמֵּד, שְׁמַתְמַנִּים עָלָיו כְּשֶׁהוּא 17
חַי. וְאֵלּוּ הַמְתַּמְנִים עַל הַפֶּסַח הֵם הַנְּקָרָאִים בְּנֵי 18
חֲבוּרָה.⁵ 19

2) לשם בני החבורה שנמנו עליו כשהוא חי, ולא לשם בני חבורה אחרת (פסחים סא.). וראה להלן ה"ה אם עבר ושחטו. 3) וגם כתוב (שם) "במכסת נפשות", ותכוסו ובמכסת הם לשון מנין, כמו שכתוב (ויקרא כז, כג) "את מכסת הערכך" (רש"י פסחים, שם). 4) כן למדו במכילתא שם מן הפסוק הוזה שמדובר בשה חי. ובמכילתא דרשב"י: "נאמר כאן שה, ונאמר להלן שה. מה שה האמור להלן - שה חי ולא שה שחוט, אף שה האמור כאן - שה חי ולא שחוט". ובי"לקוט מעין גנים' כת"י: "ונאמר להלן (משור עד חמור עד) שה חיים (שמות כב, יג), מה שה האמור להלן חי וכו'" (תורה שלמה' שם אות קיד). 5) שם סא, א. ובעוד כמה מקומות.

- ב. יְחִיד שֶׁשָּׁחַט אֶת הַפֶּסַח לְעַצְמוֹ - כָּשֵׁר. וְהוּא 20
שְׁיֵהֶיהָ רְאוּי לְאָכְלוֹ אֶת כָּלוֹ. וּמִשְׁתַּדְּלִין שְׁלֵא 21
יִשָּׁחַט לְכַתְּחִלָּה עַל יְחִיד⁸, שְׁנַאֲמַר: יַעֲשׂוּ אֹתוֹ.⁹ 22

6) בפסחים צא, א - נחלקו רבי יהודה ורבי יוסי, ופסק כרבי יוסי (שהלכה כמותו נגד רבי יהודה) ש"יחיד ויכול לאכול, שוחטין עליו", לפי שנאמר (שמות יב, ד): "איש לפי אכלו", הרי שיחיד ויכול לאכול, מותר לשחוט לו את הפסח. 7) בברייתא שם: "יחיד ויכול לאכול - שוחטין עליו, עשרה ואין יכולין לאכול - אין שוחטין עליהן", וב'ספרי' פ' ראה (דברים טז, ה) "רבי יוסי אומר, פעמים שהוא אחד ושוחטים אותו עליו, ופעמים שהם עשרה ואין שוחטים אותו עליהם כו' עשרה ואינן יכולים לאוכלו אין שוחטין אותו עליהן, שלא יביאו את הפסח לידי פסול". הרי שמדובר באכילת כולו. ורש"י שם פירש: "יחיד ויכול לאכול כזית". 8) פסחים צה, א: "ורבנן, האי יעשו אותו (הנאמר במדבר ט, יב לענין פסח שני) מאי עבדי ליה, מיבעי ליה שאין שוחטין את הפסח על היחיד, דכמה דאפשר לאהדורי מהדרינן (= שכל מה שאפשר להשתדל שלא לשחוט על היחיד - משתדלים)". וסובר רבינו שסוגיא זו היא לפי דברי רבי יוסי שמתיר לשחוט על היחיד, ואף-על-פי-כן יש להשתדל עד כמה שאפשר, שלא לשחוט על היחיד. שאילו לרבי יהודה הסובר שאין שוחטין על היחיד, אין צורך לפסוק זה, שהרי כבר למדו כן מן הפסוק "לא תוכל לזבוח את הפסח באחד", וגם שייך לומר "כמה"

הערה ס בשם צפנת-פענח. 94) שאין הדרך לחתוך בכך כ"אם בסכין, ואין כאן איסור דאורייתא אלא חכמים אסרו זאת משום שבות (רש"י בעירובין קג). 95) במקדש ולא במדינה (עירובין שם במשנה). 96) במקדש. משנה (עירובין שם ופסחים סח:): חותכין יבלת במקדש אבל לא במדינה, ואם בכלי כאן וכאן אסור, וכ"חד דאמר" בגמרא שם כשהיבלת לחה. אבל יבשה, חותך במקדש גם בכלי, שאין איסורה אלא מדרבנן. 97) אף שהיה אפשר לעשות מערב שבת, כיון שהוא במקדש. ורק הרכבתו והבאתו מחוץ לתחום (למעלה), וכן הקדשתו (להלן הלכה יט שלא הותרה אלא מפני שקבוע לה זמן) לא הותרו, משום שהם חוץ למקדש, ועיין לחם-משנה. 98) פסחים סה:

י.ט. שְׂכַח וְלֹא הִבִּיא סִכִּין - לֹא יִבְיָאָה בְּשֶׁבֶת⁹⁹;
אֲלָא נִוְתְּנָה בֵּין קַרְנֵי הַכֶּבֶשׂ אוֹ בְּצַמְרוֹ¹⁰⁰ וּמִכִּישׁוֹ עַד
שְׁמִבְיָאוֹ לְעֹזְרָה וּמִקְדִּישׁוֹ שָׁם. וְאִף עַל פִּי שֶׁהוּא
מִחֲמַר בְּשֶׁבֶת¹⁰¹ - מִחֲמַר כְּלֹאֲחֵר יָד הוּא¹⁰², וּמִפְּנֵי
הַמְצִיָּה מִתָּר¹⁰³. בְּמָה דְּבָרִים אֲמוּרִים? פְּשָׁלָא
הַקְדִּישׁ פֶּסַח וְעִדְיָן¹⁰⁴ וְלֹא אָמַר זֶה פֶּסַח; אֲבָל אִם
הַקְדִּישׁוֹ - לֹא יִבְיָא סִכִּין עָלָיו, מִפְּנֵי שֶׁהוּא עוֹבֵד
בְּקִדְשִׁים¹⁰⁵. וּמִפְּנֵי מָה הִתִּירוּ לְהַקְדִּישׁ פֶּסַחוֹ
בְּשֶׁבֶת¹⁰⁶ הוּאִיל וְקְבוּעַ לוֹ זְמַן¹⁰⁷, מִתָּר לְהַקְדִּישׁוֹ
בְּשֶׁבֶת. וְכֵן מִקְדִּישׁ אֶדָם הִגִּיתָ¹⁰⁸ בְּיוֹם טוֹב וְאִינוּ
חוֹשְׁשִׁים¹⁰⁹.

99) לא דרך רשות הרבים ולא דרך כרמלית (ראה למעלה), שהרי היה אפשר לו להביאו מערב שבת (פסחים סו. סו: 100) בגמ' (שם סו.) "אמר, מי שפסחו טלה תוחבו בצמרו. מי שפסחו גדי תוחבו בין קרניו". 101) מנהיג בהמה טעונה משא. ואיסורו בשבת ממה שנאמר (שמות כ, י) "לא תעשה כל מלאכה אתה וגור", והוא מחמר אחריה (שבת קג: ורש"י שם, ופ"כ מהלכות שבת הלכות א"ב). 102) שאין דרך הכבש והגדי במלאכה זו. 103) שלא לבטלו ממצות הקרבת הפסח. ואע"פ שחוק למקדש הוא, וכל שבות אחר לא התירו אם היה יכול לעשותו מערב שבת (ראה למעלה) - כיון שעושהו בשינוי הקילו בו (מאירי). 104) שם סו: 105) וכתוב (דברים טו, יט) "לא תעבוד בככור שורך, ולא תגוז בכור צאנך". ובספרי (שם): "מלמד שהככור אסור בגיזה ועבודה. אין לי אלא בכור, שאר קדשים מנין, ודין הוא וכו' שאר קדשים וכו' אינו דין שיהיו אסורין בגיזה ועבודה. 106) אפילו שלא במקדש (ראה למעלה ה"ח). 107) לכו ביום (פסחים שם, ופכ"ג מהלכות שבת הלכה יד). 108) קרבן חגיגה שצריך להקריב ביום-טוב הראשון של חג בבואו להראות לפני ה'. 109) פסחים שם, ופכ"ג מהלכות שבת שם.

- כ. הַשׁוֹחֲטִ אֶת הַפֶּסַח וְנִמְצָא בְּעַל מוּם אוֹ טְרֵפָה - 12
הָרִי זֶה שׁוֹחֲטֵ אַחֵר, בֵּין בַּחֵל בֵּין בְּשֶׁבֶת. אֶפְלוּ מֵאָה 13
זֶה אַחֵר זֶה שׁוֹחֵט וְהוֹלֵךְ, עַד שֶׁיִּכְשַׁר אֶחָד¹¹⁰ אוֹ עַד 14
שְׁתֵּי שָׂף. וַיִּדְחָה לְשָׁנִי, שְׁהָרִי אֲנוֹס הוּא¹¹¹. 15

(110) מתבאר קצת במשנה פסחים סוף פרק אלו דברים

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

15) משנה וגמ' שם. 16) וקלות ראש מביאה לידי ערוה (אבות פ"ג מ"ג, ופ"ב מהל' דעות ה"ז). ובגמרא שם: "נשים ועבדים משום תפלות (עבירה, רש"י), קטנים ועבדים משום פריצותא" (דמשכב זכור, רש"י). 17) שחל בחול, אבל אם חל בשבת - אין שוחטין עליהן בפני עצמן, שפסח שני להם רשות ואינו דוחה את השבת (להלן פ"ה ה"ח). והנה בברייתא (פסחים צא:) נחלקו רבי יהודה ורבי יוסי: לפי רבי יהודה "אשה בראשון (= פסח ראשון) שוחטין עליה בפני עצמה, ובשני (= פסח שני) עושין אותה טפילה לאחרים". ולרבי יוסי "אשה בשני שוחטין עליה בפני עצמה, ואין צריך לומר בראשון". ולפי דעת רבינו מדובר שם כשחל י"ד בשבת. אבל אם חל בחול, גם לרבי יהודה שוחטין עליה בפני עצמה, ופסק רבינו הלכה כרבי יהודה ('קריית ספר' להלן פ"ה, וראה בכסף-משנה ולחם-משנה שם). ויתכן גם כי רבי יהודה סובר שגם בחול אין שוחטין עליה בפני עצמה, ורבינו פסק כרבי אלעזר (שם), שאמר שאינו דוחה שבת, הרי שבחול שוחטין עליה. וזה תלוי בפלוגתא שנחלקו בה רבי יהודה ורבי יוסי ורבי שמעון בראש השנה לג, א - שלדעת רבי יהודה נשים אין סומכות - רשות, שנאמר "דבר אל בני ישראל - בני ישראל סומכין ואין בנות ישראל סומכות", וכמו כן לענין פסח שני, שנאמר חטאו ישא האיש ההוא, איש ולא אשה (פסחים שם, דברי רבי יהודה), אבל לדעת רבי יוסי ורבי שמעון שנשים סומכות - רשות, והלכה כותיהו (כמו שכתב רבינו בפ"ג מהל' ציצית ה"ט, וראה ביאור הגר"א לאור"ח סי' יז ס"ק ד) - כמו כן נשים מקריבות פסח שני - רשות ושוחטין עליהן בפני עצמן. וזוהי כוונת רבי אלעזר שם שאמר "בשני רשות", כלומר מותר לה להקריב פסח שני בחול, "ובראשון חובה ודוחה את השבת", אבל השני אינו דוחה, כנ"ל. ועי' 'אור שמח'. 18) שהעבד שווה לאשה במצוות (כסף-משנה). 19) ראה למעלה ה"ג. 20) ויביאוהו לידי נותר ('אור גדול' על משניות פסחים פ"ח מ"ז). 21) משנה, שם צא, א. 22) מי שמת לו אחד משבעת הקרובים - ביום המיתה הוא אונן. והוא שמת לאחר חצות, שכבר חלה עליו חובת הפסח קודם האנינות, אבל אם מת קודם חצות היום הוא נדחה לפסח שני, כמבואר בפסחים צח, א. וראה להלן פ"ו ה"ט. 23) כלומר, כל אחד מהם יכול לאכול כזית, ואף האונן מותר לו לאכול בערב (להלן פ"ו ה"ט). 24) כלומר, אכילתם של הזקן והחולה מועטה. וכמו כן האונן, שמא לא יאכל דבר לגודל אבילותו (רבינו בפירוש המשניות, שם). 25) שהרי יכולים לאכול כזית. וכן הוא במשנה, שם: "לפיכך אם אירע בהן פסול, פטורין מלעשות פסח שני". "רוצה לומר, אם שחטו פסח ונזרק עליהם הדם, ואע"פ שלכתחילה אין ראוי לשחוט עליהם, ואחר-כך אירע פסול באלו האוננים או החולים או הזקנים ונטמאו במת, שאינם יכולים לאכול בלילה, פטורין הן מלעשות פסח שני, לפי שהם שחטוהו והם ראויים לעשות פסח". וראה ב'אור גדול' על משניות שם, שמפרש כי זה מוסב גם על חבורה של קטנים, ודלא כה'תוספות יום-טוב'. 26) שם צא, ב. 27) משום שאינן בני תורה יחמירו עליו לדקדק ויפסלוהו על חנם (רש"י שם). ובכת"י תימן: "שמא לא ידקדקו", וכן בדפוס וויניציאה, והוא על-פי ה'ירושלמי' פסחים פ"ח ה"ז:

דאפשר לאהדורי מהדרינן", שהרי זהו מצד הדין. ולפי"ז למדו פסח ראשון מפסח שני, שכשם שפסח שני אין שוחטין לכתחילה ביחיד, כן הדין בפסח ראשון, וכן כתבו ה'תוספות' שם ד"ה מיביעי, וראה בכסף-משנה. (וכן נראה ביומא נא. שאף למאן-דאמר שפסח ראשון אין שוחטין על היחיד - פסח שני שוחטין על היחיד, הרי שהפסוק "יעשו אותו" אינו אלא לכתחילה. וצריך לומר שזוהי מצוה שאינה על גופו, ראה שם צה.) 9) שני פסוקים נאמרו בלשון זו: א', בפסח ראשון, שמות יב, מז: "כל עדת ישראל יעשו אותו", וב' בפסח שני, במדבר ט, יב: "ככל חוקת הפסח יעשו אותו". ולפי הסוגיא בפסחים צה, א שנוכרה למעלה - הכוונה לפסוק השני, ועי' בכסף-משנה מה שכתב בשם הרב ר' אברהם בנו של רבינו.

1 ג. אין שוחטין את הפסח אלא על מי שראוי
2 לאכלו¹⁰. הנה אחד מבני חבורה קטן¹¹ או זקן או
3 חולה: אם יכול לאכל פזית - שוחטין עליו¹², ואם
4 לאו - אין שוחטין עליו¹³; שנאמר: איש לפי אָלוֹ
5 - עד שיהיה ראוי לאכל. אפלו חבורה של מאה
6 ואין פל אחד מהן יכול לאכל פזית - אין שוחטין
7 עליהן¹⁴.

10) משנה, פסחים סא, א. והיינו: כזית, דלהלן. 11) סוכה מב, ב: "יכול (קטן) לאכול כזית צלי שוחטין עליו את הפסח, שנאמר (שמות יב, ד) איש לפי אכלו", ואף-על-פי שקטן אינו בכלל "איש" - הוא בכלל "במכסת נפשות" (מכילתא דרשב"י). וראה גם במכילתא (שמות פ' בא) המובאת להלן בסמוך. 12) משנה, פסחים צא, א. 13) מכילתא, שמות פ' בא: "ת"ל איש לפי אכלו, יצאו החולה והקטן שאינן יכולין לאכול כזית, שאין שוחטין עליהן". ואם "שחטו למי שיכול לאכול, ולמי שאינו יכול לאכול וכו' כשר" (להלן ה"ה). 14) פסחים, שם. ו"אפילו" זה, כן הוא פירושו: אם החבורה קטנה, בוודאי שאין שוחטים עליהם את הפסח, כשאין כל אחד מהם יכול לאכול כזית, שהרי יביאו את הפסח לידי פסול, אלא אפילו ישנם בחבורה מאה בני אדם, שאין חשש שיביאו את הפסח לידי פסול, שבוודאי יאכלו אותו - בכל זאת אין שוחטים עליהם, כיון שאין כל אחד מהם יכול לאכול כזית.

8 ד. אין עושין חבורה נשים ועבדים או קטנים
9 ועבדים¹⁵, מפני שלא תהיה קלות ראש ביניהן¹⁶.
10 אבל עושים חבורה פלה נשים, אפלו בפסח שני¹⁷,
11 או פלה עבדים¹⁸. ושוחטין על הקטנים שיהיו מקלל
12 בני החבורה¹⁹, לא שתהיה חבורה פלה קטנים,
13 שאינן בני דעת²⁰. וכן²¹ אין עושין חבורה פלה
14 חולים או זקנים או אוננים²², אף על פי שהן יכולין
15 לאכל²³; הואיל ואכילתם מעוטה²⁴, שמא ישאירו
16 הפסח ויביאוהו לידי פסול. ואם עברו ושחטו על
17 חבורה זו - פשר²⁵. וכן אין עושין חבורה פלה
18 גרים²⁶, שמא ידקדקו בו²⁷ ויביאוהו לידי פסול. ואם
19 שחטו עליהן - פשר²⁸.

מתוך מהדורת גושל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

משנה). (38) פסחים שם, לרב חסדא: "ומאי חומריה דזריקה דלא מקבע פיגול (חושב לאכול את הקרבן לאחר זמן אכילתו) אלא בזריקה", ומפרש רש"י שלא מקיים פיגול אלא בזריקה וכו' כהרצאת כשר, כך הרצאת פסול. (39) על-מנת שיתכפרו. (40) שהחושב בשעת הזריקה לשם ערלים, פוסל את הקרבן (שם, כרב חסדא). (41) זקנים או חולים. (42) ברייתא, שם עח, ב - לפי נוסחת כתי"ב ב' בדקדוקי סופרים' שם, וכן הוא בר"ח. וכן היה גם לפני ה'תוספות' למעלה סא, א - ד"ה שחטו, עיי"ש. וכן הוא ב'ירושלמי' פ"ה דפסחים ה"ב. (43) כן הנוסחא גם בכת"י תימן ובדפוס רומי. וכן הביא ה'מאירי' בפסחים סא, א (נד ע"ד מדפי הספר) בשם רבינו (וראה בהגהות 'טורי אבן', וב'אור שמח' וב'חזון איש'). ואע"פ שבברייתא שם מפורש: "אדם יוצא בו ידי חובתו", נראה שלפי רבינו היתה הנוסחא שם "ואין אדם יוצא וכו'", וכן נראה מלשון הברייתא שם: "הפסח עצמו כשר ואדם יוצא וכו'". ואינו מובן: אם כשר הוא - בוודאי שיוצאים בו, ומה בא להשמיענו? אלא על-כרחך שהנוסחא: "ואין אדם יוצא וכו'". וכעין זה מצינו בזבחים מו, ב - בחטאת ששחטה לשם חולין, שכשרה ולא עלתה לבעלים לשם חובה, וכמו כן כל הזבחים שנובחו שלא לשמן - כשרים ולא עלו לבעלים לשם חובה (זבחים ב.). (44) החושב בשעת הזריקה בשביל "חולים וזקנים" שאינם יכולים לאכול כזית, אין זה פוסל את הקרבן. ומפרש רש"י (פסחים, שם) שהפסוק "איש לפי אכלו תכוסו" (שולמדים ממנו שלא לאוכליו פסול) נאמר בשחיטה. כמו שאמרנו (פסחים סא). "רבי אומר, "תכוסו" לשון סורסי הוא, כאדם שאומר לחבירו כוס לי (שחוט לי) טלה זה". וראה עוד בזבחים ד, א.

ז. מי⁴⁵ שהוא בריא בשעת שחיטה וחולה בשעת זריקה, או חולה בשעת שחיטה⁴⁶ ובריא בשעת זריקה - אין שוחטין⁴⁷ וזורקין עליו⁴⁸, עד שיהיה בריא משעת שחיטה עד שעת זריקה⁴⁹.

(45) ברייתא, שם עח, ב. (46) שאינו יכול לאכול כזית מן הפסח (תוספתא, פסחים פ"ז). (47) כלומר, אם היה חולה בשעת שחיטה. (48) אם היה בריא בשעת שחיטה וחולה בשעת זריקה. (49) בתוספתא, שם: "בשעת שחיטה ובשעת זריקת דם".

ח. שוחט אדם⁵⁰ על ידי⁵¹ פנו ובתו הקטנים⁵² ועל ידי עבדו ושפחתו הפגועים⁵³ בין מדעתן בין שלא מדעתן⁵⁴; אבל אינו שוחט על ידי פנו ובתו הגדולים⁵⁵ ולא על ידי עבדו ושפחתו העבירים⁵⁶ ולא על ידי אשתו⁵⁷ אלא מדעתן. ואם שתקו ולא מחו⁵⁸ - הרי זה מדעתן.

(50) פסחים פח, א. (51) בשביל. (52) שמוטל עליו לחנכן (רש"י שם). (53) מפני שסומכין עליו, ועל כרחם ימשכו אחריו (רש"י שם). (54) בעל כרחן. כמו שכתוב (שמות יב, ג) "ויקחו להם וכו' שה לבית". משמע שבעל הבית יקחנו לכל בני ביתו ואין צריך לדעתם, שהרי אינם יכולין למחות (פסחים, שם). (55) אפי' אם סמוכין על שולחן

"אין עושין חבורה של גרים, מתוך שהן מקולקלין אין מרדקדין בו והם מביאין אותו לידי פסול". ועי' ב'תוספות' שם ד"ה שמא. (28) נלמד מחולים וזקנים שלמעלה (ה'המוריה').

ה. שחטו²⁹ שלא למנוייו³⁰ או למי שאין פל אחד מהן וכול לאכל פזית³¹ או ששחטו לערלים³² או לטמאים³³ - פסול³⁴. שחטו למי שישכול לאכל ולמי שאינו יכול לאכל פזית, למנוייו ושלא למנוייו, למולים³⁵ ולערלים, לטהורים ולטמאים - פשוט³⁶; שאילו הראויין לו אוכלין פהלכה, והאחרים פאלו לא חשב עליהם.

(29) משנה, פסחים סא, א. (30) ברייתא, שם: יכול שחטו שלא למנוייו, יהא כעובר על המצוה וכשר, ת"ל במסכת תכוסו, שנה עליו הכתוב לעכב. (31) כגון שהקרבן אינו מספיק לכל בני החבורה לכל אחד ואחד כזית (ראה למעלה ה"ב), או כגון שהיו חולים או זקנים שאינם יכולים לאכול כזית. והיינו "שלא לאוכליו" שבמשנה, שם. ובגמ' שם: אשכחן שלא למנויו, שלא לאוכליו מנא לן (שהוא פסול), אמר קרא (מות יב, ד) "איש לפי אכלו תכוסו" איתקש אוכלין למנויין. (32) ישראלים שלא נימולו, שאסורים לאכול הפסח, כמו שנאמר (שם, מח) "וכל ערל לא יאכל בו". וראה להלן פ"ט ה"ח שערל שאכל כזית מבשר הפסח - לוקה. (33) שאסורים בפסח ונדחים לפסח שני, כמו שנאמר (במדבר ט, ו) "ויהי אנשים אשר היו טמאים לנפש אדם, ולא יכלו לעשות הפסח ביום ההוא". (34) משנה, שם. (35) ישראלים שנימולו. (36) שם. וראה להלן.

ו. שחטו למולים וזרק הדם לשם מולים וערלים - פסול³⁷; שהזריקה חמורה, שהיא עקר הקרבן³⁸. שחטו למולים שיתכפרו³⁹ בו ערלים - פסול; שהרי יש מחשבת ערלים בזריקה⁴⁰. שחטו לאוכליו לזרק דמו שלא לאוכליו⁴¹ - הפסח פשוט⁴², ואין אדם יוצא בו ידי חובתו⁴³, לפי שאין מחשבת אוכלים בזריקה⁴⁴.

(37) פסחים סא, ב - כרב חסדא שפירש שם בברייתא, כדלהלן: נאמר בתורה (שמות, שם) "כל ערל לא יאכל בו", "וכל ערל" משמע כולה ערלה (= שכולם ערלים), אבל מקצתה (= שיש בהם גם מולים וגם ערלים) - לא פסלה, ושוב נאמר שם (יב, מג) "זאת חוקת הפסח", ללמדנו שאין הדברים אמורים אלא בשחיטה, אבל בזריקה פוסלת גם מקצת ערלה. ואף-על-פי שרב אשי בתרא (= מן האחרונים) סובר ש"וכל ערל" משמע אפילו מקצת ערלה, והכתוב השני "זאת חוקת הפסח" בא ללמד שדוקאו "כולה ערלה" בין בשחיטה בין בזריקה - אין הלכה כרב אשי, אע"פ שכלל הוא "הלכה כבתרא", משום שכבר נחלקו רבי יהודה בן בתירא ורבנן בסנהדרין עח, א - ככעין זה שרבי יהודה בן בתירא סובר ש"כל נפש" הוא נפש כל שהוא, וחכמים סוברים "כל הנפש", ופסק רבינו (פ"ד מהל' רוצח ה"ו) כרבנן. וכמו כן כאן "וכל ערל", היינו כולה ערלה (לחם-

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

אביהם, משום שיש בידם למחות ('תוספות' שם ד"ה ע"י). (56) אף כי שפחה עברית אינה יכולה להיות כיראם בקטנותה, שהרי היא יוצאת לחפשי בהבאת סימני גדלות - אין שוחטין בשבילה אלא מדעתה, כיון שאין עליו לחנוכה, יכולה למחות (רש"י שם). (57) משום שגם היא יכולה למחות, שהרי קיימא-לן (גיטין עז:): יכולה אשה שתאמר לבעלה איני ניוונת ואיני עושה לצרכך (רש"י, שם). (58) פסחים, שם.

ט. שְחַט עַל יְדֵי בְנוֹ וּבְתוֹ הַקְטָנִים וְעַל יְדֵי עֲבָדוֹ וְשִפְחָתוֹ הַפְּנֻעִים, וְהָלְכוּ וְשִחְטוּ הֵן לְעֶצְמָן - יוֹצְאִין בְּשָׁל רֶבֶן.⁵⁹

(59) ואין יוצאין בשל עצמן (פסחים, שם).

י. שְחַט עַל יְדֵי אִשְׁתּוֹ וּבְנוֹ וּבְתוֹ הַגְּדוֹלִים וְעַל יְדֵי עֲבָדוֹ וְשִפְחָתוֹ הַעֲבָרִים, וְשִחְטוּ הֵן לְעֶצְמָן⁶⁰ - אֵין לָהּ מַחֻי גְדוֹל מִזֶּה, וְאֵין יוֹצְאִין אֶלָּא בְּשָׁל עֶצְמָן.⁶¹

(60) אף כי לא מיחו בפירוש. (61) פסחים, שם.

יא. הָאִשָּׁה⁶² שֶׁהִיא בְּבֵית בַּעְלָהּ⁶³, שְחַט עָלֶיהָ אֲבִיהָ וְשִחַט עָלֶיהָ בַּעְלָהּ⁶⁴ - תֹּאכַל מִשָּׁל בַּעְלָהּ⁶⁵. הֵיתָה נַחְפֹּזַת לְלֶכֶת לְבֵית אֲבִיהָ בְּרֹגַל הָרֵאשׁוֹן הַסְמוּךְ לְנִשְׂוֹאֶיהָ קְדָרָךְ כָּל הַבְּנוֹת, וְשִחַט עָלֶיהָ אֲבִיהָ וְשִחַט עָלֶיהָ בַּעְלָהּ - תֹּאכַל מִשָּׁל אֲבִיהָ⁶⁶. מִפָּאן וְאֵילָךְ⁶⁷ - תֹּאכַל מִמְּקוֹם שֶׁהִיא רוֹצֶה⁶⁸. וְהוּא שֶׁתִּבְרַר לָהּ מְקוֹם שֶׁתִּרְצֶה בְּשַׁעַת שְחִיטָהּ⁶⁹. וְכֵן יָתוּם שֶׁשִּׁחְטוֹ עָלָיו אֶפְטוֹרֹפְסִין⁷⁰ - יֹאכַל מִמְּקוֹם שֶׁהוּא רוֹצֶה⁷¹. בְּמָה דְבָרִים אֲמֹרִים? בֵּיתוֹם קָטָן; אֶכֶל גְּדוֹל⁷² - נַעֲשֶׂה כַּמְּמָנָה עֲצָמוֹ עַל שְׁנֵי פְסָחִים⁷³, וְהַמְּמָנָה עֲצָמוֹ עַל שְׁנֵי פְסָחִים⁷⁴ - אֵינוֹ אוֹכֵל אֶלָּא מִן הַנְּשִחַט רֵאשׁוֹן⁷⁵.

(62) משנה, שם פז, א. (63) שכבר נשאה ואינה נחפזת ללכת לבית אביה (גמרא, שם). (64) ולא ביררה לעצמה בשעת שחיטה מאיזה קרבן רצונה לאכול ('תוספות' שם, ד"ה האשה). (65) אף ברגל הראשון הסמוך לנישואיה, מכיון שאינה נחפזת ללכת לבית אביה. וכן פירש ה'מאירי' שם את דברי המשנה "האשה בזמן שהיא בבית בעלה ושחט עליה אביה ושחט עליה בעלה, תאכל משל בעלה", שמדובר גם ברגל הראשון הסמוך לנישואיה, ובאופן שאינה נחפזת ללכת לבית אביה. ודברי הסיפא "הלכה רגל ראשון לעשות בבית אביה וכו' תאכל במקום שהיא רוצה", היינו שכבר עבר הרגל הראשון הסמוך לנישואיה, ופסח זה הוא מן הרגלים שלאחר הרגל הראשון, אלא שהיא נחפזת ללכת לבית אביה, ולפיכך תאכל מאיזה שתרצה, ובגמ' מקשים על הרישא של המשנה שברגל הראשון אוכלת משל בעלה, ובברייתא מפורש שברגל הראשון אוכלת משל אביה, ומתרתת הגמ': לא קשיא, כאן (בברייתא) ברדופה (נחפזת) לילך (לבית אביה, משום כך אוכלת משל אביה), כאן (ברייתא של המשנה) בשאינה רדופה (אינה נחפזת ללכת

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

יאכל משל רבו, וכמו כן לא יאכל משל עצמו, לפי כי עוד יתבאר לך כי הוא לא יניח עבד חציו בן חורין וחציו עבד (שהרי כופין אותו לשחררו), ולפיכך לא יאכל ממנו בשום פנים עד שיעשה בן חורין, ומה שאמר כאן (במשנה) לא יאכל משל רבו שיראה ממנו שהוא אוכל משל עצמו, זהו דעת האומר מניחין אדם חציו עבד וחציו בן-חורין.

יד. **עַד פְּמָה נִמְנָיִם** ⁸² **עַל הַפֶּסַח? עַד שִׁיְהִי בּוֹ פְּזִית לְכָל אֶחָד וְאֶחָד** ⁸³. **וְנִמְנִין עָלָיו וּמוֹשְׁכִין אֶת יְדֵיהֶן מִמֶּנּוּ עַד שִׁישַׁחֲטוּ** ⁸⁴. **פִּיּוֹן שְׁנֹשְׁחַט אֵינּוּ יְכוּלִּים לְמַשֵּׁךְ אֶת יָדוֹ, שֶׁהָיָה נִשְׁחַט עָלָיו** ⁸⁵. **נִמְנּוּ עָלָיו וְחִזְרוּ אַחֲרָיִם וְנִמְנּוּ עָלָיו: רֵאשׁוּנִים, שִׁישַׁח לָהֶם פְּזִית - אוֹכְלִים, וּפְטוּרִים מֵעֲשׂוֹת פֶּסַח שְׁנִי; וְאַחֲרוֹנִים, שֶׁרְבוּ עַד שֶׁלֹּא נִמְצָא בּוֹ פְּזִית לְכָל אֶחָד - אֵינּוּ אוֹכְלִין, וְחֻבְבִּים לְעֲשׂוֹת פֶּסַח שְׁנִי** ⁸⁶.

(82) כמה אנשים אפשר למנות עליו. (83) משנה, פסחים פט, א. (84) משנה, שם: "נמנין ומושכין את ידיהן ממנו עד שישחט. רבי שמעון אומר (מושכין ידיהן) עד שיזרוק את הדם", ופסק כחכמים. (85) בגמרא שם למדו כן ממה שכתוב (שמות יב, ד) "ואם ימעט הבית מהיות משה - מחיתיה דשה". כלומר: אם באו לימעט ולימשך - מהיות משה, יתמעטו בעוד השם החי (רש"י שם). (86) ברייתא, שם עת, ב. אבל אם נמנו כאחת ואין לכל אחד ואחד - אין אוכלין (כל בני החבורה) (תוספתא פסחים פ"ז).

טו. **הַמְּמָנָה** ⁸⁷ **אַחֲרָיִם עִמּוֹ עַל חֶלְקוֹ וְלֹא יָדְעוּ בְּהֵן בְּגֵי הַחֲבוּרָה - הָרִי בְּגֵי הַחֲבוּרָה רִשְׁאִין לְהֵן לֹא חֶלְקוֹ אַחַר שִׁיְצַלְהָ** ⁸⁸ **בְּעַת הָאֶכְלָה** ⁸⁹, **וּבְגֵי הַחֲבוּרָה אוֹכְלִין מִשְׁלֵהֶן וְהוּא אוֹכֵל חֶלְקוֹ עִם הָאַחֲרָיִם שְׁמָנָה עָלָיו בְּחֲבוּרָה שְׁנִיָּה** ⁹⁰. **וְכֵן בְּגֵי הַחֲבוּרָה שֶׁהָיָה אֶחָד מֵהֶם גִּרְגְּרָן** ⁹¹ - **רִשְׁאִים לְהוֹצִיאָו מֵהֶן** ⁹², **וְנוֹתְנִין לֹא חֶלְקוֹ וְיֹאכְלֵהוּ בְּחֲבוּרָתוֹ** ⁹³. **וְאֵם אֵינּוּ זֹלְלָה - אֵינּוּ רִשְׁאִין לְחֶלְקוֹ** ⁹⁴.

(87) שם פט, ב - במשנה. (88) שהפסח נצלה כשהוא שלם ולא נצלה כשהוא חסר אבר (תוספתא פסחים פ"ה, ולהלן פ"י הי"א). (89) (כלומר, אף-על-פי שבשעת אכילה אין מוציאין בשר הפסח מחבורה לחבורה, ראה להלן פ"ט ה"א הערה ג - מותרים הם להחלק ולאכול כל אחד ואחד לחוד, וראה להלן). (90) (מדובר כשכולם אוכלים בבית אחד, ואין שום מחיצה מפסקת ביניהם, שאם לא כן - אסור, שאין הפסח נאכל בשתי חבורות (להלן פ"ט ה"ה). וראה ב'מעשה רוקח'). (91) זולל, שאוכל הרבה. (92) פסחים, שם. (93) לעצמו, ראה למעלה. (94) שם. ראה להלן פ"ט ה"ו.

יום שני ח' אייר ה'תשע"ו

פָּרֶק שְׁלִישִׁי

(1) יבאר האומר לעבדו לך ושחוט לך עלי את הפסח, ואם קבע גדי או טלה.

1 **עַל זֶה שֶׁלֹּא יִגְנַבְנּוּ** ⁷⁸ - **לֹא יֹאכֵל מִשְׁלַּ שְׁנִיָּהֶן; וְאֵם**
2 **אֵינּוּ מְקַפְּדִין - מִמְּקוֹם שִׁירְצָה יֹאכֵל** ⁷⁹.

(76) כנעני, שהוא חייב במצוות כאשר (ראה פ"א ה"א, ולמעלה ה"ד) ורבו שוחט עליו שלא מדעתו, ראה למעלה ה"ח. (77) ושניהם ישחטו עליו כל אחד ואחד בנפרד. (78) בפסחים פז, א - תנן: "עבד של שני שותפין, לא יאכל משל שניהם". ומקשה הגמרא מן הברייתא, דתניא: "עבד של שני שותפין, רצה מזה אוכל, רצה מזה אוכל", ומתרצת שדברי המשנה הם כשמקפידים הבעלים זה על זה. ומפרש רש"י שאינם רוצים להנות אחד מן השני, ואם העבד אוכל מאחד הקרבנות האלו, הרי שמחצית העבד השייך לבעל השני נהנה מן הבעל הראשון. ורבינו מפרש, שקפדי זה על זה "שלא יגנבנו", שכל אחד חושש שאם העבד יאכל משל השני ימשוך אליו עי"ז את לב העבד ויגנבנו (כסף-משנה). ובכתי" תימן, בכתי" אברבנאל ובדפוס ווינציאה, חסרות המלים "שלא יגנבנו". (79) אף כי לא בירר בשעת שחיטה, שהרי בעל העבד שוחט עליו שלא מדעתו, ראה למעלה ה"ח.

3 **י.ג. מִי שֶׁחֲצִיו עֶבֶד וְחִזְיוֹ בֶּן חוֹרִין** ⁸⁰ - **לֹא יֹאכֵל**
4 **לֹא מִשְׁלַ רְבוֹ וְלֹא מִשְׁלַ עֲצֻמּוֹ** ⁸¹, **עַד שִׁיְעֲשֶׂה פְּלוֹ בֶּן**
5 **חוֹרִין**.

(80) "אם היה עבד של שני שותפין ושחררו אחד מהם, או אם היה לו ארון אחד וקיבל ממנו קצת דמיו ושחרר קצתו באלו הדמים, נחשב לחצי עבד וחציו בן חורין, אבל אם שחרר אותו הארון חציו על-ידי שטר, הרי זה אינו כלום, לפי שעיקר אצלנו המשחרר חציו עבדו לא קנה, וזהו בשטר" (רבינו בפיה"מ גיטין מא. וראה בפ"ח מהל' עבדים ה"ד). (81) במשנה (פסחים פז). תנן: "מי שחציו עבד וחציו בן-חורין, לא יאכל משל רבו", ובגמרא (פח). מקשה: "משל רבו הוא דלא יאכל, אבל משל עצמו יאכל, והא תניא לא יאכל לא משלו ולא משל רבו?" ומתרצת הגמרא: "לא קשיא, כאן במשנה ראשונה, וכאן במשנה אחרונה, דתנן: מי שחציו עבד וחציו בן חורין, עובד את רבו יום אחד ואת עצמו יום אחד, דברי ב"ה. ב"ש אומרים: תקנתם את רבו (שאינו מפסיד כלום מהראוי לו - רש"י) ואת עצמו לא תקנתם, לישא שפחה אינו יכול שכבר חציו בן חורין (שצד החירות שבעבד אסור בשפחה), לישא בת חורין אינו יכול שעדיין חציו עבד (ובת חורין אסורה לעבד), יבטל? והלא לא נברא העולם אלא לפריה ורביה וכו', אלא מפני תיקון העולם כופין את רבו ועושה אותו בן חורין, וכותב שטר על חציו דמיו", ומפרש רבינו, שהמשנה שנראה בה שהוא אוכל משל עצמו היא כמשנה ראשונה שתיקנו שעובד אצל עצמו יום אחד ואצל רבו יום אחד, תיקנו גם שיצא ידי חובת פסח ע"י שיאכל משל עצמו. והברייתא שמפורש בה שאינו אוכל לא משל רבו ולא משל עצמו, היא כמשנה אחרונה (שהלכה כמותה - פ"ח מהל' עבדים ה"ז) שביטלו את התקנה שיאכל משל עצמו כדי שזה לא יהיה גורם לעיכוב שחרורו, שאומרים לו לאדון מהר ושחרר אותו כדי שלא ימנע מן המצוה (כסף-משנה בשם רבינו אברהם, בנו של רבינו). וכעין זה כתב רבינו בעצמו בפיה"מ: "ואמרנו לא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

1 כנעני. (12) שאם לא אמר לו כן, הרי מה שקנה עבד כנעני
2 קנה רבו (גמרא שם). וכוננת רבינו שאמר לו בלשון המועיל
3 שלא יקנה רבו, כגון שאמר לו: על מנת שתאכל אתה
4 הפסח. (13) ששוחט גדי וטלה ואומר: אם גדי אמר לי -
5 גדי שלו וטלה שלי, ואם טלה אמר לי - טלה שלו וגדי
6 שלי.
7 ג. פני חבורה שאמרו לאחד: צא ושחוט לנו את
8 הפסח, ואמר הוא להן: ואתם שחטו עלי, ושחטו
9 הם ושחט הוא - כלם אוכלין מזה שנשחט ראשון,
10 והאחרון יצא לבית השרפה.¹⁴

11 (14) דברים פשוטים הם, ונלמדים ממה שמתבאר בהלכות
12 שבסמוך (כסף משנה).

13 ד. חבורה שאבד פסחה, ואמרו לאחד¹⁵: צא
14 ובקש¹⁶ ושחוט עלינו¹⁷, הלך ומצא פסח שאבד
15 ושחטו, והם לקחו פסח אחר ושחטוהו: אם שלו
16 נשחט ראשון - הוא אוכל משלו, והן אוכלין עמו,
17 והשני ישרף¹⁸; ואם שלהן נשחט ראשון - הן
18 אוכלין משלהן¹⁹, והוא אוכל משלו²⁰. אין ידוע אי
19 זה מהן נשחט ראשון או ששחטו שניהן כאחת²¹ -
20 הוא אוכל משלו²², והן אינן אוכלין עמו²³, ושלהן
21 יצא לבית השרפה²⁴, ופטורין מלעשות פסח שני²⁵.

22 (15) מבני חבורתם (רש"י בקידושין מא:). (16) חפש את
23 הפסח האבוד. (17) כלומר: כשתמצאנו, תשחטנו
24 בשבילנו. (18) כיוון שאמרו לו שחוט עלינו, הרי נמנו על
25 הקרבן הזה וכיוון שנשחט כבר אין יכולין למשוך את ידיהן
26 מן הקרבן, ומשום כך השני ישרף שהוא פסח בלא בעלים,
27 ראה רש"י שם. (19) שהרי משכו ידיהם מן הקרבן האבוד
28 לפני שנשחט. (20) שהרי הוא לא נמנה איתם על הקרבן
29 השני. (21) שאי אפשר לצמצם ואחד מהם נשחט תחילה.
30 (22) שהרי הוא אוכל משלו בכל אופן. (23) שמה שלהם
31 נשחט ראשון, ונמצא שמשכו ידם מזה ששחט השליח
32 ואסורים לאכלו, כי הפסח אינו נאכל אלא למנוייו.
33 (24) שמה שלו נשחט ראשון והם נמנו על שלו ולא על
34 שלהן, ודין פסח שאין לו בעלים - בשריפה. (25) [ובדברי
35 רבינו יש לומר שסמך על מה שכתב למעלה בהלכה ב, שרק
36 אם שכח לאחר הזריקה פטור מלעשות פסח שני, כמו כן
37 כאן מה שאמר "אין ידוע איזה מהן נשחט ראשון או
38 ששחטו שניהן כאחת" אין הכוונה שבעת זריקה לא ידעו,
39 אלא שידעו ולבסוף נשכח ושוב לא ידעו, באופן שבני
40 החבורה אינם יכולים לאכול לא משלו ולא משלהם.
41 ומכיוון שבעת הזריקה היה ידוע - פטורים הם מלעשות
42 פסח שני.]

43 ה. אמר להם זה ששלוהוהו לבקש פסח שאבד
44 ולשחטו²⁶: אם אחרתי - שחטו אתם עלי, הלך
45 ומצא ושחט, והם לקחו ושחטו: אם שלהן נשחט
46 ראשון - הם אוכלין משלהם, והוא אוכל עמהם,
47 והשני ישרף; ואם שלו נשחט ראשון - הוא אוכל
48 משלו, והן אוכלין משלהן²⁷. אין ידוע אי זה מהן

1 א. האומר לעבדו: צא ושחוט עלי את הפסח, אף
2 על פי שדרך רבו לשחט טלה ככל שנה והלך ושחט
3 עליו גדי, או שהיה רבו לשחט גדי והלך ושחט
4 עליו טלה - הרי זה יאכל ממנו; שהרי לא פירש
5 ואמר לו שחוט לי ממין פלוני. הלך ושחט גדי
6 וטלה² - אינו אוכל משניהן, אלא יצאו לבית
7 השרפה; שאין נמנין על שני פסחים³. ואם היה
8 מלך או מלכה ואמר לעבדו לשחט עליו ושחט גדי
9 וטלה - יאכל מן הראשון, משום שלום מלכות⁴.

10 (2) שרבו יאכל מאיזה מהם שיבחר. (3) כדי לאכול מאיזה
11 מהם שירצה בשעת אכילה, לפי ש"אין ברירה" ושמה
12 בשעת שחיטה לא הייתה דעתו על זה. (רש"י שם). אבל
13 אם נמנה על שני פסחים כדי לאכול משניהם - אוכל מן
14 הנשחט ראשון. (4) ומפרש רבינו משום שלום מלכות
15 הקלו בה מפני שדעתם קלה לכעוס (מאירי וכסף משנה).
16 וצריך לומר לדעת רבינו שמה שאמרו "אין ברירה" - אין
17 זה מן התורה, אלא מגזירת חכמים, ומשום שלום מלכות
18 לא גזרו.

19 ב. האומר לשלוהו: צא ושחוט עלי את הפסח,
20 וקבע לו גדי או טלה, ושכח מה אמר לו רבו - הרי
21 זה שוחט גדי וטלה ואומר: אם גדי אמר לי - גדי
22 שלו וטלה שלי, ואם טלה אמר לי - טלה שלו וגדי
23 שלי. שכח השולח⁵ מה אמר לו - שניהן יצאו לבית
24 השרפה⁶. ואם שכח השולח קדם שזרק הדם⁷ -
25 חזרין לעשות פסח שני⁸; שכח אחר שזרק הדם⁹ -
26 פטור מלעשות פסח שני¹⁰. וכן הדין באומר
27 לעבדו¹¹: צא ושחוט עלי, וקבע לו, ושכח העבד
28 מה אמר לו רבו. והוא שיתן לו רועה של רבו גדי
29 וטלה ויאמר לו: שחוט שניהן, פדי שתשחוט פמו
30 שאמר לו רבך, והרי אחד מהן שלך על מנת שלא
31 יהיה לרבך בו פלוס¹². אם עשה הרועה כן, אחר
32 כן יהיה אפשר לעבד להתנות פמו שבאננו¹³.

33 (5) אחר ששחט השניים (רש"י). בין ששכח קודם שזרק
34 הדם ובין ששכח אחר שזרק הדם. (6) שהרי אינו ידוע
35 איזה הוא של השולח ואיזהו של השליח, ואינם יכולים
36 לאכלם, כי אין הפסח נאכל אלא למנוייו. (7) שבשעת
37 הזריקה לא היו שניהם ראויין לאכילה. (8) שם בגמרא
38 מימרא של אביי: "שכח (רבו) לפני זריקה דכי איזריק דם
39 לא הוה חזי לאכילה חייבין לעשות פסח שני". וכחכמים
40 של ר' נתן (פסחים עח:). שאכילה (אם לא היה הקרבן ראוי
41 לאכילה בשעת זריקה) מעכבת את כשרות הקרבן.
42 (9) שבשעת הזריקה היו ראויים לאכילה. (10) משנה שם
43 ומימרא של אביי בגמרא: "ופטורין מלעשות פסח שני -
44 ששכח אחר זריקה דבעידנא (בשעה) דאיזריק דם הוה חזי
45 לאכילה". ואף לרבנן הסוברים "אכילה מעכבת", אין זה
46 אלא באופן שאינו ראוי לאכילה בשעת זריקה. וראה לחם
47 משנה להלן הלכה ד. והוא הדין שפטורים מלעשות פסח
48 אחר אם יש עוד שהות ב"ד בניסן. (11) כלומר, עבד

איזה נמנו, לכן עושים כדלהלן. (39) במשנה שם. והוצרך לכן משום שכתוב (שמות יב, ד) "ואם ימעט הבית משה", ומה למד ר' יהודה (פסחים צט.) "שמתמעטין והולכין (אנשי חבורה מושכין את ידיהן מן הקרבן) ובלבד שיהיה אחד מבני החבורה קיים (נשאר)". (40) בנימרא פסחים שם אמרו ש"חמשה חמשה" דווקא הוא, אבל של חמשה וארבעה לא, שהרי אם יתפזרו הארבעה אלו לארבע חבורות, יישאר הפסח החמישי בלי אף אחד מבני החבורה שלו. (41) כלומר, שכל חמשת האנשים שבכל חבורה וחבורה מתפזרים לחמשת הפסחים, באופן שלא יישאר אף פסח אחד שלא יהיה בו אחד מבני החבורה הראשונים. (42) הארבעה שבחבורה החדשה לחמישי: אם שלך הוא פסח זה ידי ארבעתנו משוכות מארבעת הפסחים שלנו בכל מקום שהם ואנו נמנים עמך, וכן הן חוזרין ואומרים לשני וכן הארבעה לכל אחד שבחבורה וכן כל חבורה וחבורה (רש"י שם).

ח. שנים שנתעברו פסחיהן - זה לוקח פסח אחד 28
 מן התעורבות וזה לוקח לו אחד, וזה ממה על 29
 פסחו אחד מן השוק והאחר ממה עמו אחד מן 30
 השוק, 43 פדי שיהיו שתי חבורות, ואחר כך יבוא 31
 אחד משניהם אצל אלו ויבוא אחד מאלו אצל 32
 האחר, 44 ומתנה כל אחד עם חברו שפא אצלו 33
 מחבורה שניה ואומר: אם שלי הוא פסח זה - ידיך 34
 משוכות משלך ונמנית על שלי, 45 ואם שלך הוא - 35
 ידי משוכה מפסח שלי ונמנית על שלי. ונמצא 36
 שלא הפסידו כלום. 46 37

43) שאם לא כן, לא יוכל להתנות אחד עם השני ולומר לו
 אם שלך הוא הפסח הזה אני מושך ידי משלי כי על ידי כך
 הוא מניח את פסחו בלא בעלים, ולמנות עצמו על של חברו
 וחבירו על שלו לפני שימשכו את ידיהן משלהן אי אפשר,
 לפי שאין נמנים על שני פסחים כאחד (רש"י שם).
 44) משמע שאפילו שני המנויין הראשונים יכולים ללכת כל
 אחד לפסח של השני ולהשאיר על פסחם את זה שמינו מן
 השוק. 45) אבל לא יאמר להיפך: נמנית על שלי וידיך
 משוכות משלך, שכל זמן שלא משך ירו משלו, אינו יכול
 להימנות על פסח אחר, שאין נמנים על שני פסחים כאחד.
 46) שאף אחד מן הקרבנות אינו יוצא לבית השריפה.

ט. חמשה 47 שנתעברו עורות פסחיהן ונמצאת 38
 יבלת 48 בעור אחד מהן - כלם יצאו לבית השרפה 39
 ואם נתעברו קדם זריקת דמן 50 - חבין פסח 40
 שני 51; נתעברו אחר זריקה - פטורין מלעשות פסח 41
 שני 52. שאם הקריבו פסח שני - נמצא זה שקרב 42
 בראשון קרבן פשר מביא חלין לעזרה 53. ואם נמנו 43
 כלן על פסח אחד 54 - נמצא נשחט שלא לחיב 55, 44
 וזה פמי שנשחט שלא למנוייו 56. ואם התנה כל 45
 אחד מהן ואמר: אם אינו פסח יהיה שלמים - דם 46
 הפסח בשפיכה ודם השלמים בזריקה, והנתנין 47
 בזריקה אל יתגם בשפיכה לכתחלה 57. לפיכך 48
 פטורין מפסח שני. 49

1 נשחט ראשון או ששחטו שניהם פאחד 28 - הן
 2 אוכלין משלהן, והוא אינו אוכל עמהן 29, ושלו יצא
 3 לבית השרפה 30, ופטור מלעשות פסח שני.

26) לא שאמרו לו שישחוט בשבילם אלא רק שיחפש את
 הפסח וכשימצאו יביאו אליהם והם ישחטוהו (כסף
 משנה). 27) שהם לא אמרו לו שישחוט להם. ונמצא
 שמשכו ידם מהקרבן שלו. 28) שאי אפשר לצמצם ואחד
 מהם נשחט תחילה. 29) כי שמה שלו נשחט ראשון ולא
 נמנה כלל על שלהן. 30) שמה שלהם נשחט ראשון והוא
 נמנה עמהם, ושלו הוא פסח שאין לו בעלים, שהוא לשריפה.

4 ו. אבד להן פסחם, ואבד לו פסחו, ואמר להן: צאו
 5 ובקשו ושחטו עלי 31, ואמרו לו: צא ובקש ושחוט
 6 עלינו, והלך ומצא ושחט, ומצאו הם ושחטו - כלם
 7 אוכלין מן הראשון 32, והשני ישרף 33. ואם אין ידוע
 8 אי זה נשחט תחלה או ששחטו שניהן פאחד 34 -
 9 שניהן ישרפו 35, ופטורין מלעשות פסח שני. הלך
 10 הוא לבקש והלכו הם לבקש ולא אמרו זה לזה
 11 כלום, אף על פי שהיה בלבם שישחוט כל אחד
 12 מהן על חברו, או שהיו שם רמיזות ודברים שאמרו
 13 הדעת בהן שכל אחד שיימצא ושחוט על חברו 36,
 14 הואיל ולא פראשו ולא אמרו זה לזה כלום - אינן
 15 אחראין זה לזה 37.

31) חפשו את הפסח שאבד לכם ושחטו אותו גם בשבילי.
 32) שהרי כולם נמנו עליו, ומשנשחט אין למשוך את ידיהם
 ממנו. 33) כדין פסח שאין לו בעלים. 34) שוודאי אחד
 מהם נשחט תחילה. 35) משום שלא ידוע איזה מהם הוא
 שנמנו עליו. 36) במשנה שם: "לא אמר להן ולא אמרו
 לו", ומפרש רבינו שהיו שם רמיזות, שאם לא כן, הדבר
 פשוט ואין למשנה להשמיע לנו זאת (כסף משנה).
 37) ואין להם לחשוש איזה מהן נשחט ראשון, אלא זה אוכל
 משלו אף אם שלהן נשחט ראשון, וכן הם אוכלים משלהם,
 אף אם שלו נשחט ראשון (רש"י שם).

ז. שתי חבורות שנתעברו פסחיהן קדם שישחטו 38
 17 - חבורה זו לוקחין פכש אחד מן התעורבות
 18 והשניה לוקחין השני, ואחד מבני חבורה זו פא
 19 אצל אלו 39 ואחד מבני שניה פא אצל הראשונה,
 20 וכל חבורה מהן אומרת לזה האחד שפא אצלם:
 21 אם שלנו הוא הפסח הזה - ידיך משוכות משלך
 22 ונמנית על שלנו, ואם שלך הוא הפסח הזה - ידינו
 23 משוכות משלנו ונמנית על שלך. וכן חמש חבורות
 24 של חמשה חמשה 40 בני אדם, או עשר חבורות של
 25 עשרה עשרה - מושכין להן אחד מכל חבורה
 26 לחבורה האחרת 41, וכך הם מתנים ואומרים 42, ואחר
 27 כך שוחטין.

38) והיינו מפני שאז אפשר עדיין למשוך ידיהם מן הפסח.
 ומכיוון שאין הפסח נאכל אלא למנויין, ואלו אינם יודעים על

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

משנה שם]. (9) קידושין 10. בההוא סמיא שאמר לו עד אחד: אשתו זינתה, ובא לשאול את מר שמואל, ואמר לו מר שמואל אם הוא נאמן לו - יגרשנה. וכן כתב רבינו בהלכות פסולי המוקדשין שם. (10) "כלומר, הדין נתון" (רש"י גיטין שם). (11) ולעשות לפנים משורת הדין. (12) כן בלשון הברייתא במאירי שם. והראב"ד כתב: "אין כאן שבח, שאם היה פטור אינו יכול להביא פסחו נדבה על תנאי שלמים", ורצה לומר, כמו שכתב רבינו בסוף פרק ג, שהינתנין בזריקה אל יתנם בשפיכה לכתחילה. והלחם משנה מתרץ שרק בחמשה אמרו כן למעלה, שאינו בדין שכולם יעברו על איסור לכתחילה כדי לזכות לאחד שחייב בפסח, אבל כאן הוא עצמו חייב בספק והוא עצמו יעבור על איסור לכתחילה כדי להקריב קרבן פסח.

ב. בְּשֵׁר הַפֶּסַח שֶׁנִּטְמָא וְנוֹדַע לוֹ קִדְּם זְרִיקָה, אָף
עַל פִּי שְׁהֶאֱמֹרִין טְהוּרִין - לֹא זִרְק אֶת הַדָּם;¹³ 10;
שְׂאִין הַפֶּסַח פָּא אֶלָּא לְאֶכִּילָהּ.¹⁴ וְאִם זָרֵק - לֹא
הִרְצָה.¹⁵ וְאִם לֹא נֹדַע לוֹ עַד שֶׁנִּזְרַק הַדָּם -
הִרְצָה;¹⁶ שְׁהֶצִיץ מִרְצָה¹⁷ עַל שִׁגְגַת הַבֶּשֶׂר שֶׁנִּטְמָא,
וְאִינוּ מִרְצָה עַל הַזְדוּדוֹן.¹⁸ נִטְמָאוּ מִקְצַת הָאֵיבָרִים -
שׁוֹרֵף אֶת הַטְּמָאִים וְאוֹכֵל אֶת הַטְּהוּרִים.¹⁹ נִטְמָאוּ
הָאֵמֹרִים וְהַבֶּשֶׂר קָנָם - זִרְק אֶת הַדָּם וְהַבֶּשֶׂר נֹאכֵל
לְעֵרֵב.²⁰ נִטְמָאוּ הַבְּעָלִים אַחַר שֶׁנִּשְׁחַטְתּוּ²¹ - לֹא זִרְק
אֶת הַדָּם. וְאִם זָרֵק - לֹא הִרְצָה.²² לְפִיכָּה חִיבִין
בְּפֶסַח שְׁנֵי. שְׂאִין הֶצִיץ מִרְצָה עַל טְמֵאת הַגּוֹף²³
אֶלָּא אִם נִטְמָא בְּטְמֵאת הַתְּהוּם,²⁴ כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנוֹ
בְּהִלְכוֹת בֵּיאת הַמִּקְדָּשׁ.²⁵ 21

(13) משנה בפסחים עח: כחכמים של רבי נתן שאכילה מעכבת. וראה למעלה פרק ג הלכה ב. (14) וכיון שנטמא הבשר ואינו ראוי לאכילה - אינו זורק את הדם. (15) וחייב לעשות פסח שני. (16) ופטור מלעשות פסח שני. (17) פסחים פ: במשנה. (18) כדברי רבינו בגמרא שם. (19) בתוספתא פסחים פרק ו: נטמאו חלבים והבשר קיים, אם יש כזית לכל אחד ואחד, יזרוק. ואם לאו, לא יזרוק. ומשמע לו לרבינו דבנטמא קצת הבשר עסקינן, מדקתני אם יש כזית לכל אחד ואחד (כסף-משנה). (20) במשנה שם עח: "נטמא החלב והבשר קיים, זורק את הדם". (21) שאם נטמאו לפני שנשחט - אין שוחטים עליו, ראה להלן פ"ה הלכה א, ופ"ו הלכה א. (22) כלומר, אף אם לא נודע עד שזורק הדם. (23) שם פ: במשנה. (24) מת שלא ידעו עליו, ורק אחר שנטמא נודע שיש שם מת (ברייתא בפסחים פא:). ובמשנה שם: "נטמא טומאת התהום, הציץ מרצה". "ואיזוהי טומאת התהום? כל שאין אדם מכירה אפילו בסוף העולם, ולא אמרו טומאת התהום אלא למת בלבד, אבל הרוג לא, שהרי יודע בו זה שהרגו" (פ"ו מהלכות נזירות הלכה יח). (25) פ"ד הלכה ו. ושם כתב רבינו שאף אם נודע לו שהוא טמא טומאת התהום קודם שיזרוק הדם, וזרק אח"כ את הדם - הורצה, שהציץ מרצה על טומאת התהום אע"פ שהוא מזיד.

ג. הַפֶּסַח שֶׁיֵצֵא מִירוּשָׁלַיִם²⁶ או שֶׁנִּטְמָא בְּאַרְבָּעָה 22

(47) ברייתא שם פח: ונקט חמישה והוא הדין לפחות וליותר. (48) היא אחד מן המומין הפוסלים בקרבן. (49) שכל אחד ואחד מהם בספק, שמא הוא הבעל-מום. (50) וכל זה כששינו מן הסדר, והפשיטו את עורותיהן לפני ששפכו את הדם על יסוד המזבח, שהרי הסדר הוא ש"אחר ששופכים דמו מפשיטין אותו". (51) שהרי בשעת זריקה לא היו הקרבנות ראויין לאכילה מצד ספק בעל מום, ונמצא שכולם פסולים. (52) שהרי ארבעת הקרבנות היו ראויין לאכילה בשעת הזריקה, ורק אחד הוא פסול, ואין לחייב כולם מספק. (53) ואין מביאין חולין לעזרה (קדושין נו:), משום שנאמר (דברים יב, כא) "וזבחת מבקרך ומצאנך וכו' בשערך" (רש"י שם). (54) ואין מביא על ידי כך חולין בעזרה שהרי אחד מהם בוודאי מחוייב בקרבן הפסח. (55) שהרי מן הדין כולם פטורים. (56) וראה למעלה פרק ב הלכה א ש"אין שוחטין את הפסח אלא למנוויו". (57) אף על פי שבדיעבד יצא.

פָּרֵק רְבִיעִי

1) יבאר פסח הנשחט במחשבת שינוי השם והשוחט על בני חבורה, ואמר: הפסח ששחטתי שלא לשמו היה.

1 א. כְּכֹר נִתְבָּאָר בְּהִלְכוֹת פְּסוּלֵי הַמִּקְדָּשִׁין,² שֶׁהַפֶּסַח
2 אִינוּ נִשְׁחָט³ אֶלָּא לְשֵׁם פֶּסַח וְלִשְׁם בְּעָלְיוֹ;⁴ וְאִם
3 שְׁחָטוּ בְּמַחְשַׁבַת שְׁנוֵי הַשֵּׁם⁵ - פְּסוּל.⁶ הַשּׁוֹחֵט אֶת
4 הַפֶּסַח עַל בְּנֵי חֲבוּרָה, וְאָמַר לָהֶם לְאַחַר זְמַן⁸: אוֹתוֹ
5 הַפֶּסַח שֶׁשְׁחַטְתִּי עֲלֵיכֶם - שְׁלֹא לְשֵׁמוֹ שֶׁשְׁחַטְתִּיו, אִם
6 הָיָה נֹאמֵן לָהֶן - סוֹמְכִין עַל דְּבָרָיו,⁹ וְאִם לֹא -
7 שׁוֹרֵת הַדִּין¹⁰ שְׂאִינוּ נֹאמֵן. וְהַרְוָעָה לְהַחְמִיר עַל
8 עֲצָמוֹ¹¹ - הָרִי זֶה מְשַׁבַּח, וְיִבְיֵא פֶסַח שְׁנֵי.¹²

(2) פט"ו הלכות א, ג, יא. (3) וכמו כן קבלת הדם והולכתו וזריקתו, ראה שם. (4) שנאמר (דברים טז, א) "שמור את חודש האביב ועשית פסח" - שיהיו כל עשיותיו לשם פסח, הרי שינוי קודש (=שעשאו לשם קרבן אחר). ועוד נאמר (שמות יב, כז) "ואמרתם זבח פסח הוא", שתהא זביחה לשם פסח, אם אינו ענין לשינוי קודש, תנהו ענין לשינוי בעלים (זבחים ז:). (5) שלא לשם פסח או שלא לשם בעליו, ראה פ"ג מהלכות פסולי המוקדשין הלכה א. (6) משנה בזבחים ב. ופט"ו שם הלכות ג"א. (7) תוספתא תרומות פ"ב ופסחים פ"ג, בשינוי לשון קצת. ובמאירי לגיטין נד: (עמוד 224) הביא כלשון רבינו, מכאן עד סוף ההלכה, בשם ברייתא בפסחים. (8) בתוספתא שם ושם ליתא, אבל כן הוא במאירי שם בלשון הברייתא. והוא לדעת אב"י בגיטין שם שכל שבידו, נאמן. ואם אינו בידו, אינו נאמן. וכן כתב רבינו בפ"ט מהלכות פסולי המוקדשין הלכה טו: "היה מקריב עמו זבחים ואמר לו נתפלגו - נאמן; זבחים שהקרבתי לך באותו היום נתפלגו - אם היה נאמן לו סומך על דבריו וכו'" [ומה שכתב בפ"ג מהלכות מטמאי משכב ומושב הלכה ח: "היה עושה עמו בטהרות, ולאחר זמן מצאו ואמר לו בשעה שפגע בו, טהרות שעשיתי עמך נטמאו, הרי זה נאמן" - היינו אם הוא נאמן לו, וכמו שכתב כאן ובהלכות פסולי המוקדשין שם. ועיין בכסף-

הבשר. (34) ואין צריך להניח עד שתעובר צורתו, משום שהבשר נפסל ואין זה מבוז קדשים. (35) שנטמא הדם או נטמאו הבעלים. (36) שזה נחשב פסול בגוף הקרבן (כסף-משנה). ואף-על-פי שבפסחים עג: נראה מפורש, שאף אם לא נודע אלא לאחר שחיטה, ישרף מיד - סמך רבינו על דברי הירושלמי פסחים סוף פרק ו, שנראה משם, שאם לא נודע אלא אחר שחיטה - אין זה פסול הגוף (אור שמח). [ועיין בספר "הר המוריה" להלן פ"ב, מהלכות שגגות הלכה י]. (37) תוספתא פסחים פ"ז, וירושלמי שם סוף פרק ז. (38) כלומר, הטמאים התחילו לאכול (ירושלמי שם). (39) [כלומר, הטהורים עדיין לא התחילו. ובירושלמי שם מפורש, שכל-שכן אם התחילו הטהורים ולא התחילו הטמאים, שזכו הטהורים בחלקם של הטמאים. והמאירי שם פא: (עמ' 130) כתב "אם לא התחילו הטהורים עדיין לאכול, לא זכו הטהורים בחלק הטמאים וכו' וכן היא בתלמוד המערב". ונראה שיש לתקן דבריו: "אם לא התחילו הטהורים עדיין לאכול [זכו בחלק הטמאים, אבל אם התחילו לאכול] - לא זכו הטהורים בחלק הטמאים וכו'". שהכל תלוי באכילת הטהורים. וכן הוא ברמב"ם כ"י תימן להלן בסמוך: "אבל אם התחילו ונטמאו קצתן וכו'". ותיבת "כולן" חסרה. ולפי זה, הכל תלוי באכילת הטהורים כנ"ל. וכן מוכח מזה שרבינו השמיט ולא כתב למעלה דין התחילו הטהורים, אבל הלא בירושלמי שלפנינו מפורש להיפך כנ"ל, וראה עוד להלן]. (40) [שכיון שהתחילו כולן לאכול - נקבעה חבורתם (ראה להלן פ"ט הלכה א והערה ג, ולמעלה הערה כה, ובפ"ב הלכה טו הערה פז) וכיון שנטמאו מקצתם שאינם יכולים עוד להצטרף, נתפרדה החבילה, והרי הם מעתה כשתי חבורות, ואסור לטהורים לאכול מחלקם של הטמאים, לפי ש"אינו אוכל אלא בחבורה אחת" (להלן פ"ט הלכה א), אבל אם לא התחילו כולם לאכול, זכו הטהורים בחלקם של טמאים, שהם קובעים חבורתם במקומם. וכן נראה קצת בירושלמי שם שסמכו לדין הנ"ל ענין של שתי חבורות]. (41) תוספתא שם: "בני חבורה שמתו מקצתן או נטמאו מקצתן, השאר אוכלין ואין חוששין". (42) פירוש, כל הקרבן. (43) רוב הקרבן, ויש כאן פשיעת בעלים, לפיכך שורפין אותו לפני הבירה. (44) משנה בפסחים פא: וכל המקדש כולו נקרא בירה (רש"י שם), ויש שם הרבה אנשים. (45) גמרא שם: "מאי טעמא, א"ר יוסי בר חנינא כדי לביישן", "כדי שישמרו להבא ולא יבואו לידי טומאה" (פירוש המשניות שם). (46) משנה שם. והם עצי הקדש, שהוקדשו לשריפת קרבנות על המזבח, והתירו חכמים לעשות כן, כי כן הוא תנאי ב"ד מתחילה כשהקדישו את העצים, שישתמשו בהם גם לשם שריפת פסח שנטמא (תוס' שם ד"ה נטמא). (47) כרבא, ולא כרב יוסף שאמר "שלא לבייש את מי שאין לו [עצים]" (שם פב). ופירושו של דבר: אם נצריכהו לשרוף במקדש בעצים שלו, - כשישארו לו עצים ויקחם לביתו, יחשדו בו הרואים שמעצי המערכה גנב. (48) שאין בהם חשד, שהרי "אינם ראויים למערכה, כדתנן בתמיד (כ"ט). באלו היו רגילים במורביות של תאנה ושל אגוז ושל עץ שמן" (רבינו חננאל שם). ויש שכתבו שהם פסולים למערכה (מאירי, וכן נראה מלשון הגמרא

1 עֶשֶׂר - יִשְׂרָף מִיָּד²⁷. נִטְמָאוּ הַבְּעָלִים אוּ מִתָּוֶה²⁸ אוּ
2 מִשְׁכּוֹ אֶת יְדֵיהֶם²⁹, אֶפְלוּ נִטְמָאוּ אוּ מִתּוֹ קִדְּם זְרִיקַת
3 הַדָּם³⁰ - מִגִּיחִין אוֹתוֹ עַד שֶׁתֵּעַבֵּר צוּרְתּוֹ³¹ וְאַחַר כֵּן
4 יִשְׂרָף. זֶה הַכֹּהֵן³²: כָּל שֶׁפְּסוּלוּ בְּגוּפוֹ³³ - יִשְׂרָף
5 מִיָּד³⁴; בְּדָם אוּ בַּבְּעָלִים³⁵ - תֵּעַבֵּר צוּרְתּוֹ וְאַחַר כֵּן
6 יִשְׂרָף. לְפִיכֵן, אִם שָׁחַטוּ אַחַר שֶׁנִּדְּעָה שֶׁמִּשְׁכּוֹ
7 הַבְּעָלִים אֶת יְדֵיהֶם אוּ מִתּוֹ אוּ נִטְמָאוּ וְנִדְּחוּ לַפֶּסַח
8 שְׁנֵי - הָרִי זֶה יִשְׂרָף מִיָּד³⁶. בְּמָה דְּבָרִים אֲמֹרִים
9 שִׁישְׂרָף אִם נִטְמָאוּ הַבְּעָלִים? פֶּשֶׁן נִטְמָאוּ כָּל בְּנֵי
10 הַחֲבוּרָה; אֲבָל אִם נִטְמָאוּ מְקַצְתָּן - זָכוּ טְהוּרִים
11 בְּחֵלְקָם שֶׁל טְמָאִים³⁷. אִף עַל פִּי שֶׁנִּטְמָאוּ מְקַצְתָּן
12 אַחַר שֶׁהִתְחִילוּ לֶאֱכֹל³⁸ - זָכוּ טְהוּרִים שְׁעֵדִין לֹא
13 הִתְחִילוּ³⁹. אֲבָל אִם הִתְחִילוּ כֻּלָּן וְנִטְמָאוּ מְקַצְתָּן -
14 לֹא זָכוּ טְהוּרִים בְּחֵלְקָן שֶׁל טְמָאִים; אֲלֵא טְהוּרִים
15 אוֹכְלִין חֵלְקָם, וְחֵלְקֵי הַטְּמָאִים יִשְׂרָף⁴⁰. וְהוּא הָדִין
16 אִם מִתּוֹ מְקַצְתָּן⁴¹. נִטְמָא שְׁלָם⁴² אוּ רְבוּ⁴³ - שׁוֹרְפִים
17 אוֹתוֹ לְפָנֵי הַבִּירָה⁴⁴ בְּפָנֵי הַכֹּהֵן, כְּדִי לְבַיֵּשֵׁן עַד
18 שִׁיִּהְיֶה בּוֹ⁴⁵. וְשׁוֹרְפִין אוֹתוֹ מִעֲצֵי הַמַּעְרְכָה⁴⁶, כְּדִי
19 שֶׁלֹּא יִחְשְׁדוּ אוֹתָן וְיֹאמְרוּ מִעֲצֵי הַמַּעְרְכָה גִּבְבוּ⁴⁷.
20 לְפִיכֵן, אִם יִשְׂרְפוּהוּ בְּקֶשֶׁת וּבִקְנִים⁴⁸ וְרָצוּ לְשְׂרָף
21 מִשְׁלַ עֲצָמוֹן - שׁוֹרְפִין⁴⁹. נִטְמָא מְעוּטוֹ⁵⁰ וְכֵן הַנּוֹתֵר⁵¹
22 - שׁוֹרְפִין אוֹתוֹ בְּחִצְרוֹתֵיהֶן⁵² מִעֲצֵי עֲצָמוֹן⁵³, אֲבָל לֹא
23 מִעֲצֵי הַמַּעְרְכָה, שֶׁלֹּא יִשְׁאָרוּ מֵהֵן אֲצָלָם וְיִמְעָלוּ
24 בַּהֲוִיָּה⁵⁴.

(26) משנה בפסחים פב. "הפסח שיצא או שנטמא ישרף מיד", ומפרש רבנו בפייה"מ "שיצא מן הבית שנאכל בו", וחזר בו רבינו כאן והעתיק "שיצא מירושלים", שהרי המדובר כשיצא ביום ארבעה-עשר, כמו שכתב רבינו: "שיצא וכו' שנטמא בארבעה עשר", וכן מוכח מזה שאמרו "ישרף מיד". ואילו בליל חמשה עשר, אסור לשרוף, שאין שורפין קדשים ביום-טוב (פ"ט מהלכות פסולי המוקדשין הלכה ה). ואם כן, על-כרחינו שיצא מירושלים, שאילו יציאה מחבורתו אינה אסורה אלא בליל חמשה עשר, כמו שנראה מדבריו להלן פ"ט הלכה א. ועיין שם הערה ג. ועיין 'תוספות יום טוב' ותפארת ישראל. (27) ואינו צריך עיבור צורה (ראה להלן), משום שהפסול הוא בגוף הבשר. (28) משנה שם, וכחכמים של ר' יוחנן בן ברוקא. והמדובר כשנטמאו או מתו לפני שחיטה, שלא נודע על זה אלא לאחר שחיטה, ראה להלן. (29) לפני שנשחט, שהרי לאחר שנשחט אינם יכולים למשוך את ידיהם, ראה למעלה פ"ב הלכה יד, אלא שלא נודע עד לאחר שנשחט, שמשכו ידיהם לפני השחיטה. וכל אלה כשלא נודע שנטמאו, שמתו ושמשכו ידם על לאחר זריקה, וראה להלן. (30) שם פב: כרב יוסף לפי הלשון השניה, ואליבא דחכמים של ר' יוחנן בן ברוקא, שאפילו לפני זריקה אין זה פסול הגוף אלא פסול בעלים. (31) מניח את הבשר עד שיסריח, או משאירו לילה אחד ונפסל בלינה. אחרת - אין לשרפו, משום ביון קדשים. (32) פסחים עג: (33) כגון שנטמא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

אנינות, שמשעת שחיתת הפסח כיום-טוב הוא חשוב, שאומר בו הלל, לפיכך לא חלה עליו אנינות (רבינו חננאל שם), וכל זה הוא שם בגמרא על דברי הברייתא. (64) להלן פ"ו הלכה ט. (65) ודין זה הוא גם למ"ד בעלי חיים נדחים, שמכיון שמת קודם חצות לא נקבע כלל לקרבן פסח, ולדברי הכל אינו נדחה, ואפשר להקריבו בפסח שני, ראה שם בגמרא בתירוץ רבה.

11 ו. מי שֶׁאָבַד פֶּסְחוֹ וּמִצָּאוֹ אַחַר שֶׁהִפְרִישׁ פֶּסַח אַחַר
12 וְהָרִי שְׁנִיחֵן עֹמְדִין - יִקְרִיב אִי זֶה מֵהֵן שְׁיִרְצֶה
13 לְשֵׁם פֶּסַח⁶⁶, וְהַשְּׁנִי יִקְרַב שְׁלָמִים⁶⁷. מִצָּאוֹ אַחַר
14 שֶׁשָּׁחַט פֶּסְחוֹ - הָרִי זֶה יִקְרַב שְׁלָמִים⁶⁸. וְכֵן אִם
15 הִמִּיר בְּזֶה הַנְּמִצָּא⁶⁹ אַחַר שֶׁחִטָּה - הָרִי תְּמֹרֶה זֶה
16 תִּקְרַב שְׁלָמִים⁷⁰. אֲבָל אִם מִצָּאוֹ קִדְּם שֶׁחִטָּה זֶה
17 שֶׁהִפְרִישׁ, הוֹאִיל וְזֶה הַנְּמִצָּא רָאוּי לְהִקְרִיבוֹ פֶּסַח
18 וְרָאוּי לְהִקְרִיבוֹ שְׁלָמִים, פָּמֹ שֶׁבְּאַרְנו⁷¹, אִם הִמִּיר
19 בְּזֶה הַנְּמִצָּא, בֵּין קִדְּם שֶׁחִטָּה הַמְּפָרֵשׁ תַּחְתּוֹ בֵּין
20 אַחַר שֶׁחִטָּה - אֵין תְּמֹרֶתוֹ קִרְבָּה, אֲלָא תִרְעָה עַד
21 שְׁיִפֹּל בָּהּ מוֹם, וְיִבְיֵא בְּדַמְיָה שְׁלָמִים⁷².

(66) כדברי חכמים בברייתא יומא (סד.). (67) כדברי ר' ליעזר בירושלמי פסחים פ"ט ה"ו, ומה ששינונו במשנה פסחים צו: "הפסח שנמצא קודם שחיתת הפסח, ירעה עד שיסתאב וימכר ויביא בדמיו שלמים", אינו אלא למאן-דאמר "בעלי חיים נדחים", אבל לפי מה שפסק רבינו, ש"בעלי חיים אינם נדחים" (פ"ג מהלכות פסולי המוקדשין הלכה כג), - השני עצמו קרב שלמים (כסף-משנה, ועיין ראב"ד). וראה למעלה הלכה ח והערה נט. (68) שם במשנה פסחים צו: "נמצא אחר שחיתת הפסח, קרב שלמים". שכיון שנמצא לאחר שחיתה - לא קבעתו שעת השחיתה בשם פסח ואינו דחוי. (69) שאמר: זו תמורת זו, שדין הוא שהתמורה אף היא קודם. (70) שם במשנה, "אחר שחיתת הפסח, קרב שלמים וכן תמורתו". (71) בהתחלת הלכה זו. (72) אף-על-פי שסובר רבינו "אין בעלי חיים נדחים" - כיון שאין לשני קדושה אחת בלבד אלא ראוי להקריבו פסח וראוי להקריבו שלמים, אין בו כח להתפיס לתמורתו להיקרב בעצמו, אלא ירעה עד שיסתאב (כסף-משנה, עיין שם).

22 ז. פֶּסַח שֶׁעֲבָרָה שְׁנַתוֹ⁷³ וְשְׁלָמִים הִבָּאִים מִחֻמַּת
23 הַפֶּסַח⁷⁴ - הָרִי הֵם פְּשָׁלָמִים לְכָל דְּבָר⁷⁵: טְעוּנִין
24 סְמִיכָה⁷⁶ וְנִסְכִּים⁷⁷ וְתִנּוּפֹת חֲזֵה וְשׁוֹק⁷⁸, מֵה שְׁאִין בֶּן
25 בְּפֶסַח⁷⁹.

(73) כלומר, הופרש בתוך שנתו, ולפני שהגיע זמן ההקרבה מלאה לו שנה, וראה למעלה פ"א הלכה א, שאין שוחטין אלא בן שנה. וראה להלן. (74) כגון תמורת הפסח או פסח שאבד שנתכפרו בעליו באחר, או חגיגת ארבעה עשר (רש"י פסחים צו:). (75) פסחים שם. ואין זה דומה להפריש פסח בן שתי שנים שירעה עד שיפול בו מום (למעלה הלכה ד) - ששם דחהו בידים, אבל כאן שהפרישו בתוך שנתו ומלאה לו שנה, אינו דחוי בידים, אלא נדחה ממילא, ועיין שם

בפסחים שם "דאייתי קני וחירותא דלא חזי למערכה", ועיין רש"י שם). (49) שם בגמרא: "מאי בינייהו (בין טעמו של רב יוסף לבין טעמו של רבא)? איכא בינייהו דאייתי קני וחירותא (שהביא קנים וענפי דקל) דלא חזי למערכה". לטעם של "חשד" - מותר, שאין חשד. ולטעם "שלא לבייש את מי שאין לו" - אסור, שהרי גם בקש ובקנים יש כושה למי שאין לו, ורבינו פסק כרבא שהטעם הוא משום "חשד". משום כך מותר לשרוף בקש וקנים של עצמן. (50) של הקרבן, ואין כאן פשיעה כל-כך (מאירי). (51) מן הקרבן. (52) כיון שלא פשעו, אין לביישן לשרוף בבירה בפני קהל רב. (53) שבחצרותיהן אין חשד שיאמרו שגנבו מעצי המערכה. וגם זה במשנה שם. (54) שם פב. "דילמא פיישן מינייהו, ואתי בהו לידי תקלה".

1 ד. הַמְּפָרִישׁ נִקְבָּה לְפֶסְחוֹ אוֹ זָכַר בֶּן שְׁתֵּי שָׁנַיִם⁵⁵ -
2 יִרְעָה עַד שְׁיִפֹּל בּוֹ מוֹם, וְיִמְכַר וְיִבְיֵא בְּדַמּוֹ פֶּסַח.
3 וְאִם לֹא נִפְּל בּוֹ מוֹם עַד שֶׁהִקְרִיב פֶּסְחוֹ - יִבְיֵא
4 בְּדַמּוֹ שְׁלָמִים⁵⁶.

(55) והרי "אין שוחטין אלא מן הכבשים ומן העזים בלבד, זכר בן שנה" (למעלה פ"א הלכה א). (56) משנה בפסחים צו: "המפריש נקבה לפסחו או זכר בן שתי שנים, ירעה עד שיסתאב וימכר ויפלו דמיו לנדבה לשלמים", ובתוס' ד"ה המפריש, וז"ל: אומר ר"ת דהא דקתני ויביא בדמיה שלמים, היינו בשנשתיירה אחר הפסח, אבל קודם הפסח יביא בדמיה פסח, וכן מפורש בברייתא תמורה יט. וראה בלח"מ כאן שמקשה על רבינו שפסק בפ"ג מהלכות פסולי המוקדשין הלכה כג, ובפס"ו מהלכות מעשה הקרבנות ה"ד שאין בעלי חיים נדחים (היינו, שאין אומרים שבהמה שנדחתה בחיים לקרבן שהיא לא ראויה לו, שתידחה גם לקרבן שהיא כן ראויה לו. לדוגמא, בהמת נקבה שהופרשה לפסח, שהיא לא ראויה לזה, אין אומרים שמשום כך לא יקריבו אותה קרבן שלמים שהיא ראויה לזה) ה' לו לפסוק כאן לענין נקבה שהפרישה לפסח שהיא עצמה תיקרב שלמים, ולמה פוסק שיביא בדמיו שלמים. וראה מה שתיירץ שם, ובתוספות יו"ט פסחים פ"ט מ"ז בביאור דברי הרמב"ם.

5 ה. הַפְּרִישׁ⁵⁷ פֶּסְחוֹ וְחֵטְא⁵⁸ - לֹא יִבְיֵאנוּ בְּנוֹ אַחֲרָיו
6 לְשֵׁם הַפֶּסַח⁵⁹, אֲלָא לְשֵׁם שְׁלָמִים⁶⁰. וְאִם הָיָה מִמֶּנָּה
7 עִם אֲבִיו עָלְיוֹ - יִבְיֵאנוּ לְשֵׁם פֶּסַח⁶¹. בְּמֵה דְּבָרִים
8 אֲמֹרִים⁶²? כְּשִׁמַּת אֲבִיו אַחַר חֲצוֹת אַרְבָּעָה עָשָׂר⁶³;
9 אֲבָל קִדְּם חֲצוֹת - הָרִי זֶה נִדְּחָה לְפֶסַח שְׁנִי, מִפְּנֵי
10 שֶׁהוּא אוֹגֵן, פָּמֹ שֶׁיִּתְבָּאָר⁶⁴, וְיִבְיֵא פֶסְחוֹ זֶה בְּשָׁנָיו⁶⁵.

(57) משנה בפסחים צא. (58) ואין עליו מנויים אחרים זולתו. (59) שהרי אין לו מנויים. וראה למעלה פ"ב הלכה ה. (60) שכל מותר הפסח קרב שלמים, ראה להלן הלכות ר"ז. ואין להקריבו אחר תמיד של בין הערבים, משום "עליה השלם כל הקרבנות". ראה פקא מהלכות תמידין ומוספין הלכה ג (מאירי שם). (61) שהרי יש לקרבן עדיין בעלים, ואין זה פסח שמתו בעליו (ברייתא שם). (62) שיביאנו לשם פסח, אם הוא ממונה עליו. (63) ולא חלה עליו

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

אבל בכור בעל מום אינו נפדה (פ"ג מהלכות תמורה הלכה ב). (92) שמותר הפסח מקריבו שלמים, ואם לא קרב פסחו - מקריבו פסח.

ט. המפריש⁹³ פסחו עד שלא נתגיר⁹⁴ ונתגיר, עד 10
שלא נשתחרר⁹⁵ ונשתחרר, עד שלא הביא שתי 11
שערות והביא⁹⁶ - הרי זה מקריבו לשם פסח⁹⁷; 12
שאין בעלי חיים נדחין⁹⁸, כמו שבארנו בפסולי 13
המקדשין⁹⁹. 14

93) לפי ירושלמי פסחים פ"ל הלכה ב, ראה להלן.
94) שאז אינו ראוי לפסח, ראה להלן פ"ט הלכה ז.
95) כלומר, חצי עבד כנעני וחצי בן חורין, שאינו אוכל לא משל רבו ולא משל עצמו, עד שיעשה כולו בן חורין (למעלה פ"ב הלכה י"ג), ובהגהות "טוב ירושלים" על הירושלמי שם נדחק בזה. 96) קטן שהפריש פסח כדי להקריבו לאחר שיגדיל והגדיל. והמדובר כשהיה בן שתים-עשרה שנה ויום אחד, שהוא "מופלא סמוך לאיש" שנדרו נדר והקדשו הקדש (ראה בכסף-משנה למעלה פ"ב הלכה ד). 97) אע"פ שבשעה שהפרישו לא היו מחוייבים, ועכשיו כשהשתחרר או נתגדל או נתגייר, הוא כאדם אחר, יכול להקריב את הפסח הזה, משום שבעלי חיים אינם נדחים, וראוי עכשיו הפסח להקריבו. ואילו היה דבר זה לאחר שחיטה היה הקרבן נדחה, אבל אם הקריבו עליו כשהיה קטן, ושוב גדל - יצא בקרבן שהקריבו עליו בקטנותו (לקמן פ"ה הלכה ז). 98) בירושלמי פסחים פ"ח ה"ב: "א"ר יוחנן, הפריש פסחו עד שלא נתגייר ונתגייר; עד שלא נשתחרר ונשתחרר; עד שלא הביא ב' שערות והביא ב' שערות, צריך להמנות על פסח אחר", וסובר רבינו שזה אינו אלא למאן-דאמר בעלי חיים נדחים, ור' יוחנן לשיטתו שסבר כן ביומא סד (אור שמח). אבל לדעת רבינו שאין בעלי חיים נדחין, הרי זה מקריבו לשם פסח (כסף-משנה). 99) פ"ג הלכה כג.

י. המפריש מעות לפסחו והותירו¹⁰⁰ - יביא המותר 15
שלמים¹⁰¹. הממנה אחרים¹⁰² על פסחו ועל 16
תגיגתו¹⁰³ - הרי המעות שיקח מהן בחלקם חלין¹⁰⁴. 17
אף על פי שנה הפריש טלה לפסחו וזה הפריש 18
מעוֹת לפסחו, ולקח ממנו המעות ומנחו על 19
פסחו¹⁰⁵ - הרי המעות חלין; שעל מנת פן הקדישו 20
ישראל את פסחיהן ואת תגיגתן ואת מעות פסחיהן 21
וחגיגתן¹⁰⁶. 22

100) הפריש סכום כסף כדי לקנות שה או כבש לקרבן פסח, והשיג שה או כבש בפחות מן הסכום שהפריש. 101) פסחים ע: "אמר רב נחמן וכו' מנין למותר הפסח שקרב שלמים, שנאמר (דברים טז, ב) וזבחת פסח לה' אלקיך צאן ובקר, וכי פסח מן הבקר בא, והלא אין פסח בא אלא מן הכבשים ומן העזים? אלא מותר הפסח יהא לדבר הבא מן הצאן ומן הבקר (שהוא שלמים). 102) פסחים פט: בברייתא. שהפרישו מעות לשם קניית פסח או חגיגה, והלך הוא ומינה אותם על שלו, והם נתנו

בלחם-משנה. 76) שצריך לסמוך ידיו על ראש הקרבן כשהוא חי. 77) שיביא יין עם הקרבן. 78) "מפריש החזה ושוק הימין ונותן האימורין עם החזה ושוק על ידי הבעלים, וכנה מניח ידו תחת ידי הבעלים ומניף הכל לפני ה' במזרח" (פ"ו מהלכות מעה"ק הלכה ו). 79) ראה בפ"ג מהלכות מעשה הקרבנות הלכה ו, שאין הפסח טעון סמיכה, ובפ"ב שם הלכה ג שאינו טעון נסכים, ובפ"ט שם הלכה כה, שאינו טעון תנופת חזה ושוק.

ח. פסח שנתערב בשלמים - יקרבו כולן שלמים⁸⁰. 1
נתערב⁸¹ בזבחים אחרים⁸² - ירעו עד שיפול בהן 2
מום, ויביא בדמי היפה שבהן ממין זה⁸³ ובדמי 3
היפה שבהן שלמים⁸⁴, ויפסיד המותר מביתו⁸⁵, כמו 4
שבארנו בפסולי המקדשין⁸⁶. נתערב⁸⁷ בככורות - 5
ירעו הכל עד שיפול בהן מום⁸⁸, ויאכלו ככבוד בעל 6
מום⁸⁹; ויביא בהמה שהיא יפה היפה שבתערובות⁹⁰ 7
ויאמר: כל מקום שהוא הפסח - קדשתו תחול על 8
זו⁹¹. ויקריבה שלמים, אם קרב פסחו⁹². 9

80) "זה פשוט על-פי מה שנתבאר דמותר פסח קרב שלמים (כסף-משנה). ומה שאמרו בתוספתא פסחים פ"ט, וזבחים פ"ח: "שלמים שנתערבו עם שלמים הבאים מחמת הפסח ירעו עד שיסתאבו", אין זה אלא לדעת האומרים שמותר הפסח אינו נאכל אלא ליום ולילה (פסחים פט.), ואם יקריבם לשלמים נמצא מביא שלמים, הנאכלים לשני ימים ולילה אחד, לבית הפסול. אבל מדברי רבינו שהשמיט דברי הגמרא הנ"ל, ולא הביא שמותר הפסח אינו נאכל אלא ליום ולילה - נראה שסובר שדינו כשלמים ונאכל לשני ימים ולילה אחד (ראה בצ"ח לפסחים ע:). ולפיכך פסק שיקרבו כולם שלמים. וראה בשער המלך פ"ו מהלכות פסולי המוקדשין הלכה יח וב"הר המוריה" וב"אור שמח" כאן. וכתב המאירי (פסחים צח.): "ויקרבו כולן שלמים לאחר זמן הפסח ולא בזמן הפסח, מפני שהשלמים טעונין סמיכה, ופסח אינו טעון סמיכה. ואם סומך בה, עובר עבודה בקדשים". 81) משנה בפסחים צח. 82) כגון באשם ובעולה, שאף הם זכרים. ואינם שווים לא בענין אכילה ולא בענין מתן דמים. 83) פירוש, כשאין דמי הבהמות שוים, יביא עולה בסכום כסף שהיה שוה הקרבן היפה, שמה העולה היתה היותר חשובה, וכמו כן האשם יביא בדמי היפה, שמה הוא היה השוה יותר. 84) זהו בשביל הפסח שקרב עתה לשם שלמים, שמותר הפסח קרב שלמים, שמה הוא החשוב ביותר. 85) כגון שהיה אחד מהם שוה דינר אחד, השני שנים והשלישי שלשה, בסך-הכל ששה דינרים, והוא צריך לקנות כל אחד מהם בשלשה, בסך-הכל תשעה, ונמצא מפסיד שלשה דינרים. 86) פרק ו הלכה ה. 87) פסחים צח: לדעת רבנן החולקים על ר' שמעון. 88) "ולמה לא יקרבו? לפי שהפסח נאכל לכל אדם עד חצות, והכבוד לשני ימים, ואינו נאכל אלא לכהנים, ואין מביאים קדשים לבית הפסול ואין ממעטים באכילתם" (פ"ו מהלכות פסולי המוקדשין הלכה יב). 89) ראה פ"א מהלכות איסורי מזבח הלכה יב. 90) שמה הפסח היה היפה שבהם. 91) שהפסח שנפל בו מום, יש לו פדיון.

מתוך מהדורת גושל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

שאינם יכולים לאכול את הפסח ליל חמשה עשר בניסן, שאין שוחטים עליהם, שאילו הנוגע בבילה ושרץ הרי זה טובל ושוחטין עליו אחר שיטבול (להלן פ"ו ה"א). וההבדל ביניהם לענין כרת, ראה להלן ה"ב-ד. (5) שנאמר (במדבר שם) "איש איש כי יהיה וגו' בדרך רחוקה וגו' ועשה פסח לה' בחודש השני". (6) משנה, שם. ונלמד מן הכתוב (שם) "איש איש כי יהיה טמא", "איש איש, ריבה אנוסים ושוגגים" (ירושלמי פ"ט ה"א). (7) חודש אייר. (8) כמו שנאמר (במדבר שם) "איש איש וגו' ועשה פסח לה' בחודש השני בארבעה עשר יום בין הערבים יעשו אותו". (9) בכת"י תימן ובדפוס רומי: "בפני עצמה". וכרבי, שם צג, א. ראה להלן. (10) משנה, שם צה, א. שכל שנאמר בו "במועדו" דוחה את השבת (פסחים טו). ופסח שני נאמר בו (במדבר שם, יג) "כי קרבן ה' לא הקריב במועדו". ולדעת רבי, שהיא מצוה בפני עצמה, הכוונה לפסח שני (שם צג). וראה רש"י שם צה: ד"ה דוחה. (11) על פסח שני, כרבי (שם צג). הסובר ש"וחדל לעשות הפסח ונכרתה", היינו שלא עשה פסח ראשון, ו"כי קרבן ה' לא הקריב במועדו", היינו שלא עשה פסח שני שחייב כרת בשניהם. ואילו לרבי נתן, שאמר "פסח שני תשלומין לראשון" - אין חייבין כרת על השני, ו"לא הקריב במועדו" היינו ראשון (שם צג:).

- ב. פיצד¹² מי ששגג או נאנס ולא הקריב בראשון, 14
 אם הזיד ולא הקריב בשני - חייב כרת¹³; ואם שגג 15
 או נאנס אף בשני - פטור¹⁴. הזיד ולא הקריב 16
 בראשון - הרי זה מקריב בשני¹⁵; ואם לא הקריב 17
 בשני, אף על פי ששגג - הרי זה חייב כרת¹⁶, שהרי 18
 לא הקריב קרבן ה' במועדו והיה מזיד. אבל מי 19
 שהיה טמא או בדרך רחוקה ולא עשה את הראשון, 20
 אף על פי שהזיד בשני - אינו חייב כרת, שפסח 21
 נפטור בפסח ראשון מן הכרת¹⁷. 22

(12) חיוב הכרת בשני. (13) שם צג, ב: "שגג בראשון והזיד בשני, לרבי חייב". (14) שם: "שגג בזה ובזה, דברי הכל פטור". (15) שם בגמרא, שגם מזיד בכלל. ובירושלמי (פ"ט ה"א) אמרו: "מזיד מניין (= שמביא פסח שני), אמר רבי זעירה, "והאיש" לרבות את המזיד". (16) שם צג, ב: "הזיד בראשון ושגג בשני, לרבי ולרבי נתן חייב". וראה למעלה פ"א ה"ב ובמה שכתבנו שם. (17) במשנה, שם: "אם כן, למה נאמר טמא או שהיה בדרך רחוקה, שאלו פטורין מהכרת, ואלו חייבין בהכרת". וכתב רבינו בפירוש המשניות, שם: "שטמא ושהיה בדרך רחוקה בפסח ראשון ולא עשו את השני אף במזיד, אינו חייב כרת, שכבר נפטור מפסח ראשון שנאמר בו לשון כרת, ונדחה לפסח שני שלא נאמר בו לשון כרת, ואם שגג או נאנס בפסח ראשון ולא עשה את השני חייב כרת, כי לשון התורה כל מי שלא היה טמא או בדרך רחוקה ולא עשה פסח כלל חייב כרת". וראה בהשגת הראב"ד. ואף-על-פי שבגמרא שם הקשו: "ואלו חייבין בהכרת וכו' אילמאי אשוגג ונאנס, שוגג ונאנס בני כרת נינהו?" ולא פירשו כדברי רבינו הנ"ל, - היינו, משום שרצו ליישב המשנה גם לדעת רבי נתן, שאין

לו את המעות כל אחד לפי חלקו. (103) חגיגת ארבעה עשר, שאף היא באה לכל המנויים (רש"י). [נהמאירי שם כתב: "שלא היתה נאכלת אלא למנויים". אבל זה אינו אלא לכן תימא (פסחים ע.), אבל לדעת חכמים אין דינה כפסח, ראה להלן פרק י הלכה יב, ובפ"ח מהלכות חמץ ומצה ולחם-משנה שם, ובצל"ח פסחים ע.]. (104) שקדושת המעות (שהפרישו לשם פסח או חגיגה) נתחללה על הטלה שנמנו עמו, והמעות יוצאות לחולין. (105) כלומר, אין חילול אלא כשהקדש נתפס על דבר של חולין, אבל אם שניהם הקדש אין מתחלל הקדש על הקדש, וכאן הרי הוקדש הפסח והוקדשו המעות. (106) שאם ימנו אחד על פסחו, שיהיו המעות חולין ביד מי שימנו. ולא רק לצרכי הפסח, כמו עצים לצלייתו ומצה ומרור, אלא אפילו לקנות בגד לעצמו. וכרבי בפסחים צ. וכמאן דמיקל בפלוגתא דרבה ורבי זירא. ולמדו כן גם מהפסוק "אם ימעט הבית מהיות משה" - "החיה עצמך מן השעה", כלומר: קנה לעצמך כל צרכיך. וראה משנה-למלך.

- 1 יא. עצים של צליית הפסח - בפסח. וכן מצה
 2 ומרור, הואיל והן מכשירי הפסח - הרי הם בפסח.
 3 ואם לקח ממעות הפסח ממי שמנה אותו עמו פדי
 4 למנותו עמו במצה ומרור או להיות לו חלק בעצים
 5 שצולה בהן - הרי המעות חלין¹⁰⁷.

(107) המדובר כאן כשקיבל המעות שהפריש חברו לפסח - עבור עצים או עבור מצה ומרור (משנה-למלך). והשמיענו בזה, שלא רק אם מקבל המעות עבור הפסח, המעות חולין, אלא אף אם מקבל המעות עבור עצים או עבור מצה ומרור - המעות מתחללים, שהמצה ומרור והעצים לצלייה הם כפסח עצמו. ודבר זה לא נזכר בגמרא, ולמדו מתוך מה שאמרו בסוגיא שם אליבא דמאן דמיקל (שרבינו פוסק כמותו, ראה למעלה), שהמחלוקת של רבי וחכמים אינה אלא לקנות במעות חלוק וטלית שאינם צרכי הפסח, אבל בעצים ומצה ומרור, אפילו חכמים מודים שמותר לקנות - הרי שהם כפסח עצמו (משנה-למלך). וצריך לומר שגם זה משום על-מנת כן הקדישו ישראל את מעות פסחיהם, כנ"ל.

פרק חמישי

(1) יבאר קרבן פסח-שני ומי חייב להביאו ואם דוחה שבת, ואם מילת בניו הקטנים ומילת עבדיו מעכבים הפסח.

- 6 א. מי שהיה² טמא³ בשעת שחיטת הפסח, שאין
 7 שוחטין עליו⁴, או שהיה בדרך רחוקה⁵, או נאנס
 8 באנס אחר, או ששגג⁶ ולא הקריב בראשון - הרי
 9 זה מביא פסח בארבעה עשר לחודש השני⁷ בין
 10 הערבים⁸. ושחיטת פסח זה מצות עשה בפני
 11 עצמה⁹, ודוחה את השבת¹⁰; שאין השני תשלומין
 12 לראשון, אלא רגל בפני עצמו. לפיכך חייבין עליו
 13 כרת¹¹.

(2) משנה, פסחים צב, ב. (3) שנאמר (במדבר ט, י"א) "איש איש כי יהיה טמא לנפש וגו' ועשה פסח לה' בחודש השני". (4) כלומר: זבים וזבות נדות וילדות ובעולי נדות,

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

הוצרך פסוק מיוחד למילת זכריו שמעכבתו מאכילת הפסח, והלא כבר עכבוהו בשעת ההקרבה, הרי שאף בדיעבד פסול ('אור שמח'). 30) כן הוא בתוספתא פסחים פ"ח: "מי שהיו לו עבדים שלא מלו ושפחות שלא טבלו, מעכבין אותו מלאכול". וכן במכילתא דרשב"י (שמות יב, מד) "ומלתה אותו אז יאכל בו, זה רבו, שאם היו לו עבדים שלא מלו ושפחות שלא טבלו, מעכבין אותו לאכול פסח". וראה להלן שכשם שמעכבין מלאכול, כן מעכבין מלעשות. 31) ראה יבמות מו, ב: "ורבי יהושע, טבילה באמהות מנלן, סברא הוא, דא"כ במה נכנסו תחת כנפי השכינה". ומכיון שהטבילה בשפחות כמילה בעבדים - כשם שמילה בעבדים מעכבת גם לאכילתו (להלן פ"ט ה"ט) וגם לעשייתו, כמבואר כאן, כמו כן טבילה בשפחות.

חיוב כרת בפסח שני, אבל לפי ההלכה שיש חיוב כרת בפסח שני, וכדעת רבי, המשנה מתפרשת היטב כנ"ל (לחם-משנה). וראה להלן ה"ט ובהערה.

1 ג. וּמִי שֶׁהָיָה בְּדֶרֶךְ רְחוּקָה וְשָׁחַט וְזָרְקוּ עָלָיו אֶת הַדָּם, אָף עַל פִּי שֶׁבֵּא לְעֵרֵב - לֹא הִרְצָה, וְחֵיב בַּפֶּסַח שְׁנִי.¹⁹

18) שלוחיו. 19) פסחים צב, ב. כדעת רב ששת, שזה שהוא בדרך רחוקה נדחה הוא מן הפסח כמו טמא, ולפיכך אם שחטו וזרקו עליו - לא הורצה (ויתכן, כי מי שהיה בירושלים והיה חולה ברגליו שהרי הוא אנוס ואינו בדרך רחוקה (להלן ה"ט) - אם שחטו עליו, הורצה, וראה להלן ה"ז והערה לז).

4 ד. טָמֵא שֶׁיְכוּל לְטַהֵר בַּפֶּסַח רֵאשׁוֹן²⁰ שֶׁלֹּא טָבַל אֶלָּא יֹשֵׁב בְּטַמְאָתוֹ עַד שֶׁעָבַר זְמַן הַקֶּרְבָּן, וְכֵן עָרַל²¹ שֶׁלֹּא מֵל עַד שֶׁעָבַר זְמַן הַקֶּרְבָּן - הֲרִי זֶה מְזִיד בְּרֵאשׁוֹן²². לְפִיכָךְ, אִם לֹא עָשָׂה אֶת הַשְּׁנִי אֶפְלוּ בְּשִׁגְגָה - חֵיב כָּרֶת.²³

20) כגון הנוגע בנבילה ושרץ וכיוצא בהן, שהם טובלים ושוחטים עליהם אחר טבילתם (להלן פ"ו ה"ב). וראה למעלה ה"א והערה ג. 21) ישראל, אבל גוי שנתגייר ומל וטבל בערב הפסח - אין שוחטין עליו, ראה להלן פ"ו ה"ז. 22) ברייתא, פסחים טט, ב: "יכול לא יהא ענוש כרת אלא שהיה טהור ושלא היה בדרך רחוקה, ערל וטמא שרץ ושאר כל הטמאים מניין? תלמוד-לומר והאישי". 23) כדן הזיד בראשון, למעלה ה"ב.

9 ה. כֶּשֶׁם שֶׁמִּילַת עֲצָמוֹ מְעַכְבֵּתוֹ מִלְעֲשׂוֹת פֶּסַח²⁴, כֵּן מִילַת בְּנָיו הַקֶּטְנִים²⁵ וּמִילַת כָּל עֲבָדָיו²⁶, בֵּין גְּדוּלִים בֵּין קֶטְנִים²⁷, מְעַכְבֵּת אוֹתוֹ; שֶׁנֶּאֱמַר: הַמּוֹל לוֹ כָּל זָכָר וְאֵז יִקְרַב לְעֲשׂוֹתוֹ²⁸. וְאִם שָׁחַט קֶדֶם שִׁמּוּל אוֹתָם - הִפְסֵחַ פְּסוּל²⁹. וְכֵן טְבִילַת אֲמָהוּתָיו לְשֵׁם עֲבָדוֹת מְעַכְבֵּתוֹ³⁰. וְדָבָר זֶה מִפִּי הַקְּפֵלָה, שֶׁהִטְבִּילָה לְשִׁפְחוֹת כְּמִלָּה לְעֲבָדִים.³¹

24) שנאמר (שמות יב, מח): "וכל ערל לא יאכל בו". ובמכילתא (שם): "למה נאמר, לפי שנאמר כל בן נכר לא יאכל בו, אבל ישראל ערל - שומע אני יהא כשר לאכול פסח, ת"ל וכל ערל לא יאכל בו". ואין שוחטין את הפסח אלא על מי שראוי לאכול, ראה למעלה פ"ב ה"ג. 25) שחייב למולם. אבל גדולים אינו חייב למול, שהרי הם חייבים למול עצמם (פ"א מהל' מילה ה"ב). ועי' בפירוש המשניות, שבת פ"ט מ"ו. וראה ב'מנחת חינוך' מצוה ב אות ב. 26) הכנענים. 27) שחייב למול גם הקטנים וגם הגדולים. 28) במכילתא, שם: "המול לו כל זכר, מגיד שמילת זכרים מעכבתו וכו' מילת עבדים מנין, הרי אתה דן: נאמר כאן "אז", ונאמר להלן "אז" (וכל עבד איש מקנת כסף ומלתה אותו אז יאכל בו)", מה להלן מילת עבדים, אף כאן מילת עבדים". וראה ביבמות ע, ב. עא, א. 29) למד כן מדברי הגמרא ביבמות עא, א - שאלו, למה

16 ו. הַקֶּטָן - אֵין מִילַת עֲבָדָיו וְטְבִילַת שִׁפְחוֹתָיו¹⁶ מְעַכְבֵּתוֹ מִלְהַמְנוֹת עַל הַפֶּסַח³²; שֶׁנֶּאֱמַר: וְכָל עֶבֶד¹⁷ אִישׁ³³ - לְהוֹצִיא אֶת הַקֶּטָן³⁴.

32) עם בני חבורה גדולים. ראה למעלה פ"ב ה"ד: "ושוחטין על הקטנים שיהיו מכלל בני החבורה". 33) וגו': "מקנת כסף ומלתה אותו אז יאכל בו". 34) מכילתא דרשב"י (שם): "יכול אף עבדי קטן יהו מעכבין אותו לאכול פסח, ת"ל עבד איש, עבדי איש מעכבין אותו לאכול פסח, ואין עבדי קטן מעכבין אותו לאכול פסח" (ובמכילתא דרבי ישמעאל, מפורש שעבדי קטן מעכבין אותו, ראה בכסף-משנה), וסובר רבנו דמ'גזירה שוה' של "אז-אז" למדים שגם להקריב את הפסח אין מעכבין אותו מילת עבדיו וטבילת אמהותיו של הקטן.

19 ז. גַּר שֶׁנִּתְגַּיֵּר בֵּין פֶּסַח רֵאשׁוֹן לְפֶסַח שְׁנִי, וְכֵן קָטָן¹⁹ שֶׁהִגְדִּיל בֵּין שְׁנֵי פֶסְחִים³⁵ - חֵיבִין לְעֲשׂוֹת פֶּסַח²⁰ שְׁנִי³⁶. וְאִם שָׁחַטוּ עָלָיו³⁷ בְּרֵאשׁוֹן - פְּטוּר³⁸.

35) בין פסח ראשון לפסח שני. 36) כרבי, בפסחים צג, א - שאין פסח שני תשלומין לראשון אלא רגל בפני עצמו, ראה למעלה ה"א. 37) כלומר, על הקטן (כסף-משנה). 38) אף כי בעת ששחטו עליו הראשון לא היה בר חיוב - פטור הוא לעשות פסח שני, מכיון ששוחטין עליו וממנים אותו על הפסח, שנאמר (שמות יב, ג) שה לבית אבות, מלמד שאדם מביא ושוחט על ידי בנו ובתו הקטנים וכו' (פסחים פח). נפטר הוא בכך מלהקריב פסח שני (כסף-משנה בשם הר"י קורקוס). (ואסמכתא לכך, מה שאמר רב נחמן (שם צב): שמי שהיה בדרך רחוקה שפטור מקרבן פסח ושחטו וזרקו עליו, הורצה ופטור מפסח שני, משום ש"מיהס הוא דחס רחמנא עליו, ואי עביד תבוא עליו ברכה" (אלא שאין הלכה כדבריו, אלא כדעת רב ששת, שמי שהיה בדרך רחוקה הרי הוא כטמא ונדחה, ראה למעלה ה"ג) - הרי שכל שהוא פטור רק משום ההתורה חסה עליו - אם עשה הורצה ופטור מפסח שני, והרי גם קטן אינו פטור מעונש אלא משום "דרחמנא הוא דחס עליה" (סנהדרין נה): והרי הוא כמו שהיה בדרך רחוקה לדעת רב נחמן, שאם שחטו עליו הורצה ופטור מפסח שני (וראה למעלה ה"ג והערה יח). אבל יש להבין איך יצא ידי

ליכנס בשעת אכילה, והיינו ודאי בשעת התחלת זמן אכילה, כמו שכתבו ה'תוספות', שהרי הלכה כרבי עקיבא שהפסח נאכל כל היום מן התורה (להלן פ"ח ט"ו), ולמה לא נתנו לו מרחק של שלשה מיל? אלא על-כרחך שמדובר בתחילת זמן אכילה, ואם כן הוא-הדין ש"בשעת שחיטה" לעולא, היינו תחילת זמן שחיטה. ועוד שאם לדברי עולא - סוף זמן שחיטה, מה בינו לבין רב יהודה? ועי' 'תוספות' שם ד"ה רב יהודה. (46) אבל אם אינו יכול להגיע אל אלו בסוסיס ובפרדים, הרי זו דרך רחוקה (שם צה.) (47) שם צד, א: "היה עומד לפניו מן המודיעים ואין יכול ליכנס מפני גמלים וקרנות המעכבות אותו, יכול לא יהא חיוב, ת"ל (במדבר ט) ובדרך לא היה. הרי לא היה בדרך". וראה בסמוך. (48) ב'ירושלמי' פסחים פ"ט ה"ב: "ותניי תמן, היה נתון מן המודיעית ולפנים, ורגליו רעות, יכול יהא חיוב ת"ל וחדל, יצא זה שלא חדל". וראה מה שנכתוב בהלכה זו בסמוך. (49) שתי הברייתות הנ"ל שבבבלי ו'ירושלמי' נראות לכאורה כסותרות: הברייתא בבבלי מחייבת את זה שעמד לפניו מן המודיעים, ואינו יכול ליכנס מפני הגמלים, ואילו הברייתא ב'ירושלמי' פוטרת את זה שנתון מן המודיעית ולפנים ורגליו רעות (ועי' ברש"י שם צד). וכדי ליישב, פירשן רבינו כדלהלן: הברייתא בבבלי מדברת באופן שהזיד בשני, והיא משמיעה לנו שבאופן זה אינו כדרך רחוקה שפטור אף אם הזיד בשני (ראה למעלה ה"ב), אלא דינו כאונס אחר (ראה למעלה שם). ואילו הברייתא ב'ירושלמי' מדברת באופן ששגג בשני, והשמיעה לנו שדינו כאונס אחר ופטור מן הכרת כששגג בשני, וראה בראב"ד וכסף-משנה. (50) משנה, פסחים צא, א: "מי שהבטיחוהו להוציאו מבית האסורים וכו' שוחטין עליהן". (51) שאין להביא את הפסח לשם, שהרי אסור להוציא את הפסח מירושלים, ואם יצא פסול (להלן פ"ט ה"ב). לכך אין שוחטין עליו רק אם הבטיחוהו לצאת מהמאסר, אבל אם היה חבוש בתוך חומת ירושלים אפילו לא הבטיחוהו לצאת - שוחטין עליו, שהרי אפשר להכניס את הפסח לשם ('ירושלמי' פסחים פ"ח ה"ו: "בנתון חוץ לירושלים, אבל בנתון בתוך ירושלים אפילו לא הבטיחו כמי שהבטיחו"), ואפילו חבשוהו גויים שוחטין עליו בפני עצמו, שהרי אפשר להכניס לשם את הפסח (פסחים, שם). (52) בפני עצמו (לחם-משנה). וראה להלן בסמוך. (53) כדי לכופו להוציא אשה פסולה או לשלם ממון. אי נמי, כדתניא (כתובות לג): אם יקום ויתהלך בחוץ וגו' מלמד שחובשין אותו עד שנראה מה תהא עליו (רש"י שם) - אז שוחטין עליו בפני עצמו (בבלי פסחים שם, מימרא של רבי יוחנן). (54) בפני עצמו. פסחים, שם: "לא שנו אלא בית האסורים דעכו"ם (שכתוב בתהלים קמד, ח, אשר פיהם דיבר שוא וימינם ימין שקר, 'ירושלמי' שם, ולא יקיימו הבטחתם להוציאו והפסח יבוא לידי פסול), אבל בית האסורים של ישראל שוחטין בפני עצמו, כיון דאבטחינהו - מפיך ליה, דכתיב (צפניה ג, יג) שארית ישראל לא יעשו עולה ולא ידברו כזב". (55) שמה יביאו את הפסח לידי פסול (משנה, שם). ויש להבין למה לא העתיק רבינו שעם אחרים מותר לשחוט עליו, כמפורש במשנה שם (לחם-משנה). (56) משנה, שם. (57) שמת לו מת אחר חצות היום ושכבר

חובתו בפסח שהקריבו עליו כשהיה קטן. וראה ב'מגן אברהם' סי' רסז ס"ק א, ד"ה וצ"ע).

1 ח. נְשִׁים שֶׁנִּדְחוּ לַשְּׁנִי, בֵּין מִפְּנֵי הָאֲנָס וְהַשְּׁגָגָה בֵּין
2 מִפְּנֵי הַטְּמֵאָה וְדִרְךְ רְחוּקָה - הֲרִי פֶּסַח שְׁנֵי לָהֶם
3 רְשׁוּת: רְצוּ שׁוֹחֲטִין, רְצוּ אֵין שׁוֹחֲטִין. לְפִיכָךְ אֵין
4 שׁוֹחֲטִין עֲלֵיהֶן בְּפָנֵי עֲצָמָן בְּשֶׁבֶת בְּפֶסַח שְׁנֵי³⁹. אֲבָל
5 אִם הֵייתָ הָאִשָּׁה אַחַת מִבְּנֵי חֲבוּרָה - מִתְּרִי⁴⁰. וְאֵי
6 זֵיו⁴¹ הִיא דִּרְךְ רְחוּקָה? תִּמְשָׁה עֶשֶׂר מֵיל⁴² חוּץ
7 לְחֹמַת יְרוּשָׁלַיִם⁴³.

(39) אבל בחול שוחטין עליהן בפני עצמן אפילו בפסח שני, ראה למעלה פ"ב ה"ד, ובהערות שם. (40) כרבי יהודה (פסחים צא): שאמר: אשה בראשון שוחטין עליה בפני עצמה, ובשני עושין אותה טפילה לאחרים". וראה למעלה שם. (41) בכת"י תימן, מתחילה כאן הלכה חדשה. וכן נראה בדפוס רומי. (42) משנה, פסחים צג, ב: "איזו היא דרך רחוקה, מן המודיעים ולחוץ וכמדתה לכל רוח, דברי רבי עקיבא. רבי אליעזר אומר וכו'" והלכה כרבי עקיבא (פירוש המשנה, שם). ואמר עולא (שם): "מן המודיעים לירושלים, חמשה עשר מילין". (43) (ולא תלו הדבר בקרבת מקום לעזרה, אלא לחומת ירושלים, שצריך שיהא ראוי להיות בשעת התחלת השחיטה (ראה להלן) במקום שראוי לאכילת הפסח). וכן מורה לשון הגמרא שם: "מן המודיעים לירושלים".

8 ט. מִי שֶׁהָיָה בֵּינוּ וּבֵין יְרוּשָׁלַיִם יוֹם אַרְבַּעָה עֶשֶׂר
9 עִם עֲלִית הַשֶּׁמֶשׁ⁴⁴ תִּמְשָׁה עֶשֶׂר מֵיל אוּ יֵתֵר - הֲרִי
10 זֶה דִּרְךְ רְחוּקָה. הֵיָה בֵּינוּ וּבֵינָה פְּחוּת מְזָה - אֵינוּ
11 בְּדִרְךְ רְחוּקָה, מִפְּנֵי שֶׁהוּא יְכוֹל לְהִגִּיעַ לְיְרוּשָׁלַיִם
12 אַחַר חֲצוֹת⁴⁵ פְּשִׁיחֵיהֶן בְּרִגְלֵיו בְּנַחַת⁴⁶. הֲלֵךְ וְלֹא
13 הִגִּיעַ מִפְּנֵי שֶׁעֲכָבוּהוּ הַבְּהֵמוֹת בְּדַחְקָם⁴⁷, אוּ שֶׁהָיָה
14 בְּיְרוּשָׁלַיִם וְהָיָה חוּלָה בְּרִגְלֵיו וְלֹא הִגִּיעַ לְעֶזְרָה עַד
15 שֶׁעָבַר זְמַן הַקְּרָבָן⁴⁸ - הֲרִי זֶה אָנוּס וְאֵינוּ בְּדִרְךְ
16 רְחוּקָה⁴⁹. מִי שֶׁהָיָה חֲבוּשׁ⁵⁰ חוּץ לְחֹמַת יְרוּשָׁלַיִם⁵¹
17 וְהַבְּטִיחוּהוּ לְצֵאת לְעָרֵב - שׁוֹחֲטִין עֲלָיו⁵², וְכִשְׂוֹצֵא
18 לְעָרֵב - יֵאכֵל. בְּמָה דְּבָרִים אֲמֹרִים? בְּשֶׁהָיָה חֲבוּשׁ
19 בְּיַד יִשְׂרָאֵל⁵³; אֲבָל אִם הָיָה חֲבוּשׁ בְּיַד עוֹבְדֵי
20 כּוֹכָבִים - אֵין שׁוֹחֲטִין עֲלָיו⁵⁴ עַד שִׁיֵּצֵא⁵⁵. וְאִם
21 שֶׁחֲטוּ עֲלָיו וְצֵא - הֲרִי זֶה אוֹכֵל; וְאִם לֹא יֵצֵא -
22 פְּטוּר מִלְּעֲשׂוֹת פֶּסַח שְׁנֵי, שֶׁהָרִי נִשְׁחַט עֲלָיו⁵⁶. וְכֵן
23 הָאוֹנֵן⁵⁷ וְהַחֹלָה וְהַזָּקֵן שֶׁהֵם יְכוֹלִים לְאָכֵל⁵⁸
24 שֶׁשִּׁחְטוּ עֲלֵיהֶן⁵⁹, וְאַחַר שֶׁנִּזְרַק הַדָּם נִטְמָאוּ בְּמַת
25 וְהָרִי אֵינֶן יְכוֹלִין לְאָכֵל - הֲרִי אֵלוּ פְּטוּרִין מִלְּעֲשׂוֹת
26 פֶּסַח שְׁנֵי⁶⁰.

(44) כן משמע בגמרא שם, שמה שאמרו חמשה עשר מילין, הוא משעת הנץ החמה ולא מעלות השחר. (45) כן מפרש רבינו, מה שאמר עולא (שם צג): "כל שאינו יכול ליכנס בשעת שחיטה", דהיינו בשעת התחלת זמן השחיטה. (וכן נראה שם בסוגיא, מדברי רבי יהודה שאמר: "כל שאין יכול

10 לְאָכַל קִדְשֵׁים לְעֶרְבֵי - אֵין שׁוֹחֲטִין עֲלֵיוֹ¹¹, אֶלָּא
 11 נִדְחָה לְפֶסַח שְׁנִי. שְׁנֵאמַר: וַיְהִי אֲנָשִׁים אֲשֶׁר הָיוּ
 12 טְמֵאִים לְנֶפֶשׁ אָדָם וְלֹא יָכְלוּ לַעֲשׂוֹת הַפֶּסַח בַּיּוֹם
 13 הַהוּא. מִפִּי הַשְּׁמוּעָה לְמַדְרֵי, שֶׁשְּׂבִיעֵי שְׁלֵהֵן הִיָּה¹²,
 14 וְעַל זֶה שָׁאֵל¹³ אִם יִשְׁחַט עֲלֵיהֶן וְהֵם יֵאָכְלוּ לְעֶרְבֵי,
 15 וּפְרַשׁ לָהֶן שָׁאֵין שׁוֹחֲטִין עֲלֵיהֶן¹⁴. בְּמָה דְבָרִים
 16 אֲמֹרִים? בְּשִׁנְטָמָא בְּטִמְאוֹת מִן הַמַּת שֶׁהַנְּזִיר מְגַלֵּחַ
 17 עֲלֵיהֶן¹⁵; אֶבֶל אִם הָיָה טְמֵא בְּשִׂאָר טְמֵאוֹת מִן הַמַּת
 18 שָׁאֵין הַנְּזִיר מְגַלֵּחַ עֲלֵיהֶן - שׁוֹחֲטִין עֲלֵיוּ בְּשִׂבְעֵי
 19 שְׁלוֹ אַחַר שְׁיִטְבֵּל וַיְהִי עֲלֵיו, וּכְשִׁיעָרִיב שְׁמֵשׁוֹ אוֹכֵל
 20 פֶּסַחֵו.

8) שעליו נאמר (במדבר יט, יא) "הנוגע במת לכל נפש אדם וטמא שבעת ימים". (9) טבל במקווה והוזה עליו מי חטאת, כמו שנאמר (שם, יט) "והוזה הטהור על הטמא ביום השלישי וביום השביעי וחתאו ביום השביעי וכיבס בגדיו ורחץ במים וטהר בערב". (10) שהרי נאמר (שם): "וטהר בערב". (11) אף על פי ששוחטין וזורקין על טבול יום אחר - טבול יום זה חמור יותר. (12) ספרי במדבר פרשת בהעלותך: "ולא יכלו לעשות הפסח ביום ההוא, לא היו יכולין לעשות בו ביום אבל היו יכולים לעשות ביום שלאחריו. נמצינו למדים שחל ז' שלהם להיות ערב הפסח". (13) למשה רבינו. (14) אף על פי שכבר טבלו והוזה עליהם. שאין לומר שכאן היה לפני הטבילה, אבל לאחר טבילה שוחטין וזורקין על טבול יום זה, - למה אמר להם משה שיעשו פסח שני, יטבלו בו ביום וישחטו עליהם? (ראה בתוספות פסחים ז': דיבור המתחיל שחל). ודעת הראב"ד שכאן מדובר ששחטו עליהם לפני הטבילה ואחר שעבר זמן השחיטה באו ושאלו למשה. אבל לאחר הזאה וטבילה שוחטין וזורקין עליהם כעל כל טבול יום אחר. [ויש הוכחה לדעת רבינו ממה שאמרו (פסחים זז.) "איש איש כי יהיה טמא לנפש" - "איש נדחה לפסח שני ואין צבור נדחה לפסח שני", ואם הפסוק מדבר לפני טבילה והזאה, איך אמרו "איש נדחה ואין צבור נדחים", הלא הלכה היא "טומאה דחוייה בצבור", שאם אפשר לעשות בטהרה מחזרים לעשות בטהרה (פרק ד מהלכות ביאת מקדש הלכות יד-טז), ואם כן גם כאן צריך לטבול ולהזות, ואז אין איש נדחה, שגם על יחיד שוחטין וזורקין כשהוא טבול יום, וכשאין היחיד נדחה אין הציבור עושים בטומאה (ראה בזבחים כב:), אלא על כרחנו שהמדובר לאחרי טבילה והזאה וגם אז אין שוחטין על היחיד]. (15) שנאמר (במדבר ו, ט) "וכי ימות מת עליו בפתע פתאום וטמא ראש נזרו וגלח ראשו" וגו'. וראה בפרק ז מהלכות נזירות על אלו מן הטומאות הנזיר מגלח.

21 ג. זָב שֶׁרָאָה שְׁתֵּי רְאִיּוֹת¹⁶, וְסִפֵּר שְׂבָעָה יָמִים¹⁷
 22 וְטָבַל בְּשִׂבְעֵי¹⁸ - שׁוֹחֲטִין עֲלֵיו וְהוּא אוֹכֵל לְעֶרְבֵי.
 23 וְאִם רָאָה זוֹב¹⁹ אַחַר שֶׁנִּזְרַק הַדָּם - הָרִי זֶה פְּטוּר
 24 מִלַּעֲשׂוֹת פֶּסַח שְׁנִי²⁰. וְכֵן שׁוֹמְרֵת יוֹם פְּגָנָד יוֹם²¹ -
 25 טוֹבֵלֶת בַּיּוֹם הַשְּׁמוּרֵי²², פָּמוֹ שֶׁבְּאֲרָנָה פְּבִיאֹת
 26 אֲסוּרוֹת, וְשׁוֹחֲטִין עֲלֵיהֶן²³ וְהִיא אוֹכֵלֶת לְעֶרְבֵי. וְאִם

נתחייב בקרבן פסח, אבל אם מת לו מת קודם חצות - אין שוחטין עליו, אלא ידחה לפסח השני, ראה להלן פ"ו ה"ט. (58) כזית, שוחטין עליהם עם אחרים ולא בפני עצמן (משנה שם, ולמעלה פ"ב ה"ג"ד) "הואיל ואכילתם מעוטה, שמה שאיראו הפסח ויביאוהו לידי פסול" (למעלה שם ה"ד). ובכתי" תימן: "וכן האונן והחולה והזקן שאינן יכולין לאכול", וכ"ה בדפוס רומי. והיינו שאינן יכולין לאכול הרבה. (59) בפני עצמן. (60) משנה שם: "על כולם אין שוחטין עליהם בפני עצמן, שמה יביאו את הפסח לידי פסול, לפיכך אם אירע בהן פסול פטורין מלעשות פסח שני". וכתב רבינו בפירושו המשנה, שם: "וכאשר הודיענו שהם ראויים, אמר לפיכך אם אירע בהם פסול, ר"ל אם שחטו פסח ונזרק עליהם הדם ואעפ"י שלכתחילה אין ראוי לשחוט עליהם ואחרי-כך אירע פסול באלו האוננים או החולים או הזקנים ונטמאו במת שאינם יכולים לאוכלו בלילה, פטורים הם מלעשות פסח שני, לפי שהם שחטוהו והם ראויין לעשות פסח".

יום שלישי ט' אייר ה'תשע"ו
פֶּרֶק שְׁעִי

1) יבאר אי זהו טמא שנדחה לפסח שני, ומי שחל שביעי שלו להיות בשבת.

1 א. אִי זֶהוּ טְמֵא שֶׁנִּדְחָה לְפֶסַח שְׁנִי? כָּל מִי שָׁאֵינוֹ
 2 יָכוֹל לְאָכַל אֶת הַפֶּסַח בְּלִילֵי חֲמִשָּׁה עֶשְׂרֵי בְּנִיֶּסֶן
 3 מִפְּנֵי טְמֵאוֹתוֹ, כְּגוֹן זָבִים² וְזָבֹת³, נְדוּת וְיוֹלְדוֹת⁴
 4 וּבִעֲלֵי נְדוּת⁵. אֶבֶל הַנוֹגֵעַ בְּנִבְלָה וְשֶׁרֶץ וְכִיּוֹצֵא בֵּהֶן
 5 בַּיּוֹם אֲרֻבָּעָה עֶשְׂרֵי⁶ - הָרִי זֶה טוֹבֵל, וְשׁוֹחֲטִין עֲלֵיו
 6 אַחַר שְׁיִטְבֵּל⁷, וְלְעֶרְבֵי כְּשִׁיעָרִיב שְׁמֵשׁוֹ אוֹכֵל אֶת
 7 הַפֶּסַח.

2) ברייתא בפסחים צג. "הזב האמור בתורה הוא שכבת זרע הבא מחליי החללים שהיא מתקבצת בהן וכשיוצא הזוב אינו יוצא בקושי כשכבת זרע ואין ביציאתו תאוה ולא הנאה אלא נגרר ויוצא כמו בצק של שעורים כהה כלובן ביצה המזורת". (3) "אי זו היא זבה? זו זוב דמה שלושה ימים זה אחר זה בלא עת נדתה". (4) והיא כרבי יהודה האומר נשים בפסח שני רשות. (5) שהן כנידות, כמו שכתוב (ויקרא טו, כד) "ואם שכוב ישכב איש אותה ותהי נידתה עליו וטמא שבעת ימים". וכל אלו טמאין בטומאה ארוכה (=כלומר, טומאתם אינה טומאת ערב - רש"י שם). וכגון שנטמאו ביום י"ד או לפני יום י"ד ויום י"ד אינו יום האחרון לטומאתם. (6) שהוא טמא רק טומאת ערב, ואינו מחוסר כיפורים (=אינו צריך להביא קרבן). (7) ואף על פי שאינו טהור עד שיעריב שמשו - הרי שוקע מאליו ואינו מחוסר מעשה טהרה, אבל לפני הטבילה אין שוחטין עליו, שהרי הוא מחוסר מעשה הטבילה, והוא כרב יהודה אמר רב שאמר (פסחים צ. צ. ז): "שוחטין וזורקין על טבול יום ואין שוחטין וזורקין על טמא שרץ".

8 ב. טְמֵא מֵת⁸ שְׁחָל שְׂבִיעֵי שְׁלוֹ לְהִיּוֹת פְּאֲרַבְעָה
 9 עֶשְׂרֵי, אֵף עַל פִּי שְׁטָבַל וְהָיָה עֲלֵיו⁹ וְהָרִי הוּא רְאִי

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם – מוסד הרב קוק

שיש בה כרת ודוחה עשה של "השלמה" (שם נט. והלכות תמידין ומוספין שם הלכה ד) שאם לא יקריב קרבנותיו ולא יהיה ראוי לאכול הפסח אין הפסח כשר, והרי עבר בעשה שיש בה כרת. נובדין "שוחטין ומקריבין - קודם שחיטת הפסח" משמיענו, שאף על פי שאין שוחטין הפסח עד שימסרו קרבנותיהן ביד בית דין שמה יפשעו ולא יקריבו אותם, אין זה אלא בהקרבת קרבנותיו, שיטעו לחשוב שכיוון שכבר שחטו עליהם קרבן פסח, שוב אין עליהם כרת אף על פי שלא יקריבו קרבנותיהם ולא יאכלו הפסח, שהרי אכילת פסחים אינה מעכבת (כשאיירע לו פסול לאחר הזריקה), אבל מותר להקריב קרבנותיהם לפני שחיטת הפסח, ולא חששו שמה יפשעו ולא יקריבו הפסח, ונמצא עבר על עשה של "השלמה" מבלי שיקיים עשה של פסח שיש בה כרת - שפסח שיש בו כרת, חמור הוא בעיני בני אדם ולא יבואו לידי פשיעה. וראיה לכך, שלא נזכר בגמרא חשש זה של "שמה יפשע" אלא בקרבנותיהם ולא בפסח. (30) להלן (הלכה ט) באונן כתב רבינו: "שוחטין עליו וטובל ואחר כך אוכל". (31) "חזקה אין בית דין של כהנים עומדים משם עד שיכלו מעות שבשופרות".

ה. מִצְרַע שְׁחָל שְׂמִינֵי שְׁלֹשֶׁי 32 לְהִיּוֹת בְּאַרְבַּעַת עֶשֶׂר וְרֵאָה קָרִי 33 בּוּ בַּיּוֹם - הָרִי זֶה טוֹבֵל וְנִכְנָס לְעֹזֶרֶת נָשִׁים וּמְבִיא קְרָבָנֹתָיו. וְאִף עַל פִּי שְׁטָבוּל יוֹם אֶסוּר לְהַפְגִּס לְעֹזֶרֶת נָשִׁים, הוֹאִיל וְאֶסוּרוֹ לְהַפְגִּס שָׁם מְדַבְּרֵיהֶם, כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנוּ בְּהִלְכוֹת בֵּיאַת מִקְדָּשׁ, וְיוֹם זֶה הוּא יוֹם הַקְּרִבַת הַפֶּסַח בְּמוֹעֵד 34 - יְבוֹא עֲשֵׂה 35 שֵׁשׁ בּוּ פָּרַת וַיִּדְחָה אֶסוּר שֶׁל דְּבָרֵיהֶם 36.

(32) דין המצורע לטבול ביום השביעי שלו, כמו שנאמר (ויקרא יד, ט) "והיה ביום השביעי וגו' ורחץ את בשרו במים וטהר". וביום השמיני שלו מביא קרבנותיו, כמו שנאמר (שם יד, י) "וביום השמיני יקח שני כבשים תמימים וגו' והעמיד הכהן המטהר את האיש המיטהר ואותם לפני ה' פתח אהל מועד". (33) שהוא משתלח חוץ לשתי מחנות: מחנה שכניה ומחנה לוייה ועזרת נשים מחנה לוי היא. (34) ואם לא יוכל להיכנס לעזרת נשים להקריב קרבנותיו, לא יוכל להקריב את הפסח. (35) של הקרבת הפסח. (36) איסור כניסתו של הטבול-יום לעזרת נשים.

ו. טָמֵא מֵת 37 שְׁחָל שְׂבִיעֵי שְׁלוֹ לְהִיּוֹת בְּשֶׁבַע 38 - אֵין מִזִּין עָלָיו 39 אֲלָא לְמַחֲרָה 40. וְאֶפְלוּ חָל שְׂבִיעֵי שְׁלוֹ לְהִיּוֹת בְּשִׁלְשָׁה עֶשֶׂר בְּנִסָן וְהוּא שֶׁבַע - יִדְחָה לְיוֹם אַרְבַּעַת עֶשֶׂר 41; וּמִזִּין עָלָיו, וְאֵין שׁוֹחֲטִין עָלָיו 42, כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנוּ 43, אֲלָא יִדְחָה לְפֶסַח שְׁנִי. וְהָלוֹא אֶסוּר הַזָּיָה בְּשֶׁבַע מְשׁוּם שְׁבוּת, וְהַפֶּסַח בְּכֶרֶת, וְהֵיאָךְ יַעֲמִידוּ דְּבָרֵיהֶם בְּמָקוֹם פָּרַת 44? מִפְּנֵי שְׂבִיעֵים שֶׁהוּא אֶסוּר בְּהַזָּיָה מְשׁוּם שְׁבוּת 45 אֵינוֹ זָמַן הַקְּרָבָן 46 שְׁחִיבִין עָלָיו פָּרַת, לְפִיכָךְ יַעֲמִידוּ דְּבָרֵיהֶן בְּמָקוֹמָן, אִף עַל פִּי שֶׁהַדָּבָר גּוֹרֵם לְעֹתִיד לְבוֹא לְעַמֵּד בְּמָקוֹם פָּרַת.

(37) שטמא שבעת ימים, כמו שנאמר (במדבר יט, יא)

1 רֵאָתָה דָם אַחַר שְׁנוֹרֵק דָם הַפֶּסַח - פְּטוּרָה מִלְעֲשׂוֹת
2 פֶּסַח שְׁנִי 24. וְאֵין שׁוֹחֲטִין עַל הַנְּדָה בְּשִׁבְעֵי שְׁלֹשָׁה 25,
3 שְׁהָרִי אֵינָה טוֹבֵלֶת עַד לֵיל שְׂמִינֵי 26, וְאֵינָה רְאוּיָה
4 לְאָכֹל קֹדְשִׁים עַד לֵיל הַתְּשִׁיעִי 27.

(16) של זיבה, שצריך לספור שבעה ימים שלא יראה בהם ראייה של זיבה ולטבול, ואינו צריך להביא קרבן. (17) ויום השביעי חל ב"ד ניסן. (18) אבל לא לפני שטבל, וכרב יהודה אמר רב שאמר שוחטין וזורקין על טבול יום ואין שוחטין וזורקין על טמא שרץ, ורבינו פוסק כמותו. (19) הזב בעל שתי הראיות ראה ראייה שלישית של זוב. (20) ברייתא בפסחים פא. שבעת שזרקו את הדם היה טהור ויצא ידי חובתו בפסח זה. (21) היא זבה קטנה שראתה דם יום אחד בלבד או שני ימים בימי הזיבה, שהם אחד עשר יום שלאחרי שבעת ימי הנידה. ונקראת שומרת יום כנגד יום, מפני שאותו היום שראתה בו דם, כולו טמא, ומשמרת כל הלילה, ואם לא ראתה דם בלילה משמרת למחר וטובלת אחר שתנץ החמה ומשמרת כל היום, אם לא ראתה כלום הרי זה יום אחד טהור כנגד היום הטמא, והרי היא מותרת לבעלה לערב. (22) ואינה צריכה לחכות לטבול לערב. (23) אחר שטבלה. אבל זבה גדולה שהיא חייבת בקרבן אין שוחטין עליה. (24) משום שאינו צריך שיהיה יום השני, שהוא יום השימור, טהור כולו, כי אם מקצתו, שמקצת היום ככולו, ומכיוון שבעת שזרקו את הדם הייתה טהורה יצאה ידי חובתה בפסח זה. (25) שם צ: אף כי אינה מחוסרת כיפורים, שאין עליה להביא קרבן, בכל זאת אין שוחטין, כדלהלן. (26) כמו שנאמר (ויקרא טו, יט) "שבעת ימים תהיה בנידתה", ודרשו בברייתא פסחים שם "תהא בנידתה כל שבעה", והרי היא עתה מחוסרת טבילה ואין שוחטין עליה. (27) כלומר, חוץ מהטעם הנ"ל יש עוד טעם נוסף, שאפילו למי שסובר שוחטין וזורקין על טמא שרץ, אין זה אלא אם הוא ראוי לאכול לערב, אבל זו אינה ראויה לאכול לערב, עד ליל תשיעי, וכן הוא בגמרא שם.

5 ד. מְחַסְרֵי פְּפוּרִים 28 שְׁחָל יוֹם הַבָּאָת קְרָבָנֹתֵיהֶן
6 בְּאַרְבַּעַת עֶשֶׂר - שׁוֹחֲטִין עָלֵיהֶן, וּמְקַרְבִּין
7 קְרָבָנֹתֵיהֶן בְּאַרְבַּעַת עֶשֶׂר בְּנִסָן בֵּין קֶדֶם שְׁחִיטַת
8 הַפֶּסַח בֵּין אַחַר שְׁחִיטָתוֹ 29, וְאֲוָכְלִין פְּסַחֵיהֶן
9 לְעָרֵב 30. וְאֵין שׁוֹחֲטִין עָלֵיהֶן עַד שִׁימְסוּ
10 קְרָבָנֹתֵיהֶם בְּיַד בֵּית דִּין 31, שְׁמָא יִפְשְׁעוּ וְלֹא יִקְרִיבוּ
11 אוֹתָם.

(28) הן הזבה והיולדת, הזב (=שראה שלוש ראיות של זב) והמצורע. ונקראו מחוסרי כפרה, שאף על פי שטהרו מטומאתם וטבלו והעריב שמשם, לא גמרה טהרתם לאכול בקדשים עד שיביאו קרבנם (למחר). (29) אחר שחיטת הפסח. ומשמיענו שאף על פי שאסור לשחוט שום קרבן אחר תמיד של בין הערביים משום שנאמר (ויקרא ו, ה) "והקטיר עליה (=על תמיד של שחר) חלבי השלמים" ודרשו חז"ל (פסחים נח:): "השלמים, עליה (על של שחר) השלם כל הקרבנות כולם" - באה עשה של הקרבת פסח

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

הפסח, כמו שנאמר (שמות יב, מח) "וכל ערל לא יאכל בו".
 (48) בפסחים צב. "אמר רבה בר בר חנא אמר רב יוחנן וכו'
 דברי הכל ישראל טובל ואוכל את פסחו לערב". ותמהו
 בתוספות שם דיבור המתחיל אבל, דלא מיזני בשום מקום
 טבילה בישראל שמל אפילו מדרבנן, אבל המאירי ביבמות
 עא: פירש "שנטמא במת והזה שלישי ושיביעי קודם שימול
 ואחר הזאת שביעי מל בערב הפסח וטבל לטומאתו - שאין
 אומרים שהזאתו שנעשית כשהוא ערל אינה הזאה".
 (49) משנה פסחים צב. "גר שנתגייר בערב פסח בית שמאי
 אומרים טובל ואוכל את פסחו לערב ובית הלל אומרים
 הפורש מן הערלה כפורש מן הקבר". ופוסק כבית הלל.
 (50) שם בגמרא: אמר רבה בר בר חנא אמר רבי יוחנן
 מחלוקת בערל נכרי, שבית הלל סברי גזירה שמא יטמא
 לשנה הבאה ויאמר: אשתקד מי לא טבלתי ואכלתי, עכשיו
 נמי אטבול ואוכל, ולא ידע שאשתקד היה גוי ולא קיבל
 טומאה, ועכשיו ישראל הוא ומקבל טומאה. (51) וכאן אין
 מקום למה שכתב למעלה הלכה ו "שביום שהוא אסור
 בהזייה אינו זמן הקרבן", כי כאן הגזירה היא לאותו יום
 שעליו להקריב את הקרבן, שהוא י"ד בניסן. (52) כן הוא
 בפרק י"ג מהלכות איסורי ביאה הלכה ו "גר שמל ולא טבל
 או טבל ולא מל אינו גר עד שימול ויטבול".

"הנוגע במת לכל נפש אדם וטמא שבעת ימים" וצריך
 להזות עליו מי חטאת בשלישי ובשיביעי שלו. (38) וצריך
 להזות עליו בו ביום. (39) משנה בפסחים סה: וכרבי
 עקיבא שמא יטלנה ויעבירנה ארבע אמות ברשות הרבים
 (שם סט.). וכן פסק רבא שהזאה אינה דוחה את השבת.
 (40) שהוא יום שמיני שלו. וסובר רבינו שאין צריך להזות
 ביום השביעי דווקא. וכן כתב בפרק י"א מהלכות פרה
 אדומה הלכה ב: "מי שהזזה עליו בשלישי ולא הוזה עליו
 בשביעי ושהה כמה ימים, טובל בכל עת שירצה אחר
 השביעי בין ביום בין בלילה, ומזין ביום בין קודם טבילה
 בין אחר טבילה, אפילו טבל בליל תשיעי או בליל עשירי
 מזין עליו למחר אחר הנץ החמה". והראב"ד חולק עליו גם
 כאן וגם שם (כסף משנה). (41) במשנה בפסחים סה:
 "השיב רבי עקיבא ואמר הזאה תוכיח שהיא משום מצוה
 והיא משום שבות", ומפרש רש"י "הזאה תוכיח שהיא
 מצוה, בטמא מת שחל שביעי שלו להיות בשבת ערב פסח
 שאם לא יזה לא יעשה פסחו". אבל לדעת רבינו שפוסק
 למעלה הלכה ב שטמא מת שחל שביעי שלו בערב הפסח
 אין שוחטין עליו מגזירת הכתוב, על כרחנו שדברי המשנה
 מתפרשים כשביעי שלו חל להיות בשבת י"ג ניסן, וכן
 כתב רבינו בפירושו המשניות שם. [אבל צריך עיון, שהרי
 גם לדעת רבינו אם נטמא בטומאה מן המת שאין הנזיר
 מגלח עליה - שוחטין עליו בשביעי שלו אחר שיטבול ויזה
 עליו (למעלה הלכה ב) וכאן אמרו סתם שהזאה אינה דוחה
 שבת ומשמע שגם באופן הנ"ל שביום ההזאה הוא גם זמן
 חיוב הכרת. ונראה שזוהי כוונת הראב"ד בהשגתו על רבינו,
 ועיין כסף משנה]. (42) הפסח. (43) למעלה הלכה ב,
 שטמא מת שחל שביעי שלו בי"ד אין שוחטין עליו.
 (44) כלומר, למה קיימו דבריהם ולא ביטלו מחמת עשה
 שיש בו כרת כשם שעשו כן במצורע (למעלה הלכה ה),
 בבית הפרס (להלן הלכה ח) ובאונן (להלן הלכה ט).
 (45) יום השבת שחל בי"ג ניסן. (46) שהרי זמנו למחר
 ביום י"ד.

ח. מִי שֶׁבָּא בְּבֵית הַפֶּרֶס⁵³ - הֲרֵי זֶה מְנַפֵּחַ וְהוֹלֵךְ⁵⁴,
 16 וְאִם לֹא מְצָא עֵצִים⁵⁵ וְלֹא נִטְמָא - שׁוֹחֵט וְאוֹכֵל
 17 פֶּסְחוֹ⁵⁶ וְאֵף עַל פִּי שֶׁהֵלֵךְ בְּבֵית הַפֶּרֶס. שֵׁשֶׁמֶת אֵת
 18 הַפֶּרֶס מִדְּבַר יְהוָה, כְּמוֹ שֶׁבְּאֵרְנוּ בְּהַלְכוֹת טָמֵא מֵת,
 19 וְלֹא הֶעֱמִידוּ דְּבָרֵיהֶם בְּמָקוֹם פֶּרֶת⁵⁷, כְּמוֹ שֶׁבְּאֵרְנוּ⁵⁸.
 20 וְכֵן בֵּית הַפֶּרֶס שֶׁנֶּדְוָשׁ⁵⁹ - טָהוֹר לְעוֹשֵׂה פֶּסַח⁶⁰.
 21

(53) "איזהו בית הפרס זה המקום שנחרש בו קבר שהרי
 נתקדקו עצמות המת בתוך העפר ונתפרסו בכל השדה
 וגזרו טומאה על כל השדה שנחרש בה הקבר". (54) יקח
 את העפר שהלך עליו וינפחחו. (55) בגודל שעורה, שהוא
 מטמא במגע ובמשא. (56) משנה אהלות פרק י"ח הלכה
 ד "ומודים בית שמאי לבית הלל שבודקין לעושה פסח".
 ובפסחים צב: "מאי בודקין אמר רב יהודה אמר שמואל
 מנפח בית הפרס והולך". (57) פסחים צב. "אמר רבא וכו'
 אונן ומצורע ובית הפרס לא העמידו דבריהם במקום כרת".
 (58) למעלה הלכה ה לעניין מצורע. (59) ברגל, שדריסת
 הרגליים העבירתן (רש"י פסחים צב:). (60) פסחים שם,
 "ר' יהודה בר אבבי משמיה דרב יהודה אמר בית הפרס
 שנידש טהור". ובכתובות כח: "מאי טעמא? - אי אפשר
 לעצם כשעורה שלא נידש ברגל".

ט. הָאוֹנָן⁶¹ רְאוּי לְאָכַל הַפֶּסַח לְעֶרְבֵי⁶². מִפְּנֵי
 22 שְׂאֲנִינֹת לִילָה מִדְּבָרֵיהֶם⁶³, לֹא הֶעֱמִידוּ דְּבָרֵיהֶם
 23 בְּמָקוֹם פֶּרֶת בְּדָבָר זֶה⁶⁴; אֲלֵא שׁוֹחֵטִין עָלָיו וְטוֹבֵל
 24 וְאַחַר כֵּן אוֹכְלֵי⁶⁵, כְּדֵי שֶׁיִּפְרֹשׁ מְאֲנִינֹתוֹ וְלֹא יִסִּיחַ
 25 דַּעְתּוֹ⁶⁶. בְּמָה דְּבָרִים אֲמֹרִים? שֶׁמֶת לוֹ הַמֵּת אַחַר
 26 חֲצוֹת, שֶׁכָּפָר נִתְחַיֵּב בְּקֶרְבַּן פֶּסַח⁶⁷; אֲבָל אִם מֵת לוֹ
 27 הַמֵּת קֹדֶם חֲצוֹת⁶⁸ - אֵין שׁוֹחֵטִין עָלָיו⁶⁹, אֲלֵא יִדְחָה
 28 לְשֹׁנֵי⁷⁰. וְאִם שִׁחְטוּ עָלָיו וְזָרְקוּ הֶדֶם - טוֹבֵל וְאוֹכֵל
 29

1 ז. יִשְׂרָאֵל עֶרְלֵי⁴⁷ שֶׁמֶל בְּעֶרְבֵי הַפֶּסַח - שׁוֹחֵטִין עָלָיו
 2 אַחַר שֶׁמֶל⁴⁸. אֲבָל גַּר שֶׁנִּתְגַּיֵּר בְּיוֹם אֲרֻבַּעָה עָשָׂר
 3 וְמֵל וְטָבֵל - אֵין שׁוֹחֵטִין עָלָיו; שְׂאִינוֹ אוֹכֵל לְעֶרְבֵי,
 4 וְהָרִי הוּא כְּפֹרֶשׁ מִן הַקֶּבֶר⁴⁹ שֶׁצָּרִיף שִׁבְעָה יָמִים
 5 וְאַחַר כֵּן יִטְהַר. גְּזֵרָה שֶׁמֵּא יִטְמָא גַּר זֶה לְמַת לְשֹׁנָה
 6 הַבְּאָה⁵⁰ בְּיוֹם אֲרֻבַּעָה עָשָׂר וְיִטְבֵּל וְיֹאכֵל לְעֶרְבֵי,
 7 וְיֹאמֵר: אֲשַׁתְּקַד כֶּן עָשׂוֹ לִי יִשְׂרָאֵל, כְּשֶׁמֶלְתִּי
 8 טָבַלְתִּי וְאוֹכַלְתִּי לְעֶרְבֵי. וְהָלֹא גְזֵרָה זֹו מִדְּבָרֵיהֶם,
 9 וְכִפְסַח בְּכָרַת, וְהֵיאֵף הֶעֱמִידוּ דְּבָרֵיהֶם בְּמָקוֹם פֶּרֶת
 10 בְּיוֹם הַקֶּרְבָּן שֶׁהוּא יוֹם אֲרֻבַּעָה עָשָׂר⁵¹? מִפְּנֵי שְׂאִין
 11 הַגַּר מִתְחַיֵּב בְּמִצְוֹת עַד שֶׁיִּמּוֹל וְיִטְבֵּל⁵², וְאִינוֹ טוֹבֵל
 12 עַד שֶׁיִּפְרֹא מִן הַמִּילָה, כְּמוֹ שֶׁבְּאֵרְנוּ בְּעֶנְיַן הַגְּרוּת.
 13 לְפִיכֶף הֶעֱמִידוּ דְּבָרֵיהֶם בְּמָקוֹם זֶה, שֶׁהָרִי זֶה הֶמֶל
 14 יֵשׁ לוֹ שֶׁלֹּא לְטָבֵל עַד שֶׁיִּבְרִיא וְלֹא יְבוֹא לְיַד חֵיִב
 15 כָּלֵל.

(47) שנמנע מלמול מחמת איזה סיבה ואסור לו לאכול מן

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

מתו והמלקט לו עצמות טובל ואוכל בקדשים". (81) כדי
אונן שטובל.

9 י. מי שחזר בגלל⁸² לבקש על המת⁸³ - אין שוחטין
עליו⁸⁴, שְׁמָא יִמְצָא שֶׁשׁ הַמֵּת בְּגֵל⁸⁵ וְהָרִי הוּא טָמֵא
בְּשַׁעַת שְׁחִיטָה⁸⁶. שְׁחִטּוּ עָלָיו⁸⁷ וְלֹא נִמְצָא שֶׁשׁ מֵת
- הָרִי זֶה אוֹכֵל לְעֵרֵב. נִמְצָא שֶׁשׁ מֵת אַחַר שְׁנֵי זָרָק
הַדָּם: אִם נֹדַע לוֹ בְּיָדָי שֶׁהִיא טָמֵא בְּשַׁעַת זְרִיקַת
הַדָּם, כְּגוֹן שֶׁהִיא גֵל עַגְלָה⁸⁸ - הָרִי זֶה חַיֵּב בְּפִסְחָא
שְׁנִי; וְאִם סָפֵק הַדְּבָר⁸⁹ וְשָׁמָּא לֹא הִיא עוֹמֵד עַל
הַטָּמְאָה בְּעַת זְרִיקָה וְלֹא נִטְמָא אֲלֵא אַחַר זְרִיקָה -
17 הָרִי זֶה פְטוּר מִפִּסְחָא שְׁנִי⁹⁰.

82 של אבנים שנפלו על אדם. (83 מחפש למצוא שם מת
כדי להוציאו. (84 בפני עצמו, אבל ביחד עם אחרים אין
חשש - ומותר. (85 ונמצא שבעת שחפר האהיל על
הטומאה. (86 ואין שוחטין עליו, אלא הוא נדחה לפסח
שני. (87 כלומר, עברו ושחטו. (88 שהגל מכסה רק את
המת ולא יותר, שבוודאי האהיל עליו. (89 כגון שהיה גל
ארוך, שמכסה את המת וגם יותר מזה. (90 שם בגמרא:
"אמר רבה בר בר חנא לא שנו אלא גל עגול, אבל גל ארוך
פטור מלעשות פסח שני, אימא טהור היה בשעת שחיטה
(וזריקה)", ואין להקריב מספק.

18 יא. מי שעבר בדרך, וימצאו מת⁹¹ משכב לרחבה של
19 דרך, אם היה המת טמאת התהום⁹², אף על פי
20 שהיא⁹³ טמא לתרומה - הרי זה טהור לפסח ושוחט
21 ואוכל פסחו⁹⁴. ואף על פי שאפשר שנגע, הואיל
22 והיא טמאת התהום - טהור לפסח⁹⁵. ואף על פי
23 שהמת שלם⁹⁶ והוא מן הקצה אל הקצה⁹⁷ - הרי זה
24 עושה פסחו, עד שירע בודאי שנטמא בו. במה
25 דברים אמורים? כשהיה מהלך ברגליו⁹⁸, שהרי
26 אפשר שלא יגע; אבל אם היה רוכב או טעון
27 משא⁹⁹ - הרי זה טמא אף על פי שהיא טמאת
28 התהום, לפי שאי אפשר שלא יגע ושלא יסיט¹⁰⁰
29 ושלא יאהיל. וכבר בארנו טמאת התהום בהלכות
30 נזירות.

91 פירוש, לאחר שעבר מצאו שם מת. (92 "אי זהו
טומאת התהום? כל שלא הכיר בה (=יודע בה) אחד בסוף
העולם. הכיר בה אחד בסוף העולם אין זה טומאת התהום,
וכו" (ברייתא בפסחים שם). "ונקראת טומאת תהום
שהטומאה היא נעלמת מן הכל כאילו הייתה בתהום".
93 זה שעבר בדרך. (94 כלשון שני של רב אשי (פסחים
שם), שאפילו אם נודע לו לפני זריקה (שהמת שם) הציץ
מרצה, ומשמע לו לרבינו שאפילו לכתחילה שוחט קרבן
פסח, שהוא קרבן חובה והיא מצוה עוברת, אבל בשאר
קרבנות, אם נודע לו קודם זריקה לא יזרוק לכתחילה ורק
אם זרק בדיעבד הורצה. (95 בגמרא פסחים פא: אמרו
שטומאת התהום הלכתא גמירא לה. (96 שאלו היה

1 לְעֵרֵב⁷¹. מֵת לוֹ מֵת בְּשִׁלְשָׁה עָשָׂר וַיִּקְרָו פְּאַרְבָּעָה
2 עָשָׂר - הָרִי הוּא בְּיוֹם קְבוּרָה אוֹנֵן מִדְּבָרֵיהֶם⁷², וְאֵינוֹ
3 תוֹפֵס לִילּוֹ מִדְּבָרֵיהֶם⁷³. לְפִיכָף שוֹחֲטִין עָלָיו וְטוֹבֵל
4 וְאוֹכֵל לְעֵרֵב אֶף בְּשָׂאָר הַקְּדָשִׁים⁷⁴. יוֹם שְׁמוּעָה⁷⁵
5 יוֹם לְקוּט עֲצָמוֹת⁷⁶ - הָרִי הוּא בְּיוֹם קְבוּרָה⁷⁷.
6 לְפִיכָף, מִי שֶׁלֵּקֵט עֲצָמוֹת מֵתוֹ⁷⁸ בְּיוֹם אַרְבָּעָה עָשָׂר⁷⁹
7 או שְׁשֻׁמֵע שְׁמֵת לוֹ מֵת - שוֹחֲטִין עָלָיו⁸⁰ וְטוֹבֵל⁸¹
8 וְאוֹכֵל בְּקְדָשִׁים לְעֵרֵב.

61 בפרק ב מהלכות ביאת מקדש הלכה ט כתב רבינו: "אי
זהו אונן? זה שמת לו מת מן הקרובים שהוא חייב להתאבל
עליו, ביום המיתה בלבד הוא הנקרא אונן דין תורה ולילה
הוא אונן מדברי סופרים". ואונן אסור לאכול בקדשים כמו
שכתוב (דברים כו, יד) "לא אכלתי באוני ממנו".
62 משנה בפסחים צא: "אונן טובל ואוכל את פסחו
לערב". (63 שנאמר (ויקרא י, יט) "הן היום הקריבו וכו'
ואכלתי חטאת היום" - היום אסור ולילה מותר (זבחים ק:).
64 שם צב. בגמרא: "קסבר אנינות דלילה דרבנן וגבי פסח
לא העמידו דבריהם במקום כרת". (65 משנה שם צא:
"אונן טובל ואוכל את פסחו לערב". (66 בפרק י"ב
מהלכות אבות הטומאה הלכה טו כתב: "ומפני מה
הצריכום (=לאונן ומחוסר כיפורים) טבילה לקודש, שהרי
עד עתה היו אסורין לאכול את הקודש והסיתו דעתן ושמא
נטמאו הם ולא ידעו". (67 והאנינות אינה דוחה אותו
מלשלם חיובו שנתחייב מכבר. (68 שעדיין לא חל עליו
חיוב קרבן פסח. (69 ממה שנאמר (דברים כז, ז) "זובחת
שלמים ואכלת" ודרשו חכמים (זבחים צט:): "שלמים
כשהוא שלם מביא, ואינו מביא כשהוא אונן, ומנין לרבות
בכור מעשר ופסח (שאונן אין מביאין) מרבה אני בכור
מעשר ופסח שכן אינן באין על חטא (כמו שלמים)".
70 לפסח שני בי"ד אייר. (71 כן אמר רבא (זבחים ק:)
"אידי ואידי אחר חצות - כאן קודם ששחטו וזרקו עליו,
כאן לאחר ששחטו וזרקו עליו", כלומר, אם עברו ושחטו
וזרקו - כשר (כסף משנה). (72 בזבחים צט: "רב אסי
אמר וכו' כאן שמת לו מת בי"ג וקברו בי"ד, יום קבורה לא
תפיס לילו מדרבנן". ופירש רש"י שיום קבורת גופו מדרבנן
וכו' ולילו לא תפיס אפילו מדרבנן. (73 כלומר, בליל ט"ו
אינו אונן אף מדרבנן. (74 כאוקימתא דרב אסי שם. ואילו
מת ביום י"ד אינו אוכל לערב שאר קדשים, חוץ מן הפסח,
שבבילה הוא אונן מדרבנן, ורק בפסח שהוא בכרת לא
העמידו דבריהם, אבל בקדשים שאין שם אלא עשה בלבד
- העמידו דבריהם במקום עשה (פסחים צב). (75 שבאה
לו שמועה שמת לו קרוב, והמדובר הוא ששמע בתוך
שלושים יום מיום מותו. (76 של אביו ואמו ומוליכן
למקום אחר לקוברן בקברות אבותם (רש"י מועד-קטן ח:),
שביום זה נוהג אבילות. (77 והוא אונן מדרבנן (רש"י
פסחים צא:). (78 פירוש שציווה לאחר ללקוט את
העצמות והוא בעצמו לא נטמא, אבל אם לקט בעצמו, הרי
הוא טמא שבעת ימים - פסחים צב. בגמרא. (79 כתב כן
בכדי לכלול גם קרבן פסח. (80 משנה שם: "השומע על

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום שלישי ט' אייר - ספר קרבנות - הלכות קרבן פסח פא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

פָּרֶק שְׁבִיעִי

1 יבאר אם היו רוב הצבור טמאים או הכהנים או כלי שרת, אם נדחים.

15 א. רַבִּים שֶׁהָיוּ טְמָאִי מֵת בְּפֶסַח רֵאשׁוֹן: אִם הָיוּ
16 מְעוּט הַקֹּהֵל - הָרִי אֵלָיו נִדְחִין לְפֶסַח שְׁנִי כְּשֶׁאָר
17 הַטְּמָאִים; אָבָל אִם הָיוּ רֹב הַקֹּהֵל טְמָאִי מֵת, או
18 שֶׁהָיוּ הַכֹּהֲנִים או כְּלֵי שֶׁרֶת טְמָאִים טְמֵאת מֵת -
19 אֵינָן נִדְחִין, אֲלָא יִקְרִיבוּ לְלֶן הַפֶּסַח בְּטְמֵאָה,
20 הַטְּמָאִים עִם טְהוֹרִים.⁶ שְׁנֵאמַר: וַיְהִי אֲנָשִׁים אֲשֶׁר
21 הָיוּ טְמָאִים לְנֶפֶשׁ אָדָם - יְחִידִים נִדְחִים, וְאֵין
22 הַצִּבּוּר נִדְחָה.⁷ וְדָבָר זֶה בְּטְמֵאת הַמֵּת בְּלַבַּד,⁸ כְּמוֹ
23 שֶׁבְּאָרְנוּ בְּבִיאַת הַמִּקְדָּשׁ.⁹

2 משנה בפסחים עט. "נטמא מיעוט הקהל, הטהורין עושין את הראשון, והטמאין עושין את השני". (3 בטומאה אחרת, כגון זבים וזבות וטמאי שרץ ונבלה, שלעולם אין עושין בטומאה בראשון אלא נדחים לפסח שני (להלן בסוף ההלכה, ובפ"ד מהלכות ביאת מקדש הלכה יב). (4 דוקא טמאי מת, אבל הטמאים בטומאה אחרת - נדחים ואינם עושים בטומאה, ראה להלן. (5 שהרי אי אפשר בלא כהנים ובלא כלי שרת (תוספות יו"ט). (6 משנה בפסחים שם. ובגמרא שם מפרש למה גם המיעוט שהם טהורין עושין ביחד עם הטמאים בטומאה - משום שאין קרבן ציבור חלוק, "כלומר, מאחר שרוב הציבור עושין אותו, גנאי הוא להם שהטהורין שבהם פורשין מהן ונזהרין מהן" (מאירי שם). (7 שם סז. וספרי במדבר פרשת בהעלותך. (8 בפסחים שם למדו ממה שנאמר (במדבר שם) "לנפש" - שרק בטמא מת עושין הציבור את הפסח בטומאה, אבל בשאר טומאות אין הציבור עושין בטומאה. (9 פ"ד הלכה יב.

24 ב. הָיוּ הַקֹּהֵל מִחֲצָה טְהוֹרִים וּמִחֲצָה טְמָאִי מֵת -
25 כְּלָן עוֹשִׁין בְּרֵאשׁוֹן, וְהַטְּהוֹרִים עוֹשִׁין לְעֶצְמָן
26 בְּטְהוֹרָה, וְהַטְּמָאִים עוֹשִׁין לְעֶצְמָן בְּטְמֵאָה¹⁰ וְאוֹכְלִין
27 אוֹתוֹ בְּטְמֵאָה¹¹. וְאִם הָיוּ טְמָאִי הַמֵּת עוֹרְפִין עַל
28 הַטְּהוֹרִים אֶפְלוּ אַחַד - יַעֲשׂוּ כְּלָן בְּטְמֵאָה¹².

10 שם פט. כדעת רב "שמחצה כרוב". ומכיון שלשניהם דין רוב - עושים הטמאים בטומאה, כדן רוב שאינו נדחה לפסח שני, והטהורים עושים בטהרה ואינם בטלים כלפי הטמאים. (11 משנה שם עו: "הפסח שבא בטומאה נאכל בטומאה, שלא בא מתחילתו אלא לאכילה". וראה להלן הלכה ח. (12 מחלוקת תנאים בברייתא (שם עט): ופסק רבינו כתנא קמא, שגם היחיד מכריע את הציבור.

29 ג. הָיוּ הָאֲנָשִׁים¹³ מִחֲצָה טְמָאִי מֵת וּמִחֲצָה טְהוֹרִים,
30 וּבְזִמְן שֶׁאֵתָה מוֹנֵה הַנְּשִׁים בְּכֻלָּל הָאֲנָשִׁים יְהִי רֹב הַרֹב
31 טְהוֹרִים - הַטְּהוֹרִים עוֹשִׁים אֶת הָרֵאשׁוֹן, וְהַטְּמָאִין
32 אֵינָן עוֹשִׁין לֹא אֶת הָרֵאשׁוֹן וְלֹא אֶת הַשְּׁנִי. אֵין
33 עוֹשִׁין רֵאשׁוֹן - מִפְּנֵי שֶׁהֵן מְעוּט¹⁴; וְאֵין עוֹשִׁין אֶת

משובר ומפורק היה מקום תלות שעבר בין החלקים, אבל כיוון שהוא שלם אין לומר כן והוא טמא לתרומה, ובכל זאת הוא טהור לעניין פסח. (97 לשון הברייתא שם: "שאיין לו מקום לעבור". (98 ברייתא שם. ומפרש רבינו שזה מוסב על הרישא שם, שאמרו שאם מושכב לרחבו של דרך שטהור לעושה פסח, אף על פי שהמת מושכב לרוחב הדרך מן הקצה אל הקצה והוא שלם, ועל זה אמרו שזהו רק במהלך ברגליו, שאפשר שנטה קצת מן הדרך ולא נגע ולא הסיט ולא האהיל. ולרש"י שם זה מוסב על הסיפא, כשמצאו משובר שהוא טהור לתרומה. (99 "ועל כרחו הולך הוא נע ונד לכאן ולכאן ומאהיל על צדדיו" (רש"י שם). (100 שלא יניד את המת, וראה בפרק א מהלכות טומאת מת הלכה ז שמסיט בכלל נושא הוא.

1 יב. מִי שֶׁעָשָׂה פֶּסַח בְּחֻזְקַת שֶׁהוּא טְהוֹר וְאַחַר כֵּן
2 נוֹדַע לוֹ שֶׁהָיָה טְמָא בְּטְמֵאת הַתְּהוֹם - אֵינּוּ חַיֵּב
3 בְּפֶסַח שְׁנִי¹⁰¹. וְדָבָר זֶה הַלֵּכָה מִפִּי הַקֹּבֵל¹⁰². אָבָל
4 אִם נוֹדַע לוֹ שֶׁהָיָה טְמָא בְּטְמֵאָה יְדוּעָה - חַיֵּב בְּפֶסַח
5 שְׁנִי¹⁰³.

101 תוספתא פסחים פרק ו: "היה הולך לשחוט פסחו וכו' אמרו לו קבר התהום היה עמך בבית וכו' ונודע לו וכו' משהביא פסחו אינו צריך לעשות פסח שני". (102 שם פא: התהום הלכתא גמירא לה וקרא אסמכתא בעלמא (כסף משנה). (103 דתנן בפרק בתרא של נזיר (סג. במשנה) נזיר שגלח ונודע לו שהוא טמא אם טומאה ידועה סותר את הכל וכיוון דבטומאת התהום שווים נזיר ועושה פסח, כדתניא בברייתא (פסחים פא: ונזיר סב.) הכי נמי שווים הם גם בטומאה ידועה לעניין סותר גם כן בעושה פסח, וחייב בפסח שני.

6 יג. מִי שֶׁנִּטְמָא בְּמֵת וְהָיָה עָלָיו שְׁלִישִׁי וּשְׁבִיעִי,
7 וּבְשִׁבְעֵי שָׁלוֹ נִטְמָא בְּקִבְרֵי הַתְּהוֹם וְלֹא יָדַע, וַיַּעֲשֶׂה
8 פֶּסַח¹⁰⁴ בְּחֻזְקַת שֶׁהוּא טְהוֹר וְאַחַר כֵּן נוֹדַע לוֹ שֶׁהוּא
9 טְמָא בְּטְמֵאת הַתְּהוֹם - אֵינּוּ חַיֵּב בְּפֶסַח שְׁנִי; שֶׁפִּינּוֹן
10 שֶׁטְּבַל בְּשִׁבְעֵי פֶּסְקָה טְמָאָה הָרֵאשׁוֹנָה¹⁰⁵. אָבָל אִם
11 נִטְמָא בְּטְמֵאת הַתְּהוֹם בְּשִׁשִּׁי לְטְמֵאתוֹ¹⁰⁶ וְלֹא יָדַע
12 עַד שֶׁעָשָׂה הַפֶּסַח - הָרִי זֶה חַיֵּב בְּפֶסַח שְׁנִי; שֶׁחֻזְקַת
13 הַטְּמָא - טְמָא, עַד שֶׁיְהִיָּה טְהוֹר וְדָאִי, שֶׁרְגְלִים
14 לְדָבָר¹⁰⁷.

104 אם המדובר כשהזה בערב הפסח, על כרחנו שנטמא בטומאה שאין הנזיר מגלח עליה, ואם המדובר בכל הטומאות, על כרחנו שביעי שלו היה בי"ג ניסן. (105 מימרא של רב המנונא בניזיר סד: שטומאת התהום אינה סותרת את טהרתו אחרי שטבל והוזה עליו, וטומאת התהום גופא אינה מחייבתו בפסח שני אם נודע לו אחר כך שהיה טמא. (106 שעדיין לא נטהר מטומאת המת הידועה. והוא הדין אם נטמא בטומאת התהום בשביעי לפני שהוזה וטבל (כסף משנה). (107 שוודאי נטמא, כיוון שהחוזק בטומאה.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

לפסח שני, ראה למעלה הלכה א. (24) למעלה הלכה ד
 "שאינן היחידים עושין את השני אלא בזמן שעשו רוב הקהל
 את הראשון". [ונהג בגמרא שם אמרו: "בשני לא עבדי,
 נצרכו זבין עם טמאי מתים דלא עבדי בראשון, הווי להו
 רובא, ורובא לא מדחו לפסח שני". ופירש"י: "דהואיל
 וטהרו זבין עכשיו, נמצאו רוב ציבור צריכין לו". אולם לפי
 טעמו של רבינו - אפילו אם לא טהרו הזבים, אין טמאי מת
 עושים פסח שני, הואיל ובראשון לא היו אלא מיעוט
 הציבור (וראה בצ"ח ובהגהות הגרע"א על הרמב"ם).
 וסבור רבינו שר' מני בר פטיש אינו סובר כרב (שם פ.)
 ש"כל היכי דלא עבדי ציבור בראשון, לא עבדי יחיד בשני",
 ולפיכך דיבר רק באופן שהזבים נטהרו, אבל אליבא דרב
 שרבינו פוסק כמותו (למעלה הלכה ד) - אפילו אם לא
 טהרו אין עושין טמאי-מת את השני, כנ"ל]. וכתב המאירי
 שם: "שאף הזבים אין עושין את השני, כטעם טמאי מת,
 אלא שבטמאי מתים הוצרך לפרש הטעם מפני מה אינו
 עושה את הראשון, אבל בזבים אינו צריך". (25) ואינם
 נכנסים לעזרה. (26) ירושלמי פסחים פ"ז ה"ו: "לטומאה
 הילכו אחר רוב הנכנסים לעזרה", ומה שאמרו בבבלי
 פסחים צד: "בטמאין הלך אחר רוב העומדין בעזרה", היינו
 דוקא לר"י ב"ר יהודה, הסובר שהעומד בחוץ לעזרה הרי
 הוא כבדרך רחוקה, אבל אין הלכה כמותו, ראה למעלה
 פ"ה הלכה ט (הר המוריה). (27) שם בירושלמי: "מה בכל
 כת וכת משערין או אין משערין אלא כת הראשונה בלבד,
 אמר רבי יוסה ברבי בון עד שהן מבחוץ הן משערין עצמן".
 פירוש, לפני שנכנסה כת הראשונה משערין בכל העומדין
 בחוץ כדי להיכנס לעזרה.

28 ז. יחיד שנטמא בספק רשות היחיד, פמו שיתבאר
 29 במקומו²⁸, הרי זה ידחה לפסח שני²⁹ כשאר טמאי
 30 מת³⁰. וציבור שנטמא בספק רשות היחיד - יעשו
 31 פלן בטמאה³¹.

(28) בפט"ו מהלכות אבות הטומאה הלכה ח: "היתה ברה",
 ספק נגע בה ספק לא נגע בה, ספיקו טמא". (29) כרבי
 הושעיה רבה, בירושלמי פסחים פ"ח הלכה ח.
 (30) שנטמאו בוודאי. (31) ירושלמי שם: "ציבור שנטמאו
 בספק רשות היחיד בפסח, רבי יוחנן אמר יעשו בספיקן. רבי
 הושעיה רבה אמר, יעשו בטומאה", ופסק כרבי הושעיה
 שהוא רבו של ר' יוחנן (כסף-משנה). [ואע"פ שאמרו שם
 "אף רבי הושעיה מודה שיעשו בספקן, לא אמר רבי
 הושעיה אלא לחומרין" - סובר רבינו שלדעת הבבלי אינו
 כן, שהרי אמרו בנדה ג. שספק טומאה ברשות היחיד
 שלמדו מסוטה הוא כמו סוטה: כשם שסוטה עשאה הכתוב
 כוודאי, כמו כן ספק טומאה ברשות היחיד הרי הוא כוודאי.
 ועיין תוספות ניר נז. ד"ה באומר].

32 ח. פסח שהקריבוהו בטמאה - הרי זה נאכל
 33 בטמאה³², שמתחלתו לא בא אלא לאכילה³³. ואינו
 34 נאכל לכל טמא, אלא לטמאי מת, שנדחת להם
 35 הטמאה הזאת, ולכיוצא בהן מטמאי מגע
 36 טמאות³⁴. אכל הטמאים שהטמאה יוצאה עליהן

1 השני - מפני שהנשים בשני רשות¹⁵, ונמצאו
 2 הטמאים מחצה, ואין מחצה עושין את השני¹⁶.

(13) הגברים. (14) שהרי נשים בראשון חובה (למעלה פ"א
 הלכה א), והן מצטרפות עם האנשים להיות רוב טהורים
 (שם ע"ט:), ומיעוט קהל אינם עושים בטומאה (למעלה
 הלכה א). (15) למעלה פ"ה הלכה ח. ואינן מצטרפות
 להיות רוב (שם). (16) ראה למעלה הלכה ב. וכל הלכה
 זו היא ברייתא שם ע"ט: "הרי שהיו ישראל מחצה טהורין
 ומחצה טמאין, טהורין עושין את הראשון, וטמאין אין
 עושין לא את הראשון ולא את השני". ולפי דעת רב
 ש"מחצה כרוב" (ראה למעלה), פירשו שם ברייתא זו באופן
 שהיו ישראל מחצה טמאין ומחצה טהורין, והנשים עודפות
 על הטהורים, וכנ"ל.

3 ד. היו רב הקהל זבים ומצרעים ובוועלי נדות¹⁷,
 4 ומעוטן טמאי מת - אותן טמאי מת אינן עושין
 5 בראשון, לפי שהן מעוט¹⁸; ואין עושין השני, שאין
 6 היחידים עושין את השני אלא בזמן שעשו רב
 7 הקהל את הראשון, וכאן, הואיל ולא עשה רב
 8 הקהל בראשון - לא יעשו אלו המעוט הטמאים
 9 למת את השני¹⁹.

(17) שאינם עושים בטומאה בראשון, שהרי טומאת מת
 בלבד הותרה. ראה למעלה הלכה א. וגם בשני אינם עושים
 שאין הציבור נדחה לפסח שני (ראה למעלה הלכות א-ג).
 (18) ראה למעלה הלכה א. (19) מימרא של רב בפסחים פ.

10 ה. היו רב הקהל טמאי מת ומעוטן זבים וכיוצא
 11 בהן - טמאי מת עושין את הראשון²⁰, והזבין
 12 וכיוצא בהן אינן עושין את הראשון ולא את השני.
 13 אינן עושין בראשון - שאין נדחית בצבור אלא
 14 טמאת המת בלבד²¹; ואינן עושין בשני - שאין
 15 עושין פסח שני אלא אם בא הראשון בטהרה, אבל
 16 אם יעשה ראשון בטמאה - אין שם פסח שני²².

(20) כמבואר למעלה הלכה א. (21) כמבואר למעלה שם.
 (22) פסחים (שם) כרב הונא, שאין תשלומין לפסח שבא
 בטומאה.

17 ו. היו שליש הקהל טהורים, ושליש זבים וכיוצא
 18 בהם, ושליש טמאי מת - אותן טמאי מת אין עושין
 19 את הראשון ולא את השני. אינן עושין ראשון -
 20 שהרי הן מועטים לגבי טהורים עם הזבים²³; ובשני
 21 לא יעשו - שהרי מעוט עשו בראשון, פמו
 22 שבארנו²⁴. ביצד משערים הפסח לידע אם רב הקהל
 23 טמאים או טהורים? אין משערין בכל האוכלין,
 24 שאפשר שיהיו עשירים גמנין על פסח אחד
 25 ומשלחין אותו ביד אחד לשחט עליהן²⁵, אלא
 26 משערין בכל הנכנסים לעזרה²⁶. ועד שהן מבחוץ
 27 קדם שתכנס פת הראשונה משערין אותן²⁷.

(23) ומיעוט טמאי מתים אינם עושין בטומאה אלא נדחין

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

דאיתיה לטומאת בשר, איתיה לטומאת אימורין. כל היכא דליתיה לטומאת בשר, ליתיה לטומאת אימורין". (43) שאז נאכל בטומאה מדין התורה, אבל מדרבנן אסור באכילה (להלן הלכה ט.) וראה למעלה שהמדובר כאן כשנטמאו אחר שחיטה, לפני זריקה.

ט. שְחַטְהוּ בַּטְהָרָה וְנִטְמְאוּ רַב הַצְּבוּר קֶדֶם זְרִיקָה - זֹרֵק אֶת הַדָּם וְהִפְסֵחַ לֹא יֵאָכֵל. גְּזֵרָה שְׂמָא יִטְמְאוּ אַחַר זְרִיקָה בְּשֵׁנָה אַחֲרַת וַיֵּאָכְלוּהוּ בַּטְמָאָה.⁴⁴ הָיוּ פְּלִי שֶׁרַת טְמָאִים בְּשֶׁרֶץ⁴⁵ וְכִיּוֹצֵא בּוֹ, הוֹאִיל וְאֵינָן מְטַמְּאִין אֶת הָאֲדָם⁴⁶ כְּמֹו שְׂחִיטָה בְּמִקְוֵי⁴⁷, אָף עַל פִּי שְׂמִטְמָאִין אֶת הַבְּשָׂר - לֹא יַעֲשֶׂהוּ אֱלֹא הַטְּהוּרִים, וַיֵּאָכֵל אָף עַל פִּי שְׂחִיטָה⁴⁸ טְמָא. מוֹטֵב שְׂחִיטָה בַּטְמָאָה בְּשָׂר שְׂחִיטָה בְּלֹאוֹ⁴⁹, וְלֹא יֵאָכְלוּהוּ טְמָאֵי הַגּוֹף שְׂחִיטָה בְּכֶרֶת⁵⁰, כְּמֹו שְׂבָאֲרָנוּ בְּפִסְלוֹי הַמְּקַדְּשִׁין⁵¹.

(44) שיאמרו: "אשתקד לא נטמאנו? - ואכלנו, השתא נמי ניכול". ולא ידעי דאשתקד בעת שזרקו את הדם הבעלים היו טמאים, וזה נחשב לפסח הבא בטומאה שנאכל בטומאה, אבל השתא הבעלים טהורין הם בעת זריקת הדם, ואין זה פסח הבא בטומאה, ואסור לבעלים שנטמאו אח"כ לאכול את הפסח (פסחים עח:). אבל מצד הדין, היה מותר לאכול אם נטמאו הבעלים לפני זריקת הדם, ראה למעלה הלכה ח. (45) ראה למעלה הלכה א, שאם כלי שרת נטמאו במת, עושין את הפסח בטומאה. (46) שהרי הכלי אם נגע בשרץ, הוה הכלי ולד הטומאה שנטמא רק אוכלין ולא אדם. (47) להלן בהלכות טומאת מת פ"ה ה"ז. (48) הבשר. (49) שכתוב (ויקרא ז, ט) "והבשר אשר יגע בכל טמא לא יאכל". (50) שנאמר (שם, כ) "והנפש אשר תאכל בשר מזבח השלמים אשר לה' וטומאתו עליו ונכרתה הנפש ההיא". ובין בקודש טמא ובין בקודש טהור חייב כרת (פי"ח מהלכות פסולי המוקדשין הלכה יג). וכל זה כדברי רב חסדא בפסחים (עט.). (51) שם.

פֶּרֶק שְׂמִינִי

(1) יבאר שאכילת בשר פסח כליל חמשה עשר מצות-עשה, ואם מצה ומרור מעכבין.

א. אֲכִילַת בְּשָׂר הַפֶּסַח בְּלִיל חֲמִשָּׁה עֶשְׂרֵי - מִצְוֹת עֲשֵׂה, שְׂנֵאָמַר: וַאֲכִלוּ אֶת הַבְּשָׂר בְּלִילָה הַזֶּה צְלִי אֵשׁ וּמִצְוֹת עַל מְרִירִים יֵאָכְלוּ.

ב. וְאֵין מִצְּה וּמְרֹר מְעַבְּדִין. אִם לֹא מִצְּה מִצְּה וּמְרֹר - יוֹצֵאִין יְדֵי חוּבְתָן בְּאֲכִילַת בְּשָׂר הַפֶּסַח לְבַדּוֹ.²¹ אֲבָל מְרֹר בְּלֹא פֶסַח אֵינוּ מִצְּהוֹ, שְׂנֵאָמַר: עַל מִצְוֹת וּמְרִירִים יֵאָכְלוּ.

(2) במכילתא פ' בא: "מנין אתה אומר שאם אין להם מצה ומרור הן יוצאין ידי חובתן בפסח, תלמוד-לומר (שמות יב, ח) "יאכלוהו", "כלומר, הבשר לבדו" ('ספר המצוות' מצות-עשה נו). (3) מן התורה, אלא מדרבנן. בפסחים קכ,

1 מגופן, פְּגוֹן זָבִים וְזָבוֹת³⁵, נְדוּת וַיּוֹלְדוּת
2 וּמְצַרְעִים³⁶ - לֹא יֵאָכְלוּ מִמֶּנּוּ. וְאִם אֲכָלוּ -
3 פְּטוּרִין³⁷. מִפִּי הַשְּׂמוּעָה לְמַדּוּ³⁸, שְׂחִיטָה אֲכָל
4 לְטְהוּרִים³⁹ - תִּבְיִן עָלָיו מִשׁוּם טְמָאָה, וְהֵנְאָכֵל
5 לְטְמָאִין⁴⁰ - אֵין תִּבְיִן עָלָיו מִשׁוּם טְמָאָה. אֲפִלוּ
6 אֲכָלוּ טְמָאֵי הַמֵּת⁴¹ מִהֶאֱמֹרִים שְׁלוּ - פְּטוּרִין⁴².
7 בְּמָה דְּבָרִים אֲמֹרִים שְׂחִיטָה יֵאָכֵל בַּטְמָאָה?
8 כְּשֶׁנִּטְמְאוּ הַצְּבוּר קֶדֶם זְרִיקַת הַדָּם⁴³; אֲבָל אִם
9 נִטְמְאוּ לְאַחַר זְרִיקַת הַדָּם - לֹא יֵאָכֵל.

(32) משנה בפסחים עו: (33) שם במשנה. ופירש"י "כשנצטוו עיקר פסח, לאכילה נצטווה, דכתיב (שמות יב, ד) "לפי אכלו", וכי שרייה רחמנא למיתי בטומאה וכו' אדעתא למיכליה שרייה", בניגוד לשאר קרבנות ציבור הקרבים בטומאה ואינם נאכלים בטומאה, שאינם באים בעיקר לצורך אכילה (פרק ד מהלכות ביאת מקדש הלכה יא). (34) שנטמא בשאר טומאות שאינם מן המת, על-ידי מגע. ומקור הדברים במשנה פסחים צה: "הפסח שבא בטומאה, לא יאכלו ממנו זבין וזבות נדות ויולדות". ואמרו בבכורות לג. שלא מיעטה המשנה אלא אלה שהטומאה יוצאה מגופם, אבל שאר טמאין שאין הטומאה יוצאה מגופם - אוכלים (כסף-משנה). ולענין הקרבת הפסח לטמאי מגע טומאות, ראה בהלכות ביאת מקדש שם הלכה יב, ובספר "הר המוריה" שם. (35) צריך לומר, שכל אלה נטמאו אחרי השחיטה, שאם נטמאו לפני השחיטה, הרי אין שוחטין עליהן (ראה למעלה הלכה ח), ואם כן אסורין לאכול הפסח משום "שאין הפסח נאכל אלא למנויו", כמפורש בזבחים נו: (צל"ח). אולם עצם איסור אכילת הפסח שלא למנויו אינו מפורש בדברי רבינו, שהרי למעלה פ"ב הלכה א כתב: "אין שוחטין את הפסח אלא למנויו", ולא כתב מאיסור אכילה כלל. וראה להלן פ"ט הלכה ז בכסף-משנה. ועיין בשו"ת בית זבול חלק א סימן כג אות יא בסוף. (36) במשנה פסחים שם ליתא, אבל כן הוא בבכורות לג. בהבאת דברי המשנה הנ"ל. וצריך לומר שהמדובר כשעבר על דין שילוח מחנות, ונכנס לירושלים באיסור. וראה בצל"ח ובתפארת ישראל במשניות. (37) [במשנה שם: "פטורין מכרת". וכתב הצ"ח שאינם פטורים אלא מכרת, אבל חייבים מלקות. ומדבר רבינו נראה שפטורים גם מלקות]. (38) ממה שנאמר (ויקרא ז, יט-כ) "כל טהור יאכל בשר, והנפש אשר תאכל בשר מזבח השלמים אשר לה' וטומאתו עליו ונכרתה הנפש ההיא מעמה" (גמרא שם). (39) קרבן שנקרב בטהרה. (40) קרבן פסח שרוב הציבור נטמאו, שמקריבין אותו בטומאה. (41) כן בגמרא שם (ראה להלן), ולא נתברר מה הדין אם אכלו זבין וזבות מהאימורים שלו, אם יש בהם כרת או לא. (42) בגמרא שם: "בעי רב יוסף: דחקו טמאי מתים ואכלו אימורי פסח הבא בטומאה, מהו - מדאישתרי טומאת בשר, אישתרי נמי טומאת אימורין. או דילמא מאי דאישתרי אישתרי, מאי דלא אישתרי לא אישתרי. אמר רבא, מכדי טומאת אימורין מהיכא איתרבי מטומאת בשר, דכתיב (ויקרא שם) "אשר לה" לרבות את האימורין, כל היכא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם – מוסד הרב קוק

לאוין, האחד מהן אל תאכלו ממנו נא, והשני לאו הבא מכללא, כאילו אמר אל תאכלו אלא צלי, והרי אכלו שלא צלי. ואם אכל נא ומבושל לוקה לדעתו שלש, אחת על אכילתו נא, ושנית על אכילתו מבושל, ושלישית על אכילתו שלא צלי" – (ב'ספר המצוות' שם), ורבא אמר אין לוקין על לאו שבכללות. איכא דאמרי חדא מיהא לקי. ואיכא דאמרי חדא נמי לא לקי, משום דלא מייחד לאויה כלאו דחסימה" – "כלומר, אמרו יתעלה (דברים כה, ד) לא תחסום שור בדישו, שהוא לאו אחד המזהיר על דבר אחד, אבל לאו זה המזהיר על שני דברים, נא ומבושל, אין לוקין עליו. וכבר ידעת שהתבאר בגמרא סנהדרין (סג.) אין לוקין על לאו שבכללות, ולכן נדחים דברי אביי. והנכון, שהוא לוקה אחת בין שאכל נא או מבושל או נא ומבושל – אחת בלבד לוקה" ('ספר המצוות' שם, ובהשגות הרמב"ן משיג עליו). וראה גם בפ"ח מהל' סנהדרין ה"ג, שרבינו מפרש גם שם שהפסוק אל תאכלו ממנו נא ובשל מבושל הוא לאו שבכללות, ואין לוקין על הנא והמבושל שתים כ"אם רק אחת. וראה 'מאירי' בפסחים שם. (13) היינו בלילה, ראה להלן ה"ה. (14) כל זה בפסחים מא, ב.

16 ה. אָכַל מִמֶּנּוּ פְּזִית צְלִי מִבְּעוֹד יוֹם - עֶבֶר עַל מִצְוֹת
17 עֲשֵׂה; שְׁנַאֲמַר: וְאָכְלוּ אֶת הַבָּשָׂר בְּלִילָה הַזֶּה -
18 בְּלִילָה וְלֹא בַיּוֹם, וְלֹא הִבָּא מִקְּבָל עֲשֵׂה - עֲשֵׂה
19 הוּא.¹⁵

(15) מחלוקת רבנן ורבי יהודה (שם מא: מב.) אם הוא 'עשה' או לאו, ופסק כרבנן שהוא 'עשה'.

20 ו. נֶאֱמַר¹⁶ שֶׁהַזְהִירָה עָלָיו תּוֹרָה הוּא הַבָּשָׂר שֶׁהִתְחִיל
21 בּוֹ מַעֲשֵׂה הָאוֹר וְנִצְּלָה מֵעַט וְאֵינּוּ רְאוּי לְאֶכֶלֶת
22 אֲדָם עֲדִינָן¹⁷. אָכַל אִם אָכַל מִמֶּנּוּ בָּשָׂר חַי - אֵינּוּ
23 לּוֹקֵה, וּבִשְׁל מִצְוֹת עֲשֵׂה¹⁸; שְׁנַאֲמַר: צְלִי אֵשׁ, הָא
24 שְׁאֵינּוּ צְלִי - אֲסוּר. צֻלְהוּ פֶּל צָרְפוּ עַד שְׁנַתְּחַרְךָ¹⁹
25 וְאָכְלוּ - פְּטוּר²⁰.

(16) ראה למעלה ה"ד. (17) שם מא, א: "היכי דמי, נא? אמר רב, כדאמרי פרסאי אברנים". כגון שנצלה מעט ('רבינו חננאל'). (18) בפסחים, שם: "ת"ר, יכול אכל כזית חי יהא חייב, ת"ל אל תאכלו ממנו נא ובשל מבושל, נא ובשל אמרתי לך ולא חי, יכול יהא מותר ת"ל כ"אם צלי אש". (19) שנשרף. (20) בפסחים, שם: "ת"ר, יכול צלאו כל צרכו יהא חייב, ת"ל אל תאכלו ממנו נא ובשל מבושל במים, נא ובשל מבושל אמרתי לך, ולא שצלאו כל צרכו. היכי דמי, אמר רב אשי, דשויה חרוכא" (= שרוף – רש"י).

26 ז. מִבְּשָׂל שֶׁהַזְהִירָה עָלָיו תּוֹרָה²¹ - בֵּין שְׁנַתְּבִשָּׁל
27 בְּמִים²² בֵּין שְׁנַתְּבִשָּׁל בְּשָׂר מְשֻׁקֵּן אוֹ בְּמֵי פְרוֹת²³;
28 שְׁנַאֲמַר: וּבִשְׁל מִבְּשָׂל - רִבָּה הַפֶּל²⁴.

(21) ראה למעלה ה"ד. (22) שאיסורם מפורש בתורה: "אל תאכלו וגו' ובשל מבושל במים" (פסחים, שם). (23) "כל רטיבות היוצאת מפירות שמכשירה לקבל טומאה, כיון ושמן (ראה להלן ה"ח), נקרא משקין, וכל רטיבות היוצאת

א: "אמר רבא, מצה בזמן הזה דאורייתא, ומרור דרבנן וכו' דכתיב (במדבר ט, יא) על מצות ומרורים יאכלוהו, בזמן דאיכא פסח יש מרור, ובזמן דליכא פסח ליכא מרור". וכן כתב רבינו בפ"ח מהל' חמץ ומצה הי"ב. אבל מצה בלא פסח מצוה בפני עצמה היא, אע"פ שכתוב, על מצות ומרורים יאכלוהו – הרי חזר וכתב (שמות יב, יח): "בערב תאכלו מצות", ולא הזכיר שם פסח (פסחים שם, ופ"ו מהל' חמץ ומצה ה"א).

1 ג. מִצְוָה מִן הַמִּבְחָר לְאָכַל בָּשָׂר הַפֶּסַח אֶכֶלֶת
2 שִׁבְעָה⁴. לְפִיכָךְ, אִם הִקְרִיב⁵ שְׁלָמֵי חֲגִיגָה פְּאַרְבַּעַה
3 עֶשְׂרֵי - אוֹכַל מִהֶן תְּחִלָּה וְאַחַר כֶּךָ אוֹכַל בָּשָׂר
4 הַפֶּסַח, פְּדִי לְשִׁבְעַ מִמֶּנּוּ⁶. וְאִם לֹא אָכַל אֶלָּא פְּזִית
5 - יֵצֵא יָדֵי חוֹבְתוֹ⁷. וְכֵן אֶכֶלֶת בָּשָׂר פֶּסַח שְׁנֵי בְּלִילֵי
6 חֲמִשָּׁה עֶשְׂרִים⁸ לְחֹדֶשׁ אֶיִר - מִצְוֹת עֲשֵׂה, שְׁנַאֲמַר בּוֹ:
7 עַל מִצְוֹת וּמְדוּרִים יִאֲכֹלֵהוּ.

(4) במכילתא, שם: "על מצות ומרורים יאכלוהו (במדבר שם), מכאן אמרו הפסח נאכל אכילת שובע, ואין מצה ומרור נאכלים אכילת שובע". "כלומר, אחר אכילת מצה ומרור יאכלוהו" (כסף-משנה). (5) ראה להלן פ"י הי"ג, שחגיגת ארבעה עשר אינה אלא רשות, ולכן כתב "אם הקריב". (6) כן הוא בפסחים ע, א: "חגיגה הבאה עמו נאכלת תחילה, כדי שיהא פסח נאכל על השובע". (7) אף-על-פי שלא אכל על השובע, כי "כך דינה של סתם אכילה", ובמשנה פרק האשה (פסחים צא.) ואפילו חבורה של מאה שאינם יכולים לאכול כזית, והכי משמע מדאמרינן בפ' כיצד צולין (שם פה:): כזיתא דפסחא בביתא, והלילא פקע באיגרא" (כסף-משנה). (וכן הוא ב'סיפרא' אחרי, פ"ב ה"ב שאין אכילה פחותה מכזית). (8) כן הוא בפסחים צה, ב - שהוא נאכל בלילה, ולפיכך אין אומרים הלל באכילתו, שאין לילה זה מקודש לחג.

8 ד. וְשִׁנְיָהּ אֵינָן נֶאֱכָלִין אֶלָּא צְלִי אֵשׁ. וְהָאוֹכַל מִהֶן
9 פְּזִית¹⁰ נֶאֱמַר¹¹ אוֹ מִבְּשָׂל בְּלִילֵי פֶסָחִים - לּוֹקֵה,
10 שְׁנַאֲמַר: אֵל תֹּאכְלוּ מִמֶּנּוּ נֶאֱמַר וּבִשְׁל מִבְּשָׂל בְּמִים.
11 אָכַל נֶאֱמַר וּמִבְּשָׂל פְּאֶחֶת - אֵינּוּ לּוֹקֵה אֶלָּא אַחַת, לְפִי
12 שִׁנְיָהּ נִכְלָלוֹת בְּלֹא אֶחָד¹². אָכַל מִמֶּנּוּ נֶאֱמַר אוֹ
13 מִבְּשָׂל מִבְּעוֹד יוֹם - אֵינּוּ לּוֹקֵה. שְׁנַאֲמַר: פִּי אִם צְלִי
14 אֵשׁ; בְּשִׁעָה שְׁמִצְוָה לְאָכְלוּ צְלִי¹³ - חֵיב עַל אֶכֶלֶת
15 נֶאֱמַר וּמִבְּשָׂל, אָכַל מִבְּעוֹד יוֹם - פְּטוּר¹⁴.

(9) משנה, שם צה, א. (10) שאין אכילה פחותה מכזית (למעלה הערה ו). (11) וכן נראה בפסחים מא, א - שאמר: "יכול אכל כזית וכו' ת"ל וכו' נא ובשל, אמרתי לך (שהאוכל כזית חייב)". (12) שנצלה מעט ועדיין אינו ראוי לאכילת אדם, ראה להלן ה"ו. (13) וכן מפורש שם צה, ב - שגם בפסח שני, יש לאו של "אל תאכלו ממנו נא". (14) בפסחים מא, א (לפי גירסת רבינו ב'ספר המצוות' כלל תשיעי עמ' לו) "אמר אביי, אכל נא לוקה שתים, מבושל לוקה שתים, נא ומבושל לוקה שלש" ("וזה מפני שסבר לוקין על לאו שבכללות, ובשעה שאכל נא עבר על שני

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום – יום שלישי ט' אייר – ספר קרבנות – הלכות קרבן פסח פה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם – מוסד הרב קוק

צלייתו", וראה להלן הערה ל. (ואף-על-פי שלא מציינו בגמרא שום מקור להלכה זו, ובוודאי סברא היא שסיבה בשעת צלייתו אינה כבישול – יש לזה מקור לדעת הסוברים שצלי אינו צריך הדחה (ראה ביו"ד סי' ע"ו ס"א, וברמב"ם פ"ו מהל' מאכלות אסורות ה"ב, ובמגיד-משנה וכסף-משנה שם), הרי שאע"פ שנמצא עליו דם בעת צלייתו, אינו כבישול). (28) בכת"י תימן ובדרפוס רומי, ליתא. (29) היינו דם, ראה למעלה בהערות הקודמות). (30) במשנה, שם שנו: "אין מבשלין את הפסח לא במשקין ולא במי פירות, אבל סכין ומטבילין אותו בהן". הרי שלא התיירו לסוך ולהטביל אלא במשקין ובמי פירות. וכן נראה בתוספתא (פסחים פ"ה) "פסח שסכו יין ושמן אע"פ שמנטף ממעלה למטה, אין בו משום בישול", משמע מזה שדווקא יין ושמן ולא מים. וב'חסדי דוד' שם מבאר שהתוספתא היא לפי דעת רבי, שלמד את האיסור לבשל את הפסח במי פירות ושאר משקין, מיתור הפסוק "ובשל מבושל". ולפי זה, יש מקום לסברא שמים קרובים יותר לענין בישול מכל יתר המשקין, אבל לרבנן שלמדו מקל-וחומר, אדרבא שאר משקין גרועים ממים. ורבינו שפסק בה"ז כרבי, פסק כאן כדברי התוספתא, שאסור לסוך במים בשעת צלייתו. (31) בפירוש המשניות, כתב רבינו: "אבל סכין ומטבילין אותו בהן אחר שנצלה". ונראה ש"אחר שנצלה" שכתב אינו אלא על "מטבילין", אבל "סכין" היינו בשעה שנצלה כמו שפירש רש"י, ראה למעלה הערה כו. (32) חוץ מן המים ('מאיר').

ט. אין צולין את הפסח על גבי פלי אגן או פלי מתכות³³; שְׁנֵאמַר: צָלִי אֵשׁ - לֹא צָלִי דְבָר אַחֵר³⁴. לפיכך, אם הִיָּה פְּלִי מְנַקֵּב פְּדֵי שְׁתַּשְׁלֵט בּוֹ הָאוֹר - צוֹלִין עָלָיו³⁵. וְאִין צוֹלִין אוֹתוֹ בְּשִׁפּוֹד שֶׁל מְתֻכָּת³⁶, שְׁהָרִי הַשִּׁפּוֹד פְּלוֹ חֵם וְצוֹלָה מְקוּמוֹ³⁷.

(33) במשנה (פסחים עד.): "אין צולין את הפסח לא על השפוד ולא על האסכלא (= טס של ברזל)". ובמשנה שניה (להלן עה): "נגע בחרסו של תנור, יקלוף את מקומו" (להלן ה"א), ומשמע בין תנור של אבן ובין תנור של מתכת (כסף-משנה כאן). (34) שם עד, א - בגמרא. (35) במשנה, שם: "אין צולין את הפסח לא על השפוד ולא על האסכלא. אמר רבי צדוק, מעשה ברבן גמליאל שאמר לטבי עבדו, צא וצלה לנו את הפסח על האסכלא". ובגמרא (שם עה). אמרו: "מעשה לסתור - חסורי מחסרה והכי קתני, ואם אסכלא מנוקבת - מותר". וכתב הראב"ד: "והוא שלא יגע בכלי, שהרי אמרו נגע בחרסו של תנור יקלוף את מקומו". ואפשר שגם רבינו כוונתו שלא יגע בכלי, ורק נקט לשון הגמרא (כסף-משנה בלשון אחד). (36) משנה, שם. (37) בגמרא, שם: "אידי דחם מקצתו חם כולו, וקמטוי מחמת השפוד, ורחמנא אמר (שמות יב) צלי אש, ולא צלי דבר אחר". פירוש: כשמתחממים הקצוות של השפוד שאין עליהן בשר, מתחמם גם החלק שהוא תחוב בבשר, ונצלה הבשר מחמת החום ולא מחמת האש. וראה להלן ה"י שצולים אותו בשפוד של עץ.

י. הסיק את התנור וְגַרְף אֶת פֶּל הָאֵשׁ וְתַלְהוּ¹¹

מתותים ורמונים או תפוחים ושאר פירות שאינה מכשירה, נקרא מי פירות" (תפארת ישראל' פסחים פ"ב מ"ח). (24) משנה, פסחים מ, ב: "אין מבשלין את הפסח לא במשקין ולא במי פירות", ובגמרא שם (מא). "תנו רבנן, במים - אין לי אלא במים, שאר משקין מנין. אמרת קל-וחומר, ומה מים שאין מפייגין טעמן (= אין נותנין טעם בתבשיל) אסורין, שאר משקים שמפייגין טעמן, לא כל-שכן. רבי אומר וכו' תלמוד-לומר, ובשל מבושל מכל-מקום". ופסק רבינו כרבי, נגד חכמים, מפני שכן סובר גם רבי עקיבא, במכילתא פרשת בא, וב'ירושלמי' שם. וכן כתב רבינו בפירושו המשנה שם, וזה לשונו: "ואמר הש"י בפסח ובשל מבושל במים, ולפי ששינה איסור הבישול בלשון מקור (= ובשל), קיבלנו שבא לרמוז ולאסור בישולו במי פירות". וראה להלן ה"ח הערה כה בדיון צלי קדר.

ח. צָלְהוּ וְאַחַר כֶּן בְּשִׁלּוֹ, אוּ שְׁבִשְׁלוּ וְאַחַר כֶּן צָלְהוּ²⁵, אוּ שְׁעִשְׂהוּ צָלִי קְדֵרָה²⁶ וְאַכְלוּ - חֵיב. אָבָל מִתָּר לְסוּף אוֹתוֹ²⁷ בִּינֵן וְשִׁמֵן וְדָבָשׁ²⁸ וּבִשְׂאֵר מִשְׁקִין²⁹ וְמִי פְּרוֹת חוּץ מִן הַמִּים³⁰. וּמִתָּר לְטַבֵּל הַבֶּשֶׂר אַחַר שֶׁנִּצְלָה³¹ בְּמִשְׁקִים וּבְמִי פְּרוֹת³².

(25) בגמרא (פסחים, שם): "ורבנן (שלומדים שאר משקין מקל-וחומר, ראה בהערה הקודמת) האי בשל מבושל מאי עבדי להו, מיבעי ליה לכדתניא: בשלו ואח"כ צלאו, או שצלאו ואח"כ בשלו חייב, בשלמא בשלו ואח"כ צלאו חייב, דהא בשליה. אלא צלאו ואח"כ בשלו, הא צלי אש הוא אמאי. אמר רב כהנא, הא מני רבי יוסי, דתניא: יוצאין (ידי-חובת מצה) ברקיק השרוי ובמבושל שלא נימוח, דבר רבי מאיר. רבי יוסי אומר: יוצאין ברקיק השרוי, אבל לא במבושל אע"פ שלא נימוח (כיון שבישלו יצא מתורת אפוי והרי הוא כמבושל, כך זה הבשר אע"פ שצלאו כיון שבשלו אח"כ יצא מתורת צלי והרי הוא כמבושל - ר"ח בפירושו כאן). עולא אמר אפילו תימא רבי מאיר, שאני הכא דאמר קרא ובשל מבושל מכלי-מקום". ויש לתמוה שלכאורה משמע מדברי הגמ', שדין זה שצלאו ואח"כ בשלו או בשלו ואח"כ צלאו חייב, הוא רק לרבנן דדרשי ל' מיתור הפסוק של בשל מבושל, ואע"פ שרבינו פסק כרבי, שמרבה מהיתור של "ובשל מבושל" משקין ומי פירות (למעלה ה"ז) וצלי קדר (להלן בסמוך) ואין ללמוד מפסוק זה גם על צלאו ואחר-כך בשלו - אין זה אליבא דרבי מאיר, הסובר שאין בישול מבטל אפיה, אבל לרבי יוסי שרבינו פסק כמותו (פ"ו מהל' חמץ ומצה ה"ו), שבישול מבטל אפיה, כמו כן הוא מבטל צלי ואין צריך לזה לימוד מיוחד (לחם-משנה). (26) והוא שמבשלין אותו בקדירה בלא מים ובלא שום משקה אלא (ב)מים הנפלטין משמנו (רש"י פסחים מא.). וחיוב "צלי קדר" נלמד אף הוא, כמו משקין ומי פירות, מן הפסוק "ובשל מבושל" אליבא דרבי (גמרא שם), שרבינו פוסק כמותו למעלה ה"ז, חוץ ממה שהוא נאסר גם באיסור 'עשה' של "צלי אש, ולא צלי דבר אחר" כדלהלן ה"ט. וראה בתוספות' שם ד"ה איכא. (27) משנה (שם מ): "אין מבשלין את הפסח לא במשקין ולא במי פירות וכו' אבל סכין אותו בהן". וברש"י שם: "סכין בשעת

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

- 1 בתנור³⁸ וצלהו³⁹ - הרי זה אסור, שאין זה צלי
 2 אש⁴⁰. תתכו⁴¹ ותלהו⁴² על גבי גחלים - הרי זה צלי
 3 אש⁴³. צלהו על גבי סיד או חרסית⁴⁴ או חמי
 4 טבריה⁴⁵ - הרי זה אסור, שאין זה צלי אש. כיצד
 5 צולין אותו? תוחבו מתוך פיו עד בית נקובתו
 6 בשפור של עץ⁴⁷ ותלהו לתוך התנור והאש
 7 למטה⁴⁸. ותלה פרעיו ופניו מעיו בתנור חוצה לו.
 8 ולא יתנם בתוכו, שזה פמין בשול הוא⁴⁹. ושפור
 9 של רמון היו בוררין לצליתו⁵⁰, פדי שלא יזרק את
 10 מימיו ויבשלהו⁵¹.
- 38 בגמרא, שם: "תנור שהסיקו וגרפו וצלה בו את הפסח, אין זה צלי אש". ה'מאירי' שם כתב: ודבר זה אתה מפרשו בשתלאו, שאם תאמר שהניחו בקרקע התנור, לא הוצרך ללמדה, שהרי נתבאר במשנתנו שאפילו נגע בחרסו של תנור קולף את מקומו. (39) מחוס התנור. (40) אלא תולדות אש, והתורה הקפידה שיעלוהו על האש דוקא ולא על תולדות האש, שהרי כתבה פעמיים "צלי אש" (שמות יב, ח-ט): "ואכלו את הבשר בלילה הזה צלי אש כו' אל תאכלו ממנו נא ובשל מבושל במים כי אם צלי אש" (בגמרא, שם). (41) קורעו לבטנו להעמידו שטוח על הגחלים ('מאירי' פסחים שם). ורש"י מפרש חתכו בשנים ושלשה מקומות למהר צלייתו, וראה להלן פ"י הי"א שלכתחילה אין מחתכין אותו אלא צולין אותו שלם. (42) בגמרא שם: "ונתנו על גבי גחלים", וכן בתוספתא שם פ"ה. ואפשר שבא להשמיענו שרק גחלים לוחשות (=בוערות), שאפשר לצלות עליהם גם על-ידי תליה, הם "צלי אש", אבל גחלים עמומות (כביות) אינם "צלי אש". וכן נראה בגמרא שם עה, ב. ובכת"י תימן: "וצלהו". (43) ברייתא שם, בשם רבי. ומשמע שם בגמרא, שאין הדברים אמורים אלא בגחלים של עץ, אבל לא בגחלים של מתכת, וכן כתב ה'מאירי'. (44) חרסית היא מין סיד ('ערוך' ערך חרס א). ובגמרא שם: "בסיד רותח בגפסית רותח". ושם מבואר שבלי ריבוי מיוחד, אין דינם כאש. (45) פסחים מא, א. וכגון שהביאום לירושלים ונשמתר חומם ('אגלי טל'). (וראה ב"סיני" כרך מד עמ' 10). (46) שם עה, א. (47) שאם מתחמם ראש השפור אינו מתחמם כולו ואינו כשפור של מתכת, ראה למעלה ה"ט. וראה להלן בסוף הלכה זו. (48) שאם גרף את כל האש אין זה צלי אש, ראה בתחילת הלכה זו. (49) במשנה, שם: "ונותן את כרעיו ובניו מעיו לתוכו, דברי רבי יוסי הגלילי. רבי עקיבא אומר, כמין בישול הוא זה, אלא תולין חוצה לו". והלכה כרבי עקיבא מחבירו. (50) במשנה, שם: "מביאין שפור של רימון", "וכל עץ שרי מדאורייתא, אלא מדרבנן הוא דאמר שיהא של רמון דמחזי כמבושל, אי הוה עץ אחר כדאייתא שם בגמרא, ומדברי רבינו ז"ל נראה דאפילו מדרבנן שרי כל עץ, ולכתחילה הוא שהיו בוררין של רימון" ('קריית ספר'). וב'מלאכת שלמה' על המשנה כאן כתב, שרבינו פירש את דברי המשנה "מביאין שפור של רימון" שהוא למצוה מן המובחר, שכן נראה מדברי המשנה: "אין צולין את הפסח לא על השפור ולא על האסכלא" שהם של
- מתכת, משמע שבשפור של כל עץ מותר. (51) כי שפור מעץ אחר על ידי שיוצא מהם ענפים וחוטכין בסכין, יוצא מהם מים דרך החתך, ואילו עץ רימון חלק הוא ואין בו ענפים, ואין המים יוצאים ממנו אלא מראשו ששם נחתך, וראשו יוצא חוץ לקרבן הפסח (גמרא, שם).
- יא. נגע הבשר בחרסו של תנור - יקלף את
 11 מקומו⁵², מפני שהוא צלי החרס⁵³.
- 52 משנה, שם עה, ב. (53) ולא צלי אש הוא (פסחים עה).
- יב. נטף מרטיבו⁵⁴ על החרס⁵⁵ וחרזו עליו⁵⁶ - יטל
 14 את מקומו⁵⁷; שפך המרק והלחה⁵⁸ שתפרש ממנו
 15 כשיצלה אסורה, שהרי אינה בשר צלי.
- 54 משנה, שם. (55) חרס רותח של התנור (גמרא, שם). (56) על בשר הפסח. (57) שנבלע שם, ואין להסתפק כאן בקליפה דקה כנגע הבשר בחרס (למעלה הי"א), אלא צריך נטילה יפה יפה בעובי אצבע, שהשומן של הרוטב נבלע בתוכו הרבה (רש"י שם). ובכת"י תימן ובדפוס רומי: "יקלוף את מקומו", ועי' כסף משנה' שכתב שטעות-סופר היא, וכי בנוסחא מדוייקת מצא: "יטול את מקומו" כלפינו. (58) בכת"י תימן ובדפוס רומי: "יקלוף (ראה למעלה) את מקומו מפני שהוא צלי החרש שנטף, שכל המרק והחלה וכו'". ולפי זה נראה שכל הקטע הזה "שכל המרק וכו' שהרי אינה בשר צלי", אינו שייך לכאן, אלא להלן הי"ג גבי סולת, שהרי כאן אסר "מפני שהוא צלי החרש שנטף". ובחרש של תנור, שהיא רותחת, הדברים אמורים, וכמבואר למעלה וכמפורש בגמרא שם. וראה להלן בהערה הבאה.
- יג. נטף מרטיבו על הסלת - יקלף את מקומו
 16 וישליכנו⁵⁹.
- 59 (כנראה שכאן שייך הקטע שבהלכה יב: "כל המרק והליחה כו' שהרי אינה בשר צלי" (ראה בהערה הקודמת). ונראה שמדובר בסולת צוננת, וכמו שאמרו בגמרא שם בענין נטף מרוטבו על החרס וחרזו עליו שאם החרס צוננת אין צורך אלא בקליפה (לפי גירסת הספרים שהובאה ברש"י שם ד"ה אקורי) ואע"פ שהחרס צונן, צריך קליפה, מפני שהמרק שיצא מהפסח אינו בשר, והוא אסור ואוסר הפסח (וראה ב'תוספות' שם). וכמו כן בנטף מרוטבו על הסולת שהיא צוננת - צריכה קליפה, כנ"ל. ואמנם כן הוא בפירוש המשניות שם על נטף מרוטבו על הסולת, וז"ל: "כי אסור לאכול ממנו אלא מה שנשאר בעצמותו, אבל מה שזיז ממנו הרי הוא כמרק". אבל יש להבין למה לא הביא רבינו כמסקנת הגמרא לפירוש המשנה, שברוטב רותח צריך לקמוץ את מקומו. ואמנם בכת"י תימן: "קמוץ את מקומו". כמפורש במשנה וכמסקנת הגמרא בסולת רותחת, ועי' כסף-משנה).
- יד. סכין⁶⁰ בשמן⁶¹ של תרומה: אם תבורת הפהגים
 18 - יאכלו⁶²; ואם של ישרא⁶³: אם חי הוא⁶⁴ -
 19 ידיחנה⁶⁵ וינגב⁶⁶, ואם צלי⁶⁷ - יקלף את החיצון⁶⁸.
 20 סכו בשמן של מעשר שני⁶⁹ - לא יעשנו דמים על
 21

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

יאכלו". ומפרש רבינו שרבי יוסי חולק על הסיפא ואומר שרק אם נשתקעו כולן בשינה - לא יאכלו, אבל נתנממו כולן - יאכלו. ואינו חולק על הרישא, והוא שאף אם נשתקעו בשינה מקצת מבני החבורה יאכלו, ורשב"ם מפרש שרבי יוסי חולק על הרישא ועיי"ש בהל' חמץ ומצה, עמוד תמד הערה סא.

יום רביעי י' אייר ה'תשע"ו

פרק תשיעי

1) יבאר שהפסח אינו נאכל אלא בחבורה, ואם מוציאן מחבורה לחבורה.

- 11 א. פל האוכל מן הפסח אינו אוכל אלא בחבורה
- 12 אחת.² ואין מוציאין ממנו מן החבורה³ שיאכל
- 13 בה.⁴ והמוציא ממנו פזית⁵ בשר מחבורה לחבורה
- 14 בליל חמשה עשר⁶ - לוקה; שנאמר: לא תוציא
- 15 מן הבית מן הבשר חוצה. והוא שיניחנו בחוץ;
- 16 שהוצאה כתובה בו בשבת, לפיכך צריך עקירה
- 17 והנחה פהוצאת שבת. ואין מוציא אחר מוציא
- 18 בפסח,⁷ שפיון שהוציא הראשון נפסל. מן האגף⁸
- 19 ולפנים - פלפנים⁹; מן האגף ולחוץ - פלחוץ¹⁰;
- 20 והאגף עצמו, שהוא עבלי הפתח - פלחוץ¹¹.
- 21 החלונות¹² ועבלי הפתלים - פלפנים. הגגים
- 22 והעליות - אינן בכלל הבית¹³.

2) בפסחים פז. "תניא על הבתים אשר יאכלו אותו בהם (שמות יב, ז) מלמד שהפסח נאכל בשתי חבורות (שני בני אדם אוכלים פסח אחד בשני בתים, שנאמר: "יאכלו" - שניים. "אותו" - פסח אחד. "בתים" - שניים - רש"י שם). יכול יהא האוכל אוכל בשתי מקומות (אדם אחד אוכל בשני מקומות כגון בשני חדרים או בשתי חבורות ההופכות את פניהם, רש"י שם) תלמוד לומר בבית אחד יאכל (שמות שם, מו) וכו' דברי ר' יהודה (ר' יהודה סובר: יש אם למסורת - "יאכל" כתיב, משמע אדם אחד אוכלו בבית אחד ולא בשני בתים, אבל גבי אוכלים הרבה כתיב בתים הרבה - רש"י). ר' שמעון אומר על הבתים אשר יאכלו אותו בהם בלבד, שהאוכל אוכל בשתי מקומות (ר' שמעון סובר: יאכלו כל אחד ואחד מהאוכלים ולא כר' יהודה ש"יאכלו" - שניים - על פי רש"י). יכול יהא נאכל בשתי חבורות תלמוד לומר בבית אחד יאכל" (סבר ר' שמעון יש אם למקרא וקרינן יאכל, היינו הפסח). וכתב המאירי (שם): "לענין פסק הלכה כדברי שניהם להחמיר ואין הפסח נחלק ליאכל בשתי חבורות אלא בחבורה אחת לבד, וכן אותה חבורה משהסבו אין רשאים לשנות מקומם". (3) בפסחים פה: "תניא לא תוציא מן הבית מן הבשר חוצה, אין לי אלא מבית לבית, מחבורה לחבורה מנין? תלמוד לומר חוצה, חוץ לאכילתו". (4) כן הוא במכילתא דרשב"י שם (שמות יב, מו): "יאכל, לא תוציא מן הבית מן הבשר חוצה, בשעת אכילה חייב ואינו חייב שלא בשעת אכילה". (5) כן הוא בתוספתא שם ושם, בירושלמי שם ובבבלי שם פה. ובמכילתא דרשב"י שם: "יאכל, לא תוציא מן הבית חוצה על כדי אכילה הוא

- 1 בְּנֵי חֲבוּרָה; שְׂאִין פּוֹדִין מְעַשֵּׂר שְׁנֵי בִירוּשָׁלַיִם,⁷⁰
- 2 כְּמוֹ שֶׁבְּאֲרֵנוּ בְּמִקְוֵמוֹ⁷¹. וְאֵין צוֹלִין שְׁנֵי פְּסָחִים
- 3 פְּאֲחַת⁷², מְפִנֵי הַתְּעוּבוֹת⁷³. אֶפְלוּ גְדֵי וְטָהֳלָה⁷⁴.

60) את הפסח. משנה, שם עה, ב. (61) ראה למעלה ה"ח שמותר לסוך אותו ביין ושמן וכו'. (62) שהרי הם מותרים בתרומה. (63) שאסורים בתרומה. (64) כלומר חי וצונן, ונזכר לפני הצליה שסכו בשמן של תרומה. (65) בצונן דיו בהדחה, ראה שם עו, א. (66) המים מעל הבשר, שלא יצלה עמהם. וראה למעלה ה"ח שאסור לסוכו במים. (67) שסך בעת הצליה או אחר הצליה בעוד הבשר חם ('מאירי' פסחים עה:): ו'בתוספות' (שם) ד"ה ואם, כתבו שאפילו אחר הצליה וכבר נצטנן הבשר, הוא בולע, מתוך שהוא רך. (68) הקליפה החיצונה. (69) שהוא מותר לישראל בירושלים ('מאירי'). (70) משנה, שם עה, ב - לפי הנוסחא שלפנינו, ו"יש ספרים" ש'בתוספות' שם ד"ה לפי, וראה ברש"י שם, ולפי זה נראה שמדובר שפודה את השמן על המעות, ראה 'בתוספות' שם. (71) פ"ב מהל' מעשר שני ונטע רבעי ה"ח. (72) ברייתא, פסחים עו, ב. (73) שמא יתחלפו הקרבנות, ונמצא שהפסחים נאכלים שלא למנוייהם. (74) שאין החילוף מצוי בהם כל-כך. ובתוספתא פסחים פ"ה נאמר הטעם "מפני הרגל", כלומר שלא יתרגלו לצלות גדי וגדי כאחד. וכן פירש רבינו חננאל שם.

- 4 טו. פְּכַר בְּאֲרֵנוּ בְּכֶמֶה מְקוּמוֹת⁷⁵, שְׂאִין הַפְּסָח
- 5 וְאֶכֶל אֶלָּא עַד חֲצוֹת, פְּדֵי לְהַרְחִיק מִן הַעֲבֵרָה⁷⁶,
- 6 וְדִין תּוֹרָה שְׂאֵבֶל כָּל הַלְּיָלָה עַד שְׂיַעֲלָה עֲמוּד
- 7 הַשֶּׁחֶר⁷⁷. וְכֹכֵר בְּאֲרֵנוּ בְּהִלְכוֹת חֲמִץ וּמִצָּה⁷⁸, שְׁהוּא
- 8 טְעוּן הֵלַל בְּשַׁעַת אֲכִילָתוֹ⁷⁹, וְשְׂאִין בְּנֵי חֲבוּרָה
- 9 חוֹזְרִין וְאוֹכְלִין אַחַר שְׁנֵדְרָמוּ בְּשָׁנָה⁸⁰, אֶפְלוּ
- 10 בְּתַחֲלַת הַלְּיָלָה.

75) לא נמצא כן בדברי רבינו אלא במקום אחד, ואף שם אינו בפסח אלא בשאר הקרבנות, ראה פ"י מהל' מעשה הקרבנות ה"ח. (76) שלא יבוא לאכול אחר שיעלה עמוד השחר ויתחייב כרת, ראה רש"י בברכות ב, א. וראה פ"ו מהל' חמץ ומצה ה"א ובהערה ד שם. (77) כרבי עקיבא, ולא כרבי אלעזר בן עזריה (ברכות ט. ועוד). שסתם משנה במגילה כ, ב - כוותיה. ואף-על-פי שסתם משנה בזבחים נו, ב ובפסחים קכ, ב ועוד מקומות היא כראב"ע, מה לי חד סתמא, מה לי תרי סתמא, וההלכה כרבי עקיבא מחבירו ('מאירי' פסחים קכ, ב. ומגיד-משנה פ"ו מהל' חמץ ומצה שם). (78) פ"ח ה"י, לענין הלל. ושם הי"ד לענין נרדמו. (79) משנה, פסחים צה, א - שפסח ראשון טעון הלל באכילתו. וראה להלן פ"י הט"ו. (80) כלומר, נשתקעו כל בני החבורה בשינה, אבל אם רק נתנממו (שם קוראים להם הם עונים, פסחים קכ:): כל בני החבורה או שנשתקעו בשינה רק מקצת מבני החבורה - חוזרין ואוכלין אחר שניעורו (פ"ח מהל' חמץ ומצה הי"ד). ומקור הלכה זו, במשנה פסחים קכ, ב: "ישנו מקצתן - יאכלו, כולן - לא יאכלו. רבי יוסי אומר: נתנממו - יאכלו, נרדמו - לא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

24 משנה שם פו. והעמידה בגמרא שם כר' יהודה שאמר: הפסח נאכל בשתי חבורות. ולפי ההלכה שאין הפסח נאכל בשתי חבורות (להלן הלכה ה), צריך לפרש משנה זו בשתי חבורות האוכלות כל אחת את פסחה. (25) "לא תוציא מן הבית מן הבשר חוצה, אין לי אלא מבית לבית, מחבורה לחבורה מניין? תלמוד לומר חוצה, תן חוצה לאכילתו". (26) שם פו. במשנה. ופירש רש"י שם שהם רשאים לעשות כן. ואף על פי שנראים כשתי חבורות - לא איכפת לן. (27) כחבורה אחת. שצריך שיפרסמו שאינן מעורבות זו בזו, שלא יהא נראה זו כאוכלת משל חברתה, אלא אלו הופכין פניהם למזרח ואלו למערב או אלו לצפון ואלו לדרום.

ד. הוּ הַמִּיּוֹם שְׂמוֹזְגִים בּוֹ יֵינָם בְּאֻמְצַע הַבֵּיתָּה 28 בֵּין 19
שְׁתֵּי הַחֲבוּרוֹת - פְּשֵׁה־שֶׁשֶׁשׁ עוֹמֵד לְמִזְגָּה, 29 קוֹפֵץ אֶת 20
פִּיּוֹ 30 וּמְחִזֵּר אֶת פְּנֵיו 31 עַד שְׂמַגִּיעַ אֶצֶל חֲבוּרָתוֹ 21
וְאַחַר כֵּן אוֹכֵל מֵה שְׂבִיבֵי; וְשֹׂאֵר לְאוֹכֵל לְאוֹכֵל 22
בְּשְׁתֵּי חֲבוּרוֹת. וּמִתֵּר לְפָלֵה לְהַחֲזִיר פְּנֵיהָ מִבְּנֵי 23
חֲבוּרָתָהּ וְאוֹכֵלָתָהּ, 32 מִפְּנֵי שֶׁהִיא בּוֹשָׁה לְאוֹכֵל 24
בְּפְנֵיהֶם. 25

28 משנה שם פו. "והמיהם באמצע כשהשמש עומד וכו'". ומפרש רש"י "שמחממין בו חמין שמוזגין בו היין". "והיו רגילים, כשהיו הרבה חבורות בבית אחד להיות מצמצמים להספיק לכולם במדרוה אחת ובשמש אחד". (29) לבני החבורה האחרת. (30) סוגר את פיו ואינו אוכל. (31) מחבורתו לכיוון החבורה האחרת, כלומר, כיון שקופץ פיו מותר לו להחזיר פניו לצד החבורה האחרת. (32) כלומר, אף על פי שאינה קופצת פיה.

ה. שְׁתֵּי חֲבוּרוֹת 33 שְׂנִפְרָצָה מְחִיצָה מְבִינֵיהֶן - אֵינָן 26
אוֹכְלִין 34. וְכֵן אִם הָיְתָה חֲבוּרָה אַחַת וְנִעְשִׂית מְחִיצָה 27
בִּינֵיהֶן - אֵינָן אוֹכְלִין עַד שֶׁתִּסְתַּלַּק. שְׂאִין הַפֶּסַח 28
נֹאכֵל בְּשְׁתֵּי חֲבוּרוֹת 35, וְאֵינָן נִעְקְרִין מִחֲבוּרָה 29
לְחֲבוּרָה 36. 30

33 מאחר שפסק רבינו להלן שאין הפסח נאכל בשתי חבורות, צריך לפרש כאן ששתי החבורות אכלו כל אחת ואחת פסח שלה. (34) בפסחים פו: "היו יושבין ונסתלקה מחיצה מביניהם לדברי האומר (ר' שמעון) האוכל אוכל בשני מקומות - אוכלין, לדברי האומר (ר' יהודה) אין האוכל אוכל בשני מקומות - אין אוכלין". ופסק רבינו כר' יהודה. (35) בגמרא שם: "היו יושבין ונפרסה מחיצה ביניהם לדברי האומר (ר' יהודה) פסח נאכל בשתי חבורות - אוכלין, לדברי האומר (ר' שמעון) אין הפסח נאכל בשתי חבורות, אין אוכלין". ופסק רבינו כר' שמעון. וזה מוסב על הדין השני של "וכן אם הייתה חבורה אחת ונעשית מחיצה ביניהן". (36) כלומר, אין האוכל אוכל בשתי חבורות, וכו' יהודה שם. וזה מוסב על הדין הראשון של "שתי חבורות שנפרצה מחיצה מביניהם".

ו. בְּנֵי חֲבוּרָה שֶׁנִּכְנְסוּ שְׁלֹשָׁה מֵהֶן או יֵתֵר לְאוֹכֵל 31
פְּסַחֵיהֶן וְלֹא בָּאוּ שָׂאֵר בְּנֵי חֲבוּרָה 37, אִם נִכְנְסוּ 32
בְּשַׁעֲרָה שְׂדֵרָה בְּנֵי אֲדָם לְאוֹכֵל הַפֶּסַחִים 38, וְחִזְרוּ 33

חייב ואינו חייב על פחות מכזית". (6) בשעת אכילה. (7) כלומר, לאחר שהוציאווה חזרו והכניסוהו ושוב הוציאווה. (8) משנה בפסחים שם. ופירשה רבינו במוציא בשר הפסח מן הבית. ו"אגף הוא מקום הדלתות כשסוגרין אותן הדלתות נבדל החיצון (של המזווה) מן הפנימי". (9) של הבית ואם הניח שם כזית מן הפסח אינו נקרא מוציא את הפסח לחוץ. (10) ואם הניח שם את הפסח עובר על לאו, ונפסל. (11) כן אמרו בגמרא שם לעניין הוצאה מירושלים. (12) של הבית. (13) והמוציא כזית מבשר הפסח לשם - לוקה ונפסל. וראה בפרק ו מהלכות בית הבחירה הלכה ז שגגים ועליות לא נתקדשו. ואין אוכלים שם קרבן פסח (פסחים פה: פו).

ב. בֶּשֶׁר הַפֶּסַח שְׂנִיָּא חוּץ לְחֲבוּרָתוֹ, בֵּין בְּדוּחַ בֵּין 1
בְּשִׁגְגָה - נֹאסֵר בְּאֻכְלָהּ, וְהָרִי הוּא כְּבִשְׂר קָדְשֵׁי 2
קָדְשִׁים שְׂנִיָּא חוּץ לְעִזְרָה או בֶּשֶׁר קָדְשִׁים קְלִים 3
שְׂנִיָּא חוּץ לְחוּמוֹת יְרוּשָׁלַיִם, שֶׁהַפֶּל בְּטִרְפָּה 4
וְלוֹקֵין עַל אֲכִילָתָהּ 15, כְּמוֹ שֶׁבְּאֲרָנוּ בְּמַעֲשֵׂה 5
הַקְּרָבָנוֹת 16. אֲבָר שְׂנִיָּא מְקַצְתוֹ - חוּתָף הַבֶּשֶׂר 17
וְיוֹרֵד עַד שְׂמַגִּיעַ לְעֵצִים, וְקוֹלֵף אֶת הַבֶּשֶׂר 18; כֹּל 7
שְׂבִיבֵים - יֹאכֵל, וְכֹל שְׂבִיחוֹץ - יִשְׂרָף. פְּשֵׁה־הוּא מְגִיעַ 8
לְעֵצִים - חוּתָף בְּקוֹפִיץ 19, אִם הָיָה שָׂאֵר קָדְשִׁים; 9
וְאִם הָיָה פֶּסַח, שְׂאֵסוֹר לְשִׁבֵר בּוֹ עֵצִים 20 - קוֹלֵף 21
עַד הַפֶּרֶק 22, וּמְפָרֵק הָאֲבָר שְׂנִיָּא מְקַצְתוֹ מִן הַפֶּרֶק 11
וּמְשַׁלְּכֵוּ לְחוּץ 23. 12

14 "והשם אמר ובשר בשדה טריפה (שמות כב) וקבלנו (חולין סח:): כי עניין זה הכתוב שכל בשר שיצא חוץ למחיצתו שהיא בשדה והיא טרפה וכאילו אמר ובשר שיצא לשדה, טרפה היא, ולפיכך כשיוציא אדם מבשר קדשי הקדשים חוץ לעזרה או כלום מבשר קדשים קלים חוץ לירושלים או כלום מבשר הפסח חוץ לבית, נאסר אותו הבשר שיצא והוא אסור באכילה". (15) במכות יח. "ולילקי נמי משום ובשר בשדה טרפה לא תאכלו", והיינו אם אכל ממנו כזית. (16) שם. וכתב שם שאף על פי שחזר הבשר למקומו אסור לאוכלו. (17) עד מקום שיצא. (18) במשנה שם לא הוזכר "קולף את הבשר" אלא בפסח, שאסור לשבור בו עצם, אבל בשאר קדשים שאפשר לחתוך בקופיץ, אין צורך בקליפה אלא כדי להבדיל בין הבשר הטעון שריפה לבין העצמות שאינם טעונים שריפה. (19) "סכין גדול". (20) שנאמר (שמות יב, מו) "ועצם לא תשברו בו". (21) את הבשר. (22) מקום שמתחברים העצמות. (23) שעצמות אינם טעונים שריפה, אלא משליכם (פסחים פג:).

ג. שְׁתֵּי חֲבוּרוֹת 24 שֶׁהָיוּ אוֹכְלוֹת בְּבֵית אֶחָד - צְרִיכָה 13
כָּל חֲבוּרָה מֵהֶן לְעֲשׂוֹת לָהּ הֶקֶף; שְׂנִיָּאֲמַר: מִן 14
הַבֶּשֶׂר חוּצָה. מִפִּי הַשְּׂמוּעָה לְמַדּוֹ, שְׂצָרִיף לְתַן לוֹ 15
חוּצָה לְמִקוֹם אֲכִילָתוֹ 25. וְאֵלוֹ הוֹפְכִין אֶת פְּנֵיהֶן 16
אֵילָף 26 וְאוֹכְלִין, וְאֵלוֹ הוֹפְכִין אֶת פְּנֵיהֶן אֵילָף 17
וְאוֹכְלִין, פְּדִי שְׁלֹא יֵאָו מְעַרְבִים 27. 18

משום "לפני עיוור לא תיתן מכשול" שאין לוקין עליו, ראה בחינוך מצוה רלב. (49) כלומר, משומד לעבודה זרה. והמקור בתרגום אונקלוס שם: "כל בר ישראל דישתמד" וכן במכילתא דרשב"י שם: "כל בן נכר זה ישראל משומד שעבד עבודה זרה". ובמכילתא דר"י: "אחד ישראל מומר ואחד נכרי במשמע". (50) כן הוא במכילתא שם: "תושב זה גר תושב, שכיר זה הגוי". והמדובר בערבי מהול וגבעוני מהול (מכילתא שם), שאם לא כן הרי הוא בכלל ערל לא יאכל בו, ראה כסף משנה. והראב"ד פירש פסוק זה בתושב ושכיר ישראל, כלומר עבדים עבריים הקנויים קניין עולם או קניין שנים, שאינם ממונים עם הבעלים על פסחם שלא מדעתם.

17 ח. ערל⁵¹ שאכל פזית מבשר הפסח⁵² - לוקה; 18 שְׁנַאֲמַר: כָּל עֶרֶל לֹא יֹאכַל בּוֹ. בּוֹ הוּא שְׂאִינוֹ אוֹכֵל, 19 אָבֵל אוֹכֵל הוּא מִצֵּה וּמְרֹרֵד⁵³. וְכֵן מִתֵּר לְהַאֲכִיל 20 מִצֵּה וּמְרֹרֵד לְגַר תּוֹשֵׁב וְלִשְׂכִיר⁵⁴.

(51) ישראל שלא נימול משום שמתו אחיו מחמת מילה (רש"י פסחים כח:). (52) כי פחות מכזית אינה נחשבת "אכילה". (53) פסחים קכ. "דתניא כל ערל לא יאכל בו, בו אינו אוכל אבל אוכל במצה ומרור", וכתב המאירי (יבמות ע"מותר הוא במצה ובמרור. ויש מפרשים שחייב בהן - וגדולי המחברים (הוא רבינו) ז"ל כתבו שמותר להאכיל מצה ומרור לגר תושב". (54) מכילתא דרשב"י שמות יב, מה: "תושב ושכיר לא יאכל בו, בו אינו אוכל, אוכל הוא במצה ומרור". ובתוספות פסחים כח: דיבור המתחיל כל, העירו: האם מצה קדושה יש בה?

21 ט. כָּשֶׁם שֶׁמִּילַת בְּנָיו וְעַבְדָּיו מְעַכְּבָתוּ מִלְּשַׁחַט 22 הַפֶּסַח⁵⁵, כִּף מְעַכְּבָתוּ מִלְּאָכֵל; שְׁנַאֲמַר⁵⁶: וּמִלְּתֵהּ 23 אֲתוּ אֲזִי יֹאכַל בּוֹ⁵⁷. כִּי־צֵד⁵⁸? קִנְיָה עֶבֶד אַחֵר שֶׁנִּשְׁחַט 24 הַפֶּסַח, אוֹ שֶׁהָיָה לוֹ בֶּן שְׁלֹא הִגִּיעַ זְמַנוֹ לְהַמּוֹל אֶלֶּא 25 אַחֵר שֶׁחִיטָה הַפֶּסַח - הָרִי זֶה אָסוּר לְאָכֵל עַד 26 שְׁיִמּוֹל אוֹתָן. וְכִי־צֵד יִהְיֶה הַבֶּן רְאוּי לְמִילָה אַחֵר 27 שֶׁחִיטָה הַפֶּסַח וְלֹא יִהְיֶה רְאוּי קִדְם שֶׁחִיטָה? כִּגּוֹן 28 שֶׁחִלְצָתוֹ חֲמֵה⁵⁹, שְׁצִרְיָה שֶׁבָּעַת יָמִים מַעַת לַעַת 29 מִיּוֹם הַבְּרָאָתוֹ⁶⁰; וְכִגּוֹן שֶׁכָּאֲבָה עֵינּוֹ וְנִרְפְּאת אַחֵר 30 שֶׁחִיטָה⁶¹; אוֹ שֶׁהָיָה טְמֵטוּם וְנִקְרַע אַחֵר שֶׁחִיטָה 31 הַפֶּסַח וְנִמְצָא זָכָר.

(55) ראה למעלה פרק ה הלכה ה: "מילת בניו הקטנים ומילת כל עבדיו וכו' מעכבים אותו, שנאמר (שמות יב, לט), אצל בניו) המול לו כל זכר ואז יקרב לעשותו". ובמכילתא (בא) וביבמות עא. למדו שגם עבדיו שלא מלו מעכבים אותו מלעשותו, כלומר, מלהקריבו, מגזירה שווה "אז אז": כתב בבניו "ואז יקרב לעשותו" וכתב בעבדיו (שם, מד) "וכל עבד איש מקנת כסף ומלתה אותו אז יאכל בו". (56) אצל עבדיו. (57) במכילתא בא: "אין לי אלא מילת עבדיו (שמעכתב את האכילה), מילת זכריו מנין? הרי אתה דן: נאמר כאן "אז" ונאמר להלן (אצל זכריו) "אז" מה להלן מילת זכרים (מעכתב מלהקריב את הפסח) אף כאן

1 הַמְעוֹרָר לְכַלֵּן עַל הַשְּׂאֵר³⁹ וְלֹא בָּאוּ - הָרִי אֵלּוֹ 2 שֶׁנִּכְנְסוּ אוֹכְלִין עַד שִׁישְׁבְּעוּ וְאִין מִמֵּתִינִים לְשֵׁאֵר. 3 וְאִפְלוּ בָּאוּ הַמְתַּאֲחֵרִין אַחֵר כִּף וּמִצָּאוּ אֵלּוֹ הַשְּׁלִשָּׁה 4 שֶׁאֲכָלוּ הַפֶּל - אִין מְשַׁלְּמִים לְהֵן פְּדֵי חֵלְקָם⁴⁰. אָבֵל 5 אִם נִכְנְסוּ שְׁנַיִם בְּלֶבֶד - הָרִי אֵלּוֹ מִמֵּתִינִים⁴¹. בְּמָה 6 דְּבָרִים אָמוּרִים? בְּשַׁעַת פְּנִיסְתָּן לְאָכֵל; אָבֵל בָּעַת 7 שֶׁנִּפְטְרִין⁴² - אִין אָדָם צָרִיף לְהַמְתִּין לְחֶבְרוֹ. אִפְלוּ 8 גַּמְר אַחֵד בְּלֶבֶד מִלְּאָכֵל - יִצָּא וְאִינוֹ צָרִיף 9 לְהַמְתִּין⁴³.

(37) בפסחים שם: "אמר רב הונא: בני חבורה נכנסין בשלושה ויוצאין אפילו באחד. (38) שם: "והוא דעייל בעידנא דרגילי למיעל". (39) השמש של החבורה הלך אצל השאר לזרון שיבואו, ומשמע בדברי רבינו חננאל שם, שבמקום "והוא דרגש בהו דיילא" גרס "והוא דשגרו בהו דיילא", כלומר ששלחו השמש לעוררן לבוא לאכול. (40) "אלא שמכל מקום נראה לי וכו' שצריכים על כל פנים להשאיר להם כזית לכל אחד". (41) עד שיבוא השלישי. (42) יוצאין. (43) כתב הראב"ד, שמה שכתב רבינו בסוף דבריו אין בו טעם. ואמנם דברים אלו דחוקים, שמהיכא תיתי יצטרך אחד להמתין ביציאתו על חבריו, וייתכן כי היה מקום לסברא שכיוון שנשתתפו ונתחברו, צריך הוא להמתין עד הסוף לצוותא בעלמא שלא יישאר יחיד.

10 ז. הַמְאֲכִיל פְּזִית מִן הַפֶּסַח, בֵּין מִפֶּסַח רֵאשׁוֹן בֵּין 11 מִפֶּסַח שְׁנַיִם⁴⁴, לְמוֹמֵר לְעַבּוּדָה זָרָה⁴⁵ אוֹ לְגַר תּוֹשֵׁב⁴⁶ 12 אוֹ לְשְׂכִיר⁴⁷ - הָרִי זֶה עוֹבֵר בְּלֹא תַעֲשֶׂה. וְאִינוֹ 13 לּוֹקֵה⁴⁸, אָבֵל מִכִּין אוֹתוֹ מִפֶּת מְרֻדוֹת. וְכֵן נִכְר 14 הָאָמוּר בַּתּוֹרָה - זֶה הַעוֹבֵד אֶל נִכְר⁴⁹. וְאִין מְאֲכִילִין 15 מִמֵּנוּ לְנִכְרִי, אִפְלוּ גַר תּוֹשֵׁב אוֹ שְׂכִיר; שְׁנַאֲמַר: 16 תּוֹשֵׁב וְשְׂכִיר לֹא יֹאכַל בּוֹ⁵⁰.

(44) משום שנאמר בו (במדבר ט, יב) "ככל חוקת הפסח יעשו אותו", וכל המצוות שבגופו, נוהגות בו כפסח ראשון (פסחים צו). ולהלן פרק י הלכה טו). (45) כן כתב בספר המצוות (לא-תעשה קבח) "שהוזהרנו מלהאכיל את הפסח לישראל שנשתמד". (46) גוי שקבל עליו שבע מצוות, שנצטוו בני נח ואינו עובד עבודה זרה. (47) "זה הגוי". (48) שהרי הפסוק "תושב ושכיר לא יאכל בו" וודאי נאמר לישראל שלא יאכיל לגוי, וגם הפסוק "כל בן נכר לא יאכל בו" המדבר בין בישראל מומר ובין בגוי (מכילתא שם) - גם הוא נאמר, על כרחך, לישראל, שעל גוי לא ציוותה התורה, ומכיוון שלא הוזהרה בלשון "לא תאכילום" אינו לוקה (כסף משנה). והמאירי ביבמות ע: כתב "שאינו לוקה, אחר שלא עשה הוא מעשה" וכן כתב החינוך מצוה יג ומצוה יד (וראה במנחת חינוך מצוה יג אות ב). וראה בפרק י מהלכות נדרים הלכה יג, שהמדיר אשתו מהנאה ומהנה אותה לוקה, וזה סותר למה שכתב כאן (הגאון ר' עקיבא איגר), ועיין עוד בפרק י מהלכות כלאיים הלכה לא, שהמלביש חבירו כלאיים, והיה הלושב שוגג - המלביש לוקה. והצל"ח (פסחים עג.) כתב שכל האיסור כאן הוא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

שריפה חוץ מעצמות הפסח, מפני התקלה". (11) כנראה שהמדובר כשאין בעצמות לא בשר ולא מוח, וכן מפורש בפ"ט מהלכות פסולי המוקדשין הלכה ט': "כל עצמות הקדשים שאין בהן מוח, אינן טעונין שריפה, חוץ מעצמות הפסח" (ועיין בראב"ד שם) וראה להלן. (12) כלומר, שמא יבואו לידי איסור שבירה, כן מפרש רבינו דברי הברייתא בפסחים פג. (הובאה למעלה). וסבור רבינו, שכשם שיש איסור שבירה בפסול שהיה לו שעת הכושר (להלן הלכה ו), כן יש איסור בעצם שהיה עליו כזית בשר וניטל ממנו. וכן נראה בגמרא שם שהקשו על הברייתא הנ"ל, "הני עצמות היכי דמי, אילימא דלית בהו מוח, עצמות קדשים למה להו שריפה" (כן הנוסחא בדפוסים וויניציאה ובסיליאה, ולפנינו "למה להו שריפה". ובכ"י ב: "עצמות הפסח למה להו שריפה"). כלומר: פשיטא שעצמות קדשים אינם צריכים שריפה, ואילו על עצמות הפסח לא קשה לו למה צריכים שריפה, הרי שאף עצמות שאין בהם מוח צריכים שריפה בפסח, שמא יבוא לידי תקלה של שבירת עצם, כנ"ל (אור שמח).

- ג. אין תיבין אלא על שבירת עצם שיש עליו פזית 11
 בשר או שיש בו מוח¹⁴; אבל עצם שאין בו מוח 12
 ושאינו געליו פזית בשר - אינו תיב על שבירתו. הנה 13
 עליו פזית בשר ושבר העצם שלא במקום הפשר - 14
 תיב, אף על פי שהמקום ששבר פנוי מבשרו¹⁵. 15

פסחים פד: "רבינא אמר, כל כי האי גוונא (באבר שאין עליו כזית בשר) לית ביה משום שבירת עצם, דבעינן שיעור אכילה", משום שנאמר: "בבית אחד יאכל ועצם לא תשברו בו" (שמות יב, מו) - יש בו שיעור אכילה יש בו משום שבירת עצם, אין בו שיעור אכילה אין בו משום שבירת עצם (שם). (14) היינו כזית מוח, כמפורש שם פה. "ויש עליו כזית בשר מבפנים", והיינו כזית מוח. וכן מפורש בר"ה שם, וכן פירש"י. (15) מחלוקת שם בין ר' יוחנן ור"ש בן לקיש, ופסק כר' יוחנן.

- ד. השובר אחר השובר¹⁶ בעצם אחר - לוקה. 16
 כלומר, אחרי שהראשון שבר עצם, בא שני ושבר גם הוא אותו עצם, או שאדם אחד שבר עצם והתרו בו, ושבר שבר. וכן הוא בירושלמי פסחים פ"ז הי"א: "אבל בשתי התריות, שכן אפילו עצם אחד ושברו, וחזר ושברו חייב שתים". ולהלן שם בהלכה יג "וויירא אמר, דא יש שובר אחר שובר". וראה למעלה פ"ט הלכה א והערה ח.
- ה. השורף עצמות והמתך גידים¹⁷ - אינו תיב 17
 משום שבירת עצם¹⁸. 18

(17) של הפסח. (18) פסחים שם בברייתא: "השורף עצמות והמתך גידים - אין בו משום שבירת העצם".

- ו. פסח שהוא נא¹⁹ או מבשל²⁰ ושבר בו את העצם 19
 - לוקה²¹. אפלו נפסל בטמאה²² ויצאה²³ וכיוצא 20
 בהם - יש בו אסור שבירת העצם. במה דברים 21
 אמורים? פשהיתה לו שעת הפשר ונפסל²⁴; אבל 22
 אם לא היתה לו שעת הפשר, כגון שנתפגל²⁵ או 23

מילת זכרים (מעכבת לאכול את הפסח)". (58) באיזה אופן ישנה אפשרות שבשעת אכילה מעכבים בניו ועבריו, שלא נימולו, מלאכול את הפסח, ובשעת השחיטה לא עכבוהו. (59) שהיה לתינוק חום ונחלץ ממנו. (60) ולפי זה ייתכן שבשעת השחיטה לא מלאו לו עוד שבעה ימים מעת לעת ולא הגיע הזמן למולו, ורק אחר ששחטו מלאו לו שבעה ימים מעת לעת, ואז מעכב הוא את אביו לאכול את הפסח. (61) יבמות שם, שמפני זה לא יכלו למולו בשעת השחיטה. ואין צורך לחכות שבעה ימים אלא במקרה של חום, ראה שבת (קלז).

פרק עשירי

(1) יבאר השובר עצם בפסח טהור, ועל איזה עצם חייב, ושלא ישאיר מהבשר עד הבוקר.

- א. השובר עצם בפסח טהור - הרי זה לוקה²; 1
 שניאמר: ונעצם לא תשברו³ בו. וכן נאמר בפסח 2
 שני: ונעצם לא ישברו בו. אבל פסח שפא בטמאה⁴, 3
 אם שבר בו עצם - אינו לוקה. מפי השמועה למדו: 4
 לא תשברו בו - פטהור ולא בטמאה⁵. אחר השובר 5
 את העצם בלילי חמשה עשר⁶, או ששבר בו עצם 6
 מבעוד יום⁷, או ששבר אחר פמה ימים⁸ - הרי זה 7
 לוקה. 8

(2) משנה פסחים פד. (3) צ"ל: "לא ישברו" [וטעות סופר כזו נפלה גם בגמרא פסחים פה. בכתבי-יד ובדפוסים ישנים (ראה בדקדוקי סופרים שם עמ' קכט הערה ט) ותוקנה בדפוסים חדשים]. (4) כגון שהיו רוב הקהל טמאי מת, שמקריבים כולם הפסח בטומאה, ראה למעלה פ"ז הלכה א, אבל היה הפסח טהור ונטמא אחר-כך - חייבים עליו משום שבירת עצם, ראה להלן הלכה ו. (5) בפסחים שם בברייתא: "ת"ר ועצם לא תשברו בו, בכשר ולא בפסול". ופירש"י שם: "האי פסול הוא שנעשה בפסול, דטומאה דחיה היא בציבור [ולא הותרה]". וכלשון רבינו כן הוא במכילתא דרשב"י (שמות יב, מו), ולפי זה אין צורך לדברי רש"י. ואף בפסח שני למדו כן שם צו. "לא ישברו בו - בכשר, ולא בפסול". (6) של ניסן, שהוא פסח ראשון, ושל אייר שהוא פסח שני. (7) שם פד: "ת"ר ועצם לא תשברו בו (שמות יב), בכשר ולא בפסול. ר' אומר, בבית אחד יאכל (שמות שם) ועצם לא תשברו בו, כל הראוי לאכילה יש בו משום שבירת עצם, ושאינו ראוי לאכילה אין בו משום שבירת עצם, מאי בינייהו וכו' אביי אמר כו' אלא שבירת העצם מבעוד יום, איכא בינייהו. למ"ד כשר, הא כשר הוא. למ"ד ראוי לאכילה, השתא לאו ראוי לאכילה וכו'. רב פפא אמר, כל כי האי גוונא, כ"ע יש בו משום שבירת העצם, מאי טעמא, לאורתא (=לערב) מיחזי לאכילה". (8) ראה להלן הלכה ו, שפסח שהיתה לו שעת הכושר ונפסל - יש בו משום שבירת עצם.

- ב. לפיכך⁹ שורפין¹⁰ עצמות הפסח בכלל הנותר 9
 מבשרו¹¹, פדי שלא יבואו בהן לידי תקלה¹². 10

(9) לפי שאסור לשבר את העצם גם לאחר כמה ימים. (10) פסחים פג. בברייתא: "כל עצמות הקדשים אין טעונין

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום רביעי י' אייר - ספר קרבנות - הלכות קרבן פסח צא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

ראויים לאכילה. (37) אף כי בשור הגדול אין אפשרות לאוכלם ע"י בישול בינוני, וכ"ש על ידי צלייה. (38) "פירושו בכאן קצוות. כלומר, ראשי העצמות שיש בהרבה מהן קליפה דקה של עצם, ואדם נוטלה בשינוי ולועסה" (מאירי פסחים פד.). (39) ראה למעלה הלכה ח. וזהו פירושו של רבינו לדברי המשנה פסחים פד. "כל הנאכל בשור הגדול, יאכל בגדי הרך וראשי כנפיים והסחוסים", ובגמרא, "רבה רמי. תנן, כל הנאכל בשור הגדול יאכל בגדי הרך, ושאינו נאכל לא. אימא סיפא, ראשי כנפיים והסחוסים, והא הני לא מיתאכלי בשור הגדול וכו'. רבא אמר, מה הן קתני, והכי קתני כל הנאכל בשור הגדול בשלקא (בישול רב) יאכל בגדי הרך בצלי, ומה הן ראשי כנפיים והסחוסים, ותניא כוותי דרבא וכו'". ומפרש רש"י שהמדובר הוא לענין מינוי, שאין מותר להתמנות אלא בדבר שבשור הגדול יוכלו לאכול אחרי שנתבשל (וכן נראה מדברי רבינו בפירוש המשנה) והראב"ד בהשגות מפרשה לענין נותר, שמה שאפשר לאכול ע"י בישול רב בשור הגדול, יש חיוב לאכול. ואם אינו אוכלו, עובר על לא תותירו ממנו עד בוקר. ורבינו מפרשה לענין איסור שבירת עצם.

י. גידין⁴⁰ הרבין שסופן להקשות⁴¹, אף על פי שהן ראויין לאכילה עתה⁴² ונאכלין⁴³ בפסח - אין נמנין עליהן. ונמנין על מוח שבראש⁴⁴, מפני שיוכל להוציא⁴⁵ בלא שבירת עצם; ואין נמנין על מוח שבקולית⁴⁶, והוא העצם הסתום משני ראשיו, שהרי אינו יכול להוציא אלא בשבירת עצם⁴⁷.

(40) פסחים שם. כריש לקיש, ואף ר' יוחנן הודה לו. (41) להיות קשים ולא יהיו ראויים אז לאכילה, וכגון "גדי הצוואר, ובגדי ובטלה הם רכים, אבל אם היה מזקין סופם להיות קשים" (רש"י שם). (42) בעוד הגדי רך וקטן. (43) שמתרין באכילה. (44) שם פד: "רבי אומר, נמנין על מוח שבראש וכו'". (45) "לגוררו בקיסם דרך האף" (רש"י שם). (46) שם: "רבי אומר וכו' ואין נמנין על מוח שבקולית". (47) והשובר את העצם לוקה (למעלה הלכה א).

יא. כשארדם אוכל את הפסח - חותך הפשר ואוכל, וחותך העצמות מן הפרק ומפרקן אם רצה⁴⁸. וכשניגיע לגיד הנשה⁴⁹ - מוציא ומניחו עם שאר הגידים והעצמות והקרומות⁵⁰ שיוצאין בשעת אכילה⁵¹. שאין מנזקין אותו פשר הפשר⁵² ואין מתחכין אותו⁵³, אלא צולין אותו שלם⁵⁴. ואם התכוו חתיכות חתיכות - פשר⁵⁵. והוא שלא יחסר אבר. צריך אדם להשתדל שלא ישאיר מפשר הפסח עד בקר, שנאמר: לא תותירו ממנו עד בקר. וכן בשני, שנאמר: לא ישאירו ממנו עד בקר. ואם השאיר ממנו, בין בראשון בין בשני - עבר בלא תעשה. ואינו לוקה על לאו זה, שהרי נתק לעשה⁵⁶, שנאמר: והנותר ממנו באש תשרפו.

1 וַעֲשֶׂה פְּמַחֲשֶׁבֶת זְמַן²⁶ אוּ מַחֲשֶׁבֶת שְׁנוּי הַשֵּׁם²⁷ -
2 אֵין בּוֹ מְשׁוּם שְׁבִירַת הָעֶצֶם.

(19) שנצלה מעט ואינו ראוי לאכילת אדם עדיין (למעלה פ"ח הלכה ו), ואסור לאכול משום שנאמר "אל תאכלו ממנו נא" (שם הלכה ד). והוא בפסחים (שם) רנב"י אמר, כל כי האי גוונא (שבירת העצם בנא) יש בו משום שבירת העצם, מאי טעמא דהא חזי לאכילה דמטוי לי' ואכל לי'. (20) שאסור לאכול, משום "אל תאכלו ממנו נא ובשל מבושל במים" (למעלה שם הלכה ד). (21) בנא הוא חייב, מפני שהוא ראוי לאכילה אחר שיצלה יפה (שם מדברי רב נחמן בר יצחק). ומבושל שאינו ראוי לעולם, שהרי גם "בשלו ואחר צלהו" חייב עליו (למעלה שם הלכה ח) - כיון שהיתה לו שעת הכושר, שנעשו עבודותיו בהכשר, חייבים עליו, כרב יוסף אליבא דתנא-קמא של רבי (שם). (22) לאחר זריקת הדם. (23) חוץ לחבורתו, ראה למעלה פ"ט הלכה ב. (24) שם כדברי רב יוסף וכתנא-קמא, ראה למעלה בהלכה זו. (25) שחשב לאכול חוץ למקומו, שזה נקרא פיגול (זבחים כט). ועיין למעלה פ"ג מהלכות פסולי המוקדשין הלכה א, וראה להלן]. (26) כגון שחשב בשעת השחיטה, או בשעת קבלת הדם במזרק, או בשעת הולכת הדם למזבח, או בשעת זריקה, שיאכל ממנו חוץ לזמן המותר לאכילה, שיקריב ממנו חוץ לזמן המותר בהקרבה (פ"ג מהלכות פסולי המוקדשין הלכה א). ובהגהות "בן אריה" מציע להגיה "מחשבת מקום". ולפי"ד "שנתפגל" שכתב מקודם היינו מחשבת חוץ לזמנו. (27) ששינה שמו לשם זבח אחר או לשם בעליו (שם פ"טו הלכה יא).

3 ז. שְׁבֵר עֶצֶם הָאֲלִיָּה²⁸ - אֵינוֹ לּוֹקֵה, שֶׁהָרִי אֵינוֹ רְאוּי
4 לְאֲכִילָהּ²⁹.

(28) זנב הכבש. (29) פסחים שם: "רב אשי אמר, כל כי האי גוונא (=שבירת עצם האליה) ודאי אין בו משום שבירת העצם (גם לרבי וגם לתנא-קמא) דהא ודאי אינו ראוי לאכילה כלל", שהרי היא עומדת להקטרה על גבי המזבח (שם). וראה בהשגת הראב"ד ובכס"מ.

5 ח. הַסְּחוּסִים, שֶׁהֵם כְּמוֹ עֲצָמִים רַפִּים³⁰ - הָרִי אֵלוֹ
6 מְתִירִין לְאֲכָלָן³¹.

(30) שם פד. והם "אותן שבראש הכתף" (פיה"מ שם). (31) ואין בהם משום שובר עצם. וראה להלן הלכה ט.

7 ט. הִיָּה גְדִי³² קָטָן וְרַף שֶׁעֲצָמוֹתָיו רַפִּים - לֹא יֵאָכֵל
8 אוֹתוֹ, שֶׁזֶה שׁוֹבֵר עֶצֶם³³. וְאִם אָכַל - לוֹקֵה³⁴; שֶׁאֶחָד
9 הַשׁוֹבֵר עֶצֶם קָשָׁה אוּ עֶצֶם רַךְ³⁵. זֶה הַכֹּל: כֹּל שֶׁנֶּאֱכַל
10 בְּשׁוֹר הַגְּדוֹל אַחַר שִׁיתְּבַשְׁלוֹ³⁶ - הוּא שֶׁמֶתֵּר לְאָכֵל
11 כְּנִגְדּוֹ מִן הַגְּדִי הָרַף אַחַר צְלִיתוֹ³⁷, כְּגוֹן רְאִשֵׁי כְּנָפַיִם³⁸
12 וְהַסְּחוּסִים³⁹.

(32) משנה וגמרא שם. (33) שאכילת העצם הרך הוא שבירה. (34) משום "ועצם לא תשברו בו". (35) הוא בכלל האיסור של "ועצם לא תשברו בו". (36) פירוש, שור הגדול שנתקשו עצמותיו, אלא שאחרי בישול רב, הם

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

על הפסח, ולא מספיק להם כדי שיאכלו כולם ממנו על השועב (ראה למעלה פ"ח הלכה ג, שמצוה מן המובחר לאכול בשר הפסח אכילת שובע). (71 שרק הפסח דוחה שבת (למעלה פ"א הלכה יח) וטומאה (למעלה פ"ז הלכה א), אבל לא חגיגה שאינה חובה (פסחים ע.)). (72) ויש בהם כדי אכילת שובע ככולם.

- 12 יג. חגיגת ארבעה עשר - רשות ואינה חובה⁷³.
- 13 ונאכלת לשני ימים ולילה אחד⁷⁴, ככל זבחי
- 14 שלמים⁷⁵. ואסור להניח⁷⁶ מבושר חגיגת ארבעה
- 15 עשר ליום השלישי⁷⁷, שנאמר: ולא ילין מן הבשר
- 16 אשר תזבח בערב פיוס הראשון לבקר. מפי
- 17 השמועה למדו⁷⁸, שזה אזהרה למניח בשר חגיגת
- 18 ארבעה עשר ליום ששה עשר; שנאמר: לבקר⁷⁹ -
- 19 עד בקר של יום השני⁸⁰. והמותיר⁸¹ - אינו לוקה;
- 20 אלא ישרף הנותר ממנה, כשאר הנותרים⁸².

(73) שם סט: "א"ר אשי, שמע מינה, חגיגת ארבעה עשר לאו חובה היא. דאי סלקא דעתך חובה, יתני בשבת ויתני במרובה ויתני בטומאה". (74) ואינה כפסח שאינו נאכל אלא עד חצות (משנה שם, ודלא כבן-תימא שאמר שדינה כפסח). (75) פ"י מהלכות מעשה הקרבנות הלכה ו. (76) להשאר. (77) מיום הקרבתו, שהוא יום ששה עשר בניסן. (78) שם עא. עא: (79) כלומר: אילו היו כתוב "בוקר" בלא "למד" היינו מפרשים בוקר הראשון, ומזה שנאמר "לבוקר" דרשו לבוקר שני (שם עא:). (80) שהוא יום ששה עשר בניסן. (81) מחגיגת י"ד ליום ששה עשר בניסן. (82) ראה למעלה הלכה יא.

- 21 יד. בשר חגיגה שעלה עם הפסח על השלחן וכל
- 22 התבשילין העולים עמו על השלחן מתבצעים עמו⁸³,
- 23 ואינן נאכלים אלא עד חצות⁸⁴ בפסח עצמו⁸⁵. גזרה
- 24 מפני התערבות⁸⁶.

(83) תוספתא פסחים פ"ה, וירושלמי שם פ"ו הלכה ד. (84) אף כי כל בשר החגיגה נאכל לשני ימים ולילה אחד (למעלה הלכה יג) - זה שעלה על שולחן אחד עם הפסח, אינו נאכל אלא עד חצות. (85) למעלה פ"ח הלכה טו. (86) כלומר, שמא נתערב בהם מן הפסח. [ואף-על-פי שהאיסור בפסח עצמו אינו מן התורה אלא כדי להרחיק מן העבירה (למעלה בפ"ח שם). אין זו "גזירה לגזירה" שלא גזרו כן (שבת יא: ועוד), כי כמה פעמים מצאנו שגזרו גזירה לגזירה, ואמרו חכמים כי "חדא גזירה היא", כלומר כשגזרו גזירה ראשונה גזרו גם על השנייה, כי אילו לא הא - לא קיימא הא, ראה ביצה ג. וחולין קד:].

- 25 טו. מה בין פסח ראשון לפסח שני⁸⁷? הראשון
- 26 אסור פחמץ ככל יראה וכל ימצא⁸⁸, ואינו נשחט
- 27 על חמץ⁸⁹, ואין מוציאין ממנו חוץ לחבורה⁹⁰,
- 28 וטעון הלל באכילתו⁹¹, ומביאין עמו חגיגה⁹²,
- 29 ואפשר שיקבא בטמאה, אם נטמא רב הקהל טמאת
- 30 מת, כמו שבארנו⁹³. אבל פסח שני - חמץ ומצה
- 31 עמו בפיתו⁹⁴, ואינו טעון הלל באכילתו⁹⁵, ומוציאין

(48) ואין זו שבירת עצם, ראה למעלה פ"ט הלכה ב. (49) שהרי צולחה שלם בעוד הגיד בו, כדלהלן. ואף שהגיד אסור בהנאה, צולחה ביחד עם הבשר, משום שאין בגידין בנותן טעם (פ"ו מהלכות מאכלות אסורות הלכה יז). ולשומן הגיד שאינו אסור אלא משום מנהג (חולין צב:), לא חששו כאן, שהרי אין מחתכין אותו, כדלהלן (כסף משנה). וראה בהשגת הראב"ד. (50) שאינם אסורים. (51) כלומר, שבני האדם אין רגילים לאוכלם. (52) אלא רק מהדברים האסורים מן התורה ושיש בהם בנותן טעם (כסף-משנה). (53) לחתיכות. (54) כמו שכתוב (שמות יב, ט) "כי אם צלי אש ראשו על כרעיו ועל קרבו", והוא בתוספתא פסחים פ"ה "הפסח צולין אותו שלם, ואין צולין אותו חתיכות". (55) תוספתא שם: "רצה מנתחו, ומטילו אבר אבר על גבי גחלים". (56) כלומר, שהעובר בלאו זה מתחייב בעשה. ולא הניתק לעשה אין לוקין עליו, ראה בפ"ח מהלכות סנהדרין הלכה ב. ומקור הדבר בפסחים פד. בדברי רבי יהודה. וכן כתב בפ"ח מהלכות פסולי המוקדשין הלכה ט. ולמעלה פ"א הלכה ז גבי אימורים כתב, שאם הניחם ונפסלו בלינה ועבר על "לא ילין חלב חגי עד בוקר" - "אינו לוקה לפי שאין בו מעשה". כדעת רבי יעקב שם, וראה בכסף-משנה כאן ובמשנה-למלך בהלכות פסולי המוקדשין שם.

- 1 יב. כשם מקריבין את הפסח בראשון⁵⁷ - מקריבין
- 2 עמו⁵⁸ שלמים⁵⁹ פיוס ארבעה עשר מן הבקר או מן
- 3 הצאן⁶⁰, גדולים או קטנים⁶¹, זכרים או נקבות⁶²,
- 4 ככל זבחי השלמים⁶³. וזו היא הנקראת חגיגת
- 5 ארבעה עשר⁶⁴, ועל זה נאמר בתורה: וזבחת פסח
- 6 לה' אלהיך צאן ובקר⁶⁵. אימתי מביאין עמו חגיגה
- 7 זו⁶⁶? בזמן שהוא⁶⁷ בא בחלה⁶⁸ ובטהרה⁶⁹ ובמועט⁷⁰;
- 8 אבל אם חל יום ארבעה עשר להיות בשבת, או
- 9 שפא הפסח בטמאה⁷¹, או שהיו הפסחים מרבים⁷²
- 10 - אין מביאין עמו חגיגה, ואין מקריבין אלא
- 11 הפסחים בלבד.

(57) כלומר בפסח ראשון, אבל לא בפסח שני, ראה להלן הלכה טו. (58) כן הוא במשנה פסחים סט: ומקריבים אותה לפני תמיד של בין הערבים (משנה-למלך פ"ו מהלכות כלי המקדש הלכה ט). (59) קרבן שלמים. (60) משנה שם. (61) פירוש החגיגה אינה כפסח שבא בן שנה, אלא באה בת שנה וגם בת שתיים ויותר, וכן הוא בתוספתא פסחים פ"ה: "ובאה בת שנתה בת שתיים". (62) משנה שם. (63) ראה פ"א מהלכות מעשה הקרבנות הלכה יא. (64) ואינו יוצא בה משום חובת חגיגת חמשה עשר (פ"א מהלכות חגיגה הלכה ז). (65) "והלא אין הפסח בא אלא מן הכבשים ומן העזים, אם כן למה נאמר צאן ובקר? צאן לפסח ובקר לחגיגה" (ספרי פ' ראה ופסחים ע:). אבל צריך עיון, שברייטא זו היא אליבא דמאן-דאמר שחגיגה זו היא חובה ודוחה את השבת. אבל לדידן, פסוק זה מדבר במותר הפסח, וראה בצ"ח לפסחים ע: (66) משנה פסחים שם. (67) הפסח. (68) ש"ד בניסן חל ביום חול. (69) שהפסח קרב בטהרה. (70) שהרבה ממנו

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

שבבמדבר שם, אחרי שכתב ככל חוקת הפסח, מפרט שם המקרא כמה פרטי דינים של פסח שני, כמו "ועצם לא תשברו", "ולא ישאירו ממנו עד בוקר", וכן "על מצות ומרורים יאכלוהו". (108) כלומר, דברים שפירט אותם הכתוב. (109) כמו "לא ישאירו ממנו עד בוקר", "ועצם לא תשברו", וכן שאר מצוות שבגוף הקרבן, כמו צלי. אבל דברים שאינן בגוף הקרבן, לא שוה השני לראשון. ומצה ומרור שאינן בגוף הקרבן, מפרש המקרא באופן מיוחד, שגם פסח שני נאכל על מצה ומרור, ראה הסוגיא בפסחים צה. (110) השני. (111) אולי צ"ל "וכלל" זה [ובכ"י תימן: חוקת הפסח שכלל. ואחר-כך מתחילה הלכה חדשה: "זה שנאמר וכו'"]. (112) בפסח שנעשה במצרים. (113) בעשור לחדש ניסן, כמו שנאמר (שמות יב, ג): "בעשור לחדש הזה, ויקחו להם איש ששה וכו'". (114) (שם, כב.). והוא: ג' קלחין של מין ירוק ישיש לו גבעולים (רש"י שם). (115) כמו שנאמר (שם) "ולקחתם אגודת אזוב וטבלתם בדם אשר בסף, והגעתם אל המשקוף ואל שתי המזוזות". (116) כמו שכתוב (שם, יא) "ואכלתם אותו בחפזון". (117) בפסחים של כל הדורות. (118) משנה בפסחים צו.

סליקו להו הלכות קרבן פסח בסיעתא דשמיא

הלכות חגיגה

15 יש בכללן שש מצות. ארבע מצות עשה, ושתיים
16 מצות לא תעשה, וזה הוא פסח: א) להראות פני
17 ה'. ב) לחג בפולש רגלים. ג) לשמח ברגלים. ד)
18 שלא יראה ריקם. ה) שלא יעזב לוי מלשמחו ולתן
19 לו מתנותיו ברגלים. ו) להקהיל את העם בחד
20 הספות במוצאי שמיטה.
21 ובאר מצות אלו בפרכים אלו:

פרק ראשון

1) יבאר ששלש מצוות נצטוו ישראל בכל רגל משלש רגלים, ומה הן, ואם הנשים חייבות בהן.

22 א. שלש מצות עשה נצטוו ישראל בכל רגל:
23 משלש רגלים,³ ואלו הן: הראיה, שנאמר: יראה כל
24 זכורך; והחגיגה, שנאמר: תחג לה' אלהיך;
25 והשמחה, שנאמר: ושמחת בחדך.⁶ הראיה האמורה
26 בתורה היא: שנראה פניו בעזרה ביום טוב הראשון⁷
27 של חג, ויביא עמו קרבן עולה,⁸ בין מן העוף בין
28 מן הבהמה.⁹ ומי שבא לעזרה ביום ראשון ולא
29 הביא עולה - לא דיו שלא עשה מצות עשה, אלא
30 עובר על לא תעשה, שנאמר: לא¹⁰ יראו פני
31 ריקם.¹¹ ואינו לוקה על לאו זה, שהרי לא עשה
32 מעשה.¹² החגיגה האמורה בתורה היא: שיקריב
33 שלמים¹³ ביום טוב הראשון של חג.¹⁴ בבואו
34 להראות.¹⁵ והדבר ידוע, שאין השלמים באים אלא
35 מן הבהמה.¹⁶ ושתי מצות אלו, שהן הראיה
36 והחגיגה, אין הנשים תיבות בהן.¹⁷ והשמחה

1 אותו חוץ לחבורתו,⁹⁶ ואין מביאין עמו חגיגה,⁹⁷
2 ואינו בא בטמאה.⁹⁸ ושניהם דוחין את השבת,⁹⁹
3 וטעונין הלל בעשייתן,¹⁰⁰ ונאכלין צלי¹⁰¹ בבית
4 אחד¹⁰² על מצה ומרור,¹⁰³ ואין מותרין מהין,¹⁰⁴
5 ואין שוכרין בהן את העצם.¹⁰⁵ ולמה לא ישוה
6 השני לראשון לכל הדברים, מאחר שנאמר¹⁰⁶: ככל
7 חקת הפסח יעשו? לפי שפרש בו מקצת חקת
8 הפסח,¹⁰⁷ ללמד שאינו שוה לראשון אלא בדברים
9 שנתפרשו בו,¹⁰⁸ והן המצות שבגופו,¹⁰⁹ והם חקת
10 הפסח¹¹⁰ שכלל זה¹¹¹ שנאמר במצרים¹¹² שילקח
11 הפסח מבעשור¹¹³, ושהוא טעון הגעת דם באגדת
12 אזוב¹¹⁴ למשקוף ולשתי המזוזות,¹¹⁵ ושלא
13 בחפזון¹¹⁶ - אין אותן הדברים נוהגים לדורות,¹¹⁷
14 ולא יעשו אלא בפסח מצרים בלבד.¹¹⁸

(87) משנה בפסחים צה. (88) [ראה בפ"ג מהלכות חמץ ומצה הלכה ח הערה מג, שלדעת רבינו עובר על "בל יראה ובל ימצא" משש שעות ולמעלה ב"ד. וכן משמע הלשון: "הראשון" - "השני" שמדובר על קרבן הפסח ולא על חג הפסח]. (89) ראה למעלה פ"א הלכה ה, שהשוחט את הפסח בזמנו והיה לו כזית חמץ ברשותו לוקה, שנאמר לא תזבח על חמץ דם זבחי. (90) ראה למעלה פ"ט הלכה א, שהמוציא כזית מבשר הפסח מחבורה לחבורה בליל חמשה עשר לוקה, שנאמר לא תוציא מן הבית מן הבשר חוצה. (91) משנה שם, ולמעלה פ"ח הלכה טו. (92) למעלה הלכה יב. (93) למעלה פ"ו הלכה א. (94) משנה שם. וגם נשחט על החמץ (שם צה:). (95) משנה שם, שאין אומרים הלל בלילה, אלא-אם-כן הוא מקודש לחג, שנאמר (ישעיה ל, כט) "השיר יהיה לכם כליל התקדש חג" (שם צה:). (96) הכסף-משנה תמה על דברי רבינו, ממה שמפורש בפסחים צה. "בכלילה דלא ישאירו ממנו עד בוקר, מאי קא מרבה לא תוציא ממנו". הרי שגם בפסח שני אסור להוציא חוץ לחבורתו. אבל ראה במאירי פסחים כאן על דברי המשנה, שכתב וז"ל: "והשני מוציאין חוץ לחבורה כמו שיתבאר בגמרא". נראה מדבריו כי היתה כאן בגמרא גירסא אחרת. (97) תוספתא פסחים פרק ח. (98) תוספתא שם. (99) שאם חל יום י"ד ניסן או י"ד באייר ביום השבת שוחטין בו את הפסחים, והוא במשנה שם ותוספתא שם. וראה למעלה פ"ה הלכה א. (100) בשעת הקרבת פסח ראשון ופסח שני, צריך לומר הלל (משנה שם) - שרק בלילה (בשעת אכילה) אין אומרים הלל בפסח שני שאין לילו מקודש לחג, ראה למעלה. אבל ביום אין צריך קדושת חג (גמרא שם צה:). (101) משנה שם צה. וראה למעלה פ"ח הלכה ד. (102) כלומר בחבורה אחת ובמקום אחד, ראה למעלה פ"ט הלכה ה, שרבינו פוסק להחמיר כשניהם, כר' יהודה וכו' שמעון (פסחים פו.). וכנראה שרבינו היתה הגירסא בגמרא פסחים צה. באופן שגם בפסח שני הדין שנאכל בבית אחד, ראה למעלה הערה צה. (103) משנה פסחים שם. (104) ראה למעלה הלכה יא. (105) ראה למעלה הלכה א. (106) בפסח שני. (107) משום

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם – מוסד הרב קוק

– שלמים, אף שמחה האמורה כאן – שלמים". (20) של שמחה (חגיגה ו:): "דתניא, רבי יוסי הגלילי וכו' יש בשמחה מה שאין בשתייה (בחגיגה וראי') שהשמחה נוהגת באנשים ובנשים", שנאמר (דברים יד, כו) "ושמחת אתה וביתך" (רש"י שם). וכרבי זירא (ראש השנה ז:): שהחיוב עליה. ולא כאבי שאמר (שם) "אשה בעלה משמחה", שאין החובה עליה אלא על בעלה (לחם-משנה פי"ד מהל' מעשה הקרבנות הי"ד. וראה ברבא"ד וכסף-משנה כאן).

ב. הַרְאִיָּה²¹ וְהַחֲגִיגָה²² אֵין לָהֶן שְׁעוֹר מִן הַתּוֹרָה,⁵
שְׁנֹאֲמַר: אִישׁ כְּמַתְּנַת יְדוֹ²³ וְגוֹמֵר. אֲבָל מִדְּבָרֵי⁶
סוּפְרִים²⁴, שְׁלֹא יְהִי קֶרְבֵּן עוֹלֹת רְאִיָּה פְּחוֹת מְשֹׁה⁷
מְעָה כֶּסֶף²⁵, וְלֹא שְׁלָמֵי חֲגִיגָה פְּחוֹת מְשֹׁה שְׁתֵּי⁸
כֶּסֶף²⁶. וּמִצְוָה לְהִבְיֵא כְּפִי עֶשְׂרוֹ²⁷, שְׁנֹאֲמַר: כְּמַתְּנַת⁹
יְדוֹ²⁸.

(21) פאה פ"א מ"א: "ואלו דברים שאין להם שיעור כו' הראיון וכו'". (22) בחגיגה ז, א - על דברי המשנה, פאה שם: "אמר רבי יוחנן, כסבורין אנו לומר הראיון אין לו שיעור למעלה, אבל יש לו שיעור למטה, עד שבא רבי הושעיא ברבי, ולימד אין לו שיעור לא למעלה ולא למטה. אבל חכמים אומרים, הראי' מעה כסף והחגיגה שתי כסף", הרי שגם החגיגה אין לה שיעור מן התורה, וראה להלן. (23) "מפשטות הפסוק נראה שאין כאן שיעור אלא כפי מה שירצה, והפסק הזה מוסב על הפסוקים הקודמים של מצות קרבן ראייה וקרבן חגיגה" ('קריית ספר'). (24) דברי רבי יוחנן (חגיגה שם, הובאו למעלה). (25) משקלו שש עשרה שעורות כסף. ראה מה שכתב רבינו בפירושו המשניות, בתחילת מס' חגיגה. (26) שתי מצות כסף, שלושים ושתיים שעורות (פירוש המשניות, שם). ופסק כבית הלל (משנה, חגיגה ב.) ולא כבית שמאי הסוברים ההיפך מזה: שהחגיגה היא מעה כסף והראייה שתי כסף. (27) שהשיעור של מעה כסף ושתי כסף זהו רק "לפחות", אבל למי שידו משגת - מצוה עליו להביא כפי השגתו. (28) משנה, חגיגה ח, ב.

ג. שְׁלָמֵי שְׁמֻחָה לֹא נִתְּנוּ בְּהֵן חֲכָמִים שְׁעוֹר²⁹. בְּעַת¹¹
שְׁעִילָה אֲדָם לִירוּשָׁלַיִם לְחַג, אִם הָיוּ בְּיָדוֹ קֶרְבָּנוֹת¹²
הַרְאִיָּה - יְבִיאֵם, או יַעֲלֶה עִמּוֹ כֶּסֶף³⁰ לְקָנוֹת בּוֹ¹³
הַקֶּרְבָּן. וְאִם אֵין בְּיָדוֹ כֶּסֶף - לֹא יְבִיא שְׁוָה כֶּסֶף³¹.¹⁴
אֲפִלוּ הָיָה בְּיָדוֹ שְׁוָה פְּמָה זְהוּבִים - אֶסוּר³² לֹא¹⁵
לְעוֹלוֹת רִיקָם בְּלֹא כֶּסֶף וְלֹא קֶרְבָּן. וְלָמָּה אֶסְרוּ¹⁶
שְׁעִילָה בְּיָדוֹ שְׁוָה כֶּסֶף? גִּזְרָה שְׁמָא לֹא יִמְצָא¹⁷
לְמַכֵּר, או שְׁמָא יִמְצָאוּ הַמְּעוֹת סִיגִים³³.¹⁸

(29) שהרי במשנה (חגיגה ב.) לא הוזכר שיעור אלא לענין חגיגה וראייה, אבל לא לענין שמחה. ומשום כך וראי שאין לשלמי שמחה שום שיעור (לחם-משנה). "ומצוה להביא שלמי שמחה כפי עשרו" ('מאירי' חגיגה, על המשנה). (30) מטבע של כסף. (31) בכורות מט, ב - במשנה: "ויכולן וכו' בכסף ובשוה כסף חוץ משקלים", ובגמרא (שם נא.): "תנא, חוץ מן השקלים ומעשר והראיון (= עולת ראייה)". (32) מדרבנן. (33) בכורות, שם: "והראיון, תני רב יוסף

הַאֲמוּרָה כְּרִגְלִים הִיא: שְׁיִקְרִיב שְׁלָמִים יְתָר עַל¹
שְׁלָמֵי חֲגִיגָה¹⁸, וְאֵלוּ הֵם הַנִּקְרָאִים שְׁלָמֵי שְׁמֻחַת²
חֲגִיגָה; שְׁנֹאֲמַר: וְזָבַחַת שְׁלָמִים וְאֲכַלְתָּ שֶׁם וְשְׁמַחְתָּ³
לִפְנֵי ה' אֱלֹהֶיךָ¹⁹. וְנָשִׂים חֲיָבוֹת בְּמִצְוָה זוֹ⁴.

(2) חגיגה ו, ב: "דתניא, רבי יוסי הגלילי אומר: שלש מצוות נצטוו ישראל בעלותם לרגל". (3) פסח, שבועות וסוכות. (4) שם נאמר: "שלש פעמים בשנה יראה כל זכורך אל פני הארון ה'". (5) ב'ספר המצוות' (מצות-עשה נב) כתב: "והוא אמרו יתעלה (שמות כג, יד), שלש רגלים תחוג לי בשנה". (6) פסוק זה נאמר בחג הסוכות. ובחג השבועות נאמר (דברים טז, יא): "ושמחת לפני ה' אלוקיך", וב'ספרי' (שם, יב) אמרו: "וזכרת כי עבד היית בארץ וכו' מלמד שכל שנהגים בעצרת, נוהגים בפסח וכו'". (7) אבל שאר הימים, אינם אלא תשלומין של ראשון (להלן ה"ד). (8) אבל אם בא לעזרה בשאר ימים (אחרי שקיים כבר חובת הראייה ביום הראשון של החג) – אינו חייב להביא קרבן עולה, וכרבי יוחנן (חגיגה ז.). (9) בברייתא שם ז, א: "ולא יראה פני ריקם, בזבחים. אתה אומר בזבחים או אינו אלא בעופות ובמנחות, ודין הוא וכו' אף ראייה האמורה לגבוה - זבחים (ולא עופות ומנחות)". הרי מפורש שעולת ראייה אינה אלא מן הבהמה ולא מן העוף, אבל במכילתא (פ' משפטים) במקום "או אינו אלא בעופות ובמנחות" נאמר: "או אינו אלא בכספים", ולפי זה אינו ממעט עופות, שגם הם בכלל הזבחים (ראה 'מאירי' חגיגה ז. ובכסף-משנה כאן בשם מהר"י קורקוס). (10) צריך לומר "ולא". (11) וכל זה אינו אלא אם לא השלים בשאר הימים, אבל אם והשלים והביא קרבן בשאר הימים, הרי הם תשלומין של הראשון ואינו עובר על ה'לאו' ועל ה'עשה' ('קריית ספר'). (12) ולא שאין בו מעשה אין לוקין עליו (פי"ח מהל' סנהדרין ה"ב). (13) תוספתא חגיגה פ"א (הוצאת צוקרמנדל עמ' 22, 232) "איזו היא חגיגה, שלמים הבאים לחגיגה". וכ"ה במדרש הגדול (שמות כג, יד) "תחוג לי, שיקריב שלמי חגיגה". (14) חגיגה ט, א: "דתניא, וחגותם אותו חג לה' שבעת ימים (ויקרא כג, מא) יכול יהא חוגג והולך כל שבעה, ת"ל אותו, אותו אתה חוגג ואי אתה חוגג כל שבעה, א"כ למה נאמר שבעה – לתשלומין". (15) שם ו, ב: "רבי יוסי הגלילי אומר: שלש מצוות נצטוו ישראל בעלותם לרגל: ראייה וחגיגה ושמחה". (16) ולא מן העוף, ראה פ"א מהל' מעשה הקרבנות הי"א: "השלמים באים מן הכבשים ומן העזים ומן הבקר וכו' ואין העוף בא לשלמים". (17) שם ו, ב: "דתניא, רבי יוסי הגלילי וכו' יש בשמחה מה שאין בשתייה, שהשמחה נוהגת באנשים ובנשים, מה שאין בשתייה". שהן מצוות-עשה שהזמן גרמא, והכתוב לא ריבה אותן במיוחד כמו שריבה אצל שמחה (רש"י). ושם ד, א - אמרו "זכור, להוציא את הנשים". (18) כלומר, נוסף לשלמי חגיגה, מקריב גם שלמי שמחה. (19) פסוק זה לא נאמר בשמחת החג אלא בהר עיבל, הרי שנראה מכאן שהשמחה היא בזביחת קרבן שלמים, כמו כן אצלנו שמחת החג היא ע"י זביחת שלמים, שכן למדנו ב'ספרי' (דברים טז, יא) "נאמר כאן שמחה, ונאמרה להלן (בהר עיבל) שמחה. מה שמחה האמורה להלן

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

שונאיהם של ישראל (בלשון סגי נהור) על אשר איחרו את זמני המועדים בירושלים. ומפרש רבינו, שזמני המועדים הם קרבנות הרגלים שאיחרו ולא הקיבו בזמן, ביום ראשון, ולא כדברי ה'תוספות' שם ד"ה כדמתרגם (הגהות יד איתן, וחידושים ומקורים להרש"ש על הרמב"ם).

שלא יביא סיגה לעזרה, ומפרשה רבינו כפירוש ה'תוספות' (שם ד"ה והראיון), שזוהי נתינת טעם על זה שלא יביא שוה כסף, שמא ימצאו סיגים בחתיכת הכסף ולא תשווה שתי מעות. ומה שכתב רבינו "שמא לא ימצא למכור" לא נזכר שם בגמרא. (ומה שכתב "המעות" צריך לומר, שכוונתו לשווה המעות).

10 ו. עֵבֶר הָרְגַל⁴³ וְלֹא חֲגִיגָה⁴⁴ - אֵינּוּ חַיִּב בְּאַחֲרֵיטוֹ⁴⁵.
11 וְעַל זֶה וְכִיּוֹצֵא בּוֹ⁴⁶ נֶאֱמַר: מְעוֹת לֹא יִכָּל לְהִקְיָן.

1 ד. מִי שֶׁלֹּא הִקְרִיב בְּיוֹם טוֹב הָרֵאשׁוֹן³⁴ עוֹלַת רֵאִיתוֹ
2 וְשִׁלְמֵי חֲגִיגָתוֹ³⁵ - הָרִי זֶה מִקְרִיבֵן בְּשָׂאָר יְמוֹת
3 הָרְגַל; שְׁנֵאמַר: שִׁבְעַת יָמִים תַּחֲג לְה' אֱלֹהֶיךָ -
4 מְלַמֵּד שֶׁכֵּלֶן רֵאוּיִין לְחִיגָה³⁶. וְכֵלֶן תְּשַׁלְּמוּי רֵאשׁוֹן
5 הַחֵם³⁷.

43 משנה, חגיגה ט, א. 44) לא הביא קרבנות החג. 45) כיון שעבר הרגל אינו מחויב להקריבם. אבל מביאם בתור נדבה, ואם אבדו או מתו אינו חייב באחריותם, כדין קרבנות נדבה (ראה 'טורי אבן' חגיגה שם). 46) הוא מה שאמר רבי שמעון בן מנסיא במשנה, שם: "אִיזְהוּ מְעוֹת שאִינוּ יְכוּל לְהַתְקֵן, זֶה הַבָּא עַל הָעֲרוּה וְהוֹלִיד מִמֶּנָּה מִמְזוֹר", וראה ב'מאירי' חגיגה שם שכתב, שרבי שמעון בן מנסיא לא בא אלא להוסיף: שכל העובר עבירה שאי-אפשר לו להשיבה, הוא בכלל מעוות לא יוכל לתקן.

34) של חג הפסח, וראה להלן ה"ז לענין חג הסוכות וחג השבועות. 35) ושלמי שמחה לא כתב כי בכל ימי החג הוא חייב בשמחה, ואין זה מטעם תשלומין ('תוספות יום טוב' חגיגה פ"א מ"ו). (וזהו כוונת התוספתא פ"א שם (עמוד 22, 23) "שמחה נהגת וכו' כל שבעה, מה שאין כן בשתייהם." ועי' 'תוספות' שם ז: ד"ה יש בשמחה). 36) מכילתא, פרשת בא: "רבי יוסי הגלילי אומר, שבעת ימים תחוג לה' אלו קיך (דברים טז) להביא שבעת ימי הפסח שיטענו חגיגה, או אינו אלא בחג (=הסוכות), כשהוא אומר ותגותם אותו חג לה' (ויקרא כז) הרי חג אמור, ומה אני מקיים שבעת ימים תחוג לה', להביא שבעת ימי הפסח שיטענו חגיגה". וכן בחגיגה ט, א. ואע"פ שפסוק זה נאמר בחגיגה ולא בראיה - למדו ראה מחגיגה לענין זה ('תוספות' שם ב. ד"ה תשלומין). וראה ב'קריית ספר' כאן. 37) עיקר המצוה להקריב ביום ראשון של החג (ראה למעלה ה"א, ולהלן ה"ה). ורק אם לא הקריב בראשון חייב להשלימן באחד מימות הרגל, כדעת רבי יוחנן במס' חגיגה שם, ודלא כרבי אושעיא.

12 ז. מִי שֶׁלֹּא חֲגִיגָה בְּיוֹם טוֹב הָרֵאשׁוֹן שֶׁל חֲג הַסֻּכּוֹת⁴⁷
13 - חוֹגֵג אֶת כָּל הָרְגַל וּבְיוֹם טוֹב הָאֲחֵרוֹן שֶׁהוּא
14 שְׁמִינִי⁴⁸. וְאִף הַשְּׁמִינִי תְּשַׁלְּמוּי רֵאשׁוֹן הוּא⁴⁹. וְכֵן
15 מִי שֶׁלֹּא חֲגִיגָה בְּיוֹם חֲג הַשְּׁבִיעוֹת - חוֹגֵג כָּל שְׁבַע, וְיֵשׁ לוֹ תְּשַׁלְּמוּי כָּל שְׁשַׁת יָמִים שֶׁלֹּאֲחֵר חֲג
16 הַשְּׁבִיעוֹת. וְדָבָר זֶה מִפִּי הַשְּׁמוּעָה נֶאֱמַר, שֶׁחֲג
17 הַשְּׁבִיעוֹת פָּתַח הַמְצוֹת לְתְּשַׁלְּמוּי⁵⁰.

6 ה. וּמְצוּה לְהִקְדִּים וּלְהִקְרִיב בְּרֵאשׁוֹן³⁸. לֹא הִקְרִיב
7 בְּרֵאשׁוֹן, בֵּין שׁוּגֵג בֵּין מְזִיד³⁹ - יִקְרִיב בְּשִׁנֵּי⁴⁰. וְכָל
8 הַמְּאָחֵר - הָרִי זֶה מְגֻנָּה⁴¹, וְעָלְיוֹ נֶאֱמַר: נוֹגֵי מְמוּעַד
9 אֶסְפְּתִי⁴².

47) משנה, חגיגה שם. ולענין חג הפסח, ראה למעלה ה"ד. 48) שמיני עצרת. 49) אף-על-פי שלענין פז"ר קש"ב הוא כרגל בפני עצמו (סוכה מז.), לענין תשלומין הרי הוא תשלומין של ראשון, ולמדו כן מפסוק מפורש בגמרא שם. 50) בחגיגה יז, א: "א"ר אלעזר וכו' מנין לעצרת שיש לה תשלומין כל שבעה, שנאמר (דברים טז) בחג המצות ובחג השבועות וכו' מקיש חג השבועות לחג המצות. מה חג המצות יש לה תשלומין כל שבעה, אף חג השבועות יש לה תשלומין כל שבעה."

19 ח. עוֹלַת רֵאִיָּה וְשִׁלְמֵי חֲגִיגָה אֵינָן דוֹחִין לֹא אֶת
20 הַשְּׁבִיעוֹת⁵¹ וְלֹא אֶת הַטְּמֵאָה⁵², לְפִי שֶׁאֵין לָהֶן זְמַן
21 קְבוּעַ פְּקֻדָּתוֹ הַצִּבּוּר; שֶׁאֵם אֵינּוּ חוֹגֵג הַיּוֹם -
22 חוֹגֵג לְמַחֲרָה⁵³, כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנָו⁵⁴. אֲבָל דוֹחִין אֶת יוֹם
23 טוֹב⁵⁵. וְאִף עַל פִּי שֶׁאֵין מִקְרִיבֵין בְּיוֹם טוֹב נְדָרִים
24 וּנְדָבוֹת⁵⁶ - מִקְרִיבֵין עוֹלַת רֵאִיָּה וְשִׁלְמֵי חֲגִיגָה
25 וְשִׁלְמֵי שְׁמִחָה; שֶׁאֵין אֵלּוֹ נְדָרִים וּנְדָבוֹת, אֲלָא
26 חוֹבוֹת.

38) אף כי אפשר להשלים במשך שאר ימי החג, מצוה להקדים ולהקריב בראשון שהוא עיקר החיוב, ראה למעלה ה"א. 39) (במשנה חגיגה שם): "מי שלא חג ביו"ט הראשון של חג, חוגג את כל הרגל". ולשון "מי שלא חג", שנאמרה סתם, משמעה בין בשוגג בין במזיד. וכן לענין פסח שני, שאף הוא תשלומין לפסח ראשון אליבא דרבי נתן, גם מזיד מביא פסח שני (כן נראה בפסחים צג. שהביריתא אמרה שגם מזיד מביא פסח שני, והגמרא שם אינה מחלקת בין רבי לרבי נתן). ומה שאמרו בברכות כו, א - שאם ביטל תפילת שחרית במזיד אינו משלים במנחה, היינו משום שעבר זמנה של שחרית, אבל כאן כל הרגל זמנו הוא. 40) ולא יאחר בשלישי וכו' וכו'. 41) ובחגיגה ז, ב - נקרא פושע (הגהות יד איתן' על הרמב"ם, והגהות הרש"ש מגילה ת.). 42) ברכות כח, א: "כדמתרגם רב יוסף, תברא אתי על שונאיהון דבית ישראל על דאחרו זמני מועדיא דבירושלים", פירוש: שבר יבוא על

51) שלעולם אין מקריבין אותם בשבת שבחג. 52) אם נטמאו הבעלים או הכהנים או כלי השרת, אין מקריבין אותם. 53) שכל קרבן שקבוע לו זמן דוחה את הטומאה ואת השבת, ואלו אין קבוע להם זמן, שהרי יש להם תשלומין כל שבעה, "וכיון דאית להו תשלומין כל שבעה, לא דחו את השבת. ומכיון שלא דחו שבת, לא דחו טומאה" (פסחים עו:); והוא-הדין לעולת ראייה, שאף היא יש לה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

- תשלומין (כסף-משנה). (54) למעלה ה"ד וה"ז.
 כדעת בית הלל (חגיגה יז). ואף כי אין קבוע להם זמן
 ואפשר להשלים בשאר ימי הרגל - יש לחוש שמא יפשע
 או יאנס בשאר ימי המועד ולא יביא (ביצה כ: ורש"י שם).
 מחלוקת (שם יט: כ:): ופסק לחומרא. כיון שאין קבוע
 להם זמן, ואפשר להקריבן אחר החג (שם).

- ט. פְּשֵׁמֶקְרִיב הַמִּקְרִיב עוֹלֹת רֵאֵיתוּ וְשִׁלְמִי חֲגִיגְתוֹ
 וְשִׁמְחֵתוּ בְיוֹם טוֹב - סוּמָךְ עֲלֵיהֶן⁵⁷ בְּכֹל כַּחֲסִי⁵⁸,
 פְּדִרְךָ שְׁעוֹשֶׂה בְשָׂאָר הַיָּמִים. אֵף עַל פִּי שְׁפִמִּיכָה
 אֵינָה מְעַכְּבָת⁵⁹, כְּמוֹ שְׂבָאֲרָנוּ בְּמַעֲשֵׂה הַקְּרָפְנוֹת⁶⁰,
 לֹא גִזְרוּ עֲלֵיהָ מְשׁוּם שְׁבוּת⁶¹.

יום חמישי י"א אייר ה'תשע"ו

פָּרֶךְ שְׁנִי

(1) יבאר אם כל האנשים חייבים בראיה, ושהחייב בראיה
 חייב בחגיגה.

- א. נָשִׁים וְעֶבְדִים פְּטוּרִין מִן הַרְאִיָּה. וְכָל הָאֲנָשִׁים
 חֲבִיבִים בְּרְאִיָּה, חוּץ מִחֶרֶשׁ וְאַלֵם, וְשׁוֹטֵה וְקָטָן,
 וְסוּמָא וְחֶגְרִי², וְטָמֵא וְעָרֵל, וְכֵן הַזָּקֵן וְהַחֹלֶה וְהַרְףָּה³
 וְהַעֲנָג מְאֹד⁴ שְׂאֵינָם יְכוּלִים לַעֲלוֹת עַל רִגְלֵיהֶן. כָּל
 אֵלוֹ הָאֵחָד עֶשְׂרֵי פְטוּרִין, וְשָׂאָר כָּל הָאֲנָשִׁים חֲבִיבִין
 בְּרְאִיָּה. הַחֶרֶשׁ, אֵף עַל פִּי שֶׁהוּא מְדַבֵּר⁵, אֶפְלוֹ חֶרֶשׁ
 בְּאֲזֵנוֹ אֶחָת⁶ - פְּטוּר מִן הַרְאִיָּה. וְכֵן הַסּוּמָא בְּעֵינָיו
 אֶחָת אוֹ חֶגֶר בְּרִגְלוֹ אֶחָת - פְּטוּר. הָאֵלֵם, אֵף עַל
 פִּי שֶׁהוּא שׁוֹמֵעַ - פְּטוּר. טְטָטוּם⁷ וְאֶנְדְּרוּגִינוֹס⁸ -
 פְּטוּרִין, מִפְּנֵי שֶׁהֵן סִפְקָא אֲשֶׁה⁹. מִי שֶׁחֲצִי עֶבֶד
 וְחֲצִי בֶן חוּרִין¹⁰ - פְּטוּר מִפְּנֵי צַד עֲבֹדוֹת שְׁבוּ¹¹.
 וּמִנֵּין שֶׁכָּל אֵלוֹ פְּטוּרִין מִן הַרְאִיָּה? הֲרֵי הוּא
 אוֹמֵר: יִרְאֶה כָּל זְכוּרָה¹² - לְהוֹצִיא אֶת הַנְּשִׂים.
 וּמִצְוַת עֲשֵׂה שְׂאֵין הַנְּשִׂים חֲבִיבוֹת בָּהּ - אֵין
 הַעֲבָדִים חֲבִיבִים בָּהּ¹³. וְעוֹד, הֲרֵי נֹאמֵר: בְּבוֹא כָּל
 יִשְׂרָאֵל - לְהוֹצִיא הַעֲבָדִים. וְנֹאמֵר: בְּבוֹא כָּל
 יִשְׂרָאֵל לְרֵאוֹת - פֶּשֶׁם שֶׁהֵן בְּאֵין לְהֵרְאוֹת לְפָנָי
 ה'¹⁴, כִּף הֵם פְּאִים לְרֵאוֹת הַדֶּר קָדְשׁוֹ וּבֵית
 שְׁכִינְתוֹ. לְהוֹצִיא סוּמָא, שְׂאֵינוֹ רוֹאֶה¹⁵. אֶפְלוֹ
 נְסִמִּית עֵינוֹ אֶחָת, שֶׁהֲרֵי אֵין רֵאֵיתוֹ שְׁלֵמָה¹⁶. וְשֵׁם
 נֹאמֵר: לְמַעַן יִשְׁמְעוּ - לְהוֹצִיא מִי שְׂאֵין לוֹ
 שְׁמִיעָה גְמוּרָה¹⁷. וְלְמַעַן יִלְמְדוּ - לְהוֹצִיא מִי
 שְׂאֵינוֹ מְדַבֵּר¹⁸; שֶׁכָּל הַמְצִיָּה לְלַמֵּד - מְצִיָּה
 לְלַמֵּד¹⁹. וְנֹאמֵר: בְּעֲלֵתָךְ לְרֵאוֹת אֶת פְּנֵי ה' - מִי
 שְׁיָכוֹל לַעֲלוֹת בְּרִגְלָיו, לְהוֹצִיא חֶגֶר וְחֹלֶה וְזָקֵן
 וְעֵנָב²⁰. וְכִבֵּר בְּאֲרָנוֹ בְּהַלְכוֹת בֵּיאַת הַמִּקְדָּשׁ, שְׂאֵין
 הַטָּמֵא רְאוּי לְבִיָּאָה²¹, וְכֵן הָעֶרֶל מְאֹס בְּטָמֵא²².

(2) שוטה הוא "מי שנטרפה דעתו ונמצאת דעתו משובשת
 תמיד בדבר מן הדברים" (פרק ט מהלכות עדות הלכה ט)
 וכדעת ר' יוחנן (חגיגה ג:), שאפילו שוטה באחד מן
 הדברים הרי הוא שוטה. וקטן הוא זה, שאינו יכול לאחוז
 בידו של אביו ולעלות מירושלים להר הבית, אבל אם הוא
 יכול לאחוז בידו של אביו, חייב אביו להעלותו כדי לחנכו
 במצוות. (3) שאינו יכול לעלות ברגליו. (4) מפונק,
 שאינו הולך ברגליו אלא ברכיבה. ובמשנה שם: "ומי שאינו

(57) בעולת נדבה נאמר (ויקרא א, ד) "וסמך את ידו",
 ובעולת חובה נאמר (שם ט, טז) "ויקרב את העולה ויעשה
 במשפט". ואמרו בברייתא (ביצה כ.). "כמשפט עולת נדבה,
 למד על עולת חובה שטעונה סמיכה", וגם אצל שלמי חובה
 כתוב (שם ג, א"ב) "ואם זבח שלמים קרבנו - וסמך ידו",
 ולמדו בית הלל (ביצה שם) משלמי נדבה ועולת חובה, -
 ששלמי חובה אף הם טעונין סמיכה. (58) חגיגה טז, ב.
 (59) שאם לא סמך, גם-כן נתכפר (מנחות צג. במשנה
 ובברייתא שם צג:). (60) פ"ג ה"ב. (61) שגזרו חכמים,
 שלא לעלות באילן ולא לרכוב על גבי בהמה בשבת וביום
 טוב (ביצה לו:). וכשסומך בכל כחו הרי הוא משתמש
 בבעלי חיים, ואף-על-פי-כן לא גזרו בה משום שבות, וראה
 בחגיגה טז, ב.

- י. הַמְפָּרִישׁ עוֹלֹת רֵאֵיתוֹ וְנִת - הַיּוֹרְשִׁין חֲבִיבִין
 לְהִבְיָאָה⁶². מִתֵּר לְהַקְרִיב בְּחֵלּוֹ שֶׁל מוֹעֵד נְדָרִים
 וְנִדְבוֹת⁶³; שְׁנֹאמֵר: אֵלֶּה תַעֲשׂוּ לַה' בְּמוֹעֲדֵיכֶם לְבַד
 מִנְדְּרֵיכֶם וְנִדְבוֹתֵיכֶם⁶⁴, מִפְּלֵל שְׁקָרְבִין בְּרִגְלֵ⁶⁵.
 לַעֲלֵתֵיכֶם - כְּמוֹ עוֹלֹת מִצְרַע וְעוֹלֹת יוֹלְדֹת⁶⁶.
 וּלְמִנְחָתֵיכֶם - לְהִבִּיא מִנְחַת חוֹטָא וּמִנְחַת קְנָאוֹת⁶⁷.
 וּלְשִׁלְמֵיכֶם - לְרֵבוֹת שְׁלָמִי נְזִירוֹ⁶⁸. הַפֵּל קָרְבִין
 בְּמוֹעֵד⁶⁹, וְאֵין קָרְבִין בְּיוֹם טוֹב.

(62) בכורות נא, ב. וראה גם ב"ירושלמי" חגיגה פ"א ה"א.
 (63) תמורה יד, ב. ביצה יט, ב. חגיגה ז, א. (64) וגו'
 לעולותיכם ולמנחותיכם ולנסכים ולשלמיכם. (65) תמורה,
 שם. (66) תמורה, שם. שהמצורע והיולדת מביאים קרבן
 עולה בעת טהרתם (ויקרא יב, ו) לענין יולדות, ושם יד, כ
 לענין מצורע. (67) תמורה, שם. מנחת חוטא, היא המנחה
 שמקריב העני כשיתחייב חטאת ולא הגיעה ידו (שם ה, יא),
 ומנחת קנאות היא מנחת סוטה, כשמשקין את הסוטה מביא
 בעלה מנחה (במדבר ה, טו). (68) תמורה, שם. שביום
 מלאות לו ימי נזירותו מביא איל לשלמים (במדבר ו, יד).
 (69) כלומר, בחולו של מועד.

- יא. וּמִי שֶׁהָיָה לוֹ אוֹכְלִים מְרִבִּים⁷⁰ וְנִבְסִים מוֹעֲטִין
 - מְבִיא שְׁלָמִי חֲגִיגָה מְרִבִּין וְעוֹלוֹת רֵאֵיָה מוֹעֲטִין⁷¹.
 הָיָה לוֹ אוֹכְלִין מוֹעֲטִין⁷² וְנִבְסִים מְרִבִּין - מְבִיא
 עוֹלוֹת רֵאֵיָה מְרִבּוֹת וְשִׁלְמִי חֲגִיגָה מוֹעֲטוֹת⁷³. הָיָה
 זֶה וְזֶה מוֹעֵט - עַל זֶה אָמְרוּ⁷⁴: לֹא יִפְחַת מִמֶּעֶה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

בכניסה למקדש ישנו בהבאה (הבאת קרבן) וכל שאינו בבאה אינו בהבאה". (22) בחגיגה שם: "רבי עקיבא אומר איש איש (ויקרא כב, ד) לרבות את הערל (כטמא)". אבל ביבמות עב: פירשה רב יוסף משום דמאס, כלומר לא מריבוי הכתוב אלא מפני שהוא מאוס, וללמדנו שלא השווהו לטמא מכל וכל, אלא דווקא לעניין גבוה כגון בראייה ובביאת מקדש ועבודת קרבנות. אבל למי חטאת, כשר ערל לקדש ולהזות.

ב. המקמץ, והוא שְמֵלֶאכֶתוֹ לְקַבֵּץ צוֹאת פְּלָבִים וּבִיּוֹצֵא בָהֶן לְעֵבֶד הָעוֹרוֹת²³ או לְרַפּוּאָה, וְכֵן הַמְצַרֵף נְחֹשֶׁת בַּמְחָצֵב שְׁלוֹ²⁴ וְהַעֲבָדֵנִין²⁵, אֵף עַל פִּי שֶׁהֵן מְאֻסִּין מִפְּנֵי מְלֹאכֶתָן - הָרִי אֵלֹו מְטַהְרִין גּוֹפֵן וּמְלֻבוֹשֵׁן וְעוֹלִין בְּכָלֵל יִשְׂרָאֵל לְרֵאוֹת²⁶.

(23) "ראיתי ששורין בהן הבגדים לפני כיבוסן יום או יומיים", וראה רש"י בבא בתרא יז. דיבור המתחיל נברכת הכובסין. (24) כלומר כורה נחושת ממקום מוצאו מן הארץ, וכרבה בר בר חנה בכתובות שם. (25) מעבדי עורות. (26) בחגיגה ד. ז: "אחרים אומרים המקמץ והמצרף נחושת והבורסי פטורין מן הראיה, שנאמר (שמות כג) "כל זכורך" מי שיכול לעלות עם כל זכורך יצאו אלו שאינן ראויין לעלות עם כל זכורך (שריחן רע)". וראה במאירי (שם) שכתב שאין הלכה כאחרים ואדרבה "כל לרבות הוא ולא למעט, ויטהרו גופם ומלבושם ויעלו". והכסף-משנה כתב שם בשם הר"י קורקוס ש"אחרים" אינם ממעטים אלא בעודם במאסותם, אבל כשיטהרו הרי הם כשאר כל אדם.

ג. כֵּן קִטְן שְׂיֻכּוֹל לְאַחֵז פִּידוֹ שֶׁל אָבִיו וְלַעֲלוֹת מִירוּשָׁלַיִם לְהַר הַבַּיִת²⁷ - אָבִיו חֵיב לְהַעֲלוֹתוֹ וְלִהְרֹאוֹת בּוֹ, כִּדִּי לְחַנְכוֹ בַּמִּצְוֹת; שְׁנֵאמַר: יִרְאֶה כָּל זְכוּרֶךָ²⁸. וְאִם הָיָה הַקִּטְן חָגֵר או סוּמָא או חֲרָשׁ, אִפְּלוּ בְּאַחַת - אֵינּוּ חֵיב לְחַנְכוֹ, אֵף עַל פִּי שֶׁהוּא רְאוּי לְרַפּוּאָה²⁹; שְׁאֵלֹו הָיָה גְדוֹל וְהוּא כִּפְהוּ³⁰ - הָיָה פְּטוּר, כְּמוֹ שְׂבָאֲרָנוֹ.

(27) כבית הלל במשנה חגיגה ב. ולא כבית שמאי, שמחייבים גם אם יכול לרכוב על כתיפיו של אביו, שהוא קטן ביותר. (28) ברייתא שם ובגמרא אמרו, שחינוך הקטן אינו אלא מדרבנן והפסוק "כל זכורך" אינו אלא אסמכתא בעלמא. ורבינו נמשך אחר לשון הברייתא (לחם משנה). (29) וכשיתרפא יהיה חייב, בכל זאת אין חיוב על אביו לחנכו עכשיו. (30) לפיכך לא חייבו את אביו לחנכו.

ד. כֵּן חֵיב בְּרֵאִיָּה - חֵיב בְּחֻגִיגָה, וְכָל הַפְּטוּר מִן הָרֵאִיָּה - פְּטוּר מִן הַחֻגִיגָה. וְכֵן חֵיבִין בְּשִׁמְחָה, חוּץ מִחֲרָשׁ שׁוֹטֵה וְקִטְן³¹ וְעֶרְל וְטֵמֵא. חֲרָשׁ שׁוֹטֵה וְקִטְן - מִפְּנֵי שְׂאֵינָן בְּנֵי חַיִּיב הֵן פְּטוּרִין מִכָּל מִצְוֹת הָאֲמֹרוֹת בְּתוֹרָה; וְעֶרְל וְטֵמֵא - מִפְּנֵי שְׂאֵינָן אוֹכְלִים בְּקִדְשִׁים וְאֵינָן רְאוּיִין לְבִיָּאָה, כְּמוֹ שְׂבָאֲרָנוֹ בְּהַלְכוֹת בֵּיאת הַמְקַדְּשׁ³² וּבְהַלְכוֹת מַעֲשֵׂה הַקְּרִבּוֹת.

יכול לעלות ברגליו" וכן בברייתא (ד) ופירשו בגמרא שם, שהכוונה גם לאנשים מפונקים. (5) מכיוון שאינו שומע פטור מהראייה (חגיגה ב:). (6) שם ג. דברי ר' תנחום, ולמד כן ממה שנאמר (דברים לא, יא) "באזניהם", שחרש באזנו אחת פטור מן הראייה. (7) שאין לו לא אבר זכרות ולא אבר נקבות, אלא הוא אטום. (8) "שיש לו אבר זכרות ואבר נקבות וספק הוא אם הוא זכר אם נקבה". (9) ואשה פטורה מן הראיה. ומטעם ספק ערל זכר (ראה ביבמות עב. ופרק י מהלכות מעשה הקרבנות הלכה ט שאסור בתרומה מטעם זה) אינו אסור, שהרי כל פטורו של ערל אינו אלא משום שהוא מאוס (להלן בסוף ההלכה, עיין שם), וטומטום שהוא אטום ואי אפשר למולו, אינו מאוס, כמו שכתבו התוספות ביבמות עב: דיבור המתחיל התם. וראה במשנה למלך. ובגמרא (חגיגה ד.) פירשו שפטור טומטום הוא אפילו כשביציו בחוץ וניכר שהוא זכר ובכל זאת מיעטו הכתוב מן הראיה, ומדברי רבינו לא נראה כן. (10) "אם היה עבד של שני שותפין ושחררו אחד מהן, או אם היה לו אדון אחד וקבל ממנו (מהעבד) קצת דמיו ושחרר מקצתו באלו הדמים, נחשב לחצי עבד וחצי בן חורין, אבל אם שחרר אותו האדון חציו על ידי שטר, הרי זה אינו כלום לפי שעיקר אצלו המשחרר חצי עבדו לא קנה וזהו בשטר". (11) שנאמר (שמות כג, יז) "יראה כל זכורך אל פני האדון ה'", ודרשו (בחגיגה ד.) "מי שאין לו אלא אדון אחד, יצא זה (עבד) שיש לו אדון אחר". ולא נצרכה דרשה זו אלא למי שחציו עבד וחציו בן חורין, אבל עבד שלם יש היקש של "לה" "לה" מאשה שהוא פטור (חגיגה שם). (12) חגיגה ד. ואף כי מצות עשה שהזמן גרמא היא ונשים פטורות ממצוות עשה שהזמן גרמא - יש צורך במיעוט זה של כל זכורך כדי שלא נלמד בגזירה שווה את הלימוד של "ראיה ראייה" ממצוות הקהל שנשים חייבות בה. (13) לפי שבשפחה נאמר: "או חופשה לא ניתן לה" (ויקרא יט, כ) ובאשה נאמר: "וכתב לה ספר כריתות" (דברים כד, א) ולמדו עבד ושפחה בגזירה שווה "לה" "לה" מאשה, שכל מצוה שהאשה חייבת בה אין העבד חייב בה (חגיגה ד.). (14) כלומר, כמו שהקב"ה רואה אותם. (15) בגמרא שם ממעטים סומא ממצות ראייה מן הפסוק "שלוש רגלים" (שמות שם יד) "רגלים פרט לחיגר ולחולה ולסומא וכר". (16) ואין הוא בא לראות כשם שהוא בא להיראות, שהקב"ה רואהו בשתי עיניו והוא אינו רואה אלא בעין אחת (חגיגה ב.). אבל בגמרא (שם) למדו כן ממה שנאמר (שמות שם, יז) "יראה", ולומדים יראה יראה מה לראות בשתי עיניו אף ליראות בשתי עיניו. (17) בחגיגה ג. למדו מפסוק זה למדבר ואינו שומע. ואילו חרש באזנו אחת למדו ממה שנאמר (דברים לא, יא) "באזניהם" ולא חרש באזנו אחת. וראה בלחם משנה. (18) אף אם הוא שומע ויכול ללמוד לעצמו. (19) וזה שאינו מדבר איננו יכול ללמד לאחרים. ושם בגמרא אמרו: "קרי ביה למען לְמַדוּ". (20) בגמרא שם ד. למדו דברים אלו ממה שנאמר (שמות כג, יד) "רגלים" - פרט לחיגר ולחולה ולסומא ולזקן שאינו יכול לעלות ברגליו". (21) שאסור לטמא להיכנס למקדש. ושם ד: למדו שטמא פטור מן הראיה ממה שנאמר (דברים יב, ה') "ובאת שמה והבאתם שמה" - "כל שישנו בבאה

(שאמר מפורש שהוא מפריש את כולן ליום ראשון, חוזר ומקריבן שאינו אלא תשלומי ראשון - רש"י שם).
 (44) ומגלה על ידי כך, שאין רצונו שיהיו ליום ראשון.
 (45) פירוש, שהזמן היה דחוק ולא הספיק להקריב את הכל, וכמו כן אם לא היו לו אוכלין במדה מספקת (גמרא שם).
 (46) שהרי אין כאן שום גילוי שאין רצונו שיהיו ליום ראשון, והרי זה כמפורש ליום ראשון, שבוודאי מקריב אחר כך, שאין זה אלא תשלומין לראשון.

- ח. עולת ראיה אינה באה אלא מן החליין⁴⁷,
 כשאר הקרבנות שאדם חייב בהן⁴⁸. אכל שלמי חגיגה פאות ממעות מעשר שני המערכות עם מעות חליין⁴⁹, לוקח מן התערכת בהמה ומקריבה שלמי חגיגה⁵⁰. והוא שיהיה שעור אכילה ראשונה מן החליין⁵¹. מפני ששלמי חגיגה חובה, וכל שהוא חובה אינו בא אלא מן החליין⁵².

(47) כלומר, אין קונים אותה אלא במעות חולין ולא במעות הקדש (משנה חגיגה ז: וגמרא שם). (48) שכל דבר של חובה צריך להביאו ממעות של חולין. ולמדו זאת ממה שנאמר (דברים טז, י) "ועשית חג שבועות לה' אלוך מסת נדבת ירך אשר תיתן" - "מסת, מלמד שאדם מביא חובתו מן החולין", - "מסת" הוא חולין, כמו שנאמר (אסתר י, א) "וישם המלך אהשוורוש מס על הארץ" (חגיגה ח.ת). (49) כבית הלל (חגיגה ח.ת) ולמדו זאת ממה שנאמר (דברים שם) "כאשר יברכך ה' אלוך", ובזה ריבתה התורה גם תערובת (שם). (50) כר' יוחנן החולק על חזקיה, שם, שסובר טופלין (מחברין) מעות למעות ואין טופלין בהמה לבהמה ולא כחזקיה הסובר להיפך, ועיין כסף משנה. וכל זה אינו אלא בחגיגה שמצינו בה ריבוי בתורה (ראה למעלה). אבל עולת ראיה אינה באה אלא מן החולין בלבד. (51) צריך שיהיה במעות של החגיגה מעות של חולין בשיעור של אכילה הראשונה. כן הוא בחגיגה שם וברייטא של חזקיה וסובר רבינו שהוא הדין לר' יוחנן (כסף משנה). (52) לפיכך צריך שיהיה שיעור אכילה ראשונה מן החולין.

- ט. ויוצא אדם ידי חובת שלמי חגיגה במעשר פהמה⁵³. ואין מביאין אותו ביום טוב, גזרה שקמא יעשר ביום טוב⁵⁴.

(53) חגיגה ח. "תניא כוותיה דחזקיה (שסובר טופלין בהמה לבהמה ואין טופלין מעות למעות) "מסת" (דברים טז) מלמד שאדם מביא חובתו מן החולין. בית שמאי אומרים יום ראשון מן החולין, מכאן ואילך מן המעשר. ובית הלל אומרים אכילה ראשונה מן החולין, מכאן ואילך מן המעשר ושאר כל ימות הפסח אדם יוצא ידי חובתו במעשר בהמה", ומפרש רש"י שהמדובר בשאר ימות הפסח הוא לעניין שמחה, אבל רבינו מפרש שהמדובר הוא לעניין שלמי חגיגה שיוצאין ידי חובת שלמי חגיגה במעשר בהמה. (54) "ואי אפשר לעשר ביום טוב משום סקרתא" (חגיגה שם). כלומר משום הצבע האדום שצובע את המעשר. ולולא זה מותר להקריב, ואין זה כנדרים ונדבות שאינם קרבים ביום טוב (למעלה פרק א הלכה ח), לפי שמקריבו

(31) שם ברף ב: וחרש הוא שאינו שומע ואינו מדבר, אבל מדבר ואינו שומע או שומע ואינו מדבר חייב בשמחה (שם). (32) בפרק ג לעניין טמא. ובפרק ב הלכה יב לעניין ערל (שמשלח קרבנותיו, אבל הוא עצמו אינו בא לעזרה).

- ה. מי שהיה חגר או סומא ביום ראשון ונתרפא בשני - פטור מן הראיה ומן החגיגה, שביום חובתו היה פטור; שכל ימות החג³³ תשלומי ראשון הן³⁴, כמו שפארנו. וכן אם נטמא בלילי יום טוב הראשון, אף על פי ששהה למחר³⁵ - פטור³⁶. אבל אם נטמא ביום ראשון³⁷ - הרי זה חייב להביא חגיגתו וראיתו בתוך ימי הרגל כשיתהר.

(33) כלומר שאר ימי החג. (34) כר' יוחנן שם. וכיוון שביום הראשון לא היה בר חיוב, אין עליו חיוב להשלים בשאר הימים. (35) ביום שני של חג. (36) שהרי טמא פטור מן הראיה והחגיגה, ראה למעלה הלכה א, וכיוון שנפטור ביום הראשון לא היה לו אף רגע של חיוב ביום, שהרי נטמא בלילה, - שוב אינו חייב להשלים בשאר הימים. וכדעת חזקיה (שם) שהוא רבו של ר' יוחנן (מאירי שם ולחם משנה). (37) שהיה לו רגע של חיוב ביום לפני שנטמא, שוב יש עליו חיוב תשלומין בשאר הימים.

- ו. מי שפא לעזרה בתוך ימי החג³⁸ - אינו חייב להביא עולה בידו בכל עת שיפגס³⁹. שזה שנאמר: ולא יראו פני ריקם - אינו אלא בעקר הרגל בלבד, שהוא יום ראשון או תשלומי ראשון⁴⁰. ואם הביא בכל עת שביא - מקבלין ממנו ומקריבין אותה לשם עולת ראיה, שהראיה אין לה שעור.

(38) כל הלכה זו היא כדעת רבי יוחנן החולק על ריש לקיש, ולפי הלשון הראשון שבגמרא חגיגה ז. הסובר שאין למצות ראיה שיעור, בין לראיית פנים ובין לעניין הבאת קרבן, וראה במאירי שם הטעם שאנו פוסקין כלשון ראשון אף כי בכל התלמוד אנו פוסקין כלשון אחרון. (39) כיוון שכבר הקריב פעם אחת. (40) אם לא חג ביום הראשון שחייב בתשלומין בשאר הימים.

- ז. הפריש⁴¹ עשר בהמות לחגיגתו והקריב מהן מקצתן בראשון ופסק⁴² - שוב אינו חוזר ומקריב השאר⁴³, שהרי שיר אותם⁴⁴. ואם לא פסק, אלא דחקו היום ולא יכול להקריב היום⁴⁵ - מקריב השאר למחר⁴⁶.

(41) סתם ולא פירש שמפריש ליום ראשון. (42) הפסיק ולא הקריב את השאר, והיה לו עוד שהות להקריב ביום, וכמו כן היו לו אוכלין. (43) בחגיגה ח: "אמר ריש לקיש הפריש עשר בהמות לחגיגתו והקריב חמש ביום טוב ראשון חוזר ומקריב חמש ביום טוב שני, ר' יוחנן אמר כיוון שפסק שוב אינו מקריב, אמר ר' אבא ולא פליגי (ר' יוחנן ור' שמעון בן לקיש) כאן (ר' יוחנן, מירי) בסתם (הפריש את הבהמות סתם) וכאן (רבי שמעון בן לקיש מירי) במפרש

מתוך מהדורת גושל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

מדברי רבינו שכתב "מי שהיו לו שלמי נדר או נדבה", נראה שאם הקדישם לשם חגיגה, יוצא בה ידי חגיגה, ואין צריך לשחוט דווקא ביום טוב. (71) כן הוא בגמרא שם. ונאמר כן משום הסיפא, להשמיענו שאף על פי ששחטם מערב יום טוב יוצא בהם משום שלמי שמחה. אבל לעניין חגיגה אינו יוצא בהם, אף אם שחטן ביום טוב.

יב. אף על פי ששחטן קדם הרגל, הואיל ואוכל מהן ברגל - יצא ידי חובתו; שאינו צריך לשחט שלמי שמחה בשעת שמחה.

יג. לא יביא אדם תודה⁷² ביום ארבעה עשר⁷³, מפני הקמץ שבה⁷⁴, שאין מביאין קדשים לבית הפסול⁷⁵. ואם הביא⁷⁶ - יוצא בה ידי חובת שמחה⁷⁷, כמו שבארנו⁷⁸.

(72) קרבן הודאה על הנס שנעשה לו. (73) בניסן. (74) שעל קרבן תודה מקריב לחם חמץ (ויקרא ז, יג). (75) לשריפה. משום שאינו יכול לאכול חמץ בערב פסח אלא עד ארבע שעות ומתוך כך חמץ שבה בא לידי נותר (ביצה יט: וברש"י שם). (76) כלומר בארבעה עשר, כנ"ל. (77) כלומר, בליל הפסח (שאילו למחר, היא נפסלת בלינה. וראה בכסף משנה ולחם משנה) ואף על פי שאמרו (פסחים עא.) שאין חובת שמחה אלא בליל יום טוב אחרון של חג, שיש שמחה לפניו, ולא בליל יום טוב ראשון של חג, שאין שמחה לפניו - זה אינו אלא בשאר ימים טובים, אבל בליל יום טוב ראשון של פסח, שיש בו בעצמו שמחה, שהרי אוכלים בו הפסח ויוצאים בו ידי חובת שמחה, כמו שיוצאים בכבוד ובמעשר בהמה, יש בו גם חובת שמחה. (78) למעלה בהלכה י, שיוצאין ידי חובת שלמי שמחה בנדריים ונדבות, ובהלכה יב שאינו צריך לשחוט שלמי שמחה בשעת שמחה.

יד. האומר: הרי עלי תודה שאצא בה ידי חובתי לשם חגיגה⁷⁹ - חייב להביא תודה⁸⁰, ואינו יוצא בה ידי חגיגה; שאין חגיגה באה אלא מן החליין⁸¹. כשיזבח אדם שלמי חגיגה ושלמי שמחה - לא יהיה אוכל הוא וקניו ואשתו בלבד וידמה שיעשה מצוה גמורה, אלא חייב לשמח העניים והאמללים, שנאמר⁸²: והלוי והגר והיתום והאלמנה⁸³. מאכיל הכל ומשקן כפי עשרו. ומי שאכל זבחי ולא שמח אלו עמו - עליו נאמר: זבחייהם כלהם אונים להם, כל אכליו וטמאו, כי לחמם לנפשם. ומצוה בלוי יותר מן הכלל⁸⁴, לפי שאין לו לא חלק ולא נחלה⁸⁵, ואין לו מתנות בפשר. לפיכך צריך לזמן לויים על שלחנו ולשמחם, או לתן להם מתנות בשר עם מעשר שלהם⁸⁶, כדי ששמחו בו צרכיהם. וכל העוזב את הלוי מלשמחו ושוהה ממנו מעשרותיו ברגלים⁸⁷ - עובר בלא תעשה, שנאמר: השמר לך פן תעזב את הלוי⁸⁸.

לשם חגיגה, ולולא זה מותר להקדישו ביום טוב אף על פי שאין מקדישים ביום טוב, לפי שחייב מן התורה להקדישו.

1. יוצאין ישראל ידי חובת שלמי שמחה בנדריים ונדבות⁵⁵ ובמעשר בהמה⁵⁶, והכהנים⁵⁷ - בקטאת⁵⁸ ובאשם⁵⁹ ובכבוד⁶⁰ ובחזה ושוק⁶¹; שמצוה זו⁶² היא לשמח באכילת בשר לפני ה'⁶³, והרי אכלו⁶⁴. אבל אין יוצאין ידי חובתן לא בעופות ולא במנחות, שאינן בשר המשמח⁶⁵. כבר בארנו בפסחים, שתחגיגת ארבעה עשר⁶⁶ רשות. לפיכך⁶⁷ אין אדם יוצא בה ידי חובת חגיגה⁶⁸, אלא יוצא בה חובת שמחה⁶⁹.

(55) שומר (= שאמר הרי עלי שלמים) או שנדר (= שאמר הרי זה שלמים) כל השנה, ושלמים נאכלים לבעלים והביאן כשעלה לרגל, ושלמי נדרים ונדבות קריבין ביום טוב לשם שלמי שמחה. (56) נראה שגם בשלמי שמחה אין מביאין אותו ביום טוב, גזירה שמא יעשר, כמו שכתב לעניין שלמי חגיגה (למעלה הלכה ט). (57) יוצאין ידי חובתן. (58) שבשרה נאכל לזכרי כהונה בעזרה, ראה בפרק ז מהלכות מעשה הקרבנות הלכה א. (59) שבשרו נאכל לזכרי כהונה בעזרה כחטאת. (60) שבשרו נאכל לכהנים (שם הלכה כה). (61) שהורמו משלמי העולים לרגל, והם נאכלים לכהנים. (62) של שמחה. (63) ואין שמחה אלא בבשר (פסחים ק ט). ודרשינן בחגיגה ח. מהכתוב "ושמחת בחגך" (דברים ז, יד) "לרבות כל מיני שמחות לשמחה". (64) ואין צורך להקריב באופן מיוחד שלמי שמחה, שלא ההקרבה היא המצוה, אלא אכילת בשר הקרבנות, והרי אכלו. (65) בגמרא שם ח: "רב אשי אמר מ'ושמחת' נפקא, יצאו אלו שאין בהן שמחה". (66) בחודש ניסן. (67) כלומר, משום שהיא רשות, יוצא בה ידי חובת שמחה, שאם הייתה חובה, לא היו יוצאין בה משום שמחה, כיוון שגם היא מצוה לפסח, וכמו שאינו יוצא בחגיגה חובת שלמי שמחה, שהרי שלוש מצוות נצטוו לחג, כן אם הייתה חגיגת י"ד חובה לא היה יוצא בה ידי חובת שמחה (אור שמח). (68) כלומר, חגיגת חמשה עשר. כמבואר למעלה (הלכה ח) שאינה באה אלא מן החולין. (69) פסחים ע. ברייתא של בן תימא. וסובר רבינו שחכמים אינם חולקים עליו, אלא כמה שאמר שאינה נאכלת אלא ליום ולילה, אבל כמה שאמר "יוצא בה ידי חובת שמחה ואינו יוצא בה ידי חובת חגיגה" - אינם חולקים עליו.

יא. מי שהיו לו שלמי נדר או נדבה⁷⁰ ושחטן מערב יום טוב⁷¹, אף על פי שאכלן ביום טוב - אינו יוצא בה ידי חובת חגיגה, שאינה באה אלא מן החליין, אבל יצא בה ידי חובת שמחה.

(70) בפסחים עא. "כי אתא רבין אמר רבי אלעזר שלמים ששחטן מערב יום טוב יוצא בהן משום שמחה ואין יוצא בה משום חגיגה". ובתוספות (שם ע:): דיבור המתחיל שלמים, כתבו שאפילו אם הקדישן מתחילה לשם חגיגה אינו יוצא בה ידי חגיגה, כיוון ששחטן מערב יום טוב, אבל

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

אמרינן אנשים באים ללמוד, נשים באות לשמוע, טף למה הם באים? כדי ליתן שכר למביאייהם. ועבדים פטורים, שאינן בכלל "כל ישראל", ראה למעלה פ"ב הלכה א' ובבלחם-משנה כאן. (8) אף כי ערל הוא כטמא לענין פטור ראייה (ראה למעלה פ"ב הלכה א'), אינו כטמא לענין הקהל. שגם בראיה אינו כטמא אלא מדרבנן, מטעם שהוא מאוס, אבל מן התורה הוא ראוי לביאה, ולפיכך חייב הוא בהקהל, שהרי ראוי הוא ליראות מן התורה (ראה מה שכתב הרב בצ"י רבינוביץ בקובץ "הקהל"). (9) וכל פטורים של טומטום ואנדורוגינוס ממצות ראייה אינו אלא משום שהם ספק אשה (ראה למעלה פ"ב הלכה א').

- ג. אִימְתִי¹⁰ הִיּו קוּרִין? בְּמוֹצָאֵי יוֹם טוֹב הָרְאשׁוֹן
 שֶׁל חַג הַסִּכּוֹת, שֶׁהוּא תַחֲלַת יְמֵי חִלּוֹ שֶׁל מוֹעֵד¹¹
 שֶׁל שָׁנָה שְׁמִינִית. וְהַמֶּלֶךְ הוּא שִׁיקְרָא בְּאֲזוּיָהֶם¹².
 וּבְעֶזְרַת הַנְּשִׂיִם הִיּו קוּרִין¹³. וְקוּרָא פְּשֻׁהוּא יוֹשְׁבֵי¹⁴.
 וְאִם קָרָא מְעֻמָּד - הֲרֵי זֶה מְשַׁבַּח¹⁵. מֵהֵיכָן הוּא
 קוּרָא? מִתַּחֲלַת חֲמֵשׁ אֲלֵה הַדְּבָרִים¹⁶ עַד סוֹף פְּרֻשֶׁת
 'שְׁמַע'¹⁷, וּמִדְּלֶג לְיֹהֲוִיָהּ אִם שְׁמַע'¹⁸ וְגוֹמֵר, וּמִדְּלֶג
 לְעֵשֶׂר תַּעֲשׂוּ¹⁹, וְקוּרָא מְעֻשֶׂר תַּעֲשׂוּ עַל הַפֶּדֶר
 עַד סוֹף בְּרֻכּוֹת וּקְלָלוֹת²⁰, עַד מְלֻבֵד הַבְּרִית אֲשֶׁר
 בְּרַת אֲתָם בְּחֵרֵב²¹, וּפּוֹסֵק.²²

(10) משנה בסוטה מא. (11) בגמרא שם "ואי כתב רחמנא בחג הסוכות, הוה-אמינא אפילו י"ט אחרון, כתב רחמנא בבוא כל ישראל מאתחלתא דמועד". (12) במשנה שם. [ואם אין מלך בישראל, קורא הכהן הגדול. ראה בספרי "זמנים" עמודים פא ועח והערה 3]. (13) בגמרא שם מא: (14) במשנה שם. (15) שם במשנה "אגרופס המלך עמד וקבל וקרא עומד ושבוהו חכמים". [ואעפ"י ש"המלך שמחל על כבודו אין כבודו מחול" - כיון שעשה כן מחמת המצוה אין זה בזיון (גמרא שם)]. ואין זה דומה למה שאמרו (סנהדרין יח.) שהמלך אינו חולץ, אעפ"י שיש מצוה לחלוץ (עיין שם יט: וראה בפ"ב מהלכות מלכים הלכה ג) - שבחליצה זו המצוה היא לבנות את היבם, שאינו רוצה להקים לאחיו שם, כמו שכתב בהגהות מיימוני, פ"ד מהלכות יבום הלכה ח ("זמנים" עמוד פב). ואמנם במצות יבום, שאינה לשם בזיון, כתב רבינו בהלכות מלכים שם טעם אחר, עיין שם]. (16) שם במשנה. (17) דברים ו, ט. (18) ומתחיל פרשת והיה אם שמוע (דברים יא, יג) עד סוף הפרשה (שם, כא). (19) שם יד, כב. (20) במשנה שם: "עשר תעשר, כי תכלה לעשר, ופרשת המלך וברכות וקללות עד שגומר כל הפרשה", ופירש רש"י מדלג לעשר תעשר, ומשם מדלג וקורא וכי תכלה לעשר, וברכות וקללות, ומשם חוזר למפרע וקורא אשימה עלי מלך (שם יז, יד) ואעפ"י שפרשת המלך מפסקת בין "עשר תעשר" ל"כי תכלה", קורא את אלה (עשר תעשר וכי תכלה) יחד שלא להפסיק במעשרות, ואח"כ קורא את פרשת המלך. ורבינו שכותב שמ"עשר תעשר" הוא קורא על הסדר עד סוף הברכות, ולא כתב שמדלג וקורא "כי תכלה לעשר", וכמו כן לא כתב שקורא "פרשת המלך" - גורס במשנה: "עשר תעשר וברכות וקללות עד שגומר כל הפרשה"

(79) כלומר, מפריש קרבן תודה ומתנה שהוא מפריש אותו לשם תודה בתנאי, שיוכל לצאת בו ידי חובת החגיגה. (80) נתחייב מיד בהבאת תודה. (81) שמיד שאמר הרי עלי תודה נתחייב להביאה, וכשמתנה אחר כך על מנת לצאת בו ידי חובת החגיגה, אין זה כלום, כיוון שכבר נתחייב בתודה, ואין החגיגה באה אלא מן החולין. (82) בעניין שמחת החג. (83) "כדררש רב יהודה בר' סימן בפסיקתא, אתה יש לך ד' בני בית, בנך, בתך, עבדך ואמתך, אף אני יש לי ד', הלוי, הגר, היתום והאלמנה, וחייב אתה לשמח את כולם. (84) שהרי הקדימו הכתוב לכולם. וכן הוא בספרי (פרשת ראה לדברים טז, יד) "אתה ובנך ובתך עבדך ואמתך והלוי והגר והיתום והאלמנה אשר בשעריך", - "חביב חביב קודם". (85) כמו שנאמר: "והלוי אשר בשעריך לא תעזבו כי אין לו חלק ונחלה עמך". (86) מעשר ראשון שצריך לתת ללוי (פרק א מהלכות מעשרות הלכה א'). (87) כלומר, שעזב אותו מלשמוחו בשלמי שמחה וחגיגה, או שמשחה מעשרותיו ברגלים. (88) שכל מקום שנאמר השמר, פן ואל, אינו אלא לא תעשה.

פָּרָק שְׁלִישִׁי

(1) יבאר שמצות-עשה להקהיל כל ישראל בכל מוצאי שמיטה בעלותם לרגל.

- א. מְצוֹת עֲשֵׂה לְהַקְהִיל? כָּל יִשְׂרָאֵל, אַנְשִׁים וְנָשִׁים
 וְטָף, בְּכָל מוֹצָאֵי שְׁמִטָּה³ בְּעֵלוֹתָם לְרֶגֶל וּלְקֻרוֹת
 בְּאֲזוּיָהֶם מִן הַתּוֹרָה פְּרֻשִׁוֹת⁴ שֶׁהֵן מְזֻדּוֹת אוֹתָן
 בְּמִצְוֹת וּמְחֻזְקוֹת יְדִיָּהֶם בְּדַת הָאֱמֶת. שְׁנֵאֲמַר: מִקֵּץ
 שִׁבְעַת שָׁנִים בְּמוֹעֵד שְׁנַת הַשְּׁמִטָּה בְּחַג הַסִּכּוֹת. כְּבֹא
 כָּל יִשְׂרָאֵל לְרֵאוֹת וְגוֹמֵר. הַקְהֵל אֶת הָעָם הָאֲנָשִׁים
 וְהַנְּשִׂיִם וְהַטָּף וְגֵרְךָ אֲשֶׁר בְּשַׁעְרֶיךָ וְגוֹמֵר⁵.

(2) הסמ"ג (הלכות חגיגה) כתב, שהמצוה מוטלת על כל אחד ואחד מישראל לבוא ולשמוע אל המלך כשקורא את פרשיות התורה. ומדברי רבינו נראה, שחוץ מזה יש גם מצוה להקהיל את העם, והחייב הוא על ב"ד הגדול שבירושלים או על המלך (הגאון אדר"ת בקונטרס "זכר למקדש"). (3) במוצאי השנה השביעית, וראה להלן הלכה ג. (4) ראה להלן הלכה ג, איזו פרשיות. (5) "למען ישמעו ולמען ילמדו ויראו את ה' אלקיכם ושמרו לעשות את כל דברי התורה הזאת" (שם לא, יג).

- ב. כָּל הַפֶּטוּר מִן הָרְאִיָּה - פֶּטוּר מִמְצוֹת הַקְהֵל⁶,
 חוּץ מִן הַנְּשִׂיִם וְהַטָּף⁷ וְהָעֵרֶל⁸. אֲבָל הַטָּמֵא פֶּטוּר
 מִמְצוֹת הַקְהֵל; שְׁנֵאֲמַר: כְּבֹא כָּל יִשְׂרָאֵל, וְזֶה אִינוֹ
 רְאוּי לְבִיָּאָה. וְהַדְּבָר בְּרוּר שֶׁהַטָּמֵא וְהָאֲנִדְרוּגִינוֹס
 חֵיבִין, שְׁהָרֵי הַנְּשִׂיִם חֵיבוֹת⁹.

(6) בחגיגה ג. למדו מצות ראייה בגזירה-שוה "ראיה ראייה" מהקהל, שכתוב בה: "הקהל את העם וכו' בבוא כל ישראל ליראות". ו"כשם שלמדנו בסוגיא זו ראייה מהקהל, כך נראה ללמוד הקהל מראיה, וכל הפטור מראיה פטור מהקהל, חוץ וכו' וכן כתבוה גדולי המחברים" (מאירי שם). (7) שמפורשין בפסוק הקהל וכו' והנשים והטף. ובחגיגה שם

מתוך מהדורת גושל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

את המלך, וראה במאירי סוטה שם, שכתב כלשון רבינו בפירוש המשניות. ונראה מדבריו שהמדובר הוא לכבוד המלך. (30) שם במשנה. (31) כלומר, אם רצה מקבל את ספר התורה כשהוא בישיבה. וראה בקונטרס "זכר למקדש" זצ"ל שכתב שרבינו למד כן ממה שאמרו במשנה (סוטה שם): "אגריפס המלך עמד וקבל וקרא עומד", שמיותר מה שמזכיר שעמד וקבל, וע"כ הכוונה שגם לקבל את ספר התורה מותר בישיבה. (32) כר' יהודה, במגילה לב. (33) בפ"ב מהלכות תפילה הלכה ה: "כל אחד ואחד מן הקורין פותח ספר תורה ומביט למקום שהוא קורא, ואח"כ אומר ברכו וכו' וכל העם עונין וכו' וחוזר ומברך בא"ה אשר בחר בנו וכו'". (34) למעלה בהלכה ג. (35) ברכת בא"ה וכו' אשר נתן לנו את תורתו וכו', ראה בהלכות תפילה שם. (36) במשנה שם: "ברכות שכהן גדול מברך אותן, המלך מברך אותן, אלא שנותן של רגלים תחת מחילת העון". ושם מ: במשנה "ומברך עליה שמונה ברכות, על התורה (ברכת התורה שלאחריה), ועל העבודה ועל ההודייה ועל מחילת העון ועל המקדש ועל ישראל ועל הכהנים (ועל ירושלים) והשאר תפילה". (37) היא ברכת העבודה, שכתוב בה "והשב את העבודה". (38) היא ברכת ההודייה. (39) שם במשנה: "אלא שנותן של רגלים תחת מחילת העון" (שבברכת כהן גדול, ראה בפ"ג מהלכות עבודת יוהכ"פ הלכה יא). (40) של שלש רגלים. (41) כלומר, תפילות אלו הן קבועות לכל ואינן מיוחדות לכהן, כמו שאר התפילות שלהלן. (42) מתפלל ברכה בפני עצמה, שענינה הוא שיעמוד המקדש. (43) כלומר: ברוך אתה ה' הבוחר בישראל. ראה בהלכות עבודת יוהכ"פ שם. (44) כפי מה שהוא רגיל להתחנן ולהתפלל, ראה הלכות עבודת יוהכ"פ שם.

ה. הקריאה והברכות - בלשון הקדש⁴⁵; שגאמר: 26
תקרא את התורה הזאת - בלשונה⁴⁶. אף על פי שיש 27
שם לוועזות⁴⁷. 28

(45) הקריאה שהיא בלשון הקודש, מפורש במשנה סוטה לב. "ואלו נאמרין בלשון הקודש וכו' ופרשת המלך". ועל הברכות שהוא בלה"ק כתב ב"מים חיים" (הובאו דבריו בקובץ "הקהל" במאמרו של הרב בצ"י רבינוביץ) "אפשר שלמד רבינו מברכות כה"ג שהיו בלה"ק, כדתנן בפ' ואלו נאמרין (סוטה שם) דמה טעם יש לחלק בין ברכות לברכות, אבל במתניתין הזכיר מקודם ברכות כה"ג, ולא נקט פרשת כה"ג לאשמועינן שאף הברכות יהיו בלה"ק, ומעתה תו ליכא למיטעי בפרשת המלך, ולפיכך לא חש התנא ולא נקט ברכות המלך אלא פרשת המלך". (46) לימוד זה מן הפסוק הזה אינו גמרא בסוטה, ואולי לקחו רבינו ממקור אחר. (47) הם המדברים בשפה זרה, ואינם מבינים בלשון הקודש. ובקונטרס "זכר למקדש" לאהדר"ת זצ"ל כתב: "פשוט הדבר שתיבות אלו "אע"פ שיש שם לוועזות" שייכת להלכה ו' שלאחריה, וצ"ל: אע"פ שיש שם לוועזות, וגרים שאינם מכירין וכו' (קובץ "הקהל" עמוד קיח). [ויותר מסתבר כי המלים "וגרים שאינן מכירין" שייכות למעלה הלכה ה, ומהמלים "חייבים להכין" מתחילה הלכה ו].

(לחם-משנה). (21) שם כח, סט. וראה ספרי שופטים על הפסוק "וכתב לו את משנה התורה הזאת" (שם יז, יח): "אין קורין ביום הקהל אלא משנה תורה". וברש"י (סוטה שם) מפרש הטעם למה קורין פרשיות הללו, משום שמ"אלה הדברים" עד "שמע" יש בהן קבלת עול מלכות שמים, "והיה אם שמוע" יש בה קבלת עול מצוות, וברכות וקלות יש בהן קבלת בריתות של תורה, "עשר תעשר" משום שהוא זמן אסיר ומתנת עניים והפרשת תרומות ומעשרות.

ד. כיצד הוא קורא? תוקעין בתוצרות בקל 1
ירושלים, כדי להקהיל את העם²². ומביאין בימה 2
גדולה, ושל עץ היתה²³, ומעמידין אותה באמצע 3
עזרת נשים²⁴, והמלך עולה ויושב עליה²⁵, כדי 4
שישמעו קריאתו, וכל ישראל העולים להג 5
מתקבצין סביביו. ויחזן הכנסת²⁶ נוטל ספר תורה 6
ונתנו לראש הכנסת²⁷, וראש הכנסת נתנו לסגן²⁸, 7
וסגן לכהן גדול, וכהן גדול למלך. כדי להדרו רוב 8
בני אדם²⁹. והמלך מקבלו כשהוא עומד³⁰. ואם 9
רצה - ישב³¹. ופותח ורואה³² ומברך בדרך שמתברך 10
כל קורא בתורה בבית הכנסת³³, וקורא הפרשיות 11
שאמרנו³⁴ עד שהוא גומר, וגולל ומברך לאחריה 12
בדרך שמתברכין בבתי כנסיות³⁵. ומוסיף שבע 13
ברכות³⁶, ואלו הן: רצה ה' אלהינו בעמך ישראל 14
וכו'. מודים³⁸ אנחנו לך וכו'. אתה בחרתנו מקל 15
העמים וכו'. עד מקדש ישראל והזמנים³⁹, בדרך 16
שמתברכין בתפלה⁴⁰. הרי שלש ברכות כמתבצען⁴¹. 17
רביעית מתפלל על המקדש שיעמד⁴², וחותרם בה: 18
ברוך אתה יי השוכן בציון. חמישית מתפלל על 19
ישראל שתעמד מלכותם, וחותרם בה: הבוחר 20
בישראל⁴³. ששית מתפלל על הפהנים שפירצה האל 21
עבודתם, וחותרם בה: ברוך אתה יי מקדש הפהנים. 22
שביעית מתחנן ומתפלל בה כפי מה שהוא יכול⁴⁴, 23
וחותרם בה: הושע יי את עמך ישראל, שעמך 24
צריכין להושע. ברוך אתה יי, שומע תפלה. 25

(22) בתוספתא סוטה פ"ז: אותו היום עמדו הכהנים בגדירות ובפרצות, וחוצרות של זהב בידם ותוקעין ומריעין" (23) במשנה סוטה מא. "עושין לו בימה של עץ בעזרה". (24) שם מא: (25) שם במשנה: "והוא יושב עליה". (26) שם הכנסת. (27) כן הוא במשנה שם. וראש הכנסת הוא זה שעל פיו נחתכין דברי הכנסת, מי יפטיר בנביא, מי יפרוס על שמע, מי ירד לפני התיבה (רש"י שם מ:). (28) סגנו של כהן גדול המשמש במקומו כשאיננו לו טומאה (שם מב.). (29) וכן כתב בפירוש המשניות שם: "ואמנם היו נותנין הס"ת מיד ליד לכבוד ולתפארת". וכן כתב שם מ: "ונתינת הספר איש לאיש משום כבוד, שנאמר ברוב עם הדרת מלך". ולכאורה נראה מדבריו, שהכוונה להדר ולכבד את ספר התורה, אבל בגמרא (שם מא: "אמר אביי, כולה משום כבודו של מלך". הרי שהמדובר לכבד

19 אָחַד, וְהַכְּתוּב כָּלְלוּ עִמּוֹ, שְׁנֵאמַר: וְאֵתִי דָמָם
20 תִּזְרַק. מִפִּי הַשְּׂמוּעָה לְמַדּוּ,² שְׁזָה דָם מֵעֶשֶׂר וְדָם
21 בְּכוֹר.³
22 וּבִאֵוָר מִצּוֹת אֵלוֹ בַּפְּרָקִים אֵלוֹ:

(1 צ"ל: את. 2) פסחים סד, ב. 3) שם נאמר שהכוונה גם לפסח (וראה פ"ה מהל' מעשה הקרבנות הי"ז). (ויתכן שלכך הסמיך רבינו הל' בכורות להל' קרבן פסח).

פָּרָק רֵאשׁוֹן

(4) יבאר שמצות-עשה להפריש כל פטר רחם הזכרים, באדם ובבהמה טהורה ובחמור.

23 א. מִצְוֹת עֲשֵׂה לְהַפְרִישׁ⁵ כָּל פֶּטֶר רְחִים⁶ הַזְּכָרִים,⁷
24 בֵּין בְּאָדָם בֵּין בְּבַהֲמָה טְהוֹרָה בֵּין מִמִּין הַחֲמוֹר,⁸
25 בֵּין שֶׁהָיוּ שְׁלָמִים בֵּין שֶׁהָיוּ טְרֵפוֹת.⁹ שְׁנֵאמַר: קִדָּשׁ
26 לִי כָּל בְּכוֹר פֶּטֶר כָּל רְחִים בְּבִנֵי יִשְׂרָאֵל בְּאָדָם
27 וּבַבְּהֵמָה. וְכָלֵן לַפְּהִנִּים.¹⁰

(5) "וליהבדיל למה שראוי שיעשה בהם" (ספר המצוות' מצות-עשה עט). (6) פיורוש, נפתח הרחם בו תחילה, והוא בכור מן האם. (7) שהרי נאמר (שמות יג, יב - טו) "והעברת כל פטר רחם, וכו' אשר יהי' לך הזכרים לה' וכו' וכל בכור אדם בבניך תפדה וגו' כל פטר רחם הזכרים וכל בכור בני אפדה". הרי כי רק הזכרים קדושים בבכורה (סמ"ג עשין קמד). (8) כמו שנאמר (שם, יג) "וכל פטר חמור תפדה בשה", "ופטר חמור תפדה בשה" (שם לד, כ). ודרשו בבכורות ה, ב, ז, א: "פטר חמור, פטר חמור, שני פעמים, פטרי חמורים אמרתי לך, ולא פטרי סוסים וגמלים". (9) כך נלמד ממה שכתב להלן פ"ג ה"י. (וכן מפורש בחולין קלו, ב: "בכור, אפילו טריפה"). אבל אין זה אלא בבהמה ולא באדם, וכן מפורש בפ"א מהל' ביכורים הי"ז. שטריפה אינו חייב בחמש סלעים (הגהות' מים חיים' על הרמב"ם). וראה בהל' שחיטה מפ"ה עד סוף פ"ט כל מיני הטריפות. (10) כמו שנאמר (במדבר יח, טו) "כל פטר רחם וכו' באדם ובבהמה יהיה לך" (= לאהרן הכהן, שבו התחיל הפסוק שם, ה).

28 ב. בְּכוֹר אָדָם וּבְכוֹר חֲמוֹר נִפְדִּים¹¹ וּפְדִיוֹנִים¹²
29 לַפְּהִנִּים,¹³ וּבְכוֹר בְּהֵמָה טְהוֹרָה נִשְׁחָט פְּעֻזָּה כְּשֶׁאָר
30 קִדָּשִׁים קָלִים¹⁴; זֹרְקִין דָּמוֹ וּמִקְטִיר אֲמוֹנִיּוֹ, כְּמוֹ
31 שֶׁבְּאֵרְנוּ בְּמַעֲשֵׂה הַקְּרָבָנוֹת,¹⁵ וּשְׂאֵר הַבֶּשֶׂר נֶאֱכַל
32 לַפְּהִנִּים.¹⁶ שְׁנֵאמַר: אֵךְ פְּדָה תִּפְדֶּה אֶת בְּכוֹר הָאָדָם,
33 וְאֵת בְּכוֹר הַבְּהֵמָה הַטְּמְאָה תִּפְדֶּה. אֵךְ בְּכוֹר שׂוֹר לֹא
34 תִּפְדֶּה קִדָּשׁ הֵם. וּבְשֶׁרֶם יִהְיֶה לָךְ.

(11) כמו שנאמר (שמות יג, ג) "וכל פטר חמור תפדה בשה וכו' וכל בכור אדם בבניך תפדה". (12) פדיון הבן שהוא חמש סלעים, ופדיון פטר חמור שהוא השה. (13) חלה פ"ד מ"ט: "ואלו ניתנין לכל כהן וכו' ופדיון הבן ופדיון פטר חמור". ונלמד ממה שנאמר (במדבר יח, טו) "אך פדה תפדה את בכור האדם ואת בכור הבהמה הטמאה תפדה", והדברים הנ"ל נמשכים למה שנאמר למעלה שם: "וידבר

1 ו. וְגָרִים שְׂאִינָן מִפִּירִין⁴⁸ חִיבִין⁴⁹ לְהַכִּין לְבָם
2 וּלְהַקְשִׁיב אֲזָנָם לְשִׁמְעַת בְּאִימָה וְיִרְאָה וְגִילָה בְּרַעְדָּה
3 בַּיּוֹם שְׁנִתְנָהּ בּוֹ בְּסִינֵי. אֶפְלוּ חֲכָמִים גְּדוֹלִים,
4 שְׂוִידָעִים כָּל הַתּוֹרָה כְּלָה, חִיבִין לְשִׁמְעַת בְּכוֹנָה
5 גְּדוֹלָה יִתְרָה⁵⁰. וּמִי שְׂאִינוּ יָכוֹל לְשִׁמְעַת⁵¹ - מִכִּינּוֹן לְבוֹ
6 לְהִירְאָה זֵי; שְׁלֹא קִבְעָה הַכְּתוּב אֵלָא לְחֻזַּק דַּת
7 הָאָמֶת⁵². וְיִרְאָה עֲצָמוֹ כְּאֵלוֹ עֲתָה נִצְטָנָה בָּהּ וּמִפִּי
8 הַגְּבוּרָה שׁוֹמְעָה, שֶׁהַמְּלֹךְ שְׁלִיחַ הוּא לְהַשְׁמִיעַ דְּבָרֵי
9 הָאֵל.

(48) בלשון הקודש. והם חייבים בהקהל, כמפורש למעלה בהלכה א. (49) [כאן מתחילה הלכה ו, כמבואר למעלה]. (50) "ונראה שלמד כן ממה שנאמר בענין "ואל כל זקני ישראל" (שם לא, ט) ואח"כ נאמר "באזניהם" (שם לא, יא) שאף הם בכלל" (הרב בצ"י רבינוביץ בקובץ "הקהל" שם). [או ממה שנאמר (שם שם, יב) "ולמען ילמדו", ואמרו בחגיגה ג. קרי ביה: "למען ילמדו", הרי שמדובר בחכמים המלמדים לאחרים]. (51) שנמצא במרחק רב מן הקורא, אבל חרש שאינו שומע, שפטור מן הראיה (למעלה פ"ב הלכה א), פטור גם מ"הקהל", כמבואר למעלה הלכה ב. וראה לחס"מ שנה. (52) ראה למעלה הלכה א.

10 ז. יוֹם הַקֹּהֵל שְׁחַל לְהִיּוֹת בְּשַׁבַּת - מְאַחְרִין אוֹתוֹ
11 לְאַחַר הַשַּׁבָּת⁵³, מִפְּנֵי תְּקִיעַת הַחֲצוֹצְרוֹת⁵⁴
12 וְהַתְּחַנּוּת⁵⁵ שְׂאִינָן דּוֹחִין אֶת הַשַּׁבָּת.

(53) משנה במגילה ה. "אבל זמן עצי כהנים ותשעה באב חגיגה והקהל, מאחרין ולא מקדימין". (54) ראה למעלה הלכה ד. בירושלמי מגילה פ"א הלכה ו: "באלו אמרו מקדימין ולא מאחרין וכו' ר' בא בריה דרבי חייה בר בא אמר, מפני התקיעה. ר' יצחק ב"ר ר' חייה אמר, מפני הבימה. ויעשו אותה מאתמול, שלא לדחוק את העזרה. א"ר מתניה, על שם לא תטע לך אשרה כל עץ". [ופסק רבינו כר' בא, כי הרי הביאווה לעזרת נשים (למעלה הלכה ד) ושם אין איסור של "לא תטע לך אשרה", ראה בספ"ק משנה לפ"א מהלכות בית הבחירה הלכה ט]. (55) ראה למעלה הלכה ד שהברכה השביעית, שבירך המלך אחרי קריאת התורה, היה מתחנן ומתפלל בה כפי מה שהוא יכול", וראה בפ"א מהלכות תעניות הלכה ו ש"אין תוקעין בהן (בשבתות ובימים-טובים) לא בשופר ולא בחצוצרות, ולא זועקים ומתחננים בהם בתפילה".

סְלִיקוּ לְהוֹ הַלְכוֹת חֲגִיגָה בְּסִיעֵתָא דְשִׁמְיָא

הַלְכוֹת בְּכוֹרוֹת

13 יֵשׁ בְּכָלֵן חֲמֵשׁ מִצְוֹת. שְׁתֵּי מִצְוֹת עֲשֵׂה, וְשִׁלַּשׁ
14 מִצְוֹת לֹא תַעֲשֶׂה, וְזֶה הוּא פְּרָטָן: (א) לְהַפְרִישׁ
15 (בְּכוֹרוֹת. ב) שְׁלֹא יֶאֱכַל בְּכוֹר תְּמִים חוּץ לִירוּשָׁלַיִם.
16 (ג) שְׁלֹא יִפְדֶּה הַבְּכוֹר. (ד) לְהַפְרִישׁ מֵעֶשֶׂר בְּהֵמָה.
17 (ה) שְׁלֹא יִגָּאֵל מֵעֶשֶׂר בְּהֵמָה.
18 וְכָלֵלִיתִי הַמַּעֲשֵׂר עִם הַבְּכוֹר, לְפִי שֶׁמַּעֲשֵׂה שְׁגִיחָם

17 שְׁאִין אֶתָּה מְבִיא מְעַשֵּׂר דָּגָן - אִי אֶתָּה מְבִיא בְּכוֹר
18 בְּקָר וְצֹאן, אֲלֵא הֲרִי הוּא פְּחֻלִין וְיֹאכֵל בְּמוֹמוֹ.²⁹
19 וְאִם הִבִּיא - אִין מְקַבְּלִין מִמֶּנּוּ.³⁰ וְלֹא יִקְרֵב אֲלֵא
20 יֹאכֵל בְּמוֹמוֹ. וּמִצְוָה זֹאת³¹ נוֹהֲגֵת בֵּין בְּפָנֵי הַבַּיִת בֵּין
21 שְׁלֵא בְּפָנֵי הַבַּיִת,³² כְּמוֹ מְעַשֵּׂר דָּגָן.³³ וְאִינָה נוֹהֲגֵת
22 בְּמִקְדָּשֵׁין פְּשִׁיחֵן בְּקִדְשֵׁתָן³⁴ קֹדֶם שְׂפִירוֹ, בֵּין קִדְשֵׁי
23 מִזְבֵּחַ בֵּין קִדְשֵׁי בְּדֵק הַבַּיִת.³⁵

(27) כן היא הגירסה האמיתית. וכן נראה בכמה מקומות בתלמוד, שקדושת בכור נוהגת גם בחוצה לארץ (כסף-משנה). וכן כתב בספר 'מעשה רוקח' וז"ל: "ובספר כתיבת יד מצאתי כתוב, מצות בכור בהמה טהורה נוהגת בארץ ובחוצה לארץ", וכן ראיתי בספרי כתב-יד הנמצאים פה מצרים וכו' שמצא כתוב בנוסח מוגה בחתימת רבינו (= הרמב"ם)". ובכמה מספרי רבינו היה כתוב "מצות בכור בהמה טהורה אינה נוהגת אלא בארץ". וכן היתה הנוסחה לפני הראב"ד, הרמב"ן, הרשב"א והר"ן, וכולם תמהו עליו (כסף-משנה). וראה ב'ספר המצוות' מצוות-עשה עט ובהערה שם. ועי' להלן פ"ג ה"ב. (28) ומעשר דגן אינו מביא אלא מן הארץ, שהיא מצוה שתלויה בארץ ונוהגת רק בארץ (ראה קידושין לו:). (29) הראב"ד משיג עליו (על מה שכתב הרי הוא כחולין). שהרי אף רבי עקיבא לא אמר אלא לענין הקרבה שאין מקריבין בכור שהביאו מחוצה לארץ, אבל קדושת בכור יש בו ואינו נגזז ונעבד ואינו נאכל אלא במומו. אבל בכסף-משנה הביא: "אלא יאכל במומו", וכן הוא בכת"י תימן ובדפוס רומי. (30) כסתם משנה, בסוף מסכת חלה. וכרבי עקיבא בתמורה כא, ב. (31) של קדושת בכור. (32) כלומר, בין בזמן שבית-המקדש קיים ובין בזמן הזה (שקלים פ"ח מ"ח). (33) שהוקשו זה לזה, למעלה בהלכה זו. וכן כתב ב'ספר המצוות' שם. (34) כלומר, מצות בכורה אינה נוהגת בבהמות של הקדש, כך מדייקת הגמרא בכורות יד, א - מדברי המשנה, שם. (35) אבל אם נפדו הבהמות, יש הבדל בין קדשי מזבח (= בהמה שהוקדשה כשהיא תמימה בלי מום ליקרב על המזבח) לבין קדשי בדיק הבית (= בהמה שהוקדשה כשהיא בעלת מום שאינה קריבה על המזבח אלא נמכרת והמעות לבדק הבית), שקדשי מזבח אף אם נפדו אינם חייבים בכורה, וקדשי בדיק הבית אם נפדו חייבים בכורה, ראה להלן פ"ה ה"ח.

24 ז. הפל חִבְּיִין בְּכֹוֹר בְּהֵמָה טְהוֹרָה: פְּהֵינִים וְלוֹיִים.³⁶
25 וְיִשְׂרָאֵלִים. וְאֵף עַל פִּי שֶׁהַבְּכוֹר לִפְהֵן, אִם נוֹלָד לוֹ
26 בְּכוֹר - מְקַרֵּיב דָּמוֹ וְאִמּוֹרֵיו כְּמוֹ שְׂבָאֲרָנוֹ,³⁷ וְיֹאכֵל
27 שְׂאֵר הַבָּשָׂר בְּתוֹרַת בְּכוֹר. שְׂבָאֲרָ: כָּל הַבְּכוֹר אֲשֶׁר
28 יוֹלָד בְּבִקְרָה וּבְצֹאֲנָהּ וְגוֹמְרָ.³⁸ אֲבָל בְּכוֹר אָדָם וּבְכוֹר
29 בְּהֵמָה טְמֵאָה - פְּהֵינִים וְלוֹיִים פְּטוּרִין,³⁹ כְּמוֹ
30 שְׂבָאֲרָנוּ בְּהִלְכוֹת מִתְּנוֹת כְּהֵנָה.⁴⁰

(36) משנה, בכורות יג, א. (37) למעלה ה"ב. (38) וזה מכוון גם לכהן, וכתוב שם (טו, כ) "לפני ה' אלהיך תאכלנו". (39) משנה, שם: "כהנים ולויים פטורים מפדיון הבן ומפטר חמור". (40) הל' ביכורים (עם שאר מתנות כהונה) פי"א ה"ט, ופי"ב שם ה"ד.

ה' אל אהרן ואני הנה נתתי לך וגו' כל פטר רחם וגו' יהיה לך, אך פדה תפדה", כלומר שתקבל פדיון מבכור אדם ומבכור בהמה טמאה (ראה 'קריית ספר' כאן). (14) זבחים נו, א - במשנה, אבל אין פודין אותו. ראה להלן הי"ז. (15) פ"ה הי"ז, ופ"ט הכ"ה. (16) פ"ט מהל' מעשה הקרבנות, שם.

1 ג. בְּכוֹר בְּהֵמָה טְהוֹרָה שְׁהוּא בְּעַל מוֹם, בֵּין שְׁנוּלָד
2 בְּמוֹמוֹ בֵּין שְׁנִפְּל בּוֹ מוֹם¹⁷ אַחַר שְׁהֵיָה תָמִים - הֲרִי
3 הוּא לִפְהֵן. אִם רָצָה, אוֹכְלוֹ בְּכָל מְקוֹם¹⁸ אוֹ מוֹכְרוֹ
4 אוֹ מֵאֲכִילוֹ לְמִי שְׂוִירָצָה, אֲפִלוֹ לְנִכְרִי,¹⁹ מִפְּנֵי שְׁהוּא
5 חֻלְיִין.²⁰ שְׂבָאֲרָ: וְכִי יִהְיֶה בּוֹ מוֹם פֶּסַח אוֹ עוֹר
6 וְגוֹמֵר, הַטְּמֵא וְהַטְּהוֹר יִתְדוֹ יֹאכְלֵנוּ²¹ כְּצִבִּי וְכֵאֲלֵל.²²
7 וְהֲרִי הוּא נִכְסֵי כְּהֵן.²³

(17) ב'ספרי' פ' ראה (לדברים טז, כא) "אין לי אלא שנוולד תמים ונעשה בעל מום, נולד בעל מום ממעי אמו מנין, תלמוד-לומר כל מום רע". (18) שעד כאן לא למדנו בס"פ איזהו מקומן (זבחים נו:), שהבכור נאכל בכל העיר אלא בתם, אבל בעל מום נאכל בכל מקום (כסף-משנה). (19) כבית-ההלל במשנה, בכורות לב, ב. (20) אבל אסור בניזה ועבודה (פי"א מהל' מעילה ה"ט). (21) בכת"י תימן ליתא. וכן הוא בפסוק. (22) "ואכהן קאי, שלכהן שנה אומר ולעיל מזה בפסוק כ' "לפני ה' אלקיך תאכלנו שנה בשנה" ('קריית ספר' נתיק), וראה בכורות כח, א - שהגמרא לומדת שבכור בעל מום ניתן לכהן, מן הפסוק (במדבר יח, יח) "ובשרם יהי לך" - "לימד על בכור בעל מום שנותנו לכהן שלא מצינו לו בכל התורה כולה", ומפרש רש"י שלא מצינו בכל התורה כולה שניתנו לכהן, אבל רבינו מפרש כפירוש ה'תוספות' שלא מצינו בכל התורה כיוצא בזה שבעל מום יתנו לכהן, שהרי חטאות ואשמות שמקריבין אותן - הבשר לכהן, וכשהם בעלי מום, כשם שהמזבח מפסיד כך גם הכהן מפסיד, אבל בכור אפילו כשהוא בעל מום נותנו לכהן, ולכן יש צורך לחזור עליו בתורה "יהי לך", אבל בלי זה, ממשמעות הפסוק הוא שזהו לכהן ('קריית ספר' שם). (23) שהרי מקדשים בו את האשה, כמפורש במס' מעשר שני פ"א מ"ב ('הר המוריה').

8 ד. מִצְוָה לְהַקְדִּישׁ בְּכוֹר בְּהֵמָה טְהוֹרָה, וְיֹאמַר: הֲרִי
9 זֶה קִדְשׁ. שְׂבָאֲרָ:²⁴ תַּקְדִּישׁ לַה' אֱלֹהֶיךָ.²⁵ וְאִם לֹא
10 הַקְדִּישׁוּ - הֲרִי זֶה מִתְּקַדֵּשׁ מֵאֲלִיו, וְקִדְשָׁתוֹ מִרְחֹם
11 הָיֵא.²⁶

(24) שם נאמר: "כל הבכור אשר יולד בבקרך ובצאנך הזכר, תקדיש לד' אלקיך". (25) ערכין כט, א: "לכדתניא, מנין לנולד בכור בעדרו, שמצוה להקדישו, שנאמר "הזכר תקדיש". (26) ערכין, שם.

12 ה. מִצְוֹת בְּכוֹר בְּהֵמָה טְהוֹרָה נוֹהֲגֵת בְּאַרְץ וּבְחוּצָה
13 לְאַרְץ.²⁷ וְאִין מְבִיאִין בְּכוֹרוֹת מְחוּצָה לְאַרְץ לְאַרְץ.
14 שְׂבָאֲרָ: וְאֲכַלְתָּ לְפָנֵי ה' אֱלֹהֶיךָ מְעַשֵּׂר דָּגָן תִּירֹשֶׁךָ
15 וְיִצְהָרְךָ וּבְכוֹרַת בְּקָרְךָ וְצֹאֲנֶךָ; מִמְּקוֹם שְׂאֶתָּה מְבִיא
16 מְעַשֵּׂר דָּגָן²⁸ - אֶתָּה מְבִיא בְּכוֹר בְּקָר וְצֹאן, וּמִמְּקוֹם

מומחה, שיתיר לו לשחטו, ראה להלן פ"ג ה"א.
59) ברייתא, שם. 60) כלומר, נפל בו מום ויש צורך להראותו לחכם שיתיר לשוחטו. 61) ולא יותר.
62) משום השבת אבידה לבעלים (שם). וראה למעלה מה שהבאנו מדברי רש"י.

יב. שנה של בכור היא שנת לבנה תמימה, שנים
עשר חדש מיום ליום. ואם היתה שנה מעפרת -
נתעברה לו, ומונה לו שלשה עשר חדש⁶³. נולדו
לו שני טלאים⁶⁴, אחד בחמשה עשר של אדר
הראשון ואחד בראש חדש אדר שני: זה שנוולד
בראש חדש אדר שני - פנין שהגיע יום ראשון
באדר של שנה הבאה⁶⁵ עלתה לו שנה, וזה שנוולד
בחצי אדר ראשון - לא עלתה לו שנה עד חצי
אדר של שנה הבאה. הואיל ונולד בחדש העפור,
מונין אותו לו⁶⁶.

63) כחכמים (ר"ה ו: ערכין לא:): בניגוד לדעת רבי, הסובר
כי שנה תמימה היא שלש מאות וששים וחמשה ימים, כמנין
ימות החמה, ואין הבדל בין שנה פשוטה לשנה מעוברת.
64) משתי בהמות שלא ביכרו, שיש על הטלאים קדושת
בכור (ערכין, שם). 65) והשנה הבאה היא שנה פשוטה
ולא מעוברת. 66) כן הוא בערכין שם: "דאמר ליה את
נחית לעיבורא", "שקנית בחודש העיבור בט"ו באדר
הראשון (ראה ראש השנה יט: ברש"י ד"ה כמה,
וב'תוספות' ד"ה אדר, שאדר ראשון הוא חודש העיבור)
גלית אדעתך דשנת עיבור את רוצה לחשוב, הילכך לא
נגמרה (שנתה) (שנתך) עד ט"ו באדר" (ריבנו גרשום' שם).

יג. עבר ואחר הפכור⁶⁷ לאחר שנתו, אף על פי
שהוא עובר בלא תעשה⁶⁸, אם היה תם - הרי זה
לא נפסל, אלא מקריבו; ואם היה בעל מום -
שוחטו ככל מקום. שנאמר: מעשר דגנך תירשך
ויצטרך ובכרת בקרך וצאנך - מקיש בכור למעשר:
מה מעשר אינו נפסל משנה לחברתה⁶⁹, אף בכור
אינו נפסל משנה לחברתה.

67) ר"ה ה, ב. 68) של "לא תאחר לשלמו" (דברים כג,
כב), וראה 'מנחת חינוך' מצוה יח אות ו. 69) כלומר, אם
השהה מעשר שני משנה אחת לשניה, אין המעשר שני נפסל
בכך, שהרי נאמר (שם יד, כח) "מקצה שלש שנים תוציא
את כל מעשר תבואתך וגו'" (רש"י ר"ה ה: ד"ה מה מעשר).

יד. אין נותנין את הפכור לפנה פשיולד⁷⁰, שאין
זו גדלה לפנה⁷¹; אלא טפיל בו בעליו עד שיגדיל
מעט ויתגנו לפנה. ועד כמה ישראל חייבין להטפיל
בפכור? בהמה דקה⁷² - שלשים יום, ובגסה⁷³ -
חמשים יום. ואם אמר לו הפנה: תנהו לי בתוך
זמן זה ואני אטפיל לעצמי - אינו רשאי לתנו לו⁷⁴;
שזה כמו מסייע על מתנותיו⁷⁵, וכבר בארנו
בתרומות⁷⁶, שהפנהים המסייעין בבית הגרנות⁷⁷

ח. הפכור נאכל בתוך שנתו⁴¹ בין תמים⁴² בין בעל
מום⁴³. שנאמר: לפני ה' אלהיך תאכלנו שנה
בשנה. וכי יהיה בו מום, בשעריך תאכלנו.
ומאמתי מונה לו? אם תם הוא - מונה לו מיום
שמיני, שהוא ראוי להקרבה⁴⁵; ואם נולד בעל
מום⁴⁶ - מונה לו מיום שנוולד. והוא שפלו לו
חדשיו⁴⁷, שהרי נראה⁴⁸ לאכילה ביום לדתו⁴⁹; אבל
אם לא ידע בודאי שפלו לו חדשיו - מונה לו מיום
שמיני⁵⁰.

(41) כלומר, מצוה לאכלו בתוך שנתו ולא לאחרו יותר
(משנה שם כו:). ואם איחרו לאחר שנתו עובר בלא
תעשה, אבל אינו נפסל בכך (להלן הי"ג). (42) בזמן
שבית המקדש היה קיים, שמקריבו והכהן אוכלו. (43) גם
בזמן הזה. (44) התחלת שנתו (ר"ה ו:). (45) שנאמר
(ויקרא כב, כז). "ומיום השמיני והלאה ירצה לקרבן".
(46) אבל אם נולד תם ונעשה בעל מום - מונין לו מיום
השמיני ('תוספות' ר"ה ז. ד"ה א). (47) פירוש, שילדה
אחרי שכלו לה חדשי הריונה: בבמה גסה תשעה חדשים,
ובבמה דקה חמשה חדשים. (48) שראוי. (49) ר"ה ז,
א. (50) שמא לא מלאו חדשי הריונה, והוולד הוא נפל
ואסור באכילה, עד שיעברו שמונה ימים ויצא מספק נפל.

ט. נולד לו מום בתוך שנתו - רשאי לקימו כל שנים
עשר חדש⁵¹. נולד לו מום בסוף שנתו - מתר לקימו
שלשים יום מיום שנפל בו המום, ואף על פי שהוא
מתאחר לאחר שנתו⁵². ביצד? כגון שנפל בו מום
בחמשה עשר יום לפני גמר שנתו⁵³ - משלימין לו
חמשה עשר אחר שנתו⁵⁴. נולד לו מום אחר שנתו
- אינו רשאי לקימו אלא עד שלשים יום⁵⁵ ונאכל.

(51) משנה, בכורות שם, ובגמרא שם כת, א - אמרו: שנים
עשר חודש ולא יותר. (52) וכל זה משום השבת אבידה
לבעלים, כלומר לכהן שהוא הבעלים, שאם לא ימצא
הישראל כהן כדי לתת לו, ויצטרך לשחטו מיד, יסריח
הבשר, ויפסיד הכהן. ולכן אמרו שרשאי לקיימו שלשים יום
(בכורות כת. וברש"י שם). (53) ברייתא, שם.
(54) מדובר כאן בזמן הזה, שהדין הוא (ראה להלן ה"י)
שמקיים את הבכור אפילו כמה שנים עד שיפול בו מום
(רע"ב, בכורות פ"ד מ"ב). (55) שם במשנה.

י. הפכור בזמן הזה⁵⁶ - מניחו עד שיפול בו מום
וניאכל⁵⁷.

(56) שאי אפשר להקריבו ולאוכלו בתוך שנתו. (57) שם.

יא. ועד שלא נראה להראותו לתכם⁵⁸ רשאי לקימו
שנים ושלש שנים⁵⁹. ומשנראה להראותו לתכם⁶⁰:
אם נולד בו מום בתוך שנתו - רשאי לקימו כל
שנים עשר חדש⁶¹; נולד אחר שנתו - מקימו
שלשים יום⁶².

(58) כלומר, שעדיין לא נפל בו מום שיצטרך להראותו לחכם

לחם-משנה). (93) בית המקדש, ואין מקריבין את הבכור אלא מניחו עד שיפול בו מום, ראה למעלה ה"י. (94) אחר שיפול בו מום, יש לכהן בו זכות בכלו ומיד. (95) תמורה, שם. שבבכור לא אסרה תורה אלא לפדותו, אבל לא אסרה למכרו. וראה להלן פ"ו ה"ה בדין מעשר בהמה. (96) כן מסקנת הגמרא שם ח, ב. ואין כאן חשש שמא מוזיל לו בכדי שכל פעם יהא לו בכור יתננו לו, ונמצא שהוא ככהן המסייע בבית הגרנות (למעלה ה"ד) - אין חוששים לכך שבוודאי לא יזויל לו עכשיו מחמת סיכוי קלוש שבעתיד (שם).

- 22 יח. בכור בעל מום - יש לפנהו למכרו⁹⁷ בקל זמן, בין לפני הבית בין שלא לפני הבית⁹⁸, בין חי בין שחוט⁹⁹. וכשהוא מוכר בשר בכור בעל מום - מוכרו בבית¹⁰⁰ אבל לא בשוק, כמו שבארנו בהלכות אסורי מזבח¹⁰¹. אבל בשר בכור תמים אינו נמכר¹⁰², מפני שהוא בשר קדוש¹⁰³. וכהנים שנמנו על הבכור¹⁰⁴ - מתירין לשקול מנה כנגד מנה¹⁰⁵.

(97) ראה למעלה ה"ג. (98) כלומר, בין בזמן שבית המקדש היה קיים ובין בזמן הזה (שם ז). (99) שם. (100) משום זלזול בקדשים. משנה, בכורות לא, א: "כל פסולי המוקדשין נמכרין באטליו וכו' חוץ מן הבכור והמעשר שהנייתן לבעלים, פסולי המוקדשין הנייתן להקדש". כלומר: כשנמכרין באטליו יש הרבה קונים והבשר נמכר ביוקר, וכשהבשר נמכר בבית אין הרבה קונים ונמכר בזול, לכן בפסולי המוקדשין שהרווח ממכירת הבשר הוא להקדש, התירו לזלזל בקדשים. אבל בבכור שהרווח לבעלים, שהוא הכהן, לא התירו לזלזל בו ולמכרו באטליו. (101) פ"א ה"ב. (102) פשוט הוא. וכן נראה בפרק קמא דתמורה שם (כסף-משנה). (103) "ובזיון קדשים הוא, שאין הדרך לעשות סחורה בדבר שקרב ממנו למזבח" (רש"י שם). (104) כלומר, שהם שותפים בו. (105) משנה, בכורות לא, ב: "ושוקלין מנה כנגד מנה בבכור", ומפרשה רבינו בבכור תם, והיינו, "שיחלקו אותה לששה או לשבעה חלקים ונותנים חלק בכף זה וחלק בכף זה. ר"ל כפות מאזנים וכו'" (רבינו בפי"ה מ"ש).

- 29 יט. המפשיט¹⁰⁶ בכור בעל מום¹⁰⁷ - הרי זה מתר להפשיטו באי זה דרך שירצה. אם רצה להרגיל - מרגיל¹⁰⁸. וכן שאר פסולי המקדשין¹⁰⁹, אם רצה להפשיט מן הרגל - מפשיט.

(106) את העור. (107) אבל בבכור תם לא התירו, ראה להלן. (108) כלומר, אם רוצה להפשיט דרך הרגלים, מפשיט, ואע"פ שזה נראה כבזיון, שפושטן בשביל הנפחים, או כדי לשים בו דבש בעודו על הבכור, אין בזה איסור, לפי שבבכור בעל-מום אינו קדוש. ורק לדעת בית שמאי ולדעת רבי אלעזר ברבי שמעון אסור לעשות כן כמפורש בתמורה כד, א. אבל לדעת בית הלל וחכמים החולקים על רבי אלעזר ברבי שמעון, לא אסרו לעשות כן (כסף-משנה). וכל זה בבכור בעל מום, אבל בתם חששו לבזיון קדשים כנ"ל. (109) בברייתא שם אסרו לעשות כן, ואף בזה סובר

1 וּבְבֵית הַמִּטְבָּחִים⁷⁸ וּבְתוֹף הָרוּעִים⁷⁹ - אֵין נוֹתְנִין 2 לָהֶם מִתְּנוּתֵיהֶן בְּשִׁכְרָן⁸⁰.

(70) מיד אחרי היולדו. משנה, בכורות כו, ב. (71) שהרי אמרה תורה (שמות כט, כט) "למשחה", והיינו "לגדולה". והבכור מיד עם היולדו יש לבעלו טורח ועמל בטיפול בו (פירוש המשניות, שם). (72) איל ותיש. (73) שור. (74) משנה, בכורות שם. (75) כלומר, מסייע לבעל הבכור כדי שיתנהו לו ולא לכהן אחר. (76) פ"ב מהל' תרומות ה"כ. (77) כדי לקבל שם תרומה תמורת סיועם. (78) כדי לקבל שם זרוע, לחיים וקובה. (79) לשמור או להאכיל את הבקר כדי לקבל עבור זה את הבכורות. (80) אלא א"כ נתן להם שכר סיועם תחילה (רבינו, שם).

- 3 טו. הִיָּה הַבְּכוֹר בַּעַל מוּם⁸¹ וְאָמַר לוֹ בְּתוֹף זְמַן זֶה: 4 תְּנֶהוּ לִי שְׂאוּכְלָנִי עֵתָהּ, או שְׁהִיָּה תָמִים⁸² וְאָמַר לוֹ: 5 תְּנֶהוּ לִי בְּתוֹף זְמַן זֶה שְׂאֻקְרִיבֶנּוּ עֵתָהּ - הֲרִי זֶה 6 נוֹתְנִי לוֹ⁸³. וְיִרְאֶה לִי, שֶׁהַבְּכוֹר נוֹתֵן לְכָל פֶּהֶן 7 שְׂיִרְצָה⁸⁴.

(81) שם במשנה. (82) בזמן המקדש. שם. (83) שהרי אינו מטפל בהם כלל, ואין זה נחשב כנותן לו הבכור בשכר טיפולו. (84) בין לחבר בין לעם-הארץ (חלה פ"ד מ"ט) ואינו ניתן לאנשי משמר ככל הקרבנות (מהרי"ט אלגאזי פרק ד' אות מג, ו'מנחת חינוך' מצוה יח, אות יח. וכן כתב רש"י בזבחים קב: ד"ה את דמם).

- 8 טז. פֶּהֶן שְׂאֻכַל פְּזִית⁸⁵ מִבְּכוֹר תָּמִים חוּץ לִירוּשָׁלַיִם 9 - לוֹקֶה מִן הַתּוֹרָה⁸⁶, שְׂנֵאָמַר: לֹא תוּכַל לְאַכֹּל 10 בְּשַׁעְרֵיךָ מֵעֵשֶׂר דִּגְגָן וְתִירֶשֶׁת וְיִצְהָרֶךְ וּבְכֹרֶת בְּקָרְךָ 11 וְצֹאנֶךָ. וְכֵן זֶר שְׂאֻכַל פְּזִית מִבְּכוֹר, בֵּין לְפָנֵי זְרִיקָה⁸⁷ 12 בֵּין לְאַחַר זְרִיקָה - לוֹקֶה. מִפִּי הַשְּׂמוּעָה לְמִדוּ⁸⁸, 13 שְׂזֹז אֲזַהְרָה אֶף לְזֶר שְׂאֻכַל בְּכוֹר בֵּין לְפָנֵי זְרִיקָה בֵּין 14 לְאַחַר זְרִיקָה.

(85) סתם אכילה בכזית. (86) משנה, מכות יז, א. וראה בפ"א מהל' מעשה הקרבנות ה"ה. (87) זריקת הדם. (88) במס' מכות שם, ובספרי' (דברים יב, יז).

- 15 יז. הַבְּכוֹר⁸⁹ אֵין פּוֹדִין אוֹתוֹ⁹⁰, שְׂנֵאָמַר: אֶף בְּכוֹר 16 שׁוֹר אוֹ בְּכוֹר פֶּשֶׁב אוֹ בְּכוֹר עֵז לֹא תִפְדֶּה. וְכֵן אֵין 17 מוֹכְרִין אוֹתוֹ כְּשֶׁהוּא תָם⁹¹, שְׂבִינוֹן שֶׁהוּא עוֹמֵד 18 לְקָרְבָן אֵין לְפָנֶהּ בּוֹ זְכוּת פְּדִי לְמַכְרוֹ⁹². וּבְזְמַן הַזֶּה, 19 שְׂאֵין בֵּית⁹³, הוֹאִיל וְהוּא עוֹמֵד לְאַכִּילָה⁹⁴ - הֲרִי 20 הוּא מִתֵּר לְמַכְרוֹ וְאֶף עַל פִּי שֶׁהוּא תָמִים⁹⁵, בֵּין 21 לְכַהֵן בֵּין לִשְׂרָאֵל⁹⁶.

(89) בכור בהמה טהורה. אבל בכור אדם ובכור חמור - נפדים, ראה למעלה ה"ב. (90) לעשותו חולין. (91) תמורה ז, ב. ואפילו כשהוא חי וכל-שכן כשהוא שחוט, שאין בשר קודש נמכר, ראה להלן ה"ח. (92) משום שעומד להקרבה. ואף שהתורה זיכתה אותו לכהן - לא זיכתה אותו עד כדי כך שיוכל למוכרו (מעשה רוקח', וראה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

19 רבינו שכל זה לדעת בית שמאי ורבי אלעזר ברבי שמעון, אבל לחכמים גם זה מותר.
 20 שֶׁקָדְמוּ אַחֲרָיו²¹. אֶפְלוּ יִצְאָה נִקְבָּה דְרָךְ דְרָךְ דִּפְן וְזָכַר דְרָךְ רַחֵם²² - אֵינּוּ בְכוֹר²³.

יום שישי י"ב אייר ה'תשע"ו

פֶּרֶק שְׁנַיִם

1 יבאר המום שהבכור נשחט עליו או שירעה, ושצריך פטר רחם.

1 א. כָּל הַמוּמִים הַקְּבוּעִים² הַפּוֹסְלִין אֶת הַקְּדָשִׁים³
 2 וְנִפְדִים עֲלֵיהֶן⁴, אִם נָפַל אֶחָד מֵהֶן בְּבָכוֹר - הָרִי
 3 זֶה נִשְׁחַט עָלָיו בְּכָל מְקוֹם⁵. וּבָכָר בְּאַרְנוּ אוֹתָן
 4 הַמוּמִין בְּהִלְכוֹת אֶסְרוּ מִזְבַּח, שֶׁהָרְאוּ מֵהֶן
 5 לְהִיּוֹת בְּזָכָר⁶ שְׁשִׁים וְשִׁבְעָה⁷.

2 כלומר, קבועים לעולם ואינם עוברים. כגון חתיכת אבר וכדומה. 3 להקריבם למזבח. 4 שמצוה לפדות פסולי המוקדשין. 5 כלומר, שוחטו ואוכלו בכל מקום כחולין. 6 שמספר המומין הראויים להיות בבכור שהוא זכר, הוא יותר מאשר אצל נקבה ב"ב מומין שבאברי הזרע (להם משנה). 7 בפרק ב מהלכות איסורי מזבח הלכה ו כתב שיש שלושה ושבעים מומים. אבל זה אינו אלא בזכרים ובנקבות בגדי ובטלה וטומטום ואנדרוגינוס. אבל בבכור שור זכר חסרים ששה מומים.

6 ב. וְכָל הַדְּבָרִים שֶׁמִּנֵּינוּ שֵׁם שְׁאִין הַקָּרְבָּן מִן
 7 הַמִּבְחָר⁸, וְאִין הַקְּדָשִׁים קָרְבִין בְּהֶן וְלֹא נִפְדִין
 8 עֲלֵיהֶן⁹, כִּף אִין הַבְּכוֹר נִשְׁחַט עֲלֵיהֶן וְלֹא קָרְבִין¹⁰,
 9 אֲלֵא יְהִי עוֹמֵד עַד שֶׁיִּגְדֵל לוֹ מוֹם קְבוּעַ. וְכֵן אִם
 10 נוֹלַד בְּבָכוֹר מוֹם עוֹבֵר - הָרִי זֶה אֵינּוּ נִשְׁחַט בְּכָל
 11 מְקוֹם וְלֹא קָרְבַּ, אֲלֵא יְהִי רוּעָה עַד שֶׁיִּפֹּל בּוֹ מוֹם
 12 קְבוּעַ וְיִשְׁחַט עָלָיו.

8 כלומר, שחסר בו משהו, אבל אינו מום. 9 "ואלו הן מי שבלובן עינו יבלת שאין בו שער אם נגממו קרניו וכו' אם נפגמו חיטיו הפנימיות וכו' לא קרבין ולא נפדין". 10 והטעם הוא, משום שהוא חסר ואין להקריב במקדש אלא שלם בתכלית השלימות וכן לא ישחט עליהן במדינה (=בכל מקום) לפי שאינם מומין קבועין.

13 ג. וְכֵן אִם נִעְבְּדָה בּוֹ עֵבְרָה¹¹, או שֶׁהֲרַג¹² בְּעַד
 14 אֶחָד¹³ או על פי הַבְּעָלִים¹⁴, או שֶׁהֲקַצָּה¹⁵ או נִעְבְּדָה¹⁶
 15 - יְרַעָה עַד שֶׁיִּפֹּל בּוֹ מוֹם, כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנוּ בְּהִלְכוֹת
 16 אֶסְרוּ מִזְבַּח.

11 שנרבע. 12 אדם. 13 כלומר, נעבדה בו עבירה בפני עד אחד או שהרג אדם בפני עד אחד. שאילו היו אלה בפני שני עדים - הורגין אותו. 14 שלעולם אינו נהרג אלא על פי שני עדים. 15 שהוזמן לעבודה זרה ולא נעבד עוד. 16 שעבדו לו בעבודה זרה.

17 ד. יִצְאָה דִּפְן¹⁷ וְהִבָּא אַחֲרָיו¹⁸ - שְׁנִיָּהּ אֵינָן בְּכוֹר¹⁹.
 18 הָרְאִשׁוֹן - מִפְּנֵי שְׁאִינּוּ פֶטֶר רַחֵם²⁰, וְהָאֲחֵרוֹן - מִפְּנֵי

17 "והוא שישוסע חלצי האשה, אם תקשה עליה הלידה, ויצא העובר משם". כלומר, שלא יצא הוולד דרך הרחם אלא דרך הדופן. 18 דרך הרחם. 19 כרבי עקיבא שאינו בכור עד שיהא בכור לרחם ובכור ללידה. 20 וראה למעלה פרק א הלכה א שבכור הוא פטר-רחם. 21 ואינו ראשון ללידה, אף על פי שהוא ראשון לרחם. 22 שהוא ראשון לזכרים וגם ראשון לרחם. 23 שאינו ראשון לנולדים, ובכור לדבר אחד אינו בכור, שבכור צריך להיות ראשון לנולדים, ראשון לזכרים וראשון לרחם.

ה. בְּכוֹר שֶׁהוּא אֲנָדְרוּגִינוֹס²⁴ - אִין בּוֹ קְדָשָׁה כָּלָל, וְהָרִי הוּא פְּנִקְבָּה שְׁאִין בּוֹ לִפְנֵי פְּלוּם²⁵, וְעוֹבְדִים בּוֹ²⁶ וְגוֹזְזִים אוֹתוֹ²⁷ כְּשֶׁאֵר הַחֲלִין. נוֹלַד טְמֻטוֹם²⁸ - הָרִי זֶה סִפֵּק בְּכוֹר²⁹, וְיֹאכֵל בְּמוֹמוֹ לְבַעֲלָיו³⁰. בֵּין שֶׁהִטִּיל מִים³¹ מִמְּקוֹם זְכוּרָת³² בֵּין שֶׁהִטִּיל מִמְּקוֹם נִקְבּוֹת.

24 שיש לו גם אבר זכרות וגם אבר נקבות. 25 שאינו קדוש כלל, מפני שהוא ברייה בפני עצמה ואינו זכר. 26 כל מיני עבודות. 27 את שערו. ואילו הבכור, בין שהוא תם ובין שהוא בעל מום אסור לגזוז שערו ואסור לעבוד בו. 28 שאין לו לא אבר זכרות ולא אבר נקבות אלא הוא אטום. והוא ספק זכר ספק נקבה. 29 ואין שוחטין אותו כשהוא תם לא במקדש, שמא נקבה היא ואינה קדושה, ולא במדינה שמא זכר הוא וצריך להקריבו על המזבח. 30 וכשנפל בו מום שוחטו בכל מקום ובעליו אוכלים אותו ואינו חייב לתיתו לכהן משום שמא נקבה היא ואינה קדושה והמוציא מחבירו עליו הראיה. 31 מי רגלים. וכל זה הוא לעניין טומטום ולא לאנדרוגינוס שהוא אינו קדוש כלל (כסף משנה). 32 ואף על פי שבבכורות מב: מפורש שאם משתי מקומות זכרות, לדברי הכל הוא זכר - פסק רבינו כהסוגיא שם נז. שלעולם ספק הוא (להם משנה).

ו. רַחֵל³³ שֶׁיִּלְדָה כְּמִין עֵז או עֵז שֶׁיִּלְדָה כְּמִין רַחֵל³⁴ - פֶּטֶר מִן הַבְּכוֹרָה³⁵; וְשֶׁנֶּאֱמַר: אֵף בְּכוֹר שׁוֹר³⁶ - עַד שֶׁיִּהְיֶה הוּא שׁוֹר וּבְכוֹרוֹ שׁוֹר³⁷. וְאִם יְהִי בּוֹ מִקְצַת סִמְנֵי אִמּוֹ - הָרִי זֶה בְּכוֹר³⁸. וְהוּא בְּעַל מוֹם קְבוּעַ³⁹, שְׁאִין לָךְ מוֹם גְּדוֹל מִשְׁנוֹי בְּרִיתוֹ. אֶפְלוּ פָּרָה שֶׁיִּלְדָה כְּמִין חֲמוֹר³⁹ וְיֵשׁ בּוֹ מִקְצַת סִמְנֵי פָּרָה - הָרִי זֶה בְּכוֹר לִפְנֵי, הוֹאִיל וּמִין חֲמוֹר יֵשׁ בּוֹ דִּין בְּכוֹר⁴⁰. אֲבָל אִם יִלְדָה מִין סוֹס⁴¹ או גָּמָל, אֵף עַל פִּי שְׁיֵשׁ בּוֹ מִקְצַת סִמְנֵי פָּרָה⁴² - הָרִי הוּא סִפֵּק בְּכוֹר. לְפִיכֵךְ יֹאכֵל לְבַעֲלִים⁴³, וְאִם תִּפְסוּ בְּהֶן - אִין מוֹצִיאִין מִקְדָּו⁴⁴.

33 כבשה. 34 ואף על פי שכל אחד משני המינים האלו חייב בבכורה. 35 וגומר: "או בכור כשב או בכור עז". 36 וכמו כן עד שיהא הוא כשב ובכורו כשב, שיהא הוא

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום שישי י"ב אייר - ספר קרבנות - הלכות בכורות קז

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

19 פגון שנתן לו שעורים במקום דחוק מסוג
20 בקוצים⁵⁷, וכיון שאכל נחלק שפתו⁵⁸, אפלו היה
21 חביר⁵⁹ - הרי זה לא ישחוט עליו⁶⁰. וכן כל פיוצא
22 בזה.

55) לכהן. (56) שנחשדו הכהנים להטיל מום בבכור.
57) כלומר, דפנות המקום הדחוק הזה היו קלועים בקוצים.
58) לשניים, שזהו מום. (59) תלמיד חכם. (60) כרבן
גמליאל שם, שלא חילקו בין כהן עם הארץ לבין כהן
תלמיד חכם לענין חשד זה של הטלת מום בבכור.

23 יא. היה בכור ודרך את האדם ובעטו פדי לטרדו⁶¹,
24 ואפלו בעט בו מפני שרדפו מקדם⁶², ונעשה בו
25 מום בכעוטה זו - הרי זה ישחט עליו.

61) לבלבלו שלא ירדוף אחריו שוודאי לא נתכוון להטיל
בו מום. (62) כלומר, בעט בו לאחר רדיפה, שאפשר היה
לחשוב שנתכוון להטיל בו מום, שהרי אינו רודפו עתה,
ובכל זאת אומרים אנו שעודנו תחת הרושם והצער של
הרדיפה, וכוונתו לטרדו ולא להטיל בו מום.

26 יב. קטנים שהטילו מום בככור דרך שחוק, וכן
27 הנכרי שעשה לדעתו⁶³ - הרי זה ישחוט עליו⁶⁴. ואם
28 עשו פדי להתירו - לא ישחוט עליו.

63) של הגוי. (64) כיוון שלא נתכוון להתירו.

29 יג. בכור שאחזו דם⁶⁵ - נקיז⁶⁶, ובלבד שלא תפנו
30 לעשות בו מום⁶⁷. ואם נעשה בו מום בהקזה זו -
31 הרי זה נשחט עליו⁶⁸.

65) שחלה על ידי ריבוי דם ויש בזה סכנה. (66) מותר
להוציא דם מגופו. (67) וכגון שלא היה בהקזה זו הכרח
שיעשה בו מום. (68) מחלוקת תנאים במשנה ובברייתא
בכורות לג: ופסק כר' שמעון שסובר דבר שאין מתכוון
מותר, אבל אם על ידי הקזה זו היה בהכרח שיפול בו מום,
גם ר' שמעון אוסר, ש"מורה ר' שמעון בפסיק רישיה ולא
ימות".

32 יד. מתר להטיל מום בככור קדם שיצא לאויר
33 העולם⁶⁹, וישחט עליו⁷⁰. במה דברים אמורים?
34 בזמן הזה, שאין שם בית⁷¹, מפני שסופו להאכל
35 במומו⁷², אבל בזמן שבית המקדש קיים⁷³ - אסור⁷⁴.

69) שכל זמן שלא נולד, אין עליו קדושת בכור (רש"י).
70) שהרי מותר להטיל בו מום. (71) בית מקדש.
72) ואינו עומד להקרבה. (73) ועומד להקרבה. (74) שעל
ידי הטלת המום הוא מורידו מקדושתו.

36 טו. עד שהעיד מפי עד אחר שמום זה נפל שלא
37 לדעת⁷⁵ - נאמן⁷⁶. אפלו אשה⁷⁷ נאמנת לומר: בפני
38 נפל מום זה מאלי, וישחט עליו.

75) שלא לדעתו של הכהן. אבל הכהן לעצמו אינו נאמן,

עז ובכורו עז. (37) וחייב ליתנו לכהן. (38) ונשחט בחוץ
ופסול ליקרב למזבח. (39) אף שהפרה היא ממין טהור
והחמור הוא ממין הטמא. (40) בעיא בגמרא (שם ו.)
ואמרו שם: "ואם תמצא לומר כיון דאידי ואידי מיקדש
בבכורה - קדוש" ולדעת רבינו זוהי פשיטות לבעיא (כסף
משנה). (41) הפרה ילדה מין סוס, אבל חמור שילדה מין
סוס ויש בו מקצת סימני חמור חייב בבכורה. (42) שהיה
מקום לומר שמקצת הסימנים יחייבו אותו בבכורה כמו בזה
שלמעלה. (43) שהמוציא מחבירו עליו הראיה, ועל הכהן
להוכיח שיש עליו דין בכור, ואוכלו מיד שהרי שינוי ברייתו
הוא מום כנ"ל. ואינו אסור באכילה מפני שהוא כסוס וגמל,
שהנולד מן הטהור - טהור. (44) כרב המנונא בכבא
מציצא ו: ולא כרבה שם הסובר שמוציאין מידו.

1 ז. המטיל מום בככור⁴⁵, הואיל ועשה עברה⁴⁶ -
2 קונסין אותו ואינו נשחט על מום זה, עד שיפיל בו
3 מום אחר מאלי⁴⁷. ואם מת זה החוטא - מתר לבנו
4 לשחטו על מום שעשה אביו; שלא קנסו בנו
5 אחריו.

45) אף ישראל, ראה בפירוש המשנה לרבינו לבכורות לד.
על המשנה הצורם אוזן בכור, נראה שגם אם הישראל הטיל
מום קנסו חכמים, אבל רש"י שם פירשה בכהן.
46) שאסור להטיל מום בקדשים, והמטיל מום בקדשים
לוקה, שהרי נאמר (ויקרא כב, כא) "כל מום לא יהיה בו"
ודרשו בו (שם לג:): שלא יטיל בו מום. (47) [ואף על פי
שמטיל מום בקדשים אסור לאכלם משום "לא תאכל כל
תועבה" - בכור אינו בכלל פסולי המוקדשין, ואינו אסור
אלא משום קנס].

6 ח. הרגיל⁴⁸ לככור שיפיל בו מום, פגון שנתן
7 דבלה⁴⁹ על אָזְנוֹ עד שבא פֶּלֶב ונטלה וחתך אָזְנוֹ,
8 או שהלך⁵⁰ בין ברזל ונעשיות של זכוכית⁵¹ פדי
9 שתקטע ידו ונקטעה⁵², או שאמר לנכרי להטיל בו
10 מום - הרי זה לא ישחוט עליו. זה הפלל: פל מום
11 שנעשה לדעתו⁵³ - אסור לו לשחט עליו, ואם
12 נעשה שלא לדעתו - הרי זה שחט עליו.

48) גרם. (49) תאנה. (50) כלומר, שהולך את הבכור.
51) חתיכות עבות של זכוכית. (52) למד זה ממעשהו של
ר' צדוק (שם לו.) שנתן לו שעורים במקום דחוק מסורג
בקוצים. (53) של בעל הבכור.

13 ט. אָמַר: אלו נפל בככור זה מום הייתי שוחטו,
14 ושמע הנכרי ועשה בו מום - הרי זה שחט עליו,
15 שהרי לא נעשה בדעתו⁵⁴.

(54) שהנכרי עשה את המום שלא בידעת בעליו.

16 י. ראינוהו⁵⁵ שעשה מעשה המרגיל להטיל בו מום,
17 ונפל בו מום, ואין אנו יודעין אם נתפנו למום זה
18 או לא נתפנו - הרי זה לא ישחוט עליו⁵⁶. ביצד?

23 יט. וְכֵן נֶאֱמַר הִפְחֵן לֹמֵר עַל בְּכוֹר בְּעַל מוֹם: בְּכוֹר
24 זֶה נִתְּנוּ לִי יִשְׂרָאֵל בְּמוֹמוֹ⁸⁷ וְלֹא נָפַל בְּרִשְׁוֹתַי, כְּדִי
25 לְחֹשֶׁשׁ לוֹ שְׂמָא הוּא הִטִּיל⁸⁸; שֶׁהִדְבָּר עָשׂוּי
26 לְהַגְלוֹת, וְהוּא מִתִּירָא שְׂמָא יִשְׂאָלוּ בְּעַלְיָו וַיֹּאמְרוּ:
27 תְּמִים הָיָה בְּעַת שְׁנִתְּנָהוּ לוֹ.

(87) ואף כאן אין צורך לומר "נתנו לי ישראל פלוני".
(88) כלומר, משום כך בא לומר שזה לא נפל ברשותו, שלא יבואו לחשוד בו שהוא הטיל בו את המום.

פֶּרֶק שְׁלִישִׁי

(1) יבאר שאין שוחטין הבכור אלא על פי מומחה, ושאינן רואין בכור לישראל בלא כהן.

28 א. אִין שוֹחֲטִין אֶת הַבְּכוֹר² אֲלֵא עַל פִּי מְמַחֵה שְׁנֵתָן
29 לוֹ הַנְּשִׂא שְׁבָאֲרִין יִשְׂרָאֵל רִשׁוֹת וְאָמַר לוֹ: הֵתֵר
30 בְּכוֹרוֹת בְּמוֹמֵן. אֲפִלוּ הָיָה מוֹם גְּדוֹל וְגִלּוּי לְפַל -
31 לֹא יִתִּירוּ אֲלֵא מְמַחֵה שְׁנֵטֵל רִשׁוֹת. וְכָל הַבְּכוֹרוֹת
32 אֲדָם רוֹאֶה⁵, חוּץ מִבְּכוֹרֵי עֲצָמוֹ⁶.

(2) כלומר, אין שוחטין בכור בעל מום חוץ למקדש.
(3) בסנהדרין ה'. "כי הוה נחית רבה בר חנה לבבל, אמר ליה רבי חייא לרבי, בן אחי יורד לבבל, יורה? - יורה! ידין? - ידין! יתיר בכורות? - יתיר!" "ורבי, נשיא שבארץ ישראל היה ודבר זה הניחו להם לנשיאים להתגדר בו, כמו שאמרו בפרק אחרון של מסכת יומא (עח.)" - קרית ספר. (4) כן הוא בבכורות לו: שאפילו נסמית עינו ונקטעה ידו ויש שם מומחה, אינו נותר אלא במומחה. ואם אין מומחה במקום הזה, ראה להלן הלכה ב. (5) כלומר, רואה המומחה להתירם. (6) נגעים פ"ב משנה ה. ואף-על-פי שלא נחשדו כהנים לשחוט קדשים בחוץ, שזהו איסור כרת (למעלה פ"א הלכה י"ח), - זה אינו אלא לומר שמומחה אחר התירו לו, אבל הוא עצמו אין לו להתיר, שמא יתיר ב"דדמי" (=באומדנא ולא בוודאות), הואיל וקשה לו לטפל בבכור תם (תפארת ישראל שם, בועז אות ט. וראה בהגהות מצפה איתן לבכורות לו.).

33 ב. אִם אִין שָׁם מְמַחֵה וְהָיָה הַמוֹם מִן הַמוֹמִין
34 הַגְּלוּיִין הַמְּבַהֲקִין⁷, כְּגוֹן שְׁנִסְמִית עֵינָו אוֹ נִקְטְעָה
35 יָדוֹ אוֹ נִשְׁבְּרָה רִגְלוֹ - הֲרִי זֶה יִשְׁחַט עַל פִּי שְׁלִשָּׁה
36 בְּנֵי הַכֹּהֲנִים⁸. וְכֵן בְּכוֹר שֵׁינְצָא לְחוּצָה לְאֶרֶץ⁹ וְנָפַל בּוֹ
37 מוֹם מְבַהֲקִין¹⁰ - הֲרִי זֶה יִתֵּר עַל פִּי שְׁלִשָּׁה בְּנֵי
38 הַכֹּהֲנִים.

(7) משנה וגמרא, בבכורות שם. (8) כלומר, הדיוטות שאינם מומחים ("ר"ש ורא"ש פ"ג דזבים משנה ב.). ובטור ו'שולחן ערוך' יורה-דעה סימן ש: "החכמים קצת ואינם בקיאים". (9) בבכורות לו: "התרת בכור בחוצה לארץ על-פי שלשה בני הכנסת". [כלומר: כשם שבארץ ישראל מתירין שלשה בני הכנסת במקום שאין מומחה, כן מתירים בחוצה לארץ לעולם, אפילו במקום שיש מומחה, שהרי כל כחו של מומחה הוא בזה שנטל רשות מהנשיא שבארץ ישראל, ואילו לחוצה לארץ שלא מועילה רשותו של הנשיא

כי הכהנים נחשדו על הבכורות. (76) שאף על פי שבכל העדויות אין עד מפי עד נאמן - בבכור הוא נאמן. (77) שהיא פסולה לעדות בכל מקום.

1 טז. כָּל הַמוֹמִין הִרְאוּיִין לְכַא בְּיַד אֲדָם⁷⁸ - נֶאֱמַר
2 הַרְעָה עַלְיָהֶן לֹמֵר מֵאֲלֵיהֶן נְפִלוּ וְלֹא נַעֲשׂוּ בְּכוֹנָה,
3 וַיִּשְׁחַט עַלְיָהֶן. בְּמָה דְּבָרִים אָמוּרִים? כְּשֶׁהָיָה
4 הַרְעָה יִשְׂרָאֵל וְהַבְּכוֹר בְּיַד הַפְּחֵן⁷⁹; אֲבָל אִם הָיָה
5 הַרְעָה כִּהֵן וְהַבְּכוֹר עַדְיָן הוּא בְּיַד בְּעַלְיָו הַיִּשְׂרָאֵלִי⁸⁰
6 - הֲרִי זֶה אֵינוֹ נֶאֱמַר, וְחוּשְׁדִּין אוֹתוֹ שְׂמָא הוּא הִטִּיל
7 בּוֹ מוֹם כְּדִי שִׁתְּנָנוּ לוֹ.

(78) כגון נסמית עינו, נקטעה ידו, נסדקה אזנו, שאפשר לחשוש שאדם הטיל בו מום זה, ואף על פי כן נאמן הרועה. (79) כלומר, שהיה הישראל רועה בכורו של כהן. (80) כלומר, בתוך חמשים יום לגסה ושלושים לדקה.

8 יז. כִּהֵן שֶׁהָעִיד לְכַהֵן אַחַר שְׂמוֹם זֶה מֵאֲלֵיוּ נָפַל -
9 נֶאֱמַר⁸¹, וְאִין חוּשְׁשִׁין לְהֵן שְׂמָא הֵם גּוֹמְלִים זֶה אֶת
10 זֶה⁸². שְׁפַל הַפְּחֵנִים חֲשׂוּדִין לְהִטִּיל מוֹם בְּבְכוֹר כְּדִי
11 לְאֲכָלוּ בַּחוּץ⁸³, וְלִפְיָךְ אִין נֶאֱמַנִין עַל יְדֵי עֲצָמֵן;
12 אֲבָל חֲבָרוּ מַעִיד לוֹ, שְׂאִין אֲדָם חוּטָא לְאַחַר. אֲפִלוּ
13 כְּנִיּוֹ וּבְנֵי בֵּיתוֹ שָׁל כִּהֵן מַעִידִין לוֹ עַל הַבְּכוֹר; אֲבָל
14 לֹא אֶשְׁתּוּ, מִפְּנֵי שֶׁהִיא כְּגוֹפּוֹ.

(81) כרבן שמעון בן גמליאל במשנה שם שמה שאמרו שהכהן אינו נאמן לומר שהמום נפל מאליו, אינו אלא בבכור שלו, שמא הטיל את המום בכוונה כדי שיוכל לאכלו בחוץ, אבל אם הבכור אינו שלו אין חשש זה. (82) כלומר, הוא מעיד על חבירו שהמום נפל מאליו, כדי שגם חבירו יעיד עליו כן, כשיהיה הדבר נוגע לבכור שלו - לזאת אין חוששין. (83) ומסתמת דברי רבינו נראה שגם בזמן המקדש נחשדו הכהנים, והיינו משום שאינם רוצים לשוחטו במקדש בגלל הקרבת האימורין או מפני שגר בריחוק מקום מירושלים וטורח עליו להביאו למקדש, ורוצה לשחטו מחוץ למקדש ולכך הוא חשוד להטיל בו מום שאינו אלא איסור לאו, כדי להינצל מאיסור שחיטת קדשים בחוץ שהוא בכרת. ובמהרי"ט אלגזי (הלכות בכורות פרק חמישי אות מז) הוכיח מדברי רש"י שהחשד הוא רק בזמן הזה.

15 יח. בְּכוֹר שֶׁהָיָה בְּיַד כִּהֵן וְנָפַל בּוֹ מוֹם, וְהָעִיד עַלְיָו
16 יַעַד אַחֵר שִׁזָּה הַמוֹם מֵאֲלֵיוּ נָפַל⁸⁴, וְאִין אָנוּ יוֹדְעִים
17 אִם מוֹם זֶה שׁוֹחֲטִין עַלְיָו אֶת הַבְּכוֹר אוֹ אִין שׁוֹחֲטִין
18 עַלְיָו, וְכֹא הִפְחֵן שֶׁהוּא בְּיַדוֹ וְאָמַר: הֲרֵאִיתִי מוֹם זֶה
19 לְמְמַחֵה⁸⁵ וְהִתִּירוֹ לְשַׁחֲטָה - הֲרִי זֶה נֶאֱמַר. וְאִין
20 חוּשְׁשִׁין שְׂמָא לֹא הִרְאָהוּ וְשְׂמָא בְּכוֹר תָּם הוּא,
21 שְׁלֹא נִחְשְׁדוּ לְשַׁחֲט קְדָשִׁים בַּחוּץ, מִפְּנֵי שֶׁהוּא עוֹן
22 כְּרַת⁸⁶, כְּמוֹ שְׁבָאֲרָנוּ.

(84) שהוא נאמן. (85) ואין צריך לנקוב בשם המומחה, וראה בלחם משנה. (86) אף על פי שנחשדו להטיל מום בבכור שאינו בכרת אלא בלאו.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

ובין קדשי בדק הבית - אם מתו, יקברו (תמורה לב. ופי"ט מהלכות פסולי המוקדשין הלכה יא).
 15 ה. בכור שהיתה לו ביצה אחת ושני פיסים²⁰, ובדקו
 16 הממחה והושיבוהו על הרגוז²¹ ומעכו²² ולא יצאת
 17 ביצה שניה, והתירו הממחה ונשחט ונמצאת השניה
 18 דבוקה בפסלים²³ - הרי זה מתר, הואיל ומעכו. אבל
 19 אם לא נמעף, אף על פי שנשחט על פי ממחה -
 20 הרי זה יקבר²⁴.

20 שהוא אחד מן המומין, ראה בפ"ז הלכות ביאת המקדש הלכה ח. (21) "הוא סוף חוליות השרדה, ויש מי שקורא עכוז" (רבנו בפייה"מ בכורות מ. וכן הנוסחא במשניות שלפנינו שם). (22) לחץ כדי שהביצה השניה תכנס לתוך הכיס. (23) במעיים. (24) מחלוקת במשנה ובגמרא בכורות מ. "אין לו שתי ביצים בשני כיסין אלא ככיס אחד. אי נמי, שני כיסין וביצה אחת הרי זה מום. ר' ישמעאל אומר, יש לו שני כיסין בידיה איש לו שתי ביצים. אין לו אלא כס אחד, כמי שאין לו אלא ביצה אחת דמי. ואתא ר"ע למימר בידוע לא אמרינן, אלא מושיבו על עכוז וממעף, אם יש ביצה סופר לצאת". וסובר רבינו שתנאקמא האומר "שני כיסים וביצה אחת הרי זה מום" אינו חולק על ר' עקיבא האומר "מושיבו על עכוז וממעף", אלא ר' עקיבא בא לפרש דברי תנאקמא שאף הוא לא נתכוון אלא אחרי המיעוץ. וכל זה אינו אלא אם נמצאה הביצה בכסלים, אבל אם לא נמצאת הביצה, הרי זה מום, אף אם לא מיעכו (מהרי"ט אלגוזי פ"ו אות נה בשם מהרי" קורקוס). וכן נראה בדברי רבינו למעלה (פ"ז מהלכות ביאת המקדש הלכה ח) שסתם וכתב, שמי שיש לו שני כיסים וביצה אחת - הרי זה מום.

ו. מי שאינו ממחה וראה את הבכור²⁵ ונשחט על פיו - הרי זה יקבר, וישלם מביתו²⁶. וכמה משלם? רביע לדקה ומחצה לגסה²⁷. ומפני מה לא ישלם כל דמיו²⁸? מפני שקנסו את בעל הבמה, כדי שלא ישנהה²⁹ ולא יגדלו³⁰ בהמה דקה בארץ ישראל³¹.

25 היינו שקבע שהבכור הוא בעל מום, ומותר לשחטו בכל מקום. (26) כלומר, ישלם משלו, משנה בכורות כח. (27) שם כח: בגמרא. (28) בין בדקה ובין בגסה. (29) זהו טעם למה אינו משלם בגסה כל דמיו אלא מחצה בלבד - שקנס הוא על שהשהה בכור תם ולא הקריבו (רי"ט אלגוזי פ"ד סוף אות ל). (30) זהו טעם למה אינו משלם בדקה אלא רביעי - שחזן ממה שקנסוהו על שהשהה אותו ולא הקריבו, ומטעם זה אינו משלם כל דמיו, הנה בדקה יש קנס נוסף: על שגידל בהמה דקה בארץ ישראל. וזהו כלשון שני ברש"י שם. (31) והרי חכמים אסרו לעשות כן (בבא קמא עט: במשנה, ופ"ה מהלכות נזקי ממון הלכה ב).

ז. הנוטל שקרו להיות רואה בכורות - אין שוחטין על פיו³²; אלא אם פן היתה ממחה גדול וידעו בו חקמים שאין פמותו ופסקו לו שקר על הראיה²⁸ והקבור³³ בין שנמצא בו מום בין שנמצא תמים³⁴.

(סנהדרין ה. ופ"ד מהלכות סנהדרין הלכה יד) - דינה תמיד כאילו אין שם מומחה (וראה בלחם-משנה). ויתכן כי דעת רבינו שרק בכור שנולד בארץ ישראל, שחל עליו דין מומחה, צריך שלשה בני הכנסת במקום המומחה (כשאין מומחה, או בחוצה לארץ שלעולם אין שם דין מומחה כנ"ל), אבל בכור שנולד בחוצה לארץ שלא חל עליו דין מומחה - אין צורך שלשה בני הכנסת, ואם הוא מום גלוי ומובהק הרי זה מותר בלי התרה. ומה שמצאנו בדברי חז"ל שנוקקו להתרת מום בחוצה לארץ, זה הוא במום שאינו גלוי ומובהק, אבל במום גלוי ומובהק, אין צריך התרה. ודלא כדברי התוספות בבכורות שם ד"ה פסק. ועיין בכסף-משנה. ורי"ט אלגוזי מביא בשם מהרי" קורקוס, שהלשון "שיצא לחוצה לארץ" הוא לפי הנוסחא למעלה פ"א הלכה ה: "מצות בכור בהמה טהורה אינה נוהגת אלא בארץ", אבל לפי הנוסחא האמיתית שם ש"נוהגת בין בארץ ובין בחוץ לארץ", צריך להיות כאן: "שנולד בחוצה לארץ". אבל אם המום אינו מובהק, אין להתיר על ידי שלשה בני הכנסת. שם בגמרא: "אמר רבא, ובמומין מובהקין וכו'". אי ממתניתין הוה-אמינא בחו"ל אפילו מומין שאין מובהקין וכו' קמ"ל".

1 ג. אין רואין¹¹ את הבכור לישראל עד שיהיה
 2 כהן עמו; שמא יאמר לו הממחה: מום הוא
 3 ומתר לשחט עליו, וילף וישחטנו לעצמו ולא
 4 יתנונו לכהן¹². שאף על פי שאינו חשוד לאכל
 5 קדשים בחוץ¹³, חשוד הוא לגזל מתנות כהונה¹⁴.
 6 לפיכך, אם היתה חכם וידוע שהוא מדקדק על
 7 עצמו - רואין לו¹⁵. הנה המום גלוי לכל, כגון
 8 שנקטעה ידו או רגלו, הואיל והביאו לחכם
 9 הממחה - הרי זה פחזקת מדקדק על עצמו¹⁶,
 10 לפיכך רואין לו אף על פי שאין עמו כהן¹⁷.

(11) כלומר, אפילו המומחה אינו רואה. (12) וראה למעלה פ"א הלכה ג, שאע"פ שבכור בעל מום הרי הוא כחולין ואינו קדוש - מחוייב הוא ליתנו לכהן. (13) שהרי בא לשאול למומחה אם הוא בעל מום ומותר לשוחטו או שהוא תם ואסור לשוחטו. (14) בכורות לו: וראה ברש"י שם ששחיתת קדשים בחוץ הוא איסור כרת, וגזילת כהנים הוא רק לאו בעלמא. (15) בקרית-ספר כתב שלא מצא דין זה בגמרא, והכסף-משנה כתב שהוציא רבינו דין זה מדין שבסמוך: "היה המום גלוי לכל וכו'". (16) שלא לעבור אפילו על איסור קל. (17) בכורות שם.

ד. השוחט את הבכור ואתר כף הראה את מומו, אף על פי שהוא מום גלוי שאינו משתנה בשחיטה, כגון שפחתה ידו או רגלו, הואיל ונשחט שלא על פי ממחה - הרי זה אסור¹⁸, ויקבר בכבור שמת¹⁹.

(18) משנה שם כח. וכרבי מאיר שגזין מומין שאינם משתנים לאחר שחיטה, משום "דוקין שבעיני" שמשנתין לאחר שחיטה, ויש שם חשש שמא לפני השחיטה היה מום עובר ושוב נשתנה אחר השחיטה. (19) שבין קדשי מזבח

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

לא הוה טרח ביה. סבר, אי שמעו ביה רבנן, מפסדו ליה מינאי", ופירש"י "אי שמעי רבנן דבכור תם הוא וטעון קבורה ומפסדי ליה מינאי ומקפיד על טרחו ואינו מעבדן". משמע שהוא מקפיד על טורח העיבוד. ומדברי רבינו לא משמע הכי, אלא שמפרש שאינו רוצה להשהותו בידו שמה מתוך כך ישמעו הייננים ויקנסוהו, וכשיצא מתחת ידו ישכח הדבר (לחם-משנה).

ט. השוחט את הבכור ומקרו ונדע⁵² שלא הראהו לַמִּמְחָה: מַה שְּׂאֲכָלוּ - אָכְלוּ, וַיִּחְזִיר לָהֶם אֶת הַדָּמִים⁵³; וּמַה שְּׂאֲכָלוּ - יִקְבֵּר, וַיִּחְזִיר אֶת הַדָּמִים⁵⁴. וְכֵן הֵדִין בְּמֵאֲכִיל אֶת הַטְּרֵפָה⁵⁵, כְּמוֹ שִׁיתְבָּאָר בְּהַלְכוֹת מִקָּח וּמִמְכָּר⁵⁶.

(52 לבית-דין. 53 של הבשר שאכלו. 54 משנה שם לז. 55 כלומר, ששוחט את הפרה ומכרה, ונודע שהיא טרפה - מה שאכלו אכלו ויחזיר את הדמים, ומה שלא אכלו יחזירו לו את הבשר והוא יחזיר להם את הדמים (משנה שם). 56 פט"ז מהלכות מכירה הלכה יב.

י. בכור שנמצא טרפה: אם תמים הוא⁵⁷ ונמצא טרפה⁵⁸ אחר שהפשט⁵⁹ - העור ישרף, כְּמוֹ שִׁבְּאָרְנוּ בְּהַלְכוֹת פְּסוּלֵי הַמִּקְדָּשִׁין⁶⁰, וְהַבֶּשֶׂר יִקְבֵּר⁶¹; וְאִם בְּמוֹמוֹ נִשְׁחַט⁶² - הַבֶּשֶׂר יִקְבֵּר⁶³, וַיִּהְיֶה הַפְּהָנִים בְּעוֹר⁶⁴. וְהוּא שְׁנִשְׁחַט עַל פִּי מִמְחָה⁶⁵.

(57 ונשחט בעזרה כדי ליקרב על המזבח. 58 כלומר, התברר שהיה טריפה קודם לכן. 59 אבל אם נמצא טריפה לפני שהופשט - נחשב העור כמו הבשר, ואף הוא בקבורה (כסף-משנה). 60 פי"ט הלכה ט. 61 משנה בזבחים קג: "כל הקדשים שאירע בהן פסול קודם להפשיטן, אין עורותיהן לכהנים (אלא נשרפין עם עורן - רש"י). לאחר הפשיטן, עורותיהן לכהנים. אמר רבי חנינא סגן הכהנים, מימי לא ראיתי עור שיוצא לבית השריפה (מששהופשט, הכי מפרש לה בגמרא - רש"י). אמר רבי עקיבא, מדבריו למדנו שהמפשיט את הבכור ונמצא טריפה, שיאותו הכהנים בעורו (ואע"פ שפסול זה הי' בו קודם הפשט, הואיל ולא ניכר עד לאחר הפשט, יאותו הכהנים בעורו - רש"י). וחכמים אומרים, אין לא ראינו ראייה, אלא יצא לבית השריפה (הואיל וקודם הפשט היה בו פסול - רש"י)". ובגמרא שם קד. אמרו שר"ע עוסק בבעל מום ששוחטין אותו בכל ארץ ישראל, שאם נמצא טריפה הבשר יקבר והעור לכהנים, ור' חייא בר אבא אמר ר' יוחנן שהלכה כר"ע. והלכתא כדברי חכמים, שהבשר בקבורה והעור בשריפה. ומפרש רש"י (וכמו כן רבינו בפיה"מ) שההלכה כר"ע בבעל מום, וחכמים בתם. ור"ע וחכמים אינם חולקים, אלא שר"ע מדבר בבעל מום, וחכמים - בתם. וכן פסק רבינו. 62 ונמצא טריפה לאחר שהופשט. 63 כדין בכור שמת, שאפילו הוא בעל מום יקבר. 64 מפני שלא היה ניכר טריפתו עד לאחר שהופשט, וכרבי עקיבא, כנ"ל. 65 בגמרא שם אמרו, שאף ר"ע לא אמר אלא כשהתירו מומחה. אבל לא התירו מומחה, גם העור יקבר עם הבשר אף לאחר שהופשט.

1 וְלֹא יִטַּל שְׂכָר עַל בְּהֵמָה זֶה חוּץ מִפְּעַם אַחַת, וְרוּאָה
2 אוֹתָהּ לְעוֹלָם כָּל זְמַן שֶׁמִּבְּיָאִין אוֹתָהּ, פְּדֵי שְׂלֵא
3 יָבוֹא לְיַדֵּי חֲשָׁד³⁵.

(32 משנה שם כח: וכתב הרמב"ן (הלכות בכורות שם) שהטעם הוא כמו במשנה הסמוכה (שם כט). שאסור ליטול שכר הוראה, מפני שנאמר (דברים ד, ה) "ראה למדתי אתכם" - "מה אני בחנם, אף אתם בחנם". 33 שם במשנה: "אלא-אס"ן היה מומחה כאילא ביבנה, שהתירו לו חכמים להיות נוטל וכו'". וברמב"ן שם: "שכולם היו מביאים לו בכורותיהם לראות, וכל שעה ושעה היה צריך לראות והוא בטל ממלאכתו לגמרי, משום כך תקנו לו רבנן שכר וכו'". 34 כן הוא במשנה שם. והוצרכו לתקן כן, שלא יחשדוהו שבגלל השכר אמר שהוא בעל מום, ולכן פסקו לו שכר גם אם נמצא תם (גמרא שם). 35 שאמר על בהמה זו שהיא תם, בכדי שיביאו אותה עוד הפעם ויקבל שכר שנית, לכן תיקנו שלא יטול שכר אלא פעם אחת בלבד (גמרא שם).

4 ח. הקשוד על הבכורות³⁶ לְמִכְרָן לְשֵׁם חֲלִין³⁷ - אֵין
5 לֹקְחִין מִמֶּנּוּ אֶפְלוּ בֶּשֶׂר צְבָאִים³⁸, מִפְּנֵי שֶׁהוּא
6 דוּמָה לְבֶשֶׂר עֶגְלָה³⁹. וְאֵין לֹקְחִים מִמֶּנּוּ עוֹרוֹת שְׂאִינָן
7 עֲבוּדִים⁴⁰, אֶפְלוּ שֶׁל נִקְבָּה⁴¹; שְׂמָא יַחַתָּה זְכָרוֹתוֹ
8 וְיֹאמֶר: עוֹר נִקְבָּה הוּא. וְאֵין לֹקְחִין מִמֶּנּוּ צְמָר⁴²,
9 אֶפְלוּ מְלָבָן⁴³, וְאֵין צְרִיף לֹאמַר צוּאִי⁴⁴. אָבַל לֹקְחִין
10 מִמֶּנּוּ⁴⁵ טוּוֹי⁴⁶ וּלְבָדִין⁴⁷ וְעוֹרוֹת עֲבוּדִים; שְׂאִינוּ
11 מְעַבְד עוֹר בְּכוֹר תָּמִים⁴⁸, מִפְּנֵי שֶׁהוּא מִפְּחַד
12 לְשִׁהוֹתוֹ אֶצְלוֹ⁴⁹, שְׂמָא יִשְׁמְעוּ הַדֵּינָים⁵⁰ וַיִּקְנְסוּהוּ
13 כְּפִי רְשָׁעוֹ⁵¹.

(36 תמימים (ראה ברי"ט אלגזי בכורות כט: סעיף לא, ומה שמביא בשם המהר"י קורקוס). 37 משנה שם כט: "החשוד על הבכורות אין לוקחין ממנו וכו'" ומפרשה רבינו שהוא חשוד למכור בשר בכור תם שהוא קודש, בתור בשר חולין. ואע"פ שבדרך כלל לא נחשדו על כך, ראה למעלה פ"ב הלכה יח. אבל רש"י פירש שהוא חשוד להטיל מום בבכור. 38 בשר צבי, שלא שייכת בו קדושת בכורה. 39 ויש חשש שימכור בשר עגל בכור תם, ויאמר שזה בשר צבי. 40 שאינם מעובדים. ושמה זה עור של בכור תם (משנה שם). 41 שלא שייכת בה קדושת בכור. ופסק כתנא-קמא, ולא כרבי אליעזר במשנה שם. 42 שם במשנה. 43 שאין בליבונו טורח רב, ויש חשש שמא הוא צמר בכור, וראה להלן. 44 צמר שלא הוציאו מתוכו הלכלוך, ולא היתה לו בזה שום טרחה, שבוודאי יש חשש שמא הוא צמר בכור. 45 שם במשנה. 46 חוטי צמר. והטויה היא טרחה גדולה, ודרוש לה זמן מרובה. 47 יריעות צמר שלא נארגו מחוטי צמר אלא מצמר טרוף (רבינו בפיה"מ כלאים פ"ט משנה ט). 48 וכמו כן אינו טווה צמר או עושה מהצמר לבדים. 49 בזמן העיבוד. 50 ששחט בכור תם בחוץ. 51 לקבור את הבכור, ראה למעלה הלכה ד. ואם מכר - להחזיר להם המעות, ראה להלן הלכה ט. כן הוא שם בגמרא "אם איתא דבכור הוה,

שבמשנה שם, ופסק רבינו כריש לקיש, וראה בכסף-משנה.
 (85 משנה שם כה: 86) שגזרו חכמים לאסרו בהנאה
 אפילו שחטו לבכור אחר-כך. ראה למעלה הלכה יא.
 יג. גזת בכור⁸⁷, אפלו בעל מום⁸⁸, שנתערבה בגזי
 חלין, אפלו אחת⁸⁹ בכמה אלפים - הפל אסורים.
 הרי הוא דבר חשוב ומקדש בכל שהוא⁹⁰. האורג
 מלא הסיט⁹¹ מצמר הבכור בכגד - ידלק⁹²; מצמר
 המקדשין - מקדש בכל שהוא⁹³.

(87) גיזה שלימה של בכור שלם שעשוה בחבילה, והוא
 דבר חשוב כדלהלן, ועיין בראב"ד וכסף-משנה]. וראה
 למעלה הלכה יא, שצמר שתלשו או שנתלש מבכור חי
 אסור בהנאה, בין תם בין בעל מום. (88) בכורות כה:
 "בעלי מומין אוסרין בכל שהן - בגיזת בכור בעל מום
 עסקינן". ואף כי במסקנא פירושה בבכור עצמו ולא בגיזה
 - סובר רבינו שהדין הנ"ל לא נדחה (כסף-משנה).
 (89) גיזה שלימה של בכור שלם, כנ"ל]. (90) וכן כתב
 בפט"ז מהלכות מאכלות אסורות הלכה ט "שכל דבר שהוא
 חשוב אצל בני מקום מן המקומות - אוסר בכל שהוא לפי
 חשיבותו". (91) הוא שתות הזרת (רבינו בפי"ה"מ ערלה
 פ"ג מ"ב, ובשבת לדף קה:) והוא רוחב שתי אצבעות (פ"ט
 מהלכות שבת הלכה יח). (92) ערלה פ"ג משנה ג. [ואע"פ
 שגיזה אינה דבר חשוב אלא אם כן היתה גיזה שלימה של
 בכור (ראה למעלה) - צמר ארוג שיש בו מלא הסיט, הוא
 דבר חשוב. ועיין כסף-משנה]. (93) משנה שם, שמוקדשין
 ראויים לפדיון - בניגוד לבכור שאינו ראוי לפדיון - והוא
 בכלל דבר שיש לו מתירין שאינו בטל אפילו באלף (פט"ו)
 מהלכות מאכלות אסורות הלכה י. וראה בראב"ד, בכסף-
 משנה ובלחם-משנה).

פרק רביעי

(1) יבאר דין בהמת השותפין, ואם יש לגוי חלק בה.

א. בהמת השותפין חייבת בבכורה². לא נאמר בקרן²²
 וצאנך³ אלא למעט שתפות הנכרי⁴, שאם היה שתף
 בכורה או בעבר, אפלו היה לנכרי אחד מאלף באם
 או בנלד⁵ - הרי זה פטור מן הבכורה. היה לו⁶
 באחד משניהם אבר אחד⁷, כגון יד או רגל⁸ -
 רואין: כל שאלו יחתך והיה בעל מום - הרי זה
 פטור⁹; ואם אפשר שיחתך אבר הנכרי ולא יפסל¹⁰
 - הרי זה חייב בבכורה.

(2) מחלוקת תנאים בחולין קלו, א. ופסק רבינו כתנא-קמא.
 (3) שמשמע מזה: בקרן וצאנך שלך יחיד, ולא של שותפים.
 (4) אבל בשותפות של ישראל, יש ריבוי מהכתוב (דברים יב,
 ו) "והבאתם שמה עלותיכם וכו' ובכורות בקרכם וצאנכם",
 שהמשמעות היא בכור של שנים (שם קלה:). (5) פסק
 כחכמים, במס' בכורות ב, ב - שכל "שיד גוי באמצע פטורה
 מן הבכורה". ובגמרא שם ג, א - נלמד מהפסוק "כל בכור
 וגוי בבני ישראל" (שמות יג, א), "כל" עד שיהי' כל הבכור
 של ישראל, ומהפסוק "כל פטר רחם לי וכל מקנך תזכר"
 (שם לד, יט) משמע שרק אם כל המקנה שלו (כלומר, אם

יא. הבכור שנאכל בשרו פהלכה, בין תמים בין
 בעל מום⁶⁶ - פשם שמתר להנות בעורו, כף נהנין
 בגזותיו⁶⁷. אבל כל צמר שנגזז ממנו פשהוא חי,
 אפלו נשר⁶⁸ - הרי הוא אסור בהנאה⁶⁹, ואפלו נשר
 ממנו אחר שנפל בו מום⁷⁰. ואפלו אחר שהיטתו⁷¹,
 ואין צריך לומר אחר מיתתו⁷²; שהרי⁷³ אותו הצמר
 שנשר ממנו מחיים באסורו עומד. וכן במעשר
 בהמה⁷⁴. וכבר בארנו בהלכות מעילה⁷⁵, שלא גזרו
 גזרה זו⁷⁶ אלא על הבכור ועל המעשר בלבד, מפני
 שאינן באין לכפרה, שפא ושהם אצלו⁷⁷ כדי לקח
 כל הצמר שישנו מיהם. וכבר בארנו⁷⁸, שמצוה
 לאכלו תוך שנתו, בין תמים בין בעל מום⁷⁹.

(66) כלומר, תם שנשחט ולא נמצא בו פסול, ובעל מום
 שהותר על ידי מומחה. (67) בצמר שנגזז לאחר שחיטתו,
 כך נשמע מהמשנה בכורות כח: (ראה להלן הלכה יב).
 (68) נתלש מעצמו, ראה שם כו: שאין הבל בין תלש לבין
 נתלש מעצמו. (69) משום גזירה, ראה להלן בהלכה זו.
 אע"פ שעצם פעולת הגיזה אסורה מן התורה (פ"א מהלכות
 מעילה הלכה ט). (70) שם כו. (71) כלומר, צמר זה
 שנשר ממנו בחייו, נשאר באיסורו אף לאחר שחיטתו.
 וכחכמים במשנה (שם כה.) ולא כעקביא מן מהללאל
 שמתיר לאחר שחיטה את הגיזה שנשר לפני השחיטה,
 וכדעת ר' יהודה במשנה שם בפירוש פלוגתתם, שכן פסק
 רב נחמן (שם כו.) כמותו. (72) שהרי לפי דברי ר' יהודה,
 מחלוקת חכמים ועקביא בן מהללאל אינה אלא אם שחטו.
 אבל אם מת, גם עקביא בן מהללאל אוסר את הצמר שנשר
 לפני המיתה. (73) כך בכ"י תימן ובדרפוס רומי, וכן נכון.
 (74) אסרו חכמים בהנאה את הגיזה, ואע"פ שנתלשה
 מעצמה, והאיסור הוא בעינו אף לאחר שחיטה או לאחר
 מיתה. וכן הוא בכורות כו. "רבכור ומעשר נמי, דכיון
 דלאו לכפרה אתו, משהו להו". (75) פ"א ה"י.
 (76) כלומר, איסור הנאה מן הגיזה. (77) בכורות שם.
 (78) למעלה פ"א הלכה ח. (79) ורש"י שם פירש, שחששו
 שפא יבוא לירי "גיזה ועבודה", כלומר לעבור על לאו של
 "לא תגזו" ו"לא תעבוד".

יב. בכור שהיה בו צמר מדבלל⁸⁰ ושחטו: את שהוא
 נראה עמו מן הגזיה⁸¹ - מתר בהנאה⁸²; ואת שאינו
 נראה עמו⁸³, והוא הצמר שעקרו הפוף פלפי ראשו⁸⁴
 - אסור⁸⁵, שזה כמו שנשר מחיים⁸⁶.

(80) צמר שנתלש מן העור בעוד הבכור חי, אבל נשאר
 מסובך עם שאר הצמר שלא נתלש. (81) פירוש, כשיגזזו
 את שאר הצמר לאחר שחיטה, יהיה בצמר המדובלל שזה
 לשאר הצמר, ולא יהיה נראה כמובדל מהם. (82) משנה
 שם כה: שכיון שלא ניכר שהצמר נתלש מחיים, לא גזרו
 חכמים לאסרו, כמו שגזרו בצמר שנשר. (83) כלומר,
 שמורגש כי צמר זה מובדל משאר הצמר. (84) שכפול
 באמצעיתו, ושני ראשין נראין בחוף (רש"י שם כו:). ונחלקו
 האמוראים שם במובן זה של "אינו נראה עם הגיזה"

- 16 האם כולה של ישראל) - תזכר, תקדיש את הזכר שלה, ואם
יש לגוי אפילו אחד מאלף - אין זה "כל בכור", בני
ישראל ולא "כל מקנך" (6 לנכרי. 7) כלומר: "היה לו
שותפות באבר, אע"פ שאין כל האבר שלו (לחם-משנה).
8) כלומר: ביד או כרגל, והכוונה לאצבע שברגל או שביד,
שאם היתה לו אצבע מיתרת בלי עצם, אם חתכה אינו
נעשה בעל מום (ראה בכסף-משנה), אבל באופו אחר, לא
יתכן שיחתוך ולא יהיה בעל מום. 9) שם, כדברי רבי
יוחנן. 10) כגון שהיתה אצבע יתירה בידו או ברגלו ואין
בו עצם, כנ"ל.
- 17 **ב. הַלֹקֵחַ עֶבֶר פָּרְתוֹ שֶׁל נֹכְרִי¹¹, או המוֹכֵר עֶבֶר
פָּרְתוֹ לְנֹכְרִי¹², אִף עַל פִּי שְׁאִינוֹ רִשְׁאִי¹³ - הָרִי זֶה
פְּטוּר מִן הַבְּכוּרָה¹⁴, וְאִין קוֹנְסִין אוֹתוֹ עַל דְּבָר זֶה¹⁵.**
- 18 (11) שקונה מן הגוי את העובר ולא את אמו. 12) ישראל
המוכר לגוי את העובר ולא את הפרה עצמה. 13) למכור
לגוי בהמה גסה, שהיא מיוחדת לעשות בה מלאכה, כיון
שהגוי עובד בה בשבת, וגזירת חכמים היא שמא ישאיל
אותה או ישכיר אותה לגוי, ונמצא עובר על שביחת בהמתו
(ע"ז יד: וטו. ופ"כ מהל' שבת ה"ג). 14) משנה, בכורות
יג, א. 15) שעבר על האיסור למכור לנכרי, שיהיה חייב
לפדות את העובר מן הגוי וליתנו לכהן, ראה שם ב, א.
- 19 **ג. הַמְקַבֵּל¹⁶ בְּהֵמָה מִן הַנֹּכְרִי לְהִיּוֹת מְטַפֵּל בָּהּ
וְהוֹלְדוֹת בִּינֵיהֶם¹⁷, או נֹכְרִי שֶׁקִּבֵּל מִיִּשְׂרָאֵל כְּדָה¹⁸ -
הָרִי אֵלּוּ פְּטוּרִים מִן הַבְּכוּרָה¹⁹; שְׁנֵאמַר²⁰: פְּטוּר פֶּלַ
רְחֵם בְּכַנֵּי יִשְׂרָאֵל - עַד שֶׁיְהִיהַ הַפֶּל מִיִּשְׂרָאֵל.**
- 20 (16) ישראל. 17) לשניהם. שבעד טרחתו בטיפול בבהמה
מתחלקים הוולדות בשווה לגוי ולישראל. 18) שהגוי
מטפל בבהמה, ובעד טרחתו יהיה לו חלק שוה בוולדות עם
הישראל. 19) משנה, שם ב, א. וכן ברייתא שם ב, ב -
מחלוקת חכמים ורבי יהודה, ופסק חכמים. 20) ולפני
זה, כתוב "קדש לי כל בכור וכו'". "ובריש בכורות (ג).
אמרינן דטעמא דרבנן משום דבכור, מקצת בכור משמע,
ואתא "כל" לומר עד דאיתיה כולי, ולשון רבינו ז"ל
מגומגם שלא הזכיר רא"י זו על כל בכור, כמ"ש אותה
בגמרא (לחם-משנה). ובמשנה (ב): "והמקבל הימנו והנותן
לו בקבלה פטור מן הבכורה, שנאמר "בישראל" אבל לא
באחרים". ופירש רש"י "שנאמר (במדבר ג, יג) הקדשתי לי
כל בכור בישראל". ועי' "שיטה מקובצת" שם. וראה ברי"ט
אלגזי פ"א אות קטן א' (דפוס ווילנא, ב ע"א, ד"ה והנה
צריך להבין).
- 21 **ד. הַמְקַבֵּל צֵאן מִן הַנֹּכְרִי²¹ בְּמִמּוֹן קָצוּב²², וּפְסַק
עֲמוּ²³ שֶׁיְהִיהַ הַשְּׂכָר בֵּינֵיהֶם²⁴ וְאִם פָּחְתוּ - פָּחְתוּ
לְיִשְׂרָאֵל, אִף עַל פִּי שֶׁבְּרִשׁוֹת יִשְׂרָאֵל הֵם וְהָרִי הֵם
קָנִינוּ, הוֹאִיל וְאִם לֹא יִמְצָא הַנֹּכְרִי אֶצְלוֹ מִמּוֹן
אֲחֵר לְגַבּוֹת מִמּוֹנוֹ - יִגְבֶּה מִן הַבְּהֵמוֹת הָאֵלוּ
וּמְוֹלְדוֹתֵיהֶן, נִעְשֶׂה כְּמוֹ שֵׁישׁ לוֹ אַתְרִיּוֹת עֲלֵיהֶן וְעַל
לְדוֹתֵיהֶן, וְהָרִי יַד הַנֹּכְרִי פְּאֻמְצֵע²⁵, וּפְטוּרִין מִן
הַבְּכוּרָה²⁶ הֵם וּנְוֹלְדוֹתֵיהֶן²⁷. אֲבָל וְלָדֵי וְלָדוֹת²⁸ -**
- 22 (21) משנה, בכורות טז, א. 22) כלומר, הנכרי מוסר את
הבהמה לישראל בסכום מסוים של כסף שיתן לו הישראל
אחר תקופה מסויימת, ראה רש"י במשנה שם. 23) התנה
עמו. 24) שאם בגמר התקופה של עשר שנים יהיה שוויה
של הבהמה יותר, יהיה ריווח זה לשניהם (ראה ב'טורי' יו"ד
סי' שכ). אבל רש"י מפרש (שם) שהתנאי היה שהוולדות
יהיו לשניהם. 25) כדברי רבא, שם טז, ב. 26) שם,
במשנה. 27) כלומר, הבכורות הנולדים מהן (מן הצאן)
וכן הבכורות הנולדים מוולדותיהן שהם דור שלישי לצאן
- פטורים מן הבכורה. 28) כלומר, אלו הנולדים מן
הוולדות של הוולדות של הצאן, שהם דור רביעי לצאן.
29) שם, במשנה.
- 23 **ה. יִשְׂרָאֵל שֶׁנָּתַן מְעוֹת לְנֹכְרִי וְקָנָה לוֹ בְּהֵן בְּהֵמָה
מִנֹּכְרִי³⁰ בְּדִינֵיהֶן³¹, אִף עַל פִּי שְׁלֹא מָשָׁךְ - קָנָה,
וְחֵיבֵת בַּבְּכוּרָה³². וְכֵן אִם קָנָה הַנֹּכְרִי מִיִּשְׂרָאֵל
בְּדִינֵיהֶם וְנָתַן מְעוֹת, אִף עַל פִּי שְׁלֹא מָשָׁךְ - קָנָה,
וּפְטוּרָה מִבְּכוּרָה³³.**
- 24 (30) מימרא של ריש לקיש, בבכורות יג, א. 31) בגמ' שם:
"בדיניהם שפסקה להם תורה" שגוי קונה בהם. לפי דעת
רבינו, הוא קונה בין בכסף ובין במשיכה (פ"א מהל' זכיה
ומתנה הי"ד), ומקורו מהגמרא בע"ז ע"א, א. ודלא כסוגיית
הגמרא בבכורות שם, שגוי קונה רק במשיכה (מגיד-משנה
שם). 32) שכבר קנה ישראל את הבהמה, ואין לגוי בה
שום חלק. 33) לפי שהיא של גוי (שם).
- 25 **ו. גַּר שֶׁנִּתְגַּיֵר, וְאִין יָדוּעַ אִם עַד שְׁלֹא נִתְגַּיֵר יִלְדָה
פָּרְתוֹ אוֹ אֲחֵר שֶׁנִּתְגַּיֵר³⁴ - הָרִי זֶה בְּכוֹר מְסַפֵּק³⁵.**
- 26 (34) שאם ילדה לפני שנתגייר, הרי היתה בהמת גוי ופטורה
מן הבכורה, ואם ילדה אחר שנתגייר, חייבת בבכורה.
35) בחולין קלד, א: "תני רבי חייא, שמונה ספיקות נאמרו
בגרי, ד' לפטור וד' לחיוב וכו' ובכור בהמה טהורה". ודינו
של בכור ספק הוא: שאינו קרב על המזבח ואינו נשחט
בחורף כשהוא תם, אלא ירעה עד שיפול בו מום ואז מותר
לשחטו בחורף ולאכלו. ואינו מחויב לתתו לכהן, שהמוציא
מחבירו עליו הראיה. עי' במשנה, שם. וראה להלן ה"ז,
ופ"ה ה"ג, ובפ"ט מהל' ביכורים הי"ג.
- 27 **ז. הַלֹקֵחַ³⁶ בְּהֵמָה מִן הַנֹּכְרִי³⁷, וְאִין יָדוּעַ אִם בְּפָרָה
אוֹ לֹא בְּפָרָה³⁸, וְיִלְדָה אֶצְלוֹ - הָרִי זֶה סֶפֶק בְּכוֹר.
וְאִאֵכַל בְּמוֹמוֹ³⁹ לְבַעֲלִים, וְאִינוֹ לִפְהֵן, שֶׁהַמוּצִיא
מִתְּבָרוֹ עֲלֵיו הִרְאִיָּה.**
- 28 (36) ישראל הקונה. 37) ואם לקח ישראל בהמה מישראל,
ראה להלן ה"ט. 38) כלומר: לא ידוע לישראל אם ילדה
כבר פעם או לא. 39) בכורות יט, ב - במשנה, וכרבי
עקיבא.
- 29 **ח. לָקַח בְּהֵמָה מִנִּיקָה⁴⁰ מִן הַנֹּכְרִי - אִינוֹ חוֹשֵׁשׁ**

51) במשנה, שם: "סימן הוולד בבהמה דקה - טינוף". כן הוא בגמרא שם כא, ב - לדעת רבא. (52) אם תלד לאחר מכן זכר, אינו בכור. (53) גמרא, שם. (54) אף-על-פי שאין דרכה לילד תוך שנה ראשונה לחייה. (55) שאפשר שטינפה תוך שנתה, וחזרה וילדה בתוך שנתה, כרבי עקיבא (במשנה, שם) וכרבי יהושע (בברייתא שם כ, א). (56) קרום שהעובר מונח בתוכו, ובהמה זו הפילה שליא ריקה. (57) במשנה שם, ובחולין עז, א. (58) משנה, נדה כו, א. (59) משנה, חולין שם. וראה להלן סוף הי"א. (60) שם בגמרא עז, ב. (61) ראה למעלה פ"א הי"א. (62) למעלה פ"ב ה"ו. (63) כמו כבש שילדה כמין עז או עז שילדה כמין כבש. וזה קורה רק לעתים רחוקות. (64) שהרי מחצית הנולדים הם נקבות שפטורות מבכורה, ומהמחצית השניה של הנולדים זכרים, יש מיעוט (אף כי הוא קטן) של נולדים שאין בהם מקצת סימני אמם שגם הם פטורין מן הבכורה, ואם כן רוב הנולדים אינם מתקדשים בבכורה. (65) ומותר להשליך השליא לכלבים. (66) משנה שם, ותמורה לג, ב. (67) כלומר, שגם נקבה שנולדה מבהמת קדשים - יש בה קדושה (בגמרא שם עז:).

יא. בהמה גסה שהפילה חררת דם⁶⁸ - הרי זו נפטרה מן הבכורה⁶⁹; שהזקתה שהולד בתוכה, ורבה עליו הדם⁷⁰ והפסידו ובטלו. וקוברין חררה זו⁷¹ כמו גפול מבכרת⁷², אף על פי שאין חררה זו קדושה⁷³. ולמה קוברין אותה?⁷⁴ פדי לפרסם הדבר⁷⁵.

68) חתיכת דם. (69) כשתלד עוד, אין הוולד קדוש, כדברי רבי אליעזר בן יעקב במשנה, בכורות כא, ב. (70) כרבי יוחנן, בבכורות כב, א. וראה 'תוספות יום-טוב' נדה פ"ג מ"ד, ובלחם-משנה כאן. (71) משנה, בכורות, שם. (72) שקוברים אותו ככל קדשים שהפילו (תמורה לג:), אם הוא זכר. (73) שהרי רוב הנולדים אינם מתקדשים בבכורה, ראה למעלה ה"י בד"ן שליא. (74) ולא הותר להשליכו לכלבים כמו שליא, ראה למעלה שם. (75) בכורות כב, א. אבל בשליא אין צריך פרסום, שהכל יודעים שאין שליא בלא ולד ('תוספות' נדה כז: ד"ה כדי ושיטה מקובצת' בבכורות שם).

יב. פכר בארנו בענין נדה⁷⁶, שהולד באדם נגמר לארבעים יום⁷⁷, והמפלת לפחות מארבעים - אינו ולד⁷⁸. אבל ולד בהמה - לא עמדו חכמים על מנין הימים שייגמר בו⁷⁹; אבל אמרו⁸⁰, שהמפלת טנוף⁸¹ - אינה מתעברת אחרי⁸² ולא מקבלת ולד אחר⁸³. לפחות משלשים יום.

76) פ"י מהל' איסורי ביאה ה"א-ב. (77) בכורות כא, ב. (78) ואינה צריכה לישב ימי טומאה כיוולדת (הל' איסורי ביאה, שם). (79) בעיא של רב חסדא שם, ולא נפתרה. (80) דברי זעירי, שם. (81) ראה למעלה ה"י. (82) ואם הפילה בתוך שלשים יום, בוודאי אינו ולד. ואף בקדשים

1 שְׁמָא בְּנֵהּ שֶׁל אַחֲרֵת הִיא מְנִיקָה⁴¹, אֲלֵא הָרִי זֶה
2 בְּחִזְקָתָ שֶׁיִּלְדֶּה⁴². וְאִפְלוּ הִיָּה זֶה שֶׁמְנִיקָה כְּמוֹ מִין
3 אַחֵר, וְאִפְלוּ כְּמִין חִזְרִי⁴³ - הָרִי זֶה פְּטוּרָה מִן
4 הַבְּכוּרָה⁴⁴. וְכֵן בְּהֵמָה שֶׁהִיא חוֹלְבֵת⁴⁵ - פְּטוּרָה מִן
5 הַבְּכוּרָה, שָׂרֵב הַבְּהֵמוֹת אֵינָן חוֹלְבוֹת אֲלֵא אִם כֵּן
6 כְּבָר יִלְדוּ⁴⁶.

(40) משנה, שם כג, ב - כדברי רשב"ג. ובגמרא (שם כד). נפסקה הלכה כמותו. (41) מדובר שראינוה חולבת אע"פ שלא ילדה, והוא מן המיעוט שחולבות בלי לידה ('טורי יו"ד סי' טזט). והנולד עכשיו הרי הוא בכור. (42) לפי שאינה מרחמת על הוולד אלא-אם-כן ילדה (גמרא, שם). ואם כן זה שנולד עכשיו אינו בכור. (43) שוודאי אין הבהמה מרחמת על מין אחר, ואם כן זו שריחמה היא מן המיעוט, ויתכן שריחמה אע"פ שלא ילדה כלל. (44) חזקה שילדה אותו ולד, שאם לא כן לא היתה מרחמת עליו (ועי' ש"ך סי' טזט סק"ו). (45) ואין אנו יודעים אם ילדה או לא. ומדובר כשאינה מניקה. (46) בכורות כ, ב - כרבי יהושע.

7 ט. הלוקח בהמה מישראל - הרי זו בחזקת
8 שבפכה⁴⁷, עד שיודעו המוכר שעדין לא ילדה;
9 שאין הישראל שותק וגורם לו לאכל קדשים
10 בחיוב⁴⁸, וודאי שבפכה⁴⁹ ולפיכך מקרה סתם.

(47) מחלוקת בין רב, שמואל ורבי יוחנן, בבכורות כא, ב. ופסק רבינו כרבי יוחנן. (48) כלומר, כל הכרוך בזה: איסור שחיטה (פ"ט מהל' מעשה הקרבנות ה"ו) ואיסור אכילה (קידושין נז:). וכן צריך לפרש בדברי רבינו גרוסום' בבכורות שם, שכתב: "דאיכא איסורא, אי אכיל ישראל לבכור". וכה' לשון הברייתא שם יט, א: "שאתה מאכיל את ישראל קדשים בחיוב". (49) כלומר, ילדה בכור מכבר.

11 י. בהמה דקה שהפילה עבר שעדין לא נתבאר
12 צורתו הרבה ונפדת לפל⁵⁰, וזהו הנקרא טנוף⁵¹, אם
13 אמרו הרועים: עבר הוא אלא שנפסדה צורתו - הרי
14 זו פטורה מן הבכורה⁵². וצריך להראותו לרועה
15 חכם⁵³. לפיכך, הלוקח בהמה מן הנכרי, אפלו היתה
16 קטנה וילדה אצלו בתוך שנתה⁵⁴ - הרי זה ספק
17 בכור, שְׁמָא טנוף הפילה ברשות הנכרי⁵⁵. וכן בהמה
18 גסה שהפילה שליא⁵⁶ - הרי זו סימן ולד⁵⁷, שאין
19 שליא בלא ולד⁵⁸, ונפטרה מן הבכורה. ומתיר
20 להשליך אותה השליא לכלבים⁵⁹. שאין מתקדש
21 בבכורה⁶⁰ אלא זכרי⁶¹, וחזקת הנולדים מתצה זכרים
22 ומתצה נקבות, וכבר בארנו⁶² שהזכר שאין בו מקצת
23 סימני אמו⁶³ אינו מתקדש בבכורה, ונמצא מעוט
24 הנולדים הן המתקדשין בבכורה⁶⁴, ואין חוששין
25 למעוט⁶⁵. אבל בהמת קדשים שהפילה שליא -
26 תקבר⁶⁶, [שהנקבות בה פזכרים]⁶⁷.

(50) כלומר, אינה ניכרת לכל, אלא לרועים בלבד.

טו. יִצָא שְׁלִישׁ⁹⁹ וּמָכְרוּ לְנֹכְרִי, וְחִזַּר וַיִּצָא שְׁלִישׁ
 אַחַר - נִתְקַדֵּשׁ לְמַפְרָע¹⁰⁰ וְנִפְטָרָה מִן הַבְּכוּרָה¹⁰¹.
 יז. יִצָא שְׁלִישׁ דֶּרֶךְ הַדֶּף¹⁰² וּשְׁנֵי שְׁלִישִׁים דֶּרֶךְ רָחֵם -
 אֵינוֹ קָדוֹשׁ¹⁰³; שֶׁהָרֵב הָרֵאשׁוֹן¹⁰⁴ לֹא יִצָא דֶּרֶךְ רָחֵם,¹⁵
 וּלְמַפְרָע הוּא מִתְקַדֵּשׁ¹⁰⁵.¹⁶

99) שעדיין לא קדש בכורה עד שיצא רובו. 100) מתחילת הלידה, ונתגלה כי מכירתו לגוי לא היתה מכירה כלל, שהרי אינו שלו, וכרב הונא ולא כרבה (חולין סט:). 101) שלש שנים אלו אין להן מקום כאן, כי אע"פ שלא נתקדשה למפרע - נפטרה מן הבכורה, והבא אחריו אינו בכור ('כתר המלך'), והן שייכות להלן בסוף ההלכה אחרי המילים 'ולמפרע הוא מתקדש' ('אור שמח', וראה להלן הערה קד). 102) שלא דרך הרחם, ראה למעלה פ"ב ה"ד. 103) גם זה מחלוקת בין רב הונא ורבה, ופסק כרב הונא. ראה למעלה בסמוך. 104) כלומר, השליש השני ביחד עם השליש הראשון. 105) כאן שייכות המילים "ונפטרה מן הבכורה" שנכתבו למעלה, שהרי גם יצא כולו דרך דופן - הבא אחריו אינו בכור, כמו שכתב רבינו למעלה פ"ב ה"ד ('אור שמח').

טז. יִצָא מְעוֹט אֶבֶר גְּדוֹל, וְהָרִי זֶה הַיּוֹצֵא רֶבּוּ שֶׁל
 עֶבֶר¹⁰⁶ - נִפְטָרָה מִן הַבְּכוּרָה¹⁰⁷, וַיִּקְבַּר הַיּוֹצֵא¹⁰⁸.
 יח. יִצָא חֲצִי הָעֶבֶר וְהוּא רֶבּוּ שֶׁל אֶבֶר הַיּוֹצֵא¹⁰⁹ - הָרִי
 זֶה סֶפֶק אִם נִפְטָרָה מִן הַבְּכוּרָה אוֹ לֹא נִפְטָרָה.²⁰
 יט. לְפִיכֵן הֵבֵא אַחֲרָיו סֶפֶק בְּכוֹר.²¹

106) מדובר כשחתכו, ומיעוט העובר שנשאר בפנים ולא יצא דרך הרחם אלא דרך הדופן (ש"ך סי' ש"ק יב). 107) אם ילדה לאחר מכן, שאין מיעוט זה של האבר שיצא, נגזר אחרי רוב אותו האבר שבפנים (חולין ע.). 108) כיון שחתכו. וראה למעלה ה"ד. 109) כלומר, בתוך החצי הזה שיצא, נכלל רוב של אבר שמיעוטו נשאר בפנים, ונסתפקו (שם) אם המיעוט הזה שבפנים מצטרף לרוב האבר, ועל-ידי-זה הוא מרבה את החצי שיצא ועושה אותו לרוב, ונתקדש בכורה, או לא. ואף כאן מדובר כשחתך היוצא, והחלק שבפנים יצא אחר-כך דרך הדופן (ש"ך, שם).

יז. בְּכוֹר¹¹⁰ שֶׁפָּרְכּוּ¹¹¹ בְּסִיב¹¹² וְהוֹצִיאוֹ וְלֹא נִגַּע
 בְּרָחֵם, אוֹ שֶׁפָּרְכּוּ בְּשֻׁלִית בְּהֵמָה¹¹³ אַחֲרֵת, אוֹ
 שֶׁנִּכְרְתָה עֲלָיו אַחֲזוֹתוֹ וַיִּצָא¹¹⁴, הוֹאִיל וְלֹא נִגַּע בְּרָחֵם,²⁴
 מִכָּל מְקוֹם - הָרִי זֶה סֶפֶק בְּכוֹר¹¹⁵.²⁵

110) כל הלכה זו היא בעיא שלא נפטרה בגמרא שם. 111) כשיצא חלק ממנו, לפני שיצא רובו. 112) קרום דק הגדל והנכרך סביב הדקל (רש"י שם). 113) כלומר, בסיב שאינו מין בשר, אלא אפילו בשליא שהיא מין בשר, מסתפקים אנו שמא היא הציצה (אע"פ שכלל הוא בידינו "מין במינו אינו חוצץ", כמו שכתב רבינו בפ"ז מהל' לולב ה"ב). ובשלייתו לא הסתפקו, שכן הוא דרך הלידה, ואינה חוצצת (גמרא, שם). 114) כלומר, שעם הזכר נולדה גם נקבה, והיא נכרחה עליו באופן שהזכר לא נגע ברחם, כן

אינו טעון קבורה. 83) כפל לשון הוא מהקודם, וברש"י וברבינו גרשום' שם: "משהתחילה לטנף אינה מקבלת זכר עד שלשים יום". ואולי יש לפרש כן גם בדברי רבינו.

1. יג. בְּהֵמָה שֶׁיִּצָא מִלְּאָה⁸⁴ וּבָאָה רִיקָנִית⁸⁵ - הֵבֵא
 אַחַר בֶּן⁸⁶ בְּכוֹר מִסֶּפֶק⁸⁷, שְׁמָא דְבָר שְׁאִינוּ פּוֹטֵר
 בְּבְכוּרָה הַפִּילָה⁸⁸. וְאִין לְנַפְלִי בְּהֵמָה פְּטִירַת רָחֵם⁸⁹
 עַד שְׁיַעֲגִילוּ רֵאשׁ פְּפָקָה שֶׁל עֶרֶב⁹⁰.⁴

84) בהמה מעוברת שיצאה לרעות בשדה. 85) וחזרה בו ביום ריקה. 86) פירוש, אם נתעברה לאחר זמן, שנית, וילדה זכר. 87) דין ספק, ראה למעלה ה"ו, ובהערה שם. 88) כגון שראשו לא היה עגול כפיקה של ערב, ואע"פ שרוב הבהמות יולדות ולד הפוטר מן הבכורה, כיון שרוב היולדות מטנפות יום קודם לכן וזו לא טנפה (וכגון שלא שהתה ביום הקודם בחוץ - 'תוספות' נדה כט. ד"ה וזו) הרי זה סותר בכך את הכלל של רוב בהמות יולדות ולד הפוטר מן הבכורה (נדה שם). 89) אין הנפלים פוטרים מבכורה את הנולד לאחר מכן. 90) ככדור שבראש הפלך שטוות בו הנשים, חוט של "ערב" שהוא עבה יותר מהחוט של "שתי", אבל פחות מזה אינו פוטר מן הבכורה, כן הוא באהלות פ"ז מ"ד: "אין לנפלים פתיחת הקבר עד שיעגילו ראש כפיקה", ובבכורות כב, א: "כי אתא רבין, פירשה משמי' דרבי יוחנן, של אשה כשל "שתי", ושל בהמה כשל "ערב", ומפרשה רבינו לענין פטירת רחם, שאינו פוטר מן הבכורה עד שיהיה הראש גדול כפיקה של ערב, אבל אם הוא פחות מזה אינו פוטר מן הבכורה (ורש"י שם פירשה לענין טומאה כמו באשה). ועי' בהשגות הראב"ד ובלח"ם משנה כאן. וראה בפכ"ה מהל' טומאת מת ה"ח וה"ט, וב'תוספות יום-טוב' אהלות פ"ז מ"ה.

5. יד. מִבְּפֶרֶת⁹¹ הַמְקֻשָּׁה לִילָד - מִחֲתָף אֶבֶר אֶבֶר
 וּמִשְׁלִיךְ לְכַלְבִּים⁹², וְהֵבֵא אַחֲרָיו בְּכוֹר⁹³. יִצָא רֶבּוּ⁹⁴
 7. - הָרִי זֶה יִקְבַּר⁹⁵, וְנִפְטָרָה מִן הַבְּכוּרָה⁹⁶. וְאִם חֲתָף
 8. אֶבֶר וְהִנְחִיחוֹ⁹⁷, אֶבֶר וְהִנְחִיחוֹ, עַד שֶׁהִשְׁלִים רֶבּוּ - הָרִי
 9. פֶּל הָאֵיבָרִים צָרִיכִין קְבוּרָה, וְנִפְטָרָה מִן הַבְּכוּרָה⁹⁸;
 10. מִיּוֹן שֶׁיִּצָא רֶבּוּ, מִיּוֹן שֶׁלֹּם בֵּין מִחֲתָף, וְהָרִי הוּא
 11. לְפָנָיו - נִתְקַדֵּשׁ לְמַפְרָע.

91) העומדת לילד בפעם הראשונה. 92) כשיוצא אבר שהוא מיעוט של הוולד, מחתכו ומשליכו לכלבים וכן כל אבר ואבר, והוא במשנה חולין סט, ב. לפי שכל זמן שלא יצא רוב הוולד, אינו קדוש בקדושת בכורה (רש"י שם). 93) במשנה, שם: "ונפטרה מן הבכורה". ומפרשה רבינו רק על מה שנאמר שם בסוף המשנה "יצא רובו הרי זה יקבר". ולא על תחילת המשנה, כשיצא חתוך אבר אבר והשליכים לכלבים, שכיון שאינו חשוב כיוולד אינו פטר רחם, והבא אחריו בכור (עי' ש"ך יו"ד סי' ש"ק יג). ודעת רש"י שם אינה כן. 94) וחתכו. 95) שביציאת הרוב חלה עליו קדושת בכור, ואנו קוראים עליו (דברים טו, יט) "אשר יוולד" (רש"י שם), ויקבר כדין בכור שמת, ראה למעלה פ"ג ה"ד. 96) במשנה, שם. 97) פירוש, שלא השליכו לכלבים. 98) כדברי רב הונא, בגמרא שם ע, א.

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום שבת קודש י"ג אייר - ספר קרבנות - הלכות בכורות קטו

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

15 שְׁנֵי רֵאשִׁיּוֹן פְּאָחַד - אִי אֶפְשָׁר שְׁלֹא קָדַם אֶחָד.⁴
16 הוֹאִיל וְאִין יָדוּעַ אִי זֶה מֵהֶם יֵצֵא רֵאשׁוֹן - הַפְּהֵן
17 נוֹטֵל אֶת הַפְּחוּשׁ⁵, וְהַשְּׁנֵי סִפְק בְּכוֹר⁶. מֵת אֶחָד מֵהֶן
18 - אִין לַפְּהֵן פְּלוּם; שְׁזָה הַחֵי סִפְק הוּא⁷, וְהַמוֹצֵיא
19 מִחִבְרוֹ עָלָיו הֲרֵאָה. וְכֵן אִם יִלְדָה זָכָר וְנִקְבָה - הֲרֵי
20 הַזָּכָר סִפְק, שְׁמָא הַנִּקְבָה יֵצֵאת תַּחֲלָה. לְפִיכָף אִין
21 לַפְּהֵן פְּלוּם, שְׁהַמוֹצֵיא מִחִבְרוֹ עָלָיו הֲרֵאָה.

(2) כלומר, לא נתעברה לפני זה, והעיבור הנוכחי הוא הראשון אצלה. (3) בבת אחת. (4) כחכמים במשנה (בכורות יז). הסוברים שאי אפשר לצמצם שיצאו שניהם כאחת ושיהיו שניהם בכורים, אלא האחד הקדים את השני במשהו, ולנו לא ידוע אי זהו שקדם. (5) כרבי עקיבא במשנה שם, שעל היפה אומר הישראל לכהן הבא ראייה שהוא הבכור ואתננו לך (שם יח. בגמרא). (6) וירעה עד שיפול בו מום, ויאכל לבעליו. (7) שמא המת יצא תחילה והחי איננו בכור כלל.

22 ב. שְׁתֵּי רַחֲלוֹת שְׁלֹא בְּכָרוּ וְיִלְדוּ שְׁנֵי זָכָרִים - שְׁנֵינֵהֶן
23 לַפְּהֵן⁸. זָכָר וְנִקְבָה - הַזָּכָר לַפְּהֵן⁹. שְׁנֵי זָכָרִים וְנִקְבָה¹⁰
24 - הַפְּהֵן נוֹטֵל אֶת הַפְּחוּשׁ¹¹, וְהַשְּׁנֵי סִפְק בְּכוֹר¹². וְאִם
25 מֵת אֶחָד מֵהֶן - אִין לַפְּהֵן פְּלוּם; שְׁזָה הַזָּכָר הַחֵי סִפְק
26 בְּכוֹר הוּא¹³, וְהַמוֹצֵיא מִחִבְרוֹ עָלָיו הֲרֵאָה. יִלְדוּ שְׁתֵּי
27 נִקְבוֹת וְזָכָר אוֹ שְׁנֵי זָכָרִים וְשְׁתֵּי נִקְבוֹת¹⁴ - הֲרֵי
28 הַזָּכָרִים סִפְק בְּכוֹר, שְׁאֵנִי אוֹמֵר: שְׁמָא הַנִּקְבָה נוֹלְדָה
29 תַּחֲלָה וְאַחַר כֵּף הַזָּכָר. לְפִיכָף אִין פֶּאֵן לַפְּהֵן פְּלוּם,
30 שְׁהַמוֹצֵיא מִחִבְרוֹ עָלָיו הֲרֵאָה. אַחַת בְּפֶרֶה וְאַחַת
31 שְׁלֹא בְּפֶרֶה¹⁵ וְיִלְדוּ שְׁנֵי זָכָרִים¹⁶ - אֶחָד לוֹ וְאַחַד
32 לַפְּהֵן¹⁷, וְכָל אֶחָד מֵהֶן סִפְק בְּכוֹר, וְהַפְּהֵן נוֹטֵל אֶת
33 הַפְּחוּשׁ¹⁸. מֵת אֶחָד מֵהֶן - אִין פֶּאֵן לַפְּהֵן פְּלוּם, שְׁזָה
34 הַחֵי סִפְק הוּא. וְכֵן אִם יִלְדוּ זָכָר וְנִקְבָה¹⁹ - אִין פֶּאֵן
35 לַפְּהֵן פְּלוּם, שְׁזָה הַזָּכָר סִפְק בְּכוֹר הוּא²⁰.

(8) משנה שם יח: ואף כי לא ראינו את הלידות, אין אנו חוששים שמא אחת ילדה את שני הזכרים והשנייה לא ילדה אלא טנפה, ולא יהיה לכהן אלא בכור אחד. (9) ואין אומרים שאחת ילדה את שניהם והשנייה רק טנפה והזכר הוא ספק והמוציא מחבירו עליו הראיה, אלא אנו אומרים שכל אחת מהן ילדה: זו את הזכר וזו את הנקבה. ואם כן, הזכר הוא בכור וודאי. (10) ונמצא שאחת ילדה תאומים והשנייה רק אחד - ויש כאן ספק אם שני הזכרים בכורות, או שרק אחד מהם בכור, בין אם הנקבה היא מהתאומים ולא ידוע איזה מן הזכרים הוא מהתאומים ואיזה הוא שנולד יחיד ובין אם הנקבה נולדה יחידה והזכרים תאומים ולא ידוע איזה יצא ראשון או אפילו באופן שיצאו שניהם כאחת שהדין הוא שאי אפשר לצמצם ואחד מהן קדם את חבירו במשהו ורק אחד מן הזכרים הוא בוודאי בכור והשני ספק. (11) שהישראל אומר לו הבא לי ראייה שהיפה הוא הבכור. (12) וירעה עד שיפול בו מום ויאכלוהו הבעלים. (13) שאולי רק אחד מהן הוא בכור ואפשר שזהו שמת. (14) וספק הוא אם יש כאן בכור: שמא נולד הזכר בתאומים

הוא בגמרא שם: "כרכתו ואחותו והציאתו, מהו". וכגירסת 'רבינו חננאל' (מובא ב'תוספות' שם ד"ה כרכתו, "אחותו" במקום "ואחותו"). (115) בכל אלו הסתפקו שם, אם זה נחשב לחציצה ואינו קדוש או שאין זה חציצה (ראה רש"י שם), ולא נפשטה הבעיא, ולכן פסק רבינו שהוא ספק בכור.

1 יח. הַדְּבִיק שְׁנֵי רַחֲמִים זֶה לְזֶה¹¹⁶ וְיֵצֵא מִזֶּה וְנִכְנַס
2 לְזֶה¹¹⁷ - הֲרֵי זֶה סִפְק אִם נִפְטָרָה מִן הַבְּכוֹרָה
3 הַבְּהֵמָה שְׁנִכְנַס בָּהּ הַבְּכוֹר, שְׁהֲרֵי פֶטֶר רַחֵם¹¹⁸; או
4 לֹא נִפְטָרָה עַד שְׁיִפְטֹר רַחֲמָה וְלָדָה¹¹⁹.

(116) כשאחת מהן כורעת לילד (שם). (117) כשילדה יצא הוולד מן הרחם של זו ונכנס לרחם של השנייה. (118) על-ידי-זה שנכנס לתוך רחמה ויצא ממנה. (119) כלומר, עד שוולד שלה יפטור רחמה, ולא שוולדה של אחת יפטור רחמה.

5 יט. נִפְתַּח¹²⁰ פְּתָלֵי בֵּית הָרַחֵם וְיֵצֵא¹²¹ - הֲרֵי זֶה
6 סִפְק אִם נִגְיַעַת רַחֵם מְקַדְּשֵׁת אוֹ אֲוִירוֹ¹²².

(120) כלומר, נתרחבו. (121) ובגלל שנתרחב הרחם, לא נגע הוולד בכותלי הרחם בעת שיצא. (122) שם, בעיא של רב אחא.

7 כ. וְנַעֲקְרוּ פְּתָלֵי בֵּית הָרַחֵם [וְנִתְּלוּ] בְּצוּאָרוֹ¹²³ - הֲרֵי
8 זֶה סִפְק אִם בְּמִקְוֵמוֹ מְקַדְּשׁ אוֹ מְקַדְּשׁ אַף חוּץ
9 לְמִקְוֵמוֹ¹²⁴.

(123) פירוש, שהרחם נעקר ממקום חיבורו ונתלה בצואר הוולד באופן שנסחב עם הוולד ביציאתו לאויר העולם ('רבינו גרשום' שם). (124) שם. בעיא של מר רב אשי.

10 כא. נִגְמְמוּ פְּתָלֵי בֵּית הָרַחֵם¹²⁵ - אִינוּ קְדוּשׁ¹²⁶.
11 נִפְרָץ מְקַצְתוֹ¹²⁷ וְעוֹמֵד מְרַבָּה עַל הַפְּרוּץ¹²⁸ וְיֵצֵא
12 דְרָף הַפְּרוּץ¹²⁹, אוֹ שְׁהִיָּה הַפְּרוּץ מְרַבָּה עַל הַעוֹמֵד
13 וְיֵצֵא דְרָף הַעוֹמֵד¹³⁰ - הֲרֵי זֶה סִפְק בְּכוֹר¹³¹.

(125) "פירוש, נתעכלו שפתי בית הרחם" ('ערוך' ערך גס). (126) שם, אבעיא של רבי ירמיה מרבי זירא, ונפשטה בגמרא. (127) של הרחם. (128) החלק שנשאר בשלימות, מרובה על החלק הנפרץ. (129) שיש מקום לומר שכיון שהחלק השלם רב יותר מהנפרץ, הרי הוא כאילו כולו שלם. או שכיון שיצא דרך הפרוץ אין זו לידה (ראה רש"י, שם). (130) שיש מקום לומר כיון שהנפרץ הוא יותר מן החלק השלם, הרי הוא כאילו כולו נפרץ וכמו שיצא דרך הפרוץ, או אפשר שכיון שיצא דרך העומד, הרי זו לידה. (131) אבעיא של רבי זירא שם, ולא נפשטה.

יום שבת קודש י"ג אייר ה'תשע"ו

פְּרָק חֲמִישִׁי

(1) יבאר דין רחל שלא בכרה וילדה שני זכרים, ואין ידוע איזה מהם יצא ראשון.

14 א. רַחֵל שְׁלֹא בְּפֶרֶה² וְיִלְדָה שְׁנֵי זָכָרִים³, אֶפְלוֹ יֵצֵאוּ

קטז שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום שבת קודש י"ג אייר - ספר קרבנות - הלכות בכורות

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

שבעל הבית מקנה לו מקום לכהן בחצירו, והרי הוא עומד ברשות שניהם ויחלוקו (כדעת רבי טרפון שם). אלא כרבי עקיבא שבעל הבית הוא המוחזק והרועה הוא המוציא, ועליו להביא ראיה. (31) שמדעת המפקיד הניח בעל הבית את הפשוט שלו על יד הבכור, אבל אילו הניחו שלא בידעתו של המפקיד, וודאי חייב בעל הבית - שהוא עירבם.

24 ז. לא נחשדו ישראל על הבכורות³². לפיכך נאמן
25 הישראל לומר: זה ספק בכור הוא³³, ורואין לו
26 מוממו³⁴ ואוכל אותו פמומו.

(32) להטיל מום בבכורות בניגוד לכהנים החשודים על כך. (33) והמדובר כשיש לו בכור וודאי ובכור ספק ונתערבו ונאמן הוא לומר זהו הספק, שאילו בכור וודאי ביד ישראל - אין רואין מומו, וגם חוששים שמא הוטל בו המום בידים, עד שיעיד עליו הישראל שנפל בו המום מעצמו. אבל בספק בכור, אין צריך עדות שנפל המום מאיליו, שכל איסור בכור שהטילו בו מום אינו אלא מדרבנן משום קנס - בספק אין איסור, שספק דרבנן להקל, אבל מפני שיש כאן בתערובות וודאי בכור, הרי זה כהוקבע האיסור ואין אומרים בו ספק דרבנן לקולא ולפיכך צריכים אנו לעדותו של הישראל שזהו ספק בכור, אבל אינו צריך להעיד שהמום נפל מאיליו, מפני שספק דרבנן לקולא. ואילו הכהנים החשודים להטיל מום בבכור, אינם נאמנים גם בזה, שמא בכור וודאי הוא והטיל בו מום, ומכיון שידוע הוא שלא יקבלו עדותו, משקר ואומר שהוא ספק בכור, בכדי שיתירוהו מחמת ספק]. (34) כנ"ל שבוודאי בכור אין רואין לו מומו.

27 ח. פל הקדשים שקדם להם מום קבוע להקדשן³⁵
28 ונפדו - חייבין בפכורה³⁶. ואם קדם מום עובר
29 להקדשן³⁷ או שהקדישן תמימים ואחר כך נולד
30 להם מום קבוע ונפדו - פטורין מן הפכורה; שהרי
31 לא יצאו לחלין לכל דבר, מפני שהן אסורין בגזיה
32 ועבודה³⁸, כמו שבארנו בהלכות מעילה.

(35) אם היה להם מום קבוע, כגון שנחתך להם אחד מהאיברים ונפרש מן הגוף, ואחר כך הקדיש אותם קדושת דמים, למכרם ולהביא מדמיהם קרבן למזבח. (36) שבשעה שהוקדשו לא חלה עליהם קדושה חמורה, כשפודים אותם יוצאים לגמרי לחולין, ובהמת חולין חייבת בבכורה, ודווקא אם ילדו אחר שנפדו, אף על פי שנתעברו קודם פדיונם, אבל אם ילדו קודם פדיונם, קדושת דמים שבהם פוטרם מבכורה. (37) "כגון החזוית והגרב והשטת הפרק והשבורה שאפשר להירפא". וזה כמו שאיננו כלל וכשהקדישו למזבח חלה עליו קדושה חמורה. (38) כמו שנאמר (דברים יב, טו) "רק בכל אות נפשך תזבח ואכלת בשר וכו' יאכלנו כצבי וכאיל", ואמרו בבכורות טו. שזה מדובר בקדשים שנפל בהם מום ודרשו שם "תזבח, ולא גיזה, בשר, ולא חלב", ולמדו שם פסולי המוקדשין מצבי, מה צבי פטור מן הבכורה שהרי כתוב אצל בכור (דברים יב, יז) "בכורות בקרך וצאנך", ולא מן הצבי, אף

עם הנקבה, והיא יצאה תחילה. (15) יש לו שתי בהמות, אחת הייתה כבר מעוברת פעם אחת וכשילדת עכשיו זכר אינו בכור, ואחת שזו לה העיבור הראשון. (16) ולא ידוע איזה מהן נולד מן הבהמה שלא ביכרה. (17) ושניהם ירעו עד שיפול בהם מום. (18) כרבי עקיבא במשנה שם, שהמוציא מחבירו עליו הראיה שהיפה הוא הבכור. (19) האחת שביכרה והאחת שלא ביכרה ילדו זכר ונקבה ואין ידוע איזה מהן ילדה את הזכר. (20) ספק נולד מן הבהמה שביכרה כבר, או מזו שלא ביכרה כבר, או מזו שלא ביכרה עוד.

1 ג. פל בכור שהוא ספק - דינו שפירעה עד שיפול בו
2 מום ואוכל לבעליו. ואם תפשו הכהן - אין מוציאין
3 אותו מידו, ואוכל אותו²¹ פמומו. אבל אינו
4 מקריבו; שאין מקריב לעולם אלא בכור ודאי, שמה
5 ישחוט חלין בעזרה²².

(21) הכהן שתפס. (22) פשוט הוא (כסף משנה).

6 ד. מי שהיה בעדרו מבפרות ושאין מבפרות,
7 וילדו²³ ואין שם אדם²⁴, ונכנס ומצא את
8 המבפרות מניקות נקבות ואת שאינן מבפרות
9 מניקות זכרים - אינו חושש שמה בנה של זו
10 בא לו אצל זו ובנה של זו בא לו אצל זו, אלא
11 הרי הדבר בחזקתו שכל אחת מניקה בנה²⁵.

(23) נקבות וזכרים. (24) שיראה מי מהן ילדו את הזכרים ומי מהן ילדו הנקבות. (25) ומכיוון שהזכרים יונקים מבהמות שאינן מבכורות, הרי הם בוודאי פשוטים, ולא בכורות.

12 ה. שנים שהפקידו שני זכרים אצל הרועה²⁶, האחד
13 בכור והשני פשוט, ומת אחד מהן²⁷ - מניח הרועה
14 השני ביניהן ומסתלק, והרי הוא ספק בכור, וישניהן
15 חולקין אותו, שאין אחד מהן מפיר את שלו.

(26) בבבא מציעא לו: "אמרו שהניחו שלא מדעתו של הרועה ולכך הרועה פטור, שאם לא כן חייב הרועה משום שהיה לו לדייק. (27) ולא ידוע אם הבכור הוא שמת, או הפשוט מת.

16 ו. הפקיד בכור אצל בעל הבית, והניחו בעל הבית
17 עם פשוט שלו²⁸, ומת אחד מהן ואין ידוע איזהו -
18 המוציא מחבירו עליו הראיה²⁹, והרי הוא ספק
19 בכור. ואפלו רועה פהן שהניח בכורו בחצר בעל
20 הבית עם פשוט של בעל הבית³⁰, ומת אחד מהן -
21 המוציא מחבירו עליו הראיה, ואין מוציאין מחצר
22 בעל הבית אלא בראיה; שהרי מדעת בעל הבכור
23 הניחו עמו הפשוט של בעל הבית³¹.

(28) בידעת המפקיד. (29) כלומר על המפקיד להביא ראיה שהחי הוא הבכור שלו (בכורות שם). (30) אין אנו אומרים

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום שבת קודש י"ג אייר - ספר קרבנות - הלכות בכורות ק"ז

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

50) שומא היא שמוכר את הבהמה בסכום קצוב בתנאי שהקונה יטפל במזונותיה עד זמן ידוע ואחרי כן ימכרו הבהמה ומה שירוויחו יותר מן הסכום הקצוב יתחלק ביניהם. (51) משום שזוהי כמו מכירה, ואסור למכור תם חי לישראל. (52) בתוספתא שם: "שמין בכורות תמימין לכהנים ואין צריך לומר בעלי מומין". וסובר רבינו שהמדובר בזמן הזה, שאילו בזמן שבית המקדש קיים אין לכהן בר זכות למכור והוא הדין שאינו שם אותו. וגם בזמן הזה לא הותר אלא לכהנים שיידעו להיזהר בו עד שיפול בו מום אבל לא לישראל שלא יידע להיזהר בו.

פֶּרֶק שְׁשִׁי

1) יבאר מעשר בהמה כמה נהוג ומי חייב בו ואנה נשחט ושאסור למכרו.

- 19 א. מַצֵּנֹת עֲשֵׂה לְהַפְרִישׁ אֶחָד מֵעֲשָׂרָה מִכָּל בְּהֵמֹת
- 20 טְהוֹרוֹת שִׁינְלָדוֹ לְאָדָם כָּל שָׁנָה וְשָׁנָה. וְאִין מַצְנָה
- 21 זֶה נִדְהָגָת אֲלֵא בְּקָרָר וְצֵאן בְּלֶבֶד, שְׁנֵאמַר: וְכָל
- 22 מַעֲשֵׂר בְּקָרָר וְצֵאן וְגוֹמְרִי.

2) "ואין מעשרים מן הנולדים בשנה זו על הנולדים בשנה אחרת" (ראה להלן פ"ז הלכה ה). (3) "כל אשר יעבור תחת השבט, העשירי יהיה קודש לה".

- 23 ב. מַעֲשֵׂר בְּהֵמָה נִוְהַג בְּחֵלִין, אֲבָל לֹא בְּמִקְדָּשִׁין.
- 24 וְנוֹהַג בְּאֶרֶץ וּבְחוּצָהּ לְאֶרֶץ, בְּפָנֵי הַבַּיִת וְשָׁלֹא בְּפָנֵי
- 25 הַבַּיִת. אֲבָל חֲכָמִים אָסְרוּ לַעֲשׂוֹר בְּהֵמָה בְּזִמְנֵי הַזֶּה,
- 26 וְתִקְנֵוּ שְׂאִין מַעֲשָׂרִין אֲלֵא בְּפָנֵי הַבַּיִת. גִּזְרָה שְׂמָא
- 27 יֵאָכְלֵהוּ תָמִים⁷ וְנִמְצָא בָּא לִידֵי אִסוּר פֶּרֶת, שֶׁהוּא
- 28 שְׁחִיטַת קֳדָשִׁים בְּחוּץ⁸. וְאִם עֶבֶר וְעֲשָׂה בְּזִמְנֵי הַזֶּה
- 29 - הֲרִי זֶה מַעֲשֵׂר⁹ וְיֵאָכְל בְּמוֹמוֹ¹⁰.

4) משנה בכורות נג. "ואפילו היו קדשים קלים, ואפילו על דעת האומרים (ר' יוסי הגלילי שם): קדשים קלים מומן בעלים" (רבינו בפי"ה מ"שם), מפני שנאמר (שם) "העשירי יהיה קודש לה" - "יהיה קודש אמר רחמנא, ולא שכבר קדוש" (גמרא שם). (5) במשנה שם. "ובגמרא שם אמרו, שמשנה זו אינה אליבא דרבי עקיבא הסובר שמעשר בהמה אינו נהוג בחוצה לארץ אלא לענין חלות הקדושה, אבל אסור להקריבו על גבי המזבח (וראה למעלה פ"א הלכה ה לענין בכור בחוצה לארץ), ורבינו שהעתיק המשנה כלשונה, נראה שדעתו דלא כר"ע" (תוי"ט שם פרק ט משנה א). (6) שם במשנה. (7) שם: "אי הכי, האידנא נמי וכו' אלא אמר רבה משום תקלה". (8) ראה בפ"א מהלכות שגגות ה"ד, ובהערות שם. (9) "כן מוכח בירושלמי שקלים (פ"ח הלכה ד), ובבבלי בסוף בכורות (סא.), וכמו שכתבו שם התוס' ד"ה במעשר בזה"ז (יד איתן). ועיין עוד בפ"ח מהלכות ערכין וחרמין הלכה ח. (10) אף שבסוף מסכת בכורות שם אמרו שמעשר בהמה בזמן הזה ימות - סמך רבינו על מה שנאמר בתוספתא בכורות פרק ז: "בהמה שנתערב בה ספק מעשר בזה"ז, ידעו כולן עד שיסתאבו" (אור שמח, וראה ב"נודע ביהודה" מהדורה תנינא חלק יורה-דעה סימן קפט).

פסולי המוקדשין שהוקדשו ואחרי כן נפל בהם מום, שעדיין יש להם קדושה שאסור ליגזו ולעבור בהן, שפטורים מן הבכורה.

- 1 ט. הַלֹּקַח בְּהֵמָה מִמְעוֹת מַעֲשֵׂר שְׁנֵי בִירוּשָׁלַיִם -
- 2 חֲכִיבַת בְּבִכּוּרָה³⁹. אֲבָל הַלֹּקַח בְּהֵמָה מִפְּרוֹת
- 3 שְׂבִיעִית⁴⁰ - הֲרִי זֶה פְּטוּרָה מִן הַבִּכּוּרָה⁴¹. לְפִי שְׂאִינוֹ
- 4 רִשְׁאֵי לַעֲשׂוֹת סְחוּרָה בְּפְרוֹת שְׂבִיעִית, שֶׁהֲרִי נֶאמַר
- 5 בָּהּ: לְאֲכִלָּהּ, לְאֲכִלָּהּ - וְלֹא לְסְחוּרָה; וְאִם תִּהְיֶה
- 6 חֲכִיבַת בְּבִכּוּרָה - הֲרִי זֶה מִשְׁתַּכֵּר בְּבִכּוּר, שֶׁהֲרִי יֵצֵא
- 7 מִתּוֹרַת פְּרוֹת שְׂבִיעִית⁴². וְכִבֵּר בְּאֶרְנוֹ בְּהִלְכוֹת
- 8 מֵאֲכָלוֹת אִסוּרוֹת, שְׁאִסוּר לַעֲשׂוֹת סְחוּרָה בְּדָרִים
- 9 הָאִסוּרִים בְּאֲכִילָהּ. וְכֵן בְּאֶרְנוֹ בְּתְרוּמוֹת, שְׁאִסוּר
- 10 לַעֲשׂוֹת סְחוּרָה בְּתְרוּמוֹת. וְכֵן אִסוּר לַעֲשׂוֹת סְחוּרָה
- 11 בְּבִכּוּרוֹת⁴³, אִף עַל פִּי שְׂמַתָּר לְמַכְרָן⁴⁴ עַל דֶּרֶךְ
- 12 שְׂבָאֲרָנוֹ⁴⁵.

39) ואף על פי שמעשר שני מומן גבוה, ובכור אינו נהוג במוקדשין כמו שאמרנו למעלה - כיוון שהוא לקוח בירושלים לצורך אכילה הרי הוא כחולין לענין בכורה, וכן כתב הכסף-משנה בפרק ו מהלכות ביכורים הלכה ד, שבירושלים הוא מומן הדיוט. (40) שמתר ליקח בעד פירות שביעית בהמה טהורה שהרי הבהמה היא לאכילה ואין זה חשוב סחורה. (41) אם ילדה. (42) ומרוויח שלא יצטרך לבערו בזמן הביעור (שעל בכור בוודאי לא חלו דיני שביעית), ונותנו לכהן ויש לו מזה טובת הנאה. "ונראה שדעת הרמב"ם דפירות שביעית שהם הפקר לא נתנה התורה בהם זכות אלא לאכילה ולא לדבר אחר, ואם לוקח בהמה מדמי שביעית והרי הוא משתכר בכבור ועובר על "לאכלה ולא לסחורה" - הדמים הם הפקר וכן הבהמה, לפיכך היא פטורה מן הבכורה כמפורש בתוספתא פרק ב דבכורות - בהמת המדבר (של הפקר) כו' ובהמת הגר שמת ואין לו יורשים פטורה מן הבכורה". (43) כלומר, כדי להרוויח. "שאין עושין סחורה בפירות שביעית ולא בבכורות" וכו'. (44) בלא ריווח. (45) למעלה בפרק א הלכות י"ד: תם בזמן הזה ובעל מום בין בזמן הזה ובין בזמן הבית.

- 13 י. לְקַח⁴⁶ בְּכוֹר⁴⁷ לְמִשְׁתָּהּ בְּנֹו אוֹ לְרַגְלָהּ⁴⁸ וְלֹא צָרִיךְ
- 14 לוֹ - מִתָּר לְמַכְרוֹ⁴⁹.

46) קנה. (47) בעל מום אבל תם הרי אסור לאכלו עד שיפול בו מום. (48) לאכול בחג. (49) ואף על פי שנראה שהוא סוחר בזה. ובתוספתא קתני ר' אומר, אומר אני לא ימכרנו אלא לדמיו, כלומר בדמים שקנאו שלא ירוויח בהן". אבל לקנות על מנת למכור, אף אם לא ירוויח - אסור, שזוהי עשיית סחורה.

- 15 יא. אִין שְׂמִינ⁵⁰ בְּכוֹרוֹת תְּמִימִים לְיִשְׂרָאֵל⁵¹, אֲבָל
- 16 שְׂמִין לְהֵן בְּכוֹרוֹת בְּעֵלֵי מוֹמִין. וְשְׂמִין בְּכוֹרוֹת
- 17 תְּמִימִים לְכַהֲנִים בְּזִמְנֵי הַזֶּה⁵², שֶׁהֵן עוֹמְדִין לְהֵאָכֵל
- 18 בְּמוֹמָן; וְאִין צָרִיךְ לִומר שְׂשְׂמִין לְהֵן בְּעֵלֵי מוֹמִים.

אותו תמים חי", ובבכורות לא: מפורש שאינו נמכר לא חי ולא שחוט. אלא שיש אומרים שלאחר שחיטה לא נאסרה מכירתו מן התורה אלא מדרבנן (כסף-משנה). וראה במנחת חינוך מצוה שסא. וכן נראה להלן בהלכה ז שכתב "ומעשר בהמה של יתומים שנשחט במומו מותר למכרו", הרי שרק שנשחט במומו מותר, אבל בתם אסור. (21) בבכורות לב. "אמר רב דימי אמר ר' יוחנן, נאמר לא יגאל במעשר, ונאמר ולא יגאל בחרמים. מה להלן מכירה עמו (שהרי שם נאמר ויקרא כז, כח) "לא ימכר ולא יגאל", אף כאן מכירה עמו". (22) כן מוכח מתוספתא קידושין (פ"ד) שהמקדש בבשר מעשר אינה מקודשת. ורבנן הפקיעו הקידושין לאחר שחיטה, כמו דהוי מן התורה מחיים, ומוכר שלא קנה לוקח. וכן משמע בבכורות (לב): ולכתוב רחמנא לא ימכר וכו' הוה-אמינא איזדבוני הוא דלא מזדבן, אבל כו' קמ"ל לא יגאל, דלא איזדבוני מזדבן ולא איפרוקי מפרק - הרי שגם בדיעבד לא מועילה המכירה (אור שמח). (23) כלומר, כיון שהלוקח לא קנה, נמצא שלא עשה כלום ולכך אינו לוקח. אלא שצריך עיון, הרי לרבא שאמר (תמורה ד): כל מה שאמרה התורה לא תעביד, אי עביד לא מהני, ובכל זאת הוא חייב מלקות משום שעבר על צו התורה, וראה לחם-משנה. (24) פירוש, אם אמר אדם על דבר השייך לו, שיהיה חרם, צריך ליתנו לכהן ואין לו פדיון לעולם, ראה בפ"ו מהלכות ערכין וחרמין הלכות א"ד. ומה שאמרו בזבחים ט. "למילקא עליה בלא יגאל" (עין תוספות שם ד"ה למאי), הרי שלוקחין על לאו זה - לפי נוסחת הספרים שלנו אינו כן. וראה בהערת הגר"ח הליר לספר המצוות ל"ת רסג. (25) שהתירה התורה לחלוצי הצבא לקחת אתם לאשה מבנות הנכר שראו בשביה (דברים כא, יב). ואסור למכרה לאחר, ואם מכרה אין זו מכירה. ומכאן כי הנוסחא הנכונה בספר המצוות שם היא כאותם הספרים שלא העתיקו שם "ואם מכרה לוקח". ועיין משנה-למלך. (26) בפ"ח מהלכות מלכים הלכה ו.

- 17 ו. מְדַבְּרֵי סוֹפְרִים שְׁאֶסוּר לְמַכְרוֹ בְּעַל מוֹם וְאֶפְלוּ
 18 שְׁחוּט, גְּזֵרָה שְׁמָא יִמְכְּרֵנוּ חֵי'27. לְפִיכֶךָ28 אֵין
 19 שׁוֹקְלִין מְנָה פְּגָדָה מְנָה29 בְּמַעֲשֵׂר פְּדִיף שְׁשׁוֹקְלִין
 20 בְּבְכוֹרֵי30, מְפָנֵי שְׁהוּא נִרְאָה כְּמוֹכְרֵי31.

(27) בבכורות שם לא: ולב. גם לרבא וגם לרשב"י מותר למכור בעל מום שחוט מן התורה, ורק חכמים גזרו עליו שלא למכרו, גזירה שמא ימכרנו גם לפני שחיטה. אבל יש להבין שהרי גם לרבא וגם לרשב"י גם בעל מום חי אין איסור למכור כ"אם מדברי סופרים (מנחת חינוך מצוה שסא, והרש"ש שם לא.). (28) מכיון שאסור למכור מעשר בהמה בכל אופן. (29) "חלק כחלק, כגון שיחלקו אותה לששה או לשבעה חלקים, ונותנים חלק בכף זה וחלק בכף זה, ר"ל כפות המאזנים" וכו' (רבינו בפייה"מ בכורות לא.). (30) ראה למעלה פ"א הלכה יח. (31) במשנה שם, אמרו "ושוקלין מנה כנגד מנה בבכור, ומשמע שדווקא בכור אבל לא מעשר" (כסף-משנה). וראה רי"ט אלגזי ריש פרק חמישי אות לו.

- ז. וּמַעֲשֵׂר בְּהֵמָה שֶׁל יְתוּמִים שֶׁנִּשְׁחַט בְּמוֹמוֹ32 - 21

- 1 ג. הַפֶּל חֲקִיבִין בְּמַעֲשֵׂר בְּהֵמָה: פְּהֵינִים11 לְוִיִּם
 2 וְיִשְׂרָאֵלִים.

(11) שהרי רבי אלעזר בן עזריה היה כהן (מעשר שני פ"ה משנה ט), ועשירי לעזרא (ברכות כז:); ועישר בהמותיו (ביצה כג). ועיין שם בתוספות סוף ד"ה תליסר). וכן בסוף פרק הגזול עצים (בבא קמא קי:); נסתפקו אם נפל לו לכהן עשר בהמות בגזל הגר, אם מחוייב להפריש מהן מעשר (ראה להלן הי"ג). הרי מבואר שכהנים חייבים במעשר בהמה (רבינו בתשובתו, הוצאת פריימן סימן קלה). וכן כתב רבינו בפירושו המשנה לבכורות פ"ה (לו:), ראה להלן פ"ו הלכה ט. אבל רבינו חננאל גרס בחולין קלו: "מסתברא ממעשר הוה ליה למילף, שכן זכרים טמאים [כהנים] וכו'" ופירש שכהנים פטורים ממעשר בהמה (הובאו דבריו ברמב"ן ורשב"א שם, וכן הוא בערוך ערך זכר ב). וראה במנחת חינוך מצוה שס, שיישב דברי ר"ח שלא תקשה עליהם מהא דביצה כג. ובבא קמא קי:

- 3 ד. וְדִין מַעֲשֵׂר בְּהֵמָה שֶׁיְהִיָּה נִשְׁחַט בְּעִזְרָה12,
 4 וְזוֹרְקִין אֶת דָּמוֹ זְרִיקָה אַחַת13 פְּגָדָה הִיסוּדוֹ14,
 5 וּמִקְטִירֵיהֶן אִמּוּרֵיהֶן15, וְשֹׁאֵר הַבְּשָׂר נֶאֱכַל לְבָעֲלִים
 6 בִּירוּשָׁלַיִם כְּשֹׁאֵר קִדְשֵׁי קָלִים16. וְאֵין לְפְהֵינִים בּוֹ
 7 פְּלוֹם, אֶלָּא פְּלוֹ לְבָעֲלִים כְּפֶסַח17. וְאִם הָיָה בְּעַל
 8 מוֹם, בֵּין שֶׁנֶּפֶל בּוֹ מוֹם בֵּין שֶׁהִפְרִישׁוּ בַתְּחִלָּה
 9 בְּמוֹמוֹ18 - הֲרִי זֶה נֶאֱכַל בְּכָל מְקוֹם19.

(12) משנה בזבחים נו: (13) כלומר שפיכה אחת. ראה פ"ה מהלכות מעה"ק הי"ז. (14) שם במשנה. "ובמסכת מדות (פ"ג מ"א ומ"ב) יתבאר לך שפינות המזבח יש מהן שיש להן יסוד, ויש מהן שאין להן יסוד" (רבינו בפייה"מ בזבחים שם). (15) על המזבח. בזבחים שם: "תניא ר' יוסי הגלילי אומר, חלבו לא נאמר (במדבר יח, יז, לענין בכור) אלא חלבם, דמו לא נאמר אלא דמם, לימד על בכור ומעשר ופסח שטעונין מתן דמים ואימורין לגבי מזבח". (16) זבחים שם במשנה "הבכור נאכל לכהנים, והמעשר לכל אדם, ונאכלין בכל העיר". (17) כלומר, אפילו חזה ושוק אינו מחוייב לתת לכהן, וכן כתב רש"י בבכורות סא. (18) שחלה קדושה גם על בעל מום, שהרי נאמר (ויקרא כז, לג) "לא יבקר בין טוב לרע ולא ימירנו", ודרשו בגמרא (בכורות נו). שבעל מום לא פסול לענין מעשר בהמה, וראה להלן הלכה יד. (19) בתורת מעשר, ואסור להגזז ולהעבד (רש"י בפירוש החומש שם).

- 10 ה. מַעֲשֵׂר בְּהֵמָה אֶסוּר לְמַכְרוֹ כְּשֶׁהוּא תָּמִים20,
 11 שְׁנֶאֱמַר בּוֹ: לֹא יִגְאָל. מִפִּי הַשְּׂמוּעָה לְמִדּוּי21, שְׁזָה
 12 שְׁנֶאֱמַר לֹא יִגְאָלִי - אִף אֶסוּר מְכִירָה בְּמִשְׁמַע,
 13 שְׂאִין נִגְאָל וְאִינוּ נִמְכָּר כָּלָל. וְיִרְאָה לִי, שְׁהַמּוֹכֵר
 14 מַעֲשֵׂר - לֹא עֲשָׂה פְּלוֹם וְלֹא קָנָה לּוֹקֵחַ22, וְלְפִיכֶךָ
 15 אֵינוּ לוֹקֵחַ23. כְּמוֹכֵר חֲרָמֵי פְּהֵינִים שֶׁלֹּא קָנָה לּוֹקֵחַ24,
 16 וְכְמוֹכֵר יֶפֶת תְּאֵרֵי25, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּמִקְוֵי26.

- (20) מעשר שני פ"א משנה ב "מעשר בהמה אין מוכרין

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום שבת קודש י"ג אייר - ספר קרבנות - הלכות בכורות קיט

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

בהמה, ראה למעלה הלכה ג. (43) ואין חשד שיאמרו שהוא התיר אף-על-פי שלא היה מום קבוע (שם לא.), אע"פ שבכור אין הדין כן (למעלה פ"ג הלכה א.). (44) גמרא שם ושם. שכל זמן שלא עישר, אין איסור להטיל בו מום, שהרי עדיין לא נתקדש. וזהו טעם לשני הדינים הנ"ל. (45) מתחילת עישורו. ראה להלן הלכה יד שגם בבעל מום, מצוה להפריש מעשר.

י. הַלֹּקֵחַ תְּלָאִים שֶׁנִּוְלְדוּ בַּשָּׁנָה זֹאת⁴⁶ או שֶׁנִּתְּנוּ לוֹ בַּמִּתְנָה - הֲרֵי הֵם פְּטוּרִים מִן הַמַּעֲשֶׂר⁴⁷, עַד שֶׁיִּוְלְדוּ בְּרִשׁוֹתָיו⁴⁸. לְפִיכָךְ⁴⁹, הַשֹּׁתֵפִין שֶׁנִּשְׁתַּתְּפוּ בְּבִהְמוֹת, וְהֵבִיא זֶה מֵאָה טְלָאִים וְזֶה מֵאָה טְלָאִים וְעֶרְבוּם⁵⁰ וְנִשְׁתַּתְּפוּ בָּהֶן - הֲרֵי הֵמָּא תֵּימִים פְּטוּרִים מִן הַמַּעֲשֶׂר⁵¹, שֶׁכֵּל טְלָה מִהֶן פְּמֹכּוֹר⁵². וְכֵן הָאֲחִים שֶׁיִּרְשׁוּ טְלָאִים מֵאֲבֵיהֶם⁵³ - הֲרֵי הֵן פְּטוּרִין מִן הַמַּעֲשֶׂר⁵⁴. אֲבָל הַנּוֹלְדִים לָהֶם בַּשִּׁתְּפוֹת לְאַחַר מִפְּאֵן מֵאֵלוּ הַבִּהְמוֹת, בֵּין לַשִּׁתְּפִין בֵּין לְאֲחִים - חֵיבִין בַּמַּעֲשֶׂר⁵⁵. וְכֵן אִם הָיוּ שִׁתְּפִין בְּמַעוֹת וְקִנּוּ בְּהֵמוֹת מִמַּעוֹת הַשִּׁתְּפוֹת, וְהָאֲחִים שֶׁקִּנּוּ בְּהֵמוֹת מִמַּעוֹת הַיִּרְשָׁה - הֲרֵי הַנּוֹלְדִים מֵהֶם לְאַחַר מִפְּאֵן חֵיבִין בַּמַּעֲשֶׂר. שֶׁהָרִי בְּרִשׁוֹתָן נוֹלְדוֹ, וְהָרִי הֵן פְּאִישׁ אֶחָד. חֵלְקוֹ הָאֲחִים וְהַשִּׁתְּפִין אַחַר שֶׁנִּוְלְדוּ לָהֶן הַבִּהְמוֹת בְּרִשׁוֹתָן וְחִזְרוּ וְנִשְׁתַּתְּפוּ - הֲרֵי אֵלוּ פְּטוּרִין מִן הַמַּעֲשֶׂר⁵⁶. שֶׁשְּׂעֵה שֶׁחֵלְקוֹ נַעֲשׂוּ הַכֹּל לְקוֹחֵין וְהֵלְקוּחַ פְּטוּר, וְכִשְׁחִזְרוּ וְנִשְׁתַּתְּפוּ - הֲרֵי נִשְׁתַּתְּפוּ בְּבִהְמוֹת, וְעִדּוֹן לֹא יִלְדוּ לָהֶן בְּרִשׁוֹתָן אַחַר שְׁתוּף זֶה הַשָּׁנִי. וְאֵף עַל פִּי שֶׁחֵלְקוֹ גְּדִיִּים כְּנֶגֶד גְּדִיִּים וְטְלָאִים כְּנֶגֶד טְלָאִים⁵⁷ וְעִשְׂרָה כְּנֶגֶד עִשְׂרָה⁵⁸ - הַכֹּל פְּטוּרִין מִן הַמַּעֲשֶׂר וְהָרִי הֵן בְּלִקְוֵחֵין.

(46) כלומר, לאחר שהם ראויים להתעשר, ולא שלוקח טלאים בשבעת הימים הראשונים ללידתם, ראה להלן הלכה טו. (47) משנה שם נה: "הלוקח או שנותן לו במתנה, פטור ממעשר בהמה". (48) שהרי נאמר (שמות כב, כח-כט) "בכור בניך תתן לי, כן תעשה לשורך לצאנך". ודרשו בגמרא (שם נז.): "מה בניך אין בלקוח ומתנה, אף צאנך ובקרך אינו בלקוח ומתנה (אלא עד שיולדו ברשותו)" ואף-על-פי שפסוק זה נאמר בכבור - קיבלו חז"ל (שם) שהוא לענין מעשר בהמה. (49) לפי שלקוח פטור מן המעשר. (50) [ראה בפ"ד מהלכות שלוחין ושותפין הלכה א, ובהוספה להערה י שם]. (51) במשנה שם: "האחים והשותפין שחייבים בקלבון, פטורים ממעשר בהמה", אבל רש"י גורס "האחים השותפין" וכו'. (52) לשותף השני, ומה שנלמד בגמרא שם מהפסוק (במדבר יח, טו) "יהיה לך ולא של שותפות", הכוונה שהפסוק מלמדנו שגם שותפות הוא בגדר של לקוח (קרית ספר). (53) במשנה שם. (54) שכל טלה הוא כמכור לכל אחד מהאחים, כיון שיש לכולם חלק בו (קרית ספר). (55) שם במשנה "קנו מתפיסת הבית חייבים, ואם לאו פטורים" ומפרש רבינו בפי"ה מ"תפיסת הבית, היינו הממון המשותף בין האחים, קודם שחלקו ירושת אביהם", ודברי המשנה מתבארים כך, שאם השתתפו בבהמות או שירשו את

1 מִתָּר לְמִכְרוֹ³³ פְּדִרְפִּי³⁴. מִפְּנֵי הַשֶּׁבֶת אֲבָדָה לִיתוּמִים
2 לֹא גָזְרוּ עָלָיו³⁵.

(32) אבל נשחט בתמימותו, אסור. ראה למעלה הלכה ה. (33) ברייתא שם: (34) אף בלא שיבליע את דמי הבשר בדמי העור, החלב והגידין, ראה להלן הלכה ח ובכורות לא: (35) שם, כתירוצו של רב ששת. ופירש"י השבת אבדה שאין יכולין לאוכלו כולו ויסריח. ויש להבין שבגמרא שם אמרו, שמה שאמרו במשנה "הבכור והמעשר אין נמכרין באטליז" שמשמע מזה שמעשר בהמה נמכר בבית - המדובר בבהמת יתומים, אם כן לא התירו למכור בבהמת יתומים אלא בבית ולא באטליז. ורבינו כאן לא מזכיר כלל מזה, ואדרבה מסתימת דבריו משמע שמתיר למוכרו אפילו באטליז.

3 ח. מַעֲשֶׂר בְּהֵמָה שֶׁנִּשְׁחַט בְּמוֹמוֹ³⁶ - מִתָּר לְמִכְרֵ
4 חֲלָבּוֹ וְגִידָיו וְעוֹרוֹ וְעֵצְמוֹתָיו, וְלֹא אֶסְרוּ לְמִכְרֵ אֵלָא
5 בְּשָׂרוֹ בְּלִבְדוֹ³⁷. וְאִם הִבְלִיעַ דְּמֵי הַבֶּשֶׂר בְּדַמֵּי הָעוֹר
6 וְהַחֲלָב וְהַגִּידִין וּמִכְרֵ הַכֹּל בְּהַבְלָעָה - מִתָּר³⁸. וְאִם
7 הָיוּ דְּמֵי הָעֵצְמוֹת יָקָרִים, וְהִבְלִיעַ דְּמֵי הַבֶּשֶׂר בְּדַמֵּי
8 הָעֵצְמוֹת - מִתָּר³⁹.

(36) אבל תם שנשחט אסור במכירה, ראה למעלה. (37) כלומר, לא גזרו חכמים אלא בדבר הנישום מחיים, כגון הבשר שכל חשיבות הבהמה היא בבשר, אבל לא בדבר שאינו נישום מחיים, כגון העור והגידין, שאין חשיבות בהמה חיה, בשעת שומא, בהן (שם לא: לב.). (38) פירוש, אם דמי העור והגידין וכו' היו עשרים זוז, ודמי הבשר עשרים זוז, ואמר המוכר ללוקח שמוכר לו את העור והגידים במחיר של ארבעים זוז, ואת הבשר הוא נותן לו במתנה - מותר (ברייתא שם לא:). (39) בעיא שם לב. אם מותר להבליע בעצמות, ופשוטה שם שבמקום שעושין מהם כלים, מבליעין בהן את הבשר שהרי הם יקרים, אבל במקום שאין עושים מהם כלים ומחירים מוזל מאד, ולכן במקום זה אין מבליעים בהם את הבשר, שלא שייך הבלעה אלא כשנבלע בדבר שהוא חשוב יותר או לכל הפחות דומה בחשיבותו, אבל בדבר שהוא פחות חשוב אין הדבר החשוב יכול להיבלע בו.

9 ט. הַכֹּל נֶאֱמָנִים עַל מוּמֵי מַעֲשֶׂר לֹמַר: מוּם זֶה
10 מֵאֵלוּ בְּאֵלוֹ⁴⁰ וְלֹא נַעֲשֶׂה לְדַעַת⁴¹. וְאִפְלוּ אֵלוּ שְׂאִינָן
11 נֶאֱמָנִים עַל הַבְּכוֹר⁴² - נֶאֱמָנִים עַל הַמַּעֲשֶׂר. וְרוּאָה
12 אָדָם מוּמֵי מַעֲשֶׂר שְׁלוֹ וּמִתִּירוֹ, אִם הָיָה מִמֶּתָּה⁴³.
13 שְׂאֵם יִרְעָה, וְיִטִּיל מוּם בְּכָל עֵדְרוֹ וְאַחַר כֵּן יַעֲשֶׂר⁴⁴,
14 וְנִמְצָא הַמַּעֲשֶׂר פֶּעַל מוּם מִתְּחִלָּתוֹ⁴⁵.

(40) משנה שם לו: (41) שאסור להטיל מום בקדשים, משום שנאמר (ויקרא כב, כא) "כל מום לא יהיה בו", ולמדו מזה (שם לג:): שאסור להטיל מום בקדשים. וכשם שהמטיל מום בכבור קנסו אותו (למעלה פ"ב הלכה ז), כמו כן המטיל מום במעשר בהמה ככוונה - קנסוהו. (42) כגון בעליו כהן (פירוש המשניות לרבינו שם), ראה למעלה פ"ב הלכה יז, שבכבור אינו נאמן. ומכאן שכהן חייב במעשר

קכ שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום שבת קודש י"ג אייר - ספר קרבנות - הלכות בכורות

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

או כמקבלי מתנות ופטורין, ופשוטה שם שהם כמקבלי מתנות ולא כיורשים. (65) למעלה הלכה י. (66) המקבלי

10 יד. הפל נכנסין לדיר⁶⁷ להתעשר⁶⁸: בין תמימים בין
11 בעלי מומין⁶⁹, וכל אסורי מזבח⁷⁰; חוץ מן
12 הפלאים⁷¹ והטרפה⁷² ויוצא דפן⁷³ ומחסר זמן⁷⁴,
13 שפל אלו פטורין מן המעשר. וכן היתום שמתה
14 אמו או נשחטה עם לדת⁷⁵ - אינו מתעשר⁷⁶.
15 ודברים אלו מפי השמועה הם⁷⁷.

(67) "הוא מקום המוקף שמכניסים בו הצאן והבקר בשעת מעשר, ולפעמים יהא מוקף בנין או קנים וכיוצא בזה" (רבינו בפייה"מ). וראה להלן פ"ז הלכה א סדר הפרשת מעשר בהמה. (68) משנה בכורות נז. (69) בגמרא שם למדו כן מהפסוק (ויקרא כז, לג) "לא יבקר בין טוב לרע ולא ימירונו" - מכאן שבעל מום חייב במעשר. (70) כמו הרובע והנרבע, המוקצה לעבודה-זרה ושנעבר בו עבודה-זרה, ואתנן ומחיר כלב, ולפי שכל אלו אינם אסורים אלא בדבר שבעל מום אסור בו, כמו שנאמר (שם כב, כה) "כי משחתם בהם מום בם, לא ירצו לכם" ואין השחתה אלא עבודה-זרה וערה וכו', ומעשר בהמה הואיל ואין חוששין בו למום, אין חוששין לכל אלו (שם). (71) במשנה שם, ונלמד בברייתא שם גבי שאר כל הקדשים מן הפסוק (ויקרא כב, כז) "שור או כשב" פרט לכלאים שאינו נקרב על המזבח, ונלמד בגזירה-שוה: נאמר לענין קדשים "תחת אמו", ונאמר לענין מעשר בהמה "תחת השבט" שכלאים אינו מתעשר, וכלאים זהו מי שאביו מין אחר ואמו מין אחר, וכמו תייש הבא על הרחל שהולד כלאים. (72) כגון שנחתכה רגלה מן הארכובה ולמעלה, ושאר מיני הטריפות המובאות בהלכות שחיטה בפרקים הי. ונלמד שם בגמרא, שהטריפה אינה נכנסת להתעשר, משום שנאמר (שם כז, לב): "כל אשר יעבור תחת השבט" - פרט לטריפה שאינה עוברת, "לפי שהיא חולה" (רבינו בפייה"מ). (73) שנולד לא דרך הרחם, אלא חתכו את בטן אמו והוציאו. וראה בדברינו למעלה פ"ב הלכה ד. ונלמד בגמרא שם ממה שכתוב לענין שאר כל הקדשים (שם, כז) "שור או כשב או עז כי יולד" - פרט ליוצא דופן, שאינו קרב למזבח, ובגזירה-שוה הנ"ל למדו שיוצא דופן אינו מתעשר. (74) פירוש, בתוך שבעת ימי היוולדו, ונלמד שם בגמרא ממה שכתוב (שם) לענין שאר כל הקדשים "והיה שבעת ימים תחת אמו" - פרט למחוסר זמן, שאינו נקרב על המזבח. ונלמד בגזירה-שוה כנ"ל שמחוסר זמן אינו מתעשר. [ואמרו בזבחים יב. שביליל שמיני הוא נכנס לדיר להתעשר, ורבינו השמיט דבר זה, מפני שלא אמרו כן אלא למי שסובר "לילה אינו מחוסר זמן" (שם), ואילו רבינו פסק ש"לילה מחוסר זמן", להלן פ"ג מהלכות מחוסרי כפרה הלכה ד. וראה בכסף-משנה כאן]. (75) כלומר, שלא היתה שעה אחת עם אמו אחר הלידה. (76) במשנה שם: "והיתום, ואיזהו יתום, כל שמתה אמה או שנשחטה ואחר-כך ילדה, ר' יהושע אומר אפילו נשחטה אמה וכו'", "ואין הלכה כר' יהושע" (רבינו בפייה"מ). ובגמרא שם למדו זאת ממה שכתוב בכל הקדשים "תחת אמו" - פרט ליתום

הבהמות, וכמו כן אם נשתתפו או ירשו מעות (וטרם חלקו) וקנו במעות אלו בהמות, הרי הבהמות פטורים מן המעשר. רק באם ילדו בהמות אלו, הנולדים חייבים במעשר, שהרי הנולדים אינם לקוחים, אבל ראה בפירוש"י שמפרש אחרת לגמרי את דברי המשנה, וראה בקרית-ספר כאן. (56) שם במשנה "האחים והשותפין שחייבים בקלכון, פטורים מן המעשר". וראה בפיה"מ שמפרש את המשנה גם באופן זה, שחייבים בקלכון ופטורים מן המעשר, כשחילקו ביניהם השותפין בבהמות שנולדו ברשותם ושוב נשתתפו. (57) אין אומרים שבחלוקה זו הוברר שזהו המגיע לכל שותף ושותף או לכל אח ואח עוד משעה ראשונה (כרב ענן שם), אלא שגם זה נחשב ללקוח ופטורים מן המעשר (כדברי רב נחמן שם). (58) אין אומרים שהוברר שזה חלק של כל אחד ואחד מהשותפים ומהאחין המגיע להם משעה ראשונה (רבי אלעזר שם), אלא שגם זה נחשב ללקוח ופטורים מן המעשר (דברי ר' יוחנן שם).

1 יא. האחין והשותפין שחלקו בכספים ולא חלקו
2 בבהמה - חזקין במעשר, שיעדין לא נעשו בהמה
3 לקוחין. אבל אם חלקו בהמה, אף על פי שיעדין
4 לא חלקו הכספים - הרי אלו פטורין⁵⁹.

(59) דברי ר' ירמיה שם נו: אבל יש להבין לשם מה הביא רבינו דין זה, מהיכא תיתי לומר אחרת. הרי גם בגמרא שם מקשה על ר' ירמיה - פשיטא! ומתרת הגמרא כי ר' ירמיה אמר דין זה רק משום קלכון, והוא כשחלקו בבהמות ולא חלקו בכספים שפטורים מקלכון, ולא אומרים כיון שחלקו בבהמות עומדים הם ליחלק גם בכספים, ויהיה חייב בקלכון עיי"ש, הרי שלענין מעשר בהמה אין שום סברא לומר שאם חלקו בבהמות ולא חלקו בכספים שיהיו חייבים במעשר בהמה, ודבר ברור שהם פטורים, ולשם מה הביא רבינו דין זה?

5 יב. הלוהק עשרה עברים במעי אמן - קלן נכנסין
6 לדיר להתעשר⁶⁰, שהרי ברשותו נולדו⁶¹.

(60) מימרא של ר' יוחנן שם נו. (61) ומה שהלקוח פטור מן המעשר (ראה למעלה הלכה י) אינו אלא כשלקח לאחר שנולדו, אבל אם לקח כשהם עדיין עוברים ונולדו ברשותו, חייב לעשר, שכן כתוב (שמות כב, כט) "כן תעשה לשורך לצאנך", לא הקפידה התורה שלקוח פטור ממעשר אלא כשלקח בשעת עשייה (כלומר, בעת שראויין להתעשר), שהוא אחר הלידה. אבל במעי אמן, אי-אפשר עדיין להתעשר (בגמרא שם).

7 יג. פהן⁶² שנפלו לו עשר בהמות בגזל הגר⁶³ -
8 פטורים מן המעשר; שמתנות כהנה מתנות הם⁶⁴,
9 וכבר בארנו⁶⁵ שהנותן מתנה פטור⁶⁶ מן המעשר.

(62) ראה למעלה הלכה ג, שכהנים חייבים לעשר את בהמותיהם. (63) הגזול את הגר ונשבע הגזלן לשקר שלא גזל, ומת הגר והתוודה הגזלן, משלם קרן וחומש לכהנים וכו' (בבא קמא קי.). (64) ולא ירושה. ובעיא היא בגמרא שם, אם הכהנים לענין גזל הגר נחשבים כיורשים וחייבים,

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום שבת קודש י"ג אייר - ספר קרבנות - הלכות בכורות קכא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

מהם בלי למנותם. (3) משנה, בכורות נח, ב - כדברי חכמים, ולא כרבי יוסי ברבי יהודה שם, שאמר שכשם שתרומה ניטלת באומד ובמחשבה, כמו כן מעשר בהמה. (4) שנוולד בשנה זו. (5) כבהערה הקודמת. (6) מקום מוקף אבנים או קנים וכיוצא בזה. (7) ואם יצאו כן, ראה להלן פ"ח ה"ד. (8) ברייתא, שם. (9) גמרא, שם. (10) ברייתא, שם: "מצוה למנותן בשבט". שבט הוא המקל שביד הרועה. (11) תוספתא שם פ"ז, וכן הוא בחולין קלו, א. שבמצות מעשר בהמה לא הבדילה התורה בין זכר לנקבה, כמו שהבדילה בככור. (12) ראה למעלה פ"ו הי"ד. (13) צובעו בצבע אדום, שיהיה ניכר. (14) שם, במשנה. (15) שוכבים. (16) כלומר, ולא כשיצאו מן הדיר. (17) שם, במשנה ובברייתא. (18) שם, בברייתא: "תלמוד-לומר העשירי קדש, מכל-מקום".

ב. אין צריך לצרף כל בהמה שנוולדה בפרשתו¹⁹ לדיר²⁶ אחד, אלא מצרף כל עדר ועדר לבדו²⁰. היו לו חמשה טלאים בירושלים וחמשה טלאים פּעפו - אין מצטרפין²¹, וכלן פטורין מן המעשר²². וכמה יהיה בין אלו לאלו ויצטרפו? ששה עשר מיל²³.

(19) אם הן רחוקות זו מזו יותר משה עשר מיל, כדלהלן. (20) ושיעור המרחק ביניהם שיהיה עדר, מבואר להלן: ששה עשר מיל, ולא יותר. (21) בתוספתא שם פ"ז (הובאה בגמרא שם נה.). "היו לו חמש בכפר חנניא, וחמש בכפר עותני - אין מצטרפות". ורבינו נקט "ירושלים ועכו" להשמיענו שאף מארץ ישראל ומחוצה לארץ (שהרי עכו חוצה לארץ היא - פ"א מהל' תרומות ה"ט) מצטרפים, אם הם קרובים ששה עשר מיל, ודלא כרבי מאיר (במשנה שם נד:) שאמר: "הירדן מפסיק למעשר בהמה" (וגם התוספתא שם סברה כוותיה). וכן כתב רבינו בפירושו המשנה שם, שאין הלכה כרבי מאיר. (22) שבכל עדר ועדר אין עשרה שיתחייבו במעשר. (23) משנה, שם.

ג. היו שלשה עדרים, בין כל אחד ואחד ששה עשר מיל²⁴ - הרי שלשתן מצטרפין²⁵. כיצד? היה תשעה מכאן ותשעה מכאן ואחד באמצע²⁶ - הרי שלשתן נכנסין לדיר להתעשר.

(24) באופן שהמרחק בין שני החיצונים הוא שלשים ושנים מיל. (25) שהעדר האמצעי מצרף אליו את שני העדרים החיצוניים, שהרי המרחק מן האמצעי לכל אחד מהחיצוניים אינו יותר משה עשר מיל, וכן הוא במשנה שם. (26) כרב, שם בגמרא, שצריך שיהא בעדר האמצעי ביחד עם כל אחד ואחד מהחיצוניים שיעור מעשר. ודלא כשמואל שאמר אפילו חמש מכאן וחמש מכאן ואחד באמצע - מצטרפים.

ד. אין מעשרין מן הצאן על הבקר ולא מן הבקר על הצאן²⁷. אבל מעשרין מן הכבשים על העזים ומן העזים על הכבשים²⁸; ושנאמר: וכל מעשר בקר וצאן - משמע כל צאן אחד²⁹, ששניהם נקראים שיה ויהרי הם כמין אחד.

שאינו נקרב, ונלמד גז"ש כנ"ל שיתום אינו מתעשר. (77) כלומר, אינם מפורשים בתורה, אלא קבלום חכמים ולמדום מגזירה-שוה.

טו. אין הלוקח פטור⁷⁸ אלא אם כן נלקח אחר שנואָה להתעשר⁷⁹. לפיכך, הלוקח טלאים בתוך שבועת ימי הלדה - פשיטתו זמנם⁸⁰ חייב לעשרן; שפיון שאין מחסר זמן ראוי להתעשר, הרי זה פמי שלקח עפרים ונולדו בפרשתו⁸¹.

(78) לעשר את הבהמות שלקח, ראה למעלה הלכה י. (79) בכורות נו. "אמר רבא, אמר קרא (שמות כב, כט) תעשה" ("בכור בניך תתן לי, כן תעשה לשורך לצאנך", שממנו למדו פטור לוקח, ראה למעלה הלכה י), בשעת עשיה מיעט הכתוב. ופירש"י "בשעה שהן ראויין להתעשר, מיעט הכתוב שלא יהו לקוחין". וברייתא שנאמר בה שגם לקוח לפני זמנו פטור מלעשר, אינה אלא דעת יחיד. (80) כלומר, ביום השמיני. (81) ראה למעלה הלכה יב.

טז. כל בהמה שהיא ספק אם בת מעשר היא או אינה בת מעשר - הרי היא פטורה מן המעשר⁸². לפיכך, טלאים שנתערב בהן יתום או לקוח וביצא בהן - הרי כלן פטורין מן המעשר⁸³, שכל אחד מהן ספק הוא.

(82) שנאמר (ויקרא כז, לב) "העשירי יהיה קודש", ודרשו (בבא מציעא ז.) "עשירי ודאי אמר רחמנא, ולא עשירי ספק". כלומר, "הצריך הכתוב לעשר את הודאי, ולא הצריך לעשר את הספק" (רש"י שם). (83) תוספתא בכורות פ"ז: "נתערב בהן יתום או לקוח - הרי כולן פטורין". וראה להלן פ"ח הלכה יד.

פרק שביעי

1 יבאר כיצד מפרישין מעשר בהמה, ואם היו לו חמשה טלאים בירושלים וחמשה בעכו אם מצטרפין.

א. מי שהיו לו עשרה טלאים והפריש אחד מעשרה², היו לו מאה והפריש עשרה למעשר - אין אלו מעשר³. אלא כיצד עושה? כנגס כל הטלאים⁴ או כל העגלים⁵ לדיר⁶, ועושה לו פתח קטן כדי שלא יצאו שנים באחד⁷. ואמתייהן מעמיד מבחויין⁸ והן גועות, שישמעו הטלאים קולן ויצאו מן הדיר לקראתן; ושנאמר: כל אשר יעבר תחת השבט - שיעבר מעצמו, ולא שיוציאו בידו⁹. וכשיצאו מן הדיר זה אחר זה, מתחיל ומונה אותן בשבט¹⁰: א' ב' ג' ד' ה' ו' ז' ח' ט'; והיוצא עשירי - בין זכר בין נקבה¹¹, בין תמים בין בעל מום¹² - סוקרו בסקרא¹³ ואומר: הרי זה מעשר¹⁴. לא סקרו בסקרא ולא מנאן בשבט, או שמנאן רבוצים¹⁵ או עומדים¹⁶ - הרי אלו מעשר¹⁷; הואיל ומנאם עשרה עשרה וקדש עשירי - הרי זה מעשר¹⁸.

(2) כלומר, לא מנה אותם אחד שנים וכו' אלא נטל אחד

קכב שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום שבת קודש י"ג אייר - ספר קרבנות - הלכות בכורות

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

בחולין קיד, א - שהאם נכנסת להתעשר עם הבת (יד איתן).

ז. אין הטלאים הנולדים כמו הטבל³⁸ שאסור לאכל מננו עד שיעשר, כמו שבארנו במקומו³⁹, אלא מתר למכור⁴⁰ ולשחט כל מה שירצה⁴¹ עד שיעשר, ויהיה המעשר קדש⁴² ויאכל פהלקתו⁴³, כמו שבארנו⁴⁴.

38) "כל אוכל שחייב להפריש ממנו תרומה ומעשרות, קודם שיפריש ממנו נקרא טבל" (פ"י מהל' מאכלות אסורות הי"ט). 39) בהל' מאכלות אסורות, שם. 40) ואילו טבל אסור למכור (פ"ו מהל' מעשר ה"ו). 41) משנה, בכורות נז, ב. וחכמים קבעו זמנים לעשר, וכשהגיע הזמן אסור למכור ולשחוט עד שיעשר (להלן ה"ח, מהמשנה שם). וקודם שהגיע הזמן - גם מדרבנן מותר למכור ולשחוט. 42) כלומר, ואז אסור למכור (למעלה פ"ו ה"ה). 43) כלומר, אוכלו בירושלים כשאר קדשים קלים. 44) למעלה שם ה"ד.

ח. קבעו חכמים שלשה זמנים בשנה למעשר בהמה, ומשיגיע זמן מהן אסור לו למכור או לשחט עד שיעשר. ואם שחט - הרי זה מתר⁴⁵. ואלו הן השלשה זמנים: ביום חמשה עשר קדם הפסח, וביום חמשה עשר קדם עצרת, וביום חמשה עשר קדם התג⁴⁶. וכל זמן מאלו נקרא גרן מעשר בהמה⁴⁷. נמצאת אומר, שהגרנות של מעשר בהמה ביום אחרון מחדש אדר וביום שלשים וחמשה מספירת העמר וביום אחרון מחדש אלול. ולמה קבעו הגרנות ביום אלו? כדי שתהיינה הבהמות מצויות לעולי רגלים. שאף על פי שמתר למכור קדם שיעשר, כמו שבארנו, היו נמנעים למכור עד שיעשרו ויעשו המצוה⁴⁸.

45) משנה, שם. 46) כרבי עקיבא, שם. 47) "ואמאי קרי ליה גורן? דטבלה כגורן" (בגמרא שם נח.). שהרי מדרבנן הרי הוא כטבל, ואסור למכור ולשחוט עד שיעשר (רש"י שם). וכן כתב רבינו בפירושו המשנה, שם. 48) דברי רבי תנחום בריה דרב חייא איש כפר עכו (שם).

ט. הכניס כל הצאן או הפקר לדיר והתחיל למנות ולקדש עשירי עד שנשארו בתוף הדיר פחות מעשרה - הרי זה מניח לגרן אחר⁴⁹, והן מצטרפין לאלו שילדו, ויתעשרו הכל בגרן אחד⁵⁰. ואף על פי שהוא יודע שאלו ישארו במנין - חייב להכניס הכל לדיר, והנשארו ישארו⁵¹.

49) שבשנה זו, אבל לא לגורן שבשנה הבאה. שהרי אין מעשרים משנה לשנה, ראה למעלה ה"ה. (ומה שאמרו בתוספתא פ"ז (הוצאת צוקרמנדל, עמ' 30, 542) "והשאר יתעשרו לשנה הבאה", צ"ל "לעונה הבאה" וראה ב"ה המוריה). 50) ברייתא, ודברי רבא, שם נט, ב. 51) שם.

27) משנה, שם נג, א. ובגמרא שם נד, ב - למד זאת אביי ממה שנאמר (ויקרא כז, לב) "וכל מעשר בקר וצאן וגו' העשירי יהיה קודש לה'", תן עשירי לזה ותן עשירי לזה. כלומר, שסמך "כל מעשר" ל"בקר" ו"עשירי" ל"צאן", באופן שכתוב מעשר אצל כל אחד ואחד, להודיע שאין מעשרין מבקר על צאן ולא מצאן על בקר, ורבא למד זאת (שם) ממה שנאמר (דברים יד, כב) "עשר תעשר", בשתי מעשרות הכתוב מדבר, אחד מעשר בהמה ואחד מעשר דגן, ומקיש מעשר בהמה למעשר דגן, מה מעשר דגן אין מעשרים ממין על שאינו מינו, אף מעשר בהמה כן. 28) משנה, שם. 29) שם.

ה. אין מעשרים מן הנולדים בשנה זו על הנולדים בשנה אחרת³⁰, פשם שאין מעשרין בזרע הארץ מן החדש על הישן ולא מן הישן על החדש³¹; שנאמר: הוצא השדה שנה שנה³². ויראה לי, שאם עשר בהמה משנה על שנה - הרי זה מעשר, מפני חמרת הקדשים, שהרי לא הקפידה תורה על מעשר בהמה בפירוש שיהיה שנה שנה³³.

30) שם. וראה להלן (ה"ו) שהשנה החדשה לענין מעשר בהמה מתחילה באחד בתשרי. 31) מסכת תרומות פ"א מ"ה, ופ"ה מהל' תרומות הי"א. 32) וזוהו למדו (שם נג): שאין מעשרין מעשר דגן מן החדש על הישן ולא מן הישן על החדש. ומעשר בהמה נלמד בהיקש ממעשר דגן (שם). 33) כשם שהקפידה בפירוש בזרע הארץ, ואמרה "היוצא השדה שנה שנה", שלפיכך אם עישר משנה לשנה אינו מעשר, כמפורש בהל' תרומות שם - ואילו במעשר בהמה לא נאמר כן בפירוש אלא בהיקש למדו כן ממעשר דגן, ולפיכך אם עישר הרי זה מעשר. ובלחם-משנה הקשה מכמה דברים שלא נלמדו אלא בהיקש, ואעפ"כ לא כתב בהם רבינו שאם עישר הרי זה מעשר.

ו. כל הנולדים באחד בתשרי עד עשרים ותשעה באול - מצטרפין ומעשרין מאלו על אלו³⁴. נולדו חמשה טלאים בעשרים ותשעה באול וחמשה באחד בתשרי - אין מצטרפין³⁵. ילדו תולדות בתוף שנתן³⁶ - הרי היא ובתה נכנסים לדיר להתעשר³⁷.

34) משנה, שם נז, ב. וזהו לפי דעת רבי אלעזר ורבי שמעון החולקים על רבי מאיר, וסוברים שא' בתשרי הוא ראש השנה גם למעשר בהמה. ולמדו כן בהיקש (בר"ה ח). "עשר תעשר" - בשתי מעשרות הכתוב מדבר: מעשר דגן ומעשר בהמה, מה מעשר דגן ר"ה שלו א' תשרי, כן גם מעשר בהמה ר"ה שלו א' תשרי. 35) בכורות שם, ומשום שאלו שנולדו בכ"ט אלול שייכים לשנה החולפת, והחמישה שנולדו למחר בא' בתשרי שייכים לשנה החדשה, ואין מעשרין מן הנולדים בשנה זו על הנולדים בשנה אחרת, ראה למעלה ה"ה. 36) כלומר, אלה שנולדו בתוך שנה זו, נתעברו וילדו גם הם. 37) כן הוא בתוספתא בכורות פ"ז (הובאה בכורות כ:), גדייה שילדה שלש בנות ובנות שלש שלש נכנסות לדיר להתעשר" (כסף-משנה). וכן מפורש

שיעורי רמב"ם פרק א' ליום - ז' י"ג אייר תשע"ו

25 חוטא, או מרחשת¹⁵ לשם מחבת, או מחבת לשם
26 מרחשת. וכן כל פיוצא בזה.

(12 מנחות ב. 13) מנחת סוטה, שתי אלו דינן כחטאת,
כמו שמסיים רבינו בסוף ההלכה. (14) קמיצה, נתינה בכלי
שרת, והלכה, הקטרה על המזבח (משנה שם יב. וראה
למעלה פרק יג הלכה ו). (15) פרטי דיני מרחשת ומחבת,
נחבארו בפרק יג מהלכות מעשה הקרבנות.

27 ג. אסור לחשב בקדשים מחשבה שאינה נכונה,
28 כמו שיתבאר¹⁶. לפיכך, זבח ששחטו שלא לשמו
29 או מנחה שקמצה שלא לשמה, בין בזדון בין
30 בשגגה - חייב להשלים שאר עבודות לשמן. אפלו
31 שחט וקבל והוליה במחשבת שנוי השם - חייב לזרק
32 במחשבה נכונה¹⁷. ומפני מה נשתנה דין החטאת
33 והפסח מכל הזבחים, ודין מנחת חוטא ומנחת
34 קנאות מכל המנחות? מפני שעני עליהם הפתוב¹⁸.
35 הרי הוא אומר בחטאת: ושחט אתה לחטאת -
36 שתהיה שחיטה לשם חטאת. וכן שאר עבודותיה
37 לשמה. ונאמר: על חטאתו - שתעשה לשם אותו
38 החטא. ונאמר: וכפר עליו - שתהיה לשם פעליה.
39 ונאמר בפסח: ועשית פסח ליי אלהיך - שתהיה כל
40 עשייתו לשם פסח. ונאמר: ואמרתם זבח פסח הוא
41 ליי - שתהיה זבחתו לשם פסח. הא אם שנה שמו
42 או שם פעליו - פסול. ובמנחת חוטא הוא אומר:
43 מנחה היא, ובמנחת סוטה נאמר: פי מנחת קנאת
44 היא - שיהיו כל מעשיהן לשמן¹⁹.

(16) לקמן פרק יח הלכה א, ראה שם הערות. (17) מימרא
של רבא שם ז: (18) הזהיר עליהם ביותר. (19) שם ז.
ומנחות ד.

45 ד. חטאת ששחטה לשם זבח אחר, כגון ששחטה
46 לשם עולה או לשם אשם או לשם שלמים -
47 פסולה, כמו שבארנו. אבל אם שחטה לשם חלין -
48 הרי זו פשרה²⁰, ולא עלתה לבעלים²¹.

(20) זבחים מו: (21) כפירושו של אביי שם.

49 ה. מפי השמועה למדו, שהקדשים מחללין
50 קדשים, ואין החלין מחללין קדשים²².

(22) שם למדו זה מהכתוב. ורבינו סובר שהדין הוא הלכה
למה מסיני, והסמיכוהו על הכתוב. ראה הקדמת רבינו
לפירושו על המשנה חלק א מחלקי הדינים.

51 ו. שחטה לשם חטא אחר, כגון שבאה על אכילת
52 חלב ושחטה על אכילת דם - פסולה²³.

(23) כרב אחא בריה דרבא, שם ט:

יום ראשון ז' אייר ה'תשע"ו

הלכות פסולי המוקדשין

פרק חמשה עשר

(1) יבאר הזבחים שנשחטו במחשבת שינוי השם.

1 א. כל הזבחים ששחטו במחשבת שנוי השם, בין
2 בקרבנות יחיד בין בקרבנות צבור³ - פשרים, אלא
3 שלא עלו לבעלים לשם חובה; חוץ מן החטאת
4 והפסח, שאם נעשו במחשבת שנוי השם - פסולין⁵.
5 ואחד המשנה שם הזבח בשעת שחיטה או בשעת
6 קבלה או בשעת הולכה או בזריקה⁶, כמו שבארנו⁷.
7 כיצד לא עלו לשם חובה? כגון ששחט עולה לשם
8 שלמים - לא עלתה לבעלים לא משום עולה שהם
9 חייבין בה ולא משום שלמים, אלא חייבין להביא
10 זבח אחר. וכן אם שחט עולת ראובן לשם שמעון⁸
11 - לא עלתה לא לראובן ולא לשמעון. במה דברים
12 אמורים? בשעקר שם הזבח בזדון; אבל אם טעה⁹
13 ודמה שזו העולה שלמים היא, ועשה כל עבודותיה
14 לשם שלמים - עלתה לבעלים לשם חובה. וכן
15 החטאת והפסח שעשאן במחשבת שנוי השם
16 בטעות - פשרים. שעקרה בטעות - אינה עקירה.
17 וכן עולת העוף¹⁰ שמלקה או שמצה דמה במחשבת
18 שנוי השם - פשרה, ולא עלתה לבעלים. וחטאת
19 העוף - פסולה¹¹.

(2) משנה זבחים ב. (3) שם ד. שינוי קודש (שינוי השם)
ישנו בציבור (רבינו בפירושו על המשנה שם כתב, ששינוי
השם בקרבנות ציבור עלו לשם חובה, כנראה חזר בו כאן,
מפני שזה מנוגד לכמה מקומות בגמרא. ראה תוספות ר'
עקיבא איגר שם. וצ"ע.) (4) לקמן מפרש. (5) משנה שם.
ובגמרא שם ז: דרשו דין זה מן המקרא, ראה הלכה ג.
(6) משנה שם יג. (7) למעלה פרק יג הלכה ד. (8) זה
נקרא "שינוי בעלים" ופוסל בשחיטה, קבלה והולכה
על-מנת לזרוק דמו לשם אחר או בחישוב בשעת זריקה
שזורק לשם אחר, אבל שחיטה קבלה והולכה לשם אחר
כשרים ועלו לשם חובה (שם ד. ופסחים ס:), ראה
משנה-למלך כאן. (9) מנחות מט. פסק כרבא (הכסף-
משנה גורס "רבא") וגם סתמא דגמרא פסחים עב: עומדת
בשיטה זו. (10) משנה זבחים סד: אע"פ שהיא נעשית
למעלה כחטאת בהמה. (11) שם.

20 ב. וכן¹² כל המנחות שנעשו במחשבת שנוי השם
21 - פשרות, ולא עלו לבעלים; חוץ ממנחת חוטא
22 ומנחת קנאות¹³, שאם חשב באחת מארבע עבודות¹⁴
23 שלהן מחשבת שנוי השם - פסולות. שנוי השם
24 במנחה כיצד? כגון שקמץ מנחת נדבה לשם מנחת

קנד שיעורי רמב"ם פרק א' ליום - יום ראשון ז' אייר - ספר עבודה - הלכות פסולי המוקדשין

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

33 שם יג: (34) לא מצאתי מקור לדין זה. ואדרבה, המשנה כוללת חטאת ופסח יחד, ומשמע שדינם שווה. ובחטאת פסק רבינו עצמו (למעלה הלכה ד) לשם חולין כשרה (בכסף-משנה מנמק דין זה מפני שנאמר בו "לה", משמע שצריך לזבוח לשם ה' ולא לשם חולין). (35) פסק כבן-בתירה שם יא: נגד דעת ר' יהושע, מפני שבגמרא יש שקלא-וטריא בדברי בן בתירה. (36) שלא בזמנו. (37) נקט לשון הגמרא (פסחים סא.). והפירוש, כשחט שלא לשם בעלים (ראה למעלה הלכה א הערה ז).

24 יב. פסח ששחטו לשמו בארבעה עשר קדם חצות - פסול, לפי שאינו זמנו³⁸. עברה שנתו³⁹ ושחטו בזמנו לשם פסח, וכן השוחט שאר זבחים לשם פסח, אפלו שחטן אחר חצות - הרי אלו פשרים⁴⁰, ולא עלו לבעלים לשם חובה.

38 ר' יוחנן שם יב. בדעת בן-בתירה. (39) ופסולה לקרבן פסח. (40) כר' יהושע שם יא.

29 יג. תודה⁴¹ ששחטה לשם שלמים - עלתה לבעלים; ושלמים ששחטן לשם תודה - לא עלו לבעלים. לפי שהתודה נקראת שלמים⁴², ושלמים לא נקראו תודה.

41 זבחים ד. (42) שנאמר (ויקרא ז, טו): "זבח תורת שלמיו", משמע שהתודה היא שלמים, שם.

33 יד. עולה ששחטה על מי שאינו מחייב קרבן כלל - לא עלתה לבעלים, שהרי שחטה שלא לשם בעליה. ואף על פי שזה ששחטה לשמו אינו מחייב כלום בענינו, אי אפשר שלא יהיה חייב פפרה לשמים; שאין לה אדם בישראל שלא עבר מעולם על מצות עשה⁴³.

43 ראה הלכה ט, הערה ל.

39 טו. עולה הפאה לאחר מיתה⁴⁴ שעשאה שלא לשם בעליה - עלתה לבעלים⁴⁵ לשם חובה⁴⁶, שאין בעלים לאחר מיתה.

44 שמתו בעליה והיורשים מקריבים אותה. (45) שם ז: (46) ואין היורש מחייב להביא אחרת, אפילו כשהמוריש אמר "הרי עלי עולה".

42 טז. שני פכשי עצרת⁴⁷ ששחטן לשם אילים - לא עלו לצבור⁴⁸ לשם חובה⁴⁹. ואם דמה שהן אילים ושחטן לשם אילים - עלו להן, מפני שהיא עקירה בטעות⁵⁰.

47 מנחות מט. (48) בגמרא שם: "בעלים", והכוונה לציבור, שהם בעליהם של כל הקרבנות הציבור. (49) כדין כל זבח שנשחט במחשבה בלתי נכונה. וחייבים להביא שני כבשים אחרים. (50) ראה הלכה א.

46 יז. אשם מצרע⁵¹ ששחטו שלא לשמו, או שלא נתן

1 ז. שחטה לשם אדם אחר שהוא מחייב חטאת, אפלו חטאת שאינה קבועה²⁴ - הרי זו פסולה²⁵.

24 כגון אם נכנס טמא למקדש שמביא קרבן עולה ויורד. היינו, עשר - מביא בהמה. ועני - שני עופות, ועני מדוכא - סולת. (25) בעיא של רבא שם שלא נפשטה.

3 ח. אכל אם שחטה לשם אדם אחר שהוא מחייב עולה - הרי זו פשרה²⁶, ולא עלתה לבעלים²⁷. וכפר עליו - ולא על חברו שהוא מחייב חטאת פמותו²⁸.

26 מימרא של רבא שם ג: ויש גורסים "רב". (27) רבינו מדמה זה לדין לשם חולין שבהלכה ד. דעת רבינו, שכל אלו המחשבות שיש בהן שינוי מהששה דברים שנשנו במשנה שם, אפילו אלו שאינן פוסלות את החטאת, לא עלתה לשם חובה. וכן יש לדייק מדברי אביי שם. (28) פירוש, שינוי בעלים למדנו מהכתוב "וכפר עליו" ולא על חברו. ומשמעות חברו, שהוא מחייב חטאת כמותו, אבל אם שחט לשם אדם שאינו מחייב חטאת - לא נפסלה.

6 ט. שחטה לשם מת - פשרה²⁹, ולא עלתה³⁰ לבעלים; שאין פפרה למתים. שחטה לשם מי שאינו מחייב קרבן כלל, לא חטאת ולא עולה ולא שאר קרבנות - הרי זו פסולה, שמא מחייב הוא³¹ ואינו יודע.

29 שם ט: (30) כמו בהלכה ד' וח'. (31) מימרא של רבא שם "שאיין לך אדם בישראל שאינו מחייב עשה", וחטאת מכפרת קצת (בלשון הגמרא: מקויא) על עשה. ומוכן שגם רבינו מתכוון לעשה. ואעפ"כ כששחטה על מי שמחייב עולה, כשרה (ראה הלכה הקודמת), מפני שהעולה שהפריש תכפר על כל מצוות-עשה שעבר.

11 ל. שחטה לשמה וחשב בשעת השחיטה לזרק דמה שלא לשמה - הרי זו פסולה. לפי ששחטן מעבודה לעבודה, וזאת המחשבה שחשב בשעת השחיטה - פאלו חשבה בשעת זריקה, ולפיכך פסולה³².

32 מחלוקת ר' יוחנן וריש לקיש שם ט: והלכה כר' יוחנן. ודין זה נאמר בעל-מנת לזרוק בלבד, אבל על-מנת לקבל או על-מנת להולין - כשר, שהרי דין זה למדנו מפיוגול או משינוי בעלים, ובשניהם רק מחשבת זריקה או מחשבת הקטרה פוסלות (ראה מ"מ).

16 יא. הפסח ששחטו במחשבת שנוי השם, בין ששנה שמו לשם זבח אחר³³ בין ששנהו לשם חלין - פסול³⁴; שנאמר: ואמרתם זבח פסח הוא לה'. במה דברים אמורים? ששחטו בזמנו, שהוא יום ארבעה עשר בניסן. אפלו שחטו בשחרית³⁵ במחשבת שנוי השם - פסול. אכל אם שחטו שלא בזמנו במחשבת שלא לשמו - פשר; שלא לשם בעליו³⁶ - נעשה כמי שאין לו בעלים³⁷ בזמנו ופסול.

שיעורי רמב"ם פרק א' ליום - יום שני ח' אייר - ספר עבודה - הלכות פסולי המוקדשין קכה

מתוך מהדורת גושל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

כמצוותן" שלא לשמם (רש"י שם פירש אחרת, ובמנחות מח: הביא שני הפירושים). (63) מנחות מח. תני לוי. אע"ג שלדעת רב (שם ד:) פסולים, פסק כלוי, מפני שדעת רב הופרכה (שם ה). (64) כדין שלמי נזיר ולא כשלמים אחרים, שנאכלים לשני ימים ולילה שביניהם.

יום שני ח' אייר ה'תשע"ו

פרק נְשֵׂאָה עֶשְׂרִי

1) יבאר אם עירב עם מחשבת זמן מחשבה אחרת, וחישב על הדמים הניתנים למטה למעלה או איפכא.

א. כָּבֵר בְּאַרְנוֹ, שֶׁהַמְחָשֵׁב בְּאַחַת מֵאַרְבַּע הַעֲבוּדוֹת
מִחֲשֶׁבֶת הַמְקוֹם - הַקְּרָפֶן פְּסוּל וְאִינוּ פְּגוּל; וְאִם
חֲשַׁב מִחֲשֶׁבֶת הַזְּמַן - הַקְּרָפֶן פְּגוּל. בְּמֵה דְבָרִים
אֲמוּרִים? בְּשֵׁלֹא עֲרַב עִם מִחֲשֶׁבֶת הַזְּמַן מִחֲשֶׁבֶת
אַחֶרֶת; אֲבָל אִם עֲרַב מִחֲשֶׁבֶת מְקוֹם, אִו מִחֲשֶׁבֶת
שְׁנׁוּי הַשֵּׁם בְּפִסְחָ וּבְחֻטָּא, עִם מִחֲשֶׁבֶת הַזְּמַן -
הַקְּרָפֶן פְּסוּל וְאִינוּ פְּגוּל. בְּיַצֵּד? שְׁחַט וְקָבַל וְהוֹלִיף
וְזָרַק, וּמִחֲשֶׁבֶתוֹ בְּאַרְבַּע עֲבוּדוֹת אֵלּוּ⁵⁵ מִחֲשֶׁבֶת
הַזְּמַן, אִו שֶׁהִיָּתָה מִחֲשֶׁבֶתוֹ בְּאַחַת מֵאַרְבַּעֶתָן
מִחֲשֶׁבֶת הַזְּמַן וּבְשֵׁאֵר הַעֲבוּדוֹת הִיָּתָה מִחֲשֶׁבֶתוֹ
נְכוּנָה אִו לֹא הִיָּתָה שֵׁם מִחֲשֶׁבֶת פְּלֵל בְּשֵׁאֵר
הַעֲבוּדוֹת - הֲרִי זֶה פְּגוּל. אֲבָל אִם שְׁחַט בְּמִחֲשֶׁבֶת
הַזְּמַן וְקָבַל אִו הוֹלִיף אִו זָרַק בְּמִחֲשֶׁבֶת הַמְקוֹם, אִו
שְׁחַט בְּמִחֲשֶׁבֶת הַמְקוֹם וְקָבַל אִו הוֹלִיף אִו זָרַק
בְּמִחֲשֶׁבֶת הַזְּמַן - הֲרִי זֶה אִינוּ פְּגוּל, אֲלֹא פְּסוּל
בְּלֵבָד. וְכֵן הַפִּסְחָ וְהַחֻטָּא שֶׁשְׁחָטָן בְּמִחֲשֶׁבֶת שְׁנׁוּי
הַשֵּׁם⁵⁶ וְהוֹלִיף וְזָרַק בְּמִחֲשֶׁבֶת הַזְּמַן, אִו
שְׁחָטָן בְּמִחֲשֶׁבֶת הַזְּמַן וְקָבַל אִו הוֹלִיף אִו זָרַק
בְּמִחֲשֶׁבֶת שְׁנׁוּי הַשֵּׁם - אִין זֶה פְּגוּל, אֲלֹא פְּסוּל.
וְהוּא הִדִּין בְּעוֹפוֹת⁵⁷ וּבַמְנַחֹת⁵⁸. אִין שֵׁם פְּגוּל אֲלֹא
קְרָפֶן שֶׁנִּפְסַל בְּמִחֲשֶׁבֶת הַזְּמַן וְלֹא עֲרַב עִמָּה מִחֲשֶׁבֶת
הַמְקוֹם לֹא בַתְּחִלָּה וְלֹא בְּסוֹף, וְלֹא עֲרַב עִמָּה
מִחֲשֶׁבֶת שְׁנׁוּי הַשֵּׁם בְּקִרְבָּנוֹת שֶׁנִּפְסְלוּן בְּמִחֲשֶׁבֶת
שְׁנׁוּי הַשֵּׁם.

2) למעלה פ"ג ה"א. ראה שם, פירוש המונחים הנזכרים כאן. (3) משנה, זבחים כט, ב. (4) ששינוי השם פסול בהם. (5) בכלול. (6) שם. (7) שם סד, ב. (8) משנה, מנחות יב, א. (9) אבל בקדשים ששינוי השם אינו פוסל בהם, אין מחשבת שינוי השם מוציאה מידי פיגול, ואע"פ שאינם עולים לשם חובה. ראה למעלה פט"ו ה"א.

ב. הַמְחָשֵׁב בְּאַחַת מֵאַרְבַּע הַעֲבוּדוֹת אִו פְּכָלֵם לְאָכֵל
בְּזִית מְדַבֵּר הָרְאוּי לְאֲכִילָה בַּחוּץ וּבְזִית לְמַחַר, אִו
בְּזִית לְמַחַר וּבְזִית בַּחוּץ¹⁰, אִו פְּחָצִי זִית בַּחוּץ
וּבְחָצִי זִית לְמַחַר, אִו פְּחָצִי זִית לְמַחַר וּבְחָצִי זִית
בַּחוּץ - הֲרִי הַקְּרָפֶן פְּסוּל וְאִינוּ פְּגוּל¹¹. וְכֵן אִם עֲרַב
הַמְחָשֶׁבֶת בְּהַקְטָרָה¹² - הֲרִי זֶה פְּסוּל וְאִינוּ פְּגוּל¹³.

1 מְדַמּוּ עַל גְּבֵי הַהוֹנוֹת⁵² - טְעוּן נִסְכִּים⁵³; שֵׁאֵם יִקְרַב
2 בְּלֹא נִסְכִּים - נִמְצָא כְּמִקְרִיב נִדְבָה⁵⁴, וְאִין הָאִשֵּׁם
3 בָּא נִדְבָה.

51) שם ה. ברייתא. 52) מצורע שנתרפא מביא אשם, והכהן נתן מדמו על בוהן ידו הימנית ועל בוהן רגלו הימנית. ובשני המקרים הללו לא נפסל הקרבן, אבל לא יצא ידי-חובתו וצריך להביא אשם אחר. 53) ככל אשם מצורע. 54) כלומר, כמקריב אשם נדבה, ואין אשם טעון נסכים אלא אשם מצורע בלבד.

4 י.ח. כְּבֵשׁ הַבָּא עִם הָעֶמְרָא⁵⁵ שֶׁשְׁחָטוֹ שְׁלֹא לְשֵׁמוֹ -
5 לֹא יָבִיא מִנְחַת נִסְכִּים שְׁלֹו שְׁנֵי עֶשְׂרוֹנִים, אֲלֹא
6 עֶשְׂרוֹן אֶחָד כְּשֵׁאֵר הַנְּדָבוֹת⁵⁶; שֶׁהֲרִי לֹא עָלָה לְשֵׁם
7 חוֹבָתוֹ. וְכֵן תְּמִיד שֶׁשְׁחָטוֹ שְׁלֹא לְשֵׁמוֹ - לֹא יַעֲלֶה
8 עִמּוֹ שְׁנֵי גִזְרֵי עֲצִים⁵⁷ כְּשֵׁאֵר הַתְּמִידִים; שֶׁהֲרִי לֹא
9 עָלָה לְחוֹבַת הַתְּמִיד, אֲלֹא הֲרִי הוּא כְּכֹל הַנְּדָבוֹת.

55) בששה עשר בניסן, כל נסכי כבש עשרון אחד הוא, חוץ ממנחת העומר, שהיא טעונה שני עשרונים. 56) ואין זה דומה לאשם מצורע בהלכה הקודמת, מפני שכבש זה הוא עולה, ועולה באה נדבה ומנחתה עשרון אחד, פסק כרבא שם פט: (ראה תוספות שם ד"ה שאם, שגרסו "רבא") נגד אביי. 57) אע"פ שהבעירו בבוקר מערכת עצים על המזבח, מביאים ביחד עם קרבן התמיד שני גזרי עצים, ומוסיפים אותם על המערכה (פ"ב מהלכות תמידין ומוספין ה"ב).

10 י.ט. שְׁנֵי כְּבֵשֵׁי עֶצְרָת⁵⁸ שֶׁשְׁחָטָן שְׁלֹא לְשֵׁמָן, אִו
11 שֶׁשְׁחָטָן בֵּין לְפָנָי זְמַן בֵּין לְאַחַר זְמַן - הֲדָם יִזְרַק⁵⁹
12 וְהַבֶּשֶׂר יֵאָכֵל⁶⁰, אָף עַל פִּי שְׁלֹא עָלוֹ לַצְּבוּר לְשֵׁם
13 חוֹבָה. וְאִם הִיָּתָה שֶׁבֶת - לֹא יִזְרַק⁶¹, וְאִם יִזְרַק -
14 הֲרָצָה לְהַקְטִיר אֲמוּרִין לְעֲרַב.

58) שלמי ציבור שמקריבים בחג השבועות. 59) ברייתא שם מח. 60) רבינו לא גילה דעתו אם מותר לאכול את הבשר ביום, ואע"פ שלא הקטירו עדיין את האימורים, שהרי אסור להקטירם ביום-טוב ככל קרבנות נדבה (ראה פרק א מהלכות חגיגה הלכה ה. ובתוספות ביצה כ: ד"ה מאי, מצדדים להתיר אכילתם ביום, מפני שאסור להקטיר האימורים הרי זה כאילו נאבדו שמתר לאכול את הבשר. וראה תוספות נזיר כח: ד"ה כבשי, וצל"ח ביצה שם שהאריך בזה). 61) חכמים לא גזרו על שבות זריקה ביום-טוב, אבל בשבת גזרו על שבות זו.

15 כ. וְכֵן שְׁלָמֵי נְזִיר⁶² שֶׁשְׁחָטָן שְׁלֹא לְשֵׁמָן, אָף עַל
16 פִּי שְׁלֹא עָלוֹ לַבְּעָלִים - הֲרִי הֵן נֶאֱכָלִין⁶³ לְיוֹם
17 וְלִילָה⁶⁴, וְאִין טְעוּנוֹן לָהֶם. וְכֵן אִשֵּׁם נְזִיר וְאִשֵּׁם
18 מְצַרַע שֶׁשְׁחָטָן שְׁלֹא לְשֵׁמָן, אָף עַל פִּי שְׁלֹא עָלוֹ
19 לַבְּעָלִים - הֲרִי הֵן נֶאֱכָלִים.

62) נזיר כד: "תני לוי, שאר שלמי נזיר ששחטן שלא כמצוותן, כשרין ולא עלו לבעלים לשם חובה ונאכלין ליום אחד, ואינן טעונין לא לחם ולא זרוע". ומפרש רבינו "שלא

21 החיצון לתתו למחר בפנים בהיכל - אינו פגול. אף
 22 על פי שחשב מחשבת הזמן, הואיל ושנה מקום
 23 נתינת הדם במחשבתו - הרי זה פסול ואינו פגול.
 24 ומאחר שבאנו בהלכות אלו²², שהדם שנתן שלא
 25 במקומו - כאלו נתן במקומו, למה לא יהיה זה פגול
 26 במחשבה זו שחשב לתן הדם שלא במקומו למחר?
 27 מפני שהדם הנתן שלא במקומו, אף על פי שהזבח
 28 קשר, אינו מתיר בפשע באכילה, כמו שבארנו²³; וכך
 29 זריקה²⁴ שאינה מתרת הפשע באכילה, אם חשב לתנה
 30 חוץ לזמנו - לא פגול. לפיכך²⁵, אם חזר וחשב בזבח
 31 זה מחשבת הזמן - הרי זה פסול ואינו פגול.

21 שם. אין זה דומה לדין שבהלכה הקודמת, מפני שכאן
 מחשבת הזמן עצמה מעורבת עם מחשבת פסול אחרת, ולכן
 אינה מפלגת אלא פוסלת (ראה כסף-משנה). (22) פ"ב
 ה"י. (23) שם. (24) זבחים כז, א - מימרא של מר זוטרא.
 25) פיסקה זו היא סיום תשובת רבינו על השאלה שלמעלה:
 "למה לא יהיה זה פיגול?"

32 ז. חשב מחשבת זמן בשעת קמיצה אכל לא בשעת
 33 לקוט הלבונה, או שחשב מחשבת הזמן בשעת
 34 לקוט הלבונה²⁶ אכל לא בשעת קמיצה - הרי זה
 35 פסולה ואינה פגול²⁷; עד שישחשב מחשבת הזמן
 36 בכל המתיר²⁸, שהוא הקמץ עם הלבונה, בשעת
 37 קמיצת הקמץ ולקוט הלבונה, או בשעת נתינת
 38 שנייה בפלי, או בשעת הולכתו, או בשעת זריקתו²⁹.

26 אחרי שקמץ הכהן מן הסולת, מניח את הקומץ בכלי
 שרת ומלקט את כל הלבונה שעל המנחה, ומניחה על
 הקומץ ומקטרים ביחד (פ"ג מהל' מעשה הקרבנות ה"ב),
 ושניהם - הקומץ והלבונה - נקראים מתיר אחד.
 27) כחכמים במשנה, מנחות טז, א. האומרים אין פיגול
 בחצי מתיר. (28) ואע"פ שחישב בחצי המתיר הראשון -
 בקומץ - ובילקוט הלבונה שתק, אין אנו אומרים שליקט
 על דעת מחשבת הראשונה. כשמואל לדעת החכמים. ואע"ג
 שהלכה כרב באיסורין, פסק רבינו נגד דעתו משום
 שהופרכה שם, ראה משנה-למלך. (29) טעות סופר, וצ"ל
 "הקרתם" (כסף-משנה).

39 ח. חשב בשעת הקטרת הקמץ שיקטיר הלבונה
 40 למחר - אינה פגול, שאין הקטרה מפגלת
 41 הקטרה³⁰. וכן אם הקטיר הלבונה לבדה או הקמץ
 42 לבדו והוא מחשב לאכל שירים למחר - הרי זה
 43 פסולה ואינה פגול³¹, שאין מפגלין בחצי מתיר.
 44 אכל אם הקטיר את הקמץ לבדו וחשב שיקטיר
 45 לבונה למחר, ואחר כך הקטיר הלבונה וחשב
 46 שאיכל השירים למחר - הרי זה פגול, שהרי פשטה
 47 מחשבת זמן בכל המנחה³².

30) אלא אם חישב בעבודה אחרת להקטיר חוץ לזמנו, כרב
 חסדא בשם רב, שם יז, א. נגד דעת "חריפי דפומבדיתא".

10) כלומר, בין אם הקדים מחשבת הזמן למחשבת המקום,
 ובין להיפך. (11) זבחים כט, ב - כחכמים, בניגוד לדעת
 רבי יהודה האומר שאם קדמה מחשבת הזמן למחשבת
 המקום - הרי זה פיגול. (12) שחט על-מנת להקטיר כזית
 חוץ לזמנו וכזית חוץ למקומו או הקדים מחשבת המקום.
 13) שדין אכילת מזבח כדון אכילת אדם. (רבינו לא פירש
 מה הדין אם חישב לאכול כזית חוץ לזמנו ולהקטיר כזית
 חוץ למקומו. אפשר לצדד ולומר שמפני ששנינו "שאין
 אכילה והקטרה מצטרפים" (ראה למעלה פי"ד ה"י) אין
 מחשבת ההקטרה פוגמת כלל במחשבת האכילה, ולפיכך
 הקרבן פיגול. בתוספתא זבחים פ"ב ה"ב נאמר בפירוש לפי
 גירסת הגר"א שאינו פיגול).

1 ג. חשב לאכל או להקטיר פחצי זית במחשבת
 2 המקום ולאכל או להקטיר פזית במחשבת הזמן -
 3 הרי זה פגול. בין שהקדים מחשבת פזית בין שאחר
 4 אותה. שאין חצי זית חשוב אצל פזית.

5 ד. חשב¹⁴ על חצי זית במחשבת הזמן ועל חצי זית
 6 במחשבת המקום, וחזר וחשב על חצי זית אחר
 7 במחשבת הזמן¹⁵ - הרי זה פגול. וכן אם חשב על
 8 חצי זית במחשבת הזמן, וחזר וחשב על פזית¹⁶
 9 חציו במחשבת הזמן וחציו במחשבת המקום - הרי
 10 זה פגול.

14) ראה ההלכה הסמוכה. (15) שם לא, א. כרובא האומר
 "ויקץ כישן הפיגול". כלומר, אע"פ שמחשבת המקום
 הפסיקה בין שתי מחשבות הזמן - הן מצטרפות לפגול.
 16) הדין הקודם מדבר כשיחשב על כל חצי זית בפני עצמו.
 וכאן משמיענו רבותא, שאפילו אם כלל בדיבור אחד את
 מחשבת הזמן והמקום, מצטרף כחצי הזית של הזמן עם
 כחצי זית של הזמן הראשון והקרבן נתפגל, מימרא של רב
 אשי, שם.

11 ה. חשב על הדמים הנתנין למטה לתן אותם
 12 למעלה, או על הנתנין למעלה לתתם למטה,
 13 וכיוצא במחשבות אלו שאינן פוסלין כמו
 14 שבארנו¹⁷, וערב עמהן¹⁸ מחשבת הזמן - הרי זה
 15 פגול¹⁹. ואם חשב עמהן מחשבת המקום לבדה²⁰ -
 16 הרי זה פסול ואינו פגול.

17) למעלה פי"ג ה"ח. (18) פירוש, בעבודה אחרת חישב
 מחשבת זמן. (19) שם כז, א - ברייתא. (20) פירוש, בלי
 מחשבת הזמן. קשה להבין מה בא להשמיענו. בדוחק אפשר
 לפרש, שלא תטעה לחשוב, שמחשבות בלתי נכונות אלו
 אמנם אינן מוציאות מידי פיגול החמור, אבל מוציאות מידי
 פסול הקל. ורצוי למחוק את המילה "לבדה".

17 ו. חשב²¹ על הדם הנתן למעלה לתתו למחר למטה,
 18 או על הדם הנתן למטה לתתו למחר למעלה, או
 19 שחשב על הדם הנתן בפנים בהיכל לתתו למחר
 20 במזבח החיצון, או שחשב על הדם הנתן במזבח

שיעורי רמב"ם פרק א' ליום - יום שלישי ט' אייר - ספר עבודה - הלכות פסולי המוקדשין קכו

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

16 א. כָּל הַדָּמִים הַנֶּתְנֵינִי עַל מִזְבֵּחַ הַחִיצוֹן שְׁנַתָּן מֵהֶם
17 מִתְּנָה רֵאשׁוֹנָה בְּמַחְשֶׁבֶת נְכוּנָה, וְנִתְּנָן מִמִּתְּנָה שְׁנִיָּה
18 וְאֵילָף בְּמַחְשֶׁבֶת שְׁנִי הַשֵּׁם אוֹ בְּמַחְשֶׁבֶת הַמָּקוֹם אוֹ
19 מִחֲשֶׁבֶת הַזְּמַן - הֲרִי זֶה כִּפּוּר וְהֲרִצָּה הַקָּרְבָּן. וְאִם
20 נִתְּנָן אֶת הָרֵאשׁוֹנָה בְּמַחְשֶׁבֶת הַזְּמַן וְהַשְּׁלִים הַמִּתְּנוֹת
21 בְּמַחְשֶׁבֶת הַמָּקוֹם - הֲרִי זֶה פְּגוּלָּה; שְׁמִתְּנָה רֵאשׁוֹנָה
22 הִיא הַעֲקָרָה. אָבָל כָּל הַדָּמִים הַנֶּתְנֵינִי עַל מִזְבֵּחַ
23 הַפְּנִימִי, הוֹאִיל וְכֵלָן מְעַפְּבִין זֶה אֶת זֶה כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרַנּוּ,
24 אִם נִתְּנָן אֶחָת מֵהֶן שְׁלֵא כִּתְקַנְהָ אֲלֵא הַפְּסִיד בָּהּ
25 הַמַּחְשֶׁבֶת, אֵף עַל פִּי שְׁנַתָּן כָּל הַשְּׂאֵר כִּתְקַנְּנָה - הַזִּבְחָה
26 פְּסוּלָה.⁵

(2) ואין הבעלים צריכים להביא קרבן אחר. (3) ואף על פי שאמרנו למעלה בפרק טז הלכה א שאם עירב מחשבת המקום עם מחשבת הזמן פסול ואינו פיגול. (4) ולפיכך מחשבת המקום במתנות האחרות אינה מבטלת את הפיגול שהרי קרב המתיר כמצוותו. (5) כאן אין המדובר במחשבת הזמן שדיניה מבוראים בהלכה הסמוכה.

27 ב. חֲשַׁב בְּרֵאשׁוֹנָה מִחֲשֶׁבֶת הַזְּמַן וְשִׁתַּק בְּשֵׂאֵר, אוֹ
28 שְׁנַתָּן בְּלֹן כִּתְקַנְּנָן חוּץ מִן הָאֲחֵרוֹנָה שְׁנַתָּן בְּמַחְשֶׁבֶת
29 הַזְּמַן? - הֲרִי זֶה פְּסוּל וְאִינוּ פְּגוּל, עַד שִׁזְזָה⁸
30 בְּמַחְשֶׁבֶת הַזְּמַן; שְׁהֲרִי בְּלֹן בְּמִתְּנָה אֶחָת הֵן.⁹

(6) משמיענו רבינו, שאין אנו אומרים: "על דעת מחשבה הראשונה הוא עושה". (7) אין אנו אומרים שהמתנה האחרונה היא הקובעת. (8) כולן. (9) ואין מפגלים בחצי מתיר.

31 ג. טְבִילַת אֶצְבַּע בְּדָם חֲטָאוֹת הַפְּנִימִיּוֹת¹⁰ מְפַגְּלָת. אוֹ
32 פִּיצֵד? חֲשַׁב בְּשַׁעַת טְבִילַת אֶצְבַּע בְּדָם מִחֲשֶׁבֶת
33 הַזְּמַן - הֲרִי זֶה כְּמַחְשֶׁבֶת בְּשַׁעַת הַזִּיזָה.

(10) דם חטאות הפנימיות מזה הכהן באצבעו על מזבח הפנימי שבהיכל וטובל אצבעו לפני כל הזיזה בדם שבמזרק ככתוב בתורה (ויקרא ד, ו): וטבל הכהן את אצבעו.

34 ד. הִיָּה עוֹמֵד בְּעֵזְרָה וְחֲשַׁב מִחֲשֶׁבֶת הַזְּמַן בְּחֲטָאוֹת
35 הַנִּעְשׂוֹת בְּפָנִים בְּדָבָר הַנִּעְשָׂה בְּפָנִים - אִינוּ פְּגוּל.
36 חֲשַׁב בְּדָבָר הַנִּעְשָׂה בְּחוּץ - הֲרִי זֶה פְּגוּל.

37 ה. פִּיצֵד? הִיָּה עוֹמֵד בְּעֵזְרָה¹¹ וְאָמַר: הֲרִינִי שׁוֹחֵט
38 לְהִזּוֹת דָּמוֹ לְמַחֵר - אִינוּ פְּגוּל; שְׁהַהֲזִיָּה לְפָנִים
39 בְּהִיכָל.

(11) לגבי היכל חוץ היא.

40 ו. הִיָּה עוֹמֵד בְּהִיכָל וְאָמַר: הֲרִי אֲנִי מִזֶּה
41 לְשַׁפֵּךְ שְׂוִירִים¹² לְמַחֵר - אִינוּ פְּגוּל; שְׁהֲרִי חֲשַׁב
42 בְּפָנִים בְּדָבָר הַנִּעְשָׂה בְּחוּץ. אָבָל אִם הִיָּה עוֹמֵד
43 בְּעֵזְרָה וְשִׁחַט וְהוּא מִחֲשֶׁב לְשַׁפֵּךְ שְׂוִירִים לְמַחֵר
44 אוֹ לְהַקְטִיר אֲמוּרִין¹³ לְמַחֵר - הֲרִי זֶה פְּגוּל;
45 שְׁהֲרִי חֲשַׁב בְּחוּץ בְּדָבָר הַנִּעְשָׂה בְּחוּץ.

(31) שם, רב המנונא בשם רבי חנינא. (32) ואע"פ שכל מחשבה בפני עצמה אינה מפלגת, שהרי הראשונה היא הקטרה, ואינה מפלגת הקטרה (ראה בתחילת ההלכה), והשניה היא מחשבה בחצי מתיר - שתיהן יחד מפלגות. (צ"ע מה בין דין זה לחישוב לאכול כחצי זית ולהקטיר כחצי זית, שאמרנו למעלה (פי"ד ה"י), שהזבח כשר, מפני שאין אכילה והקטרה מצטרפים. ואולי, יש הבדל בין חצי שיעור לחצי מתיר. וראיה לדבר, שהרי שם הזבח כשר, ובחצי מתיר הזבח פסול).

1 ט. הַקְטִיר פְּדֵי שְׂמֻשׁוֹם³³ מִן הַקֶּמֶץ עִם הַלְבוּנָה
2 וְהוּא מִחֲשֶׁב שְׂאִיכָל פְּדֵי שְׂמֻשׁוֹם מִן הַשְּׂוִירִים
3 לְמַחֵר, עַד שֶׁהַשְּׁלִים³⁴ כָּל הַקֶּמֶץ עִם הַלְבוּנָה
4 בְּמַחְשֶׁבֶת הַזְּמַן - הֲרִי זֶה פְּסוּלָה וְאִינָה פְּגוּל; שְׂאֵף
5 עַל פִּי שִׁדְרָף אֲכִילָה בְּכָף מְעֻט מְעֻט - אֵין דְּרָף
6 הַקְטִירָה בְּכָף³⁵, אֲלֵא הֲרִי זֶה כְּמִנְחָה שְׁלֵא הַקְטִיר
7 קִמְצָה.

(33) גרעין קטן. (34) פירוש, שהקטיר כדי שומשום אחרי כדי שומשום באותה המחשבה עד שגמר את כל הקומץ והלבונה. (35) מחלוקת אמוראים שם טז, ב. אחד אומר כשר, ואחד אומר פסול, ואחד אומר פיגול. ופסק רבינו "פסול", מפני שדעת האומר פיגול נדחתה מפני דעת השניים, וכן דעת האומר "כשר" נדחתה מפני דעת השניים שסוברים שהמנחה אינה כשירה (כסף-משנה).

8 ל. מִנְחַת חוּטָא אוֹ מִנְחַת קְנָאוֹת³⁶ שְׁהִיָּה עֲלֶיהָ
9 לְבוּנָה³⁷ וְחֲשַׁב בָּהּ מִחֲשֶׁבֶת הַזְּמַן קִדְּם שְׂוִילָט
10 הַלְבוּנָה - הֲרִי זֶה פְּסוּלָה וְאִינָה פְּגוּל. וְאִם אַחַר
11 שְׂוִילָט הַלְבוּנָה³⁸ חֲשַׁב עֲלֶיהָ מִחֲשֶׁבֶת הַזְּמַן - הֲרִי
12 זֶה פְּגוּל³⁹.

(36) שאינן טעונות לבונה (ראה למעלה פי"ד ה"ג, והערות שם). (37) ופסולות כל זמן שאינו מסלק את הלבונה (ראה למעלה פי"א ה"י). (38) וחזרה להכשירה (שם). (39) שהרי קרב המתיר כמצוותו.

13 יא. שְׂוִירִים שְׁחֹסְרוּ⁴⁰ בֵּין קְמִיצָה לְהַקְטִירָה, וְהַקְטִיר
14 הַקֶּמֶץ בְּמַחְשֶׁבֶת הַזְּמַן - הֲרִי זֶה סָפַק אִם נִקְבְּעוּ
15 לְפְגוּל וְהֲרִי הֵן פְּגוּל, אוֹ לֹא נִקְבְּעוּ וְאִינוּ פְּגוּל.

(40) בעיא שלא נפשטה (מנחות יב.). (אמנם שם ע"ב חזר בו רבא מדבריו, ונראה כאילו רצה לומר, שאפילו לרבי עקיבא אין ההקטרה מועילה לקובעו בפיגול. אבל רבינו סובר, שחזר בו רק ממה שפשט לפניו שלרבי עקיבא קובעת ההקטרה לפיגול, ואמר שאין ראייה לזה מדברי רבי עקיבא, ובכן נשארה הבעיה בתיקו, 'הר המוריה').

יום שלישי ט' אייר ה'תשע"ו

פֶּרֶק שְׂבַעַה עֶשְׂרִי

(1) יבאר דמים הניתנים על מזבח החיצון והפנימי שנתן מהם מתנה ראשונה במחשבה נכונה, והשנית במחשבה בלתי נכונה.

קכח שיעורי רמב"ם פרק א' ליום - יום שלישי ט' אייר - ספר עבודה - הלכות פסולי המוקדשין

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

30 מְשַׁנֵּי הַבְּזִיכִין שְׂיֵאכַל פְּזִית מִלֶּחֶם הַפָּנִים לְמַחֵר -
31 הָרִי הַלֶּחֶם פְּסוּל וְאִינוּ פְּגוּל; עַד שְׂיִחָשֵׁב כְּכֹל
32 הַמְתִּיר, שֶׁהוּא עֲבוּדַת שְׁנֵי הַכֶּבֶשִׂים¹⁸ וְהִקְטַרְתָּ שְׁנֵי
33 הַבְּזִיכִין¹⁹.

18 לפי שאין הלחם נותר באכילה אלא בהקרבת שניהם.
19 ולפני הקטרת שניהם אסור לאכול את לחם הפנים.
טו. שחט אחד וחשב לאכול חצי זית מחלה זו
למחר, ושחט השני וחשב לאכול חצי זית מחלה
שניה למחר - הרי אלו מצטרפין לפגול²⁰. והוא
הדין בשני הבזיכין עם שני הסדרים.

20 שהרי חשב בכל המתיר. ואין זה דומה להקטיר
שומשום שפסק למעלה בפרק טז הלכה ט, שאינו פיגול
אלא פסול, מפני ששם המדובר בהקטרה ואין דרך הקטרה
בכך, אבל כאן אנו עוסקים בחישוב בשעת שחיטה.

טז. חשב באחד משני הכבשים מחשבת הזמן,
ועשה השני במחשבה נכונה - זה שעשאהו
במחשבת הזמן פגול²¹, והשני פשר²².

21 הלחם מתקדש בשחיטת שני הכבשים ולפיכך שחיטת
כבש אחד אינה מפגלת את הלחם, אבל הכבש עצמו
מתפגל, שהרי הכבש השני אינו מתיר שלו. (22 ואין זה
דומה לדינים שבהלכות יא"ב, מפני שכל כבש הוא קרבן
בפני עצמו והשני אינו מתיר שלו.)

יז. שחט אחד מהן וחשב בשעת שחיטתו שיאכל
מבשר השני למחר - שניהן פשרים; שאין מחשבתו
מזה על זה²³.

23 "אין מתיר מפגל את המתיר" (שם יג:).

יח. שני פכשי עצרת אין מקדשין את הלחם אלא
בשחיטה²⁴. ביצד? שחטם וזרק דמם במחשבת שני
השם - לא קדש הלחם. שחטן לשמן וזרק דמם
שלא לשמן - הלחם קדוש ואינו קדוש²⁵. שחטן
שלא לשמן, אף על פי שזרק לשמן - לא קדש
הלחם.

24 כרבי נגד דעת ר' אלעזר בר' שמעון, כלל הוא בדינו:
"הלכה כרבי מחבירו". (25 לשון הברייתא שם ולא פירש
רבינו מה זה "קדוש ואינו קדוש". ובגמרא שם חולקים בזה
אביי ורבא ומובן שרבינו פוסק כרבא שאמר: "אינו נותר
לכהנים", פירוש, אסור באכילה.)

יט. שתי הלחם שיצאו בין שחיטה לזריקה, וזרק
דם הפכשים במחשבת הזמן - נתפגלו שתי הלחם
אף על פי שהן בחוץ; שהזריקה מועלת ליוצא²⁶ אף
על פי שעדין הוא בחוץ.

26 כר' עקיבא שם בברייתא, שזריקת הדם קובעת בפיגול
גם את הלחם אף על פי שאינו מגוף הזבח. ורק לחומר
פוסק רבינו שהלחם כגוף הזבח. אבל לקולא לא, ולפיכך

12) שיירי דם חטאות הפנימיות נשפכים אל יסוד מזבח
החיצון, אף על פי ששפיכת שיריים אינה מעכבת - מפגלים
בה מפני שהיא אכילת מזבח. (13) אימוריהן מקטירים גם
כן על מזבח החיצון.

ז. התודה מפגלת את הלחם, והלחם אינו מפגל את
התודה. ביצד? השוחט את התודה והוא מחשב
שיאכל מבשרה או יזרק דמה או שיקטיר אמוריה
למחר - הזבח עם הלחם פגול. אבל אם חשב לאכול
מן הלחם למחר - הלחם לבדו פגול, וזבח התודה
אינו פגול¹⁴.

14) והטעם נאמר בגמרא שם: לחם גלל תודה ואין תודה
גלל לחם. פירוש, הלחם הוא טפל לתודה ולכן אם נתפגלה
התודה נתפגל גם הלחם, אבל לא להיפך.

ח. וכן הדין בשני פכשי עצרת עם שתי לחם הפאות
עמהן: שאם חשב מחשבת זמן בפכשים - נתפגלו
שתי הלחם; חשב שיאכל משתי הלחם למחר -
שתי הלחם פגול, והפכשים אינן פגול. חשב באחת
מארבע העבודות לאכול פזית מבשר הזבח עם
הלחם¹⁵ למחר - הלחם לבדו פגול, והתודה או
הפכשים אינן פגול.

15) פירוש, כחצי זית בשר וכחצי זית לחם (כסף משנה).

ט. המקטיר שני בזיכי לבונה שעם לחם הפנים
וחשב בשעת הקטרתן שיאכל לחם הפנים
למחר - הרי הלחם פגול¹⁶.

16) זה פשוט, שהרי הקטרת הבזיכין מתירה את הלחם
לאכילה.

י. השוחט שני פכשי עצרת וחשב לאכול אחת משתי
החלות למחר - שתייהם פגול.

יא. הקטיר שני הבזיכים והוא מחשב לאכול אחד
משני הסדרים¹⁷ למחר - שני הסדרים פגול.

17) לחם הפנים נערך על השולחן בשתי מערכות או שני
סדרים, ששה לחמים בכל סדר. מובן שגם אם חישוב על
לחם אחד, שני הסדרים פיגול.

יב. וכן אם חשב מחשבת הזמן באחת מחלות
התודה או באחת מחלות מנחת מאפה התנור
- הרי כל החלות פגול.

יג. אבל אם נטמאת אחת משתי החלות או אחד
משני הסדרים או אחת מחלות התודה, בין לפני
זריקה בין לאחר זריקה - אותה החלה ואותו הסדר
אסור, והטהור בטוהרתו יאכל.

יד. חשב בעבודת אחד משני הפכשים שיאכל פזית
משתי הלחם למחר, וכן אם חשב בהקטרת אחד

שיעורי רמב"ם פרק א' ליום - יום רביעי י' אייר - ספר עבודה - הלכות פסולי המוקדשין קכט

מתוך מהדורת גושל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

18 ה. וְכֵן קִדְּשִׁים שֶׁהוּטְל בָּהֶם מוֹם⁸, הָאוֹכֵל מֵהֶם
19 כְּזֵית - לֹאֲכָה⁹. הָרִי הֵם בְּכֻלָּם כָּל תּוֹעֵבָה¹⁰, עַד
20 שֶׁיִּזְלַד לָהֶם מוֹם אַחַר וַיֵּאָכְלוּ בְּמוֹמָן¹¹, כְּמוֹ
21 שֶׁבְּאַרְנוֹ¹². וְכָל שֶׁפְּסוּלוֹ מִסֶּפֶק - אֵין לֹקֵין עָלָיו.

(8) בידי אדם מישראל. (9) אם אכל לפני פדיונם (ראה לקמן בהערה הבאה). (10) בספרי שם שנינו: "ר' אליעזר אומר, מנין לצורם אוזן בכור ואוכל ממנו, שעובר בלא-תעשה? ת"ל (דברים יד, ג): לא תאכל כל תועבה. אחרים אומרים: בפסולי המוקדשים הכתוב מדבר, נאמר כאן תועבה, ונאמר להלן (שם יז, א) לא תזבח... אשר יהיה בו מום כי תועבת וגו', מה תועבה האמורה להלן בפסולי המוקדשים הכתוב מדבר, אף תועבה האמורה כאן בפסולי המוקדשים הכתוב מדבר". וסובר רבינו, שלדעת "אחרים" נכלל בלאו זה מטיל מום בקדשים אחרים, אבל אינו כולל צורם אוזן בכור, ואינו אסור באכילה מן התורה אלא משום קנס מדרבנן. וקיבל רבינו דעת "אחרים" בדין בכור, מפני שכל הסוגיא בבכורות לד: עומדת בשיטה זו, ולפיכך פסק בפרק ב מהלכות בכורות הלכה ז, שהמטיל מום בבכור אסור לאוכלו על מום זה משום קנס, כלומר מדרבנן, ובפסולי המוקדשים פסק כאן - לוקה. ומה בין בכור לפסולי המוקדשים? בכור בעל מום אינו צריך פדיון ופקעה קדושתו, והרי בחולין אין המום תועבה, ולפיכך מותר מן התורה וחכמים קנסוהו, אבל קדשים אחרים שהוממו לא פקעה קדושתם לגמרי וצריכים פדיון, ולפיכך גם אחרי הטלת המום ממשיכים להיות תועבה עד שיפדו, ויצאו לחולין. ולאחר פדיונם מותרים מן התורה, ומוכן מאילו שגם בפסולי המוקדשים קנסוהו רבנן, כמו בצורם אוזן בכור, שלא יפדו במום זה עד שיוממו מאליהם שנית, כמו שמסיים רבינו כאן (ודברי רבינו אלה מוכיחים נכונות ההסבר שלנו, שאם לא כן למה מותרים באכילה אחרי שנפל בהם מום אחר, וכי אסור "לא תאכל כל תועבה" להיכן הלך?). ראה רש"י על התורה פסוק זה, ור' אליהו מזרחי שם, ומשנה-למלך פ"ד מהלכות בכורות ה"א ד"ה ודע, וד"ה הכלל. וראה זית רענן על ילקוט שמעוני סימן תתצא שכתב בדעת אחרים שהמדובר לפני פדיונם. ונראה שהתכוון למטיל מום בקדשים, כדעת רבינו כאן וכפי שביארנו. (11) בכור כדינו בלי פדיון, ושאר הקדשים כדינם אחר שיפדו. מן התורה מותר לפדותם אפילו על המום שהטיל, אבל משום קנס אסור. ומפני שכאן מדבר על היתר אכילה, מצריך מום אחר. וכולל כאן בכור ושאר קדשים, שבזה דינם שווה. (12) בהלכות בכורות פרק ב הלכה ז (יש להניח, שרבינו כתב הלכה זו אחרי כתבו הלכות בכורות).

כשזרק שלא לשמו הלחם אסור באכילה אף על פי שבשר הכבש מותר באכילה.

1 כ. כְּבָשִׁי עֲצֵרֶת שֶׁשֶׁחֲטָן לְשִׁמְן וְאָבַד הַלֶּחֶם: אִם
2 זָרַק דָּמָן לְשִׁמְן - הָרִי אֵלָיו פְּסוּלִין²⁷; זָרַק דָּמָן
3 בְּמַחְשֶׁבֶת הַזֵּמֵן אַחַר שֶׁאָבַד הַלֶּחֶם - הָרִי אֵלָיו סֶפֶק
4 אִם הִתְרוּ²⁸ בְּאֹכְלָהּ²⁹ אוּ לֹא הִתְרוּ³⁰.

(27) שהלחם מעכב את הכבשים. (28) הכבשים. (29) כשלמים שנזרק דמם שלא לשמם ואבידת הלחם אינה אוסרת אותם, מפני שאין דינם ככבשי עצרת הטעונים לחם. (30) מכיוון שהוקבעה זיקתם לחם נפסלו על ידי אבידת הלחם, ואין מחשבת שלא לשמם מוציאה אותם מזיקתם.

יום רביעי י' אייר ה'תשע"ו

פֶּרֶק שְׁמוֹנֶה עָשָׂר

(1) יבאר המחשב מחשבה שאינה נכונה בקדשים, האוכל מקרבן שנאמר עליו שהוא פסול או פיגול או קדשים שהוטל בהם מום.

5 א. כָּל הַמְחַשֵּׁב מַחְשֶׁבָה שֶׁאֵינָה נְכוֹנָה בְּקִדְּשִׁים -
6 הָרִי זֶה עוֹבֵר בְּלֹא תַעֲשֶׂה, שֶׁהָרִי הוּא אוֹמֵר: לֹא
7 יִחְשָׁב².

(2) כרבי ינאי, זבחים כט:

8 ב. מִפִּי הַשְּׂמוּעָה לְמַדוּ, שֶׁבְּכֻלָּם דִּין זֶה שֶׁלֹּא יִפְסִיד
9 הַקִּדְּשִׁים בְּמַחְשֶׁבָה, שֶׁהָרִי זֶה דוֹמֵה לְמַטִּיל מוֹם
10 בְּקִדְּשִׁים. וְאֵף עַל פִּי כֵן אֵינּוּ לֹקֵה³, שֶׁאֵין
11 הַמַּחְשֶׁבָה מַעֲשֶׂה⁴.

(3) אע"פ שהמטיל מום בקדשים - לוקה (פרק א מהלכות איסורי מזבח הלכה ז). (4) וכל לאו שאין בו מעשה, אין לוקין עליו (פי"ח מה' סנהדרין ה"ב).

12 ג. כָּל קָרְבָן שֶׁנֶּאֱמַר שֶׁהוּא פְּסוּל, בֵּין שֶׁנִּפְסַל
13 בְּמַחְשֶׁבָה בֵּין בְּמַעֲשֶׂה בֵּין שֶׁאָרַע בוּ דָּבָר שֶׁפְּסָלוֹ,
14 כָּל הָאוֹכֵל מִמֶּנּוּ כְּזֵית בְּמִזְיד - לֹקֵה. שֶׁנֶּאֱמַר: לֹא
15 תֹאכַל כָּל תּוֹעֵבָה⁵;

(5) כדעת אחרים בספרי פרשת ראה פסקה צט. ראה בהערות בהלכות ד"ה.

16 ד. מִפִּי הַשְּׂמוּעָה לְמַדוּ⁶, שֶׁאֵין הַכְּתוּב מְזַהֵר אֶלְאִי
17 עַל פְּסוּלֵי הַמְקַדְּשִׁין.

(6) בספרי שם, למדו זאת מגזירה-שוה, ורבינו מגדיר כל גזירה-שוה "מפי השמועה", מפני שאין אדם דן גזירה-שוה אלא אם למדה מפי רבו. (7) רבינו מדגיש, שכתוב זה אינו כולל איסורים אחרים אלא פסולי המוקדשים בלבד, כדי שלא יוקשה לך הלא אין לוקין על לאו שבכללות (הל' סנהדרין שם). וכל פסולי המוקדשים ענין אחד הם, ולכן אין זה לאו שבכללות. ראה החינוך הוצאת מוסד הרב קוק, מצוה תעח.

22 ו. כָּל קָרְבָן שֶׁנִּתְפַּגֵּל בְּמַחְשֶׁבֶת הַזֵּמֵן כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנוֹ,
23 כָּל הָאוֹכֵל מִמֶּנּוּ כְּזֵית בְּמִזְיד - חַיֵּב כֶּרֶת¹³; שֶׁנֶּאֱמַר:
24 וְהִנְפֵּשׁ הָאֲכָלֹת מִמֶּנּוּ עֲוֹנָה תִּשָּׂא¹⁴. וְאִם אָכַל מִמֶּנּוּ
25 בְּשִׂגְגָה - מִכִּיָּא חֲטָאת קְבוּעָה¹⁵.

(13) משנה כריתות ב. (14) בתורת כהנים פרשת צו פרק יג, למדו גזירה-שוה מנותר, שנאמר בו (ויקרא י', ח): "ואוכלי

קל שיעורי רמב"ם פרק א' ליום - יום רביעי י' אייר - ספר עבודה - הלכות פסולי המוקדשין

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

שיכול להביא את הנסכים לאחר זמן, אינם תלויים בקרבן. (22) מתנדרים יין, משנה מנחות קד: (23) פרק ד מהלכות מחוסרי כפרה הלכה ב. והרי זה דומה למנחת נסכים.

עונו ישא", ונאמר בו "ונכרתה הנפש ההיא". (15) בין עני ובין עשיר מביא קרבן בהמה.

ט. אָסוּר לְהוֹתִיר מִבְּשַׂר הַקֹּדְשִׁים לְאַחַר זְמַן 31
אֲכִילָתוֹ, שְׁנֹאמֵר בְּקִרְבָּן תּוֹדָה: לֹא תוֹתִירוּ מִמֶּנּוּ עַד 32
בֶּקֶר, וְהוּא הַדִּין לְשֹׂאֵר הַקֹּדְשִׁים פְּלִם²⁴. וְהַמּוֹתִיר 33
אֵינוֹ לוֹקֵה, שֶׁהֲרִי נִתְקַוָּה לַעֲשׂוֹהָ²⁵, שְׁנֹאמֵר: 34
וְהִנָּתֵר מִמֶּנּוּ עַד בֶּקֶר בְּאֵשׁ תִּשְׂרֹפוּ. 35

ז. אֵין חֵיבִין¹⁶ פֶּרֶת אֶלָּא עַל אֲכִילַת דְּבָרִים 1
שֶׁהִתְרִי¹⁷, בֵּין לְאָדָם בֵּין לַמַּזְבֵּחַ; אֲבָל אִם אֲבָל מִן 2
הַמִּתִּיר עֲצָמוֹ¹⁸ - אֵינוֹ חֵיב פֶּרֶת, אֶלָּא לוֹקֵה כְּאֲוִכַל 3
פִּסּוּלֵי הַמִּקְדָּשִׁין שְׁאִין בָּהֶם פְּגוּל. בֵּיצֵד? מִנְחָה 4
שְׁנִתְפַּגְּלָה, הָאוֹכֵל פְּזִית מִשְׂרִייהָ בְּמִזִּיד - חֵיב פֶּרֶת; 5
אֲבָל אִם אֲבָל מִן הַקֶּמֶץ שְׁלָה אוֹ מִן הַלְּבוּנָה - אֵינוֹ 6
חֵיב פֶּרֶת, לְפִי שֶׁהֵן הֵן הַמִּתִּירִים אֶת הַשְּׂרִירִים לְאָדָם. 7
וְכֵן זִבַּח שְׁנִתְפַּגְּלָה, הָאוֹכֵל פְּזִית מִבְּשַׂרוֹ אוֹ מֵאֲמוּרָיו 8
אוֹ מִבְּשַׂר הָעוֹלָה - חֵיב פֶּרֶת; אֲבָל אִם אֲכַל פְּזִית 9
מִן הַדָּם - אֵינוֹ חֵיב עַלֵּיו מִשּׁוּם פְּגוּל. שֶׁהַדָּם מִתִּיר 10
אֶת הָאֲמוּרָיִן לְקֶרֶב לַמַּזְבֵּחַ, וְהָאֲמוּרָיִן מִתִּירִין אֶת 11
הַבְּשַׂר לְאָדָם. וְדָם הָעוֹלָה מִתִּיר בְּשַׂרָה לַמַּזְבֵּחַ. וְדָם 12
חֲטָאת הָעוֹף מִתִּיר בְּשַׂרָה לְפָנֵיהֶם. וְדָם עוֹלַת הָעוֹף 13
מִתִּיר בְּשַׂרָה לַמַּזְבֵּחַ. וְדָם חֲטָאת הַנְּשַׂרְפּוֹת מִתִּיר 14
אֲמוּרֵיהֶם לַמַּזְבֵּחַ, לְפִיכֵךְ חֵיבִין עַל אֲמוּרֵיהֶן מִשּׁוּם 15
פְּגוּל. הַקֶּמֶץ וְהַלְּבוּנָה מִתִּירֵי הַשְּׂרִירִים לְפָנֵיהֶם. שְׁנֵי 16
כִּבְשֵׁי עֲצֵרֶת מִתִּירִין שְׁתֵּי הַלְּחִים¹⁹ לְפָנֵיהֶם. וְכֵן שְׁנֵי 17
בְּזִיכֵי לְבוּנָה מִתִּירִין לְחֵם הַפָּנִים לְפָנֵיהֶם. אֲבָל 18
דְּבָרִים שְׁאִין לָהֶם מִתִּירִין, כְּגוֹן בְּשַׂר חֲטָאת 19
הַנְּשַׂרְפּוֹת²⁰ וּמִנְחוֹת הַנְּשַׂרְפּוֹת - אֵינָן מִתְפַּגְּלִין 20
לְעוֹלָם. 21

(24) בתורת כהנים פרשת צו פ"ב מרבה כל הקרבנות, אמנם בתו"כ שם מדובר על פיגול, אבל גם להותיר למדים מכאן, שהרי איסורו נכתב באותה פרשה. (25) פסחים פד. טעמו של ר' יהודה שם הוסבר שלוקין על לאו שאין בו מעשה. ותמוה למה הוצרך רבינו לנימוק זה, הלא לדעתו אין לוקין על לאו שאין בו מעשה (כסף-משנה).

י. הָאוֹכֵל פְּזִית מִבְּשַׂר קֹדְשִׁים שְׁנוֹתֵר: בְּמִזִּיד - חֵיב 36
פֶּרֶת, בְּשׁוּגָג - מִבִּיא חֲטָאת קְבוּעָה; שְׁנֹאמֵר: 37
וְאֲכִלְיוּ עוֹנוֹ יִשָּׂא פִי אֶת קֹדֶשׁ ה' חֲלָל וְנִכְרַתָּה. 38
וּמֵאִמָּתִי יִתְחַיֵּב פֶּרֶת עַל אֲכִילַת הַנוֹתֵר? אִם קֹדְשֵׁי 39
קֹדְשִׁים הֵם²⁶ - חֵיב עֲלֵיהֶן מֵאַחַר שֶׁיַּעֲלֶה עִמּוֹד 40
הַשְּׂחָר²⁷; וְאִם קֹדְשִׁים קְלִים הֵם²⁸ - חֵיב עֲלֵיהֶן 41
מִשְׁקִיעַת הַחֲמָה שֶׁל יוֹם שְׁנֵי²⁹, שֶׁהוּא תַּחֲלַת הַלַּיְלָה 42
שֶׁל יוֹם שְׁלִישִׁי. וְהִיכֵן הַזְּהִיר הַכְּתוּב עַל הַפְּגוּל וְעַל 43
הַנוֹתֵר? בְּמִלּוּאִים³⁰. שֶׁהֲרִי נֹאמֵר שָׁם: לֹא יֵאכַל פִּי 44
קֹדֶשׁ הֵם³¹ - לְהַזְהִיר עַל כָּל שֶׁפְּסוּלוֹ בִּקְדֻשָּׁתוֹ³² שֶׁהוּא 45
בְּלֹא תַעֲשֶׂה עַל אֲכִילָתוֹ. 46

(16) משנה זבחים מב: ומג. (17) על-ידי עבודה בגוף אחר. (18) שלא הותר ע"י מתיר אחר, ולפיכך אימורים יש בהם משום פיגול (ראה שם לה:), אע"פ שהם מתירים את הבשר לאכילה, מפני שיש לדם מתיר, שהדם מתיר את האימורים להקטרה, כמו שכתב רבינו כאן (ראה תוספות שם ד"ה והלבונה, שכתבו, שאימורים אינם חשובים כמתיר, מפני שאם אבדו או נטמאו הבשר מותר באכילה, אבל מלשונו של רבינו כאן לא משמע כדבריהם, ראה רש"י שם מב: ד"ה הקומץ). (19) ולפיכך הלחם מתפגל, אבל גם הכבשים מתפגלים, כמו שכתב למעלה בפרק יז הלכה טז, שהרי דמו מתיר אימוריהם להקטרה, ואימורים מתירים בשרם לאכילה. (20) מבואר בהלכה ח.

(26) שנאכלים ליום ולילה. (27) אע"פ שנאכלים רק עד חצות הלילה, אינם נעשים נותר עד שיעלה עמוד השחר, תוספתא זבחים פרק ו הלכה ז. (28) הנאכלים לשני ימים ולילה שביניהם, חוץ מתודה ואיל נזיר שנאכלים ליום ולילה, ודינם לענין זה כקדשי קדשים. (29) תוספתא שם ו' יוחנן זבחים נו: (30) קרבנות שקרבו כשנכנסו אהרן ובניו לעבודה במשכן. (31) כנראה הכוונה לכתוב השני "לא יאכל כי קודש הוא." "הם" נאמר בזר, ולא בפסולי קודש. (32) פסחים כד.

יא. וְהַפְּגוּל וְהַנוֹתֵר מִצְטַרְפִּין³³ זֶה עִם זֶה לְכַזֵּית. 47
וְכָל הַפְּגוּלִים וְהַנוֹתֵרִין מִצְטַרְפִּין³⁴. 48

ח. וְאֵלוֹ דְּבָרִים שְׁאִין חֵיבִין עֲלֵיהֶן מִשּׁוּם פְּגוּל 22
לְעוֹלָם: הַקֶּמֶץ וְהַלְּבוּנָה וְהַקְטָרֶת וְהַדָּם וְהַיִּין. בֵּין 23
יִין הַבָּא עִם הַנְּסֻכִים²¹ בֵּין יִין הַבָּא בְּפָנֵי עֲצָמוֹ²². 24
וּמִנְחוֹת הַנְּשַׂרְפּוֹת כְּלוּ, שֶׁהֲרִי אֵין לָהֶם קֶמֶץ 25
לְהַתִּירָן, כְּגוֹן מִנְחַת כְּהֵנִים וּמִנְחַת נְסֻכִים. וּבְשַׂר 26
חֲטָאת הַנְּשַׂרְפּוֹת. וְלֵג שֶׁמֶן שֶׁל מִצְרַע. וְאִם 27
תֹּאמֵר: וְהִלּוּא דָם הָאֵשׁ מִתִּירוֹ? אֵינוֹ תְלוּי בּוֹ, 28
שֶׁהֲרִי אָדָם מִבִּיא אֲשָׁמוֹ הַיּוֹם וְלֵג אַחַר כְּמָה 29
יָמִים, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּמִקּוּמוֹ²³. 30

(33) במשנה מעילה יז: שנינו הפיגול והנותר אין מצטרפים מפני שהן שני שמות. ובגמרא שם אמר שמואל שהמשנה מדברת בטומאת ידים, אבל לאיסור אכילה מצטרפים. פירוש, אם אכל כחצי זית מזה וכחצי זית מזה בשוגג חייב חטאת, ובמזיד והתרו בו חייב מלקות. (34) משנה שם טו: ושם הגירסא: "כל הפיגולים וכל הנותרים מצטרפים זה עם זה", ואפשר לפרש שפיגולים בפני עצמם ונותרות בפני עצמם, כגון פיגול מזבח וממנחה או מעולה ושלמים, וכן נותרות משני מינים. אבל פיגול ונותר שהם משני מינים אין מצטרפים, מפני שהם חלוקים גם במין וגם בשם האיסור. ולכן דייק רבינו וכתב: "וכל הפיגולים והנותרים מצטרפים"

(21) עם הקרבן ומנחתו שנקראת מנחת נסכים, כחכמים במשנה שם. ואע"פ שהקרבן מתירו אינו מתפגל. מפני

שיעורי רמב"ם פרק א' ליום – יום רביעי י' אייר – ספר עבודה – הלכות פסולי המוקדשין קלא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם – מוסד הרב קוק

הקודש, שהרי אפשר לפרש שהמלה "עליו" נמשכת אל "מזבח". (46) המשך הלימוד בתחילת ההלכה הבאה. רבינו מקבל כאן לימודו של ריש לקיש שם לג: נגד דעתו של ר' יוחנן שלמד זה בגזירה-שוה. והטעם, מפני ששינוי בברייתא כריש לקיש.

26 יד. מפי השמועה למדו, שזו אזהרה לטמא שלא
27 יאכל קדש קדם שיטביל. והאוכל קדש אחר שטביל
28 קדם שיעריב שמשו⁴⁷ קדם שיעביא פפרתו⁴⁸ - לוקה
29 ואינו חיב פרת⁴⁹; שגאמר: וטמאתו עליו - עד
30 שתהיה כל טמאתו עליו.

(47) שתשקע החמה לגמרי, כלומר, אחרי צאת הכוכבים. טמא שטבל נקרא "טבול יום" עד צאת הכוכבים, ואסור להכנס למקדש ולאכול תרומה וקדשים. (48) זב וזבה, יולדת ומצורע חייבים להביא קרבנות, ולפני הקרבת קרבנותיהם נקראים מחוסרי כיפורים, ואע"פ שטבלו הם מזהירים על כניסה למקדש ואכילת קודש. (49) ולמעלה בפרק ג מהלכות ביאת מקדש הלכה ט, פסק רבינו שגם על ביאת מקדש אין מחוסר כיפורים חייב כרת, ונראה שגם ב"טבול יום" דעתו כך. ותמהו עליו מברייתא מפורשת במנחות כז: "מחוסרי כפרה שנכנסו לעזרה, בשוגג חייב חטאת, במזיד ענוש כרת". והדרשה "כל טומאתו עליו" לא נמצא מקורה, ראה כסף-משנה שם ביישוב דברי רבינו אלה.

31 טו. היה טמא בטמאות של דבריהם⁵⁰ - אינו לוקה,
32 ואין צריך לומר שאינו חיב פרת, אבל מפין אותו
33 מכת מרדות⁵¹.

(50) כמו בטומאת בשר, למעלה בהלכה יב. (51) זה נמשך אל הבבא הראשונה של הלכה הקודמת, המדברת בטמא שאכל קודש לפני טבילה. אבל אחרי שטבל, שנינו במסכת פרה פ"א, משנה ה' "כל הטעון ביאת מים (כלומר, טבילה) מדברי סופרים וכו' לאחר ביאתו מותר בכלום", ראה פירוש רבינו שם (וראה בפרק ט מהלכות אבות הטומאות הלכה א שמחלק בין טומאות שעיקרן מדברי סופרים, ובין טומאות שעיקרן מן התורה).

34 טז. אינו חיב⁵² פרת על קדש שיש לו מתירין עד
35 שייאכל ממנו אחר שיקרבו מתיריו; אבל אם אכל
36 את הבשר קדם זריקת הדם - אינו לוקה⁵³ משום
37 טמא שאכל את הקדש. זה הפלל⁵⁴: כל שיש לו
38 מתירין - אין חיבין עליו משום פגול או משום נותר
39 או משום טמא עד שיקרבו מתיריו פהלקתן; וכל
40 שאין לו מתירין - גיזון שקדש בכלי חיבין עליו
41 משום טמאה. אפלו נטמא הבשר קדם שייטמא
42 האוכל⁵⁵, הואיל וקרבו המתירין ואחר כך אכל -
43 חיב פרת. וכן אם אכל מבשר חטאות הנשפכות⁵⁶
44 והוא טמא אחר שגזר דם - הרי זה חיב פרת.

(52) משנה מעילה י. (53) כר' יוחנן זבחים לד. (ראה למעלה הי"ב). (54) משנה מעילה י. (55) למעלה בהלכה יג למדנו, שטמא שאכל בשר קודש טמא חייב כרת, וכאן

ההשמיט ה"וכל" השני, להשמיע שגם אלה מצטרפים (ראה הר המוריה, כנראה לא הרגיש בשינוי לשון זה).

1 יב. אסור לטמא את הקדשים או לסבב להם טמאה,
2 שהרי פוסלן. והטמא את הקדשים - אינו לוקה³⁵.
3 אבל אדם טהור שאכל פזית מקדשים שנטמאו -
4 לוקה; שגאמר: והבשר אשר יגע בכל טמא לא
5 יאכל. והוא הדין לשאר הקרבנות, שאם אכל פזית
6 מלבנות המנחה שנטמאה אחר שנתקדשה בפלי -
7 לוקה³⁶. אחד קדשים שנטמאו לפני פפרה³⁷ או
8 לאחר פפרה. בין שנטמאו באב הטמאה³⁸ או בולד
9 הטמאה של דברי תורה. אבל אם נטמאו בטמאות
10 של דבריהם - אינו לוקה על אכילתן, אבל מפין
11 אותו מכת מרדות³⁹. ואינו לוקה אלא האוכל אחר
12 זריקת דמים; אבל אם אכל קדם זריקה - אינו
13 לוקה⁴⁰ משום אוכל קדש טמא⁴¹, אבל מפין אותו
14 מכת מרדות.

(35) כר' יוחנן זבחים לג: (36) שם לד. (37) לפני זריקה, וזרקו את הדם ואחר-כך אכל הטהור את הבשר. גמרא במנחות כה: בשר שנטמא לפני זריקת דמים ואכלו לאחר זריקת דמים, מפני מה חייבים עליו? מפני שהציץ מרצה. (38) כגון אדם שנגע במת. בהקדמתו לטהרות, מונה רבינו אחד עשר אבות. והנוגע באב הטומאה, בין אדם וכלים ובין אוכלין, נעשה ולד הטומאה או ראשון לטומאה, ואוכל הנוגע בראשון נעשה שני. (39) כעבור על איטורי דרבנן אחרים. (40) כר' יוחנן שם לד. ולמד דין זה מגזירה-שוה. (41) הוסיף רבינו ארבע מלים אלו, להשמיענו שעל איסור קודש טמא אינו לוקה, אבל לוקה משום אוכל קודש לפני זריקה, כמו שכתב בפ"א מהלכות מעשה הקרבנות הלכה ד, שהאוכל בשר קדשים לפני זריקה לוקה, משום שנאמר לא תוכל לאכול בשערך (משנה-למלך כאן).

15 יג. כל אדם שנטמא טמאה שחיבין עליה פרת על
16 ביאת המקדש⁴² ואכל פזית מן הקדשים, בין בקדש
17 טהור בין בקדש טמא⁴³: במזיד - הרי זה נתחייב
18 פרת, שגאמר: והנפש אשר תאכל מזבח השלמים
19 אשר ליי וטמאתו עליו ונכרתה; ואם אכל בשגגה
20 - מביא קרבן עולה ויורד⁴⁴. ומנין שאינו מדבר אלא
21 בטמאת הגוף? ⁴⁵ שגאמר: ונפש פי תגע בכל טמא
22 בטמאת אדם או בבהמה טמאה או בכל שקץ טמא
23 ואכל מבשר זבח השלמים אשר ליי ונכרתה. והוא
24 הדין לשאר קדשי מזבח. והיכן הזהיר על עון זה?
25 ביולדת. שהרי נאמר בה: בכל קדש לא תגע⁴⁶.

(42) שם לג: למדו אזהרה לאוכל קודש בטומאה בגזירה-שוה מביאת מקדש, ולפיכך תלה רבינו הדין שלפנינו בדין ביאת מקדש (כסף-משנה). (43) משנה שם קו. ופסק כתנא-קמא. (44) דין מפורש בתורה (ויקרא ה), עשירי מביא בהמה, עני - שני תורים או שני בני יונה, ועני מדוכא - סולת. (45) שגוף האדם נטמא ולא בטומאת בשר

קלב שיעורי רמב"ם פרק א' ליום - יום רביעי י' אייר - ספר עבודה - הלכות פסולי המוקדשין

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

21 כא. ופגול או נותר או טמא שהעלן לראש המזבח
22 - משמשלה האור פרבן פקע אסורן מהן⁶⁶.
23 והאמורין מצטרפין עם הפשר לזנות, בין בעולה
24 בין בשאר קדשים⁶⁷, לחיב עליו משום פגול או
25 נותר או טמא.

66 ר' יוחנן שם מג: (67) שם קט. ראה למעלה הלכה יא בהערות.

26 כב. זבח שנתפגל⁶⁸ או שנתר לאחר זמנו, ואכל
27 ממנו מן העור או מן הפרק או מן התבלין או מן
28 האלל⁶⁹ או מן המראחה⁷⁰, מן הגידים ומן הקרנים
29 ומן הטלפים, מן הצפרנים מן החרטום ומן הנוצה
30 ומביצי העוף - אינו חיב פרת. וכן טמא הגוף
31 שאכל דברים אלו מקרבן פשר - אינו חיב פרת.
32 אכל מפין אותו מפת מרדות.

68 משנה שם לה. (69) ראה למעלה פי"ד ה"ז.
70 שלא כר' אלעזר שם בגמרא, אבל בשליל ושלח פסק כמותו בהלכה הסמוכה.

33 כג. אכל מן השליל או מן השליא⁷¹ - חיב⁷² משום
34 פגול ונותר וטמא, כאוכל משאר הזבח.

71 ראה למעלה שם. (72) כלומר, אם פיגל בכשר נתפגל גם השליל. אבל אם פיגל בשליל עצמו, פסק רבינו (למעלה שם) שלא נתפגל. ראה ראב"ד כאן.

35 כד. קדשי עובדי פוכבים - אין חיבין עליהם משום
36 פגול ונותר וטמא⁷³. וכן דם הקדשים, כמו שפארנו.
37 וכן הלבונה והקטרת והעצים - אין חיבין עליהן
38 פרת לא משום פגול ולא משום נותר⁷⁴ ולא משום
39 טמא הגוף⁷⁵.

73 שנינו (שם מה.) קדשי גויים אין חיבים עליהם משום פיגול נותר וטמא, והשוחטם בחוץ - פטור, דברי ר' שמעון, ור' יוסי מחייב. ורבינו מחלק את המשנה לשתי בבות: א. פיגול נותר וטמא, סתם רבי כר' שמעון שאין חיבים עליהם. ב. השוחטם בחוץ, כאן מביא רבי מחלוקת ר' יוסי ור' שמעון. ופסק רבינו כאן כסתם משנה, אע"פ שבכל מקום הלכה כר' יוסי נגד ר' שמעון, ובתוספתא זבחים פ"ה חולק ר' יוסי על ר' שמעון גם בפיגול ונותר וטמא, מפני שסתם משנה כשיטתו (כסף-משנה), ובשחטם בחוץ פסק (בהלכות מעשה הקרבנות פרק יט הלכה טז) כר' יוסי (ראה תוספות יום טוב' שם. וראה רבינו בפירושו על המשנה שכתב "והלכה כר' יוסי". ואולי התכוון לשחטם בחוץ בלבד, או שחזר בו כאן). (74) כר' שמעון בתוספתא שם, ה"ב. לא נתבאר למה פסק כר' שמעון ולא כחכמים. (75) במשנה שם מה: נחלקו ר' שמעון וחכמים בטמא. ר"ש אומר פטור וחכמים מחייבים. ובגמרא שם נאמרו שלוש שיטות באותה המחלוקת: א. מחלוקת בטומאת עצמם, אבל בטומאת הגוף דברי הכל אינו לוקה. ב, מחלוקת בטומאת הגוף, אבל בטומאת עצמם דברי הכל לוקה. ג, בשתייהן

משמיענו רבינו שאפילו נטמא בשר תחילה ואחר-כך נטמא האדם חייב כרת, ואע"פ שאין איסור חל על איסור, כאן איסור טומאת הגוף חל על איסור טומאת בשר, מפני שאיסור טומאת הגוף כולל דברים שלא נאמרו לפני כן על אדם זה, זבחים קח. (56) משנה מעילה ט.

1 יז. פבר נתבאר לך⁵⁷, שאף דברים שאין חיבין
2 עליהן משום פגול - חיבין עליהן משום נותר
3 וטמא. כיצד? דברים שאין להם מתירין - אין חיבין
4 עליהן משום פגול, וחיבין עליהם משום נותר
5 וטמא. וכן המתירין עצמן, אף על פי שאין חיבין
6 עליהם משום פגול, כמו שפארנו - חיבין עליהן
7 משום נותר⁵⁸ וטמא. חוץ מן הדם⁵⁹, שאין חיבין
8 עליו לעולם אלא משום דבר אחד בלבד.

57 למעלה בהלכה ז כתב רבינו, שאין חיבים על פיגול אלא על דבר שיש לו מתירין, ובהלכה הקודמת כתב: "וכל שאין לו מתירין, כיון שקדש בכלי חיבים עליו משום טומאה". והוא-הדין לנותר, כמו שמסיים כאן רבינו. (58) הכוונה לדברים הנאכלים, אבל שאינם נאכלים - פסק בסוף הפרק שפטורים. (59) במשנה שם מה:

9 יח. טמא שאכל אמורין - חיב פרת⁶⁰.

60 ברייתא שם לו:

10 יט. אכל⁶¹ פסח שלא נצלה, ולחמי תודה שלא
11 הורמה חלתן⁶² - הרי זה חיב פרת משום טמאת
12 הגוף, אף על פי שאינן ראויין למה שהן⁶³. אי
13 אפשר שיתחייב אדם על אכילה אחת משום פגול
14 ומשום נותר⁶⁴; שהפגול הוא הקרבן שגפסל
15 במחשבת הזמן, ואינו עולה לשם קרבן ולא נרצה
16 קבל, והנותר הוא הנשאר מקרבן שקרב במצותו
17 לאחר זמן אכילתו.

61 אדם טמא (מדברי הכסף-משנה כאן יש ללמוד שגורס "אבל", ומתוך כך טרח לפרש פירוש דחוק. וגייסנתו נכונה). (62) המקריב תודה מביא עמה ארבעה מיני לחם, עשר מכל מין. ומרים חלה אחת מכל מין ונותנה לכהן, והשאר נאכלים לבעלים. ולפני ההרמה כולם אטורים באכילה. (63) מכיון שקרבו המתירין, ורק מעשה צדדי אחר מעכב על היתר אכילה, רב דימי בר חנינא ורבא שם. ראה כסף-משנה. (64) "פיגול ונותר, כחדא בהמה לא משכחת לה" (כריתות יד.) ובמסקנה שם אמרו, שרק בכזית אחד אי-אפשר הדבר, אבל בשני כזיתים ישנה אפשרות, ולכן כותב רבינו כאן: "על אכילה אחת".

18 כ. הפגול והנותר והטמא שפגלן זה בזה ואכלן -
19 חיב. אף על פי שרבה מין על חברו - אינו מבטלו,
20 שאין האסורין מבטלין זה את זה⁶⁵.

65 (65) כר' אלעזר (זבחים עט.) נגד דעת ריש לקיש, מפני שר' יוחנן (ירושלמי חלה פרק א הלכה א) סובר כר' אלעזר - באיסורין.

שיעורי רמב"ם פרק א' ליום - יום ה' י"א אייר - ספר עבודה - הלכות פסולי המוקדשין קלג

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

(זבחים קד:): אם הוא נפסל, ודינו כפסולי המוקדשים ונשרף בעזרה (שם, תני לוי) או יישרף בבית הדשן חוץ לירושלים כמצוות הכשרים. והאיבעיא לא נפשטה. (10) (בגמרא שם, משמע שהאיבעיא היא לפי דעת ריש לקיש (שם פט:)) בלבד, הפוסל בשר קדשים קלים שיצא חוץ לעזרה לפני זריקת הדם, אבל לרבי יוחנן שמכשיר מפני שסופו של הבשר לצאת (בשר קדשים קלים נאכל בכל ירושלים אחר זריקת הדם) - ברור שגם בשר קרבנות הנשרפים אינו נפסל, שהרי סופו לצאת. ולפיכך תמהו הר"י קורקוס וה'כסף משנה' על רבינו, שפסק (למעלה פ"א הל"ב) כרבי יוחנן, ולמה פסק כאן להחמיר מספק? (ראה כסף-משנה כאן, ולחם-משנה פ"ז מהל' מעשה הקרבנות ה"ג). ותיריך הר"י קורקוס, שגם בקדשים קלים הבשר אסור באכילה (ראה הערות למעלה פ"א הל"ב). (11) בעיא שלא נפשטה, שם. (12) בחצי הבהמה שיצא נמצא רוב מאבר אחד, ואם תצריך לו את מיעוטו שנשאר בפנים יהיה רובה של הבהמה בחוץ. (13) כהנים, גם זו בעיא שלא נפשטה, שם קה, א. (14) כשאר ספק פסול. (15) וכל הבעיה נוגעת רק למקום שריפתה, לפיכך אין בזה משום ביזוי קדשים, מה שאין כן בספק פסולי קדשים אחרים, שהספק הוא אם הם טעונים שריפה.

ד. בְּשֵׁר הַנִּמְצָא בְּעֶזְרָה¹⁶: אֵיבָרִים¹⁷ - עוֹלוֹת,²³
וְחֲתִיכוֹת - חֲטָאוֹת¹⁸. וְהַנִּמְצָא בִירוּשָׁלַיִם - שְׁלָמִים.²⁴
וְהַפֶּל תֵּעֲבֹר צוֹרְתָן וַיֵּצְאוּ לְבֵית הַשְּׂרָפָה, שְׂמָא נֹתֵר
הוּא. אִם כֵּן, מַה הוֹעִיל שְׂתֵהִיָּה חֲזַקְתּוֹ עוֹלָה אוֹ
חֲטָאת אוֹ שְׁלָמִים? לְמִי שְׂעֵבֵר וְאָכַל¹⁹. אֵין שׁוֹרְפִין
אֶת הַנֹּתֵר אֲלָא בַיּוֹם, שְׂנַאֲמַר: בַּיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי בְּאֵשׁ
שְׂרָפָה.²⁹

(16) משנה, שקלים פ"ז. (17) שלמים (ל' צרויה). (18) אין לחשוש שמא הן עולות, ואע"פ שמותר לחתוך איברי עולת יחיד (ראה הל' מעשה הקרבנות פ"ו ה"ט) לא נהגו הכהנים לחתכם, מפני שכולם כליל (רבינו בפירוש המשנה, שם). (19) אם עולה היא - חייב קרבן מעילה, אבל האוכל בשר חטאת אינו מביא קרבן מעילה מפני שהוא מותר באכילה לכהנים (הל' מעילה פ"א ה"ה).

ה. אֵף עַל פִּי שֶׁהַשְּׁלָמִים אֲסוּרִין בְּאֲכִילָה מִתְחַלֵּת
לִיל שְׁלִישִׁי - אֵין שׁוֹרְפִין אוֹתָן אֲלָא בַיּוֹם²⁰. בֵּין
בְּזִמְנָא²¹ בֵּין שְׁלָא בְּזִמְנָא²². וְכֵן הַפְּגוּל אֵינוֹ נִשְׂרָף
אֲלָא בַיּוֹם²³. וְאֵין שְׂרֵפַת טְמֵא וְנֹתֵר וּפְגוּל דְּיֻחָה
אֶת יוֹם טוֹב²⁴, וְאֵין צְרִיף לֹמַר אֶת הַשְּׂבֵת. וּמִתֵּר
לְשֵׁרָף טְמֵא וְנֹתֵר וּפְגוּל בְּאֶחָד²⁵.

(20) זבחים נו, ב. (21) ביום השלישי בבוקר. (22) אם לא שרפו בזמנו (במכילתא פ' בא פ"ו) אנו שונים, שפסק נשרף אור ליום ששה עשר - היינו במוצאי יום-טוב - ואם חל בשבת נשרף אור לשבעה עשר, אבל בגמרא שלנו שבת כד, ב - תני דבי חזקיה "הונותר ממנו עד בוקר באש תשרופו..." ליתן לו בוקר שני לשריפתו. פירוש, אין שורפים אותו בליל ששה עשר אלא ביומו). (23) "באש ישרף, בנה אב לכל הנשרפים שלא יהיו נשרפים אלא ביום", 'תורת כהנים' פ'

מחלוקת. ופסק רבינו בטומאת הגוף אינו לוקה, מפני שלשיטה זו זה דברי הכל, וגם לפי שיטה ב' וג' דעת ר' שמעון כן. ובטומאת עצמם פסק שלוקה (ראה למעלה ה"ב), מפני שלכל שלוש השיטות כן היא דעת חכמים (ראה כסף-משנה, ואולי התכוון לביאורנו זה).

יום ה' י"א אייר ה'תשע"ו

פֶּרֶק תְּשַׁעָה עָשָׂר

(1) יבאר שמצות-עשה לשרוף קדשים שנטמאו והנותר וכל שפיסולו מספק.

1 א. מִצְוַת עֲשֵׂה לְשֵׁרָף כָּל הַקְּדוּשִׁים שֶׁנִּטְמְאוּ,
2 שְׂנַאֲמַר: וְהַבֶּשֶׂר אֲשֶׁר יִגַע בְּכָל טְמֵא לֹא יֵאָכֵל בְּאֵשׁ
3 יִשְׂרָאֵל. וְכֵן הַנֹּתֵר - מִצְוַת עֲשֵׂה לְשֵׁרָפוֹ, שְׂנַאֲמַר:
4 וְהַנֹּתֵר מִבֶּשֶׂר הַזֶּבֶחַ בַּיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי בְּאֵשׁ יִשְׂרָאֵל.
5 וּבְכָל הַנֹּתֵר הַפְּגוּל וְכָל פְּסוּלֵי הַמִּקְדָּשִׁין, הַפֶּל
6 גְּשֻׁרְפִין².

(2) תוספתא תמורה פ"ד ה"ד, גמרא פסחים כד, א.

7 ב. קָרְבָן שֶׁנִּתְפַּגֵּל אוֹ נִפְסַל - יִשְׂרָף בְּמִקְדָּשׁ מִיָּד.³
8 וְכָל שֶׁפְּסוּלוֹ מְסַפֵּק⁴ - תֵּעֲבֹר צוֹרְתּוֹ⁵ וְאַחַר כֵּן יִשְׂרָף
9 בְּמִקְדָּשׁ⁶.

(3) תוספתא פסחים פ"ו ה"ו: אירע פסול בגופו יישרף מיד, ברם או בבעלים - תעובר צורתו ויצא לבית השריפה, פסחים לד, ב. (4) מדובר בפסול שבגוף הקרבן. אבל אם הפסול הוא בבעלים, אפילו פסול ודאי, טעון עיבוד צורה. (5) ילינו אותו, כדי שייפסל פסול ודאי. (6) בשלושה מקומות, קדשים נשרפים: בעזרה, בהר הבית, בבית הדשן שמחוץ לירושלים (פ"ו מהל' מעשה הקרבנות ה"ג-ד), לפיכך דייק רבינו וכתב "במקדש" היינו בעזרה.

10 ג. פְּרִים וַיִּשְׁעִירִים הַנִּשְׂרָפִים⁷ - יֵשׁ בָּהֶם סֶפֶק, אִם
11 הַלֵּינָה וְהַיֵּצִיָּה קָדְשׁ שֶׁיִּגַע זְמַנָּם לְצֵאתָ⁸ פּוֹסְלָת
12 בְּשֵׂרָם כְּאִמְרֵיהֶן⁹, או אֵינָה פּוֹסְלָת בְּשֵׂרָן. לְפִיכָּךְ
13 פּוֹסְלִין אוֹתָן לְהַחְמִיר¹⁰ וַיִּשְׂרָפוּ בְּעֶזְרָה. וְכֵן אִם יֵצֵא
14 חֲצִי הַבְּהֵמָה¹¹ כְּרַב הָאֲבָר¹² - אִם מִחֲזִיקִין אוֹתָן
15 כְּיוֹצֵא, הוֹאִיל וַיֵּצֵא רַב הָאֲבָר; או עֲדִין אֵינֶן יוֹצֵאִין,
16 שְׂהָרִי לֹא יֵצֵא רַב הַבְּהֵמָה. לְפִיכָּךְ נִפְסְלוּ מִסַּפֵּק
17 וַיִּשְׂרָפוּ בְּעֶזְרָה. וְכֵן אִם נִשְׂאוּם חֲמִשָּׁה¹³ לְהוֹצִיאָן,
18 וַיֵּצְאוּ שְׁלֹשָׁה וּנְשָׂאוּ שְׁנַיִם, וְהוֹצִיאוּ הַשְּׁלֹשָׁה חֲצִי
19 הַבְּהֵמָה - הָרִי אֵלּוֹ נִפְסְלוּ מִסַּפֵּק וַיִּשְׂרָפוּ בְּעֶזְרָה.
20 וְיִרְאֶה לִי, שְׂאִין אֵלּוֹ צְרִיכִין לְהַמְתִּין עַד שְׂתֵעֲבֹר
21 צוֹרְתָן¹⁴, הוֹאִיל וְהֵן עוֹמְדִין לְשֵׂרְפָה¹⁵ לְעוֹלָם אֲפִלוּ
22 לֹא נִפְסְלוּ.

(7) שאימוריהם נקטרים, והבשר מצוותו בשריפה בבית הדשן מחוץ לירושלים, ואם נפל בו פסול לפני שהוציאוהו מחוץ לעזרה שורפים אותו בעזרה. (8) לפני זריקת הדם. (9) אין כל ספק בדבר שהאימורים נפסלים ביוצא ובלינה כאימורי קרבנות אחרים, אבל בבשרם שאל רבי ירמיה

קלד שיעורי רמב"ם פרק א' ליום - יום ה' י"א אייר - ספר עבודה - הלכות פסולי המוקדשין

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

לראות עוד את בית המקדש, וממנו והלאה אין רואים אותו. (39) לא הוסיפו לחזור. (40) כרבנן, שם. (41) בירושלים. (42) בית המקדש כולו כולל הר הבית נקרא "בירה". (43) עצים המוכנים להבעירם על המזבח, מפני שקשה לו לאורח להביא עצים משלו אל הבירה, לא חייבוהו חכמים, ובית-דין מתנה על כך בשעת הקדשת העצים, שמותר יהיה לשרוף בהם בשר קודש שנפסל (ראה 'תוספות' שם פא: ד"ה נטמא).

ט. פל עצמות הקדשים⁴⁴ שאין בהן מח⁴⁵ - אינן טעונין שרפה⁴⁶, חוץ מעצמות הפסח⁴⁷. פבר בארנו⁴⁸, שהקרבן שנפסל אחר שהפשט - העור לפהגים⁴⁹, או לבצעליו בקדשים קלים⁵⁰; אבל אם נפסל קדם הפשט - הרי העור בפשר וישרף הפלו⁵¹. וכן זבח שהפשט ונמצא טרפה, או שנפסל במחשבת הזמן או במחשבת המקום, הואיל ולא נרצה הזבח - ישרף העור⁵². בין בקדשי קדשים בין בקדשים קלים. אבל אם נעשה במחשבת שנוי השם⁵³, אף על פי שלא עלה לפעלים, הואיל ונרצה - הרי העור לפהגים או לבצעליו, כמו שבארנו⁵⁴. וזבח שהפשט קדם זריקה⁵⁵ - אינו פוסל⁵⁶.

צו פ"ב. (24) שבת כג, ב. (25) פסחים טו, ב - כבית הלל, ואף-על-פי שאסור לטמא קדשים בידיים, והטעם, מפני שנתר ופיגול יש בהם טומאת עצמים ומטמאים את הידים מדרבנן.

1 ו. פשר קדשי קדשים שנטמא בפנים - שורפין
2 אותו בפנים, ואם נטמא בחוץ - שורפין אותו
3 בחוץ. בין שנטמא באב הטמאה²⁶ בין שנטמא בולד
4 הטמאה²⁷. ומימיהם של פהגים²⁸ לא נמנעו מלשרוף
5 את הפשר שננטמא באב הטמאה, שהרי הוא ראשון
6 לטמאה, עם הפשר שננטמא בולד הטמאה²⁹, שהרי
7 הוא שלישי³⁰, אף על פי שמוסיפין לו טמאה על
8 טמאתו, שהשלישי שנגע בראשון - יחזור שני, כמו
9 שיתבאר במקומו. ולא עוד³¹, אלא אפלו שמן
10 שנפסל בטבול יום³², שהוא שלישי - מתר להדליקו
11 בנר של מוקפת שנגע בה טמא מת, שהנר אב
12 הטמאה³³. אף על פי שזה השמן נעשה ראשון³⁴
13 כשיגע בנר, הואיל ויש שם שום טמאה - אין
14 מקפידין על תוספתה. ואין נזהרין אלא מן הטהור
15 שלא יפסל.

(26) ראה למעלה פ"ח הי"ב. (27) במס' שקלים פ"ח מ"ו, נאמרו ארבע דעות בזה, ורבינו פוסק כרבי עקיבא. (28) משנה, פסחים יד, א. (29) לשון המשנה, ובגמרא שם אמרו שמדובר בולד ולד. (30) בשר שננטמא בולד הטומאה הוא שני ולא שלישי, ואם יגע בבשר שננטמא באב הטומאה שהוא ראשון לא תתווסף לו טומאה. ולפיכך תיקן ה'כסף משנה' וגורס "בולד ולד" (בכמה הוצאות נפלה טעות ב'כסף משנה', וצ"ל כמו שכתבנו). (31) במשנה שם, ב - הוסיף רבי עקיבא. (32) טמא שטבל וטרם החשיך היום. ביבמות עה, א - למדו שטבול יום פוסל את התרומה והקודש בנגיעתו מן התורה. אוכל שננטמא ומטמא אחרים נקרא טמא, אולם אוכל שהוא עצמו נטמא בשלב הנמוך ביותר ואינו מטמא בנגיעתו אפילו אוכלין ומשקין - נקרא פסול. (33) בפסחים יד, ב - דרשו מהכתוב (במדבר יט, טז) "בחלל חרב" שחרב הוא בחלל עצמו, פירוש מקבלת דרגת טומאה של הדבר שנגעה בו, ולא דוקא חרב אלא כל כלי מתכת דינו כך. (34) ויש כאן תוספת שתי דרגות, מה שאין-כן בכבא ראשונה המדברת בתוספת דרגה אחת.

16 ז. נותר של קדשים קלים³⁵ - שורפין אותו בפעליו
17 בקבתיהן³⁶.

(35) שנאכלים בכל ירושלים. (36) משנה, שם פא, ב.

18 ח. מי שניצא מירושלים ונזפר שיש בידו פשר
19 קדש³⁷: אם עבר הצופין³⁸ - שורפו במקומו³⁹; ואם
20 לאו - אם יש בו כזית⁴⁰ או יתר, חוזר ושורפו
21 בירושלים. ואם הוא אורח שאין לו בית⁴¹ - שורפו
22 לפני הבירה⁴² מעצי המערכה⁴³.

(37) משנה, שם מט, א. (38) שם מקום, שממנו אפשר

י. אלו הן הנשרפים: פשר קדש שננטמא⁵⁷ או נותר⁵⁵

שיעורי רמב"ם פרק א' ליום - יום שישי י"ב אייר - ספר עבודה - הל' עבודת יוכ"פ קלה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

פסוק זה נאמר במזבח החיצון, וממנו לומדים דישון מזבח הפנימי והמנורה (כסף-משנה). ונראה שרבינו התכוון לתרומת הדשן, היינו מה שמרים הכהן בכל בוקר במחתה של כסף ונותן על רצפת העזרה, אבל שאר הדשן אינו אסור בהנאה, שהרי "ושמו" כתוב בתרומת הדשן, וכן דעת הראב"ד כאן. ולא בא לחלוק על רבינו אלא לפרש דבריו.

18 יד. פל הנשפין⁷⁷ לא יקברו⁷⁸, וכן פל הנקברים לא ישרפו; שאף על פי שהוא מחמיר בשרפתן - הרי הקל באפרן, שאפר הנקברים אסור.

(77 משנה, שם. 78) שמצוותם בשריפה.

21 טו. היה מקריב⁷⁹ עמו בזבחים ואמר לו: נתפגלו⁸⁰, עושה עמו בטהרות ואמר לו: נטמאו - נאמן⁸¹. לא נחשדו ישראל על כך⁸². אבל אם אמר לו: זבחים שהקרבתי לך באותו היום⁸³ נתפגלו, ואותן הטהרות נטמאו, אם היה נאמן לו - סומך על דבריו; ואם לאו - שורת הדין שאינו נאמן⁸⁴, והרוצה להחמיר על עצמו - הרי זה משבח⁸⁵.

(79) גיטין נד, ב. (80) ועודם בידו. וכן "נטמאו" מדובר בעודן בידו. (81) רישא של הברייתא, שם. (82) שישקר ויגרום לשריפת קדשים ולתקלות אחרות. (83) ביום מסוים שכבר עבר ואינם עכשיו בידו. (84) כאביי שם נגד דעת רבא, מפני שרבי אמי שם סובר כאביי (בכסף-משנה מעיר, שבפ"ג מהל' מטמאי משכב ומושב ה"ח פסק רבינו כרבא. ותירץ בדוחק, עיי"ש). (85) זה יוצא מלשונו של רבי אמי, שאמר: "שורת הדין אינו נאמן", משמע שרצוי לעשות לפניו משורת הדין.

29 סליקו להו הלכות פסולי המקדשין בסיעתא דשמאי

יום שישי י"ב אייר ה'תשע"ו

הלכות עבודת יום הכפורים

31 מצות עשה אחת. והיא: שיעשה מעשה יום הכפורים פלו על הסדר כמו שכתוב בפרשת אחרי מות: הקרבנות, והודויו, ושלוח השעיר, ושאר העבודות.

35 ובאור מצוה זו בפרקים אלו:

פרק ראשון

(1) יבאר סדר הקרבנות שמקריבים ביום הצום ושאינן עבודתן אלא ככהן גדול.

37 א. ביום הצום מקריבין² תמיד בשחר ותמיד בין הערבים, כסדר פל יום ויום. ומקריבין מוסף היום פר ואיל ושבעה פכשים, פלם עולות, ושעיר חטאת נעשה בחוץ³, והוא נאכל לערב. ועוד מקריבין יתר

1 או נפסל, וכן המנחה שנטמאת⁵⁸ או נפסלה או נותרה. ואשם תלו⁵⁹ שנודע לו שלא חטא קדם ששנרק דמו⁶⁰. וחסאת העוף הבאה על הספק⁶¹. ושער נזיר⁶² טהור⁶³. והערלה וכלאי הפרם. ודבר שאין דרכו להשרף, כגון משקין של ערלה ושל כלאי הפרם - הרי אלו יקברו⁶⁴.

(57) משנה, תמורה לג, ב. (58) משנה, סוטה כב, ב - במנחת סוטה, והוא הדין בשאר המנחות. (59) הבא על ספק חטא, שם. (60) עיקר הכפרה היא בזריקת הדם, ואם נודע לו לפני הזריקה שלא חטא, הרי אינו צריך כפרה כלל, ולכן נפסל האשם, אבל אם נזרק הדם לפני שנודע לו, הרי כיפר על הספק כמצוותו. (61) שם, אסור לאכלה וטעונה שריפה. (62) דיני נזיר מפורשים בספר הפלאה, הלי נזירות. (63) אחרי מלאת ימי נזרו מגלח בבית המקדש בעזרת נשים, ואת השער נותנים על האש שבה מתבשל איל השלמים שלו (במדבר ו, יח). (64) שם.

7 יא. ואלו הם הנקברים: קדשים שמתו⁶⁵, בין קדשי מזבח בין קדשי בדק הבית⁶⁶. וקדשים שהפילו נפל⁶⁷. הפילו שליא⁶⁸ - תקברו. ושור הנסקל. ועגלה ערופה. וצפרי מצרע. ושער נזיר טמא⁶⁹. ופטר חמור⁷⁰. ובשר בחלב. וחלין ששנשחטו בעזרה.

(65) משנה, שם לב, א. (66) בעלי חיים שהוקדשו לצרכי בית המקדש, אבל לא להקרבה על המזבח. (67) שם לג, ב. (68) שם. (69) נזיר שנטמא במת בתוך תקופת נזירותו, מביא קרבנות ומגלח ומתחיל למנות מחדש את ימי הנזירות, ולא ציוותה התורה לשרוף את השער. (70) בכור חמור שלא נפדה בשה ונערף.

13 יב. האורג⁷¹ מלא הסיט⁷² משער נזיר ומפטר חמור בשק - ידלק⁷³.

(71) משנה, ערלה פ"ג. (72) בפירושו על המשנה שם, וכן בשבת פ"ג כתוב רבינו, שהסיט הוא חצי הזרת (זרת = חצי אמאה), אולם בפ"ט מהל' שבת ה"ז כתב, שהסיט הוא המרחק שבין אגודל לאצבע כשני שלישי הזרת, וכן פירש רש"י בתמורה לד, א. ובשבת קה, ב - כתוב רש"י ששיעורו כמרחק אצבע מאמה, וצ"ע. (73) ואע"פ שפטר חמור ייקבר (ראה ה"א), היינו השיער כמו שהוא, אבל ארגו בשק אין לקברו, שמא ימצא אותו אדם ולא ידע שהוא אסור בהנאה וישתמש בו. כך פירשו בגמרא שם. ראה 'כסף משנה' פ"ג מהל' בכורות ה"ג.

15 יג. פל הנקברין⁷⁴ - אפרם אסור. וכל הנשפין⁷⁵ של הקדש - אפרן מתר, חוץ מדשן המזבח⁷⁶ החיצון והפנימי ודשון המנורה.

(74) שם לד, א. (75) בגמרא, שם. (76) שם דרשו את הכתוב (ויקרא כה, ג): "ושמו אצל המזבח", ושמו - בנחת, ושמו - כולו, ושמו - שלא יפזר, משמע שאסור בהנאה.

27 בֵּין שְׁאָרַע בּוּ פְּסוּל אַחַר שֶׁהִקְרִיב קִרְבָּנוּ - זֶה
28 שֶׁנִּכְנַס תַּחְתּוֹ אִינוּ צָרִיף הַנוּף⁹, אֲלֵא עֲבוּדָתוֹ
29 מִתְּנַבְּתוֹ¹⁰, וּמִתְחִיל מֵעֲבוּדָה שֶׁפָּסַק בָּהּ הָרִאשׁוֹן.
30 עֵבֶר יוֹם הַפְּפוּרִים - הָרִי הָרִאשׁוֹן חוֹזֵר לְעֲבוּדָתוֹ,
31 וְהַשְּׁנִי עוֹבֵר¹¹. וְכָל מִצְוֹת פְּהֵנָה גְדוּלָה עָלָיו¹², אֲלֵא
32 שְׂאִינוּ עוֹבֵד כִּכְהֵן גְּדוֹל. וְאִם עֵבֶד¹³ - עֲבוּדָתוֹ
33 כְּשֶׁרָה¹⁴. וְאִם מֵת הָרִאשׁוֹן - זֶה הַשְּׁנִי מִתְּמַנָּה
34 תַּחְתּוֹ.

(8) לפני שהתחיל לעבוד. (9) מחלוקת בין אמוראים שם יב. אם כהן גדול חדש מחוייב להתחנך בתפקידו ככהן גדול לפני שהוא ניגש לעבודת היום. אם אירע פסול ככהן גדול לפני שהקרכת תמיד של שחר ברור שהוא מתחנך בעבודת התמיד, שהוא עושה אותה בבגדי כהן גדול (רש"י שם), בעיית החינוך מתעוררת איפוא רק אם אירע הפסול אחרי העבודות היום-יומיות. (10) אף על פי שהיא נעשית בארבעה בגדים ככהן הדיוט. פסק כרב פפא שם: (11) מפסיק פעולותיו בבית המקדש ונקרא "כהן גדול שעבר" (ראה משנה מגילה ט: ויש גורסים "עובד", ראה כסף משנה ולחם משנה. (12) כל המצוות שהכהן הגדול חייב בהן מוטלות גם על זה שעבר, כגון איסור פריעה ופרימה על מת, אסור באלמנה וכדומה (שם עג.). (13) בשמונה בגדים. (14) כי מן התורה דינו ככהן גדול וחכמים גזרו שלא יעבוד ככהן גדול, כדי שלא תתעורר איבה בין שני הכהנים הגדולים. ואם עבד בארבעה בגדים ככהן הדיוט - עבודתו פסולה (רש"י שם).

ד. בְּשִׁבְעַת יָמִים אֵלוּ מִזִּין עָלָיו מֵאֶפֶר הַפָּרָה
בְּשָׁלִישֵׁי לְהַפְרָשָׁתוֹ וּבְשִׁבְעֵי¹⁵ שְׁהוּא עֶרֶב יוֹם
הַפְּפוּרִים, שְׂמָא נִטְמָא בְּמַת וְלֹא יָדַע. וְאִם חָל יוֹם
שֶׁבַת בְּשָׁלִישֵׁי אוֹ בְּשִׁבְעֵי שָׁלוּ - דוֹחִין אֶת הַהִזְהָה¹⁶.

(15) ואף על פי שהתורה כתבה (במדבר יט, יט) "והזה ... ביום השלישי וביום השביעי", ואם כן יש לחוש שמא נטמא שני ימים או יום אחד לפני הפרשתו ונצרכו הזאה כל שבעת הימים, סובר ר' יוסי שהתורה הקפידה רק שלא יקדים הזאה ראשונה לפני יום השלישי ושתהיה הפסקה של ארבעה ימים בין הזאה להזאה, אבל מותר לדחות את ההזאה הראשונה לזמן מרובה. (16) ואף על פי שהזיהה בשבת היא שבות (=גזירת חכמים) וכלל בידינו "אין שבות במקדש", לא התירו כאן, מפני שלשכת פלהדרין שבה נמצא הכהן הגדול באותם שבעת הימים, לא נתקדשה בקדושת עזרה, אלא בקדושת הר הבית, ובה לא התירו איסורי דרבנן (ראה שער המלך כאן). ובהלכות פרה אדומה פרק ב הלכה ד כתב רבינו, שמזים שבעת ימים על הכהן השורף ומשמע שגם בשבת מזים, והטעם, מפני שבפרה אדומה עשו מעלות יתרות.

ה. כָּל שִׁבְעַת הַיָּמִים קִדְּם לְיוֹם הַפְּפוּרִים מִפְּרִישֵׁין פְּהֵן
אֶת הַדָּם, וּמִקְטִיר אֶת הַקְּטֹרֶת, וּמִטֵּיב אֶת הַנְּרוֹת¹⁷,
וּמִקְטִיר אֵיבָרֵי תְּמִיד עַל הַמִּזְבֵּחַ, כְּדִי שִׁיְהִי רִגִּיל
בְּעֲבוּדָה בְּיוֹם הַפְּפוּרִים. וּמוֹסְרִין לוֹ זְקָנִים מְזַקְנֵי

1 עַל מוֹסֵף זֶה פֶּר בֶּן בְּקָר לְחֻטָּאת, וְהוּא נִשְׂרָף, וְאֵיל
2 לְעוֹלָה. וְשִׁנְיָהּ מִשָּׁל פְּהֵן גְּדוֹל. וְאֵיל הַבָּא מִשָּׁל
3 צְבוּר הָאָמור בְּפִרְשֵׁת אַחֲרֵי מוֹת, וְהוּא הָאֵיל הָאָמור
4 בְּחוּמֵשׁ הַפְּקוּדִים⁴ בְּכָלֵל הַמוֹסֵף, וְהוּא הַנִּקְרָא אֵיל
5 הָעֵם. וְעוֹד מְבִיאִין מִשָּׁל צְבוּר שְׁנֵי שְׁעִירֵי עֲזִים:
6 אֶחָד קָרֵב חֻטָּאת, וְהוּא נִשְׂרָף, וְהַשְּׁנִי שְׁעִיר
7 הַמִּשְׁתַּלֵּחַ. נִמְצְאוּ כָּל הַבְּהֵמוֹת הַקְּרִבִּים בְּיוֹם זֶה
8 חֲמֵשׁ עֶשְׂרֵה: שְׁנֵי תַמִּידִין, וּפֶר, וְשְׁנֵי אֵילִים⁵,
9 וְשִׁבְעָה כְּבָשִׂים - כָּלָם עוֹלוֹת; וְשְׁנֵי שְׁעִירִים חֻטָּאת:
10 אֶחָד נֶעֱשֶׂה בַחוּץ וְנִאֲכָל לְעֶרֶב, וְהַשְּׁנִי נֶעֱשֶׂה בַפְּנִים
11 וְנִשְׂרָף; וּפֶר פְּהֵן גְּדוֹל לְחֻטָּאת, וְהוּא נִשְׂרָף.

(2) כל הקרבנות האמורים כאן, מפורשים בתורה (ויקרא טז: במדבר כט, ח). (3) דמו נזרק על המזבח שבעזרה, ושעיר חטאת שני מזים דמו בקודש הקדשים ובהיכל - ונשרף. (4) במדבר שם. ספר במדבר נקרא חומש הפקודים, מפני שתחילתו מפקד בני ישראל. (5) אחד של ציבור ואחד של כהן גדול.

ב. עֲבוּדָת כָּל חֲמֵשׁ עֶשְׂרֵה בְּהֵמוֹת אֵלוּ הַקְּרִבִּין בְּיוֹם
זֶה אֵינָה אֲלֵא כִכְהֵן גְּדוֹל בְּלִבָּד⁶, אֶחָד פְּהֵן הַמְּשִׁיחַ
בְּשִׁמֵּן הַמְּשֻׁחָה אוֹ הַמְּרֻבָּה בְּבָגְדִים⁷. וְאִם הִיְתָה
שֶׁבַת - אֵף מוֹסֵף שֶׁבַת אֵין מִקְרִיב אוֹתוֹ אֲלֵא פְּהֵן
גְּדוֹל. וְכֵן שְׂאָר הָעֲבוּדוֹת שֶׁל יוֹם זֶה, כְּגוֹן הַקְּטֹרֶת
וְהַקְּטֹרֶת שֶׁל כָּל יוֹם וְהִטְבַּת הַנְּרוֹת - הַכֹּל עֲשׂוּי כִכְהֵן
גְּדוֹל נְשׂוּי. שְׂנֵאָמַר: וְכִפְּר בְּעֵדוֹ וּבְעֵד בֵּיתוֹ; 'בֵּיתוֹ'
19 - זו אֶשְׁתּוֹ.

(6) מלשונו של רבינו כאן משמע, שאין כל הבדל בין קרבנות שהם עבודת היום ממש ובין עבודות של כל יום, כגון תמידים, קטורת על מזבח הזהב וכדומה, וכולן מן התורה זקוקות לכהן גדול. אולם הריטבי"א (מביאו הכסף משנה כאן) כתב בשם רבינו, שמן התורה רק עבודות המיוחדות ליום הכיפורים חובתן ככהן גדול, אבל לא עבודות של כל יום. ראה בעל המאור ורמב"ן בתחילת מסכת יומא, וראה לקמן פרק ד הלכה א. ובסדר העבודה ליום כיפור, המיוחס להגאונים כתוב, שהיו פייסות (הגולות) מי יזכה בעבודות שונות. מזה מוכח שכשרות ככהן הדיוט. (7) שלובש שמונה בגדי כהונה, המפורשים בהלכות כלי המקדש פרק ח הלכה א, אבל לא נמשח בשמן המשחה. בכל תקופת בית שני וכן בזמן בית ראשון מימי יאשיהו המלך ואילך לא היה שמן המשחה (הוריות ב.).

ג. שִׁבְעַת יָמִים קִדְּם לְיוֹם הַפְּפוּרִים מִפְּרִישֵׁין פְּהֵן
גְּדוֹל מִבֵּיתוֹ לְלִשְׁכָּתוֹ שֶׁמִּמֶּנָּה יֵצֵא הַקְּבֵלָה
מִמִּשְׁחָה רַבָּנָה. וּמִפְּרִישֵׁין אוֹתוֹ מֵאֶשְׁתּוֹ כָּל שִׁבְעַת
יָמִים אֵלוּ, שְׂמָא תִמְצָא אֶשְׁתּוֹ נְדָה, וְנִמְצָא טְמֵא
שִׁבְעַת יָמִים וְאִינוּ יִכּוֹל לְעַבֵּד. וּמִתְקִינֵין לוֹ פְּהֵן
גְּדוֹל אַחֵר, שְׂאִם יֵאָרַע בְּזֶה פְּסוּל - יַעֲבֹד אַחֵר
תַּחְתּוֹ. בֵּין שְׁאָרַע בּוּ פְּסוּל קִדְּם תְּמִיד שֶׁל שַׁחַר⁸

37 וְהִצְטַנְנָה²⁵ מֵעַט עַל הָרֶצֶפָה, כְּדֵי שֶׁלֹּא תִישָׁן.
38 וּמִתְעַסְקִין עִמּוֹ²⁶ עַד שֶׁמִּגִּיעַ זְמַן שְׁחִיטָה. וְלֹא הָיוּ
39 שׁוֹחֲטִין עַד שֶׁמִּבְרִין שְׁעָלָה עֲמוּד הַשָּׁחַר בְּנֻדְאֵי²⁷,
40 שָׁמָּה יִשְׁחֲטוּ בְּלִילָה.

(22) במשנה שם אמרו: באיוב, דניאל, עזרא ודברי הימים. ובירושלמי מוסיף, תהלים ומשלי. (23) לויים צעירים. במשנה שלפנינו הגירסה "פרחי כהונה". (24) בגמרא מפרש אגודל. מקרבים אגודל לאצבע ושומטים אותה בכוח וזה משמיע קול. בירושלמי שם משמע שקול זה שימש ליווי לזמר שבעל פה. (25) הרצפה צוננת והעומד עליה רגליו מצטננות וזה מפיג את התרדמה. (26) במשנה "ומעסיקים אותו" ופירשו בגמרא, שהיו מזמרים לפניו. (27) ונזהרו בזה מאוד, מפני שפעם אחת טעו, ראו אור הלבנה וחשבו שזה עמוד השחר ושחטו את התמיד ונפסל.

יום ש"ק י"ג אייר ה'תשע"ו

פֶּרֶק נְשִׁי

(1) יבאר סדר הבגדים שהיה משמש ביום זה, וכמה טבילות היה טובל.

41 א. כָּל מַעֲשֵׂה² הַתְּמִידִין וְהַמוֹסְפִין שֶׁל יוֹם זֶה כִּהְיָה
42 גְּדוֹל עוֹשֶׂה אוֹתָן וְהוּא לְבוֹשׁ בְּבִגְדֵי זָהָב, וְעִבּוּדוֹת
43 הַמִּיחִין לְיוֹם זֶה - בְּבִגְדֵי לְבָן. וְעִבּוּדָהּ הַמִּיחִיחָת
44 לְיוֹם זֶה הִיא מַעֲשֵׂה הַפֶּר שֶׁל כֹּהֵן גְּדוֹל, וְשְׁנֵי
45 הַשְּׁעִירִים שְׂאֵחָד מֵהֶן שְׁעִיר הַמִּשְׁתַּלַּח³, וְהַקְטָרֶת
46 הַקְטָרֶת בְּקֹדֶשׁ הַקְדָּשִׁים⁴. כָּל אֵלֵי בְּבִגְדֵי לְבָן הֵם
47 נְעֻשִׁים.

(2) יומא לא: לב. ולד. (3) אבל שעיר החטאת השני מעשהו בבגדי זהב. (4) אבל הקטרת הקטורת בהיכל נעשית בבגדי זהב.

48 ב. כָּל עַת שִׁישְׁנָה הַבְּגָדִים⁵ וַיִּפְשֹׁט בְּגָדִים וְלוֹבֵשׁ
49 בְּגָדִים אַחֲרֵים טְעוֹן טְבִילָה⁶, שְׁנֹאמַר: וּפְשַׁט אֶת
50 בְּגָדֵי הַבַּד וְרַחֵץ אֶת פְּשָׁרוֹ כַּמִּים מִמָּקוֹם קְדוֹשׁ וְלָבַשׁ
51 אֶת בְּגָדָיו. וְחָמַשׁ טְבִילוֹת⁷ וַעֲשֶׂרָה קְדוּשִׁין⁸ טוֹבֵל
52 כֹּהֵן גְּדוֹל וּמְקַדֵּשׁ בּוֹ בַּיּוֹם. כִּיצַד? בְּתַחֲלָה פּוֹשֵׁט
53 בְּגָדֵי חַל שְׁעָלָיו, וְטוֹבֵל וְעוֹלָה וּמִסְתַּפֵּג, וְלוֹבֵשׁ
54 בְּגָדֵי זָהָב, וּמְקַדֵּשׁ יָדָיו וְרַגְלָיו. וְשׁוֹחֵט אֶת הַתְּמִיד,
55 וּמְקַטֵּיר קְטָרֶת שֶׁל שָׁחַר שֶׁל כָּל יוֹם, וּמְטִיב אֶת
56 הַנְּרוֹת, וּמְקַטֵּיר אֵיבָרֵי הַתְּמִיד עִם הַחֲבִיתִין⁹
57 וְהַנְּסֻכִים, וּמְקַרֵּיב הַפֶּר וְשׁוֹבְעָה כְּבָשִׂים שֶׁל מוֹסֵף
58 הַיּוֹם. וְאַחַר כֵּן מְקַדֵּשׁ יָדָיו וְרַגְלָיו, וּפּוֹשֵׁט בְּגָדֵי
59 הַזָּהָב, וְטוֹבֵל וְעוֹלָה וּמִסְתַּפֵּג¹⁰, וְלוֹבֵשׁ בְּגָדֵי לְבָן,
60 וּמְקַדֵּשׁ יָדָיו וְרַגְלָיו. וְעוֹבֵד עִבּוּדַת הַיּוֹם: כָּל
61 הַיְדוּיִים עִם הַהֲגָרָה¹¹, וְזִרְיָקַת הַדָּמִים בְּפָנִים¹²,
62 וְהַקְטָרֶת הַקְטָרֶת בְּקֹדֶשׁ הַקְדָּשִׁים, וּמוֹסֵר הַשְּׁעִיר
63 לְמִשְׁלַחֹו לְעִזָּאוֹל, וּמוֹצִיא אֲמוּרֵי הַפֶּר וְהַשְּׁעִיר
64 הַנְּשָׂרְפִים וּמוֹסֵר שְׂאֵרָן לְשַׂרְפָּה. וְאַחַר כֵּן מְקַדֵּשׁ

1 בֵּית דִּין, וְקוֹרְאִים לְפָנָיו וּמְלַמְדִין אוֹתוֹ עִבּוּדַת הַיּוֹם
2 וְסוּדָרָה. וְאוֹמְרִין לוֹ: אִישִׁי כִּהְיָה גְּדוֹל, קָרָא אֶתְּךָ
3 בְּפִיךָ, שָׁמָּה שְׁכַחְתָּ אוֹ שָׁמָּה לֹא לְמַדְתָּ דָבָר זֶה.
4 וְעָרַב יוֹם הַכַּפּוּרִים בְּשַׁחֲרִית הָיוּ מְעַמִּידִין אוֹתוֹ
5 בְּשַׁעֲרֵי הַמִּזְבֵּחַ וּמְעַבִּירִין לְפָנָיו פָּרִים וְאֵילִים
6 וְכִבְשִׂים, כְּדֵי שִׁיחֶיָה מְכִיר וְרָגִיל בְּעִבּוּדָהּ.

(17) מסיר את הפתילות שכבו, מנקה את המנורה ונותן פתילות חדשות ומדליקן.

7 ו. כָּל שְׁבַעַת הַיָּמִים לֹא הָיוּ מוֹנְעִין מִמֶּנּוּ מֵאֲכָל
8 וּמִשְׁקָהּ. עָרַב יוֹם הַכַּפּוּרִים עִם חֻשְׁבָּה לֹא הָיוּ
9 מְנִיחִין אוֹתוֹ לֵאכֹל הַרְבֵּה, שֶׁהַמֵּאֲכָל מְבִיא אֶת
10 הַשְּׁנָה, וְלֹא הָיוּ מְנִיחִין אוֹתוֹ לִישָׁן, שָׁמָּה יִרְאֶה קָרִי.
11 וְלֹא הָיוּ מֵאֲכִילִין אוֹתוֹ דְּבָרִים הַמְרַגְלִין לְשַׁכַּחַת
12 זְרַע, כְּגוֹן בִּיצִים וְחֶלֶב חֵם וְכִיּוֹצֵא בֵּהֶן.

13 ז. בַּיּוֹם בֵּית שְׁנֵי צִיץ¹⁸ הַמִּינּוֹת בְּיִשְׂרָאֵל, וַיִּצְאוּ
14 הַצְּדוּקָיִן, מִהֲרָה יֵאבְדוּ, שְׂאִינָן מֵאֲמִינִין בְּתוֹרָה
15 שְׁבַעַל פֶּה, וְהָיוּ אוֹמְרִין, שְׁקִטְרַת שֶׁל יוֹם הַכַּפּוּרִים
16 מְנִיחִין אוֹתָהּ עַל הָאֵשׁ בְּהִיכָל חוּץ לְפָרְכָת,
17 וְכִשְׁעִילָה עֲשֵׂנָה מְכַנֵּס אוֹתָהּ לְפָנִים לְקֹדֶשׁ
18 הַקְדָּשִׁים. הַטַּעַם¹⁹: זֶה שְׁקֵתוֹב בְּתוֹרָה: כִּי בְּעֵנֶן
19 אֲרָאָה עַל הַפְּפֶרֶת, אָמְרוּ כִּי הוּא עֵנֶן הַקְטָרֶת. וּמִפִּי
20 הַשְּׂמוּעָה לְמַדוֹ חֲכָמִים, שְׂאִין נוֹתֵן הַקְטָרֶת אֵלָּא
21 בְּקֹדֶשׁ הַקְדָּשִׁים לְפָנֵי הָאָרוֹן, שְׁנֹאמַר: וְנָתַן הַקְטָרֶת
22 עַל הָאֵשׁ לְפָנֵי ה'. וּלְפִי שֶׁהָיוּ חוֹשְׁשִׁין בְּבֵית שְׁנֵי
23 שָׁמָּה כִּהְיָה גְּדוֹל זֶה נוֹטָה לְצַד מִינּוֹת, הָיוּ מְשַׁבְּעִין
24 אוֹתוֹ עָרַב יוֹם הַכַּפּוּרִים וְאוֹמְרִים לוֹ: אִישִׁי²⁰ כִּהְיָה
25 גְּדוֹל, אָנוּ שְׁלוּחֵי בֵּית דִּין, וְאַתָּה שְׁלוּחֵנוּ וְשְׁלִיחַ
26 בֵּית דִּין²¹. מְשַׁבְּעִין אָנוּ עַלֶיךָ כְּמִי שֶׁשָּׂפָן אֶת שְׂמוֹ
27 בְּבֵית הַזֶּה שֶׁלֹּא תִשְׁנֶה דָבָר שְׂאֵמְרָנוּ לָךְ. וְהוּא פּוֹרֵשׁ
28 וּבּוֹכָה, עַל שְׁחֻשְׁדוּהוּ בְּמִינּוֹת; וְהֵן פּוֹרְשִׁין וּבּוֹכִין,
29 לְפִי שְׁחֻשְׁדוֹ לְמִי שֶׁמְעַשִּׂיו סְתוּמִין, שָׁמָּה אֵין בְּלָבו
30 כְּלוֹם.

(18) צמחה. (19) נימוקם של הצדוקים. (20) אדוני. (21) כלומר, אנו משיבועים אותך על דעתנו ועל דעת בית דין (פירוש, לא לפי הכוונה שבדעתך להכניס לנוסח השבועה, אלא לפי כוונתנו וכוונת בית הדין), אבל לא נתכוונו לומר שהוא שליח בית דין לעבודה, שהרי רבינו פוסק בהלכות נדרים פרק ו הלכה ה והלכה ח שכהנים שלוחי הקדוש-ברוך-הוא הם.

31 ח. כָּל לִילֵי יוֹם הַכַּפּוּרִים כִּהְיָה גְּדוֹל יוֹשֵׁב וְדוֹרֵשׁ,
32 אִם הָיָה חָכֵם. וְאִם הָיָה תַלְמִיד - דוֹרְשִׁים לְפָנָיו. אִם
33 הָיָה רָגִיל לְקָרָא - קוֹרָא, וְאִם לֹא - קוֹרִין לְפָנָיו,
34 כְּדֵי שֶׁלֹּא יִישָׁן. וּבְמָה קוֹרִין לְפָנָיו? בְּכַתְבֵי הַקְדָּשׁ²².
35 בְּקֹשׁ לְהַתְנַמֵּן - פְּרָחֵי לוּיָהּ²³ מִכֵּין לְפָנָיו בְּאֶצְבַּע
36 צְרָדָה²⁴, וְאוֹמְרִים לוֹ: אִישִׁי כִּהְיָה גְּדוֹל, עֲמַד

17) וקשה לו לטבול במים קרים. (18) ר' יהודה בברייתא שם לד': (19) גושים. (20) שם אמרו שאיסור הטלת ברזל מלובן למים קרים הוא משום "מצרף" (מחזק ומקשה), וצירוף אינו איסור תורה אלא גזירת חכמים ("שבות" בלשון התלמוד). (21) חכמים לא גזרו בעבודות שבמקדש. [נימוק זה אמרו בגמרא שם. וכל מפרשי הרמב"ם שואלים, הלא רבינו עצמו אומר בהלכות שבת פ"ב הלכה ב': "המכבה גחלת של מתכת פטור, ואם נתכוון לצרף - חייב". משמע שמצרף הוא איסור תורה. ובמגיד-משנה שם מבאר בשם הרמב"ן, שצירוף ממש הוא איסור תורה, אבל צירוף של עשיות שהטילו למקווה כדי לחמם את המים, אינו צירוף ממש, מפני שהמים שמתחממים מחזקים את הברזל. ראה בלחם-משנה שם תירוץ נפלא ביישוב סתירה זו].

28 ה. בכל יום פהן גדול מקדש ידיו ורגליו מן
29 הפיור כשאר הפהנים, והיום מקדש מקיתון של
30 זקב²², משום כבודו. בכל יום הפהנים עולים
31 במזרחו של כבש²³ ויורדין במערב²⁴, והיום
32 עולים באמצע²⁵ ויורדין באמצע לפני פהן גדול,
33 כדי להדרו²⁶. בכל יום מי שזכה במחטה²⁷ חותה
34 במחטה של פסח²⁸ ומערה²⁹ האש למחטה של
35 זקב³⁰, והיום חותה כהן גדול במחטה של זקב
36 וכה נכנס להיכל, שלא ליגעו בתוספת עבודה.
37 וכן מחטה של פל יום מחזקת ארבעה קבין,
38 ושל היום שלשה קבין; ובכל יום היתה פבדה,
39 והיום קלה³¹; ובכל יום ידה קצרה, והיום
40 ארפה³²; כדי להקל על פהן גדול שלא ייגע.
41 בכל יום ויום היו על המזבח שלש מערכות³³
42 של אש, והיום היו שם ארבע³⁴. מוסיפין
43 מערבה, כדי להדר המזבח ולעטר³⁵.

22) משנה שם מג: כתנא-קמא. בירושלמי יומא פרק ד הלכה ה, חולקים ר' יונה ור' יוסה אם קידוש ראשון גם כן היה מקיתון של זקב. רבינו כתב סתם: והיום בקיתון של זקב, ומשמע שגם קידוש ראשון כך. (23) קרש רחב שש עשרה אמה, מונח בצד דרום של המזבח ובו כההנים עולים. בכל יום היו עולים בשפת המזרח מפני שעליהם לפנות לימין, שהרי אמרו: "כל פינות (פניות) שאתה פונה לא יהיו אלא לימין" ולפיכך עולים בשפת מזרח, כדי לקצר את הדרך, כי אם יעלו בשפת המערבית יצטרכו לעבור את כל רחבו של הכבש (משנה שם וגמרא מ.). (24) אחרי שהקיפו את כל המזבח, מגיעים לשפתו המערבית של הכבש ושם יורדים. (25) במשנה שלפנינו הגירסא: "כהן גדול עולה באמצע ויורד באמצע, ר' יהודה אומר לעולם כהן גדול עולה באמצע ויורד באמצע", וגירסת רבינו כמו שכתב כאן. ובגמרא שם מה. משמע כגירסת רבינו, ראה לחם-משנה. (26) לכבד את הכהן הגדול שילך ברוב עם מלווים אותו. (27) לחתות בה גחלים מהמערכה שעל המזבח, כדי להקטיר עליה את הקטורת. (28) "התורה חסה על ממונם של ישראל" (שם), כי המחטה מתקלקלת קצת כשחותים בה תדיר באש. (29) שופך את הגחלים.

1 ידיו ורגליו, ופושט בגדי לבן, וטובל ועולה
2 ומסתפג, ולובש בגדי זהב, ומקדש ידיו ורגליו.
3 ומקריב שְעִיר חטאת של מוסף היום, ואילו זאיל
4 העם, והם עולות, ומקטיר אמורי פר ושְעִיר
5 הנשָרְפִין, ומקריב תמיד של בין הערבים¹³. ואחר
6 כף מקדש ידיו ורגליו, ופושט בגדי זהב, וטובל
7 ועולה ומסתפג, ולובש בגדי לבן, ומקדש ידיו
8 ורגליו. ונכנס לקדש הקדשים, ומוציא משם את
9 הכף ואת המחטה. ואחר כף מקדש ידיו ורגליו,
10 ופושט בגדי לבן, וטובל ועולה ומסתפג, ולובש
11 בגדי זהב, ומקדש ידיו ורגליו. ומקטיר קטרת של
12 בין הערבים של כל יום, ומטיב את הנרות בין
13 הערבים. ומקדש ידיו ורגליו, ופושט בגדי זהב,
14 ולובש בגדי חל ויוצא.

(5) מבגדי זהב לבגדי לבן או להיפך. (6) במקוה שיש בה ארבעים סאה מים. לא נתברר בדיוק שיעור הסאה. על סמך הנתונים שבידינו, יש להניח שהסאה מכיל 10 עד 12 ליטר. (7) משנה שם ל. (8) רחיצת ידים ורגלים מן הכיור או מקיתון של זהב (ראה לקמן הלכה ה). (9) מנחה שהכהן גדול מקריב בכל יום (ראה פרק יג מהלכות מעשה קרבנות הלכה ב). (10) מתנגב. (11) הטלת הגורל, איזה משני השעירים יקרב חטאת ואיזה ישתלח לעזאזל (ראה לקמן פרק ג). (12) כאן לא הקפיד רבינו על הסדר המדויק, והקדים הזאת הדם לפני הקטורת. אבל לקמן בפרק ד הלכה א הקדים הקטורת, לפי הסדר הקבוע במשנה שם מז. ונג: (13) רש"י שם סז: ד"ה ה"ג כתב, שהוצאת כף ומחתה קודמת להקרכת תמיד של בין הערבים, וכדבריו משמע ב"תורת כהנים" פרשת אחרי פרק ו. אולם רבינו מסתמך על דעת ר' יוחנן בירושלמי יומא פרק ז הלכה ב': "הכל מודים בהוצאת כף ומחתה, שהוא לאחר תמיד של בין הערבים" (ראה רמב"ן על התורה פרשת אחרי).

15 ג. כל הטבילות¹⁴ האלו והקדושים - פלן במקדש,
16 שְנֵאמַר: ורחץ את בשרו במים במקום קדוש. חוץ
17 מטבילה ראשונה, שהוא רשאי לטבל אותה בחל,
18 שאינה אלא להוסיף פונתו¹⁵; שאם יזפר טמאה
19 ישנה שבידו - יפרש ממנה בטבילה זו לשמה. וכל
20 פהן שלא טבל בין בגדים לבגדים או שלא קדש
21 בין פגד לפגד ובין עבודה לעבודה ועבד - עבודתו
22 כְּשֶׁרָה¹⁶.

(14) משנה שם ל. (15) שישתדל להזכר, כר' יהודה בתוספתא שם פ"א. (16) גמרא שם ל:

23 ד. היתה פהן גדול זקן או חולה¹⁷ - מְלַבְּנִין¹⁸
24 עֲשָׂוִיּוֹת¹⁹ של ברזל באש מבערב, ולמחר מטיילין
25 אותן במים²⁰ כדי להפיג צַנְתָּן; שאין שבות
26 במקדש²¹. או מערבין מים תמין במי המקנה עד
27 שְתַפִּיג צַנְתָּן.

36) הלכה למשה מסיני. 37) סומך ידיו על הקרבן, ומתודה על עבירות המתכפרים, שם לא: מא: 38) משנה שם מא: ובגמרא שם מג: "יבוא זכאי ויכפר על החייב, ואל יבוא חייב ויכפר על החייב". 39) כל הנוסחאות הן על פי המשניות שם. רבינו גורס "אנא השם חטאתי וכו' אנא השם כפר", וכן הגירסא במשנה שלפנינו. ורבינו חננאל (שם לה:): מביא דעת ר' חגי בירושלמי (פרק ג הלכה ז) "בראשונה היה אומר אנא השם, ובשניה אנא בשם", ודחה דבריו מפני נוסחת המשנה. אולם בסדר העבודה "אתה כוננת" הנקרא "נוסח ספרד" כתוב כדעת ר' חגי, וכן הוא בתוספתא. 40) שם לט: 41) ולא כמו שקוראים בכינוי "א-ד-נ-י". בראש יומא פרק ח סימן יט מביא בשם רב האי גאון, שהיה מזכיר שם בן מ"ב אותיות. 42) כשהזכיר את השם. 43) שהתחילו לקרוא את השם ככתבו, כמו כהן גדול. 44) בזמרה. היה מאריך ומסלסל בזמרה ומבליע את השם. בגמרא קידושין עא. אמרו: "מבליעים אותו בנעימת אחיהם הכהנים". והמדובר שם בשם בן שתיים עשרה אותיות שנמסר רק לכהנים צנועים, והם הזכירוהו בנשיאת כפים בהבלעה.

22 ז. כל הפהנים⁴⁵ והעם העומדים בעזרה, פשהם
23 שומעים את השם המפושט יוצא מפי כהן גדול
24 בקדשה ובטהרה, היו כורעים ומשתחוים ונופלים
25 על פניהם ואומרים: ברוך שם כבוד מלכותו
26 לעולם ועד. שונאמר: פי שם ה' אקרא, הבו גדל
27 לאלהינו. ובשלישת הודוים היה מתפונ לגמר את
28 השם⁴⁶ כנגד המברכין, ואומר להן תטהרו. וכל
29 היום פשר לודוי יום הכפורים⁴⁷ ולודוי הפורים
30 הנשרפים⁴⁸.

45) משנה יומא סו. והמרדכי יומא פרק ח גורס רק "והם עונים ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד", וכן גם גירסת הגר"א שם. 46) לא נמצא בתלמוד אלא בפיוטים. 47) משנה מגילה כ: 48) פר העלם דבר של ציבור ופר כהן משיח. ראה הלכות שגגות פ"ב ה"א, ופט"ו ה"א.

30) ובה היה מקטיר, משום כבוד המקדש. 31) בגמרא שם מד: מפרשים, שהמחטה היומימית דפנותיה עבים, ושל היום דקים. 32) כדי שתתמוך את זרועו של כהן גדול. 33) במשנה שם מג: נחלקו ר' מאיר ור' יוסי ור' יהודה במנין המערכות, ופסק כר' יוסי "שהלכה כמותו מחבריו" (עירובין מו.). 34) שלוש מערכות שבכל יום הן: א. מערכה גדולה שעליה מקטירים את הקרבנות: ב. מערכה שניה של קטורת, שממנה לוקחים את הגחלים להקטרת הקטורת בהיכל: ג. לקיום האש, אם לא הספיקה אש המערכה הגדולה להתגבר על רוב הבשר מוסיפים עליה אש ממערכה זו. 35) וממערכה זו נוטלים גחלים להקטיר הקטורת שמכניסים לקודש הקדשים.

1 ו. זה שונאמר בתורה: וכפר בעדו ובעד ביתו
2 ובעד כל קהל ישראל - מפי השמועה³⁶ למדו,
3 שזה ודוי דברים³⁷. נמצאת למד, שהוא מתנודה
4 ביום זה שלשה ודוים: אחד - על ידי עצמו
5 תחלה. ודוי שני - על ידי עצמו עם שאר
6 הפהנים³⁸. ושניהם על פר החטאת אשר לו.
7 והודוי שלישי - על ידי כל ישראל על שעיר
8 המשלח. ומזכיר את השם בכל ודוי מהן שלש
9 פעמים. כיצד³⁹ הוא אומר? אנא השם, חטאתי
10 עויתי ופשעתי לפניך. אנא השם, כפר נא
11 לחטאים ולעוונות ולפשעים שחטאתי ופשעתי
12 ופשעתי וכו'. שונאמר: פי ביום הזה יכפר
13 עליכם לטהר אתכם, מפל חטאתיכם לפני ה'
14 תטהרו. הרי שלש פעמים הזכיר את השם. וכן
15 בכל ודוי מהן. וכשהוא נותן את הגורל על שעיר
16 החטאת, אומר: להשם חטאת. נמצא מזכיר את
17 השם ביום זה עשר פעמים⁴⁰. ובכלם הוא מזכיר
18 ככתבו⁴¹, שהוא השם המפושט. בראשונה היה
19 מגביה את קולו בשם⁴². בין שרבו פרוצין⁴³ -
20 חזרו לאמרו בקול נמוך. ומבליעו בנעימות⁴⁴, עד
21 שלא יכירו בו אפלו חבריו הפהנים.

שיעורי רמב"ם ספר המצוות – ז"י"ג אייר תשע"ו

35 פלומר: גזה ועבודה, במסכת בכורות. וגם הגויז דבר
36 (כמות קטנה ביותר) מן הקדשים - לוקה.
37 המצנה הנ"ה - הצווי שנוצטוינו לשחוט כבש הפסח
38 ביום י"ד בניסן, והוא אמרו יתעלה: "ושחטו אתו כל
39 קהל עדת ישראל בין הערבים" (שמות יב, ו). וכל העובר
40 על מצוה זו ונמנע מלהקריבו בזמנו במזיד - הרי זה חייב
41 פרת, בין שהוא איש או אשה. לפי שכבר נתבאר בגמרא

יום ראשון ז' אייר ה'תשע"ו

מצות לא תעשה קיד. מצות עשה נה.

מצות לא תעשה קטו. קטז.

31 המצנה הקי"ד - האזנה שהזרנו מלגו (לגזו) צמר
32 הקדשים והוא אמרו: "ולא תגזו כבוד צאנך" (דברים טו,
33 יט). ולמדנו שאר קדשים מן הכבוד שיהיו כלם אסורים
34 בעבודה וגנה. וכבר נתבאר דיני שתי המצות האלה

מתוך מהדורת חזק

הראשון ותיב כרת על השני - דברי רבי; רבי נתן אומר: 42
תיב כרת על הראשון ופטור על השני; רבי חנניה 43
בן-עקיבא אומר: אף על הראשון אינו תיב כרת אלא- 44
אם-כן לא עשה שני". אחר-כך שאל תלמוד ואמר: 45
"במאי קא מפלגי? רבי סבר: שני רגל בפני עצמו הוא, 46
ורבי נתן סבר: שני תשלומין לראשון הוא". הנה נתבאר 47
מה-ש'רמזנו עליו. ושם נאמר: "הלכך הזיד בזה ובה - 48
כלומר לא הקריב פסח ראשון ולא פסח שני בידון - 49
דברי הכל תיב; שגג בזה ובה - דברי הכל פטור; הזיד 50
בראשון ושגג בשני - לרבי ורבי נתן תיב, ולרבי חנניה 51
בן-עקיבא פטור". וכך גם כן אם הזיד בראשון והקריב 52
בשני - הוא תיב לדעת רבי, לפי שאין אצלו השני 53
תשלומין לראשון; וההלכה בכל-זה כרבי. ומצוה זו אין 54
הנשים תיבות בה, לפי שנתבאר שם (פסחים צא): שאשה 55
בשני רשות. וכבר נתבאר גם דיני מצוה זו בגמרא 56
פסחים (צב). 57

המצוה הנ"ו - הצווי ששצטוינו לאכול כבש הפסח 58
בליל ט"ו בניסן כפי תנאיו הנוכרים, והם: שיהא צלי, 59
ושיאכל בבית אחד, ושיאכל עם מצה ומרור, והוא אמרו 60
יתעלה: "ואכלו את-הבשר בלילה הזה צלי-אש ומצות 61
על-מררים יאכלהו" (שמות יב, ח). ואולי יקשה עלי 62
מקשה ויאמר: מדוע אתה מונה אכילת פסח ומצה 63
ומרור כמצוה אחת, ואיך מונה אותן כשלוש, מאחר 64
שאכילת מצה ומצה ואכילת מרור מצוה ואכילת בשר 65
הפסח מצוה? אז אומר: זה שאכילת מצה ומצה בפני 66
עצמה - הריהו נכון כמו שנתבאר (מצות עשה קנח); וכן 67
נכון שאכילת בשר הפסח מצוה כמו שהזכרנו; אבל 68
המרור הרי הוא טפל לאכילת הפסח ואין למנותו מצוה 69
בפני עצמה. הריאיה לך: שבשר הפסח נאכל לקיים 70
המצוה, בין שיש מרור ובין שאין מרור; אבל המרור 71
אינו נאכל אלא עם בשר הפסח, שכן הוא אומר יתעלה: 72
"על-מצות ומררים יאכלהו" (במדבר ט, יא). ואלו אכל 73
מרור בלי בשר - לא עשה כלום בהחלט, ולא נאמר 74
שקיים מצוה אחת, היא אכילת מרור. ולשון המכלתא 75
(פרשת בא): "צלי-אש ומצות על-מררים יאכלהו" - מגיד 76
הכתוב, שמצות פסח צלי, מצה ומרור. כלומר: שהמצוה 77
היא כללותם. ושם נאמר: "מנין אתה אומר, שאם אין 78
להם מצה ומרור הם יוצאין ידי חובתם בפסח? תלמוד 79
לומר יאכלהו", כלומר הבשר לבדו. "יכול כשם שאם 80
אין להם מצה ומרור הם יוצאין ידי חובתם בפסח, כך 81
אם אין להם פסח, יוצאין ידי חובתם במצה ומרור? הרי 82
אתה דן: הואיל והפסח מצות עשה ומצה ומרור מצות 83
עשה, אם למדת שאם אין להם מצה ומרור הם יוצאין 84
ידי חובתם בפסח, כך אם אין להם פסח יוצאין ידי 85
חובתם במצה ומרור? תלמוד לומר: יאכלהו". ושם 86

פסחים (צא): שפסח ראשון חובה לנשים ודוחה את- 1
השבת. כלומר, הקרבתו בארבעה עשר שחל להיות 2
בשבת, כמו כל-איש ואיש מישאל. ומאמר התורה בו 3
הוא כרת, והוא אמרו: "והאיש אשר-הוא טהור ויכרף 4
לא-היה וחדל לעשות הפסח ונכרתה" (במדבר ט, יג). 5
וכריש מסכת כרתות (פרק א משנה א), פאשר מנו את 6
המצות שהעובר עליהן תיב כרת - והן בלן מצות 7
לא-תעשה - אמרו: "והפסח והמילה במצות עשה". 8
וכבר הקדמנו הקדמה זו (ב"הקדמה" שבסוף הכללים). 9
וכבר נתבאר דיני מצוה זו במסכת פסחים. 10

המצוה הקט"ו - האזהרה שהזכרנו מלשחוט כבש 11
הפסח על חמץ והוא אמרו: "לא-תזבח על-חמץ 12
דס-זבחי" (שמות כג, יח), וכבר נכפל לאו זה בלשון זה 13
עצמו ("על חמץ דס זבחי"): לא-תשחט וכו' (שם לד, כה), 14
וענינו: שזמן שחיתת הפסח, והוא בין הערבים, לא 15
יהא ברשותו חמץ, לא ברשות השוחט ולא ברשות 16
הזורק ולא ברשות המקטיר ולא ברשות אחד מבני 17
הבונה (על ה"פסח" היו נמנים "חבורות", כמה משתתפים על 18
קרבן אחד); וכל-אחד מאלו שיש ברשותו חמץ באותה 19
העת - לוקה. ובמכלתא (פרשת משפטים שם): "לא-תשחט 20
על-חמץ דס-זבחי" - לא תשחט הפסח ועדין החמץ קיים. 21
וכבר נתבאר דיני מצוה זו בפרק ה' מפסחים (סג). 22

המצוה הקט"ז - האזהרה שהזכרנו מלהשאיר אמורי 23
הפסח בלי הקרבה עד שיפסלו ויעשו נותר, והוא אמרו: 24
"ולא-ילין חלב-חגי עד-בקר" (שם כג, יח). ולשון 25
המכלתא (פרשת משפטים שם): "לא-ילין" בא הפתוב 26
ללמד על החלבים שהם נפסלים בלינה על גבי הרצפה 27
(למעט אם לנו על המזבח גם ללא הקטרה). וכבר נכפל 28
הלאו בענין זה בלשון אחר, והוא אמרו: "ולא-ילין 29
לבקר זבח חג הפסח" (שם לד, כה). 30

יום שני ח' אייר ה'תשע"ו

מצות עשה נו. נו. נח.

המצוה הנ"ז - הוא הצווי ששצטוינו על שחיתת פסח 31
שני (בי"ד אייר) למי שנמנע ממנו פסח ראשון, והוא 32
אמרו יתעלה: "בחדש השני בארבעה עשר יום בין 33
הערבים יעשו אתו" (במדבר ט, יא). גם כאן ראוי למקשה 34
שיקשה בדברי ויאמר לי: מדוע תמנה פסח שני וזה 35
סותר מה-שהקדמת בכלל השביעי באמרך, שהלכות 36
המצוה אינן נמנות בפני עצמן? ידע המקשה קשיא זו, 37
שכבר נחלקו חכמים בפסח שני, אם הוא המשך דיני 38
הראשון או שהוא צווי מיוחד בעצמו. ופסק ההלכה, 39
שהוא צווי מיוחד בעצמו - ולפיכך ראוי למנותו בפני 40
עצמו. ובגמרא פסחים (צג) אמרו: "תיב כרת על 41

1 המצוה הקכ"ח - האזהרה שהזהרנו מלהאכיל
2 את הפסח לישראל שגשפתמד, והוא אמרו יתעלה: "כל-
3 בן-גכר לא-יאכל בו" (שם, מג). אמר המתרגם ("אונקלוס")
4 על-פי הקבלה: כל-בר ישראל דישתמד. ולשון
5 המכלתא: "כל-בן-גכר - זה ישראל משמד שעבד עבודה
6 זרה".

7 המצוה הקכ"ו - האזהרה שהזהרנו מלהאכיל לגר
8 תושב (בן נח שקיבל על-עצמו ו' המצוות) מן-הפסח, והוא
9 אמרו יתעלה: "תושב ושכיר לא-יאכל בו" (שם, מה).

10 המצוה הקכ"ז - האזהרה שהזהר הערל מלאכול
11 הפסח, והוא אמרו: "וכל-ערל לא-יאכל בו" (שם, מח);
12 והאכלו ערל - לוקה.

13 המצוה הקכ"א - האזהרה שהזהרנו מלשבור עצם
14 מעצמות קרבן פסח, והוא אמרו: "ועצם לא-תשברו בו"
15 (שם, מו); והשובר עצם מעצמיו - לוקה. וכפרוש אמרו
16 (פסחים פד): "השובר את העצם בפסח טהור - הרי זה
17 לוקה".

18 המצוה הקכ"ב - האזהרה שהזהרנו מלשבור עצם
19 מעצמות פסח שני גם כן, והוא אמרו יתעלה בו: "ועצם
20 לא תשברו בו" (במדבר ט, יב); והשובר בו - גם הוא חייב
21 מלקות. ובגמרא פסחים (פה) אמרו: "כשהוא אומר
22 'ועצם לא-תשברו בו' בפסח שני, שאין תלמוד לומר
23 (אינו בא רק למשמעות הפשוטה כי זאת כבר ידענו); שפכר
24 נאמר (שיש לנהוג בפסח שני), ככל-חקת הפסח (הראשון)
25 (שם) - האני (ומה שיש בכל זאת ללמוד מכאן ש:אחד עצם
26 שיש בו מוח (השמן שבתוך העצמות) ואחד עצם שאין בו
27 מוח". וכבר נתבאר דיני שפירת העצם בפסק ז' מפסחים
28 (פג).

יום רביעי י' אייר ה'תשע"ו
מצות לא תעשה קיז. קיט. קיח.
מצות עשה נג. נב.

29 המצוה הקי"ז - האזהרה שהזהרנו מלהותיר דבר
30 מבשר הפסח למחרת היום, כלומר ליום חמשה עשר,
31 והוא אמרו: "ולא-תותירו ממנו עד-בקר" (ויקרא יב, י).
32 וכבר בארנו (מצות עשה צא) שלאו זה הוא לאו שנתק
33 לעשה (מתבטל על-ידי קיום העשה), לפי שאמר: "והנתר
34 ממנו עד-בקר באש תשרפו" (שם). ובמכלתא אמרו:
35 "והנתר ממנו" - בא הכותב לתן עשה על לא-תעשה,
36 לומר: שאין לוקין עליו.

37 המצוה הקי"ט - האזהרה שהזהרנו גם כן מלהשאיר
38 דבר מבשר פסח שני (הנקרב ב"ד באייר על-ידי מי שהיה
39 אנוס בפסח ראשון) עד בקר, והוא אמרו עליו: "לא-

1 נאמר: "יאכלהו - מפאן אמרו: הפסח נאכל אכילת שבע
2 (שישבע ממנו, ואם אינו מספיק לכדי שביעה יאכל לפני זה
3 מבשר החגיגה), ואין מצה ומרור נאכלים אכילת שבע",
4 (ומדוע דווקא על בשר הפסח צריך להיות על השובע) - לפי
5 שעקר המצוה אכילת הבשר, כמו שאמר: "ואכלו
6 את-הבשר בלילה הזה"; והמרור מטפלי בשר הפסח
7 וחובותיו, כמו שמתבאר מאמרות אלו למי שהבינו
8 והראיה הברורה בזה הוא היסוד שאמר התלמוד, והוא
9 אמרם (פסחים קב): "מרור בזמן הזה דרבנן", לפי
10 שמן-התורה אין חובה לאכלו בפני עצמו אלא נאכל עם
11 בשר הפסח. וזו ראיה ברורה ומפרכת, שהוא מטפלי
12 המצוה, לא שאכילתו מצוה בפני עצמה. וגם דיני מצוה
13 זו מבארים במסכת פסחים.

14 המצוה הנ"ח - הצווי שצטוונו לאכול בשר פסח
15 שני בליל ט"ו באייר על מצה ומרור, והוא אמרו יתעלה
16 גם על זה: "על-מצות ומררים יאכלהו" (שם). וגם דיני
17 מצוה זו נתבאר בפסחים (צה). וברור, שאינו חובה
18 לנשים, כי כשם ששחיתו אינה חובה להן - כמו
19 שבארנו (מצות עשה נו) - כך גם לא [אכילתו בלי ספק].

יום שלישי ט' אייר ה'תשע"ו
מצות לא תעשה קכה. קכג. קכח.
קכו. קכז. קכא. קכב.

20 המצוה הקכ"ה - האזהרה שהזהרנו מלאכול קרבן
21 הפסח מבשל או נא (מבושל לחצאי), אלא צלי בלבד,
22 והוא אמרו יתעלה: "אל-תאכלו ממנו נא ובשל מבשל"
23 (שמות יב, ט). וכבר נתבאר לה בפסח התשיעי ממאמר זה,
24 שהעובר על לאו זה - לוקה.

25 המצוה הקכ"ג - האזהרה שהזהרנו מלהוציא כלום
26 מבשר הפסח מן-המקום שנתקצבו החבורה (החברים
27 הנמנים על ה"פסח") לאכלו, והוא אמרו יתעלה: "לא-
28 תוציא מן-הבית מן-הבשר חוצה" (שם, מז). ולשון
29 המכלתא: "חוצה" - חוץ למקום אכילתו. והדבר היוצא
30 ממנו אסור לאכלו והוא במדרגת טרפה (שהיא בעלת
31 חומרות יתרות). ובגמרא פסחים (פה) אמרו: "המוציא
32 בשר הפסח מחבורה לחבורה, אף-על-פי שהוא בלא-
33 תעשה - טהור (אף שרבנן גורו על פסולי קדשים כמו פיגול
34 ונותר שיטמאו את הידים), והאכלו הרי זה בלא-תעשה".
35 ושם (פה) אמרו: "המוציא בשר פסח מחבורה לחבורה
36 - אינו חייב עד שיגית (במקום שנמצאת החבורה השניה או
37 מחוץ לבית, ואינה מספיקה עקירה בלבד, שהרי) 'הוצאה'
38 כתובה בו (ב"פסח). ודינו שווה למקום נוסף שכתוב לשון זה;
39 כשבת"; ואם הניח אז יתחייב מלקות. וכבר נתבאר גם
40 דיני מצוה זו בפסק ז' מפסחים.

מתוך מהדורת חזק

- 1 ישאירו מִמֶנּוּ עַד-בָּקֶר" (במדבר ט, יב). וגם זה נתק לעשה
2 בְּרֵאשׁוֹן.
- 3 הַמִּצְוָה הַקִּי"ח - הַזֹּהֲרָה שֶׁהִזְהִרְנוּ מִלְּהִשָּׂאֵר מִבְּשֵׂר
4 הַחֲגִיגָה הַקְּרִיבָה בְּיוֹם אַרְבַּעָה עָשָׂר, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בַּפָּרָק
5 ו' מִפְּסָחִים (ע.א.), לְיוֹם הַשְּׁלִישִׁי (לַהֲקַרְבָּה), אֲלֹא תֵאָכֵל
6 בְּמִשְׁפַּח שְׁנֵי הַיָּמִים. וְהוּא אָמְרוּ: "וְלֹא-יִלֵּין מִן-הַבֶּשֶׂר
7 אֲשֶׁר תִּזְבַּח בְּעֶרְבַּ בְּיוֹם הָרֵאשׁוֹן לְבָקֶר" (דברים טז, ד).
8 וְכָא הַפְּרוּשׁ הַמְקַבֵּל בְּפֶסֶק זֶה כָּף: "לֹא-יִלֵּין מִן-הַבֶּשֶׂר
9 וְגו' - בַּחֲגִיגָה הַבָּאָה עִם הַפֶּסַח הַכְּתוּב מִדְּבַר שֶׁתֵּאָכֵל
10 לַשְּׁנַיִם יָמִים. יְכוּל לְיוֹם אֶחָד? כִּשֶׁהוּא אוֹמֵר: "לְבָקֶר" -
11 לְבָקֶר שֶׁל שְׁנֵי יָמֵיךָ וְעֵלֶיךָ אוֹמֵר יִתְעַלֶּה: "וְזָבַחְתָּ פֶסַח לַה'
12 אֱלֹהֶיךָ צֵאן וּבָקֶר" (שם, ב). וְהִנּוּחֵךְ מִחֲגִיגָה זֶה שֶׁל
13 אַרְבַּעָה עָשָׂר לְיוֹם הַשְּׁלִישִׁי - יִשְׂרָף בְּאֵשׁ לְפִי שֶׁהוּא
14 בְּכֹלל נוֹחֵר - וְלִפְיָךָ אֵין לּוֹקֵץ עֲלֵיו. וְכִבֵּר נִתְבָּאֵרוּ דִּינֵי
15 מִצְוָה זוֹ, כְּלוֹמֵר: חֲגִיגַת י"ד בְּלִבְד, בְּכַמְהָ מְקוֹמוֹת
16 מִמִּסְכַּת פְּסָחִים (ע.א.) וּמִסְכַּת חֲגִיגָה (ד.ח).
- 17 הַמִּצְוָה הַנ"ג - הַצְּוִי שֶׁנִּצְטִינּוּ עַל הָרֵאשִׁי, וְהוּא
18 אָמְרוּ יִתְעַלֶּה: "שֵׁלֶשׁ פְּעָמִים בְּשָׁנָה יֵרָאֶה כָּל-זְכוּרְךָ
19 אֶת-פְּנֵי ה' אֱלֹהֶיךָ" (דברים טז, טז). וְעַנְּנָן מִצְוָה זוֹ, שֶׁיִּעַלֶּה
20 הָאָדָם עִם כָּל-בֶּן זָכָר שֵׁשׁ לוֹ, שֶׁאִשְׁפֹּר לוֹ לְהֵלֵךְ לְבֵדוֹ
21 - יַעֲלֶהוּ לְמִקְדָּשׁ וַיִּקְרִיב קָרְבָּן עוֹלָה כְּשִׁיעֲלֶה. וְהַקְּרָבָן
22 הַזֶּה שֶׁמְקָרִיב בַּעֲלוֹתוֹ - הוּא הַנִּקְרָא עֹלֶת רֵאשִׁי. וְכִבֵּר
23 הַקְּדַמְנּוּ וְהִזְכַּרְנוּ אֶמְרָם (חֲגִיגָה ו): "שֵׁלֶשׁ מִצְוֹת נִצְטִינּוּ
24 יִשְׂרָאֵל בְּרָגֵל: חֲגִיגָה, רֵאשִׁי וּשְׂמֹחָה". וְכִבֵּר נִתְבָּאֵרוּ גַם
25 דִּינֵי מִצְוָה זוֹ. כְּלוֹמֵר, מִצְוַת רֵאשִׁי, בְּמִסְכַּת חֲגִיגָה (ד.).
26 וגם זוֹ אֵין הַנְּשִׂים חֲכִיבוֹת בָּהּ.
- 27 הַמִּצְוָה הַנ"ב - הַצְּוִי שֶׁנִּצְטִינּוּ לַעֲלוֹת לְרַגֵּל לְמִקְדָּשׁ
28 שֵׁלֶשׁ פְּעָמִים בְּשָׁנָה, וְהוּא אָמְרוּ יִתְעַלֶּה: "שֵׁלֶשׁ רָגְלִים
29 תַּחַג לִי בְּשָׁנָה" (שמות כג, יד). וְכִבֵּר נִתְבָּאֵר בְּכַתּוּב,
30 שֶׁהַעֲלִיפָה הַזֹּאת הִיא שִׁיעֲלָה עִם קָרְבָּן לְהַקְרִיבוֹ. וְכִבֵּר
31 נְכַפֵּל צְוִי זֶה כְּמָה פְּעָמִים. וְלִשׁוֹן סִפְרֵי (דברים טז, יא):
32 "שֵׁלֶשׁ מִצְוֹת נוֹהֲגוֹת בְּרָגֵל, וְאֵלוֹ הֵן: חֲגִיגָה וְרֵאשִׁי
33 וּשְׂמֹחָה". וְכֵן גַּם אָמְרוּ בְּגִמְרָא חֲגִיגָה (ו): "שֵׁלֶשׁ מִצְוֹת
34 נִצְטִינּוּ יִשְׂרָאֵל בְּרָגֵל: חֲגִיגָה, רֵאשִׁי וּשְׂמֹחָה". וְעַנְּנָן חֲגִיגָה
35 זוֹ - שִׁקְרִיב קָרְבָּן שְׁלָמִים, וְאֵין הַנְּשִׂים חֲכִיבוֹת בָּהּ. וְכִבֵּר
36 נִתְבָּאֵרוּ דִּינֵי מִצְוָה זוֹ בְּמִסְכַּת חֲגִיגָה.
- יום חמישי י"א אייר ה'תשע"ו**
- מצות עשה נד. מצות לא תעשה קנו. רכט. מצות עשה טז. עט.**
- 37 הַמִּצְוָה הַנ"ד - הַצְּוִי שֶׁנִּצְטִינּוּ בְּשִׂמְחָה בְּרָגְלִים,
38 וְהוּא אָמְרוּ יִתְעַלֶּה: "וּשְׂמֹחָתָ בְּחָגֶךָ" (דברים טז, יד), וְהִיא
39 הַמִּצְוָה הַשְּׁלִישִׁית מִשְׁלֵשׁ מִצְוֹת הַנוֹהֲגוֹת בְּרָגֵל. וְהַעֲנַנְּן
40 הָרֵאשׁוֹן שְׁאֵלֵינוּ נְרָמָז בְּמִצְוָה זוֹ - הוּא: שִׁקְרִיבוֹ קָרְבָּן
- 41 שְׁלָמִים עַל-כָּל-פָּנִים, וּשְׁלָמִים אֵלוֹ נוֹסְפִים עַל שְׁלָמֵי
42 חֲגִיגָה, וְהֵם נִקְרָאִים בְּתַלְמוּד (חֲגִיגָה ז): שְׁלָמֵי שְׂמֹחָה.
43 וְעַל הַקְּרִיבָה שְׁלָמִים אֵלוֹ, אוֹמְרִים: "נְשִׂים חֲכִיבוֹת
44 בְּשְׂמֹחָה". וְכִבֵּר אָמְרׁ הַכְּתוּב: "וְזָבַחְתָּ שְׁלָמִים וְאֶבְלַת
45 שֵׁם וּשְׂמֹחָת לַפְּנֵי ה'" (שם כו, ז). וְכִבֵּר נִתְבָּאֵרוּ גַם דִּינֵי
46 מִצְוָה זוֹ בְּ[מִסְכַּת] חֲגִיגָה. וְכִלְכֵּל אָמְרוּ "וּשְׂמֹחָתָ בְּחָגֶךָ"
47 מִה-שֶׁאָמְרוּ עוֹד, וְהוּא אָמְרָם (שם ח.): "שְׂמַח בְּכָל-מִינֵי
48 שְׂמֹחָה", מִזֶּה: אֲכִילַת הַבֶּשֶׂר בְּחֲגִים, וּשְׂתִיתַת הַיַּיִן,
49 וְלִבִישַׁת בְּגָדִים חֲדָשִׁים, וְחִלּוּק פָּרוֹת וּמִינֵי מִתִּיקָה
50 לְקַטְנִים וְלַנְּשִׂים, וְהִשְׁחֹק בְּכָלֵי זָמַר וּבִרְקוּד בְּמִקְדָּשׁ
51 לְבָד (דוקא שם, כִּדִּי שֶׁלֹּא יִבֹּאוּ לִידֵי קִלוֹת רֵאשִׁי), וְהִיא
52 שְׂמֹחַת בֵּית-הַשְּׂוֹאֵבָה - וְכָל-זֶה נִכְנָס בְּכֹלל אָמְרוּ
53 "וּשְׂמֹחָתָ בְּחָגֶךָ". וְהִתְחַמֵּר שֶׁבָּהֶם - הוּא חֲכִיב שְׂתִיתַת הַיַּיִן
54 וְדוּקָא, כִּינּוּן שֶׁהוּא מִזְחָד לְשְׂמֹחָה. וְלִשׁוֹן גִּמְרָא פְּסָחִים
55 (ק.ט): "חֲכִיב אָדָם לְשִׂמְחָה בְּנֵי וּבְנֵי בֵּיתוֹ בְּרָגֵל. בְּמָה
56 מְשֻׁמָּה? בַּיַּיִן". וְשֵׁם אָמְרוּ: "תִּבְנָא רְבִי יְהוּדָה בֶּן
57 בְּתִירָא אוֹמֵר: בְּזִמְן שְׂבִית הַמִּקְדָּשׁ קָנִים אֵין שְׂמֹחָה אֲלֵא
58 בְּבֶשֶׂר, שְׂנֹאֲמֵר: וְזָבַחְתָּ שְׁלָמִים וְאֶבְלַת שֵׁם וּשְׂמֹחָתָ.
59 עָכְשׁוּ אֵין שְׂמֹחָה אֲלֵא בַּיַּיִן, שְׂנֹאֲמֵר: וַיִּנּוּ יְשֻׁמָּה לְכִבֵּר
60 אָנוּשׁ" (תְּהִלִּים קד, טו). וְאָמְרוּ עוֹד: "אָנְשִׁים בְּרֵאשִׁי לְהֵם
61 (בְּדַבַּר הַמְּשֻׁמָּח בַּמִּיחֹד) וְנָשִׂים בְּרֵאשִׁי לְהֵם". וְלִשׁוֹן
62 הַתּוֹרָה הוּא, שְׂנִתְחַיֵּב לְכָלל בְּשְׂמֹחָה זוֹ הַעֲנִים וְהַחֲלוּשִׁים
63 וְהַגְּרָם, אָמְרׁ יִתְעַלֶּה: "וְהִגֵּר וְהִתְוַם וְהֵאֱלָמְנָה" (דברים
64 טז, יד).
- 65 הַמִּצְוָה הַקַּנ"ו - הַזֹּהֲרָה שֶׁהִזְהִרְנוּ מִלְּעֹלַת לְרַגֵּל בְּלֵי
66 שִׂיחָא עַמְנּוּ קָרְבָּן לְהַקְרִיבוֹ שֵׁם, וְהוּא אָמְרוּ יִתְעַלֶּה:
67 "וְלֹא-יֵרָאוּ פְּנֵי רֵיקָם" (שמות כג, טו), אֲלֵא עַל-כָּל-פָּנִים
68 יִהְיוּ עִמּוֹ עוֹלָה וּשְׁלָמִים. וְכִבֵּר נִתְבָּאֵרוּ דִּינֵי מִצְוָה זוֹ
69 בְּמִסְכַּת חֲגִיגָה, וְלֹא זֶה אֵין הַנְּשִׂים חֲכִיבוֹת בּוֹ.
- 70 הַמִּצְוָה הַרַכ"ט - הַזֹּהֲרָה שֶׁהִזְהִרְנוּ מִלְּעֹזֵב אֶת־
71 הַלָּוִים וְלִהְתַּעַלֵּם מֵהֵם מִלְּתַת מַתְּנוֹתֵיהֶם בְּשִׁלְמוֹת
72 וּמִלְּשֻׁמְחָתָם בְּרָגֵל, וְהוּא אָמְרוּ: "הַשְּׂמֵר לָךְ פֶּן-תַּעֲזֹב
73 אֶת-הַלְוִי כָּל-יְמֵיךָ" (דברים יב, יט). וְלִשׁוֹן סִפְרֵי (פִּרְשַׁת
74 רֵאשִׁי): "הַשְּׂמֵר - בְּלֹא-תַעֲשֶׂה, פֶּן-תַּעֲזֹב - בְּלֹא־
75 תַּעֲשֶׂה".
- 76 הַמִּצְוָה הַט"ז - הַצְּוִי שֶׁנִּצְטִינּוּ לְהַקְהִיל אֶת הָעָם כְּלוֹ
77 בְּשְׁנֵי שָׁלֹשׁ סָכוֹת שֶׁל כָּל-מוֹצָאֵי שְׂמֹחָה וְשִׁקְרָאוּ כְּמָה
78 פְּסוּקִים מִמִּשְׁנֵה תוֹרָה לַפְּנִינֵיהֶם, וְהוּא אָמְרוּ יִתְעַלֶּה:
79 "הַקְהֵל אֶת-הָעָם הָאֲנָשִׁים וְהַנְּשִׂים וְהַטָּף וְגו'..." (שם לא, יב)
80 - וְזוֹ הִיא מִצְוַת הַקְהֵל. וּבִתְחִלַּת קְדוּשָׁתָן (לד.) כִּשְׂאָמְרוּ:
81 "כָּל-מִצְוֹת עֲשֶׂה שֶׁחֲזַמְנָן גְּרָמָה (שְׁתַּלּוּיִים בְּתַנַּאי הוֹמָן) נְשִׂים
82 פְּטוּרוֹת", הִקְשׁוּ בְּתַלְמוּד וְאָמְרוּ: "וְהִרְי' הַקְהֵל' דְּמִצְוֹת
83 עֲשֶׂה שֶׁחֲזַמְנָן גְּרָמָה, וְנְשִׂים חֲכִיבוֹת?!" וְהִפְסֵק בְּסוֹף הַעֲנָנָן:
84 "אֵין לְמַדִּין מִן-הַפְּלִלוֹת" (כִּי "בְּכָל כָּלל יֵשׁ גַּם יוֹצֵא מִן הַכָּלל

31 תוכל לֵאכֹל בְּשֶׁעֶרְךָ וְכוּ' וּבְכֹרֶת בְּקֶרֶךָ" (דברים יב, יז).
 32 וּלְשׁוֹן סִפְרֵי (פרשת ראה שם): "וּבְכֹרֶת" - זֶה הַבְּכוֹר, לֹא
 33 בָּא הַכְּתוּב לְלַמֵּד אֶלָּא לְזַר שְׂאֵכֵל בְּכוֹר בֵּין לְפָנֵי זְרִיקָת
 34 דְּמִים, שְׁעוֹבֵר בְּלֹא-תַעֲשֶׂה. הִנֵּה נִתְבְּאֵר לָךְ שְׁלֹאוֹ זֶה
 35 כּוֹלֵל שְׁנֵי עֲנִינִים: אֲזִהְרָה לְזַר שְׁלֹא יֵאכֹל בְּכוֹר תָּמִים
 36 וְגַם אֲזִהְרָה לִפְתָּן עַל אֲכִילְתּוֹ חוּץ לִירוּשָׁלַיִם. וּבְשִׁנֵּי
 37 הָעֲנִינִים הַדִּין תְּלוּי בְּכֹוֹר תָּמִים; וְהַעוֹבֵר עַל לֹאוֹ זֶה -
 38 לֹוּקָה.

39 הַמִּצְוָה הַק"ח - הָאֲזִהְרָה שֶׁהִזְהַרְנוּ מִלְּפִדוֹת בְּכוֹר
 40 בְּהֵמָה טְהוֹרָה, וְהוּא אָמְרוּ יִתְעַלֶּה: "אֵךְ בְּכוֹר-שׁוֹר אִו
 41 בְּכוֹר בְּשֶׁב אוֹ-בְכוֹר עֵז לֹא תִפְדֶּה קֹדֶשׁ הֵם" (במדבר יח,
 42 יז). אָכֵל מִתָּר לְמַכְרוֹ כְּמוֹ שֶׁנִּתְבְּאֵר בְּמִסְכַּת שְׂכוֹרוֹת
 43 (לא-לב). וּלְשׁוֹן סִפְרָא (סוף פרשת בחוקותי): "בְּבְכוֹר הוּא
 44 אוֹמֵר "לֹא תִפְדֶּה" - אָכֵל נִמְכָּר הוּא."

יום שבת קודש י"ג אייר ה'תשע"ו

מצוות עשה עח.

45 הַמִּצְוָה הַע"ח - הַצְּוִי שֶׁנִּצְטַוְנוּ לְהַפְרִישׁ מֵעֶשֶׂר
 46 מִכֹּל-שִׁינְלֵד לְנוּ בְּכֹל-שָׁנָה מִן-הַבְּהֵמָה הַטְּהוֹרָה, שֶׁנִּקְרִיב
 47 חֲלִבָּה וְדָמָה (של בהמת המעשר) וְנֹאכֵל אֲנַחְנוּ שְׂאִרִיתָה
 48 בִירוּשָׁלַיִם. וְהוּא אָמְרוּ יִתְעַלֶּה: "וְכֹל-מֵעֶשֶׂר בְּקָר וְצֹאֵן
 49 כֹּל אֲשֶׁר-יַעֲבֹר תַּחַת הַשֶּׁבֶט הַעֲשִׂירִי יִהְיֶה-קֹדֶשׁ לַה'"
 50 (ויקרא כז, לב) - וְזֶהוּ מֵעֶשֶׂר בְּהֵמָה. וּבְכָר נִתְבְּאֵרוּ דִּינֵי
 51 מִצְוָה זֹו בְּפֶרֶק אַחְרוֹן מִבְּכוֹרוֹת (כג). וְשֵׁם נִתְבְּאֵר,
 52 שֶׁמִּצְוָה זֹו נִוְהַגְתָּ גַם בְּחוּצָה לְאֶרֶץ וְשְׁלֹא בְּפָנֵי הַבַּיִת -
 53 וְזֶהוּ דִין תּוֹרָה. אָכֵל בְּגִזְרָה דְּרַבְּנָן, (שכיוון שכדי לאכלו
 54 בּוֹמֵן הוּא עַל הָאֵדָם לְהַמְתִּין שִׁפּוֹל בּוֹ מוֹם חֲשׂוֹ חו"ל) שְׁמָא
 55 (מתוך שלא יוכל אדם להמתין כל-כך) יֵאָכֵל שְׁלֹא בְּמוֹם -
 56 שְׁהֵרִי אֵין לְנוּ מִקְדָּשׁ (שבמקדש אפשר להתיר אכילתו גם
 57 שֵׁלֵא בְּמוֹם עַל-יַדֵּי הַקְּרַבְתּוֹ) - אָמְרוּ: "אֵינּוּ נִוְהַג אֶלָּא בְּפָנֵי
 58 הַבַּיִת"; וּכְשִׁיחָא הַמִּקְדָּשׁ בְּנוּי - נִוְהַג בְּאֶרֶץ וּבְחוּצָה
 59 לְאֶרֶץ.

1 וּמִצְוֹת הַקְּהֵל יִצְאָה מִהַכֹּלֵל שֶׁל כֹּל מִצְוֹת .. שֶׁהוּמָן כּו"ו). וּבְכָר
 2 נִתְבְּאֵרוּ דִּינֵי מִצְוָה זֹו, רְצוּנֵי לֹוּמֵר אֵיךְ יִקְרָא, וּמֵי יִקְרָא,
 3 וּמֵה יִקְרָא - בְּפֶרֶק ז' מִמִּסְכַּת סוּטָה (מא).

4 הַמִּצְוָה הַע"ט - הַצְּוִי שֶׁנִּצְטַוְנוּ בְּקִדּוּשׁ בְּכוֹרוֹת,
 5 כְּלוּמֵר לְהַפְרִישׁם וּלְהַבְדִּילָם לְמַה-שְּׁחוּבָה לְעֲשׂוֹת בָּהֶם,
 6 וְהוּא אָמְרוּ יִתְעַלֶּה: "קֹדֶשׁ-לִי כֹל-בְּכוֹר פֶּטֶר כֹּל-רְחֹם
 7 בְּבִנֵי יִשְׂרָאֵל בְּאֵדָם וּבְהֵמָה" (שמות יג, ב). וּלְשׁוֹן הַתּוֹרָה
 8 הוּא שְׁבַהֲמָה זֹו הִיא בְּקָר וְצֹאֵן וּמִין הַחֲמוֹר בְּלֶכֶד. צְוִי
 9 זֶה נִכְפַּל בְּכֹוֹר בְּהֵמָה טְהוֹרָה, וְהִיא הַמִּצְוָה שֶׁאֲנַחְנוּ
 10 מְדַבְּרִים בָּהּ עַתָּה. אָמֵר יִתְעַלֶּה: "כֹּל-הַבְּכוֹר אֲשֶׁר יוֹלֵד
 11 בְּבִקְרָךְ וּבְצֹאֲנֶךָ הַזֶּכֶר תִּקְדִּישׁ לַה' אֱלֹהֶיךָ" (דברים טו, טז).
 12 וְדִין בְּכוֹר זֶה שֶׁל בְּהֵמָה טְהוֹרָה הוּא: שְׁיִנְתָּן לְכַהֲנִים,
 13 מִקְרִיבִים חֲלִבּוֹ וְדָמּוֹ וְאוֹכִילִים שְׂאֵר בְּשָׂרוֹ. וּבְכָר נִתְבְּאֵרוּ
 14 דִּינֵי מִצְוָה זֹו בְּשִׁלְמוֹת בְּמִסְכַּת בְּכוֹרוֹת. וְנִתְבְּאֵר בְּסוּף
 15 מִסְכַּת חֲלָה (פרק ד משנה א), שְׁאֵין מִצְוָה זֹו נִוְהַגְתָּ אֶלָּא
 16 בְּאֶרֶץ. וּלְשׁוֹן סִפְרֵי (פרשת ראה, דברים יד, כג): "יִכּוֹל יִהְיֶה
 17 אָדָם מַעֲלֶה בְּכוֹרוֹת מִחוּצָה לְאֶרֶץ לְאֶרֶץ - תִּלְמוּד לֹוּמֵר:
 18 וְאֲכַלְתָּ לְפָנֵי ה' אֱלֹהֶיךָ מֵעֶשֶׂר דְּגָנְךָ תִּירֶשֶׁךָ וְיִצְהַרְךָ
 19 וּבְכֹרֶת בְּקֶרֶךָ וְצֹאֲנֶךָ (שם יד, כג) - מִמְּקוֹם שֶׁאֲתָה מְבִיא
 20 מֵעֶשֶׂר דְּגָן (ארץ ישראל בלבד), אֲתָה מְבִיא בְּכוֹרוֹת;
 21 מִחוּצָה לְאֶרֶץ שְׁאֵין אֲתָה מְבִיא מֵעֶשֶׂר דְּגָן, אִי אֲתָה
 22 מְבִיא בְּכוֹרוֹת". הִנֵּה נִתְבְּאֵר לָךְ, שֶׁמִּצְוָה זֹו אֵינָה נִוְהַגְתָּ
 23 אֶלָּא בְּאֶרֶץ; אָכֵל בְּכוֹר חוּצָה לְאֶרֶץ אֵינּוּ קָרִב, אֵךְ קִדּוּשׁ
 24 הוּא (שאסור לאכלו כל-זמן שראוי להקרבה, וימתין שיפול בו
 25 מוֹם, כִּי עַלִּיו) לְהֵאָכֵל כְּמוֹמוֹ (ודינים אלו, הן בארץ ישראל
 26 והן בחוצה לארץ, הרי הם) בֵּין שְׁבִית הַמִּקְדָּשׁ בְּנוּי וּבֵין
 27 שֶׁהוּא כְּמוֹ בְּזִמְנֵנוּ זֶה, כְּמוֹ מֵעֶשֶׂר דְּגָן. וְאֵין הַלּוּיִם חֲבִיבִים
 28 בְּמִצְוָה זֹו.

יום שישי י"ב אייר ה'תשע"ו

מצוות לא תעשה קמד. קח.

29 הַמִּצְוָה הַקמ"ד - הָאֲזִהְרָה שֶׁהִזְהַרְנוּ מִלְּאָכּוֹל אֶת-
 30 הַבְּכוֹר חוּץ לִירוּשָׁלַיִם אִם הוּא תָּמִים, וְהוּא אָמְרוּ: "לֹא

אגרות קודש

ב"ה, י"ד אייר, תשכ"א

ברוקלין.

הווי"ח אי"א נ"נ וכו' מו"ה ליב שי

שלום וברכה!

ומאשר הנני קבלת הספר דרשות מהרא"ל חלק ג' ות"ח.

ומאחר שכל ענין בהשגחה פרטית, עלי החובה (והזכות) לעוררו על ההכרח בקביעות עתים
 בלימוד פנימיות התורה שבדורנו נתגלתה בתורת החסידות, ובפרט בדורנו דרא דעקבתא דמשיחא
 ובמדינה זו, והרי גם גזע צור מחצבתו בעהמ"ח ספר הנ"ל מסייעתו.

ברכה לבשו"ט בהאמור.

ביאורים למסכת סוטה דף כב עמוד א מתוך "ש"ס לובלין - מכוון המאור"

54 שמבלים את העולם בהוראת טעות. שכיון שאינם יודעים טעמי
55 המשנה, אינם יורדים לעומק הדין לדמות את המקרה שבא לפניהם
56 לדין הדומה, ומתוך כך טועים בדין.
57 תניא נמי הכי, אומר רבי הושע, וכי אלו ששונים משניות מבלי
58 עולם הן, והלא מיישבי עולם הן, שנאמר "הליכות עולם לו" -
59 מי ששונה הלכות, ועולם לו' כלומר, העולם קיים בזכותו. אלא
60 הכוונה היא, לאלו שמורין הלכה מתוך משנתן.
61 שנינו במשנה, אשה פרושה וכו'. תנו רבנן, בתולה צלוינית -
62 בעלת הפילה, ואלמנה שוכבת - שנוהגת לבקר שכנותיה תמיד,
63 וקמן שלא פלו לו חדשיו - יבואר בהמשך, הרי אלו מבלי עולם
64 - גורמים רעה וחורבן לעולם, שמתוך שנוהגות צדקות יתירה שאינה
65 מצויה אצל נשים, ודאי באות לחפות על רשות שיש בהם.
66 שואלת הגמרא, איני וכי אלמנה הנהגת לבקר שכנותיה ממבלי
67 עולם היא, והאמר רבי יוחנן, למדנו יראת הים מבתולה, וקיבול
68 שָׁכָר - שיטרח אדם כדי לקיים מצוה, שמתוך כך יקבל עליה יותר
69 שכר מאלמנה - שהייתה טורחת בקיום המצוות יותר בכדי הצורך
70 כדי לקבל עליהם שכר. ומפרשת הגמרא כוונתו, יראת הים
71 מבתולה - דרבי יוחנן שמעיה ליהיא בתולה - שמע את אותה
72 בתולה, דנפקה אאפה והתפללה וקאמרה, רבנו של עולם, בראת
73 גן עדן ובראת גיהנם, בראת צדיקים - לנחול גן עדן ובראת
74 רשעים - שדרכם לגיהנם, הרי רצון מלפניך שלא יבשלו בי בני
75 אדם להפסיד על ידי חלקם בגן עדן ולרשת גיהנם. הגמרא ממשיכה
76 בביאור דברי רבי יוחנן, איך למד קיבול שָׁכָר מאלמנה, דהיא
77 אלמנה דהוא בי בנישואתא בשיבבותה - שהיה בית כנסת
78 בשכנותה, ובכל זאת כל יומא הוה אתיא ומצילה בי מדרשיה -
79 הייתה הולכת ומתפללת בבית מדרשו דרבי יוחנן שהיה מרוחק
80 מביתה. אמר לה רבי יוחנן, בתי, לא בית הכנסת בשיבבותך
81 ומדוע טורחת את להגיע לבית מדרשי המרוחק מביתך. אמרה ליה,
82 רבי, ולא שָׁכָר פסיעות יש לי על שמגיעה אני עד לבית מדרשך
83 המרוחק יותר. אם כן מה שונה אלמנה הנהגת במנהג צדיקות יתירה
84 זו, שהולכת לבקר שכנותיה תמיד ממנהג צדיקות של זו, שהולכת
85 למקום מרוחק כדי להתפלל. בי קאמר - לא כל אלמנה הנהגת
86 בצדקות יתירה יש לחושדה, אלא בגון יוחני בת רבי - שהייתה
87 הולכת לבית שכנותיה תמיד ומפרסמת שפועלת ישועות על ידי
88 תפלתה. וכך היה מנהגה. כשמגיע עת לידת אשה היתה עוצרת
89 רחמה בכישופיה, ולאחר שהייתה היולדת מצטערת הרבה היתה
90 אומרת אלך ואבקש רחמים עליה רחמים אולי תשמע תפתי. ואז
91 היתה הולכת ומבטלת כשפיה והולד יוצא. פעם אחת היה לה שכיר
92 יום בביתה, והיא הלכה לבית האשה היולדת ושמע השכיר קול
93 הכשפים מתקשקשין בכלי כמו שהולד נולד ושמע המעי האם, ובא
94 ופתח את הכלי והכשפים יצאו, והוולד נולד וידעו כי בעלת כשפים
95 היא.
96 שואלת הגמרא, מאי קמן שלא פלו לו חדשיו שנאמר עליו
97 שממבלי עולם הוא. הקא - בבבל תרגימו - פירשו, זה תלמיד חכם
98 המבטח ברבותיו שלאחר שנעשה תלמיד חכם מולול רבותיו
99 שלמדוהו. רבי אבא אמר, זה תלמיד שלא הגיע להוראה ומורה.
100 דאמר רבי אבהו, אמר רב הונא אמר רב, מאי דתיב "בי רבים
101 חללים הפילה ועצמים כל הרגיה", בי רבים חללים הפילה זה
102 תלמיד חכם שלא הגיע להוראה ומורה - שעל ידי שפוסק דין
103 מוטעה מחטיא אנשים רבים. והפילה הוא לשון נפל שהוא כינוי
104 לתניק שלא כלו לו חדשיו. ועצמים כל הרגיה זה תלמיד
105 חכם שהגיע להוראה ואינו מורה - עצמים על שם שעוצם פיו
106 ואינו מורה לרבים.

1 שָׁקָרָא - מקרא וְשָׁנָה - משנה ולא שימש תלמידי חכמים - ללמוד
2 מהם טעמי המשנה וסברותיה. שמתוך שאינו יודע את המשניות על
3 סברותיהם וטעמיהם, טועה בדין, שפעמים על ידי הטעמים משתנה
4 הדין לאיסור ולהיתר, או בדיני ממונות לחיוב ולזכות, או בטהרות
5 לטמא ולטהר, ומתוך שאינו יודע טעמי הדינים מורה שלא כהלכה.
6 ולכן נקרא ינעו. ואף ערום הוא, שהשומע את בקיאותו במשניות
7 סבור שבקי הוא אף בטעמיהם ויודען על בורין, ומתוך כך נוהגים בו
8 כבוד תלמידי חכם.
9 אהמר, קרא - מקרא וְשָׁנָה - משנה ולא שימש תלמידי חכמים
10 ללמוד מהם סברות וטעמי הדין. רבי אלעזר אומר, הרי זה עם
11 הארץ - יש לנהוג בו כמו עם הארץ שחשוד על המעשרות ועל
12 הטהרות. רבי שמואל בר נחמני אמר, הרי זה בור - גרוע מעם
13 הארץ. רבי ינאי אומר, הרי זה כותי - דינו ככותי שאסור לאכול
14 מפיתו ולשתות מיינו. שכיון שאינו משמש תלמידי חכמים מגלה
15 בעצמו שאין לו אמונת חכמים מפרשי המשנה, ולכן דינו ככותי. רב
16 אהא בר יעקב אומר, הרי זה מגוש - מכשף. כלומר, אדם שאינו
17 משמש תלמידי חכמים הוא דומה למכשף שאוחז את עיני בני אדם
18 ומטעה אותם בכישופיו, ואף זה מטעה את בני אדם שמתוך בקיאותו
19 חושבים שבקי הוא גם בטעמי הדינים על בוריים.
20 אמר רב נחמן בר יצחק מסתברא בר אבא בר יעקב - שהשונה
21 ואינו משמש תלמידי חכם הרי זה מגוש, דאמרי אינשי - שכן
22 רגילים האנשים לומר, רמין מגושא - לוחש המכשף את לחשיו
23 ולא ידע מאי אמר - ואינו יודע מה הם ומה פירושם. כלומר,
24 המכשף יודע לומר דברים הגורמים לרחות להגיע אך אינו מבין מה
25 הוא אומר. ואף זה דומה לו, שגם הוא תני תנא - חוזר על דברי
26 התנאים ולא ידע מאי אמר - ואינו מבין דבריהם.
27 תנו רבנן איהו עם הארץ - שדברו בו חכמים בכל מקום. כל
28 שאינו קורא קריאת שמע וערבית וברכותיה, שאלם
29 שאינו קורא קריאת שמע, ודאי שאינו יודע כלום. דברי רבי מאיר.
30 וחכמים אומרים, כל שאינו מניח תפילין. בן עזאי אומר, כל
31 שאין לו ציצית כנגדו. רבי יוחנן בן יוסף אמר כל שיש לו כנים
32 ואינו מנדין ללמוד תורה. אחרים אומרים, אפילו קורא - מקרא
33 ושונה - משנה ולא שימש תלמידי חכמים זהו עם הארץ. קרא
34 - מקרא ולא שנה - משנה הרי זה בור. לא קרא ולא שנה היינו,
35 שאינו יודע כלום עליו הכתוב אומר "וורעתי את בית ישראל
36 ואת בית יהודה ורע אדם ורע בהמה" - היינו, שאינו יודע כלום
37 כבהמה שאינה יודעת כלום.
38 הגמרא מביאה פסוק באותו ענין, "ירא את ה' בני ואלוהיכם ואלוהיכם
39 שונים אל התעורב". אמר רבי יצחק, מי הם ה' שונים שנאמר שאין
40 להתערב (להתחבר) עימם. אלו ששונים הלכות - משניות, שלא
41 שימשו תלמידי חכמים ואינם יודעים את טעמי המשניות.
42 שואלת הגמרא, פשיטא - שכן היא כוונת הכתוב, שאיך נפרשו
43 באופן אחר. משיבה הגמרא, מהו דתימא ש'שונים' שאמר הכתוב,
44 שונים בחטא, וכדרב הונא, דאמר רב הונא, בין ששער אדם
45 עבירה וְשָׁנָה בה - וחוזר ועבר אותה פעם שניה, הויתרה לו - דומה
46 בעיניו להיתר. וכוונת הכתוב לומר שמאלו יש להתרחק, קא משמע
47 לו שהכוונה לאלו ששונים משניות ולא שימשו תלמידי חכמים.
48 תנא, התנאים - אלו השונים משניות ואינם יודעים טעמי הדין
49 וסברותיו, מבלי עולם - גורמים חורבן לעולם.
50 שואלת הגמרא, מבלי עולם סלקא דעתך - וכי מי ששונה משניות,
51 גורם חורבן לעולם, אם אינו יודע טעמי הדין, יש לו אומנם חיסרון
52 בידיעותיו, אך מה רעה גורם הוא לעולם. מתרצת הגמרא, אמר
53 רבינא, כוונת התנא לאלו שמורין הלכה מתוך משנתן - היינו,

סוטה. פרק שלישי - היה נוטל דף כב עמוד א

רש"י

תוספות

1 שקרא. וישנה. משנה: ולא שפיש תלמידי חכמים. ללמוד סברת הגמרא בטעמי
2 המשנה קרה הם, רשע הוא שאין תורתו על בוריה ואין ללמוד הימנו, שעי' העשמים יש
3 חלוק באסור ודתי וכדמי ממונות לזכות ולחייב ובקשרות לטמא ולטהור. בדאמר בכמה
4 דוכתי מ"ט אמר מר הכי נמר הכי, ואמר מאי בנייהו איכא בנייהו פך וכו', ויגדלו הוא
5 שהשומע את קולו שונה משנותיו כסבור הוא
6 שבקי בטעמיהם ונתהוין בו כבוד בתלמידי
7 חכמים: אתמר גרס: ה"ו ע"ה. ששחוד על
8 המעשרות ועל הטהרות: בור. גרוע מעם הארץ.
9 בותי. ואסור אכיל פתו ותינו, דכין שלא עשש
10 חכמים אינו מקפיד על דברי חכמים לדעתם
11 ולא שנה אלא להראות עצמו כתי"ח מגוש.
12 מכשף האדווו את העינים וגונב את הלכות.
13 ואף זה פן רשיו. תרגום חזק חזק וקניס (וי) הוא
14 מגוש. לודש המכשף את לחשיו ואינו מבין מה
15 הם ומה פרושם. אלא כך מעשיהם, שהמכשפות
16 הם ע"י אותם הלשונות: תני תנא. ואף זה תנא
17 שלא עשש בתלמוד שונה משנתו ואינו יודע מה
18 היא: איהו עם הארץ. שחחד על הטהרות ועל
19 המעשרות ומחוק מגעו טמא: כל שאינו קורא
20 ק"ש. דקא ודאי אינו יודע כלום. אבל יודע
21 לקרות וקורא לא ע"ה הוא: ששונן הלכות.
22 שלא עששו לתלמידי חכמים ולא הפקידו על
23 טעמי המשניות: הלכות. משניות: פשיטא. והכי
24 הוא אלא במאי נדרשיה אי לאו בהכי: התרה לו.
25 דומה בעיניו התר: מבלי עולם ס"ד. ומה הם
26 גורמין לאתרי: ששונן הלכה מתוך משנתו.
27 קאמר שמבלין עולם בתוראות טעות, דכין
28 דאין יודעין טעמי המשנה פעמים גורמין
29 שמדמין לה דבר שאינו דומה. ועוד יש משניות
30 התרה (משניות) דאמרין קא מני פלוני הוא
31 ויחידא היא וזית הלכתא בותיה, ועוד שאין
32 יודעים במתולות תנאים הראשונים הלכה
33 כדברי מי. הלך מורין תוראות טעות: תלכות
34 עולם לו. השונה הלכות - עולם שלו בכותו:
35 צילנית. בעלת תפלה: ואלמנה שובבית. בעלת
36 שבתה. וזלכת ומבקרת שכנותיה תמיד: הרי
37 אלו מבלי עולם. שאין אלא נואפות ומכשפות
38 ומראות עצמן בצדקניות שלא יבדקו אתריהן:
39 קמן שלא כלו לזי תרשי. לקמן מפרש: וקבל
40 שכר מאלמנה. שהיתה טורחת עצמה יותר מן
41 הצרך כדי לקבל שכר בדמפרש ואילו, למדנו
42 שיטריח אדם עצמו במצוה לקבל שכר וליש
43 בראת צדיקים. לנחול ג"ע: בראת רשעים. וירש
44 גיהנם: שלא ישלבו בי בני אדם. להפסיד חלקם
45 על ידי מגן עין ולירש גיהנם: כי קאמר. מבלי
46 עולם: כגון יוחני בת רמיכי. אלמנה מכשפה
47 היתה. וכשמגיע עת לדת אשה היתה עוצרת
48 דומה במכשפות, ולאחר שמצטערת הרבה
49 היתה אומרת אלך ובקש רחמים אולי תשמע
50 תפילתי, והולכת וסותרת כפסיה והולך יוצא.
51 פעם אחת היתה לה שכיר יום בביתה, והיא
52 הלכה לבית האשה היולדת, ושמע השכיר קול

1 רבי שמואל בר נחמני אמר ה"ו בור. תימה כמאן ס"ל לא באחרים ולא בר' יהודה דאחרים
2 לא קרו בור אלא לשנה ולא קרא ור' יהודה אפי' עם הארץ לא משוי ליה דאמר בסוק
3 פרק אלו מצואות (כ"ח דף ג"ג) דדרש ר' יהודה בר אילעאי שמעו דבר ה' החריתם אל דברו
4 וגו' החרים אל דברו אלו תלמידי חכמים אחרים אלו בעלי מקרא שניאכם אלו בעלי
5 משנה מנדיכם אלו עם הארץ אלמא דבעלי
6 משנה או בעלי מקרא לא בכלל ע"ה ניתנה.
7 כל שאינו קורא ק"ש שחרית וערבית דברי ר"מ.
8 תימה לר"י דאמר בפ' הניזקין (גיטין דף ס"א).
9 ובפ' ג' שאכלו (כ"ט דף ק"ח) איהו עם הארץ כל
10 שאינו אוכל חולין בטורה דברי ר"מ ופירש
11 דהרבה ענייני עם הארץ ון יש שאין מקבלין
12 ממנו עדות כדאמרין בפ' אלו עוברין (פסחים דף
13 מ"ג): שהיה דברים נאמרו בעם הארץ אין מקבלין
14 מןן עדות וכו' ובפ' חומר בקודש (תמיד דף כ"ג).
15 כמאן מקבלין סהדותא מעם הארץ כר' יוסי ויש
16 כשר לענין עדות נאחד על הסדרות ושל
17 המעשרות או לענין זמנו או לענין שבעית אינ
18 לענין דברים שאינו נחקין אלא מן המומחה
19 כדאיתא בפ' שני דמסכת ע"ז (דף ק"ג) בירושלמי
20 אשה פרושה זו היא שישבת ומלעבת בדברי
21 תורה ותאמר אלי תבא וישכב עמה בלילה הוא
22 א"ר אבהו כביכול היה במחשבה הוא לבדו יודע
23 שלא עלתה על דעתה אלא בשביל להעמיד
24 שבטים הוסיפו עליהם בתולתא ציימנית ואלמנה
25 שובבית ומי תגלה נסבת שם בישן ותינוק שהוא
26 עולה לחדשיו (בתולה ציימנית מצימנה אובדת
27 בתוליה ותינוק שהוא עולה לחדשיו) ר' חלקיה
28 בשם ר' סימון זה שהוא גדול בתורה שלא בפירוק
29 ומכוח את הגדולים ממנו א"ר יוסי זהו שכן תוכל
30 ואבריו נראה כבן ר"ב והוא בא על אחת משל
31 העריות האמורות בתורה וזן מתות על ידו הוא
32 פטור רבי פירש מצימנה אובדת בתוליה מחמת
33 צומות בתוליה נושרת אבל מורח איה הרב ר"מ
34 פ"י עושה חסידה ומתפללת כדגרסינן בגמ' דידן
35 צלינית וכאילו צמה ועושה תעניות שתהא נעת
36 בתפלתה ואינה עושה אלא לגנא את תפיץ שלא
37 יבדוק אתריה ומנה ואובדת בתוליה:
ועד

עולם. איני? והאמר ר' יוחנן: למדנו ראת חטא מבתולה וקיבול שכר מאלמנה. וראת חטא
מבתולה, דר' יוחנן שמעיה להחייא בתולה דנפלה אאפה וקאמרה: רבוננו של עולם, בראת
גן עדן ובראת גיהנם, בראת צדיקים ובראת רשעים, יהי רצון מלפניך שלא יפשלו בי בני
אדם. קיבול שכר מאלמנה, דהחייא אלמנה דהואי בי כנישתא פשיככותה, כל יומא הות
אתיא ומצלה בי מדרשיה דר' יוחנן. אמר לה פתי, לא בית הפנסת פשיככותך? אמרה
ליה: רבי, ולא שכר פסיעות יש ליי? כי קאמר כגון יוחני בת רמיכי. מאי קמן שלא כלו
לו חדשיו? הכא תרגימו, זה תלמיד חכם המכעט פרוותיו. רבי אבא אמר: זה תלמיד
שלא הגיע להוראה ומורה, דאמר ר' אבהו אמר רב הונא אמר רב: מאי דקתיב "פי
רבים חללים הפילה ועצמים פל הגריה"? "פי רבים חללים הפילה" זה תלמיד חכם שלא
הגיע להוראה ומורה, "ועצמים פל הגריה" זה תלמיד חכם שהגיע להוראה ואינו מורה,
ועד

הכשפים מתקשקשין בכלי כמו שהולך מקשקש במעי האם, וכא ופתח את מגופת הכלי והכשפים יצאו והולך נולד, וידעו כי בעלת כשפים היא: המכעט פרוותיו. וקרי ליה קמן שלא
כלו לו חדשיו על ידי שקימו מתקצרו כדאמרין בפרק קמא דחגיגה (ס"ג דף ע"ג) כי רבים חללים הפילה. באשה ורה משתעי, ותלמיד שאינו נוהג עצמו כשורה קרי ליה נמי הכי: זה תלמיד
שלא הגיע בו, הפילה לשון נפל, שלא כלו לו חדשיו: ועצומים. לשון עוצם עיניו (נשיה ג' ט) שסוגרים פיהם ואינם מורים ללרבי הוראה.

סוטה. פרק שלישי - היה נוטל דף כב עמוד ב

תוספות

רשי

ועד כמה עד ארבעין שנין. פי' משנה שהתחיל ללמוד עד ארבעים שנה ולא משנה שנולד כדאמרינן בפ"ק דמסכת ע"ז (ה"ק) ולא נתן ה' לכם לב לדעת עד היום הזה ש"מ לא קאים אינש אדעתיה דרביה עד ארבעין שנין וזה היה ממתן תורה עד מ' שנה שאז התחילו ללמוד: **בש"ן**. רשי' פי' אם שנה לגדול העיר בחכמה מותר להורות קשה לר"י מפרק הוראה (מסכת ק"ף ט"ז). דאמר אביי באתרא דאית גבר תמן לא תהיז גבר פשיטא לא עריכא דשיון אלמא היכא דשיון אין לו לקפון להוראה להכי מסתברא הכא לפרש דאז רבה דאורי הוא לא הגיע להוראה שכל ימיו לא היה אלא מ' שנה בשיון הוא דאמר שכל ימיו לו להורות עד ארבעה שנין היינו כששה לגדול העיר בחכמה וגדול העיר הגיע להוראה הלכך כיון שיש שם חכם כמותו הגיע להוראה בשנים והוא לא הגיע לשני הוראה אין לו להורות לפניו אבל אם גדול העיר הוא בחכמה אע"ג שלא הגיע לכלל שנים מורה ורבה גדול העיר בחכמה היה אבל ר"י פי' הוה דפרק הוראה דמיירי באדם ששכנס לעיר שיש שם חכם מורה תמן לא תהיז גבר אפי' בשיון אבל אם הוא קבוע בעיר כמותו ושהו לו בחכמה מותר לו להורות כמו שפי' רש"י ור"ח פי' החם באתר דאית גבר ממונה משתדל בצרכי ציבור לא תקפון לתוך שררות אפי' בשיון ולפי' לא מיירי בהוראה:

פרוש מאהבה פרש מיראה. בירושל' פרק הוראה עשה מאהבה ועשה מיראה עשה מאהבה שאם באת לשנוא עד שאתה אוהבו ואי אוהב שונא עשה מיראה שאם באת לבעוט עד שאתה ירא ואי ירא מבעוט: שבעה פרשיון הן פרש שבמי וכו' פרש מן הנבייה כו' פרש שבמי טעון מצותיה על כתפיה פרש נקפי אקפו לי ואני עבד מצוה פרש קיזאי עבד חזא חובה וחדא מצוה ומקח חזא חזא פרש מן הנבייה מאי דאית לי אנא מנכה ועבד מצות פרש ארע חובתי ואעשה הי דא חובתי עבדתי דאעביד מצות כדוהא פרש יראא כאיוב פרש אהבה כאברהם דכתיב (נפשי מלו) וזע אברהם אוהבי אין לך חביב מכולם אלא פרש אהבה כאברהם: **לעולם** יעסוק אדם בתורה ובמצות אע"פ שלא לשמה. ואי קשיא דא אמרינן בפ"ק דתענית (ה"ק ג) כל העוסק בתורה שלא לשמה נעשית לו סם המות ובשלהי פרק היה קורא במסכת ברכות (ה"ק ה) כל העוסק בתורה שלא לשמה נוח לו שלא נראה נראה לתרץ עוסק שלא לשמה בגון מיראת

ועד כמה? עד ארבעין שנין. איני? והא רבה אורי? בש"ן; ומפות פרושין וכו': תנו רבנן: שבועה פרושין הן: פרוש שייכמי, פרוש נקפי, פרוש קיזאי, פרוש מרוכיא, פרוש "מה חובתי ואעשנה", פרוש מאהבה, פרוש מיראה. פרוש שייכמי, זה העושה מעשה שכם. פרוש נקפי, זה המנקה את רגליו. פרוש קיזאי, אמר רב נחמן בר יצחק: זה המקוץ דם לפתלים. פרוש מרוכיא, אמר רבה בר שילאי: דמשפיע פי מרוכיא. פרוש "מה חובתי ואעשנה", הא מעליותא היא? אלא אמר "מה חובתי תו ואעשנה". פרוש מאהבה פרוש מיראה, אמרו ליה אביי ורבא לתנא לא תיתני פרוש מאהבה פרוש מיראה, דאמר רב יהודה אמר רב: לעולם יעסוק אדם בתורה ובמצות אפילו שלא לשמה, שמתוך שלא לשמה בא לשמה. אמר רב נחמן בר יצחק: דמפמרא מפמרא ומגוליא מגוליא, בי דינא רבה ליתפרע מהני דחפו גונרי. אמר לה ינאי מלכא לרביהיה: אל תתיראי מן הפרושין, ולא כמו שאינו פרושין, אלא מן המצובעין שדומין לפרושין, שמעשיהו כמעשה זמרי ומכשפין שקר בפניהם: מתני' ר' שמעון אומר: אין זכות תולה בפנים הפורים. ואם אתה אומר הזכות תולה בפנים המאורין מדהא אתה את המום בפני כל הנשים השוות ומוציא אתה שם רע על המהורות ששטו, שאומרים טמאות הן, אלא שתלתה להן זכות. רבי אומר: הזכות תולה בפנים המאורין, ואינה יולדת ואינה משפחת אלא מתנוונה והולכת, לסוף היא מתה באותה מיתה. נטמאת מנחתה עד לא קרשה בפלי, הרי היא ככל המנחות ותפרה. ואם משקדשה בפלי הרי היא ככל המנחות, ותשרף. ואלו שמנחותיהן נשרפות

ועד כמה. הוי ראי להוראה: והא רבה אורי. וכל שנותניו אינן אלא מ' כדאמר רביה (ה"ק) רבה ואביי מדבית עלי קאתו פו': בש"ן. אם שנה לגדול העיר בחכמה מותר להורות או שאין וכן מקונו בעיר: פרוש שייכמי פרוש נקפי פרוש קיזאי. בלתי מפרש לה: מעשה שכם. שמלו שלא לשם שמים, אף זה עושה להקטנו שיכבדוהו בני אדם ולא לשם שמים: המנקה רגליו. מהלך בשפלות עקב בצד גידל ואינו מרים רגליו מן הארץ, ומותר כך מנקה אצבעותיו באבנים: מקוץ דם לפתלים. עושה עצמו כעוץ עניו שלא יסתכל בכשים, ומותר כך מכה ראשו בכתל והדם יוצא: דמשפיע. הולך כפורה: כי מרוכיא. בוכנא עשו במקבת וראשו כפורה: פרוש מה חובתי ואעשנה. למדני מה עלי לעשות ואעשה: הא מעליותא היא. אם אינו בקי באסורין ודקדוקי מצות וקא ללמוד: מה חובתי תו ואעשנה. מה לעשות עוד ולא עשיתי, ומראה עצמו כאלו קום את הפל: פרוש מאהבה. מאהבת שקר הפגועה, ולא לאהבת מצות הבורא: כמיראה. של ענשין, אלא מה על האדם לעשות מאהבת השי' באשר צונו ה' אלהינו וסוף השקר לבא: דמפמרא מפמרא כו'. הנסתרות נסתרות מבני אדם והגלויות גלויות, ומ"מ לבד הגדול כלם גלויות, והוא יפרע מן המתכסים בטליות מן המראין עצמן כפרושין ואינן פרושין: אל תתיראי מן הפרושין. שהפרושין היו שונאין אותו לפי שהרגו מן החכמים הרבה ונהפך להיות צודקי כדאמר בקידושין (ה"ק טו), וכשמת היתה אשתו יראה מן שלא יעבירו המלוכה מבניה. והיתה אומרת לו לבקש מלפניהם עליה, ואמר לה אל תתיראי מן הפרושין שצדיקים הן ולא ימלוך רעה ולא לבניך שלא חטאו להם: ולא מפי שאינו פרושין. שהם אוהבי אלא מן הצנועים. כלומר שאין מראיתם בתולדותם, אלא צובעין מבחזין ואין חוקן בכרם: שמעשיהם כמעשה זמרי. שחן רשעים. ומכשפים שקר בפניהם, אומרים לבריות לבכוד בפניהם. ואיך ומקדש לה לענן צניעותא: מתני' הרי היא ככל המנחות. שנטמאו עד שלא קדשה בכלי ותפרה. ותצא לחליץ ומתמעות יקנה אחרת: ותשרף. שקדשה קדשת הגוף ואינה יוצאת עוד לחליץ: וכל

תוספות ואלו שמנחותיהן נשרפות האומרת

היסורין כי היא ומאהבת קיבול פרס שאינו מתכוין להשלים רצון יצרו שצוהו על כך אלא להנאות כדאמרינן בפ"ק דמסכת ע"ז (ה"ק ט"ז) במצותיו חפץ מאד ולא בשכר מצותיו והיינו דתנן (לכות פ"א מ"ג) אל תהיו כעבדים המשמשין את הרב ע"מ לקבל פרס וכו' דאמר בפ' עגלה ערופה (לקט"ו מ) ואיתא בבביר פרק מ' שאמר הריני נזיר (ה"ק ט"ז) ובפרק בתרא דהוריות (ה"ק ט) לעולם יעסוק אדם וכו' בשבשר מ"ב קרבנות שהקריב בלב וכו' יצאה ממנו רות גם הוא נתכוין להנאותו שהעלה קרבן לשם להשלים חפציו בשכרו ולא לשם שמים וכדאמר פ"ק דר"ה (ה"ק ט) דאמר סלע לו צדקה ע"מ שיחיה בני ה"ו צדיק גמור אבל הדיא שלא לשמה דתענית ומס' ברכות איתא עוסק בתורה כדי לקיים לא מאהבה ולא מיראה אלא להוסיף על חטאותו שפע שעתה שגגות נעשו לו ודונות שאע"פ שידע שגובר לא נמנע מכל האות לבו כדמפרש החם (מסכת ט) חבלת חכמה תשובה ומעשים טובים שלא יזא אדם קורא ושונה ומשמש ולמדני חכמים וכו' וכו' באביי ובאבא וברבו או במי גדול הימנו שנאמר ראשית חכמה יראת ה' שכל טוב לכל עושיהם ללמודיהם לא נאמר אלא לעושיהם לעושים לשמה: **אלו** שמנחותיהם נשרפות. תימה אמאי לא חשיב נמי מתי הוא או שמתה היא דאמר בפ"ק (לפי' ה"ק ג) דנשרפת וליכא למימר דוקא היינו לאחר שקדשה הקומץ כדתי' לעיל אבל הכא לא חשיב אלא הנשרפת משקדשה בכלי דה"ה אם משקדשה בכלי דנשרפת ואידי דקתני סיפא קרב הקומץ דנבלת נקט רישא קדש הקומץ ורבותא נקט אע"פ דכבר קדוש וקרוי להקריבה טפי מקדשה בכלי אפי' נשרפת: (שיח' דף הבא) **ושבעלה** בא עליה בדרך. תימה לר"י אמאי נשרפת כיון בדרך בא עליה היינו קודם שתקדשו וכיון דאין המים בודקין אותה כדאמר נוקה תאיש מעון בומן שהאיש מנוקה מעון וכו' תיגיל מילתא למפרע דכי קדוש טבעות קדוש כדאמרינן גבי ושבו לה עדים שהיא טמאה דהואיל ולא לברוך עומדת ולא ראייה למנחה לא היתה ראייה לכלי ואין כלי שרת משקדשין אלא בראי וכן נראה דדוק לגבי שבאו לה עדים שיח' למימר הכי משום דנמחה לברר עון ובשיש עם עדים הרי העון מבורר וא"צ בירור אלא הכי משום שבאו עליה בדרך שצריך לברר אע"פ דאין המים בודקין פי' קדוש מעיקרא שפיר קדוש מאחר שלא נתברר העון ולא הוי אלא כמו שנשאו ונתנו בה מורות בלבנה קודם לכן דאין המים בודקין ואפי' נמחה שפיר קדוש והאי דלא חשיב במתני' מנחת ארוסה ושומרת יבם אלא כפי שידוע פסול שלהן מנדות ואין מביאין אותם לשתות:

ביאורים למסכת סוטה דף כב עמוד ב מתוך "ש"ס לובלין - מכוון המאור"

40 גלוי, כי דינא רבה - ובית דין הגדול ליתפרע מהני דהפסו גונרי -
 41 הוא יפרע מאותם המתעטפים באצטלה של פרישות ועוטים על
 42 ראשם טלית להראות עצמם כפרושים.
 43 אמר לה ינאי מלכא לרביתיה - לאשתו. אל תתראי מן הפרושים
 44 - כיניו ליהודים בדורו של ינאי שהאמינו בתורה שבכתב ושבעל פה.
 45 והם היו שונאים את ינאי על שהרג הרבה מחכמי ישראל בעצתו של
 46 אחד מן הצדוקים. וכשמת היתה אשתו של ינאי יראה מהם שלא
 47 יעבירו את המלוכה מבניה. ואמרה לו שיבקש מהם עליה ועל בניה.
 48 וינאי השיב לה, אין לך לירא מהם, שצדיקים הם ולא יגמלו לך
 49 ולבניך רעה בגללי. שאתם לא הרעתם להם. ולא ממי שאינן
 50 פרושים - שהם אוהבי. אלא מן הצבועין - אלו שאין תוכם ככרם,
 51 היינו, מאלו שדומין לפרושים - שמראים עצמם כפרושים,
 52 שמעשיהו כמעשה זמרי - שהם באמת רשעים כזמרי ומבקשין
 53 שקר בפניהם. - ומראים עצמם לבריות צדיקים, כדי שיכבדו אותם
 54 כמו פנחס.
 55 במשנה לעיל שנינו, שאם יש לאשה זכות זה מגן עליה מעונש,
 56 במשנתנו מובאות שיטות נוספות בענין.

משנה

57 רבי שמעון אומר, אין זכות תולה במים המרים - גם אשה סוטה
 58 שיש לה זכות, אין הזכות תולה לה שלא יפגעו בה המים, ואם אשה
 59 אומר הזכות תולה במים המאריין, מדהה - מחסיר את הגון
 60 אשה את המים בפני כל הנשים השוות - כלומר, מחליש את
 61 הכוח ההרתעה של המים בפני כל הנשים, ומוציא אשה שם רע על
 62 המהורות ששתו ולא נפגעו על ידי המים, שאומרים, ממאות הן
 63 אלא שתלתה להן זכות.
 64 רבי אומר, הזכות תולה במים המאריים רק לענין שלא תמות
 65 מיד, אך המים גורמים לשינוי בגופה ואינה יולדת ואינה משפחה,
 66 אלא מתנוונה - מכחשת והולכת והולכת, לסוף היא מתה
 67 באותה מיתה - הכתובה בפרשת סוטה.
 68 נטמאת מנהתה של סוטה עד שלא קדשה בכלי שרת, כיון שלא
 69 נתקדשה קדושת גוף, הרי היא בכל המנחות שנטמאו קודם
 70 שנתקדשו בכלי, ותפדה ותצא לחולין ומהמעות יקנה אחרת. ואם
 71 נטמאה משקדשה בכלי - לאחר שנתקדשה בכלי, הרי היא בכל
 72 המנחות שנטמאו לאחר שנתקדשו בכלי ותשרף בבית הדשן. שכיון
 73 שקדשה קדושת הגוף אין לה עוד פדיון ואינה יוצאת לחולין.
 74 ואלו הן הסוטות שמנחותיהן נשרפות מפני שאינן ראיות ליקרב
 75 ולא להיפדות ולצאת לחולין.
 76

1 שואלת הגמרא, ועד כמה - מאיזה גיל ראוי תלמיד חכם להורות
 2 הלכה לרבים. עד ארבעין שנים - משנהיה בן ארבעים.
 3 מקשה הגמרא, איני - וכי רק משעה שמגיע אדם לגיל ארבעים ראוי
 4 הוא להורות, והרי רבה היה מורה הוראות לרבים,
 5 והוא עצמו לא חי אלא ארבעים שנה. מתרצת הגמרא, בשוין - זה
 6 שאין אדם ראוי להורות עד לגיל ארבעים כשיש בעיר תלמיד חכם
 7 אחר הראוי להורות, והוא גדול ממנו בחכמה. אבל אם תלמיד חכם
 8 צעיר הראוי להורות שזה לחכם אחר שיש בעיר בחכמה, או שאין
 9 זקן ממנו בעיר, ראוי זה להורות.
 10 שנינו במשנה, ומכות פרושין וכו'. תנו רבנן, שכעה פרושין הן -
 11 תחילה מפרטם התנא לאחר מפרטם. פרוש שוכמי, פרוש נקפי,
 12 פרוש קיואי, פרוש מדוכיא, פרוש מה חובתי ואעשנה, פרוש
 13 מאהבה, פרוש מיראה. ומפרש התנא. פרוש שוכמי, זה העושה
 14 מעשה שכם - שמלו וציערו את עצמם שלא לשם שמים. ואף זה,
 15 פרוש מתענוגות ומצער עצמו להנאתו כדי שיכבדוהו בני אדם ולא
 16 לשם שמים. פרוש נקפי, זה המנקה את רגליו - עושה עצמו
 17 שפל, ומתוך כך משרך רגליו בארץ ומכה אצבעותיו באבנים. פרוש
 18 קיואי, אמר רבי נחמן בר יצחק, זה המקיז דם לבתלים - עושה
 19 עצמו כעוץ עיניו כדי לא להביט בנשים ומתוך כך מכה ראשו
 20 בכותל עד כדי זוב דם, וכל זה כדי שיראדו בני אדם בכך ויעריכוהו
 21 על צדקותו. פרוש מדוכיא, אמר רבה בר שילא, דמשפע בי
 22 מדוכיא - הולך כפוף ושפל כדוגמת המדוכיא שראשה כפוף.
 23 פרוש מה חובתי ואעשנה - אומר לאנשים אמרו לי מה עלי
 24 לעשות ואעשה. שואלת הגמרא, הא מעליותא היא - מה גרוע
 25 באדם זה הרי הוא מבקש ללמוד בכדי לקיים. משיבה הגמרא, אלא
 26 דאמר מה חובתי תו ואעשנה - שאומר מה עוד לא עשיתי. היינו,
 27 שמראה עצמו כאילו קיים את כל התורה כולה ואין לו עוד מה
 28 לעשות.
 29 פרוש מאהבה - שפורש מענייני עולם הזה לקיים את המצוות מתוך
 30 אהבת השכר ולא מתוך אהבת הבורא. פרוש מיראה - שפורש
 31 מהעבירות מיראת העונש. ואין זו הדרך, אלא שיש לו לאדם לקיים
 32 את התורה מאהבת ה' וסוף השכר לבא.
 33 אמרו ליה אבוי ורבא לתנא - ששנה בפניהם ברייתא זו, לא תיתני
 34 - אל תשנה פרוש מאהבה פרוש מיראה, דאמר רב יהודה אמר
 35 רב, לעולם יעסוק אדם בתורה ובמצות אפילו שלא לשמה
 36 שמתוך שלא לשמה פא לשמה - היינו, שגם אם עוסק בתורה
 37 ובמצוות שלא לשמה, סופו לעסוק בהם לשמה.
 38 אמר רב נחמן בר יצחק, דמטמרא מטמרא ודמגליא מגליא -
 39 מה ננסתר מבני אדם נסתר, ומה שגלוי גלוי, אבל כלפי שמים הכל

אגרות קודש

בי"ה, כ"ח אייר, תשי"ב

ברוקלין.

הרה"ח הו"ח אי"א נ"ני עוסק בצ"צ באמונה וכו'

מוה"ר מרדכי דוב שי

שלום וברכה!

בזה באתי לעוררו בקשר עם חג השבועות הבע"ל, והימים שלפניו ולאחריו, בענין התעוררות
 מיוחדת בנוגע להפצת התורה בין בע"ב ובפרט בין הדור הצעיר, וכמבואר במד"ר שהילדים הם שהיו
 המשך בעמוד הבא

ביאורים למסכת סוטה דף כג עמוד א מתוך "ש"ס לובלין - מכוון המאור"

49 שהמנחה באה לכפרתה, ומנחת בת כהן דינה כמנחת ישראל, שאינה
 50 עולה כליל אלא הקמיצה. אלא הקומץ קרב בעצמו הכהן קומץ
 51 ממנחתה, ומקריב את הקומץ, והשירים קריבין בעצמן לאחר
 52 הקרבת הקומץ.
 53 מקשה הגמרא, איך קרבים השירים לאחר הקטרת הקומץ, איך
 54 כאן - הרי על כגון זה נאמר, כל שהוא ממנו לאישים - שכל
 55 שהקריבו ממנו כבר לאישים, היינו, למזבח הרי הוא ככל תקמיו
 56 - הרי שהנותר בבל תקטירו. ואם כן קשה, איך מקטירים את שיירי
 57 המנחות לאחר הקטרת הקומץ, כיון שגם לה יש חלק במנחה, ואולי
 58 הולכים אחרי החלק שלה, והקטרת הקומץ כהלכתה נעשית, נמצא
 59 ששיירי המנחה אסורים בהקטרה. מתרצה הגמרא, אמר יהודה
 60 בריה דרבי שמעון בן פזי, דמסיק להו לשום עצים - מדובר כאן,
 61 שקודם שמקטיר הכהן את שיירי המנחה הוא מתנה ואומר כך, אם
 62 דינה של מנחה זו כדין מנחת כהן ולא הייתה ראויה להיקמץ, הרי
 63 ששיירים אלו ראויים להקטרה, והריני מקטירם לשם מנחה, ואם
 64 דינה של מנחה זו כדין מנחת ישראל, הריני מעלה אותה על המזבח לא
 65 ושיירים אלו אסורים בהקטרה. הריני מעלה אותם על המזבח לא
 66 לשם מנחה אלא להיות כשאר עצי המערכה. כרבי אליעזר וכדעת
 67 רבי אליעזר, גבי חטאת שהוקטרו אבריה הפנימיים על גבי המזבח,
 68 ונתערב חלק ממותר בשרה האסור בהקטרה, עם בשר עולה שדינו
 69 לעלות כליל על גבי המזבח, סובר רבי אליעזר שיש לתת בשר זה על
 70 גבי המזבח להיות חלק מעצי המערכה, ואף שמערב כאן בשר
 71 חטאת האסור בהקטרה, כיון שאינו מכוון לשם הקטרה. דתניא, רבי
 72 אליעזר אומר, לאחר שנאמר בתורה שקרבנות שהוקטרו חלק מהם
 73 על גבי המזבח, שירייהם אסורים בהקטרה, נאמר, ואל המזבח לא
 74 יעלו לריח ניחוח, ודרשו, לריח ניחוח אי אתה מעלה - שהאיסור
 75 לעלות על המזבח שייך קרבנות הוא רק כאשר מתכוון לעלותם על
 76 המזבח לריח ניחוח, אבל אתה מעלהו לשום עצים - אך אם
 77 מעלה אותם להיות חלק מעצי המערכה, מותר.
 78 שואלת גמרא, הניחא לרבי אליעזר, דאית ליה האי סברא
 79 שהמתכוון להעלות שיריים לשם עצים אינו עובר בכל תקטירו, אלא
 80 לרפנן דלית להו האי סברא - שחולקים על רבי אליעזר וסוברים
 81 שכל שקרב חלק מן הקרבן כדיו, הנותר אסור בהקטרה על גבי
 82 המזבח גם אם אינו מכוון לעלותם לריח ניחוח, מאי איכא למימר
 83 - איך נבאר את משנתינו, הרי הלכה כחכמים ולא כרבי אליעזר.
 84 משיבה הגמרא, דעבדי להו רבי אליעזר רבבי שמעון - כלומר,
 85 משנתינו האומרת, שכל הנשואות לכהנים מנחותיהן נשרפות, אינה
 86 מתפרשת כדברי הבריתא, שהקומץ קרב בעצמו והשירים קרבים
 87 בעצמן, אלא הקומץ קרב בעצמו והשירים מתפורים על בית הדשן.
 88 דתניא, גבי מנחת חוטא של כהן, נחלקו בזה רבנן ורבי שמעון, רבנן
 89 סוברים שכולה כליל כמנחת נדבה, רבי שמעון סובר שנקמצת כדיו
 90 מנחת נדבה של ישראל, אבל השירים לא נאכלים, אלא קומץ קרב
 91 בפני עצמו והשירים קרבים בפני עצמם, רבי אליעזר רבבי שמעון
 92 אומר, הקומץ קרב בעצמו, והשירים מתפורים על בית הדשן -
 93 שסובר כאביו רבי שמעון שצריך לקמץ, אבל בכך הוא חולק, שאם
 94 הקריבו את הקומץ אי אפשר להקריב את השירים, ולכן השירים
 95 מתפורים לאיבוד על בית הדשן.

1 האומרת לבעלה, ממאה אני לך, או ושכאן לה עדים שהיא
 2 ממאה, או והאומרת אני שותה, או ושבעלה אינו רוצה,
 3 להשקותה וכולן אם אירעו לאחר קידוש המנחה בכלי. וכן ושבעלה
 4 בא עליה בדרך ולא נודע עד שקדשה המנחה בכלי, ומשקדשה
 5 בכלי אינה נפדית, ולהיקרב אינה ראויה שהרי אינה שותה, וגם
 6 למנחת נדבה אינה ראויה, שנדבה אינה באה מן השעורים.
 7 וכל הנשואות לכהנים אפילו ישראלית, אם הביאו מנחה, בין
 8 הביאו מנחת סוטה בין הביאו מנחת נדבה, מנחותיהן נשרפות - גם
 9 אם לא נטמאו ולא אירע בהם שום פסול והקומץ קרב כהלכתה,
 10 שיירי המנחה נשרפים בבית הדשן ואינן נאכלים.
 11 מבאר התנא שדיון זה שייך רק, בבת ישראל שנשאת לכהן, שאז
 12 מנחתה נשרפת - לאחר שקרב הקומץ, נשרפים שיירי המנחה בבית
 13 הדשן, כפי שנתבאר, אולם וכהנת - בת כהן שנשאת לישראל, אין
 14 בצד הכהונה שבה כלום, שהדיון לעלות את המנחה כליל למזבח לא
 15 נאמר אלא במנחת כהן ולא במנחת כהנת, ולפיכך מנחתה נאכלת
 16 כדיון מנחת ישראל. וכן הוא דינה של כהנת אלמנה וגרושה, שאם
 17 הביאה מנחה, מנחתה נאכלת כדיון מנחת ישראל.
 18 אגב שהזכיר התנא חילוק בין מנחת כהן למנחת כהנת, מזכיר התנא
 19 חילוקים נוספים בין כהן לכהנת, מה בין כהן לכהנת, מנחת כהנת
 20 נאכלת ומנחת כהן אינה נאכלת כמבואר. בהנת מתחללת מן
 21 הכהונה אם נבעלה לפסול, ואסורה להינשא לכהן ולאכול בתרומה,
 22 וכהן אין מתחלל - אם נשא אשה האסורה לו, כגון גרושה או
 23 הללה. בהנת משמאה למתים - מותרת להיטמא למתים, ואין כהן
 24 משמא למתים. כהן אוכל בקדשי קדשים - חטאת אשם ומנחה,
 25 ואין כהנת אוכלת בקדשי קדשים.
 26 אגב כך, מזכיר התנא חילוקי דינים כללים שיש בין איש לאישה
 27 אפילו בישראל, מה בין איש לאישה, האיש פורע את ראשו ופורם
 28 את בגדיו, כשהוא מצורע, ואין האשה פורעת ופורמת. האיש
 29 מדיד את בנו בנזיר - אם אמר האב על בנו קטן, יהא זה בני נזיר
 30 חלה עליו נזירות אפילו לכשיגדל, ואין האשה מדרת בנה בנזיר.
 31 האיש מגלח על נזירות אביו - אם נדר אביו נזירות והפריש
 32 קרבנות ומת, אם נדר בנו נזירות, יכול להביא קרבנות שהפריש אביו.
 33 ואין האשה מגלחת על נזירות אביה. האיש מקדש את בתו -
 34 מקבל קידושין עבור ביתו הקטנה וכן נערה שלא מדעתה, והיא
 35 מקודשת גמורה בכך ואין האשה מקדשת את בתה - אינה מקבלת
 36 קידושין עבור ביתה. האיש מוכר את בתו לאמה כשהיא קטנה,
 37 ואין האשה מוכרת את בתה לאמה. האיש נסקל ערום - אם עבר
 38 על אחת העבירות שחייבים עליהם סקילה בנשים והתראה, נסקל
 39 ערום. ואין האשה נסקלת ערומה אלא בלבישת חלוק. האיש
 40 נתלה - מגדף או עובד עבודת כוכבים, לאחר שנסקל. ואין האשה
 41 נתלית. האיש נמקר בגניבתו - אם גנב ואין לו לשלם לנגב,
 42 מוכרים אותו ומשלמים דמיו לנגב. ואין האשה נמקרת בגניבתה.
 43 גמרא. תנו רבנן, כל הנשואות לכהונה, מנחותיהן נשרפות - אין
 44 שיירי מנחותיהם נאכלים לכהנים אלא קרבים גם הם למזבח. ביצה,
 45 בהנת לוי וישראלית שנשאת לכהן, אין מנחתה נאכלת, מפני
 46 שיש לו - לבעלה הכהן חלק בה שהיא מביאה משלו, ומנחת כהן
 47 אינה נאכלת אלא קרבה כולה למזבח. ואמנם, ואינה עולה כליל
 48 כפי שמנחת כהן קריבה כליל למזבח, מפני שיש לה חלק בה -

המשך מהעמוד הקודם

הערבים שעייז החליט הקב"ה ענין נתינת התורה לעם ישראל, ובדאי ישנו עוד זמן לעשות ההכנות הדרושות לזה, ואין כוונתי בזה רק אליו בלבד, כי בטח יש לו גייכ השפעה והיכירות בעוד בתי כנסיות, ובפרט אלו הסמוכים למקום דירתו, ולכן לראות אשר גם בהם ינצלו את ימי חג השבועות הבע"ל לתכלית זו, ות"ח על שיבשר טובות בזה...

סוטה. פרק שלישי - היה נוטל דף כג עמוד ב

תוספות

רשי"ר

ה"ג ואפי' רבנן לא פליגי עליה אלא כמנחת חומא של כהנים דבת הקרבה היא. דמקשי
 חובתו לנדבנותו דלא כגי קמיצה, אבל הא דלאו בת הקרבה היא דלמא בתרה דידה
 אזילין ושירים גמורים נידוה ואפלו רבנן מודו דמתפורין. מאי טעמא. קאמר מתיני מנחת
 כהנת נאכלת כשאינה נשואה לכהן, וכשאינה נשואה לכהן אינה נאכלת כליל מיהא לא
 הויא: לא יחלל זרעו. בבית הנושא פסולה
 לכרחה כתיב, ודרשינן בקדושין (ף טו) לא יחלל
 שני חלולין, אהד לה ואהד לזרעו, שהבית
 מחלל את שתייהן אבד הוא אין מתחלל: בני
 אהרן. לנפש לא טעמא, ולא בנות אהרן באוהרה
 זו: כל זכר כגני אהרן יאכלנה. במנחה כתיב:
 איש. צרוע הוא: אין לי שחוקל בטמא נתקיים
 אלא איש, איש מנין, כשהוא אומר סמוך לו
 והצרוע אשר בו הנגע, ולא אייבני ליה למכתב
 אלא כגדיו יהיו פרומים וראשו יהיה פרוץ, דהא
 כתיב לעיל דבמצורע קמייר, אלא אין לרבות צרוע
 שני כגון אשה: ה"ג אי"ב מה ת"ל איש לענין
 שלמשה איש פרוץ ופורם וכו'. מה ת"ל איש
 מאחר שסופנו לרבות את האשה: לענין שלמשה.
 לאו למעוטי משמאה האמורה בפסוק זה בא
 למעוטי, אלא מענין האמור בפסוק שלא תהיו
 דכתיב ביה פריעה ופרימה, לומר לק איש פרוץ
 ופורם ולא אשה: הלכה היא כגויר. הלכה למשה
 מסיני הוא בהלכות נזיר: נתיי' לאיש. באביה
 נתיי' לתניחה: וינמו אוהו. ומאי אוהו? אי נימא
 אוהו ולא אוהה ודכתיב גבי נערה המאורסה
 והוצאתם את שניהם וסקלתם אותם, אלא הא
 דממעט אשה לענין ערום, דנפיק מהאי קרא
 מעטא דאוהו משמע ולא כסותה, ולהכי קנט
 ליה להאי משמעוהא דערום בלשון זכר גבי
 איש למימרא הא אוהה בכסותה: נספר בגנבתו.
 אם אין לו מה לשלם:

הדרן עלה היה נוטל

ארוסה. שקא לה ארוס: ושומרת יבם. שקא
 לה יבם: לא שותות דמעטינהו קרא: ולא נוטלות
 כרבה. שהיא גרמה לאסור עצמה עליו
 שנסתרה אחר קניו, דמקניו ואסור לא אימעט
 דמקפיש בגמרא, ואפלו לית לן דרב המנוא
 ודשומרת יבם שזנתה מתרת ליבמה, נהי
 דמתרת מיהו לא כגי למינסב אשה זונה והיא
 הפסידה כהבתה: תחת אישה. ביושבת תחתיו
 הכתוב מדבר:

נתינה

הדרן עלה היה נוטל

ארוסה ושומרת יבם לא שותות ולא נוטלות כתובה שנקאמר: "אשר תשמה אשה תחת אישה"
 פרט לארוסה ושומרת יבם. אלמנה לכהן גדול, גרושה וחלוצה לכהן הדיוט, כמזרת
 ונתינה

כהן ולא כהנת. ירושלמי ר' אבהו בעי קמיה ר"ל והכתיב (ויקרא כג) וכהן כי יקנה נפש קנין
 כספו מעתה כהן ולא כהנת א"ל והכהן משיח תחתיו מבניו את שבנו עומד תחתיו
 יצתה זו שאין בנה עומד תחתיה ה"ה דברפך חורוע (תולין ק"ג) הוה מצי לשנויי נמי הכי
 ותנו לכהן חורוע דלא אמר לכהן ולא לכהנת אלא אפילו לכהנת דהכא טעמא משום
 דכתיב והכהן המשיח תחתיו מבניו אבל התם דוד
 ליה משום דאחרן ובניו כתיב בפרשת מנחה אי
 נמי משום דהתם הוי מיעוט אחר מיעוט:
 (פיר' לנ"א מנחה) מה בין איש לאשה. בתוספתא
 (פ"ב) קא חשיב עובר על מצות עשה שהזמן גרמא
 מה שאין כן באשה האיש עובר על כל תקיף ועל
 כל תשיות ועל כל תטמא למתים מה שאין כן
 באשה האיש נדון בבן סורר ומורה ונעטף ומספר
 ואין האשה נעטפת ומספרת האיש נמכר ונשנה
 לאשה נמכרת ונשנית האיש נרצע ונמכר
 לעבד עברי וקונה לעבד עברי ואין האשה נרצעת
 ונמכרת וקונה ולא קתני התם כל הני דמתני'
 אלא דכאי בבתו משום דמפרש התם בכסף
 ובשטר ובביאה ותימה אמאי לא חשיב נמי
 סמיכות הנפות הגשות וקמיצות דבין כהן לכהנת
 וכל הני דתנן בפ"ק דקידושין (ף טו) ולא קתני נמי
 שהעברי יוצא בשנים וכו'ובל דבמיתת הארון
 משאי"ב בעבריה הוב מטמא בראיות ולא הוב
 מצורע אסור בתשמיש המטה ולא מצורעת
 כדמפרש בריש פרק מחוסרי כפרה (למיוס ט"ה)
 מחוץ לאהלו ולא מחוץ לאהלה:
 (פיר' לנ"א מנחה) האיש מגולע על נזירות. בפ"ד
 נזיר (ף טו) ובפרק בתרא דכריתות (ק"ג מ"ג) מפ'
 דדוקא על מצות סתומין ולא על מצות מפורשין:
שנאמר את בתי. מרישא דקרא וליף ליה
 ואמר אבי הערה אל הוקנים
 משמע למעט אמא דאינה זכאה בבתה לתת.
ותלית אוהו ולא אוהה. בפרק נגמר הדין
 (סנהדרין ק"ג טו). ובפ"א לן מוכי ידה
 באיש ולא באשה: **בגניבתה** ולא בגניבתה
 תימה כיון דא נגבה אינה נמכרת בגניבתה א"כ
 אין ב"ד רשאי למוכרה דבית דין אין מוכרין אלא
 בגניבתו ובפ"ק דקידושין (ף טו) ממעטי רבנן
 מורצע את אנוו שלו ולא אנוו של מוכר עצמו
 דדוקא מכרוהו בית דין נרצע ואשה הואיל ואין
 בית דין מוכרין אוהה אנא ידענא דאינה נרצעת
 אמאי איצטריך לרבן למילף ממתבד ולא אמא
 העבריה דאינה נרצעת ו"ל כיון דאינה נמכרת
 אלא ע"י אביה סד"א תיהו מכירה דאב במקום
 מכירת בית דין ותרצע להכי איצטריך קרא:

הדרן עלה היה נוטל

ארוסה ושומרת יבם לא שותות ולא נוטלות כתובה. שנקאמר: "אשר תשמה אשה תחת אישה"
 פרט לארוסה ושומרת יבם. אלמנה לכהן גדול, גרושה וחלוצה לכהן הדיוט, כמזרת
 ונתינה

ביאורים למסכת סוטה דף כג עמוד ב מתוך "ש"ס לובלין - מכוון המאור"

47 שנינו במשנה, האיש מנלח על נזירות אביו ואין האשה מנלחת
 48 על נזירות אביה. אמר רבי יוחנן, הלכה היא כגזיר - גם דין זה
 49 נלמד מהלכה למשה מסיני.
 50 שנינו במשנה, האיש מקדש את בתו ואין האשה מקדשת את
 51 בתה. מבאר הגמרא שדין זה נלמד מדברי רבי, "ואמר אבי הנערה
 52 אל הזקנים את בתי נתתי לאיש הוה", הרי שמסרה התורה את
 53 הכח לקדש את הבת בידי האב ולא בידי האם.
 54 שנינו במשנה, האיש מוכר את בתו ואין האשה מוכרת את בתה.
 55 מבאר הגמרא שדין זה נלמד מדברי רבי, "וכי ימכר איש את בתו",
 56 ומשמע איש ולא אשה.
 57 שנינו במשנה, האיש נסקל ערום ואין האשה נסקלת ערומה כו'.
 58 שואלת הגמרא, מאי טעמא שאין האשה נסקלת ערומה. ומשיבה,
 59 נאמר לגבי אדם שקלל את ה' "והנמו אותו" - שחייב סקילה. ויש
 60 לשאול, מאי אותו? - מה באה התורה למעט מ'אותו', אילימא -
 61 אם נאמר שבאה התורה לומר, אותו ולא אותה - שרק איש חייב
 62 סקילה ולא אשה, והקב"ה - אין לומר כן, שהרי נאמר לגבי איסור
 63 עבודה זרה שעונשו בסקילה, "והוצאת את האיש ההוא או את
 64 האשה ההוא אשר עשו את הדבר הרע הזה אל שערך וגו' וסקלתם
 65 באבנים ומתו", הרי שגם אשה נסקלת. אלא בהכרח שממעטים כן,
 66 רק אותו? - איש שיוצא להיסקל, נסקל בלא פסותו - ערום, ולא
 67 אותה - אבל אשה שנסקלת, אינה נסקלת בלא פסותה.
 68 שנינו במשנה, האיש נתלה ואין האשה נתלית כו'. שואלת הגמרא,
 69 מאי טעמא - מדוע אין האשה נתלית. ומשיבה, נלמד ממה שאמר
 70 קרא "ותלית אותו על עץ", ומשמע אותו ולא אותה.
 71 שנינו במשנה, האיש נמכר כגניבתו אם אין לו לשלם את הגניבה,
 72 ואין האשה נמכרת כגניבתה. שואלת הגמרא, מאי טעמא שאין
 73 האשה נמכרת כגניבתה. ומשיבה, נלמד ממה שאמר קרא "ונמכר
 74 כגניבתו", ומשמע שרק גנב נמכר כגניבתו, ולא כגניבתה - אך
 75 אשה שגנבה אינה נמכרת עבור גניבתה.

הדרן עלך היה נוטל

ארוסה - פרק רביעי

76 פרק זה מבאר ומחלק אופנים שבהם אין הסוטה שותה ואינה נוטלת
 77 כתובתה, אופנים שבהם אינה שותה אך נוטלת כתובתה, ושאר
 78 האופנים שבהם הסוטה או שותה או נוטלת כתובתה.
 79 משנה. ארוסה שקינא לה הארוס ונסתרה, ושומרת יבם שקינא לה
 80 היבם ונסתרה, לא שותות כיון שהפסוק מיעט אותן וכדלהלן, ולא
 81 נוטלות כתובה כיון שהפסידו עצמן על ידי שנסתרו, והסיבה שאינן
 82 שותות שנאמר "אשר תשמה אשה תחת אישה" - שהאשה יושבת
 83 תחתיה, פרט לארוסה ושומרת יבם שהן עדיין לא נשואות.
 84 וממשיכה המשנה לפרט עוד מקרים של נשים שאינן שותות ואינן
 85 נוטלות כתובתן, אלמנה לכהן גדול, גרושה וחלוצה לכהן הדיוט
 86 וכל שכן לכהן גדול, מזורת

1 ואפילו רבן - שחלקו על רבי שמעון ואמרו שמנחת חוטא של כהן
 2 אינה נקמעת, לא פליגי עליה דרבי אלעזר דרבי שמעון האומר
 3 שמתפורים שירי המנחה בבית הדשן, אלא כמנחת חוטא של
 4 פהנים, דבת הקרבה היא - לפי שסוברים הם שהיא עולה כליל על
 5 גבי המזבח, ואינה נקמעת, אבל פהא - אשה הנשואה לכהן, שאין
 6 תקנה למנחתה לא בהקרבה ולא באכילה אפילו רבן מודו
 7 שמתפורת היא בבית הדשן.
 8 שנינו במשנה, בת ישראל הנשואה לכהן מנחתה נשרפת, וכהנת
 9 שנישאת לישראל מנחתה נאכלת וכו'. שואלת הגמרא, מאי טעמא
 10 שמנחת כהנת הנשואה לישראל נאכלת, מה היא שונה מאשה
 11 הנשואה לכהן, שמנחתה עולה כליל על המזבח. משיבה הגמרא,
 12 דאמר קרא, "וכל מנחת כהן כליל תהיה לא תאכל", ודורשים
 13 שרק מנחת כהן אינה נאכלת, ולא מנחה של כהנת.
 14 שנינו במשנה, כהנת מתחללת כהן אין מתחלל. שואלת הגמרא,
 15 מנלן - שהכהן שנשא אשה הפסולה לו אינו מתחלל מן הכהונה.
 16 ומשיבה, דאמר קרא לגבי כהן שנשא פסולה לכהונה "ולא יחלל
 17 זרעו בעמיו", מכאן שעל ידי נשיאת פסולה, זרעו מתחלל - נפסל
 18 מן הכהונה, אך והוא - הכהן שנשא את הפסולה אינו מתחלל.
 19 שנינו במשנה, כהנת מטמאה כו'. שואלת הגמרא, מאי טעמא -
 20 כהנת מותרת להיטמא למתים מה היא שונה מכהן שאסור בכך.
 21 ומשיבה, אמר קרא, "אמר אל פהנים בני אהרן לנפש לא יטמא
 22 בעמיו", ומכך שיתרה התורה וכתבה 'בני אהרן' לומדים שהאיסור
 23 להיטמא נאמר רק לבני אהרן - כהנים זכרים, ולא לבנות אהרן -
 24 כהנות.
 25 שנינו במשנה, כהן אוכל בקדשי קדשים וכהנת אינה אוכלת
 26 בקדשי קדשים. מבאר הגמרא שדין זה נלמד מדברי רבי לגבי קרבן
 27 מנחה, "כל זכר בבני אהרן יאכלנה", ומשמע זכר ולא נקיבה.
 28 שנינו במשנה, מה בין איש כו' האיש פורע ופורם, ואין האשה
 29 פורעת ופורמת. תנו רבנן, לגבי טומאת קרחת וגבחת נאמר, "איש
 30 צרוע הוא". אין לי - מפסוק זה לא היינו יודעים שנטמא בטומאת
 31 נגעי קרחת וגבחת אלא איש, אשה מנין. כשהוא אומר בפסוק
 32 הסמוך לאחריו, "הצרוע אשר בו הנגע בגדיו יהיו פרומים וראשו
 33 יהיה פרוע ועל שפם יעטה". ולכאורה המילים 'הצרוע אשר בו
 34 הנגע' מיותרות, שהרי בפסוק הקודם דיברה התורה על צרוע, והיתה
 35 צריכה להמשיך שדינו הוא ש'בגדיו יהיו פרומים וראשו יהיה פרוע'.
 36 ומכך שחזרה התורה וכתבה שוב 'הצרוע', יש ללמוד שהרי כהן
 37 שני - באה התורה לרבות צרוע שיש צרוע נוסף, כלומר שגם אשה
 38 נטמאת בטומאת קרחת וגבחת. ממשיכה הברייתא ושואלת, אם כן
 39 - שגם אשה נטמאת בנגעים, מה תלמוד לומר - מדוע בפסוק
 40 הראשון נאמר 'איש'. ומבאר, לענין שלמטה איש פורע וכו' -
 41 'איש' האמור בפסוק הראשון, בא למעט שהדין האמור בפסוק השני
 42 דהינו פריעה ופרימה, לא נאמר אלא לאיש צרוע, אך אשה
 43 שנצטרעה אינה פורעת ופורמת.
 44 שנינו במשנה, האיש מדיר את בנו כגזיר ואין האשה מדרת פנה
 45 כגזיר. אמר רבי יוחנן, הלכה למשה מסיני היא כגזיר - דין זה
 46 שהאיש מדיר את בנו כגזיר ולא אשה, התקבל מהלכה למשה מסיני.

ביאורים למסכת סוטה דף כד עמוד א מתוך "ש"ס לובלין - מכון המאור"

בעלה לקנא לה שלא תיסתר עם כל קרוביה, כולל אביה ואחיה, אף
 שהיתה אסורה עליהם גם בלי הנות, חוץ מן הקפון שנתמעט
 מהפסוק ושכב איש אותה" ומי שפאניו איש כגון בהמה.
 מביאה המשנה שיש נשים שאין הבעל יכול לקנא להם, ואלו שפיות
 דין מקנין להן אם רואים שמנהגות בפריצות. מי שנתקדש בעלה
 או נשתתף לאחר נישואיהן, או שהיה חבוש בבית האסורין ולא
 היה יכול לקנא לה. אמנם לא להשקותה אמרו - שיוכלו בית דין
 להשקותה, שהרי נאמר "הביא האיש את אשתו", אלא בית דין
 מקנין אותה רק כדי לפסולה מכתובתה. רבי יוסי אומר, אף
 להשקותה אפשר, לביציא בעלה מבית האסורין או יבריא
 מחשונתו או שטותו ושקנה.
 גמרא. שנינו במשנה שארוסה ושומרת יבם אינן שותות. מדייקת
 הגמרא מלשון המשנה, מישתא הוא דלא שתייא - דוקא אינן
 שותות, הא קניו מקנין לה - אבל הוא מקנא להן ואוסר אותן, שהרי
 שנינו במשנה לא נטלות כתובה, הרי שאסורה עליו. מבררת
 הגמרא, מנא הני מילי - מני לנו שאכן מקנא להן ונאסרות. עונה
 הגמרא, דתני רבנן, כתוב בתורה "דבר אל בני ישראל ואמרת",
 ייתור ואמרת" בא לרבות ארוסה ושומרת יבם לקניו שאף על פי
 שאינן שותות, אך הבעל מקנא להן ונאסרות כשנסתרו. מבררת
 הגמרא, ומתניתין מני - ומי התנא ששנה את משנתו שארוסה
 ושומרת יבם אינן שותות, רבי יונתן היא, דתניא, נאמר בפסוק
 "ואם לא טיט טמאה תחת אישך הנקי ממי המרים", פריש
 לארוסה שאינה שותה שהרי אינה תחתיו, יכול שאני מוציא אף
 שומרת יבם שאינה שותה, שגם היא אינה תחתיו, תלמוד לומר
 "איש איש כי תשטה אשתו" לרבות ששומרת יבם שותה, שכבר
 נחשבת תחתיו במדת מה וכדלהלן, דברי רבי יאשיהו. רבי יונתן
 אומר, "תחת אישך" פריש לשומרת יבם שאינה שותה, שסובר רבי
 יונתן, אדרבה היא נחשבת פחות תחתיו וכדלהלן. ואם תחשוב לומר
 אציא שומרת יבם שאינה שותה, ולא אציא את ארוסה ונוכל
 להשקותה, שכבר נחשבת תחתיו במקצת, תלמוד לומר בהמשך
 הפרשה של סוטה, "אשר תשמה אשה תחת אישה" פריש לארוסה
 שגם היא נתמעטה, ושתייהן אינן שותות. ומבאר הגמרא את
 המחלוקת, מר - רבי יונתן אלימא ליה - נחשבת לו יותר כאשתו
 כשהיא ארוסה, דקידושי דידה - שהוא עצמו קידש אותה,
 וסלקין על ידו אם זינתה נסקלת מחמת שהיא נחשבת אשתו, לכן
 הוא קודם ממעט שומרת יבם, ומר - רבי יאשיהו אלימא ליה
 שומרת יבם, דלא מיתפרא מסידה לחופה שהיבמה נקנית בבואה
 להיות כאשתו לכל דבר, ונחשבת כתחתיו יותר מארוסה, לכן הוא
 ממעט ארוסה. שואלת הגמרא, ורבי יונתן האי "איש איש" שרבי
 יאשיהו למד מהייתור ששומרת יבם שותה, מאי עביד ליה לשיטתו
 שאין שומרת יבם שותה. מתרצת הגמרא, מיבעי ליה לרבות נשים
 שאין בעליהן יכול לקנות להן, שבית דין מקנין להן, ואלו הן, אשת
 חרש ואשת שומע ואשת

ונתנה לישראל, וכת ישראל לממור ולנתנו, כל אלה כיון
 שנשואות באיסור, לא שותות שנאמר "כי תשטה אשתו" דוקא
 שאינה להיות אשתו, ולא נטלות כתובה שהפסידו לעצמן על ידי
 שנסתרו, וכדלעיל. וגרועות הן מטעם נשואות באיסור שנטלות
 כתובתן.
 עוד ממשיכה המשנה למנות נשים שאינן שותות, אך יש מדן
 שנטלות כתובה ויש מדן שלא, ואלו לא שותות ולא נטלות
 כתובה, האומרת טמאה אני - שהורדה אחרי הקינוי והסתירה
 שהיא טמאה, ושפאו לה עדים שהיא טמאה, שאת שתייהן כבר אין
 צורך להשקות, והאומרת איני שותה לפני שנמקה מגילתה, כל
 אלה לא שותות ולא נטלות כתובה, וכמבואר לעיל שהן גרמו
 לעצמן להפסיד כתובתן. אבל אמר בעלה איני משקה והוא גרם
 לה שלא תשתה, שהרי היא יכולה לטעון טהורה אני והשקיני,
 ושפאלה בא עליה פירש שגם כן כבר אין משקים אותה משום
 שנאמר "ונקה האיש בעון" והוא בא עליה באיסור שנאסרה עליו
 בקינוי וסתירה, אלה נטלות כתובה ולא שותות. וכל אלו שדינן
 לשותות, אם מתו בעליהן עד שלא שתה, בית שמאי אומרים
 נטלות כתובה ולא שותות שנאמר "הביא האיש את אשתו",
 וכעת הוא אינו קיים, ובית הלל אומרים או שותות או לא נטלות
 כתובה, כלומר מתוך שלא שותה, כמו שנתבאר מהפסוק הנ"ל, גם
 לא נטלות כתובה, שמא אכן נטמאו ואיננו יכולים להוכיח זאת.
 עוד ממשיכה המשנה למנות נשים שאינן שותות, מעוברת חבירו -
 שגורו חכמים אסור לישאנה וכדלהלן, ומניקת חבירו שאסרו
 חכמים לישאנה עד שימלאו שנתיים ללידתה, לא שותות ולא
 נטלות כתובה כיון שאסורות עליו וסובר רבי מאיר שחייב לגרשן
 אם כן אינן ראיות לאישות ואינן שותות, דברי רבי מאיר. והתקיים
 אומרים, יכול הוא להפרישה - לגרשה, ולהתוודע לאחר זמן
 שנשתימו השנתיים האסורות, ואם כן נחשבת ראיה לאישות
 ומשקים אותה.
 עוד ממשיכה המשנה למנות נשים שיש בהן דעות האם שותות או
 לא, איילונית שנולדה עם טבע שאינה יכולה ללדת וזקינה בגיל
 שאינה יכולה ללדת ושאינה ראויה לילד ששתה סם המעקר
 אותה, שכל אלו אסורות על אדם החייב בפריה ורביה, לא נטלות
 כתובה ולא שותות. רבי אליעזר אומר, אין אלו נחשבות אסורות
 עליו, מפני שכול הוא לישא אשה אחרת ולרבות הימנה.
 ושאר כל הנשים שנותרות על בעליהן, או שותות כרוב הנשים,
 או לא נטלות כתובה כמותן שנמנו קודם, שאמרה איני שותה או
 טמאה אני או שעדים מעידים שטמאה.
 וממשיכה המשנה לפרט עוד כמה סוגי נשים ודיניהן, אשת בן
 שותה ומותרת לבעלה. אשת פרים שנסתרס לאחר נישואיהם
 שותה.
 כעת מבאר המשנה ממי יכול הבעל לקנא לה, דהיינו לאסור אותה
 להיסתר עמו ואם תסתר ישקנה, על ידי כל עירות מקנין - יכול

המשך ביאור למסכת קידושין ליום רביעי עמוד א

שנינו במשנה: וכל מי שאין לה לא עליו וכו' ולא על אחרים
 קידושין הולד כמותה, ואיזה זה, זה וולד שפחה ונכרית. מבררת
 הגמרא: דין זה שאין קידושין תופסים בשפחה פגענית, מנלן. אמר
 רב הונא, אמר קרא (בראשית כב ה) ויאמר אברהם אל עגרוי שכנו
 לך עם התמור, ורעיו היונו אליעזר עבדו הכנעני, ולשון
 הפסוק עם התמור נדרש שעבדים הם עם הדיומה לתמור, ואין
 קידושין תופסים בהם כשם שאין קידושין תופסים בהמה.
 מבררת הגמרא: אמנם בפסוק זה אשפתן דלא תפסי בה קדושי -
 שאין קידושין תופסין בשפחה,

שייכת רק בכזה גדול, ומי בתיב תתיין לבחן, והרי לשון התורה
 כי תתיין לאיש, ומשמע שפרשה זו עוסקת אף בישראל. ולכן
 פירשו רבנן שכונת התורה שהשנואה היא חייבי לאוין, ומי
 תתיין למדים שקידושין תופסין בהם. ואלו רבי עקיבא חולק
 וסובר, שכיון שיש ללמוד מאיבמה" שאין קידושין תופסין בחייבי
 לאוין, פל בדרמיה שקביה לקרא דתני דמי - בהכרח אין לפרש
 את הפסוק והאחת שנואה לנשים שאיסורן בלאו, שקידושין
 תופסין בהם, ולכן מניי אנפשיה - מפרש שהשנואה היא מצרית
 או בעולה לכהן גדול, כדי שלא יסתרו הפסוקים זה את זה.

סוטה. פרק רביעי - ארוסה דף כד עמוד א

רש"י

תוספות

1 **שאינה** ראויה לילד. רש"י פי' שנת כוס עיקרין אבל בפ' אע"פ (מכות ק"ז ס:) לא שמע
2 הכי דמייתי התם ברייתא ותני בה או שזוהיה היא עקרה וקניה ואילונית
3 ושאינה ראויה לילד אלמא דשאינה ראויה לילד לאו עקרה ולפרש"י שנת כוס עיקרין
4 היינו עקרה וזה לשון ר"ח התם איכא למישאל היינו אילונית היינו עקרה היינו שאינה
5 ראויה לילד ותשובה שאמרנו בפרק יש לחלק
6 (כ"ב ק"ז ע"ג) נילת לב' יולדת עד מ' גיטל למ' שוב
7 אינה יולדת והיה שנוכל לפרש שאינה ראויה
8 לילד כשהיה אחר בעלה עשר שנים ולא היה
9 דעתה ליגשא דאמר בסוף פרק ד' אודים (יבמות ק"ז
10 ה:) אמר רב נחמן אמר שמואל כל ששהתה אחר
11 בעלה ו' שנים שוב אינה מתעברת כי אתא רבין
12 ארי' ל"ש אלא שאין דעתה ליגשא ואע"ג דאמר
13 בגמ' בעקרה חזקה ולפי' ר"ח לא חזיק עקרה
14 במשנה י"ל דלא דק בלישגא מיהו תימה אמאי
15 לא חנא נמי במתני' עקרה: **ושאר** כל הדשים
16 או שזוהיה תימה הא משנה יתירא מאי קמ"ל הא
17 שמעינן ליה מרישא והאומרת איני שותה אינה
18 נוטלת כתובתה ואומר רבי דווקא מעוברת אינה
19 שותה משום דאיכא סכנת נפשות כדאמר בפרק
20 החולץ (יבמות ק"ז ע"ג) אלא גיטל בתוך ג' חדשים
21 מאי דהוה הוה ותו לא קנסין לא להוציא וקרנין
22 בה אשתו דראויה לו ובכחן אפילו לרבנן אינה
23 שותה דמסקין בפ' החולץ (ס"א) אפילו לרבנן
24 יוציא בגט.

25 **ורבי** יונתן האי איש איש מאי עביד ליה מיבעי
26 ליה וכו' תימה הוא איהו דאמר בפ' אלו
27 הנתנין (פסחים ק"ז ע"ג) גבי איש איש דכי יקלל
28 את אביו ואת אמו קאמר דברה תורה כלשון
29 ב"א ולא דריש ליה לדרשה אחריתי ובית היבא
30 דאיכא למדרש אפי' מאן דאית ליה ד"ת מודה
31 הוא דדרשין אי"כ מאי פריך בריש פרק השואל
32 (כ"מ ק"ז ע"ג) תאם דקא בעי אבידה מנלן דשומר שכו
33 חייב דתני' אם גובב יגבב אי לו אלא גביה אבידה
34 מנן ח"ל גובב יגבב מ"מ גביהא למי"ל לא ד"ת
35 אנל למ"ד אמר' מ"א"ל הוא התם איכא למדרש
36 ולא דרשין אלא אמר ד"ת והבא אמאי דריש לה
37 ואמר' בפ' השוחט (זבחים ק"ה) נמי ורבי
38 יוסי מדרהווא איש איש דברה האי איש איש נמי
39 דברה אלא השוחט להדיוט החייב מנא ליה ולא
40 אמרת ליה למדרש מודה וזהו דלא אמר
41 דברה קושי דמיצי שמועת ד"ת דקשי' דר"מ
42 אדר"מ ודר' יהודה אדר' יהודה ורבי יוסי אדר'
43 יוסי ור"ש אדר"ש דר"מ דאמר בפ' ד' מתות
44 (פסחים ק"ז ע"ג) לרבנן גבי איש איש דכתיב גבי ברכת
45 השם ע"ז ור"מ דריש ליה לרבות כניונים ובפ'
46 דמסכת ע"ז (ק"ז ס"א) נמי פליג' ר' יהודה ור' יוסי דר' דר'
47 יהודה כותי' לא ימול ישראל מפני שהוא מל לשם
48 הר גריזים אמר לו ר' יוסי וכו' היכן מציעו מלה

49 בתורה לשמה ומפרש טעמא דר' יהודה משום דכתיב לה' המול ורבי יוסי המול ימול כתיב
50 ואידך נמי הכתיב המול ימול ד"ת כלשון בני אדם ואלמא דרבי יוסי לית ליה דברה תורה כו'
51 והתם בהווא שמעתתא גופיה פלוגתא ר"מ ור' יהודה ואמרין ימול כותי ולא ימול ארמאי
52 דברי ר"מ והיינו כו' יוסי דאמר כותי שפיר דמי דלא אמר ד"ת ובפ' ד' מחוסרי כפרה (מכות ק"ז
53 ה:) אמרין לאחרים בשלמא מהפדה לא נפרדה דקסבר ד"ת ואחרים היינו ר"מ כדאיתא בסוף
54 מס' הוריות (ק"ז ע"ג) דר' יהודה מנא דהמול ימול דקא אמר' ר' יהודה מנא דהמול ימול דקא
55 סו': מייתי ברייתא העבט תעביטו זה שאין לו ואין רוצה להתפרנס ונתנין לו לשם מתנה וכו'
56 דברי רבי יהודה וחב"א יש לו ואינו רוצה להתפרנס אין נוקקין לו אלא מה אני מקיים תעביטו
57 ד"ת אבל ר' יהודה דריש ליה כן בפ' בבות כותים (גיט' ס"ג) ובפ' יוצא דופן (ס"ג ע"ג) איש איש
58 מה ת"ל איש איש לרבות תינוק בן יום א' שטעמא בידיה דברי רבי יהודה ר' ישמעאל בנו של
59 יהודה דר' יהודה דהשוחט והמעלה (זבחים דף ק"ה) דאיתנין לעיל דקאמר איש איש ד"ת והוא דהמול
60 ימול דאיהו דדרש לה פולגי אדר' יהודה דאמר ד"ת דר' יהודה איש איש דקא"ר יוסי בפ' השוחט (גם זה שם) ד"ת פליגי עליה ר"ש ואמר דריש לרבות שנים שאחזו באבר העליון שחיבין ובפ'
61 אלו מצאית (ב"מ לא) אמר יש לו ואינו רוצה להתפרנס אין נוקקין לו א"כ מה ת"ל תעביטו ד"ת דאמר ד"ת מודה כל כו' אמר להו
62 ד"ת

נתינתה מן הגבוענים, ואסורין לבא בישאל כדאמרין ביבמות (ק"ז ע"ג) דוד גזר עליו: לא
2 שותות. דלא נאמר פרשה אלא בראויה לקימה, והכי תניא בספרי פי תשקה אשתו
3 בראויה לאישות הכתוב מדבר פרט לאלמנה לכ"ג וכו': ולא נוטלת כתובתה. ואע"ג דשאר
4 אלמנה לכ"ג לא קסותה רבון כתבה כדאמרין בכתובת בפרק אלמנה נונית (ק"ז ע"ג) וז' א"ן
5 לה. דסתיתה גרמה לה ליאסר עליו ואפי' היא
6 ראויה לו. הלכך לאו בת כתבה היא דלא
7 דעיפא מן שדה: אמר בעלה איני משקה ושבעלה
8 בא עליה בדרך. שהוא גרם לה שלא תשקה
9 נוטלת כתובתה: מתו בעליהן. של כל סוטה
10 הנסקרות וראיות לשתות ולא הספיקו
11 להשקותו כו': ולא שותות. דבעינן והביא האישי
12 את אשתו וגו': וכו' אומרין או שותות או לא
13 נוטלות כתבה. כלומר מתוך שלא שותות לא
14 נוטלות כתבה, ובגמ' מפרש פלוגתיה: מעברת
15 חבירו. שמת והייתה מעברת ומניקה או משקה
16 והיא מעברת או מניקה, ואסורה חכמים לנשא
17 עד שיהא הולך בן ב' שנים שפרק זמן יניקתה.
18 והלך זה ותשאנה וקאן לה. לא שותה שפיר אינה
19 ראויה לו לקימה: וכו' הוא להפרישה. עד כ"ד
20 חדש ולהחזירה, הלכך ראויה לאישות קרניא
21 ביה: ואילונית. דהפרישה דלא לקדה, שמעינן
22 אמר נבראת קר ואין לה סימני אשה כל דמים
23 ולא שערות וקולה עבה: ושאינה ראויה לילד.
24 ששנת כוס עקרין ואסורות לקמה למי שאין לו
25 בגים, שפיר נצטוו ישראל על פרדה ורביה: אשת
26 בתו שותה ומתרת לבעלה. אם נמצאת נקדה.
27 ובגמ' פריך פשיטא: אשת כרים. בגון שנסתרת
28 לאתר שפואה. דקדמה שכיבת בעל לבעול
29 שותה. ובגמ' פריך פשיטא: ע"י כל העריות
30 מקנין. אם קאן לה מאביה ומאמה ומאחד מכל
31 העריות שבתורה ונסתרה הוה קניו קניו ונאסרת
32 עליו ושותה. ובגמ' פריך פשיטא: חוץ מן הקנין.
33 דכתיב ושכב איש אותה: וממי שאינו איש. ובגמ'
34 מפרש לה ואילו שב"כ מקנין להו. אם רוצין
35 אותם מתנהגות כפריצות: לא להשקותה אמרי.
36 הם לא ישקהו, דבעינן והביא האישי את אשתו
37 ובעלה נמי לא ישקהה בקניו זה לכשיצרה
38 ולכשיצא דבעינן וקאן והביא. ורבי יוסי לא בעי
39 וקאן והביא: נמי' הא קניו מקניו לה. ליאסר עליו.
40 מקדמי לא נוטלות כתובה: ה"ל דבר אל בני
41 ישראל ואמרת ליהם לרבות ארוסה ושומרת
42 יבם לקניו. ולא גרס איש, דלדבריה
43 אחרין דרשין ליה לקמן (ק"ז ע"ג) אלא רבויא
44 מואמרת אליהם. וה"ל אמר לקמן בפירוקין
45 ואמרת רבויא הוא: וכו' שאני מוציא כו'.
46 דלא משמע קרא משמע לן ארוסה למעטי
47 יבם קרנין בה תחת אישך, אבל שומרת יבם
48 קרנין בה תחת אישך כדמפרש לקמי' דלא
49 מיחסרא מסיקה להפיה: ורבי יונתן, משמע ליה מעוטא קמא לשומרת יבם אבל ארוסה
50 קרניא בה אישות אי' לאו דהדר מעטיה קרא אחרין דמפרש לקמן משום דהוא קדשה
51 ואינה באה לו מנכ קדושי אחרים, ועוד נשקלטה על ידו. מה שאין כן בשומרת יבם: כו'
52 **אלימא** ליה ארוסה. רבי יונתן חשיבה ליה ארוסה אשה גמורה טפי משומרת יבם: דקדושי
53 דייית. שעי' קדושי עצמו באה לו: וסוקלין על ידו. אם ונתה נסקלת בשבילו: דלא מתפרסא
54 כסירה להפיה. דנקנית ליבם בבואה גרדיקא ואפי' גנות לדיות באשתו לכל דבר בדרתן
55 ביבמות (ק"ז ע"ג) ומייתי' לה לקמן בפירוקא: לרבות אשת חרש [ואשת] שוטה. שב"ד מקנין
56 להו. ובריייתא היא בשליה פירוקין:

וניתנה לישראל, ובת ישראל לממור ולנתין, לא שותות
2 ולא נוטלות כתובה, ואלו לא שותות ולא נוטלות
3 כתובה: האומרת "ממאה אני", ושכאו לה עדים
4 שהיא ממאה, והאומרת "איני שותה". אמר בעלה
5 "איני משקה", ושבעלה בא עליה בדרך, נוטלות
6 כתובה לא שותות. מתו בעליהן עד לא שתה, בית
7 שמיאי אומרין: נוטלות כתובה ולא שותות, ובית הלל
8 אומרין: או שותות או לא נוטלות כתובה. מעוברת
9 חבירו, ומניקת חבירו לא שותות ולא נוטלות כתובה,
10 דברי ר' מאיר. והכמים אומרין: וכו' הוא להפרישה
11 ולהחזירה לאחר זמן. ואילונית, וקניה, ושאינה ראויה
12 לילד לא נוטלות כתובה ולא שותות. ר' אלעזר
13 אומר: וכו' הוא לישא אשה אחרת ולפרות ולרבות
14 הימנה. ושאר כל הנשים או שותות או לא נוטלות
15 כתובה. אשת בהן שותה, ומותרת לבעלה. אשת
16 סרים שותה. על ידי כל עריות מקנין, חוץ מן הקנין,
17 וממי שאינו איש. ואלו שבית דין מקנין להו, מי
18 שנתחרש בעלה, או נשתפה או שהיה חבוש בבית
19 האסורין. לא להשקותה אמרו אלא לפוסלה מכתובתה.
20 ר' יוסי אומר: אף להשקותה, לכשיצא בעלה מבית
21 האסורין ישקנה: גמ' מיישא הוא דלא שתייה הא
22 קניו מקניו לה, מנא הני מילי? דתנו רבנן "דבר
23 אל בני ישראל ואמרת לרבות ארוסה ושומרת יבם
24 לקניו. ומתניתין מני ר' יונתן היא. דתניא, תחת
25 אישך פרט לארוסה. וכו' שאני מוציא אף שומרת
26 יבם? תלמוד לומר: "איש איש" דברי ר' יאשיהו. ר'
27 יונתן אומר: "תחת אישך" פרט לשומרת יבם. אוציא
28 שומרת יבם ולא אוציא את ארוסה? תלמוד לומר:
29 "אשר תשטה אשה תחת אישה" פרט לארוסה. כו',
30 אלימא ליה ארוסה, דקדושי דיייה וסוקלין על ידו.
31 וכו', אלימא ליה שומרת יבם, דלא מיחסרא מסיקה
32 לחופה, ור' יונתן האי "איש איש" מאי עביד ליה?
33 מיבעי ליה לרבות אשת חרש, ואשת שוטה, ואשת

שעמום
2 ר' יוחנן בן ברוקה אומר א"צ היו רואי אומר תוב וזבו וגו' אי"כ מה ת"ל איש איש ד"ת דר' יוסי מוהאי דהשוחט והמעלה (זבחים דף ק"ה) דאיתנין לעיל דקאמר איש איש ד"ת והוא דהמול
3 ימול דאיהו דדרש לה פולגי אדר' יהודה דאמר ד"ת דר' יהודה איש איש דקא"ר יוסי בפ' השוחט (גם זה שם) ד"ת פליגי עליה ר"ש ואמר דריש לרבות שנים שאחזו באבר העליון שחיבין ובפ'
4 אלו מצאית (ב"מ לא) אמר יש לו ואינו רוצה להתפרנס אין נוקקין לו א"כ מה ת"ל תעביטו ד"ת דאמר ד"ת מודה כל כו' אמר להו
5 ד"ת

ביאורים למסכת סוטה דף כד עמוד ב מתוך "ש"ס לובלין - מכוון המאור"

24 קרית לה - וכי זו שומרת יבם קוראים לה, ואמרת שאינה שותה,
 25 והרי אשתו מעלייתא - גמורה היא, דהאמר רב במסכת יבמות,
 26 על המזונה שהבא על יבמתו בין בשוגג בין במזיד קנה, פירוש שבא
 27 עליה בזנות, ופירש רב קנה לכל - לכל הדינים הוא בעלה, שאם
 28 היה כהן היא אוכלת בתרומה והוא יורש אותה ומיטמא לה ופוטר
 29 בגט, ואם כן גם כאן הוא משקה אותה כאשה רגילה, ולמה קראת
 30 לה 'שומרת יבם' ואמרנו שאינה שותה. מתרצת הגמרא, משנתינו
 31 שמיעטה שומרת יבם מן הפסוק אינה כשיתת רב, אלא בשמואל
 32 דאמר יבם שבא בזנות לא קנה אותה כאשתו גמורה אלא לרבנים
 33 האמורים בפירשה של יבום, שהם לקום על שם אחיו בנחלתו
 34 ולפוטר בה, אבל לשאר הדברים, אינה נחשבת אשתו, ולכן
 35 ממעט רבי יונתן מהפסוק, שאינה שותה.
 36 שואלת הגמרא, אי הכי לימא רב דאמר שהבא על יבמתו בין
 37 בשוגג בין במזיד קנה לכל, סובר שומרת יבם שותה, ברבי יאשיה,
 38 שהגמרא אמרה לעיל שמדובר כאבא יבם עליה בבית חמיה, ולא
 39 כרבי יונתן, ושמואל דאמר לא קנה אתה לדברים האמורים בפרשה,
 40 סובר שומרת יבם אינה שותה, ברבי יונתן ולא כרבי יאשיה. דוחה
 41 הגמרא, אמר לה רב אין הכרח שאסבור דוקא כרבי יאשיה, אמא
 42 דאמרי - דברי הם אפילו לרבי יונתן, מדאיצטריך קרא למעוטה
 43 - ממה שהוצרכה התורה לדרבי רבי יונתן למעט ששומרת יבם אינה
 44 שותה, מפלל - משמע דלולא הפסוק, הייתי אומר ששותה, משום
 45 דאשתו מעלייתא - גמורה היא.

1 שצמום - שהוא אדם שלקוי בתמחוון לב. שואלת הגמרא, ורבי
 2 יאשיה היא 'תחת אישה' שממנו מיעט רבי יונתן ארוסה שאינה
 3 שותה, מאי עבדי ליה לשיטתו שכבר מיעט ארוסה מפסוק אחר,
 4 מ'תחת אישר'. מתרצת הגמרא, מיבעי ליה להקיש איש לאשה
 5 ואשה לאיש כמו שדורשת הגמרא בסוף הפרק.
 6 שואלת הגמרא, ממה שבארנו שיש פסוקים המלמדים שארוסה
 7 אינה שותה, יש לדייק אלא מצמא דארוסה אינה שותה, הוא משום
 8 דכתיבי הני קראי - רק בגלל שכתובים פסוקים אלו, הא לאו הכי
 9 - לולא פסוקים אלו, הוה אמנא מהסברא הפשוטה שארוסה
 10 שתיא, וקשה, והא בי אהא רבי אהא בר חנינא מדרומא - והרי
 11 כשהגיע רבי אחא בר חנינא מן הדרום, אתא ואיתי מתניתא בדיה
 12 - הביא ברייתא בידיו ללמדה, שיש לדייק מלשון הפסוק כשמשיב
 13 הכהן את האשה 'ויתן איש כן את שכבתו מפלערי אישר', משמע
 14 שבעלה נתן בה את שכבתו לפני שנותרה, הדינו משקדמה שכיבת
 15 פעל לבעול, ולא שקדמה שכיבת פועל לבעול, ואם כן קשה
 16 שפשיטא שארוסה, שעדיין בעלה לא בא עליה, לא תשתה, ולמה לי
 17 הפסוקים 'תחת אישר' ו'תחת אישה' של רבי יאשיה ורבי יונתן
 18 למעטה. מתרצת הגמרא, אמר רבי בר קמא, משבחת לה - יתכן
 19 אופן שקדמה שכיבת הבעל אף כשהיא ארוסה, כגון שבא עליה
 20 ארוס בזנות בבית אביה ואחר כך נותרה. שואלת הגמרא, דכוותיה
 21 - צריך לומר שמדובר במקרה דומה גם נפי שומרת יבם, כי
 22 שתקדם בעלת הבעל לבעלת הבעול, ואם כן מדובר כגון שבא
 23 עליה יבם לאחר מיתת אחיו, בבית חמיה, וקשה הא 'שומרת יבם'

המשך ביאור למסכת קידושין ליום חמישי עמוד א

29 מבארת המשנה את היתרי הנישואין שבין עשרת היוחסין: בתי
 30 לוי וישראל מותרין לבא זה בזה - להנשא זה לזה. לוי וישראל
 31 הללו גירי וחרורי מותרין לבא זה בזה, אבל הכהנים אסורים
 32 להנשא לחללים גרים ומשחררים. גירי וחרורי מותרין זה
 33 שתוקי ואסופי, פולם מותרין לבא זה בזה, ואף שממזר אסור לבא
 34 בקהל שנאמר (דברים כא ג) 'לא יבא ממזר בקהל ה', מכל מקום
 35 סבר התנא שמותר הוא בגרים ומשחררים כיון שהם לא נקראו
 36 'קהל', וכן מותר הוא בשתוקי ואסופי שהם ספק ממזרים, משום
 37 שרק בקהל ודאי' הוא אסור ולא ב'ספק קהל'. מבארת המשנה:
 38 ואלו הם שתוקי ואסופי שהחזכרו לעיל, שתוקי היינו כל שהא
 39 מכיר את אמו ואינו מכיר את אביו, מחמת שנתעברה אמו בזנות,
 40 ונקרא 'שתוקי' משום שכשקורא לפלוני אבא אמו משתקתו.
 41 ואסופי היינו כל שאנפם מן השוק - שמחמת פסולו הוציאנו אמו
 42 לשוק, ואינו מכיר לא את אביו ולא אמו. אולם אמא שאול היה
 43 קורא לשתוקי שאין ידוע מי אביו, בשם ברוקי - מלשון בדיקה, לפי
 44 שהוא סובר שמועיל לבדוק את אמו, ואם אמרה לכשר נבעלתי
 45 הולד כשר:

גמרא

47 שנינו במשנה: עשרה יוחסין עלו מבבל לארץ ישראל. שואלת
 48 הגמרא: מאי איריא דתני - מדוע שנו במשנה דווקא לשון 'עלו'
 49 מבבל, ניתני עשרה יוחסין 'הלכו' לארץ ישראל. מיישבת הגמרא:
 50 מילתא אנב אירחיה קא משמע לן - רצה התנא להשמיענו בדרך
 51 אגב דבר נוסף, שארץ ישראל גבוהה מכל הארצות, ובריתא
 52 בברייתא, שנאמר בפסוק (דברים יז ח) 'כי יפלא ממך דבר למשפט
 53 וגו' וקמת ועלית אל המקום אשר יבחר ה' אלהיך, כלומר ללשכת
 54 הגזית שבבית המקדש, ששם היה מקום מושבו של בית דין הגדול,
 55 ולשון 'ועלית' מלמד שבית המקדש גבוה מכל עיר שבארץ ישראל,
 56 וכן ארץ ישראל גבוה מכל הארצות. ולכך שנו במשנתנו לשון
 57 'עליה' מבבל לארץ ישראל. מבררת הגמרא: בשלמא - אמנם דבר
 58 זה שבית המקדש גבוה מכל ארץ ישראל, הובא מקורו בברייתא
 59 שהרי תיני דכתיב (דברים יז ח)

1 גם לאביו הממזר.
 2 מבארת הגמרא מה יענו חכמים על טענתו של רבי אליעזר: ורפין
 3 רבי טרפון סובר, שאין מקום לדמות ולד של שפחה לולד של
 4 ישראלית, כיון שכל ורף כמעט שפחה כנגנית, הרי הוא כולד כמעט
 5 בהמה דמי, וכשם שולולדות הבהמה אין שום שייכות לאביהם כך
 6 לולד השפחה אין שום שייכות לאביו:

הדרן עלך האומר

פרק עשרה יוחסין

9 הפרק האחרון של מסכת קידושין נחלק לששה חלקים: החלק
 10 הראשון הוא המשכו של הפרק הקודם, ומונה את מנין היוחסין
 11 בישראל, ובאיה אופן הותרו להנשא ולהתערב זה בזה. החלק
 12 השני עוסק במי שלא נתברר יחסו, כיצד בודקים אחריו, ואימתי
 13 מחזיקים אותו שמן הסתם הוא כשר ואינו צריך בדיקה. החלק
 14 השלישי עוסק בפירוט היוחסין הכשרים לכהונה או פסולים.
 15 החלק הרביעי, אימתי נאמן אדם על בנו להכשירו או פסולו.
 16 ואימתי אינו נאמן. החלק החמישי חוזר לדון בשאר עניני המסכת,
 17 ועוסק בקצת ספיקות הנוגדות בקידושין. החלק השישי מבאר ענין
 18 איסורי יחוד עם עריות ועם שאר נשים.

משנה

20 המשנה מפרטת עשרה מיני יוחסין בישראל, והיתרם להנשא זה
 21 לזה: עשרה יוחסין - מיני משפחות, עלו עם עזרא מבבל לארץ
 22 ישראל. ואלו הם, בתי - כהנים, לויי - לויים וישראל -
 23 וישראלים, הלוי - כהנים שנתחללו מקדושת כהונה על ידי
 24 שנולדו מנשים הפסולות לכהונה, גירי - גרים, וחרורי - עבדים
 25 כנענים שנשתחררו, ממזרי - שנולדו מביאת איסור שחיבים
 26 עליה כרת, נתני - גבעונים שנתגיירו בימי יהושע, ודוד גזר
 27 עליהם איסור חתנות, שתוקי ואסופי - ספק ממזרים, וענינים
 28 יתבאר בהמשך המשנה.

ביאורים למסכת סוטה דף כה עמוד א מתוך "ש"ס לובלין - מכוון המאור"

57 בית הדין אין לקונסה כיון שאינה מרגישה שעשתה מעשה פריצות
58 גדול, אבל בשאר המקרים שבעליהן בפנין ואינן יראות ממנו
59 ועוברות על דת, פריצות גדולה היא ואינן צריכות התראה.
60 עוד מסתפקת הגמרא, איבעיא להו, עוברת על דת ורצה בעל
61 לקיימה ומחול לה על עוננה, מקיימה אצלו וחי עמה, או אינו
62 מקיימה וחיוב לגרשה. וצדדי הספק, מי אמרינן בקפידא ובעל
63 תלא רחמנא - האם נאמר שהתורה תלתה הדבר בקפידת הבעל,
64 שנאמר "וקאי את אשתו", והא לא קפיד - והרי אינו מקפיד, ויכול
65 לקיימה. או דלמא אין הדבר תלוי בבעל זה, אלא ביון דקפיד -
66 שדרך הבעלים להקפיד בכך, על כרחו של בעל זה גם כן נקרא שהוא
67 קפיד.
68 תא שמע לפשוט הספק ממשנתנו, ואלו שפית דין מקנין להו, מי
69 שנתתרש בעלה או נשתתה או שתיה חבוש בבית האסורין.
70 ומוכיחה הגמרא, ואי אמרת כהצד הראשון דלעיל, שאם רצה בעל
71 לקיימה מקיימה, וכי יתכן שעבדין בית דין - שיעשו בית דין
72 שלוחים לצורך מידי דלמא לא ניהא ליה לבעל - דבר שיתכן
73 שלא יהיה נח לבעל ואינו חפץ בו, והרי למדנו שאין חבין לאדם
74 שלא בפניו, אם כן איך מקנין לה בית דין, אולי הבעל רוצה לוותר
75 לה, אלא ודאי שאף אם ירצה אינו יכול לקיימה. דוחה הגמרא, שאף
76 אם ירצה יכול לקיימה, בכל אופן סתמא דמילתא - רגילות הדבר
77 שבין דעוברת על דת היא, מינה ניהא ליה - נח לבעל שיקנאו
78 לה.
79 עוד מסתפקת הגמרא, איבעיא להו, אף אם נפשוט הספק דלעיל
80 שעוברת על דת מותר לבעלה לקיימה. והו דוקא כשלא קינא לה,
81 אבל כשיש קינוי וסתירה, האם בעל שפחל על קינויו, קינויו מחול
82 ומותרת לו, או אינו מחול. וצדדי הספק, מי אמרינן בקינוי ובעל
83 תלא רחמנא - האם נאמר שהתורה תלתה הדבר בקינוי הבעל,
84 ובעל הא מחול ליה לקינויו. או דלמא, ביון דקני ליה מעיקרא
85 - כיון שכבר קינא לה הבעל בתחילה, לא מצי מחיל ליה - כבר
86 אינו יכול למחול לה.
87 תא שמע לפשוט הספק ממשנתנו, ואלו שפית דין מקנין להו, מי
88 שנתתרש בעלה או נשתתה או שתיה חבוש בבית האסורין.
89 ומוכיחה הגמרא, ואי אמרת כהצד הראשון דלעיל, שבעל שפחל
90 על קינויו קינויו מחול, וכי יתכן שעבדין מידי דאתי בעל מחיל
91 ליה - שיעשו בית דין דבר שאחרי כן יבוא הבעל וימחול, ויהיה זולול
92 לבית דין. דוחה הגמרא, סתמא דמילתא - רגילות הדבר שאדם
93 מקסים על דעת בית דין, ולכן בית דין מקנין לה, וסומכים על
94 הרגילות שלא ימחול, ואכן אם יבוא הבעל וימחול יהיה מחול.
95 עוד מנסה הגמרא לפשוט הספק מהמשנה בתחילת המסכת, תא
96 שמע, ומוסרין, בית דין שבמקומו של הבעל, לו - לבעלה כשמעלה
97 אותה לבית דין הגדול, שני תלמידי חכמים שישמרו עליו שפא
98 יבא עליה בהרהר. ומוכיחה הגמרא, ואי אמרת כהצד הראשון
99 דלעיל שבעל שפחל על קינויו קינויו מחול, אם כן למה אסור לו
100 לבוא עליה בדרך, והרי יכול לחלוקה לקינויה - למחול את קינויו
101 ולבעול, אלא רואים שאינו יכול למחול. דוחה הגמרא, באמת יכול
102 למחול, ותדייק מהמשנה מאי שנא תלמידי חכמים - למה שולחים
103 עמו דוקא תלמידי חכמים, משום דגמרי - שהם למדו ויודעים
104 שאסורה עליו אם לא ימחול, ולכן דאי געי למיבעל - אם יראו
105 שרוצה לבעול, אמרי ליה אחליה לקינויה - יאמרו לו למחול
106 קינויו, ובעלה בהיתר.
107 תא שמע לנסות עוד לפשוט הספק, דאמר רבי יאשיה, שלשה
108 דברים סח לי זעירא שהיה מאנשי ירושלים, בעל שפחל על
109 קינויו קינויו מחול, וכן מברא שחלק על בית דין של לשכת הגזית
110 ודינו מיתה בחנק, אך כשרצו בית דין למחול לו מוחלין לו, וכן
111 סוּרָה ומוֹרָה שדינו בסקילה, אך כשרצו אביו ואמו למחול לו אף
112 לאחר שהתרו בו וקלקל והלקוהו חזרו וקלקל, מוחלין לו, שהכתוב

1 ושמאל אמר אין הכרח שאסבור דוקא כרבי ינותן, אלא דאמרי -
2 דברי הם אפילו לרבי יאשיה, מדאצטריך קרא לרבויה - ממה
3 שהצרכה התורה לדברי רבי יאשיה לרבות ששומרת יבם שותה,
4 מבלל - משמע שלולי הפסוק הייתי אומר שאינה שותה, משום
5 דלאו אשתו היא בלל לכל הדינים, אלא לאותם שנאמרו בפרשה,
6 וכדלעיל.
7 שואלת הגמרא, איבעיא להו, עוברת על דת יהודית, והיא אשה
8 שאינה צנועה, ויצאה וראשה פרוע, טוה בשוק ומדברת עם כל
9 אדם, כמו שאמרו במשנה בכתובות שיוצאת מבעלה ללא כתובה,
10 האם צריכה התראה שמא תחזור בה, ורק אם לא תחזור בה דינה
11 להפסידה בתובתה, או אינה צריכה התראה, ומפסדת מיד
12 כשעברה על דת. וצדדי הספק, מי אמרינן ביון דעוברת על דת
13 היא וכבר יודעת שהדבר אסור, לא בעיא התראה, או דלמא,
14 תיבעי התראה - תצטרך התראה, לתת לה הודמנות דאי הרהר בה
15 תיהדר בה - שאם תרצה לחזור בה תוכל לחזור בה.
16 תא שמע להוכיח מרישא דמשנתנו, ארוסה ושומרת יבם לא
17 שותות ולא נזמלות בתובה, ומדייקת הגמרא, מישתא הוא לא
18 שתתא - משמע שרק לא שותה, הא קנוי מקני לה - אבל בעלה
19 מקנא לה, ולמא - לשם מה מקנא לה, והרי יודע שלא יוכל
20 להשקותה, האם לאו להפסידה בתובתה, ומשמע שאם לא יקנא
21 לה לא תפסיד כתובתה, וראיה מכאן שעוברת על דת כזו, שנסתרה
22 עם אנשים, צריכה התראה. דוחה הגמרא, אמר אביי, לא - אינו
23 מקנא לה כדי להפסיד כתובתה, שאותה היא מפסידה גם בלי קינוי,
24 אלא מקנא לה לאוסרה עליו - כדי שאם תסתר תהא אסורה עליו.
25 עוד דוחה הגמרא, רב פפא אמר, להשקותה כשהיא נשואה -
26 שמקנא לה כשהיא ארוסה כדי שיוכל להשקותה אם תסתר לאחר
27 נישואיהם, ברתניא, אין מקנין לארוסה להשקותה כשהיא
28 ארוסה שהרי ארוסה אינה שותה וכדלעיל, אבל מקנין לארוסה
29 להשקותה כשהיא נשואה.
30 מנסה הגמרא עוד לפשוט הספק, אמר רבא, תא שמע מהמשך
31 משנתנו, אלמנה לכהן גדול, גרושה וחלוצה לכהן הדיוט, ממורת
32 ונתניה לשרא, בת ישראל לממור ולנתין, לא שותות ולא
33 נזמלות בתובה. ומדייק רבא, מישתא הוא דלא שתתא - משמע
34 שרק לא שותות, הא קנוי מקני להו - אבל בעליהן מקנא להו,
35 ולמא - לשם מה מקנא להו, והרי יודע שלא יוכל להשקותו, אי
36 לאוסרין עליו כמו שביאר אביי לעיל על רישא דמשנתנו, הא אסרין
37 לקניין - הרי ממילא כל נשים אלו אסורות עליו, וכמו שביארנו
38 לעיל במשנה, אלא לאו להפסידן בתובתן, ומשמע שאם לא יקנא
39 להן לא יפסידו כתובתן, ונפשוט הספק שעוברת על דת צריכה
40 התראה. דוחה הגמרא, אמר רב יהודה מדיסקרתא, לא אין סיבת
41 הקינוי כדי להפסידן כתובתן, אלא כדי לאוסרה לבעול שנסתרה
42 עמו כבעל שנאסרה עליו, ואם ימות בעלה או יגרשנה לא תוכל
43 לינשא לבעול, דתנין להלן בפרקנו, בשם שאסורה לבעל כל זמן
44 שלא שתתה, בה אסורה לבעול, אם גירשה בעלה או מת לפני
45 ששתתה.
46 מנסה הגמרא שוב לפשוט את הספק, אמר רבי חנינא מפורא, תא
47 שמע מהמשך המשנה, ואלו שפית דין מקנין להו, מי שנתתרש
48 בעלה או נשתתה או שתיה חבוש בבית האסורין, ולא
49 להשקותה אמרו אלא לפוסלה מבתובתה, הרי מפורש שאם לא
50 יתרו בה לא תפסיד. מסיקה הגמרא, שמע מינה - נשמע מזה
51 שעוברת על דת בעי התראה, שמע מינה.
52 שואלת הגמרא, וכולהו - האמוראים דלעיל שהוכיחו מהרישא של
53 המשנה, מאי טעמא לא אמרי מהא - למה לא הביאו את הראיה
54 כרבי חנינא. עונה הגמרא, שסברו דלמא שאני התם - שמא שונה
55 שם בנשים שבעליהן חרש או שוטה או בבית האסורים, דלית לה
56 אמתא ובעל בלל - שאין עליהן אימת הבעל, ואם לא יתרו בה

סוטה. פרק רביעי - ארוסה דף כה עמוד א

רש"י

תוספות

ושמואל אמר אבא דאמרי אפי' לרבי יאשיה. דאמר שותה, דמדאיצטרך לרבויה לשתיה ש"מ לאו אשתו היא לרשה ולשטאן לה ולהאכילה תרומה, וכ"ש לרבי יונתן דאמר אינה שותה משום דלאו אשתו היא והא דאיצטרך למעוטי אסמכתא בעלמא היא ולא דקרא להכי אתא אלא להקיש אשה לאיש כדשני לעיל: עוברת על דת, יהודית שאינה צנועה, יוצאה ארצה פרועה וטוהן בשוק וממברת עם כל אדם, דאמר בכתבות בפרק המדורי (דף עב) דיוצאה שלא בכתבה: צריכה התראה, שמא תחזור ואם תחזור לא תפסיד בתקנתה, או אינה צריכה התראה דבלאו התראה מנסדא: למאי. כיון דלא שתיא קניו למאי אהני: לאפסודי בתקנתה. ואי לא דקני לא מנסדא, אלמא צריכה התראה וזו עוברת על דת היא שנסתרה עם אנשים: להשקותה פשהיא נשואה.

ואם תסתר לאחר נשואין שותה על ידי קניו של אירוסין, שאינו יכול להשקותה פשהיא ארוסה דקניין תחת אישה: לאפקה אבועל. קניו לא מתני אלא לאפקה על בעלה אם ימות זה או יגרשנה ולא שתי: אלא לפסלה מכתובה. מכלל דאי לא אתרו בה לא מנסדא: דהנין לקמן בפרק בשם שהמים בודקין (דף קא) שאני התם. הא דקני התראה: דלית לה אימתא דבעל. ואי לאו דאתרו בה בי דינא לא היה לו למנסדא. דכיון דלית לה אימתא אין תימה בדבר אם עוברת על דת ואין זה פריצותא וחרתא. אבל מי שבעלה אצלה ואינה יוצאה ממנו ועוברת על דת פריצותא ויתרוקא אית בה ואיכא למימר דבלאו התראה נמי מנסדא בתקנתה: תלא תקנא. דכתיב וקנא את אשתו: או דלמא כיון דקפיד קפיד. כלומר כיון דאורחיה דבעל מוקפד בקניו על כרחיה דהאי נמי הויא קפידא לגביה: עבדין סתמא דדלקא לא ניחא ליה. ותיאך אנו נעשים שלוחים לו בדבר שהוא חוב לו שאינו חפץ בו, וקיימא לן (קט"ז דף י"א) דאין חבין לאדם שלא בפניו: שפחל על קניו, והשקא ס"ד דקניו בין שמחל קודם סתיירה בין שמחל לאחר הסתיירה, ואם תימצא לומר עוברת על דת שרצה לקנח מקומה, הני מלי בלא קניו, אבל היכא דאיכא קניו וסתיירה ורצה למחול מהו, מי עקר קניו ושריא ליה או לא: עבדין מיד דאיתי בעל ומחיל. ואיכא זילותא דבי דינא: סתמא דמלתא אדם סתמים בוי, וסמכין אסתם דעתיה דאיניש ומקנין לה ואי אתי ומחיל מחיל: מאי שניא תלמידי חכמים. תרצה הוא ודכי קאמר. ובעולם מחיל ודקא ליה מפתניו מאי שניא דבעינן תלמידי חכמים משום דגמירי דאסורה ליה בדלא מחיל קניו ואי אתי למיבעל אמרין ליה אחלי לקנחי: סח לי ועירא. שהיה מאנשי ירושלים: וכן מפרא. שהמרה על ב"ד של לשבת הגוית ומיתתו בתנאי: שהיא גלאו. אחרי אשר השמאה לרבות סוטה שנסתרה ב"פ דיקמותו: מאי: כמאי קמיפלגי. איזה טעם נותנין לדבריהם: כ"ש קברי שטר העומד לגבות כגובי דמי. מי שיש לו שטר חוב על חבירו ושעבד לו בו נכסיו. מחזק בעל השטר בנכסיו יותר מן הלזה. והלכך כיון דנכסי ברשותיה קיימי הוו להו יורשי הבעל תובעין והמוציא מחברו עליו הראיה, געליהו להביא ראיה שנתתה בסתיירה זו ואפדה בתקנתה: ובית

1
2
3
4
5
6
7
8
9
10
11
12
13

ושמואל אמר: אבא דאמרי אפילו לר' יאשיה, מדאיצטרך קרא לרבויה, מכלל דלאו אשתו היא כלל. איבעיא להו, עוברת על דת צריכה התראה לתפסדה כתובתה, או אינה צריכה? מי אמרין: כיון דעוברת על דת היא לא בעיא התראה, או דלמא תיבעי התראה, דאי הדרה בה תיהדר בה? תא שמע, ארוסה ושומרת רבם לא שותות ולא נזמלות כתובה, מישתא הוא דלא שתיא, הא קניו מקניו לה. למאי? לאו לתפסדה כתובתה? אמר אביי: לא, לאוסרה עליו. רב פפא אמר: להשקותה פשהיא נשואה, פדתניא אין מקנין לארוסה להשקותה פשהיא ארוסה, אבל מקנין לארוסה להשקותה פשהיא נשואה. אמר רבא: תא שמע, אלמנה לכהן גדול, גרושה וחלוצה לכהן הדיוט, ממורת ונתינה לישראל, בת ישראל לממזר ולנתין, לא שותות ולא נזמלות כתובה. מישתא הוא דלא שתיא, הא קניו מקניו להו. ולמאי, אי לאוסרין עליו, הא אסירין וקיימין? אלא לאו לתפסדן כתובתה? אמר רב יהודה מדיסקרפא: לא, לאוסרה אבועל כבעל. דתני בשם שאסורה לבעל פה אסורה לבעל. אמר רבי חנינא מסורא: תא שמע, ואלו שביית דין מקניו להו, מי שנתחרש בעלה, או נשתפה, או שהיה חבוש בבית האסורין, ולא להשקותה אמרו, אלא לפוסלה מכתובה. שמע מינה פעי התראה, שמע מינה. וכולהו, מאי מעמא לא אמרי מהא? דלמא שאני התם דלית לה אימתא דבעל כלל. איבעיא להו: עוברת על דת ורצה בעלה לקיימה, מקיימה או אינו מקיימה? מי אמרין בקפידא דבעל תלא רחמנא והא לא קפיד או דלמא כיון דקפיד קפיד? תא שמע, ואלו שביית דין מקנין להו: מי שנתחרש בעלה, או נשתפה, או שהיה חבוש בבית האסורין. ואי אמרת רצה בעלה לקיימה מקיימה, עבדי בית דין מיד דדלקא לא ניחא ליה לבעל? סתמא דמילתא כיון שעוברת על דת היא, מינה ניחא ליה. איבעיא להו: בעל שמחל על קניו, קניו מחול או אינו מחול? מי אמרין בקניו דבעל תלא רחמנא ובעל הא מחיל ליה לקניו, או דלמא כיון דקניו ליה מעיקרא, לא מצי מחיל ליה? תא שמע, ואלו שביית דין מקנין להו: מי שנתחרש בעלה, או נשתפה, או שהיה חבוש בבית האסורין. ואי אמרת בעל שמחל על קניו, קניו מחול, עבדין מיד דאיתי בעל מחיל ליה? סתמא דמלתא אדם מסכים על דעת בית דין. תא שמע, ומוסרין לו שני תלמידי חכמים שפא יבא עליה בדרך. ואי אמרת בעל שמחל על קניו, קניו מחול, לחליה לקניויה ולבעול? מאי שניא תלמידי חכמים דגמירי, דאי פעי למיבעל, אמרי ליה: אחליה לקניויה ובעלה. תא שמע, דאמר ר' יאשיה: שלשה דברים סח לי ועירא מאנשי ירושלים: בעל שמחל על קניו, קניו מחול, וכן מפרא שרצו בית דין למחול לו מוחלין לו, וכן סורר ומורה שרצו אביו ואמו למחול לו מוחלין לו. וכשבאתי אצל חבירי שבדרום על שנים הודו לי, ועל וכן מפרא לא הודו לי, שלא ירבו מחלוקת בישראל. שמע מינה, בעל שמחל על קניו, קניו מחול, שמע מינה. פליגי בה רב אחא ורבינא; חד אמר: קודם סתיירה מחול, לאחר סתיירה אינו מחול. וחד אמר: לאחר סתיירה נמי מחול. ומסתברא כמאן דאמר אינו מחול, כמאי? מוקדא מהדרי רבנן לר' יוסי. דתניא, ר' יוסי אמר: בעלה נאמן עליה מקל וחומר; ומה גדה שהיא בפרת בעלה נאמן עליה, סוטה שהיא בלאו לא כל שפון? אמרו לו: לא, אם אמרת בגדה שפון יש לה היתר, תאמר בסוטה שאין לה היתר. ואי אמרת לאחר סתיירה מחול לה, משפחת לה דיש לה היתר, דאי פעי מחיל ליה לקניויה ובעלי? אלא שמע מינה, לאחר סתיירה אינו מחול, שמע מינה: מתו בעליהו עד שלא שתו, בית שמאי כו': כמאי קמפלגי? בית שמאי סברי: שטר העומד לגבות כגובי דמי, ובית

מחול, כמאי? מוקדא מהדרי רבנן לר' יוסי. דתניא, ר' יוסי אמר: בעלה נאמן עליה מקל וחומר; ומה גדה שהיא בפרת בעלה נאמן עליה, סוטה שהיא בלאו לא כל שפון? אמרו לו: לא, אם אמרת בגדה שפון יש לה היתר, תאמר בסוטה שאין לה היתר. ואי אמרת לאחר סתיירה מחול לה, משפחת לה דיש לה היתר, דאי פעי מחיל ליה לקניויה ובעלי? אלא שמע מינה, לאחר סתיירה אינו מחול, שמע מינה: מתו בעליהו עד שלא שתו, בית שמאי כו': כמאי קמפלגי? בית שמאי סברי: שטר העומד לגבות כגובי דמי, ובית

37
38
39
40

סוטה. פרק רביעי - ארוסה דף כה עמוד ב

תוספות

משום דיקת נשואה עשה ספק נשואה אלמא דמספיקא אמרי ב"ש יחלוקו ולא מוקמי לכולהו נבסי בחוקת יורשי האשה מטעם שטר העומד לגבות כגבוי דמי י"ל גבי נפל הבית עליו ועל אביו לא היו לבן נבסיים אלא שהיא אומרת האב ראשון מת יורש הבן ושתעבדו לכתובתה היום ודאי נבסי האב לא עמדו מעולם בכח האשה ואעפ"כ כיון דגבוי כגבוי דמי הרי הוא ספק אם האב מת ראשון ועמדו הנבסיים בחוקתה או הבן מת ראשון ואין לה באותם נבסיים כלום ובחוקת היורשין הן הלכך ספק הוא אם עמד שטר שלה לגבות מאותן נבסיים כלל הלכך חולקין וכן נפל הבית עליו ועל אשתו ספק אם היא מתה ראשונה וירשה הבעל שלא ניתנה לגבות מחיים אי נמי איפכא וירשה באין נכחה וכן גבי שומרת יבם שמתה אמר הואיל והללו באין לירש הללו באין לירש יחלוקו אבל הכא

וּבֵית הַלֵּל סָבְרִי לֹא קָנְבִי דְפִי. וְהָיָא לָהּ הָיָא תּוֹבַעַת מִסָּפֵק דְדַלְקָא זְנָאִי הַלְכֵךְ אֵינְהוּ וְדָאִי הָיָא סָפֵק וְאֵין סָפֵק מוּצִיא מִיְדֵי וְדָאִי וְעָלִיהּ לְהַבְיָא רָאָה שְׂלֵא זְנָתָהּ. מְחַלְקֵת. דְפִלְגֵי ר' אֵינְהוּ סָפֵק וְאֵין סָפֵק מוּצִיא מִיְדֵי וְדָאִי סִיפֵא מִתָּה הִלְלוּ בְּאֵין לִירֵשׁ הִלְלוּ בְּאֵין לִירֵשׁ. בֵּית הַלֵּל אֹמְרִים אִם שׁוֹתֵת אוּ לֹא נִטְלֹת חֲתוּבָתָן. ב'פ' חוֹלְץ (גוֹשׁ) מִפְרֵשׁ מִתּוֹךְ שְׂלֵא שׁוֹתֵת לֹא נִטְלֹת חֲתוּבָתָן וְלֹא יִדְעָא נִבְסֵי צָאן בְּרִזֵּל מֵאֵי קָא סָבַר ב"ה דבפ"מ שמת (ב"ב דף קנח) גבי נפל הבית עליו ועל אשתו אמרי ב"ה הנבסיים בחוקתן עומדות ופי' נבסי צאן ברזל ופליגי אמוראי

וּבֵית הַלֵּל סָבְרִי: שְׁטֵר הָעוֹמֵד לְגִבּוֹת לֹא קָנְבִי דְמִי: מְעוֹבְרַת חֲבִירוֹ כו': אָמַר רַב נַחְמָן אָמַר רַבָּה בַר אֲבָהוּ: מְחַלְקֵת בְּעֵקְרָהּ וְזִקְנֵיהּ, אָבָל אֵיילוּנִית, דְבָרֵי הַכֵּל לֹא שׁוֹתָהּ וְלֹא נִטְלָתָה בְּתוֹבַתָּהּ, שְׁנָאֵמַר: "וְנִקְתָּהּ וְנִוְרַעָה זָרַע" כִּי שְׁדָרְפָה לְהוֹרִיעַ, וְצָאָה זֹו שְׂאֵין דְרָפָה לְהוֹרִיעַ, מִיתִיבֵי, הַמְקַנָּא לְאֶרְוֶסְתּוֹ וְלִשְׁמֵרַת יָבֵם שְׁלוֹ, אִם עַד שְׂלֵא בְּנִסָּה נִסְתָּרָה, לֹא שׁוֹתָהּ וְלֹא נִטְלָתָה בְּתוֹבַתָּהּ. מעוברת

בגמרא בחוקת מי בחוקת ירשי הבעל או בחוקת יורשי האשה ובר כפרא תני הללו באין לירש הללו באין לירש יחלוקו אבל הכא שהיא בחיים בחוקתה הן עומדים או דלמא כיון דאחריותם היו על הבעל היו בחוקתו ול"ש ושייכא בפלוגתא דהתם ונבסי מלוג לא פליגי ב"ה דאפי' גבי ספק מוקי להו בחוקת יורשי האשה וב"ש הכא דאפי' ודאי וזנתה לא הפסידתה כדאמר בפרק אלמנה ניונית (כתובות דף קא.) היצאת משום שם רע נוטלת מה שבפניה ויוצאה ופי' נבסי מלוג ואם תאמר מ"ש מתניתין מפלוגתא דרב הונא ורב יהודה ורב נחמן ור' יוחנן דפליגי בפ"ק דכתובות (דף יב) מנה לי בידך והלה אמר איני יודע רב הונא ורב יהודה אמרי חייב רב נחמן ורבי יוחנן אמרי פטור ה"ן היא טוענת ברי אבל הוא אינו יכול לטעון טענת ברי ותתוי תיובתא דרב הונא י"ל מאמר שהתורה נשאה ספק עד שתשטה אינה יכולה לטעון טענת ברי ופלוגתא דמתני' התם הנושא את האשה ולא מצא לה בתולים לא שייכא להבא דהתם אפילו ב"ש מודו דשמא אותו שטר מעולם לא עמד לגבות שהרי הבעל טוען מקחו הדין מקח טעות והכא לא שייך למימר אליבא דב"ה העמד אשה על חוקתה ואימור לא וזנתה שהרי גרסי' (לדבר) שקינא לה ונסתרה והכתוב הרציאה מאותה חוקה ועשאה ספק.

בית הלל סברי שטר העומד לגבות לאו כגבוי דמי. אי קשיא מהא דאמר בפ' המקביל (ב"מ דף קי.) יתומים אמרו אנו השבחנו וב"ה אומר איביכם השביח על מי להביא ראייה סבר רב הונא למימר ארעא בחוקת יתמי קיימא ועל ב"ה להביא ראייה אמר ליה ההוא סבא הכי אמר ר' יוחנן על יתומים להביא ראייה מאי טעמא ארעא כיון דלגוביינא קיימא כמאן דגבי דמי ויתמי נייתי ראייה ונשקול וכי' ר' יוחנן שבק בית הלל ועבד כב"ש יש לתרץ על הלכה עומד שטר מעולם לא קיימא ארעא לגוביינא אמרי ב"ה דלאו כגבוי דמי אבל התם היתומים מודו לב"ה בקרקע עצמו שהוא מעובר לו ואינם מעכבין לפניו חקרקע הלכך אפילו בית הלל מודו דבבב"ה כגבוי דמי ולא קיימא ארעא בחוקת יתמי וכיון דלא קיימא בחוקת יתמי על היתומים להביא ראייה מן השבח דומיא דעיר אילין דמיימי עלה ספק זה קודם ספק זה קודם קוצרץ ונותן דמים אלמא כיון דלמיקץ קאי דבין אם קדם האילן בין אם קדם העיר קוצרץ אלא שאם קדם האילן קוצרץ ונותן דמים אמרי ליה ויל קוצרץ דומי אייתי ראייה ושקול גבי הא ארעא נמי אמרי ליתמי הבו ליה ארעא לב"ה הא לגוביינא קיימא ושבח אייתו ראייה ושקולו מפי מורייה. לאו כגבוי דמי. הכא לא שייכא כל הני פלוגתא דרבי מאיר ורבנן דפליגי בפרק השואל (ב"מ דף ק) דכל העומד לבצור כבצור דמי ופלוגתא דר' שמעון בן גמליאל ורבי פרק קמא דסנהדרין (דף טו.) ובפרק השולח (גיטין דף לט.) בכל העומד לגזוז ופלוגתא דרבי שמעון ורבנן בפרק המנחות והנבסיים (מנחות דף קב:) כל העומד לזרוק כזרוק דמי וכן לפדות ולתרוף ולא כחאדא בחזיתא נחולת להו דהכא כ"ע מודו דאמרי' לאו כגבוי דמי והעמד ממון בחוקת בעליו שהרי צריך דינין ולא בידו הוא כדאמר גבי גר מי יימר דמודקין ליה בי דינא טעמא דר' מאיר כבצורות דמיין משום דברדו ואין צריכין לגופן הלכך לא חשיב להו כקרקע והכי אמר בפרק בהמה המקשה (חולין דף עג.) גבי ידות הכלים דאין מטבילין אלא עד מקום מדה משום דעומדין לקיצץ וגבי שערו העומד לגזוז אמר בפרק קמא דסנהדרין (דף טו.) דמודה רבי מאיר דלאו כגבוי דמי משום דאשבוזי אשבח כל מה דקאי ומידו רבן שמעון בן גמליאל פליגי ואמר כגבוי דמי דלא עביד איניש דשביק ליה והני דרבי שמעון טעמא אחריןא אית בהו ולא אמר אלא במקום מצוה כגון זריקת דם ופדיית פרה כשמצא אחרת נאה ממנה ושריפתה אבל בתני דרבי מאיר ורשב"ג לא שייך האי טעמא הוא דאמר גבי שופר של עבודת כוכבים בפרק ראיהו בית דין (ר"ה דף כח.) וגבי לולב של אשירה (סוכה דף לא.) ומנעל בפרק מצות חליצה (יבמות דף קג.) כתותי מכתת שיעוריה אפי' רבנן מודו משום דאיסור הנאה הוא ולא הוי אלא כעפרא דארעא בעלמא וליכא שיעורא ופרה חייבת הקדש מהני וצריך עיון כלאי הכרם אמאי מטמאין טומאת אוכלים ולא אמר כתותי מכתת שיעוריה הלכך ליכא לדמיי' להרדי הוא דאמר בפרק נערה (כתובות דף נא.) כל העומד לקצור כקצור דמי התם טעמא דלא תקנו לב"ה לגבות אלא דבר הצריך לקרקע קצת וכן פירש רש"י (ב"מ טו.) שבח המגיע לכתפים שעומד בקרוב לקצור וצריך עיון קצת לקרקע. מיתניבא המקנא לארסותו. כך ברייתא זו שניה בתוספתא (פ"ה) המקנא לארסותו ולשומרת יבם שלו אם משכנסה נסתרה או שותה או לא נוטלת כתובה הרובא שנשא עקרה או זקניה ויש לו אשה ובנים או שותה או לא נוטלת כתובהה ומעוברת עצמו או מניקת עצמו או שותה או לא נוטלת כתובהה) כהנת ליה וישראלית שנשאו לכהן ללוי וישראל לממזר נתינה לנתין ואשת גר לגו ועבד משוחרר האיילוניות או שותה או לא נוטלת כתובהה רבי שמעון בן אלעזר אמר איילוניות לא שותה ולא נוטלת כתובהה שנא' ונקחה וגוריהו זרע שראוי לזרוע פרט לאיילוניות שאינה ראייה לחורע אבל המקנא לארסותו ולשומרת יבמתו שלו עד שלא כנסה נסתרה לא שותה ולא נוטלת כתובהה הרובא (ושנשא עקרה וזקניה ואין לו אשה ובנים לא שותה ולא נוטלת כתובהה מעוברת חבירו ומניקת חבירו לא שותה ולא נוטלת כתובהה) רבי אלעזר אומר יכול הוא להפרישה ולהחזירה לאחר זמן.

ושנשא

אגרות קודש

ב"ה, אדר"ח אייר, תשי"ח
ברוקלין
שלום וברכה!

... אף שאינו מזכיר עדיין תקותי חזקה שיודע ע"ד המסופר בע"פ וגם בהנדפסים, שצ"ל עין איש הישראלי טובה גם בשל אחרים, וכששומעים דברי התעוררות ודברי חסידות, לא להטמינם בצלחת, שאז ע"פ הרוב אינו פועל אפילו על עצמו, אלא להשתדל למסור אותם גם לאחרים שאז מתגדלת גם הפעולה בהנוגע לעצמו, וכנראה במוחש וע"ד מארז"ל, ומתלמידי יותר מכולם.

ביאורים למסכת סוטה דף כה עמוד ב מתוך "ש"ס לובלין - מכוון המאור"

12 אף שמותר לקיימה ולישא אחרת, מכל מקום כיון ששנאמר בתורה
 13 על האשה ששתתה מי סוטה "ואם לא נטמאה האשה וטהורה היא
 14 ונקתה ונורעה ורעה", מבואר שדוקא מי שדרבקה להוריע - שראויה
 15 להריון, היא שותה ממי הסוטה, יצאה זו - האיילונית שאין דרבקה
 16 להוריע, שלקויה היא מבטן אמה, ואינה ראויה להריון. ולא נחלק
 17 רבי אליעזר אלא בעקרה של חולי, ובוקנה, שהיו ראויות להריון
 18 קודם לכן, והן ממין הנשים שראויות ללדת.
 19 מקשה הגמרא, מיתבי, המקנה לאריותו ולשומרת יבם שלו, אם
 20 עד שלא בנסה - לפני שלקחה בנישואין נסתרה, לא שותה ולא
 21 נוטלת כתובתה, וכמו ששינו לעיל במשנתנו.

1 ובית הלל סברי, שטר העומד לגבות לאו בגבוי דמי, והנכסים
 2 הם בחזקת הירשים, והיא התובעת מספק, שאם זינתה אין לה
 3 כתובה, ועליה להביא ראיה שהיא טהורה.
 4 שנינו במשנה, מעופרת חבירו כו' איילונית וקנה ושאינה ראויה
 5 לילד לא נוטלת כתובה ולא שותות, רבי אליעזר יכול הוא לישא
 6 אשה אחרת ולפרות ולרבות הימנה.
 7 אמר רב נחמן אמר רבה פר אביה, מחלוקת רבי אליעזר על
 8 חכמים, רק בעקרה וזקינה, שרבי אליעזר סובר ששותות מי סוטה,
 9 שאין הן אסורות עליו כיון שיכול לישא אחרת הראויה ללדת,
 10 וחכמים סוברים שאסורות עליו ואינן שותות, אבל איילונית דברי
 11 הכל לא שותה ולא נוטלת כתובתה, וגם רבי אליעזר מודה בזה,

המשך ביאור למסכת סוטה ליום חמישה ועשרים לעומר עמוד א

19 יש לה היתר שתהיה מותרת לו כשתטהר, ואין יצרו תוקפו בדבר,
 20 תאמר בסוטה, אם נטמאה, שאין לה היתר עולמית. ומוביחה
 21 הגמרא מתשובת רבנן כהסובר שלאחר סתירה אינו מחול, שהרי ואי
 22 אמרת לאחר סתירה מחול לה, משפחת לה - מצוי אופן דיש לה
 23 לסוטה היתר, דאי פעי מחיל ליה לקינויה ובעיל - שאם ירצה
 24 ימחל לקניו ויוכל להתיר איסורה ולבעול אותה, אלא שפע מינה
 25 לאחר סתירה אינו מחול ולכן אמרנו שהיא אסורה עולמית, שפע
 26 מינה.
 27 שינו במשנה, כל אלו שדינן לשתות, אם מתו בעליהן עד שלא
 28 שתו - לפני ששתו, בית שמאי אומרים נוטלות כתובה ולא שותות,
 29 ובית הלל אומרים או שותות או לא נוטלות כתובה כו'.
 30 שואלת הגמרא, במאי קמיפליגי - מה הטעם שמחמתו חולקים בית
 31 שמאי ובית הלל. ומשיבה, בית שמאי סברי, שטר העומד לגבות
 32 - מי יש לו שטר חוב על חבירו, וחבירו שעבד לו בשטר כל נכסיו,
 33 בגבוי דמי - מוחזק בעל השטר בנכסים יותר מן הלוה, כאילו הוא
 34 כבר גבוי, והוא הדין כאן הנכסים המשועבדים לכתובה הם בחזקת
 35 האשה, ואם טוענים הירשים שהיא טמאה, עליהם להביא ראיה
 36 שזינתה ואבדה כתובתה, שהמוציא מחבירו עליו הראיה.

1 תלה בהם "ותפשו בו", ובשפאתי אצל חבירי שפדרום, על שנים
 2 - הדין הראשון והשלישי הודו לי, ועל זקן מקרא לא הודו לי,
 3 שלא ירבו מחלוקת בישראל, וכשידע הזקן שלא יכולים למחול לו,
 4 יפחד לחלוק על בית דין הגדול. ומסיקה הגמרא לפשוט הספק, שפע
 5 מינה מזהדין הראשון שאמר, שפעל שפחל על קניויו קניויו מחול,
 6 שפע מינה.
 7 ובעיקר פשיטות זו שבעל שמחל על קניויו קניויו מחול, פליגי בה רב
 8 אחא ורבנא, באיזה אופן מחול. חד מהם אמר, קודם סתירה
 9 מחול, לאחר סתירה אינו מחול. וחד מהם אמר, לאחר סתירה
 10 נמי מחול. ופוסקת הגמרא, ומסתברא שהדין במאן דאמר אינו
 11 מחול, במאי - מהדין ההוכחה, מדקא מהדרי - ממה שענו רבנן
 12 להלן לרבי יוסי, דתניא, רבי יוסי אומר, בעלה של הנסתרת
 13 ההולך עמה לבית דין נאמן עליה שלא יבוא עליה בדרך, ואין צריך
 14 תלמידי חכמים שילוודו, מקל וחומר, ומה נדה שהיא בבת
 15 בעלה נאמן עליה שלא יבוא עליה, ומותר להם להתייחד, סוטה
 16 שהיא פלוא כמו שלמדו מהפסוק "אחרי אשר הוטמאה" לרבות
 17 סוטה שנסתרה, לא כל שכן שבעלה נאמן. אמרו לו רבנן לרבי יוסי,
 18 לא - אינו דומה, שהרי אם אמרת בנדה שבעלה נאמן עליה, שכן

המשך ביאור למסכת סוטה ליום ששה ועשרים לעומר עמוד ב

18 שואלת הגמרא, הניחא - מוכן מה שהוצרכה התורה למעט שאינו
 19 נקרא קינוי כשהתרה בה על נשיקת אבר, רק למאן דאמר הערה
 20 הכתובה בכל מקום שנקראת ביאה זו הכנסת עמרה, וסובר אבל
 21 נשיקה ולא בלוס היא, היינו דאמי קרא למעוטי נשיקה - לכן
 22 הוצרך הפסוק כדלעיל למעט נשיקת אבר שלא תאמר שהיא
 23 כהערה, אלא למאן דאמר (דאמר) הערה הכתובה בכל מקום
 24 שנקראת ביאה זו אפילו נשיקה, מאי אפא למימר - למה מיעט
 25 הכתוב שאינו נקרא קינוי, והרי היא הערה ונחשבת ביאה גמורה.
 26 מתרצה הגמרא, לעולם כמו שתיריך רבא לעיל שדבר אחר זהו
 27 לשקינא לה דרך אברים, ומה שהקשה אביי והרי אין צריך לזה
 28 פסוק שודאי אינו נחשב קינוי כי זו פריצות בלבד שאינה אוסרת
 29 אשה על בעלה, נענה ונאמר, ומהו דתימא - הייתי אומר, כיון
 30 שבקפידא דבעל תליא רחמנא - כתוב בתורה "ועבר עליו רוח
 31 קנאה וקינא את אשתו", הרי שתלו זאת בהקפדת הבעל, ובעל הא
 32 קא קפיד שלא תשכב עם איש זר בקירוב אברים, קמשמע לן כיון
 33 שאינה נאסרת בכך אינו נחשב קינוי.
 34 אמר שמואל, עדיף שישא אדם

1 לביאה שלא כדרך איש ואשה, שאין לזה דין קינוי להחשיבה סוטה.
 2 מקשה הגמרא, אמר ליה רבא, והרי ביאה שלא בדרבקה אוסרת
 3 אשה כמו ביאה בדרכה, שהרי "משכבי אשה" כתיב בתורה,
 4 "משכבי" בלשון רבים, לדמות משכב שלא בדרכה למשכב בדרכה,
 5 שבשניהם נאסרת, ואין אמרת שאינו נקרא קינוי. מתרצה הגמרא
 6 אלא מהו דבר אחר, אמר רבא, מה שכתוב בתורה "ושכב איש
 7 אותה שכבת זרע" בא למעט פרט לשקינא לה דרך אברים -
 8 שקינא לה בעלה שלא תסתור עם פלוני לשכב עמו בקירוב אברים,
 9 ולא קינא לה לביאה כלל.
 10 שואלת הגמרא, אמר ליה אביי, קירוב דרך אברים פריצותא
 11 בעלמא היא, ופריצותא מי אסר רחמנא - האם התורה אסרה
 12 אשה על בעלה כשעשתה רק פריצות זו של קירוב באברים, וכיון
 13 שלא אסרה התורה אם כן ודאי שאינו נחשב קינוי. מתרצה הגמרא
 14 אלא מהו דבר אחר, אמר אביי, מה שכתוב בתורה "ושכב איש
 15 אותה שכבת זרע" בא למעט פרט לשקינא לה בנשיקה - שקינא
 16 לה בעלה שלא תסתור עם פלוני לביאה שאינו מכניס בה את האבר,
 17 אלא רק נוגע האבר באותו מקום.

ביאורים למסכת סוטה דף כו עמוד א מתוך "ש"ס לובלין - מכוון המאור"

לבעלה, **קא משמע** לן שכיון שמתרת עליו ונקראת אשתו, משקים
 אותה ככל אשה.
 עוד למדנו בבביתא לעיל, **שאשת גר ועבד משוחרר ואילונית** או
 שותות או לא נוטלות כתובה: שואלת הגמרא, **פשיטא** שאשת גר
 ואשת עבד משוחרר שותות, שהרי הם נשואים בהיתר, ונחשבות
 אשתו לכל דבר. מתרצת הגמרא, **מהו דתימא** - הייתי אומר שלא
 נשקה אותן, כי כתוב בתחילת פרשת סוטה **"דבר אל בני ישראל"**,
 ונדייק דוקא **"בני ישראל"** ממש, **ולא גרים** ועבדים משוחררים, שהם
 אינם משקים את נשותיהן, **קא משמע** לן שנשותיהם שותות.
 שואלת הגמרא, **ואימא הני נמי** - אולי באמת אין נשותיהן שותות,
 שהרי כתוב **"דבר אל בני ישראל"** דוקא, כמו שדרשנו לעיל.
 מתרצת הגמרא, כתוב בפסוק **"דבר אל בני ישראל ואמרת"**,
 ותוספת **"ואמרת"** רבויא הוא - לרבות גם נשות גרים ועבדים
 משוחררים, ששותות.
 שנינו במשנה, **אשת כהן שותה בל** (ומותרת לבעלה).
 שואלת הגמרא, **(אשת כהן שותה) פשיטא** ששותה, מדוע יהיה
 שינוי בינה לבין אשת ישראל.
 מתרצת הגמרא, **מהו דתימא** - הייתי אומר שפרשת סוטה אמורה
 רק לגבי ישראל, כיון שכתוב בפרשת סוטה **"והוא לא נתפשח"**,
 פירוש שלא נאנסה, והדגישה התורה בתיבת **"הוא"** שדוקא זאת
שאנסרה רק כשלא נאנסה, **הא נתפשח** באונס **מוותרת**, עליה
 אמרה התורה שאם קינא לה בעלה, **ויש ספק אם נטמאה הרי היא**
שותה, אבל זו - אשת כהן **הואיל ונתפשח**, **אסורה**, שגם אם
 נאנסה היא אסורה, שהרי אשת כהן שנאנסה אסורה לבעלה, **אימא**
לא תשקה, ותהיה אסורה על בעלה, **קא משמע** לן ששותה.
 שנינו במשנה שאשת כהן שותה **ומוותרת לבעלה**.
 שואלת הגמרא, **פשיטא** שמתרת לבעלה, שהרי שתתה ובדקה
 המים שטהורה היא.
 מתרצת הגמרא, **אמר רב הונא**, החידוש שמתרת לבעלה הוא
במתנוונת - שלא מתה מחמת המים, אבל מתנוונת, פירוש מבחישה
 והולכת, שלא תאמר שאסורה לבעלה שהרי בדקה המים.
 שואלת הגמרא, אם היא **מתנוונת**, היא באמת אסורה לבעלה, **דהא**
בדקה מניא - שהרי בדקה המים הוכיחו שטמאה היא, אלא
 שתלה לה יכות שלא מתה מיד.
 מתרצת הגמרא, מה שמתרת כאן במתנוונת, משום שמדובר שלא
 מתנוונת במעיים ובירכים מעין סוטה הטמאה, אלא **במתנוונת דרף**
אכרים - ראשה ושאר אבריה כבדים עליה, ובכל אופן יש חידוש
 מה שמתרת לכהן, מכיון **שמהו דתימא** - הייתי אומר, **הא וניי**
ונאי - שהיא ודאי זינתה, ולכן מתנוונת, **והא דלא בדקה מניא בי**
אזרחיה - ומה שלא מתנוונת דרך בדיקת המים, דהיינו במעיה
 ובירכיה, אלא רק בשאר אבריה, הוא **משום דבאונס ונאי** - כיון
 שלא זינתה ברצון, רק באונס, **ולגבי כהן על כל פנים אסירא**, שהרי
 אשת כהן שנאנסה אסורה לבעלה, **קא משמע** לן, שמה שמתנוונת
 דרך איברים אינו משום שזינתה באונס, אלא הוא חולי אחר,
 ומותרת.
 שנינו במשנה, **אשת סרים שותה**.
 שואלת הגמרא, **פשיטא** שאשתו שותה, שהרי נישואין גמורים יש
 להם.
 מתרצת הגמרא, **מהו דתימא** - הייתי אומר כיון שהתורה כתבה
 שהכהן משביע את האשה **"ויתן איש כן את שכבתו מבלעדי**
אישו", הרי **שאמר רחמנא** דוקא שגם בעלה הוא בר שכבת זרע,
והאי - הסריס, **לאו פרי הני הוא** - שאינו בר זריעה, **קא משמע** לן
 שגם אשת סריס שותה.
 שנינו במשנה, **על ידי כל עריות מקנין** - שהבעל מקנא לאשתו גם
 אם נסתרה עם אחד מקרוביה, כגון אביה ואחיה, או שאר עריות
 שבתורה.
 שואלת הגמרא, **פשיטא** שנחשבת סתירה, ומה בכך שהם קרוביה או
 שאר עריות.

וממשיכה הברייא, **מעוברת כהירו ומינקת כהירו**, לא שותות
 ולא נוטלות כתובה, **דכרי רבי מאיר**, שהיה רבי מאיר אומר לא
 ישא אדם מעוברת כהירו ומינקת כהירו שאסרו חכמים לישא
 אותן עד שימלאו שנתיים ללידתן, **ואם נשא יוציא בגט ולא יחזיר**
עולמית, וכיון שאסורות עליו ואינן ראויות לאישות, אינן שותות,
 כמבואר במשנה לעיל. **והכמים אומרים**, **יוציא ובשנינע זמנו**
לכנזם - לאחר השנתיים שגזרו חכמים שלא ישאנה, אז יכנזם, ואם
 כן נחשבת ראויה לאישות, ומשקים אותה, כמבואר במשנה.
והרובא - הבחור **שנשא עקרה וזקנה ואין לו אשה ובנים**
מעיקרא - מלפני כן, לא שותה ולא נוטלת כתובה, כיון שאסורות
 עליו כיון שחייב בפריה ורבייה. **רבי אלעזר אומר**, אין אלו נחשבות
 אסורות עליו, כיון שיכול הוא לישא אחרת ולפרות ולרבות
הימנה. **אבל המקנא לארוסתו ולשומרתו יכם שלו ומשכנסה**
נסתרה - שלא נסתרה אלא לאחר הנישואין, אז דינה **אז שותה או**
לא נוטלת כתובה. **מעוברת ומינקת עצמו** - שהיתה אשתו
 מעוברת או מניקה וקינא לה, **או שותה אף על פי שיתכן שתמות**
וימות ולדה עמה, **או לא נוטלת כתובתה**. **הרובא** - הבחור **שנשא**
עקרה וזקנה ויש לו אשה ובנים, שכבר קיים פריה ורבייה, **או**
שותה או לא נוטלת כתובה. **אשת ממזר לממזר**, **ואשת נתין**
לנתין, **ואשת גר ועבד משוחרר**, שכן אלו נשואות בהיתר גמור,
ואילונית - נשא אילונית, ויש לו אשה ובנים, כל אלו דינן **או**
שותה או לא נוטלת כתובה. עד כאן דברי הברייא. ומדייקת
 הגמרא, **קתני מיהא** - על כל פנים כתוב בברייא, **שאיילונית**
 שותה, **הייובתיה דרב נחמן** - וקשה על רב נחמן שאמר שאילונית
 לדברי הכל אינה שותה.
 מתרצת הגמרא, **אמר לך רב נחמן, תנאי היא** - זו מחלוקת תנאים
 האם אילונית שותה או לא, והברייא שהובאה אמנם סוברת
 שאילונית שותה, **ואנא דאמרין בי האי תנא** - ואני סובר כהתנא
 דלהלן שאף לרבי אלעזר אילונית אינה שותה, **דתנאי, רבי שמעון**
בן אלעזר אומר, אילונית לא שותה ולא נוטלת כתובה, **שנאמר**
 בתורה על האשה ששתתה מי סוטה **"ואם לא נטמאה האשה**
וטהורה היא ונקתה ונורעה ורע", ודורשים, דוקא **מי שדקה**
להוריע - שארואה להריון, היא שותה ממי הסוטה, **יצאתה זו** -
 האילונית **שאין דרקה להוריע**, וכדלעיל בדרשת רב נחמן בשם
 רבה בר אבהו.
 שואלת הגמרא, **ורבנן** שסוברים שאילונית שותה, **האי ונקתה**
ונורעה ורע **"שרבי שמעון בן אלעזר למד ממנו שאילונית אינה**
שותה, מאי עבדי ליה - מה ילמדו רבנן מן הפסוק ההוא.
 מתרצת הגמרא, **מיפעי להו** - רבנן צריכים את הפסוק, **לכדתניא**,
 נאמר על האשה ששתתה מי סוטה **"ואם לא נטמאה האשה וטהורה**
היא ונקתה ונורעה ורע", משמע שהתורה מבטיחה שיהיה לה
 זרע, **שאם היתה עקרה לפני כן, נפקדת כעת, דכרי רבי עקיבא**.
אמר לו רבי ישמעאל לרבי עקיבא, **אם כן יסתרו כל העקריות**
לבעליהן, ויפקדו בהבטחת התורה, וזו - אשה צנועה עקרה, שאינה
 רוצה להסתור, **הואיל ולא נסתרה הפסידה**. אלא, סובר רבי
 ישמעאל, **אם כן מה תלמוד לומר "ונקתה ונורעה ורע"**, לא לומר
 שאם היתה עקרה גמורה תפקד, אלא לומר **שאם היתה יולדת** עד
 היום **בצער**, **יולדת מכעת ברינות**, ואם היתה יולדת עד היום
נקבות, **יולדת מכעת זכרים**, וכן אם היתה יולדת עד היום ילדים
קצרים, **יולדת מכעת ילדים ארובים**, או אם היתה יולדת ילדים
שחורים, **יולדת מכעת ילדים לכנזים**.
 שנינו בבביתא לעיל, **אשת ממזר לממזר** או שותה או לא נוטלת
 כתובתה.
 שואלת הגמרא, **פשיטא** ששותה, שהרי הם נשואים בהיתר, ונחשבת
 אשתו לכל דבר. מתרצת הגמרא, **מהו דתימא** - הייתי אומר שלא
 נשקה אותה, שגם טהורה היא ועל ידי ההשקיה נתיר אותה לבעלה,
ואפוי פסולין לא ליפוש - לא נרבה פסולים בישראל, שהרי כל
 ולד מהם הוא ממזר, ועדיף יותר שתשאר בספק סוטה ותאסר

סוטה. פרק רביעי - ארוסה דף כו עמוד א

רש"י

לא שותות. דכתיב תחת אישה; ולא יחזיר עולמות. קנסא קנסוהו רבנן; לכשיגיע ומנו. לאחור כ"ד חדש ללידת הילדה; ותרובא. בחור. כמו ילד (בגלותו לאל) רבנא; מעברת עצמו. שותותה אשתו מעברת וקא ליה; או שותות. ולא אמרין לא לקטליה לילדה; אשת ממזר לממזר. כלומר אשה הראיה לממזר וניסת לממזר וקא ליה ונסתרה; או שותה בו. ולקמן

פרין פשיטא; אגא דאמרי כי האי תנא. דאית ליה עקרה וקנה שותות, מדלא נקט אלא איילונית ונסייב תלמודא מנתקבא ונורעה ורע ולא משום דאינה ראיה לקניה, אלקא רבא אלעזר סיל ד'כול לשא אחרת ולפרות ולרבי ואפ"ה איילונית לא וזו. כל אשה צנועה עקרה משום דלא נסתרה הפסדה; לא ליפוש פסולין. לא נעשה שלום ביניהם, הלואי לא יפרה ולא תרבה הואיל וכל הדרותיו ממזרין; והיא לא נתפשה בו. כלומר מהו דתימא פרת סוטה על פרין? באשת ישראל קימא מדרבנן דהיא. מיעוטא משמע זו היא דבי לא נתפשה אסורה הא נתפשה בו; ועלה קאי קרא דבתריה ועבר עליו רוח וגו', דתיקא דמספקא לן בפרך אם נטמאה ואם לא נטמאה שותה, אבל אשת ברוך הליטה בכלל והיא לא נתפשה ליטה נמי בכלל השקאה, קמ"ל; במתנוונה. לאחר ששתיה אינטידיך לאשמעינן דמתרת לבגלה; דלא תימא וזנה היא שהרי בדיקה המים; מתנוונה. הא ודאי בדיקה המים וזנה היא אלא שקלה לה זכות ואמאי מתרת לבעלה; במתנוונה דרך אברים. שאינה מתנוונה בפנים ובירכים אלא ראשה ושאר אבריה כבדים עליה. מהו דתימא הא לא זכות תלה לה, דאם כן הנה לה להתנוונה דרך בדיקת המים, אלא באנס ונתה לפיך מתנוונה שלא בדרך ולבנה מיהא תיתסר; מפלעדי אישה. משמע אישה בר הכי הוא; קא משמע לן. דלמיקום שכיבת בעל לבעל הוא דאית, וקריס בר שכיבה הוא ופא על גב דלאו בר ורעה הוא. ובסריס חמה קאמר. דמתר לקניה, ולא בסריס אגד שאסור לקניה משום לא יבא פצוע דקא וקריס כנו; מהו

מעוברת חבירו ומינקת חבירו, לא שותות ולא נטולות פתובה, דברי רבי מאיר. שהיה רבי מאיר אומר: לא ישא אדם מעוברת חבירו ומינקת חבירו, ואם נשא, יוציא ולא יחזיר עולמות. והכמים אומרים: יוציא וכשיגיע ומנו לנכנס ונכנס. והרובא שנישא עקרה וזקנה, ואין לו אשה ובנים מעיקרא, לא שותה ולא נטולת פתובה. ר' אלעזר אומר: יכול הוא לישא אחרת ולפרות ולרבות הימנה. אבל המקנא לארוחתו ולשומרתו יבם שלו, ומשכנסה נסתרה, או שותה או לא נטולת פתובה. מעוברת ומינקת עצמו, או שותה או לא נטולת פתובה. הרובא שנישא עקרה וזקנה, ויש לו אשה ובנים, או שותה, או לא נטולת פתובה. אשת ממזר לממזר, ואשת נתין לנתין, ואשת גר עבר משוחרר, ואיילונית או שותה, או לא נטולת פתובה. קתני מיהא איילונית, תויבתייה דרב נחמן אמר לך רב נחמן: תנאי היא, ואגא דאמרי כי האי תנא. דתנאי, ר' שמעון בן אלעזר אומר: איילונית לא שותה ולא נטולת פתובה, שנאמר: "ונקתה ונורעה ורע" מי שדרבה להוריע, יצאתה זו שאין דרבה להוריע. ורבנן האי "ונקתה ונורעה ורע" מאי עבדי ליה? מיבעי להו לברתנאי: "ונקתה ונורעה", שאם היתה עקרה נפקדת, דברי ר' עקיבא. אמר לו ר' ישמעאל: אם כן יסתרו כל העקרות, ויפקדו, וזו, הואיל ולא נסתרה, הפסדה? אם כן מה תלמוד לומר: "ונקתה ונורעה ורע", שאם היתה יולדת בצהר, יולדת בריוח, נקבות, יולדת זכרים. קצרים, יולדת ארוכים. שחורים, יולדת

לבנים. אשת ממזר לממזר. פשיטא? מהו דתימא: אפוש פסולין לא ליפוש, קא משמע לן: אשת גר ועבר משוחרר, ואיילונית: פשיטא? מהו דתימא: "דבר אל בני ישראל", ולא גרים, קא משמע לן. ואימא הכי נמי? "ואמרת" רבויא הוא: אשת פהו שותה בו: אשת פהו שותה פשיטא מהו דתימא, "והיא לא נתפשה" אסורה, הא נתפשה מותרת, וזו הואיל ונתפשה אסורה, אימא לא תשתה, קא משמע לן: ומותרת לבעלה: פשיטא? אמר רב הונא: במתנוונה. מתנוונה? הא בדיקה מיא? במתנוונה דרך אברים, מהו דתימא: הא זנוי ונאי, והא דלא בדיקה מיא כי אוהיה, משום דבאונס זנאי ולגבי פהו אסורא, קא משמע לן: אשת סריס שותה פשיטא? מהו דתימא: "מפלעדי אישך" אמר רהמנא, והאי לאו בר הכי הוא, קא משמע לן: שעל ידי כל הערות מקנין: פשיטא מהו

תוספות

[שנשא עקרה חקניה וכו']. ותימה אמאי לא תנא איילונית בחדי עקרה חקניה: לא ישא אדם מעוברת חבירו. בירושלמי עליו הכתוב אומר (משלי כב) אל תשיג גבול עולם ובשדה יתומים אל תבא ומודים חכמים לרבי אלעזר שאם היו לו בנים ואשה ושדיא שותה או לא נטולת פתובה היו לו אשה ובנים ומתו בין קיני לשתיה כבר נראית לשתות:

מעוברת עצמו או שותה וכו'. רש"י פי' ולא אמרין דלא לקטליה לילדה ותימה אמאי אית לן למקטליה מה אכפתה לך בנחת עב שתלד הא נתן בנך דעריכן (דף ו.ו) האשה היוצאה ליהרג אין ממתנין על ער שתלד והתם גירת הכתוב הוא ומתו גם שניהם לרבות את הולד והתם משמע טעמא דרבי קרא לא רבי קרא לא קטלינה ליה משום דממונא דבעל הוא כדכתיב (שמות כא) כאשר ישיח עליו בעל האשה והבא הכי פירושא מעוברת עצמו אע"ג דקינא לה כשדיא מעוברת שותה לאחר שחלד ולא אמרין כמו גבי מעוברת חבירו דאי קינא לה כשדיא מעוברת וילדה ומת הולד או הפילה אפ"ה אינה שותה דלאו בת קיני היתה דמעט לה בספרי מיהא תשעה אשתו וכדאמרין בירושלמי לא היו ולו) אשה ובנים וכו' כבר (נראית) שלא לשתות: **אמר** לו רבי ישמעאל אי"כ יסתרו כל עקרות ויפקדו. תימה ור' ישמעאל לימא ליה לנפשיה יסתרו כל יולדות בצער וילדו בריחו וזו הואיל ולא נסתרה הפסדה:

ואמרת רביאיה הוא. תימה הוא אפיקתיה לעיל (דף כד.) לרבות הארוסה ושומרת יבם לקניו: וזו הואיל ונתפשה אסורה אימא לא תשתה כלל קמ"ל. תימה לר"י אמאי לא פריך הבא ואימא הכי נמי כדפריך לעיל ונראה כל היבא דקרא דמסקי אדעתיה מתוכו למדרש הכי ומודיש לדרשא אחריתי לא פריך ואימא ה"נ דקמ"ל דכך ניתן למדרש למשה בסני ולא בע"א כגון והיא נתפשה לאסור אשת ברוך מבלעדי אישך מי שקומה שכיבת בעל אבל לעיל בני ישראל משמע בהדיא למעוטי גרים וכן בפרק שני דיבמות (דף כב.) בגמרא דמי שיש לו אח ממ"מ וזקק את אשת אחיו ליבום דקא פריך פשיטא אחיו הוא מהו דתימא לילף אחוה אחוה מבני עקב קמ"ל התם פריך ואימא הכי נמי משום דאין גזרה שיה למחצה וצריך טעמא להוציא אשתו סבא או קרא וכן לענין לירוש (ספ.) וליטמא לו פשיטא אחיו הוא ס"ד"א לא יטמא בעל בעמיו יש בעל שנשטמא ויש שאינו נשטמא הא כיצד נשטמא לאשתו כשרה ואינו נשטמא לאשתו פסולה ה"נ קמ"ל ואימא הכי נמי דהא קרא מעט פסולין האה פסול הוא וכן בפ"ק דעריכן (דף ז.) גבי האשה שיוצאת ליהרג אין נשטמאין לה ע"י שחלד פשיטא גופה היא מהו דתימא (כ"י) כאשר ישיח עליו בעל האשה כתיב האי ממונא דבעל הוא קמ"ל ואימא ה"נ דמאי (דהא) נפקא לן מהתם דממונא דבעל הוא אבל הבא כיון דאשמעינן דעיקר קרא לדרשא אחריתי תו לא סלקי דעתא למעוטי מיניה מידי וכן פרי"י: **אשת** סריס. רש"י פי' בסריס חמה ולא בסריס אדם שאסור לקיימה ולא ידעין מנלן דסריס אדם כגון ששתה כוס עיקרין דאסור לקיימה אי משום האי ברייתא דמיתיה בפרק שני דיבמות (דף כ) ובפרק הערל (שם דף פט) פצוע דבא וברות שפכה סריס אדם והוקו וכו' עד אסור לקיימה הא קתני נמי וכן וכן אסור לקיים אלא על ברויך אפצוע דבא וברות שפכה קאי כדכתיבי טעמא משום שנאמר לא יבא פצוע דבא וברות שפכה אבל אסריס דקתני בברייתא לא ידענא מנליה דקאי נמי עלה:

סוטה. פרק רביעי - ארוסה דף בו עמוד ב

תוספות

1 אב

2 לבחן גדול דאסירה וקימא אימא לא קא משמעין לה מאלמנה

3 למעוטי הא לא היה זהו שותה וכן על מה שאמר איש אמר רחמנא ולא קטן נראה דרזיקא

4 משתיה ממעט לה קרא אבל נאסרה על ידי תש בע שנים ויום אחד אע"פ שאינו איש שהרי

5 ביאתו פוסלת בתרומה כדאיחא בפרק אלמנה

6 (יבמות דף סח.) ונסקלה הערה על ידו כדאיחא

7 בפ' ד' מיתות (סנהדרין דף נוה) ומקומו בפרק

8 יוצא דופן (נדה דף מה.) דומיא דכל עריות מקנא

9 על ידו דלא איצטרך למעוטינן אלא דשותות

10 אבל דנאסר פשיטא וכי משום דעריות גינהו

11 גריע:

12 שחוק. פירש רבינו חננאל שאינו בועל כדרכו

13 ואינו מזוירי דהניא איהו מרוח אשך זה

14 הקלטים שנכנס רוח באשכיו דברי ר"ע רבי

15 ישמעאל אומר זה שחוק תימה אמאי נקט

16 שמואל שחוק ולא נקט סריס ושמא שחוק היו

17 ברותא טפ?

18 אבל הא הואיל ואסירה וקימא. תימא מאי

19 קמ"ל רב הונא הא מותני" היא ע"י כל

20 עריות מקנין וי"ל דהכי פירושו מי שאסר בכל

21 יבא ישראל ע"י בעילת זנות אפילו אינה קרובתו

22 יצא עובד כוכבים דבלא הכי כל בת ישראל

23 מתסרא וקימא לגביה: "צא" עובד כוכבים שאין

24 לו אלמנות וגירושין בה. פירש רש"י דנפקא לן

25 מדכתיב אשר ינאף את אשת רעהו פרט לאשת

26 אחרים תימה הוא נפקא לן בקידושין בפרק

27 האומר מלא תחתון הם וכמדומה דלא אתי קרא

28 פרט לאשת אחרים אלא למעוטי ישראל הבא על

29 העובדת כוכבים אשר עובד כוכבים קמ"ל אע"י

30 דבעלת בעל יש להן ישראל בעובדת כוכבים

31 פטור:

32 למעוטי בהמה. תימה דהכא משמע דבנות

33 תליא מילתא אם כן רבא דאמר בפ'

34 הבא על יבמתו (יבמות דף נד.) דיש זנות לבדה

35 מתני' למעוטי מאי אית לן למימר דליל

36 דשמואל או דרב והמנוחא הונא:

37 מנא הא מילתא דאמרי רבין אין זנות לבחמה.

38 ה"ג בפ' כל האסורין (תמורה ל) מנא הא

39 מילתא דאין זנות לבחמה אמר ליה לא נישמטי

40 קרא וכתוב אתנו זונה וכלב אי"ה הכי אתנו כלב

41 וכו': אלא למאן דאמר הערהא זו נשקה מאי

42 איכא למימר. והיינו שמואל בפ' הבא על יבמתו

43 (יבמות דף נוה.) והכא אליביה דשמואל נמי

44 מסקין ותימה אדרבה איפכא מסתברא למאן

45 דאמר הערהא זו נשקה וחשיבה ביאה גבי שאר

46 עריות היינו דאיצטרך קרא הבא למעוטי אלא

47 למיד הערהא זו הכנסת טערה ולא חשיבה

48 נשקה גבי שאר עריות הבא מאי איצטרך

49 למעוטה:

דומה

37 אלא אמר אבוי: פרט לשקינא לה בנשיקה, הניחא למאן דאמר הערהא זו הכנסת

38 עמרה, אבל נשיקה, ולא פלוג הוא, היינו דאתי קרא למעוטי נשיקה. אלא למאן דאמר

39 הערהא זו נשיקה, מאי איכא למימר? לעולם לשקינא לה דרך אברים, ובהו דתימא,

40 בקפידא דבעל תליא רחמנא ובעל הא קא קפיד, קמשמע לן. אמר שמואל: ישא אדם

דומה

קרא למעוטיה. דלא תימא הערהא היא: אלא למאן דאמר. ביבמות (נף נה) הערהא האמורה בתורה שהיא כגמר ביאה בכל העריות כדכתיב (ויקרא ט) את מקורה הערה את שארו הערה

50 זו נשיקה, מאי איכא למימר, היכי מצינו למימר דאתא קרא למעוטה. ולא כגמר ביאה היא לכל דבר חוץ משפתה חרופה: בקפידא דבעל תליא. דכתיב וקנא. ובעל הא חוץ ליה

דקפיד שהרי קנא לה על פה:

רש"י

1 מהו דתימא נמקאה נמקאה שני פעמים. אמורים בפרשה, ודרשין ליה לקמן (נף נה) אחד

2 לבעל ואחד לבעול, היכא דמתסרא אבועל בהא סתירה משתעי קרא דנהוג בה דין

3 סוטה, אבל הא דאסורה בו: קמ"ל. דכי אתא קרא לגופיה אתא. דתיבא דאינו קרוב לה

4 נאסר עליה על ידי קפיד זה, ולא למעוטי קרובים אתא: איש אסר רחמנא. ושכב איש

5 אותה: שחוק. שבשורו נשפה וקלה וקלה וקבש ואין בו

6 כח. ובתורת פהניס בקבלות שנינו דהגמרא, יש

7 לף אדם שהוא חולה ומטל במטה אבל בשרו

8 שמור עליו, תלמוד לומר את השפחה תלמוד

9 שבשורו שחוקי מקנין על ידו בו. כמו ויהיו בה

10 מקנין על ידו פשיטא: ופוסל בתרומה פשיטא.

11 אם הוא אחד מן הפסולים המחולין את האשה

12 כגון עובד כוכבים עבד חלל נתיב וממור דקיימא

13 לן בקדושין וביבמות דפסולין האשה בביתאן

14 מויבת כהן כי תהיה לאיש זה, כיון שבעלה למי

15 שור אצלה פסקה: לא יחלל ידעו. מדלא כתיב

16 לא יחל דרשין שני חלולין אחד לה ואחד

17 לזרעה: דאית ליה ידע מחלל את האשה

18 בביתא, דלית ליה ידע לא יחלל: קא משמע לן.

19 שמואל דפוסל שמעון ליה מהא דאמר מקנין

20 על ידי שחוקי ובת כהן כי תהיה לאיש זה וגו'.

21 ומיהו נפקא לן דפסולין פסלי לאשה בביתאן,

22 ומדאפקיה בלשון הוייה נדרוש דאית ליה הוייה

23 מי שקדושין תוספין בה כגון ממור נתיב וקלל

24 פסלי, אבל עובד כוכבים ועבד הרי זה בבחמה

25 וכוון דלית להו הוייה זה נפסלו. עובד כוכבים

26 אין לו קדושין בישראל, דכתיב (ויקרא ט) איש

27 אשר ינאף את אשת רעהו, ונתניא בסנהדרין (נף

28 נה) פרט לאשת זכריו ואחרים, אלא לית להו

29 אישות. עבד עם חקמור כתיב בהו, עם חקמור

30 לחמור: מי שיש לו אלמנות וגירושין בה. הוא דכי

31 אין לה זרע ממנו וקשה אל בית אביה מלתם

32 אביה תאכל, דלא פסקה בביתא, וקא עובד

33 כוכבים ועבד שאין לו אלמנות וגירושין בה,

34 שלא תפסו לו בה קדושין וכשמת אין שם

35 אלמנות עליה. וביבמות פריך אימא לקלא, דמי

36 שיש לו אלמנות וגירושין הוא דכי אית לה זרע

37 לא תיכול, אבל עובד כוכבים ועבד אפי' אית

38 לה זרע מניה תיכול, והתם משני לה בהבא על

39 יבמתו ובאלמנה לב"ה. ומיהו שמעון וליה

40 מהא דמקנין ע"י עובד כוכבים: ואלא. מי שאינו

41 איש דמתני' למעוטי בהמה: דאין זנות לבחמה.

42 אינה נעשית זונה בבועלת בהמה ואינה נאסרת

43 על בעלה: אתנן זונה. נתן טלה באתננה: מחיר

44 גלגל. החליף כלב בטלה: אתנן כלב. שאם אדם

45 אומר לזונה החליף טלה והגעלי לכלב: מחיר

46 זונה. היתה לו שפתה זונה והחליפה בטלה,

47 ומדקאמר אתנן כלב מתר מפלל דלאו זנות

48 הוא, דאי זנות הוא הנה חילל עליה שם אתנן.

49 ואלא שכתב זרע לשם לי. כיון דאמרת מקנין ע"י

50 שחוקי: לשקנא לה שלא בדרך. אל תסתרי עמו

51 להבעל שלא בדרך. משכבי אשה פתי. הקשו

52 שני משבוחיה לכל דברים, וכוון דנאסרת עליו

53 אמאי לא היו קפיד דרך אברים פריצותא בעלמא

54 הוא. שובב עמה בקרוב קשר: פריצותא מי קאסר

55 רחמנא. אשה על בעלה הבה, וכוון דלא

56 מתסרא עליה הבה פשיטא דלאו קפיד הוא:

57 בנשיקה. משיך השמש באותו מקום: היינו דאתא

58 קרא למעוטיה. דלא תימא הערהא היא: אלא למאן דאמר. ביבמות (נף נה) הערהא האמורה בתורה שהיא כגמר ביאה בכל העריות כדכתיב (ויקרא ט) את מקורה הערה את שארו הערה

59 זו נשיקה, מאי איכא למימר, היכי מצינו למימר דאתא קרא למעוטה. ולא כגמר ביאה היא לכל דבר חוץ משפתה חרופה: בקפידא דבעל תליא. דכתיב וקנא. ובעל הא חוץ ליה

60 דקפיד שהרי קנא לה על פה:

ביאורים למסכת סוטה דף כו עמוד ב מתוך "ש"ס לובלין - מכון המאור"

57 שהתורה אומרת לקיים דין סוטה רק הִיכָא דְקָמִיתְסָרָא בְהָא זְנוּת
58 - במקום שנאסרת רק מחמת זנות זו על הבעול, אֲכִיל הָא - שקינא
59 לה בעלה שנסתרה עם גוי, הוֹאִיל וְאִסְרִיהָ וְקִיָּמָא - כבר אסורה
60 על הגוי הבעול לפני הזנות הזו, אִימָא לא - הייתי אומר שלא שוטה,
61 קְמִשְׁמַע לָן שִׁמְקִין על ידו.
62 עוד מבררת הגמרא, מַה שֶׁאִמְרַב רַב הַמְנוּנָא על גוי וְפֻסְלָא בְתַרְוִמָּה,
63 שואלת הגמרא והרי זה פְּשִׁימָא, שבת כהן שבא עליה גוי נפסלה
64 מלאכול בתרומה, כמו כל הפסולים, וכדלעיל.
65 מתרצת הגמרא, מַהוּ דְתִימָא - הייתי אומר "זִבְתָּ בְהֵן כִּי תִהְיֶה
66 לְאִישׁ וְךָ הִיא בְּתַרְוִמָּה קֹדְשִׁים לֹא תֹאכַל", אִמְרַב רַבְּמַנְא - נאמר
67 בתורה בדיני כהונה, ומפסוק זה דורשים שאם נבעלה האשה למי
68 שהוא "זר" אצלה בנישואין, דהיינו הפסולים בחיתוך, פוסלים אותה
69 בתרומה, כמו שכתוב בהמשך הפסוק, "היא בתרומת הקדשים לא
70 תאכל", והייתי חושב שמלשון התורה "תהיה" נדייק דְבַר תְּוִיָּה -
71 שרק מי שתופסים בו קידושין, יהודי, אלא שהוא פסול, כגון ממזר או
72 נתין או חלל, אִין - כן פוסל אותה בביאתו מלאכול בתרומה, אבל
73 דְלֹאִי בַר הֲוִיָּה - שאינו בתורת הויה כלל, שאין תופסים בו קידושין,
74 כגון גוי ועבד, לֹא פוסל אותה בביאתו, קְמִשְׁמַע לָן רַב הַמְנוּנָא,
75 דְפָסִיל גּוֹי אֵת הָאִשָּׁה בְּבִיאָתָהּ, מִדְּרַבִּי יוֹחָנָן, דְאִמְרַב רַבִּי יוֹחָנָן
76 מְשׁוּבָּא רַבִּי שְׁמַעְיָאֵל, מִנֵּין לְעוֹבֵד בּוֹכְבִים וְעוֹבֵד שְׂבָאוֹ עַל הַכְּהֻנָּה
77 וְעַל הַתְּוִיָּה וְעַל בֵּית יִשְׂרָאֵל שְׁפָסְלוּהָ מִן הַכְּהוּנָה כְּדַלְעִיל, שְׁנַאמְרַב
78 "זִבְתָּ בְהֵן כִּי תִהְיֶה אֶלְמָנָה וְגִירוּשָׁה וְזַרְעָא אִין לָהּ וְשִׁבָּה אֵל בֵּית
79 אַבִּיהָ כְּעַגְרִיָּה, מִלְּחָם אַבִּיהָ תֹאכַל", הרי שבת כהן שאין לה זרע
80 ונתאלמנה או נתגרשה, חוזרת לבית אביה לאכול בתרומה,
81 ומדייקים, דוקא כשהיתה נשואה למי שְׁיֵשׁ לוֹ אֶלְמָנָה וְגִירוּשִׁין
82 בְּהָ, כל יהודי, שיש לו דיני אלמנות וגירושין כיון שקידושיה תפסו,
83 וְצִאוּ עוֹבֵד בּוֹכְבִים וְעוֹבֵד שְׂבָאוֹ לוֹ דִּינֵי אֶלְמָנָה וְגִירוּשִׁין בְּהָ,
84 שהיא אין קידושין תופסים בו, פוסלים את האשה בביאתם מן
85 הכהונה.
86 חוזרת הגמרא לברר מה כוונת המשנה שמי 'שאינו איש' אין מקנין
87 על ידו, ושואלת וְאֵלָּא 'שאינו איש' לְמַעוּטֵי מַאי. ומתרצת הגמרא,
88 אִמְרַב רַב פְּסָא, 'שאינו איש' לְמַעוּטֵי בְּהֻמָּה, שאם נסתרה האשה
89 עם בהמה אין בעלה מקנא לה, דְאִין זְנוּת בְּבְּהֻמָּה - שאין האשה
90 נחשבת זונה בביאת בהמה, ואינה נאסרת על בעלה.
91 מבררת הגמרא באותו ענין, אִמְרַב לֵיהָ רַבָּא מִפְּרִיזְקָא - [שם מקום],
92 לְרַב אִשִּׁי, מָנָא הָא מִלְּתַמָּא דְאִמְרוּר רַבְּנָן - מהיכן למדו רבנן את
93 הדין שְׁאִין זְנוּת בְּבְּהֻמָּה.
94 מהא דְבְּרַיְבִי בְּדִינֵי הַבָּת קַרְבָּנוֹת לְבֵית הַמִּקְדָּשׁ "לֹא תִבְיָא אֲתָנָן
95 זִנְיָה וְיִחְזִיר פְּלֶבֶת בֵּית ה' אֲלֵהֶיךָ וְגו' כִּי תִעֲבֹד ה' גַּם שְׁנֵיהֶם", וְתִנְיָא
96 דִּיקוּ מִלְּשׁוֹן הַפְּסוּק שֶׁרַק "אֲתָנָן זִנְיָה וְיִחְזִיר כֻּלָּב" אֲסוּרִים, אֲבָל
97 אֲתָנָן כְּלָב - אדם אמר לזונה קחי טלה והבעלי לכלבי, וְיִחְזִיר זִנְיָה
98 - שהיתה לו שפחה זונה, והחליף אותה בטלה, מוֹתְרִין, שְׁנַאמְרַב
99 בְּסוֹף הַפְּסוּק "גַּם שְׁנֵיהֶם", ומדייקים, שְׁנֵי אֲסוּרִים, וְלֹא אֲרַבְּעָה.
100 ואם כן ממה שהתירו אתנן כלב, רואים שביאת כלב אינה נחשבת
101 זנות, כי אם היתה נחשבת זנות היה אסור האתנן שניתן בעבורה.
102 חוזרת הגמרא לברר את תחילת דבריה, ושואלת, וְאֵלָּא לִפִּי דְבַרִּי
103 שְׁמוּאֵל דְלַעִיל, שאשה שנסתרה עם שחוף בעלה מקנא לה, וביארה
104 הגמרא שלא תלמוד מ'ושכב איש אותה שכבת זרע' שצריך דוקא מי
105 שהוא מזרע, אם כן מה שאמר הפסוק "שְׁכַבְתָּ זֵרַע" לְמַה לִּי - מה
106 בא למעט. מתרצת הגמרא, מִיָּבֵיגֵי לִיָּה לְבְּדִתְנָא, כתוב בפסוק
107 דְלַעִיל "ושכב איש אותה שכבת זרע", פְּרַט לְדַבְּרָא אַחַר,
108 שיש קינוי של הבעל שהתרה בה שלא תסתר עם פלוני, אך לא
109 לביאה ממש בהוצאת זרע, אלא לדבר אחר, והוא לא נחשב קינוי.
110 שואלת הגמרא, מַאי דְבַר אַחַר, שאמרת עליו שאינו נקרא קינוי.
111 מתרצת הגמרא, אִמְרַב רַב שִׁשְׁתִּי, פְּרַט לְשִׁקְיָנָא לָהּ שְׁלֵא כְּדַרְבָּה
112 - שלא קינא לה בעלה שלא תסתר עם פלוני לביאה רגילה, אלא

1 מתרצת הגמרא, מַהוּ דְתִימָא - הייתי אומר, כיון שכתוב בפרשת
2 סוטה "נְמִמָּאָה" נְמִמָּאָה שְׁנֵי פְעָמִים, ודורשים את שני הפסוקים,
3 אַחַד שֶׁאִסְרִיהָ לְבַעַל, וְאֶחָד שֶׁאִסְרִיהָ לְבַעַל, והייתי סובר שהתורה
4 אומרת לקיים דין סוטה רק הִיכָא דְקָא מִתְפָּרָא בְּהָא זְנוּת -
5 במקום שנאסרת רק מחמת זנות זו על הבעול, אֲכִיל הָא - זו שקינא
6 לה בעלה שנסתרה עם אחד העריות, הוֹאִיל וְאִסְרִיהָ וְקִיָּמָא - כבר
7 אסורה על הבעול לפני הזנות הזו, אִימָא לא - הייתי אומר שלא
8 שוטה, קָא מְשַׁמַּע לָן שְׁכַל מַה שֶׁבֵּא הַפְּסוּק הוּא רַק כְּדִי לְאֲסוּר
9 אותה על ידי זנות זו כשלא היתה אסורה לפני כן, אך גם כשאסורה
10 לפני כן כגון בקרובים ועריות, יש בה דין סוטה להשקותה וכו'.
11 שנינו במשנה, על ידי כל העריות מקנין חוץ מן הַקָּמֵן [ובו] וממי
12 שאינו איש. מבאר הגמרא, מה שמיעטנו קטן מקינוי, שאין הבעל
13 מקנא לאשתו אם נסתרה עם קטן, ולמדנו מהפסוק "ושכב איש
14 אותה" אִמְרַב רַבְּמַנְא, ומדייקים, דוקא "איש" לֹא קָמֵן.
15 שואלת הגמרא, מה ששנינו במשנה וְשִׁאִינוֹ אִישׁ - שאין הבעל
16 מקנא לאשתו אם נסתרה עם מי שאינו איש, לְמַעוּטֵי מַאי - מי הוא
17 זה שאינו איש. מנסה הגמרא לתרץ, אִילְמָא לְמַעוּטֵי שְׁחוּף - אם
18 נאמר שבא למעט אדם שבשרו נשחף וכלה ויבש ואין לו כת, וזהו
19 מה שכתוב בקלות שבתורה "את השחפת". דוחה הגמרא, וְהָאִמְרַב
20 שְׁמוּאֵל שְׁחוּף כֵּן מְקִינֵין עַל יְדוֹ, וְפֻסְלָא בְּתַרְוִמָּה שֶׁאִם הִיָּה הַשְּׁחוּף
21 מהפסולים בקהל, ובא על בת כהן פוסל אותה מלאכול בתרומה,
22 ויבואר להלן, על כל פנים רואים במפורש שהבעל מקנא לאשתו
23 כשנסתרה עם שחוף, ואי אפשר לפרש שזו כוונת המשנה 'שאינו
24 איש'.
25 ומבררת הגמרא את עצם דברי שמואל, לפני שתמשיך לברר מה
26 כוונת המשנה 'שאינו איש'. מה שאמר שמואל ששחוף מְקִינֵין עַל
27 יְדוֹ, שואלת הגמרא פְּשִׁימָא, למה שלא יקנא הבעל. ומתרצת
28 הגמרא, מַהוּ דְתִימָא - הייתי אומר כיון שהפסוק אומר בפרשת
29 סוטה "וְיִשְׁכַּב אִישׁ אֶתְהָ שְׁכַבְתָּ זֵרַע" אִמְרַב רַבְּמַנְא, וְהָא לֹאִי בַר
30 הֲבִי הוּא - והרי שחוף אינו ראוי להזריע, אם כן לא יקנא הבעל על
31 ידו, קָא מְשַׁמַּע לָן שִׁמְקִין על ידו, והלימוד של "שכבת זרע" בא
32 ללמד דבר אחר שיבואר להלן.
33 עוד מבררת הגמרא, מה שאמר שמואל על שחוף וְפֻסְלָא בְּתַרְוִמָּה,
34 שואלת הגמרא והרי זה פְּשִׁימָא, שהיה בת כהן שבא עליה אחד מן
35 הפסולים, כגון גוי או עבד או נתין או ממזר, נפסלה מלאכול
36 יותר בתרומה, ומה החידוש אם הפסול הוא שחוף.
37 מתרצת הגמרא, מַהוּ דְתִימָא - הייתי אומר כיון שכתוב בדיני כהן
38 "לֹא יִחַלל זֵרַעוֹ" אִמְרַב רַבְּמַנְא, היתה התורה יכולה לכתוב "לא
39 יחל", ומהכפילות "לא יחלל" דורשים שני חילולים, אחד שמחלל את
40 האשה ואחד שמחלל את זרעה, אם כן דוקא דְאִית לֵיהָ זֵרַע לִיחַלְל
41 - מי שיכול שיכול להביא זרע מחלל אשה מכהונה בביאתו, דְלִית
42 לֵיהָ זֵרַע לֹא לִיחַלְל - אבל מי שאינו יכול להביא זרע, כגון השחוף,
43 לא יחלל אשה מכהונה בביאתו, קָא מְשַׁמַּע לָן שֶׁפּוֹסֵל אוֹתָהּ
44 מכהונה.
45 חוזרת הגמרא לברר מה כוונת המשנה שמי 'שאינו איש' אין מקנין
46 על ידו, וְאֵלָּא 'שאינו איש' לְמַעוּטֵי עוֹבֵד בּוֹכְבִים, שאם האשה
47 נסתרה עם גוי, אין בעלה מקנא לה, שואלת הגמרא, וְהָאִמְרַב רַב
48 הַמְנוּנָא עוֹבֵד בּוֹכְבִים כֵּן מְקִינֵין עַל יְדוֹ, וְפֻסְלָא בְּתַרְוִמָּה וכדלעיל.
49 על כל פנים רואים במפורש שהבעל מקנא לאשתו כשנסתרה עם גוי,
50 ואי אפשר לפרש שזו כוונת המשנה 'שאינו איש'.
51 ושוב מבררת הגמרא את עצם דברי רב המנונא, לפני שתמשיך לברר
52 מה כוונת המשנה 'שאינו איש'. מה שאמר רב המנונא שגוי מְקִינֵין
53 עַל יְדוֹ, שואלת הגמרא פְּשִׁימָא, למה שלא יקנא הבעל. ומתרצת
54 הגמרא, מַהוּ דְתִימָא - הייתי אומר כיון שאומרת התורה בפרשת
55 סוטה "נְמִמָּאָה" נְמִמָּאָה שְׁנֵי פְעָמִים כְּדַלְעִיל, ולמדנו שבא
56 לרבות אַחַד שֶׁאִסְרִיהָ לְבַעַל וְאֶחָד שֶׁאִסְרִיהָ לְבַעַל, והייתי סובר

ביאורים למסכת סוטה דף כז עמוד א מתוך "ש"ס לובלין - מכוון המאור"

41 לשמור עליה אפילו יום יומיים אלו, שבורחת ממנו לפתע. תיקון.
 42 שנינו במשנה, ואלו שביית דין בו' ומקנין להן, מי שנתחרש בעלה
 43 או נשטתה, או שהיה חבוש בבית האסורין.
 44 למדנו בברייתא, תנו רבנן, נאמר בתורה בפרשת סוטה "איש איש
 45 כי תשטה אשתו ומעלה בו מעל", ומבררת הברייתא, מה תלמוד
 46 לומר "איש איש" פעמיים, ועונה, בא לרבות כמו שנינו לעיל,
 47 אשת חרש, ואשת שומה, ואשת שעמום שהוא אדם שלקי
 48 בתמיהון לב, ושהלך בעלה למדינת הים, ושהיה חבוש בבית
 49 האסורין, שביית דין מקנין להן אם רואים שמתנהגות בפריצות,
 50 לפוסקן מכתותן, שיצאו מבעליהן בלי לקבל כתובתן. מבררת
 51 הברייתא, וכל - הייתי חושב שביית דין מקנין להן אם כדי להשקותן
 52 - שביית דין ישקו אותה מי הסוטה שיבדקום כשאר סוטה, ועונה,
 53 תלמוד לומר "והביא האיש את אשתו אל הכהן", ואין בית דין
 54 מביאים אותה אל הכהן להשקותה, ואף אם הבריא בעלה, אינו יכול
 55 להשקותה על סמך קינוי בית הדין, כפי שמבארת הגמרא בהמשך.
 56 רבי יוסי חולק ואומר, בית דין מקנין לה אם כדי להשקותה, אמנם
 57 הם עצמם אינם יכולים להשקותה, שהרי נאמר "והביא האיש את
 58 אשתו, אלא ולבשיצא בעלה מבית האסורין הוא ישקה".
 59 שואלת הגמרא, כמאי קא מיפלגי - במה חולקים רבנן ורבי יוסי.
 60 עונה הגמרא, רבנן סברי שאין הבעל יכול להשקותה על סמך קינוי
 61 בית הדין משום דבעינן "וקינא והביא" - שנאמר "וקינא את
 62 אשתו", והביא האיש את אשתו, דורשים הסמיכות שדוקא אם
 63 הבעל קינא לה, הוא יכול להביאה להשקיה, ורבי יוסי סבר לא
 64 בעינן "וקינא והביא" - אין לדרוש הסמיכות, והבעל יכול
 65 להשקותה על סמך קינוי בית הדין, לכן כשיצא הבעל מבית
 66 האסורים ישקנה, אף על פי שביית דין קינאו לה.
 67 למדנו בברייתא, תנו רבנן, כתוב בתורה בסוף פרשת סוטה "זאת
 68 תורת הקנאות, אשר תשטה אשה תחת אישה ונטמאה", ופסוק זה
 69 מיותר, ובא כדי להקיש איש לאשה שדיני אשה כאיש, ואשה לאיש
 70 שדיני איש כאשה.
 71 שואלת הגמרא, למאי הלכתא - לענין מה הוקשו, מה למדו אשה
 72 מאיש ומה למדו איש מאשה.
 73 עונה הגמרא, אמר רב ששת, אשה מאיש לומדים, שפשים שאם
 74 הוא סומא - עיור, לא היה משקה, דכתיב בתורה בפרשת סוטה
 75 "ונעלם מעיני אישה", תיבת "עיני" מיותרת ובאה ללמדנו דוקא מי
 76 שרואה בעיניו, כך היא אם היתה סומא לא היתה שותה.
 77 רב אשי אמר, איש מאשה לומדים, כשם שהיורת - שאין לה רגל
 78 ונדקמת - שאין לה יד לא היתה שותה דכתיב בתורה בפרשת
 79 סוטה

1 דומה - אשה שכולם מדברים על ניאופיה, ואל ישא בת דומה,
 2 שזו - הדומה, באה מטיפה בשרה, שהרי אמה כשרה היתה, וזו -
 3 בת הדומה, באה מטיפה פסולה, שכיין שמלעזים על אמה, יתכן
 4 שאכן היא בת ממזר או גוי. ורבי יוחנן חלק על שמואל ואמר, עדיף
 5 שישא אדם בת דומה, ואל ישא דומה, שזו - בת הדומה בעצמה
 6 עומדת בחזקת בשרות, שהרי עליה אין שום רינונים, ומותרת
 7 לבעלה כיון שרוב בעילות אחר הבעל וחזקה שאמה התעברה
 8 מבעלה שהוא אביה של זו, וזו - הדומה, אינה עומדת בחזקת
 9 בשרות, שהרי כולם מרננים עליה שזמנה תחת בעלה, ואסורה עליו
 10 ואינו יודע ובא עליה באיסור.
 11 שואלת הגמרא, מיתני, נושא אדם דומה, ומשמע שעדיף מבת
 12 דומה, וקשה על רבי יוחנן.
 13 מתרצת הגמרא, אמר רבא, יש לברר הענין, ותסברא נושא
 14 לכתחלה - וכי תעלה על דעתך שכונת הברייתא היא שמותר
 15 לישאנה לכתחילה, והרי תזנה תחתיו. אלא ודאי חייבים לתקן את
 16 דברי הברייתא ולשנות בה, אם נשא בדיעבד דומה מותר בה, ואם
 17 כבר שבשנו הברייתא והוספנו בה שמדובר בדיעבד, תני נמי -
 18 אפשר גם להוסיף שאם נשא בת דומה מותר.
 19 ופוסקת הגמרא, והלכתא, ישא אדם בת דומה ואל ישא דומה,
 20 כרבי יוחנן, דתני רב תחליפא בר מערבא - שהיה מאריך ישראל,
 21 קמיה דרבי אבהו, אשה שהיא מונה, בגייה בשרין ולא חוששים
 22 שמה אינם מבעלה והם ממזרים, כיון שחזקה שרוב בעילות אחר
 23 הבעל. לכן עדיף לישא בת דומה, כיון שהיא כשרה, ותהיה תחתיו
 24 בחזקת היתר, מאשר לישא דומה עצמה שמחטיאה אותו שחי עמה
 25 באיסור כיון שזמנה עם אחרים מרצונה.
 26 שואלת הגמרא, בעי רב עמרם, הכלל שאמרנו שרוב בעילות אחר
 27 הבעל, ואשה מזנה בניה כשרים, מה הדין באשה שהיתה פרוצה
 28 ביותר, שיש לחשוש שרוב בעילותיה אינן על ידי בעלה אלא
 29 מאחרים, מהו, האם בניה כשרים. ומבארת הגמרא, אליבא דמאן
 30 דאמר אין אשה מתעברת אלא סמוך לווסתה - שהאשה
 31 מתעברת בדרך כלל יום אחד לפני שווסתה צריך להופיע, לא תיבעי
 32 לך - אין לנו שאלה, ופשוט שבניה אינם כשרים, ולא ידע בה ולא
 33 מנמר לה - שהרי בעלה לא יכול לדעת מתי יגיע ווסתה כדי לשמרה
 34 ביום שפניו כן שלא תזנה עם אחרים כדי שלא תתעבר. כי תיבעי
 35 לך - אמנם יש לנו שאלה אליבא דמאן דאמר אין אשה מתעברת
 36 אלא סמוך לטבילתה - לפי הדעה החולקת, וסוברת שהאשה
 37 מתעברת בדרך כלל בליל טבילתה או למחרת, נסתפקו מאי, האם
 38 כיון דידע בה בעלה מתי ליל טבילתה, נמנרי מנמר לה - הוא
 39 שומר אותה ביום יומיים שאחר הטבילה שלא תזנה כדי שלא
 40 תתעבר מאחרים, או דלמא כיון דפרוזה ביותר לא מצליח בעלה

המשך ביאור למסכת קידושין ליום שישי עמוד א

16 מי קני לך לומר איכפרינן כדקריית רבנן, או לומר אנפך - כלי
 17 ששיעורו רביעית, כלשון דאמרי אינשי. ובדברי קנטור אלו נתכוין
 18 רבי יהודה להוכיח את רב נחמן על שהתנשא עליו להזמין לדין.
 19 אמר ליה רב נחמן, תיתי דונג - תבוא בתי ששמה 'דונג' ותשקנין -
 20 ותביא עבורינו משקה. אמר ליה רב יהודה, הכי אמר שמואל,
 21 אין משתמשים באשה, כדי שלא תהא למודה להיות בין אנשים.
 22 ענה לו רב נחמן, בתי קמנה היא ואין בכך איסור שנשתמש בה.
 23 אמר לו רב יהודה, בפירוש אמר שמואל, אין משתמשים באשה
 24 כלל, בין גדולה בין קטנה.
 25 בקשו רב נחמן, נשדר ליה מר שלמא לילתא - ישלח מר ברכת
 26 שלום לילתא אשתי. אמר ליה רב יהודה, הכי אמר שמואל, קול
 27 באשה ערוה, ואם אשאל בשלומה הרי תשיבני ואשמע את קולה.
 28 אמר לו רב נחמן, והרי אפשר לשאול בשלומה על ידי שליח, ולא
 29 ישמע את קולה. אמר ליה רב יהודה, אף זה אסור, דהכי אמר
 30 שמואל,

1 אותך לדון את הרבים אסור לך לעשות מעקה בפני הרבים. אמר
 2 ליה רב נחמן, פורתא דגונדרייתא הוא דא עבדינא - עשיתי גדר
 3 נמוכה של עשרה טפחים משום מצוות מעקה, ולגבי מלאכת
 4 מצוה לא נאמר כלל זה. אמר ליה רב יהודה, ומי סניא - וכי מוכר
 5 ושנאו עליך לומר מעקה, שהוא לשון דכתיב באורייתא, או
 6 'מחיצה' כדאמור רבנן - כלשון חכמים. אמר ליה רב נחמן, תיבי מר
 7 אכרפיתא - ישב אדוני על הספסל. אמר ליה רב יהודה, ומי קני לך
 8 לומר ספסל כלשון דאמור רבנן, או איצטבא כדאמרי אינשי - כפי
 9 שמורגל בפי הבריות. אמר ליה רב נחמן לרב יהודה, ליכול מר
 10 אתרונא - יאכל אדוני אתרוג. אמר ליה רב יהודה הכי אמר
 11 שמואל, כל האומר אתרונא, מחמת היתלתא פרמות רוחא -
 12 שלש רוחו גסה אומר בלשון זו, אלא כך יש לומר או אתרוג
 13 כדקריית רבנן - כפי שקראוהו חכמים, או אתרונא כלשון דאמרי
 14 אינשי. המשך רב נחמן ואמר ליה לרב יהודה, לישתי מר אנפנא -
 15 ישתה אדוני שיעור רביעית משקה אספרגוס. אמר ליה רב יהודה

סוטה. פרק רביעי - ארוסה דף כז עמוד א

רש"י

דומה. נטענת ונדפרת בפי כל על יאופיה. דומה לשון קלסה ודבור, כדאמר' בנדה ותי
 2 דומת עירך עֲלֶיָהּ ביק, והואו לאו חשד הוא אלא דבור יתר שהיו נדקרים בה על
 3 חביבותה של בעלה. ואף לקלסה לשון דבור יתר הוא, לפיכך הוא נהפך ללשון שבח
 4 וללשון גנאי כדאמר (שמלקטם אחרו). וזו באה מביאה פסולה. שמא מעובר בוכבים או
 5 ממור. [שו]. הבת עומדת בחזקת פשרות ומתרת
 6 לבעלה. ולטפה פסולה לא היישין, דרב
 7 בעילות אחר הבעל ומבעלה נהעברה: וזו אינה
 8 עומדת בחזקת פשרות. שמונה תחתי ונאסרת
 9 עליו והוא אינו רואה ואינו מְרַשֶׁה ובה עליה
 10 באסור: ונתקבא נושא לכתחלה. הא ודאי
 11 ממקלקלה ליה, אלא על פרוץ משבשתא היא
 12 ובעית לתרוצה ולמתני אם נשא אדם דומה
 13 מתר. וכוון דבעית לתרוצה אלקמא תנא לאו
 14 דוקא ולא מותביתן מנה. דאיכא למימר בהא נמי
 15 טעה והני נמי בת דומה. ואנן נמי כי אמרין ישא
 16 אדם זו או לא ישא זו לאו לכתחלה אם ימצא
 17 ארתא, אבל אלא דמי שאינו מוצא אלא שפתי
 18 אלו ישא זו ואל ישא זה: רבי תחלישא כו'.
 19 הקבר בת דומה כיון דכשרה היא טוב לו
 20 שישאנה שתהא תחתיה בחזקת התר, ואל ישא
 21 דומה שמקלקלה לשמש עמה משנאסרה לו.
 22 היתה פרוצה ביותר. דאיכא למיחש דרב
 23 בעילותיה משל אחרים: מהו. שהיו בניה פשרים:
 24 אין אשה מתעברת אלא סמוך לזוהיה. לפני וסת
 25 נדחתה יום אחד, ולא ידע הבעל את וסת נדחתה
 26 דלגורה אותו היום מלונות שלא תתעבר בנותה:
 27 כי תביעי לך כו'. פלוגתא במס' נדה ותי כו':
 28 סמוך לזוהיה. לאחר שטבלה ביום טבילה
 29 או ליום מתה: או דלמא בין דפרוצה היא ביותר.
 30 לא מיצי מיטר. לה שגשמת מאצלו פתאום:
 31 וקנא והביא. המקנא לה ישקנה. ואי קשיא בקנאי
 32 נמי הא כתיב את אשתו דמשמע דבעלה מקנא
 33 לה ולא אחר, הא מתרבי מאיש איש: אשר
 34 תשקה אשה תחת אישה. קרא ומירא הוא
 35 לדרשה בסוף הפרשה. זאת תורת הקנאות וגו':
 36 לתקיש איש לאשה. בדמקפיש אודל למאי
 37 הלכתא: רב איש אמר כו'. מר מפרש הקישא
 38 דאיש לאשה, ומר מפרש הקישא דאשה לאיש
 39 ולא פליגי:
 40 והעמיד

דומה. פירש ר"ח שמלעיון עליה בני אדם שהיא מזנה כדגרסין (ביבמות דף כה). ואמר
 2 אביי אמרה לי אם דומי דמתא יומא ופלגא הוא עד שישאו ויתנו בה מוחרות
 3 כלבנה פי' מוחרות נשים שטוות פשות משור כך מפרש בגמרא אי. מה שהביא רבינו תנאל
 4 דומי דמתא יומא ופלגא לא הביא אלא לראיה ללשון וזמנה לזות שפתיים הוא ומידי הבא
 5 לא מיירי בדומה כה"ג דא"כ אפי' כנס יוציא דהא
 6 פסקין ההם בפ"ב דיבמות (דף כה). כרבי בקלא
 7 דלא פסקי היכא דדומי מתא יומא ופלגא דקאמר
 8 הואיל ומכור הדבר תצא ואפילו רבי יוחנן מודי
 9 הבא אם כנס דלא יוציא: רוב בעלות אחר
 10 הבעל. לא איירי אלא בקלא דפסק דפסקין כרב
 11 (יבמות כה). דלא תצא דרוב בעילות אחר הבעל
 12 ואע"ג דרב דאמר בסוף פרק אלמנה ביבמות (דף
 13 סט) הבא על ארוסתו בבית חמיו הולד ממור
 14 ומוקי בגמרא ברדימא מינה ומעלמא ולא שדין
 15 לה בתר ידידה דוקא ארוס איש מצוי אצלה אבל
 16 בבעל שבנסה מודי דלשמואל שאין מקו להעולם הולד
 17 שתוקי וכגון דליתא לדומה גופא קמן דלישילה
 18 אבל איתא קמן ואמרה לכשר נבעלתי נאמנת
 19 דאמרין בפרק עשרה יוחסין (קדושין דף עה). גבי
 20 ארוסה שעירבה אע"ג דמוקמינן לה בפרק אלמנה
 21 לכ"ג (יבמות סט) כגון דדימא מעלמא מאי
 22 שתוקי דאמר שמואל בדוקי שבודק את אמו
 23 ואומרת לכשר נבעלתי דאמר רב זורדא אמר
 24 שמואל הלכה כרבן גמליאל דאמר דהא נאמנת
 25 דאפילו ברוב פסולין אצלה הווא הדין האי
 26 דקאמר הבא אל ישא בת דומה כגון דליתא
 27 לדומה קמן דנישילה אבל איכא למתמה
 28 ללישא תרוא דאמר בפרק אלמנה בבא עליה
 29 דכ"ע לא פליגי דבתר ידידה שדין הוא הבא
 30 דבעלה קבוע אצלה כל שעה לא שדי ליה
 31 שמואל בתריה דבעל בתר ארוס לא כל שכן ואפי'
 32 אם תמצא לומר דשאני התם ידיעין ברור דבא
 33 עליה ארוס אבל הבא גבי בעל לא ידיעין ביאה
 34 דאית דבא עליה מימ' לרבא תקשה דאמר אפי'
 35 בארוסה שעירבה אמר מסתברא דלא דימא
 36 מינה היא קאמר רב הולד ממור ושמואל אמר
 37 הולד שתוקי אבל דימא מינה בתר ידידה שדין
 38 ליה ואפי' לרב וכ"ש לשמואל הוא הבא אע"ג
 39 דאית לה בעל קבוע והוא לן למימר רוב בעילות
 40 אחר הבעל ולא שדי ליה ברידיה כ"ש התם:
 41 **אליבא** דמ"ד אין אשה מתעברת אלא סמוך
 42 לווסתה וכו'. י"ל כגון שלא קבעה וסת והיה
 43 דהמ"ל ובגון דלא קבעה וסת לא תבעי לך כי
 44 תבעי לך היכא דקבעה וסת אלא מילתא
 45 דפסיקא נקט חימה לרבי והא אמרי' ההם בפ' המפלת (נדף דף כה) הווא שפירא דאתא לקמייה דמר שמואל אמר האי בר מ"א יומא הוא וחשיב מיום דאולא לטבילה עד הווא יומא ולא
 46 הווא אלא מ' יומא אמר האי בנדחתה בעל ובפתיה ואודי ותקשה למ"ד סמוך לווסתה ונראה דמ"ד סמוך לווסתה רוב עיבורין קאמר מידו מודי דזימנין מיקרי דמיעברה נמי סמוך לטבילתה
 47 או באחד מאותן הימים שבין טבילתה לווסתה וכן למ"ד סמוך לטבילתה: **איש** איש לרבות אשת חרש וכו'. נראה דעיקר קרא לא איצטריך אלא לאוסרה לבעל ולתובע ע"י קניו זה אבל
 48 משום לפוסלה מכתובתה לא צריך קרא דהא אפילו רבן שמעון בן גמליאל דאמר בפרק בתרא דתבותו (דף ק) תבות אשה דאורייתא לאו ממש דאורייתא אלא אית ליה סמך מדאורייתא
 49 כדאמרין התם בפ"ק (דף י.) סוטה סמוך לכתובת אשה מן התורה אלא נתן נזקת כתובה מילתא אגב אורחיה קמ"ל ועוברת על דת ציבכה התירא להפסיד כתובתה: **ואיש**
 50 אמר כשם שחזרת ונידמת אינה שוטה דכתיב והעמיד הכהן את האשה. תימה לר"י מאי שנא אשה דמעמט מוזהמת חזרת וגבי ערכין דכתיב והעמיד והעריך לא ממעט אלא גוסס בפ"ק
 51 דערכין (דף ט.) וכן העמדה דכתיב בקדשים בעלי מומין דאמר' בפרק השוחט (חולין ל.) שחטה ועדיין מפרסכת דבת העמדה והערכה היא וגבי יבם כתיב (דברים כה) ועמד ואמר ואפ"ה
 52 הלוי נחתו וגילו ולמטה) מן הארכובה מיהו מחליצה לא תקשי דהתם מפרש שעמא משום דכתיב בה מעל רגלו ועיקר קרא דועמד ואמר כדוריש ליה כספרי מלמד שאינו אמר דבריו
 53 אלא בעמידה ותיריך מרדכי רחמנא בן חרש לערכין ש"מ דאהעמדה ממש לא קפיד רחמנא וכן בהמה בעלת מום עיקרה לפירין עומדת ולא חילק בה הכתוב בין בעלת מום אפי' ושברו או
 54 נחתו רגליה דלא עדיף מאדם ודלא קפיד קרא אעמידה: **לכתוב** העמיד הכהן את האשה ונתן על כפיה. אי קשיא דהבא משמע דרב בעי קרא דכתיב ובפרק נגמר הדין (סנהדרין
 55 מה) אמרי' אמר ליה מר קשישא בריה דרב חסדא לרב אשי ומי לא בעינן קרא דכתיב והתן הדין את האשה ונתן אה ויגר וכו' מאי שעמא לאו משום דבעינן קרא דכתיב לא משום דכוליה
 56 קרא יתירא דהו' דמשמע אי לאו דהוי יתירא דרב בעינן קרא דכתיב בשלמא דרב ששת דמעמט סומא מעיני איכא למימר קרא יתירא דהוה מצי למימר ונעלם מאישה וכן והעמיד דאמר
 57 רב אשי איכא למימר קרא יתירא הוה דהא כתיב והעמיד

תוספות

1
2
3
4
5
6
7
8
9
10
11
12
13
14
15
16
17
18
19
20
21
22
23
24
25
26
27
28
29
30
31
32
33
34
35
36
37
38
39
40
41
42
43
44
45
46
47
48
49
50
51
52
53
54
55
56
57

סוטה. פרק רביעי - ארוסה דף כז עמוד ב

תוספות

רש"י

1 לפני ה' וכן הא דאמר מר בר רב אשי דאילמת אינה שותה משום דכתיב ואמרה ואפי' למיד
 2 (סנהדרין דף מוה) לא בעינן קרא כדכתיב מודה דאילמת אינה שותה משום דלא מצאי
 3 לקבולי שבעה ואפי' גבי חליצה דקרייה לא מעבבא אילם ואילמת שחליצו חליצתן פסולה
 4 משום דר' זירא כל הראוי לבילה אלא ונתן על כפייה א"ע ללאו קרא יתירא הוא בעי קרא
 5 כדכתיב והכי משמע בפרק שלשה מינין בבביר דף
 6 (מו) דמאן דבעי קרא כדכתיב דנויר ממוטו או
 7 אין לו כפיס אין לו חקנה משום דכתיב ונתן על
 8 כפי הנויר וכן אין לו בהן די משום דכתיב על בהן
 9 די תריץ דרב אשי מיהו דמר קשישא לפום
 10 סברתו דבעי למידק ממתני' דבעינן קרא כדכתיב
 11 וא"ל רב אשי מהבא ליכא למידק מידי דהתם
 12 קרא יתירא מיהו רב אשי ס"ל דבעינן
 13 קרא כדכתיב:

הדרן עלך ארוסה

1 לפני ה' וכן הא דאמר מר בר רב אשי דאילמת אינה שותה משום דכתיב ואמרה ואפי' למיד
 2 (סנהדרין דף מוה) לא בעינן קרא כדכתיב מודה דאילמת אינה שותה משום דלא מצאי
 3 לקבולי שבעה ואפי' גבי חליצה דקרייה לא מעבבא אילם ואילמת שחליצו חליצתן פסולה
 4 משום דר' זירא כל הראוי לבילה אלא ונתן על כפייה א"ע ללאו קרא יתירא הוא בעי קרא
 5 כדכתיב והכי משמע בפרק שלשה מינין בבביר דף
 6 (מו) דמאן דבעי קרא כדכתיב דנויר ממוטו או
 7 אין לו כפיס אין לו חקנה משום דכתיב ונתן על
 8 כפי הנויר וכן אין לו בהן די משום דכתיב על בהן
 9 די תריץ דרב אשי מיהו דמר קשישא לפום
 10 סברתו דבעי למידק ממתני' דבעינן קרא כדכתיב
 11 וא"ל רב אשי מהבא ליכא למידק מידי דהתם
 12 קרא יתירא מיהו רב אשי ס"ל דבעינן
 13 קרא כדכתיב:

1 "והעמיד כהן את האשה לפני ה'... ונתן על כפייה".
 2 כך הוא, אם היה חיגר או גידים, לא היה משקה. מר
 3 בר רב אשי אומר: בשם שאילמת לא היתה שותה,
 4 דכתיב "ואמרה האשה אמן אמן". כך הוא, אם היה
 5 אילם לא היה משקה:

הדרן עלך ארוסה

1 לפני ה' וכן הא דאמר מר בר רב אשי דאילמת אינה שותה משום דכתיב ואמרה ואפי' למיד
 2 (סנהדרין דף מוה) לא בעינן קרא כדכתיב מודה דאילמת אינה שותה משום דלא מצאי
 3 לקבולי שבעה ואפי' גבי חליצה דקרייה לא מעבבא אילם ואילמת שחליצו חליצתן פסולה
 4 משום דר' זירא כל הראוי לבילה אלא ונתן על כפייה א"ע ללאו קרא יתירא הוא בעי קרא
 5 כדכתיב והכי משמע בפרק שלשה מינין בבביר דף
 6 (מו) דמאן דבעי קרא כדכתיב דנויר ממוטו או
 7 אין לו כפיס אין לו חקנה משום דכתיב ונתן על
 8 כפי הנויר וכן אין לו בהן די משום דכתיב על בהן
 9 די תריץ דרב אשי מיהו דמר קשישא לפום
 10 סברתו דבעי למידק ממתני' דבעינן קרא כדכתיב
 11 וא"ל רב אשי מהבא ליכא למידק מידי דהתם
 12 קרא יתירא מיהו רב אשי ס"ל דבעינן
 13 קרא כדכתיב:

1 "והעמיד כהן את האשה לפני ה'... ונתן על כפייה".
 2 כך הוא, אם היה חיגר או גידים, לא היה משקה. מר
 3 בר רב אשי אומר: בשם שאילמת לא היתה שותה,
 4 דכתיב "ואמרה האשה אמן אמן". כך הוא, אם היה
 5 אילם לא היה משקה:

הדרן עלך ארוסה

14 **כשם** שהמים בודקין אותה כך בודקין אותה.
 15 ירושלמי המאררין אמר רבי תנחומא
 16 מנין המאררין נגד רמ"ח אברים שיש בה ונגד
 17 רמ"ח אברים שיש בו כשם שהמים בודקין אותה
 18 על כל ביאה וביאה שהיא מקבלת מבעלה לאחר
 19 הבעול כך הן בודקין אותו וכשם שהיא אסורה
 20 לאחיו של בעל כך היא אסורה לאחיו של בעל
 21 היא על ידי שדרכה ליאסר בין לו בין לאחר היא
 22 נבדקת אבל הוא לכשתשתה הוא נבדק בדקו
 23 אותו ולא אותה בני אומר הוכות תולה נוחא
 24 כמאן דאמר הוכות תולה לה ואינו ניכרת ברם
 25 כמאן דאמר הוכות תולה וניכרת הרי לא הוכרה
 26 אלא בני אומר מים מגולים שנה ונצבת הכין לא
 27 הוון בעימי מנדקונה אלא כדן אלא בני אומר
 28 עם אחרים נסתרה ולא כן סברין מימר
 29 לכשתשתה הוא נבדק תיפתר שהיה הוא מיד
 30 והיא שוגגת ובודק אותו ולא בדקו אותה בדקו
 31 אותה ולא בדקו אותו בני אומר הוכות תלה ליה
 32 ניהא כמדי הוכות תולה ואינו ניכרת ברם כמ"ד
 33 הוכות תולה וניכרת דרי' הוא לא הוכר אלא בני
 34 אומר מים מגולים שנת ונצבת הכין לא הוה בעי
 35 מנדקונה אלא כדן אלא בני אומר עם אחרים
 36 נסתרה מעתה גרש יזא מותר בה תיפתר שהיה
 37 הוא שוגג והיא מזידה ובודקו אותה ולא אותו הוא
 38 מיד והיא שוגגת פשיטא שהיא מותרת לביתה
 39 גירש מהו שיהא מותר בה אפשר לומר מיד בה
 40 ואת אמרת הכין הוא שוגג והיא מזידה פשיטא
 41 שהיא אסורה לביתה גירש מהו שיהא מותר בה
 42 אפשר לומר יצאה מתחת ידו ואת אמר הכין
 43 ומנין שהדבר תלוי בה שמעון ב"ר אבא בשם ר'
 44 יוחנן אמר ואל אשת עמיתך לא תתן שכבתך
 45 לזרע לטמאה בה בה הדבר תלוי אם היתה מזידה
 46 אסורה שוגגת מותרת:
 47 ההוא

14 את שמעו, ולא בקורין את הלל: בו ביום דרש ר' יהושע בן הורקנוס: לא עבד איוב
 15 את הקדוש ברוך הוא אלא מאהבה, שנאמר: "הן יקטלני לו איחל". ועדיין הדבר שקול
 16 לו אני מצפה, או אני מצפה? תלמוד לומר: "עד אגוע לא אסיר תמתי ממני", ללמוד
 17 שמהבה עשה. אומר ר' יהושע: מי יגלה עפר מעיניך רבן יוחנן בן זבאי, שהיית דורש
 18 כל ימך לא עבד איוב את המקום אלא מיראה, שנאמר: "איש תם וישר ירא אלהים
 19 וסר מרע", והלא יהושע תלמיד תלמידך למד שמהבה עשה: גמ' "אותו" לזאת? אילמא
 20 ראי

ביאורים למסכת סוטה דף כז עמוד ב מתוך "ש"ס לובלין - מכון המאור"

34 בו פּוֹסְדֵי דְרֵשׁ רַבִּי עֲקִיבָא, וְיַמְדוּתָם מַחֲזִין לְעִיר אֶת פְּאֵת קְרָמָה
 35 אֲלֵפִים בְּאֵמָה וְגו', וּמִקְרָא אַחַר אָמֵר "מִקְרֵי הָעִיר וְהוֹצֵה אֶלֶף
 36 אֵמָה כְּכִיב", אִי אֲפֹשֶׁר לִזְמַר שִׁיתְנוּ לְלוּיִם אֶלֶף אֵמָה, שְׂכָבֵר
 37 נֶאֱמַר "אֲלֵפִים אֵמָה", וְאִי אֲפֹשֶׁר לִזְמַר שִׁיתְנוּ אֲלֵפִים אֵמָה, שְׂכָבֵר
 38 נֶאֱמַר "אֶלֶף אֵמָה", הָא פִּיזַר, אֶלֶף אֵמָה הוּא מְגִרֵשׁ שִׁתְנָה
 39 לְלוּיִם, וְאֲלֵפִים אֵמָה נֶאֱמָרוּ לִגְבֵי תַחֲוֹם הַשְּׂבָת, שֶׁאִסּוּר לְצַאת חוּץ
 40 לְאֵלֵפִים אֵמָה בִּשְׁבַת, וְלֹא הוֹחֲכֵר כַּדִּי שִׁיתְנוּם לְלוּיִם. רַבִּי אֶלְעָזָר
 41 בְּנֵי שֵׁל רַבִּי יוֹסִי הַגִּילְיָי אָמַר, אֶלֶף אֵמָה מְגִרֵשׁ, וְאֲלֵפִים אֵמָה
 42 שְׂדוֹת וְכִרְמִים - נִתְּנוּ לְלוּיִם אֲלֵפִים אֵמָה, מִתּוֹכָם אֶלֶף הָיוּ מְגִרֵשׁ
 43 וְעוֹד אֶלֶף לְשָׂדוֹת וְכִרְמִים.
 44 בו פּוֹסְדֵי דְרֵשׁ רַבִּי עֲקִיבָא, "אִזְּ יִשִּׁיר מִשָּׁה וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת
 45 הַשִּׁירָה הַזֹּאת לַח' וְיֹאמְרוּ לְאִמְר', שְׁאִין תִּלְמוּד לִזְמַר לְאִמְר',
 46 שְׁהָרִי בְּכָל מְקוֹם שֶׁכְּתוּב בְּתוֹרָה לְאִמְר' הַכּוּוּנָה שֶׁהִשְׁכִּינָה מִדְּבַר
 47 הַדִּיבּוּר לְמִשָּׁה שִׁיאִמַר לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל, וְזֵמָה תִּלְמוּד לִזְמַר כִּאֵן
 48 לְאִמְר', הָרִי פִּה אִי אֲפֹשֶׁר לְהַסְבִּיר כִּךְ, אִלָּא מִלְּמַד שֶׁהָיוּ יִשְׂרָאֵל
 49 עֹזְבֵי שִׁירָה אַחֲרָיו שֶׁל מִשָּׁה עַל כָּל דְּכָר וְדְכָר בְּקוּרְאֵין אֶת הַלֵּל,
 50 שְׁאוּמְרִים הַצִּיבּוּר אֶת רֵאשֵׁי הַפְּרָקִים, (אֲשִׁירָה לַח' כִּי נָאָה נָאָה),
 51 לְכָךְ נֶאֱמַר לְאִמְר'. רַבִּי נַחֲמִיָּה אָמַר, בְּקוּרְיִן אֶת שְׁמֵעַ שְׁאֲחָרִי
 52 שֶׁהִשְׁלִיחַ צִיבּוּר פּוֹתַח תַּחֲוִילָה, כּוֹלָם קוֹרְאִים בִּיחָד, כִּךְ אִמְרָ מִשָּׁה
 53 אֲשִׁירָה לַח', וְשִׁרְתָּה רוּחַ הַקּוֹדֵשׁ עַל כָּל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְכוּוּנָה לְמָה
 54 שֶׁהוּא אִמְרָ, וְאִמְרוּ כּוֹלָם בִּיחָד, וְלֹא בְּקוּרְיִן אֶת הַלֵּל.
 55 בו פּוֹסְדֵי דְרֵשׁ רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן הוֹרְקָנוֹס, לֹא עֲבַד אֵיזֵב אֶת הַקְּדוּשָׁה
 56 בְּרוּךְ הוּא אֶלָּא מֵאֲהָבָה, שְׁנֵאֲמַר "הֵן יִקְטְלֵנִי לֹא אֵיחָל", וְעֵדִיין
 57 הַדְּבָר שְׁקוּל, "לֹא אֵינִי מִצְפָּה - הָאֵם כִּתּוּב לֹא בּוֹיִ שְׁמַשְׁמַע, גַּם
 58 אִם יַעֲנִישׁ אוֹתִי וְיַהֲרֹגֵנִי, לֹא אֵינִי מִצְפָּה לְעוֹלָם הַבָּא, הָרִי שֶׁעַבַד
 59 מֵאֲהָבָה, אִזְּ אֵינִי מִצְפָּה - שֶׁכְּתוּב לֹא בְּאֵלֶיךָ שְׁמַשְׁמַע, אֵינִי מִצְפָּה
 60 לֹא כִּיּוֹן שְׁאֵינִי מִפְּחַד שְׁמָא יַהֲרֹגֵנִי, אֲבָל הֵן יִקְטְלֵנִי שׁוּב לֹא אֵיחָל'
 61 וְלֹא אֲצַפֵּה לוֹ לְעוֹלָם הַבָּא, תִּלְמוּד לִזְמַר "עַד אָנוּעַ לֹא אִסִּיר
 62 תּוֹמְתֵי מִטְּנִי", מִלְּמַד שְׁמֵאֲהָבָה עֲשֵׂה, כִּיּוֹן שְׁמֵי שִׁישׁ לוֹ מִיָּדָה
 63 כּוֹזֵאת שֶׁלֹּא מִסִּיר תּוֹמֹתָ עַד יוֹם מִיתְתּוֹ, מִיָּדָה זֶה הָיָה מִיָּדָה הַעוֹבְדִים
 64 מֵאֲהָבָה. אָמֵר רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ, מִי יִגְלֶה עֵפֶר מִעֵינֶיךָ רַבִּין יוֹחָנָן בֶּן
 65 זְבַדִּי, שֶׁהָיִית דּוֹרֵשׁ כָּל יוֹמֵךְ שְׁלֹא עֲבַד אֵיזֵב אֶת הַמְּקוֹם אֶלָּא
 66 מִדְּרֵאָה, שְׁנֵאֲמַר "אִישׁ תָּם וְיֹשֵׁר יָדָא אֶלְהִים וְסָר מִרַע", וְהֵלֵא
 67 יְהוֹשֻׁעַ בֶּן הוֹרְקָנוֹס, תִּלְמִיד רַבִּי עֲקִיבָא שֶׁהָיָה תִּלְמִידֶךָ לְמַד
 68 שְׁמֵאֲהָבָה עֲשֵׂה.
 69 גְּמָרָא. שְׁנֵינוּ בְּמִשְׁנָה, כִּךְ הֵמִים בּוֹדְקִין אוֹתוֹ. מִבְּרַת הַגְּמָרָא,
 70 אוֹתוֹ לְמָאן, אֲלִימָא שְׁבוּדְקִים לְכַעַל, כַּעַל מָאִי עֲבִיד - וְהֵלֵא
 71 הַבַּעַל לֹא חֲטָא כְּלָל, וְכִי תִּמְכָּא שֶׁהַכּוּוּנָה הָיָה

1 "וְהַעֲמִיד הַכְּהֵן אֶת הָאֵשֶׁה לְפָנֵי ה' וְנָתַן עַל כַּפֵּיהָ", וְתִיבַת
 2 "וְהַעֲמִיד" מִיּוֹתֵרַת וְבָאָה לְלַמַּד שֶׁצִּרִיךְ שִׁיחֵיו לַה רִגְלִים וְלֹא חִיגְרַת,
 3 וּמִתִּיבַת "כַּפֵּיה" רּוֹאִים שֶׁצִּרִיךְ שִׁיחֵיו לַה יָדִים, וְלֹא גִידְמַת, כִּךְ הוּא
 4 אִם הָיָה חִיגַר אוֹ יָגִידֵם לֹא הָיָה מִשְׁקָה.
 5 עוֹד מוֹסִיפָה הַגְּמָרָא דִּין הַלְּמַד מִדִּיקֵשׁ אֵשֶׁה לֹאִישׁ, מִרְּבִי רַב אֲשִׁי
 6 אָמַר, כְּשֶׁם שְׁאֵלְמַת לֹא הָיְתָה שׁוֹתָהּ דְּכֵתִיב בְּתוֹרָה בְּפִרְשַׁת
 7 סוֹטָה "וְאָמְרָה הָאֵשֶׁה אִמָּן אִמָּן" הָרִי שֶׁהַצִּרִיךְ שֶׁתּוֹכַל לִזְמַר בַּפִּיה,
 8 וְלֹא אֵילְמַת, כִּךְ הוּא אִם הָיָה אֵילֵם לֹא הָיָה מִשְׁקָה.

הדרן עלך ארוסה

כשם שהמים פרק חמישי

9 בפרק זה יתבאר שהמים בודקין גם את הבעל והוא נענש בעונש
 10 המים המרים גם כן, ושהיא אסורה לו. ועל ידי שהזכיר שכך דרש
 11 רבי זכריה בן הקצב, נתגלגלו בענינים אחרים שנאמרו בדרשותיהם
 12 בעניני טומאה וטהרה. ועניני איסורי תחומין. ועוד.
 13 משנה. כשם שהמים בודקין אותה לידע אם חטאה על ידי לצבוט
 14 בטן ולנפיל ירך', כך המים בודקין אותה - את הבעל, שגם בטנו
 15 צבה וירכו נופלת, שְׁנֵאֲמַר 'בְּאִו' 'בְּאִו', הוֹיִו מִיּוֹתֵרַת לְדִרְשָׁה.
 16 כְּשֶׁם שְׁאִסְוֶרָה הָאֵשֶׁה לְכַעַל אִם לֹא שִׁתְתָּה אֶת הַמֵּיִם, כִּךְ אִסְוֶרָה
 17 לְכַעַל אִם הַתְּגַרְשָׁה אוֹ הַתְּאֲלַמְנָה מִבְּעַלָּה הָרֵאשׁוֹן, שְׁנֵאֲמַר
 18 'נִמְטָמָה' וְנִמְטָמָה, הוֹיִו מִיּוֹתֵרַת לְדִרְשָׁה, דְּכֵרִי רַבִּי עֲקִיבָא. אָמֵר
 19 רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ, כִּךְ הָיָה דוֹרֵשׁ וְכֵרִי בֶּן הַקֶּצֶב כְּרַבִּי עֲקִיבָא. רַבִּי
 20 אָמַר, מִשְׁנֵי פְעָמִים הָאִמּוּרִים בְּפִרְשָׁה 'נִמְטָמָה' 'נִמְטָמָה' - מִמָּה
 21 שֶׁנִּכְפַּל בְּתוֹרָה פְּעָמִים 'נִמְטָמָה', נְלַמְדִים שְׁנֵי הַטּוֹמְאוֹת, אַחַד לְכַעַל
 22 וְאֶחָד לְכַעַל, וְלֹא מִדְּרַשַׁת וִי' יתירא.
 23 בו פּוֹסְדֵי דְרֵשׁ רַבִּי עֲקִיבָא, "וְכָל כְּלִי חֶרֶשׁ אֲשֶׁר יִפּוֹל מֵהֶם -
 24 מִהַרְשָׁצִים בְּמוֹתָם, אֵל תּוֹכֵן, כָּל אֲשֶׁר בְּתוֹכֵן וְיִמָּא", דְּהֵינּוּ
 25 שֶׁכְּלִי חֶרֶס נִטְמָא מִשְׁרַץ מַת וְנַעֲשֵׂה רֵאשׁוֹן לְטוֹמְאָה, וְהַאוּכַל
 26 שֶׁבְּתוֹכֵן נִטְמָא מִהַכְּלִי וְנַעֲשֵׂה שְׁנֵי. הַפְּסוֹק אֵינִי אָמֵר 'כָּל אֲשֶׁר
 27 בְּתוֹכֵן טָמֵא' אֶלָּא 'יִמָּא', וְנִדְרֵשׁ טָמֵא שְׁמַשְׁמַעוּ לְטָמֵא אַחֲרֵיהֶם,
 28 לְמַד עַל כִּךְ שֶׁנִּטְמָא מִמְּכֵל חֶרֶס שֶׁהוּא שְׁנֵי לְטוֹמְאָה, שְׁמֵאֲמַר
 29 אֶת הַשְּׁלִישִׁי אֲפִילוּ בְּחוּלְקֵי. אָמֵר רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ, מִי יִגְלֶה עֵפֶר מִעֵינֶיךָ
 30 רַבִּין יוֹחָנָן בֶּן זְבַדִּי, שֶׁהָיִית אִמְרָ, עֲתִיד דּוֹר אַחַר לְשַׁחֵר כְּכִר
 31 שְׁלִישִׁי אֶף בְּתוֹמָה, כִּיּוֹן שְׁאִין לוֹ מִקְרָא מִן הַתּוֹרָה שֶׁהוּא טָמֵא,
 32 וְהֵלֵא רַבִּי עֲקִיבָא תִּלְמִידֶךָ מְבִיא לוֹ מִקְרָא מִן הַתּוֹרָה שֶׁהוּא
 33 טָמֵא אֶף בְּחוּלְקֵי, שְׁנֵאֲמַר 'כָּל אֲשֶׁר בְּתוֹכֵן וְיִמָּא'.

המשך ביאור למסכת קידושין ליום שבת קודש עמוד א

15 ואין צריך לחוש שמא נתערב בה פסול, עד שיודע לך במה נפסלה
 16 אותה משפחה. הדרגה הפחותה. משפחות משאך ארצות, שסתמן
 17 בהקנת פסול הן עומדות, ואין להנשא להן עד שיודע לך במה
 18 נפסרה - עד שיתברר לך שאין בהם פסול קהל. והדרגה
 19 האמצעית, משפחות שבארץ ישראל, שדינם הוא, שהמוחזק לפסול
 20 פסול, והמוחזק לכשר כשר. מקשה הגמרא: הא גופא קשיא -
 21 מדבריק בענין משפחות שבארץ ישראל יוצא סתירה בדין, שהרי
 22 ממה דאמרן שהמוחזק לפסול פסול משמע הא סתמא - מי שאינו
 23 מוחזק בפסול הרי הוא כשר, והדר תני - ואילו מדבריק ששנית
 24 לאחר מכן שהמוחזק לכשר כשר - משמע הא סתמא - מי שאינו
 25 מוחזק בכשרות הרי הוא פסול, ונמצאו דבריק סותרים. מתרצת
 26 הגמרא: אמר רב הונא בר תלפיא משמיה דרב, לא קשיא - אין זו
 27 סתירה,

1 מבארת הגמרא, למי הותר למסור שם בן ארבעים ושתים אותיות:
 2 אמר רב יהודה אמר רב, שם בן ארבעים ושתים אותיות, אין מוקרין
 3 אותו אלא למי שצנוע ועניו, שכיון שאינו חושש לכבודו, אין חשש
 4 שישתמש בו להעניש את הבריות, ועומד בחצי מיו - ל"ה שנים,
 5 ואינו בועס, ואינו משתפר, ואינו מעמיד על מדותיו לנטור איבה,
 6 ולכך אין חשש שישתמש בשם זה על מנת לנקום. וכל היודע -
 7 היודע סודו ולכוון למה שהוא רומז בקודש פנימה, והתיר בו שלא
 8 ללמוד לכל אדם, והמשמריו מלהשתמש בו אלא בהתורה, אהוב
 9 למעלה על שמכבד את ה', ונחמד למשה על שנמנע מלהזיק על ידי
 10 שימושיו ואימתו מוסגת על הבריות, ונחל שני עולמים, העולם הזה
 11 והעולם הבא.
 12 חזרת הגמרא לעסוק ביחסי משפחות ישראל: אמר שמואל
 13 משמיה דרבא - משמו של תנא זקן, שלשה דרגות יש ביחסי.
 14 הדרגה המעולה, משפחה מפקל, הרי היא בהקנת כשרה עומדת,

ביאורים למסכת סוטה דף כח עמוד א מתוך "ש"ס לובלין - מכוון המאור"

1 שואלת הגמרא, ואיך, רבי עקיבא שלומד שהמים בודקים אותו
 2 מהייתור של הוי"ו, מפני מה אינו לומד את זה מכאן. משיבה הגמרא,
 3 ההוא המודע לה בהן דבסן ברישא ויהי רך - פסוק זה בא לומר
 4 שהכהן מודיע לה שקודם תצבה הבטן ואחר כך תנפול הירך, ולא
 5 יהיה כמו שכתוב לפני כן, את יריכך נופלת ואת בטנך צבה, כדי
 6 שלא להוציא לעו על המים הקרים, שיאמרו שהמים לא עשו
 7 כסדר הכתוב בתורה.
 8 מקשה הגמרא, ואיך, כיצד לומד רבי שהמים בודקים לבועל, והרי
 9 מפסוק זה לומדים להודעת הכהן. מתרצת הגמרא, אם בן שלומדים
 10 מפסוק זה רק את הודעת הכהן ולא שהמים בודקים לבועל, לכתוב
 11 קרא במנה ויריכה של האשה, מאי במן וירך, שמע מינה שהמים
 12 בודקים גם לבועל. מקשה הגמרא, ואימא פולי להכי הוא דאתא
 13 - אולי הפסוק בא ללמד רק שהמים בודקים לבועל, מנין לרבי
 14 שאפשר ללמוד מהפסוק גם את הודעת הכהן. מתרצת הגמרא, אם
 15 בן לכתוב במו ויריכו שמשמע רק לבועל, מאי במן וירך, סתם,
 16 שמע מינה תרתי - שאפשר לדרוש מכך גם הודעת הכהן, וגם
 17 שהמים בודקים לבועל.
 18 שנינו במשנה, אמר רבי יהושע, כך היה דורש וקריה בן הקצב,
 19 רבי אמר רבוי. מביאה הגמרא ברייתא המבארת את המחלוקת
 20 שבמשנה, תנו רבנן, שלש פעמים האמורין בפרשה, והיתה אם
 21 נטמאה, וקנא את אשתו והיא נטמאה, תחת אישה ונטמאה
 22 למה, ומבארת הברייתא, אחד לומר שהאשה אסורה לבועל, ואחד
 23 לומר שאם התגרשה מהבעל או התאלמנה אסורה להנשא לבועל,
 24 ואחד לתרומה - שאפילו אם היא בת כהן ובעלה כהן, נפסלת
 25 מלאכול בתרומה, דברי רבי עקיבא. אמר רבי ישמעאל, אין צריך
 26 ללמוד שאסורה לכהונה מפסוק, כיון שאפשר ללמדו מקל וחומר,
 27 ומה בת כהן גדולה - שהתגרשה מישראל שמוותרת בבית אביה
 28 לתרומה, בכל זאת אסורה לכהונה כדין גרושה שאסורה לכהן, זו
 29 - בת כהן סוטה שאסורה לתרומה, אינו דין שאסורה לכהונה.
 30 הגמרא דורשת את הפסוקים המדברים בסוטה, מה תלמוד לומר
 31 וקנא את אשתו והיא נטמאה, או עבר עליו רוח קנאה וקנא את
 32 אשתו והיא לא נטמאה, אם ברור לבעל שנטמאה למה שותה,
 33 ואם ברור לבעל שלא נטמאה למה משקה, אלא מניין לה לכתוב
 34 שהספק אסורה - שאסורה עליו כשספק אם נטמאה, ופירוש הפסוק
 35 הוא כך, אשה זו ספק אם נטמאה או לא, לכך משקה אותה לברר
 36 הספק, ואם לא ישקה אותה אסורה עליו.
 37 מוסיפה הגמרא, מכאן - מסוטה, אתה דן קל וחומר לשרץ מת,
 38 שספק אם נגע בטהרות, שמחזיקים את הטהרות בטומאה מספק,
 39 בדרך זו, ומה פוסה שלא עשה פה שונג פמוד ואונם ברוצן -
 40 שאם נטמאה בשונג או באונס, אין דינה כמודי ורוצן ואינה אסורה
 41 על בעלה, בכל זאת עשה פה ספק פודאי - שגם כשספק אם
 42 נטמאה אסורה על בעלה כודאי, שרץ שעשה בו שונג פמוד
 43 ואונם ברוצן - שאף אם נגע שרץ בטהרות בשונג או באונס
 44 נטמאים, אינו דין שיעשה בו ספק

1 דאי אית ביה בבעל עון, שבא עליה אחרי שנסתרה, בך קי אף ליה
 2 מיא, לא יתכן לומר כן, כיון שבי אית ביה עון בירייה - בבעל, מי
 3 בך קי לה מיא לירייה - לאשה, והא תניא, ונקמה האיש מעון
 4 והאשה תהיא תשא את עוניה, ודורשים, בזמן שהאיש מנקמה
 5 מעון, שלא בא עליה לאחר שנסתרה, המים בודקין את אשתו,
 6 אבל אם אין האיש מנקמה מעון, אין המים בודקין את אשתו,
 7 הרי שלא יתכן שהמשנה מדברת בבעל.
 8 ממשיכה הגמרא לברר, ואלא כוונת המשנה שהמים בודקים
 9 לבועל, מקשה הגמרא, אם כן ליתני כך המים בודקין את הבעל
 10 בפירושו, בך קיני סיפא בשם שאסורה לבעל כך אסורה לבועל,
 11 ומפני מה כתוב כך המים בודקין אותו. מתרצת הגמרא, לעולם
 12 המים בודקים לבועל, ורישא, אידי דתנא בשם שהמים בודקין
 13 אותה, לכך תני כך המים בודקין אותה, ובסיפא, אידי דתנא
 14 בשם שאסורה לבעל, לכך תנא כך אסורה לבועל.
 15 שנינו במשנה, כך המים בודקין אותה, שנאמר וקנא וקנא.
 16 שואלת הגמרא, איבעיא להו, קנא וקנא קאמר והלימוד הוא
 17 מיתור הוי"ו, או קנא וקנא קאמר והלימוד הוא ממה שנכפל
 18 בפרשה כמה פעמים וקנא.
 19 מוכיחה הגמרא, תא שמע שנינו במשניתנו, בשם שאסורה לבעל
 20 כך אסורה לבועל, שנאמר ונטמאה ונטמאה דברי רבי עקיבא,
 21 הרי שרבי עקיבא דורש וי"ו יתירא. דוחה הגמרא, ועדיין תיבעי לך
 22 אף שם כמו ששאלנו ברישא, האם ונטמאה ונטמאה קאמר
 23 והלימוד הוא מכפילות המילים, או ונטמאה ונטמאה קאמר
 24 והלימוד הוא מיתור הוי"ו. מוכיחה הגמרא, תא שמע, מדקתני
 25 סיפא, רבי אמר שני פעמים האמורין בפרשה ונטמאה
 26 ונטמאה, אחד לבעל ואחד לבועל, אם כן רבי לומד מכפילות
 27 המילים, מקל דרבי עקיבא שנחלק עליו ווי קדריש.
 28 מבארת הגמרא, הלכך לרבי עקיבא שיתא קראי בתיבי, חד
 29 לצוואה ידיה - שהקדוש ברוך הוא גזר שיבואו בה המים המאריים
 30 ויהיו למרים, וחד לצוואה ידיה - שהמים יבדקו גם את הבעל, חד
 31 לעשייה ידיה - שהקדוש ברוך הוא מודיע לבני ישראל שיעשה כך
 32 לאשה זו, וחד לעשייה ידיה - שיעשה כך לבועל, חד ליריעה
 33 ידיה - שהכהן מודיעה שבטנה תצבה קודם ואחר כך יריכה, וחד
 34 ליריעה ידיה. ורבי שלא את יתור הוי"ו, תלתא קראי וקנא
 35 בתיבי, חד לצוואה וחד לעשייה וחד ליריעה, וכולם באשה.
 36 שואלת הגמרא, ורבי שלא דורש וי"ו יתירא, והפסוקים מדברים רק
 37 על האשה, אם כן הלכה זו ששם שהמים בודקין אותה כך
 38 בודקין אותה, מיא ליה. משיבה הגמרא, נפקא ליה מדתניא
 39 בברייתא, נאמר בפסוק "לצבות לבטן וליפיל ורך", מבארת
 40 הברייתא שהכוונה לבטן ויריבו של בועל, מבררת הברייתא,
 41 אתה אמר בטנו ויריבו של בועל, או אינו אלא בטנה ויריכה
 42 של נבעלת, ומבארת, בשווא אומר וצבתה בטנה ונפלה ויריכה
 43 הרי בטנה ויריכה של נבעלת כבר אמור, ומה אני מקיים "לצבות
 44 לבטן וליפיל ורך", חייבים לומר שהכוונה לבטנו ויריבו של בועל,
 45 ומכאן לומד רבי שהמים בודקים גם את הבעל.

אגרות קודש

[י' אייר תשי"ח]

... ומובן וגם פשוט, שכיון שזכה שהשגחה העליונה העמידתו על חלק היפה, עבודה בחינוך
 הכשר על טהרת הקדש, המקרב לב התלמידים לאבינו שבשמים, בודאי שזהו מברר ומזכך ומעלה
 מדרגא לדרגא התלמיד והמתחנך ומוסיף בהצלחתו של המתחנך והמלמד בעצמו, וכמו כל עניני האדם,
 שעל כל אדם נאמר בכל דרכיך דעהו, הרי גם זה צ"ל בשמחה וטוב לבב, שהרי ציווי השי"ת הוא קיום
 התורה והמצוה וגם בכל דרכיך דעהו, וק"ל.

סוטה. פרק חמישי - כשם שהמים דף כח עמוד א

רש"י

1 דאי אית ביה עון, שבא עליה לאחר שנסתרה; בזמן שהיא מנקה פניו, שלא בא עליה
2 משאסורה עליה, האשה ההיא תשא עונה שבדקה המים: אלא לבעול ליתני. כך בודקין
3 את הבעול בהדיא כדתני סיפא בהדיא, כך אסורה לבעול, ולא תנא כך אסורה לה, כגון
4 וקא קאמר, מרבויא דרבי: או וקא וקאו. הכפולים בפרשה דרשי: שנאמר נטמאה
5 ונטמאה, ש"מ רבי עקיבא ור" דרשי: ועיין. בהא
6 גופא מיבעיא לי, נטמאה ונטמאה דרשי מרבויא
7 ור"י, או חד נטמאה וחד ונטמאה קדריש: שהא
8 קרא, שלשה וקאו כתובים שם, וקאו המים
9 המאריים האלה מנעיר לצבות בטן, לודיע
10 לנו דבטן והדר ירך שלא להוציא לעו כדאמר
11 בפ"ק (ע"ל טו) וחד והשקה את האשה את מי
12 המים המאריים וקאו בה המים וגו' לצואה
13 לשקפה גזר שיקבאו בה המים למרים, וחד
14 (לעשיה) והשקה את המים והיתה אם נטמאה
15 וגו' לעשיה, כגון הודיע הכתוב את ישראל
16 דמבטיח להן שידקוה המים, ובכלם כתיב ור"י
17 יתיר, הרי שית: דרשה, דבעול: דידה, דאשה,
18 דיעה וצואה ועשיה כדפרישתי: ור"י, דלא
19 דרשי ור"י, תלתא קראי הוא כתיבי וכלהו
20 לדידה, דיעה ועשיה וצואה: שלא להוציא לעו.
21 משום דהוא אמר לה כקללה ברישא את דברך
22 נופלה ור"י, וטח המים לבדוק בדרך בניסוח
23 הכתיב וצבתה בטנה והדר ונפלה ירכה, לכך
24 הצרך להודיע תחלה שהמים בדרך בניסוח
25 ידקוה: ואימא עליה להי הוא דאתא. לבעול.
26 להודיע דבטן לוקה ברישא מנע: כגון ור"י.
27 סתם הכא וקאו דרשי ליה: שלשה פעמים. וקאו
28 את אשתו וקאו נטמאה, והיתה אם נטמאה
29 תחת אישה ונטמאה: ואחד לתרומה. שאכל
30 היא בת בן ובעלה בהן נפסלה מן התרומה: קל
31 וחפר. אינו צריך להביא מן המקרא לפסלה מן
32 הכהנה מלגשא לכתן, דמקל וחמר אתי: מה
33 ורשה. בת בן שנתגרשה מישאל ורע אין לה
34 שמתרת בתרומה בדכתיב מלחם אביה תאכל
35 ונקלה טו פסולה לכהנה: זו שפסולה מותרת.
36 מרבויא דנטמאה כדקאמר, אינו דין שפסולה
37 לכהנה. ולקמן פריך וקאו לא איירי רבי עקיבא
38 בפסול הקהן כול, דלא אצרכה קרא, ומאי
39 קאמר ליה רבי ישמעאל: מה ת"ל והיא נטמאה
40 בו, גרסין, ולא גרס איב, דמלתא באנפי נפש
41 היא, ולא נטמאה יתירא קמיבעיא ליה דהא
42 דרשינו, ולא רבי ישמעאל להודיע קאמר לה,
43 אלא סתמא היא, וקרא דענינא קדריש ואולי:
44 מה תלמוד לומר וקאו את אשתו והיא נטמאה.
45 דמשמע דדאי נטמאה, ומה תלמוד לומר או
46 עבר עלי וגו' והיא לא נטמאה, אי פשיטא ליה
47 דנטמאה למה שותה, ואי פשיטא דלא נטמאה
48 למה ששתה בניד לה כתובי של תספק
49 אסורה. והכי קאמר קרא, אשה זו שמא נטמאה
50 ושמא לא נטמאה, וקאמר לה דישקנה לברך
51 הספקא, ואי לא משקה לה אסורה: ומכאן אתה.
52 למד ק"ו לשרץ. ספק נגע בהטרות ספק לא נגע
53 דמוקדוק לה כנטמאה מספק: כושה לא עשה בה
54 כו'. ורבי והיא לא נתקשה אסורה, הא נתקשה
55 מתרת, והוא הדין לשונג, אשתו וקאו איש עמו
56 בבית ונתכחן לאשתו ונדמונה לו זו, וקא היא
57 שגגה כפסוקה שהוא בעלה.
וממקום

1 ההוא דמדוע לה כן. פירוש הכהן צריך להודיע שלא להוציא לעו וכיון דגלי לן קרא
2 והוא נברך כמותה וכתבי בה צואה ידעה ועשיה לא צריך למכתה ות ביה: ור"י
3 שאסורה בתרומה אינה דין שאסורה לכהנה. וליכא למימר בת ישראל יוכיח שאסורה
4 בתרומה ומותרת לכהנה דה"פ ומה גרושה שמתרת לתרומה אסורה לכהנה ע"י מעשה
5 שנעשה בה הדיינו גירושין זו וכו' אינו דין
6 שאסורה לכהנה ע"י גזר שנעשה בה אבל בת
7 ישראל מה שפסולה בתרומה אינו ע"י מעשה
8 ועוד אתנא בה ישראל לכתן תהא מותרת
9 לתרומה מה שאין כן באלו שאין להם היתר
10 לעולם בספרי מתני הכי ומה גרושה קלה
11 שמתרת לחזור למגרשה בישראל פסולה מן
12 הכהונה סוטה חמורה דין הוא שפסולה מן
13 הכהונה:
14 מה ת"ל היא נטמאה וכו'. כגירסת רש"י וכך
15 סימנא ללמדך שבעולם אין משקין אלא
16 על הספק וא"ת וכי אצטרך קרא למיסר ספיא
17 יש לומר הכתוב אסורה קודם שתיה כאלו היא
18 דאי ואע"ג דליכא מלקות כדמכחב בפ"ק דבימות
19 (דף יא:) מידו לאו הבא מכלל עשה איכא ואפי'
20 אם היא טהורה נענש בב"ד של מעלה אם בא
21 עליה כמו על חייבי עשה ולא כשאר ספיאות כגון
22 ספק חלב ספק פנח ואכלו ונודע שהוא שומן
23 אע"ג צריך כפרה וסליחה מידו לא חמיר בחייבי
24 עשה:
25 אינו דין שנעשה בו ספק כדאי. ליכא למפריך
26 נזיר ועושה פסח ויזיחו שנעשה בהן אונס
27 כרצון דנפקא לן מ"כ ימות מת עליו בפתע פתאום
28 בספרי ובפרק ב' דבריות (דף טו) ואפי' לא עשה
29 בהן ספק טומאת התהום כדאי לפי שטומאת
30 התהום הלכה הוא ולא שטרין ק"ו מהלכה הדי'
31 דאין להוכיח משם הדכי אמר הכהונה אף אני
32 אבאי זה והלא אין ללמוד הימנו אבל הא איכא
33 למתמה אמאי לא פרכינן מה לסוטה שכן גרלים
34 לדרב שחיי קינא לה ונסתרה כדרכינן לעיל
35 בריש פ"ק (דף קב) ואין לומר משום דלעיל מיידי
36 בטומאה דבתר קינא וסתירה דמדינה עד א' התם
37 דאי איכא גרלים אבל הכא ילפינן מסתירה
38 דבתר קריא גרידא דליכא למפריך שכן קינא לה
39 דקריא לא חשיב גרלים בלא סתירה דהא בריש
40 מסכת נדה (דף רב) דמייתי התם מקוה שנמדד
41 ונמצא חסר כל התהרות שנעשו על גבי דין
42 ברה"ד בין ברה"י טמא ר"ש אומר ברה"ד טהור
43 ברה"י תולין ושניהם לא למודה אלא מסוטה רבנן
44 סברי כסוטה מה סוטה ספק הוא ועשאה כדאי
45 אף כו' ופריך א' מסוטה נמיא מה סוטה ברה"י
46 טמא ודאי הכא נמי טמא ודאי הכא השתא התם
47 יש גרלים לדרב שחיי קנא לה ונסתרה הכא נמי
48 גרלים לדרב איכא אלמא אע"ג דמסתירה דבתר
49 קניא יליף כי הכא פריך והכא אמאי לא פריך
50 הכי ויש לומר דסתירה על ידי קריא כסוטה הוי
51 כספק מנע שרץ שחיי בלא קריא לא היה שם
52 ספק בסתירה גרידא דלא נחשדו על העריות
53 הלכך הקריא גורם הספק דה"פ בנימין נדה התם
54 גבי סוטה וספק שרץ הדי ריעותא איהו משהו
55 הבעול קמן אצל הסתרות האשה אבל גבי ספק
56 קודם טבילה לא ראינו שום ריעותא דאיכא
57 לספקוי על ידה ולעיל בפ"ק קודם העדאת עדים
58 לא הואי שום ריעותא:

1
2
3
4
5
6
7
8
9
10
11
12
13
14
15
16
17
18
19
20
21
22
23
24
25
26
27
28
29
30
31
32
33
34
35
36
37
38
39
40
41
42
43
44
45
46
47
48
49
50
51
52
53
54
55
56
57
58

מכאן

סוטה. פרק חמישי - כשם שהמים דף כח עמוד ב

תוספות

רש"י

מבוא

1 אמרו וכו' ברשות הרבים ספיקו טהור. בפ"ק דשחיטת חולין (דף טו) ובפרק אין
 2 מעמידין (ע"ז דף לו): אמר דספק טומאה ברשות הרבים הלכתא גמירי לה מסוטה
 3 דמשמע דדוקא במקום סתירה טמא אבל שלא במקום סתירה גמירי וסתורו דאי הוא ותימנה
 4 למאי איצטרך הלכתא לימא העמד טהור על חוקתו ואימור לא נטמא והכי אמר בהדיא
 5 נמי בריש מסכת נדה (דף ג.) דרבי שמעון גמר לה
 6 מספק טומאה ברה"ר ואמר ורבנן הכי השתא
 7 התם גברא בחוקת טהרה קאי מספיקא לא
 8 מחתינא ליה טומאה וי"ל אי לאו הלכתא דגמירין
 9 דבריהר"ר טהור הוא אמינא סתירה נדקט קרא לא
 10 דבר הכתוב אלא בהוה ח"ה לכל ספק טומאה
 11 בכל מקום שנולדה דמסברא אין לטהר זו יותר
 12 מוז וסד"א דגירית מלך כך היא בכל ספק טומאה
 13 הלכך איצטרך הלכתא להעמיד ספק טומאה
 14 ברשות הרבים אחוקתה דלא מחתינן ליה טומאה
 15 מספק ירושלמי דפירקין קמא מי"מ יש רגלים
 16 לדבר לפלטיא בלילה לחורבה ביום למבואות
 17 אפילות ביום שאלו את בן זומא מפני מה ספק
 18 רה"י טמא אמר לון סוטה מה היא לבעלה דרמי

1 **בְּרֵיאָהּ וּמִקּוֹמָהּ שְׂבֵאתָ, מַה פּוֹטָה רְשׁוֹת הַיְחִיד,**
 2 **אִף שְׂרִיץ רְשׁוֹת הַיְחִיד. וְמַה פּוֹטָה דְּבַר שֵׁשׁ בּוֹ**
 3 **דַּעַת לִישְׂאֵל. אִף שְׂרִיץ, דְּבַר שֵׁשׁ בּוֹ דַּעַת לִישְׂאֵל**
 4 **וּמִכָּאן אָמְרוּ: דְּבַר שֵׁשׁ בּוֹ דַּעַת לִישְׂאֵל, בְּרֵישׁוֹת**
 5 **הַיְחִיד סְפִיקוּ טָמֵא, בְּרֵישׁוֹת הַרְבִּים סְפִיקוּ טָהוֹר.**
 6 **וְשֵׁאִין בּוֹ דַּעַת לִישְׂאֵל, בֵּין בְּרֵישׁוֹת הַיְחִיד בֵּין בְּרֵישׁוֹת**
 7 **הַרְבִּים סְפִיקוּ טָהוֹר. וְר' יִשְׁמְעֵאל, אָמַר ר' עֲקִיבָא**
 8 **תְּרוּמָה, וּמִהֲדַר לִיה אִיהוּ כְּהוֹנֵה? וְתוֹ: לר' עֲקִיבָא,**
 9 **כְּהוֹנֵה מִנָּא לִיה? וְכִי תִימָא, כְּהוֹנֵה לָא צְרִיבָא קְרָא,**
 10 **שְׁהִי**

1 וּמִקּוֹמָהּ שְׂבֵאתָ. הואיל ולא לְמִדַּת דְּמִטְמִינָן מִסְפֵּק אֵלָא מִסּוּטָה, חֲזוֹר וְדוֹן, דְּמַה סּוּטָה קָא
 2 דְּטִמְאָה מִסְפֵּק בְּרַה"י הוּא, מִקּוֹם הָרְאִי לְסַתֵּר, אִף טְמֵאָה בְּרֵישׁוֹת הַיְחִיד סְפִיקוּ טָמֵא, אָבֵל
 3 בְּרַה"ר טָהוֹר: וְמַה פּוֹטָה דְּבַר שֵׁשׁ בּוֹ דַּעַת לִישְׂאֵל הִיא, אִם נִטְמָאת אִם לֹא, אִף סְפֵק
 4 טְמֵאָה דְּבַר שֵׁשׁ בּוֹ בְּנוּגַע זֶה דַּעַת לִישְׂאֵל אִם נִגַּע אִם לֹא וְהוּא אֹמֵר אִינִי יוֹדֵעַ, כִּגוֹן
 5 אָדָם אוּ טְהוֹרוֹת שְׂהִיָּה אָדָם עֲסוּק בְּהֵם בְּשַׁעַה
 6 שְׂנוּלָה חֲסָפִי: וּפְרִיבִין לְרַבִּי יִשְׁמְעֵאל א"ר
 7 עֲקִיבָא. וְאִתְדַּן לְתְּרוּמָה, וְקָמְתִיד לִיה אִיהוּ א"צ
 8 מִקְרָא לְהִבְיָא בְּכַהֲנָה: וְתוֹ, מִבְּעִיָּא לָן לְרַבִּי
 9 עֲקִיבָא דְלֵא אִינִי בְּכַהֲנָה: קָמָא לִיה. דְּאֶסְתְּרָה
 10 לְכַהֲנָה אִם מֵת זֶה, וְהָא לִיבָא לְמִימַר דְּשְׂרִיץ, א
 11 דְּהִשְׁתָּא לְתְּרוּמָה אָסֵר לָהּ לְכַהֲנָה מִבְּעִיָּא,
 12 וּמְקוֹי הוּא לֹא: וְלִיף, ד"כ"ב הִינֵנו ר' יִשְׁמְעֵאל:
 13 וּכְ"ת בְּכַהֲנָה לֹא צְרִיךְ קְרָא. דְּמִמְלֵא אֶסְתְּרָה
 14 שְׂהִי עֲשֵׂה בָּהּ הַתְּבוּב בְּסוּטָה סְפֵק זוּנָה בְּרֵיאָהּ
 15 זוּנָה לְאֶסְתְּרָה עַל בַּעֲלָהּ, הַלְכֵךְ לְבַנֵּי כַהֲנָה נְמִי
 16 אֶסְתְּרָא דְכַתִּיב זוּנָה לֹא יִקְרוּ וְזוֹ בְּחֻקֵּי זוּנָה הִיא:
 א

19 או ספק אמרו ליה ספק אמר להו מצניו שהיא אסורה לבעלה ומכאן אתה דן לשרץ מה כאן רשות היחיד אף להלן ומה כאן דבר שיש בו דעת לישאל אף וכו' מבוא אמרו דבר שיש בו
 20 דעת לישאל וכו' מליהון דרבנן פליגין דמר רבי זעירא ור' יוסי בשם ר' יוחנן קטנה שזינתה אין לה רצון להאסר על בעלה הוא הנזין כל דבר שיש בו דעת לישאל ספיקו טמא ברה"ב הכא
 21 אע"פ שיש בו דעת לישאל ספיקו טהור ומפני מה ספק רה"ר טהור אמר להו מצניו שהציבור עושין את הפסח בטומאה בזמן שרובו של ציבור טמאים אם טומאה היא הותרה לצבור ק"ו
 22 לספק טומאה וסוים הברייתא בתוספתא דמסכת טהרות פרק הנבילות השחוטות רשב"ג אומר מפני מה ספק רה"י טמא וספק רה"ר טהור מפני שאפשר לישאל ליחיד ואי אפשר לישאל
 23 לרבים: **ברישות** הרבים ספיקו טהור. מקשי מפרק שני נוירין (גור דף נו.) דתנן שני נוירין שאמר להן אחד ראיתי אחד מככם שנטמא ואיני יודע איזה מכם הוא שניחן מביאין קרבן טומאה
 24 וקדיין בגמרא ואמאי כל ספק טומאה מדיכא גמירי מסוטה מה סוטה בועל ונבעלת אף כל ספק טומאה ברה"י כגון דאיכא בי תרי אבל הכא שני נוירין והאי דקאי גביהון הא תלתא הוי
 25 ליה ספק טומאה ברה"ר אלמא כל היכא דאיכא תלת חשיב ליה ברה"ר א"כ הא דתנן בפרק האשה שהיא עושה צרכיה (נדה סו:) שלש נשים שהיו ישינות במטה אחת ונמצא דם תחת אחת
 26 מהן כולן טמאות אמאי כיון דאיכא שלש הוה ליה ברה"ר מיהו מהתם לא קשיא מידי דלא דמי לשרץ דשרץ אפשר שלא נגע וטהור אבל התם אחת מהן ודאי טמאה שצ"א הוה מגופה
 27 והיא נטור כולם ולא דמי אלא לשני שבלין (טהרות פ"ה מ"ה) אבל מפרק קמא נדה (דף ב.) מקשינן דתנן כיצד היה שעתה היתה יושבת במטה ועסוקה בטהרות ופירשה וראתה היא
 28 טמאה וכולן טהרות ודיק בגמרא (דף ה.) טעמא דריה שעתה הא מעת לעת מטה נמי מטמא וכדי דבר שאין בו דעת לישאל ספיקו טהור תרגמא כשחברתיה נושאת אותה במטה הוויא
 29 לה יד חברתיה סוף סוף חברתיה היא היא שלש הוה ליה ספק טומאה ברה"ר ואמאי מטמאין לה ונראה דלא חשבינן טומאה ברה"ר אלא היכא דספיקא איתיה יכולה להיות גלויה לכל
 30 כגון הדיא נזיר ותשעה צפרדעים ושרץ אחד בנייהם (כתובות דף טו.) אבל הדיא נזרה המגע ודאי הוא שנגעה במטה והאי שום ספק אלא אם ארתה או לאו ומקום המקור מקום טהר
 31 הוא ולא שייך למימר ביה רה"ר אפילו אם נולד ספק ראייתה ברשות הרבים אבל בהא איכא למתמה אמאי משוין מטה כספק טומאה ברשות היחיד הוא לא דמיא לטוטה דסוטה דאי
 32 שרץ וספק מגע כגון בועל הוא השרץ וספק אם בעל אבל התם ודאי מגע וספק מעת לעת הוא שרץ דשמא לא ארתה ואנן לא ילפינן מסוטה אלא דדמי לטוטה דהא דבר שאין בו דעת
 33 לישאל ממעטין הואיל ולא דמי לטוטה ועוד תניא בהדיא בתוספתא דטהרות פרק והנבילות השחוטות (פ"ו) נגע באחד בלילה ואינו יודע אם חי אם מת למחר עומד ונמצא מת רבי מאיר
 34 מטהר שספק רשות הרבים טהור אלמא דמסוטה גמירי אע"ג דהוי ודאי מגע וספק שרץ ותימנה מאי שנא דמטהרין דבר שאין בו דעת לישאל הואיל ולא דמי לטוטה ובכי האי גונא לא
 35 מטהרין וי"ל דהכי הלכתא גמירי לה א"צ עיקר הדבר שאין בו דעת לישאל נפקא לן מחדבשר אשר יגע בכל טמא לא יאכל כדלקמן בשמעתין וכיון גדלי לן קרא דאיכא פלוגין בין דבר
 36 שיש בו דעת לישאל לשאין בו דעת דדבר שיש בו דעת ספיקו טמא ולא פירש טומאתו היכן נלמוד סתום מן המפורש מסוטה דמפרש בו דוקא מקום סתירה ואע"ג דמסיק אי מסוטה הוה
 37 אמינא דעת נוגע ונגיעה אגב שיטפיה נקט ליה אי נמי הכי פירשוהו ואי הוה גלי לן קרא בטוטה דבעינן דבר שיש בו דעת לישאל הוה אמינא דעת נוגע ונגיעה. סוים הברייתא נגע באחד
 38 בלילה החכמים מטמאין שכל הטומאות כשעת מציאתן ומודים חכמים לרבי מאיר שאם אראוהו חי מבעבר אע"פ שבא שחרית ומצאו מת טהור מפני שזה ספק רה"ר אלמא דבין לרבנן בין
 39 לרבי מאיר אפילו בלילה חשבינן ליה רשות הרבים וקשיא מהא דתנן במסכת טהרות פרק שמני (מ"ג) המאבד ביום ומצא ביום טהור ביום ומצא בלילה ביום ומצא ביום של אחריו ספיקו
 40 טמא זה הכלל כל שעבר עליו הלילה או מקצתו ספיקו טמא אלמא דלילה חשיב לעולם ברשות היחיד ולעיל אייתנין נמי מירושלמי מי"מ יש רגלים לדבר לפלטיא בלילה לחורבה ביום
 41 למבואות אפילים ביום אלמא דפלטיא בלילה חשיב רה"י. בתוספתא דטהרות פרק ז' יש דברים ברה"ר ועשאוהו ברה"י קופה ברה"י גבוה י' טפחים והטומאה בתוכו כנגע ספק לא נגע
 42 ספיקו טהור הכניסי ידו לתוכה ספק נגע ספק לא נגע ספיקו טמא היתה כפוישה על כתיפו וכבר תרומה כרוך בסיב או בנייר נתן בתוכו ספק נגע ספק לא נגע טהור הכניסי ידו לתוכה ספק
 43 נגע ספק לא נגע ספיקו טמא חמור ברה"ר גבוה י' טפחים וטומאה נתונה על גביו ספק נגע ספק לא נגע ספיקו טהור פשט ידו על גביו ספק נגע ספק לא נגע ספיקו טמא לבי ברה"ר גבוה
 44 י' טפחים וטומאה עליו ספק נגע ספק לא נגע ספיקו טהור עלה לראשו ספק נגע ספק לא נגע ספיקו טמא היה זה רוכב על חמורו והוה רוכב על חמורו אחד טמא ואחד ספק נגעו זה
 45 בזה ספק לא נגעו ר' יעקב מטמא ורבי יוסי מטהר בנו של זה רוכב על כתיפו ובנו של זה רוכב על כתף (וכתיפיו) אחד טהור ואחד טמא ספק נגעו זה בזה ספק לא נגעו ר' יעקב מטמא ורבי
 46 יוסי מטהר היתה חבילה על כתיפו והרוק מרובב בביתו למעלה מ" טפחים ספק הסיט ספק לא הסיט ר' יעקב מטמא ורבי יוסי מטהר שהיה ר' יעקב אומר כל שהוא למעלה מעשרה טפחים
 47 ברה"ר הרי הוא ברה"י ורבי יוסי אומר כל שדרך הילוכו ברה"ר טהור ועוד מפרש התם דין כעשה בימות החמה ובימות הגשמים אלו הן ימות החמה משתערך בתבואה ואלו הן ימות הגשמים
 48 משתערך בריעה שניה ובפרק מי שמת (ב"ב דף קנ) מפרש אה דאמרין בימות החמה רה"ר לטומאה לא שנו אלא שלא עברו עליו ימות הגשמים אבל עברו עליו ימות הגשמים רשות היחיד
 49 לכאן ולכאן:

ותו

1 לרבי עקיבא כהונה מנא ליה. רש"י פי' דמקל חומר לא יליף דאם כן היינו רבי ישמעאל ותימא אי לית ליה קל חומר דרבי ישמעאל א"כ כיון שנבעלה לפסול לה בעילה ראיית
 2 מנא ליה דפסולה לכהונה והא ביבמות בפרק אלמנה (דף סח.) ילפינן ליה מנאי קל חומר ועוד היא ליכא למיפרך עליה מידי יש לומר הכא לית ליה קל חומר משום דאי לא הוה
 3 כתיבי אלא תלתא קראי הוה אמינא חד לבעול וחד לבעול וחד לכהונה דחמי טפי כדפרין לרבי ישמעאל אבל גבי בעילת פסולין כתיבי תרומה בהדיא:

שכן

ביאורים למסכת סוטה דף כח עמוד ב מתוך "ש"ס לובלין - מכוון המאור"

15 אבל ברשות הרבים ספיקו מהור. ושאין בו דעת לישראל, כגון
16 שרץ מת שספק אם נגע בטהרות שאינם ביד אדם, בין ברשות
17 היתר בין ברשות הרבים ספיקו מהור.
18 שנינו בברייתא, שלש פעמים נטמאה למה, אחד לבעל ואחד
19 לבעל ואחד לתרומה דברי רבי עקיבא, אמר רבי ישמעאל, קל
20 וחומר, ומה גרושה שמתרת לתרומה אסורה לכהונה, זו אסורה
21 בתרומה אינו דין אסורה לכהונה. מקשה הגמרא על רבי ישמעאל,
22 ורבי ישמעאל, הרי אמר רבי עקיבא שלומדים מפסוק רק אסורה
23 לאכול תרומה מספק, ומהדר ליה איהו בהונה - והוא השיב לו
24 שאין צריך פסוק אסורה לכהונה, והרי רבי עקיבא לא דיבר על כך.
25 וזהו, לרבי עקיבא, אסורה לכהונה אם מת בעלה מנהא ליה, ואי
26 אפשר לומר שסובר שמתרת לכהונה, כיון שיש קל וחומר, וכן אי
27 אפשר לומר שלומד מהקל וחומר, שזה שיית רבי ישמעאל.
28 וכן תימא בהונה לא צריבא קרא, ואסורה ממילא

1 כדאי - שאף בספק אם נגעו הטהרות בשרץ, הרי הם טמאים כודאי.
2 מוסיפה הגמרא עוד, ומקום שנקאת - כיון שלמדת שרץ מטמא
3 מספק מטוטה, כמו כן נלמד שרק באופן שטוטה טמאה מספק, מטמא
4 גם השרץ בספק, מה סוטה שייך בה ספק טומאה רק ברשות היתר
5 שהוא מקום הראוי להסתר, אף שרץ אינו מטמא בספק אלא
6 ברשות היתר, אבל ברשות הרבים אין השרץ מטמא אלא בודאי.
7 וכמו כן נלמד, ומה סוטה היא דבר שיש בו דעת לישראל - שאפשר
8 לשאול אותה אם נטמאה או לא. אף שרץ מטמא בספק רק בדבר
9 שיש בו דעת לישראל, כגון באדם המתעסק בטהרות שאפשר
10 לשאול אותו אם השרץ נגע בהם, אם אינו יודע נטמאים הטהרות
11 מספק, אך אם אין אדם לשאול אין הטהרות נטמאים אלא בודאי.
12 מסיימת הגמרא, ומכאן אמרו, דבר שיש בו דעת לישראל כגון ספק
13 אם נטמא אדם משרץ, או אדם המתעסק בטהרות, ספק אם נטמאו
14 הטהרות משרץ, הדין הוא, אם הוא ברשות היתר, ספיקו ממה,

המשך ביאור למסכת קידושין ליום שלישי עמוד ב

37 ברת ועל שנתתה חמאת, לא תפסי בה קידושין. והוה מקור דינו של
38 התנא במשנתנו, שכל הנשים שאיסורן ביברת' אין קידושין
39 תופסים בהם.
40 שואלת הגמרא: בשלמא - אמנם מדרשת 'במה מצינו' מאחות
41 אשה בוליהו אתין - אפשר ללמוד לכל הנשים שאיסורן ביברת',
42 כיון שחומרן שוה לאחות אשה. אלא 'אשת איש' ו'אשת אח' מנין
43 שאין קידושין תופסין בהם. שהרי מאחות אשה אין ללמד, שכן
44 איבא למיפריה שאיסור 'אשת אח' חלוק מאיסור 'אחות אשה',
45 משום שמה לאחות אשה' שכן מצינו בה חומרה יתירה שאין לה
46 היתר במקום מצוה - שאפילו לצורך מצות יבום לא התירה
47 התורה איסור זה של אחות אשה, ואפשר שלכך אין קידושין
48 תופסין בה, תאמר באיסור אשת אח שהוא קל יותר, שהרי יש לה
49 היתר במקום מצוה - במקום שמת האח ללא בנין ויש מצוה על
50 האח ליבם את אשת אחיו, ולכך אפשר שתופסין בה קידושין. וכן
51 'אשת איש' נמי איבא למיפריה שאין ללמוד שאין קידושין תופסין
52 בה מאיסור 'אחות אשה', שהרי מה להניח - לאיסור אחות אשה
53 שיש בו צד חמור שכן אין לה היתר כתיי אומר, שכל זמן שאשתו
54 בחיים ואפילו אם כבר גירשה הרי היא אוסרת את אחותה עליו,
55 ולכך חמור איסורה אף לענין זה שאין קידושין תופסין בה, תאמר
56 באשת איש שהיא קלה בכך שיש לה היתר כתיי אומר, שהרי אם
57 בעלה שאסר אותה בקידושין לכל העולם, יגרשנה, חזרה להיות
58 מותרת על כל העולם אף שבעלה אף שבעלה עדיין חי. ואם כן מנין לנו שאין
59 קידושין תופסין ביאשת אח' וביאשת איש.
60 מבאר הגמרא באופן אחר, שאין למדים שאין קידושין תופסין
61 בכל העריות מ'במה מצינו' מאחות אשה, אלא למדים כן מ'היקש'
62 מאחות אשה: אלא אמר רבי יונה, ואיתימא רב הונא בריה דרב
63 הושע, אמר קרא בפרשת עריות (ויקרא יח כט) 'כי כל אשר יעשה
64 מבל התועבת האלה ונברנו הנפשות העשת מקרב עמך, ומלשון
65 התורה 'כי כל אשר יעשה' יש ללמוד שהוקשו כל הנשים
66 הכתובות בפרשת עריות בולם לדין האמור באחות אשה, מה אחות
67 אשה לא תפסי בה קידושין, אף כל העריות בולם לא תפסי בה
68 קידושין, ובכלל זה גם 'אשת אח' ו'אשת איש', ובמשמעות
69 המשנה שדין כל העריות שוה בזה שאין קידושין תופסים בהן.
70 מקשה הגמרא על ביאור זה: אי הכי - אם אכן הוקשו כל הנשים
71 הכתובות בפרשת עריות לדין של אחות אשה, ואין קידושין
72 תופסים בהן,

1 כן הפסוק (דברים כד ב) 'והיתה לאיש אחר' למה לי, אלא בהכרח
2 שמע מינה שכוונת הפסוק למעט שיכולה להתקדש רק לאחרים,
3 ולא לקרובים, ואף לא לקרובים שאסורה עליהם בכרת בלבד.
4 ומכאן למד התנא של משנתנו שאין קידושין תופסים בחיבי
5 כריתות.
6 שואלת הגמרא: ואימא - והלא עדיין אפשר לומר שאידי ואידי -
7 שני הפסוקים נצרכו לגבי בן בעלה, שהרי הא - הפסוק 'לא יקח
8 איש את אשת אביו' אינו מלמד אלא שאסור לבן בעלה לכתחילה
9 לקדש אותה, ואילו הא - הפסוק 'והיתה לאיש אחר' בא לחדש
10 שאף בדיעבד אם עבר הבן וקידשה אין קידושיו תופסין בה. משיבה
11 הגמרא: שאת דין זה שאסור לבן בעלה לקדשה לכתחילה, מאחות
12 אשה - מהאיסור לקדש את אחות אשתו נפקא - למדים בקל
13 וחומר, ומה אחות אשה שאיסורה רק בכרת אמרה בה התורה
14 (ויקרא יח יח) 'ואשה אל אחתה לא תקח' כלומר לא תקדש אותה,
15 הנייב מיתות בית דין כגון בן בעלה לא כל שכן שאסור לכתחילה
16 לקדשה. ואם כן בהכרח הפסוק 'לא יקח איש את אשת אביו' בא
17 ללמד שאף בדיעבד אין קידושין בן בעלה של האשה תופסין בה,
18 ואילו הפסוק 'והיתה לאיש אחר' מלמד שאין קידושין תופסין אף
19 בשאר קרוביה, האסורים רק בכרת. שואלת הגמרא: עדיין מנין
20 שהפסוק 'אחר' בא למעט את כל הקרובים, ואימא והלא אפשר
21 שכיון שמצינו מפורש איסור לכתחילה ביאחות אשה, יש לנו
22 לומר דאידי ואידי ששני הפסוקים נאמרו באחות אשה, הא - הפסוק
23 'ואשה אל אחתה לא תקח' נאמר באידי לכתחילה לקדשה, והא
24 - הפסוק 'והיתה לאיש אחר' נאמר בדיעבד, שאף אם עברה
25 והתקדשה לבעל אחותה אין קידושין תופסין בה.
26 מיישבת הגמרא: אין הכי נמי - אכן כך צריך לפרש שהפסוק
27 'והיתה לאיש אחר' אינו בא אלא למעט שאין קידושין תופסין
28 באחות אשה. ואף על פי שלפי זה יקשה דלא אשכחן - שלא מצינו
29 הלכה זו שאין קידושין תופסין אלא באחות אשה בלבד, אבל שאר
30 עריות מנין - מנין לתנא שאין קידושין תופסים אף בשאר עריות
31 האסורות בכרת. עונה הגמרא ילפינן - למדים את דין שאר
32 העריות בדרשת 'במה מצינו' מאחות אשה, מה - כשם שמצינו
33 באחות אשה שמוותרת בכך שהיא ערוה - שהתורה קראתה 'ערוה',
34 וחומר איסורה הוא שתייבין על ודונה - הבא עליה במזיד חייב
35 ברת, ועל שנתתה - הבא עליה בשוגג חייב קרבן חמאת, ולא תפסי
36 בה קידושין, אף כל אשה שהיא נקראת 'ערוה' ותייבין על ודונה

ישעיה פרק כה ויב

ו וְעָשָׂה יְהוָה צְבָאוֹת לְכָל־הָעַמִּים בְּהַר הַזֶּה מִשְׁתַּה שְׁמָנִים מִשְׁתַּה שְׁמָרִים שְׁמָנִים מִמְּחִים שְׁמָרִים מְזַקְקִים: ז וּבְלַע בְּהַר הַזֶּה פְּגַי־הַלֹּט | הַלֹּט עַל־כָּל־הָעַמִּים וְהַמַּסְכָּה הַנְּסוּכָה עַל־כָּל־הַגּוֹיִם: ח בְּלַע הַמְּוֹת לְנִצַּח וּמָחָה אֲדָנִי יְהוָה דְּמָעָה מֵעַל כָּל־פְּנֵים וְחָרַפְתָּ עִמּוֹ יִסֵּר מֵעַל כָּל־הָאָרֶץ כִּי יְהוָה דִּבֶּר: (פ) ט וְאָמַר בְּיָוֵם הַהוּא הִנֵּה אֱלֹהֵינוּ זֶה קִינֵנוּ לֹא וְיִוָּשְׁעֵנוּ זֶה יְהוָה קִינֵנוּ לֹא נִגְלָה וְנִשְׁמַחָה בִּישׁוּעָתוֹ: י כִּי־תִנוּחַ יְדִי־יְהוָה בְּהַר הַזֶּה וְנִדְוֶשׁ מוֹאֵב תַּחְתָּיו כְּהַדּוּשׁ מַתְּבֵן (במו) בְּמוֹ מַדְמְנָה: יא וּפְרַשׁ יָדָיו בְּקִרְבּוֹ פְּאֵשׁר יִפְרֹשׁ הַשָּׁחַ לְשַׁחֹת וְהַשְּׁפִיל גְּאֹתָו עִם אַרְבּוֹת יָדָיו: יב וּמִכְצָר מִשְׁגָּב חוֹמֹתֶיךָ הַשָּׁחַ הַשְּׁפִיל הַגֵּיעַ לְאָרֶץ עַד־עַפְרָ: (ס)

רש"י

(ו) ועשה ה' צבאות לכל העמים. כשיבאו לצבא על ירושלים: משתה שמנים. שהם סבורים שיהא נוח להם כשמזן יהפוך למשתה שמרים: שמנים ממחים. נוחים ושמנים כמוה עצמות יהיה שמרים מזוקקים מכל משקה שמן ויין שלא יהא שם אלא שמרים לבדם וכל זה במלחמות גוג ומגוג: (ז) הלוט. הכסוי: הלוט על [כל] העמים. המכסה את כל העמים, הלוט כמו וילט פניו (מלכים א' יט) הנה היא לוטה בשמלה (שמואל א' כא): המסכה. לשון נסיכות ושררה: (ח) בלע המות. יכסנו ויעלימנו עולמנו מישראל: (ט) ואמר. עמו ביום ההוא הנה גוי: קיננו לו ויושיענו. היינו מקוים

מצודת דוד

(ו) לכל העמים. הבאים למלחמה עם גוג: בהר הזה. הר בת ציון: משתה שמנים. ר"ל הם יחשבו שיהיה נוח להם לכבוש את ירושלים כשמזן שהוא נוח ויהפך להם למשתה שמרים הקשה לגוף ר"ל שם יפלו מבלי תקומה: שמנים ממחים. שמנים הנוחים ושמנים כמוה עצמות יהפך לשמרים מזוקקים מן המשקה שהוא בלתי שמרים לבדם והוא כפל ענין במ"ש ולומר שיהפך מחשבתם מן הקצה אל הקצה: (ז) ובלע. המקום ישחית בהר הזה את חשובי המכסה וחוזר ומפרש המכסה ומגין על כל העמים ועל גוג יאמר: והמסכה. המסך המכסה על כל העכו"ם וכפל הדבר במ"ש: (ח) בלע. אז ישחית ויבטל המיתה לעולם: ומחה וכו'. ר"ל ישבית דמעת הבכי: וחרפת עמו יסיר. לא ימצא עוד מי יחרף את ישראל כי לא יהיו עוד גולים בין העכו"ם: מעל כל הארץ. כי כולם ישובו איש לא נעדר ולא ימצא גולה מהם בכל הארץ ולא יחרפו למי: כי ה' דבר. ובידו לאמת דברו: (ט) ואמר. אז יאמר ישראל הנה זהו אלהינו אשר קיננו לו והוא יושיענו: זה ה' וכו'. כפל הדבר במ"ש: נגילה. ונשמחה בהישועה הבאה ממנו: (י) כי תנוח יד ה'. להכות בעמים אשר צבאו על ירושלים: ונדוש מואב תחתיו. מואב יהיה נדוש וכתוש במקומו על שזערו את הבאים למלחמה על ירושלים: כהדוש מתבן. כמו שנדוש התבן בשמן האשפה כי הדרך להשליך התבן

מצודת ציון

(ו) משתה. כן נקרא סעודת שמחה וכן עשה משתה (אסתר א): שמנים. מל' שמן: שמרים. פסולת המשקה השוקעת בתחתית הכלי וכן אך שמריה ימצו (תהלים עה): ממחים. מל' מוח העצמות: מזוקקים. ענין צרוף להסיר הסיג ואמר בלשון שאלה על הסרת המשקה: (ז) ובלע. ענין השחתה כמו בלע ה' (איכה ב): פני. ר"ל החשובים וכן ועוה פניה (לעיל כד): הלוט. ענין מכסה כמו לוטה בשמלה (ש"א כא): והמסכה. גם הוא ענין מכסה כמו קשות הנסך אשר יסך בהן (במדבר ד): (ח) בלע. ענין השחתה: ומחה. ענין מחיקה וקנוח כמו אכלה ומחתה פיה (משלי ל): (י) תנוח. מל' הנחה: ונדוש. מל' דישה וכתישה: תחתיו. במקומו: מתבן. מל' תבן: כמו בתוך כמו כי תלך כמו אש (לקמן מג): מדמנה. ענינו אשפה כמו כדומן על פני השדה (ירמיה ט): (יא) ופרש. ענין שטיחה: השוהה לשחות. ענין השטיחה במים כמו מי שחו (יחזקאל מז): ארבות. מל' מארב: ידיו. ענין מקום כמו יד אבשלום (ש"ב יח): (יב) ומבצר משגב. פתרון אחד להם מענין חוזק וכפל המלה בשמות נרדפים וכן אדמת עפר (דניאל יב) והדרומים: השח. ענין השפלה כמו ושח רום אנשים (לעיל ב) וכפל המלה בשמות נרדפים ואמר השפיל וכדרך המקרא:

במקום האשפה להיות נדוש כגולי אדם ובהמה להיות זבל לזבל בהם את השדות: (יא) ופרש ידיו בקרבו. האל יפרש ידיו בקרב מואב להכותו: אשר וכו'. כי השט במים יפרש ידיו בכל כחו: והשפיל. הוא ישפיל גאות מואב עם המקומות שהיה לו לארוב בהם והם המגדלים הגבוהים ר"ל לא יועילו לו המגדלים: (יב) חומותיך. אל מול מואב יאמר: עד עפר. וכפל הדבר פעמים רבות להורות על גודל ההשפלה והאבדון:

איוב פרק א גז

ג וַיְהִי מִקְּנֵהוּ שִׁבְעַת אֲלָפֵי-צֹאן וּשְׁלֹשַׁת אֲלָפֵי גַמְלִים וַחֲמִשׁ מֵאוֹת צִמְד־בָּקָר וַחֲמִשׁ מֵאוֹת אֲתוֹנוֹת וְעֶבְדָּה רַבָּה מְאֹד וַיְהִי הָאִישׁ הַהוּא גָדוֹל מִכָּל-בְּנֵי-קִדְמָה: ד וַהֲלֹכוּ בְּנוֹו וַעֲשׂוּ מִשְׁתָּהּ בֵּית אִישׁ יוֹמוֹ וּשְׁלָחוּ וּקְרָאוּ לְשִׁלְשֵׁת (אחיתיהם) אֲחִיוֹתֵיהֶם לֵאמֹר וּשְׁלָשׁוּ עִמָּהֶם: ה וַיְהִי כִּי הִקִּיפוּ יָמֵי הַמִּשְׁתָּה וַיִּשְׁלַח אִיּוֹב וַיְקַדְּשֵׁם וְהִשְׁפִּים בְּבָקָר וְהִעֲלָה עֹלוֹת מִסֶּפֶר כָּל־יֶזֶק אֲשֶׁר בָּנִי וּבְרַכּוֹ אֱלֹהִים בְּלִבְכֶם כִּכְהָ עֲשֵׂה אִיּוֹב כָּל-הַיָּמִים: (פ) וַיְהִי הַיּוֹם וַיָּבֹאוּ בְּנֵי אֱלֹהִים לְהִתְיַצֵּב עַל-יְהוָה וַיָּבֹאוּ גַם-הַשָּׁטָן בְּתוֹכָם: ז וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל-הַשָּׁטָן מֵאֵינְ תָבֵא וְלַעַן הַשָּׁטָן אֶת-יְהוָה וַיֹּאמֶר מִשׁוֹט בְּאַרְץ וּמַהֲתַהֲלֵךְ בָּהּ:

רש"י

נוהג לעשות כן תמיד לסוף כל שבעת הימים: מספר כולם. הבנים והבנות: וברכו. לשון כינוי כלפי מעלה: ככה יעשה איוב. כמו היה עושה מחר כשכתב בדבר ההוא ותדיר פעמים שכתב בו לשון עבר ופעמים ל' עתיד: (ו) ויהי היום. אותו יום שהיה ראש השנה (שהוא יום תרועה וצוה הקב"ה לשטן להביא זכות וחובה של כל הבריות ה' מוטו בארץ): ויבואו בני האלהים להתיצב על ה'. לריב עמו שאין להתיצב אלא על דין שנאמר (ישעיה ג) נצב לריב ה': ויבא גם השטן בתוכם. לקטרג הבריות: (ז) מאין תבא. דבר הכתוב דרך ארץ שהגדול מדבר תחילה ומרשה הקטן לענות: משוט בארץ. כאשר מפורש למעלה ובהגדה דהשופתין הוא: משוט בארץ ומהתהלך בה. כן דרכי לשוט ולראות רעים וטובים ושטטתי בכל הארץ ולא מצאתי כאברהם שנא' בו קום התהלך בארץ (בראשית יג) ואמרו רז"ל שטן לשם שמים נתכוון כדי שלא יהא נשכח לפני אלהינו זכותו של אברהם:

(ג) שבעת אלפי צאן. הרוב מנה תחילה: גדול מכל בני קדם. מדור הפלגה דכתיב ויהי בנסעם מקדם (בראשית יא) אבל מאברהם אינו כן שהרי באברהם כתיב בו הגדול שנאמר (יהושע יד) ושם חברון לפני קרית ארבע האדם הגדול בענקים הוא, היה לו לכתוב אדם גדול ולמה כתב האדם הגדול אלא רמז שהוא אדם גדול שעמד בעשר נסיונות לפיכך כותבין אותו שני ההי"ן ואיוב שנאמר בו גדול לא עמד אלא באחת שנאמר תם וישר וגו' מכל אותו הדור שלא נתפס על אותו עון (כ"ס): (ד) והלכו בניו ועשו משתה בית איש יומו. בבית כל אחד ואחד יומו: ושלחו וקראו. כמו ושולחים וקוראים שהיו עושין כן תמיד: (ה) ויהי כי הקיפו. כאשר כלו ימי המשתה נוהג היה איוב בכל סוף שבעת הימים שחזרו ימי חלילתם היה שולח ומקדשם כלומר מזמנם וקראם כמו התקדשו למחר (במדבר יא): והשכים בבוקר והעלה. מליצתו שהיה משכים ומעלה עולות לכן כתב בלשון עתיד שהיה

מצודת ציון

(ג) צמד. זוג וכן ויקח צמד בקר (ש"א יא) על כי דרכם ללכת מצומדים ומחוברים יחד: (ה) הקיפו. סבבו כמו הקף פעם אחת (יהושע ו) ויקדשם. ענין הזמנה כמו התקדשו למחר (במדבר יא): וברכו. לשון כינוי כלפי מעלה: (ו) בני האלהים. הם המלאכים הקרובים אל השכינה להיות מבני ביתה וכן ויריעו כל בני אלהים (לקמן לח): על ה'. סמוך לו וכן החונים עליו (במדבר ב) ואמר בלשון בני אדם: השטן. מלאך מקטרג: (ז) משוט. ענין ההליכה אנה ואנה כמו שטו העם ולקטו (שם יא):

מצודת דוד

(ג) צמד בקר. חשב הבקר זוגות לפי שהדרך לחרוש בבקרים וא"א לחרוש בפחות משנים וכחד חשיבי אבל גמלים ואתונות עומדים לרכיבה ולהטעין משאות והאחד ראוי לה: ועבודה רבה. תוצאות האדמה נקרא עבודה על כי תוציא צמחה ע"י עבודה שעובדין בחרישה וקצירה וכן נאמר ביצחק ועבודה רבה (בראשית כו): גדול. בעושר ובנכסים: מכל בני קדם. ר"ל מכל אנשי ארצו כי ארם היה בפאת המזרח כמ"ש ארם מקדם (ישעיה ט): (ד) והלכו. לפי שהדבר היה תמיד נופל בו לשון עבר אף לשון עתיד וכמ"ש למטה ככה יעשה איוב וכו': בית איש. בבית כל איש ביומו הקבוע לו: ושלחו. בכל יום היו שולחים להזמין האחיות על המשתה: (ה) כי הקיפו. כי עשו ימי המשתה בחזור חלילה ואמר בכל פעם שהקיפו ר"ל אחר יום המשתה של האחרון שבהם שהיה עתיד הראשון להתחיל שוב בתחלה: ויקדשם. הזמינם לבוא אליו להישיירם בדרכי ה': מספר כולם. לפי מספר הבנים והבנות: אולי. שמה בעבור טוב לב ממשתה תמיד חטאו וגדפו בלבכם כלפי מעלה ולזה הביא עולות כי היא מכפרת על הרהור הלב: ככה. כמשפט הזה עשה כל הימים: (ו) ויהי היום. ר"ל היום המוכן לשיבואו בו לפני המקום מלאכי מעלה מלמדי זכות וחובה והוא יום ראש השנה שהוא יום המשפט: בני האלהים. הם מלמדי הזכות: גם השטן. ללמד חוב ולקטרג על הבריות: (ז) מאין תבוא. מאיזה מקום אתה בא ולפי שאין רשות לקטן לדבר עד שיתחיל עמו הגדול לזה פתח עמו ושאלו: משוט. בא אני מן השטיטה בארץ ומן ההתהלכות בה וכפל הדבר במלות שונות לומר היטב חפשתי לראות מעשי בני האדם וכאומ' הנה מצאתי חבילות פשעי בני אדם:

ג אין מגלגלין בטופח (נוסח אחר: פמפח); דברי רבי מאיר. וחכמים מתירין, מפני שאפשר. ד בעל הבית שהיה עובר ממקום למקום, וצריך לטל לקט, שכחה, ופאה ומעשר עני – יטל, ובשיחזור לביתו ישלם; דברי רבי אליעזר. וחכמים אומרים: עני היה באותה שעה. ה המחליף עם העניים, בשלו פטור, ובשל עניים חיב. שנים שקבלו את השדה באריסות – זה נותן לזה חלקו מעשר עני, וזה נותן לזה חלקו מעשר עני. המקבל שדה לקצור – אסור בלקט, שכחה, ופאה ומעשר עני. אמר רבי יהודה: אימתי? בזמן שקבל ממנו למחצה, לשליש ולרביעי; אבל אם אמר לו: שלישי מה שאתה

פירוש ברטנורא

ג אין מגלגלין בטופח. מן קטניות דק, שקורין לו בערבי גילבא. ורמב"ם פ"ה שהוא מין זרע שקורין לו קורטמין ודומה לשעורים. ואומר ר"מ שאין מגלגלין זה המין עם שאר מיני זרעים, לקצור אותם ביחד, כי הלקט שהיה ראוי לפול משאר מיני זרעים יפול מזה המין הגרוע ונמצא מפסיד לעניים; וחכמים מתירים מפני שאפשר. שיפול לקט משאר זרעים כמו מן הטופח. והלכה כחכמים. פ"ה אחר אין מעלין מים בגלגל מן הבור להשקות את השדה או להרביצה עד שיהא משקה טופח עליה בשעה שהעניים באים בשביל הלקט, מפני שהאסור מפסיד לעניים. וחכמים מתירין, מפני שאפשר שישומו הפסיד של עניים בזה ויתן בעל השדה כפי השומא שישומו עליו, ולר' מאיר דאמר אין מגלגלין שמן לבעל הבית הפסידו ונטול מן העניים:

ד עני היה באותה שעה. ופטור מלשלם. והלכה כחכמים: ה המחליף עם העניים. נותן תבואה או פירות לעני בחלוף מה שלקט: שלו פטור. מן המעשר. מה שנתן לו העני שהוא של לקט שכחה ופאה: ושל עניים חיב. מה שנתן בעל הבית לעני מתבואתו, וחיב לעשר קודם שיתן אותו לעני: שנים שקבלו את השדה. והם עניים: באריסות. למחצה לשליש ולרביעי, והם נעשים כבעל הבית, ובעל הבית עני אסור בלקט של שדה דכתיב (ויקרא יט) לא תלקט לעני, אזהרה לעני שלא ילקט הלקט שלו, וחיב להפריש מעשר עני ולתת אותו לעני אחר. ודוקא כל אחד על חלקו נעשה כבעל הבית, ולא על חלק הבור. הלכך מותרין ליתן זה לזה מעשר עני: שקבלה ממנו

משניות מבוארות – קהתי

עני – שכלה כספו ואין לו במה לקנות לו מזונות, יטל – לקט, שכחה ופאה ומעשר עני, הואיל ועכשיו עני הוא, ובשיחזור לביתו ישלם – בירושלמי מבואר, שהוא משלם לעניי אותה העיר שנטל שם את מתנות העניים; דברי רבי אליעזר – הסובר, שאמנם מותר לו ליטול מתנות עניים אבל צריך הוא לשלם לעניים שהפסידו על ידו. וחכמים אומרים: עני היה באותה שעה – בשעה שנטל מתנות עניים היה עני ונטל בדיו, הלכך גם כשהחזיר לביתו פטור מלשלם. לדעת הרמב"ם צריך הוא מכל מקום לשלם ממידת החסידות, ויש סוברים שאפילו ממידת החסידות אינו צריך לשלם (הגר"א).

באור משנה ה

ה המחליף עם העניים – אם בעל השדה נותן לעניים מתבואתו תמורת המתנות שלהן, בשלו – כלומר במה שהוא מקבל מן העניים, פטור – מלעשר עליו, שכן מתנות העניים פטורות מן המעשר, ובשל עניים – ובמה שהוא נותן לעניים, חיב – לעשר עליו, כלומר שבעל השדה חייב לעשרו קודם שנותנו לעניים. שנים – שני עניים, שקבלו את השדה באריסות – שדה אחריים לעבדה, ולתת לבעלים חלק מסיים מן התבואה שתהא עושה, כגון מחצה, שלישי או רבע מהיבול, והרי הם נעשים כבעלי השדה, והלכה היא שבעל השדה אפילו הוא עני אסור ליטול מתנות משהו, שנאמר: "ולקט קצירך לא תלקט לעני ולגר תעזוב"... ודרשו: לא תלקט לעני – אזהרה לעני שלא יטול לקט משהו, והוא הדין לשאר המתנות; אבל כאן כל אחד מהם אינו נעשה כבעל השדה אלא על חלקו ולא על חלק חבירו, הלכך זה נותן לזה חלקו מעשר עני, וזה נותן לזה חלקו מעשר עני – כל אחד נותן מחלקו מעשר עני לחברו, והוא הדין שכל אחד מהם רשאי ליטול בחלקו של חבירו לקט שכחה ופאה (יתוספות יוס טובי). המקבל שדה לקצור – על מנת לקבל חלק מהקציר, אסור בלקט, שכחה, ופאה ומעשר עני – משהו זה שהוא קוצר, שנאמר: "ולקט קצירך לא תלקט", וזה נקרא "קצירך". אמר רבי יהודה: אימתי – אסור במתנות עניים משהו זו? בזמן שקבל ממנו – את השדה לקצור, למחצה, לשליש ולרביעי – בתנאי שיקבל ממנו מחצה או שלישי או רביעי מן היבול, שבכגון זה זכה העני במחבור ונחשב כבעל השדה; אבל אם אמר לו – בעל הבית: שלישי מה שאתה קוצר שלך – כלומר לאחר שתקצור את התבואה יחא לך שלישי ממנה, שבכגון זה לא זכה אלא בתלוש, מתר

באור משנה ג

אין מגלגלין בטופח – אין מעלים מים בגלגל מן הבאר להשקות את השדה קודם שבאו העניים ליטול בה את הלקט, שהשקאה מפסידה את הלקט. "בטופח" מלשון "משקה טופח" (ר"ש), והיינו לשון לחלוט ורטיבות, כלומר שלא ישקה שדהו על ידי הרביצה מרובה. ויש גורסים "בטופח" או בטפיח, והוא כד חרס הקשור לגלגל, שבו שואבים את המים מן הבאר. ויש מבארים, שהכוונה כאן לגלגל שקשורים בו כדים הנקראים "טפיחים", ועל ידי סיבוב הגלגל הם יורדים לבאר ומתמלאים ועולים ושופכים את מימיהם לתוך תעלות השקאה שבשדה, והריקנים חוזרים לבאר ומתמלאים וחוזר חלילה. וזהו ששינוי: אין מגלגלין בטופח – אין לגלגל במכשיר השקאה זה של הטפיחים קודם שליטו העניים את הלקט, שעל ידי השקאה זו מתפשטים המים על פני כל השדה ומפסידים את הלקט; דברי רבי מאיר – הסובר שבגלגל הפסיד לעניים חייב בעל השדה לעכב את השקאת שדהו. וחכמים מתירין – לגלגל בטופח, מפני שאפשר – למנוע את הפסיד של העניים על ידי זהירות בהשקאת השדה שלא תזיק ללקט, או שבעל השדה ילקט את שבלי הלקט ויניחם על גבי הגדר, והעניים יבואו ויטלו את שלהם (תוספתא). ובירושלמי מבואר, שמכל מקום אם ההשקאה תפסיד את הלקט, בעל השדה ישלם לעניים את הפסיד. ולדעת רבי מאיר שאין מגלגלים, אם יש הפסיד לבעל השדה על ידי מניעת ההשקאה, מעריכים את הפסידו ונטלו מן העניים. – ויש קוראים "בטופח" (הפ"א מנוקדת פפתח. ראה בנוסח המשנה בתוך הסוגריים), ומפרשים, ש"טופח" הוא מין קטנית (שדרך ליטולו נקראת "גלגול" לפי שמגלגלים את הזאת בשעת הלקיטה). ואומר רבי מאיר, שאין מגלגלים מין זה עם מיני זרעים אחרים, ללקט אותם ביחד, כי הלקט שהיה ראוי לפול משאר מיני זרעים יפול מהטופח שהוא מין גרוע, ונמצא מפסיד לעניים, וחכמים מתירין. מפני שאפשר שיפול לקט משאר הזרעים כמו מן הטופח (רמב"ם; ברטנורא).

באור משנה ד

משנה זו באה ללמד, שאדם הנמצא בדרך ואין לו מעות למזונות, אף על פי שהוא "בעל בית" בעירו, מותר לו ליטול מתנות עניים.

בעל הבית – היינו אדם שאינו עני, שהיה עובר ממקום למקום – כלומר שהיה בדרך, וצריך לטל לקט, שכחה, ופאה ומעשר

קוצר שלף – מתר בלקט ובשכחה ובפאה, ואסור במעשר עני.

ו המוכר את שדהו – המוכר מתר והלוקח אסור. לא ישפר אדם את הפועלים על מנת שילקט בנז אחריו. מי שאינו מניח את העניים ללקוט, או שהוא מניח את אחד, ואחד לא, או שהוא מסייע את אחד מהם – הרי זה גוזל את העניים; על זה נאמר (משלי כב, כח): "אל תסג גבול עולים".
ז העמר ששכחוהו פועלים ולא שכחו בעל הבית, שכחו בעל הבית ולא שכחוהו פועלים, עמדו עניים בפניו או שחפוהו בקש – הרי זה אינו שכחה.

פירוש ברטנורא

למחצה. שוכה במוכר. אבל אם אמר ליה [שליש] מה שאתה קוצר, אין לו חלק אלא בתלוש, וחויב לקט שכחה ופאה הכל על בעל השרה, ואף על פי ששכחת העמרים בתלוש בשעת עמור, מכל מקום כאן פטור דלא קרינן ביה קצירך הואיל ולא זכה אלא בתלוש. וגר שנתנייר לאחר קצירה דחייב בשכחה לעיל לרבי יהודה, היינו משום דקרינן ביה שדך. ומכל מקום מהאי מעמא לא מחייבין גר בלקט מאחר שעיקרו במוכר:
ו המוכר שדהו. שמכר לו שדה וקמתה. אבל מכר את הקמה בלבד ושירי השרה לעצמו, שניהם אסורים בלקט שכחה ופאה, שאצל זה אני קורא שדך ואצל זה אני קורא קצירך: המוכר מותר. בלקט שכחה ופאה אם הוא עני: על מנת שילקט בנז אחריו. שעי"ן כן הפועל מנכה לו מן השכירות, ונמצא פורע חובו משל עניים: אל תסג גבול עולים. כלומר אל תקרי עולם אלא עולים, אית דמפרשי אלו עולי מצרים שלא תשנה האזהרות שבתורה שנתנה ליוצאי מצרים, ואית דמפרשי עולים אלו בני אדם שירדו מנכסיהם, וקרי להו עולים לשון כבוד, בדרך שקרין לעור סני הנור:
ז ולא שכחו בעל הבית. כגון דבעל הבית בשדה, דקאי גביה וחי ביה. אבל בעל הבית בעיר הוי שכחה אף על גב דלא שכחו בעל הבית:

משניות מבוארות – קהתי

מצרים (גבול" – דברים שהוגבלו והוגדרו); יש מפרשים, שהכוונה היא ל"ורודים" (אלה שירדו מנכסיהם) בלשון "סני-נהור" (כלומר, שמכנה הכתוב את העניים "עולים" בדרך שקוראים לעזור "סני נהור" – רב האור), ובא הכתוב להזהיר שלא להסיג גבול העניים ולא לקפח את מתנותיהם. בעל "תוספות יום טוב" מעיר, שפעמיים נאמר פסוק זה במשלי: א) בפרק כב פסוק כח: "אל תסג גבול עולם אשר עשו אבותיך", ב) בפרק כג, י: "אל תסג גבול עולם ובשדי יתומים אל תבוא", מכאן שהמפרשים "אלו עולי מצרים" מתייחסים לפסוק הראשון המסיים: "אשר עשו אבותיך"; והמפרשים "אלו שירדו מנכסיהם" מתייחסים לפסוק השני המסיים: "ובשדי יתומים אל תבוא".

באור משנה ז

ממשה זו ואילך עוסקת המשניות בדניי שכחה. – כתוב בתורה (דברים כד, ט): "כי תקצור קצירך בשדך ושכחת עומר בשדה לא תשוב לקחתו, לגר ליתום ולאלמנה יהיה, למען יברכך ה' אלהיך בכל מעשה ידיך". מצוה זו נקראת מצוות שכחה. ושונה מצוה זו מכל המצוות שבתורה, שכל המצוות אין אדם מקיימן אלא על ידי זכירה, כמו שכתוב (במדבר טו, ט): "וזכרתם את כל מצוות ה' ועשיתם אותם"; ואילו מצוה זו היא להיפך, אדם מקיים אותה דווקא על ידי שכחה, והקב"ה מוכחו במצוה זו. וכן שנינו בתוספתא: מעשה בחסדי אחד ששכח עומר בתוך שדהו, ואמר לבנו: צא והקרב עלי פר לעולה ופר לשלמים. אמר לו: אבא, מה ארית לשמוח בשמחת מצוה זו מכל מצוות שבתורה? אמר לו: כל מצוות שבתורה נתן לנו המקום לדעתנו. זו שלא לדעתנו – כלומר שהשכחה נעשית מאליה קניין העניים. והעניים זוכים בה לפני שנוודע לבעל השדה ששכח. ונותקיות כל המצוה בני ידיעותו (עיי' ר"ם ושפתי' חכמים תצא כד, ט) – שאילו לא היה ברצון לפני המקום, לא באה מצוה זו לידינו; אלא הרי הוא אומר: "כי תקצור קצירך... ושכחת עומר בשדה... למען יברכך"... קבע לו הכתוב ברכה; והלא דברים קל וחומר: מה אדם שלא נתכוון לזכות וזכה, מעלין עליו כאילו זכה, המתכוון לזכות וזכה, על אחת כמה וכמה! – משנתנו באה ללמד שאין דין שכחה לעומר שנשכח בשדה אלא אם כן הוסחה ממנו גם דעתו של בעל השדה וגם דעתם של הפועלים.

העמר ששכחוהו פועלים – בשעה שאספו את עומרי התבואה לגדיש, ולא שכחו בעל הבית – שהיה אתם באותה שעה בשדה, וזכור היה לו העומר הזה, הרי זה אינו שכחה – שנאמר (דברים כד, יט): "כי תקצור קצירך בשדך ושכחת עומר בשדה לא תשוב לקחתו לגר ליתום ולאלמנה יהיה", ודרשו: "קצירך... ושכחת" – שבעל הקציר שכח את העומר, אבל אם בעל הקציר לא שכחו, אף על פי שהפועלים שכחוהו, אין לו דין שכחה. ברם, אם בעל השדה היה בעיר, העומר ששכחוהו הפועלים הריהו שכחה, אף על פי שלא שכחו בעל השדה. **שכחו בעל הבית** – עומר ששכחו בעל השדה, ולא שכחוהו פועלים – אף זה אינו שכחה, שכתוב (שם): "כי תקצור... ושכחת", שגם הקוצר ישכחוהו; אבל אם הקוצר לא שכחו, אף על

בלקט ובשכחה ובפאה – שחיובו במתנות אלו חל בשעת הקצירה, ובשעת הקצירה עדיין לא היה התבואה שלו, אלא של בעל השרה, הלכך מותר לו לקחת אותם, ואסור במעשר עני – שחיובו אינו חל אלא בתלוש, ולאחר הקצירה הרי חלק מהתבואה הוא שלו, ואף שהוא עני אסור לו לקחת מעשר עני משלו לעצמו, כמו שהזכרנו למעלה.

באור משנה ו

משנה זו, המסיימת דיני לקט, מוסיפה ללמדנו, שבעל השדה, אף שהוא עני וזכאי ליתול מתנות עניים בשדות אחרים, אסור ליתול לקט משדהו, כמו שבארנו הטעם במשנה הקודמת. כן באה המשנה ללמד, שיש לפאשר לכל העניים במידה שווה לזכות בלקט ואסור להפלות בין עני לעני.

המוכר את שדהו – עם הקמה, המוכר מתר – בלקט ובשכחה ובפאה של השדה אם עני הוא, שהרי אינו עוד בעל השדה, והלוקח אסור – אף שעני הוא ועדיין לא שילם בעד השדה, או שלוה מעות ושילם (רמב"ם), אסור לקונה ליתול מתנות עניים משדה זו, לפי שבעל השדה הוא. בירושלמי מבואר, שהמדובר כאן במוכר שדה וקמתה, אבל המוכר את הקמה בלבד, ושירי לעצמו את גוף הקרקע, גם המוכר וגם הלוקח אסורים במתנות עניים של השדה, שלגבי המוכר אנו אומרים: הרי זה "שדך", ולגבי הלוקח – הרי זה "קצירך", שכן נאמר במתנות עניים: "לא תכלה פאת שדך... ולקט קצירך לא תלקט...".
לא ישפר אדם את הפועלים – בירושלמי הגירסה היא: לא ישכור אדם את הפועל, על מנת שילקט בנז אחריו – בתנאי שבנו של הפועל ילקט אחריו, שעל ידי כך מוריד לו הפועל משכרו ונמצא בעל הבית מרוויח על חשבון העניים, וכן נשללת האפשרות מהעניים לזכות בלקט, שהפועל מניח לבנו ללקט יותר מלשאר העניים. ברם, אם לא התנה עמו על כך, שנינו בבבלי: "השוכר את הפועל – ילקט בנז אחריו" (גמרא בבא מציעא יב, א). מי שאינו מניח את העניים ללקוט – אלא רוצה ללקט בעצמו ולחלק לעניים (תפארות ישראל), יש מפרשים שפסיקה זו היא כלל, ואחר כך באה המשנה ומפרשת את הדברים ("משנה ראשונה"), או שהוא מניח את אחד, ואחד לא – שעלנו אחד מרשה בעל השדה ללקט. ולעני אחר אינו מרשה, או שהוא מסייע את אחד מהם – או שבעל השדה עוזר לאחד מן העניים בלקיטה, הרי זה גוזל את העניים – אותם עניים שגרע זכותם בלקט; על זה נאמר: "אל תסג גבול עולים" – כלומר שכתוב: אל תסג גבול עולם. ודורשים: אל תקרא "עולם" אלא "עולים", ומובא בירושלמי, שיש מפרשים שהכוונה היא לעולי מצרים, ופירוש הדברים: אל תשנה האזהרות שבתורה שנתנו ליוצאי

ח המעמר לכובעות ולכמסאות, לתררה ולעמרים – אין לו שכחה. ממונו ולגרון – יש לו שכחה; המעמר לגדיש – יש לו שכחה, ממונו ולגרון – אין לו שכחה. זה הפלל: כל המעמר למקום שהוא גמר מלאכה – יש לו שכחה, ממונו ולגרון – אין לו שכחה; למקום שאינו גמר מלאכה – אין לו שכחה, ממונו ולגרון – יש לו שכחה.

פ ר ק ש ש י

א בית שמאי אומרים: הבקר לעניים – הבקר. ובית הלל אומרים: אינו הבקר, עד שיבקר אף לעשירים, פירוש ברטנורא

ח לכובעות. לעשות מהן כמון כובע בראש, שכן היו הגילין לעשות עמרות של שבוין ולשוש בראש: לכוּמסאות. אינם גבוהים וכולמים למעלה ככובעות, אלא נכפפים למטה שאינו נראה כל כך, כמה דתימא (דברים לב) הלא הוא כמוס עמדי: ולתררה. קצר מעט ועמר, כדי לגלגל עיפה לעשות תררה קטנה ע"ג נחלים. פ"א יש שקוצרים התבואה ומגדישים אותה במקום אחד עד שתתאסף. ואז נושאים אותה למקום שדשים התבואה, ומקום הדישה נקרא גרון, ומה שמגדישים על גבי קרקע נקרא כובעות, כרמות כובע שמשמיון בראש, ומה שמגדישים בחפירה בארץ נקרא כומסאות, לשון כמוס עמדי, ומה שמגדישים בעגולה כרמות אבן הרחם נקרא חררה, ע"ש שהחררה ענולה: ולעמרים. עשה עמרים קטנים, וסופו לעשות משנים ושלישה עומר אחד: אין לו שכחה. כלומר מה ששכח בשדה בשעה שמוֹלֵךְ לא מן המקומות הללו אינו שכחה דכתיב (שם כט) כי תקצור קצירך בשדך ושכחת עומר בשדה, מה קציר שאין אחריו קציר אף עומר שאין אחריו עומר, יצא אלו שיש אחריו עומר: ממונו ולגרון יש לו שכחה. המולך מאחת מהמקומות הללו לגרון ושכח עומר באחת מן המקומות הללו, הוי שכחה: המעמר לגדיש. ורצה שישארו באותו מקום ושם ידוש אותם, יש לו שכחה: ממונו ולגרון. ואם נמלך עליהם א"כ ומוליכם למקום אחר לדוש אותם, אין לו שכחה:

ו א בית שמאי אומרים הבקר לעניים. מי שהפקיד לעניים ולא לעשירים דין הפקר יש לו, ופסור מן המעשר, דכתיב בלקט ופאה (ויקרא יט) לעני ולגר תעזוב אותם, מה תלמוד לומר תעזוב אותם, למד על עזיבה אחרת דהיינו הפקר, שהיא כזו, מה זו לעניים ולא לעשירים אף מה שנאמר במקום אחר

משניות מבוארות – קהתי

שכחה, שהעימור לגדיש גמר מלאכה הוא. ממונו ולגרון – אבל אם שכח עומר בשעת העברת העומרים מהגדיש אל הגרון, אין לו שכחה – שאחרי גמר מלאכת העימור לא חל עוד דין שכחה. יש מפרשים, ש"המעמר לגדיש" היינו לדוש אותם שם, ו"ממונו לגרון" היינו שנמלך אחר כך להוליכם מן הגדיש אל הגרון לדישה. זה הפלל: כל המעמר למקום שהוא גמר מלאכה – של העימור, כגון המעמר לגדיש, יש לו שכחה – אם שכח עומר, יש לו דין שכחה, ממונו ולגרון, אין לו שכחה – שכבר נגמרה מלאכת העימור בגדיש, ואין שכחה אלא בגמר העימור, למקום שאינו גמר מלאכה – המעמר למקום שאינו גמר מלאכת העימור, כגון לכובעות וכדומה, אין לו שכחה – כמו שביארנו לעיל. ממונו ולגרון – המעמר ממקום שלא נגמרה בו מלאכת העימור ומעביר את העומרים אל הגרון, יש לו שכחה – שכן באסיפת העומרים לגרון נגמרת מלאכת העימור.

ב א ו ר מ ש נ ה א

פרק זה מוסף לעסוק בדניי שכחה, אלא שאגב המחלוקת שבין בית שמאי לבית הלל בענין שכחה, השניות במשנתנו ובמשנה הבאה, מובאת בתחילת פרקנו גם המחלוקת שביניהם בענין הפקר לעניים. וכבר הזכרנו (למעלה א, ו), שתבואת הפקר פטורה מתרומה וממעשרות, שנאמר במעשרות (דברים יד, כט): "יבא הלוי חלק עמך" וזהו חלקו... ואכלו ושבעו", ודרשו: מה ש"אין לו חלק עמך" חייב במעשר, יצא הפקר, שידך וידו שווין בו, כלומר שיש לו חלק בהפקר כמו שיש לך, הלכך כל הווכח בו פטור ממעשרות.

בית שמאי אומרים: הבקר לעניים, הבקר – "הבקר" כמו הפקר, ב"ת במקום פ"א, שאותיות אלו מתחלפות זו בזו. בית שמאי טורבין. שהמפקיר תבואתו לעניים בלבד, ולא לעשירים, הרי זה הפקר, ופטורה מן המעשרות כדן מתנות עניים. וכן מבואר טעמם בירושלמי, שנאמר בפאה ובלקט (ויקרא יט, י): "לעני ולגר תעזוב אותם", מה תלמוד לומר: "תעזוב אותם" (והלאו די היה לומר: לעני ולגר ידיו)? אלא לימד הכתוב על "עזיבה" אחרת, והיינו הפקר, שהיא כזו: מה זו לעניים ולא לעשירים ופטורה מן המעשר, אף הפקר לעניים ולא לעשירים, שגם אם הפקיר לעניים בלבד הריחוק הפקר, ופטור מן המעשר. ובית הלל אומרים: אינו הבקר, עד שיבקר אף לעשירים – המפקיר לעניים בלבד אינו הפקר עד שיופקר לכל אדם, בין לעניים ובין לעשירים, בפשטותה – כשנת השמיטה שתבואתה הפקר לכל. ובירושלמי מבואר טעמם, שכתוב בשמיטה (שמות כג, יא): "והשביעית תשמטנה ונטשתה", מה תלמוד לומר "ונטשתה"?

פי שבעל השדה שכחו, אין זו שכחה. וכן אם עמדו לעניים בפניו – בפני העומר והסתיירוהו מעיני בעל השדה והפועלים, או שחפצוהו בקוש – כיסוהו בקש כדי שלא יראוהו בעל הבית והפועלים, ואחר כך אמנם שכחוהו, הרי זה אינו שכחה – לפי שהעניים גרמו לשכחת העומר הזה (הרי"ש והרא"ש). יש מבארים הטעם, ששכחה מחמת אונס אינה שכחה ("שנות אליהו").

ב א ו ר מ ש נ ה ח

דרך הקוצרים להניח בשדה בשעת הקציר צורות צורות שיכולים, ולאחר גמר הקצירה אגודים אותם לעומרים, ואחר כך צוברים את העומרים למקום אחד ועושים מהם גדיש, היינו ערימה גדולה של כל העומרים, ומשם מביאים אותם לגרון לדוש. ויש שצוברים את העומרים ומביאים אותם ישר לגרון. ויש שעושים לפני הגדיש או הגרון ציבורים קטנים של העומרים שעורכים אותם בצורות שונות, כגון בצורת כובעים וכדומה. משנתנו באה איפוא ללמד, שדין שכחה אינו חל אלא על עומר שנשכח בשעת העימור לגדיש או לגרון, אבל כשמעמרים לערימות ערימות לפני הגדיש או לפני הגרון, לא חל עדיין על העומרים הללו דין שכחה, שנאמר: "כי תקצור קצירך בשדך ושכחת עומר בשדה" – מה קציר שאין אחריו קציר, אף עימור שאין אחריו עימור, כלומר שאין דין שכחה אלא בעומר שנשכח בשעת העימור לגדיש או לגרון לשם דישה, אבל לא בעומר שנשכח בשעת עימור לעריכת ערימות שונות, שיש עוד לעמר אותן אחר כך לגדיש או לגרון.

המעמר לכובעות – האוסף עומרים לעשות מהם ערימות קטנות ברמות כובעים, ולכמסאות – או לעשות מהם ציבורים בצורת "כומסאות", שהן נמוכות מכובעים, כעין כיפות, לתררה – לעשות מהם ערימה עגולה ברמות "חררה", כמין צורת עוגה או גלגל, ולעמרים – שאוסף עומרים קטנים לעשות מהם עומרים גדולים; הרמב"ם מפרש ש"כובעות" הן ערימות העמרים שמניחים על גבי הקרקע, ו"כומסאות" הן הערימות שאוספים בחפירות בארץ, ונקראות "כומסאות" מלשון "כמוס עמדי" (דברים לב, לד); מכל מקום המעמר לאחת הערימות הללו אין לו שכחה – אם שכח עומר בשעת עימור זה, אין לו דין שכחה, לפי שעימור זה אינו גמר מלאכה, שהרי יבוא אחריו עוד עימור, ואין דין שכחה אלא בעימור שהוא גמר מלאכה, כמו שביארנו למעלה. ממונו ולגרון – אבל אם שכח עומר מלאכה, הולכת העומרים מהערימות הללו שנימנו למעלה אל הגרון, יש לו שכחה – שההולכה לגרון גמר מלאכת העימור הוא. המעמר לגדיש – האוסף את העומרים לעשות מהם גדיש, היינו ערימה גדולה של כל העומרים, שממנה מעבירים את העומרים לגרון לדישה; יש לו שכחה – אם שכח עומר בשעת העימור לגדיש יש לו דין

בשמיטה. כל עמרי השדה של קב קב ואחד של ארבעת קבין, ושכחו – בית שמאי אומרים: אינו שכחה; ובית הלל אומרים: שכחה.

ב העמר שהוא סמוך לגפה ולגדיש, לבקר ולכלים, ושכחו – בית שמאי אומרים: אינו שכחה; ובית הלל אומרים: שכחה.

ג ראשי שורות, העמר שפגגו מוכתה, העמר שהחזיק בו להוליכו אל העיר, ושכחו – מודים, שאינו שכחה.

פירוש ברטנורא

לעניים ולא לעשירים: אף לעשירים בשמיטה. דכתיב (שמות כה) והשביעית תשמטנה ונמשתה, מה ת"ל ונמשתה, למד על נמישה אחרת דהיינו הפקר, שהיא כשביעית, מה שביעית לעניים ולעשירים אף הפקר לעניים ולעשירים:

ב לגפה. גדר אבנים סדורות זו על זו בלא טיב: ולכלים. כלי המחרישה: בית שמאי אומרים אינו שכחה. פלוגתיהו דב"ש וב"ה בעומר שהחזיק בו להוליכו לעיר ונתנו בצד הגפה או בצד הגדיש ושכחו שם, שכות שמאי אומרים אינו שכחה שהרי וזה בו: ובית הלל אומרים שכחה. והא דתנן לקמן במתניתין העומר שהחזיק בו להוליכו לעיר ושכחו מודים בית הלל לב"ש שאינו שכחה, והו כשלא הניחו אצל הגפה או אצל הגדיש. פירוש אחר בש"א אינו שכחה אפילו בעומר שלא החזיק בו כלל לא היה שכחה, דהואיל והניחו אצל דבר המסויים עתיד לזכרו, ובה"א שכחה כל זמן שלא החזיק בו. ומודים ב"ה שאם החזיק בו ואח"כ שכחו שאינו שכחה, כדאמרינן בסמוך: ג ראשי שורות העומר שפגגו מוכתה. לקמן בסמוך מפרש לה:

משניות מבוררות – קהתי

ב אור משנה ג

לאחר שלמדנו במשנה הקודמת שנחלקו בית שמאי ובית הלל בענין העומר שהוא סמוך לדבר המסויים, ולדעת בית הלל יש בו דין שכחה, באה משנה זו ללמדנו בענין עומרים "מסויימים", שמודים בהם בית הלל שאין להם דין שכחה.

ראשי שורות – העומרים שהם ראשי שורות, כמפורש במשנה הבאה; או העמר שפגגו מוכתה – כגון שהיו לו עשר שורות של עשרה עשרה עומרים, כזה:

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
→	•	•	•	•	•	•	•	•	•	•
	•	•	•	•	•	•	•	•	•	•
	•	•	•	•	•	•	•	•	•	•
	•	•	•	•	•	•	•	•	•	•
	•	•	•	•	•	•	•	•	•	•
	•	•	•	•	•	•	•	•	•	•
	•	•	•	•	•	•	•	•	•	•
	•	•	•	•	•	•	•	•	•	•
	•	•	•	•	•	•	•	•	•	•
	•	•	•	•	•	•	•	•	•	•
	•	•	•	•	•	•	•	•	•	•

מערב

הרי זה שכנגדו, דהיינו עומר מספר 6 שבשורה ב' שעדיין לא עימרו, מוכתה עליו (על עומר מס' 6 שבשורה א') שאינו שכחה, לפי שאפשר לומר שלא מחמת שכחה הניחו בשעת עימור שורה א', אלא שבידעתו לעמר כל אותו טור 6 ממזרח למערב (תוספתא: "מלאכת שלמה": "תפארת ישראל"): או העמר שהחזיק בו – המעמר, להוליכו אל העיר – והניחו לפי שעה בשדה, ושכחו – אחר כך, בכל אחד מאלו שנימנו במשנתנו, מודים בית הלל, שאינו שכחה – הטעם בראשי שורות כמבואר במשנה הבאה; בעומר שכנגדו מוכתה כמו שבארנו למעלה, שיש הוכחה שלא הסיח דעתו מן העומר ולא שכחו, ובעומר שהחזיק בו להוליכו אל העיר הטעם הוא, שהואיל והחזיק בו וזה בו ושוב אל חל בו דין שכחה. ברם, הטעם שהזכרנו אינו אלא לפי שיטת רבי יהושע בפירושה של המשנה הקודמת (עיין שם), אבל לשיטת רבי אליעזר במשנה הקודמת שכות שמאי ובית הלל נחלקו דווקא בעומר שהחזיק בו להוליכו לעיר ונתנו בצד הגפה או בצד הגדיש וכדומה ושכחו – קשה היא משנתנו. ואמנם לדעת מפרשים אחדים משנתנו רבי יהושע היא. ויש מפרשים משנתנו אף לשיטת רבי אליעזר, שלדעתו נחלקו בית שמאי ובית הלל דווקא בנתנו, לאחר שהחזיק בעומר, בצד הגפה או בצד הגדיש, כלומר בצד דבר המסויים, אבל אם הניחו בשדה סתם, לא סמוך לדבר המסויים, ואחר כך שכחו, ככגון זה באה משנתנו ללמד שמודים בית הלל שאין לו דין שכחה.

לימד הכתוב על "נמישה" אחרת, דהיינו הפקר, שהיא כשביעית: מה שביעית תבואתה הפקר לעניים ולעשירים, אף הפקר לעניים ולעשירים. מכאן, שהמפקיר תבואתו לעניים בלבד אינה הפקר וחייבת במעשרות.

כל עמרי השדה של קב קב – אם כל העומרים שבשדה היו בני קב אחד, והוא ששית הסאה (כ-2 ליטרים) ואחד של ארבעה קבים, ושכחו – וביניהם היה עומר אחד גדול של ארבעה קבים, ושכחו – וביניהם היה עומר הגדול הזה בשעת העימור, בית שמאי אומרים: אינו שכחה – אין לו דין שכחה, ומותר לבעל השדה לחזור ולקחתו.

הטעם הוא, שלדעת בית שמאי (להלן משנה ה) ארבעה עומרים ביחד אינם שכחה, וסוברים הם שרואים את העומר הגדול כאילו הוא חלק לארבעה עומרים של קב קב. ובית הלל אומרים: שכחה – אף על פי שהוא גדול פי ארבעה מאשר העומרים, יש לו דין שכחה, שאין בית הלל סוברים "רואים אותו כאילו הוא חלק". ואם היה גדול יותר מכפי ארבעה נראה לפי הרמב"ם שאין לו דין שכחה אף לדעת בית הלל (הלי' מתנות עניים ה, יז).

ב אור משנה ב

משנתנו מביאה מחלוקת נוספת בין בית שמאי לבית הלל בענין שכחה עומר בשדה.

העמר שהוא סמוך לגפה – גדר אבנים שאינן מדובקות בטיט, ולגדיש – או סמוך לכרי הגדול של העומרים, לבקר – או אצל המקום שעומדות שם בהמות העבודה (ויש קוראים "בקר" בשני סגלים, ומפרשים: בית הבקר – "מלאכת שלמה"), ולכלים – או על יד המקום שמונחים שם כלי המחרישה, ושכחו – כשאסף את העומרים לגורן שכח את העומר הזה, בית שמאי אומרים: אינו שכחה – אין לו דין שכחה, ומותר לו לחזור וליטלו, שהואיל והעומר מונח על יד דבר המסויים, עתיד בעל השדה להיזכר בו, ולפיכך אינו שכחה. ובית הלל אומרים: שכחה – שאין הדבר המסויים מציל את העומר מדין השכחה, והואיל ושכחו, הריחו "שכחה", והוא שייך לעניים. בירושלמי מובא, שכך שנה רבי יהושע משנה זו, כמו שביארנוה. אבל רבי אליעזר אמר: "לא נחלקו בית שמאי ובית הלל על העומר שהוא סמוך לגפה ולגדיש ולבקר ולכלים ושכחו, שהוא שכחה, ועל מה נחלקו? על העומר שנטלו (על מנת להוליכו לעיר) ונתנו בצד הגפה, בצד הגדיש, בצד הבקר, בצד הכלים, ואחר כך שכחו, שכות שמאי אומרים: אינו שכחה, מפני שזכה בו; ובית הלל אומרים: שכחה". ואף רבי אליעזר בן עזריה הסכים לדברי רבי אליעזר (גם בתוספתא מובאים הדברים בקצת שינוי לשון, ומפרשים שונים נושאים ונותנים הרבה בפירושה של משנתנו. עיין "משנה למלך" על הרמב"ם הלכות מתנות עניים ה, ג).

ד ואלו הן ראשי שורות: שנים שהתחילו מאמצע השורה, זה פניו לצפון וזה פניו לדרום, ושכחו לפניהם ולאחריהם – את שלפניהם שכחה, ואת שלאחריהם אינו שכחה. יחיד שהתחיל מראש השורה, ושכח לפניו ולאחריו – שלפניו אינו שכחה, ושלאחריו שכחה, מפני שהוא ב"בל תשוב". זה הפלל: כל שהוא ב"בל תשוב" – שכחה; ושאינו ב"בל תשוב" – אינו שכחה.

פירוש ברטנורא

ד שנים שהתחילו מאמצע שורה. של עמרים, זה הפך פניו לצפון וזה הפך פניו לדרום: ושכחו לפניהם. לאחר שהתחילו לעמר דלגו עומר ושכחוהו, היו שכחה, דקרינן ביה לא תשוב לקחתו (דברים כד): ולאחריהם אינו שכחה. אם כשהפכו פניהם זה לצפון וזה לדרום והתחילו לעמר נשאר עומר אחד ביניהם ושכחוהו, אינו שכחה. לפי ששניהם סמכו זה על זה ומתוך כך נשכח: יחיד שהתחיל מראש השורה. השתא מפרש להא דתנן לעיל ראשי שורות העומר שכנגדו מוכיח. כגון שיש כאן עשר שורות של עשר עמרין מסודרין בשורות מצפון לדרום, והתחיל לעמר בראש שורה אחת ושכח עומר אחד לאחריה, היו שכחה, כיון שעבר ממנו ועמר עומר הסמוך לו קרינן ביה לא תשוב לקחתו, אבל אם שכח עומר אחד או שנים בסוף השורה, דהיינו לפניו, והניחם וחזר והתחיל לעמר מתחלת שורה שניה, לא היו שכחה, דלא קרינן ביה לא תשוב, שאינו אומר דעתו לעשות שורה אחרת מאותם שהניח ממזרח למערב. והיינו דתנן העומר שכנגדו מוכיח, שהעומרים [של שורות אחרות מוכיחים על אלו שהניח שלא שכחן שראויין להתחשב עממן בשורה אחרת:

משניות מבוארות – קהתי

צפון וזה לצד דרום, העומר שמניחים באמצע הוא ראש השורות שאין לו דין שכחה. בירושלמי מבואר הטעם בענין ראשי שורות, שכתוב בשכחה (דברים כד, יט): "כי תקצור קצירך... ושכחת", ודרשו: "מה שאתה קוצר אתה שוכח"... כלומר ממקום שהתחלת לקצור יש בו דין שכחה, וכן בעימור אין חשוב שכחה אלא ממקום שמתחיל לעמר ואילך, שאם יש שורה של עומרים, והתחיל לעמר בעומר השני, והניח ראש השורה שהיה בדעתו לקחת וחזר ושכחו, אין בו דין שכחה (ד"ש). יחיד שהתחיל – לעמר, מראש השורה – של העומרים, ושכח לפניו – כלומר ששכח עומר בסוף השורה לפניו, ושלא אחריו – כלומר שדילג על אחד העומרים ושכחו, שלפניו אינו שכחה – שאין אנו קוראים בו "לא תשוב לקחתו", לפי שעדיין לא עבר ממנו ואפשר לומר שלא שכחו והוא מניחו לאחר מכן. ומכאן שביחיד המעמר שורה, אף העומר שבסוף השורה לפניו חשוב "ראש השורה" שאין בו שכחה. ושלא אחריו ושכחה – אבל העומר שדילג עליו ושכחו, הרי הוא שכחה, מפני שהוא ב"בל תשוב" – שאנו קוראים בו "לא תשוב לקחתו". זה הפלל – בדיני שכחה: כל שהוא ב"בל תשוב" – כל עומר ששכחו באופן שאם ייזכר בו וירצה לקחתו יצטרך לשוב אליו ויעבור על הלאו "לא תשוב לקחתו". ושכחה – הרי זה שכחה ואסור לקחתו; ושאינו ב"בל תשוב" – אבל העומר ששכחו באופן שאם ייזכר בו ויבוא לקחתו לא יעבור על הלאו "לא תשוב", כגון ביחיד המעמר שורה ושכח לפניו, כפי שביארנו לעיל, אינו שכחה – אין לו דין שכחה.

בארנו משניות ג רד על פי מפרשים אחדים (כפי שצויין בכל ענין וענין למעלה), תוך העדפת הפירושים הקרובים לפשט לשון המשנה ולהסבר עניינה בירושלמי. ברם, דעות שונות נאמרו במפרשים בפירוש משניות אלו (עיינין "תוספות יום טוב").

פי' הר"ש (רבנו שמשון משאנץ), שרוב ביאורו על פי פירושו, באה משנתנו (משנה ד) לפרש את שני העניינים הראשונים שבמשנה ג. הרישא באה אמנם לפרש "ראשי שורות" ב"שנים שהתחילו מאמצע השורה", כמו שביארנו, ואילו הסיפא "יחיד שהתחיל מראש השורה", באה לפרש ענין "עומר שכנגדו מוכיח", וכך לשונו: "יחיד שהתחיל מראש השורה" – כגון שיש כאן עשר שורות של עשרה עומרים... (כפי הציור במשנה הקודמת), ובא היחיד והתחיל מראש השורה הראשונה מצפון לדרום, אם התחיל והעביר באותה השורה עומר אחד (דילג על עומר אחד) ושכחו, הרי זה שכחה, שהניחו לאחריה והריהו ב"בל תשוב". אבל אם שכח אחד או שניים בסוף השורה, דהיינו לפניו, שלא העבירם (כלומר שלא עבר מהם), אלא חזר לו לשורה שנייה, אין זה שכחה, שכיון שלא העבירם אין אנו קוראים בו "לא תשוב לקחתו", שמה שחזר לשורה השנייה אין בזה משום "לא תשוב", מכיון ששורות העומרים יכולות להימנות ממזרח למערב". וזהו ששנינו לעיל: הנומרו שכנגדו מוכיח עליו שלא יישכח, שיכולות השורות ליחשב בענין אחר (עיינין ביאורנו במשנה הקודמת בענין זה. שהיא שונה במקצת – על פי לשון התוספתא; וכאן ביספא של משנתנו בארנו שהיא המשך לבאור ענין "ראשי שורות").

הרמב"ם מפרש שתי משניות אלו בדרך אחרת, וכך פירושו: ראשי שורות –

ומהו הטעם? בזה נדחקים מאד המפרשים. יש מבארים הטעם, לפי שכתוב "ושכחת עומר בשדה", וסוברים בית הלל: "ושכחת" היינו על ידי עצמך, ולא כשיש גורם חיצוני לשכחה, הלכך אם החזיק בעומר להוליכו לעיר, ולא הניחו אצל דבר המסויים, נמצא שמה שהחזיק בו גרם אחר כך לשכחתו, שמאחר שהעומר היה כבר בידו חשב שנטלו עם כל שאר העומרים, ולכן אין לו דין שכחה אף לדברי בית הלל. ברם, כשהניחו אצל דבר המסויים היה לו לזכור בו מחמת המקום המסויים שנתנו שם, וכיון ששכחו הרי זה "שכחה" לדעת בית הלל ("תוספות יום טוב"; "תפארת ישראל"). ויש מבארים טעם אחר, שאם נתנו אצל דבר המסויים הרי זה כחזור מדעתו הראשונה וכאילו לא נטלו להוליכו לעיר אלא כדי להניחו במקום אחר; הלכך אם שכחו אחר כך הרי זה שכחה. אבל כל שלא הניחו במקום מסויים עדיין כוונתו הראשונה (להוליכו לעיר) במקומה עומדת, אלא שלפי שעה הניחו בשדה, לפיכך אינו שכחה ("משנה למלך").

ב א ו ר מ ש נ ה ד

ואלו הן ראשי שורות – ששנינו במשנה הקודמת שאינם שכחה: שנים שהתחילו – שני אנשים שהתחילו לעמר, מאמצע השורה – של העומרים, (והוא הדין בקצירת שורה של קמה, שהרי שכחה נהוגת גם בקמה), זה פניו לצפון וזה פניו לדרום – אחד מהם הולך ומעמר מהאמצע לצד צפון, וחבירו מהאמצע לצד דרום, כזה:

דרום 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12 13 14 15 צפון

ושכחו לפניהם – כל אחד בחצי השורה שלפניו, דהיינו שלאחר שהתחילו לעמר דילגו על עומר ושכחוהו (ברטנורא), או אפילו שכחו את העומר שבסוף השורה לפניהם (רמב"ם; "תפארת ישראל"), כגון עומר מספר 1 ועומר מספר 15 (לפי הציור), ולאחריהם – שבשעה שהתחילו לעמר הניחו עומר לאחריהם, כגון שזה שעזימר לצד צפון התחיל בעומר מס' 7, וחבירו שעזימר לצד דרום התחיל בעומר מספר 9, ונשאר ביניהם העומר מספר 8, ושכחוהו, את שלפניהם שכחה – העומר שדילגו עליו והיהו שכחה, שאנו קוראים בו "לא תשוב לקחתו" (ברטנורא), ואף העומר שבסוף השורה לפניהם (לפי המפרשים שהזכרנו למעלה) יש בו דין שכחה, שהואיל ושניים התחילו בעומר השורה, הרי הם כאיש אחד, שכל אחד סומך על חבירו שיגמור את חצי השורה שלפניו, כדי שיעמרו ביחד את כל השורה, וכיון שאם אחד מהם ירצה לקחת את העומר ששכח חבירו, הוא צריך לשוב, אנו קוראים בו "לא תשוב לקחתו" (רמב"ם; "כסף משנה"). ואת שלאחריהם אינו שכחה – העומר האמצעי שהניחו לאחריהם אין בו דין שכחה, לפי שמסך כל אחד על חבירו, שהוא יעמר אותו ואין זה שכחה. מכאן שבשניים המעמרים מאמצע השורה, זה לצד

ה שְׁנֵי עֲמִירִים – שְׂכָחָה, וְשִׁלְשָׁה אֵינָן שְׂכָחָה. שְׁנֵי צְבֹרֵי זֵיתִים וְחֲרוּבֵינָן – שְׂכָחָה, וְשִׁלְשָׁה אֵינָן שְׂכָחָה. שְׁנֵי הַצֵּנִי פֶּשֶׁתָן – שְׂכָחָה, וְשִׁלְשָׁה אֵינָן שְׂכָחָה. שְׁנֵי גִרְגָרִים – פָּרַט, וְשִׁלְשָׁה אֵינָן פָּרַט. שְׁתֵּי שְׂבָלִים – לָקַט, וְשִׁלְשָׁה אֵינָן לָקַט. אִלוּ פְּדֻרְבֵי בֵּית הַלֵּל. וְעַל כֵּלָּן בֵּית שְׂמָאֵי אֹמְרִים: שִׁלְשָׁה לְעֵנִיִּים, וְאַרְבָּעָה לְבַעַל הַבַּיִת. וְהַעֲמֵר שֵׁישׁ בּוֹ סְאִתִּים וְשִׂכְחוּ – אֵינּוּ שְׂכָחָה; שְׁנֵי עֲמִירִים וּבְהֶם סְאִתִּים – רַבָּן גְּמַלְיָאֵל אֹמֵר: לְבַעַל הַבַּיִת; וְחֲכָמִים אֹמְרִים: לְעֵנִיִּים. אָמַר רַבָּן גְּמַלְיָאֵל: וְכִי מֵרַב הָעֲמִירִים יָפִי פַח שֶׁל בַּעַל הַבַּיִת, אוֹ הוֹרַע כַּחוֹ? אָמְרוּ לוֹ: יָפִי כַחוֹ. אָמַר לָהֶם: וְמָה אִם בְּזִמְנָן שְׁהוּא עֲמֵר אַחַד וְכוּ סְאִתִּים וְשִׂכְחוּ, אֵינּוּ שְׂכָחָה, שְׁנֵי עֲמִירִים וּבְהֶם

פירוש ברטנורא

ה הוצני פשתן. כמו שנעקר הפשתן מן השדה נקרא הוצני, שנעמד כמו הוצני: שני גרגרים. ענבים: אלו כדברי ב"ה. וטעמיהו משום דכתיב (ויקרא יט) לעני ולגר תעזוב אותם, חד לעני וחד לגר, הרי שנים. ובית שמאי אמרי שלשה לעניים וארבעה לבעל הבית. דכתיב (דברים כד) לגר ליתום ולא למנה יהיה, הרי שלשה לעניים:

ו העומר שיש בו סאתים אינו שכחה. דכתיב (שם) לא תשוב לקחתו, עומר שאתה יכול להגביהו כולו כאחת ולשאת אותו על כתפו, יצא זה של סאתים שאי אתה יכול להגביהו כולו כאחת: אמרו לו יפה כחו. כדאמרינן שתיים שכחה שלש אינן שכחה: לא אם אמרת בעומר אחד שהוא כגדיש. דין הוא

משניות מבוארות – קהתי

"עומרים" היינו תבואה, והקדימם לכולם, שהרי בהם אנו עוסקים כאן; ועוד, משום שדין שכחה נאמר בעומרים: "שכחת עומר בשדה". "זיתים וחרוכים" היינו פירות אילן, והזכיר שניהם משום שגם לענין פאה דומים הם במה שהם שונים מכל שאר האילנות לענין הפסקה (עיין למעלה ב, ד). "פשתן" היינו ירק, ובא התנא להשמיענו חידוש, שאף הפשתן אפשר שיהא בו דין שכחה ("תוספות אנשי סם"). **שְׁנֵי גִרְגָרִים** – של ענבים, **פָּרַט** – מה שנקרא בתבואה "לקט" נקרא בענבים "פרט", שנאמר (ויקרא יט, י): "וּפְרֹט כֶרֶם לֹא תִלְקַט"; ובאה המשנה ללמד שאם נפלו שני גרגרי ענבים בשעת הביצירה יש להם דין פרט, ו**שִׁלְשָׁה אֵינָן פָּרַט** – אבל שלושה גרגרי ענבים שנפלו כאחד אין להם דין פרט. **שְׁתֵּי שְׂבָלִים, לָקַט** – אם נשרו בשעת הקצירה שתי שיבולים יש להם דין לקט, ו**שִׁלְשָׁה אֵינָן לָקַט** – אבל שלש שיבולים שנשרו כאחד אינן לקט ושיבוכות לבעל השדה. **אִלוּ פְּדֻרְבֵי בֵּית הַלֵּל** – וטעמם מבואר בירושלמי, שנאמר במתנות עניים (ויקרא יט, י): "לעני ולגר תעזוב אותם", אחד לעני ואחד לגר, הרי שניים. **וְעַל כֵּלָּן** – על כל אלה שנימנו במשנתנו, **בֵּית שְׂמָאֵי אֹמְרִים: שִׁלְשָׁה לְעֵנִיִּים, וְאַרְבָּעָה לְבַעַל הַבַּיִת** – שהם למדים מן הכתוב (דברים כד, כ): "לגר ליתום ולא למנה יהיה", הרי שלושה לעניים. ברם, בית הלל סוברים ש"יתום ואלמנה" כלולים בשם "עני" שבפסוק הקודם ונחשבים כאחד (ירושלמי).

באור משנה ו

לאחר שלמדנו במשנה הקודמת: "שני עומרים שכחה, שלושה אינם שכחה" באה משנתנו ללמד, שיש וגם עומר אחד אינו שכחה. **הַעֲמֵר שֵׁישׁ בּוֹ סְאִתִּים** – שנים עשר קבים (כ-26 ליטר), ו**שִׂכְחוּ** – בעל הבית בשדה, אף על פי שכל העומרים בני סאתים, **אֵינּוּ שְׂכָחָה** – כמבואר הטעם הלהן במשנתנו, שהוא כגדיש, ונאמר (דברים כד, יט): "ושכחת עומר", ולא גדיש (ירושלמי). ויש מבארים הטעם, שכתוב (שם): "לא תשוב לקחתו" – עומר שאתה יכול לפשוט ירך ולטילו הוא שכחה, יצא עומר שיש בו סאתים שהוא גדול כל כך שאי אפשר לפשוט את היד ולקחתו אינו שכחה (ירושלמי). בברטנורא מובא הלשון: עומר שאתה יכול להגביהו כולו כאחד ולשאת אותו על הכתף, יצא עומר של סאתים שאי אתה יכול להגביהו כולו כאחד (ספרי: ח"ט). **שְׁנֵי עֲמִירִים וּבְהֶם סְאִתִּים** – אם נשכחו בשדה שני עומרים ובשניהם יחד יש סאתים, **רַבָּן גְּמַלְיָאֵל אֹמֵר: לְבַעַל הַבַּיִת** – הם שייכים לבעל הבית, שאינם שכחה, כדן עומר אחד שיש בו סאתים, ו**חֲכָמִים אֹמְרִים: לְעֵנִיִּים** – דין שכחה להם ושייכים לעניים. **אָמַר רַבָּן גְּמַלְיָאֵל: וְכִי מֵרַב הָעֲמִירִים יָפִי פַח שֶׁל בַּעַל הַבַּיִת אוֹ הוֹרַע כַּחוֹ** – יופי כוח היינו יפה כוחו, כלומר האם ריבוי העומרים בשכחה הוא לטובת בעל הבית או לרעתו? אָמְרוּ

העומר שננגדו מוכיח – אם נשכה עומר בראש שורה של עומרים, חיברו שכנגדו מוכיח אם הוא שכחה או אינו שכחה, כלומר שלפי הרמב"ם אין ראש שורה או סוף שורה פטור משכחה אלא אם כן העומר שכנגדו מוכיח עליו. העומר שהחזיק בו להוליכו אל העיר ושכחו, מודים שאינו שכחה – בזה מודים בית הלל שאינו שכחה. נמצא לפי פירוש הרמב"ם, שמשנתנו אינה עוסקת בשלושה עניינים, כמו שביארנו (על פי הר"ש), אלא בשני עניינים בלבד; ותיבת "מודים" אינה מוסבה אלא על "העומר שהחזיק בו להוליכו אל העיר". מכאן קושיות שונות על פירושו של הרמב"ם (עיין "מלאכת שלמה": "משנה ראשונה").

אמנם גם הגר"א (הגאון רבי אליהו מוילנא) מפרש, שמשנה ג אינה כוללת אלא שני עניינים, אבל לפי פירושו מוסבה תיבת "מודים" על כל המשנה, שכן פירושו הוא: ראשי שורות העומר שכנגדו מוכיח וכן העומר שהחזיק בו להוליכו אל העיר ושכחו – בכל אחד מאלו מודים בית הלל שאינו שכחה.

משנה ד מתפרשת לפי הרמב"ם שהרישא "שניים שהתחילו מאמצע השורה" באה לבאר ענין "ראשי שורות העומר שכנגדו מוכיח", ואילו הסיפא עוסקת בענין שכחה בכלל.

הרב מברטנורא מפרש אמנם משנה ג כהרמב"ם, אבל במשנה ד – לא הרישא מפרשת ענין "ראשי שורות העומר שכנגדו מוכיח", אלא הסיפא – "יחיד שהתחיל מראש השורה" (כפירוש הר"ש). ואילו הרישא עוסקת בדין אחר.

לפי הגר"א באה כל משנה ד לפרש ענין "ראשי שורות העומר שכנגדו מוכיח", והוא מבאר את המשנה בקמה: "שניים שהתחילו... שלאחריהם אינו שכחה" – שכן הדרך לעשות, כששניים מתחילים לקצור, ושניים שורה אחת לסימן, בכדי שיערו מהיכן התחילו לקצור; הלכן לאחריהם אינו שכחה, שהעומר שכנגדו מוכיח שבדעתם לעשות שורה... אבל יחיד שהתחיל... הרי זה להיפך, שלאחריו שכחה... ולפינו (אינו שכחה), שדרכו כשמונע את עצמו ממלאכת הקצירה אזי הולך ומתחיל מתחילת שורה חדשה, ובסוף הראשונה משאר שם, ודעתו לעשות שם שורה אחת, ממורח למערב. זה הכלל... – פירוש: שאם אין דרכו לעשות כך ועשה, הרי הוא ב"ב לשכוח", וזה שכחה, ואין עומר שכנגדו מוכיח, אף שמשייר שם עור, ולא מועיל "עומר שכנגדו מוכיח" אלא בדבר שדרכו לעשות ("שנות אליהו").

באור משנה ה

משנה זו באה ללמד, כמה עומרים יכולים להיות שכחה. כן מוסיפה המשנה ללמדנו שיעור לקט ופרט.

שְׁנֵי עֲמִירִים – שנשכחו בשדה, סמוכים זה לזה, **שְׂכָחָה** – הם, ושייכים לעניים, ו**שִׁלְשָׁה** – עומרים, **אֵינָן שְׂכָחָה** – אין להם דין שכחה. יש מבארים הטעם, לפי ששלושה חשובים כגדיש (רשב"ם: "ספר ידא"ם). **שְׁנֵי צְבֹרֵי זֵיתִים וְחֲרוּבֵינָן** – שתי ערימות זיתים או חרוכים, **שְׂכָחָה** – יש להם דין שכחה, ו**שִׁלְשָׁה אֵינָן שְׂכָחָה** – שלושה צבורי זיתים וחרוכים אין להם דין שכחה. **שְׁנֵי הַצֵּנִי פֶּשֶׁתָן** – קני פשתן, **שְׂכָחָה** – המפרשים מדייקים, שהמדובר כאן כשהזרוע הפשתן והוא ראוי לאכילה, אבל שאר פשתן לא שייך בו שכחה (הרא"ש), ו**שִׁלְשָׁה** – הוצני פשתן, **אֵינָן שְׂכָחָה** – הזכיר התנא שלושה מינים שבהם נוהג דין זה: תבואה, פירות אילן, וירק.

סאתים, אינו דין שלא יהו שכחה? אמרו לו: לא; אם אמרת בעמך אחד שהוא בגדיש, תאמר בשני עמרים שהן בכריכות?

ז קמה שיש בה סאתים, ושכחה – אינה שכחה; אין בה סאתים, אבל היא ראויה לעשות סאתים, אפלו היא של טפח – רואין אותה פאלו היא ענוה של שעורים.

ח הקמה מצלת את העמך ואת הקמה; העמך אינו מציל לא את העמך ולא את הקמה. איזו היא קמה שהיא מצלת את העמך? כל שאינה שכחה, אפלו קלח אחד.

פירוש ברטנורא

שעומר אחד שיש בו סאתים לא יהיה שכחה, מפני שהוא בגדיש ואין שייך שכחה בגדיש: תאמר בשני עמרים. שהם כמו שאר עמרים קטנים: בכריכות. כאגודות קטנות:

ז קמה שיש בה סאתים ושכחה אינו שכחה. דלפינן שכחה קמה משכחת עומר, מה עומר שיש בו סאתים אינו שכחה אף קמה שיש בה סאתים אינה שכחה ושכחת קמה ילפינן לה מקרא דכתיב (שם) ושכחת עומר בשרה, לרבות שכחת קמה: טופח. מין קטני דק מאד, וקורין לו בערבי גילבא. ובקמה של שעורים איירי שנשטרפו ונעשו דקות כמפת, ואפ"ה רואים אותם כאילו הן גסים כשאר שעורים, ואם כשנשוב אותן גסים כשאר שעורים יהיה בהן סאתים אע"פ שעכשו שהם שדופות אין בהם סאתים, לא הו"ו שכחה. ואין לפרש דשל טופח ממש יחשבו כאילו הם כשעורים הגסים, אלא בשעורים שנשטרפו ונעשו כמפת, דהכי אמרין בירושלמי רואים את השדופות כאילו הן מלאות: ענוה של שעורים. ענוה בוי"ו כמו ענבה בבית כלומר נגידו שעורים:

ח הקמה מצלת את העומר. קמה שלא שכחה שהיתה בצד עומר ששכחו, מצלת על העומר, ולא הו"ו שכחה דכתיב (שם) כי תקצור ושכחת עומר, עומר שמכבותיו קציר הו"ו שכחה, ולא עומר שמכבותיו קמה: ואת הקמה. אם שכח קמה והו"ו ראשי שבלים שלה מחוכרים לקמה אחרת שלא שכחה, ואת הקמה שלא שכחה מצלת על הקמה השכוחה המחוכרת אליה, ולא הו"ו שכחה: העומר אינו מציל. אם היה עומר שכוח או קמה שכוחה בצד עומר שאינו שכוח, אין העומר שאינו שכוח מציל לא על העומר ולא על הקמה השכוחים:

משניות מבוארות – קהתי

ושכחה, אינה שכחה" (הל' מתנות עניים ה, יט). יש מפרשים, שמדובר במשנתנו בקמה של שעורים שנשדפה, ושבליה נעשו דקות כשל טופח, ובאה המשנה ללמד, שאף על פי כן רואים אותם כאילו הם גסים כשאר שעורים; אבל לא מסתבר כלל לפרש בקמה של טופח ממש, או קמה של חיטים, שרואים כאילו הם שעורים, וכן מוכח מהירושלמי (ר"ש; ברטנורא). ואילו הרמב"ם בפירושו למשנתנו כותב: "אף על פי שאחר הדישה והמריחה לא יתאספו ממנה סאתים, רואין אותן השיבולים כאילו הם שנוונים אשר גרגיהם גסים, וכאילו יש בהם סאתים, ולא תהיה הקמה ההיא של טופח שכחה."

באור משנה ח

לאחר שלמדנו במשנה הקודמת שדין שכחת קמה כדין שכחת עומר, באה משנה זו ללמד על הברל שיש בין קמה לעומר לענין שכחה.

הקמה – שלא שכחה, מצלת – מדין שכחה, אַתְּ הַעֲמֵר – הסמוך לה ששכח מלאספו, וְאֵת הַקֶּמָה – הסמוכה לה ששכח מלקצרה, שאינם שכחה. בירושלמי מבואר הטעם, שנאמר בשכחה (דברים כד, יט): "כי תקצור... ושכחת עומר" – עומר שמכבותיו קציר יש בו דין שכחה ולא עומר שמכבותיו קמה. ומכל שכן קמה שמכבותיה קמה, שאין לה דין שכחה. וכבר שנינו למעלה (ה, ב): "שיבולת שבקציר וראשה מגיע לקמה, אם נקצרת עם הקמה, הרי היא של בעל הבית", שאינה שכחה, משום שהקמה שבצירה מצלת אותה (עיין שם מה שבארנו, שאמנם לפי הרמב"ם לא מדובר שם בשכחה אלא בלקט, אבל לפי מפרשים אחרים מדובר שם בשכחה). וכן אמרו בירושלמי: איזו קמה שמצלת את הקמה? כאותה ששנינו: "שיבולת שבקציר וראשה מגיע לקמה..."; אבל הַעֲמֵר – שלא שכחו, אינו מציל – מדין שכחה, לֹא אֵת הַעֲמֵר – שבצידו, וְלֹא אֵת הַקֶּמָה – הסמוכה לו, שאם נשכחו הרי הם שכחה. אִיזו היא קמה שהיא מצלת אֵת הַעֲמֵר – מדין שכחה, כפי ששנינו ברישא? כֹּל שְׂאִינָה שְׂכָחָה – כל שאין לה דין שכחה, אֶפְלוּ קֶלַח אֶחָד – ואפילו קנה אחד של שיבולים שלא שכחו, הרי הוא מציל.

יש תמהים שמשנתנו נקטה "איזו היא קמה שמצלת את העומר", ולא נקטה "שמצלת את העומר ואת הקמה", או סתם "איזו היא קמה שמצלת". ואמנם יש מיישבים קושייה זו בדרך פשוטה, שכוונת המשנה לכל הפיסקא שנישנתה ברישא, כאילו היה כתוב: איזו היא קמה שהיא מצלת את העומר וכו' (תוספות)

המשך בעמוד הבא

לו: יְפִי פָחוּ – יפה כוחו, שהרי שנינו: "שני עומרים שכחה, ושלושה אינם שכחה". אֶמְרָ לְהֵם – רבן גמליאל: וְמָה אִם בְּזִמְן שְׂהוּא עֲמֵר אֶחָד וּבּוֹ סָאֲתִים וְשָׂכַחוּ, אִינּוּ שְׂכָחָה – כמו ששנינו למעלה, שְׁנֵי עֲמָרִים וּבֵהֶם סָאֲתִים, אִינּוּ דִין שְׂלָא יְהוּ שְׂכָחָה – כלום אינו קל וחומר? אֶמְרֵי לוֹ – חכמים: לֹא – אין זה קל וחומר. אִם אֶמְרַתְּ בְּעֲמֵר אֶחָד – שיש בו סאתים, שאין לו דין שכחה, שְׂהוּא כְּגַדִּישׁ – ודין שכחה אינו אלא בעומר ולא בגדיש, כמו שבארנו לעיל, תֹּאמַר בְּשֵׁנֵי עֲמָרִים – רוצה אתה לומר שגם בשני עמרים שיש בהם סאתים אין דין שכחה, שְׂהוּן כְּכַרְיִכוֹת – כאגודות שיבולים קטנות, כלומר כשני עומרים קטנים שיש בהם שכחה! וכן ההלכה, שאם שכח שני עומרים, אף על פי שיש בשניהם סאתים הרי אלו שכחה; ומוסיף הרמב"ם: "וכן ייראה לי שהן שכחה אפילו היה בשניהם יותר מסאתים" (הל' מתנות עניים ה, יח).

באור משנה ז

כבר הזכרנו שדין שכחה נוהג בקמה כמו בעומרים, דהיינו שהשוכח קמה מלקצור דינו כשוכח עומר מלאסוף, ולמדים זה ממה שנאמר בשכחה (דברים כד, ט): "ושכחת עומר בשדה", שתיבת "בשדה" באה לרבות קמה. ויש למדים מהתחלת הכתוב האמור בשכחה (שם): "כי תקצור קצירך בשדה ושכחת" – לרבות שכחת קמה. משנתנו באה ללמד שדין שכחת קמה כדין שכחת עומר לענין סאתים, כפי ששנינו במשנה הקודמת.

קְמָה שְׂיֵשׁ בָּהּ סָאֲתִים, וְשָׂכַחָה – מלקצרה, כלומר שבשעה שקצר שדהו שכח חלקה שקמתה היא בת סאתים, אִינָה שְׂכָחָה – שלמדים שכחת קמה משכחת עומר, מה עומר שיש בו סאתים אין לו דין שכחה, כמו ששנינו במשנה הקודמת, אף קמה שיש בה סאתים אין לה דין שכחה; אִינּוּ בָּהּ סָאֲתִים – אם בקמה ששכח מלקצרה אין סאתים, כגון שהשבלים שדופות הן, אֶבְלִי הִיא רְאוּיָה לְעֵשׂוֹת סָאֲתִים – בשנה כתיקונה ראויה היא לגדל סאתים, אֶפְלוּ הִיא שְׂל טַפַּח – כשל טופח, כלומר אפילו אם הקמה ששכח עכשיו גרעיניה צנומים ודקים כגרעיני טופח, שהוא מין אפונה דק מאד, רואין אותה פאלו היא ענוה – כמו ענבה (עיין למעלה א, ב), והיינו גרגרים בשלים, שְׂל שְׂעוּרִים – שהם מלאים וגסים, ואם לפי אומדן זה יש בה סאתים, אינה שכחה. הרמב"ם כותב: "רואין את השיבולים הדקות כאילו הן בריאות וארוכות, ואת השדופות כאילו הן מלאות, ואם היתה ראויה הקמה לפי אומדן זה לעשות סאתים

ביאור עם "שפה ברורה – עוז והדר"

רש"י

מהו שאפרוש עליה סדין — לצל, שלא תשוּפך השמש, מי אסור משום מוסיף על אהל עראי בשבת או לא? **אין לך כל שכט בו** — השיאו לדבר אחר, כדאמרין לקמן (כח,א): שלא אמר דבר אחד שלא שמע מפי רבו. **שלא העמיד שופט** — מושיע את ישראל, אותן שהיו משמת יהושע ועד שמואל שמשח שאול למלך. יהושע מאפרים, אהוד מבנימין, גדעון ממנשה — הרי מבני רחל. שמשון מן, ברק מקדש מנפתלי — הרי מבני בלחה. אבצן זה בועז מיהודה, עלי מלוי, תולע מיששכר, אלון הזבולני מזבולן — אלו מפורשים. אבל עתניאל ויפתח ושמגר ויאיר ועבדון לא ידעתי שמות שבטיהן, ומראובן ושמעון גד ואשר לא מצאתי מפורש. **הניע חמה** — מתפשטת ומתקרבת אצלם. **מלכים על פי נביאים** — שאול ודוד על פי שמואל. **ויצא** — שלא רצה להתיר את הדבר. **לא מפני שהפליגו בדברים** — מה שהשיאו לדבר אחר לא הפליגו הימנו ולדחותו שלא ללמדו תורה נתכוון, אלא שלא אמר דבר בו. **אינן אלא מפי השמועה** — בתמיה. **הזקנתוני** — כלומר תזקיקוני לומר דבר בו. אגיד לכם את מדותיו וזו אחת מהן. **שיחת חולין** — דברי הבאי ושחוק, כלומר: מה שספק בידי לא מפני (שטרחת) בכל אלה, ואי אפשר שאמרו רבותי דבר בבית המדרש ולא שמעתי, ומזה שלא שמעתי — לא אומר, שכך היא מדתי.

דף כז עמוד ב תנו רבנן, **מעשה ברבי אליעזר ששבת בגליל העליון בסוכתו של יוחנן ברבי אלעאי בקיסרי ואמרי לה בקיסריו, והניע חמה לפוכה** [ועדיין לא הגיעה למקומם]. **אמר לו יוחנן לרבי אליעזר, מהו שאפרוש עליה סדין** — האם מותר לפרוס סדין על הסוכה כדי להצל עליך מפני החמה, או שיש לאסור כיון שהוא מוסיף על אוהל עראי בשבת. לא רצה רבי אליעזר לענות על שאלתו אלא השיאו לענין אחר **ואמר לו, אין לך כל שכט ושכט מישראל שלא העמיד מפני שופט** — מושיע לבני ישראל. **הניע חמה לחצי הסוכה, אמר לו שוב יוחנן לרבי אליעזר, מהו שאפרוש עליה סדין**. שוב השיאו לדבר אחר **ואמר לו, אין לך כל שכט ושכט מישראל שלא יצאו מפני נביאים, ושכט יהודה ובנימין העמידו מלכים על פי נביאים** — שאול המלך [שהיה משבט בנימין] ודוד המלך [שהיה משבט יהודה] שנמשחו על ידי שמואל הנביא. **הניע חמה למרגלותיו של רבי אליעזר, נטל יוחנן סדין ופירש עליה** — על הסוכה, ולא שאל לרבי אליעזר. **הפשיל רבי אליעזר מליתו לאחוריו ויצא**, שלא רצה להתיר את הדבר. מפרשת הגמרא: מה שלא ענה רבי אליעזר ליוחנן על שאלתו וענה לו ענינים אחרים, **לא מפני שהפליגו בדברים**, שלא רצה ללמדו הלכה זו, **אלא מפני שלא אמר דבר שלא שמע מפי רבו** וכך נהג לעולם.

דף כח עמוד א תנו רבנן **מעשה ברבי אליעזר ששבת בגליל העליון ושאלוהו שלשים הלכות בהלכות סוכה**, על שתיים עשרה שאלות **אמר להם שמעתי והשיב להם, ועל שמונה עשרה** [שאלות אמר להם לא שמעתי דין זה ולא השיב להם. **רבי יוסי ברבי יהודה אומר חילוף הדברים** היה, שעל שמונה עשרה] שאלות אמר להם שמעתי והשיב להם, ועל שתיים עשרה שאלות אמר להם לא שמעתי ולא השיב להם. אמרו לו האם כל דבר אינן אלא מפי השמועה, שאתה אומר לנו שכיון שלא שמעת אינך עונה לנו. אמר להם **הזקנתוני** — וכי תצריכוני לומר דבר שלא שמעתי מפי רבותי, הרי זו אחת ממדותי שלא לומר דבר שלא שמעתי, וכך הם מדותי: **מימי לא קדמני אדם בבית המדרש**, שהיה משכים מאוד לבית המדרש, ולא ישנתי בבית המדרש לא בלילה שהיא שינת קבע, ולא ביום שהיא שינת עראי, אף על פי שלתלמידי חכמים מותר לישן בבית המדרש, ולא הנחתי אדם בבית המדרש ויצאתי, שהיה מאחר לצאת, ולא שחתי שיחת חולין, אפילו שיחת חולין של תלמידי חכמים, ומחמת הנהגות אלו לא היה דבר שאמרו רבותי ולא שמעתי, ולא אמרתי דבר הלכה שלא שמעתי מפי רבי מעולם.

המשך מהעמוד הקודם

מסכת פאה פרק ששי משנה ח

משניות מבוארות – קהתי

שלמה" בשם ה"ר ירוסוף. ב"ר, מלשון המשנה "כל שאינה שכחה" משמע: כל שאין לה דין שכחה, כמו שבארנו במשנה, ומכאן שגם קמה שכחה שיש בה סאתיים מצלת על העומר כמו על הקמה. וכן דעת מפרשים אחרים ("משנה ראשונה"; "תוספות אנשי שם" ועוד). בתוספתא שנה: "אימתי אמרו קמה מצלת את העומר? ב"ר שאין ניטלה מביתיים — כלומר בין שכחה לזכירה, אבל אם ניטלה מביתיים — כלומר שניטלה הקמה קודם שזכר בעל השדה בעומר השכחה, הרי זו אינה מצלת".

יוס טוב": "תפארת ישראל". אבל יש רוצים לפרש, שמשנתנו דווקא נקטה "שמצלת את העומר". לפי שלגבי הצלת הקמה ששכחה ודאי הוא שכל קמה מצלת אותה, בין קמה שיש בה סאתיים, שאין לה דין שכחה, ובין קמה שלא נשכחה ואפילו קלה אחד, אבל לגבי הצלת העומר בעייה היא: "איזו היא שמצלת את העומר? ועל כך באה התשובה: "כל שאינה שכחה אפילו קלה אחד" — כלומר קמה שלא נשכחה כלל, אבל קמה ששכחה, אף על פי שיש בה סאתיים ואין לה דין שכחה, אינה מצלת את העומר שבצידה ("מלאכת

59 אשתו. והיא – אותה אשה, נשאת מותרת אף בקרוביו והם אחיו,
60 אביו ובנו, אף שלדבריו היא אסורה בהם. אם היא אומרת לאדם
61 קדשתני, והוא אומר לא קדשתני, אינה נאמנת לגביה והוא מותר
62 בקרובותיה, ואילו היא נאמנת לגבי עצמה ואסורה בקרוביו כאילו
63 היא אשתו. מביאה המשנה מקרים שלדברי שניהם היו קידושין,
64 והנידון הוא מי המתקדשת, אדם שאומר לאשה קדשתני, והיא
65 אומרת לא קדשתני אותי אלא את בתי, הוא נאמן לגבי עצמו ולכן
66 הוא אסור בקרובות גדולה – האם, וגדולה מותרת בקרוביו כיון
67 שאינו נאמן לגביה, והיא אינה נאמנת לא לגבי האיש ולא לגבי
68 בתה, ולכן הוא מותר בקרובות קטנה – הבת, וקטנה נשאת
69 בחזקת פניה ומותרת בקרוביו. אם האיש אומר לאשה קדשתני את
70 בתי, והיא אומרת לא קדשתני את ביתי אלא אותי, הוא נאמן לגבי
71 עצמו ואסור בקרובות קטנה – הבת, ומאידך הקטנה מותרת
72 בקרוביו, כיון שאינו נאמן לאוסרה. וכן האשה לא נאמנת
73 לאוסרה, ולכן הוא מותר בקרובות גדולה, ומאידך הגדולה נאמנת
74 לגבי עצמה ואסורה בקרוביו:

גמרא

75 שנינו במשנה האומר לאשה קדשתני וכו' והיא אומרת לא קדשתני
76 הוא אסור בקרובותיה והיא מותרת בקרוביו, היא אומרת קדשתני
77 והוא אומר לא קדשתני הוא מותר בקרובותיה והיא אסורה
78 בקרוביו:

79 במבאר הגמרא מדוע נכתבו שני הדינים: וצריך, דא' אשמענין –
80 אם היה התנא משמע דין זה רק גבי דיניה – אצל האיש, היינו
81 סוברים שהטעם הוא משום דנכרא ו' האיש, לא איכפת ליה לשקר
82 ולומר שקידשה, כיון שאף שיאסר בקרובותיה יוכל לישא אשה
83 אחרת, ומיקרי ו' אומר – יכול לקרות שיאמר כן אף שלא קידשה,
84 ולכן אינו נאמן לאוסרה, אבל אינו – האשה, אי לאו דקים
85 לה בדיבורה – אם לא היה ברור לה שהתקדשה לו, לא הוה אומר
86 – לא היתה אומרת כן ואוסרת את עצמה לכל העולם, וזו ראייה
87 שדבריה אמיתיים, וליה איהו – ויאסר האיש בקרובותיה, קא
88 משמע לן שאף על פי כן אינה נאמנת לגביה: שנינו במשנה,
89 קדשתני והיא אומרת וכו' היא קדשת אלא בתי, הוא אסור
90 בקרובות גדולה, וגדולה מותרת בקרוביו, הוא מותר בקרובות
91 קטנה, וקטנה מותרת בקרוביו: שואלת הגמרא: הא תו למה לי –
92 למה חזר התנא להשמיענו שאין האשה נאמנת לגבי בתה, והרי
93 כבר השמיענו שאינה נאמנת לגבי האיש. משיבה הגמרא,
94 אצטריה, סלקא דעתך אמינא שכיון שמדאורייתא הימניה דתנא
95 לאב – נאמן האב לומר שקידש את בתו, מדרבנן הימניה – דתנא
96 גם לדידה – לאם על בתה, ותיאמר ברתה – ותיאסר בתה בדיבורה,
97 קא משמע לן שאינה נאמנת אפילו מדרבנן: שנינו במשנה, קדשתני
98 את בתי וכו' והיא אומרת לא קדשת אלא אותי הוא אסור
99 בקרובות קטנה וקטנה מותרת בקרוביו הוא מותר בקרובות גדולה
100 וגדולה אסורה בקרוביו: שואלת הגמרא: הא תו – דין נוסף זה למה
101 לי, והרי כבר השמיענו התנא שאין אדם נאמן לאסור אחרים
102 בהודאתו. משיבה הגמרא, כך היא דרכו של התנא, שאידי דתנא
103 הא – אגב דהין הקודם, תנא גמי הא – שנה גם דין זה, אף שאין בו
104 חידוש.

105 איתמר לגבי אחד הדינים במשנתנו, רב אמר בופין את הבעל לתת
106 גט, ושמואל אמר מפקשין ממנו לתת גט. מבררת הגמרא, אהייא
107 – על איזה מהמקרים שבמשנה נאמרה מחלוקת זו, ואליא
108 ארישא, שהאיש אומר שקידשה והיא מכחשתו, לא יתכן לומר
109 כן, שהרי לדבריהם היא צריכה ממנו גט והיא אסורה בקרוביו,
110 ואילו במשנתנו לאו בופין איהא – אינו חייב לגרשה, ולא
111 'בפקשין' איהא – אין מבקשים ממנו לגרשה, ואינה צריכה כלל
112 אלא היא מותרת בקרוביו. אלא נאמרו דבריהם אסיפא, שאם
113 האשה אומרת שהתקדשה לו נאמנת לאסור את עצמה כאשת
114 איש עד שיתן לה גט. מקשה הגמרא, בשלמא לשמואל שבפקשין
115 ממנו לתת לה גט, לתיי – מובן הצורך בבקשה זו, כיון שהוא לא

1 האמצעית שכתב שניה – של הקטנות, גם כן תשתרי – תהיה
2 מותרת להנשא, כיון שבודאי לא התכוין אליה האב, שהרי אם
3 היה מקדשה היה מכנה אותה בשמה. ומכך שאמר רבי מאיר
4 שהיא בכלל הספק, מוכח שמחלוקתם היא גם בבת אחר. מותרת
5 הגמרא, הקא קמאי עקיקין, בשאין שם – בבת השניה אלא אחת
6 גדולה ואחת קטנה, ולכן אמר רבי מאיר שכולן אסורות, אבל אכן
7 אם יש שם אמצעית אף היא מותרת, וכאבי. מוכיחה הגמרא,
8 והכי נמי מסתברא, והיא בואו באופן שאין אמצעית בכת השניה,
9 דאם איתא דאיפא אמצעית, ואף היא אסורה מספק, ליתנייה – היה
10 למשנה להזכירה בכלל הספיקות של האב, שיתכן שהיא
11 המקודשת, אלא ודאי מדובר שאין אמצעית, ואם היתה אמצעית
12 לא היתה נאסרת. מקשה הגמרא, ולשמיה, שאמרת שאם
13 האמצעית היתה אסורה היתה המשנה מפרשת זאת, אם כן
14 אמצעית שכתב הראשונה – של הגדולות, דבין שקידש את
15 הגדולה ובין שקידש את הקטנה, ותיא אף לאבי ספיא
16 ואסיא ליה, שהרי הכת הראשונה קרויה 'גדולה' לגבי הכת
17 השניה, ומי קתי ליה – וכי נכתבה במשנה, והרי אף שהיא אסורה
18 לא נכתבה, ואם כן יתכן שגם האמצעית שבכת השניה אסורה
19 מספק, ומכל מקום לא נכתבה במשנה. דוחה הגמרא, הכי השתא,
20 והרי התם – לגבי הכת הראשונה תנא קמנה דייה לאיפוא – אמר
21 התנא שהקטנה שבכת זו אסורה מספק, כיון שהיא גדולה מבנות
22 הכת השניה, ומבין שהוא היין לכה קדשא מינה – שכל שני
23 למבוגרת ממנה, והיא האמצעית, שהיא אסורה. אך קא – לגבי
24 הכת השניה, הרי הקטנה מותרת, והגדולה אסורה, ואם איתא
25 דאיפא – אם אכן יש בת אמצעית והיא אסורה, יתנייה – היה
26 לתנא לכתוב זאת בפירוש, כדי שלא נסבור שמדובר כשאין בת
27 אמצעית, ואם היתה אמצעית היא מותרת, אלא ודאי מדובר
28 במשנתנו כשאין אמצעית בכת השניה ולכן לא אמר התנא את
29 דינה, אבל במקום שיש אמצעית היא מותרת, וכאבי.

30 מקשה הגמרא, אמר ליה רב הונא בריה דרב יהושע לרבא, לאבי
31 האומר שאין דרך לכנות את האמצעית כ'גדולה' או כ'קטנה' אלא
32 בשמה, והא' שפח' – הנודר מדבר מסוים 'עד פני הפסח', דכי פת
33 אהת דמי – הרי אופן זה דומה לאופן שיש לאדם כת אחת של
34 שלש בנות, שהרי כל יום ויום משבעת ימי הפסח הוא בכלל הספק
35 אם היתה כוונתו אליה, וכמו שלגבי כמה בנות אמר אביי שאין
36 אדם מכנה את בתו האמצעית כ'גדולה' אלא קורא לה בשמה, כך
37 אין אדם מכנה את הימים האמצעיים של פסח כ'פני הפסח',
38 כלומר כ'לפני הפסח', אף שכל יום הוא 'לפני' היום שאחריו, אלא
39 מכנהו בשמו המפורש, ומכל מקום פליגי – אף בדין זה נחלקו רבי
40 מאיר ורבי יוסי אם כיון שניתן לפרש את כוונתו לכל אחד
41 מהימים, הוא אסור עד סוף הפסח, או שאין אדם רוצה להכניס
42 עצמו לספיקות והוא אסור רק עד לפני הפסח, ומכל מקום מוכח
43 שאדם מכנה אף את היום אמצעי כ'לפני' ואינו מכנה דוק בשמו
44 המיוחד לו, והוא הדין שאדם עשוי לכנות את בתו 'אמצעית'
45 כגדולה או קטנה, ושלא כדברי אביי. השיב רבא, אמר ליה לרב
46 הונא, התם – לגבי הנודר 'עד פני פסח', יתכן שלדברי הכל אין
47 אדם מכנה את הימים האמצעיים כ'פני', וכשיטת אביי, אלא
48 בלישנא דעלמא קמיפליגי – מחלוקתם היא בפירוש לשון בני אדם,
49 מי – רבי מאיר קבר שמשמעות הלשון 'עד פני הפסח' היא עד קמי
50 פיקחא – עד לפני הפסח, ולכן כשהגיע פסח בטל הנדר, ומי – רבי
51 יוסי קבר שמשמעות לשון זו היא עד דמיפני פיקחא – עד שיפנה
52 הפסח ויעבור לגמרי, ולכן הנדר קיים עד סוף הפסח: משנתנו דנה
53 באיש ואשה הבאים לפנינו, ואחד מהם טוען שהם נשואים והשני
54 מכחישו, האם הוא נאמן, ולגבי מי הוא נאמן.

משנה

56 האומר לאשה קדשתני בפני עדים ואינם לפנינו עתה, והיא
57 אומרת לא קדשתני, נאמן האדם לגבי עצמו שקדשה, ולכן הוא
58 אסור בקרובותיה שהן אמה, אחותה, בתה ובת כאילו היא

קפג קידושיין. האומר – פרק שלישי דף עמוד א – מתוך מהדרות "אבן ישראל" (שטיינזלץ) תוספות רש"י

1 אמצעיית שכבת שניה תשריי – ארישא קאי, דמספקא לכל כת שניה בגדולה. אמצעיית
2 לגבי מאן קרי לה גדולה, אי לא לגבי קטנה דהויא בת? אלמא בכת אחת פליגי. בשאין
3 שם – בכת שניה שום אמצעיית, להכי תני אסורות כולן. אבל אי הוה התם אמצעיית –
4 הוה תני מתניתין; חוץ מן הקטנות שבקטנות, ולא הוה תני; חוץ מן הקטנה. והכי נמי

5 מסתברא – ובדלכא אמצעיית עסקינן. דאם
6 איתא דאיכא – אמצעיית, וכולו בעי
7 לאשמעינן דאסירן – נתנייה גבי אינו יודע.
8 ונימא הכי; ואינו יודע אם גדולה שבגדולות, אם
9 גדולה שבקטנות, או אמצעיית שבקטנות – כולן
10 אסורות. אלא מדלא תנייה לאשמעינן בה
11 איסורא – שמע מינה סבירא ליה דלא אסירא.
12 וכי קתני כולן אסורות – בדליכא אמצעיית.
13 ולישמעינן – דאמרת דאי סבירא ליה דאסורות
14 לאמצעיית נמי קאי, הוה מפרש לה. אמצעיית
15 שכבת ראשונה – דודאי אסירא אם ישנה שם.
16 דהא מודים דכל כת ראשונה לגבי כת שניה
17 גדולה קרי לה, ואסורה – ניתנייה ברישא? כי
18 היכי דנשמע מינה ד"אסורות" עלה קאי, ולא
19 תיסק אדעתך למישרי, ולומר דכי קתני כולן
20 אסורות – כשאין שם אמצעיית? הכי השתא –
21 בהדיא לא איצטריך ליה לפרושי, דאף על גב
22 דמתניתין כולה בשאין שם אלא שתים בכל כת
23 – לא תיסק אדעתך דאי הוה שם אמצעיית –
24 לא הוה תני כולן אסורות. דכיון דתנא קטנה
25 דידיה לאסירא, ואשמעינן דקרי לה גדולה –
26 כל שכן אמצעיית דקשישא מינה. אלא כת
27 שניה, דכי לא תנא לה איכא למימר דמתניתין
28 בשאין שם אלא גדולה וקטנה, אבל אמצעיית –
29 לא הוה קרי לה גדולה אם איתא דאיכא
30 אמצעיית, ואכולהו קאי "אסורות" – ליתנייה
31 בהדיא, ונשמע דאף היא אסורה. דלא נטעי
32 לאוקומא בשאין שם אמצעיית. והרי פסח וכו'
33 פליגי – דאיכא האמר דאמר לימים אמצעיית
34 נמי קרי "פני", והוילוי יש מאוחר ממנו. והתם
35 בלישנא דעלמא פליגי – זמאן דאסר לאו משום
36 דסבירא ליה דכל שיש מאוחר ממנו קרי "פני";
37 אלא משום דמשמע ליה בלשון בני אדם מיפני
38 פיסחא קאמר – שיהא הפסח פניו פונה ועובר.
39 משנה הוא אסור בקרובותיה – דשוינהו
40 עליה חתיכה איסורא בהודאתה. ומרת
41 בקרובות קטנה וכו' – שאין אמה נאמנת עליה,
42 ואף היא אינה צריכה לה – דאי בעיא גט – הויא
43 לה גרושתה, ונאסר בקרובותיה. קטנה – הבת.
44 גדולה – האם. גמרא וצריכא – לאשמעינן
45 בכלולה דמי שאסר עצמו בדבירו נאסר, ומי
46 שלא אסר עצמו אינו נאסר. נבי דדייה – כי
47 אמר "קדשתין" לא מיתסרא אידי בקרובי –
48 משום דאיהו שקורי משקר, וגברא לא איכפת
49 ליה אם אוסר עצמו בקרובותיה חנם. ומרי
50 ואמר – "קדשתיה", ואף על גב דלא קדשה.
51 אבל אידי – כי אמרה "קדשתני" דאסרה נפש
52 אכולי עלמא עד שתן לה גט; אי לאו דקם לה
53 דקדשי – לא הוה אמרה. ונתסר אינה על פיה

1 ואם נתן גט מעצמו כופין אותו ליתן כתובה – מכאן יש להוכיח דאלמנה מן האירוסין יש
2 לה כתובה, ואפילו לא כתב. דהא מסתמא הכא מיירי דלא כתב לה, דאי כתב לה –
3 אם כן מני מבקשין שיך למימר הכא? אלא שמע מינה דמיירי הכא דלא כתב לה כתובה,
4 ואפילו הכי קאמר: כופין אותו ליתן כתובה. ובפרק "הכתוב" (כתובות פטב). דבעי אלמנה
5 מן האירוסין יש לה כתובה או אין לה כתובה –
6 היה יכול להוכיח מהכא, אבל לא רצה, שחרי לא
7 רצה להוכיח מהאמוראין, כי אם מן המשנה.
לא

8 אמצעיית שכבת שניה תשריי! – הכא במאי עסקינן
9 – בשאין שם אלא גדולה וקטנה. והכי נמי מסתברא,
10 דאם איתא דאיכא – ליתנייה. – ולשמעינן: אמצעיית
11 שכבת ראשונה דודאי ספקא, ואסירא ליה, – כי קתני לה? – הכי השתא?! התם תנא
12 קטנה דידה לאסירא – והוא הדין להך דקשישא מינה, הכא אם איתא דאיכא – ניתנייה.
13 אמר ליה רב הונא בריה דרב יהושע לרבא: הא פסח, דכי פת אחת דמי ופליגי! אמר ליה:
14 התם בלישנא דעלמא קמפליגי, מר סבר: "עד פני הפסח" – עד קמי פיסחא, ומר סבר:
15 עד דמופני פיסחא. משנה האומר לאשה "קדשתיד" והיא אומרת "לא קדשתני" – הוא
16 אסור בקרובותיה, והיא מותרת בקרוביו. היא אומרת "קדשתני" והוא אומר "לא קדשתיד"
17 – הוא מותר בקרובותיה והיא אסורה בקרוביו. "קדשתיד" והיא אומרת "לא קדשת אלא
18 בתי" – הוא אסור בקרובות גדולה, וגדולה מותרת בקרוביו. הוא מותר בקרובות קטנה,
19 וקטנה מותרת בקרוביו. "קדשתי את בתך" והיא אומרת "לא קדשתי אלא אותי" – הוא
20 אסור בקרובות קטנה, וקטנה מותרת בקרוביו. הוא מותר בקרובות גדולה, וגדולה אסורה
21 בקרוביו. גמרא "האומר לאשה קדשתיד וכו'". וצריכא; דאי אשמעינן גביה דידה –
22 משום דגברא לא איכפת ליה, ומיקרי אמר. אבל אינה, אימא: אי לאו דקם לה בדבורה –
23 לא תות אמרה, וליתסר איהו בקרובותיה, קא משמע לן. "קדשתיד והיא אומרת וכו'". הא
24 תו למה לי? – איצטריך, סלקא דעתך אמינא: מדאורייתא הימניה רחמנא לאב, מדרבנן –
25 הימניה לדידה, ויתוסר ברתה בדבורה, קא משמע לן. "קדשתי את בתך וכו'" הא תו
26 למה לי? – אידי דתנא הא – תנא נמי הא. איתמר, רב אמר: בופין, ושמואל אמר: מבקשין.
27 אהייא? אילימא ארישא – לאו בופין איכא, ולא מבקשין איכא. אלא אסיפא, בשלמא
28 מבקשין – לחיי, אלא בופין – אמאי? אמר: לא ניהא לי דאיתסר בקריבה! אלא שמעתיא
29 אהרדי איתמר; אמר שמואל: מבקשין ממנו ליתן גט. אמר רב: אם נתן גט מעצמו – בופין
30 אותו ליתן כתובה. איתמר נמי: אמר רב אהא בר אדא אמר רב, ואמרי לה אמר רב אהא
31 בר אדא אמר רב הימנונא אמר רב: בופין ומבקשין. תרתיה?! הכי קאמר: מבקשין ממנו
32 ליתן גט, ואם נתן מעצמו – בופין אותו ליתן כתובה. אמר רב יהודה: המקדש בעד אהד
33 – אין חוששין לקידושיהו. בעו מיניה מרב יהודה: שנייה מודים מאי? אין ולא ורפאי בדיה.
34 איתמר, אמר רב נחמן אמר שמואל: המקדש בעד אהד – אין חוששין לקידושיהו, ואפילו
35 שנייה מודים. איתביה רבא לרב נחמן: האומר לאשה "קדשתיד" והיא אומרת "לא
36 קדשתני" – הוא אסור בקרובותיה, והיא מותרת בקרוביו. אי דאיכא עדים – אמאי מותרת
37 בקרוביו? ואי דליכא עדים – אמאי אסור בקרובותיה? אלא לאו – בעד אהד! – הכא במאי
38 עסקינן – בגון דאמר לה "קדשתיד בפני פלוגי ופלוגי" והלכו להם למדינת הים. איתביה:
39 המגרש את אשתו ולנה עמו בפונדק, בית שמאי אומרים: אינה צריכה הימנו גט שני,
40 ובית הלל אומרים: צריכה הימנו גט שני. היכי דמי? אי דאיכא עדים – מאי טעמיהו דבית
41 שמאי? ואי דליכא עדים – מאי טעמיהו דבית הלל? אלא לאו – בעד אהד. – ולשמעינן,
42 אימא סיפא: ומודים בנתהרשה מן האירוסין שאין צריכה הימנו גט שני, מפני שאין לבו
43 גם בה. ואי סלקא דעתך עדי אהד מהימון – מה לי מן האירוסין, מה לי מן הנשואין?
44 אלא, הכא במאי עסקינן – בגון דאיכא עדי יחוד ולפיכא עדי ביאה. בית שמאי סברי: לא
45 אמרינן;

54 בקרובותיה, ואפילו לא נתן לה גט, מדרבנן הימנה – רבנן לאמה על הבת, ותהא צריכה גט ותאסר בקרובותיה. כופין – ליתן לה גט. לא כופין איכא כו' – דאין צריכה ממנו גט,
55 דהא קתני מותרת בקרוביו. ואי בעיא גט – הוה מיתסרא באחיו, דהויא לה גרושת אחיו. ולא אסיפא – דאמרה "קדשתני" ובעיא גט. בשלמא מבקשין – ממנו ליתן גט. לחיי –
56 שצריך בקשה לאסור עצמו בקרובותיה, כדי להתירה לינשא, והואיל ואין חפץ בה. ושמעתיא דרב ושמואל אהרדי איתמר – לא לחלוק זו על זו באו, אלא להוסיף האחרון מה שלא
57 פירש הראשון. ואם נתן מעצמו – כלא בקשה, כופין אותו ליתן כתובה – דגלי דעתיה דקדשה, וארסיה יש לה כתובה. שניה מודים – לדברי העד. מהו – הא דתנא: אין חוששין
58 – משום דלא מתימן הוא, והא הימנהו. או דלמא משום דאין קדושין חלק בלא עדים. וליף "דבר" "דבר" ממנו. כתיב בעירות "ערת דבר" (ירמיה כז). ובמנון כתיב "על פי שני
59 עדים יקום דבר" (שם ט). אין ולא – לא היה מחזיק בדבריו לא לאיסור ולא להתיר, פעמים שאמר הן ופעמים שאמר לאו. ולא היתה מחוקת הוראה זו בידו. איתמר
60 נמי – לא גרסינן "אמר" – ואי ליכא עדים – ואפילו מודה, אלא אסור בקרובותיה על פי עצמו? הלא אין קדושין אפילו לדבריה. דאי נמי אמר בעד אחד הוה קידושין בשניהם מודים,
61 הדיבא דאין עד אחד – לא אמתה, דעד אחד חושב לחייב בשניהם. הלכך בערה נמי חשיב להתקיים קדושין בפניו. ובלבד שיהו שניהם מודים. אלא לאו בעד אחד –
62 וקתני: הוה אסור בקרובותיה. אלמא זה חושב לו נאסר, דחשיב לאיתפוס קדושין קמיה. קדשתיה בפני פלוגי ופלוגי – דהוה לזו קידושין גמורין לכל דבריה. ונאמן הוא לאסור את
63 עצמו. ולנה עמו בפונדק – ואפילו לאחר זמן. אי דאיכא עדים – דנתקדשה בביתא. אלא לאו בעד אחד – ושניהם מודים.

לא יאירו סהדי אלא לשקר – מבאן אמר רבינו תם דאין צריך עדים לעשות קנין. והא דאמר פרק "זוהק הבתים" (בבא בתרא מ:א.) קנין בפני שנים ואין צורך לומר "כתובו" – לאו משום דלא מהני בלא שנים, דודאי מהני אפילו בלא שנים. אלא הכי קאמר. קנין הרגיל בפני שנים – אין צריך לומר "כתובו", אבל דואי אין צריך שנים. וכן משמע בפרק

"זוהק" (בבא מציעא מה:ב.) דקאמר התם: היה עומד בגורן ואין בידו מעות כו'. ופרץ עליה: וניקנינהו ניהליה אנב סודרו ומשני: דלית ליה סודר. ואמאי לא משני דלא היו שם עדים? אלא שמע מינה: דקנין מהני בלא עדים. וכן משמע בפרק קמא דסנהדרין (ו:א.) דקאמר התם: פשהה ביחיד, וקיימא לן (שם) דפשהה צריכה קנין. אמר לו עד אחד אבלת חלב והלה שותק נאמן – פירושו: דשתוקה כהודא דמי, והוי נודע לו מעצמו, אבל אמר לו "איני יודע" – אינו נאמן לחייבו קרבן, דכתיב (ויקרא ד) "או הודע אליו" – ולא שידיעהו אחרים. ודוקא אחד, אבל שנים – נאנמינן, ומביא קרבן על ידם. כדאמר התם (כריתות יא:ב.) אם הביאדו שנים לידי מיתה חמורה לא יביאדו לידי קרבן הקל? וצריך נמי לפרש "הלה שותק" – דאמר לו התע: אבלת חלב והיה לך לידע, והוא שותק.

ותנא תונא והלה אומר לא אבלתי – הא דנקט "לא אבלתי" – הוא הדין אם אמר "איני יודע", דפסור משום דכתיב (שם) "או הודע". והא דנקט "לא אבלתי" – משום דבעי למיתני ספא גבי שנים אומרם "אבלת חלב" הוא אומר "לא אבלתי". ובהא איכא רבותא לרבי מאיר – דאפילו אמר "לא אבלתי" מחייב רבי מאיר.

נטמאו טהרותיך והלה שותק נאמן – שאמר לו העד "בפניך נטמאו". וכן צריך לפרש ב"אבלת חלב", כדפרישתי. וקשה: דהא בפרק "הנוקין" (גיטין נד:ב.) מיתיב: היה עשה עמו בטרהות ואמר לו "נטמאו טהרותיך" – נאמן, טהרות שעשיתי עמך ביום פלוני נטמאו" – אינו נאמן, ופרץ התם: מאי שנא רישא ומאי שנא סיפא ומשני, אמר אביי: כל שבכיד – נאמן, וכל שאינו בידו – אינו נאמן. וסיפא איירי שאין טהרות בידו, לכך אינו נאמן. והכי אמר אביי דנאמן כשאמר לו "אבלת חלב" ואף על גב שאין בידו להאכילו חלב? וכן קשה לקמן, דנאמן לומר "שוך נרבע" אף על גב דאין בידו להרביע שורו ויש לומר: דהדיא "דנוקין" מירי כשאינו שותק אלא מכחישו, והכא איירי כששותק ואינו מכחישו. ומיהו, קשה מרבא: דהכא משמע דלא פליג רבא עליה דאביי, דאמר דכל דבר שאין בידו בעי שותק, והתם כשאמר רבא: אשכחיה ולא אמר ליה, והדר אשכחיה ואמר ליה אינו נאמן. משמע: אבל אי אמר ליה מיד – נאמן בכל ענין, אפילו אין בידו, ואפילו אין שותק. והכא לא פליג אבאי דבאין בידו בעי שותק? ויש לומר: שאני התם לפי שהיה בידו פעם אחת, והיינו בשעת שעשאו אבלת חלב – מעולם לא היה בידו כלל, ולכן בעי שותק. ונראה דהלכה כרבא לגבי אביי. ועתה בענין זה יש שלשה דנינים; דבר שהיה בידו, כגון

הדיא דהיה עשה עמו טהרות – נאמן, ואפילו לא היה שותק. ובדבר שאין בידו לעולם, כגון "אבלת חלב" ושוך נרבע, אי שתיק – מהימן, ואי לא שתיק – לא מהימן. ובדבר שאין בידו עתה, אבל היה בידו פעם אחרת – בהא פליגי אביי ורבא. כדפרישתי התם גבי "טהרות שעשיתי עמך", דלרבא דהכא דאשכחיה ואמר ליה – מהימן, ואפילו אינו שותק. והלכה כרבא, כדפרישתי. ושותק דהוא שותק נדאמן. נראה לרבינו יצחק דהיינו דבר שיש לו לידע, כגון שאמר לו "נתנסך יינך בפניך", דומיא ד"אבלת חלב". אבל אם אמר לו "נתנסך יינך שלא בפניך", ושותק – דהוא שותק אינה כהודאה. שלכן לא ישיב לו – לפי שלא היה יודע בידו דהבר. ומה שאמרנו דבר שיש שותק ליה אינו שותק לא מהימן כבי תרי, אבל אי מהימן ליה כבי תרי – כהודאה. כדאמר בסמוך גבי סמיא, דקאמר רבא דנאמן, אף על גב דהוי דבר שבפירו ואין דבר שבפירו חפות משיב. כל שכן נאמן מילתא אחרית. וצריך לומר דהא דאמר בכל דוכתי (גיטין ב:ב.) עד אחד נאמן באיסוריך – היינו דוקא להתיב, כגון "בשר זו מנוקרת", או "חתיכה זו של שומן". אבל לאסור דהבר – אינו נאמן, אלא כמו שפרישתי. והא דאמרין דדבר שאינו בידו כי אינו שותק לא מהימן – היינו דוקא דבר שאינו יכול להתברר. אבל דבר שיכול להתברר, כגון שאמר לו "יש שרץ בטרהותיך" או גברי

אמרין הן הן עד יחוד כו' – משראה שנתיחדה עמו – אין צריך להעיד על הביאה. דכיון דלבו גס בה – מחזקינן אותו בחוקת שבא עליה לשם קידושין. ואיכא דאמר – דרבה משמיה דרב אמר, ומאן קרי רב "בי דינא רבה" – רבי. צריכה שני גיטין – קא טלקא דעתין כדי להתירה לינשא. וגובה כתובתה מן החבילה – ממה נפשך, והמותר מוטל בספק עד יבא אליהו. אי דאית ליה סהדי

להאי – שאמר "בפנינו קדשה", ואית ליה סהדי נמי להאי. מי מצי אפרה וכו' – דתהויו מותר הכתובה שלה ושלחן בספק? אלא לאו בעד אחד – לכל אחד. ושמע מינה דאפילו אינה מודה צריכה גט. עד אחד בהכחשה – דאיכא חד סהדא דמכחיש ליה – מי מהימן? אפילו לא מכחשא ליה איהי – ליכא למאן דאמר, דאין האחד בא לא לשבעה – והכא שבעה לא שייכא. צריכה שני גיטין – כדי לגבות כתובתה מן החבילה. כלומר, לעולם החבילה מנוחת עד שיבא אליהו, אלא אם כן נתנו לה שניהם גט מעצמן, והגט מביאה לידי גיבוי כתובה מן החבילה ממה נפשך: אם של זה הוא – הרי מייחב לה כתובה על פיו, וכן זה, וכל שכן אם כולה שלה, ורבי מאיר היא וכו' – (שמות) וכולה לא אשמועינן אלא דנטלטלך משתעבדי לכתובה, ורבי מאיר היא, דאמר במסכת כתובות ב"האשה שנפלו לה נכסים" (פ:ב.) גבי שומרת יבם שכתובתה על נכסי בעלה הראשון: הניח אחיו מעות – ילקח בהם קרקע והוא אוכל פירות. אלמא: מעות משתעבדי לכתובה. הודאת בעל דין כמאן עדים – דכתיב (שמות כב) "אשר יאמר כי הוא זה", הרי סמך על מקצת הודאתו. לא קא חייב לאהרני – אינו חב לאחרים בהודאתו זו, שאין נפסד אלא הוא. הכא קא חייבה לאהרני – שקרובותיה נאסרו בו, וקרוביו נאסרין בה. בני רב מרי גרס, אחים הוו. על פי שנים – שאין חוקקונו כלום. לשקרי הלכתא הצריך עדים? משום דאי בעי למיהדר ולומר לא כך היה, לא יוכל לומר כן, שאלו יעידום – הוא שהצריכם הכתוב עדים. ואנו אין אנו שקנינם, ולא הדרין בן, ואין אנו צריכין עדים. או דלמא – שאפילו הם מודים – אין דבריהם קיימים אלא בעידם, ונמצא אני מחזיק בשלו והוא בשלי, שאין חוקקונו כלום. לשקרי – הכופרים בדבריהם: לומר: לא כן הוא. אבלת חלב – בשוגג, וחייב אתה קרבן. נאמן – העד, וכשר הקרבן, ואין כאן משום "או הודע אליו חטאתו" (ויקרא ד) – ולא שידיעהו אחרים. והכי דרשינן לה בשמעתא קמייתא ד"האשה רבה" (בבא מציעא פ:ב.) ולא שידיעהו אחרים והוא

מכחיש.

אמרין: הן הן עדי יחוד, הן הן עדי ביאה. וכתב הלל סברי, אמרין: הן הן עדי יחוד, הן הן עדי ביאה. ומודים ודאי בנתגדרשה מן האירוסין, ולא אמרין הן הן עדי יחוד הן הן עדי ביאה, מפני שאין לבו גם בה. אמר רב יצחק בר שמואל בר מרתא משמיה דרב: המקדש בעד אחד – אין חוששין לקידושין, ואפילו שניהם מודים. אמר רבה בר רב הונא: המקדש בעד אחד, בי דינא רבה אמר: רב. ואיכא דאמר: אמר רבה בר רב הונא אמר רב: המקדש בעד אחד, בי דינא רבה אמר: אין חוששין לקידושין. מאן בי דינא רבה – רבי. מתיב רב אחדבוי בר אמי: שנים שפאוו ממדינת הים ואשה עמהם, וחבילה עמהם. זה אומר: זו אשתי, וזה עבדי, וזה חבילתי. וזה אומר: זו אשתי, וזה עבדי, וזה חבילתי. ואשה אומרת: אלו שני עבדי, וחבילה שלי – צריכה שני גיטין, וגובה כתובתה מן החבילה. תיכי דמי? אי דאית ליה סהדי להאי ואית ליה סהדי להאי – מי מצי אמרה: אלו שני עבדי וחבילה שלי? אלא – בעד אחד. ותסברא, עד אחד בהכחשה מי מהימן? אלא למישרי לעלמא – דכולי עלמא לא פליגי דשרי, והכא הכי קאמר: צריכה שני גיטין כדי לגבות כתובתה מן החבילה. ורבי מאיר היא, דאמר: מטלטלי משתעבדי לכתובה. מאי הוי עלה? רב פהנא אמר: אין חוששין לקידושין, רב פפא אמר: חוששין לקידושין. אמר ליה רב אשי לרב פהנא: מאי דעתיד – דילפת "דבר" "דבר" ממנו, אי מה להלן הודאת בעל דין כמאן עדים דמי – אף פאן הודאת בעל דין כמאן עדים דמי? אמר ליה: התם לא קא חייב לאהרני – הכא קא חייב לאהרני, מר וזמרא ורב אדא סבא בני דרב מרי בר איסור פליגי ניכסיהו בהדי הדדי. אתו לקמיה דרב אשי, אמרו ליה: "על פי שני עדים" אמר רבמנא, דאי בעי למיהדר – לא מצי הדרי בהו, ואנן לא הדרי. או דלמא לא מקיימא מלתא אלא כסהדי? אמר להו: לא איברו סהדי אלא לשקרי. אמר אביי: אמר לו עד אחד "אבלת חלב" והלה שותק – נאמן, ותנא תונא: אמר לו עד אחד "אבלת חלב" והלה אומר "לא אבלתי" – פטור. טעמא – דאמר "לא", הא אישתיק – מהימן, ואמר אביי: אמר לו עד אחד "טהרותיך" והלה שותק – נאמן, ותנא תונא: אמר לו עד אחד נטמאו" – פטור. טעמא – דאמר "לא", הא אישתיק – מהימן, ואמר אביי: אמר לו עד אחד

שוך

"שוך

הדיא דהיה עשה עמו טהרות – נאמן, ואפילו לא היה שותק. ובדבר שאין בידו לעולם, כגון "אבלת חלב" ושוך נרבע, אי שתיק – מהימן, ואי לא שתיק – לא מהימן. ובדבר שאין בידו עתה, אבל היה בידו פעם אחרת – בהא פליגי אביי ורבא. כדפרישתי התם גבי "טהרות שעשיתי עמך", דלרבא דהכא דאשכחיה ואמר ליה – מהימן, ואפילו אינו שותק. והלכה כרבא, כדפרישתי. ושותק דהוא שותק נדאמן. נראה לרבינו יצחק דהיינו דבר שיש לו לידע, כגון שאמר לו "נתנסך יינך בפניך", דומיא ד"אבלת חלב". אבל אם אמר לו "נתנסך יינך שלא בפניך", ושותק – דהוא שותק אינה כהודאה. שלכן לא ישיב לו – לפי שלא היה יודע בידו דהבר. ומה שאמרנו דבר שיש שותק ליה אינו שותק לא מהימן כבי תרי, אבל אי מהימן ליה כבי תרי – כהודאה. כדאמר בסמוך גבי סמיא, דקאמר רבא דנאמן, אף על גב דהוי דבר שבפירו ואין דבר שבפירו חפות משיב. כל שכן נאמן מילתא אחרית. וצריך לומר דהא דאמר בכל דוכתי (גיטין ב:ב.) עד אחד נאמן באיסוריך – היינו דוקא להתיב, כגון "בשר זו מנוקרת", או "חתיכה זו של שומן". אבל לאסור דהבר – אינו נאמן, אלא כמו שפרישתי. והא דאמרין דדבר שאינו בידו כי אינו שותק לא מהימן – היינו דוקא דבר שאינו יכול להתברר, כגון שאמר לו "יש שרץ בטרהותיך" או גברי

קידושין דף סה עמוד ב תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה – עזו והדר" (ליום ראשון) קפה

נפשו, וברייתא זו כדעת רבי מאיר היא, דאמר במסכת כתובות (פ):
 שגם מלמלי משתעבדי לפרעון פתובה ולא רק קרקעות, ולכן
 יכולה לגבות את כתובתה מהחבילה.
 הגמרא מבררת את מסקנת הדין בענין המקדש בפני עד אחד: מאי
 הוי עלה – מה ההלכה בדין זה, רב כהנא אומר אין חוששין
 לקידושין, ורב פפא אומר חוששין לקידושין. מקשה הגמרא: אמר ליה
 רב אשי לרב כהנא, מאי דעתך? מה בבתר לומר שאין חוששים
 לקידושין בעד אחד, בודאי משום דילפת – שאתה לומר בגזירה
 שזה דבר דבר, דבר ממוזן, שאמרה התורה בעניני עריות שנעשו על
 ידי אישות לשון 'ערוך דבר' (דברים כד א), וכן בדיני ממונות
 אמרה התורה (שם יט טו) 'על פי שני עדים או על פי שלשה עדים
 יקום דבר', ויש ללמוד שכשם שבממונות יש צורך בשני עדים, כך
 בדיני אישות יש צורך בשני עדים כדי להחיל קידושין או גירושין,
 אי – אם כן נדרוש כן לדינים נוספים, ונאמר מה להלן – כמו
 שבדיני ממונות הודאת בעל דין כעדותם של מאה עדים דמי, אף
 כן – בדיני אישות הודאת בעל דין כמאה עדים דמי, והיו הבעל
 והאשה נאמנים לומר שהתקדשו. ענה רב כהנא, אומר ליה לרב
 אשי, הים – בדיני ממונות, כשנאמן הבעל דין בהודאתו לא קא
 הויב לאחריני – אינו מתייב, מפסדי אנשים אחרים בהודאתו, ולכן
 נאמן, אבל הן – בבעל ואשה המודים שהתקדשו קא הויב
 לאחריני הודאתם מזיקה לאחרים, שהרי לדבריהם היא אשת איש
 ואסורה על כל העולם, ולכן אינם נאמנים עדים.
 הגמרא דנה מתי יש צורך בעדים כדי לקיים פעולה ממונית:
 מביאה הגמרא מעשה בשני אחים, מר וזמרא, ורב אמר כהנא שהיו
 בני דרב מרי בר איסור והיו שותפים, לאחר זמן ביטלו את
 השותפות ופליגי ניכסיהו בהרי הדי – חילקו את הנכסים בינם
 לבין עצמם, ללא עדים, אחרי החלוקה הסתפקו האם חלוקתם
 חלה, ואתו לקמיה רב אשי, ואמר ליה את צדדי הספק, האם על
 פי שני עדים או על פי שלשה עדים יקום דבר? שאמר רב כהנא
 (דברים יט טו), היינו רק כדי דאי פני למהדר – שאם ירצו בני אדם
 לחזור בהם ממעשים ממוניים שעשו ולהכחישם, לא מצי הדי בהו
 – לא יוכלו לעשות זאת מחמת העדים, ואנן לא הדי – אין אנו
 חוזרים בנו מחלוקת השותפות, וממילא החלוקה חלה על אף
 שנעשתה ללא עדים. או דלמא, לא מקמיא מלתא – אין מעשים
 ממוניים מתקיימים אלא בדין – בפני עדים, וחלוקת הנכסים
 שלא בפני עדים לא חלה כלל, ועדיין השותפות קיימת. אומר ליה
 רב אשי, לא איברי – לא בראו העדים, כלומר אין בהם
 צורך אלא לשקרי – לשקרנים מבכחישים את מעשיהם, אך אם
 שניכם מודים שחלקתם ממוניים, אין צורך בעדים.
 הגמרא מביאה כמה מימרות בשם אביי, לגבי נאמנותו של עד
 אחד כשהלה שותק:
 לגבי חיוב קרבן חטאת על עבירה שנעשתה בשוגג כתבה התורה
 (ויקרא ד כח) 'או הודע אליו חטאתו אשר חטא, ודרשה הגמרא
 ביבמות (פו): 'לא שידועהו אחרים, כלומר אם עד אחד אומר
 לו שאכל חלב והוא מכחישו אינו חייב להביא קרבן.
 אומר אביי, אדם שאמר לו עד אחד אכלת חלב ואתה חייב
 חטאת, והלה שותק ואינו מכחישו, העד נאמן בדבריו כיון
 ששתיק האדם נחשבת כהודאה, וחייב להביא קרבן. מביא אביי
 סיוע לדבריו, ותנא תנא, שנה התנא שלנו דין זה במשנה
 בכריתות (יא): אומר לו לאדם עד אחד, אכלת חלב, והלה מכחישו
 ואומר לא אכלתי, פטור. ויש לדייק, טעמא – טעם פטורו מקרבן
 הוא משום דהכחיש את העד ואמר 'לא אכלתי', הא אישתתיק – אם
 שתק, אף שלא הודה בפירושו לדבריו מהימן העד.
 הגמרא מביאה דין נוסף: ואמר אביי, אומר לו לאדם עד אחד נטמאו
 מהימן – מאכליך הטהורים נטמאו, והלה שותק ואינו מכחישו,
 נאמן העד. ותנא תנא, שנה התנא שלנו דין זה במשנה בטהרות
 (פ"ה מ"ט), עד אחד אומר לאדם נטמאו טהרותיך, והלה מכחישו
 ואומר לא נטמאו, (פטור) [טהור]. ויש לדייק, טעמא שאין העד
 נאמן, כיון דאמר הבעלים שלא נטמאו, הא אישתתיק הבעלים,
 מהימן העד בדבריו.
 הגמרא מביאה דין נוסף: ואמר אביי, אומר לו לאדם עד אחד

אמרין שהן הן עדי יחוד, הן הן עדי ביאה, כלומר, עדותם על
 היחוד אינה נחשבת כעדות על ביאה, ואין מצריכים אותה לקבל
 גט שני, וביית הלל סברי שכיון שהיו נשואים ורגילים זה בזה,
 אמרין הן הן עדי יחוד הן הן עדי ביאה, משום שברור לנו שאם
 התייחדו בא עליה לשם קידושין, וצריכה ממנו גט שני. ולפי זה
 מבוארת גם הסיפא של המשנה, ומוזים בית הלל לבית שמאי,
 שבדאי אינה צריכה ממנו גט שני באופן שנתגרשה מן האירוסין,
 דלא לא אמרין הן הן עדי יחוד הן הן עדי ביאה, מפני שאין לבו של
 הבעל גם ורגיל בה, ואין ראייה מכך שהתייחדו שגם בא עליה,
 ולפי הסבר זה במשנה אין להקשות על דברי רב נחמן.
 חזרת הגמרא לנידון של המקדש בעד אחד: אומר רב יצחק בר
 שמואל בר מרתא, משמיה דרב, המקדש אשה בעד אחד אין חוששין
 לקידושין, ואפילו שנייהם – הבעל והאשה מוזים לדברי העד. אומר
 רבה בר רב הונא, המקדש בעד אחד, פי דניא רבה – בית דין הגדול
 שלהלן יבואר מי הוא? אמרי שאין חוששין לקידושין. מבררת
 הגמרא מאן – מי הוא? פי דניא רבה, עונה הגמרא בית דינו של
 רב, וכדברי רב יצחק בר שמואל בר מרתא, שהרי גם הוא אמר
 דין זה בשם רב.
 מביאה הגמרא לשון אחרת במקור מימרא זו: ואיבא דאמרי, אומר
 רבה בר רב הונא אומר רב, המקדש בעד אחד, פי דניא רבה אמרי
 אין חוששין לקידושין. וכיון שרב עצמו הוא שאמר דין זה בשם רב
 דינא רבה, בודאי לא התכוון לבית דין של עצמו, אלא מאן? פי
 דניא רבה, רבי – בית דינו של רבי יהודה הנשיא.
 הגמרא מקשה על האומרים שאין עד אחד נאמן בקידושין: מתיב
 רב אהרבי בר אמי, מהמבואר בברייתא שנים שקבאו מפרדיית הים
 ולא ידוע מה טיבם, ואשה אחת הגיעה עמיהם, והכילה אחת עמיהם,
 ולכל אחד מהם יש הסבר שונה על הקשר שיש לו עם השנים
 האחרים והחבילה שעמיהם, זה – אחד האנשים אומר, שזו האשה
 שעמיהם היא אשתו, וזה האיש השני הוא בעדי הכנעני, וזו הכילה
 וזה – האדם השני אומר, זו אשתו, וזה עבדו, וזו הכילה. והאשה
 אומרת אלו שני עבדי, והכילה שלי, הדין הוא שצריכה האשה שני
 גיטין – גט אחד מכל אחד מהאנשים, שהרי כל אחד טוען שהיא
 אשתו והבינה הגמרא שללא קבלת הגיטין היא אסורה להנשא
 לאחרים, ואחרי שתתגרש מהם ובה את דמי פתובה מן הכילה
 שבאה עמיהם, וחזת גביה זו היא ממה נפשך, שהרי לדבריה כל
 החבילה שלה, ואף לדברי על אחד מהאנשים שהחבילה שלו, הרי
 הוא חייב לתת לה את דמי כתובתה לאחר שגירשה (והבינה
 הגמרא ששוי החבילה שמעבר לטך כתובתה אינו נשאר ביד
 אחד מהם, אלא מונח עד שיבא אליהו). מבררת הגמרא: הויב דמי,
 אי דאית ליה פתרי להאי – אם יש שני עדים המעידים כדברי
 האחד שזו אשתו והחבילה שלו, וכן אית ליה פתרי להאי – יש גם
 שני עדים כדברי השני האומר שזו אשתו והחבילה שלו, באופן
 כזה מי מצי אמרה – וכי יכולה האשה לטעון שאלו שני עבדי
 והכילה שלי, והרי העדים מכחישים אותה ואומרים שהיא נשואה
 לאחד מהם והחבילה שלו, ואילו מהברייתא שמעו שמונת
 החבילה מטל בספק בין שלשתם ורק את דמי כתובתה היא
 יכולה לגבות מהחבילה, כיון שגם לדבריהם מגיע לה ממון זה.
 אלא לאו מדובר בברייתא באופן שיש רק עד אחד לכל אחד מהם
 שזו אשתו והחבילה שלו, ומוכח מהברייתא שעד אחד נאמן לומר
 שהתקדשה, ולהצריכה לקבל גט. דוחה הגמרא, ותסקרא – וכי
 מסתבר לומר כן, עד אחד פתרה – המוכחש מעד אחר, מי
 מהימן – וכי הוא נאמן, וכיון שכל אחד מהעדים מוכחש מהעד
 השני, שניהם אינם נאמנים לומר שפירא נשואה, ואינה צריכה גט
 אפילו מאחד מהם.
 הגמרא מבארת את הברייתא באופן אחר: אלא ודאי שלמישרי
 לעלמא – להתירה להנשא למי שתרצה, דכולי עלמא לא פליגי
 דשרי – לדברי הכל היא מותרת אף ללא שתקבל גט מאחד מהם,
 והקא נידון הוא על החבילה, והכי קאמר התנא, שאשה זו צריכה
 שני גיטין משני אנשים אלו שיגרשה מרצונם כדי שתוכל לגבות
 את פתובה מן הכילה, שהרי מן הדין החבילה מונחת עד שיבוא
 אליה, ורק אם גירשה מרצונה היא גובהה את כתובתה ממה

1 שוֹרֵף נִרְבַּע על ידי אדם שבא עליו, ונאסר בהקרבה למזבח, וְהֵלַךְ
2 - בעל השור שוֹתֵק, נֶאֱמָן העד, והשור אסור בהקרבה. מוכיח
3 אביו, וְהָנָא הוּנָא - כך שנה לנו התנא במשנה בכורות (מא). לגבי
4 ההבמות האסורות למזבח, וביניהם יִשְׁנָעֲבָדָהּ בּו עֲבִידָה - שור
5 שנעשתה בו עבירה שנרבע על ידי אדם, וכן שור שְׁהֵמִית אדם, על
6 פּי עדותו של עַד אֶחָד או על פּי דברי הַעֲלִים, נֶאֱמָן. מברר אביו,
7 הַא עַל פּי עַד אֶחָד שנאמר במשנה היכי דמי, אִי דָקָא מוּדוּ פְּעָלִים
8 - אם בעל הבהמה מודה לדברי העד, תִּינּוּ 'עַל פּי הַעֲלִים'
9 שנאמר בהמשך המשנה, אֵלָא לֹא מְדוּבֵר בְּאוּפֵן דְּשְׁתִּיק הִבְעֵלִים,
10 ומוכח שאם הבעלים שותק נאמן העד בדבריו.
11 הגמרא מבארת מדוע הוצרך אביו לומר כמה דוגמאות לדניו:
12 וצִרְיָא, כִּיּוֹן דְּאִי אֲשַׁמְעִין רַק מִן הַךְ קִמְיִתָּא - את הדין הראשון
13 שעד אחד נאמן לחייב אדם בחטאת, היינו סבורים שרק שם
14 שתיקת האדם נחשבת כהודאה, כִּיּוֹן שִׁמְסַתְּבֵר שֵׁאִי לֹא דָקִים לִיה
15 בְּנִפְשֵׁיהּ דְּעָבֵד - אם לא היה ברור לאדם שבאנו עבר עבירה
16 והתחייב קרבן, הוֹלִין בְּעִוְבָה לֹא תָהּ מִיִּיתָ - לא היה מביא בהמת
17 חולין ומקריבה בעזרה, אֲבָל באופן שהעד אומר לו נִמְסָאוּ
18 מְהֵרָתִיךְ, יתכן שאינו מודה לעד, וּמִימָר אֶמְרִין - אנו מניחים
19 שהיא דְּשְׁתִּיק היינו כִּיּוֹן דְּפָבֵר שאין לו הפסד גדול מדברי העד,
20 שהרי אף לדבריו תוּי לִיה - ראויים לו המאכלים בִּימֵי טוֹמְאָתוּ,
21 וכיון שאין שתיקתו נחשבת כהודאה לדברי העד, היינו סבורים
22 שאין העד נאמן. ממשיכה הגמרא, וְאִי אֲשַׁמְעִין אֲבִי הָא - אם את
23 הדין השני, היינו סבורים שתיקתו נחשבת כהודאה מִשּׁוּם דָּקָא
24 מְפָסִיד לִיה שאינו יכול לאכול את המאכלים בִּימֵי טְהָרְתּוּ, ואם
25 לא שהיה מודה לדבריו היה מכחישו, אֲבָל כשעַד מעיד ששורו
26 נִרְבַּע, יתכן ששותק כיון שמימָר אֶמְר לנפשו שאין לו הפסד מדברי
27 העד, שהרי כֹּל הַשְּׁוֹרִים שבעולם לֹא לְבִי מוֹבֵב קִיּוּמִי - אינם
28 עומדים להקרבה בבית המקדש, ולא אכפת לו ששורו יפסל
29 להקרבה, אֶךְ אֵין שתיקתו נחשבת כהודאה וממילא לא יפסל
30 השור, צִרְיָא - הוצרך אביו לומר את דינו בשלשה אופנים אלו.
31 הגמרא מביאה שאלה בנאמנות עד אחד כשהאדם שהעדות
32 נוגעת אליו שותק, מסתפקת הגמרא: אִיבְעִיא לְהוּ, מִי שֶׁאֲשַׁתָּ
33 זִינְתָה בְּרִצּוֹן, והדבר ידוע לו פְּעֻדוֹתוֹ של עַד אֶחָד, ולדבריו היא
34 נאסרת עליו וחייב לגרשה, והבעל שומע את דברי העד ושותק,
35 מַהוּ, האם שתיקתו נחשבת כהודאה וחייב לגרשה. הגמרא מביאה
36 מחלוקת בנידון זה: אֶמְר אַבְי, נֶאֱמָן העד בדבריו, כִּיּוֹן שתיקת
37 הבעל נחשבת כהודאה, וְרָבָא אֶמְר אִינוּ נֶאֱמָן, כִּיּוֹן דְּתוּי נִידוֹן הוּא
38 דְּבַר שְׁבָעוּתוּ, וְאִין דְּבַר שְׁבָעוּתוּ מתברר בַּפְּחוּת מִשְׁעִנִּים. הגמרא
39 מביאה את ראיותיהם של אביו ורבא: אֶמְר אַבְי, מִנָּא אֲמִינָא לֹא -
40 מנין למדתי דין זה, ממעשה שהיה, דְּהָוּא מְסִיָּא - עויר, דְּהָוּ
41 מְסִיד מְתַנְיִתָּא קְמִיה דְּמַר שְׁמוּאֵל - היה לו זמן קבוע לחזור על
42 משניות בעל פה לפני שמואל, וְיֹאמַר מִן נָה לִיה וְלֹא תָהּ קָאֲתִי -
43 פעם אחת איחר העויר מלבוא עד שהחשיך היום, שִׁדְר שְׁלִיחָא
44 אֲבַתְרִיהּ - שלח שמואל שליח אליו לקרוא לו שיבוא. אֲדָאוּל
45 שְׁלִיחַ בְּהָרָא אֹרְחָא אֲתָא אִיהוּ בְּתָא - עד שהיה השליח הלך
46 מדרך אחת בא העויר לפני שמואל מדרך אחרת, וְכִי אֲתָא -
47 כשחזר השליח, אֶמְר לעויר שֶׁאֲשַׁתָּ זִינְתָה ונאסרה עליו. אֲתָא -
48 בא העויר לְקַמְיָה דְּמַר שְׁמוּאֵל לשאול האם נאסרה עליו אשתו,
49 אֶמְר לִיה שְׁמוּאֵל, אִי מְהִימֵן לָךְ הַשְּׁלִיחַ, וְיַל אֲפָקָה - גרש אותה,
50 כִּיּוֹן שאין האשה מכחישתו, וְאִי לֹא נֶאֱמָן עֲלֶיךָ, לֹא תִפִּיק - אל
51 תגרשנה. מבאר אביו, מַאי אֲבִי, - בודאי כוונת שמואל היתה שאִי
52 מְהִימֵן עֲלֶיךָ עד לו וְלֹא זִילְנָא הוּא - שאינו גולן הפסול לעדות,
53 עֲלֶיךָ לגרשה, ומוכח שעד המעיד על זנות ואינו מוכחש, נאמן.
54 הגמרא מבארת את הסברו של רבא במעשה זה: וְרָבָא, הַסוּבֵר
55 שאין עד אחד נאמן, יבאר שכוונת שמואל היתה שאִי מְהִימֵן לָךְ
56 אותו עד כְּכִי תִירי - כשני עדים, וברור לך שאינו משקר, וְיַל אֲפָקָה
57 - גרשה, וְאִי לֹא, לֹא תִפִּיק אינך צריך לגרשה, כִּיּוֹן שעד אחד לא
58 נאמן בדבר שבערוה' אף כשאינו מוכחש.
59 מביא אביו עוד סיוע לדבריו: וְאֶמְר אַבְי, מִנָּא אֲמִינָא לֹא שעד אחד

נאמן אף בדבר שבערוה, אם אינו מוכחש, דְּתִנְיָא, מְעַשָּׂה כְּפִינָא
מְסַלְּף שְׁתֵּלָף להלחם במדינת 'בוֹחֵלִית' שְׁבַמְדוּבָר, וְכִיבֵשׁ שָׁם שְׁשִׁים
כְּרָבִים - עיריות גדולות, וּבְחֻזְתּוֹ לְאַרְץ יִשְׂרָאֵל הָיָה שְׁמַחַ שְׁמַחָה
גְּדוּלָה, וְקָרָא לְכָל חֲכָמֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַר לָהֶם, אֲבוּתֵינוּ שִׁבְנו את בית
המקדש השני היו עניים והיו אוֹכְלִים רק מְלוּחִים - מִיּוֹן יִרְקוֹת בּוֹמֵן
שְׁהָיוּ עֲסוּקִים בְּכִנּוּן בֵּית הַמִּקְדָּשׁ, אַף אֲנוּ שִׁחַתְעִשְׂרָנו הוֹחֵלְנוּ
נֹאכַל מְלוּחִים, וְכָר לֹאֲבוּתֵינוּ שְׁשׂוּ עֵינֵינוּ, וְכַדִּי הוֹדוּת לַה'
שהגליח את מעשבו והעשירנו, עשו כדבריו וְהִעֲלוּ מְלוּחִים עַל
שׁוֹלְחָנוֹת שֶׁל זֶהָ, וְאָכְלוּ. וְהָיָה שָׁם אִתּוֹ אֶחָד, אִישׁ לֵיךְ, בעל לֵב
רַע, וְכִלְעַל - בלי עול מלכות שמים, וְאֶלְעֹזֵר בֶּן שׁוּעִיָּה שְׁמוֹ, וְיֹאמֵר
אֶלְעֹזֵר בֶּן שׁוּעִיָּה לִינְאִי הַמֶּלֶךְ, יִנְאִי הַמֶּלֶךְ, לְכֵס שֶׁל פְּרוּשִׁים -
תלמידי חכמים, עָלֶיךָ - כלומר הם שונאים אותך ואינם שמחים
בהצלחתך. אמר לו ינאי המלך וְמָה אַעֲשֶׂה - כיצד אברר שדברייך
נכונים. אמר לו אלעזר בן פועריה הֲקָם לָהֶם - העמד אותם על
רגליהם כִּכְךָ שְׁתִּלְבַּשׁ עֵתָה את הַצִּיץ שְׁפִיּוֹ עֵינֶיךָ שֶׁשֶׁם ה' כְּתוּב בו
וצריכים לעמוד בפניו, וּתְרָאָה שֶׁהֵם שׁוֹנְאִים אוֹתְךָ על ידי שימחו
בך מלשמש בכהונה. עשה ינאי כעצתו והקים לָהֶם בְּצִיץ שְׁפִיּוֹ
עֵינָיו, וְהָיָה שָׁם בֵּין הַחֲכָמִים וְכֵן אֶחָד, וְיִהְיֶה בֶּן גְּדוּרְיָה שְׁמוֹ, וְיֹאמֵר
וְיִהְיֶה בֶּן גְּדוּרְיָה לִינְאִי הַמֶּלֶךְ, יִנְאִי הַמֶּלֶךְ, רַב לָךְ - די לך בְּבִתְךָ
מְלוּכּוּת, הַנּוֹחַ פְּתֵר כְּהוֹנֵן לְיָרְעוּ שֶׁל אֶחָד - כלומר אינך כשר
לכהונה. מבארת הפרייתא שאף שהיה ינאי מזרע הכהנים מחו בו
החכמים, לִפִּי שְׁהָיוּ הַבְּרוּשִׁים וְאֶמְרִים שֶׁאֲמוּ שֶׁל ינאי נִשְׁפָּח בְּמִקּוֹם
שִׁמּוֹ מוֹדִיעִים, וּשְׁבִיחָה פְּסוּלָה לְהִנְשֵׂא לְכַהֵן, וְכִיּוֹן שֶׁנִּשְׂאָה
אביו שלא כדין התחלל וזרעו מדין כהונה. אמנם אחרי שמחו
חכמים בידו וְכִיּוֹבֵשׁ הִרְבֵּר - חקרו אחרי אותו מעשה וְלֹא נִמְצָא -
לא הצליחו להוכיח שהוא פסול לכהונה, וְיִפְדְּלוּ נִפְדְּרוּ חֲכָמֵי
יִשְׂרָאֵל בְּעֵינֵם - כבעסו של ינאי המלך. וְיֹאמֵר אֶלְעֹזֵר בֶּן שׁוּעִיָּה
לִינְאִי הַמֶּלֶךְ, יִנְאִי הַמֶּלֶךְ, אִפִּילוּ הָיוּם שְׁבִישְׁיִשְׂרָאֵל וְכִי כָּךְ הוּא דִּינּוּ
שיבחו אותו וישתוק, וְאֲתָה מֶלֶךְ, וְכֵתֵן גְּדוּלָה, וְכִי כָּךְ הוּא דִּינּוּ
שיבחו אותם החכמים ושתשוק. שאלו ינאי, וְמָה אַעֲשֶׂה לְחַכְמַיִם. אמר
לו אלעזר בן פועריה אַם אֲתָה שׁוֹמֵעַ לְרִיבֵי, וְרִיבֵיכֵם - הרוג אותם.
שאל אותו ינאי המלך וְתוֹרָה שאותם חכמים יודעים אותה, מָה
תְּהָא עֲלֶיךָ אם אהרגם. השיב לו אלעזר בן פועריה הֲרִי הַתּוֹרָה
נשאת כְּרִיבָה וּמוֹנַחַת בְּקִרְבְּן זְוִית, וְכָל הַרְצָאָה לְלִמּוּד, יָבֹא
וְיִלְמּוּד. אֶמְר רַב נַחְמָן בְּרַי וְצִיָּק, מִיָּד גְּוֹרָחָה בּו - בינאי המלך
אֲפִיקוּרְסוּת - כפירה בתורה שבעל פה, והראיה לכך, דְּהָוּ לִיה
לְמִימְרָה, תִּנְיָח - הנח את התורה שֶׁכְּבַתְּ שֶׁאֲבָן אֲפִשֵׁר לְלוּמְדָה
לְבַד, אֲבַל תוֹרָה שְׁבַעל פֶּה מָא, והרי אם יהרגו החכמים שתחבת
התורה שבעל פה, מִיָּד, וְתוּצִין - ציצה והתפתחה הרעה על ידי
דבריו של אֶלְעֹזֵר בֶּן שׁוּעִיָּה, וְיִהְיֶה כָּל חֲכָמֵי יִשְׂרָאֵל. וְהָיָה הַעוֹלָם
מְשֻׁתָּמֵם - שמים מתורה, עַד שְׁכָא שְׁמַעוֹן בֶּן שְׁמַחַ שהיה אחי אשתו
של ינאי המלך, והחביאתו, וְהִחְזִיר אֶת הַתּוֹרָה לְיִזְשָׁנָה.
מברר אביו את הלעו שיצא על אמו של ינאי המלך: הִיכִי דְּמִי -
כיצד היה הדבר שבתחילה אמרו שאמו נשבתה, ואחר כך לא
מצאו ראיה לפוסלו, אֵילִמָּא - אם תאמר דְּכִי תִירי - שני עדים
אֶמְרִי אִישְׁתְּבֵאִי, העידו שנשבתה אמו של ינאי, וְכִי תִירִי אֶמְרִי לֹא
אִישְׁתְּבֵאִי, אם כן מַאי חוּת דְּסַמְכָת אֲהֵי - מה ראית לסמוך על
המכשירים, סְמוּךְ אֲהֵי - על הפוסלים, ומדוע לא מצאו ראיה
לפוסלו. אֵילָא בודאי היה המעשה פְּעֻדוֹת של עַד אֶחָד שנשבתה.
וְיַעֲקֹב שֶׁלֹּא האמינו לו היא כִּיּוֹן דְּקָא מְכַחְשֵׁי לִיה בִּי תִירי - היו שני
עדים שהכחישוהו, הָא לֹא הֲכִי, הוּא העד מְהִימֵן, ומוכח שעד
אחד נאמן דבר שבערוה, כשאינו מוכחש.
מבארת הגמרא את הסברו של רבא בענין זה: וְרָבָא הַסוּבֵר שעד
אחד אינו נאמן, יבאר שלְעוֹלָם במעשה של ינאי היו תִירִי וְתִירי -
שתי כתות עדים, וְעֻדוֹת היתה בְּדָאֵר רַב אֲתָא בְּרַב מְיוּמִי
לגבי נידון אחר, שמדובר בְּעֵדֵי הַקּוּמָה' - שהשנים האחרונים
מעידים רק שהראשונים היו איתם ובאותו זמן במקום אחר,
והאמינה התורה לגמרי לאחרונים ובטלה עדות הראשונים, וְהָבָא
נְמִי במעשה של ינאי היה המעשה פְּעֻדֵי הַקּוּמָה, וכיון שבטלה

קידושין. האומר - פרק שלישי דף סו עמוד א - מתוך מהדורת "אבן ישראל - (שטיינזלץ)" רש"י

1 שורך נרבע - ואסור להקרבה. אבל לסוקלו - תרי בעינן, דאמר מר (בבא קמא מד.א):
2 כמיתת הבעלים כך מיתת השור. והטא תנא - לענין פסולי קרבן בזבחים ובבכורות.
3 וצריכא - לאשמועינן כבולחו דשתקתו הודאה היא. חזי ליה בימי מומתתו - ולא
4 איכפת ליה, ולא הודאה היא. ומותרים לטהורים. לאו לגבי מוכח קיימי - ולא איכפת
5 ליה להבחישו. והודאה מיתא לא היא. ומותר
6 להקרבה, צריכא. אשתו זינתה בער אחד -
7 כלומר, אמר לו עד אחה: אשתך זינתה, והוא
8 שותק, מהו ליאסר הער עליך? ולא הוא אתי -
9 והוא סמיא לעת הקבוע לו לפני שמואל. שדר
10 - שמואל שליח בתריה, שימהרנו לבא. מאי
11 לאו אי מהימן לך - מפני דכשאר עד אחד,
12 דידעת תרי שאינו שותק ערות, ולאו גולגא
13 הוא. אפקח - הואיל ולא הכחישו. ינאי המלך
14 - מן הכהנים של חשמונאים הוה. לבחולית -
15 שם מדינה שבמדרה, מלוחים - ירוקת הם, ושמן
16 קקולי בלשון ארמי, כמו "הקוטפים מלוח עלי
17 שיח" (איוב ל). כשהיו עסוקים בבנין - בית שני,
18 שבאו מן הגולה והיו עניים והיו מוציאין
19 הרגאות במלכותה. אף אנו נאכל מלוחין, להית
20 זכר לעוני אבותינו, ולהודות לפני הקדוש ברוך
21 הוא שהצליחנו והעשרינו. לכן של פרושים עלך
22 - שונאין הם, ואין שנוחים בהצלחתך. ופה
23 אעשה - לידע שכן הוא? הקם להם כציון שבן
24 עניך - תן ציון הקדש על מצוץ, ועימדה על
25 רגליהם. לפי שהשם כתוב בו, והם יגלו את
26 לבם. ואף על גב דלאו שעת עבודה, כדאמר
27 בפרק שני (קדושין נ"א): בגדי כהונה ניתנו
28 ליתנות בהם. שהיו אומרים אמו נשבת מן
29 המיורעים - לכך מיתו בו, שהיו הפרשים
30 אומרים עליה: אמו נשבת במיורעים, כך של
31 בית חשמונאי היה, ושבריה פסולה לכהונה
32 ושנאה אביו - ונמצא חלל. ויבדלו חכמי ישראל
33 בזעם - שכעס המלך עליהם. כך הוא דינו
34 לסבול חרפתו. וכך הוא דינך - בתמייה, שלא
35 תנקם מהם? ורומם - הרגם. מה תהא עליה -
36 שמו תשתבח? אמר ליה: הרי ספר תורה
37 כרוכה, ומנוחת תוכחה המצוה, ולא ישתכחו.
38 ותניין תריה - לשון "ויצו ציון ויגמול שקדים"
39 (במדבר ט"ז) - לישא אחרנין בערה, לשון
40 "נרצצים" (יחזקאל א), בניצוץ המבעיר גחלת.
41 שמעון בן שפח - אודי אשתו היה, וההביאתו.
42 הכי די - ויבוקש הדיבר ולא נמצא, דמשמע
43 שהחזיקוהו בחוקת כשרות? סמוך אהני -
44 דאמרי אשתבאי, והיכי קאמר "ולא נמצא"? ואי
45 אמרת אוקי תרי לבדתי תרי, ואוקי איתתא
46 אחוקתה - הני מילי אי היא קמך, ויתתה באה
47 לבית דין להתירה. אבל בנה זה הנדון - אין לו
48 חוקה וכשרות, שהרי מעידים על תחילת לידתו
49 בפסול. איא לאו בעד אחד - העיד על השבריה
50 ובאו שנים והכחישוהו. דרב אחא בר מנימי -
51 רבא גלמא. שפחה השבריה תחתיה - הכניסו להם
52 שפחה, וסבורים שהיו זאת, ונבונה מהם לאחר
53 שנשבת עד שלא נתיחדה בלא עדים. הילכך
54 אין כאן הבחשת עדים.

קפז

"אבן ישראל - (שטיינזלץ)" תוספות

1 מנסך יינך" - בא ואראך האיסור, בהא דאי יש לחוש לדבריו ולברוק. כדאמר לקמן (עמוד
2 ב) גבי בעל מום, דמצי אמר ליה "שלח ואחזי". וכשאדם עושה חבירו שליח לשמוך יינו, או
3 להביא מן המרתף - נאמן, דהיינו בידו, ומיהימן עליה כבי תרי, כשמוסך עליו. והא דבעינן
4 שותק - היינו דוקא דלא עשאו שליח.
5 **אמר** אביי היא היא - תימה: והא אמרת:
6 המקדש בעד אחד אתך חוששין
7 לקידושיה, דאין דבר שבערה פחות משנים! ויש
8 לומר: דהתם, אפשר כיון דלא קדשה בפני עדים
9 - המעטת מתנה, אבל הכא - הביאה אסורת בין
10 בעדים בין שלא בעדים, ואין אנו צריכין אלא
11 שידע הבעל האמת. מיהו דהיינו, דמשמע הכא עד
12 אחד נאמן, ובמסכת סוטה (ב.ב.א) משמע דאין
13 האשה נאסרת על בעלה אלא על עסקי דקין
14 וסתירה, משמע דבעינן עדים! ויש לומר: דהתם
15 מיידי באינו שותק, אבל בשותק - בעד אחד
16 מהימן.
17 **רבא** אמר כו' - ואם תאמר: כיון דשותק,
18 ושותיקה כהודאה דמיא - למנא לא
19 תאסר עליו? וכו' לא יוכל לעשותה עליו חתיבה
20 דאיסורא? ויש לומר: דקסבר רבא דטעמא דשותק
21 מהימן - לאו משום דשתיקה כהודאה דמיא,
22 אלא משום דאיכא רגלים לדבר מהמיני ליה. ויכין
23 שאין האיסור מוכח עדות הבעל אלא מוכח עדות
24 העד - לא מהמינינן ליה, דעד אחד אינו נאמן
25 דבר שבערה.
26 **הקם** להם כציון שבין עיניך - מירש בקנטרס:
27 ואף על גב דלאו שעת עבודה היא - הא
28 אמרינן לעיל (ד.מ.א), דבגדי כהונה ניתנו ליהנות
29 בהן, וקשה: דאוריבה, משמע מהתם דמידי שהיו
30 יכולין להפשיטין - שהיו זקוקין להפשיטין,
31 מהדקאמר: לא ניתנה תורה למלאכי השרת, משמע
32 - בשלא לצורך אסירא ומפרש רבינו תם: דדוקא
33 ציון, משום דכתיב בו (שמות כח) "והיה על מצחו
34 תמיד" - משמע דמותר שלא בשעת עבודה, אבל
35 בשאר בגדים - לא. וינאי היה כהן מורע בית
36 חשמונאי.
37 **מאי** חזית דסמכת אהני סמוך אהני -
38 ד"אשתבאי", והיכי קאמר נגורא "ולא
39 נמצא"? הקשה בקנטרס: והדיב ארובה, אוקי תרי בהדי
40 תרי ואוקי אם ינאי בחוקת כשרות, כדאמרינן גבי
41 כהן בפרק "האשה שנתארמלה" (כתובות כ"ב),
42 ותנין: הני מילי אי הואי איתו קמך, והיתת באה
43 לבית דין להתירה - דהתם אית לה חוקה
44 דכשרות. אבל בנה זה הנדון לפנינו - אין לו
45 חוקת כשרות, שהרי מעידים על תחילת לידתו
46 בפסול, שאמריים שאמו נשבת קודם שנולד. ואם
47 תאמר: מכל מקום תיחזי ליה חוקה דאימיה
48 שהיתה בחוקת כשרות, דהא אמרינן בפרק קמא
49 דכתובות (י.ג.א): דלברי המכשיר בה - מכשיר
50 בתהו! ויש לומר: דלא אמר אוקי תרי בהדי תרי,
51 אלא בתרומה דרבנן, ותיי ותיי ספיקא דרבנן,
52 ובהא לא החמייר, אבל ביוחסין, דיכאב איסורא
53 דאורייתא - החמייר, ואסורה היא מדרבנן.
אמר

41 - אם אתה שומע לעצתי - רומם, - ותורה מה תהא עליה? - תרי פרוכה ומנומת בקרן ווית, כל הרוצה ללמוד - יבוא
42 וילמוד. אמר רב נחמן בר יצחק: מיד נזרקה בו מיננה, והיה תורה שכתבת, תורה שבעל פה מאי? מיד: ותוצין
43 הרעה על ידי אלעזר בן פועיירה, ונהרגו כל חכמי ישראל. והיה העולם משתומם, עד שבא שמעון בן שפח והחזיר את התורה
44 ליושנה. היכי דמי? אולימא דבי תרי אמרי "אישתבאי", ובי תרי אמרי "לא אישתבאי" - מאי הוית דסמכת אהני - סמוך אהני!
45 אלא בעד אחד. ומעמא - דקא מכחשי ליה בי תרי, הא לאו הכי - מהימן. ורבא: לעולם תרי ותר, וכדאמר רב אחא בר רב
46 מנימי: בעדי הוקמה, הכא נמי - בעדי הוקמה. ואיבעית אימא: פדרבי יצחק. דאמר רבי יצחק: שפחה הכניסו תחתיה, אמר רבא:
מנא

אמר רבי טרפון משל לעומד ומקריב על גבי המזבח - ואם תאמר: מאי משל הוא זה? הרי במשל אפילו נודע שפסול היה בשעת עבודה אפילו הכי עבודתו כשרה, כדמוכח בסמוך מקרא. ובכי האי גונא גבי מקוה, אם נמצא שמדידתו היתה תחלה בטעות - שזרותו טמאת למפרע, אפילו לרבי טרפון! ואומר רבינו יצחק, דבתרתי פליגי, פליגי בטהרות שנעשו על גביו למפרע, מר אויל בטר חוקה דמקוה, ומר אויל בטר חוקה דארס, ובשלא נודע חסרון המקוה למפרע, ופליגי נמי בטמא שעה, שטהרותיו טהורות למפרע, ואהא מיייתי המשל. תוספות ושינוי. ופליגי נמי במקוה שטבל בה כהן ועבר עבודה, ובאו עדים העידו שהיה המקוה חסר קודם הטבילה. רבי טרפון אומר: כשירה העבודה, מידי דהוה אבן גרשה וכן הלצה, ואהא קאי המשל.

שלח ואחיו - תרגום של "הפשיט" - "ושלח" (ויקרא א). מכאן יש להוכיח דכל דבר שיכול להתברר - עד אחד נאמן עליה, ואפילו עד אחד מכחישו.

ולזרעו אחריו בין זרע כשר בין זרע פסול - ובריש מכליתין (ד,א) אמר: "זרע אין לה" - אין לי אלא זרע כשר, זרע פסול מנין - תלמוד לומר וכו'. משמע דלשון זרע לא משתמע אלא כשרו ויש לומר: דשאני הכא "זרעו" מיותר, דהוה מצי למיכתב "ולבניו", שהרי בבגות לא שייך ברית כהונה, ולכך דרשין מנייה אפילו זרע פסול. אבל התם אינו מיותר, שהרי התם יש לו בת כשרו.

כל מקום שיש קידושין ויש בו וכל מקום שאין קידושין ואיזה זה זה הבא על אחת מכל העריות שבתורה - נראה לרבינו יצחק דהך סתמא אתיא כרבי שמעון התניני, דאמר בסוף פרק "החולץ" (יבמות מט,א): יש ממזר מחייבי בריתות, ולא מחייבי לאוין. וכדאי גזונא קאמר הכא. ועוד נראה לרבינו יצחק: דהלכה כי הך סתמא, אף על גב דאיכא סתמא אחרינא ביבמות (צ"ב,א) כרבי עקיבא - מכל מקום הך סתמא עיקר, משום דמתניא גבי הילכתא פסיקא דקידושין. ועוד: דמצני בהרבה מקומות כי האי סתמא, כדקתני התם (יבמות י"ב,ב): פשיטא, בני חייבי לאוין כשרים נאמרו. ועוד תני איהו ממזר - כל שאיסורו איסור ערוה ועגוש ברת. משמע דלא הוי ממזר אלא מחייבי בריתות. מתניתין

הלצה דעבודתו בשירה מנלן? אמר רב יהודה אמר שמואל: דאמר קרא "והיתה לו ולזרעו אחריו" - בין זרע כשר ובין זרע פסול. אבוי דשמואל אמר: מהכא, "ברוך ה' חילו ופעל ידיו תרצה" - אפילו חולין שבו תרצה. רבי ינאי אמר: מהכא "ובאת אל הכהן אשר יהיה בימים ההם", וכי תעלה על דעתך שאדם הולך אצל כהן שלא היה בימיו? אלא זה פשר ונתחלל. בעל מום דעבודתו פסולה מנלן? אמר רב יהודה אמר שמואל: דאמר קרא "לכן אמר הנני נתן לו את בריתי שלום" - פשהו שלם ולא פשהו חסר. והא "שלום" פתיב! אמר רב נחמן: וי"ו דשלום קמיעה היא. משנה כל מקום שיש קידושין ואין עבירה - הולך הולך אחר הנזר. ואיזה זו - זו בהנת, לוייה, וישראלית, שנשא לכהן לוי וישראל. וכל מקום שיש קידושין ויש עבירה - הולך הולך אחר הפגום. ואיזה זו - זו אלמנה לכהן גדול, גרושה וחלוצה לכהן הדיוט, ממורת ונתינה לישראל, בת ישראל לממזר ולנתין, וכל מי שאין לה עליו קידושין אבל יש לה על אחרים קידושין - הולך ממזר. ואיזה זה - זה הכא על אחת מכל העריות שבתורה. וכל מי שאין לה לא עליו ולא על אחרים קידושין - הולך כמותה, ואיזה זה - זה ולד שפחה ונכרית. גמרא "כל מקום שיש קידושין" אמר רבי שמעון לרבי יוחנן: פללא הוא דכל מקום שיש קידושין ואין עבירה תולד הולך אחר הנזר? הרי

מנא אמינא לה - דאין עד אחד נאמן בדבר ערוה לפסול, ואפילו אין לו מכחיש. מגורה - מגורת מים, כמין בריכות מים, כדאמר בבבא בתרא (סו,א): לא מכר את המגורות של מים. של דיסקים - שם אדם, או שם מקום, שביבנה. בחוקת שלימה - ארבעים סאה. היה רבי טרפון מטהר - דאמרו השתא הוא דחסר, וכשעה שטבלו בה אדם וכלים - שלימה היתה. מפסא - דלא דעיני מאימא חסרה, ונמצא שאינה טבילה. שעבודתו - שעבד כבר, כשירה. לקמן יליף לה. בעל מום שעבודתו - שעבד כבר פסולה, ואפילו היה שוגג. לקמן יליף לה. מקוה פסולו ביחיד - בא אחד ואומר "אני מדדתי ונמצא חסר" - נאמן, דקימא לן (גיטין ב"ב) דעד אחד נאמן באיסורין. ובעל מום פסולו ביחיד - בא אחד ואמר "בעל מום הוא" - נאמן. ולקמן מפרש לה. מאחרים - מתמת אמו. שלח אחיו - אם אינך בעל מום - הפשט בגדך ונראה. והיינו דקתני: בעל מום פסולו בגופו, שנוכל לברר הדברים, וכן מקוה - חסרונו לפנינו.

והיתה לו ולזרעו אחריו וכו' - בין זרע פסול חלל. ולכתחילה לא קאמר, דהא מחולל קרייה רחמנא, שנתחלל מקדושת כהן. חולין שבו - חללין שבו. חללין שבשבת לוי, דקרא בשבת לוי כתיב. ובעל מום דעבודתו פסולה מנלן - אם עבד בשוגג? דאילו במזיד כתיב (ויקרא כא) "אך אל הפרוכת לא יבא וגו' ולא יחלל את מקדשי", אלא עבד בלא ידיעה מנלן דלא מכשרין לה מהאי קרא ד"והיתה לו ולזרעו אחריו"? הני נותן לו - לעיל "והיתה לו" כתיב, אלמא: בשלימים הוא דאבשר. משנה כל מקום שיש קידושין ואין עבירה - שהקידושין תופסין בה. ואין עבירה בנושאין, שלא אסרתה תורה עליו. בהנת לוייה וישראלית וכו' - לוי שנשא כהנת או ישראלית - בנה לו, וכהן שנשא לוייה וישראלית - בנה כהן, (לוי) ישראל שנשא כהנת או לוייה - הולד ישראל. ל"משפחותם לבית אבותם" כתיב. אלמנה לכהן גדול - יש קידושין ויש עבירה. דקסבר: קידושין תופסין בחייבי לאוין. אחר הפגום שבשניהם - שגולד מפסולי כהונה - הולד פסול, וכן בן ממורת לישראל - ממזר, וכן בן ממזר מישראלית - לישראל, וכן בת נתינה לישראל - נתין, וכן נתין מכשרה - נתין. מכל עריות שבתורה - של חייבי בריתות. הולד פסול - בגמרא מפרש לה. הולד כמותה - ולד נכרית - נכרי, ואם גיירוהו - הוי גר כשר, ואינו ממזר. ולד שפחה - עבד ששחררו בעליו - כשר, ומותר בישראלית. גמרא

מנא אמינא לה - דאין עד אחד נאמן בדבר ערוה לפסול, ואפילו אין לו מכחיש. מגורה - מגורת מים, כמין בריכות מים, כדאמר בבבא בתרא (סו,א): לא מכר את המגורות של מים. של דיסקים - שם אדם, או שם מקום, שביבנה. בחוקת שלימה - ארבעים סאה. היה רבי טרפון מטהר - דאמרו השתא הוא דחסר, וכשעה שטבלו בה אדם וכלים - שלימה היתה. מפסא - דלא דעיני מאימא חסרה, ונמצא שאינה טבילה. שעבודתו - שעבד כבר, כשירה. לקמן יליף לה. בעל מום שעבודתו - שעבד כבר פסולה, ואפילו היה שוגג. לקמן יליף לה. מקוה פסולו ביחיד - בא אחד ואומר "אני מדדתי ונמצא חסר" - נאמן, דקימא לן (גיטין ב"ב) דעד אחד נאמן באיסורין. ובעל מום פסולו ביחיד - בא אחד ואמר "בעל מום הוא" - נאמן. ולקמן מפרש לה. מאחרים - מתמת אמו. שלח אחיו - אם אינך בעל מום - הפשט בגדך ונראה. והיינו דקתני: בעל מום פסולו בגופו, שנוכל לברר הדברים, וכן מקוה - חסרונו לפנינו.

60 עד אחד נאמן להעיד על כהן שהוא חלל אף אם הכהן שותק.
 61 מבארת הגמרא כיצד יפרש אביי את התוספתא: וְאִפְּי אָמַר שאין
 62 זו ראייה, וְלֵעוּלָם דברי רבי עקיבא נאמרו באופן דְהִכְחֹן קָא מְכַחֵשׁ
 63 ליה – לעד המעיד שהוא בן גרושה, ולכן יש צורך בשני עדים,
 64 וְהָאֵמְרָתָה שְׁהֵרִי גַם לגבי בעל מום מדובר כשהלה מכחישו וְאִמְרָא
 65 מְהִימְן העד לומר שהוא בעל מום, יש לומר ששם ישנו טעם מיוחד
 66 לכך, כיון דְאָמַר ליה העד לכהן שְׁלָח – הפשט בגדיג וְאִתְּוֵי – הראה
 67 שאינך בעל מום, וכיון שהדבר יכול להתברר נאמן העד. ומבאר
 68 אביי לפי זה, וְתִינּוּ דְקָתְנִי בהמשך דברי רבי עקיבא שְׁמִקְנָה פְּסוּלוֹ
 69 בְּנוּפוֹ, וְכַעַל מוֹם פְּסוּלוֹ בְּנוּפוֹ, וכונת רבי עקיבא בדימוי זה לומר
 70 שבשניהם הפסול יכול להתברר, ולכן עד אחד נאמן בו אף כשיש
 71 מי שמכחישו, וְאֵל יוֹכִיחַ בְּן גְרוּשָׁה וְכֵן הַלּוּצָה שְׁצִרְךָ שני עדים,
 72 כיון שְׁפְּסוּלוֹ מֵאֲחֵרִים, מנישואי אביי ואמו, ולא ניתן להוכיח דבר
 73 זה.
 74 הגמרא מבררת את הדינים האמורים בתוספתא: וְכֵן שְׁהוּא בְּן
 75 גְרוּשָׁה וְכֵן הַלּוּצָה שְׁפִסּוּל לכתחילה לעבוד בבית המקדש,
 76 דְעִבּוּדְתוֹ בְּשִׁירָה בדיעבד מְנַל. משיבה הגמרא, אָמַר רַב יְהוּדָה,
 77 אָמַר שְׁמוּאֵל, דְאָמַר קְרָא לגבי כהונת פנחס (במדבר כה יג) 'וְהִיָּתָה
 78 לוֹ וְלוֹעֵזוּ אַחֲרָיו בְּרִית כְּהֵנָה עוֹלָם, ויש לדרוש מלשון 'זרעו'
 79 שעבודת הכהן כשירה בִּין בְּרַעַךְ בְּשֵׁר וְכֵן בְּרַעַךְ פְּסוּלוֹ, ואף בן
 80 גרושה ובן חלוצה שטוב, עבודתו כשרה.
 81 מביאה הגמרא לימוד נוסף, אָמַר דְשְׁמוּאֵל אָמַר, מְהִכָּא, שְׁנָאמַר
 82 (דברים לג יא) 'כִּרְפָה ה' חֵילוֹ וּפְעָל רֵיבּוֹ תִרְצָה', ולשון 'חילו' הכוונה
 83 לחללים, שְׁאִפְּלוֹ חוּלִין – חללים שָׂבוּ, תִרְצָה את עבודתם.
 84 מביאה הגמרא לימוד נוסף: רַבִּי יְנָאי אָמַר מְהִכָּא, שְׁנָאמַר (דברים
 85 כו ג) 'וְכִבֵּאת אֵל הַכֹּהֵן אֲשֶׁר יְהִי בַיָּמִים הָהֵם', וקשה וְכִי תַעֲלֶה עַל
 86 דְעִתְדָה שְׂאֲדָם הוֹלֵךְ אֲצֵל בְּהוֹן שְׁלֵא הָיָה בְּיָמָיו, אֵלָּא זֶה כֹּהֵן שֶׁהִיא
 87 מוחזק כְּבָשָׂר, וְנִתְחַלֵּל – התברר שהוא חלל, ורמזה לנו התורה
 88 שעלינו ללכת לכהן המוחזק ככשר, אף שלאחר מכן התברר
 89 שהיה חלל.
 90 מבררת הגמרא דין נוסף האמור בתוספתא: וְכַעַל מוֹם שְׁעֵבַד
 91 בשוגג דְעִבּוּדְתוֹ פְּסוּלוֹ למפרע, מְנַל, ומדוע לא נדרוש מהפסוק
 92 'לִזְרַעו אַחֲרָיו' שעבודתו כשרה, שהרי גם הוא בכלל זרעו, וכמו
 93 שדרשנו לגבי חללים. משיבה הגמרא, אָמַר רַב יְהוּדָה, אָמַר
 94 שְׁמוּאֵל, אי אפשר לדרוש כן, כיון דְלִפְנֵי פְּסוּק זה אָמַר קְרָא
 95 (במדבר כה יב) 'לְכֹן אָמַר הֲנִי נִתָּן לוֹ אֵת בְּרִיתִי שְׁלוֹם', ויש לדרוש
 96 את הלשון 'שְׁלוֹם' כִּשְׁלֵמוֹת, בערית הכהונה שייכת רק בְּשִׁהוּא
 97 שְׁלָם באבריו, וְלֹא בְּשִׁהוּא קָסַר, בעל מום. שואלת הגמרא, וְהָא
 98 'שְׁלוֹם' קָטִיב בפסוק, וְלֹא 'שְׁלָם'. משיבה הגמרא, אָמַר רַב נְחֻמִּי,
 99 האות ו'ו' דְשְׁלָם אינה נכתבת בספר תורה בשלמותה, אלא
 100 קְטִיעָה הִיא – קטועה באמצעה, לרמוז שיש לדרוש מילה זו כאילו
 101 נכתב 'שְׁלָם' ללא ו',ו' ללמד שהפרשה מדברת בכהנים שלמים:

משנה

102 משנתנו עוסקת בדין היחוס של ולד הנולד מישראל, ומבארת
 103 ארבעה כללים בנידון זה.
 104 הכלל הראשון, כָּל מְקוֹם שֵׁישׁ קִידוּשִׁין – שקידושי האב והאם
 105 חלים, וגם אֵין עֲבִירָה בקידושין אלו, הוֹלֵךְ הוֹלֵךְ אַחַר הַזָּכָר –
 106 מתיחס אחר אביו. וְאִיזָהּ זו – באילו אופנים הדין כן. זו הַבְּנֵת לוֹיָהּ
 107 וְיִשְׂרָאֵלִית, אחת משלשת הנשים הללו, שְׁנִשְׂאוּ לְבֵתָן לוֹי וְיִשְׂרָאֵל,
 108 כלומר לאחד מהם. שכיון שנישואין אלו מותרים לכתחילה,
 109 הנבים מתייחסים אחר אביהם, שנאמר (במדבר ד ב) 'לְמִשְׁפַּחְתָּם
 110 לְבֵית אֲבֹתָם', כלומר שיהיו במשפחות הכשרות יהיה לפי בית
 111 אבותם, וכגון אם אביו לוי ואמו כהנת או ישראלית, הולך לוי.
 112 הכלל השני, וְכָל מְקוֹם שֵׁישׁ קִידוּשִׁין וְיֵשׁ עֲבִירָה – שיש איסור
 113 בקידושי האב והאם אך אין האיסור גורם שלא יחולו קידושיהם,
 114 הוֹלֵךְ הוֹלֵךְ אַחַר הַפְּגוּם – מתייחס אחרי הפחות ביחוסו מביניהם.
 115 וְאִיזָהּ זו, זו אֲלֻמְנָה שְׁנִישְׂאת לְבֵתָהּ דְגוּל, או גְרוּשָׁה וְהַלּוּצָה שְׁנִישְׂאוּ
 116 לְבֵתָהּ הַיְדוּשׁ, או מְקוּרָת וְשְׁנוּלְדָה מביאה שחייבים עליה כרת,

1 מְנָא אִמְיָא לָהּ – מה המקור לדברי, שעד אחד אינו נאמן בדבר
 2 שבערה אף כשאינו מוכחש, דְתֵנּוּ בתוספתא במסכת מקואות
 3 (פ"א ה"ח), אָמַר רַבִּי שְׁמַעוֹן, מְעִשָׂה בְּמִנְיָה – בריכת מים, מקוה,
 4 שָׁל אדם בשם דְּקָסִים בְּבִנְיָה, שְׁרִיתָה עוֹמְרַת תְּחִילָה – שיש
 5 בה שיעור מקוה כשר, ומתחילה מודדה והיה בה שיעור זה,
 6 ולאחר זמן שכבר טבלו בה בני אדם וכלים טמאים, חזרו וקְדוּרוּ
 7 אותה, וְנִמְצָאת הַקוּדְמָת, ולא יודע ממתי נחסרה, כָּל הַתְּהוּרוֹת
 8 מהמדידה הקודמת עד המדידה האחרונה שְׁפָעְשׂוּ עַל נְפֵה –
 9 הטהרות שהוחזקו כטהורים, על סמך אותה מקוה, שנגעו בבני
 10 אדם או בכלים שנטהרו בה, הָיָה רַבִּי מְרְפָן מְטָרָה, כיון שהוחזק
 11 המקוה ככשר, ואנו אומרים שעתה נחסר, וְרַבִּי עֲקִיבָא מְטָמָא,
 12 מחשש שמיד לאחר אותה מדידה כבר נחסר המקוה.
 13 מביאה התוספתא את סברותיהם: אָמַר רַבִּי מְרְפָן סְבָרָא לְטַהַר,
 14 מְקִנָה זֶה, תְּחִילָת שְׁלָם הוּא עוֹמֵד שְׁהֵרִי במדידה הראשונה היה
 15 שלם, ומְסַפֵּק שאינך יודע מתי הוא נחסר אֵתָּה כָּא לְחִסְרוֹ – לומר
 16 שנחסר מיד לאחר המדידה הקודמת, אֵל תְּחַסְּרֵנוּ מְסַפֵּק, אלא
 17 העמד אותו בחזקת כשרות עד זמן המדידה האחרונה, שבה הוכח
 18 שהוא חסר. אָמַר רַבִּי עֲקִיבָא סְבָרָא לְטַמָּא, אָדָם זֶה שְׁטַבַּל בַּמְקוֹה
 19 הַמְּסוּפֵק, הרי קודם שטבל תְּחִילָת מְטָמָא הוּא עוֹמֵד, מְסַפֵּק אֵתָּה כָּא
 20 לְטַהַרוֹ – שמא נחסר המקוה רק לאחר טבילתו, אֵל תְּחַסְּרֵנוּ מְסַפֵּק,
 21 אלא שאיירו בחזקת טהרה.
 22 אָמַר רַבִּי מְרְפָן רֵאיהּ לדבריו, מְשָׁל – דין זה דומה לכהן שעומד
 23 וְמִקְרִיב עַל גְּבִי הַמִּזְבֵּחַ, וְעַתָּה נודע לוֹ שְׁהוּא בְּן גְרוּשָׁה או בְּן חִלּוּצָה
 24 הפסול לעבודה, שְׁעִבּוּדְתוֹ שכבר עבד בְּשִׁירָה, ואינה נפסלת
 25 למפרע, וגם כאן אין לפסול את המקוה למפרע. אָמַר רַבִּי עֲקִיבָא
 26 רֵאיהּ לדבריו, מְשָׁל לכהן שעומד וְמִקְרִיב עַל גְּבִי הַמִּזְבֵּחַ, וְעַתָּה
 27 נודע לוֹ שְׁהוּא בְּעַל מוֹם הפסול לעבודה, שָׁגַם עֲבוּדְתוֹ שכבר עבד
 28 פְּסוּלוֹ למפרע, ואף כאן שנודע עתה שהמקוה נחסרה, נפסלת
 29 למפרע.
 30 אָמַר רַבִּי מְרְפָן לרבי עקיבא, אֵתָּה דִּימִיתוּ את הטובל במקוה
 31 שעתה נודע שהיא חסרה, לכהן שנודע שהוא בְּעַל מוֹם שעבודתו
 32 פסולה למפרע, וְאִנִּי דִּימִיתוּ לכהן שנודע שהוא בְּן גְרוּשָׁה או לְכֹן
 33 חִלּוּצָה שעבודתו כשרה, נִרְאָה לפי הדינים שנאמרו בהם לְמִי דוּמָה
 34 הטובל במקוה המסופקת, וְאי דוּמָה לְכֹן גְרוּשָׁה וְלְכֹן חִלּוּצָה נְדוּנָה
 35 כְּכֹן גְרוּשָׁה או כְּכֹן חִלּוּצָה שאינו נפסל למפרע, וְאֵם דוּמָה לְכַעַל
 36 מוֹם נְדוּנָה כְּכַעַל מוֹם שְׁנִפְסַל למפרע. הַתְּחִיל רַבִּי עֲקִיבָא לְדוֹן
 37 ולבאר מדוע הטובל במקוה המסופקת דומה לכהן שנמצא בו
 38 מום, שהרי מְקִנָה פְּסוּלוֹ מתברר בְּעַד יְהִיד, שהרי עד אחד נאמן
 39 באיסורים, וְכַעַל מוֹם גַּם כֵּן פְּסוּלוֹ בְּעַד יְהִיד שנאמן להעיד על כהן
 40 שהוא בעל מום, וכשם שעבודתו של כהן בעל מום נפסלת
 41 למפרע, כך אדם זה מטמא טהרות למפרע, אם נמצא עתה
 42 שהמקוה חסרה. וְאֵל יוֹכִיחַ כֹּהֵן שְׁנודַע שְׁהוּא בְּן גְרוּשָׁה וְכֵן חִלּוּצָה,
 43 שְׁפְּסוּלוֹ יכול להתברר רק בְּשִׁנָּיִם. הוֹסִיף רַבִּי עֲקִיבָא ואמר סְבָרָא
 44 נוספת, דְקָר אַחֲרֵי, מדוע אדם שטבל במקוה המסופקת דומה לכהן
 45 שנודע שהוא בעל מום, שהרי מְקִנָה זו פְּסוּלוֹ הוּא בְּנוּפוֹ של
 46 המקוה, שאין בו שיעור, וכן כְּכַעַל מוֹם פְּסוּלוֹ בְּנוּפוֹ שהוא פגום
 47 באחד מאבריו, וְאֵל יוֹכִיחַ כֹּהֵן שֶׁהִתְבָּרַר שְׁהוּא בְּן גְרוּשָׁה וְכֵן
 48 חִלּוּצָה, שְׁפְּסוּלוֹ בא לוֹ מֵאֲחֵרִים – מחמת אמו, שהיא פסולה
 49 לכהונה. הוֹדָה רַבִּי טְרַפּוֹן לרבי עקיבא, וְאָמַר ליה רַבִּי מְרְפָן,
 50 עֲקִיבָא, כָּל הַפּוֹרֵשׁ מִמֶּךָ כְּפּוֹרֵשׁ מִן הַחַיִּים.
 51 מברר רבא את דברי רבי עקיבא: הִיא כֹּהֵן בְּעַל מוֹם שְׁאָמַר רַבִּי
 52 עֲקִיבָא שְׁפְּסוּלוֹ מתברר בְּעַד יְהִיד, הִכִּי דָמִי, אֵי דְקָא מְכַחֵשׁ ליה
 53 – אם הכהן מכחישו ואומר שאינו בעל מום, מִי מְהִימְן העד לפוסלו
 54 מכהונה, והרי כשהעד מוכחש מבעל הדבר אינו נאמן, אֵלָּא וְדַאי
 55 מדובר דְשִׁתִּיק הכהן, וְדְבָנְתִיהּ – כמו כן גְּבִי בְּן גְרוּשָׁה וְכֵן חִלּוּצָה
 56 שדימה רבי עקיבא את דיניהם זה לזה, מדובר דְשִׁתִּיק הכהן, וְאֵין
 57 עַל פִּי כֹן קָתְנִי שְׁרַק מְקִנָה פְּסוּלוֹ בְּתִיר וְכַעַל מוֹם פְּסוּלוֹ בְּתִיר, וְאֵל
 58 יוֹכִיחַ בְּן גְרוּשָׁה וְכֵן חִלּוּצָה שְׁלֵמוֹת שְׁשׁוֹתָם פְּסוּלוֹ רק בְּשִׁנָּיִם ולא
 59 בעד אחד, ומוכח שדבר שבערה מצריך שני עדים לאסרו, ואין

60 גר מצרי שנאמר בו (דברים כג ט) 'בְּנֵי אֲשֶׁר יִגְלְדוּ לָהֶם דֹּר
61 שְׁלִישִׁי יָבֵא לָהֶם בְּקֹהֶל ה'", והיינו שרק בן בנו של הגר מותר
62 להנשא לישראלית. דָּאֲמַר רַבָּה בַר בַּר הִנְה אֲמַר רַבִּי יוֹחָנָן, מִצְרִי
63 שָׁנִי – בנו של גר מצרי, שְׁנַשְׂא מִצְרִית ראשונה – אשה מצרית
64 שהתגיירה בעצמה, שקידושין אלו מותרים, בְּנֵה שְׁלִישִׁי הָיוּ – הבן
65 הנולד להם אינו מתייחס לאמו אלא לאביו, ונחשב כִּמְצָרִי
66 שלישי המותר לישא בת ישראל. ואיך אפשר לומר שלשון 'איזו
67 זו' ממעט אופנים שלא נשנו במשנתנו, שבהם הולד לא מתייחס
68 לאביו.
69 מתרצת הגמרא: תָּנָא – שנה התנא לשון 'כָּל מְקוֹם' דְרִישָׂא – בכלל
70 הראשון במשנתנו, כדי לְאָתוּי – לרבות גם באופן זה של מצרי
71 שני שנשא מצרית ראשונה, כיון שהקידושין מותרים הולד הולך
72 אחר הזכר.
73 שואלת הגמרא: וְלָדַעַת רַב דִּימִי דָאֲמַר שְׁמַצְרִי שְׁנֵי הַנוּשָׂא מִצְרִית
74 ראשונה, הַבֵּן שָׁנִי הָיוּ, והיינו שהוא מתייחס לאמו שהיא מצרית
75 ראשונה, נמצא שעל אף שהקידושין מותרים הולד מתייחס לאמו
76 הפגומה, והלא בכלל הראשון במשנתנו שנינו שכל מקום
77 שהקידושין מותרים הולד מתייחס אחר אביו.
78 מיישבת הגמרא: תָּנָא – שנו בכלל הראשון לשון 'איזו זו', כדי
79 לְמַעוּפֵי – למעט אופן זה, שבו על אף שהקידושין מותרים הולד
80 מתייחס לפגום שביניהם, דהיינו לאמו.
81 חזרת הגמרא להקשות על הכלל הראשון האמור במשנה, שבכל
82 מקום שהקידושין מותרים הולד מתייחס לאב. מקשה הגמרא:
83 וְהֵאֵיפָא – והרי יש דין שאינו בכלל זה, דְבִי אֶתָּא רַבִּין מֵאַרְצֵי
84 ישראל לבבל אָמַר בשם רַבִּי יוֹחָנָן כלל בדיני יוחסים, בְּאֻמוֹת –
85 גוי מאומה אחת שנשא גויה מאומה אחרת, הולד הִלָּךְ אַחַר הַקָּבֵר,
86 ולכן גוי מאומות העולם שנשא אשה כנענית, אין נבם מתייחס
87 לאמו הכנענית שאסור להחיותה אלא לאביו שבא מאומה אחרת,
88 ומותר להחיותו. אבל אם בְּתִנְיָדוּ, כלומר גר וגירת שנישוא, הִלָּךְ
89 אַחַר הַקָּבֵר שְׁבִינְיָהֶם, ואם האב הוא 'עמוני' האסור להנשא
90 לישראלית לעולם והאשה היא 'מצרית' שבני בניה מותרים
91 להנשא לישראלים, מתייחסים הולדות לפגום שביניהם, ולכן
92 הבנים מתייחסים לאב ודינם כִּעֲמוּנִים האסורים לישא ישראלית
93 לעולם, והבנות שאין עליהן איסור 'עמונית' מתייחסות לאם ודינן
94 כִּמְצִירוֹת האסורות בישראלים עד דור שלישי. ונמצא שבאופן
95 זה אף שהקידושין מותרים הולד אינו הולך אחר האב אלא אחר
96 הפגום.
97 מתרצת הגמרא: תָּנָא – שנו בכלל הראשון לשון 'איזו זו', כדי
98 לְמַעוּפֵי – למעט את האופן של גר וגירת שנישוא, שאף שקידושין
99 אלו מותרים אין הבנים מתייחסים לאב אלא לפגום שביניהם.
100 על שאלת רבי שמעון לעיל מגר שנשא ממזרת, שיש קידושין ואין
101 עבירה ובכל זאת הולד ממזר, נאמרו שני תירוצים. הראשון,
102 שמשנתנו כרבי יהודה הסובר שיש בזה עבירה. והשני, שמשנתנו
103 כרבי יוסי שאין בזה עבירה ושנו לשון 'איזו זו' כדי למעט אופן זה.
104 ועתה חזרת הגמרא לדון בתירוץ השני. שואלת הגמרא: הֵאֵי מָא
105 – מה ביאור המשנה לפי שני התירוצים. אִי אֲמַרְתָּ בְּשִׁלְמָא כפי
106 התירוץ הראשון ד מְתִנְיָתִין רַבִּי יְהוּדָה הִיא הַסּוּבֵר שֶׁגַר אֲסוּר
107 בממזרת, ולכן הולד מתייחס לפגום שביניהם, מובנים דברי
108 המשנה, שהרי הלשון 'כָּל מְקוֹם' דְרִישָׂא – בכלל הראשון במשנה
109 שהקידושין מותרים והולד מתייחס לאב, בא לְאָתוּי – לרבות
110 יִשְׂרָאֵל שְׁנַשְׂא חֻלְלָה שאף בזה הולד מתייחס לאב, כמבואר במשנה
111 להלן (עז). וכן לרבות את דינו דְרַבָּה בַר בַּר הִנְה ואם התנא סובר
112 כמותו שמצרי שני הנושא מצרית ראשונה הולד מתייחס לאביו,
113 ונעשה מצרי שלישי. וכן שנו בכלל זה לשון 'איזו זו' כדי לְמַעוּפֵי
114 את המקרה דְרַבִּי דִּימִי ואם התנא סובר כמותו שולד של מצרי שני
115 ומצרית ראשונה מתייחס לאמו והוא מצרי שני, ואף שהנישואים
116 כשרים הולד מתייחס לפגום שביניהם ולא לאביו, וכן למעט את
117 דינו של רַבִּין, שגר עמוני וגירת מצרית שנישוא הולד מתייחס
118 לפגום שביניהם, על אף שהנישואים מותרים לכתחילה.

1 בַּר שְׁנַשְׂא מְמוּזַת מצינו, דָּאֵף ש' יֵשׁ קִדּוּשִׁין – שקידושיו חלים בה,
2 וְאִין עֲבִירָה לַדַּעַת רַבִּי יוֹסִי הַסּוּבֵר שֶׁגַר מוֹתֵר בַּמְּמוּזַת, מִכֵּל מְקוֹם
3 הַדִּין ש' הַיֹּלֵד הוֹלֵךְ אַחֵר הַפְּגוּם והוא ממזר. דְתִנְיָא, גַּר שְׁנַשְׂא
4 מְמוּזַת הַיֹּלֵד מְמוּזַר כַּדִּין אֲמוֹ, דְרַבִּי רַבִּי יוֹסִי. ומדוע שנינו
5 במשנתנו ככלל מוחלט ש'בכל מקום' שהקידושין מותרים הולד
6 מתייחס לאב.
7 מיישבת הגמרא: אָמַר לִיה רַבִּי יוֹחָנָן לְרַבִּי שְׁמַעוֹן, מִי סְבַרְתָּ
8 שְׁמִתְנִיתִין כְּשִׂית רַבִּי יוֹסִי הִיא, הַסּוּבֵר שֶׁגַר מוֹתֵר בַּמְּמוּזַת. אִינוּ
9 כן, אֵלָּא מְתִנְיָתִין כְּשִׂית רַבִּי יְהוּדָה הִיא, דָּאֲמַר בַּהֲמַשְׁךְ הַבְּרִייתָא
10 ש' גַּר לֹא יֵשׂא מְמוּזַת, וְנִמְצָא ש' יֵשׁ קִדּוּשִׁין וְיֵשׁ עֲבִירָה, וּבִאֲפֻן
11 זה מבואר בכלל השני במשנתנו שְׁהוֹלֵךְ הוֹלֵךְ אַחֵר הַפְּגוּם, וְלִכֵּן
12 הוֹלֵד מְמוּזַר. שואלת הגמרא: אִם מִשְׁנֵתִינוּ סוּבֵרַת כֵּן שֶׁגַר אֲסוּר
13 בַּמְּמוּזַת, וְנִתְנִיָּה – מדוע לא שנו בכלל השני במשנה אופן זה
14 שגר נשא ממזרת, שאף בזה יש קידושין ויש עבירה והולד הולך
15 אחר הפגום.
16 מיישבת הגמרא: תָּנָא 'כָּל מְקוֹם' דְרִישָׂא – בכלל השני במשנתנו
17 נאמר הלשון 'כל מקום', כדי לְאָתוּי – לרבות אופן זה של גר
18 שנשא ממזרת.
19 מיישבת הגמרא את קושיית רבי שמעון באופן אחר: וְאִיבְעִיתָ
20 אֵימָא, שְׁלֻעוּלָם הַמְּשַׁנָּה כַּדַּעַת רַבִּי יוֹסִי הִיא שֶׁגַר מוֹתֵר בַּמְּמוּזַת
21 והולד ממזר כאמו, ואין זו סתירה לכלל הראשון המבואר
22 במשנתנו שכאשר הקידושין מותרים הולד מתייחס לאב, וכיון
23 שבמשך תָּנָא – שנו לשון 'איזו זו', כדי לומר שרק האפונים
24 שנשנו במשנתנו כלולים בכלל זה, לְמַעוּפֵי אופנים שלא נשנו,
25 כגון גר שנשא ממזרת שהולד הולך אחר הפגום.
26 מקשה הגמרא: וְכִי אֲפֻשֶׁר לוֹמַר שֶׁשְׁנֵי בְּכָלֵל שֶׁל 'יש קידושין ואין
27 עבירה' לשון 'איזו זו' כדי למעט שרק באפונים השנויים במשנה
28 הולד מתייחס לאב ותו לא, וְהָרִי יֵשׁ אֲפֻן אַחַר שֶׁלֹּא הוֹזְכַר
29 במשנתנו, והיינו חֻלְלָה שְׁנַשְׂא בַּת יִשְׂרָאֵל, דְּבִאֲפֻן זה יש קידושין
30 וְאִין עֲבִירָה, ומבואר במשנה להלן (עז). שְׁהוֹלֵךְ הוֹלֵךְ אַחֵר הַקָּבֵר
31 ונעשה חלל. ומוכח שאף באפונים שלא נשנו במשנתנו הדין כן
32 שהולד מתייחס לאב.
33 מתרצת הגמרא: הָא לֹא קָשְׁיָא, כיון שהתנא של משנתנו פְּרָבִי
34 דִּוְסִתָּא בְּן רַבִּי יְהוּדָה סְבִירָא לִיה, ולשיטתו חלל שנשא בת ישראל
35 הולד כשר כדן אמו. ולכן לשון 'איזו זו' שבמשנה ממעטת אף
36 חלל שנשא בת ישראל, שאף שהקידושין מותרים אין הולד
37 מתייחס לאב.
38 מקשה הגמרא: וְהָרִי עֵדִין יש אופן נוסף שלא הוזכר במשנה,
39 והיינו יִשְׂרָאֵל שְׁנַשְׂא חֻלְלָה, דִּישׁ קִדּוּשִׁין וְאִין עֲבִירָה שהרי ישראל
40 מותר לישא חללה, וְהוֹלֵךְ הוֹלֵךְ אַחֵר הַקָּבֵר, כמבואר במשנה להלן
41 (עז). שהולד כשר כאביו, ואיך אפשר לומר שלשון 'איזו זו'
42 ממעטת שאר אופנים שלא הוזכרו ברישא של משנתנו, שבהם
43 הולד לא מתייחס לאביו.
44 מתרצת הגמרא: תָּנָא – שנה התנא לשון 'כָּל מְקוֹם' דְרִישָׂא – בכלל
45 הראשון במשנה שהקידושין מותרים, כדי לְאָתוּי – לרבות אף
46 אופן זה של ישראל שנשא חללה, שהולד מתייחס לאביו.
47 שואלת הגמרא: אִם כֵּן וְנִתְנִיָּה בְּהָרִיא – היה לתנא לשנות
48 בפירוש אופן זה של ישראל שנשא חללה, כשם ששנה שאר
49 אופנים כגון כהנת ליה וישראלית.
50 מיישבת הגמרא: שלא שנה התנא אופן זה מִשּׁוּם דְלֵא מְתִנְיָ לָה –
51 שלא היה יכול לשנות דין זה בלשון קצרה יחד עם שאר המקרים,
52 דְהִיבֵי נִתְנִי – כיצד יכתוב זאת התנא, אם יכתוב 'בְּתִנְתָּ וְלִיָּה
53 וְיִשְׂרָאֵלִית וְחֻלְלָה, שְׁנַשְׂא לְבִתָּה לְיוֹ וְיִשְׂרָאֵל', ותהיה המשמעות
54 שכל אלו מותרים להנישא ביניהם, וכִי חֻלְלָה לְבִתָּה מִי חֻוּיָא, והרי
55 חללה אסורה לכהן. וכיון כדי לשנות בפירוש דין ישראל שנשא
56 חללה היה התנא צריך להאריך בלשונו ולכותבו בפני עצמו, לכך
57 נמנע התנא מלכתבו בפירוש אלא כללו בלשון 'כל מקום'.
58 מקשה הגמרא: וְהֵאֵיפָא עוד אופן שבו הקידושין מותרים והולד
59 מתייחס לאב ולא הוזכר במשנה, וזהו הדין דְרַבָּה בַר בַּר הִנְה, לגבי

1 **גמרא** נר שנשא ממורת דיש קידושין ואין עבירה - דגר מותר בממורת לרבי יוסי,
2 דאמר: קהל גרים לא מקרי קהל, לקמן בפרק בתרא (ע.א). ונתנייה - גבי קידושין ויש
3 עבירה במתניתין בהדי אלמנה לכהן גדול. כל מקום דסיפא - דיש קידושין ויש עבירה,
4 "כל מקום" - כללא משמע, לאתויי דך דלא פריש לה בהדיא. ואיבעית אימא לעולם
5 רבי יוסי היא - דאמר: גר מותר בממורת.
6 דוקשיא לך: כללא היא - ומתניתין לאו כללא
7 כ"ל. דלהכי תנא בה "ואיזו, זו היא כהנת ולויה" 2
8 כו' - למימרא דהני הוא הוולד הולך אחר
9 הזכר. אבל יש אחרים, אף על פי שיש קידושין
10 ואין עבירה - הולד הולך אחר הפגום. ואיזו זו
11 ותו לא - כלומר: אם בן, ד"איזו זו" דוקא, אבל
12 מידי אחרניא לא אויל אחר הזכר, גבי יש
13 קידושין ואין עבירה. והרי חלל ובן - ותנן לקמן
14 (ע.א). את חלל זכר פסולה לכהונה. אלמא אחר
15 הזכר הוא, ומיקרי חללה כרבי דוסתאי סבירא
16 ליה - לתנא דידן, דאמר (שם): בנות ישראל
17 מקוה טהרה לחללין, ובתה כשרה לכהונה. והרי
18 ישראל שנשא חללה דיש קידושין ואין עבירה -
19 דלא אסרה אלא לכהנים, הוולד הולך אחר
20 הזכר, דנתן לקמן (שם): בתו כשרה להולד
21 ולא אמרינן חללה היא, כפגום שבשניהם
22 ונתנייה בהדיא - גבי כהנת ליה וישראלית
23 ומשנה: משום דלא מתני לה - אינה נשנית לו
24 לתנא עם השאר בלשון קצר, דנימא: ואיזו כהנת
25 ליה וישראלית וחללה שנשאו לכהן ללוי
26 וישראל, דמשמע - חללה נמי לכהן אין עבירה.
27 והאיכא - יש קידושין ואין עבירה דהולד הולך
28 אחר הזכר - הא דרבה בר בר חנה. מצרי שני
29 - שנתניי אביו. מצרית ראשונה - שנתנייה
30 היא. בנה שלישי - ומותר לישא ישראלית,
31 כדכתיב (דברים כג) "דור שלישי יבא להם".
32 דכיון דיש קידושין ואין עבירה - "לביית אבותם"
33 אבותם" קרינא ביה כישראל. הוא דאמרינן
34 ביבמות (ע.א): "להם" הלך אחר פסולן - היינו
35 לענין ישראל שנשא מצרית, או מצרי שנשא
36 ישראלית, דיש קידושין ויש עבירה - עד
37 שלשה דורות הולד הולך אחר המצרי, ד"וילודו
38 להם" כתיב, ואחרים הולכים הולדות. אבל
39 לענין מצרי ומצרית - לא מגמיר לן האי "כלם"
40 מידי, הוא בתרויהו "להם" קרינא ביה, והוא מצרי והיא מצרית. ולרב דימי - דאמר
41 ביבמות בפרק "הערל" (ע.א). דשני הוא, וילין לה מ"אשר יולדו" - הכתוב תלאו בלידה,
42 למימרא דבתר אימיה שדינן ליה, מדלא כתיב "אשר יולדו". והאיכא - גבי יש קידושין
43 ואין עבירה: הולד הולך אחר הפגום, הא דכי אתא רבין וכו' באומות הלך אחר הזכר,
44 איש ואשה הבאים משני אמות! וכדלקמן! נתנייהו - דיש קידושין ואין עבירה. הולד הולך
45 אחר הפגום - כדלקמן בשמעתין. ומתניתין תני הולד הולך אחר הזכר. תנא איזו זו -
46 דרישא, למעוטי, ולאשמעין דמתניתין לא כללא כ"ל. ומרישא דמילתיה דרבין ליכא
47 לאקשויה, למימר: ונתנייה במתניתין גבי הולד הולך אחר הזכר! דמתניתין ביש קידושין
48 מיירי, והני דלא נתנייהו - אין כאן קידושין. האי מאי - אסוגיא דשמעתין פריך, דשנינן
49 לעיל: ואי בעית אימא רבי יוסי היא; אי אמרת בשלמא רבי יהודה היא, דאמר גר אסור
50 בממורת - לפיכך בנו הולך אחר הפגום, כיון כל מקום שיש קידושין ויש עבירה - איכא
51 לתרציה "כל מקום" דמתניתין לאתויי מאי, ר"איזו זו" למעוטי מאי. "כל מקום" דרישא -
52 לאתויי ישראל שנשא חללה, דבתו כשרה, דהולד הולך אחר הזכר. ודרבה בר בר חנה
53 - מצרי שני שנשא מצרית ראשונה, דיש קידושין ואין עבירה - לפיכך הולד שלישי.
54 ואיזו זו למעוטי דרב דימי ודרבין - כלומר ר"איזו זו" דרישא, דמשמע: אבל בעלמא לא
55 אויל אחר הזכר, אי סבירא ליה כרב דימי דאף מצרי שני שנשא מצרית ראשונה בנה שני
56 - אשמעין "איזו זו" דמתניתין למעוטי הא, דלא אויל בתר זכר. "כל מקום" דרישא
57 לא תיתי אלא ישראל שנשא חללה, וכדרבין, דאמר: נתנייהו הלך אחר הפגום, ולא אויל
58 אחר זכר, ואף על גב דאין עבירה. ואי סבירא ליה כרבה בר בר חנה - מיייתין ליה מ"כל
59 מקום" דרישא, ר"איזו זו" - למעוטי דרבין לתרדא.

1 **מתניתין** רבי יהודה היא - הקשה הרב רבינו יעקב מקוצי: לרבי יהודה נמי איכא
2 למפרך. הרי גר מצרי שנשא ממורת, דיש קידושין ואין עבירה, כדאמר לקמן
3 (ע.ד). דמודה הוא בפסולי קהל, דהיינו גר מצרי - דמותר בממורת, ואפילו הכי אמר דהולד
4 הולך אחר הפגום, והוי ממור! ותריץ רבינו יצחק בר אבהו. דהגמרא לא חיתת לאקשויה
5 אלא אם כן יש אחד מהם כשר, כגון גר כשר
6 הראוי לכא בקהל שנשא ממורת. דהכי משמע
7 ליה השתא "דיש קידושין ואין עבירה". וגר מצרי
8 שנשא ממורת שניהם פסולים, ולכך לא רצה
9 להקשות מניה. מיהו, בתר הכי פריך במצרי, אף
10 על גב דאינו כשר לכא בקהל - והוא הדין דהוא
11 מצי למפרך גר מצרי שנשא ממורת, אלא דפריך
12 ליה שפיר.
13 **ונתנייה** - פירושו: בסופא - תנא "כל מקום"
14 לאתויי. ולא פריך "ולנתנייה בהדיא"
15 כדפריך בסמוך, דכיון דסבר גר אסור בממורת,
16 דאיקרו קהל - הוי קצת בכלל ממורת ונתניה
17 לישראל, דתני במתניתין, ולא צריך למתנייה
18 במתניתין טפי כולי האי. ומכל מקום, איצטרך
19 למיתני "כל מקום", דאי לא הכי - לא הוה מצי
20 לאתויי (אלא) דמיתני ותנייה לישראל לבר.
21 והרי חלל שנשא בת ישראל הוולד הולך אחר
22 הזכר - פירושו: שהוא חלל כמו אביו.
23 ואם תאמר: מאי פריך? מה דרבין פסול - לאו
24 משום דאולינן בתר הזכר לחודיה - אלא משום
25 דנקבה פגומה, שהיא אמו, שהזכר פסולה
26 בביתא, הוי חללה! ויש לומר: דעל כרחך פסולו
27 של בן לאו משום פסול דנקבה הוא. דהא ישראל
28 שנשא חללה יוכיה, שבתו כשרה לכהונה, ואף על
29 גב שאמה פסולה. אם כן משמע דאולינן דוקא
30 בתר הזכר, לכן פריך שפיר.
31 **הא** מני רבי דוסתאי דאמר בנות ישראל כו' -
32 ואם תאמר: אמאי לא משני תנא "כל מקום"
33 לאתויי, כדאמרינן על ישראל שנשא חללה! ויש
34 לומר: דאם כן מצינו למפרך "ונתנייה בהדיא",
35 ולא מצי נמי לשנויי "משום דלא מתני לה, דהכי
36 נתנייה", כדאמרינן בסמוך. דהא הוא מצי למיתני
37 במתניתין: כהנת שנשאת לכהן וללוי ולישראל
38 ולחללי, שהרי לא הוחרזו כשרות לינשא
39 לפסולים.
40 **בנה** שלישי הוי - פירש בקונטרס: ומותר לישא ישראלית, כדכתיב (דברים כג) "דור
41 שלישי יבא להם", דכיון דיש קידושין ואין עבירה - "לביית אבותם" קרינא ביה
42 כישראל. הוא דקאמר ביבמות (ע.א): "להם" - הלך אחר פסולן, היינו לענין ישראל
43 שנשא מצרית, או מצרי שנשא ישראלית, דיש קידושין ויש עבירה - עד שלשה דורות
44 הולד הולך אחר המצרי, ד"וילודו להם" כתיב, ואחרים הולכים הולדות. אבל במצרי
45 ומצרית - לא מגמיר לן האי "להם" מידי, דהתם בתרויהו "להם" קרינא ביה, הוא מצרי
46 והיא מצרית. עד כאן לשוננו. ודקדק הרב רבינו משה: דלא תימא דוקא ישראל שנשא
47 מצרית שייך לומר: הלך אחר פסולן, לפי שאין שניהם פסולין, אבל בשניהם פסולין לא
48 שייך לומר: הלך אחר פסולן, דשניהם פסולים. שהרי עמוני ומצרית שניהם פסולים,
49 והולכים אחר הפגום. אלא דהרב תלוי בזה: כשדם משני עממים שייך לומר כן - דקרא
50 בשני עממים איירי, וקאמר: הלך אחר הפסול שבכל עם ועם. אבל כששניהם מעם אחד -
51 לא שייך לומר כן.
52 **כל** מקום דרישא לאתויי ישראל שנשא חללה ודרבה בר בר חנה ואיזו זו למעוטי דרבין
53 ורב דימי - פירושו: או או קתני. כלומר, אי אתאי "כל מקום" דרישא לאתויי מילתא
54 דרבה בר בר חנה - אם כן אתאי "איזו זו" למעוטי דרבין, אבל לא דרב דימי. משום דהא
55 דרב דימי ליתא, כיון דמילתא דרבה בר בר חנה אתא, שהרי דברי זה סותרים את דברי
56 זה. ודרבה בר בר חנה קאמר מצרי שני שנשא מצרית ראשונה בנה שלישי, ולדברי רב
57 דימי אינו אלא שני. ואי לא אתאי "כל מקום" דרישא לאתויי מילתא דרבה בר בר חנה
58 משום דלית הילכתא כותיה - אם כן נובל לומר ד"איזו זו" דרישא אתי למעוטי היא
59 דרב דימי.

1 מנא הני מילי - נראה דלא בעי מנא הני מילי דהולד ממזר - דהא ביבמות (טא, מוכח
2 ליה מ"ל א"ל יגלה כנף אביו" וסמך ליה "לא יבא ממזר", ומוקמי לה ביבמות (שם)
3 בשומרת יבם של אביו שהיא לו אשת אחי אביו, שהיא בכרת. אלא בעי מנא לן דאין
4 קידושין תופסין בתן. וקשה: דמאי בעינן הלא הדבר פשוט בכל הגמרא דקידושין לא תפסי,
5 דהא ברא תליא. דכיון דהוי ממזר מחייבי ברייתו

6 "כל מקום" דסיפא - לאתווי גר שגשא ממוזרת.
7 אלא אי אמרת רבי יוסי היא, "כל מקום" דרישא
8 - בראמרן, "איזו זו" - בראמרן, אלא "כל מקום"
9 דסיפא לאתווי מאי? - ולמעמוד, לרבי יהודה "איזו
10 זו" דסיפא למה לי? אלא, איירי דתנא רישא "איזו
11 זו" - תנא סיפא "איזו זו", הכי נמי איירי דתנא
12 רישא "כל מקום" - תנא נמי סיפא "כל מקום".
13 גופא, פי אהא רבין אמר רבי יוחנן: באומות - הלך
14 אחר הוקר, נתגייירו - הלך אחר הפגום שבשניהם.
15 מאי "באומות הלך אחר הוקר" - ברתנאי: מנין
16 לאחד מן האומות שבא על הפגענות, והוליד בן
17 שאותה רשאי לקנותו בעבד - תלמוד לומר "וגם
18 מביני התושבים הגרים עמכם מהם תקנו". יכול אף
19 עבד שבא על שפחה מן האומות והוליד בן, שאותה
20 חבל

21 רשאי לקנותו בעבד - תלמוד לומר "אשר הולידו בארצכם", מן הנולדו בארצכם ולא
22 מן הגרים בארצכם. נתגייירו הלך אחר הפגום שבשניהם. במאי? אילימא במצרי שגשא
23 עמונית - מאי פגום איקא? עמוני ולא עמונית! אלא בעמוני שגשא מצרית. ואי זכר הוי
24 - האי שדו אבתריה דידיה, ואם נקבה הוויא - שדו אבתרה דידיה. "כל שאין לה עליו
25 קידושין". מנא הני מילי? - דאמר רבי חייא בר אבא אמר רבי יוחנן ומטו בה משום דרבי
26 ינאי, ורב אהא בריה דרבא: ומטו בה משום רבי יוסי הגלילי: אמר קרא "ויצאה מבתו
27 והלכה והיתה לאיש אחר" - לאחרים ולא לקרובים. מתקיף לה רבי אבא: ואימא "לאחר"
28 - ולא לבן! - בן בהדיא פתיב ביה "לא יקח איש את אשת אביו", אחר למה לי - שמע
29 מינה: לאחרים ולא לקרובים. - ואימא אידי ואידי לבן, הא - לכתחילה, והא - דיעבד. -
30 לכתחילה מאחות אשה נפקא; ומה אחות אשה בכרת - לא תקדש, חיבי מיתות בית דין
31 - לא כל שבן? - ואימא: אידי ואידי באחות אשה, הא - לכתחילה, הא - דיעבד. - אין
32 הכי נמי. אשכחן אחות אשה, שאר עריות מנלן? - ולפינן מאחות אשה; מה אחות אשה
33 מיוחדת - שהיא ערוה, וחיבין על ודונה פרת, ועל שגגתה הפאת, ולא תפסי בה קידושין
34 - אף כל שהיא ערוה וחיבין על ודונה פרת, ועל שגגתה הפאת - לא תפסי בה קידושין.
35 בשלמא פולחו - אתיין, אלא אשת איש ודונה פרת, ועל שגגתה הפאת - מה לאחות אשה - שבן
36 אין לה היתר במקום מצוה, תאמר באשת אה איש ואשת אה איפא למיפרד: מה לאחות אשה - שבן
37 איפא למיפרד: מה להנד - שבן אין לה היתר בחיי אוסרן, תאמר באשת איש שיש לה
38 היתר בחיי אוסרן! אלא אמר רבי יונה ואיתימא רב הונא בריה דרב יהושע: אמר קרא "כל
39 אשר יעשה מכל התועבת האלה ונכרתו" - הוקשו כל העריות פולם לאחות אשה, מה
40 אחות אשה לא תפסי בה קידושין - אף כל עריות פולם לא תפסי בה קידושין. - אי הכי,
41 אפילו

42 "להם" - הלך אחר פסולן. מנא הני מילי? - דאין קידושין תופסין בחייבי ברייתו? אבל הולד ממזר נפקא לן מ"ל יקח איש את אשת אביו ולא יגלה כנף אביו" וסמך ליה "לא יבא
43 ממזר", ומוקמינן לה ביבמות (טא, מוכח) בשומרת יבם של אביו, שהיא בכרת. ומבאח ילפינן לה ביבמות בפרק "החולץ" (מהם) דכל שאין לה עליו קידושין -
44 הולד ממזר. ומטו בה - יש מטום בדבר זה, לומר שבשם רבי ינאי נאמר. ורב אחא בריה דרבא אמר: לאו משום רבי ינאי מטו בה, אלא משום רבי יוסי הגלילי. לאיש אחר - שהוא
45 אחר אצלה, ולא שהוא קרובה. "וזהית" - לשון קידושין הוא, שהיתה לו בתן לאשה. לבן - בן בעלה, אבל שאר קרובות לא. לא יקח - לא יזה לך בה קידושין, שאין קידושין
46 תופסין. ודילמא הא לכתחילה הא דיעבד - כלומר, "לא יקח" לאו שלא יהיו לו בתן קידושין דיעבד קאמר, אלא אהורה שלא יקדשה. ומיהו, אי קדיש - ניהו קידושין, ואתא האי
47 קרא אחרינא לומר דאין בה הויה כלל, ולעולם לבן קאמר. דכיון דאמר ולא פירש קרובים - אין לך להביא באיסור זה אלא האסור שבכולן, שקרוב מן הכל. מאחות אשה נפקא -
48 דכתיב בה "לא תקח" - לא תקדשה. חיבי מיתות - אשת אביו, בסקילה. אידי ואידי - "לא תקח" ו"זהית לאיש אחר", אימא: אידי ואידי באחות אשה. דכיון דאשכחן בה דאוהר
49 עלה לכתחילה - איכא למימר דהדר כתב "וזהית לאיש אחר" - למעוטי בעל אחותה, שאין לו בה הויה. אבל שאר קרובים, דלא אשכחן בהו אהורת קיחה לכתחילה - לא קאמרו:
50 דיעבד לא נתפסו אין הכי נמי - דאחות אשה לחודה איכא למיגמר. דילפינן מאחות אשה - בבנין אב, ב"מה מצונו. הכי גרסינן: מה לאחות אשה שבן אין לה היתר במקום מצוה
51 - כשאין לו גנים מאחוה המת. דילפינן בפרק קמא דיבמות (גב, נאמר כאן "עליה בחייה" ונאמר להלן "במה יבא עליה", מה להלן במקום מצוה, ונאמר
52 - דתנא "לא תקח". מה להנין - לאחות אשה קאמר, שכן אין לה היתר בחיי אחותה האסורה. שאפילו גירש אשתו - אחותה אסורה. אשת איש יש לה היתר בחי אוסרה - שבעלה
53 מתירה בגט. מכל התועבות האלה - בפרשת עריות כתיב.

1 כל מקום דסיפא - דיש קידושין ויש עבירה. לאתווי גר שגשא ממוזרת - לרבי יהודה
2 דיש עבירה - דהולד הולך אחר הפגום, דהוי ממזר. בראמרן - לאתווי ישראל שגשא
3 שגשא חללה. ואיזו זו דרישא בראמרן - למעוטי דרבין או דרב דימי, וגר שגשא ממזרת.
4 כל מקום דסיפא לאתווי מאי - היכא אשכחן תו יש קידושין ויש עבירה הולד הולך
5 אחר הפגום, בר מהני דקתני במתניתין? מאי
6 באומות הלך אחר הוקר - למאי הילכתא יש
7 להלך אחר הוקר כל זמן שלא נתגיירו, ומנא לן
8 דבתר זכר אזלינן? מנין לאחד מכל האומות -
9 שבעולם, שאינן מן אומות של ארץ ישראל,
10 שאמר הכתוב עליהם (דברים ט) "לא תחיה כל
11 נשמה". שבא על הכנענית - שהיא בכלל "לא
12 תחיה"? והוא הדין לחיות וליוסות, אלא
13 שכולם נקראין על שם כנעני, דכתיב (בראשית
14 טז) "ארץ כנען". שאתה רשאי לקנותו עבד -
15 דשדינן ליה בתר זכר, ומותר לחיותם. תלמוד
16 לומר וגם מבני התושבים וגו' - ולעיל מנייה
17 כתיב "ועבדך ואמתך אשר יהיו לך מאת הגוים
18 אשר סביבותיכם" שאינן משבע אומות - מהם
19 תקנו עבד ואמה, וסמך ליה "וגם מבני
20 התושבים", כלומר, ולא משאר אומות לאדם,
21 שאין בהם מערובו שבע אומות. אלא אף -
22 מבניה שמולידים אותם תושבין הבאים לגור
23 עמכם, ומולידין מן הכנעניות - מהם תקנו. מן
24 הגוילים בארצכם - אשר הולידו בני שאר
25 אומות מבנות ארצכם, שלידתן בארצכם, דהיינו
26 אינתייהם. ולא מן הגרים בארצכם - שהולידו
27 בני ארצכם במקומות אחרות מבנות שאר
28 אומות, ובאו הבנים לגור כאן אצל אבותם.
29 ובתורת כהנים גרסינן: ולא מן הכנענים
30 שבארצכם. כלומר שולדו מן הכנענים. נתגייחו
31 הלך אחר הפגום שבשניהם מאי היא - לענין
32 עבדות ליבא למימר נתגיירו, אלא לענין יוחסין.
33 ולא מצונו חילוק בין אומה לאומה משנתגיירו
34 אלא בעמוני ומצרי, שהוה אסור לעולם וזה עד
35 דור שלישי. ופגום משני צדדים במאי משכחת
36 לה, דקאמר "הפגום שבשניהם"? אילימא במצרי
37 שגשא עמונית - וקאמר: הולד הולך אחר
38 המצרי, ואסור עד דור שלישי. דאילו עמונית
39 שריא לאלתר. מאי פגום איבא - בצד אבם,
40 דקאמר "נתגיירו" - אתרוייהו קאי, לשון רבים,
41 ומשמע דבמדי דמשכחת ביה פגם לגבי תרוייהו
42 קאמר, והכא גבי אם ליבא פגום מצרי ואדומי
43 עשה בהם נקבות כוכרים, כדאמר ביבמות
44 (עג, ב) "אי זכר - הולד, שריא בתר עמוני,
45 ואיסור זכרים שבו לעולם. ולא אמרינן שריא
46 בתר מצרית, ויהא דור שלישי מותר. ואי נקבה
47 היא - שרייה בתר מצרית, ולא בתר עמוני,
48 למשרייה לדידה משום "ולא עמונית". אלא בנה
49 היא מותר, שהוא שלישי, דאמר קרא (דברים כג)

קידושין דף סז עמוד ב תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה – עוז והדר" (ליום שלישי) קצג

מארצכם [כנען], וכגון שאמו כנענית ואביו הוא משאר אומות
העולם, ולא כאשר הולד הוא מן הנָרִים בְּאַרְצָכֶם – נולד לאמו
שמחוץ לארץ ובא לגור אצל אביו הכנעני שמארץ ישראל. ולכך
כשאביו כנעני ואמו מאומות אחרות, הרי הוא כנעני כאביו ואסור
להחיותו. וזוהי כוונת רבי יוחנן שבאומות מיתחיים את הולד
לאביו, לגבי נידון זה, שאם אביו משאר אומות מותר לקנותו
כעבד ולהחיותו, ואם אביו כנעני אסור להחיותו.
ממשיכה הגמרא לבאר את הכלל השני שאמר רבי יוחנן, שאם
האב והאם נְתַיְיָרוּ, הולד שנולד אחר הגרות הִלָּף אַחַר הַפְּסוּם
שְׁבַשְׁתֵינָהּ. מבררת הגמרא: בְּמֵאָה – באיזה אופן אמר רבי יוחנן
שהולד מיוחס לפגום שביניהם, שהרי לא מציעו חילוק בין פגם
האב הגר לפגם האם הגיורת, אלא באופן שאחד מהם הוא גר
עמוני או מואבי, שאסורים רק הזכרים לישא ישראליות הם וזרעם
לעולם, ואילו השני הוא גר מצרי, שנאסרו בין הזכרים ובין
הנקבות להנשא לישראל רק עד שלשה דורות. ולכך יש לברר
באיזה אופן נאמר הכלל של רבי יוחנן, אִילֵימָא שדבריו נאמרו בְּגֵר
מְצֵרֵי שְׁנָשָׁא גִיּוֹרָת עֲמוּנִית, שכיון שהעמונית אינה פגומה כלל,
לכך הולד מתיחס לאביו המצרי ואסור הוא וזרעו לישא ישראלית
עד שלשה דורות. אי אפשר לפרש כן, שהרי מלשוננו של רבי יוחנן
משמע שדיבר באופן ששניהם פגומים, ואילו באופן זה מֵאָה בְּמֵאָה
אֵימָא – אין שום פגם באמו הגיורת, שהרי רק עֲמוּנִית נאסר לישא
ישראלית, וְלֹא עֲמוּנִית. אֵלָּא בהכרח דברי רבי יוחנן נאמרו בְּגֵר
עֲמוּנִי שבניו אסורים להנשא לישראליות לעולם, ובנותיו מותרות
מיד להנשא לישראלים, שְׁנָשָׁא גִיּוֹרָת מְצֵרֵית שבניה ובנותיה
אסורות בישראלים עד דור שלישי. ועל אופן זה אמר רבי יוחנן
שהולד מיוחס לפגום שביניהם, וְלֹכֵן אֵי זָכָר הוּי הָאֵי – אותו ולה,
שְׂדֵימָא אֲבָתֵיהּ דִּידֵיהּ – מיתחיים אותו אחר אביו העמוני, כיון שזכר
עמוני אסור בישראלית לעולם, ופגום בזה יותר מאשר אם היה
מצרי כאמו, שאז אין איסור אלא עד שלשה דורות. וְאִם הוּלֵד
בְּנִקְבָה הוּי, שְׂדֵימָא אֲבָתֵיהּ דִּידֵיהּ – מיתחיים אותה לאמה המצרית
ואין בה איסור אלא עד שלשה דורות, כיון שאם ניחס אותה
לאביה העמוני אינה פגומה כלל, שהרי עמונית מותרת להנשא
לישראל.

שנינו במשנה: כָּל שְׂאֵין לָהּ עֲלֵיו קִידוּשִׁין אַבֵּל יֵשׁ לָהּ עַל אַחֲרִים
קִידוּשִׁין, הוּלֵד מִמּוֹר, ואיזה זה, זה הבא על אחת מכל העריות
שבתורה. ומבואר: א. שאין קידושין תופסין באשה האסורה על
המקדש באיסור 'ערה' ששנוש כרת'. ב. שולד הנולד מביאה
האסורה באיסור כרת הרי הוא ממזר. הדין השני, שהולד ממזר,
נלמד במסכת יבמות (טז): מסמיכות הפסוק האוסר על אדם לבוא
על אשת אחי אביו, שעונשו כרת, לפסוק האוסר על ממזר לישא
בת ישראל. ולהלן מבארת הגמרא את המקור לדין הראשון.
מבארת הגמרא: בְּמֵאָה הֵי מֵיָלָא – מנין שאין קידושין אדם תופסין
באשה האסורה עליו באיסור כרת, דְּאֵמֵר רַבִּי תִיֵיא בְּרֵי אֲבָא אֵמֵר
רַבִּי יוֹהָנָן – בשם רבי יוחנן, וְיִמְנוּ בָּהּ – ויש שסברו שמשום – בשמו
דְּרַבִּי יֵנָאי דרשו כן, וְרַב אֲחָא בְרֵיהּ דְּרַבָּא אמר וְיִמְנוּ בָּהּ – שלא
דרשו זאת אלא משום רַבִּי יוֹסֵפִי הַגְּלִילִי. אֵמֵר קְרָא (דברים כד ב)
לגבי אדם המגרש את אשתו 'וַיִּצְאָה מִבֵּיתוֹ וְהִלְכָה וְהָיְתָה לְאִשׁ
אֲחֵרָה/ וְלוֹשׁן וְהָיְתָה הֵינָּה קִידוּשִׁין/ כלומר שיכולה להתקדש רק
לְאֲחֵרִים וּבְלוֹשׁן הַפְּסוּק לְאִשׁ אֲחֵרָה/ וְלֹא לְקְרוֹבִים, כלומר שאין
אחד מקרובי האשה יכול לקדש אותה. ואפילו הקרובים האסורים
עליה רק באיסור כרת, וכדברי התנא במשנתנו שאין קידושין
תופסים בחיבי כריתות.

שואלת הגמרא: מִתְקַיָּף לָהּ רַבִּי אֲבָא, מה ההכרח לדרוש מהפסוק
שאינה יכולה להתקדש לכל הקרובים, וְאֵימָא שאין הפסוק בא
למעט אלא שיכולה להתקדש רק לְאֲחֵרָה וְלֹא לְבָנֵי בַעְלָהּ, שהוא
הקרוב אליה ביותר ואסורה עליו בעונש מיתת בית דין, ורק בו
נאמר שאין קידושיו תופסין. משיבה הגמרא: שאין הפסוק נצרך
למעט בָּן בעלה, שהרי דין זה שאין קידושיו תופסין בה בְּהִרְיָא
בְּתֵיבָה יְהִי, בפסוק (דברים כג א) 'לֹא יִקַּח אִישׁ אֶת אִשְׁתּוֹ אָבִיו/ וְאִם

וכן הלשון 'כָּל מְקוֹם' דְּשֵׁנִינוּ בְּסִיפָא – בכלל השני, 'כל מקום' שיש
עבירה בנישואין הולד מתיחס לפגום שביניהם, בא לְאֲחֵרֵי –
לרבות גַּר שְׁנָשָׁא מְמוּרָת, שהרי לדעת רבי יהודה אף באופן זה
הנישואין אסורים, והולד מתיחס אחר אמו הפגומה, והוא ממזר.
אך שואלת הגמרא: אֵלָּא אֵי אֲמַרְתָּ כתירוץ השני לעיל שהמשנה
כדעת רַבִּי יוֹסֵפִי הִיא הסובר שגר מותר לישא ממזרת, אין כל
לשונות המשנה מיושבים, שאמנם את לשון 'כָּל מְקוֹם' דְּשֵׁנִינוּ
בְּרִישָׁא – בכלל הראשון ניתן לפרש בְּדִמְיָא, שבא לרבות ישראל
שנשא חללה, ואת דינו של רבה בר בר חנה שמצרי שני הנושא
מצרית ראשונה הולד מתיחס לאביו. וכן לשון 'אִיזוּ זו' ששנינו
בכלל הראשון מתפרש בְּדִמְיָא, שבא למעט גר עמוני שנשא
גיורת מצרית, שאף שהנישואין מותרים הולד מתיחס לפגום
כשיטת רבין, וכן מצרי שני שנשא בהיתר מצרית ראשונה שהולד
מתיחס לאמו והוא מצרי שני, כששיטת רב דימי. אֵלָּא לשון 'כָּל
מְקוֹם' דְּסִיפָא – ששנינו בכלל השני לגבי מקום שיש עבירה
בנישואים שהולד מתיחס לפגום שבין הוריו, לְאֲחֵרֵי מֵאָה – מה
בא לרבות, והרי התפרשו במשנה כל האופנים שיש עבירה
בנישואין והולד מתיחס לפגום, ואף האופן שגר נשא ממזרת אינו
שייך לכלל זה, שהרי לדעת רבי יוסי גר מותר בממזרת ואין כאן
עבירה כלל.

מיישבת הגמרא: שאין לדייק את לשונות הסיפא במשנה. ומוכיחה
זאת, שהרי לְמַעֲמֵיהּ – אם כשיטתן שאף לשונות הסיפא נשנו כדי
לרבות ולמעט, יש להקשות אף לְפִי היתרוץ הראשון שמשנתנו
כַּרְבִּי יְהוּדָה הִיא, שאמנם הלשון 'כל מקום' בסיפא מיושב, אך
עדיין לשון 'אִיזוּ זו' דְּסִיפָא לְמַה לֵּי, והרי אינו ממעט כלל. אֵלָּא
בהכרח יש לתרץ, דְּאֵיזוּ דְּהִנָּא רִישָׁא – שאגב שהוצרכו לשנות
ברישא לשון 'אִיזוּ זו' כדי למעט וכפי שהתבאר, תְּנָא גם בְּסִיפָא
לשון 'אִיזוּ זו', אף שאינו ממעט כלום. ולכך תְּנָא נְפִי – גם לפי
היתרוץ השני יש ליישב כן, דְּאֵיזוּ דְּהִנָּא בְּרִישָׁא לשון 'כָּל מְקוֹם'
כדי לרבות את האופנים שהובאו לעיל, תְּנָא נְפִי בְּסִיפָא לשון 'כָּל
מְקוֹם', אף שאינו מרבה כלום.

חזרת הגמרא לבאר את דברי רבי יוחנן דלעיל (ע"א), שקבע
כללים בדיני יוחסין: גּוֹפְסָא, כִּי אֲתָא רַבִּין מֵאַרְץ יִשְׂרָאֵל לִבְבַל אֵמֵר
בְּשֵׁם רַבִּי יוֹהָנָן כְּלָלִים בְּדִינֵי יוֹחֲסִין. הכלל הראשון, שְׂבָאוֹמוֹת –
ביחוס אומות הגויים, כשהאב גוי מאומה אחת והאם גויה מאומה
אחרת, הִלָּף אַחַר הַנְּקָרָה – הולד מתיחס אחר אביו. והכלל השני,
שלא נְתַיְיָרוּ בעל ואשה שהם משתי אומות שונות, ונולד להם
ולכך אחר שבתייירו, הִלָּף אַחַר הַפְּסוּם שְׁבַשְׁתֵינָהּ – הולד מתיחס אחר
הפגום שבין שניהם.

מבררת הגמרא: מֵאָה בְּאוֹמוֹת הִלָּף אַחַר הַנְּקָרָה/ כלומר, לגבי איזו
הלכה יש ליחס ולד גוי לאביו, וגם מנין לנו שהוא מיוחס לאביו
ולא לאמו. מבארת הגמרא: שנצרך לְכַדְתֵּינָא בברייתא. מִנֵּן לְאֲחֵרָה
מִן הָאוֹמוֹת הַגּוֹיִים שמחוץ לארץ ישראל, שְׂבָא עַל הַכְּנַעֲנִית – על
אשה משבעה עמים שהיו בארץ וכנען/ ישראל בזמן כיבוש הארץ
שנאמר בהם 'לֹא תַחֲזִיק כָּל נַשְׂמָה' (דברים כ טז), וְהוֹלִיד מִמֶּנָּה בָּן,
שְׂדֵינוּ כאביו שאינו כנעני, ולכך אֲתָה רִישָׁא לְקַנּוֹתוֹ עַבְד
ולחיותו, תְּלִמּוּד לזמַר 'מֵאֵת הַגּוֹיִם אֲשֶׁר סְבִיבְתֵיכֶם מִהֶם תִּקְנוּ
עַבְד וְאָמָה' (ויקרא כה מד), והיינו שמאומות שמחוץ לארץ
ישראל יקנו עבדים, והוסיפה התורה (שם כה מה) 'וְגַם מִבְּנֵי
הַתּוֹשְׁבִים הַיְרֵדִים עִמָּכֶם מִהֶם תִּקְנוּ/ כלומר שאף מבני גויים שבאו
מחוץ לארץ וגרים בארץ ישראל יקנו עבדים, וכגון שאחד מגויי
חזק לארץ בו על כנענית בארץ ישראל, מותר ליקח את בנו
לעבד ולהחיותו. ומוכח שאין הולד מתיחס לאמו הכנענית.
מוסיפה הברייתא ומבררת, וְכֹל – שמא אין דיתר זה משום שהוא
מיוחס לאביו, אלא (אף עבד שנא על שפחה) [וְאֵף בְּנֵעִי שְׂבָא עַל
אֲחֵרָה] מִן הָאוֹמוֹת שבחוץ לארץ והוליד ממנה בָּן, שְׂאֲתָה רִישָׁא
לְקַנּוֹתוֹ עַבְד וְלַחֲיוֹתוֹ, ודי בכך שאמו אינה משבעה עמים.
תְּלִמּוּד לזמַר 'אֲשֶׁר הוֹלִידוּ בְּאַרְצָכֶם' (שם), והיינו שההיתר להחיותו
הוא רק כאשר הולד הוא מִן הַנְּלוּדִין בְּאַרְצָכֶם – נולד לאמו שהיא

60 שאין קידושין תופסין אף בתיבי לאוין - בנשים שאיסורן בלאו'
 61 שאין בו חיוב ב'רת', ואינו דורש מהפסוק 'כי תהיין' שקידושין
 62 תופסין ב'שנואה' שהיא מחייבי לאוין, אם כן 'כי תהיין' ב'מאי'
 63 מוקים - באיזו אשה 'שנואה' הוא יעמיד את הפסוק 'כי תהיין'
 64 שתופסים בה קידושין.
 65 משיבה הגמרא: שרבי עקיבא יפרש שהפסוק עוסק ב'אלמנה לכהן'
 66 גדול, ואף שגם היא אסורה ב'לאו', מודה רבי עקיבא שקידושין
 67 תופסין בה, וקדעת רבי סימאי, דתניא בבביתא, רבי סימאי אומר,
 68 מן הכל - מכל ביאה אסורה היה רבי עקיבא עושה את הולד ממזר,
 69 חוץ מביאת אלמנה לכהן גדול, שאף שאסורה ב'לאו', מכל מקום
 70 הרי אמרה בו תורה 'ולא יחלל דרוש עמיו' (ויקרא בא טו), ויש
 71 לדרוש מלשון 'יחלל' שרק חילולים הוא עושה בנישואין אלו,
 72 כלומר בני 'חללים' הפסולים לכהונה, ואין עושה מפורות - אין
 73 בניו נעשים ממזרים, משום שקידושיו תופסין בה, ועל אלמנה זו
 74 אמרה תורה, שאף שהיא 'שנואה' מחמת נישואי איסור אלו, חלו
 75 הקידושין. ושאלת הגמרא: ורבי ישכב דאמר על דינו של רבי
 76 עקיבא, בואו ונצווה על עקיבא בן יוסף שפוסל הרבה אנשים
 77 מישראל משום ממזרים, שיהיה רבי עקיבא אומר, כל שאין לו ביאה
 78 ב'ישראל' - כל ביאה בישראל שאין לה היתר הולד ממזר, ונמצא
 79 שסובר רבי ישבב, שלדעת רבי עקיבא אף אלמנה לכהן גדול אין
 80 קידושין תופסין בה ולדעה ממזר, ואיך יפרש את הפסוק 'כי תהיין'.
 81 ואמנם הניחא - אפשר ליישב את הפסוק לדעת רבי ישכב, אי - אם
 82 נפרש שכונתו בלשון 'כל שאין לו ביאה' רק לאפוקי קדמי סימאי
 83 קאמי - לחלוק על רבי סימאי הסובר שרבי עקיבא ולד של
 84 אלמנה שנישאת לכהן גדול אינו ממזר, ולדבריו אף ולד זה הוא
 85 ממזר כיון שאיסורו ב'לאו'. אך מודה רבי ישבב שולד מביאה
 86 האסורה ב'עשה' וכגון שנשאת למצרי או אדומי אינו ממזר, ולכך
 87 שפיר - מיושב שה'שנואה' היא אשה שנישואיה שנואים מחמת
 88 איסור 'עשה' וקידושין תופסין בה. אלא אי נפרש שרבי ישבב לא
 89 אמר את דבריו, רק כתשובה לדברי רבי סימאי, אלא מ'עמא
 90 דנפשיה קאמר - אמר 'כלל' מעצמו בדעת רבי עקיבא, ש'כל ביאה
 91 שאין לה היתר הולד ממזר' ואפילו בביאה של תיבי עשה הולד
 92 ממזר ואין קידושיו תופסין בה, אם כן ב'מאי מוקים לה - באיזו
 93 אשה 'שנואה' יעמיד את הפסוק 'כי תהיין' שקידושין תופסין בה.
 94 מיישבת הגמרא: שדרשת הפסוק 'שנואה' נאמרה ב'בעולה' -
 95 בפנויה שנבעלה ללא נישואין, ונישאת אחר כך לכהן גדול, שאף
 96 שאסורה עליו באיסור 'עשה' מכל מקום קידושיו תופסין בה.
 97 ומבאר הגמרא, מאי שנא איסור 'עשה' של בעולה לכהן גדול,
 98 משאר חייבי 'עשה' שאין קידושין תופסין בהם, משום דבעולה
 99 לכהן גדול הוי ליה איסור עשה שאין שיהיה ככל - אינו נוהג בכל
 100 האנשים אלא בכהן גדול, ולכן הוא איסור קל יותר, וקידושין
 101 תופסין בה.
 102 חזרת הגמרא לברר את דעת רבנן החולקים על רבי עקיבא.
 103 שאלת הגמרא: ור'נן מדוע הם סברו שאין למדים מ'יבמה' שאין
 104 קידושין תופסין בחייבי לאוין, משום שפירשו ש'כי תהיין' מלמד
 105 שקידושין תופסים בחייבי לאוין, והרי א'מזקי לה בתיבי לאוין -
 106 עד שהם מעמידים שה'שנואה' היא אשה האסורה ב'לאו', נוקמא
 107 שהיא אשה האסורה בתיבי עשה, ורק בחייבי עשה קידושין
 108 תופסין, אך חייבי לאוין ילמדו מ'יבמה' שאין קידושין תופסין
 109 בהם.
 110 מיישבת הגמרא: שסברו רבנן שאין לפרש שהפסוק עוסק בחייבי
 111 עשה, משום דהני תיבי עשה ב'מאי ניהו' - באיזה איסור 'עשה'
 112 נפרש את הפסוק, אי שתייהן - גם האהובה וגם השנואה הן נשים
 113 מצריות האסורות ב'עשה', אם כן שתייהן ש'שנואות', ואילו בתורה
 114 כתוב שה'אחת אהובה', ואי אחת מצריות ש'שנואה' בנישואיה,
 115 ואחת ישראלית שאהובה' בנישואיה, הרי לשון הפסוק הוא 'כי
 116 תהיין לאיש שתי נשים' משום, שמעם אחד בעינין - שהיו שתייהן
 117 מאותו עם, ולא אחת ישראלית ואחת מצרית. ואי נפרש
 118 שה'שנואה' היא בעולה שנישאה לכהן גדול, אם כן פרשה זו

1 אפילו בנה, נמי לא יתפסו קידושין, וכן אם יבא עליה בזמן נידתה
 2 יהא הולד ממזר, שהרי אף היא בכלל ה'עריות'. אלמנה - ומדוע
 3 אמר אפי' שהכל מוקים - אף שמעון התימני הסובר (יבמות מט.)
 4 שולד הנולד מביאה האסורה ב'רת' הוא ממזר, מודה קבא על
 5 עקבה שאף שהיא אסורה ב'רת', אין הולד ממזר. וכן אף רבי
 6 עקיבא (שם) הסובר שהנולד מביאה האסורה ב'לאו' הוא ממזר,
 7 מודה בעל שבא על אשתו הפוסק ו'שקיה לה ונסתרה עם אחר',
 8 שאף שאסורה עליו ב'לאו' אין הולד ממזר, משום שרדין קידושיו
 9 לא פקעו ממנה.
 10 מתרצת הגמרא: אמר תקיף, הטעם שתופסין קידושין בנדה,
 11 משום שאמר קרא (ויקרא טו כד) 'ותהי נדתה עליו', ומלשון 'ותהי'
 12 יש לדרוש שאפילו בשעת נדתה תהא בה 'תהי', כלומר יתפסו בה
 13 קידושין.
 14 שואלת הגמרא: מ'פרי' - מאחר ואת דין שאר העריות איכא
 15 לאקושה לנהה - ניתן לתמוד בדיקש מנדה שקידושין תופסים בה,
 16 ואיכא לאקושה לאחות אשה שאין קידושין תופסים בה, מאי הוית
 17 ד'מקשה להו לאחות אשה - מדוע סברו דווקא להקישן לאחות
 18 אשה, אקשה לנהה - והלא אפשר להקישם לנדה ולומר שקידושין
 19 תופסים בהן.
 20 מיישבת הגמרא: שכלל הוא בדיני היקש, שכל שאפשר להקישו
 21 למקום המלמדנו נוקמא, ואפשר להקישו למקום המלמדנו חוקמא,
 22 להוקמא מקשינן, ולכן אף כאן יש להקישם לאחות אשה
 23 המלמדנו דין חמור שאין קידושין תופסין בהם והולד ממזר, ולא
 24 להקישם ל'נדה'.
 25 מביאה הגמרא מקור אחר לדין שאין קידושין תופסין בחייבי
 26 כריתות: רב אחא בר יעקב אמר, א'תאי - למדים זאת בקל והוקמ'
 27 מ'מקמ' ו' אשה שמת בעלה ללא בנים, וחוקה היא להתייבם לאחי
 28 בעלה, ואין עושה להנשא לאדם אחר. ומה נ'מיה ש'תאי אסורה רק
 29 בלאו שאין אסורה ב'רת' אמרה תורה היא תפסי בה קידושין,
 30 שנאמר (דברים כה ה) 'לא תהיה אשת הולד החוצה למת ו'ו'
 31 ומהלשון 'לא תהיה' דרש רב (יבמות ג:) שאין לה 'הויה' דהיינו
 32 קידושין לאדם אחר. איסורי עריות החמורים שהם תיבי מיתות
 33 בית דין ותיבי כריתות, לא כל שכן שאין קידושין תופסין בהם.
 34 שואלת הגמרא: אי הכי - אם למדים שאר עריות מ'יבמה' שאין
 35 קידושין תופסין בהן, אף שאמר תיבי לאוין כגון אלמנה לכהן גדול
 36 וגרושה לכהן הדיוט נמי - יש ללומדם ב'יבמה מצינו מ'יבמה/
 37 שכשם שמצינו ביבמה שאסור ב'לאו' שאין קידושין תופסים בה,
 38 כך כשם שאסור ב'לאו' לא יתפסו בהן קידושין, ומדוע
 39 סברה משנתנו שקידושין תופסין בנשים אלו האסורות בלאו.
 40 מיישבת הגמרא: אמר רב פפא, אין למדים תיבי לאוין מיבמה
 41 שלא יתפסו בהן קידושין, כיון ש'תריא בתיבי בהו' - בפירוש נאמר
 42 שתופסין בהם קידושין, שהרי כתבה התורה (דברים כ טו) 'כי
 43 תהיין לאיש שתי נשים האחת אהובה והאחת שנואה', ו'היה ביום
 44 הנחילו את בניו את אשר יהיה לו לא יוכל לבקר את ה'אהובה'
 45 על פני ה'שנואה הבכר', כלומר שהבכור יורש פי שנים אף אם
 46 הוא בנה של האשה השנואה. ודורש רב פפא את הפסוק, וכי יתכן
 47 שמחמת שהאשה שנואה לבעלה יש לה דין 'שנואה' לפני המקום
 48 ואילו אשה האהובה לבעלה יש לה דין 'אהובה' לפני המקום,
 49 ומדוע הוצרכה התורה לפרש שאף בנה הבכור של השנואה יורש
 50 פי שנים, והרי פשוט שאין אהבתו או שנאתו של הבעל משנה את
 51 דין הירושה. אלא בהכרח יש לפרש ש'אהובה' היינו 'אהובה'
 52 בנישואיה, כלומר שנישואיה כשרים ואהובים לפני ה'וישנואה'
 53 היינו שנואה בנישואיה, כלומר שנישואיה אסורים באיסור לאו
 54 ושנואים לפני ה' ואף על פי שנישואי אחת מהן אסורים ב'לאו'
 55 קאמר ר'המנא בשתי הנשים לשון 'כי תהיין' שזו לשון קידושין, ואם
 56 כן מפורש שתופסין קידושין בחייבי לאוין. ולכן אין למדים
 57 מ'יבמה' שאין קידושין תופסין בחייבי לאוין.
 58 עתה מבאר הגמרא את דרשת הפסוק 'כי תהיין' לפי שאר
 59 התנאים. שואלת הגמרא: ולדעת רבי עקיבא דאמר (יבמות נב)

1 אפילו נדה נמי – אם קידש פניה בימי נדותה – לא להו קידושין, ואם בא עליה בנדתה
2 – היא הולד ממזר. אלמה אמר אבי – ביבמות ב"החולץ". הכל מודים – שמעון התימני,
3 דאמר (ביבמות מט.א): יש ממזר מחייבי כריתות – מודה בבא על הנדה. ורביעיקבא דאמר
4 (שם) יש ממזר מחייבי לאוין – מודה בבא על הסוטה, דקנא לה ותסתר. והויא עליו

5 בלאו דילא יוכל בעלה" וגו' כדאמר ביבמות
6 (יא.ב.) הוא מה אני מקיים, "אחרי אשר הוטמאה"
7 – לרבות סוטה שנסתרה. שאין הולד סמוך –
8 שהרי עדיין קידושין עומדין בה. מכרי – חך
9 היקשא דרבי יונה איבא לאקשיתוה שאר
10 עריות לאחות אשה – דלא ליהו קידושין,
11 ואיבא לאקשיתוה לנדה – דהו קידושין.
12 לחומרא – לעשות הולד ממזר. שהממרות
13 תלוין בקידושין, דכל מי שאין לה עליו קידושין
14 – הולד ממזר. (דילפין לן מאשת אב ביבמות
15 מה.ב.) מה אשת אב דלא תפסי בה קידושין
16 והולד ממזר – אף כל שאין עליו קידושין הולד
17 ממזר. אתיא – שאר עריות בקל וחומר מיבמה
18 לשוק, שאין קידושין תופסין בה, כדאמר רב
19 ביבמות (יא.ב.) מנין שאין קידושין תופסין ביבמה,
20 דכתיב "לא תהיה אשת המת החיזק" – לא
21 תהא בה הויה לור. הכי גרסינן: חיבי מיתוב
22 וחיבי כריתות לא כל שפני. יא הכי שאר מיתוב
23 לאוין נמי – נהי דלא אית בקל וחומר – נייטי
24 בכנין אב, במה מצינו ביבמה שהיא בלאו – ואין
25 קידושין תופסין בה, אף כל שהוא בלאו – אין
26 קידושין תופסין בה כדאמר רבי יוחנן – דתפסו.
27 וכי יש אהוביה לפני המקום – כלומר, וכי
28 אהבתו או שנאותו של בעל חשובה לפני המקום
29 לשנות דין הנחלה בשבילה, שהורץ הכתוב
30 לכתוב "לא יוכל לבכר את בן האהובה?" לא
31 הוה ליה למיכתב אלא "כי את הבכור יכיר"
32 ואנא דיעבא: לא שנא אמו אהובה, ולא שנא
33 אמו שנואה. שנואה בנישואיה – שנישואיה
34 שנואים לפני המקום, כגון חיבי לאוין, קאמר
35 רתמנא "כי תהיין" – אלמא אית בהו המיה
36 ולקמן פרין: דילמא בחיבי עשה הוא דקאמר,
37 ולא בחיבי לאוין? ולרבי עקיבא – דאמר
38 ביבמות שאין קידושין תופסין בחיבי לאוין.
39 דקתי (ג.ב.) הלץ ועשה בה מאמר – אין לאחר
40 חליצה כלום, כלומר, לא אמר תופס בה
41 דקם ליה השתא ביבמה אלא "יבנה", ואמר גומרי
42 (ג.ב.) תניא, רבי אמר: אין הדרביני הללו
43 אמורים אלא לדברי רבי עקיבא, שהיה עושה
44 חלוצה כערוה. כאלמנה לכהן גדול – בההוא
45 הוא דתפסי קידושין, דגלי רחמנא בה דאין הולד
46 ממזר אלא חלל. כואו ונצוחו על עקיבא בן יוסף
47 – שפסל הרבה מישראל, שהיה אומר: כל
48 ביאה בישראל שאין לו הויה בה – הולד ממזר.
49 הנחיא – אי לאו כללא הוא, אלא לאפוקי
50 מדרבי סימאי דמפיק חד מחייבי לאוין, אתי

51 ואשמועינן דבכל חיבי לאוין עושה רבי עקיבא ממוזין – שפיר איבא לאוקמא "כי תהיין"
52 לרבי ישבב אליבא דרבי עקיבא במציב ואדומי בתוך שלשה דורות, דחיבי עשה ניהוה,
53 דכתיב "דור שלישי יבא" ולא שני, דהו ליה שנואה בנישואיה. אלא אי טעמא דנפשיה
54 קאמר – וכללא כילל, ולאו אדרבי סימאי לחודיה פליג, אלא אשמועינן דכל שביאתו
55 באיסורי הולד ממזר, במאי מוקף ליה? כבעולה לכהן גדול – דעשה הוא. דכתיב (ויקרא
56 כא) "אשה בתהוילה יקח" ולא בעולה. ולאו הבא מכלל עשה – עשה. וליבא לאקשויי:
57 הא זונה היא או אלמנה או גרושה? דבעולה פניה – לאו זונה היא, כדתנן ביבמות (ס.א.)
58 אין זונה אלא גיורת ומשודרת ושבעלה בעילת זנות, וביאת איסור לפסול לה. ומאי
59 שנא – האי עשה מחייבי עשה דמציר ואדומי? שאינו שוה בכל – שאינו נוהג אלא בכוח
60 גדול, היולק קיל. ורבנן – דמוקי להאי "כי תהיין" בחיבי לאוין, כיון דמצינו מליח
61 ביבמה ב"ה חייבין" שאין קידושין תופסין בהו. ואמרי ליה בחיבי לאוין – נוקמה בחיבי
62 עשה בעל מרצה? שביקת לקרא דהו דחוק אנפשיה – כיון דגלי לך קרא ביבמה דלא תפסי בה קידושין – דלא תפסי בה קידושין?
63 לחיבי עשה קאמר. ובגון דחדא מצרית, ולרבי ישבב כבעולה לכהן גדול. שפחה מגילן – דלא תפסי בה קידושין?

1 הבל מודים בבא על הנדה ועל הסוטה שאין הולד ממזר – פירש בקונטרס ביבמות
2 (מט.א.) נדה – משום דכתיב "תהיה בנדתה", דמשמע – יש לה הויה, ואף על גב
3 דקיימא בברת – מכל מקום לא הוי ממזר. ובא על הסוטה כו' – כגון אשתו שינתה,
4 דאסודה לבעלה, דנפקא לן ביבמות פרק קמא (יא.ב.) מיתירתא ד"אחרי אשר הוטמאה",
5 דכתיב גבי מחזיר גרושתו. ואף על גב דחיבי
6 לאוין הוא, שהרי הויה עליו בלאו דילא יוכל
7 בעלה לשוב לקחתה, ואם כן הוה לן למימר
8 דהולד ממזר איבא דרבי עקיבא – מכל מקום
9 מודה הכא בסוטה דאין הולד ממזר, שהרי עדיין
10 קידושין תופסין בה. משמע מתוך לשון הקונטרס,
11 שאינו מודה אלא בסוטה שלא יצאת מתחת
12 בעלה. דכיו משמע לישנא "שהרי עדיין קידושין
13 תופסין בה" – כלומר הקידושין שנתקשה בהן
14 כבר. אבל מחזיר סוטה, כלומר שגרשה וחזר וחזר
15 ובסה – לא מיירי, דבאה לא מודה רבי עקיבא.
16 דודאי הולד ממזר. וקשה: דהא בפרק "יש
17 מותרות" (יבמות פ.ה.) משמע בהדיא דאפילו
18 מחזיר סוטה – שאין הולד ממזר, דקאמר התם:
19 מחזיר סוטה איבא בנייהו. ואם כן לא שייך בה
20 טעמא דפירש בקונטרס. שפירש הטעם דמשום
21 הכי לאו ממזר – משום דעדיין קידושין תופסין
22 בה. לכך אומר רבינו יצחק: ודיעדין בסוטה דתפסי
23 בה קידושין אף במחזיר סוטה ואין הולד ממזר –
24 ממשמעות דהאי קרא דמפיק מיניה (שם יא.ב.)
25 דסוטה אסור לחזורי. דהיינו מילא יוכל בעלה
26 הראשון אשר שלחה לשוב לקחתה אחרי אשר
27 הוטמאה" – לרבות סוטה שנסתרה, וכתיב
28 "להיות לו לאשה", דמשמע שאם החזירה –
29 איבא הויה. וכיון דתפסי בה קידושין – אין הולד
30 ממזר. מיהו, קשה: דהא עיקר קרא במחזיר
31 גרושתו הוא דכתיב, ואפילו הכי אמר רבי עקיבא
32 דמחזיר גרושתו לא תפסי בה קידושין, וגם הולד
33 ממזר, כדאמר פרק "החולץ" (שם מד.א.) ולא
34 דרשינן "להיות לו לאשה" לשון הויה. ובמחזיר
35 סוטה, דלא אתיא אלא מדרשא, אמר דתפסי בה
36 קידושין, ודרשינן "להיות לו לאשה" – לשון הויה,
37 ואין סברא לומר כן לכך אומר הרב רבינו שלמה
38 מדרד"ש, דיש ליישב פירוש הקונטרס: דכיון דכל
39 זמן דלא גרשה לא היא הולד ממזר כדפירש –
40 ואין לומר דמשום שגרשה ידא איסור נוסף, דמה
41 גריעותא יש שרר הגירושין יתר מלפני
42 הגירושין? וכיון דסברא הוי לומר דלאחר גירושין
43 נמי אין הולד ממזר – הכי נמי איבא למימר
44 דתפסי בה קידושין, דהא בהא תליא מילתא.
45 לחומרא מקשינן – ואם תאמר: אדרבה,
46 חומרא לומר דתפסי בה קידושין
47 לאסרה לעלמא, ויש לומר: דאדרבה, חומרא
48 הוא לומר דלא תפסי בה, דמתוך כך גנו אמורים
49 דהולד ממזר. דאי הוה תפסי בה קידושין – הייתי
50 אומר אין הולד ממזר, ולא הייתי לומר שאר חיבי
51 כריתות מוקות יבם של אביו. דהיינו אומר שכולן אין הולד ממזר כמו בגדה. אבל מאחר
52 דלא תפסי בה קידושין – יש לנו לומר שיהו כולן למדות מוקות אביו. ואם תאמר: לרבי
53 יהושע דאמר אין ממזר מחייבי כריתות, מאי חומרא איבא למימר דלא תפסי בה קידושין?
54 ויש לומר: דאשמועינן ליה דאמר: פגום מיהא הוי, ואי תפסי בה קידושין – אפילו פגום לא
55 הוי. ובלא"ה יבמה שהיא בלאו לא תפסי בה קידושין – ואם תאמר: אמאי לא קאמר: נדה
56 תוכיה, שהיא בברת ותפסי בה קידושין – אף אני אביא כל העריות שבכרת! ויש לומר: דקל
57 וחומר זה אינו אלא גלוי מילתא בעלמא, דיש לנו להקיש לאחות אשה, ואין לנו לומר: נדה
58 תוכיה. וכ"י יש אהובה ושנואה לפני המקום – ואין לפרש, דצדקת ורשעת קאמר – דאם
59 כן לא היה צריך לומר "לא יוכל לבכר", דאטו משום דאמיה רשעה יפסיד בנה, שהוא כבוד,
60 נחלתו אבל השתא, כיון דרעה בנישואין דחיבי לאוין – סלקא דעתך דלאו גזר גמור הוא.
61 ולדה

1 אפילו נדה נמו, אלמה אמר אבי: הכל מודים בקבא
2 על הנדה ועל הפוסה שאין הולד ממזר? – אמר
3 חזקיה: אמר קרא "ותהי נדתי עלי" אפילו בשעת
4 נדתי – תהא בה הויה. מפר, איבא לאקשיתוה לנדה
5 ואיבא לאקשיתוה לאחות אשה, מאי הויה דמקשת
6 להו לאחות אשה? אקשה לנדה! – קולא וחומרא –
7 לחומרא מקשינן. רב אחא בר עקב אמר: אתיא בקל
8 וחומר מיבמה; ומה יבמה שהיא בלאו – לא תפסי
9 בה קידושין, חיבי מיתות וחיבי כריתות – לא כל
10 שפני. – אי הכי שאר חיבי לאוין נמי! – אמר רב פפא:
11 חיבי לאוין כהדיא פתיב בהו "כי תהיין לאיש שתי
12 נשים האחת אהובה והאחת שנואה", וכי יש שנואה
13 לפני המקום ואהובה לפני המקום? אלא: אהובה
14 – אהובה בנישואיה, שנואה – שנואה בנישואיה.
15 וקאמר רחמנא: "כי תהיין". ולרבי עקיבא, דאמר:
16 אין קידושין תופסין בחיבי לאוין, "כי תהיין" כמאי
17 מוקים? – כאלמנה לכהן גדול, וכרבי סימאי. דתניא,
18 רבי סימאי אומר: מן הכל הוה רבי עקיבא עושה
19 ממוה, חוץ מאלמנה לכהן גדול, שהרי אמרה תורה
20 "לא יחלל" – חילולים עושה, ואין עושה ממזרות.
21 ולרבי ישבב, דאמר: כואו ונצוחו על עקיבא בן יוסף
22 שתיה אומר: כל שאין לו ביאה בישראל הולד ממזר.
23 הניחא לרבי ישבב אי לאפוקי מדרבי סימאי קאתי –
24 שפיר, אלא אי טעמא דנפשיה קאמר, ואפילו חיבי
25 עשה – כמאי מוקים לה? – כבעולה לכהן גדול. ומאי
26 שנא? משום דהוי ליה עשה שאין שוה בכל. ורבנן,
27 אדמוקי לה בחיבי לאוין – נוקמא בחיבי עשה! –
28 הני חיבי עשה כמאי ניהו? אי שתייהן מצריות –
29 שתייהן שנואות, אי אחת מצרית ואחת ישראלית –
30 שתי נשים מעם אחר בעינן, אי בעולה לכהן גדול
31 – מי כתיב "תהיין לכהן"? – ורבי עקיבא? – בעל
32 פורחוד שבקיה לקרא, דהוי דחוק ומוקי אנפשיה.
33 "וכל מי שאין לה עליו וכו'". שפחה כנענית מגילן?
34 אמר רב הונא: אמר קרא "שבו לכם פה עם החמור"
35 – עם הדימה לחמור. אשפחן דלא תפסי בה קידושין,
36 ולדה

1 חיותות מוקות יבם של אביו. דהיינו אומר שכולן אין הולד ממזר כמו בגדה. אבל מאחר
2 דלא תפסי בה קידושין – יש לנו לומר שיהו כולן למדות מוקות אביו. ואם תאמר: לרבי
3 יהושע דאמר אין ממזר מחייבי כריתות, מאי חומרא איבא למימר דלא תפסי בה קידושין?
4 ויש לומר: דאשמועינן ליה דאמר: פגום מיהא הוי, ואי תפסי בה קידושין – אפילו פגום לא
5 הוי. ובלא"ה יבמה שהיא בלאו לא תפסי בה קידושין – ואם תאמר: אמאי לא קאמר: נדה
6 תוכיה, שהיא בברת ותפסי בה קידושין – אף אני אביא כל העריות שבכרת! ויש לומר: דקל
7 וחומר זה אינו אלא גלוי מילתא בעלמא, דיש לנו להקיש לאחות אשה, ואין לנו לומר: נדה
8 תוכיה. וכ"י יש אהובה ושנואה לפני המקום – ואין לפרש, דצדקת ורשעת קאמר – דאם
9 כן לא היה צריך לומר "לא יוכל לבכר", דאטו משום דאמיה רשעה יפסיד בנה, שהוא כבוד,
10 נחלתו אבל השתא, כיון דרעה בנישואין דחיבי לאוין – סלקא דעתך דלאו גזר גמור הוא.
11 ולדה

1 ולדה כמותה מנלן – לפום ריהטא משמע דהכי פירושו: נימא דישאל הבא על השפחה
 2 הולד כשר. והכי נובל להכשיר באין קידושין וש עבידה יותר מיש קידושין וש
 3 עבירה ואמר דהולד הולך אחר הפגום; וכי תימא דאתא לאשמועינן דאפילו בא עליה ממור
 4 הולד כמותה, ויש לו תקנה בשחרור – הא ליתא אלא לרבי טרפון (קדושין סט,א), אבל לרבנן
 5 לא ונראה דהכי פירושו: ולדה כמותה, מנא לן
 6 שלא היא קרוי בנו לשות דבר, ואפילו כשנו בכנו ממור
 7 לא הוי, לא לזורשו ולא לטמא לו, ולא ליבם
 8 אשת אחיו, ולא לפטור אשת אביו מיבום?
 9 אמר קרא לא תתחנן בם – פירש בקונטרס:
 10 לא היא לא בהם תורת חתנות. מיהו,
 11 קשה: שהיא קרא לא קריא אלא מיירי בכנרביס דהא גבי
 12 שבעה עממים הוא דכתיב, כדאמר בפרק התעלה
 13 (יבמות ע"א), אמר רבא: בגרותן אית להו חתנות,
 14 פירושו: איסור "לא תתחנן" יש בהם. ובגיותן לית
 15 להן חתנות – לא שייך בהו חתנות לעבור עליו
 16 משום "לא תתחנן". לכך פירש רבינו תם: דגמרא
 17 במייתי קרא "לא תתחנן" הוי כמו "וגומר",
 18 ומסיפא דקרא דריש, דכתיב "בתך לא תתן לבנו
 19 ובתו לא תקח לבנך" משמע שאין בה קיתה.
 20 ההקשה הרב רבינו יעקב מאורלניש: ואימא הני
 21 מילי לכתחילה, אבל בדיעבד – תפסי בה
 22 קידושין, דבהאי גונאמא אמר לעיל (ט"א) גבי "לא
 23 יקח איש את אשת אביו" ותרץ מורינו הרב רבי
 24 יצחק שי"ש: דאין הכי נמי, אלא סמך לא קריא
 25 תתחנן ואלא תקח דהוי כמו תרי קריא, חד –
 26 לכתחילה, חד – לדיעבד. ואף על גב דאמר "לא
 27 תתחנן" איירי בגיות – הני מילי בתר דידענא
 28 מסקנא דילפינן דלא תפסי בה קדושין מקרא
 29 אורינא; לקמן בסמוך, אבל אי לאו הכי – טוב
 30 היה לאוקמא קרא ד"לא תתחנן" לומר דלא
 31 היה קידושין, מלאוקמא בגיות.
 32 **בנך** הבא מישראלית קרוי בנך – פירש
 33 בקונטרס: דכתיב "כי יסיר את בנך
 34 מאחרי" דקאי א"בתך לא תתן לבנו", והכי קאמר:
 35 בתך לא תתן לבנו – משום ד"כי יסיר" בנך בן בתך מאחרי, והוא קרוי "בנך", אבל בנך הבא
 36 מן הנכרית ומבנך – אינו קרוי בנך, אלא בנה. מדלא קאמר על בתו "לא תקח לבנך כי תסיר
 37 מן מאחרי", אמר רבינא: שמע מינה (בנך הבא מן הנכרית) כו', וואם תאמר: כי בינא מינה
 38 דברי ברי יוחנן, ומה בא לחדש רבינא מה ש"לא פירש רבי יוחנן, דקאמר רבינא שמע מינה
 39 לכך פירש רבינו תם: ד"כי יסיר את בנך" קאי א"בתו לא תקח לבנך", והכי קאמר: "כי יסיר"
 40 החותן את בנך, שהוא חתנו, מאחרי. ומדלא חש הכתוב על בן הבן – שמע מינה: בנך הנוול
 41 לך מאשתך קרוי בנך, לפי שהוא מישראל ומישראלית, ואין אותו הבא מבנך ומן הנכרית
 42 קרוי בנך אלא בנה. ודייק מלישנא ד"כי יסיר את בנך" דמשמע מייעוט, וממעט בן בנך, מדלא
 43 כתיב "כי יסירם" או "כי יסיר את זרעך", אבל אכתי לא ידענא מנכרי הבא על ישראלית, מה
 44 דינו. ואתא רבינא וקאמר: שמע מינה בן בתך הבא מן הנכרי קרוי בנך, מדלא כתיב גבי "בתך
 45 לא תתן לבנו" – "כי יסיר את בתך מאחרי" ונידוק מינה דעליה הקפיד רבינא, כדדייקין
 46 גבי "בתו לא תקח לבנך". ומדלא קאמר הכי – שמע מינה דבן בתך הבא מן הנכרי קרוי בנך,
 47 והקפיד קרא אתרוייהו, ולכך לא כתב "כי יסיר את בתך מאחרי", דמשמע מייעוט מנן בתו.
 48 עד פירש רבינו תם: ד"כי יסיר" קאי א"בתו לא תקח לבנך" כדמפרש אוחותן קאי, והכי קאמר:
 49 כי יסיר החותן את בנך מאחרי, שאין הורע הבא מהן מתיחס אחר בנך, אלא אחר הנכרית.
 50 היינו דאמר: ואין בנך הבא מן הנכרית קרוי בנך, והיא הסדה דקאמר קרא. ובנך הבא מן
 51 הישראלית קרוי בנך, דקאמר שמואל רבי יוחנן (ביבמות י"א), לא פירשו כלום כנכרי
 52 הבא על בת ישראל, דמילייהו בישראל הבא מן הישראלית שבעלה ישראל קאמר, דהוי
 53 בנך. ורבינא בא דקודק: שמע מינה בן בתך הבא מן הנכרי קרוי בנך, מדלא כתיב "כי יסיר
 54 את בתך" – שמע מינה דבתך הנשואה לנכרי ליבא הסדה, שחורע מתיחס אחריה. ופירושו זה קשה לרבינו יצחק: ד"כי יסיר" משמע דמיירי בהסרת יראת שמים, כדדרשין "כי יסיר" – לרבות
 55 כל המסירים, ומתרגמינן: ארי יטעון ית בנך מבתר דחלתו. לכך נראה כפירוש רבינו תם ראשון שפיר. **ההניחא** לרבי שמעון – פירושו: דרדשי טעמא דקרא, הבא נמי אמר טעמא דחיתון
 56 דאי לא כתיב "כי יסיר" הוה אמינא מסברא דמיירי משבעה עממים, לפי שהם אדוקין בעבודה זרה יותר משאר אומות, ולפיכך "לא תתחנן". וכתב רחמנא "כי יסיר" – לרבות כל המסירין.
 57 אלא לרבנן, דלא דרשי טעמא דקרא – אם כן אי לאו קרא יתירא הוה אמינא: "לא תתחנן" – מיירי בכל האומות, ואיצטריך "כי יסיר" לומר: דוקא שבעה עממים, אם כן בשאר אומות

1 **וְלִדְהָ כְּמוֹתָהּ מִנְלָן?** - דְּאָמַר קְרָא "הָאִשָּׁה וְיִלְדֶיהָ
 2 הַתְּיָה לְאֻרְנֶיהָ". נְכָרִית מִנְלָן? - אָמַר קְרָא "לֹא
 3 הַתְּחַתֵּן בָּם". אֲשַׁכְּחָנָא דְלֹא תִפְסִי בְּהָ קִדּוּשֵׁי,
 4 **וְלִדְהָ כְּמוֹתָהּ מִנְלָן?** - אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן מִשּׁוּם רַבִּי
 5 שְׁמַעוֹן בֶּן יוֹחִי: דְּאָמַר קְרָא "כִּי יָסִיר אֶת בְּנֶךָ
 6 מֵאֲחֵרָי". בְּנֶךָ הַבָּא מִיִּשְׂרָאֵלִית - קְרוּי בְּנֶךָ, וְאִין
 7 בְּנֶךָ הַבָּא מִן הַנְּכָרִית קְרוּי בְּנֶךָ אֱלָא בְּנֶה. אָמַר
 8 רַבִּינָא, שְׁמַע מִינָהּ: בֶּן בְּתֻךָ הַבָּא מִן הַנְּכָרִי -
 9 קְרוּי בְּנֶךָ. נִימָא קַסְבֵּר רַבִּינָא: נְכָרִי וְעַבְדֵּךְ הַבָּא עַל
 10 בֵּית יִשְׂרָאֵל - הַוְלָד מְמוּזָר? - נְהִי דְכִשְׁרֵךְ לֹא הוּוּ,
 11 מְמוּזָר לֹא הוּוּ, פְּסוּל מִיִּקְרִי. - הַהוּא בְּשִׁבְעָה גֻזִים
 12 פְּתִיב, שְׂאֵר אוֹמוֹת מִנְלָן? - אָמַר קְרָא "כִּי יָסִיר אֶת
 13 בְּנֶךָ" - לְרַבּוֹת פְּלֵ הַמְּסִירִים. - הַנִּיחָא לְרַבִּי שְׁמַעוֹן
 14 דְּדְרִישׁ טַעְמָא דְקְרָא, אֱלָא לְרַבִּינָא מַאי טַעְמָא? אָמַר
 15 קְרָא "וְאַחֵר בֶּן תְּבוּאָה אֲלֵיהָ וּבְעַלְתָּהּ" וּגו' - מִפְּלֵל
 16 דְּמַעֲקָרָא לֹא תִפְסִי בְּהָ קִדּוּשֵׁי. - אֲשַׁפְּתוּ דְלֹא
 17 תִפְסִי בְּהָ קִדּוּשֵׁי, וְלִדְהָ כְּמוֹתָהּ מִנְלָן? אָמַר קְרָא
 18 "כִּי תִהְיֶינָּה לְאִישׁ... וְיִלְדוּ לוֹ". פְּלֵ הֵיכָא דְקָרִינָּה בֵּיהּ
 19 "כִּי תִהְיֶינָּה" - קָרִינָּה בֵּיהּ "וְיִלְדוּ לוֹ", וְכֵל הֵיכָא דְלֹא
 20 קָרִינָּה בֵּיהּ "כִּי תִהְיֶינָּה" - לֹא קָרִינָּה בֵּיהּ "וְיִלְדוּ לוֹ".
 21 - אִי הָכִי שְׁפַחָה נְמִי! - אִין הָכִי נְמִי. - אֱלָא "הָאִשָּׁה
 22 וְיִלְדֶיהָ תִהְיֶיהָ לְאֻרְנֶיהָ" לְמָה לִּי? - לְכַרְתֵּינָּא:
 האומר

1 האישה וילדיה וגו' – בשפחה כנענית שיחודה לעבד עברי, ואמר קרא דלא יצא הבן
 2 חפשי עם אביו. לא תתחתן בם – לא תהא לך עם תורת חיתון. כי יסיר את בנך – לעיל
 3 מיניה כתיב "בתך לא תתן לבנו ובתו לא תקח לבנך" וסמך ליה "כי יסיר את בנך". מדלא
 4 כתיב "כי יסיר את בתך" – משמע דבן הנוול לנכרי מבתך קאמר, שסירנו הנכרי מאחרי.
 5 ושמעונו דבן בתך, אפילו מן הנכרי – קרוי בנך.
 6 ואין בנך הבא מן הנכרית קרוי בנך – מדלא
 7 כתיב נמי "כי תסיר את בנך", דנשמע מינה
 8 דקפיד נמי קרא ב"בתו לא תקח לבנך" משום כי
 9 תסיר את הבן הנוול לה מבנך – אלמא בן
 10 הנכרית אינו קרוי בנך, אלא בנה. בנך
 11 מישראלית קרוי בנך – לאו מקרא דייק לך,
 12 אלא הכי קאמר: מדלא קפיד קרא אבן הנוול
 13 ממנה – שמע מינה בנך מישראלית קרוי בנך,
 14 אבל בנך מן הנכרית – אינו קרוי בנך. שמע מינה
 15 – מדקרי ליה לכן בת ישראל הבא מן הנכרי
 16 "בנך". לימא קסבר רבינא נכרי ועבד הבא על
 17 בת ישראל הולד ממור גרסינן – דאתא
 18 לאשמועינן דלא שדינן ליה בתר נכרי דנימא:
 19 נכרי הוא, ואם נגמיר – יהא ממור לבא בקהל.
 20 אלא בתר ישראלית שדינן ליה, וכיון שבעבירה
 21 נולד – הוה ליה ישראל פסול, כשאר נולדים
 22 ממי שאין עליו קידושין, דתנן במגילתין (קדושין
 23 ס"ב) שהם ממזרים. ומשני: מהבא לא תשמע
 24 ממזרות. נהי דשמעונו מינה דכשר לא הוי,
 25 מדשדי ליה בתר ישראל ליהוה נולד בעבידה –
 26 ממור מיהא לא תשמע מינה. כדאמרין ביבמות
 27 (מה"ב) דממור מאשת אביו יליה, מה אשת אב
 28 דאין לו עליה קידושין – אבל יש לו קדושין על
 29 אחותו, ועלה כתיב שהולד ממור, וסמך ליה
 30 "לא יבא ממור" – אף על שאין לו עליה קידושין
 31 על אחותו. לאפקוי נכרי דלית ליה קידושין כלל.
 32 פסול מיקרי – כשאר נולדים בעבידה, מחייב
 33 לאוק או עשה, שאינן ממזרים. האי כשבעה
 34 אומות כתיב – "לא תתחתן בם" רבי יסיר –
 35 בשבעה גוים שבארץ ישראל הוא דכתיב, שאר אומות מנלן? דריש טעמא דקרא –
 36 בבבא מציעא (ט"ו,א) גבי אלמנא, דקאמר: עשירה – ממשכנך אותה, עניה – לא
 37 ממשכנך אותה. דטעמא מאי אמר רחמנא "לא תחבול בגד אלמנא" – מפני שאתה צריך
 38 להחיות לה עבטתה לרעה, ומותר כן שאתה יוצא ונוכס תמיד אצלה שחרית למשכון
 39 וערבית להחיות – אתה משאתך שם רע בשכנותיה. והכי נמי דריש טעמא דחיתון משום
 40 "כי יסיר", ולא איצטריך קרא לפרושי טעמא, ואייתר ליה "כי יסיר" – לרבות שאר
 41 אומות. אלא לרבנן איצטריך קרא לפרושי טעמא בשבע אומות גופייהו, ולמעוטי שאר
 42 אומות שאינן אדוקין בעבודה זרה כמותן, כדקימא לן (חולין י"ב): אומות שבחוצה לארץ
 43 לא עובדי עבודה זרה הן, אלא מנהג אבותיהם בידיהם, ולא אייתר ליה ריבויא, ושאר
 44 אומות מנלן? דכוחתיה אמר בסנהדרין (כ"א,א) גבי "לא ירבה לו גנים ולא יסור לבבר"
 45 דלרבי שמעון הוי האי "לא יסור" יתורא, דבלאו פירושא דקרא הוי דרשין ביה טעמא,
 46 ולרבנן דלא דרשין טעמא דקרא בעלמא – הכא פריש קרא טעמא. ואחר כן – לאחד
 47 שתשאה כפי גזירת הכתוב שהתיר לך יפת תואר – "והיתה לך" כתיב, דריש בה הויה.
 48 אבל מעיקרא, קודם היתר – לא קרינן בה "והיתה". וילדו לו – שמתיהס אתו אביו. לא
 49 קרינן ביה וילדו לו – אלא אחריה הוא מתיחס. אי הכי שפחה נמי – דולדה כמותה תיפוק
 50 לן מהאי קרא, דהא לא קרינן בה "כי תהיין", כדכתיב (בראשית כ"ב) "עם החמור" – עם
 51 הדומה לחמור

51 תופסים בהן, ושהולדות מתיחסים אליהן, אך נשים של שאר
 52 אוימות הגוים, מנלן שאין קידושין תופסים בהן ושהולד מתיחס
 53 אליהן. עונה הגמרא: שכיון דאמר קרא טעם שאסור להתחתן עם
 54 שבעה אומות אלו ואין קידושין תופסים בהן, משום 'כי יסיר את
 55 בנה מאחרי' (שם ז ד), טעם זה בא לרבות שאף בכל המפרידים הדין
 56 כן, וכיון שאף כל שאר אומות הגוים גורמות להסרת הבנים
 57 מאחרי ה', לכך אף בהם אין קידושין תופסים.
 58 שואלת הגמרא על דרשה זו: הניחא – אמנם אפשר לדרוש כן
 59 שכתבה תורה את טעם האיסור כדי לרבות, רק לדעת דבי שמעון
 60 (ב"מ קטו). דרדריש טעמא דקרא – הסובר שניתן לבאר את טעמי
 61 מצוות התורה אף בלא שיתפרשו בפסוק, ולכך היינו מפרשים
 62 בעצמינו שטעם האיסור הוא מחמת ההסרה מאחרי ה', וזה שייך
 63 רק בשבעת העמים שהיו אדוקים מאד בעבודה זרה, והוצרכה
 64 התורה לכתוב את הטעם כדי לרבות את כל המסירים מאחרי ה',
 65 והיינו שאף בשאר אומות העולם הדין כן שאין קידושין תופסים
 66 בהן. אלא לרנן, מאי טעמא – לדעת רבנן הסוברים שאין לדרוש
 67 בעצמינו את טעמם של המצוות, אם כן הוצרכה התורה לפרש
 68 שהאיסור הוא מחמת ההסרה מאחרי ה' כדי ללמדנו שרק
 69 בשבעת העמים האדוקים בעבודה זרה ושייך בהם יותר הסרה,
 70 נאמר איסור זה. ומנין לנו שדין זה נאמר אף בשאר אומות העולם.
 71 מביאה הגמרא מקור אחר לדין זה: אמר קרא לגבי אשה יפת תואר
 72 הנישבת במלחמה (דברים כא ג') 'ואחר כן תבוא אליה ובעלתה ונו'
 73 ויהיה לה לאשה, ומבואר בפסוק שרק אחרי שהתגיירה תוכל
 74 להיות לך לאשה, מכלל דמעיקרא – משמע שלפני שהתגיירה לא
 75 תפסי בה קידושין, וכיון שדין זה של אשת יפת תואר נאמר
 76 במלחמת הרשות על שאר אומות העולם, ולא במלחמת שבעת
 77 העמים, מוכח שאף בשאר אומות אין קידושין תופסין.
 78 מבררת הגמרא: אמנם אשכחן – מצינו בפסוק זה לימוד דאף בגויה
 79 משאר האומות לא תפסי בה קידושין, אך את הדין שולדה גוי
 80 כמותה, מנלן. עונה הגמרא: שלמדים כן מהך דאמר קרא (דברים
 81 כא טו) 'כי תהיון לאיש שתי נשים האחת אהובה והאחת שנואה
 82 וילדו לו בנים, ומהסמיכות 'כי תהיון' ושוו לשון קידושין וילדו
 83 לו' יש לדרוש, דכל היכא דקרנין ביה 'כי תהיונה' – כל אשה
 84 שקידושין תופסים בה, קרינן ביה גם את המשך הפסוק וילדו לו,
 85 שהולד מתיחס לו', לאביו. וכל היכא דלא קרינן ביה 'כי תהיונה' –
 86 וכל אשה שאין קידושין תופסים בה כלל לשום אדם, כמו בגויה,
 87 לא קרינן ביה וילדו לו' ואין הולדות מתיחסים לאביהם הישראלי,
 88 אלא לאמם הגויה.
 89 שואלת הגמרא: אי הכי שפחה נמי – כיון שלמדים מפסוק זה שכל
 90 אשה שאין קידושין תופסים בה בניה מתיחסים אליה, אם כן אף
 91 את הדין שולד שפחה מתיחס לאמו נלמד מפסוק זה, שהרי אף בה
 92 אין קידושין תופסין כנדרש לעיל (ע"א) מהפסוק (בראשית כב ה)
 93 'שבו לכם פה עם החמור'. ומודע נצרך הפסוק 'האשה וילדיה
 94 תהיה לאדניה' (שמות כא ד) (המובא לעיל) ללמדנו את דין ולד
 95 השפחה.
 96 מיישבת הגמרא: אין הכי נמי – אכן גם את הדין שולד שפחה כאמו
 97 למדים מדרשה זו 'כי תהיון' וילדו לו, אלא הפסוק 'האשה וילדיה
 98 תהיה לאדניה' למה לי – מה בא ללמדנו, לכדתנא – נצרך הוא לדין
 99 אחר ששנינו בברייתא.

1 אך את הדין שולדה של השפחה עבד כנעני כמותה, מנלן. משיבה
 2 הגמרא: דאמר קרא לגבי עבד עברי שיחוד לו האדון שפחה
 3 כנענית, שהולד הנולד להם אינו יוצא לחופשי עם אביו לאחר
 4 שש שנים, אלא 'האשה וילדיה תהיה לאדניה' (שמות כא ד),
 5 ולמדים מכך שהבן הנולד לשפחה כנענית מישראל אינו מתיחס
 6 לאביו הישראלי אלא מתיחס לאמו הוא עבד כנעני.
 7 ממשיכה הגמרא לברר: הדין ששנינו שאין קידושין תופסין
 8 בנקריה, מנלן. משיבה הגמרא: דאמר קרא (דברים ז א) 'ולא תחתן
 9 עם בתך לא תתן לבנו ובתו לא תקח לבנך, ומהלשון 'לא תחתן
 10 עם' למדים שאין בנכריות 'תורת חתנות' כלומר שאין קידושין
 11 תופסים בהן.
 12 מבררת הגמרא. אמנם בפסוק זה אשכחנא דלא תפסי בה קידושין –
 13 בנכרית, אך את המשך הדין ששנינו שולדה מתיחס אליה הוא
 14 גוי כמותה, מנלן. משיבה הגמרא, אמר רבי יוחנן משום רבי שמעון
 15 כן יוצא, דאמר קרא (דברים ז ג') 'בתך לא תתן לבנו ובתו לא תקח
 16 לבנך, כי יסיר את בנה מאחרי ועבדו אלהים אחרים, ויש לדקדק,
 17 שאף שבפסוק הראשון נאמר גם ש'בתך' לא תנשא לגוי וגם
 18 ש'בנך' לא ישא גויה, מכל מקום בפסוק השני חששו רק ש'יסיר
 19 את בנה' הדינו שהעל הגוי של בתך 'יסיר' את בנה והכונה
 20 'בנה' מאחרי ה'. ומזה שלא חששה התורה גם לאופן שאשת בנך
 21 הגויה 'תסיר' מאחרי ה' את בן בנה שנולד להם, מוכח שרק בנך
 22 תפסי מישראלית קרוי בנה, כלומר שרק באופן שהאם ישראלית אף
 23 הולד קרוי בנה ודינו כישראל, ויש לחשוש בו שיסור מאחרי ה',
 24 ואלו כאשר האם גויה והאב ישראל אין בנך תפסי מן העובדת
 25 בוכבים קרוי בנך, כלומר אין הולד הנולד להם קרוי בן אביו
 26 הישראלי, אלא הוא קרוי בנה ומתיחס לאמו הגויה, וכיון שהוא גוי
 27 כאמו אין שייך בו חשש שחסיר אותו מאחרי ה'.
 28 ואמר רבינא, שמדברי רבי שמעון בר יוחאי שפירש שהחשש
 29 בפסוק 'כי יסיר את בנה מאחרי' אינו על 'בנך' עצמו שיסירנו חותנו
 30 מאחרי ה', משום שאם כן היה לו לחשוש גם ש'בתך' תוסר מאחרי
 31 ה', אלא החשש הוא על בן בתך הבא מהגוי שיסירנו אביו הגוי,
 32 שמע מינה שהוא סובר שכן תתך תפסי מן העובד בוכבים קרוי בנך
 33 ודינו כישראל, ולכך יש לחשוש בו שיוסר מאחרי ה'.
 34 מבררת הגמרא: נימא קכבר רבינא – האם כוונת רבינא להשמיענו,
 35 שעובד בוכבים ועבד תפסי על פת ישראל אין ולדם גוי כאביו שיועיל
 36 לו גירות להתירו בקהל, אלא מתיחס לאמו הישראלית, וכיון
 37 שנולד בעבירה הולד ממור, וכמבואר בכלל השלישי במשנתנו
 38 (סו) שאם אין קידושיהם תופסין ויש עבירה, הולד ממור. דוחה
 39 הגמרא: נתי – אמנם כוונתו להשמיענו דקכשר לא הוי – שהולד הוא
 40 ישראל, וכיון שנולד בעבירה אינו כשר, אך מכל מקום גם ממור
 41 לא הוי, שהרי ממור הוא רק מי שאין תופסין באמו קידושי אביו,
 42 אך כשאמו גויה אין תופסין בה קידושי אחרים כלל, ובאופן זה אין
 43 הולד ממור, אלא הרי הוא פסול מיקרי, כשאר ולדות הנולדים
 44 על ידי ביהא אסורה שפסולים לכהונה.
 45 חזרת הגמרא לדון בלימוד מהפסוק שאין קידושין תופסין
 46 בעובדת כוכבים, והולד גוי כמותה. שואלת הגמרא: איך אפשר
 47 ללמוד מהפסוקים 'ולא תחתן עם', ו'כי יסיר את בנה מאחרי'
 48 שאין קידושין תופסים בכל הגוים ושהבן מתיחס לאמו הגויה,
 49 והלא ההוא – פסוקים אלו נשבעה גוים שהיו בארץ ישראל בתיה,
 50 ואפשר שרק לגבי נשים מאומות אלו אמרה תורה שאין קידושין

אגרות קודש

בי"ה, ז' אייר, תשי"ח

ברוקלין

שלום וברכה!

... מובן וגם פשוט שנכון במאוד ענין הנחת תפלין דר"ת. וחזוק בזה ה"ה גם מוסיף חזוק בקיום מרז"ל (מנחות מד, סע"ב) כל המניח תפלין מאריך ימים.

58 להכיר קודם שנשאת אשה, שהתקנהו לנגד הייתי נותן לך עצה
59 שעל ידה היית מטרה את בניך מפגם ממזרות. וסברה הגמרא
60 שכונתו היא שהיה מיעץ לו לישא שפחה, ולכן רק אי אמרת
61 בשלמא שרבי טרפון היתיר לכתחילה לממור לישא שפחה, שפיר –
62 מובנים דברי רבי שמלאי שהיה יכול ליעץ לו כך. אלא אי אמרת
63 שאסור לממור לישא שפחה ורק בדיעבד אם עבר ונשא אמר רבי
64 טרפון שתייה בכך את זרעו, מאי ניהו, איזו עיצה הייה נותן לו רבי
65 שמלאי לטהר את זרעו, והרי לא יתכן שהיה מיעץ לו לעבור
66 איסור ולישא שפחה.
67 דוחה הגמרא: שכונת רבי שמלאי דמנסיב ליה עצה – שהיה נותן
68 לו עצה אחרת, ואמר ליה זיל גנוב ועל ידי זה אידיכן בעבד עברי –
69 ימכרוך בית דין לעבד עברי, כדון גבש שאין לו מתיחם לשלם את
70 גניבתו, וכיון שעבד עברי מותר בשפחה כנענית ישאנה בהיתר
71 ויהיו בניו עבדים כנענים כמותה, וכשיתחררו יהיו ישראלים
72 כשרים ולא ממזרים.
73 מקשה הגמרא על דחיה זו: ובשני וכו' בשנותיו דרבי שמלאי, עבד
74 עברי מי תיה – נהגו דיני 'עבד עברי', שיוכלו בית דין למכור אדם
75 כעבד עברי, והאמר מי בברייתא (ערכין כט). שאין דין עבד עברי
76 נהגה אלא בזמן שהיוכל נהגה, שנאמר בפרשת עבד עברי (ויקרא
77 כה מ) 'עד שנת היבל יעבד עמך', ואילו בזמנו של רבי שמלאי
78 אחר חורבן בית המקדש השני כבר לא נהגה יובלות, ואין יכול
79 ליעץ לו שישגוב וימכר כעבד עברי. אלא חזרת הגמרא לפרש,
80 שכונת רבי שמלאי היא שהיה מיעץ לו לכתחילה לישא שפחה,
81 ולכן לא שמע מינה ממעשה זה, שרבי טרפון לכתחילה קאמר
82 שנממור מותר בשפחה, שמע מינה – אכן ניתן ללמוד כן בדעת רבי
83 טרפון. ונמצא שרבי שמלאי פסק הלכה כרבי טרפון במשנתו
84 שממור הנושא שפחה אין הולד ממזר, ולא כרבי אליעזר הסובר
85 שהולד 'עבד ממזר'. וכן אמר רב יהודה אמר שמואל, הלכה כרבי
86 טרפון: שינו במשנה: שרבי אליעזר חולק על רבי טרפון ואומר,
87 שולד הנולד מממור ושפחה תרי זה עבד ממזר. במבאר הגמרא:
88 אמר רבי אליעזר, מאי מעשה דרבי אליעזר שולד זה מתיחם לאביו
89 הממזר, והרי ולד השפחה מתיחם לאמו. משום דאמר קרא לגבי
90 ממזר (דברים כג א) 'גם דור עשירי לא יבא לו בקהל ה', ויש
91 לדרוש מלשון הפסוק 'בא לו' שממזר מושך את הדור שאחריו
92 להיות כמותה, ולעולם כשאחד מההורים ממזר הולד הלך אחר
93 פסולו – מיוחס הוא לממזר שביניהם. ולכן אף שכל ולדות
94 השפחה מתיחסים רק לאמן, ולד זה מתיחם גם לאביו, והרי הוא
95 עבד ממזר. במבאר הגמרא את דרשת הפסוק 'לו' לפי חכמים
96 החולקים על רבי אליעזר: ודגון – רבי טרפון הסובר שהולד הוא
97 עבד ואינו ממזר, אינו חולק על עיקר דרשה זו, אלא סובר דהוא
98 – הפסוק 'גם דור עשירי לא יבא לו בקהל ה' לא נדרש על ממזר
99 שנשא שפחה, אלא נצרך ללמדנו בישאל כשר שנשא ממזר,
100 דשלמא דעתך אמיתא – שהיה מקום לומר שהולד מתיחם לאביו
101 הכשר כיון שלמשפחתם לביית אבתם' (במדבר ד ב), ולמידים
102 מפסוק זה שהבנים מתיחסים לאבותיהם, לכך אהא הפסוק 'לא
103 יבא לו' שנאמר בממזר ואפקיה – הוציא את דין ולד הממזר מדין
104 שאר ולדות, דהיינו שרק כאשר הוריהם כשרים הולדות מתיחסים
105 לאביהם, אך ולד זה שאמו פסולה מתיחם לאמו הממזרת. ואין
106 ללמוד מפסוק זה שולד שפחה וממזר הרי הוא כאביו
107 ממזר. ממישיב הגמרא ומבאר, איך דרש רבי אליעזר מפסוק זה
108 שולד של שפחה וממזר מתיחם גם לאביו והוא ממזר, והלא פסוק
109 זה נצרך לישראל שנשא ממזרת שהולד כמותה: ורבי אליעזר סבר
110 להוכיח, שהרי לאו אף על גב דכתב – כשם שאף על פי שלגבי יחוס
111 ישראלים כשרים נאמר 'למשפחתם לביית אבתם' (במדבר ד ב) –
112 שהולד מתיחם לאביו, מכל מקום אהא הפסוק 'בא לו' ואפקיה –
113 הוציא שלגבי ישראל שנשא ממזרת הולד ממזר כאמו, הקא נמי –
114 אף כאן בולד ממזר ושפחה, אף על גב דכתב (שמות כ ד) 'האשה
115 וילדיה תהיה לאדניה' ומשם למידים שולד השפחה מתיחם אליה
116 ולא אל אביו, מכל מקום אהא הפסוק 'בא לו' ואפקיה – הוציא את
117 ולד הנולד מממזר ושפחה מכלל ולדות השפחה, והרי הוא מתיחם

1 האומר לשפחהו המעוברת בשעה שמשחררה תרי את בת חורין,
2 ואילו ורדה ישאר עבד שלי, אין תנאו מועיל, אלא תולד משוחרר
3 כמותה, דברי רבי יוסי הגלילי. והכמים אומרים שדבריו של האדון
4 קנינים, ואף על פי שהאם משוחררת הולד נשאר עבדו. ומסימת
5 הברייתא, משום שנאמר (שמות כ ד) 'האשה וילדיה תהיה
6 לאדניה'.
7 מסמיכת הפסוק 'האשה וילדיה תהיה לאדניה' לדברי חכמים,
8 סברה הגמרא שהוא ראייה לדבריהם. שואלת הגמרא: מאי
9 תלמודא – כיצד למדו חכמים מפסוק זה שהאדון יכול לשחרר את
10 האם ולהשאיר את ולדה עבדו. מיישבת הגמרא: אמר רבא
11 שדרשה זו אינה המשך דברי חכמים, אלא אדרבי יוסי הגלילי – זו
12 דרשת רבי יוסי הגלילי, שאין האדון יכול לשחרר את האם
13 ולהשאיר את העובר עבדו, שנאמר 'האשה וילדיה תהיה
14 לאדניה', כל זמן שהאשה שפחה לאדניה אף הולד שתלד הוא
15 עבד לאדון, אך אם אין האשה שפחה אין ולדה נעשה עבד:

משנה

16 דין תורה שממזר עושה זרעו כמותה, ואסורים הם להנשא
17 לישראלים כשרים, שנאמר (דברים כא ג) 'לא יבא ממזר בקהל ה'
18 גם דור עשירי לא יבא לו בקהל ה'. רבי טרפון אומר, יכולין ממזרין
19 ליטרה מלפסול את זרעם, שלא יהיו בניה ממזרים. ביצה, ממזר
20 שנשא שפחה כנענית, הרי תולד מתיחם רק לאמו והוא עבד, ואם
21 שיהררו האדון נמצא תפן לן חורין' כשר, ורשאי לישא ישראלית
22 ככל עבד משוחרר. רבי אליעזר אומר, אין תקנה זו מועילה, אלא
23 תרי ולד זה גם עבד כאמו השפחה, וגם ממזר כאביו, ואף אם
24 ישתחרר מעבדותו ישאר ממזר:

גמרא

27 מסתפקת הגמרא בדעת רבי טרפון: איבעיא להו, רבי טרפון אמר
28 'יכולים ממזרים ליטרה' בכך שנשוא הממזר שפחה, האם
29 לכתחילה קאמר שמותר לממזר לישא שפחה כנענית, ואף
30 שלישראל כשר אסור לישא שפחה שנאמר (דברים כג יח) 'ולא
31 יהיה קדש מבני ישראל', אין איסור זה שייך בממזר, או רק דיעבד
32 קאמר, שאם עבר הממזר ונשא שפחה, אין בניו ממזרים, אך
33 לכתחילה אסור אף לממזר לישא שפחה.
34 מביאה הגמרא ראייה שאין כוונת רבי טרפון שמותר לעשות כן
35 לכתחילה: תא שמע מהאמור בברייתא, אמרו לו חכמים לרבי
36 טרפון, בדבריך שישא הממזר שפחה מיהרת רק את זרעם של
37 הממזרים הנכרים, ולא מיהרת את זרען של הממזרות הנקיבות.
38 וסברה הגמרא שכונתם לומר שכיון שיש איסור בנישואין אלו,
39 לכך רק ממזר זכר שיכול ללכת למקום שאין מכירים אותו ולומר
40 שהוא עבד ולישא שפחה, יש לו תקנה, אך נשים ממזרות אינם
41 יכולים לישא עבד, כיון שאין דרכן ללכת למקומות חוקים
42 ולעשות תחבולות כדי להנשא, ואילו במקומן לא יניחו להן
43 להנשא באיסור לעבד. ואי אמרת שרבי טרפון לכתחילה קאמר
44 שמותר לממזר לישא שפחה, אם כן ממזרת נמי תינסיב לעבדא –
45 תינשא לעבד בהיתר, ואינה צריכה לבקש תחבולות וללכת
46 למקום שאין מכירים אותה.
47 דוחה הגמרא: שאפשר שסובר רבי טרפון שאף לכתחילה מותר
48 לעשות כן, ואין כוונת חכמים לומר לו שצריך תחבולות וממזרת
49 אין דרכה בכך, אלא כוונתם שאף ממזרת שתנשא לעבד עדיין
50 זרעה יהיה ממזר כמותה, כיון שעבד כנעני אין לו תיים – אין זרעו
51 מתייחס אליו, שהרי דימוהו בתורה ל'חמור', כלומר לבהמה שאין
52 הולד כרוך אחר אביו. ורק בממזר זכר שנשא שפחה כנענית יש
53 תקנה לבנים שיתיחסו אליה ולא אליו.
54 מביאה הגמרא ראייה אחרת, שלדעת רבי טרפון מותר לממזר
55 לישא שפחה לכתחילה: תא שמע ממעשה שהיה, דאושפויבניה
56 דרבי שמלאי – אדם שרבי שמלאי היה מתארח בביתו, ממזר תהו,
57 ואמר ליה רבי שמלאי למארחו, אי אקדמתך – אם הייתי מקדים

האומר לשפחתו - מעוברת. הרי את בת חורין - בגט שחרור זה, וולדך עבד. ולדה כמות - משוחרר, כדילוף בספיא, שנאמר "האשה וילדה תהיה לארונה"; בזמן שהאשה לארונה - הולד שתלד לארונה, אין האשה לארונה - אין הולד לארונה. מאי תלמודא - היכא שמענין מהאי קרא דבריו קיימין? אמר רבא ארבי יופי תגילי

— האי קרא ארבי יופי קאי ולדה כמות משום שנאמר בו. משנה יכולין ממזרין ליהדר - מפסול זרעם, שלא יהו בניהם ממזרים. ננה עבד - ואין ממזר, דהא ולדה כמות. בן חורין - ומותר בישראלית. הרי זה עבד פסול - בגמרא יליף לה טעמא. גמרא לכתחילה קאמר - ממזר נושא שפחה. דקסבר דכי כתיב "לא יהיה קדש" - בישראל כשר כתיב, ולא בממזר. או דיעבד קאמר - ממזר שנשא שפחה. אבל לכתחילה לא ישא, דהא ישראל הוא קרינא ביה "לא יהיה קדש" (יברים כג) דמתרגמינן: לא יסב גברא וגו'. דשפחה הרי היא כבהמה, וביאותיה הפקר וקדשות. שיהיה את הזכרים - שילכו למקום שאין מכירין, ויאמרו: עבד אני, ונחשא שפחה, ואין מוחה בידו. ואת הנקבות לא מיהת - אין דרך אשה לגלות ממקומה ולבטח תחבולות לינשא בסתר, מאחר שיש מוחין בידה. אלמא רבי טרפון דיעבד קאמר. דאי לכתחילה, כיון דאין מוחין בידה - ממזרת נמי תנסיב לעבד. עבד כנעני אין לו חיים - אינו מתיחס אחר אביו, דכתיב (בראשית כב) "עם החמור" - עם הדומה לחמור, כבהמה שאין הולד ברוך אחרי האב. הילכך, אי מניסבא לעבדא - לא מהני מידי. אי אקדמתך אמהתיך לבנך - אם הייתי מכורך קודם שנשאת אשה - הייתי משיאך עצה לטורח בנך. שפיר - שהיה אומר לו ליקח שפחה. מאי ניהו - מאי היה אמר ליה? איסורא לא היה מניסב עצה למיעבדו ומשני דמינסיב לו עצה, ואמר ליה: זיל גנוב ותידון לעבד עברי, ותהא שפחה מותרת לך. דמכורו בית דין רבו מוסר לו שפחה כנענית, ולא מוכר עצמו. ולהכי נקט "זיל גנוב", והוא הדין נמי מצי לאקשויי: מי שרי לאנסובי עצה למינגב? אלא מקשיא אחרת סלקיה, דאי היה מקשי ליה הא - הוה מצי ליה לשנויי: אלא דאמר ליה מוכר עצמך לעבד עברי, וכרבי אליעזר, דאמר בפרק קמא (קדושין י"ב): זה זה רבו מוסר לו שפחה כנענית. והאמר מר - במסכת ערכין, אלא בזמן שהיוכל נהוג - דמיצי למקרי ביה "עד שנת הויכל יעבד עמך". לא יבא לו - דור אחרייו הוא מושך, דהכי משמע: דור עשירי לא יבא, אפילו אין בו צד ממזרות אלא מאותו. כולד בפעי בתפא דמי - שאין מתיחס אחר אביו ככל.

אלא אי אמרת דיעבד מאי ניהו - פירש הקונטרס: מאי האי דקאמר ליה? איסורא לא היה מניסב ליה עצה למיעבד. והוא הדין נמי כשאמר לו זיל גנוב ואידובן בעבד עברי, דהוה מצי לאקשויי: ומי שרי להשיאו עצה לגנוב ולעשות איסורא? אלא גמרא פריך שפיר. עוד יש לומר: דאי הוה מקשה ליה הכי - הוה ליה לשנויי דאמר ליה: זיל ומכור עצמך. וכרבי אליעזר דאמר (קדושין י"ב) אחד זה ואחד זה רבו מוסר לו שפחה כנענית.

הדרן עלך האומר

האומר לשפחתו "הרי את בת חורין וולדך עבד" - הולד כמותה, דבריו רבי יופי תגילי. והכמוס אומרים: דבריו קיימים, משום שנאמר "האשה וילדה תהיה לארונה". מאי תלמודא? - אמר רבא: אדרבי יופי תגילי. משנה רבי טרפון אומר: יכולין ממזרין ליהדר. פיצד? ממזר שנשא שפחה - הולד עבד, שיחררו - נמצא הפן בן חורין. רבי אליעזר אומר: הרי זה עבד ממזר. גמרא איבעיא להו: רבי טרפון לכתחילה קאמר, או דיעבד קאמר? תא שמע, אמרו לו לרבי טרפון: טיהרת את הזכרים, ולא טיהרת את הנקיבות. ואי אמרת לכתחילה קאמר - ממזרת נמי תינסיב לעבדא! - עבד אין לו חיים. - תא שמע: דאושפוקניה דרבי שמלאי ממזר תהו, ואמר ליה: אי אקדמתך - סהרתניהו לבנך. אי אמרת בשלמא לכתחילה - שפיר, אלא אי אמרת דיעבד - מאי ניהו? - דמינסיב ליה עצה, ואמר ליה: זיל גנוב ואידובן בעבד עברי. - ובשני דרבי שמלאי עבד עברי מי הוה? והאמר מר: אין עבד עברי נהוג אלא בזמן שהיוכל נהוג! אלא לאו שמע מינה - רבי טרפון לכתחילה קאמר, שמע מינה. אמר רב יהודה אמר שמואל: הלכה כרבי טרפון. "רבי אליעזר אומר: הרי זה עבד ממזר". אמר רבי אליעזר: מאי טעמיה דרבי אליעזר - דאמר קרא "לו" - הלך אחר פסולו. - ורבנן: ההוא בישאל שנשא ממזרת. סלקא דעתך אמינא "למשפחתם לבית אבתם" כתיב, אתא "לו" אפקיה. - ורבי אליעזר: לאו אף על גב דכתב "למשפחתם לבית אבתם" אתא "לו" אפקיה. - הכא נמי, אף על גב דכתב "האשה וילדה תהיה לארונה" אתא "לו" אפקיה. - ורבנן: כל ולד בפעי שפחה כנענית - כולד בפעי בהמה דמי.

הדרן עלך האומר

עשרה יוחסין עלו מבבל: פהני לוי, ישראל, חללי, גירי, וחרורי. ממזר, נתיני, שתוקי, ואסופי. פהני לוי וישראל - מותרין לבא זה בזה. לוי וישראל חללי גירי וחרורי - מותרין לבא זה בזה. גירי וחרורי ממזרי ונתיני שתוקי ואסופי - פולג מותרין לבא זה בזה. ואלו הם: שתוקי - כל שהוא מכיר את אמו ואינו מכיר את אביו, אסופי - כל שנאסף מן השוק ואינו מכיר לא את אביו ולא אמו. אבא שאול היה קורא לשתוקי בדוקי. גמרא "עשרה יוחסין עלו מבבל". מאי אריתא דתני "עלו מבבל"? נתיני "הלכו ארץ ישראל"! - מילתא אנב אורחיה קא משמע לן, פדתניא: "וקמת ועלית אל המקום אשר יבחר ה' אלהיך" - מלמד שביית המקדש גבוה מפל ארץ ישראל, וארץ ישראל גבוה מפל הארצות. בשלמא בית המקדש גבוה מפל ארץ ישראל - היינו דכתיב "דברי" - דור אחרייו הוא מושך, דהכי משמע: דור עשירי לא יבא, אפילו אין בו צד ממזרות אלא מאותו. כולד בפעי בתפא דמי - שאין מתיחס אחר אביו ככל.

הדרן עלך האומר

משנה עשרה יוחסין עלו מבבל - כשעלו בני הגולה. ובגמרא מפרש לה דאשמעינן שמשפחות שבבבל מיוחסות הן, שהפריש עורא כל הפסולין משם והוליכן עמו. חללין - כהנים חללין, שגולדו מפסולי כהונה. וחרורי = משוחררי. נתיני - גבעונים שملכו בימי יהושע, ואמרינן ביבמות (ע"ג): דוד גור עליהם. שתוקי ואסופי - מפרש להו ואולי: איוחיה שתוקי בו, לוי וישראל חללי גירי וחרורי מותרים לבא זה בזה. אבל כהנים בחללי גירי וחרורי - לא, שחללה בלאו וגזירת ומשוחררת בחוקת זונה. גירי וחרורי פסולים בו מותרים לבא זה בזה - דקסבר, קהל גרים לא איקרי קהל, ולא הוחררו ממזרים לבא בקהל גרים. אבל לויים ישראלים בממזר - לא, ושתוקי ואסופי - ספק ממזרים הם, ומותרים להתערב בממזרים, כדאמר בגמרא (קדושין ע"ג): בקהל דאי הוא ולא יבא, בקהל ספק - יבא. ואינו מכיר את אביו - וכשקרא פלוני "אבא" - אמו משתקתו. בדוקי - בגמרא מפרש ליה. גמרא מילתא אנב אורחיה קא משמע לן - על פי דרכו, שהיה הולך ומדבר דבריו ליוחסין השמיעו. ולמדנו דבר חדש בלישנא דנקט, ולמדנו עוד ממנו דארץ ישראל גבוה מבבל. בשלמא בית המקדש גבוה - דשמעת מינה, דהא בארץ ישראל משתעי קרא.

ומבני לוי לא מצאתי שם - ואם תאמר: והא אמרין במתניתין: עשרה יוחסין עלו מבבל, וקא חשיב להוין ויש לומר: דכל הלויים שעלו עמו היו קצוצי בהונות, ואינם ראוים לשורר שירה של דוכן. שאני התם דריע חוקתייהו - פירש בקונטרס: במה שאין אוכלין בקדשים, ולא נהירא, דמכל מקום איבא למחש, דילמא אתו לאסוקינהו מתרומה לקדשים, ומקדשים ליוחסין! ונראה לפרש: דריע חוקתייהו

דברי ריבת בשעריך וקמת ועלית וגו' - מכאן שהמקדש גבוה מכל ארץ ישראל, דכל צדידיה סתם וכתב "ועלית", אשר העלה ואשר הביא את בני ישראל מארץ צפון - דהיינו בכל, ומכל הארצות אשר הדהתים שם, וכתבי "אשר העלה", מסייע ליה לרבי אלעזר - דנקט תנא דידן לישנא יתירא, לאשמעינן שכל עצמו של עורא נלקות את בבל נתחון, לפי שראה אותם שנתערבו בהן, וראה שהיו חכמי הדור עולין עמו, ואין עוד בבבל שיתעסק לברוך בהן לייחסו - עמו והפירש פסולותן והולכין עמו. והדור שראו הפרשתם הכירו בהם, ולא חשש שיתערבו בהן אלו הפסולין העולים, ולדורות הבאים נמי, כיון דאמר מר (קדושין ע"ב): לשכת הגזית היתה שם, ששם היו יושבים מייחסי כהונה ולויה בכל יום - מיוחד דהיינו בפסולי העולם - על כרחם. אפוישי אפוישינו - ומתוך שהופרשו הכירו בהם אנשי מקומם, וידעו שלא יתערבו עוד בהם, ומנפשייהו סליקו - לארץ ישראל, שלא יכירו בהם. בשלמא למאן דאמר - שעלו מאיליהם, ולא הכירו בהם העולים עמם כל כך - היינו דארץ ישראל עישה לבבל - ספק יתוהו ארץ צפון, ששעשית בכל כסותה, ובני ארץ ישראל לא הכירו כל כך, ויש שנובקי נמיהם.

עורא מפקל עד שעשאה פסולת נקזה, ועלה, איתמה, אפוי אמר: עלו מאיליהם תנו, ורבא אמר: העולם תנו. וקמפילגי בדרבי אלעזר, דאמר רבי אלעזר: לא עלה עורא מפקל עד שעשאה פסולת נקזה ועלה. אפוי - לית ליה דרבי אלעזר, רבא - אית ליה דרבי אלעזר. איבעית אימא: דכולי עלמא אית להו דרבי אלעזר, והכא בהא קא מיפילגי; מר סבר: אפרושי אפרושינהו, ומנפשייהו סליקו, ומר סבר: בעל פרתיהו אסוקינהו. בשלמא למאן דאמר עלו - היינו דאמר רב יהודה אמר שמואל: כל ארצות עיפה לארץ ישראל, וארץ ישראל עיפה לבבל. אלא למאן דאמר העולם - מידע דיעניהו! - נהי דידעי להווא דרא, לדרא אחריו לא ידעי. בשלמא למאן דאמר עלו - היינו דכתיב "ואקבצם אל הנהר הקא על אחוה ונתנה שם ימים שלשה ויאבינה פעם ובפתנים ומבגי לוי לא מצאתי שם". אלא למאן דאמר העולם - הא מויהר ויהירי! - נהי דאיחורו בפסולים, בכשרים לא אוידהור. "פהני לוי וישראל". מנלן דסליקו? - דכתיב "וישבנו הפתנים והלויים ומן העם והמשררים והשוערים והנתנים בעריהם וכל ישראל בעריהם". חללי גירי וחרורי.

חללי מנלן - דתניא: רבי יוסי אומר: גדולה חוקה, שגאמר "ומבגי הפתנים בני חביה בני הקוץ בני ברזלי אשר לקח מגנות ברזלי הגלעדי אשר ויקרא על שמם. אלה בקשו כתבם המתחשים ולא נמצאו ויגאלו מן הפהנה. ויאמר התרשאת להם אשר לא יאכלו מקדש הקדשים עד עמד פהן לאוירים ולחמים". ואמר להם: הרי אתם בהזקתכם; בפה הייתם אוכלים בגולה - בקדשי הגבול, אף פאן נמי - בקדשי הגבול. ולמאן דאמר מעלים מתרומה ליוחסין, הני דאכול בתרומה אתו לאסוקינהו! - שאני התם דריע חוקתייהו. - ואלא מאי גדולה חוקה? - דמעיקרא אכול בתרומה דרבנן, ולבסוף אכול בתרומה דאורייתא. ואיבעית אימא: לעולם השתא נמי בדרבנן - אכול, בדאורייתא - לא אכול. וכי מסקינן מתרומה ליוחסין - מדאורייתא, מדרבנן לא מסקינן. - אי הכי מאי גדולה חוקה? - דמעיקרא ליבא למיגור משום תרומה דאורייתא, לבסוף, אף על גב דאיבא למיגור משום תרומה דאורייתא - בדרבנן אכול, בדאורייתא לא אכול. - והכתיב "ויאמר התרשאת להם אשר לא יאכלו מקדש הקדשים", בקדש הקדשים - הוא דלא יאכל, הא כל מידי - ניכול! - הכי קאמר: לא מידי דמיקרי קדש, ולא מידי דמיקרי קדשים. לא מידי דמיקרי קדש - דכתיב "וכל זר לא יאכל קדש" ולא מידי דמיקרי קדשים - דאמר קרא "ובת פהן כי תורה לאיש זר היא בתרומת הקדשים לא תאכל", ואמר מר: במורה מן הקדשים לא

שלא יחדוהו שמו הטיל סם המות במשקה המלך - התירו לו יין של נכרים לשתות, לכך נקרא התרשאת. עד עמוד הכהן לאוירים ותומים - כאדם שאומר לחבירו: עד שיבא משיח, דאורים ותומים לא היו בבית שני. ואמר להם כו' - מדכתיב "מקדש הקדשים" - שמענין דלא אסירי בתרומה, אלא מקדש המקדש. אמר להם - תרומה איני יכול לאסור עליכם - מפני חזקתכם שהחזקתם בבבל לאכלה. קדשי הגבול - תרומה הנאכלת בכל מקום. אף כאן כו' - אלמא מדכתיב "ויגואלו" - שמע מינה נתחללו מן הכהונות, והיינו חללים. ולמאן דאמר - במסכת כתובות (כ"ב), מעלין בתרומה ליוחסין - הרואה כהן אוכל בתרומה במקומו - אין צריך לבדוק אחריו ביחסין, ונושא כהן בתו. הני, כיון דאבדלי בתרומה - אתי לאסוקינהו. ואמאי לא חש לה נחמיה דלא לאסוקינהו? שאני התם דריע חוקתייהו - לא איצטריך למיחש להאי, דכיון דשאר כהנים אוכלים בקדשי המקדש, והם נגואלו מהם - הדרע חזקתם, ויש בהם היכר, ולא אתי לאסוקינהו. ואלא - כיון דליבא למגור מידי, מאי גדולה חוקה דאמר רבי יוסי? מאי רבתי? לא היה לו לומר: אלא מנן לחוקה כו'. מדרקאמר גדולה - רבותא אשמעינן, דאף על גב דאיבא צד איסור השתא טפי מעיקרא - סמכינן עלה. בתרומה דרבנן - תרומת חוץ לארץ. תרומה דאורייתא - משבאו לארץ. השתא נמי תרומה דרבנן היא - דאכול כדמעיקרא, ומאי ניהו? - תרומת פירות וירק. בתרומה דאורייתא - דאן ויתורש ויצהר לא אכול. ליבא למיגור משום תרומת הארץ - דלא הואי גביהו. וכל זר לא יאכל קדש - כל אותו הענין מדבר בתרומה ולא בקדשים, דכתיב "ובא השמש וטהר דאגן יאכל מן הקדשים", וליבא לאוקמי אלא בתרומה, שמוחסר כפרים מותר בה. ולא מירי דאיכרי קדשים - חוה ושוק של שלמים. דאשכחן דאיכרי קדשים. כמורים מן הקדשים - חוה ושוק.

לא

לא

מקשה הגמרא על שיטת רבא: בשלמא לטאן דאמר – אמנם לאבוי
הסובר שהפסולים עלו מאליהם, היינו דקתיב – מבוארים דברי
עזרא בפסוק ואקבצם אל הנהר הקא (על אחוה) [אל אחוה], ונחנה
שם ימים שלשה, ואביה כעם ובכהנים, ומכני לוי לא מצאתי שם
(עזרא ח טו), שכין שלא עזרא העלם, לכך לא ידע עזרא בתחילה
מי עלה עמו, ורק כאשר קיבץ את העולים אל שפת הנהר או
'אביהו בעם' הכיר מי הם העולים עמו, ולא מצא בהם משפחות
לויים. אלא לטאן דאמר – לרבא הסובר שהעולם בעל ממש, היאך
לא ידע עזרא בתחילה מי עלה עמו, והא מיהר דחרי – הרי נזחר
לבדוק שלא יאשרו פסולים בבבל, וידע מי עלה ומי נותר. מתרצת
הגמרא: נהי דאיהור בפסולים – אמנם נזחר עזרא לבדוק שיעלו
עמו כל פסולי היחסין שבבבל, אך בפשירים לא איהור, ולכך
לא ידע עזרא מי מהכשרים עלה עד שהגיעו לנהר 'אדוא'. שנינו
במשנה: שעלו עם עזרא משפחות בעני לוי וישראל. מבארת
הגמרא: מנלו דסליקו – מנין שמשפחות אלו עלו לארץ ישראל,
דקתיב (עזרא ב ע) 'וישבו הכהנים והלויים וכן העם והמשפחים
והשוערים, והתנינים בעריהם וכל ישראל בעריהם'. ומפורש בפסוק
שהיו עם עזרא כהנים לויים וישראלים.
שנינו במשנה: שעלו עם עזרא חללי גירי וחרורי. מבארת הגמרא:
חללי מנלו – מנין שעלו חללים. דתניא, רבי יוסי אומר, גדולה חזקה
– גדול כוחה של חזקה לסמוך עליה גם במקום שיש חשש איסור,
שאמר בעלי בבל (עזרא ב סא-סג) 'ומכני הכהנים בני כהני בני
הקוץ בני ברזלי, אשר לקח אביהם מננותי ברזלי הגלדי אשר ויקרא
אביהם ברזלי על שמם, אלה בקשו כתבם המתחשים ו' כתב
יחוסם שיוכיח על כשרותם ולא נמצאו, ונאלו ו' ונתחללו מן
הכהנה, ויאמר התרישתא ו' נחמיה בן חכליה להם, אשר לא יאכלו
מקדש הקדשים עד עמוד כהן לאורים ותמים' – אסורים אתם לאכול
מבשר קדשים עד שיבוא משיח. ומוזה שאסר עליהם רק אכילת
קדשים ולא אתם בתרומה מדייקת הברייתא, שכן הוסיף ואמר
להם – לבני ברזלי, מפני שהרי אתם בחזקתכם הוחזקתם בבבל,
איני יכול לאסור עליכם דבר שכבר הוחזקתם לאכול, אמנם בפה
הייתם אוכלים בגולה, בקדשי הגבול – בתרומה שנאכלת בכל
מקום, אף כאן בארץ ישראל נמי מותרים אתם לאכול בקדשי
הגבול – בתרומה, אבל בקדשים שלא הוחזקתם לאכול, אסורים
אתם אף כאן לאכלם משום שנתחללתם מן הכהונה. ועל כך אמר
רבי יוסי 'גדולה חזקה' ונמצא, שלמדים מפסוק זה שעלו עם עזרא
כהנים חללים לארץ ישראל.
שואלת הגמרא, איך התירו לבני ברזלי החללים לאכול בתרומה,
והלא לטאן דאמר (כתובות כד) שמעלים בתרומה ליוחסין –
שהרואה שמאכילין תרומה לאדם בחזקת שהוא כהן, אין צריך
לבדוק אחר יחוסו, ומותר לכהן לישא את בתו, אם כן יש לחשוש
בהני דאכול בתרומה – באותם חללים שהתירום באכילת תרומה,
שמא אתו לאפוקניהו – יבואו להעלות אותם מתרומה ליוחסין.
מיישבת הגמרא: בחללים אלו אין חשש שיעלו אותם ליוחסין, כיון
דשאני התם דרע חזקתיהו – שהרועה חזקתם, שכן שאר הכהנים
היו אוכלים בקדשים, ואילו הם הותרו רק באכילת תרומה, ולכך
ידעו שיש בהם צד פסול ולא יעלו ליוחסין.
שואלת הגמרא: ואלא אם כדברין שניכר פסולם ולא היה מקום
לגזור עליהם איסור אכילת תרומה, מאי גדולה חזקה – מדוע אמר
רבי יוסי בברייתא ש'גדולה חזקה' בכך שהאכילום תרומה מחמת
חזקתם, וממשע שגדול כוח החזקה לסמוך עליה אף שהיה לנו
סיבה לאסור יותר מאשר לפני כן, והלא לדברין שלא היה מקום
לגזור עליהם איסור, היה לרבי יוסי לומר מנין שסומכין על חזקה.
מיישבת הגמרא: נקט רבי יוסי לשון זו משום דמעיקרא – קודם
שעלו לארץ ישראל, אכול בתרומה דקנין – היו מוחזקים לאכול
רק בתרומת חוץ לארץ שחיובה מדרבנן, ולכפוף משבאו לארץ
ישראל אכול בתרומה דאורייתא – התיר להם נחמיה לאכול גם
מתרומת ארץ ישראל שחיובה מן התורה, וזהו כוונת רבי יוסי
שגדול כוח החזקה, שמחמתה מותרים אף באכילת תרומה
דאורייתא.

1 'כי יפלא ממך דבר למשפט וגו' דברי ריבא בשעריך וקמת ועלית
2 אל המקום אשר יבחר ה' אלהיך, וכיון שהפסוק מדבר על 'ריבת
3 בשעריך' דהיינו בכל ארץ ישראל, ונאמר בו 'ועלית' דהיינו עליה
4 לבית המקדש, למדים מכך שביית המקדש גבוה מכל ארץ ישראל,
5 אלא מה שהשמיענו התנא שארץ ישראל גבוה מקל ארצות, מנלו.
6 משיבה הגמרא: שלמדים כן ממה דקתיב בירמיהו (טו יד-טו) לענין
7 הגאולה העתידה, 'לכן הנה ימים פאים נאם ה', לא יאמר עוד חי
8 ה' אשר העלה את בני ישראל מארץ מצרים, כי אם חי ה' אשר העלה
9 ואשר הביא את בני ישראל מארץ צפון – (מבבל) ומכל הארצות
10 אשר הדחתים שם, ומלשון אשר העלה' ומכל הארצות' למדים
11 שארץ ישראל גבוהה מכל הארצות.
12 שואלת הגמרא: אמנם מטעם זה שנו במשנתנו לשון 'עלו', אך
13 מאי איתא דתני – מדוע שנו דאוקא לשון עלו 'מבבל', תני עלו
14 'לארץ ישראל', שהרי אין ישראל ארצות עלו. מיישבת הגמרא:
15 שהלשון 'עלו מבבל' בא ללמדנו שכל עיקר כוונת עזרא היתה
16 לנקות את בבל מן הפסולים, ומשנתנו מסייע ליה לרבי אלעזר,
17 דאמר רבי אלעזר, לא עלה עזרא מבבל עד שעשאה פסולת נקיה
18 מפסולים שבה פסולת שנקתה מסובין שבה, כדי שלא יתערבו
19 בכשרים שנתרו בבבל, ואחר שהבדילם מן הכשרים לקחם עמו
20 ועלה לארץ ישראל.
21 הגמרא מביאה מחלוקת אבוי ורבא בלשון משנתנו: איתמר, אבוי
22 אמר עלו מאליהם תנן – שנו במשנתנו שאותם פסולים 'עלו'
23 מבבל' כלומר עלו מרצונם, ורבא אמר העלום תנן – שנו במשנתנו
24 ש'העלום מבבל' כלומר שהעלם עזרא בעל כרחם. מבארת
25 הגמרא את טעם מחלוקתם: וקמיפלגי אבוי ורבא דרבי אלעזר,
26 דאמר רבי אלעזר, לא עלה עזרא מבבל עד שעשאה פסולת נקיה
27 ועלה, אבוי לית ליה דרבי אלעזר – אינו סובר כרבי אלעזר שעזרא
28 עשה את בבל נקיה מן הפסולים, אלא הם מעצמם עלו לארץ
29 ישראל, ואילו רבא הסובר שהעלום בעל כרחם, אית ליה דרבי
30 אלעזר – סובר כרבי אלעזר שכוונת עזרא היה לנקות את בבל
31 מהפסולים, ולפניהם הפרישם והעלם בעל כרחם. מביאה הגמרא
32 אופן נוסף בביאור מחלוקת אבוי ורבא: אביעית איתא, דכולי עלמא
33 אית ליה דרבי אלעזר – בין אבוי ובין רבא סוברים כרבי אלעזר
34 שעזרא עשה את בבל נקיה מן הפסולים, והקא קהא קא מיפלגי –
35 אלא שמחלוקת היא באיזה אופן עשה כן. פיר – אבוי קבר, אפרישי
36 אפרישינהו ומנפשיהו סליקו – שעזרא רק הבדיל את הפסולים
37 מהכשרים כדי שיכירו ולא יתערבו בהם אבל לא העלם, ואחר
38 שהוכר פסולם בבבל, עלו מעצמם לארץ ישראל ששם לא היה
39 ידוע פסולם, ופר – רבא קבר, שאחר שהפרישם עזרא, הוא עצמו
40 פעל פרישיהו ואפוקניהו – העלם בעל כרחם, לפי שחשש שמא
41 עדיין יתערבו בהם הכשרים.
42 שואלת הגמרא על שיטת רבא: בשלמא לטאן דאמר – אמנם לאבוי
43 הסובר שהפסולים עלו מאליהם, ולא הכירו בהם שאר העולים
44 עמיהם כל כך, היינו דאמר – מובנים דברי רב יהודה אמר שמואל,
45 שכל ארצות עיפה לארץ ישראל – שישאל היושבים בשאר
46 ארצות כיון שמעורבים בהם הרבה פסולים כבצק המעורב
47 משאור מים וקמח, הרי הם ספק פסולי יחוס לגבי יושבי ארץ
48 ישראל ששם הסנהדרין עוסקים תדיר בבדיקת יחוסם, משום
49 הכהנים המצויים שם, וארץ ישראל עיפה לכפל – ויושבי ארץ
50 ישראל הרי הם ספק פסולים לגבי בני בבל, לפי שבני ישראל
51 לא הכירו כל כך בפסולים שעלו מבבל ואפשר שנתערבו בהם,
52 אלא לטאן דאמר – לרבא הסובר שהעלום את הפסולים בעל
53 כרחם, אם כן יצא עליהם קול פסולים הם ובני ארץ ישראל מידע
54 דיעניהו מפסולם ונזחרו מלהנשא להם, ומדוע יש לחשוש
55 שנתערבו בהם פסולים יותר מבבל. משיבה הגמרא: שגם רבא
56 יכול לסבור כשמואל, ונהי דרעיהו ליהווא דא – על אף שבני ארץ
57 ישראל שבאותו דור ידעו מי הפסולים ונזחרו מלהתערב עמיהם,
58 מכל מקום לרבא איתרי לא רעיהו – הדורות הבאים לא הכירו בהם
59 ואפשר שנתערבו עימיהם, ונגרע יחוסם לגבי בני בבל.

לא האכל.

שנינו במשנה: שעלו עם עזרא יְיָוִי וְחֻרְיָ. מבארת הגמרא: מְנַלְן
 שעלו עמו גרים ומשוחררים. אָמַר רַב הֲרַמְּיָא, מִדְּאָמַר קְרָא (עזרא
 ו כא) בענין הקרבת הפסח ואכילתו אחר שהושלם בנין הבית,
 וַיֵּאבְדוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל הַשְּׂבִיּוֹת מִהַגְּזֵלָה וְכָל הַנְּקֻלָּה מִמִּסְמָת גִּוְיָ הָאָרֶץ
 אֲלֵהֶם לְדַרְשׁ לָא אֱלֵהִי יִשְׂרָאֵל, דְּהֵינּוּ הַגְּרִים הַמְּשׁוּחָרְרִים
 שבעי עבדו עבודה זרה, ונבדלו משומאמת, ומוכב שגם הם היו
 בן שבעי הגולה. שנינו במשנה: שעלו עם עזרא מְמֻזְרִי. מבארת
 הגמרא: מְנַלְן שעלו עמו ממוזרים. מִדְּקָתִיב (נחמיה ב י) וַיִּשְׁמַע
 סַנְבַלְטַן הַחֻרְיָי וְסֹבִיבָה הַעֲבֹדָה הַעֲמֹנִי שֶׁבִיקַשׁ נַחְמִיָּה מִדְּרִישׁ שִׁתִּיר
 לו לבנות את ירושלים, וַיִּרְעֵ לְהֶם רָעָה גְדֹלָה אֲשֶׁר בָּא אֲדָם לְבַקֵּשׁ
 טוֹבָה לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל, וּמְפֹרָשׁ, שְׂאוֹת טוֹבִיָּה הִיָּה עֵבֵד עֲמֹנִי. וְכֵתִיב
 (שם ו יח) לְבִי רַבִּים הַשְּׂרִים בִּיהוּדָה שְׁהִיו פְּעִלֵי בְרִית וְשֹׁבְעָה לוֹ -
 לטוֹבִיָּה, כִּי טוֹבִיָּה חָתָן הוּא לְשֹׁבְעָה בֶן אֲרָח שְׁהִיָּה שֶׁר וגדול
 בישראל, ויהוהקֵן כִּנּוּ של טוביה לקח אֵת בַּת מִשְׁלָח בֶּן דְּרָקִיָּה
 שהיה שר ונכבד בישראל. ונמצא שבעליית עזרא היו ממוזרים,
 שהרי הבנים שנולדו לטוביה ובתו של שכניה, וכן הבנים שנולדו
 ליהורחן ובתו של משולם היו ממוזרים, דְּקָכְרַי שְׁעוּבָד פּוֹכְבִּים וְעָבֵד
 הָבָא עַל בַּת יִשְׂרָאֵל הַגֵּדֶל מְמֻזְרִי, לִפִּי שְׂמֵיתִיחַס אַחַר אֲמֹו הַרִי הוּא
 ישראל, וכיון שאין תופסים קידושין באביו ואמו הרי הוא
 ממוזר. דוחה הגמרא: הֵינִיחָא - אֲמַנְמֵ לְמָאן דְּאָמַר שְׂבֵאוֹפֹן זֶה הַגֵּדֶל
 מְמֻזְרִי יֵשׁ מִכְּאֵן מִיָּה שְׁהָיו עִם עוֹרָא מִמּוֹזִרִים, אֲלֵא לְמָאן דְּאָמַר
 שֶׁהַגֵּדֶל בְּשֶׁר וְאִינוּ מִיָּה מִיָּה אִיכָא לְמִיָּה - מִנֵּן לְמַשְׁנֵה שֶׁאִף
 ממוזרים עלו עם עזרא. וְתוֹ - עוֹד יֵשׁ לְדַחּוֹת, אִף לְדַעַת הַסּוֹבְרִים
 שהולד ממוזר, מִפְּאִי דְּהָיוּ לִיהָ בְּנֵי - מִנֵּן שְׁהָיו לטוביה וליהורחן
 בנים שנולדו להם מבת שכניה ומבת משולם והיו ממוזרים, דִּילְמָא
 לֹא הָיוּ לִיהָ בְּנֵי - שְׂמָא מְנַשִּׁים אֵלּוּ לֹא הָיוּ לָהֶם כֻּלָּל בְּנִים, וְנִמְצָא
 שלא היו ממוזרים בעליית בכל. וְתוֹ - עוֹד דּוּחָה הַגְּמָרָא, אִפִּילוּ אִם
 היו להם בנים ממוזרים מנשים אלו, מִפְּאִי דְּהָבָא הָיוּ לָהּ וְסִלְיָקוּ -
 מִנֵּן שְׁהָיו בְּתַחֲוִילָה בִּבְבֵל וְעֵלּוּ עִם עוֹרָא לְאַרְץ יִשְׂרָאֵל, דִּילְמָא
 הָתָם הָיוּ - אִולֵי שְׂכֵנִיָּה וּמְשׁוּלֵם נוֹתְרוּ בְּאַרְץ יִשְׂרָאֵל מִזְמַן גְּדֻלָּה
 בן אחיקם, ושם נשאו טוביה ובנו את בנותיהם לנשים.

אותם כחורש וזורע מלח, משום שגורם שאין לו הנאה מזרעו
 הפסול, ומרבה משפחות שאינם מיוחסות שאין שכינה שורה בהם.
 מבארת הגמרא את עונשו של הנושא אשה פסולה לשם ממון:
 אָמַר רַבָּה בַר רַב אֲדָא אָמַר רַב, כָּל הַנוֹשֵׂא אִשָּׁה פְּסוּלָה לֹא לְשׁוּם
 - לְשֵׁם מְמוֹן, תְּרִיין לֹא בְּנִים שְׂאִינָן מִהַוְנָגִים, שְׂנָאָמַר (הושע ה ז) 'בַּח'
 בְּנָדוּ בִי בְּנִים יָרִים יָרְדוּ עִתָּה יֵאָכְלֵם חֲדָשׁ אֵת הַקְּלִיקָה', שְׂכִינָן
 שבגדו בה' במה שנשאו אשים פסולות, לִפְיָכּוּ נוֹלְדוּ לָהֶם בְּנִים
 שאינם מהוגנים. וְשְׂמָא תָאמַר שְׂלֵכַל הַפְּחוּת מְמוֹן פְּלִמָּ - הַמְמוֹן
 שאילו נשא עיניו נותר לו לפליטה, תְּלַמְּדוּ לִזְמִיר בְּהַמְשַׁךְ הַפְּסוּק
 'עִתָּה יֵאָכְלֵם חֲדָשׁ אֵת הַקְּלִיקָה' - שְׂאוֹתוֹ מְמוֹן יֵאָכְל וְיִתְכַלֵּה.
 וְשְׂמָא תָאמַר שֶׁרַק חֲלָקוּ שֶׁל הַבַּעַל בְּמִמּוֹן זֶה, דְּהֵינּוּ נִכְסֵי צֶאֱן
 ברול שהכניסה לו אשתו ואחריותם עליו, יִפְסֵד מְשׁוּם כָּך, שְׁהָיָה
 הַבַּעַל רֹאֵי לְהַפְסֵד מַחְמַת שֶׁנִּשְׂאָה שְׂלָא בְּהִיתָר, וְלֹא יִפְסֵד חֲלָקָה
 של אשתו, דְּהֵינּוּ נִכְסֵי מְלוֹג שֶׁהֶקְרָן שְׂלָה, שְׁהָרִי הִיא לֹא עִשְׂתָּה
 אישור בכך שביקשה להנשא למיוחס, תְּלַמְּדוּ לִזְמִיר 'חֲלָקָה'ם,
 לשון רבים, כְּלוּמַר שֶׁאִף חֲלָקָה נִפְסֵד, וְלֹא יוֹכַל הַבַּעַל לְהַנּוֹת
 אִפִּילוּ מִן הַפִּירוֹת שֶׁל אוֹתָם נִכְסֵי מְלוֹג. וְשְׂמָא תָאמַר שֶׁהַמְמוֹן כֻּלָּה
 לִזְמַן מְרוּבָה, תְּלַמְּדוּ לִזְמִיר 'יֵאָכְלֵם חֲדָשׁ'. מבארת הגמרא, מִיָּא
 מְשַׁמַּע - מִהוּ מִשְׁמַנּוֹת הַפְּסוּק 'יֵאָכְלֵם חֲדָשׁ'. אָמַר רַב נַחְמָן בַר
 יִצְחָק, חֲדָשׁ נִכְנֵס וְחֲדָשׁ יֵצֵא וּמְמוֹנָם אָבֵד - מִתְחִילַת הַחֲדוּשׁ וְעַד
 סִיוְמוֹ יֵאָבֵד מְמוֹנָם. מוֹסִיפָה הַגְּמָרָא לְבֹאֵר אֵת עוֹנַשׁ הַנוֹשֵׂא אִשָּׁה
 פְּסוּלָה: וְאָמַר רַבָּה בַר רַב אֲדָא, וְאָמְרִי לֵה אָמַר רַבִּי סֵלָא אָמַר רַב
 הַמְנוּנָה: כָּל הַנוֹשֵׂא אִשָּׁה שֶׁרַב הוֹנְגָתָה לֹא - שְׂאִינָה מְיוּחַסַת וְפְסוּלָה
 לו, אֲלֵיחָה בּוֹפְתָה - קוֹרְשָׁה, וְהַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא רֹזְעָנוּ - מִלְקָהוּ
 ברצועה. וְכֵן תָּנָא בְּבֵרִיתָא, עַל פּוֹלֵם - כְּהֵנִים לוֹיִים וְיִשְׂרָאֵלִים
 שֶׁנִּשְׂאוּ נָשִׁים פְּסוּלוֹת, אֲלֵיחָה בּוֹתֵב וְהַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא חוֹתֵם, וּמִהוּ
 כּוֹתֵב, אִי לֹא לְפִסּוֹל אֵת יָרְעוּ וּלְפִגּוּם אֵת מִשְׁפַּחְתּוֹ, וְלִנְשׂוּאָה אִשָּׁה
 שְׂאִינָה הוֹנְגָתָה לו, שְׂכִינָן שֶׁנִּשְׂאָה פְּסֵל אֵת זֵרְעוֹ וּנְפַגְמָה מִשְׁפַּחְתּוֹ,
 וְאֲלֵיחָה בּוֹפְתָה וְהַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא רֹזְעָנוּ. וּמוֹסִיפָה הַבְּרִיתָא, וְכָל
 הַפּוֹסֵל - מִי שֶׁדְּרֹכָה לְפִסּוֹל אַחֲרֵים תְּמִיד, הוּא עֲצוּם פְּסוּל, וְכָל
 שְׂאִינָה מְדַבֵּר בְּשִׁבְחָהּ שֶׁל אָדָם לְעוֹלָם זֶה מוֹכִיחַ שְׁהוּא עֲצוּם
 פְּסוּל. וְאָמַר שְׂמוּאֵל עַל כָּך, שֶׁהַמְרַבָּה לְפִסּוֹל אַחֲרֵים בְּמוֹם מְסוּיִם,
 זֶה מוֹכִיחַ שִׁישׁ בְּפּוֹסֵל עֲצוּם מֵאוֹתוֹ הַמוּם, מְשׁוּם שְׂבָמוּמוֹ שֶׁלּוֹ
 דְּרֹכּוּ לְהִיתּוֹ הוֹלֵךְ וּפּוֹסֵל אַחֲרֵים.

מביאה הגמרא מעשה שנהגו בו ככללו של שמואל 'שכל הפוסל
 במומו פוסל': מעשה ביהאוי נְבָרָא דְּמִתְנַהֲרֵדְתָּא - אָדָם הַגֵּר בְּעִיר
 הַנְּהַרְעָא, דְּעַל לְבִי מִתְנַהֲרֵדְתָּא - שְׂבָא לְבִית הַמְּטַבְרִים
 שבעיר פומפדיאת וְאָמַר לָהּ לְטַבְחִים לְכוּ לִי בִישְׂרָא, אָמְרִי לִיהָ
 הַטַּבְחִים, נְסִיב עַד דְּשָׁקִיל לְשִׁמְעִיָּה דְּרַב יְהוּדָה בַר יְהוֹנָתָן - הַמֵּתָן
 עד שיטול שמשו של רב יהודה בר יחזקאל מהבשר, וְיִנְתִּיב לָךְ -
 יִתֵּן לָךְ. זִילול אוֹתוֹ בֵּן הַנְּהַרְעָא וְאָמַר, מָאן הַיְהוּדָה בַר שְׂוִיסְקָלָא
 דְּקָרִים לִי דְשָׁקֵל מִן קָמָא - מִיָּהוּ אוֹתוֹ הַיְהוּדָה בֵּן שְׂוִיסְקָלָא וְהַגְּרָוּן
 שקודם הוא ליטול לפני. אָזְלוּ - הִלְכוּ וְאָמְרִי לִיהָ לְרַב יְהוּדָה
 שאותו בן הנהרעא זלול בכבודו, שְׂמַתִּיהָ - נִידָהוּ רַב יְהוּדָה.
 הוֹסִיפוּ וְאָמְרִי לְרַב יְהוּדָה, שְׁרַגִּיל אוֹתוֹ בֵּן הַנְּהַרְעָא דְּקָרִי לְאִינְשֵׁי
 עָבְדֵי - שְׂקוּרָא לְאִנְשִׁים עֲבָדִים, וּמוֹצִיא עֲלֵיהֶם שֵׁם פְּסוּל, אָבְרִי
 עֲלֵיהָ רַב יְהוּדָה דְּעָבְדָא הוּא וּפְסוּל. אָזְלוּ הֵוָּא - הֵלַךְ אוֹתוֹ בֵּן
 הַנְּהַרְעָא וְאָמְנִיהָ לְדִינָא אֵת רַב יְהוּדָה לְקַמְרִיהָ דְּרַב נַחְמָן שְׁהִיָּה
 ראש בנהרדעא, וְאִינְשֵׁי פִתְתָא דְּהוֹנְנָא - וְהִבִּיא לְרַב יְהוּדָה שֶׁטֶר
 הוֹמַנָה מִרַב נַחְמָן לְדִין תּוֹרָה. אָזְלוּ רַב יְהוּדָה לְקַמְרִיהָ דְּרַב הוֹנָא וְאָמַר
 לִיהָ אָזְלוּ אוֹ לֹא אָזְלוּ - הָאִם עֲלִי לְלַכֵּת וְלָדוֹן בְּפִנֵי רַב נַחְמָן או
 לו. אָמַר לִיהָ רַב הוֹנָא, מִיּוֹל לֹא מִיָּבְעִי לָךְ לְמִיּוֹל - אִינָן מְחֻוּבִים
 לְלַכֵּת מְשׁוּם דְּנִבְרָא רַבָּה אֵת - שְׂאֵתָה בְּהוּוֹךְ רַאשׁ יִשְׂבִּיבָה
 בפומפדיאת גדול מרב נחמן שהוא ראש לנהרדעא, אֲלֵא מְשׁוּם
 יְקָרָא דְּבֵי נְשִׂיאָה - מְשׁוּם כְּבוֹד בֵּית הַנְּשִׂיאָה שֶׁרַב נַחְמָן הִיָּה חֲתָנּוּ
 קוּם זִיל - יֵשׁ לָךְ לְלַכֵּת אֵלַי. אָתָּא - בָּא רַב יְהוּדָה לְפִנֵי רַב נַחְמָן
 וְאִשְׁכַּחְתִּיהָ דְּקָעִבֵי מַעְקָה - מִצָּאוּ שְׁעוֹסַק בְּעִשִׂית מַעְקָה, אָמַר לִיהָ
 רַב יְהוּדָה לְרַב נַחְמָן, וְכִי לֹא קָבַר לָהּ מִרְ לָהּ דְּאָמַר רַב הוֹנָא בַר
 אִידִי אָמַר שְׂמוּאֵל, שְׂכִינָן שְׂנַתְמַנָּה אֲדָם פְּרָנָם עַל הַצְּבֹר, אָסוּר הוּא
 בְּעִשִׂית מְלָאכָה בְּפִנֵי שְׂלִישָׁה מְפִנֵי כְּבוֹד הַצְּבִיר, וְאִף אֵתָה שְׂמִינּוּ

לא תאכל - ואפילו זרע אין לה - "ושבה אל בית אביה". חזרת לתרומה, ואינה חוזרת לחזה ושוב. לשכניה בן איה - ישראל היה. ותו ממאי יהוה להו בני - לטוביה ולבנו מנשים הללו, מבת שכניה ומבת משלם. ותו - אפילו יהו להם, ממאי דמכבל עלו אותם נשים ובניהם? דילמא בארץ ישראל נותרו בימי גדליה אותם שכניה ומשלם, ושם נשאו טוביה ובנו את בנותיהם? (ר"א יכלו להגיד בית אבותיהם הורעם אם מישראל הם" - היינו שתוקי ואסופי). למעשה סדום - שהיו מגלי ערויות, דכתיב (בראשית יג) "רעים וחטאים" רעים - בגופם, וחטאים - בממונם. ואמרין ב"חלק" (סנהדרין קט"ב), דמחי לאתתא דחבריה ומפילה, אמר ליה: תהוי גבך עד דמעברא. הרי ממורים לגבי ישראל. הרשא - לשון מחרישה. בית אבותם - אביו, ורועם - אמו. זה אסופי - דאילו שתוקי

מכיר להודיע אמו שהיא מישראל, והבא לא ידעו אם מישראל הם. אמר ארזן - מסרט המקרא, ורדיש ארזן - כמו ארזן, איפר - כמו אמר. ארזן - הקדוש ברוך הוא. ככרוב - קדושים ככרובי הקדש, כחיות הקדש דכתיב ביה (יחזקאל י) "פי הכרוב". כנמר - כחיה זו שאינה מקפדת בוג הבירתה. ואילו חרשו בו' - משום דלא יכלו להגיד ירוסם קר להו תל מלח. הרשא - לשון חורט. בניס זיב - מאשה פסולה לו ולשם מנוח נסבה, כדמסיים קרא "יאכלם חרש את חלקיהם" - מנוח שנשאה לשמו יאכלם בחדש אחד. ושפתא תאמר חלקו - כגון נכסי צאן ברזל. ולא חלקה - כגון נכסי מלוה, דהייא לאו איסורא עבדא, שחורה לינשא למיחוסי. שאינה הוננת - פסולה לו. פופתו - חלקה בבית דין כופתין שתי ידיו על העמוד, במסכת דין (כ"ב). כופתו = קושרו. רוצעו = מלקדו ברצועה. ועל כלם - כהנים לויים וישראלים. אליהו כותב - מאי דקאמר ואילו: אוי לו לפוסל זרע ולפוגם את משפחתו. כגון שנשא אישה שאינה הוננת לו. (האי אליהו לאו אליהו דכתיב במקרא הוא, דאם כן מקמי דהוה אתי מאן כפתיח? אלא שם מלאך הוה, שהוה סופר למעלה). כל הפוסל - מגדף תמיד את המשפחות - הוא עצמו פסול. ואינו מדבר בשבחה לעולם - אין דרכו של פסול לדבר בשבח הבירות לעולם. נפר ער דשקל שמעיה רב יהודה - המתן עד שיתול שלוחו של רב יהודה, שעומד כאן ליתול. בר שויסקל - לשון גנאי: גרוך, אוכל שוסק - צלי. כדאמר בפסחים (צ"א), באימורי יוסק מצרים: מאן לימא לן דלא שויסקי עבדינהו. בשם רבינו הלוי. שפתיה - כדאשכחן דמנדים לכבוד הרב, במעור קטן (ט"א). אמרו ליה - לרב יהודה: רבי הוא גברא דקרי אינשי עבדי. לקמיה דרב הווא - לימלך בו, אם יש לו לילך לפני רב נחמן. לא מיבעי לך למיזל - לפני רב נחמן, שאתה גדול ממנו, ואתה ראש בפומבדיתא. ורב נחמן ראש בנהרדעא דייין לראש גלותא, וחתניה דבי נשיאה, כדאמרין ב"העור והרובט" (חולין קכ"א), משום דרב נחמן חתניה דבי נשיאה הוא מזולזל בשמעתיה דרבי יודנן? יקרא דבי נשיאה - שהוא חתן נשיאה. אכור לעשות מלאכה בפני שלשה - שגנאי הוא ושפלות לזר שכפופים לזה שאין לו מי עיעשה מלאכתו. דגונדיריאה - היינו מעקה באחד הלשונות. מי סני - כלומר מכוער ושנוי לשון תורה ולשון שאר בני אדם שאתה מדבר בעמקי שפתו ומתכוין היה רב יהודה לתפוסו דבריו לקנטרו להודיעו שלא היה לו להנשא עליו להזמין לפניו. אקריפיתא = ספסל. תילתא ברמות רוחא - מתוך שלש רוחו גסה, הוא משנה בדיבורו. אנבנא - כוס שהוא רביעית,

והיו רגילין לשתות כוס אחד ממשקה העשוי לשתותו שחרית, וקריהו אספרגוס במסכת ברכות (נ"א). אנפק - כוס של רביעית. ולשון אנפק היה שגור בפיהם. תיתי דונג - תבא בת, שכך שמה. אין משתמשין באשה - שלא ילמדנה להיות רגילה בין האנשים. קמנה היא - רב נחמן קאמר לה. לילתא - שם אשתו. קול באשה ערוה - שנאמר "השמיעני את קולך", ואם אשאל בשלומה - תשיבני. אמר ליה רב נחמן - אפשר לשלוח לה שאלת שלום על ידי שליח.

1 איין שואלין בשלום אשה כלל - והא דאמר ב"השוכר את הפועלים" (בבא מציעא
2 פ.א): "איה שרה אשתך" ששואלין בשלום האשה על ידי בעלה - היינו דוקא
3 בשאלת שלום, אבל לשלוח לה בשלום - אפילו על ידי בעלה אסור. קשים גרים
4 - פירש בקונטרס: לפי שאינם בקיאים במצות, ומביאים פורענות, ועוד שמלמדים את
5 ישראל ממעשהם וכו'. ויש מפרשים: לפי שכל

6 איין שואלין בשלום אשה. - על ידי בעלה? - אמר ליה,
7 הכי אמר שבואל: איין שואלין בשלום אשה כלל.
8 שלחה ליה דביתיה: שרי ליה תגריה, דלא נישוויך
9 פשאר עם הארץ. אמר ליה: מאי שיאמיה דמר הקא?
10 - אמר ליה: טסקא דהומנותא שדר מר אבתראי. -
11 אמר ליה: השתא שתא דמר לא גמירנא, טסקא
12 דהומנותא משרנא למר?! אפיך דיסקא דהומנותא
13 מבי חריה, ואחוי ליה. אמר ליה: הא גברא והא דסקא.
14 אמר ליה: הואיל ואתא מר להבא - לישתעי מיליה, כי
15 חיבי דלא לימרו: מחנפי רבנן אהרדי. אמר ליה: מאי
16 טעמא שמתייה מר לההוא גברא? - ציער שליחא
17 דרבנן. - ונגריה מר, דרב מגניד על מאן דמצער שלוחא דרבנן! - דעדיף מיניה עבדי ליה. -
18 מאי טעמא אכריזי מר עליה דעבדא הוא? - אמר ליה: דדגיל דקרי אינשי עבדי, ותני: כל הפוסל
19 - פסול, ואינו מדבר בשבתא לעולם. ואמר שמואל: במוכו פוסל. - אימר דאמר שמואל למיחש
20 ליה, לאכרוזי עליה מו אמר? אדחכי והכי (אתא והוא פר דיניה מנהרדעי), אמר ליה ההוא
21 בר דיניה לרב יהודה: לדידי קרית לי עבדא, דאתינא מבית השמונאי מלכא?! - אמר ליה, הכי
22 אמר שמואל: כל דאמר "מדבית השמונאי קאתינא" - עבדא הוא. - אמר ליה: לא סבר לה
23 מר להא דאמר רבי אבא אמר רב הונא אמר רב: כל תלמיד חכם שמונה חלקה וכו', אם קודם
24 מעשה אכרה - שומעין לו, ואם לאו - אין שומעין לו? - אמר ליה: הא איכא רב מתנה דקאי
25 כוותי. רב מתנה לא חוייה לנהרדעא תליסר שני, ההוא יומא אתא, אמר ליה: דכיר מר מאי
26 אמר שמואל כי קאי חדא פרעא אגודא וחדא פרעא בכמרא? - אמר ליה, הכי אמר שמואל:
27 כל דאמר מדבית השמונאי מלכא קאתינא - עבדא הוא. דלא אישתויר מיניהו אלא ההיא
28 רבייתא, דסלקא לאיגרא ורמיא קלא, ואמרה: כל דאמר מבית השמונאי אנה - עבדא הוא.
29 נפלה מאיגרא ומיתה. אכרוז עליה דעבדא הוא. ההוא יומא אפרען פמה פתופתא בנהרדעא.
30 כי קא נפיק - נפקי אבתריה למירומיה. אמר להו: אי שתיקו - אי שתיקו, ואי לא - מגלינא עליכו
31 הא דאמר שמואל: תרתוי ורעייתא איכא בנהרדעא, חדא מיקריא "דבי יונה" וחדא מיקריא "דבי
32 עורבתיי", וסימנין: טמא - טמא, טהור - טהור. שדייה לההוא ריגמא מידידיה, וקם אטמא בנהר
33 מלכא. מכריז רב יהודה בפומבדיתא: אדא ויונתן - עבדי, יהודה בר פפא - ממזרא, כמי בר
34 טוביה - ברמות רוחא לא שקול גיטא דחירותא. מכריז רבא במחזא: בלאי דנאי מלאי מלאי
35 זגאי - פולם לפסול. אמר רב יהודה: גובאי - גבוענאי, דרונגיתא דראי - תנינאי. אמר רב יוסף:
36 האי פי כובי דפומבדיתא - פולם דעבדי. אמר רב יהודה אמר שמואל: ארבע מאות עבדים,
37 ואמרי לה ארבעת אלפים עבדים היו לו לפשחור בן אימר, וכולם נטמעו בכהונה, וכל בהן שישי
38 בו עזות פנים - אינו אלא מוחם. אמר אבוי: פוליהו יתכן בשורא דבנהרדעא. ופליגא דרבי אלעזר,
39 דאמר רבי אלעזר: אם ראתי בהן בעזות מצח - אל תהרהר אחריי, שנאמר "ועמד כמריכי
40 כהן". אמר רבי אבין בר רב אדא אמר רב: כל הנושא אשה שאינה הוגנת לו, בשהקדוש ברוך
41 הוא משרה שכניתו - מעיד על כל השבטים, ואין מעיד עליו, שנאמר "שבטי יה עדות לישראל",
42 אימתי היו עדות לישראל - בזמן שהשבטים שבטי יה. אמר רבי חמא ברבי חנינא: בשהקדוש
43 ברוך הוא משרה שכניתו - אין משרה אלא על משפחות מיוחסות שבין ישראל, שנאמר "בעת
44 ההיא נאם ה' אלהיך לאלהים לכל משפחות ישראל", לכל ישראל - לא נאמר, אלא "לכל
משפחות". [והמה] יהיו לי לעם" אמר רבא בר רב הונא: זו מעלה ותירה יש בין ישראל לגרים,
דאילו בישראל פתיב בהו "והייתי להם לאלהים והמה יהיו לי לעם" ואילו בגרים פתיב "מי
הוא זה ערב את לבו לגשת אלי נאם ה'. והייתם לי לעם ואנכי אהיה לכם לאלהים". אמר רבי
חלבוי: קשים גרים לישראל כספחת, שנאמר "וגלוה תגר עליהם ונספחו על בית יעקב". פתיב
הכא "ונספחו" וכתבי התם "לשאת ולפפחת". אמר רבי חמא בר חנינא: בשהקדוש ברוך הוא

מטהר

1 אין שואלין בשלום אשה - שמא מתוך שאלת שלום יהיו רגילים עם זה על ידי שלוחם,
2 ויבואו לידי חיבה. אמר ליה רב נחמן על ידי בעלה - אודיה אני שליח לדבר. אין שואלין
3 בשלום אשה כלל - שמרגיל לבה ודעתה אצלו. שלחה ליה - ילתא לרב נחמן, שרי ליה
4 תיגריה - פטור אותו מלפניך. זה לשון הגמרא לומר "מישרי ליה תיגריה" כשממהר
5 לעשות בקשת האישי או דינו, כדי להפטר ממנו.
6 מאי שיאמיה דמר הכא - מה דרכו של אדוני
7 לשוטת הלום, כלומר: למה בא אדוני הנח? שראא
8 דמר לא ידענא - שיחתו של אדוני איני מבין,
9 לדבר בצחות לשונו. לדינא מומינא ליה -
10 בתמייה. אפיך דיסקא דאומנותא - הוציא שטר
11 הזמנה מחיקי, ששלח לו רב נחמן שיבא לפניו.
12 מבי חריה - מתוך חיקי. לימא מר מיליה - דיבר
13 דבר וכוותו על ריבו של אותו האיש. ציער שליחא
14 דרבנן - ביזה את שלוחו לפניו, וחיב מלקות.
15 דרב מגניד אמאן דמצער שליח דרבנן - כדאמר
16 בפרק קמא (קדושין יב.ב). דעדיפא מיניה -
17 חמורה ממנה עשיתי לו לקנסו. אדהכי אמר
18 ההוא בר דיניה לרב יהודה לדידי - דאתינא
19 מבית השמונאי, קרית לי עבד! כל דאמר מבית
20 השמונאי אנה עבד הוא - שכל דרע הרגם
21 הורדוס, ועבד היה. ומלך תחתיו, וקרא בניו על
22 שם בית השמונאי. ומסתמא לאו בנות ישראל
23 נסיב, דנדהים הם להשיא בנותם לעבדים, והו
24 להו כולם עבדים. אם קודם שבא מעשה ליהו
25 אמרה - להאי שמועה לתלמידיו בשם רבו -
26 נאמן לאומרה בשעת מעשה, ואם לאו - אינו
27 נאמן להעיד בשם רבו, שמא מחמת מעשה הבא
28 לידו הוא אמר כן. אגודא - שפת הנדר. אמכרא
29 - על הגשר. אי נמי בתוך הספינה לעבור הנדר.
30 איקרנן כמה בתובתא - מנשי אותה המשפחה.
31 כי קא נפיק - רב יהודה. למינימיה - לפי
32 שגילה את פסולו. ורעייתא - משפחות. וקם
33 אטמא בנהר מלכא - באותן האבנים שהשליכו
34 בנדר עמד מכשול, סתימה. בני הנדר, ונמע את
35 מהלך המים. אטמא = סתימה, כדמורגם
36 "סתמום" - טמון (כראשיה כו). מכריז רב יהודה
37 בפומבדיתא - שם היה יושב. בלאי דנאי מלאי
38 מלאי זגאי - שמות מקומות או משפחות. נובאי
39 גבועני. כלומר, על שם שהיו גבוענים קראו
40 בבבל גובאי, קרוב לגבוענים בשמן. דרונגית
41 דרא דתינאי - כפר נתינים היה, דורא = כפר,
42 כדאמר (עירובין ז.ב). דורא דרעתא. אמר ליה
43 מרי דוראי (פסחים כה.ב). ועל שם שהוא כפר
44 נתיני, נקרא דרונגות. כי כובי דפומבדיתא -
45 כפר הסמוך אל פומבדיתא, דמקרי בני כובי.
46 פשחור בן אימר - בימי ירמיה היה. וכולם נטמעו
47 בכהונה - ולא גרסינן גזולה. נטמעו - נדמעו,
48 נשאו בנות כהנים. שהיו מחוייקן עצמן בכהנים
49 מתוך שהיו אוכלים תרומה מחמתן (שהיו עבדי
50 כהנים. אל תהיה אחריי - אחר משפחתם,
51 שהם בני מריבה, כדכתיב "כמריבי כהן". עדות
52 לישראל - אותן שהן ישראל הוא מעיד עליהם
53 שהן משלה. משפחות ישראל - משפחות שלוח
54 ישראל גומרים. בישראל כתיב - "והייתי להם
55 לאלהים" אף על פי שאינם לי לעם, ומתוך שאני
56 מקרבן - הם יהיו לי לעם. אבל גרים - אין
57 מקרבין אותן מן השמים, אלא אם כן הן מקרבין
58 עצמם תחילה להיות טובים. קשין גרים - שאינם
59 דהיינם במצוות, ודריגלים אצלם נמשכים אצלם,
60 ולומדים מן מעשיהם.

60 ופוסקים על פיו, ואם לאו – ואם לא אמר שמועה זו קודם שבא
 61 מעשה זה לידו, ורק כשבא מעשה הנוגע לו אמר זאת, אין שומעין
 62 לו – אינו נאמן להעיד כך בשם רבו, לפי החוששים שמא מחמת
 63 נגיעתו בדבר אומר כן. ולכך, כיון שקודם מעשה זה עם ההוא
 64 מנהרדעא לא השמעת הלכה זו בשם שמואל, אין דברין
 65 מתקבלים. אמר ליה רב יהודה, הא אכא רב מתנה – הרי נמצא
 66 בך מתנה שנידון זה אינו נוגע לו, דקא פוית – וסובר כמובן
 67 מביאה הגמרא דבר פלו שהיה באותו מעשה, שאף על פי שרב
 68 מתנה לא חזיה לנהרדעא תליסר שני – לא היה בנהרדעא שלוש
 69 עשרה שנים, בההיא יומא אתא – באותו יום ושהוצרך רב יהודה
 70 לסיועו בא לנהרדעא. אמר ליה רב יהודה לרב מתנה, דכיר מר
 71 מאי אמר שמואל כי קא יהא פקעא אנוגא ויהא פקעא בפקרא –
 72 האם זוכר אדוני מה אמר שמואל בעת שעמד כשרגלו האחת על
 73 שפת הנזר והשניה על הגשר. אמר ליה רב מתנה, הכי אמר
 74 שמואל, כל דאמר מדבית חשמונאי מלבא קאתינא עבדא הוא, כיון
 75 דהורודוס עבדס הרגם ולא אישתיור מיניהו אלא תהיא רביתא –
 76 לא הותר מהם אלא תינוקת אחת שנתן בה עיניו לישאנה כדי
 77 שתהא משפחתו קרויה על שם חשמונאי, דאף היא כשראתה
 78 שרוצה לישאנה פקא לאיגרא ורמיא קלא – עלתה לגג הרימה
 79 קולה ואברה, כל דאמר מבית חשמונאי אגא, הוו יודעים שעבדא
 80 הוא – מזרע הרוס העבד הוא, כיון שאני היחידה שנותרתי מזרע
 81 בית חשמונאי, ופקלה לאיגרא ומיתה – הפילה עצמה מן הגג
 82 ומתה. אחר שהוברר לרב נחמן שאכן שמואל הורה כשלא האומר
 83 שהוא מבית חשמונאי הוא עבד, אכרוו עליה דעבדא הוא – הכריז
 84 רב נחמן גם בעירו נהרדעא, שאותו אדם עבד הוא. מוסיפה
 85 הגמרא: בההיא יומא – ביום ההכרזה, אקרוו פמה בתוקרא
 86 בנהרדעא – נקראו כמה כתובות בנהרדעא מנשות אותה משפחה,
 87 כיון שהוברר שעבדים הם. כי קא פיק – כאשר פיק היה יהודה
 88 מנהרדעא, נפקי דאברהיה חשמונאי – יצאו אחרינו מנשי נהרדעא
 89 ורצו לרוגמו באבנים לפי שליהא תפסולס. אמר להו רב יהודה,
 90 אי שתיקו שתיקו – אם תשתקו, תשתקו, ואי לא תשתקו כגלינא
 91 עליכו – אגלה על בני נהרדעא עוד פסול, בהא דאמר שמואל,
 92 תרמי דרעיתא איכא בנהרדעא – שתי משפחות יש בנהרדעא, דא
 93 מיקרא – אחת נקראת דבי יונה, ויהא מיקרא דבי עורבתי, ורק
 94 אחת ממשפחות אלו כשרה. וסימניך לדעת איזו כשרה ואיזו
 95 פסולה, מי שקרוי בשם עוף מלא, דהיינו עורב, הרי הוא מלא, ומי
 96 שקרוי בשם עוף מהור, דהיינו יונה, הרי הוא מהור. כיון שחששו
 97 בני נהרדעא מרב, דרעיה ליהוא ריגמא מיריהו – השליכו את
 98 האבנים שבהם רצו לרוגמו לנהר ששמו מלכא. וקם אממא בנהר
 99 מלכא – נהיה סתימה בנהר מלכא מחמת האבנים
 100 שהושלכו. מביאה הגמרא הכרזות נוספות על פסולי קהל שאסור
 101 להנשא להם: מקרוי רב יהודה פערור פוימקדיהא, שאדא ויונתן, הם
 102 עבדי, ומשום כך פסולים לבוא בקהל. ויהודה פו פסא הוא
 103 ממורא, ופסול לבוא בקהל. ופטי פו מוכה, פרמנות ריחא לא שקיל
 104 גימא דחירוהא – מתוך גסותו לא רצה לקבל גט שיחרור מאדונו
 105 והרי הוא עבד, ואסור לישא בת חורין. ומקרוי רבא בפתחא,
 106 משפחות בלא, דנאי, סלא, מלא, ונאי, פולס לפסול – פסולים
 107 מלבוא בקהל. ואמר רב יהודה, אותם הקרויים גובאי הרי הם
 108 גבעונים – גבעונים, ובבל נקראו בשם גובאי, שהוא קרוב לשם
 109 גבעונים. וכן אותם הקרויים דירגוניתא, הרי הם מדראי נתינאי –
 110 כפר של נתינים, ואסור להנשא להם. אמר רב יוסף, האי כי פובי
 111 דפוקדיהא – כפר ששמו 'בי כובא' הסמוך לפומבדיתא, פולס
 112 דעבדי – כל יושביו עבדים.
 113 מוסיפה הגמרא: אמר רב יהודה אמר שמואל, ארבע מאות עבדים,
 114 ואמר לה ארבעת אלפים עבדים, היו לו לפשחור בן אימר הכהן,
 115 ששימש פקיד ונגיד בבית המקדש בזמנו של ירמיהו הנביא, ובולם,
 116 כיון שאכלו תרומה מחמת אדונם הכהן, ייחסו עצמם ככהנים
 117 ונטמעו – נתערבו במשפחות בהנהגה על ידי שנשאו בנות כהנים,
 118 וכל בהן שיש בו עזות פנים סימן הוא שאינו אלא מהם ופסול הוא.

1 אין שואלין בשלום אשה אפילו על ידי שליח, שמא יורגלו זה עם
 2 זה על ידי השליח ומתוך כך יבואו לידי חיבה. אמר לו רב נחמן,
 3 תשלח לה שלום על ידי בעלה, כלומר, אני אחיה שלוחך לזה. אמר
 4 ליה רב יהודה, הכי אמר שמואל, אין שואלין בשלום אשה כלל,
 5 אפילו על ידי בעלה, כיון שמתוך כך מרגיל דעתה ולבה אליו. כיון
 6 שדחה רב יהודה את כל דברי רב נחמן, שלחה ליה דביתהו –
 7 שלחה אשתו של רב נחמן לומר לו, שרי ליה תגריה – מהר לעסוק
 8 בענינו כדי להפטר ממנו ולשלח אותו, דלא נישויך פשאר עם
 9 הארץ – כדי שלא יגרום שיחשבו אותך כשאר עמי הארץ, כיון
 10 שותר את כל דברין. אמר ליה רב נחמן לרב יהודה, מאי שאמיה
 11 דמר הקא – לשם מה בא אדוני לכאן. אמר ליה רב יהודה, מסקא
 12 דתומנתא שדר מר אפתראי – שטר וזימן לדין תורה שלח מר
 13 אחרי, ולכן באתי. אמר ליה רב נחמן, השקא שותא דמר לא נמינא
 14 – מאחר ואפילו לדבר בצחות לשון שיחתו של אדוני איני יודע,
 15 היעלה על הדעת שמסקא דתומנתא משרדנא למר – שאזמנו לדין
 16 תורה בפני אפיק דסקא דתומנתא מפי תיה ואהו ליה – הוציא
 17 רב יהודה את שטר ההזמנה מחיקו והראהו לרב נחמן, ואמר ליה
 18 רב יהודה הא נכרא – זהו בן נהרדעא שמטר לי את ההזמנה ממך,
 19 והא דסקא – הרי לפניך ההזמנה. אמר ליה רב נחמן, הואיל ואתא
 20 מר להקא – הואיל וכבר בא אדוני לכאן בדבר תביעתו של אותו
 21 בן נהרדעא, לישמע מי ליה – יאמר את דבריו להצדיק את עצמו
 22 מבענות בעל דינו, כי הוי דלא אכרוי פתני אהרדי – בית
 23 שלא יאמרו ברויח שהכמים מנהיפים זה לזה, ומשום כך לא
 24 דנתי את דינך. עתה פנו לברר בדינו של אותו בן נהרדעא. אמר ליה
 25 רב נחמן לרב יהודה, מאי מעמא שמתיה מר לההוא נכרא – מדוע
 26 נזית את אותו בן נהרדעא. השיבו רב יהודה שנידוה משום
 27 שציער שליחא דרבנן – שביזה את שלוחו בבית המטבחים של
 28 פומבדיתא. שאלו רב נחמן ונגריה מר – האם אדוני חייבו מלקות
 29 על כך, שהרי מיצני דרב מנגי על מאן דצער שולחא דרבנן –
 30 שרב הלכה למי שציער שליח בית דין, השיבו רב יהודה, דעריך
 31 מיניה עבדי ליה – הענשתי בנידוי שחמור ממלקות על מנת
 32 לקונסו. המשיך רב נחמן לברר, מאי מעמא אכרוי מר עליה דעבדא
 33 הוא – מדוע הכריז עליו אדוני שהוא עבד. אמר ליה רב יהודה,
 34 כיון דרגיל דקרי אינשי עבדי – שרגיל אותו אדם לקרוא לאנשים
 35 עבדים, וקני בבריתא לעיל (ע"א), כל הפוסל אדם אחר, הוא
 36 עצמו פסול. ואינו מדבר בשבחה לעולם – ולכן אינו מדבר בשבח
 37 אנשים לעולם. ואמר שמואל שהרגיל לפסול אחרים, כמובן שלו
 38 הוא פוסל אותם. ומאחר שאותו בן נהרדעא רגיל לכנות אנשים
 39 שהם עבדים, סימן הוא שהוא בעצמו עבד, ולכן הכרזתי שהוא
 40 עבד. טען כנגדו רב נחמן, והלא משום דברי שמואל לא היה לך
 41 להכריז עליו שעבד הוא, שהרי אמר דאמר שמואל – מדברי
 42 שמואל שכל הפוסל כמובן פוסל לא נשמע אלא שצריך למיחש
 43 ליה – לחשוש עליו שהוא עבד, אבל לאכרוי עליה מי אמר – לא
 44 שמענו שקבע שמואל שיכריזו עליו שודאי עבד הוא. אדהכי והכי
 45 – בעוד שנשתהה רב יהודה מלענות על כך, (אתא ההוא פו דיניה
 46 מנהרדעא) אמר ליה ההוא פו דיניה מנהרדעא לרב יהודה, וכי
 47 לירי קרית לי עבדא – האם לי קראת עבד, והרי אני מיוחס
 48 דאתינא מבית חשמונאי מלכא – שכן מזרע מלכות בית חשמונאי
 49 הכהנים אנכי. אמר ליה רב יהודה, הכי אמר שמואל, כל דאמר
 50 מדבית חשמונאי קאתינא עבדא הוא – כל האומר שמוצאו מזרע
 51 בית חשמונאי הרי הוא עבד, לפי שנהרגו כל זרע בית חשמונאי
 52 על ידי הורודוס עבדס ומלך תחתיהם, וקרא לזרעו על שמם, וכיון
 53 שהקפידו בנות ישראל שלא להנשא לעבדים אם כן מסתמא הוא
 54 וזרעו נשאו שפחות כמותם, ונמצא שזרעו עבדים. אמר ליה רב
 55 נחמן לרב יהודה, האם לא סבר לה מר להא דאמר רבי אבא אמר
 56 רב הונא אמר רב, שקל תלמיד חכם שמונה דבר הלכה לתלמידיו
 57 בשם רבו וקא מעשה כעין זה לידו, אם קודם מעשה אברה – אם
 58 תחילה לימד זאת לתלמידים ואחר כך בא מעשה לידו, שומעין לו
 59 – נאמן הוא שכך שמע מפי רבו גם לענין מעשה זה שבא לידו,

60 הגמרא ראייה לדברי רבי יצחק: אָמַר אַבְיָי, אַף אֲנִי נָמִי תַנְיָא - גם
 61 אנו שנינו כן במשנה (עדות פ"ח מ"ז). מִשְׁפַּחַת בֵּית הַצְרִיפָה הָיְתָה
 62 בְּעֶבֶר הַיַּרְדֵּן, והיתה כשירה, ויִתְקַהּ בֵּן צִיּוֹן בְּרוּעַ - הכריז עליה
 63 שהיא פסולה בכח הזרוע. ועוד משפחה אחרת היתה בעבר הירדן
 64 שהיתה פסולה וְיִקְרָהּ בֵּן צִיּוֹן בְּרוּעַ - הכריז על כשרותה בכח
 65 הזרוע. ומסיימת המשנה, משפחות כגון אלו שכשרותם או
 66 פסולותם ידועה, ומפורסם שנתרחקו או נתקברו בזרוע, לעתיד
 67 לבא אֲלֵיהֶן בָּא לְטָמֵא וּלְטָהֵר, לְרַחֵק אֶת הַפְּסוּלָה וּלְקַרְבַּי אֶת
 68 הכשירה. ומבואר במשנה, שאליהו דווקא משפחות כגון
 69 אלו דִּיִּיעִין - שהכל מחזיקים אותם לפסולים, ונתקברו רק מכוח
 70 הזרוע כאמור, אֲבָל מִשְׁפַּחַת שְׁנַמְמֵקָה - שנתערבה בכשרים מחמת
 71 שלא נודע פסולה, נִמְמַקָּה ויניחה אליהו בכשרותה.
 72 מביאה הגמרא: תַּאנָּא בברייתא, עוֹד מִשְׁפַּחַת פְּסוּלָה אַחֲרַיִת הָיְתָה
 73 בעבר הירדן, מלבד אותה משפחה פסולה שקירב בן ציון, וְלֹא רָצוּ
 74 חֲכָמִים לְגַלְוָתָהּ לֵאחֲרֵיהֶם כִּיּוֹן שִׁכְבַּר נִתְעַרְבָה בְּכַשְׂרִים, אֲבָל חֲכָמִים
 75 מוֹסְרִים אוֹתוֹ לְכַנְיָהֶם וּלְתַלְמִידֵיהֶן פְּעַם אַחַת בְּשָׂבִיעַ - אחת לשבע
 76 שנים, וְאָמְרֵי לֵה - ויש אומרים פְּעָמִים בְּשָׂבִיעַ - פעמיים בשבע
 77 שנים, כדי שלא ישתכח פסולה מהם, ויזוהרו לפרוש ממנה. אָמַר
 78 רב נַחֲמָן בְּרִי יִצְחָק, מִסְתַּבְּרָא כְּמֵאן דְּאָמַר - מסתבר כדעת הסבורים
 79 שהיו מוסרין רק פְּעַם אַחַת בְּשָׂבִיעַ, כְּדִתְנִינָא בברייתא, אדם שאמר
 80 הָרִינִי נִיר אִם לֹא אֲנֵלֶּה מִשְׁפַּחַת פְּסוּלוֹת, עֲדִיף שִׁוְהָה נִיר וְלֹא
 81 יִגְלַה מִי הֵם הַמְּשַׁפְּחוֹת, ומוכח שאין ראוי לגלות הפסולים, ולכך
 82 אף החכמים שהוצרכו לגלותם לתלמידים אין להם לעשות כן
 83 אלא פעם אחת בשבע שנים.
 84 מבאר הגמרא כעין זה, עד כמה הותר ללמד לאחרים את שמות
 85 הקדוש ברוך הוא: אָמַר רַבָּה בְּרִי בְרַי רַבִּי אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן, שָׁם שֵׁל
 86 הקדוש ברוך הוא, שהוא בֵּן אֲרִבְעָ אֲוֵתִית - הו"ה, חֲכָמִים מוֹסְרִין
 87 אוֹתוֹ לְתַלְמִידֵיהֶן - למלמדים את תלמידיהם כיצד נקרא וכיצד
 88 נכתב ומהו פירושו, פְּעַם אַחַת בְּשָׂבִיעַ - אחת לשבע שנים, וְאָמְרֵי
 89 לֵה - ויש שאומרים פְּעָמִים בְּשָׂבִיעַ - פעמיים בשבע שנים. אָמַר רב
 90 נַחֲמָן בְּרִי יִצְחָק, מִסְתַּבְּרָא כְּמֵאן דְּאָמַר שֶׁרַק פְּעַם אַחַת בְּשָׂבִיעַ מִסֵּרוֹ
 91 חכמים לתלמידיהם את ענין השם, דְּבִתְיָב (שמות ג טו) 'כֹּה תֹאמַר
 92 אֵל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְגו' זֶה שְׁמִי לְעֹלָם, וכיון שלא כתוב 'לעולם' אלא
 93 'לְעֹלָם' בְּתִיב בְּלֹא וְאו', דורשים שתיבה זו נקראת 'לְעֹלָם' שהוא
 94 מלשון העלמה, וכונת הפסוק 'זֶה שְׁמִי לְעֹלָם', ולכך אין למוסרו
 95 לתלמידים יותר מאחת לשבע שנים. וכך כאשר רָבָא אָמַר
 96 לְמִדְּרֵישֵׁי בְּפִירְקָא - רצה ללמד בשיעורו ובפי הציבור את ענין
 97 קריאתו ופירושו של שם של שם הו"ה, אָמַר לִיה הוּא קָבָא והרי
 98 'לְעֹלָם' בְּתִיב, ולפיכך עליך להמנע מלדרוש ברבים ענין
 99 השם. מוסיפה הגמרא לבאר את המשך הפסוק: רַבִּי אֲבִינָא רַמִּי -
 100 הקשה, בְּתִיב (שמות ג טו) בתחילת הפסוק 'זֶה שְׁמִי לְעֹלָם', וּבְתִיב
 101 בהמשך הפסוק 'זֶה יְקָרִי לְדֹר דֹּר', ומדוע הוצרך הכתוב לכפול 'זֶה
 102 שְׁמִי' ו'זֶה יְקָרִי', והלא די היה שיאמר 'זֶה שְׁמִי וְזֶה יְקָרִי', והיינו יודעים
 103 שבאותו שם מיוחד הוא גם נזכר. ותייר, שהכתוב בא ללמדנו
 104 ששני שמות הם, וכך אָמַר הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא לַמִּשְׁה, לֹא בְּשָׂאנִי
 105 נִקְרָב - לא באותיות שאני נכתב. כך גם אֲנִי נִקְרָא בְּהַ, אלא נִקְרָב
 106 אֲנִי בַיּוֹד ה"י - שם הו"ה, ו'זהו שְׁמִי' המיוחד, וְאֵילִי נִקְרָא אֲנִי
 107 בְּהַ, בְּאֵלֵי דְלֵת - בשם אדנות, ו'זהו זכרִי' בְּהַ.
 108 מביאה הגמרא, למי הותר למסור שם בן שנים עשרה אותיות: תַּנּוּ
 109 רַבִּנּוּ, בְּרֵאשׁוֹנָה - בתחילה, שָׁם בֵּן שְׁתַּיִם עֶשְׂרֵה אֲוֵתִית, הוּ מוֹסְרִין
 110 אוֹתוֹ לְכָל אָדָם, אך מְשַׁרְבּוּ הַפְּרִיצִים שהיו משתמשים בו שלא
 111 בטוהר, הוּ מוֹסְרִים אוֹתוֹ רַב לְצִנּוּעִים שֶׁבְּכַהֲנָיִם - לכהנים בנויים,
 112 כדי שיברכו בו את העם וימסוקל ברכת כהנים לאחר הקרבת
 113 תמיד של שחר, וְהַצִּנּוּעִים שֶׁבְּכַהֲנָיִם הוּ מְקַלְעִים אוֹתוֹ בְּנִיעִמַּת
 114 אַחֲרֵיהֶם הַבְּהִינִים - היו ממהרים להזכיר אותו בהבלעה, בזמן ששאר
 115 הכהנים משכו את קולם בנעימות כשבירכו בשם בן ארבע
 116 אותיות, וכך לא היה שם זה נשמע לרבים. וְתַנּוּא בברייתא, אָמַר
 117 רַבִּי מֵרְפוּן, פְּעַם אַחַת עֲלִיתִי אַחַר אֲחֵי אֲמִי הִכְהִין לְדוֹכֵן כְּדִי לְבָרֵךְ
 118 בְּרַכַּת כַּהֲנַיִם, וְהַיְתִיתִי אֲנִי אֲצַל בְּהֵן דְּלוּל, וְשִׁמְעֵתִי שֶׁהִבְלִיעַ אֶת
 119 הַשֵּׁם שֶׁל שְׁתַּיִם עֶשְׂרֵה אֲוֵתִית בְּנִיעִמַּת אַחֲוֵי הַבְּהִינִים.

1 מְטַהֵר אֶת יְחוּסֵי הַשְּׂקָמִים לעתיד לבא ויפריש מהם את הפסולים
 2 שנתערבו בהם, שְׂבָמִי שֵׁל לִוִי - את הכהנים שמשבט לוי מְטַהֵר
 3 תְּחִילָה, שְׂנַאמַר (מלאכי ג א) וְיִשָּׁב מְצַרֵּה וּמְטַהֵר כְּסָף וְהַמְלֹאךְ
 4 שֶׁנִּשְׁלַח לְהַפְרִישׁ אֶת הַפְּסוּלִים מִן הַכַּשְׂרִים, וְטַהֵר אֶת בְּנֵי לִוִי וּמִן
 5 הַפְּסוּלִים; וְנָקַם אוֹתָם פְּזָה וּבְכַסְּתָהּ, וְהָיוּ לְה' מְגִישֵׁי מִנְחָה בְּצִדְקָה'.
 6 מבאר הגמרא באופן אחר את הפסוק: אָמַר רַבִּי יוֹשֻעַ בֵּן לִוִי,
 7 כְּסָף מְטַהֵר מְטוּרִים - הכסף של ממונים שגא למשפחות כשרות
 8 מישראל להתחתן עמם ולערבם בניחם, יאגרום להכשירם,
 9 משום שלעתיד לבא יוכשרו הפסולים שנתערבו בכשרים, וזהו
 10 שְׂנַאמַר וְיִשָּׁב מְצַרֵּה וּמְטַהֵר כְּסָף, כלומר, יטהר את הפסולים
 11 שהתערבו מחמת כספם. שהרי נאמר בהמשך הפסוק 'מְגִישֵׁי מִנְחָה
 12 בְּצִדְקָה', ודורשת הגמרא מאי 'מְגִישֵׁי מִנְחָה בְּצִדְקָה', אָמַר רַבִּי
 13 יִצְחָק, צִדְקָה - חסד עֲשֵׂה הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא עִם יִשְׂרָאֵל, בְּכַךְ שְׂאִינוּ
 14 מְפָרִישׁ אֶת הַפְּסוּלִים שֶׁנִּתְעַרְבוּ בִּישְׂרָאֵל, אֲלֵא מִשְׁפַּחַת שְׁנַמְמֵקָה -
 15 משפחה פסולה שנתערבה בכשרים, נִמְמַקָּה - תשאר מעורבת,
 16 ותוכשר. חזרת הגמרא לעסוק בדברי שמואל לעיל (טו): גּוּפֵא,
 17 אָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר שְׂמוּאֵל, כָּל אֲרָצוֹת כַּעֲסָה לְאַרְצֵי יִשְׂרָאֵל - בני
 18 שאר ארצות שבעולם, כיון שמעורבים בהם הרבה פסולים, הרי
 19 הם ספק פסולי יחוס לגבי בני ארץ ישראל ששם הסנהדרין עוסקים
 20 תדיר בבדיקת יחוסם, וְאַרְצֵי יִשְׂרָאֵל כַּעֲסָה לְכָבֵל - ובני ארץ
 21 ישראל עדיין מעורבים בהם מעט פסולים שעלו עם עזרא מבבל,
 22 ולכך הרי הם ספק פסולי יחוס לגבי בני בבל שעזרא הותירה נקיה
 23 מן הפסולים.
 24 מביאה הגמרא: בְּיָמֵי רַבִּי בְּקָשׁוֹ לְעֻשׂוֹת - לקבוע להיפך, שבני כָּבֵל
 25 יהיו כַּעֲסָה - כתערובת פסולים לגבי בני ארץ ישראל, ושכל בן
 26 ארץ ישראל הרוצה לישא אשה ממשפחות בבל יצטרך לבדוק
 27 אחר יחוסה. אָמַר רַבִּי יוֹנָתָן, קוֹצֵי אֲתָם מְשִׁימִים לִי בֵּין עֵינֵי בַמָּה
 28 שאינם מחזיקים את בני בבל כמיוחסים, ואם אכן רָצוּנְכֶם לקבוע
 29 כן, וְיִפְּל עִמָּכֶם - יתלווה לכם רַבִּי חֲנִינָא בְּרִי חָטָא וְיִשִּׁיב עִי
 30 טענותיכם. ואכן נִמְסַל עִמָּכֶם רַבִּי חֲנִינָא בְּרִי חָטָא, וְאָמַר לְהֶם, כָּךְ
 31 מְקוּבְּלֵי מְרַבִּי וְשִׁמְעָאֵל בְּרַבִּי יוֹסִי שְׂאֵמֵר מְשׁוּם אֲבִיו, כָּל אֲרָצוֹת
 32 עִיסָה לְאַרְצֵי יִשְׂרָאֵל וְאַרְצֵי יִשְׂרָאֵל עִיסָה לְכָבֵל, ומעתה אין לשנות
 33 קביעה זו, ומשפחות שבבבל מיוחסות הן ואינן צריכות בדיקה. וכן
 34 מביאה הגמרא: גם בְּיָמֵי רַבִּי פְּנַחֲסֵי בְּקָשׁוֹ לְעֻשׂוֹת - לקבוע כן, שבני
 35 כָּבֵל כַּעֲסָה לגבי בני ארץ ישראל. וכשרצה רבי פנחס לדחות את
 36 הדבריים, חשש שמא ידרש להוכיח כשיטתו, ולגלות מי המשפחות
 37 הפסולות שבארץ ישראל, לכן אָמַר לְהֶם לְעִבְרֵי, מִיד בְּשָׂאנִי אָמַר
 38 שְׁנֵי דְבָרִים (ושוברו להלן) בְּבֵית הַמִּדְרָשׁ, מְלוּנֵי בְּעִרְסָה וְיוֹצֵי
 39 מבית המדרש, כדי שלא ישיגו אותו התלמידים, כיון שמחמת
 40 זקנותו לא יכול היה לרוץ ולהשתמש מהם. בִּי עֵינֵי - כשנכנס רבי
 41 פנחס לבית המדרש, אָמַר לְהֶם, דִּין ראשון, אֵין שְׁחִיפָה לְעוֹף מִן
 42 הַתּוֹרָה - מדין תורה אין עוף צריך שחיטה כדי להתירו באכילה,
 43 אלא די בשפיכת דמו. ונמנע מלומר להם את טעמה של ההלכה,
 44 כדי שיהיו טרודים בעיניה ולא יתנו את ליבם מיד לדבר השני
 45 שיאמר להם, אַחֲרֵיכֵי וְנִמְעִינֵי בְּהַ - בעוד שישבו ועיינו בטעם
 46 הלכה זו, אָמַר לְהֶם, כָּל אֲרָצוֹת עִיסָה לְאַרְצֵי יִשְׂרָאֵל וְאַרְצֵי יִשְׂרָאֵל
 47 עִיסָה לְכָבֵל, ומיד נִמְלוּהוּ עבדיו בְּעִרְסָה, וְרָצוּ, כפי שהורה להם
 48 לעשות. רָצוּ אַחֲרָיו התלמידים על מנת שיגלה להם מי הם
 49 הפסולים שבארץ ישראל, וְלֹא הִנְעִיחוּהוּ - ולא השיגוהו. כיון שכן,
 50 יִשְׁבוּ התלמידים בעצמם ויִדְקְדוּ בִּיחּוּסֵם של משפחות ארץ ישראל
 51 לברר מי מהם פסולים, עַד שְׁמַחַמַּת בְּדִיקָתָם הִנְעִינוּ לְכַדֵּי סִפְנָה
 52 שיהרגום אנשי זרוע ממוש שאבו לפסול אותם, וּפְרָדְשׁוּ - ופסקו
 53 התלמידים מלבדוק יותר.
 54 אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן, נִשְׁבַע אֲנִי בְּהִיבְלָא - בהיכלו של מקום שפָּרְדְּנוּ הָיָא
 55 לגלות מי הם המשפחות הפסולות שבארץ ישראל, אֲבָל מַה אֲעִשֶׂה
 56 שְׁתֵּרִי דְּלוּלֵי הַיּוֹד נִמְמַקְעוּ בְּהַ. מבאר הגמרא: רבי יוחנן כָּבֵר לֵה
 57 בְּרַבִּי יִצְחָק, דְּאָמַר רַבִּי יִצְחָק, מִשְׁפַּחַת שְׁנַמְמֵקָה - משפחת פסולים
 58 שנתערבה בכשרים, נִמְמַקָּה - נשארת מעורבת, ואין לגלות את
 59 הפסולים, אלא ינחום בספק והם כשרים לעתיד לבא. מביאה

1 מטהר השבמים – מיהסם. כסף מטהר ממוזרים – המטומעים בישראל מחמת ממונם.
2 והוא גורם להם שיטהרו. שלעתידי לבא אין הקדוש ברוך הוא מביילם, מאחר שנדבקו
3 בהם משפחות ישראל הרבה. שנאמר וישב מצרף ומטהר כסף – אותם שנטמעו מחמת
4 עשרם. וסיפיה דקרא "והיו לה' מגישי מנחה בצדקה" – צדקתו של הקדוש ברוך הוא
5 היא שאינו מביילם, אלא הואיל שנטמעו –

6 נטמעו. ורבי יהושע בן לוי סבירא ליה האי
7 מטהר – לאו מבייל פסוליהו קאמר, אלא
8 מטהרם ומכשירם כולם. עינה – כעיסה שהיא
9 מעורבת. ובשם רבי משה "מורמא"ט שמעתי:
10 עינה – כפסולת ענבים שנסחט משקה שלהם.
11 בקשו לעשות ככל עינה – להחזיק משפחות
12 ארץ ישראל מיוחסות. ולבדוק אחר משפחות
13 בכל, כל הבאים לישא משם אשה. קוצים אתם
14 משמים בני עני – משום דרבי ממשפחת בכל
15 היה, מבני בניו של הלל שעלה וקיבל נשיאתו
16 של בני בתירא. ויפל לבם רבי הנינא –
17 להשיבם דבר. מלוני בעריסה ורוצו – שלא
18 יפגעו אחר דבריה, והיא צריך לגלות
19 משפחות. והוא היה זקן ולא היה יכול לרוץ.
20 אמר להם אין שחיטה לעוף – דבר שהוא אימה
21 להם, ולא גלה להם טעמו. כדי שיהיו טריים
22 בסברא הראשונה. ולא יחזרו אחר טעם השניה
23 עד שיפטר מהם. וטעם דאין שחיטה לעוף מן
24 התורה – בישיבת חולין" (כ"ג) ילקו מ'ושפך
25 את דמו" – בשפיכה בעלמא. ישבו וברכו –
26 במשפחות ארץ ישראל לברר את דבריה. ביון
27 שהגיעו לפכנה – לפסול משפחות אנשי דרוע
28 שיהרגום, פירשו. היכלא – שבועה היכולת של
29 מקום. בידינו הוא – לגלות פסול משפחות ארץ
30 ישראל. הנינא – דכל משפחה שנטמעה
31 נטמעה. דאין להפרישה ולהרחיקה ולברר ספק
32 משמעייהם. מני טעמי מי לא נטמע. אלא ניידום.
33 והם ספק, והם כשרים לעתיד לבוא. בית
34 הצריפה – שם המשפחה. בן ציון – אדם חשוב,
35 ואיש דרוע. ריחקה – הכריזו שחן פסולין. אליהו
36 בא – לעתיד לבא, דכתיב (מלאכי א) "והישיב לב
37 אבות על בנים" – זה מבני בניו של זה. ויודיעו
38 – שהכל מחזיקים אותם כפסולים, שנתקרבו
39 ברוע. אבל משפחה שנמטעה – מחמת שלא
40 נודע פסול נטמעה. עוד אחרת – משפחה
41 אחרת היתה. לבר אותה שקרבה בן ציון. שם בן
42 ארבע אותיות – קריאתו ובתיבתו ופירושו,
43 חכמים מוסרין אותו כו'. לעלם – להעלים. כתיב
44 זה שמי ובתיב וזה זכרי – מדלא כתיב שמי
45 חכרי – משמע שלמדו שני שמות, ואמר לה זה
46 שמי מיוחד, ובוה השני אני נזכר. שם בין שתיים
47 עשרה ובן ארבעים ושתיים לא פירשו לנו.
48 משרבו הפריצין – המשתמשין בו. לצנעוים
49 שבכהונה – לברך בו העם במקדש, לאחר
50 עבודת ציבור של תמיד של שחר. מבליעים אותו
51 כנעימת אחיהם הכהנים – אותן שלא היו
52 בקיאים בו, ומברכין בשם בן ארבע אותיות,
53 כשהיו מושבין את קולם כנעימה – היו אלו
54 ממהרים להבליע את השם בן שתיים עשרה ולא
55 היה נשמע לרבים מקול נעימות חביריהם
56 כנעימת ביסום קול, שקורין *טר"ף. אחר אחי
57 אמי – שהיה כהן. ורבי טרפון היה כהן,
58 בתוספתא ודכותבו (פרק ה) מעשה רבבי טרפון
59 שקדש שלש מאות נשים בשני בצורה. כדי להאכילם תרומה. לרובן – לברך ברכת כהנים. ואינו מעמיד על מדותיו – לנטור איבה, שמת יתשמם בו להנכם. עד שיועד לך – במשפחה
60 שאתה בא ליבדק בה, במה נפסלה. עד שיועד לך במה נבשרה – עריך אתה לברוק אחר המשפחה, כמו שאמרנו משנתנו (קידושין ע"א). ארבע אמהות שחן שומה. להשיאו

1 יותר משאר אמות כזי שיתוספו עליהם גרים. ולא נתיירא, דהא אמר ביבמות (מ"א), נכרי
2 הבא להתגייר אומרם לו: מה ראית שבאת להתגייר? תרע שישאל דוים חופים. ואמרינן
3 התם: משום דפרשו הוא, דאמר מר: קשין גרים לישראל כספחת. אלמא דבטר שיתגייר
4 קשים הם. ודבר רבינו אברהם גר פירש: לפי שהגרינן בקיאינן במצות ומדקדקינן בהם – קשים
5 הם לישראל כספחת, דמתוך כן הקדוש ברוך הוא
6 מזכיר עונותיהם של ישראל כשאין עושין רצונו.
7 וכדאי גונא גבי הצרפתי (מלכים א ז) שאמר:ה
8 "מה לי ולך איש האלהים (כי) באת אלי לחוכר
9 [אתו] עוני". שמתוך שהוא צדיק גמור היה נראה
10 לה שמזכיר השם עונה, ורבינו יצחק פירש:
11 דלפיכך קשים – שנטמעו בישראל, ואין השכינה
12 שורה אלא על משפחה מיוחדת. וכן נראה,
13 דמשום הכי מיייתי הא דרבי חלבו על הא מילתא
14 דרבי חמא בר חנינא.

כאן
1 לְבָבְלִי. בַּיּוֹם רָבִי בִקְשׁוּ לַעֲשׂוֹת בְּכָל עֵיפָה לְאַרְצֵי יִשְׂרָאֵל. אָמַר לְהֵן: קוֹצִים אַתֶּם מְשִׁימִים לִי
2 בְּיוֹ עֵינִי? רְצוֹנְכֶם, וַיִּפְּל עִמְכֶם רַבִּי הַנִּינְא בַר חֲמָא. וַיִּפְּל עִמָּהֶם רַבִּי הַנִּינְא בַר חֲמָא, אָמַר
3 לָהֶם: פֶּךָ מְקוֹבְלֵנִי מְרַבִּי וְשִׁמְעָאֵל בְּרַבִּי יוֹסִי, שְׁאָמַר מִשׁוּם אָבִיו: כָּל אֲרָצוֹת עֵיפָה לְאַרְצֵי
4 יִשְׂרָאֵל, וְאַרְצֵי יִשְׂרָאֵל עֵיפָה לְבָבְלִי. בַּיּוֹם רָבִי פָּנַחַם בִּקְשׁוּ לַעֲשׂוֹת בְּכָל עֵיפָה לְאַרְצֵי יִשְׂרָאֵל,
5 אָמַר לָהֶם לְעַבְדֵי: פִּשְׁאֵנִי אֹמַר שְׁנֵי דְרָרִים בְּבֵית הַמִּדְרָשׁ - מְלוּנֵי בְּעָרִיסָה וְרוֹצוֹ. כִּי עֵינִי,
6 אָמַר לָהֶם: אֵין שְׁחִיטָה לְעוֹף מִן הַתּוֹרָה. אִידִיחְבִּי וְקִמְעִינִי בְּהָ, אָמַר לָהֶן: כָּל אֲרָצוֹת עֵיפָה
7 לְאַרְצֵי יִשְׂרָאֵל, וְאַרְצֵי יִשְׂרָאֵל עֵיפָה לְבָבְלִי. וַיִּטְלוּהוּ בְּעָרִיסָה וְרָצוּ, רָצוּ אַחֲרָיו וְלֹא הִגִּיעוּהוּ.
8 יִשְׁבוּ וּבְדַקּוּ, עַד שֶׁהִגִּיעוּ לַסִּפָּה, וַיִּפְרְשׁוּ. אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן? הִיכְלָא! בְּיָדֵינוּ הַיָּא, אָכַל מָה
9 אֶעֱשֶׂה, שְׁתֵּרֵי גְדוּלֵי הַדּוֹר נִמְטְעוּ בְּהָ. סָבַר לָהּ בְּרַבִּי יִצְחָק, דְּאָמַר רַבִּי יִצְחָק: מִשְׁפָּחָה
10 שְׁנִמְטְעָה - נִמְטְעָה. אָמַר אָבִיו: אַף אֲנִי נָמִי תִנְיָנָא: מִשְׁפָּחַת בֵּית הַצְּרִיפָה הִיחָה בְּעֶבֶר
11 הַיַּרְדֵּן וְרִיחְקָה בֶן צִיּוֹן בְּרוּעֵ, עוֹד אַחֲרַת הִיחָה וְקִרְבָּה בֶן צִיּוֹן בְּרוּעֵ. כְּגוֹן אֵלֵי - אֵלֵיהּ כָּא
12 לְטַמְא וְלִטְהַר, לְרַחֵק וְלִקְרַב. כְּגוֹן אֵלֵי - דִּידִיעִין, אָבַל חֲכָמִים מוֹסְרִים אוֹתוֹ לְבִגְיָהֶם וְלִתְלַמְדֵיהֶן
13 עוֹד אַחֲרַת הִיחָה, וְלֹא רָצוּ חֲכָמִים לְגַלּוֹתָהּ. אָבַל חֲכָמִים מוֹסְרִים אוֹתוֹ לְבִגְיָהֶם וְלִתְלַמְדֵיהֶן
14 פְּעַם אַחַת בְּשַׁבּוּעֵ, וְאִמְרֵי לָהּ פְּעָמִים בְּשַׁבּוּעֵ. אָמַר רַב נַחֲמָן בַּר יִצְחָק: מִסְתַּבְּרָא כְּמָאן
15 דְּאָמַר פְּעַם אַחַת בְּשַׁבּוּעֵ, כְּדִתְנַיָּא: "הַרְגִינוּ נְזִיר אִם לֹא אֲגַלְּה מִשְׁפָּחַת" - יְהִיֵּה נְזִיר וְלֹא
16 יִגְלַה מִשְׁפָּחוֹת. אָמַר רַבֵּה בַר בַּר חֲנָה אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: שֵׁם בֶּן אֲרַבְּעֵ אוֹתִיּוֹת חֲכָמִים מוֹסְרִין
17 אוֹתוֹ לְתַלְמִידֵיהֶן פְּעַם אַחַת בְּשַׁבּוּעֵ, וְאִמְרֵי לָהּ: פְּעָמִים בְּשַׁבּוּעֵ. אָמַר רַב נַחֲמָן בַּר יִצְחָק:
18 מִסְתַּבְּרָא כְּמָאן דְּאָמַר פְּעַם אַחַת בְּשַׁבּוּעֵ, דְּכָתִיב "וְהָ שְׁמִי לְעֵלִם" "לְעֵלִם" כְּתִיב. רַבָּא
19 סָבַר לְמִדְרָשֵׁיהּ בְּפִירְקָא, אָמַר לִיהּ הָהוּא סָבָא: "לְעֵלִם" כְּתִיב. רַבִּי אֲבִינָא רַמִּי: כְּתִיב "וְהָ
20 שְׁמִי" וְכָתִיב "וְהָ זְכָרִי", אָמַר הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא: לֹא כְּשִׁאֲנִי נִכְתַּב אֲנִי נִקְרָא, נִכְתַּב אֲנִי -
21 כִּינ"ד ה"י, וְנִקְרָא - בְּאֵל"ף דְּלִי"ת. תִּנּוּ רַבְּנָן: בְּרֵאשׁוֹנָה שֵׁם בֶּן שְׁתַּיִם עֲשָׂרָה אוֹתִיּוֹת הָיוּ
22 מוֹסְרִין אוֹתוֹ לְכָל אֲדָם, מִשְׁרַבּוּ הַפְּרָצִים - הָיוּ מוֹסְרִים אוֹתוֹ לְצַנְעוּעִים שְׁבַכְהוֹנָה, וְהַצְּנֻעִים
23 שְׁבַכְהוֹנָה מְבַלְעִים אוֹתוֹ כְּנַעֲמִית אַחֵיהֶם הַכְּהֻנִּים. תִּנְיָא, אָמַר רַבִּי טַרְפוֹן: פְּעַם אַחַת עֲלִיתִי
24 אַחַר אַחֵי אִמִּי לְדוֹקֵן, וְהַסִּיתִי אֲזַנִּי אֶצֶל פְּהוֹן גְּדוּל, וְשִׁמְעֵתִי שֶׁהִבְלִיעַ שֵׁם בְּנַעֲמִית אַחֵי
25 הַכְּהֻנִּים. אָמַר רַבִּי יְהוּדָה אָמַר רַבִּי: שֵׁם בֶּן אֲרַבְּעִים וְשְׁתַּיִם אוֹתִיּוֹת אֵין מוֹסְרִין אוֹתוֹ אֵלָא
26 לְמִי שְׁצַנּוּעֵ, וְעֵינֵי, וְעוֹמֵד בְּחֻצֵי יָמָיו, וְאִינוּ פוֹעֵם, וְאִינוּ מִשְׁתַּפֵּר, וְאִינוּ מַעֲמִיד עַל מְדוּתָיו.
27 וְכָל הַיּוֹדֵעוּ, וְתִזְהָר בּוֹ, וְהַמְשַׁמְרוֹ בְּמַחֲרָה - אֶהוּב לְמַעַלָּה וְנִחְמָד לְמַטָּה, וְאִימְתוֹ מוֹטְלָת
28 עַל הַבְּרִיּוֹת, וְנִחְלַל שְׁנֵי עוֹלָמִים, הָעוֹלָם הַזֶּה וְהָעוֹלָם הַבָּא. אָמַר שְׁמוּאֵל מִשְׁמִיָּה דְּסָבָא:
29 בְּכָל בְּחֻקֹּת פְּשָׁרָה עוֹמְדָת - עַד שִׁיּוּדַע לָךְ בְּמָה נִפְסְלָה, שְׁאָר אֲרָצוֹת - בְּחֻקֹּת פְּסוּל הֵן
30 עוֹמְדוֹת, עַד שִׁיּוּדַע לָךְ בְּמָה נִבְשְׂרָה. אֲרָץ יִשְׂרָאֵל, מוֹחֲזֵק לְפָסוּל - פְּסוּל, מוֹחֲזֵק לְכֶשֶׁר -
31 כֶּשֶׁר. הָא גּוֹפָא קְשִׁיא! אִמְרַת מוֹחֲזֵק לְפָסוּל - פְּסוּל, הָא סַתְמָא - כֶּשֶׁר, וְהַדְר תִּנְיָ: מוֹחֲזֵק
32 לְכֶשֶׁר - כֶּשֶׁר, הָא סַתְמָא - פְּסוּל! - אָמַר רַב הוֹנָא בַר תַּחְלִיפָא מִשְׁמִיָּה דְרַבִּי: לֹא קְשִׁיא;
33 כאן

שקדש שלש מאות נשים בשני בצורה. כדי להאכילם תרומה. לרובן – לברך ברכת כהנים. ואינו מעמיד על מדותיו – לנטור איבה, שמת יתשמם בו להנכם. עד שיועד לך – במשפחה שאתה בא ליבדק בה, במה נפסלה. עד שיועד לך במה נבשרה – עריך אתה לברוק אחר המשפחה, כמו שאמרנו משנתנו (קידושין ע"א). ארבע אמהות שחן שומה. להשיאו

באן להשיאו אשה – פירושו: מיוחסת מארבע אמהות. דאי משום ישראלית – לא צריך להיות בחזקת כשה, דכלאו הכי מותר בישראלית, כדאמר בעלמא (יבמות מה,א) גבי נכרי הגולד מנכרי הבא על בת ישראל דאמרין לה: זיל גלי או נסיב בת מינך. אלמא משמע דבמקום שאין מכירין אותו נותנין לו ישראלית, ומותר לישאנה.

עד היכן היא בבל – פירש בקונטרס: דלפי הענין נראה שבבל היהת בין שני נהרות גדולים הללו, חזקל ופרת. זה מן המזרח זה מן המערב, ובאין ומושבין מן הדרום לצפון, וסופו של פרת שופך בחדקל. כל זה יש ללמוד מכאן. ארץ ישראל בדרומה של בבל, כדכתיב "מצפון תפתח הרעה" – אלמא דבבל מצפון, ופרת יורד מארץ ישראל לבבל, כדאמר בעלמא (שבת סה,ב). מיטרא במערבא סהדא רבא פרת, שממיו היו רבין ומלאים על שפתיו. וקא בעי גמרא: מה שבין שתי הנהרות – פשיטא לן דבבל הוא, אבל משפת חדקל ומבחוץ עד היכן מתפשט הרחבה של בבל? אמר רב: עד נהר עזק. ורבינו תם פירש: שנהר פרת היה בא ומושבך מן הצפון לדרום, שהרי נהר פרת בא מקדמת עזק, וכן עזק הוא מצפון של עולם וארץ ישראל לדרום, ופרת בא מערב היה מושך מצפון לדרום. והא דאמר: מיטרא במערבא סהדא רבא פרת, דמשמע דמושבך מדרום לצפון – יש לומר דהכי קאמר: שהמים של פרת רבים כל כך שיחזרו המים למקום שבאו, דהיינו מדרום לצפון.

לדך

פאן - להשיאו אשה, פאן - להוציא אשה מידו. אמר רב יוסף: כל שסיחתו בבבל משיאין לו אשה. והאידין דאיכא רמאי - הישינן. ועירי הוה קא מושתמיט מנייה דרבי יוחנן, דהוה אמר ליה: נסיב ברתאי. וימא חד הוה קאולו באורחא, ממו לעורקא דמיא, ארפכיה לרבי יוחנן אפתיה, וקא מעבר ליה. אמר ליה: אורייתן בשורה, בנתין לא בשרין? מאי דעמין - אלימא מדנתין: עשרה יוחסין עלו מבבל פהני לוי, אטו פהני לוי וישראל פולחו סליקו? כי היכי דאשתיור מהני - אישתיור נמי מהני. אישתמיטתיה הא דאמר רבי אלעזר: לא עלה עזרא מבבל עד שעשאה פסולת נקייה ועלה. עולא איקלע לפומבדיתא לבי רב יהודה, חיייה לרב יצחק בריה דרב יהודה דגדל ולא נסיב. אמר ליה: מאי מעמא לא קא מנסיב ליה מר איתתא לבריה? - אמר ליה: מי ידענא מהיכא אנסיב? - אמר ליה: אטו אנן מי ידעין מהיכא קאתינן? דילמא מהנד דכתיב "נשים

בציון ענו בתלת בערי יהודה". וכי תימא נכרי ועבד הפא על פת ישראל תולד פשר - ודילמא מהנד דכתיב בהו "השכבים על מפות שן וסרחים על ערשותם", ואמר רבי יוסי ברבי חנינא: אלו בני אדם המשתנים מיום בפני מפותיהם ערוימים. ומגדף בה רבי אבהו: אי הכי היינו דכתיב "לכן עתה וגלו בראש גלים"? משום דמשתנים מיום בפני מפותיהם ערוימים וגלו בראש גלים?! אלא אמר רבי אבהו: אלו בני אדם שאוכלין ושותין זה עם זה, ומדקיקין מפותיהם זו בזו, ומחליפין נשותיהם זה לזה, ומסריחים ערסותם בשכבת זרע שאינה שלהם. - אמר ליה: היכי נעביד? - אמר ליה: זיל פתר שתיקותא. פי האי דבדקן בני מערבא, פי מינצו בי תרי פהדי הדר, חזו הי מנייהו דקדים ושתיק - אמרי: האי מיוחס מפי אמר רב: שתיקותיה דבבל היינו יחוסא. איני? והא איקלע רב לבי בר שפי חלא ובדק בהו, מאי לאו ביוחסותא? - לא, בשתיקותא. הכי קאמר להו: בדוקו אי שתקי אי לא שתקי. אמר רב יהודה אמר רב: אם ראית שני בני אדם שמגורים זה בזה - שמעין פסול יש באחד מהן, ואין מניחין אותו לידבק אחד בחבירו. אמר רבי יהושע בן לוי: אם ראית שתי משפחות המתגרות זו בזו - שמעין פסול יש באחת מהן, ואין מניחין אותה לידבק בחברתה. אמר רב פפא סבא משמיה דרב: כבל - בריאה, מישון - מיתה, מדי - חולה, עילם - גוססת. ומה בין חולין לגוססין? רוב חולין - לחיים, רוב גוססים - למיתה. עד היכן היא כבל? רב אמר: עד נהר עזק, ושמואל אמר: עד נהר יואני. לעיל בדיגלת עד היכא? רב אמר: עד בגדא ואונא, ושמואל אמר: עד מושפני. - ולא מושפני כבל? והאמר רבי חייה בר אבא אמר שמואל: מושפני הרי היא פגולה ליוחסין! אלא: עד מושפני, ומושפני כבלל לתחתית בדיגלת עד היכא? אמר רב שמואל: עד אפמייא תתאה. תרתאי אפמייא הויין, חדא עיליתא וחדא תתייתא, חדא פשויה וחדא פסולה, ובין חדא לחדא פרסה, וקא קפדי אהרדי, ואפילו נורא לא מושלי אהרדי. וסימנין דפסולתא - הא דמישתעניא מישנית. - לעיל בפרת עד היכא? רב אמר: עד אקרא דתולבקני, ושמואל אמר: עד גישרא דבי פרת. ורבי יוחנן אמר: עד מעברת דגנימא. לייט אביי, ואיתימא רב יוסף אדרב. - אדרב לייט, אדשמואל לא לייט? - אלא, לייט אדרב, וכל שכן אדשמואל. ואיבעית אימא: לעולם אדרב לייט, אדשמואל לא לייט, וגישרא דבי פרת לתתאיה הוה קאו, והאידין

להשיאו אשה – סתמו בעי בדיקה. להוציא ממנו אשה – שנשאה כבר, מסתמו לא מפקינן. כל שסיחתו בבבל – שמספר בלשון אנשי בבל – משיאין לו אשה, דמחוקינן ליה מבבל. דאיכא רמאי – שמלמדים שיחת בבל, להחזיק במיוחסים. הוה אמר ליה – רבי יוחנן. נסיב ברתאי – ולא היה חפץ בה. מפני שהיא מארץ ישראל, והוא היה מבבל. אורייתן כשירה ברתין לא כשירה – תלמידי אתה, ותורתי כשירה לך, ובתי אינך חפץ. מאי דעתך – שאתה מחזיק בבל במיוחסים – דנתן (קדושין טז,א): "עשרה יוחסין כו" וסבר אתה שעלו כל הפסולין. מהיכא נסיבנא – איזו אשה מיוחסת. זיל בתי שתיקותא – שאל לך משפחה שתקנית, שסתם בני מריבה הם פסולין. שמתוך פסולין שהיו פורשים מהם נטרו איבה, החזיקו במריבה. ומיוחסת דבבל היינו שתיקותא, מתוך שהם שתקנים החזיקו במיוחסים. אם כן הבא לבדוק בבבל אינו בודק אלא בשתיקה, לבדוק בשתקנים. לבי בר שפי חלא – שם האיש שופת חומץ, כמו "השופת יין לחבירו" (נבא מציעא טז,א). ואין מניחין אותו – חכמים לידבק בחבירו, לכן הטילו מן השמים מריבה ביניהן. בריאה – מיוחסת ונקייה. מתא – ממזרים גמורים כולם. חולה – רובם כשרים ומיעוטן פסולין, כחולים הללו שרובן לחיים. נוספת – רובן פסולין ומיעוטן כשרין. עד היכן היא בבל – ליחס. עד נהר עזק עד נהר יואני – לפי הענין נראה שבבל בין שני נהרות גדולים חדקל ופרת, מציעים אותה ביניהם, זה מן המזרח וזה מן המערב, ובאין ומושבין מן הדרום לצפון, וסופו של פרת שופך בחדקל, כל זה יש ללמוד מכאן, ארץ ישראל בדרומה של בבל, כדכתיב (ויקרא א) "מצפון תפתח הרעה". כלומר, בבל בצפון, ופרת יורד מארץ ישראל לבבל, כדאמר בעלמא (שבת סה,ב). מיטרא במערבא סהדא רבא פרת, וקא בעי גמרא: מה שבין שני הנהרות – פשיטא לן דבבל היא, אלא משפת חדקל ולחוץ, עד היכן מתפשט הרחבה של בבל? אמר רב: עד נהר עזק, ושמואל אמה עד נהר יואני. לעיל בדיגלת עד היכן – למדת רחבה שבין שני הנהרות, ועוד להלן מחדקל עד נהר עזק, ועצריכן לידע ארכה כמה. לעיל בדיגלת – לצד דרום עד היכן. עד בגדא ואונא – מקומות הם סמוכות זה לזה, וחדקל מפסיק ביניהן. ושמואל – מוסף בארכה לדרום עד מושכני. כגולה – פומבדיתא קרוי גולה בראש השנה (בבב). לתחתית בדיגלת עד היכן – לצפון, ועל שפת חדקל במזרח של בבל, עד היכן ארכה מושך צפון? תתאה – התחתונה. לפי ששתים היו, זו עליונה וזו תחתונה. דרך משיבת הנהר יוחסין של בבל עד התחתונה, ולא היא כבלל. חדא כשירה – העליונה, והרא פסולת – התחתונה. ואפילו נורא לא מושלי אהרדי – כדי שלא יהו רגילים אצלם, שלא להתחתן בהם. דפסולתא הא דמשתעניא מישנית – וסימנא זה יזא בידך שלא תשתעניא זה או פסולה – הך דמשתעני בלשון מישון, שהיא קרובה למישון, ואמר לעיל: מישון מיתה. כפרת – על שפת פרת במערבא של בבל, עד היכן ארכה משוך לדרום? עד גישרא דפרת – שמואל היה מוסף. לייט – כל שסימון זה עלו, שאין יחוסה של בבל משוך כל כך. אדשמואל לא לייט – בתמיה, והרי הוא מוסף! אדשמואל לא לייט –

דכי אמרה שמואל למיתיה – פחת היה ולא מוסף. ובימי שמואל היה הגשר למטה מאקרא דתולבקני.

אחד מקרוביו לבתו, וְכָדָק בָּהּ בכשרותם, מבררת הגמרא מַאי לֵאוּ
 בְּתֻסְתָּא - האם אין הכוונה שבדק בדורות הקודמים על מנת
 ליחסם, ומצא שרב עצמו לא הסתמך על שתיקה לבד. מתרצת
 הגמרא: לא בדק רב ביחוס הדורות, אלא בדק בְּשִׁתְּיֻקְתָּא -
 במידת שתקנותם, ולפי זה קבע את יחסם. והָבֵי קְאָמְרִי לְהוּ רב
 לשלוחיו, בְּדוּקוּ אֵי שְׁתָּקִי אֵי לֹא שְׁתָּקִי.
 אָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר רַב, אִם רְאִיתָ שְׁנֵי בְּנֵי אָדָם שְׂמֵתְגָרִים זֶה בְּזֶה,
 הדבר מוכיח ששְׂמֵתִי פְסוּל - ישראל יש בְּאֶחָד מֵהֶן, ומִן הַשְּׂמִים אֵין מִנִּיחִין
 אוֹתוֹ לְיַדְבֵּק אֶחָד בְּחֵבְרוֹ, ולכן הטילו מריבה ביניהם. וכעין זה אָמַר
 רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֹוִי, אִם רְאִיתָ שְׂתֵי מְשַׁפְּחוֹת הַמִּתְגָּרוֹת זו בְּזוֹ תְּמִיד,
 סימן הוא ששְׂמֵתִי פְסוּל יש בְּאֶחָת מֵהֶן, ומִן הַשְּׂמִים אֵין מִנִּיחִין אוֹתָהּ
 לְיַדְבֵּק בְּחֵבְרָתָהּ.
 מביאה הגמרא: אָמַר רַב פֶּסְאִי סָבָא מְשַׁמֵּיהַ דְּרַב, כְּבָל בְּרִיאָה -
 מיוחסת ונקיה מפסולים, מִיֻּשְׁוֹן מִתָּהּ - ישראל שבה כולם מזמרים
 ופסולים, מְדֵי חוּלָה - ישראל שבה רובם כשרים ומיעוטם פסולים,
 וְעֵלְמָא גּוֹסְתָא - ישראל שבה רובם פסולים ומיעוטם כשרים. וזכה
 ההבדל בֵּין חוּלִין לְגוֹסְתִין, שְׂרֹב חוּלִין לְחֵיִים ואילו רוב גּוֹסְתִים
 לְמִיתָהּ, ולכך, במדי שרק מיעוטם פסולים הרי היא חולה, ובעולם
 שרובם פסולים היא גוססת. מבארת הגמרא מהם גבולותיה של
 בבל לענין יחסין. מבררת הגמרא: עַד הֵיָן הָיָא גְבוּלוֹת הָרוּחָב שֶׁל
 כְּבָל, ואנמה הדבר ידוע שגבול רחבה לצד מערב הוא נהר פרת,
 אך מהו גבול רחבה לצד מזרח מעבר לנהר חידקל. רב אָמַר עַד
 נַהַר עֻזָּק, וְשְׂמוּאֵל מוֹסִיף יוֹתֵר וְאָמַר שֶׁגְבוּלוֹהַ עַד נַהַר יוֹאֲנָן שְׁהוּא
 מזרחי לנהר עזק. מוסיפה הגמרא לברר את גבול ארכה של בבל:
 לְעֵיל בְּרִינְיַתָּה עַד הֵיָבָא - עד היכן גבול אורכה של בבל לצד מעלה
 של החידקל, והיינו הגבול הדרומי מזרחי. רַב אָמַר, עַד בְּנֵי
 וְאוּנוּנָא שֶׁהֵם עָרִים סְמוּכוֹת זו לזו משני צידי דרום החידקל,
 וְשְׂמוּאֵל אָמַר שֶׁאֲרַכָּה יוֹתֵר וּמְגִיעַ עַד מוֹשְׁבֵי בְּכָל־ל -
 אך מושבני עצמה אינה מכלל. שואלת הגמרא: וְהָאָמַר רַבִּי הֵיָא
 בַּר אֲבָבָא אָמַר שְׂמוּאֵל, וּמוֹשְׁבֵי יוֹתֵר הֵיָא בְּגוּלָה - כפומפדיתא
 שבבבל לענין יחסין, והיאך אמר שאינה בכלל בבל. אָמַר כֵּךְ
 צִרִיךְ לומר, אורכה עד מוֹשְׁבֵי, וּמוֹשְׁבֵי בְּכָל־ל גְבוּלוֹתֶיהָ שֶׁל בְּבֵל.
 מוסיפה הגמרא לברר: לְתַתְּחִיתָ בְּרִינְיַתָּה עַד הֵיָבָא - עד היכן גבול
 ארכה של בבל לצד התחתון של החידקל, והיינו הגבול הצפוני
 מזרחי, אָמַר רַב שְׂמוּאֵל, עַד אֲפִמְיָא תַתְּחִיתָ - אפמיא התחתונה,
 והיא עצמה אינה בכלל בבל. ומבארת הגמרא שְׂתֵי רַבִּי אֲפִמְיָא
 הָיִין - שתי ערים היו שנקראו אפמיא, הָיָא עִילְיָתָא - אחת
 עליונה שהיא הדרומית, וְהָיָא תַתְּחִיתָא - אחת תחתונה שבמזרח
 הצפונית יותר, הָיָא - העליונה בְּשִׁירָה, וְהָיָא - התחתונה פְּסוּלָה,
 וְכֵן הָיָא תַתְּחִיתָ המרחק הוא פְּרָסָה, וְקָא קְפִידֵי אֲהָרֵי - והיו
 מקפידים זה על זה, וְאֲפִילוּ נִרְיָא לֹא מוֹשְׁלֵי אֲהָרֵי - ואפילו אש
 אינם משאילים זה לזה, כְּדִי שִׁיחִי מְרוּחָקִים מֵהֶם וְלֹא יִשְׁאֹר לָהֶם.
 וְכִמְיֻנְהֵי שֶׁלֹא תטעה איזו מהם פסולה ואיזו כשרה, אפמיא
 דְּפְסוּלָתָא, הָא דְּמִשְׁתַּעֲיָא - היא זו שמדברים בה מִשְׁתַּעֲיָא - בשפת
 מישן כיון שקרובה למישן. מוסיפה הגמרא לברר את גבול אורכה
 לצד מערב: לְעֵיל בְּפָתָה עַד הֵיָבָא - עד היכן גבול אורכה של בבל
 לצד מעלה של נהר פרת, והיינו גבול דרומי מערבי. רַב אָמַר עַד
 אֲקָרָא דְּתוּלְבַקְנִי, וְשְׂמוּאֵל מוֹסִיף עַל אֲרַכָּה וְאָמַר, עַד נִישְׂרָא דְּבֵי
 פָּרָה, שהיא דרומית לאקרא דתולבקני, וְרַבִּי יוֹחָנָן מִמַּעַט בְּאוּרְכָה
 וְאָמַר, עַד מַעְבַּרְתָּ דְּגִינוּמָא, שהיא צפונית לאקרא דתולבקני. לְיִישׁ
 וְקִילָל אֲבִי וְאִתְיָמָא רַבִּי יוֹסֵף אֵת מִי שִׁיטְמוּךְ לְעֵנִין יוֹחָסִין אֲדָרְבִּי
 - על רב, משום שמרבה רחבה בגבולה של בבל. שואלת הגמרא: וְכִי
 אֲדָרְבִּי לְיִישׁ וְאִדְשְׂמוּאֵל לֹא לְיִישׁ, והרי לדעת שמואל גבולה של
 בבל משתפל לצד דרום יותר מאשר לרב. מיישבת הגמרא: אָמַר
 לְיִישׁ אֲדָרְבִּי וְכָל שְׂבֹן אִדְשְׂמוּאֵל, וְאִי בְּעֵית אִימָא, לְעוֹלָם אֲדָרְבִּי לְיִישׁ
 וְאִדְשְׂמוּאֵל לֹא לְיִישׁ - את הנהגה כשמואל לא קילל, והיינו משום
 שגִּישְׂרָא דְּבֵי פָּרָה שהוא גבול הדרומי לדעת שמואל, לְתַתְּחִיתָ הָיָה
 קָאֵי - הינו צפונית מאקרא דתולבקני, ואם כן שמואל מיעט בגבול
 זה של בבל יותר מרב.

משום שְׂבֹן - סוף דבריו שמשמעותם שסתם בן ארץ ישראל צריך
 בדיקה, נאמרו לענין לְהִשְׂאִי אִשָּׁה מיוחסת שתהא בתה ממנו
 כשירה להנשא לכהן, ואילו בְּאֵן - תחילת דבריו שמשמעותם
 שסתם בן ארץ ישראל כשר הוא. נאמרו לענין לְהוֹצִיא אִשָּׁה מִיָּדוֹ,
 שכיון שאינו מוחזק בפסול, אין מוציאין אותה מידו מחמת
 הספק. אָמַר רַב יוֹסֵף, כָּל שְׁסִיתָחוּ - דיברו בלשון אנשי בבל,
 מוחזק לנו שהוא מבני בבל המיוחסים וּמְשִׁיאֵין לוֹ אִשָּׁה מיוחסת
 מבלי לבדוק אחר יחוסו. וְהָאִדְנָא דְּאִיבָא - שמדברים בלשון
 בבליית כדי שיחזיקום כמיוחסים, תִּישְׁיָן ואֵין מְשִׁיאִים אִשָּׁה עַד
 שבודקים ביחוסו.
 מביאה הגמרא מעשה דבר והירותם של בני בבל: יְעִירִי הוּוּ קָא
 מִשְׁתַּמֵּיט מִיָּדוֹ דְּרַבִּי יוֹחָנָן - זעירי שהוא בן בבל. היה נמנע
 מלהפגש עם רבי יוחנן, כיון דְּהוּוּ אָמַר לִיהַּ נְסִיב בְּרַתִּי - שהיה
 משדרלו שישא את בתו, ולא רצה משום שהיא בת ארץ ישראל.
 יוֹקָא הַר הוּוּ קְאוּלִי בְּאוּרְחָא - הלכו שניהם בדרך, מְטוּ לְעוּרְקָמָא
 דְּמָיָא - וכשהגיעו לשלולית של מים אֲרַבְּבִיָה לְרַבִּי יוֹחָנָן אֲתַפְּיָה
 וְקָא מַעְבַּר לִיהַ - נשא זעירי את רבי יוחנן על כתפו והעבירו. אָמַר
 לִיהַ רַבִּי יוֹחָנָן, אוֹרִינְתָן בְּשִׁרָה - תורתו כשרה בעיניך, ואילו בְּנֵתִין
 לֹא בְּשִׁינָן - בתי אינה מיוחסת בעיניך. מַאי דְּעִתְיָךְ - מדוע אתה
 סובר שבני בבל מיוחסים יותר, אִילְיָמָא מְשוּם דְּתַנְן (לעיל טז).
 עֲשִׂרָה יוֹחָסִין עָלוּ עִם עוֹרָא מְכָבֵל, בְּהֵי לֹוִי וְכוּ וכן מזמרים
 ונתניהו ושאר הפסולים, ואתה סבור שלא נותרו פסולים בבבל,
 אין מזה ראייה, דְּאָמַר בְּהֵי לֹוִי וְיִשְׂרָאֵל פּוֹלְהוּ כְּלִיּוֹ - וכי כל
 הכהנים הלויים והישראלים עלו משם, אם כן כִּי הֵיבֵי דְּאִישְׁתִּיר
 מְהֵי אִישְׁתִּיר נְמִי מְהֵי - כשם שנותרו מן הכשרים, כך גם נותרו
 מן הפסולים. מבארת הגמרא, שרבי יוחנן סבר כן משום
 דְּאִישְׁתִּמְיָתִיה - נעלם ממנו הא דְּאָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר, לֹא עָלָה עוֹרָא
 מְכָבֵל עַד שְׁעִשְׂאָה פְּסוּלַת נְקִיָּה וְעָלָה, ולא נותרו פסולים
 בבבל. מביאה הגמרא עוד מעשה: עוֹלָא אִיקְלַע - הודמן
 לְפּוֹמְפִדִיתָא לְבֵי רַב יְהוּדָה, וְתַחֲוִיהַ - ראה לרב יוֹחָנָן בְּרִיהַ דְּרַב
 יְהוּדָה דְּנִינְל וְלֹא נְסִיב - לא נשא אשה. אָמַר לִיהַ עוֹלָא לְרַב יְהוּדָה,
 מַאי מַעְמָא לֹא קָא מְנַסִּיב לִיהַ מִר אִיתְתָּא לְבְרִיהַ - מדוע אינך
 משיא אשה לבנך, אָמַר לִיהַ, מִי דְּעָנַת מְהֵיבָא אֲנִסִּיב - איני יודע
 איזה משפחה מיוחסת שאשיאנו אשה משם. אָמַר לִיהַ עוֹלָא, אָמַר
 אָנִן מִי דְּעָנִין מְהֵיבָא קְאָתִינָן - וכי אנו יודעים מהו יחוסינו, דִּילְמָא
 מְהֵיבָא דְּכַתִּיב (איכה ה יא), עֲשִׂים בְּצִיּוֹן עוֹנֵי בְּתֵלַת בְּעָרֵי יְהוּדָה -
 שמת אנו מורע נשים שעונו ונאנסו על ידי הגוים בזמן חורבן הבית
 ונולדו להם בנים מהם, ולכך אף אנו פסולים. וְכִי תִימָא שבמזרח
 כן אין לנו לחוש ליחוסינו, לפי שעוֹבְדֵי בּוֹכְבִים וְעָבְדֵי הָבָא עַל פֶּת
 יִשְׂרָאֵל הוֹלְךְ בְּשַׁר, והלא עדיין יש לנו לחוש דִּילְמָא אֲנו מוֹרַע הֵנָּה
 דְּכַתִּיב בְּהוּ (עמוס ו ד) 'הַשְּׂבִיבִים עַל מַצּוֹת שֶׁן וְפָרְחִים עַל עֲרֻשׁוֹתֵם',
 ואף שאָמַר רַבִּי יוֹסֵף בְּרַבִּי הֵיָבָא שְׁסוּרָחִים הַנוֹכְרִים בַּפְּסוּק אֲלוֹ בְּנֵי
 אָדָם הַמְשִׁתֵּינִים מִים בְּפָנֵי מַצּוֹתֵיהֶם עָרוּמִים, שֶׁהוּא שׁוּאֵן. וְהֵלֹא
 מְהֵיבָא בְּהַ רַבִּי אֲבָהוּ - מקשה רב אבהו על פירושו, אֵי הָבֵי, אֵיךְ
 יתבאר הֵיָבָא דְּכַתִּיב בהמשך (שם ו ז) לענין עֲנַשׁ לְבָן עָלָה יָגִלוּ
 בְּרֵאשׁ גּוֹלִים, וכי משום דְּמְשִׁתֵּינִים מִים בְּפָנֵי מַצּוֹתֵיהֶם עָרוּמִים יָגִלוּ
 בְּרֵאשׁ גּוֹלִים. ובהכרח שאין כוונת הפסוק לאלו, אָמַר רַבִּי
 אֲבָהוּ שְׂאוּלוּ בְּנֵי אָדָם שׂאוּלִין וְשׁוֹתִין זֶה עִם זֶה, ומתוך עינוגם
 באבילה ושתיה מגיעים לידי נזות, ומְבַרְכִין מַצּוֹתֵיהֶם זו בזו,
 וּמְחַלְפִין נְשׁוֹתֵיהֶם זֶה לָזֶה, ולכך הם מְסִרְחִים עָרוּמִים בְּשִׁכְבַת וְעַ
 שְׂאִינָה שֶׁלָּהֶם, ונמצא שזרעה ממזרים. וכיון שכן, מנין שאין אנו
 מוֹרַעִים שֶׁל אֵלוֹ. אָמַר לִיהַ רַב יְהוּדָה, אם כן הֵיבֵי נְעִידֵי - איך
 נבדוק יחסין. אָמַר לִיהַ לֵב פָּתַר שְׁתִּיקוּתָא - הלך אחר משפחה
 שתקנית שהיא זו שמיוחסת יותר, בִּי הָיָי דְּבָדְקִי בְּנֵי מַעְרָבָא - בני
 ארץ ישראל, דְּכִי מִינְיָנָא בִּי תְרִי בְּהַדִּי תְּדִי - כאשר שנים מריבים
 זה עם זה הוּוּ הֵי מְנִיחֵיהוּ דְּקָרִים וְשְׁתִּיק - רואים מי מהניצים מקדים
 לשתוק וְאָמַרִי הָיָי מִיּוֹחָס מַי - ועל פי זה קובעים שהוא מיוחס
 יותר. אָמַר רַבִּי, שְׁתִּיקוּתֵיהָ דְּבָבֵל הֵינָּה יְחוּסָא - שתיקותם של בני
 בבל ראייה ליחוסם. שואלת הגמרא: אֵינִי, וְהָאִי אִיקְלַע רַב לְבֵי בְּרִ
 שְׂפִי קָלָא - לביתו של אדם ששמו שופה חומץ, כדי להשיא את

המשך ביאור למסכת קידושין ליום חמישי עמוד ב

1 חזרת הגמרא ליישב באופן אחר מדוע לא חששו שיבואו
 2 להעלותם ליוחסין: וְאִיכָּעִית אִימָא, לְעוֹלָם תְּשַׁתָּא נְמִי בְּדַרְבְּנָן אָבוּל
 3 – אף אחר שעלו לארץ ישראל לא התיר להם נחמיה לאכול אלא
 4 מתרומת ירק ופירות האילן שאף בארץ ישראל אין חיובם מן
 5 התורה, אבל בְּדַאֲוִרְיִיתָא לֹא אָבוּל – בתרומת 'דגן תירוש ויצהר'
 6 שחיובה מן התורה, לא התיר להם נחמיה לאכול, כיון שלא
 7 הוחזקו בבבל לאכול בתרומה דאורייתא. ולכך לא חששו
 8 שמחמת אכילתם בתרומה יעלו אותם ליוחסין, משום דכי מְסַקְיָנָן
 9 מְתַרוּמָה לְיוֹחֲסִין – אימתי נאמר ש'מעלין מתרומה ליוחסין, היינו
 10 דווקא באוכל תרומה שחיובה מְדַאֲוִרְיִיתָא, אבל כשאוכל רק
 11 בתרומה שחיובה מְדַרְבְּנָן לֹא מְסַקְיָנָן – אין מעלין אותו ליחסו בלי
 12 בדיקה. שואלת הגמרא: אִי הָבִי – אם כדברין שגם בארץ ישראל
 13 לא הותרו לאכול אלא מאותה תרומה שהיו אוכלים בבבל, מֵאִי
 14 גְדוּלָה תְּזַקָּה – מדוע נקט רבי יוסי לשון 'גדולה חזקה', שמשמעו
 15 שגדול כוח החזקה לסמוך עליה אף בדבר שיש סיבה לאסור יותר
 16 מאשר קודם לכן, הלא לא הותר מחמת החזקה מה שלא הותר
 17 לפני כן. מיישבת הגמרא: אף שלא הותרו בארץ ישראל אלא
 18 בתרומה דרבנן, מכל מקום היה בזה משום חידוש, דְּהָרִי מְעִיפָא
 19 בהיותם בבבל, ולא היה שם אלא תרומה דרבנן, לִיָּא לְמִינְיָן
 20 מְשׁוּם תְּרוּמָה דְּאֲוִרְיִיתָא – לא היה מקום לגזור שלא יאכלו
 21 בתרומה דרבנן מחשש שמא יבואו לאכול תרומה דאורייתא, אך
 22 לְבָסוּף – כשעלו לארץ ישראל והיתה מצויה להם תרומה

23 דאורייתא, אָף עַל גַּב דְּאִיָּא לְמִינְיָן עליהם שלא יאכלו בתרומה
 24 דרבנן מְשׁוּם שמא יבואו לאכול תְּרוּמָה דְּאֲוִרְיִיתָא, לא גזרו כן,
 25 אלא בתרומה דְּרַבְּנָן אָבוּל, וּפְתַרומָה דְּאֲוִרְיִיתָא לֹא אָבוּל, כיון
 26 ש'גדולה חזקה' יופה כוחה לסמוך עליה ולהתיר גם כאשר יש
 27 מקום לגזור ולאסור.
 28 שואלת הגמרא: איך אפשר לפרש שלא הותרו אלא בתרומה
 29 דרבנן, וְהָרִי הֶבְתִּיב בפסוק שהוזכר בבבלייתא לעיל וְיִאמְרֵךְ
 30 הַתְּרִשְׁתָּא וְנִחְמִיחֵן לָהֶם, אֲשֶׁר לֹא יֵאכְלוּ מִקִּדְשֵׁי הַקִּדְשִׁים, ומשמע
 31 שרק בְּקִדְשֵׁי הַקִּדְשִׁים – בבשר קדשים הוא דְּלֹא יֵאכְל – נאסרו
 32 לאכול, הָא כֹּל מִיָּדֵי נִיבּוּל – אבל שאר דברים כגון בתרומה
 33 דאורייתא, התיר להם נחמיה לאכול. מיישבת הגמרא: שמה
 34 שנאסרו לאכול 'מקדש הקדשים', אין הכוונה לדבר אחד שנקרא
 35 קדש הקדשים, אלא לשני דברים, וְהָבִי קְאָמַר להם נחמיה, לֹא
 36 תֵאכְלוּ מִיָּדֵי דְּמִיָּקְרִי קִדְשֵׁי וְלֹא מִיָּדֵי דְּמִיָּקְרִי קִדְשִׁים. כלומר, לֹא מִיָּדֵי
 37 דְּמִיָּקְרִי 'קִדְשֵׁי' – לא תאכלו תרומה דאורייתא שנקראת 'קדש'
 38 דְּבְתִיב לגבי תרומה (ויקרא כב י) וְיָכַל יָרֵךְ לֹא יֵאכְל קִדְשֵׁי, וְכֵן לֹא
 39 תֵאכְלוּ מִיָּדֵי דְּמִיָּקְרִי קִדְשִׁים – חוזה ושוק של שלמים שנקראו
 40 'קדשים' דְּאָמַר קְרָא (ויקרא כב יב) וְצֵת בְּהֵן כִּי תִהְיֶה לְאִישׁ יָרֵךְ הוּא
 41 בְּתִרּוּמַת הַקִּדְשִׁים לֹא תֵאכְל, וְתִרּוּמַת הַקִּדְשִׁים היינו חוזה ושוק,
 42 שכן אָמַר מֶרֶד ביבמות (פז), שהפסוק מלמדנו על בת כהן
 43 שנתאלמנה או נתגרשה מישראל זרע אין לה, שְׂבָמוּרִים מִן
 44 הַקִּדְשִׁים – חוזה ושוק של שלמים, שמפרשים וניתנים לכהן

אגרות קודש

ב"ה, ח' אייר, תשי"ז

ברוקלין.

שלום וברכה!

במענה על מכתבו שנתקבל זה עתה, וממהר הנני לענות עליו כיון שכותב שבדעתו לעזוב בקרוב

מדינתו עתה.

ולא נראית לי סברא זו כלל, כיון שחוננו השי"ת בכשרונות מיוחדים בשדה החינוך הכשר, נמצא הוא במדינה שהמחסור בכחות בשטח זה מבהיל הוא, וכנראה גם במוחש התוצאות האימויות ממחסור זה במצב היהדות במדינה האמורה, שלכן ע"פ ציווי רז"ל הידוע עניי עירך קודמין, לדעתי עליו האחריות והזכות לחפש ביגיעה הדרושה האפשריות במדינה בה נמצא עתה לעבוד בעניני חינוך.

כיון שאינו כותב הטעם לשינוי העכשוי והתכנית שלו, שהוא היפך ממה שהי' בדעתו לפני איזה זמן, אינני עומד על פרטי המצב ב... אבל באמת אין זה נוגע כלל בהנוגע לפועל, כיון ששתי הנקודות האמורות אמיתיות הן בהחלט, כשרונותיו וכן כשרון זוגתו תחיי בשדה החינוך הכשר והמצב האיום המשוע למחנכים מסורתים וטובים אשר במדינה.

אפשר שגם תנאי אופני המשכורת גרמו להסברא החדשה שלו, אף שחשש רחוק הוא בעיני, בכל זה לדעתי בטוח השי"ת אשר במדתו שהיא מדה כנגד מדה, הנה כל אלו שיעסקו בקירוב בניי במדינה האמורה ע"י חינוכם בכשרות, לברכם בהמצטרך להם מנפש ועד בשר.

ברכה לבשו"ט בכל האמור.

א.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שניאור זלמן - אדמו"ר הזקן - בעל התניא והשו"ע

א. הנהיגו חכמים¹ להריח בבשמים במוצאי שבת מטעם שיתבאר בסימן רצ"א² וצריך שיברך קודם הריח³
והצריכו גם בן לברך על האור בכל מוצאי שבת מטעם שיתבאר בסימן רצ"ח⁴ וסדרו ברכות אלו על
הפוס⁵ אחר ברכת תינו קודם ברכת הבדלה בתחלה על הבשמים ואחר כך על הנר ונמצא סדר הבדלה
שעל הפוס ברכת תינו וברכת הבשמים וברכת הנר וברכת הבדלה וסימנך יבנ"ה⁶ "וין בבשמים" נר
"הבדלה"⁷:

חלק ב סימן רצו דיני הבדלה על היין סעיף א
מתוך שולחן ערוך אדמו"ר הזקן עם ביאורי הלכה, הוצאת קה"ת

ביאורי הלכה

א] על הפוס - לכתחילה יש לברך ברכת הנר והבשמים [ב] הבדלה - הסדר יבנ"ה אינו מעכב⁹, ובדיעבד¹⁰ יצא על הכוס⁵, אבל אם רוצה⁶ יכול לברכם גם שלא על
הכוס⁷. גם כשלא עשה בסדר זה¹¹.

ציונים והוספות

(1) גדר חובת הבדלה נתבאר להלן סי' רצו ס"א.
(2) סעיף א: הנהיגו חכמים להריח בבשמים בכל מוצאי שבת כדי להשיב את הנפש שהיא דואבת ליציאת השבת בשביל הנשמה יתירה שהלכה לפיכך מיישבים ומשמחין אותה בריח טוב (וראה לקמן סי' תעג ס"ו לענין יו"ט שחל במוצאי שבת).
(3) סדר ברכת הנהנין פי"א ה"א: ברכת הריח הטוב צריך לברך קודם שיתחיל להריח כמו שמברכין על האוכלין קודם שיטעום לפי שאסור ליהנות מעולם הזה בלא ברכה.
(4) סעיף א: תקנו ברכה זו אלא לזכר שנברא האור במוצאי שבת שנטל אדם הראשון ב' אבנים והקישן זו בזו ויצא מהן אור.
(5) אם שכח (או שלא היו בידו) בשמים או נר, ונזכר (או שבאו לידו) כשגמר ברכת הבדלה קודם השתיה, יברך עליהם אז (ויהנה מהם) ואח"כ ישתה כדי שתהיה ברכתם על הכוס (שש"כ פ"ס ס"ב).
(6) כגון שאין לו כעת בשמים או נר ואינו מעוניין להמתין עד שיהיו לו, וכן בהבדלה רבת משתתפים ואין בסמיכות אליו בשמים שיכול להריח בהם, אינו צריך לכוין שלא לצאת בהבדלה זו כדי להבדיל בעצמו עם בשמים על הכוס.
(7) ראה לעיל סי' מז ס"ה: אם רוצה מברך על הנר ובשמים בפ"ע ואח"כ מבדיל על הכוס בלא נר ובשמים, וראה עוד להלן סט"ו. וראה גם לקמן סי' רחצ ס"ג (מי שאין לו כוס מברך מ"מ על הבשמים והנר), וסי' רצט ס"י (המבדיל מבעוד יום).

(8) על פי לשון הפסוק (זכריה א, טז): לָכֵן פִּה־אָמַר ה' שְׁבִיתִי לִירוּשָׁלַם בְּרִחְמִים בֵּיתִי יִבְנֶה יָבֵנָה בָּהּ נָאִם ה' צְבָאוֹת. (שבולי הלקט ענין שבת סי' קל ועוד).
(9) ראה המצויין לעיל מסי' מז ס"ד ומסי' רצ"ט ס"י.
(10) אבל לכתחילה יש להקפיד על סדר זה, ולכך גם אם כבר בירך על הבשמים קודם הבדלה, יברך עליהם שוב בשעת ההבדלה (כפי שמשמע להלן סי' רצו ס"ח ואין לחלק ששם מברך שוב מפני שמוציא גם אחרים י"ח - שהרי יכולים לברך בעצמם ואינם צריכים לברכתו) (ואף שהריטב"א (פסחים נד, א) הביא סברא שההיתר הוא רק כשמוציא את בני ביתו שיש בזה הנאה חשובה של גרם מצוה, מ"מ משוער (שם ס"ז) משמע שאין בזה גרם מצוה), אבל לא יברך שוב על על הנר (אלא אם כן מוציא אחרים ידי חובתם).
(11) ולכן אם טעה ובמקום לברך על הבשמים בירך על האש, או אפילו התחיל לומר "ברוך אתה ה'" כשבדעתו לסיים "בורא מאורי האש" - ונזכר בטעותו - יסיים לומר ברכת הנר ויהנה מהנר, ואח"כ יברך על הבשמים (ואפילו תיקן טעותו אינו מועיל אלא יהנה מהנר ויברך שוב על הבשמים, אלא אם כן היה בדעתו בתחילת הברכה לברך על הבשמים ומחמת היסח הדעת בירך על האש - שאז יתקן עצמו (אם נזכר תוך כדי דיבור) ויברך על הבשמים (ויצא אפילו לא חזר על תיבת 'בורא' אלא אמר 'בורא מאורי האש מיני בשמים')) (שש"כ פ"ס הערה קז על-פי מסקנות האחרונים בסי' רט).

שולחן ערוך רבנו הזקן הלכות שבת - לפי לוח "רב יומי"

ד ואם ירצה יוליך שם אפילו פת משלו וכולם מותרים
הואיל והוא כבר עירב עם חבריו קונה לצורך כולם
והוא הדין אם הוא עם חבריו הם בענין שאינן צריכין לערב
כלל ביניהם כגון אב עם בניו המקבלים פרס ממנו השרויים
לבדם בחצר אחת וכן כל כיוצא בהם כמו שנבאר בסימן

ש"ע הרי אחד מהם מוליך פת בשביל כולם אפילו משלו
לחצר הסמוכה להם לערב עמה:
ה אין ב' חצרות יכולים לערב יחד אלא א"כ יהיה ביניהם
פתח רחב ד' טפחים או חלון שיש בו ד' על ד' ויהיה
קצתו בתוך י' טפחים הנמוכים לארץ ואז אם רצו מערבים

48 אלו מורידין מכאן פירות ששבתו עליו ומכניסים לבתיהם
49 ואלו מורידים מכאן ומכניסים לבתיהם.

50 אבל פירות שהעלו אלו מבתיהם והניחו בראשו אסורים אלו
51 להוריד לחצרם לפי שע"י שניהם נעשית כאן לפירות אלו
52 ששבתו בבית הוצאה לחצר אחרת שלא עירבה עמו ואע"פ
53 שהונחו במקום פטור בינתיים אין זה מועיל כלום כמו
54 שנתבאר בסימן שמ"ו שיש להחמיר בזה כדברי האוסרים:

55 וְאִם הָיָה הַכּוֹתֵל גְּבוּהָ לְאַחַת מֵהַחֲצוֹרוֹת י" טפחים
56 ולשניה אינו גבוה עשרה כגון שקרקעה של אחת מהן
57 גבוה משל חברתה מי שאינה גבוה לו עשרה מותר
58 להשתמש בו אף בכלים ששבתו בבית אם עירבה חצר זו
59 לעצמה והשני אסור להשתמש בו אף בכלים ששבתו בחצר
60 לפי שתשמיש כותל זה למי שגבוה לו עשרה הוא תשמיש
61 בקושי נותנים אותו לזה שתשמישו בנחת לפיכך נותנים
62 כותל זה למי שאינו גבוה לו עשרה שישתמש בו אף בכלים
63 ששבתו בבית ומונעים אנו את מי שגבוה לו עשרה
64 להשתמש בו אף בכלים ששבתו בחצר כדי שלא יאסר על
65 זה שאינו גבוה לו עשרה להשתמש בו בכלים ששבתו בבית
66 לפי שכותל זה אין דינו כגג אלא כחצר הואיל ואינו גבוה
67 עשרה מקרקעית חצר של זה וא"כ אם גם השני יהיה לו
68 רשות להשתמש בו איזה תשמיש תהא רשות שניהם שולטת
69 בכותל זה ויהא אסור לזה להוציא כלים ששבתו בבית לחצר
70 שניהם.

71 והוא שיהא הכותל רחב ד' אבל אם אינו רחב ד' מקום פטור
72 הוא ומותר לשניהם להשתמש בו אף מן הבתים (אפילו)
73 [אם] ערבה כל חצר לעצמה אע"פ שלא עירבו ביחד:
74 י נפרץ הכותל שביניהן עד עשר אמות ועד בכלל הרי הוא
75 כפתח ואם רצו מערבין כל אחת לעצמה והוא שאינו
76 פרוץ במילואו (אלא נשתיירו פס משהו מכאן ומשהו מכאן
77 או פס ד' טפחים מצד אחד) ואם נפרץ יותר מעשר חסובות
78 שתיהם כחצר אחת וצריכות לערב יחד וכל מקום מהכותל
79 שאינו גבוה י" טפחים כפרוץ הוא:

80 יא כותל שבין ב' חצרות גבוה עשרה לשתייהן והעמיד
81 אצל הכותל סולם רחב ד' טפחים וכן כנגדו בחצר
82 השנית אפילו אין הסולמות מכוונים זה כנגד זה אלא
83 מרוחקים זה מכנגד זה פחות מג' טפחים הרי הם כמכוונים
84 וחשובים כפתח לכותל ואם רצו מערבין שתי החצרות יחד
85 ואפילו אם הם מרוחקים זה מכנגד זה הרבה אם הכותל
86 רחב ד' טפחים עדיין חשובים הם כפתח שיכול לעלות
87 בסולם זה ולילך על הכותל עד סולם השני ולירד.

88 באיזה סולם אמרו בסולם שיש בו ד' שליכות שאינו ניטל
89 בשבת מחמת כובדו אע"פ שעתיד ליטלו אחר השבת אבל
90 פחות מכאן הואיל וקטן הוא ונוח ליטלו כנטול הוא ואינו
91 חשוב פתח אלא א"כ זרועותיו ושליכותיו גסות וכבדות.

92 ואם אין הכותל גבוה אלא עשרה והעמיד סולם גבוה שבעה
93 ומשהו ורחב ד' אצל הכותל זקוף ביושר כיון שלא נשאר
94 שלשה עד ראש הכותל הרי זה כמגיע לראשו ממש ומועיל

1 יחד ומותרים לטלטל אפילו דרך חורים וסדקים ואם רצו
2 מערבין כל אחד לעצמו ואסורים לטלטל מזו לזו דרך
3 פתחים וחלונות או חורים וסדקים או על גבי הכותל כלים
4 ששבתו בבית אבל אם כל החלון הוא למעלה מ"י טפחים
5 אינו מועיל כלום כיון שיש תחתיו מחיצה גמורה החולקת
6 בין החצר ואי אפשר להן לערב יחד.

7 ואם אין ברחבו ד' טפחים אפילו הוא ארוך הרבה אינו
8 מועיל כלום.

9 ואם הוא עגול צריך שיהא בהקיפו י"ז טפחים פחות חומש
10 כדי שנוכל לרבע בו ד' על ד' שהאלכסון של מרובע זה
11 שהוא ה' טפחים וג' חומשין הוא רוחב של העיגול שהוא
12 שלישי הקיפו וג' פעמים ה' טפחים וג' חומשין הם י"ז פחות
13 חומש כזה וצריך שיהא משהו מן מרובע זה תוך י" טפחים
14 לארץ:

15 ה חלון שבין ב' בתים שרוצים לערב יחד כגון שלא עירבו
16 החצרות זו עם זו יכולים לערב אפילו הוא גבוה למעלה
17 מ' טפחים לפי שהבית כיון שהוא מקורה הרי הוא כמלא
18 והרי זה כאילו אין החלון גבוה י' טפחים כיון שהבית כולו
19 ממולא והוא הדין לארובה שבין בית לעליה שאע"פ שהיא
20 למעלה מעשרה אם רצו מערבין יחד ואפילו אין שם סולם
21 לעלות בו ובלבד שיהא בארובה ד' על ד'.

22 ואם עשו סריגה לפני החלון נתבטל מתורת חלון שאין
23 הנקבים מצטרפים לד' טפחים וכן בארובה:

24 ז בית שבין שתי חצרות והוא פתוח לשתייהן ועירב עם
25 שתייהן אבל החצרות לא עירבו זו עם זו אין לטלטל
26 כלים ששבתו בבתיים מחצר לחצר ע"י בית זה:

27 ח היה בין ב' חצרות כותל גבוה י' טפחים על פני כל
28 ארכו או שהיה קרקעה של אחת מהחצרות גבוה
29 מחבירו ה' טפחים ועשה עליו מחיצה ה' טפחים להשלימו
30 לעשרה והוא הדין כשגבוה מחבירו עשרה בלא מחיצה אין
31 יכולים לערב יחד.

32 ואם היה הכותל גבוה לשתייהן עשרה והיה בראשו פירות
33 הרי בני ב' החצרות יכולים להוריד הפירות לחצירות וכן
34 להעלות עליו מפירות ששבתו בחצר זו ולהורידם ממנו
35 לחצר האחרת אע"פ שלא עירבו זו עם זו בין שראש הכותל
36 רחב ד' טפחים בין שאינו רחב שהרי ראש הכותל דינו כגג
37 ושתי החצרות כולן רשות אחת הן לכלים ששבתו בתוכן
38 אע"פ שלא עירבו.

39 אבל פירות ששבתו באחת מבתי חצר זו או זו אסור
40 להעלותם עליו או להורידם ממנו מפני שהוא רשות של
41 שתייהן והן אוסרות זו על זו לענין כלים ששבתו בבית עד
42 שיערבו ואפילו פירות ששבתו עליו או בחצרות אסור
43 להורידם ממנו להכניסם לבית שעם הבית אינו רשות אחת
44 אלא א"כ עירבו.

45 במה דברים אמורים כשהוא רחב ד' טפחים בראשו אבל
46 אם אינו רחב ד' טפחים מקום פטור הוא ובטל לכאן ולכאן
47 ואלו מעלין עליו מכאן פירות ששבתו בבית ואלו מכאן וכן

39 בה ד' ויש בעליונה ד' על ד' ואין בין זו לזו ג' טפחים הרי
40 הן כאצטבא אחת שיש בה ד' על ד' מלמעלה שמועלת
41 להתיר להשתמש בכותל אבל לא לעשות פתח לערב יחד:
42 טו זיז היוצא מן הכותל בפחות מ' טפחים מראשו ויש
43 בו ד' על ד' וסמך לו סולם כל שהוא שאין ברחבו ד'
44 מועיל להתיר לו תשמיש הכותל לפי שנוח לו לעלות בסולם
45 ולעמוד על הזיז ולהשתמש על הכותל אבל לעשותו פתח
46 לערב יחד אינו מועיל אלא א"כ הזיז הוא בפחות מג'
47 טפחים לראש הכותל.

48 והוא שלא תהא שליבה לשליבה ג' טפחים
49 ולא יהא בין שליבה לשליבה ג' טפחים שאז נעשה הזיז עם
50 כל השליבות הכל אחד והרי יש ד' על ד' מלמעלה וכאילו
51 היא אצטבא אחת שיש בה ד' על ד' מלמעלה שמועלת
52 להתיר תשמיש הכותל אעפ"י שקצרה מלמטה.

53 והוא שסמך ראש הסולם בזיז ממש אבל אם סמכו בכותל
54 אצל הזיז אין סולם זה מדרגה לזיז ולא נעשו הכל אחד.

55 וכל זמן שאינו גבוה הכותל כ' טפחים די לו בזיז אחד
56 שמניחו באמצע שהרי אין גבוה עשרה עד הזיז ולא גבוה
57 עשרה ממנו עד ראש הכותל ואם הוא גבוה כ' צריך שני
58 זיזין אחד בתוך עשרה התחתונים ואחד בתוך עשרה
59 העליונים בפחות מ' טפחים לתחתון שאם היה הזיז גבוה
60 עשרה מהארץ וכן אם העליון גבוה י' טפחים מהתחתון לא
61 די לו בסולם כל שהוא שאין ברחבו ד'.

62 והוא שלא יהיו הזיזין מכוונים זה תחת זה אלא יהיו
63 משוכים זה מכנגד זה כדי שיהא ראוי להעמיד סולם מזה
64 לזה שהסולם שיעמיד מהתחתון להעליון יהא סמוך בעליון
65 ממש ולא אצלו בכותל:

66 טז העמיד ב' סולמות זה בצד זה ולא היה במשך שניהם
67 רוחב ד' והרחיקם זה מזה כדי שיהא בשניהם ד'
68 ומילא האויר שביניהם בקש שעשאן כעין שליבות אינו
69 מועיל לא להתיר תשמיש בכותל ולא לערב יחד לפי שמקום
70 מעמד הרגלים הוא לעולם באמצע הסולם וכאן אין ראוי
71 לעלות בקש.

72 ואם העמיד הסולם באמצע והקש מן הצד מועיל בין להתיר
73 לו תשמיש הכותל בין לערב יחד אם מגיע לפחות מג'
74 טפחים לראש הכותל ועשה כן גם בחצר השנית לפי שכך
75 הרגל עולה בסולם והקש שמן הצד ראוי להחזיק בו בידי
76 ולעלות:

חלק ב סימן שעב דין שיתופי הדירות לעירוב:

1 בין לערב יחד אם העמיד כן גם בחצר השנית ובין להתיר
2 להשתמש על הכותל בכלים ששבתו בבית לזה שהעמיד
3 הסולם בחצרו ואם בחצר השנית אין שם סולם לכותל זה
4 שאז נעשה כותל זה לזה תשמישו בנחת ולזה תשמישו
5 בקשה ונותנים אותו לזה שתשמישו בנחת:

6 יב עקר חוליא מראש הכותל למעטו מגובה עשרה אם יש
7 משך ד' באורך מה שנתמעט (אע"פ שאין בו ד' על ד'
8 כגון שאין בעובי הכותל ד') מועיל בין לעשותו פתח לכותל
9 זה לערב החצרות יחד אם נתמעט כן כל עובי הכותל ובין
10 להשתמש בכל הכותל בכלי הבית אם לא נתמעט בכל עוביו
11 אלא מצד אחד ונעשה לזה תשמישו בנחת למי שנתמעט
12 מצדו שנוח לו לעלות במקום המיעוט וממנו יעלה על ראש
13 כל הכותל ולהשני תשמישו בקשה.

14 ואם אין בו ד' אינו חשוב כפתח לערב יחד וכן אינו מועיל
15 להשתמש בכל הכותל בכלי הבית אלא במקום שנתמעט
16 בלבד ששם הוא תשמישו בנחת לזה שנתמעט מצדו שעומד
17 בקרקע ומשתמש עליו בנחת אבל אינו נוח לעלות דרך עליו
18 לראש הכותל הואיל ואין בו ד':

19 יג בנה אצטבא למטה אצל הכותל למעטו מגובה עשרה
20 שאין ממנה לראשו י' טפחים שנוח לו לעלות במקום
21 המיעוט וממנה יעלה על ראש כל הכותל אם יש בה ד' על
22 ד' מועלת להשתמש בכל הכותל שהרי נוח לעלות דרך
23 עליה על ראש הכותל הואיל ואין ממנה לראשו גובה עשרה
24 אבל אינה חשובה כפתח לכותל זה לערב יחד אפילו עשה
25 כן גם בחצר השניה הואיל ויש ממנה לראשו ג' טפחים.

26 ואם אין בה ד' על ד' אינה מועלת אפילו להשתמש על
27 הכותל כנגדה ממש לפי שאין נוח לעמוד עליה ולהשתמש
28 כשאין בה ד' על ד' ואין זה תשמיש בנחת:

29 יד כפה ספל שיש בו ד' על ד' וגבוה כל שהוא ומיעט בו
30 גובה הכותל מעשרה שאין ממנו לראשו עשרה מועיל
31 להשתמש בכל הכותל כמו אצטבא אף על פי שעתיד ליטלו
32 ובלבד שיחברנו בטיט לארץ חבור שאי אפשר לשוטטו עד
33 שיחפור בדקר שאז אי אפשר לנטלו משם בשבת אבל אם
34 הטיט מונח כך על אוגניו הכפויים לארץ מותר ליטלו בשבת
35 שלא נעשית בסיס לדבר האסור שהרי אין כוונתו שיהא
36 הספל משמש להטיט אלא הטיט משמש להספל לחבורו
37 לארץ וכל דבר הניטל בשבת אינו ממעט שכנטול הוא.

38 בנה אצטבא על אצטבא אם יש בתחתונה ד' על ד' או אין

לקוטי תורה

5 הלב אלא נשארת בבחינת "מקיף" עליו מלמעלה,
6 ולפיכך אופן ההשפעה והפעולה שלה הוא
7 על-דרך ענין המחשבות והדמיונות שבעת החלום
8 - דהיינו:

1 כמו בן הענין באהבה זו כשהיא בבחינת שינה.
2 וכך הוא בנמשל באהבה זו המסותרת,
3 דאע"פ שהיא נמצאת בנפש האדם תמיד ואף
4 משפיעה עליו, מכל-מקום אינה "נכנסת" בתוך

41 היא כמו החלומות בעת השינה שניתן לחבר בהם
42 שני הפכים בחדא מחתא.

43 *”שינה” רוחנית זו הגורמת להנהגה של “גנבא*
44 *אפום מחתרתא רחמנא קריא”, יכול כל אחד למצוא*
45 *בעצמו, לפי ערכו ומדותו; כגון, כאשר אדם עוסק*
46 *בעניניו הגשמיים וטרוד ומתייגע בהם כל כך עד*
47 *שאינו מוצא פנאי לקביעות עתים לתורה, ולפעמים*
48 *גם אינו מתפלל בציבור, ואעפ”כ הנה עומד הוא*
49 *ומבקש את ברכת הוי’ שיצליח בעניניו – הרי אין זה*
50 *אלא לפי שההשגה באלקות היא אצלו רק בכללות,*
51 *ובבחינת מקיף בלבד.*

52 וכמו שהוא בבעל עסק, כמו כן יכול גם יושב
53 אהל למצוא בעצמו ענין זה של “שינה” רוחנית –
54 שמחד גיסא הוא מאמין שהתורה היא חכמתו ורצונו
55 של הקב”ה, ואם כן כל ההצלחה בהשגת התורה תלוי
56 רק בהקב”ה שהוא הנותן לו כח לעשות חיל בלימודו;
57 ומכל-מקום כשמצליח בלימודו בפועל, הרי הוא
58 מתפאר בזה, או באופן גרוע יותר – שלומד על מנת
59 להתפאר, עד שלפעמים יטה את העיניו, ובלבד שתהא
60 ידו על העליונה.

61 וכן יש אנשים שבגלל טרדתם ועסקם בתורה,
62 הרי הם עוברים לפעמים על דין ב’שולחן ערוך’,
63 ועכ”פ מונעים את עצמם מלעסוק בתפלה באריכות,
64 ומכל-שכן מלהתבונן בגדלות ה’ לפני התפלה.

65 והסיבה לכל זה היא מפני שחושב שהתורה
66 שלומד היא “תורתו”, תורה שלו, וצריך לחדש בה
67 בשכל אנושי שלו, ולכן מונע עצמו מענינים הנ”ל
68 כיון שדרוש על זה משך זמן, והרי הוא זקוק לזמן זה
69 כדי שיוכל לחדש בתורה;

70 אבל אם הוי’ לומד תורה מפני שהיא חכמתו
71 ורצונו של הקב”ה, אזי הוי’ מבין שלא יתכן שענינים
72 שצוונו הקב”ה לעשותם כדי להתכונן כדבעי קודם
73 התפלה, היינו ללמוד חסידות, לטבול במקוה וליתן
74 צדקה [כמבואר בלקוטי תורה] – יהיו מניעה מלימוד
75 התורה שהיא חכמתו ורצונו של הקב”ה.

76 אלא הוא מונע את עצמו מכל זה לפי שהאמונה
77 שלו היא בבחינת “מקיף”, על-דרך גנבא אפום
78 מחתרתא רחמנא קריא].

79 וצריך האדם לעורר את האהבה משינתה,
80 ולהכניסה בתוך מוחו ומחשבתו.

1 אף שזוכר את ה’ בלבו, ויודע דרך כלל שמלא
2 כל הארץ כבודו, מכל-מקום יכול לעשות דבר
3 עבירה שהוא נגד רצונו ית’, ואפילו באותה
4 שעה.

5 מצד אחד אהבה זו משפיעה על האדם שיזכור
6 את ה’ בלבו תמיד, כי סיבתה של אהבה זו היא
7 הקשר ה”עצמי” בין הנשמה לאלקות (כמו הקשר
8 בין בן להוריו כנ”ל), ולפיכך בכל מצב יש לכל
9 אדם מישראל אמונה בה’ (וכל בני ישראל הם
10 “מאמינים בני מאמינים”), ויודע אשר מלא כל
11 הארץ כבודו ואי אפשר להסתתר מפניו יתברך;

12 אבל מכל-מקום יתכן מצב שבו “זכירה” זו
13 אינה נכנסת לתוך פנימיות מוחו ומחשבתו, אלא
14 “מרחפת” על מוחו בדרך דמיון והעברה בעלמא,
15 ולכן אינה פועלת עליו במדה כזו שבגללה ימנע
16 מלעשות דבר עבירה שהוא נגד רצונו ית’, אלא
17 באותה שעה עצמה שזוכר את ה’, הרי הוא עלול
18 להתנהג ח”ו היפך רצון ה’.

19 כמאמר רז”ל גנבא אפום מחתרתא רחמנא
20 קריא, שיצליח בגנבתו.

21 אמרו רז”ל שגנב העומד בפי המחתרת ומתכונן
22 לגנוב, קורא ומתפלל להקב”ה שיצליח בגניבתו.
23 הרי שהגנב מאמין בהקב”ה וביכולתו, ובגלל אמונה
24 זו הוא מתפלל להקב”ה שיצליח בגניבתו, היינו
25 שהוא מכיר במציאותו של הקב”ה ויודע שההצלחה
26 (או העדר ההצלחה) שלו תלוי בהקב”ה;

27 ולכאורה, כיצד יתכן שבשעה זו גופא שזוכר
28 את ה’ ואף מתפלל אליו, יעשה דבר עבירה נגד
29 רצונו ית’ ויגנוב?

30 [אלא הטעם:]

31 והוא מפני שאין זכירה זו אלא דרך דמיון
32 והעברה בעלמא על המוח, ואינו מלוכש ונכנס
33 בתוך מוחו.

34 היות שהאמונה לא נכנסה בתוך פנימיות מוחו,
35 אלא רק מרחפת עליו (כמו מחשבות האדם בעת
36 החלום), לכן אין בכוחה למנוע אותו מלעבור על
37 איסור הגניבה; ולא זו בלבד, אלא שהוא משתמש
38 באמונה זו עצמה לעשות דבר שהוא היפך רצונו
39 יתברך, אף שיש בכך סתירה מיני’ וכי’!

40 והיינו לפי שהאמונה רק “מרחפת” עליו, והרי

23 וכדי לחזור ולעוררם צריך האב להתבונן היטב
24 במוחו ומחשבתו אודות בנו האהוב, וככל שיעמיק
25 יותר במחשבתו אודות בנו, כך תתעורר יותר
26 האהבה הטבעית שבלבו לבנו האהוב.

וכן הוא בנדון דידן:

28 כדי לעורר משינתה את האהבה לה' המסותרת
29 בלב האדם, צריך האדם להתבונן היטב במוחו
30 אודות מציאות האל ורוממותו ועל-ידי-זה יתעורר
31 בו "הקשר העצמי" לאלקות החקוק בלבו.

32 ומדייק רבינו שצריכה להיות התבוננות דוקא,
33 היינו שלא די בהכנה והשגה בלבד, אלא דרושה גם
34 התבוננות, שענינה - לקשר שכלו בענין אלקי
35 "בחוזק ובהתמדה" ובהעמקת הדעת, "עד שתהא
36 מחשבתו מקושרת בה' בקשר אמיץ וחזק כמו שהיא
37 מקושרת בדבר שרואה בעיני בשר ומעמיק בו
38 מחשבתו" - שרק אז, האהבה לה' (היינו ה"קשר
39 העצמי" שלו להקב"ה כנ"ל) "חודרת" לתוך מוחו
40 ולבו (ולא נשארת בכחינת מקיף).

41 ובזה גופא - לא די בהתבוננות אחת בגדלות
42 ה', אלא צ"ל "התבוננות רבים", כלומר, על האדם
43 להתבונן בכל הענינים הרבים של גדלות ה'
44 המתוארים בפרטי מזמורי התפלה.

ד"ה תחת אשר לא עבדת פרק א

1 וזהו כל ענין עבודת התפלה, "לעורר את
2 האהבה משינתה", היינו שהאהבה לה' תתגלה
3 ו"תיכנס" "בתוך מוחו ומחשבתו" באופן פנימי,
4 כאדם ער שהמחשבות שלו מלוכשות בפנימיות
5 מוחו כנ"ל (ולא באופן של חלום ודמיון בלבד).

[וכיצד מעוררים את האהבה? -]

7 על ידי התבוננות רבים מהתחלת התפלה עד
8 קריאת שמע.

9 הזמן המיוחד להתעוררות האהבה לה' בלב
10 האדם הוא בעת קריאת שמע, באמירת "ואהבת את
11 ה' אלקיך";

12 אך כדי שבשעת ק"ש תהי' האהבה מורגשת
13 בפנימיות המוח והלב, האדם צריך להתכונן לכך
14 על ידי התבוננות מרובה בפרטי הענינים שאומרים
15 "מהתחלת התפלה עד קריאת שמע".

ליתר ביאור:

17 הקב"ה יצר את נפש האדם כך שלשכל שבמוח
18 יש השפעה גדולה על המדות שבלב, והמדות
19 נגררות אחרי השכל; וכפי שרואים במוחש באהבת
20 אב לבנו, למשל, שהיא נטועה עמוק בלב האב,
21 ומכל-מקום אם הבן נמצא במרחקים במשך זמן
22 ארוך, יתכן שרגשי האהבה שבלב יחלשו ויתעממו,

ב.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא דובער - אדמו"ר האמצעי

שערי תשובה

14 וכל השתנות שפע דחג"ת בא רק משינויי אור הכתר
15 בג' הקוין דאצי' לבד שזהו מלמעלה למטה דוקא. והנה
16 לכאורה אנו מוצאין שכל שינויי אורות וגוונין דמל'
17 שנק' שם ב"ן למעלה אינו בא מלמעלה אלא מלמט'
18 דוקא דהיינו לפי אופן העלאת מ"ן דנבראים אם לטוב
19 אם לרע והיינו אל יבא בכל עת כו' (דכ"ח עיתים י"ד
20 לטוב כו') דלפעמים בחי' המל' מלאה גבו' קשי' ודינין
21 הרבה מחמת העלא' המעשי' של בנ"א שלא טוב
22 וכמ"ש כאן בזה' הכצעקתה הבאה אלי בגז"ד כו'
23 ולפעמים המל' בבחי' החסדים טובים וכו' מחמת
24 העלא' מ"ן דתחתונים במעשה הטוב וכמשל עשישתא
25 ששינוי גוונין שבה הוא לפי הגוונין של שלהבת
26 שלמטה שעולה למעלה ועושה בה אורות משונים אם

1 (ה) ויובן זה ג"כ בנשמה האלקית כמ"ש ובחרת
2 בחיים כנ"ל הגם שאין בחירה וטעם לרצון
3 עצמי שרוצה בחיי האלקית למעלה מן הטעם לגמרי
4 כידוע וגם לשמור עצמו מדבר המזיק לנפשו ששניהם
5 כא' בלי התחלקות כלל אך מ"ש ובחרת היינו כאשר
6 בא למצוא טרף לנפשו האלקי' ע"י השגות אלקות שאז
7 יבא הדבר בהתחלקו' אופנים שונים בג' מיני קוין ימין
8 ושמאל ואמצע אך במעשה הן ג' דברים תורה ועבודה
9 וגמ"ח וסוף דבר הוא המעשה שכוללת הכל ושרשה
10 בעצם הרצון שנק' כתר שבכתר שלמעלה מהקוין כו'
11 וד"ל. והנה מבואר למעלה בבחי' המל' למעלה שנק'
12 עשיתא דמקבל כל נהורין וגוונין דג' קוין שזהו כמו
13 סוף מעשה למטה שמקבלת מהכל ול"ל מגרמה כלום

43 הארץ כו' לפעמים בחד ולפעמים בדין (ונק' ב"ד
 44 דלתתא כו') וכ"ז מטעם שבחי' המל' נק' כח הפועל
 45 בנפעל ע"כ משפיע למטה כפי העלא' מ"ן שלהם
 46 למקור חוצבם המחיה אותם וא"כ הרי כ"ז סתירה
 47 גדולה לכאורה על ענין הנ"ל דהמל' מקבל הכל
 48 מלמעלה דוקא ולכך נק' אמונה דמה שמקבלת
 49 מלמעלה דוקא משפעת למטה ומצד עצמה ל"ל מגרמ'
 50 כלום היפך זה ממש. אך הענין הוא דשניהם אמת ואין
 51 זה סתירה כלל דהלא ידוע בענין העלאת מ"ן שגורם
 52 המשכת מ"ד בכלל רק לפי אופן ההעלאה ובחי'
 53 המשכת מ"ד היינו ענין המשכת אורות עליונים דג' קוין
 54 דאצי' במל' מלמעלה למטה דוקא כמו המשכת אור
 55 החסד דקו ימין במל' תלוי לפי ערך העלא' מ"ן במעשה
 56 החסד וצדקה למטה שמעוררים מלמטה למעלה במל'
 57 ע"ד הנ"ל בענין הבחירה כו' ומבחי' המל' עולה
 58 למעלה באצי' (כמ"ש הבאה אלי ממש וכמ"ש בזוהר)
 59 ואמשיך רוח של חסד דז"א דאצי' שמאיר למטה במל'
 60 והמל' משפיע חסד זה לעולמות לנשמות בג"ע עד חסד
 61 אל כל היום עד שהוא זן ומפרנס לכל ולהיפך במעשה
 62 הרע דבנ"א מעורר למעלה במל' כח הדין ועולה
 63 למעלה ונמשך מבחי' גבו' דקו השמאל במל' ואע"פ
 64 שאין רע יורד מלמעלה שהוא באצי' אבל מבחי' פסול'
 65 גבו' הללו נמשך למטה ע"י בחי' המל' כאשר הוא
 66 בבחי' דינא קשיא לענות לרשעים בפו"מ כמ"ש חמת
 67 ה' על ראש רשעים יחול ע"י מקטרגים הרעים כנ"ל
 68 ונמצא ששניהם אמת דג' הקוין דאצי' הוא המאיר במל'
 69 וחו"ג וממוצעים ואמנם כל פרטי אופני שינויי האור
 70 הכל תלוי בהעלא' של בנ"א מלמטה וכמו והימים ימי
 71 בכורי ענבים שא' בזוהר שאז היה מאיר במל' מבחי'
 72 גבו' קשות דענבין אוכמין שזהו מפסולת גבו' דקדושה
 73 דאצי' שנק' ענבי חוורי וכידוע בענין ענבימו ענבי ראש
 74 וכמו אשכול של ענבים סחטה לו כו' ולהיפך בבחי'
 75 החסד וטוב דבנ"א נמשך אור החסד דאצי' מרום
 76 המעלות במל' וכמו יהי חסדך ה' עלינו כאשר יחלנו לך
 77 בהעלאה מלמטה. ולפ"ז כל המשכות אורות עליונים
 78 במל' תלוי הכל בבחירה דבנ"א שהמה המוסיפים אור
 79 במל' או גורעים ומחשיכים והמל' נמשל כעשישתא
 80 שמקבלת מלמטה ומלמעלה ומצד עצמה ל"ל מגרמה
 81 כלום כנ"ל. ובאמת אין זה מתיישב כלל לפי קבלת
 82 האר"י ז"ל וגם לא בפשט הכתובים שהרי א' השופט
 83 כל הארץ משמע דבחי' המל' מצד עצמ' שופט את הכל
 84 לפי מעשיהם כו'.

1 לבנונית או אודם או חשך שחור וכמ"ש בזוהר שנק'
 2 אבן טבא כו'. וביאור הדבר ידוע ע"פ פשוט שכל
 3 הברואים יש להם מחצב ושורש בכח האלקי שהוא
 4 מקור הכל הוא בחי' המל' שנק' כח הפועל בנפעל וע"ד
 5 דוגמא כאשר אנשי סדום היו רעים וחטאים במעשיהם
 6 הרי בא ועולה למעלה בשורש מקור חוצב' בבחי' המל'
 7 כל רעת' כמ"ש הכצעקת' הבאה אלי מפני שנרשם שם
 8 עונם באותיות למעל' ונעשו מקטרגים רעי' שצועקי'
 9 ותובעים דין (כמו דבר חשוך העולה למעלה ומחשיך
 10 המאור דלבנה וכה"ג) וכידוע בענין שטרי חובותינו
 11 שכאשר אדם עושה עון וחטא ונדבק במות ורע דקליפה
 12 עושה רושם רע למעלה שנק' שטר באותיות ממש אם
 13 מגזל או עריות ונברא מזה מקטרג רע שעולה ומסטין
 14 יורד ומקטרג לפעול לו רע כמ"ש תייסרך רעתך ממש
 15 וכידוע דאין רע יורד מלמעלה רק האדם עצמו עושה
 16 את הרע לייסרו ע"י מעשיו הרעים גם מן מחשבות
 17 רעות ודיבורים רעים הכל עולה למעלה ולא יאבד
 18 ונרשם שם וכן להיפך בעשות אדם הטוב גם במחשבה
 19 ודבור הכל עולה למעלה במקור חוצבו ונרשם שם
 20 בצירופי אותיות טובים ונברא מזה מלאך טוב להגן
 21 ולהמליץ טוב וגורם למעלה שיאיר שם אור צח ובהיר
 22 בחסדים הטובים כו' וזהו הנק' העלא' מ"ן בכלל שהוא
 23 מעש' התחתוני' כידוע וידוע דרוח אייתי רוח ואמשיך
 24 רוח דאתעדל"ת עושה אתערותא דלעילא באותו אופן
 25 ממש דהיינו שאופן השפעת בחי' המל' אדון כל הארץ
 26 אם בחסד או בדין הוא לפי אופן אתדל"ת דוקא
 27 שעוררו למעלה מדה זו כמ"ש ראה נתתי לפניך החיים
 28 כו' דמשמע שניתן ביד האדם לעשות זה השינוי
 29 מלמעלה אם חיים וטוב כו' דאם האדם בוחר במעשה
 30 חיים וטוב עורר למעלה המשכת שפע חיים וטוב
 31 ברוחניות ובגשמיו' דהיינו על נשמתו שתחי' בחיי
 32 עולם כמו בעבודה שבלב ומוח בתפל' וכה"ג
 33 ובגשמיות בחיי פרנסתו שיצלי' ויסיר ממנו כל מקטרג
 34 רע ברוחניות ובגשמיות משונאי' שלא ירדפוהו כו'
 35 ולהיפך בעשותו בבחירתו ברע ימשיך עליו ברוחניות
 36 ובגשמיו' השפעת הרע ומות לפי שמעורר למעלה כח
 37 הדין הקשה ואע"פ שאין רע יורד מלמעל' אבל הוא
 38 עצמו עשהו כנ"ל ובזה ניתנה הבחירה לאדם דוקא
 39 והכל בידי שמים חוץ מיראת שמים וכמו צדיק ורשע
 40 לא קאמר לפי שניתן לאדם הבחירה ולא מן השמים
 41 הוא כידוע. ולפ"ז כל שינויי אופני ההשפעה מבחי'
 42 המל' תלוי באופן המעשה דבנ"א וכמ"ש השופט כל

ג.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא מנחם מענדל – אדמו"ר ה'צמח צדק'

מאמרי הצ"צ תרי"ד-תרט"ו

41 בינה הוא גימ' שי והפי' כי הי"ש הוא מקבל מהש"י
 42 הביטול והמשכה מחו"ב שזהו בחי' גבוה, וזהו ענין
 43 בחי' עול אבל מהו ענין הקמת עול שמשמע שמקים
 44 אותו מלמטה למעלה, והנה כתי' שם בפי' נצבים למען
 45 ספות הרוה את הצמאה וענין צמאה היינו צמאה
 46 ליוצרה כי הנה כתי' הלא דברי כאש נאום ה' כמו אש
 47 שטבע לעלות לשרשה כשמדליק' אותה על הפתילה כך
 48 הנה הצמאה ה' צמאה כי בה' בראם כל ההשתלשלות
 49 העולמו' הוא ע"י ה' בהבראם בה"א בראם שהוא ענין
 50 ה"א מוצאות וגם ענין ה"א הוא הבל הלב כי בדבר ה'
 51 שמים נעשו כתי' ובדיבור יש ה' מוצאות הפה וגם הבל
 52 הלב שמשם נמשך קול וזהו רק משל לכח האלקי
 53 המהוה העולמות, והנה כאשר האש טבע לעלות כך
 54 הכח האלקי טבע לעלות לשרשה וזהו ענין הצמאה כי
 55 בריבוי השתלשלות הוא נמשך בעה"ד טו"ר עד שיהי'
 56 מזה יניקת חיצונים וזהו ענין ירידה גדולה והיא צמאה
 57 לעלות ליוצרה לשרשה וזהו ענין צמאה, ובחי' רוה
 58 היינו לעומת זה כי יש היכלות קדושות ויש היכלות
 59 קליפו' והיכלות הקליפות משפיעי' כל מיני רע ובקל
 60 וע"כ נק' רוה שהשפעה היא בבחי' רוה בקל ובשפע
 61 אבל השפעת קדושה הוא בצימצום ובקושי לכך נקרא'
 62 צמאה, וספות הרוה את הצמאה כשמתחבר הרוה עם
 63 הצמאה היינו הקליפה עם הקדושה ע"י דיבורי'
 64 ומעשים לא טובי' כי הנה בכאו"א יש הב' בחי' היינו
 65 מצד הנה"א היא צמאה ליוצרה וכמ"ש צמאה נפשי
 66 לאל חי ומצד נה"ב הוא רוה בכל מיני תאות
 67 וכשמתחבר הנה"ב עם נה"א זהו ספות הרוה את
 68 הצמאה וצריך לזה תשובה וזהו ענין הקמת עול להקים
 69 אותה מההיפוך מקליפות ומחיצוני' ולעלות אותו
 70 למקו' קדושה כי טבע הקליפות הוא יש לגרמי' וטבע
 71 הקדושה הוא רק בחי' ביטול וכמבואר בתניא כברא
 72 דמשתדל וכו' יתיר מגרמי' ונפשי', וזהו החילוק שבין
 73 נצבים לעומדים כי הנה במלאכי' ששרשם מדבר ה'
 74 כמ"ש בדבר ה' שמים נעשו שזהו בחי' ממלא
 75 וכשמשיגים איך שהוא קדוש ומובדל מעולמו' בבחי'
 76 סובב או' קדוש ובאמירת קדוש שלהם הם מחברי'
 77 סובב בממלא היינו ממשיכי' הארת הסובב בממלא
 78 וזהו שרפים עומדים היינו בחי' הביטול שלהם שנקרא'
 79 עמידה הם ממשיכי' סובב בממלא אבל נש"י הם בבחי'
 80 נצבי'.

1 אתם נצבים היום כולכם לפני ה', הנה כתי' שרפים
 2 עומדי', במלאכי' כתי' עומדי' ובישראל כתי'
 3 נצבי' כי ענין נצבים הוא מורה על ענין עמידה חזקה
 4 וכמ"ש אין מלך באדום נציב מלך וכמ"ש והנה ד' נצב
 5 עליו וכו', ולעומת זה ג"כ דתן ואבירם יצאו נצבי'.
 6 להבין הענין הנה ארו"ל [בתחילה] עלה במח' לברא
 7 במדה"ד ראה שאין העולם מתקיים שיתף מדה"ר,
 8 והנה הוא באמת רחום וחנון איך עלה מתחילה לברוא
 9 במדה"ד וגם כשיתף מדה"ר הלא הדין הוא העיקר.
 10 והנה כתי' נאום דוד בן ישי נאום הגבר הוקם עול מהו
 11 ענין הקמת עול ומה זה [שייך] לדוד, אך הענין הוא כי
 12 דוד הי' מרכבה לבחי' מל' כידוע והוקם עול היינו עול
 13 מל' כי הנה אין מלך בלא עם ועם הוא בחי' נפרד כי
 14 מלוכה אינו שייך רק על נפרדים, והנה באמת איך שייך
 15 למעלה בחי' נפרדי' והלא כתי' אני הוי' לא שנית
 16 קודם שנבה"ע ולאחר שנבה"ע ואני ראשון ואני אחרון
 17 ואתה הוא קודם שנבה"ע ואתה הוא לאחר שנבה"ע,
 18 אך הענין הוא ע"י גבורות וצימצומי' רבים נמשך בחי'
 19 מלוכה להיות עם נפרדים וכמ"ש וגבורתך ידברו
 20 וכמ"ש מי ימלל גבורות ה' כי יש ריבוי צימצומי'
 21 למעלה וזהו ענין קעמ"ש בבחי' ביטול להמשיך בחי'
 22 מלוכה ע"י הצימצומי' שיהי' הרצון למלוכה שיהי' על
 23 עם נפרד והיינו למעלה לברוא עולמות הנפרדי' כי בעת
 24 בריאות העולמו' הי' מצד חפץ חסד ואח"כ תלוי
 25 במעשה התחתוני' ע"י קעמ"ש שלהם נמשך בחי'
 26 מלוכה וגם כשיש בחי' מלוכה אזי צריך להיות בבחי'
 27 ביטול לקבל עומ"ש וזהו ענין הקים על היינו עומ"ש.
 28 וגם עוד יש פי' כי הנה על כתי' והיינו גימ' מאה היינו
 29 דוד תיקן מאה ברכות היינו כנגד עשר ספי' ויוד פעמי'
 30 [יוד] הם מאה והיינו בחי' המשכות מלמעלה ע"י
 31 תו"מ וברכת המצות להמשיך אורות בכלים, וזהו הפי'
 32 הוקם עול מ"ש מלמטה למעלה והיינו הביטול
 33 שבתו"מ בכללות עומ"ש וכמשארז"ל למה קדמה שמע
 34 ליהי' א"ש שיקבל עומ"ש תחילה ואח"כ עול מצות
 35 וגם הוקם על כתיב בלא וי"ו היינו ענין מאה ברכות
 36 שממשיכי' ע"י מלמעלה למטה תענוג עליון ורצון
 37 עליון בכל מצוה ומצוה בבחי' גילוי אלקו' מלמעלה,
 38 וזהו ענין דוד בן ישי כשמקבל מבחי' מל' ומדות
 39 עליונות הוא בחי' דוד סתם וכשמקבל מחו"ב הוא בן
 40 ישי כי ישי הוא יש ש"י כי ב"פ קנה הוא קנה חכ' קנה

ד.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שמואל – אדמו"ר מוהר"ש

תורת שמואל – תרל"ב

14 מהעשרה אחרונים כמבואר במשנה, הרי שהג' הוא
 15 כנגד ביי"ע ולכן אין בהם כ"כ חומרות. אך אינו
 16 מוכרח שאפ"ל שלפי שהג' תעניתים ראשונים הוא
 17 נגד ג' ראשי ראשים לכן אין בהם כ"כ חומרות, כי
 18 לגבי בחי' גבוה שהוא למעלה מאתעדל"ת אין שייך
 19 כ"כ גזירות וכל מה שהוא למטה יותר צריך לנהוג
 20 חומרא יתירא, אך באמת אינם חלוקים כי ע"י בירור
 21 דבי"ע עי"ז נמשך הג' ראשי ראשים, ונמצא שרב האי
 22 גאון אומר שנמשך הג' ראשי ראשים, ובריייתא
 23 דשמעון הצדיק מפרש סדר עבודה שע"י בירור ביי"ע
 24 נמשך הג' ראשי ראשים, וכמ"כ ע"י שפעל יעקב
 25 העלאת מ"ן בבי"ע עי"ז נתגלה הג' עולמות ביי"ע
 26 דכללות.

ויקח לו יעקב מקל לבנה

בס"ד פ' ויצא תרל"ב

1 והענין כי הנה איתא בכהאריז"ל שעקודים נקודים
 2 וברודים הוא ג' עולמות ביי"ע, עקודים
 3 בריאה דכללות, נקודים יצירה, ברודים שהוא אצי'
 4 דפרטות הוא עשי' דכללות כמשנ"ת בהרמ"ז שחכמה
 5 דאריך הוא שייך לאצי', וע"י בירור ביי"ע דפרטיות
 6 נמשך ביי"ע דכללות, והוא ע"ד דוגמא מה ששאלו
 7 מרב האי גאון עשר ידענו ע"ס שלשה עשר לא ידענו
 8 וא"כ מהו הי"ג מדה"ר, והשיב שהוא ג' ראשי ראשים
 9 אור צח אור מצוחצח אור קדמון, וא"כ הג' גבוהים
 10 מהי"ד, ובבריייתא דשמעון הצדיק איתא שהשלשה
 11 הוא כנגד ביי"ע וא"כ הי"ד גבוהים מהג', ואפשר
 12 להביא רא"י לדבריו מהמשנה שהיו מתענין י"ג
 13 תעניות והשלשה ראשונים הי' קל לענין דינא

ה.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שלום דובער – אדמו"ר מוהרש"ב

שיעורים בהמשך המאמרים – תער"ב

18 מלכות שמים שלימה כביטול כל עצמותם בו'. כיון שזו
 19 היא מהות העבודה של ראש השנה ויום הכיפורים,
 20 להתבטל לקדוש-ברוך-הוא למעלה מכל טעם ודעת.
 21 וגם בזה יש ענין המשפט - הביטול העצמי של קבלת
 22 עול מלכות שמים, כולל בתוכו גם שפיטה עצמית, והוא
 23 לשפוט את עצמו מהדברים המותרים דבזה הזמן של
 24 הימים הנוראים צריך להיות בזה והירות יתירה כנודע,
 25 וגם ענין ההנחה בכלל – לא רק השפיטה על ענינים
 26 פריטיים, אלא גם כללות הנחת עצמותו בראש השנה
 27 הוא ענין המשפט ששופט ומכניע את עצמו בו'.
 28 וענין מה שאמר המדרש, שהקדוש-ברוך-הוא אוחב את
 29 המשפט יותר מכולם, יש לומר שזהו מה שיש מעלה
 30 בפנימי - באור המוגבל בתוך הכלי על האור המקיף
 31 (והיינו לפי מה שנתבאר לעיל שהמשפט הוא בעשר
 32 ספירות בו'), - שהרי המשפט עניינו למדוד, וזה שייך
 33 רק באור הפנימי המתלבש בכלים שהוא האור שבעשר
 34 הספירות, וכידוע במעלת היושר שהוא האור הפנימי על

1 וזהו שאמר¹²³ רבותינו ז"ל על פסוק¹²⁴ ארץ אשר ה'
 2 אלקך דורש בו' מראשית השנה ועד אחרית שנה בו',
 3 שבתורה רשית חסר א' כתיב, ועל זה דרשו חכמינו,
 4 ש"רשית" הוא מלשון רש ועני, דכל שנה שהיא רשה
 5 עניה בתחלתה הרי היא מתעשרת בסופה בו',
 6 ופירש רש"י על מאמר חז"ל זה: שישאל עושין עצמם
 7 כרשין¹²⁵ וכדלים בראש השנה ויום כיפור ומבקשים
 8 תחנונים כאילו אינם ראויים חסד-ושלום ומבקשים רק
 9 רחמים בו', - ישראל אינם מבקשים כיון שמגיע להם,
 10 אלא מתוך בקשת רחמים למרות שלא מגיע להם, וכן
 11 מבקשים סליחה ומחילה מתוך התחושה שאינן ראויים
 12 מצד מעשיהם,
 13 ואפילו צדיקים גמורים שאינם שייכים כלל לשום חטא
 14 חסד-ושלום מצד הביטול העצמי המתעורר בראש השנה
 15 ויום כיפור מבקשים גם כן סליחה ואומרים וידוים בו'
 16 שעושין עצמן כחוטאים ופושעים והם בהתעוררות
 17 תשובה בלב נשבר ממש בו', ומקבלים עליהם עול

125) ראה ענין זה בארוכה במאמר "ויהי ביום ההוא יתקע בשופר גדול" (ספר המאמרים מלוקט ו') ובהנסמן שם.

123) ראש השנה טז, ב.
 124) עקב יא, יב.

צריכים שופטים, היינו שצריך להיות המשפט וההגדרה
 בכל חושי הנפש להיות עוצם עיניו מראות ברע ואומם
 אזנו משמוע ובולם פיו מלדבר בו,
 וכל זה מצד הביטול בבחינת הנחת עצמותו בו' וכמו
 שנתבאר במקום אחר (שזהו מצד הביטול דחכמה שהוא
 ביטול עצמי – כ"ח מ"ה, וכח הרצון שכנפש שמוסר
 את רצונו לגמרי למעלה מטעם ודעת בו'),
 ועל-ידיה נעשה ממילא ההגדרה – הגידור והשמירה -
 בכל שאר איברי הגוף, כמו שרואים בפועל, שהשמירה
 על השערים שומרת על כל העיר. וזהו הפירוש הפנימי
 בהמשך הפסוק ושפטו את העם משפט צדק דהיינו
 המשפט בשאר באיברי הגוף בו',
 ועל-ידי כל זה היינו, דוקא העבודה על-ידי הכוחות
 הפנימיים ממשיכים בחינת עצמות אור אינסוף ברוך
 הוא.
 וזה שנאמר במדרש רבה דכזכות המשפט אני משרה
 קדושתו ביניכם, ובתחילת המאמר דייק - מהו הקשר
 בין הדברים, דהנה ידוע קדושה זהו בחינת עצמות אור
 אינסוף שקדוש ומוכדל מהשתלשלות בו' נמשך על-ידי
 המשפט דוקא בו'. כפי שהתבאר שהעצמות נמשכת
 על-ידי העבודה בכוחות הפנימיים.
 וממשיך שם במדרש: וכזכות המשפט אני גואל אתכם
 גאולה שלימה, והקשר בין הדברים הוא דגאולה היא גם
 כן מבחינת עצמות אור אינסוף, וכמו שכתוב¹²⁹ אם
 יגאלך כו' גאלתיך אנכי כו', 'אנכי' הוא בחינת עצמותו,
 דענין הגאולה הוא היציאה מההגבלה שזהו דוקא
 מבחינת עצמות אור אינסוף בו'.
 וכל זה – את הקדושה והגאולה ממשיכים על-ידי
 המשפט בו'.
 ומסכם הרבי נ"ע את הביאור על-פי כל המבואר לעיל
 בפסוקים אלו: וזהו שופטים ושומרים תתן לך בו' בחינת
 המשפט והביטול בבחינת הנחת עצמותו, שזהו ענין כי
 נער ישראל שתן מקמינים את עצמם בבחינת ביטול
 והנחה בו', שממשיכים על-ידיה בחינת עצמות אור
 אינסוף בו'. וזהו שכזכות המשפט אני משרה קדושתו
 ביניכם ואני גואל אתכם בגאולה שלימה בו'.
 קיצור.

אך הנפש הוא מוגדר, והשמש אינו מוגדר, רק שהוא
 מוכרח בהגילוי, וכנפש הגילוי הוא רצוני ומכל-מקום
 הוא בבחינת אור,
 והדוגמא למעלה דהאור שלהאיר הוא על-דרך-משל
 השפע, ואור האינסוף הוא רק גילוי העצם שכמו

העיוגולים שהוא האור המקיף בו'. שאף שהאור הפנימי
 הוא לכאורה למטה מהאור המקיף, הרי בשרשו הוא
 בפנימיות המקיף שלמעלה מחיצוניות המקיף¹²⁶.
 וענין מה שכתב שהמדרש שאני נתן מה שאני אוהב –
 המשפט, לזה שאני אוהב – ישראל, הוא שעל-ידי
 המשכת אור העצמי נמשך ממילא הפנימי בו', בחינת
 הקטן ממשיכה ממילא את ענין המשפט שהוא אור
 פנימי, כי האור הפנימי הוא המשכת עצמותו ממש.
 וגם יש לומר הכוונה כמה שכתוב במדרש רבה שנותן
 דבר האהוב לזה שאוהב, היינו מה שניתן לישראל דוקא
 כח זה דהביטול שלמעלה מטעם ודעת – כלומר, לא רק
 שבזכות הביטול העצמי נמשכת הפנימיות, אלא גם
 שכל הכח לביטול עצמי הוא כח מיוחד שניתן לישראל
 דוקא (ששרשם בפנימיות הרצון).
 (וזהו כנזכר לעיל שההנחה גופא הוא ענין המשפט,
 כלומר, הביטול של הנחת עצמותו הוא על-ידי ששופט
 את עצמו, ובאמת הביטול הנזכר לעיל דלמעלה מטעם
 ודעת הוא גם כן בבחינת פנימי שזהו ענין הנחת עצמותו
 בו'), - כשנתבונן לעומק נמצא, כי יש קשר בין הפנימי
 להנחת עצמותו, כיון שהסובב נמשך ממילא והשינוי
 והעבודה נעשים דוקא באור הפנימי. והסיבה לכל זה
 היא מפני שישראל הם מושרשים בעצמות אור אינסוף
 בו'.
 ומדריגה זו של הביטול העצמי, יש בכל אחד ואחד
 מישראל ובנקל לבוא לזה, יותר מלהעבודה שעל-פי
 טעם ודעת שאין הכל שייכים לזה כראם מי ששייך
 להשגה והתבוננות וצריך עבודה ויגיעה רבה בהתבוננות
 והעמקה פנימית בכדי להגיע לביטול שעל פי טעם
 ודעת, ויש בזה כמה חילוקי מדריגות אם העבודה היא
 באופן כך או כך בו', - כיון שהביטול תלוי בהשגה
 והתבוננות, יש בזה חילוקי מדריגות שונות, אבל
 הביטול שלמעלה מטעם ודעת זה יש בכל אחד ואחד
 מצד עצם הנפש ובנקל יותר לבוא לזה בו'. – על-דרך
 המבואר בתניא¹²⁷ שקרוב מאוד וביכולת כל אדם
 מישראל - גם קל שבקלים ופושעי ישראל - לעורר את
 כח המסירות נפש, שהיא האהבה הטבעית המסותרת
 שבישראל.
 וזהו הכוונה הפנימית בפסוק שופטים ושומרים תתן לך
 בכל שעריך, ופירש בש"ך על התורה שהשערים הן חושי
 הנפש, שצריך לתת עליהם שופטים ושומרים לגדור
 אותם, וכדאיתא בספר יצירה¹²⁸ ז' שערים בנפש ב'
 עינים ב' אזנים ב' נקבי החוטם והפה ובשערים אלו

128) פרק ד משנה יב.

129) רות ג, יב.

126) ראה סוף שרש מצות התפלה בדרך מצוותיך (קמו, א).

127) פרקים יח יט.

16 בשאר כוחות הנפש, שיש בזה דרגות שונות של
17 התלבשות, וכן נרגש בטרדת המשפיע בשעת השפעת
18 שכל ובשינוי שנעשה בהשפעה עצמה.
19 לעומת זאת, ענין האור שאין בו מהעצם, והוא מעין
20 המאור ונמשך ממילא, והמשלים לזה - מאור השמש
21 שלא פועל שינוי בשמש עצמה וחימום המתכת הנעשה
22 ממילא ובאופן המשכת החיות הכללית של הנפש בגוף.
23 והצורך בב' המשלים לענין האור - השמש והנפש, כי
24 מעלת אור השמש שאינו מוגדר, ומעלת חיות הנפש
25 שהגילוי רצוני ובבחירה.
26 וכן הוא למעלה - האור הפנימי הוא על-דרך שפע,
27 והאור המקיף על-דרך אור, והשם היחיד שניתן לכנות
28 את האור הוא רצון - שהוא המשכת הנפש, ובנמשל
29 גילוי עצמותו ית'.

שבת פרשת שופטים

1 העצם, ואי אפשר לכנותו אלא בשם רצון שהוא גילוי
2 העצמות.
3 ועל פי הנוכח לעיל יתבאר פסוק שופטים ושומרים תתן
4 לך.
5 סיכום המאמר:
6 [לאחר שביאר בארוכה במאמר הקודם את המשל בנפש
7 האדם מכח הרצון -] במאמר זה מבאר את הנמשל באור
8 איין-סוף. שתואר ה'איין-סוף' הולך על האור, שהוא ענין
9 של התפשטות. ובשביל לבאר זאת, מקדים החילוק בין
10 אור לשפע.
11 ענין השפע הוא המשכת מהות דבר, באופן של
12 התעסקות והתלבשות בפעולה, על-דרך 'יש מאין' שיש
13 בזה התחדשות. ובנפש האדם המשל לזה הוא מכח
14 הזריקה והציור, שעניינם לפעול פעולה והאדם נתפס
15 בהם. וענין זה מובן יותר מאופן התלבשות השכל

ו.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא יוסף יצחק - אדמו"ר מוהריי"צ

ספר המאמרים ה'תש"י

1 האדם כלול מעליונים ותחתונים. מעלתו על התחתונים: שפועל פעולות רבות ואפילו
2 הפכיות. מעלתו על העליונים: בספירות - כל ספירה מוגדרת ואינה ספירה אחרת, ומה
3 שכל ספירה כלולה משאר הספירות, הוא בשביל שלימותן

18 הנה יש להם פעל אַחַד² או שְׁנֵי פְעָלִים, נוֹסֵף עֲלֵיהֶם
19 הָאֵדָם שֶׁהוּא פֶעַל פְּעֻלוֹת רְבוּת וְגַם הַפְּכִים זֶה מֵזֶה,
20 דְּכָל נִבְרָא וְנִבְרָא הוּא בְרַ פֶעַל רַק בְּעִנְיָנוּ, וּבְעִנְיָ אַחַר
21 אֵין לוֹ שִׁיכוּת כְּלָל, וְדָבָר שֶׁהוּא הַפֶּךְ עִנְיָנוּ הֵנָּה הוּא
22 מְנַגֵּד לוֹ, כְּמוֹ שְׁנֵי טְבָעֵי הַנְּשָׂר וְהַעוֹרֵב, דְּנֶשֶׂר רַחֲמָנִי
23 וְעוֹרֵב אֲכָזְרִי הֵם הַפְּכִים וּמְנַגְּדִים, וְכֵן יֵשׁ בְּטְבָעֵי
24 הַרְמָשִׁים טְבָעִים הַפְּכִים, יֵשׁ כְּאֵלוֹ שְׁנֵי לְהֵם טְבָע
25 הַבְּנִין לְבָנוֹת לְהֵם בְּתִים וְהִיכְלוֹת כְּמוֹ הַנְּמָלִים שְׁנֵי
26 בְּהֵם מִיֵּן אֲשֶׁר הֵם עֲסוּקִים תְּמִיד בְּבִנְיָן, וּבְנִיגֵיהֶם הֵם
27 תְּזוּקִים וְעֲשׂוּיִם תְּדָרִים וְאֲכַסְדְּרָאוֹת^א בְּתַכְמָה גְּדוּלָה,
28 וְיֵשׁ מִיֵּן רְמָשִׁים אֲשֶׁר עֲנִינָם לְהַרְסֵם כֹּל בְּנִינָן, וְעִנְיָן
29 הַהֲרִיסָה אֵינוֹ בְּשִׁבִיל אֵיזָה כְּוָנָה וְטַעַם, כִּי־אֵם הוּא עֲנִינָן
30 טְבָעֵי, דְּכֶשֶׁם שְׂבָמִין הַבוֹנִים אֵינוֹ עַל־פִּי טַעַם וְשִׁכָּל
31 כִּי־אֵם מִצַּד הַטְּבָע, דְּטְבָעִם לְבָנוֹת בְּנִינָם, וְיֵשׁ שְׁהֵם

4 (ו) וְהֵנָּה הָאֵדָם הוּא הַבְּרִיאָה הַתִּיכוֹנִית שְׂפָלוֹל
5 מַתְחַתוֹנִים וְעֲלִיוֹנִים, כְּמֵאֵמֶר רְבוּתֵינוּ ז"ל
6 (תְּגִיגָה ט"ז א'), "שִׁשָּׁה דְבָרִים נֶאֱמָרוּ בְּבְנֵי אָדָם, שְׁלִשָּׁה
7 כְּמִלְאָכֵי הַשָּׁרָת וּשְׁלִשָּׁה כְּבְהֵמָה", דְּהָאֵדָם כְּגוֹפּוֹ
8 וּכְנִשְׁמָתוֹ הוּא כְּלוֹל מִן הָעֲלִיוֹנִים וּמִן הַתְּחַתוֹנִים, דְּהֵנָּה
9 הַשְּׂמָחָה וְתַעֲנוּג הַנְּפֶשׁ שְׁנֵי בְנִשְׁמוֹת עַל אֱלָקוֹת, הֵנָּה
10 זְהוּ מִבְּחִינַת הַבָּלִים דְּאֵיִן חֲטָם פֶּה, דְּמֵזָה הוּא הֵן
11 הַתַּעֲנוּג דְּנִשְׁמוֹת כְּגוֹן־עֵדֶן מֵה שְׁנֵהֲנִין מִזִּיו הַשְּׂכִינָה, וְכֵן
12 הַחוּשׁ שְׁנֵי בְנִשְׁמָה לְהַתַּעֲנוּג עַל ה' הֵנָּה זְהוּ מִבְּחִינַת
13 הַבָּלִים הַנְּזָכָרִים לְעִיל, דְּכֵזָה הוּא יִתְרוֹן הַנְּשְׁמוֹת עַל
14 הַנִּבְרָאִים שְׁלִמְעָלָה בְּסַפִּירוֹת הָעֲלִיוֹנוֹת וְגַם הַנְּאֲצָלִים
15 הָעֲלִיוֹנִים, דְּהֵנָּה כְּשֵׁם דְּעַל יְדֵי שְׁהָאֵדָם כְּלוֹל מִן
16 הַתְּחַתוֹנִים וְהָעֲלִיוֹנִים הֵנָּה יֵשׁ בּוֹ יִתְרוֹן עַל הַתְּחַתוֹנִים,
17 דְּהָאֵדָם מִשְׁתַּנָּה מִשְׁאֵר כֹּל הַנִּבְרָאִים מֵה שְׂפָל הַנִּבְרָאִים

והניף. ד"ה ויבוא עמלק תש"ט (קונטרס סב) פ"ב. ד"ה זה היום
השי"ת (קונטרס עג) פ"ב.

2) פועל אחד . . הנשר והעורב: הרמב"ם בהקדמתו לפיה"מ.
ירושלמי פאה פ"א הל' א. ועייגם כן לקו"ת פ' אמור ביאור לר"ה

30 בפעלתן הנה גם אין מקום לומר שיהיו הפכיות
 31 במהותן, וכמו חסד ותפארת או תפארת וגבורה או נצח
 32 הוד יסוד, דכל אלו הרי כל אחת מהם פעלתה אינה
 33 מנגדת לפעלתה של הספירה האחרת ואינן מנגדות זו
 34 לזו בפעלתם, הנה גם אין מקום לומר שיהיו מנגדות
 35 זו לזו במהותן העצמי, אבל בתהו הם ענפין מתפרדין,
 36 דאין זה לפי שהם מנגדים בפעלתם והפכים זה מזה,
 37 הנה הם גם הפכים בעצמן, כפיאם שהם אינם סובלים
 38 זה את זה, לכן הנה גם בהספירות הפעולותיהם הם
 39 שונות אלו מאלו, הנה גם הם הפכיות ומנגדות זו לזו,
 40 ומדות דתקון הן בהתפללות זו בזו, דהחסד יש בה
 41 גבורה וגבורה יש בה חסד, אמןם באמת הנה התפללות
 42 זאת מה שהגבורה כלולה בהחסד וחסד כלול בגבורה
 43 הוא בשביל השלמות, דבזה שהחסד כלול בו גבורה,
 44 הנה מצד התפללות זו נעשה השלמות במדת החסד,
 45 והינו דשלמות החסד הוא על ידי הגבורה הכלולה בה,
 46 דלולי התפללות זו הנה החסד אינו בשלמות, ולפעמים
 47 הוא דין, שהוא הפך החסד לגמרי, דענין החסד הוא
 48 להשפיע למי שחסר ולמלאת מחסורו, הן בהשפעת
 49 הצטרפות שונות והן בהשפעת השכל, וכן במלוי רצונו
 50 של כל מי שהוא במה שהוא חסר ומשתוקק לזה,
 51 דהשפעת החסד הוא בא מצד טבע איש הטוב והחסד
 52 לעשות חסד וטוב עם כל מי שצריך לזה, הן אם יהיה
 53 דבר גשמי באכילה ושתיה ושאר ענינים מחסורים
 54 גופניים בלבושים ובית, והן אם יהיו ענינים רוחניים
 55 בחנוכה והדרך בהתקון המדות, והן בעניניו למוד
 56 חכמה, וכן במלוי רצון איש ואיש תשוקתו במה שהוא
 57 חסר לו, או חפץ בו, הנה איש החסד משפיע לו במדה
 58 מרבה מצד עצם מדת טובו וחסדו.

1 נמצאים שם איזה זמן ופתאם הולכים להם גודדים
 2 גודדים לבנות להם בנינים במקום אחר, ועוזבים
 3 מקומם הראשון עזוב ושמים, דאין זה על-פי טעם
 4 וכונה, כפיאם מפני הטבע של בנין שהטביע הקדוש-
 5 ברוך הוא בהם, הנה כמו כן במין המהרסים אינו אלא
 6 ענין טבעי להחריב ולהרס, וכן יש חיות קטנות בחיות
 7 השדה שטבעם לחפר את האדמה, ויש אשר טבעם
 8 לכסות כל תפירה, שהם פעולות הפכיות זו מזו
 9 שמנגדות זו לזו, והאדם הנה לבד זאת אשר הוא בר
 10 דעה והשכל אשר כל עניניו הם בטעם ודעת בשביל
 11 פונה מיתדה, הנה לבד זאת הנה הוא בעל פעולות
 12 הפכיות זו מזו, ובצעת שהוא פועל פעלה אחת כמו
 13 פעלת החסד והקשוב, הנה אין זה נוגע כלל להפעלה
 14 ההפכית דגבורה ורחוק, אשר בזה הנה האדם הוא
 15 מעלה מכל הנבראים שלמטה, הנה כמו כן הנה
 16 על-ידי זה שהאדם כלול מהעליונים ותחתונים, הנה יש
 17 להנשמה יתרון גם על הספירות ונאצלים העליונים,
 18 דכל ספירה הנה היא רק מה שהיא, דספירת החסד היא
 19 חסד ולא גבורה, וספירת הגבורה היא גבורה ולא חסד,
 20 ועם היות דהספירות דתקון הם בבחינת התפללות,
 21 דהחסד יש בה התפללות כל ספירה, וכן בהגבורה, אם
 22 כן גבורה כלולה בחסד וחסד כלולה בגבורה, דבתהוי
 23 הנה היו הספירות ענפין מתפרדין, דחסד היא מדה
 24 בפני עצמה, וגבורה היא מדה בפני עצמה, ומנגדים זה
 25 לזה, דהחסד מנגד לגבורה וגבורה מנגד לחסד, וכן
 26 שארי המדות זה לזה, דבמדות חסד וגבורה הנה גם
 27 במדות דתקון פעלתן הפכיות זו מזו, ופעלת כל אחת
 28 ואחת מהן היא מעצמותו, הנה יש מקום לומר שהן
 29 הפכיות זו מזו גם בעצמן, אבל במדות שאינן הפכיות

ליל שני דחג השבעות, הי"ח

ב. עולם התהו.

ספר השיחות - הי"ח תת"א בלה"ק

12 שהיה אחד מראשוני חסידי רוסיה הלבנה שהיו
 13 מקושרים לבעל-שם-טוב, למגיד ממזריטש
 14 ולתלמידיו, ידע הר' שמשון כל הפרטים משנות
 15 ילדותו של רבנו הזקן לפני שאביו הגאון ר' ברוך
 16 הביא אותו לליובאוויטש ללמוד אצל הגאון ר'
 17 יששכר דוב מקבילניק.
 18 נוסף על הסיפורים שרשם ר' אברהם ממה
 19 ששמע מאביו הר' שמשון, היה רשום בזכרונו של ר'
 20 אברהם הרבה עשרות סיפורים שלא רשם אותם
 21 בכתב. כך גם הרבה עשרות אירועים שאירעו אצל
 22 רבנו הזקן החל משנת תקנ"ג, כשהר' אברהם העתיק

1 ח. ר' ניסן המלמד - מספר אבי - היה חתנו של
 2 ר' פסח המלמד. ר' פסח היה בנו של ר' אברהם, ור'
 3 אברהם היה בנו של ר' שמשון המלמד.
 4 ר' אברהם מלמד היה כתבא רבא גם בכתב וגם
 5 בלשון, כתב בזריזות גדולה. אני - אומר אבי - בגיל
 6 יב"ד, כשלמדתי אצל ר' פסח מלמד, קראתי כמה
 7 כרכי סיפורים שרשם ר' אברהם מלמד ממה ששמע
 8 מאביו, ר' שמשון מלמד.
 9 את ר' פסח מלמד, קרא אבי - הוד כ"ק אאזמור
 10 מוהר"ש - בעל השמועה, שכן הוא היה המקבל השני
 11 מהחסיד הישיש ר' שמשון מלמד, שלא זו בלבד

26 דברי ימי החסידים עם דברי ימי הנסתרים במשך
 27 שלש מאות שנה בערך: ש"נ - ר' אליהו בעל שם¹¹⁸,
 28 עד תרמ"ג.
 29 י. שביעי של פסח תקנ"ו שאל הסבא - הוד כ"ק
 30 אדמו"ר "צמח צדק" - את סבו - הוד כ"ק אדמו"ר
 31 הזקן: בלילה שבין ארבעה עשר בניסן לחמשה עשר
 32 בניסן, נגלה מלך מלכי המלכים הקב"ה, שזה
 33 המדריגה של מלכות דאין-סוף, וגאל את אבותינו
 34 ממצרים, איזו התחדשות היתה שביעי של פסח
 35 בקריעת ים סוף?
 36 הרבי ענה לסבא בקיצור נמרץ במשל, ה'ונגלה
 37 עליהם מלך מלכי המלכים הקב"ה וגאלם' שהיה
 38 במצרים, הוא כמו אב הפונה לילדו ומחבק אותו,
 39 ה'זה אלי' של קריעת ים סוף, הוא כמו ילד פונה אל
 40 אביו.
 41 ביאור על ענין זה אמר הרבי לסבא כעבור עשר
 42 שנים, בשנת תקס"ו.
 43 הסבא - הוד כ"ק אדמו"ר "צמח-צדק" - הלומד
 44 כל אימרה של הרבי בדרך פשוט, רמז, דרוש, סוד -
 45 פרד"ס - ומגלה שבעים פנים בכל סדר של פרד"ס,
 46 מתעבב רבות על ההבדל שבין מדריגת האמונה
 47 שבמצרים, שויאמן העם ויקדו וישתחוו, לבין
 48 האמונה שבקריעת הים שויאמינו בד' ובמשה עבדו,
 49 ובכוח אמונה זו קפצו לים.

1 דירתו מליובאוויטש לליאזנא ומליאזנא לליאדי, עד
 2 לשנת תקע"ב כשעזב הרבי את ליאדי. כל זאת רשם
 3 ר' פסח מלמד.
 4 כשהרבי האמצעי התיישב בליובאוויטש, העתיק
 5 החסיד ר' אברהם מלמד את מקום מגורו מליאדי
 6 לליובאוויטש. הר' אברהם התעסק במשך עשר שנים
 7 במלמדות עם בחורים מבוגרים. בשנת תקפ"ד מינה
 8 אב"ה-הסבא - הוד כ"ק אדמו"ר האמצעי - את הר'
 9 אברהם לאחד המשפיעים שהיה עליהם לחנך
 10 ולהדריך את הבחורים והאברכים החסידיים.
 11 ר' פסח בנו של הר' אברהם למד אצל אביו ואחרי
 12 חתונתו נעשה למלמד. אחרי זמני הלימוד מתוועד ר'
 13 פסח בין האברכים ה"יושבים" ובשנת תקצ"ה נעשה
 14 ר' פסח למלמד ה"חצר".
 15 ר' פסח רושם כל מה שהוא שומע מזקני
 16 החסידים שהוא פוגש בהם בליובאוויטש, במשך
 17 כמעט חמשים שנה - תקע"א-תרכ"ה.
 18 ר' ניסן מלמד ב"ר פסח מלמד, שנולד בשנת
 19 תקצ"ז, רושם האירועים שראה בבית הרב וממה
 20 ששמע מאביו ר' פסח מלמד ומחסידים משנת תר"כ
 21 עד אחרי הסתלקות הוד כ"ק אדמו"ר הרה"ק
 22 מוהר"ש - י"ג תשרי תרמ"ג.
 23 כך - אומר הוד כ"ק אדמו"ר הרה"ק - על ידי
 24 ספרי הסיפורים של הר' אברהם מלמד ור' פסח
 25 מלמד ור' ניסן מלמד, יש לנו דברי ימי האדמו"רים

שביעי של פסח בסעודת היום

(118) ראה לקמן שיחת ליל אחש"פ אות כד.

אגרות קודש

14 אדלער, ופנה חתני הרב ר' שמריי שליט"א במכתב
 15 להפראפ. אדלער ותאר לו מצב הישיבות תומכיתמימים
 16 בהוה, ומבקש עזרתו מהדזוינט בסך - \$2500 להצלתן של
 17 הישיבות האלו.
 18 כותב הנני לידידי הגבירים הנכבדים מוהר"ר חז"ק
 19 ואחיו מו"ה יקותיאל יחיו מבקשם לבקר את הפראפ.
 20 אדלער, ושישתפו גם את ידידי הד"ר הרב יונג שי ואת
 21 ידידי שי.
 22 ובוזה הנני לבקשו להשתדל אשר הביקור יתקיים
 23 בהקדם האפשרי, והשי"ת יצליחם לפעול את העזרה
 24 הדרושה.
 25 ידידו הדו"ש ומברכו בכוח"ט

יוסף יצחק.

אג"ק מוהר"י צ' כרך יד

1 ב"ה, ט"ו אלול תרח"ץ
 2 אטוואצק
 3 ידידי הרה"ג הנודע לשם תהלה וו"ח
 4 אי"א מוה"ר ישראל שי
 5 שלום וברכה,
 6 בטח קבל ידידי שי מכתב חתני הרב ר' שמרי
 7 שליט"א גורארי אשר בהיותו זה לא כבר בפאריז, שוחח
 8 עם הד"ר ב. כהן, מנהל הדזוינט באירופא, על אודות
 9 עזרת הצלה להישיבות תומכיתמימים יצ"ו, אשר נחוצה
 10 ביותר, ולמרות חפצו של הד"ר ב. כהן להועיל להישיבות
 11 הנ"ל, הנה כספי התמיכה מהדזוינט בשביל מוסדות
 12 התורה, בתור יוצא מהכלל הוא אך ורק בידו של יו"ר
 13 הקולטור קאמיסיע במוסד הדזוינט פראפעסאר מר ס.

פרק שלישי משנה א

עֲבָרָא בְּנֵי מְחַלְלָא אֹמְרֵי, הִסְתַּכַּל בְּשִׁלְשָׁה דְּבָרִים וְאִין אַתָּה בָּא לְיַד עֲבָרָה. דַּע, מֵאִין בָּאתָ, וְלֵאן אַתָּה הוֹלֵךְ, וְלֵפְנֵי מִי אַתָּה עֹתִיד לִתֵּן דִּין וְחֶשְׁבוֹן. מֵאִין בָּאתָ, מִמַּטְפַּח סְרוּחָה, וְלֵאן אַתָּה הוֹלֵךְ, לְמָקוֹם עֶפְרָ רַמָּה וְתוֹלְעָה. וְלֵפְנֵי מִי אַתָּה עֹתִיד לִתֵּן דִּין וְחֶשְׁבוֹן, לְפָנֵי מַלְךְ מַלְכֵי הַמַּלְכִּים הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא:

נקודות משיחות קודש

דרך נוספת - על-פי חסידות - לבאר פסקה זו (כענין בפני עצמו):

בהסבר המושג "עבירה" מבואר בחסידות שזהו על-דרך "העברה" מרשות לרשות. כשאדם עובר על רצון ה', הרי הוא "מעביר" את מה שהיה קודם לכן ברשות הקדושה [=רשות-היחיד, "יחידו של עולם" - הקב"ה] לרשות הסטרא-אחרא [=רשות הרבים, שכן הסטרא-אחרא הוא מקום של פירוד וריבוי]. כדי למנוע אפשרות של "עבירה" כזו, על האדם להיות חדור בענין "אחדות השם" - שאין עוד "רשות" מלבד רשותו של הקב"ה ("אין עוד מלבדו").

זהו אפוא תוכן דברי המשנה - "הסתכל בשלושה דברים": מבואר בכמה מקומות ששלימות האחדות היא דוקא במספר שלוש.

יחיד (מספר אחד) אינו מבטא אחדות משום שכל עוד אין מציאות שנייה, אחדותו (של היחיד) טרם הועמדה במבחן ואי-אפשר לכנותה עדיין - "אחדות".

כשיש שני דברים המנגדים זה לזה, בוודאי שאין להחשיב זאת לאחדות.

אחדות אמיתית היא כאשר יש שני דברים שונים ונפרדים זה מזה ובכל-זאת שניהם מסכימים זה לזה ושרויים באחדות זה עם זה. החיבור והצירוף בין שני הדברים הוא מציאות חדשה, מציאות שלישית. נמצא כי דוקא המספר שלוש מבטא אחדות באופן השלם ביותר.

כדומה לכך אנו מוצאים בענין "שני כתובים המכחישים זה את זה - עד שיבוא הכתוב השלישי ויכריע ביניהם". כלומר, ההסכמה בין שני הכתובים נפעלת על ידי "כתוב שלישי" המכריע ביניהם.

כך גם לגבי בריאת העולם: ביום הראשון נאמר "יום אחד" שכן אז היה הקב"ה "יחיד בעולמו". ביום השני לא נאמר "כי טוב" לפי שבו נבראה המחלוקת. דוקא ביום השלישי נאמר פעמיים "כי טוב", כי המספר שלוש שולל מחלוקת ופועל אחדות.

זאת אפוא כוונת משנתנו - "הסתכל בשלושה דברים": כאשר מתבוננים בכל שלושת הדברים - רואים ומבינים כי מציאות העולם אינה סותרת למציאות ה', אלא להיפך, "כאריך מתחת" נרגש ש"אין עוד" (מלבדו יתברך) - אזי, "אין אתה בא לידי עבירה".

(ספרי השיחות ה'תשמ"ט)

לאחר דברי המשנה "הסתכל בשלושה דברים", מפרטת המשנה את שלושת הדברים - "דע מאין באת, ולאן אתה הולך, ולפני מי אתה עתיד ליתן דין וחשבון".

נשאלת השאלה: "מניינא למה לי?"¹, לשם מה צריך להודיע מראש את מספר הדברים? ואף אם נאמר כי יש חשיבות בידעת המספר - הלוא המשנה עצמה מפרטת ומונה את הדברים שבהם צריך להסתכל והכל רואים כי שלשה הם!

אחד הביאורים הוא:

אמירת המשנה "הסתכל בשלושה דברים" היא ענין העומד בפני עצמו גם בלי הפירוט שבהמשך. כלומר, באומרה "הסתכל בשלושה דברים" רומזת המשנה לשלושה דברים יסודיים, שעל-ידי הסתכלות בהם - "אין אתה בא לידי עבירה".

מה הם שלושת הדברים?

ההתבוננות הראשונה צריכה להיות במאמר רז"ל², "אני נבראתי לשמש את קוניי". בשלב ראשון אנו רואים רק שני "דברים": א) האדם ("אני"), ב) הקב"ה ("קוניי"). אומרת לנו משנתנו כי אין די בהתבוננות בשני דברים אלה ומוכרחים ל"הסתכל בשלושה דברים". דהיינו, בנוסף על מציאות האדם ומציאות הקב"ה עליו להתבונן גם במציאות העולם אשר נברא על-ידי הקב"ה כדי שבו ועל-ידו יעבוד האדם את הקב"ה ("לשמש את קוניי").

תכלית בריאת העולם וירידת הנשמה למטה, בעולם הזה התחתון, היא להשלים את הכוונה האלוקית - "נתאוה הקב"ה להיות לו יתברך דירה בתחתונים"³. יהודי בעבודתו מזכך את הגוף והנפש הבהמית וגם את חומריות העולם ועל-ידי זה הוא עושה לקב"ה "דירה".

על כן נחוצה הסתכלות ב"שלושה דברים": לא מספיק שהאדם עושה את גופו הגשמי ("אני") "דירה" לקב"ה; עליו לעשות גם מהעולם הזה התחתון "דירה" לו יתברך.

ומזה שלמען מטרה זו - העבודה של עשיית דירה לו יתברך בתחתונים - כדאית היתה ירידת הנשמה למטה⁴, למדים אנו את גודל המעלה שב"ירידה" זו, עד כדי כך, שגם הנשמה עצמה מתעלית על ידי גילוי "עצמות" הקב"ה ("דירה" לו יתברך), ו"עליה" זו מונעת ממנה את האפשרות של עשיית חטא - "אין אתה בא לידי עבירה"!

(ספרי השיחות ה'תנשא, כרך ב)

1. לשון הש"ס שבת עג, ב. ועוד. 2. קידושין פב, ב. 3. ראה תניא פרק לו. מדרש-תנחומא נשא טז. 4. "כי הנשמה עצמה אינה צריכה תיקון כלל" (תניא פרק לו).

פרשת בהר

בה * וידבר יהוה אל-משה בהר סיני לאמר:
 * דבר אל-בני ישראל ואמרת להם כי תבאו
 אל-הארץ אשר אני נתן לכם ושבתה הארץ
 שבת ליהוה: * שש שנים תזרע שדך ושש שנים
 תזמר פרמך ואספת את-תבואתה: (לוי) * ובשנה
 השביעית שבת שבתון יהיה לארץ שבת ליהוה
 שדך לא תזרע וכרמך לא תזמר: * את ספיח
 קצירך לא תקצור ואת-ענבי ניורך לא תבצר
 שנת שבתון יהיה לארץ: * והיתה שבת הארץ
 לכם לאכלה לך ולעבדך ולאמתך ולשכירך
 ולתושבך הגרים עמך: * ולבהמתך ולחיה אשר
 בארצך תהיה כל-תבואתה לאכל: * (ישאל)
 * וספרת לך שבע שבתות שנים שבע שנים שבע
 פעמים והיו לך ימי שבע שבתות השנים תשע
 וארבעים שנה: * והעברת שופר תרועה בהרש
 השבעי בעשור לחדש ביום הפורים תעבירו
 שופר בכל-ארצכם: * וקדשתם את שנת
 החמישים שנה וקראתם דרור בארץ לכל-ישיביה
 יובל הוא תהיה לכם ושבתם איש אל-אחוזתו
 ואיש אל-משפחתו תשבו: * יובל הוא שנת
 החמישים שנה תהיה לכם לא תזרעו ולא
 תקצרו את-ספיחיה ולא תבצרו את-גזריה: * כי
 יובל הוא קדש תהיה לכם מן-השדה תאכלו
 את-תבואתה: * בשנת היובל הזאת תשבו איש
 אל-אחוזתו:

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כרך א עמ' 273)

וידבר ה' אל משה בהר סיני לאמר (כה, א) מה שמטה .

. אף בלן (רש"י)

דוקא שמטה מלמדת עקרון זה, כי היא מסמלת את כל התורה. דהנה, במצוה זו יש קנישה גדולה, בדומה לקדשת שבת; אף אין בה פרישות מן החליץ (מטר לעשות בה מלאכה שאינה עבודת אדמה). ואף בכל מצוה כף: יש לקנימה מתוך דבקות רוחנית, ויחד עם זאת חובה להקפיד על הפרטים הגשמיים השונים.

שני * וכי-תמכרו ממכר לעמיתך או קנה מינד
 עמיתך אל-תונו איש את-אחיו: * במספר
 שנים אחר היובל תקנה מאת עמיתך במספר
 שני-תבואת ימכר-לך: * לפי * רב השנים
 תרבה מקנתו ולפי מעט השנים תמעט מקנתו
 כי מספר תבואת הוא מכר לך: * ולא תונו איש
 את-עמיתו ויראת מאלהיך כי אני יהוה
 אלהיכם: * ועשיתם את-חקתי ואת-משפטי
 תשמרו ועשיתם אתם וישבתם על-הארץ
 לבטח:

~ נקודות משיחות קודש ~ (תורת מנחם - התוונדויות תשמ"ח כרך ג

ע' 345)

וידבר ה' אל משה בהר סיני (כה, א)

מה שמטה נאמרו בללוטיה ופרטוטיה ודקדוקיה מסיני, אף בלן נאמרו בללוטיה ודקדוקיה מסיני (רש"י) בזמן מתן-תורה קיימה של מצות שמטה היה רחוק ביותר - לאחר הפניסה לארץ, לאחר כבוש וחלוקת הארץ, ולאחר שש שנים של עבודת אדמה, רק אז מגיעה קיום מצות שמטה. לכן דוקא במצוה זו מדגישים שנאמרה בהר סיני על כל בללוטיה, ופרטוטיה, אף שבנוגע לקיימה יעבר זמן רב. וממנה לומדים קל-והמר לשאר המצוות, שקיימן נוגע למעשה מיד.

שלישי * ונתנה הארץ פריה ואכלתם לשבע
 וישבתם לבטח עליה: * וכי תאמרו מה-נאכל
 בשנה השביעית הן לא נזרע ולא נאסף את-
 תבואתנו: * וצויתי את-ברכתי לכם בשנה
 הששית ועשית את-התבואה לשלש השנים:
 * וזרעתם את השנה השמינית ואכלתם מן-
 התבואה ישן עד * השנה התשיעית עד-בוא
 תבואתה תאכלו ישן: * והארץ לא תמכר
 לצמרת פי-לי הארץ פי-גרים ותושבים אתם
 עמדי: * ובכל ארץ אחזתכם גאלה תתנו
 לארץ: * ם

~ נקודות משיחות קודש ~ (ספר השיחות תשמ"ט כרך ב עמ' 744)

ונתנה הארץ פריה (כה, יט)

יש לפרש, שהארץ תתן את הפרות שלה דוקא - כפי

תקח מאתו נשד ותרביית ויראת מאלהיך וחי
אחיך עמך: ^א את־פספסך לא־תתן לו בנשד
ובמרבית לא־תתן אכלך: ^ב אני יהוה אלהיכם
אשר־הוצאתי אתכם מארץ מצרים לתת לכם
את־ארץ כנען להיות לכם לאלהים: **ס**

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כרך יב עמ' 97)

שנה תמימה (כה, ל) להביא חדש העבור (ערכין ט, ג) והיגו,
שבתיממות יש שני ענינים. א. תמימות כפשוטה, שלמות
בלי חסרון; תמים כנגוד לבעל מום. ב. תמימות המוסיפה
מעלה בדבר, אף שאין הדבר חסר גם בלי מעלה זו. וזוהי
התמימות של 'שנה תמימה': גם בלי החדש הנוסף היא
נקראת 'שנה', אבל חדש העבור מוסיף בה 'תמימות'.

שישי ^א וכי־ימוך אחיך עמך ונמכר לך לא־
תעבד בו עבדת עבד: ^ב כשכיר פתושב יהיה
עמך עד־שנת היבל יעבד עמך: ^ג ויצא מעמך
הוא ובניו עמו ושב אל־משפחתו ואל־אחות
אבתיו ישוב: ^ד כי־עבדי הם אשר־הוצאתי
אתם מארץ מצרים לא ימכרו ממכרת עבד:
^ה לא־תרדה בו בפרך ויראת מאלהיך:
^ו ועבדך ואמתך אשר יהיו־לך מאת הגוים
אשר סביבתיכם מהם תקנו עבד ואמה: ^ז וגם
מבני התושבים הגרים עמכם מהם תקנו
וממשפחתם אשר עמכם אשר הולידו
בארצכם והיו לכם לאחזה: ^ח והתנחלתם
אתם לבניכם אחריכם לרשת אחזה לעלם
בהם תעבדו ובאחיכם בני־ישראל איש באחיו
לא־תרדה בו בפרך: **ס**

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כרך ה עמ' 238)

פי עבדי הם אשר הוצאתי אתם מארץ מצרים (כה, מב)
בני ישראל נקראו 'בנים' לפני יציאת מצרים, ואלו הפנוי
'עבד' נתחדש בהם רק ביציאת מצרים. ואיכא בינייהו:
כאשר העבודה היא מתוך אהבה, כגון הממלא את רצון
אביו, מערכת בה הרגשת מציאותו. אך כאשר העבודה היא
מתוך קבלת על, כעבד המשרת את רבו, אין כאן הרגשת
מציאותו, פי עבד אינו מציאות בפני עצמו, וכל מהותו הוא
כפסוף ורכושו של האדון.

כחה בתחלת הכריאה, לפני שנתקלקלה. וכפי שדרשו חז"ל
על הפסוק "ונתנה הארץ יבולה" (היבול שלה): "לא פדרך
שהיא עושה עכשו, אלא פדרך שעושה בימי אדם הראשון
... נרעת ועושה פרות בן יומה".

וכי ^א כי־ימוך אחיך ומכר מאחוזתו ובא גאלו
הקרב אליו וגאל את ממכר אחיו: ^ב ואיש פי
לא יהיה־לו גאל והשיגה ידו ומצא פדי
גאלתו: ^ג וחשב את־שני ממכרו והשיב את־
העדה לאיש אשר מכרו־לו ושב לאחוזתו:
^ד ואם לא־מצאה ידו די השיב לו והיה ממכרו
ביד הקנה אתו עד שנת היובל ויצא ביבל ושב
לאחוזתו: **ס**

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כרך א ע' 275)

ושבתה הארץ שבת לה' (כה, ב)

במצות השמיטה יש מעלה על מצות השבת. בשבת נאסר
על האדם לעסוק בכל עניני חל, האדם נמצא במצב נעלה
ולמעלה מן העולם, אבל הוא מנתק לגמרי מעניני העולם.
לעמת זאת במצות שמיטה, לא נאסרו לגמרי עניני חל,
האדם יכול להמשיך לעסוק בעניני העולם, ויחדר עם זה
העולם נמצא במצב של "שבת לה'", האדם על ידי עבודתו
ממשיך בעולם שם "הרגי".

חמישי ^א ואיש כי־ימכר בית־מושב עיר חומה
והיתה גאלתו עד־הם שנת ממכרו ימים תהיה
גאלתו: ^ב ואם לא־יגאל עד־מלאת לו שנה
תמימה וקם הבית אשר־בעיר כתיב אשר־לא
קרי אשר־לו חמה לצמיתת לקנה אתו לדרתיו
לא יצא ביבל: ^ג ובתי החצרים אשר אין־להם
חמה סביב על־שדה הארץ יחשב גאלה תהיה־
לו וביבל יצא: ^ד וערי הלויים פתי ערי אחוזתם
גאלת עולם תהיה ללויים: ^ה ואשר יגאל מן
הלויים ויצא ממכר־בית ועיר אחוזתו ביבל פי
בתי ערי הלויים הוא אחוזתם בתוך בני ישראל:
^ו ושדה מגרש עריהם לא ימכר כי־אחוזת
עולם הוא להם: ^ז וכי־ימוך אחיך ומטה ידו
עמך והחזקת בו גר ותושב וחי עמך: ^ח אל־

כרעותה וימליך מלכותה, ויצמח פורקנה ויקרב משיחה. אמן בחיכוך ובזימיון ובחיי דכל בית ישראל, בעגלא ובזמן קריב ואמרו אמן: אמן יהא שמה רבא מברך לעלם ולעלמי עלמיא. יתברך יהא שמה רבא מברך לעלם ולעלמי עלמיא. יתברך, וישתבח, ויתפאר, ויתרום, ויתנשא, ויתהדר, ויתעלה, ויתהלל, שמה דקדשא ברך הוא. אמן לעלא מן כל ברכתא ושירתא, תשבתתא ונחמתא, דאמירן בעלמא, ואמרו אמן: אמן

~ נקודות משיחות קודש ~ (תורת מנחם כרך לט עמ' 435)

לא תעשו לכם אילים (כו, א) הואיל ורבי עובד עבודת אילים, אף אני כמותו (רש"י) העבד סבור שמתר לו לחקות את רבו במעשה, ללא אמונה, שבאפן פנה אין פאן עבודה-ורה (אלא שבית-דין מענישים על כף משום ש"האדם יראה לעינים"). מלמדנו הפתוב, שאין לרבו שליטה עליו אפלו בתחום המעשה. וכמבאר בתנ"א, שיהודי מוסר נפשו "שלא לעשות רק איזה מעשה לבד נגד אמונת ה' אהי, כגון להשתחוות לעבודה-ורה, אף שאינו מאמין בה כלל בלבד".

מפטיר ^ה פירי בני-ישראל עבדים עבדי הם אשר-הוצאתי אותם מארץ מצרים אני יהוה אלהיכם: כו « לא-תעשו לכם אילים ופסל ומצבה לא-תקימו לכם ואבן משפית לא תתנו בארצכם להשתחוות עליה פי אני יהוה אלהיכם: ד את-שבתתי תשמרו ומקדשי תיראו אני יהוה: פפפ

נ"ו פסוקים, חמ"ל סימן. לאחוז"ה סימן.

שביעי ^{כו} וכי תשיג יד גר ותושב עמך ומך אחד עמו ונמפר לגר תושב עמך או לעקר משפחת גר: ^{כה} מא אחרי נמפר גאלה תהיה-לו אחד מאחיו ונאלנו: ^{כז} או-ידו או בן-ידו ונאלנו או-משאר בשרו ממשפחתו ונאלנו או-השיגה ידו ונגאל: וחשב עם-קנהו משנת המכרו לו עד שנת היבל והיה כסף ממכרו כמספר שנים פיו שכיר יהיה עמו: ^{כח} אם-עוד רבות בשנים לפיהו ישיב גאלתו ככסף מקנתו: ^{כט} ואם-מעט נשאר בשנים עד-שנת היבל וחשבו-לו כפי שניו ישיב את-גאלתו: ^ל כשכיר שנה בשנה יהיה עמו לא-ירדנו כפרך לעיניך: ^{לא} ואם-לא ונאל באלה ויצא בשנת היבל הוא ובניו עמו: ^{לב} פירי בני-ישראל עבדים עבדי הם אשר- הוצאתי אותם מארץ מצרים אני יהוה אלהיכם: כו « לא-תעשו לכם אילים ופסל ומצבה לא-תקימו לכם ואבן משפית לא תתנו בארצכם להשתחוות עליה פי אני יהוה אלהיכם: ד את-שבתתי תשמרו ומקדשי תיראו אני יהוה: פפפ

חצי קריש

יתנדל ויתקדש שמה רבא. אמן בעלמא די ברא

בעת הגבהת הספר תורה ואמירת וזאת התורה – אין מנהגנו להראות באצבע. * מנהגנו: מגביה הספר תורה ולאחרי שמראה אותה לקהל חוזר ומניחה על הבימה וגוללה בעצמו. ואז יושב על הספסל ואחר כורך המפה (= חוגר באבנט ועוטף במעיל). * כשמגביהין הספר תורה להראות הכתב לעם, כל אדם ישתדל לקרב עצמו לבימה כדי שיוכל לקרא מה שכתוב בספר תורה בעת הגבהת הספר תורה, ויאמר:

וזאת התורה, אשר-שם משה לפני בני ישראל:

עז-חיים היא למחזיקים בה, ותמכה מאשר. דרכיה דרכי-נעם, וכל-נתיבותיה שלום. ארץ ימים בימינה, בשמאלה עשר וכבוד. יי חפץ למען צדקו, ויגדיל תורה ויאדיר:

מדויקים לגלול הספר תורה נגד התפר, שמקום התפר יהיה באמצע הספר תורה מבחוץ. * האבנט חוגרים בתחילת שלישי התחתון של הספר תורה.

לא יתחיל המפטיר להפטיר עד שיגמור הגולל לגלול הספר תורה, כדי שגם הגולל יוכל להבין ולשמוע ממנו, שחובה היא על הכל לשמוע ההפטרה כמו הפרשה שבספר תורה.

ברכת ההפטרה לפניה

בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מִלֶּדֶד הַעוֹלָם אֲשֶׁר בָּחַר בְּנִבְיָאִים טוֹבִים וְרָצָה בְּדַבְרֵיהֶם הַנִּצְאָרִים בְּאַמַּת בְּרוּךְ אַתָּה יי הַבּוֹחֵר בַּתּוֹרָה וּבְמִשְׁנֵה עֲבָדָיו וּבִישְׂרָאֵל עַמּוֹ וּבְנִבְיָאֵי הָאָמֶת וְצִדְקָ:

חובה הוא על הכל לשמוע ההפטרה כמו הפרשה שבספר תורה. לפיכך, לא יקראו שנים ההפטרה כאחד בקול רם ששני קולות אין נשמעים, ויש נוהגים מטעם הידוע להם, שלא לסמוך על שמיעה בלבדה, אלא הם בעצמם קורין ההפטרה ושומעין הברכות מפי המפטיר. ומכל מקום, צריכים לזוהר שלא יקראו בקול רם אלא בנחת (מלה במלה עם המפטיר).

שולחן ערוך אדמו"ר הוקן, חלק ב סימן רפד סעיף יא

שי למורא

ו וַיֹּאמֶר יְרֵמְיָהוּ הִנֵּה דְבַר־יְהוָה אֵלַי לֵאמֹר: ז הִנֵּה חֲנַמְמָאֵל בְּנֵי־שֵׁלֶם דִּדְךָ בָּא יְבֹא אֵלֶיךָ עַל פִּי הַדְּבַר לֵאמֹר קִנְיָה לְךָ אֶת־שָׂדֵי אֲשֶׁר בְּעִנְתּוֹת כִּי לְךָ מִשְׁפַּט הַגְּאֻלָּה אִם מִכְרַתִּיו לְאַחֵר, לְךָ מִשְׁפַּט הַגְּאֻלָּה לְקִנְיֹת: ח וַיָּבֵא אֱלֹי חֲנַמְמָאֵל בְּיַדְדִּי בְּדַבְּרֵי יְהוָה לְרֵמְיָהוּ אֶל־חֲצֵר

השפילתי בְּדַעְתִּי שְׂדֵבֵר ח' הוא לקנות בפעל את השדה, ועל פן הודיע לי שיבוא חנמאל אלי. ט) שבעה שקלים ועשרה הכסף, שבעה מנים (מאות) שקלים ועשרה סלעים של כסף. יא) את ספר המקנה, שטר הקנין. את החתום, עם החתימה שבו. המצוה והחקים, כפי המצוה והחקים שהיו נהוגים אז ואת הגלוּי, קיים השטר בבית־דין על פי עדי, וכתבו וחתמו הדינים אשורה לעשות הדבר גלוי ומפורסם, וכן ימותו העדים. יב) לעיני חנמאל דודי, נקרא כאן דודו, אכל היה בן דודו, כאמור לעיל. וכן נאמר "את לוח אהיו" (בראשית יד, טז) והנה בן אחיו. או שחנמאל זה היה אדם אחר שהיה דודו של ירמיהו, ואינו חנמאל שמכר לו את השדה. בחצר המטרה, בית פלא שהיה וירמיהו פלאו שם, פכתוב בפרק זה לעיל בפרק ב'. ונקרא "מטרה" מלשון מטרה ומשטר, ששומרים שם על

עטרת מרים

ו וַיֹּאמֶר יְרֵמְיָהוּ הִנֵּה דְבַר־יְהוָה אֵלַי לֵאמֹר: ז הִנֵּה חֲנַמְמָאֵל בְּנֵי־שֵׁלֶם דִּדְךָ בָּא יְבֹא אֵלֶיךָ עַל פִּי הַדְּבַר לֵאמֹר קִנְיָה לְךָ אֶת־שָׂדֵי אֲשֶׁר בְּעִנְתּוֹת כִּי לְךָ מִשְׁפַּט הַגְּאֻלָּה אִם מִכְרַתִּיו לְאַחֵר, לְךָ מִשְׁפַּט הַגְּאֻלָּה לְקִנְיֹת: ח וַיָּבֵא אֱלֹי חֲנַמְמָאֵל בְּיַדְדִּי בְּדַבְּרֵי יְהוָה לְרֵמְיָהוּ אֶל־חֲצֵר

המטרה בית האסורים וַיֹּאמֶר אֱלֹי קִנְיָה נָא אֶת־שָׂדֵי אֲשֶׁר־בְּעִנְתּוֹת אֲשֶׁר אֶבְאֵר בְּנִמְזִין כִּי לְךָ מִשְׁפַּט הַרְשָׁה כִּי אִין לִי קְרוֹב מִמֶּד וְלָךְ הַגְּאֻלָּה קִנְיָה לְךָ כִּי יִשְׁאֵר שְׂדֵי לְעוֹלָם וְלֹא תִשׁוּב בַּיּוֹבֵל אֶל הַיִּזְרְשִׁים וְאָדַע כִּי דְבַר־יְהוָה הוּא: ט וַאֲקַנְהָ אֶת־הַשָּׂדֶה מֵאֵת חֲנַמְמָאֵל בְּיַדְדִּי אֲשֶׁר בְּעִנְתּוֹת וְאִשְׁקַלְהֶלּוּ מִסְרַתִּי לוֹ בַּמִּשְׁקָל אֶת־הַכֶּסֶף שְׁבַעֵה שְׁקָלִים וְעֶשְׂרֵה הַכֶּסֶף: י וְאֶכְתָּב בַּסֵּפֶר דְּבַר הַמִּקְנָה וְאֶחְתֹּם הַסֵּפֶר בְּחוֹתָם וְאָעֵד עֲדִים שׁוֹמְרֵי, וְהָיוּ חוֹתְמִים בַּסֵּפֶר הַמִּקְנָה וְאִשְׁקַל הַכֶּסֶף שְׁנֵי לִפְנֵי הָעֲדִים בְּמֵאוֹנִים: יא וְאָקַח אֶת־סֵפֶר הַמִּקְנָה שֹׁמֵר הַקִּנְיָן אֶת־הַחֲתוּם מִיד בַּעַל הַשָּׂדֶה תַּעֲשֶׂה כְּפִי הַמְצוּנָה וְהַחֲקִים שֶׁהָיוּ נְהוּגִים בְּיָמֵים הָאֵלֶּה וְאֵת שֹׁמֵר הַגְּלוּי שֶׁתּוֹב בּוֹ שֶׁמִּכְרָה נַעֲשֶׂתָה גְלוּי וּבְפָרְסוֹם: יב וְאֶתֵּן אֶת־הַסֵּפֶר הַמִּקְנָה עִם סֵפֶר הַגְּלוּי אֶל־בְּרוּךְ בְּיַדְדִּי בְּךָ

הפטרה לפרשת בהר לקריאה בציבור

ולשנים מקרא ואחד תרגום בירמיה פרק לב

לב וַיֹּאמֶר יְרֵמְיָהוּ הִנֵּה דְבַר־יְהוָה אֵלַי לֵאמֹר: ז הִנֵּה חֲנַמְמָאֵל בְּנֵי־שֵׁלֶם דִּדְךָ בָּא אֵלֶיךָ לֵאמֹר קִנְיָה לְךָ אֶת־שָׂדֵי אֲשֶׁר בְּעִנְתּוֹת כִּי לְךָ מִשְׁפַּט הַגְּאֻלָּה לְקִנְיֹת: ח וַיָּבֵא אֱלֹי חֲנַמְמָאֵל בְּיַדְדִּי בְּדַבְּרֵי יְהוָה אֶל־חֲצֵר הַמִּטְרָה וַיֹּאמֶר אֵלַי קִנְיָה נָא אֶת־שָׂדֵי אֲשֶׁר־בְּעִנְתּוֹת אֲשֶׁר אֶבְאֵר בְּנִמְזִין כִּי לְךָ מִשְׁפַּט הַרְשָׁה וְלָךְ הַגְּאֻלָּה קִנְיָה לְךָ וְאָדַע כִּי דְבַר־יְהוָה הוּא: ט וַאֲקַנְהָ אֶת־הַשָּׂדֶה מֵאֵת חֲנַמְמָאֵל בְּיַדְדִּי אֲשֶׁר בְּעִנְתּוֹת וְאִשְׁקַלְהֶלּוּ אֶת־הַכֶּסֶף שְׁבַעֵה שְׁקָלִים

וְעֶשְׂרֵה הַכֶּסֶף: י וְאֶכְתָּב בַּסֵּפֶר וְאֶחְתֹּם הַסֵּפֶר וְאָעֵד עֲדִים שׁוֹמְרֵי בְּמֵאוֹנִים: יא וְאָקַח אֶת־סֵפֶר הַמִּקְנָה אֶת־הַחֲתוּם הַמְצוּנָה וְהַחֲקִים וְאֶת־הַגְּלוּי: יב וְאֶתֵּן

שי למורא

עטרת מרים

האסורים. יג) וְאַצְוָה אֶת בְּרוּךְ, הוא היה המְשִׁיחַ ללמד תורה אחרו
וְרָמְהוּ תְּנַבִּיא. יד) לְמַעַן יַעֲמְדוּ יָמִים רַבִּים, כי כלי חרס מְשֻׁמֵּר דָּבָר
הַתָּנוּן בּוֹ. יז) אֶתְּהָ, צַעֲקַת וְלָהּ וְצַעַר. יט) וְרַב הַעֲלִילָהּ, אֲדוּן כֹּל
הַמַּעֲשִׂים. וּכְפָרִי מַעֲלָלָיו, הם הַדְּבָרִים הַנִּמְשָׁכִים מִמַּעֲשָׂיו, מִה שֶׁלֹּא הִתְחַבֵּר

מַחֲסִיהַ לְעֵינָי הַנִּמְאָל דְּדָוִד וְלְעֵינָי הַעֲדִים הַכֹּתֻבִים בְּסֵפֶר הַמִּקְנָה
שֶׁחֲתָמוּ בּוֹ שִׁמְשׁ לַעֲדוּת לְעֵינָי כְּלִי-הַיְהוּדִים הַיֹּשְׁבִים בְּחֶצֶר הַמִּטְרָה:
יג וַאֲצִוָה אֶת-בְּרוּךְ לְעֵינֵיהֶם לֵאמֹר: יד כֹּה-אָמַר יְהוָה צְבָאוֹת אֱלֹהֵי
יִשְׂרָאֵל לְקוֹחַ אֶת-הַסְּפָרִים הָאֵלֶּה אֶת סֵפֶר הַמִּקְנָה הַזֶּה וְאֶת

כִּנְתוּוֹ בַיְחוד עֲלֵיהֶם, כִּי גַם עֲלֵיהֶם
יָבִיא בְּמִשְׁפָּט. כ) וּבְאָדָם, וּבְשָׂאֵר
בְּנֵי אָדָם. שָׁם, פָּרְסוּם שֵׁם לְשִׁכְחָה.
כא) וּבְאֲזוּרֹעַ, כִּמּוֹ "וּבִזְרוּעַ",
וְהָאֵלֹהִי נִסְפָּתָה.

אֶת-הַסְּפָר הַמִּקְנָה אֶל-בְּרוּךְ בְּיַגְרִיהַ
בְּיַמְחֲסִיהַ לְעֵינָי הַנִּמְאָל דְּדָוִד וְלְעֵינָי
הַעֲדִים הַכֹּתֻבִים בְּסֵפֶר הַמִּקְנָה לְעֵינָי

כְּלִי-הַיְהוּדִים הַיֹּשְׁבִים בְּחֶצֶר הַמִּטְרָה: יג וְאַצְוָה אֶת-בְּרוּךְ
לְעֵינֵיהֶם לֵאמֹר: יד כֹּה-אָמַר יְהוָה צְבָאוֹת אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל לְקוֹחַ
אֶת-הַסְּפָרִים הָאֵלֶּה אֶת סֵפֶר הַמִּקְנָה הַזֶּה וְאֶת הַחֲתוּם וְאֶת
סֵפֶר הַגְּלוּי הַזֶּה וְנִתְּתֶם בְּכַל־חֶרֶשׁ לְמַעַן יַעֲמְדוּ יָמִים רַבִּים:

הַחֲתוּם עִם הַחֲתִימָה שֶׁבּוֹ וְאֶת סֵפֶר
הַגְּלוּי הַזֶּה וְנִתְּתֶם הַסְּפָרִים הָאֵלֶּה
בְּכַל־חֶרֶשׁ לְמַעַן יַעֲמְדוּ יַמְקִימוּ
יָמִים רַבִּים עַד שׁוּב הַגּוֹלָה שְׂאוּ
חֲתֻמָּם נִבְּוֹאת עוֹד וְקֵנוּ: טו כִּי כֹה
אָמַר יְהוָה צְבָאוֹת אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל
עוֹד יִקְנֶנּוּ בְּתֵים וְשָׂדוֹת וּבְרָמִים
בְּאֶרֶץ הַזֹּאת וְלֹא תִהְיֶה הָאֶרֶץ בְּיַד
הַפְּשָׁדִים כִּי יִחְזְרוּ וְיִשׁוּבוּ הַנָּה:

טו כִּי כֹה אָמַר יְהוָה צְבָאוֹת אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל עוֹד יִקְנֶנּוּ בְּתֵים
וְשָׂדוֹת וּבְרָמִים בְּאֶרֶץ הַזֹּאת: טז וְאֶת־פִּלְלֵי אֶל־יְהוָה אַחֲרֵי תִתִּי
אֶת-סֵפֶר הַמִּקְנָה אֶל-בְּרוּךְ בְּיַגְרִיהַ לֵאמֹר: יז אֶתְּהָ אֲדַנְּי יְהוָה
הַנֵּה | אֶתְּהָ עֲשִׂיתָ אֶת־הַשָּׁמַיִם וְאֶת־הָאָרֶץ בְּכַחַד הַגְּדוֹל
וּבִזְרוּעַךְ הַנְּטוּיָה לֹא-יִפְלָא מִמֶּךָ כָּל־דְּבָר: יח עֲשֵׂה חֶסֶד
לְאֵלִפִּים וּמִשְׁלֵם עֲוֹן אֲבוֹת אֶל־חֵיק בְּנֵיהֶם אַחֲרֵיהֶם הָאֵל
הַגְּדוֹל הַגְּבוּר יְהוָה צְבָאוֹת שְׁמוֹ: יט גְּדֹל הַעֲצָה וְרַב הַעֲלִילָהּ
אֲשֶׁר-עֵינֶיךָ פָּקְחוֹת עַל־כָּל־דְּרָכֶי בְּנֵי אָדָם לָתֵת לְאִישׁ
כְּדַרְכּוֹ וּכְפָרִי מַעֲלָלָיו: כ אֲשֶׁר שִׁמְתָּ אֵתוֹת וּמִפְתִּים בְּאֶרֶץ
מִצְרַיִם עַד־הַיּוֹם הַזֶּה וּבִישְׂרָאֵל וּבְאָדָם וַתַּעֲשֶׂה־לָּךְ שֵׁם כְּיוֹם
הַזֶּה: כא וַתֵּצֵא אֶת־עַמְּךָ אֶת־יִשְׂרָאֵל מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם בְּאֵתוֹת
וּבְמוֹפְתִים וּבִיד חֲזָקָה וּבְאֲזוּרֹעַ נְטוּיָה וּבְמוֹרָא גְּדוֹל: כב וַתִּתֵּן
לָהֶם אֶת־הָאָרֶץ הַזֹּאת אֲשֶׁר־נִשְׁבַּעְתָּ לְאֲבוֹתָם לָתֵת לָהֶם
אֶרֶץ זָבַת חֶלֶב וּדְבָשׁ:

טז וְאֶת־פִּלְלֵי אֶל־יְהוָה אַחֲרֵי תִתִּי
אֶת־סֵפֶר הַמִּקְנָה עִם סֵפֶר הַגְּלוּי
אֶל־בְּרוּךְ בְּיַגְרִיהַ לֵאמֹר: יז אֶתְּהָ
צַעֲקַת וְלָהּ אֲדַנְּי יְהוָה הַנֵּה | אֶתְּהָ
עֲשִׂיתָ אֶת־הַשָּׁמַיִם וְאֶת־הָאָרֶץ
בְּכַחַד הַגְּדוֹל וּבִזְרוּעַךְ הַנְּטוּיָה
לֹא־יִפְלָא אֵינִי מִכּוֹסֶה מִמֶּךָ כֹּל שׁוֹם
דְּבָר יוֹדַע אֶתְּהָ שְׁסוּפֵנוּ לְגִלוֹת וְלִפְנֵי
אִמְרֵי לִי לְקַנְוֹת שְׂדֵה: יח עֲשֵׂה חֶסֶד
לְאֵלִפִּים וּמִשְׁלֵם עֲוֹן אֲבוֹת אֶל־
חֵיק בְּנֵיהֶם אַחֲרֵיהֶם כְּשִׂאוֹחִיו
מַעֲשֵׂה אֲבוֹתֵיהֶם בְּיַדֵּיהֶם הָאֵל הַגְּדוֹל
הַגְּבוּר יְהוָה צְבָאוֹת שְׁמוֹ:
יט יִגְדֹל הַעֲצָה עֲצָמוֹ גְּדוֹלָה וְחִשְׁבָּה
וְרַב הַעֲלִילָהּ הַמַּעֲשֵׂה, כְּלֹמֶר:
מַעֲשֵׂו מְרֻבִּים, כִּי כֹל אֲשֶׁר יִחְפֹּץ
וַעֲשֵׂה אֲשֶׁר־עֵינֶיךָ פָּקְחוֹת פְּתוּחוֹת
לְחִשְׁבוֹת עַל־כָּל־דְּרָכֶי בְּנֵי אָדָם כִּי
לָתֵת לְאִישׁ כְּדַרְכּוֹ וּכְפָרִי
מַעֲלָלָיו הַדְּבָרִים הַרְעִים הַנִּמְשָׁכִים
מִמַּעֲשָׂיו גַּם עַל זֶה יָבִיא בְּמִשְׁפָּט:
כ אֲשֶׁר שִׁמְתָּ אֵתוֹת וּמִפְתִּים
בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם עַד־הַיּוֹם הַזֶּה הם
יְדוּעִים בְּבְנֵי אָדָם, וּבִישְׂרָאֵל שְׁמֵת
אוֹתוֹת וּבְאָדָם בְּשָׂאֵר אוֹמוֹת כְּעִבּוֹר
יִשְׂרָאֵל וַתַּעֲשֶׂה־לָּךְ שֵׁם פָּרְסוּם

לְשִׁכְחָה כְּיוֹם הַזֶּה שִׁמְתָה הַבוֹרָא וְהַמַּשְׁגִּיחַ וְלֹךְ תִּכְלֹת וְהַחֲכִמָה וְהַרְצוּן: כא וַתֵּצֵא אֶת־עַמְּךָ אֶת־יִשְׂרָאֵל מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם בְּאֵתוֹת וּבְמוֹפְתִים וּבִיד
חֲזָקָה וּבְאֲזוּרֹעַ נְטוּיָה וּבְמוֹרָא גְּדוֹל: כב וַתִּתֵּן לָהֶם אֶת־הָאָרֶץ הַזֹּאת אֲשֶׁר־נִשְׁבַּעְתָּ לְאֲבוֹתָם לָתֵת לָהֶם אֶרֶץ זָבַת חֶלֶב וּדְבָשׁ
נִטְמָה מִדְּדֵי הַחֲבֻמוֹת כִּי יִרְעוּ מַרְעָה שְׁמוֹן וְחֻלְבֵם רַב וְדְבָשׁ וּמֵתַקְרִים נִטְמָה דְּבָשׁ:

בְּרוּךְ אַתָּה יי, אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, צוּר כָּל הָעוֹלָמִים, צַדִּיק בְּכָל הַדּוֹרוֹת,
הָאֵל הַנְּאֻמָּן הָאוֹמֵר וְעוֹשֶׂה, הַמְדַבֵּר וּמְקַיֵּם, שְׁפָל דְּבַרְיוֹ אֱמֶת וְצַדִּיק:
נְאֻמָּן, אַתָּה הוּא יי אֱלֹהֵינוּ וְנְאֻמָּנִים דְּבַרְיֶךָ, וְדַבֵּר אֶחָד מִדְּבַרְיֶךָ אַחֲזוּר לֹא
יָשׁוּב רִיקָם, כִּי אֵל מֶלֶךְ נְאֻמָּן וְרַחֲמָן אַתָּה. בְּרוּךְ אַתָּה יי, הָאֵל הַנְּאֻמָּן בְּכָל
דְּבַרְיוֹ:

רַחֵם, עַל צִיּוֹן כִּי הִיא בֵּית חַיִּינוּ, וְלַעֲלוּבַת נַפְשׁ תּוֹשִׁיעַ וּתְשַׁמַּח בְּמַהֲרָה
בְּיָמֵינוּ. בְּרוּךְ אַתָּה יי. מְשַׁמַּח צִיּוֹן בְּבִנְיָה:

שְׁמַחְנוּ, יי אֱלֹהֵינוּ, בְּאַלְיָהוּ הַנְּבִיאַ עֲבָדְךָ, וּבְמַלְכוּת בֵּית דָּוִד מְשִׁיחֶךָ,
בְּמַהֲרָה יָבֹוא וַיַּגֵּל לַבְּנוּ, עַל כְּסֹאוֹ לֹא יֵשֵׁב זָר, וְלֹא יִנְחָלוּ עוֹד
אַחֵרִים אֶת כְּבוֹדוֹ. כִּי בִשֵׁם קִדְשְׁךָ נִשְׁפַּעְתָּ לוֹ, שְׁלֹא יִכְבֶּה נֵרוֹ לְעוֹלָם וָעֶד:
בְּרוּךְ אַתָּה יי, מִגֵּן דָּוִד:

עַל הַתּוֹרָה, וְעַל הָעֲבוּדָה וְעַל הַנְּבִיאִים וְעַל יוֹם הַשְּׁבִת הַזֶּה, שְׁנַתְּתָ לָנוּ יי
אֱלֹהֵינוּ לְקִדְשָׁה וְלַמְנוּחָה, לְכָבוֹד וְלַתְּפֹאֶרֶת. עַל הַפֶּלֶל, יי אֱלֹהֵינוּ אֲנַחְנוּ
מוֹדִים לָךְ, וּמְבָרְכִים אוֹתְךָ. יִתְבָּרַךְ שְׁמֶךָ בְּפִי כָּל חַי תָּמִיד לְעוֹלָם וָעֶד: בְּרוּךְ
אַתָּה יי, מְקַדֵּשׁ הַשְּׁבִת:

סוף זמן קידוש לבנה:

לכתחילה יום חמישי י"א אייר, בדיעבד מוצש"ק י"ג אייר

המשך ביאור למסכת קידושין ליום שישי עמוד ב

21 מוסיפה הגמרא לבאר: נאמר בהמשך הפסוק (שם) '[ו]המָהּ יִהְיוּ לִי
22 לְעַם'. אָמַר רַבָּה בַּר רַב הוֹנָא, זֶה מַעֲלָה יִתִּירָה שֶׁישׁ בֵּין יִשְׂרָאֵל לְגֵרִים,
23 דְּאֵילוּ בְּיִשְׂרָאֵל כְּתִיב בְּהוֹ בַתְּחִילַת הַפְּסוּק (ירמיהו לא לב) 'וְהִיִּיתִי
24 לְעַם לְאֱלֹהִים' וְרַק בַּהֲמִשְׁךָ נֹאמַר '[ו]המָהּ יִהְיוּ לִי לְעַם', וְהִיִּינוּ,
25 שְׁבַתְחִילָה מִשְׁרָה הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא אֶת שְׁכִינְתוֹ עֲלֵיהֶם אֵף עַל פִּי
26 שְׂאִינִם נוֹהֲגִים כַּעֲמוֹ, וּמִתּוֹךְ שֶׁמִּקְרַב אוֹתָם יִשׁוּבוּ לַנְּהוּג כַּעֲמוֹ,
27 וְאֵילוּ בְּגֵרִים כְּתִיב (שם ל כ"ב) 'מִי הוּא זֶה עֲרַב אֶת לִבּוֹ לְנִשְׁת
28 אֵלַי נָאם ה', וּבַתְּחִילָה נֹאמַר 'וְהִיִּיתֶם לִי לְעַם' וְרַק בַּהֲמִשְׁךָ נֹאמַר
29 'וְאֲנִי אֲהִיָּה לְכֶם לְאֱלֹהִים', וְהִיִּינוּ, שְׁבַתְחִילָה יִיטִיבוּ הַגֵּרִים אֶת
30 מַעֲשֵׂיהֶם וְיִתְקַרְבוּ אֶל ה', וְרַק אַחַר כֵּךְ יִקְרַב ה'. וְבוֹה עֲדִיפָה
31 מַעֲלַת יִשְׂרָאֵל עַל הַגֵּרִים.
32 אָמַר רַבִּי חֵלְפוֹ, קִשִּׁים גֵּרִים לְיִשְׂרָאֵל כְּסִפְחָה – כִּנְגַע צַרְעַת הַנִּקְרָא
33 'סִפְחָת' וְקִשָּׁה לְאֹדֶם הַנְּגוּעַ בוֹ, שְׁנֵאֲמַר (ישעיה יד א) 'וְנִלְוָה הַגֵּר
34 עֲלֵיהֶם וְנִסְפְּחוּ עַל בֵּית יַעֲקֹב', וּמִמָּה דְּכָתִיב הָאָ – לַעֲנִין גֵּרִים
35 'וְנִסְפְּחוּ', וְכָתִיב הָתָם (ויקרא יד נו) בַּעֲנִין הַנְּגוּעִים 'לְשֹׂאת וּלְסִפְחָת',
36 לַמִּדִּים שְׂדִימָה הַכְּתוּב אֶת הַגֵּרִים לַנְּגַע הַסִּפְחָת. וְהִיִּינוּ מִשׁוּם
37 שֶׁהַגֵּרִים אֵינִם זוֹרִינן בְּמַצּוֹת וְהִישְׂרָאֵלִים הַרְגִּילִים אֲצֵלָם לּוֹמְדִים
38 מִמַּעֲשֵׂיהֶם.
39 אָמַר רַבִּי חֵמָא בַּר חֲנִינָא, בְּשִׁתְּקֻדְשׁ בְּרוּךְ הוּא

1 אָמַר אַבְיִי, בּוֹלְהוּ – כֹּל מִשְׁפּוֹחַת כְּהוֹנָה אֵלוּ יִתְּנֵן בְּשׂוֹרָא
2 דְּבִנְתְּרֵדְעָא – בַּתּוֹךְ חוֹמַת הַעִיר נְהַרְדַּעָא. מִבֹּאֶרֶת הַגְּמֵרָא: וְשִׁמּוּאֵל
3 הַסּוֹבֵר שְׁעוּזֵי פָנִים שְׁבַכְהֵינִים פְּסוּלִים הֵם פְּלִיגָא דְּרַבִּי אֶלְעָזָר, דְּאָמַר
4 רַבִּי אֶלְעָזָר, אִם רָאִיתָ בְּהֵן שְׁנוּהַג בְּעוֹזוֹת מִצָּה, אֵל תִּתְּרַה אַחֲרָיו
5 שְׁמֵא יֵשׁ פְּסוּל בְּמִשְׁפּוֹחָתוֹ, כִּיּוֹן שְׁדַרְבֵּם שֶׁל הַכְּהֵנִים לְהִיּוֹת בְּנֵי
6 מַרִּיבָה וּלְנַהוּג בְּעוֹזוֹת, שְׁנֵאֲמַר (הושע ד ד) 'וְעַמְּךָ כְּמַרְיִי בַּחֲן', הַרִי
7 מַעִיד הַכְּתוּב שֶׁהַכְּהֵנִים בַּעֲלֵי רִיב.
8 חוֹרַת הַגְּמֵרָא לַעֲנִין נוֹשָׂא אִשָּׁה פְּסוּלָה: אָמַר רַבִּי אַבְיִן בַּר רַב אֲדָא
9 אָמַר רַב, כָּל תְּנוּשָׂא אִשָּׁה שְׂאִינָה הוֹנְגָתָ לוֹ – פְּסוּלָה לוֹ, בְּשִׁתְּקֻדְשׁ
10 בְּרוּךְ הוּא מְשַׁרְה שְׁכִינְתוֹ, מַעִיד עַל כָּל הַשְּׂכָמִים שֶׁהֵם מִשְׁלוֹ, וְאֵין
11 מַעִיד עָלָיו, שְׁנֵאֲמַר (תהלים קכב ד) 'שְׂכַמִּי יְהִי, עֲדוֹת לְיִשְׂרָאֵל',
12 כְּלוֹמַר, שְׁמַעִיד עַל אֵלוּ שֶׁהֵם יִשְׂרָאֵל שֶׁהֵם מִשְׁלוֹ, וְדוֹרְשִׁים אֶת
13 הַפְּסוּק כֵּךְ, אִמְתִּי הָיוּ עֲדוֹת לְיִשְׂרָאֵל שֶׁהֵם מִשְׁלוֹ, בְּזִמְן שֶׁהַשְּׂכָמִים
14 'שְׂכַמִּי יְהִי' – כִּשְׁהֵם מִיּוֹחֲדִים לוֹ וְנוֹשְׂאִים נְשִׁים מִיּוֹחֲסוֹת וּכְשֵׁרוֹת.
15 אָמַר רַבִּי חֵמָא בְּרַבִּי חֲנִינָא, בְּשִׁתְּקֻדְשׁ בְּרוּךְ הוּא מְשַׁרְה שְׁכִינְתוֹ עַל
16 יִשְׂרָאֵל, אֵין מְשַׁרְה אֵלָּא עַל מִשְׁפּוֹחַת מִיּוֹחֲסוֹת שְׂבִישְׂרָאֵל, שְׁנֵאֲמַר
17 (ירמיהו ל כה) 'בְּעַת הַהִיא נָאם ה', אֲהִיָּה לְאֱלֹהִים לְכָל מִשְׁפּוֹחַת
18 יִשְׂרָאֵל, וְכִיּוֹן שֶׁלְּכָל יִשְׂרָאֵל לֹא נֹאמַר, אֵלָּא נֹאמַר לְכָל מִשְׁפּוֹחַת
19 יִשְׂרָאֵל, לַמִּדִּים שְׂאִין הַשְּׂרָאָה הַשְּׁכִינָה אֵלָּא עַל מִשְׁפּוֹחַת
20 מִיּוֹחֲסוֹת וּכְשֵׁרוֹת שְׂבִישְׂרָאֵל.

לוח זמנים לשבת פרשת בהר באה"ק (אמור בחו"ל) בערים שונות בעולם

זמני יום ראשון ויום שבת

(ח) = שעות חורף (ק) = שעות קיץ

יציאת שבת	כניסת שבת	צאת הכוכבים		שקיעה		סוף זמן תפילה		סוף זמן קריאת שמע				זריחה		מדינה ועיר
								מג"א		אדמוה"ז				
		ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	
20:14	19:13	20:03	19:58	19:34	19:30	10:19	10:20	09:08	09:09	08:28	08:31	05:41	05:45	באר שבע (ק)
20:18	19:09	20:06	20:01	19:40	19:35	10:17	10:18	09:05	09:07	08:25	08:27	05:37	05:41	חיפה (ק)
20:14	18:58	20:02	19:58	19:38	19:34	10:17	10:18	09:05	09:07	08:26	08:28	05:39	05:42	ירושלים (ק)
20:17	19:16	20:05	20:00	19:36	19:32	10:18	10:19	09:07	09:08	08:27	08:29	05:40	05:43	תל אביב (ק)
21:34	20:16	21:17	21:08	20:35	20:28	10:17	10:19	08:58	09:01	07:54	08:00	05:08	05:15	אוסטריה, וינה (ק)
17:57	16:59	17:45	17:49	17:16	17:20	10:37	10:35	09:46	09:43	09:07	09:05	07:18	07:13	אוסטרליה, מלבורן (ח)
21:27	20:12	21:11	21:03	20:31	20:24	10:22	10:24	09:03	09:07	08:05	08:10	05:17	05:23	אוקראינה, אודסה (ק)
21:07	19:50	20:50	20:41	20:09	20:01	09:51	09:54	08:32	08:36	07:29	07:36	04:43	04:50	אוקראינה, דונייצק (ק)
21:21	20:02	21:03	20:54	20:22	20:14	10:02	10:04	08:42	08:46	07:38	07:45	04:52	04:59	אוקראינה, דנייפרופטרובסק (ק)
21:58	20:35	21:39	21:29	20:54	20:46	10:25	10:27	09:04	09:08	07:53	08:01	05:10	05:18	אוקראינה, זיטומיר (ק)
21:52	20:28	21:32	21:23	20:48	20:40	10:17	10:20	08:57	09:00	07:44	07:53	05:02	05:10	אוקראינה, קייב (ק)
21:48	20:38	21:32	21:25	20:57	20:50	10:49	10:51	09:31	09:34	08:35	08:40	05:46	05:53	איטליה, מילאנו (ק)
18:47	17:56	18:37	18:37	18:14	18:14	10:10	10:09	09:07	09:07	08:37	08:37	06:07	06:07	אקוודור, קיטו (ח)
18:35	17:39	18:24	18:28	17:56	18:00	11:08	11:07	10:16	10:13	09:39	09:37	07:45	07:41	ארגנטינה, בואנוס איירס (ח)
19:15	18:14	19:03	19:08	18:31	18:36	12:05	12:03	11:15	11:12	10:34	10:32	08:52	08:47	ארגנטינה, ברילוצ'ה (ח)
21:05	20:00	20:52	20:46	20:19	20:14	10:38	10:40	09:23	09:26	08:37	08:40	05:48	05:52	ארה"ב, בולטימור (ק)
21:00	19:53	20:46	20:40	20:12	20:06	10:26	10:28	09:11	09:13	08:23	08:26	05:33	05:38	ארה"ב, ברוקלין (ק)
21:01	19:54	20:47	20:40	20:13	20:07	10:27	10:28	09:11	09:14	08:23	08:27	05:34	05:39	ארה"ב, גרסי סיטי (ק)
21:43	20:34	21:29	21:22	20:53	20:47	11:01	11:03	09:45	09:48	08:54	08:58	06:05	06:10	ארה"ב, דטרויט (ק)
20:51	19:54	20:40	20:36	20:13	20:09	11:00	11:01	09:49	09:51	09:11	09:13	06:25	06:28	ארה"ב, האוסטון (ק)
20:33	19:32	20:21	20:16	19:51	19:47	10:28	10:29	09:16	09:17	08:34	08:37	05:47	05:50	ארה"ב, לוס אנג'לס (ק)
20:41	19:45	20:30	20:26	20:03	20:00	11:03	11:03	09:53	09:54	09:17	09:18	06:32	06:35	ארה"ב, מיאמי (ק)
20:58	19:51	20:44	20:38	20:10	20:04	10:21	10:23	09:06	09:08	08:17	08:21	05:27	05:33	ארה"ב, ניו הייבן (ק)
21:23	20:17	21:09	21:03	20:36	20:30	10:51	10:52	09:35	09:38	08:47	08:51	05:58	06:03	ארה"ב, פיטסבורג (ק)
21:00	19:51	20:45	20:39	20:10	20:04	10:20	10:21	09:04	09:07	08:14	08:18	05:25	05:30	ארה"ב, שיקגו (ק)
18:42	17:50	18:32	18:33	18:08	18:09	10:36	10:35	09:38	09:37	09:06	09:06	06:51	06:49	בוליביה, לה-פס (ח)
22:41	21:16	22:21	22:11	21:36	21:27	11:01	11:03	09:39	09:43	08:23	08:32	05:43	05:51	בלגיה, אנטוורפן (ק)
22:39	21:15	22:19	22:10	21:34	21:26	11:01	11:04	09:40	09:44	08:26	08:35	05:45	05:53	בלגיה, בריסל (ק)
18:05	17:17	17:55	17:57	17:34	17:37	10:14	10:13	09:18	09:16	08:45	08:44	06:37	06:34	ברזיל, סאן פאולו (ח)
17:55	17:01	17:45	17:47	17:19	17:21	10:02	10:01	09:05	09:04	08:33	08:31	06:23	06:21	ברזיל, ריו דה-ז'נירו (ח)
22:02	20:41	21:41	21:31	20:57	20:48	10:18	10:21	08:57	09:01	07:38	07:48	05:00	05:08	בריטניה, לונדון (ק)
22:26	20:57	22:03	21:52	21:13	21:04	10:24	10:27	09:00	09:05	07:20	07:40	04:59	05:08	בריטניה, מנצ'סטר (ק)
22:15	20:48	21:54	21:43	21:07	20:58	10:23	10:26	09:00	09:05	07:34	07:47	05:01	05:10	גרמניה, ברלין (ק)
22:17	20:55	21:58	21:48	21:14	21:06	10:45	10:48	09:25	09:28	08:14	08:22	05:31	05:39	גרמניה, פרנקפורט (ק)
18:02	17:15	17:52	17:54	17:33	17:35	10:16	10:15	09:21	09:19	08:47	08:46	06:42	06:39	דרום אפריקה, יוהנסבורג (ח)
19:44	18:50	19:34	19:31	19:08	19:06	10:24	10:25	09:17	09:17	08:43	08:44	06:02	06:04	הודו, מומבאי (ח)
19:39	18:45	19:29	19:26	19:04	19:01	10:21	10:21	09:13	09:14	08:40	08:41	05:59	06:01	הודו, פונה (ח)
21:19	20:03	21:02	20:54	20:22	20:14	10:07	10:09	08:48	08:51	07:46	07:53	04:59	05:06	הונגריה, בודפשט (ק)
21:06	19:58	20:52	20:45	20:17	20:12	10:31	10:32	09:15	09:18	08:26	08:30	05:37	05:42	טורקיה, איסטנבול (ק)
21:19	20:15	21:06	21:00	20:34	20:29	10:58	10:59	09:44	09:46	08:59	09:02	06:10	06:15	יוון, אתונה (ק)
21:38	20:22	21:21	21:13	20:41	20:34	10:28	10:31	09:10	09:13	08:10	08:16	05:22	05:29	מולדובה, קישינב (ק)

לוח זמנים לשבת פרשת בהר באה"ק (אמור בחו"ל) בערים שונות בעולם רלא

זמני יום ראשון ויום שבת

(ח) = שעון חורף (ק) = שעון קיץ

יציאת שבת	כניסת שבת	צאת הכוכבים		שקיעה		סוף זמן תפילה		סוף זמן קריאת שמע				זריחה		מדינה ועיר
		ש	א	ש	א	ש	א	אדמוה"ז		מג"א		ש	א	
								ש	א	ש	א			
19:42	18:48	19:32	19:29	19:07	19:04	10:21	10:22	09:14	09:14	08:40	08:41	05:59	06:00	מקסיקו, מקסיקו סיטי (ח)
17:51	16:46	17:38	17:43	17:03	17:09	10:53	10:51	10:05	10:02	09:21	09:18	07:49	07:42	ניו-זילנד, קרייסטצ'רץ' (ח)
19:28	18:31	19:17	19:13	18:49	18:46	09:44	09:45	08:34	08:35	07:57	07:59	05:12	05:14	נפאל, קטמנדו (ח)
19:39	18:49	19:30	19:30	19:07	19:06	10:59	10:59	09:56	09:56	09:26	09:26	06:56	06:56	סינגפור, סינגפור (ח)
21:43	20:15	21:22	21:11	20:34	20:25	09:53	09:55	08:31	08:35	07:07	07:19	04:32	04:41	פולין, ורשא (ק)
18:24	17:32	18:14	18:15	17:50	17:51	10:10	10:09	09:10	09:09	08:39	08:39	06:19	06:18	פרו, לימה (ח)
22:07	20:54	21:51	21:43	21:13	21:06	11:06	11:08	09:48	09:51	08:51	08:56	06:03	06:09	צרפת, ליון (ק)
22:34	21:17	22:16	22:07	21:36	21:28	11:12	11:14	09:52	09:56	08:46	08:53	06:01	06:08	צרפת, פריז (ק)
18:37	17:46	18:27	18:26	18:04	18:03	09:49	09:49	08:46	08:46	08:15	08:15	05:42	05:43	קולומביה, בוגוטה (ח)
21:34	20:27	21:19	21:12	20:46	20:39	10:45	10:47	09:28	09:31	08:35	08:40	05:46	05:52	קנדה, טורונטו (ק)
21:20	20:08	21:04	20:56	20:27	20:20	10:20	10:22	09:02	09:05	08:05	08:10	05:17	05:23	קנדה, מונטריאל (ק)
20:29	19:28	20:17	20:12	19:47	19:42	10:21	10:22	09:08	09:10	08:26	08:29	05:38	05:42	קפריסין, לרנקה (ק)
22:26	20:48	22:01	21:48	21:07	20:57	10:09	10:12	08:44	08:49	06:53	07:07	04:39	04:49	רוסיה, ליובאוויטש (ח)
22:09	20:30	21:42	21:29	20:50	20:39	09:40	09:44	08:15	08:20	06:26	06:26	04:07	04:18	רוסיה, מוסקבה (ח)
20:55	19:39	20:38	20:30	19:58	19:51	09:45	09:47	08:26	08:29	07:25	07:31	04:38	04:45	רוסיה, ורוסטוב-על-הדון (ח)
22:01	20:49	21:44	21:35	21:09	21:01	10:49	10:51	09:30	09:34	08:29	08:35	05:42	05:49	שווייץ, ציריך (ק)
19:13	18:21	19:04	19:02	18:39	18:38	10:07	10:07	09:01	09:01	08:29	08:29	05:50	05:52	תאילנד, בנגקוק (ח)

סדר מצות הדלקת נרות לשבת קודש

מצוה זו שייכת גם לבנות ישראל, ועד לילדה קטנה ... אפילו אם היא בת שנה וכבר מתחילה לדבר ויכולה להדליק ולברך ... ביחד עם אחיותי, ועל אחת כמה וכמה אמה שמדליקה לאחריהן, כדי שתוכל לעזור להן בהדלקת הנר.

תורת מנחם תשמ"ט חלק ד' עמ' 378

ויש להשפיע גם על בנות קטנות שהגיעו לחינוך, שגם הן תדלקנה נרות שבת וחג, כמדובר כמה פעמים. ואפילו אם הדבר מוטל בספק, אם היא כבר הגיעה לחינוך או לא - גם אז כדאי שיאיר מזלה שבוע קודם או כמה ימים קודם!

משיחת י"ג תשרי תשד"מ ס"כח - התוועדות תשד"מ ח"א עמ' 162

זמן הדלקת הנרות הוא כפי המתפרסם בכל מקום ומקום על ידי הגורמים המוסמכים - אסור בשום אופן להדליק לאחר זמן זה.

מנהגן הטוב של בנות ישראל ... להפריש לצדקה לפני הדלקת הנרות - כמובן כאשר הדלקת הנרות היא ביום חול. אסור לטלטל ח"ו את קופת הצדקה לאחר הדלקה ולכן צריכים להניחה לכתחילה [=לפני כניסת השבת ולפני ההדלקה] במקום שתישאר שם עד לאחרי הבדלה.

מדליקים את הנרות ואחרי כן מברכים:

**בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ לְהַדְלִיק
נֵר שֶׁל שַׁבַּת קֹדֶשׁ:**

תפלת הדרך

צריך לאומרה כשהחזיק בדרך חוץ לעיר ביום ראשון כשנוסע מביתו, וטוב לומר מעומד אם אפשר בקל. ובשאר הימים שמתעכב בדרך עד שובו לביתו יאמר אותה בכל בוקר אפילו במלון ויחתום ברוך אתה שומע תפלה בלי הזכרת שם: יהי רצון מלפניך יי אלהינו ואלהי אבותינו, שתוליכנו לשלום ותציעדנו לשלום ותדריכנו לשלום ותסמכנו לשלום, ותגיענו למחוז הפצנו לחיים ולשמחה ולשלום, (ואם דעתו לחזור מיד אומר ותחזירנו לשלום), ותצילנו מפח פלאיב ואורב ולסטים וחיזת רעות בדרך ומפל פורעניות המתרגשות ובאות לעולם. ותשלח ברכה בכל מעשה ידינו, ותתנני לחן ולחסד ולרחמים בעיניך ובעיני כל ראינו, ותגמלנו חסדים טובים ותשמע קול תפלתנו כי אתה שומע תפלת כל פה: ברוך אתה יי, שומע תפלה:

לזכות

לוי שי' הלוי בן חנה

וזוגתו **אולגה שרח** בת תמר

ויוצאי חלציהם

צבי' ובעלה דוד הלוי אליעזרוב

שלום יצחק הלוי וזוגתו אורלי

רות ובעלה אפרים הלוי יליזרוב

זבולון הלוי וזוגתו רות

חגית ובעלה גבריאל סופייב

שמעי' הלוי וזוגתו מוריאל

אילת ובעלה גדעון יעקובסון

יהושע הלוי ואור אבנר הלוי שיחי

לבייב

ניתן להשיג שיחות קודש ומאמרי דא"ח אלו

פקס: 9606108 3 (972)

ת.ד. 373 כפר חב"ד 60840 ישראל - P.O.B 373 Kfar Chabad 60840 Israel

E-mail: Israel@DvarMalchus.Org USA@DvarMalchus.Org

להרשמה ומנויים: 9601001 3 (972)

להורדת הקבצים:

Internet: **www.DvarMalchus.Org**

www.otzar770.com * www.lahak.org * www.Chasidut.TV

הערות ותיקונים ניתן לשלוח ל:

E-mail: chazak@zahav.net.il - www.chazak.co.il

Dvar Malchus
Issue # 00526
15/05/2016

P.P.

שולם

1949

תל אביב

הורידו את יישומון

דבר מלכות

מחנות היישומים

